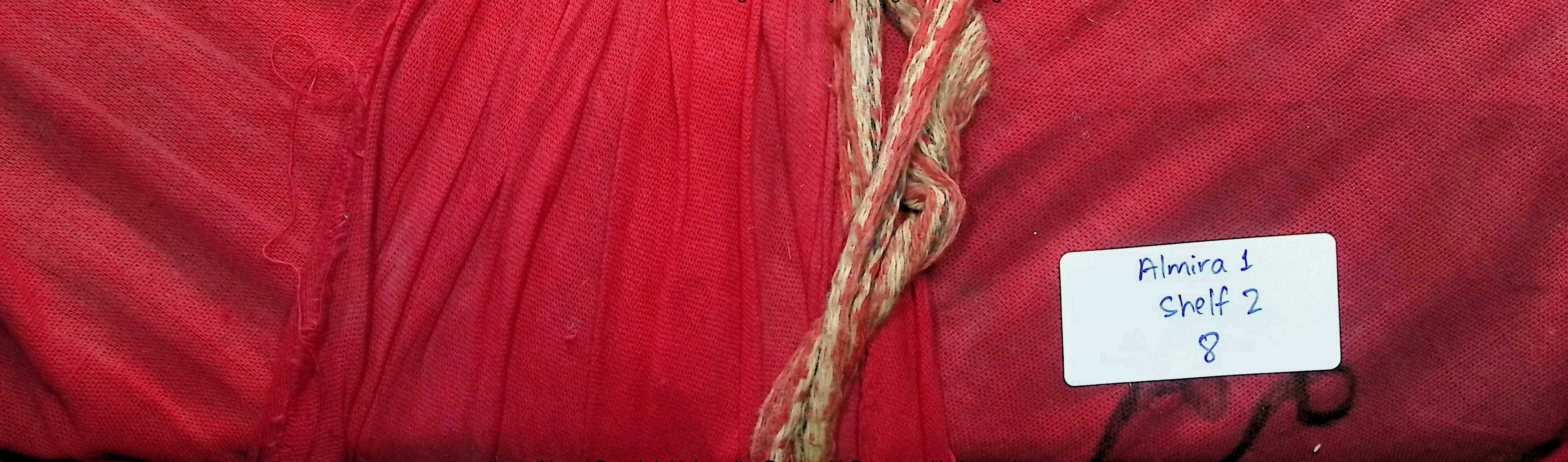

Almira 1
Shelf 2
8

जनकराजा ५९५४३१

ॐ नमः श्रीकृष्णाय नमः॥ ॐ श्रीगणेशाय नमः॥ नारायणं नमस्कृत्य. नरञ्चैव नरोत्तमं। देवीं सरस्वतीञ्चैव. ततो
जयमुदीरयेत्॥ नमस्तस्मै भगवते. भक्तानन्दप्रियार्त्तिहे। गणेशानं कपिर्गणे. ज्ञानानन्दमनामयं॥ रूमिश्राचिनयं
त्ररूक्त्रिदिवमोप्युर्ध्वं नधः स्कंपिता. यावद्वासुविमुक्तिदास्यून मृताय स्वीमृतारुन्कवः॥ यानिर्वावि त्रिजगन्नयवित्रन
तिनामीनसूनैः सत्यान. साक्षाद्विपूतावितारुजनगवीयायादयायाज्जगत्॥ नमस्कृत्य भगवाय. यस्य सन्ध्यावयः
कृतान्। आनायायं प्रकुर्वन्ति. त्रिजगन्नृपनन्दनिगमं॥ कृष्णादगायूत्राक्षिनौ. कर्मसत्यवतीसूनुः सूतायकथया
मास. कथां पापप्रणाशिनीं॥ ॥ व्यास उवाच॥ कदाचिन्नारदः श्रीमान्. स्नात्वा श्रीनर्मदाजले। श्रीमद्दाक्षायणस्याश्र
सर्वदं सर्वदं दिनीं॥ व्रजन्विलोक्य याचक्रे. पूजां विन्ध्यधराधरे। स्नात्वा नायसंक्रान्ति. नवावावि पितस्करं॥ द्वैपू
यान। पिकुर्वन्ति. स्कवनणवनवणव। सा क्रियाम यथार्थस्वा. मूर्ध्वं वैसूमभामिमां॥ नसान्लनयं न मान्तिस्के. नगाक्रैः
गोमकाकानिली। नोन्निस्कमान्निर्क्रिन्मोलिः गोन्नोः सर्वत्रभालिनीं॥ स्वपूतैः स्वपूताकारे: श्रीरुलश्रीरुलैर्ष्किलायुनूः
त्रियन्त्रयुनूक्तिः कपिपिकृवापिथकैः॥ वनत्रियः कृताकारे. तूर्द्धकृतैर्भ्यमनाकृवं। सूक्ष्मरुलसमावाष्कि. नस्कान्तिः

१

पतिरासिनं॥ सूत्रञ्जैध्याफिउम्वोत. खोउपूयं॰ प्रयूपिनं। सूनिलालालकल्पाल. वल्पीरुल्पासरासिनं॥ लवली॰
लवलीलारि. ल्लीस्यलीलालपक्किल। मन्दालालितकर्पूर. कटलीदलसंकुया॥ विग्रमायग्रमायन्ना. नान्कपन्कमि
वाध्वगान। पुन्नाग मिव पुन्नाग॰ पल्लवैस्कन पल्लवैः॥ कलयन्कमिवालोलि. मल्लिकास्कवकस्कनं। विदालून्दालिमिः स्वान्के॰
दर्गयन्कन्तुनागवन॥ माधवीधववूपल। म्निषान्कमिवकाननं। उदूम्वनेनम्वनरी. जनन्करूलमालितं॥ व्रक्कानुका
टार्ध्विजाल. मनन्कमिवसर्ब्वमः। पनेसेर्व्वननागाकः॰ छुकनाजी॰ पलाडंकैः॥ पलाङनाद्विनक्रिशं. पत्रयक्कपिवानूमं। क
दम्ववादिनानाया. नृस्वाकञ्जक्कितेपिवा॥ यमन्कनाज्ञाउमानं. कलम्वककदम्वकैः॥ नमनृक्रिष्य मेनृव्वे. गिरवे पिवनाजि
नं॥ नाजादनेष्वमदनेः सदनेतिवकामिनी। नटनटपदूनवे. नृञ्जैः पदृकूटानृनं॥ कूटउस्कवकैनोन्क. मधिष्ठितवकै
पिवा। कनमर्दैः कनानेष्य. कनजैःष्य कनम्वकैः॥ सरुञ्कूयवजान्क. मर्थिप्र स्यूजनेः कैने॥ नीनाजितमिवाद्वीप. ना
उव माककावकैः॥ सपूषाडा। ल्मलीक्रिष्य. जितपद्याकवछियं। क्वचिद्वलदलेनूञ्जैः क्वचितकाजरुनकनेकैः॥ कनमा
लेर्ननकमालेः- गोरुमानंक्वचिन्ँक्वचित। ककेन्कवन्यूजोवेष्य. पूनजोवेर्ध्विनाजिनं॥ यमिन्दुकेंडुवाक्रिष्य. कनूलेः कः

वृणालया। यत्र नानावृक्षकुसुमैर्देवानुपधन्ते दति॥ स्वच्छस्समूकमूकाशि. वर्द्धयन्ममिवालिङा। सर्व्वार्हं नाङ्गैर्नचर्व्वि. वृक्ष
नेत्र्वा रमानचतु॥ नालिकेरैः सखर्जूरैः. पुङ्गवमिवासवन्। जम्बीरैः पिचुमर्द्दैश्च. मन्दारैः कोविदारकैः॥ पाटलानिकिला
थान्ना. साखोटैः करवीरैश्च द्रुमैः पिसम्ब. नवकुन्दपुष्पकैः॥ बकुलैस्तिलकैश्चैव. तिन्दुकाञ्चिनमस्ककैः। अर्ज्जुनैः
स्नुह्यैः गन्धकाशि. र्देवदारुकनिद्रुमैः॥ सदाफलसदापुष्पवृक्षवल्लीविराजितं। तत्तालवकुसुमविच. कुलजनवनावृतं॥ जम्बुगो
नककल्लान. गोलूग्रापर्क्कवान्मृतं। खरवदरवनैरम्यं. चन्दनैरक्तचन्दनैः॥ कवीनकीकल्पिकारा. धपावनविभूषणं। द्राक्षाव
ल्ली नागवल्ली. कणवल्लीसमावृतं॥ मल्लिकायूथिकाकुन्द. मन्दयन्तीसुगन्धिनं। उग्रमञ्जमयमालाशि. मालतीशिलैरेकुलं॥ कलि . २
कुलागकं कपष्ठं. गोपीवनुजनकस्मैः॥ नानामृगगणाकीर्णं. नानापक्षिविनादितं॥ नानासविनूसरव्योमः. पल्लवैलैः पवित्र
वनं। शुकपियः स्वर्गकोमाः पविकायोगयोगिव॥ नानासुरनिकामैश्च. विश्वाप्सरोगणाश्रितं। उत्तरं जन्ममिवार्द्धमेव. यत्र
पूर्व्वाभिनकन्नः॥ ककीकनारवेर्दूनापू. कुर्व्वन्तस्वागमिविल्ल। जूथसूर्य्यगमाजास. नरसिंखादिनाम्बरी॥ नारदैश्च वातानुगेः
ला. दूतानुयुत्याजम्भमं। वक्षसूनुर्वैयुस्कजा. दूरीकृतमदरामयः॥ नमागकृत्तमालाशा. मानसङ्कमज्ञडौ। वक्षकर्जः

समूहेन. साध्यसः साधूसमूहेनः। कठिनापिपापविद्युद्धः. धर्मपूर्णमाकिला। दक्षमपूर्णनानेस्यः. हेतूत्थापि समानदः। ग
कानायानेमाल्लाक्ष. तुनूम्बातुनूमवरा। यास्तुनूर्न्नेस्रनीधर्म. सगुनूर्न्नेस्तुनूर्केननूः। मनूप्रस्यूद्वेःगिनाःसापि. पिनमुमनवकेन्व
नः। केनलःगिलामिलन्मीलिःप्रणानाममकमूर्त्ति। नमूर्त्याग्याकयायाः स्यो. माडीह्रिनशिनन्वव। नद्धिल्प्यसनस्कृतु. मन
सापिसमूक्तिर्नी॥ सदध्यामधूनाक्षन. नीवानाहेनदूर्वया। मिलिःकूलेःयसूर्तेस्म. मक्काज्ञार्थेनपूजयमाग्नकामार्थकिलक्षर्ने.
पादसम्याहेनाद्विकिः। गानघ्रममथालाक्षु. नकाथहननागिपिविः। क्ष्मयसद्यःयपिहेन. त्वदंप्रिनऊसानऊः। त्वदन्नसहिम
हसा. सहसायानेनंनमः। सकुलर्द्धिनहेअस्य. सूदिवायनममूना। याकेनःसूक्तेननय. हलिनंमविवाडिनेः। धनाधनर्द्धे
कूलिपूमान्यामयस्यविद्यालि। ङुगिछत्वानदाकिवि. दूर्द्धस्यास्किनवान्ननिः। पूनसूनकूलिवनःसेऊमायन्नमानसः। ऊह्मसः
कानर्णब्रुमन. ब्रुहिसर्वार्थकाविद॥ स्नदहंनवनादहं. यदिहंविहंयवसा। सूनूक्रा। गात्रमपित्र. दूचामांप्रगनास्याहे॥ त्व
दागमनज्ञानन्द. सन्वोहेर्म्ममनाहेन। सूलिनवकुमसहेनू. तथागाकतदामाहे॥ धनाधनवलसामर्थे. मर्वादोयूर्वपूनूवेःव
र्थेनसमूदायाने. दहेमकादध्वधनी॥ नमनूःसुवर्णपूर्णत्वा. द्रतसानूनयाथनी। सूनसदनयावापि. ब्रापिंसांमान्यामना।

सम॥ यदि गर्भेन क्लिंछौला. ञ्लाकल नकेलय॥ ञ्कसक्लिसमान्मान्या. मान्यास्मृत्युसु. रूमिषु॥ सन्धकककसन्धहा. दुदयेकादर्य
इना॥ निमघ्वनीघभिंदना. प्रस्कायस्कमिमयुरु॥ नीलध्वनीली निलया. सून्धनामन्धनायना। सर्प्यालयः समलया. वायुनाव
नैवनन॥ कमकूटत्रिकूटाख्यः कूटाकनयदास्तुत। किक्किन्धकायः सद्धाश्वा. कावसक्षानन्तरुवः॥ ञ्मिविन्ध्यववः ध्रुवा. नाव
दाविन्मयद्धति। सूरवर्द्धगर्द्धसंसर्गो. मकत्वायनकल्यान॥ श्रीछौलमूल्याः क्लिंछौला. नकसन्ध्यामलछायः॥ यमाहिरवनयाना
यि. दर्भनैमूकयसनी॥ सूथास्यवनमालाकु. हृदिक्षात्वावद्यीन्मूनि॥ सस्यमूर्क्षि क्लिकवना. गिविसारविदूष्यना॥ यदिछौलमूले
लन्धु. मवूरखामववमन्याना। मयानिश्चासिमतश्चैम. त्वयिद्वाथिमिवादिनै॥ सथवामद्विधनोद्वि. कयथिः कामकात्मनी। स्वरस्युस्तुरुस्य
मिरयुक्षा. यद्यसध्यामवर्त्मनि॥ गनमूर्नोनिमिन्धस्व. मगावाद्विन्मानस॥ स्विकामवावरूमेगा. विन्ध्यावन्ध्यमनायः॥ ॥
विन्ध्यउवाव॥ धिन्डोविगंग्मस्रुकला क्लिनसा. धिन्डोविगंत्वेअयमवर्डिनस्या। धिन्डोविगंग्रर्थमनायथस्या. धिन्डोविगंस्वामि
वनाडिनस्या॥ काथंरुनक्लिसदिवा. काथंवातोस्वयियद्का। नकः कर्म्मकायन्कस्या. यस्याक्लिरुवनेविपा॥ सूकादवाग्निदवथू.
स्थामानसवाधन। वाधनरुयथाविरु. विन्कायन्कायसन्कामि॥ यूकमूर्कपूयाविक्लि. द्विन्कामूर्क्लिः सूदावूणा। नरुमउलैय

नैवा. नैवान्यो नृपगाम्यति ॥ विन्मा जवामनुष्याणां. क्षुधा निद्रा बलं रुजा ॥ नृपमृत्याद्वृद्धिश्च. जीविनश्चेन संगयः ॥ कामाः
कमीन षडङ्ग. जीर्णं क्षन ॥ कोयत ।ऋसो विन्माद्य नस्मात्र ४यत्वद्धं नवनीवृजनृ ॥ धन्याधन्वन्कयिन्नीय र नक्षःयनीकृत ।
नास्त्यावयिनास्त्या. वत्र विन्माजयकिल ॥ किं कनामिक्षगच्छामि. कथं मनूँ ऊयाम्यच्छाड नृस्नूत्यम स्यातवसि. पनामिनयनाम्य
न ४ ॥ गर्ङ्का यय नापूर्व. मस्माज्ञात्रं नकननविन ॥ यच्छलीन ४ क्षनायस्मा. छिगयस्यौक्षे नछिनं ॥ कृथवास कथं मनृ. स्त्योस्वै ४ स्यः
र्द्धं न मया ॥ रूमिसा नरूनष्य्याया. रुवन्किज्ञा न्किरूमय ४ ॥ क्रुली कवाक्रुमथवा. सज्ञावोनानद कथं । त्र्युक्षवायितिवदक्ष. सस्यलाक
निवासिनि ॥ यूक्का युक्त विब्रानाथ. साद्वग्यनाय यूक्षन । यवाक्रमसङ्गक्कानी. विवाते गारुम मन ४ ॥ विद्ध्यदींगमदीयायी. समवृः
द्धिप्रदस्यमि ॥ ऋनाथनाय ४ सर्व्ववा. विज्वनात्याहिगायम ॥ क्षणं मनसि सष्क्षिन्त्य. रुबदित्यम संगय । विजक्षालै नृयक्षान. वर्द्धं
मानो यनामसौ ॥ मनृं प्रदक्षिणा कुर्या. नित्यमवदिवाकन ४ ॥ सयकर्द्धगल्लान्नूनं. मज्ञामानावलापिक ॥ ङ्गमिनिग्वैस्यविन्न्माप्र.
र्व्ववृध समन्धक्रुन ४ ॥ क्रुनन्केगगनस्यान्के. कूर्व्वझिष्टरुवैवयिव ॥ केष्विनस्यर्द्धं विज्ञाष्ठौन. कर्कव्या ४ कन विनकविम । कर्कयाष्य
नृपयत्नन. यथ्यानायदसङ्गन ४ ॥ निनृक्षत्राप्रम ध्यानं. कनकय॰ङवाड़िनाट्ट ॥ सुखकरवक्रवाधाना प्रानिनौ छिरुविष्याना ॥ सर्व्व

सोयमकर्कोसौ. दक्षिणं प्रक्रमिष्यति। सकुलीनः सत्वगोमान्. समदान्माक्षिकः सतां॥ यावन्मूलार्किगकायि. न दर्शयति कार्त्तिप्र-
नु। मावन् सलीप्याः सर्द्धर्मौ. कालनादान्वयथा॥ इति विन्ध्यमहासारौ. व्यक्षानस्कैस्त्रियायमः। सूर्यार्कमाणस्मयन्ते. नूदयेः
प्राक्कलोयथा॥ ॥इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे विन्ध्यवर्ण्णनानाम प्रथमोध्यायः॥ १॥ ॥व्यास उवाच॥ सूर्यस्यात्मास्य
जगतः. स्तस्कूथस्मसारितृः। उदियायादयागिरौ. स्पृविप्रस मतेः मते॥ सम्वर्द्धयन्नुसतान्तमौ. न्यक्कुर्वैस्तामसास्मिता। य
भिनाम्बोधयन्निक्लौ. यात्रौमूकुलिमाननी॥ कव्यकव्यस्त्वैमैथिलि. दवादोनीय्रवर्त्तयन्। प्राज्ञापनाक्रमश्यक्र. क्रियाकाः
नविजृम्भयन्॥ अस्तमादिदिवकृत्. निर्दिशं स्तमसः स्मितं। यामिनीकालकलितं. गरुडकोवयपूनः॥ यस्मिन्ननूदितजा
नः सन्ध्याकृत्यं ध्वजनादयः। स्वपयायकवर्णं. सद्यः स्तम्भमिव मिथुन॥ सायमस्तमितं याताः. कथंजीवद्रविः पुनः॥ सानु
रागकवसेऽर्कः याति माध्यस्यरवाञ्छितां॥ यामिन्याः ध्वान्तयन्यां. कलङ्कोविवदादिव॥ लवङ्गैलामृगमद. चन्दनचन्दनवर्द्धि
तां॥ तांबूलीनागवल्लीष्ठा. द्राक्षास्तवकसम्पन्नां। लवलीवल्लिदार्वेला. कदलीपल्लवाकुलिं॥ मलयानिलनिश्वासां. कोम्ब
दकवराम्ववां। त्रिकूटस्वर्ण्णकुञ्जा. सुवल्लाद्भिनिमग्निनां॥ कावनौगौतमीऽदीं. बालबालीघुकावनीं। समद्दर्दुरवन्का

जी. कांतीश्री काश्रा च विरूपवर्ण्णां ॥ सुकामलमहाबाहु. वामिलासमनाहता । सूर्य्यापि नमहालक्ष्मी. सौवि सुवेःमि सङ्कुला ॥
सूदहृदक्षिणमाघा. माघमन्नाथ ४ प्रनष्टिवानु । क्रमन्तस्य हृदयास्य सख्य. हलनादलिकस्याश्व ॥ नाडाकूटप्रनागन्तु. तताऽनूरु
र्वेऊक्षयत ॥ ॥अनूरुरुवाच॥ ज्ञानामानान्तताविन्ध्या. निवृन्ध्यगगने स्थितः ४ सार्द्धनाम वृत्वाप्य. स्वहृत्कानुप्रदक्षिणां ॥
अनूरुवाक्यमाकर्ण्य. सविता हृष्टचित्तयत् । सूर्यागमनमार्गेपि. वृक्षमत्वामिविस्मयः ४॥ ॥व्यास उवाच॥ सूर्य्यः पूज्यापिः
किंकुर्यां. त्यान्तनवर्ण्मनिस्थितः ४। त्वयावानपिकिंसूर्द्धं. मार्ग्गकापिविल्वधयम् ॥ वाहू वाहूत्र हृष्यचे. सः कर्ण्णनाचमिजचि ।
शून्यमार्गेनिवृद्धस्य. किंकवाघ विधिर्व्वत्तौ ॥ याऊनानीसहृद्ध. ध्वगतध्वचयाऊन । याऊनस्यानिमबाह्यां. आमिसायिविवैः
स्थितः ४। गतव दृश्यिथकाल. प्राप्नुदीघोरुमार्दिगतवनुत्रमेः कतव्राम. यानसन्ताचमापित ॥ याऽन्मस्यादाक्षिणीस्याऽन्य. मिद्रा
मूद्रिमलावना ४। गायिनाऽङ्कवचीक्षन्त. सकालयहृसम्बनं । सूक्ष्मानाहृस्तवाकावा. त्रिगणेवामिडाकवामु । सूक्ष्मगतर्द्धतहृस
४ कः ४ कालस्थवनाक्ष्मत ॥ ब्रह्माण्डे किमकाण्डेव. लयभध्यमितन्वथ । पवायतम्भिनाक्ष्मापि. याचावावाऽङ्कमसकत ४। स्वाहास्थ
मावचक्रान. वर्जितऊगनीतल । पवःयक्षत्रियालापा. ब्रह्मवर्चस्वनवृपी ॥ सूर्यादयानुप्रवर्ण्तन्त. यक्षाशा ४ सकृत्ता ४ त्रि

याः॥ नाडिर्य्यैश्चतु जीवन्ति. सविता तत्र कारणं॥ स्थित्युत्पादयः सर्व्वे. कालं जानन्ति सूर्य्यतः॥ स्थितिसर्ग्गविसर्ग्गाणां कारणं केवलं रविः॥ ननु सूर्य्यस्यागतिस्तस्मान्नु. तस्मिंस्तुवनतयं। यत्रत्र ननु स्थितं नयत्र. स्थित्र्यास्मिवात्यलं॥ एकनस्थितिमान्नेशाः. दक्षनस्तुदिवानयामं॥ बहूनी प्रलयाजानः कान्तिदीकमरूकूपनं॥ हुंमिव्याकुलितलोकं. सूयासूननयादपे। सूःक्रिमतदकाण्डरूढ्रुनूदूदैंढ्रुवूःप्रजाः॥ ततः सर्व्वे समालोक्य. ब्रह्माणं देवर्णयसूः। स्तुवन्तो विविधैः स्तोत्रैः. बद्धाञ्जलिवाक्कवन्॥

॥देवा ऊचुः॥ नमो हिरण्यगर्भाय. ब्रह्मणे ब्रह्मरूपिणे। अविज्ञातस्वरूपाय. कैवल्यायामृताय च॥ यन्न देवा विजानन्ति. मनो यत्रापि कुण्ठितं। न यत्र वाक्प्रसरति. नमस्तस्मै चिदात्मने॥ योगिनो यं हृदाकाशे प्रणिधानेन निश्चलाः॥ ज्योतिरूपं प्रपश्यन्ति. तस्मै श्रीब्रह्मणे नमः॥ कालात्पराय कालाय. स्वेच्छया पुरुषाय च। गुणत्रयस्वरूपाय. नमः प्रकृतिरूपिणे॥ विष्णवे सत्वरूपाय. रजोरूपाय वेधसे। नमस्ते रुद्ररूपाय. स्थितिसर्ग्गान्तकारिणे॥ नमो बुद्धिस्वरूपाय. त्रिधाहंकृतये नमः। पञ्चतन्मात्ररूपाय. पञ्चकर्म्मेन्द्रियात्मने॥ नमो मनःस्वरूपाय. पञ्चबुद्धीन्द्रियात्मने। क्षित्यादिपञ्चरूपाय नमस्ते विषयात्मने॥ नमो ब्रह्माण्डरूपाय. तदन्तर्व्वर्त्तिने नमः॥ अर्व्वाचीनपराचीन. विश्वरूपायते नमः॥ अनित्यनित्यरूपा

य. सदसत्यानयानमः। समस्तरूपरूपकृपया. स्वच्छविच्छिन्नविग्रहः॥ नवनित्यसिर्गवदा. स्नवस्वदारिवल्लिउला। विश्वरूपा
नित्यादः। श्रीश्रीश्रीः। समवर्त्तकाना॥ नास्तीस्मासीदकिंचि. लामानिबबनस्यमिः। चन्द्रमामनसाजात. श्चक्षोः सूर्यस्तवप्र
भो॥ त्वमेव सर्व्वं त्वयि देव सर्व्वं. स्तोतास्तुतिः स्तव्य इह त्वमेव। ईश त्वया वास्यमिदं हि सर्व्वं. नमोस्तु रूपाय नमो नमस्ते॥
इति स्तुत्वा विधिन्देवा. निपेतुर्दण्डवत्क्षितौ। परितुष्टस्ततो ब्रह्मा. प्रत्युवाच दिवौकसः॥ ॥ब्रह्मोवाच॥ यथार्थस्तवनयास्तु
त्या. तुष्टोस्मि प्रणताः सुराः। उत्तिष्ठत प्रसन्नोस्मि. वृणुध्वं वरमुत्तमं॥ यः स्तोष्यत्यनयास्तुत्या. शुद्धात्मानुप्रयतः शुचिः। मां
दर्शौ वापि विशुद्धात्मा. नस्यतुष्टः सदा वयं॥ दास्यामः सकलान् कामान्. पुत्रान्स्त्रीयान्पशून्वसुं। सौभाग्यमायुरारोग्यं. निः
र्भयत्वं रणेजयं॥ बद्धिकानखिलान्नूस्तां. नयवर्गं तथा क्षयं। यद्यदिष्टतमं तस्य. तत्तत्सर्व्वं भविष्यति॥ तस्मात्सर्व्वप्रय
त्नेन. पठितव्यः स्तवोत्तमः। स्मृतीच्छद इति स्वानः स्तवोयं सर्व्वसिद्धिदः॥ पुनः स्वावावतान्वक्षः प्रतिपद्यास्थितान्सुरा
न्। स सृष्टिस्थितिनाशायूर्यं. किमर्थापि समाकुलाः। अनवदामूर्द्धिधवा. इ माविष्यास्तथाखिलाः। सदक्षिणाः स्मीयक्षा. सर्वयन्त्यः
मोस्मस्थादमः॥ ब्रह्मन्नवयमिदं देवा. कतूनामधमाखिये। इतिस्मृतिपूजालार्थं क्षपितार्थास्मीउनाः॥ न कृत्वा ध्यानमात्मयं.

ल्ताकः कामाः प्रकामनिर्दयी। किंसाकूटिलमानगर्वो, निन्दासूयाः ईर्ष्याखिः कुशिन्॥ यत्रा प्रज्ञाप्रज्ञाकरता, प्रज्ञापानिष्ठा प्रज्ञापाधनाः कर्म
सापवासप्रन्मासप्राप्तुं मर्त्यस्यादिसत्त्वनाः॥ पापमित्रसंयमनानार्थ्या, यत्रान्यप्रज्ञावाचिताः। नवामीपश्यमनसूता, यत्र छत्रोच्छय
वयाक्षिति॥ मानाक्षिप्रामारुका, प्रमीपायकलाकमा। प्रमदानजयरुणाम, स्वा आयक्षितजनपर्येला॥ नार्थेनयस्यूयक्ष्मी,
सदावावादिकर्म्मिणि। रुलाकिलाक्षिलावृद्धि, र्न्नेयषीमजनासूमी॥ पमयत्रीजायामितमा, सूम्निजानयनायपाः। द्विमू
खीपमयदानावः कपिलादानमत्यवाः॥ निःसृजाःशामपायत्व, द्विजयादादयाम्वया। मृताः सावस्वमनार्थ, द्विजन्दु
जषकाप्वया॥ प्रमियजसमर्थाकि, ययुमियजवर्जिताः। मजनमम प्रियाविप्रा, स्नाकार्थप्रमियजाः॥ प्रयापमाधर्म
सत्वे, नूषःस्नानामजाम्बूकिः। मकवस्कवबीजुद्धा, नन्दमसूर्यवर्द्धसः॥ वावानस्यांपयशःनद, स्पर्कस्नानासुकार्किकासू
मानशुद्धवपूषः पूर्णप्राज्ञाकिनिर्म्मलाः॥ स्नास्नासुमानिकर्ल्लिक्वा, प्रीतिमात्राप्रज्ञानापनैः। मन्त्रमसर्वज्ञाप्नासुःकल्प
स्कन्यानिमत्पूत॥ ननःकागासमासाद्य, ननपूर्व्वमभादिनाः। विश्वेष्वनयप्रसादन, माक्रमपान्यसंगयी॥ सूवि मूकः
कर्णकर्म, यदल्पमपिमानवैः। श्रयानूयेनद्वियाका, माद्रजन्माक्रवपापि॥ सूजावेश्वेष्वनक्रव, मनणादपिनारुयी।

यत्र सर्व्वप्रमादेन . मर्त्त्यद्विजसमिवाजिथिं ॥ ब्राह्मणेभ्यः कृतूदन्त . ऊर्द्ध्व कृत्वस निर्म्मलं ॥ निर्म्मलाङ्गास्ततो देवै . पितृभिम
मसन्निधौ ॥ पितामहं समासाद्य . गयायां ये प्रपितामहाः । न पिता ब्राह्मणमुख . मयामन पितामहाः ॥ न स्नानं न न दानं न.
नजपनं नपूजया ॥ मन्त्राकं ग्रायया न द वाः याया न द्विज नर्य्येणा ॥ साय स्थायानि वग्मानि . मूसलादूषनादिकैः ऊर्द्ध्व त्यानि
सगर्याणि . नर्था कर्म्माण्यमूनि वै ॥ ब्रह्मणा भालीका कारयन्ति च दम आचरन्ति च ॥ पितामहानाम कुर्य्युः पूजनं श्रावयन्ति च ॥
पूजाञ्जलिं च यदयुः युक्ता कानि दद यपि । धर्म्मेण स्नानीयदयुः स्नात्रस्थ सर्व्व सर्व्व सः ॥ स्नाया प्रयगालायः कुर्य्या . द्विय
यामणमत्यः ॥ स्नाकत्यमत्र वसामि सर्व्वलोकसमन्वितः ॥ मूकाः कुर्व्वन्ति तीर्थानि . अयं दृष्टा च नाथमतः ॥ ममाव नाथ नमार्गी.
ऽपि सायकेनयाङ्गवा ॥ विष्णुर्ब्रह्ममबागस्तु . ब्राह्मणानावसप्रियाः ॥ न मां मूर्त्या वयं सायका . द्विव नाभामकानल ॥ ब्राह्मणाद्धि
वम्पवग्म . कुलमकं द्विधाकृता ॥ एककत्रमन्त्रास्तिष्ठन्ति . हविरकत्र तिष्ठति ॥ ब्राह्मणं उत्तमं तीर्थं . निर्म्मितं सार्व्वकामिकं ॥ य
वीवाकृदकनैव . शुद्धानि मलिनो जनाः ॥ गावः पवित्रमतुलं . गावा मङ्गलमुत्तमं ॥ यायीखूतापित्रानावनु . गङ्गावापिसमा
हवनू ॥ गङ्गाद्ये सर्व्वतीर्थानि . स्थूनाद्ये सर्व्वपर्व्वताः ॥ गङ्गायावनकनयस्याः साकाक्षीनामकव्वनी ॥ तीर्थमानायगतृ

ष्टा. नश्यन्ति प्रापि नामदाः।। यो यत्र मषयस्सर्व्वं. तुष्टा भादेवते ः सदा।। तानूयन्त्र व पापानि. दापि ज्ञा आपि हि ः सदा।। यायाः
सर्व्वस्यालोकस्य. भवामानव सर्व्वथा।। वासुदेवानमस्कृत्य. कृत्वा चैव प्रदक्षिणं। प्रदक्षिणीकृता तेन. सप्तद्वीपा वसुन्धराः
या।। या लक्ष्मीः सर्व्वरूपाणां. या च वेदव्यवस्थिता। धेनूरूपेण सा देवी. तस्मैः पापं व्यपोहतु।। विष्णुर्व्वक्षसि आ लक्ष्मीः स्वा
हा चैव विभावसौः स्वधा या पितृमुख्यानां. सा धेनूर्व्वरदास्तु।। गोमयं यमुना साक्षा. गोमूत्रं नर्म्मदा शुभा।। गंगा क्षीरं तु
यासौ वै. किं पवित्रमतः परं।। गवामङ्गेषु तिष्ठन्ति. भुवनानि चतुर्द्दश।। यस्मात्तस्माच्छिवं मे स्यात्. इह लोके परत्र च।। ॐ नि
मन्त्रसमृद्धार्थः धेनुर्त्वं धेनुर्भव वा। यादृशा द्विजवर्य्याय. स सर्व्वस्यापि भिषाजनं।। मत्याव विष्णुना सार्द्धं. शिवनव महर्षिः
कि यथिवार्थं गायत्र्या मन्त्रितं. प्रार्थनं विविधं यत्न।। गवामङ्गेषु सन्तु. गवामध्ये वसाम्यहं।। नीराजयन्ति आर्ज्जानि गवी
पूजनलोपवानुं।। कालकौः कालकोटानां. कथ्याज्ञा यान्ति दूरतः।। गाः क्षिप्तिं पुन्ध्वर्वत्व. समीहिः सच्चव्याधिहिः।। स्य
तं वै द्दीन गोलेभ्य. सप्तर्षिदीर्यन्तमद्य। ममलोका नूपता लाकाः. वैकुण्ठमिगायतां।। नस्था यथिष्ठान् कीमा गऊमालाक
कमः यतः।। शिवलाक स्कन्द यथि. गोलोकस्कन्दमायमः।। गोमाता य ः सुगालोच्या. कुत्रसन्निधि वप्रियाः।। गवी शुध्य

१

षष्ठीकायव . गोत्रदायेत्र मानवाः ॥ एवमामन्त्य मम लोके . न स्युः सर्व्वसमृद्धयः ॥ अत्र ज्ञात्वा कनस्था . अत्र वायस कर्द्दः
माः ॥ नरा नाराधयन्ति यत्र . नश्यन्ति गोत्रदाः ॥ शृण्वन्ति स्मृतिपुराणकाः . ब्राह्मणाः यतिकीर्त्तिमाः ॥ न दूकावायवबणा .
ङ्गः न ते नामभाग्यकाः ॥ शृण्वन्ति सत्तीर्थ पुराणं स्कन्दयैः स्मृतं ॥ शृण्वन्ति स्मृतिं सर्व्वां कानान्यः कालः स्यात्कदाचिन्ना । पु
राणश्रीनाद्धर्म्मज्ञानाम् . काला न्यायपितामही ॥ शृण्वन्ति स्युः पितामहाः धर्म्मः पुराणलोपपितृप्रोक्तं । न ब्राह्मणा अप्यौर्द्धदा . सर्व्वेषु
सुरवमिस्कना ॥ नदयादिदुर्गमाय . दानानि साधवध्यान अनुपायस्य धर्म्मास्मृतिज्ञाता . अस्य यायाद्भुतमागमन् ॥ येन शृण्वन्ति
पुराणानि . धर्म्ममूलानि मानवै । चतुर्वर्गस्य विख्यातं . पुराणं न्यायवेदकम् ॥ शृण्वन्ति ये नरा लोके . से सावाच्यो काचिन्नृपः
नृ । येन शृण्वन्ति पुराणानि . तस्य वीजा कृतानि च ॥ नर्प्पणा या द्विजानिर्थ्यं . मम लोके मुक्तिः सदा । ङ्गः स्युर्द्दृगामयास्त्वां गाः
सर्व्वलोकस्य वस्किनिः ॥ शृणु देवि यथा कर्म्माणि . न के न ग्री वर्ष्मसूत्राः ॥ स्वर्द्धन मनूनाविभ्या . ब्रह्म ध्यायि पितावधर्म्मनु ॥ यदे
थ मागमा यूयं . नदूपायं ददामि वः ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ शृणु गस्य सम्यग्मानं . न पडग मकान याः ॥ मेत्रा वयूनि ना भाग्य . विर्क
विपक्ष विर्हो ॥ शृणु विमुक्तमहाक्षेत्र . सर्व्वेषां मुक्तिहेतुकं । नानकस्या पदगार्थ . जितमा पिञ्जिनस्य यं । यावद्वर्ष न गु

त्वांनं. सर्व्वकार्य्याणि विधास्यामि । तेनैकदा जिगमाल्लोका. वातापील्वलरुद्धेनानु ॥ अमुनि मार्गं नत्वागत्य. मित्रावरुणजं मुनीं
नदप्ररूमिलाकपू. कागस्त्यानेव विरूयमि ॥ इत्युक्त्वान्तर्दधे वधा. स्मधियिप्रमूढिमाननना: ददवा: प च स्पर्द्धप्रावू. नक्ताधन्या
न नावरी ॥ प्रसन्नमानिविद्वत्र्यो. काशीकाशीयमाशिवी । अमूर्त्ताअमूर्त्ताकिस्वर्गद्रूकि: रूलिमानोमनानथ: ॥ इत्युक्त्वा पद्मन
यना. यास्याम: सूक्तमार्थिन: ॥ नावववन्नवोधन्नी काशीमस्यानूयायिनी ॥ यदीकथाङ्गनास्माकिर्व्वधसायमूढापिना । न
स्याग्रवनजानयूज्यानू. प्राप्नूमस्मन्यकालिकी ॥ एका श्रियाद्यार्थकली. प्राप्याम पूज्यभोत्रवानू । तवं वदनाद्रक्षास्याः सूत्रा:
काशी समायायू: ॥ ॥ व्यास उवाच ॥ इदं पुण्यतममाख्यानं. यः श्रोष्यान्नरुमानवा: ॥ विधूय सर्व्वपापानि पुत्रपौत्रसमन्वित 8
: ॥ इह कवेंश्यपतिस्कण्याज्जुक्त्वा सर्व्वसुखानि च । सत्यलोके स्थिरं स्थित्वा. ततो यास्यति गाश्वतीं ॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशी
खण्डे सह्यनामाकावाभिवर्णनन्नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ सूत उवाच ॥ भगवन्रुद्ररुद्राग्र. सर्व्वज्ञानमहानिधे । अमूवा
प्रकाशींर्व्वालि: किमकाथिवदाधूम ॥ अमू धान्यमी कथां पूज्यां. न तृप्तिमधियामहे । तव प्रियरूपसादेन. गस्त्यश्च्यायि
न: कथं ॥ कथं विरुञ्जायुवायस्त्री. प्रकृतिमादयुन्नत: ॥ नववागमनागस्त्यो. मनामसाहत्तुं मूत्सके ॥ इति कृत्स्नं समाक

ना २

र्थं. व्यासः याज्ञवल्क्यो मुनिः ॥ प्रह्लादवनसुशिष्याय. वक्तुं समुपचक्रमे ॥ ॥ याज्ञवल्क्य उवाच ॥ गणेशं नमस्कृत्य बुद्धं रुक्मि
ग्रहासमन्वितः ॥ शुक्ले गम्यायनाद्याः ॥ गृन्धजन्त्रनवमालकाः ॥ नानावाद्यवसन्यायाः गीतैर्नृत्यैः समरुधेयः ॥ अविल
म्बिप्रथमना. मानिकर्णी विमानमः ॥ सचलमनिमक्षाथ. कुनसन्ध्यादिसमुक्तियाः ॥ सम्पूर्णंदवानुसापिद्धनू. कुंगन्ध
तिलादकैः ॥ तीर्थवासार्थिनः सर्वान्. सम्पूर्णवयथकपथका ॥ न्नैदितल्योब्रासादि. तश्चरुतलधेनूक्रि ॥ विधित्रग्ध
यथार्थैश्च. स्वर्णनाया यथाविधिनिर्मितं ॥ भूमिदानं स्वादुपक्वान्नैः ॥ पात्रसम्बत्सगर्कैः ॥ सगोत्रसमन्वलदाने. ब्रीह्यदानेतनका
धा ॥ गन्धचन्दनकर्पूरैः ताम्बूलैश्च पूजयेत् ॥ समुत्तमैः दूपर्यङ्कैः. दीपिकादर्पणासनैः ॥ शिविकादासदासीभिः. स्विमान
ः प्रसुक्तिर्मुक्ति ॥ विचित्रधउपनाकादि. वस्त्राच्छत्रबाहुनि ॥ वर्णासनप्रदानैश्च. छत्रोपस्करसंयुतैः ॥ उपानत्पादुकाः
दिश्च. यतिनश्च तपस्विनः ॥ आज्यैः पट्टदुकूलैश्च. मृदुलैर्विप्रवस्त्रकैः ॥ दन्तैः कमण्डलुयुते नाजेनैर्मृगसमुन्नतैः ॥ कौपी
नयूस्त्रमत्यैश्च. यदि वा नककायइने ॥ सम्यग्विज्ञार्थिनामर्थ्ये. तीर्थार्थे मनोधने ॥ महापूजकसम्बन्धे. र्लखकानायइ
जीवने ॥ वद्धोबधदानेश्च. कूपदानेतनकथा यायाप्रपार्थे द्विजैः. दमकृष्तिसामिन्त्रैः ॥ स्कुते क्रू दानिकायार्थे

षाकालान्तिकेन स्वकः। तात्रीयतिप्रपतये न्य. पादप्रजनकादिकिः॥ पूजार्णपाठकांस्यादिपात्रमिदं बालसन्त्वनैः॥ इदं बालयेन
स्म नान. कातानत्थैः वनकणः॥ इदं बालयसमाकाक्षी ज्ञा स्नौ द्रोत्र वनकधा। विग्रलखवन मूलौल्य. नेगमालादिमस्तुल
॥ स्नावर्जिकैर्युस्तुलूकिः द्रःणा ज्ञादिसूधूपितैः॥ कर्पूरववर्जिकार्थैःन्य. दत्ताय्याने वनकणः॥ मद्यपूजार्थमाल्यादि. युंरु
नार्थत्रिकालन॥ ण स्वरुना मूदस्नादि. वायनादेःणि बालया॥ घण्टामस्तकक्कस्नादि. स्नानायस्कवनाजनैः॥ देवैमार्जन
वस्त्रैःन्य. सूगन्धैर्यस्कर्कर्द्दैमै॥ जयदाभैः स्नात्रयाठेः गिवनामाह्लकाचले॥ न सक्रीताडिसंयुके. स्थालेनैः सप्रदक्षिणे.
॥ ववमादिकिवृद्रुत्तेःक्रियाकात्तेः वनकणः॥ पंवनायमूधिवाघ्नु. कृत्वामार्थान्यनकणः॥ दीनानार्थान्यसन्कर्यो. न १
त्वाविज्ञेन्यवीविक्तु। खेस्कावयादिनियमे स्नीर्थमदंप्रसाधव॥ पूनः पूनर्व्वैन्यनार्थं. दस्त्वामुत्वाप्रणमावा। जन्मूः यवाः
पकावार्थ. मगक्षियैत्रमिष्ठमि॥ स्वनाम्नालिङ्गमास्कप्या. कृत्तुं कृत्वानदयनः॥ णमनूद्रीयसूक्तन. जर्पैर्निध्वलमानसः॥
नन्दस्वायूवनादवा. द्विनायामिवसास्करी। कलनू कलनसंकालो. तंगोः सर्व्वत्रसाक्कलौ॥ साक्षानूर्किवावाठवाग्नि. मूर्द्धि
वेनयानन पः॥ स्कणूवन्निध्यलनतीं. निर्म्मलीसन्मनायथा॥ स्नूथवा सर्व्वेनजां स्ने. छित्वमीवाफ्कणां जनूं। णीलयक्तियवर्न्

म.ग्हानं॰ग्हन्कपदाकय॥ मयनस्कयानेखर्षं.दकनापिकिदस्कन।यक्काब्रनयसायापि.ब्रयलाब्रयलाकबन॥यस्याघः
मग्रहस्यान्क.हिंस्राखूपिसमन्कम॰।सब्बयायाझूमीसरखा.स्याक्कावेवैस्खकाबऊ॥घुन्नादलुनकायाटि॰सिंहकञ्चू
यनइकय॰।स्कूस्कायदास्वधिमिकसनीकणनाकुट॰॥गूकय॰स्कब्रनामापि.ब्रिकायनिऊयूथकं।बयब्रायसूनोमध्ये॰
स्वस्कन्यस्कबलाबली॥कूदानापिनकूदावे.नथाकूर्यास्थान्यान॰।क्रोतीकव्याकोतयांडं.नवन्द्र॰कोतयव्यका।शार्दूल
वालानूत्याय.शार्दूलीमेगयानक॰।बलनूपूर्च्छथपिवमि.स्कनिलनानननेवे॥स्वपन्केलामयीकल्लीवानयायलदर्त्तु
लि॰।यूका॰सीबीस्कवास्केव.स्कायदन्कोटिकि॰॥ग्मल्लाङ्कुलानकमूखा.नीलाक्कायूथनायका॰।जामिस्वकाबमात्स
र्य.स्यकोवेनानमक्किव॥गग्मः॰क्रोतक्किबवृके॰स्वे॰पृष्ठलनुनेर्मूकू॰।काख्वनाख्वरुऊ॰कर्ण्क.कञ्चूयनबलानन॰।मयू
नयक्कमूनग्म.निद्राक्कमिसूखाधिकं।स्वकर्णुब्यर्षयक्याय,कविकाल्गुरुऊज्ञम॰।रुऊज्ञमकणायच्छ.नकूल॰स्वकूलाबिर्क.
।वेवैयवियस्कल्लू०.त्मूपक्याप्लूयलीलया॥ग्याल्लास्कमूषकेसर्प्प.ग्मनक्वदनायन॰।कूयाक्कोपिनग्रक्कानि.स्पापिनस्मा
खिकनिन॥पूसूयमानीकपिनी.दस्काकानूग्मयूर्णकृदक।नैदष्पियानेमूयस्तु.व्यास्पादूवैबऊयका॥व्याघ्रीव्याघ्रस्यबविवं.

मृगी मृगविध्वंसिनी। उक्तं कथयन्ति न्यायी. सख्या विवमूढाग्निम ॥ ईश्वरा पृच्छन्तु कादम्बु. गतवंगवता मृगः। पृच्छानवर्त्मकारु
नि. सा पिकस्तू यतक्रिमी॥ वाक्रिता ह्त्यमक्रियम् स्थापिमिति नाकूलः। वमतीगवतीकरोः सिमिमानस्स्वलषि॥ गव
यः गन्तुं कर्म्माय. मूकावकत्रिश्च नः। मिकुमात्स्यर्य्यां मूल्स्क. मूनितजानियन्त्रितो॥ न्तो वमूल्तु सूद्धायतुसङ्कुगकुसे
षिलो। त्रलगा वंग ह्मला पि. मृदुस्य गनिया लिना॥ मत्यन्निकुलयत्तुल्यादान्. श्यायया स्याययोयदं। ला कदयदुःस्वयदि
षिकर्न्मां सरसयक्रणी॥ यः स्वार्थं मीयपवात. कृत्र नयायमाक्रित। यावन्ध्यस्यतु वामालि. मावनमसनवकवसम्॥ वय्याः
लो सूयया नान्. स्थान पृष्ठ् क्रिक्रिदूर्दिं यः। स्माकल्पीनवकानुरुष्का. रुस्कन्तनवतः पनः। जात्रुमीसमनजाकवं ध्रालेः क
सुगतिवपि। जाक्रवर्तं नकिजा कवी. सवमी संनतवस्याव॥ वनमत्ह्यददादि. मेरावयूलमवया। यथा नाक्रिसनवृद्धिर्न्न तुष्टि
सायवानयः। वकापियत्थं मेलमत्स्या नाङ्मस्यय्येववानयिनमदकाययमस्तो. मत्स्यामत्स्यानदक्षिवे॥ वकनः सर्व्वमीः
सानि. मत्स्यमीसन्न यथेकनः। गुरुमितः स्वनामि क्रिन्त्वमि. वनामत्स्यानुरुद्रव्यमा॥ ह्यनो पिवर्ति कान्दस्का. रुवक्ष्यपयवी मूख
ः। स्वियमयापिमधूपा. वमन्किम धूपाङया॥ सूवियौ नवकानुरुक्ता. मदितायानलीयठः। मधूसावबजा यन्त्रत्राक्रिसारुः पूनः

१०

पूनः॥ स्मृत्वा च पूजालोकं. मध्ये तिष्ठति गोमयं मा। स्तूपाग्रे पूजालोकं क्लीं न्वा नत्वं यिना किनः॥ कमी स्वकालि वक किः कमः
स्वकालि वाह्रेति। म अमी सत्वमानीव. दूत मिष्ठमिति कवः॥ विना लि वक्त्रमादधिजान्कि ः कायिननग्यमि। स्मृत्वा वत्रमन्त्र
न. त्रम वाः लिव वर्ज्जिताः॥ ॐ स्याग्रम त्रयानुदक्ष. भिर्यक्षेस्र यिमूनीनिव। सूत्रापिपिवृपेति स्थं. प्रकार वः क्षत्र उस्त्वयी॥ न
नाविज्येत्र्य त्रलीन. भिर्यक्षेस्र यात्र वासिनः॥ निधनाव सत्वमाया. स्नानकस्यापदग नः॥ स्नात्वा क्षत्र स्वमाकात्मी आवस
नुक्तमनिम्नयः॥ न कानयमि विज्ञेणो. जीव कमथवाम्रुमं॥ सूविमूकनकत्स्यस्का. मूसः कस्कामिनानवाः॥ स्मृत्कामिनायि
भिर्यक्षेस. मूय कत्वपकालमवाः॥ ॐ स्याग्रर्थ्यपवादवा. याव स्वान्याग्रमंमूनः॥ नाव नपक्षिकूलेद्दक्ष. स्तुत्यं मूमूदिवपूनः
॥ सान सालस्कृणाकज्ञ. बन्धु माधायनिम्नलः॥ मन्यामकनिजामि श्रायद्विज्येज्वनैकिल्ला। कन्धूयमानावनद. स्वदैवूपूठ
कादि किः॥ कर्मं कामयमानस्तु. वानयमुपक्षधूनेनेः॥ विवू श्रमानावक्रण. वक्राक्षक्रिमकाषलेः॥ वदनानि क्रिमग्रापि. का
मिनाकामि नाम्बता॥ कलकण्ठः क्षिलांकण्ठ. मउरत्तउरमिकूउरगः॥ श्रानस्कः॥ ध्रोश्यामिमूनिः यावानवर्णामिवार्ण न॥
ककीकर्णं पवियन्त्रमोनेमिष्ठमिनरुयानु। वकानध्य द्विकाराका. नक त्वनमिवा स्क्रिनः॥ यदनीयामिकासानं. गु

कं सम्बाधयत्यहो। भूपारपारसंसार. सिंधुपारप्रदः शिवआकाक्षिलः कामल्लालोचिः कलयन्नखिलकाकली। क
लिकालीकलयनः काशिस्थान्विनिशामन॥ मृगाणां यक्षिणामित्थं. दृष्ट्वा व स्फीशिपिस्थं। भूकाञ्चुयाम संकष्टं. विना
न्दुः श्रिदङ्गावृत्॥ वनमनयक्षिगण. यशवः काशिवासिनः॥ अर्वीनपूनरावृक्षि. न्नेदवाः स पूनर्भवाः॥ काशीस्थः यमितेः
स्तुत्या. नवर्यस्वर्गिनः क्रमिता। काश्यां पानाकृपीनास्ति. स्वर्गेपानकरुंमहन्॥ वरं काशीपुरीवासो. मासोपवसनादिभि
र्विविधकृतसङ्कटं नार्कनानातनाविधू॥ गङ्गेकेमंकेः काश्यां. रत्नद्धलसायुक्त। नत्वर्द्धानापुरनरः. ज्ञागयुक्षापियाणि
किः वित्रमावारासीनक्षा. निक्षीकायायमादपि। नवयीक्षिदनायथा. पिविनाचीरगीदगा॥ चक्रलोहितवसाक्षांस. पतमे
न्दुभिविन्यभि। सत्ताकपालीसार्केन्द्र. सवन्धुयरुणात्रकं॥ पनार्द्धद्वयनालोपि. काशिस्थायालनस्यभि। तस्मात्सर्वप्रयत्ने
न. काश्यां श्रेयः समाचरन्॥ यत्सुरवं काशिवासस्य. न तदृक्वाजुमस्तुपा। स्तिमिचकत्वथं सर्वं. काशीवासाक्षितायकाः॥ ऊन्मा
कनरसद्धसु. यत्पुण्यं समूपार्जितं। ननु पुण्यं पवित्रं कृतं. काश्यां वासाज्जलस्य न॥ लक्षापि विधिलीनाया या. अयदक्रुश्यानुषिः
लावनः॥ तस्माद्दिच्छवत्त्वविनिर्यांगरत्यांशरवीतुलं॥ धर्मार्थकाममोक्षाणां. पूपूमार्थवरुक्ष्यी। स्वरवर्ष्मेभिमहा काश्यान्

११

तथान्यत्रकृत्रस्मिनू ॥ स्मालस्थनापिश्रायाआ. कृकाष्ठिज्वेज्ववालयं । कुग्ध्यमख्यपिकाधर्मस्कस्यस्यास्त्रपदपदा ॥ यः स्ता
त्वाकरवाकिन्यी आमिविज्वेणदर्शना । ग्रुहआयवआमस्या:ध्येयस्मान्मानविग्रयम ॥ स्वर्द्धूनीदर्शनानूस्पर्शं यूस्नानादाव
मनादपि । सीध्मोयासनकाउध्या. कर्ण्यलाद्धवपूजलानु ॥ यीवमीर्थवलाकास्त्रनमाविज्वेस्ववक्षलानू । ग्रह्मास्यर्शनपूजार्यी.
धूपदीयादिदानमः ॥ प्रदक्षिणैः ॥ स्मात्जायेन्नेमस्कायैः सूनक्तैनैः ॥ दवदवमक्लादव. र्गकालिवलिवमिवा ॥ धूर्ज्जः नील
कल्पेण. पिनाक्तिनूणलिलिखवा । खिणूलयाले विज्वेण. वक्ष वक्षमिकाग्रलैः ॥ मूकिमञ्जुपिकायाग्रः निमिमाक्षोपव
णनानू । स्मृतधर्मकेथलायानूयूवाणग्रवलादपि ॥ नित्यादिकैंधर्मकवलाकथानिपिसमर्त्तिनैः पवायकवलाक्तोज्य.
धर्म्मः स्वादूकवाकवः ॥ सुप्रज्ञप्तथावद्धः कालयाकालयेवन । एवैकाग्ध्यानिवसतां धर्म्मवालिः पदपदा ॥ ग्रह्माव
जाविग्रयायास्मृसिकाः णारवाविग्रास्माग्ध्यमस्राहणापि । पूथ्याग्ध्यर्थद्धरूलस्क्रूलसूक्ष्म. माक्षास्कामोधर्मवृक्षायमस्त्रैः ॥ स
र्व्वार्थनामवयात्रीरुवानी. सर्व्वानूकामानूपूवयदत्रूल्कैः ॥ सर्व्वानूउन्कूमायरदन्क्ककाल. विज्वेणोत्लात्रमक्षायद
णानू ॥ काग्ध्यं धर्म्मस्कत्रुऊःपादनूयः काग्ध्यमर्थःसायानकयकावः ॥ काग्ध्यं कामः सर्व्वसौख्यं कक्रमिः काग्ध्यं अयस

८१२

ऋकिर्नात्र संशयः ॥ विघ्नेन्नाशयतेनमत्रविप्रं । धर्मार्थकामान्नपुत्रपुत्रः । आपुत्रपुत्रः सर्वविघ्नपुत्र । कस्मान्न काशी
सदृशी त्रिलोके ॥ इतिवाक्यं गीर्वाद्रिदृष्णुसूनुः ऊँ मुनिः । कामधूपसूनस्कारी वद्धिर्व्वकृतिर्वृतं ॥ आश्रमा काउशिलि अद्भुत
थे । ऋषिकन्यान् शशिक्षिः । धूमाश्च कदम्बस्थो । मृगसाबैः लेक्षुतं ॥ सार्द्रवल्कलकौपीनैर्वेद्रनारवालविकिः । वनवृ
विघ्नसगान्वृक्षं । वायुतादि विवादृतं ॥ यत्रित्र तालिताप्तस्त । लोपामुद्राक्षिमुद्रया । मुण्डितं वाक्यतनत्वयः । पर्णैर्नालाङ्गतं
सुताः ॥ विसर्जितस्समाधिस्थः । धनकर्णैःकमालिकं । सुधिक्षितवचायश्च । यतमक्षावदङ्कटं ॥ पुन्नागस्कीसमालाक । सर्व
दवाः समवासवाः । प्रकृष्टवदनाख्यात्वः । आयुर्जयतयेमित ॥ मुनिपुत्स्यतमान्यर्ञा । नृपबन्धयथा त्रिकं । आशार्थितकिनः
न्यायः पयस्कगमकावर्णी ॥ ॥ व्यास उवाच ॥ इदं पुण्यतमाख्यानं श्रुत्वा भक्तिसमन्वितः । पठित्वा पाठयित्वा च । यतः प्रद्रु
द्रावतीपुतः ॥ विभूयसर्वपापानि । क्षात्वाक्षात्वाकृतान्यपि । ऊंस वर्ण्णतयातन । गङ्कच्छिवपुरं पती ॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपु
राणे काशीखण्डे अगस्त्याश्रमवर्ण्णनन्नाम तृतीयोध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ सूत उवाच ॥ मुनिः पञ्चास्कदावेवारुगर्व्वस्कक्षिमकृत
तू । सर्व्वलोकहितार्थाय । तदाख्याक्षिमक्षामुन ॥ ॥ श्रीवेदव्यास उवाच ॥ अगस्त्यिवतनैश्चस्त्वा । वद्धमानपुतः सती । मिक्ष्ट ॥ १२

घिपन्तनास्ती. विबुधाग्याल्लूलाकिं ॥ ॥ बालकमित्यूवाच ॥ अल्लगस्मिमत्कसाग. दत्वागमनकारणी ॥ धन्यासि कृतकृत्या
सि. मान्यासि मत्कृतामपि ॥ यथाद्य मे प्रतिमनगी. प्रस्थानं यथाधनाऽ ॥ किन्नु संक्रिमूनिश्रेष्ठ कायिंदन्ये वनस्थिति मा नपाल्
क्वास्वयाहाक्ति. त्रु ध्यानजस्थयितिष्ठितं ॥ पूर्व्वलक्ष्मास्थयितयता. त्वेष्येत्यर्य्यी मनस्थयि ॥ यतिव्रतयं कन्याला. लायामूद्राम
धर्म्मिणी ॥ नवाङ्गक्ष्य यसाउत्या. यक्तथापूर्व्वकायिनी ॥ यतिव्रतावृत्यूनल्वया. स्वाविज्ञायानुसूयया ॥ अाविन्त्यायावस्याव.
लक्ष्मावणनपूपया ॥ मनयावसूनीत्याव. संक्रूयास्वाकयानथा ॥ यथेमावक्ष्नत्थुक्वानतथान्येमिनिग्निर्मं ॥ स्तुक्तुं कत्वाय
मूत. मित्ये मिलयि मित्वमि ॥ विनिक्तिमवनिजामि. प्रथमं यतिवृद्धामि ॥ अनन्तनं कृतमात्मानी. तवनादर्ग्गयनूक्वाविमूना कार्य्यार्थयायि
तक्वापि. सर्व्वमशुनवर्ज्जितं ॥ नवकनामग्नक्रीयाकवापूर्ण्यविकृक्षया ॥ पूपूघान्कवनामापि. नगक्वामिकदावन ॥ सूक्रुस
यितवाक्वाणं. कातिमायिप्रसीदमि ॥ ः दक्वनूक्वनं स्वामि. नान्यमामिमिवक्विवा ॥ स्मापूनाग्नकवार्य्यालि. य्यक्वागक्वामिस
वयं ॥ किमर्थं आगतानाथ. सप्रसादाविधीयतां ॥ नयियतक्विष्ठनवाघि. नवायमूपसवन ॥ सूदापिमंत्वयाक्विविमू. क
स्याविन्न ददास्यपि ॥ पूजायवकाय्णं सर्व्व. मनूकासाधयनूस्वयं ॥ नियमादकवर्षाणि. यतपूर्णाक्वनादिकं ॥ प्रतीक्ष्मामाण

वसतौ. अथ कालान्वितं क्रियम्। मदूयस्कपअत्सर्वं. मनुद्धिंग्मामिद्धस्कवन्॥ सवनभर्त्तुन्नुष्क्रिस्रू. मिष्टमन्नभलादिकौ। मह्ल
प्रसादं ॐ यूल्क्रा. एमिदभ्रुप्रमीकमि॥ स्पृविभष्टनवाम्भीया. द्ववपित्र्यमिथिपवपि। यथिर्वाठकवर्ग्मेषु. ग्मेषुकिक्रुकलः
षुव॥ सेयनाषस्कवादक्रा. भस्मायुयपवाद्भूखा॥ कुर्यात्त्व यानन्क्षता. नायवासत्रनादिकौ॥ दूवनावर्जयदबा. समाज्ञा
त्सवदर्शनं। नगस्कत्सार्थयात्रादि. विवाहप्रकृत्यादिषु॥ सूरवसूर्फंसूखासीनं. अममानं यदकृया। स्मृतुं नत्वापिकार्यषु. य
मिन्नात्अपयन्क्षविन्॥ स्त्रीधर्मिणी त्रिरात्रन्तु. स्वमुखं नैव वीक्षयेत्। स्ववाक्यं श्रावयेन्नापि. यावन् स्नानान्न शुद्धिमत्॥ सुस्ना
ता भर्त्तुर्वदनं. मीक्षतं न्यस्य नक्षवित्। स्तथवा मनसि ध्यात्वा. रविं स्नानावलोकयत्॥ भपिद्रा कुंकुमं चैव. सिन्दूरं कज्जलं
तथा। कुर्यात्कञ्चुकं ताम्बूलं. मङ्गल्याभरणं शुभं॥ कशसंस्कार कबरी. कठकर्णविभूषणं। भर्त्तुरायुष्यमिच्छन्ती. दूषयेन्न
पतिव्रता॥ नरजक्षानेभुक्षा. भथ्यग्रवद्यानवा। नवद्दूरंगयाक्षापि. सखिल्वं कयूनसरा॥ भर्त्तृविद्विषिणी नारी. नेत्रासक्त
मनक्षविन्। नैकाकिनाक्षविद्भूयात्. नम्भस्नामिवक्षविन्॥ नालूखलनमूशलनवर्द्धन्यांदधयपि। नयक्षुकनदैहल्यो. सन
त्रापविर्णन्क्षविन्॥ विनाज्ञावाअयसमयों. प्रागल्भीं नक्षविद्धवन्। यत्रयत्रविभर्त्तु. भतत्र मवतीसदा॥ ॐ दमवत्रवं स्त्रीणां.

मययमकाङ्गचरःपयरः। ॐ यमकादेवपूजा. कर्त्तुर्वोक्तनलीवायतु॥ क्षीवम्वादूवस्कंवा. आश्विमं कृष्णमववा। सूक्ष्किमं दू
क्ष्किमं वाथि. यतिमकैनलीवायतु॥ कुस्सा कुच विम्बमुक्तास्या. विमलस्याप्रिअसदा। एकनूपारुवतयूज्या. सम्यक्स्वविथयस्व
वा। सर्पिर्लिवनतैला। दिक्षु अर्पिवयतिवृत। पतिन्नास्मातिनवक्रयाद्यायसमूनआऊयतु॥ नार्थस्नानार्थिनानावी. यतिपाद्याद
केपिवेतुर्गीकवादपिविमूर्वो. यतिनकाथिकःस्थिरः। व्रतायवासलिसमं. यतिमूर्ल्लंघ्यायावतनु। सूर्यकवनयसूर्स
नानवकमृक्तमि॥ उक्ताउयूकवीदया. यानावीक्राधनत्यया। सवमाजायतनावीः ग्मलीनिर्जनवन॥ स्त्रानाद्विपनमस्के
का. नियमस्समूदाद्धतः। सूर्यर्याववलौ सर्वे सर्वकर्वीकननिष्पयी॥ उक्तासनेनसवन. नवऊत्यनवम्भसा। नरयाकनवार्थ
निवकव्यानिकवावन॥ सूयवाद्यानवकव्यःकलव्दूवनस्यऊतु। ऊसूर्णा यत्निर्धौवाथि. नाद्यैर्दूयान्नवाद्धसतु॥ साऊलो
वेयविरयस्क. वद्ध्यवनिदूर्माभिःउत्तूकाजायतकूनावृद्धकाटवगायिनी॥ नाडिनांस्थिस्थवस्कतु. सावद्याष्ठावृषदानका।
कटाद्धयनियानीवेककवात्नीरुसाकवतु॥ याऊलोवेयथिरयस्क. मिस्कमभ्मानिकवली। यामवासूकनीरूयाङ्कुमुर्वायिस्वावि
कुजा॥ याद्धकव्यपिवेवूतसामूकाजायतरवलु। यासयत्नीसदेवेर्षोतु. द्वर्ग्भसापूनःपूनः। द्विविलयास्वयवद्यांकिवि
गा३

दन्ती समाप्नुयात् । कालभद्रविमूर्खो यो पि. क्रूरो यो पि न जायते ॥ वास्कादयान्नमाला क्ष. त्वथि नाव ऊलाभो नैः नाम्बूले र्व्वऊनेः
ग्नेव ना दन्त्यैवा क्रूना दि कि ॥ नथैव वाडूवशेनैः रवद सम्नादनैः पवैः ॥ आपिशैवाणयनपी स्या. पिलाकीया लिनानया ॥ म
नन्दवा मिद्धि पि मा. मितेजा मा मितेसू नः ॥ फ्रूमि नस्या दि दा मा वै. रुक्तो वै पूजयत्यदा ॥ रुक्तैदवायु नूर्ध्वकोधर्म्मा नार्थवृ मानि
वा । तस्मात्सर्व्वं यविस्यस्क. यनिमके समर्द्धयनु ॥ जावहीनायथादहः स्कन्दस्तुविमोक्षुजनु ॥ कर्हदानानथायामिनू. सूस्ना
नाप्नुयात् सदा ॥ सूर्यमङ्गलयोः सर्व्वस्या. विधवा यात्यमङ्गला । विधवादर्गनानुपिद्धिः क्वापि जातु न जायते ॥ विकायमानवः
स्यैः की. सर्व्वमङ्गलवर्ज्जिता । नदाभिवमपियाङ्क. स्याऊदासीविषोयस्मानु ॥ कन्या विवाहसमय. वावयपुषिमिद्धिजानु । कर्द्धः
सहवनीरूपा. जीवनाजीवनः सदा ॥ रुक्तो सदानूयानगा. दहवङ्कयपाच्चिया । चन्द्रमाश्चात्स्रयायदद्विर्युत्वाच्चिद्युना
यथा ॥ सूनूवृजश्चारुक्तोवै. गदानुपिदवनीमूदा । पदपदङ्गमधस्यारुलैवाप्नात्य सौगपी ॥ गातव्यदीयथाचार्ते. विलाद्
द्ववनवलानु । एवमूत्क्रोध्य दूनस्याः पमिस्वर्गं नयत्यदा ॥ यमदूताः पलायन्ते. सदा मालाक्षकदूनमः ॥ सूपिदूष्कनाकर्मा
णं. यमूत्सृजश्चनत्यामिं ॥ नथानविकिमावहूर्नेन थाविश्नायथा ॥ क्यापनर्को समामालाक्ष. वयन्दूनाः पमित्रवी ॥ नपन

श्री ३

स्कन्धनस्पर्शं. दद्रूना। पितनदस्कन। स्कन्धस्कसर्व्वमञ्जीसि. दद्यापतिव्रतां सदः॥ आवर्त्तत्वल्ला म. सौख्यास्मि. नावनू काष्ठयू
नानिव। स्कन्धोस्वर्ग्गसुरवैकुण्ठं. नममाज्ञापतिव्रता॥ धन्या सा जननी लोके धन्योसौ जनकः पुनः। धन्यः स च पतिः श्रीमा
नू. यस्य गेहे पतिव्रता॥ पितृवंश्याः मातृवंश्याः पतिवंश्याः स्वयं स्त्रियः। पतिव्रतायाः पुण्येन. स्वर्ग्गसौख्यानि भुंजः
ते॥ शीलभङ्गेन दुर्वृत्ताः पातयन्ति कुलत्रयं। पितुर्मातुस्तथा पत्यू. रिहामूत्र च दुःखिताः॥ पतिव्रतायाश्चरणो यत्र
यत्र स्पृशेद्भुवं। तत्र हि भूमिर्म्मन्येत. नात्र भारोस्ति पावनी॥ विभ्यन् पतिव्रतास्पर्शं. कुरुते भानुमानपि। सोमो गन्धवहः
श्चापि. स्वपावित्र्याय नान्यथा॥ आपः पतिव्रतास्पर्शं मभिलष्यन्ति सर्व्वथा। अद्य जाड्यविनाशो नो. जातास्त्वं पियावना॥ गृ
हे गृहे न किं नार्यो. रूपवत्यो वन्ध्यवर्ज्जिताः। परं विश्वेशभक्त्यैव. लभ्यते स्त्री पतिव्रता॥ भार्यामूलं गृहस्थस्य. भार्यामूलं गृ
हस्य च। भार्या धर्म्मफलावाप्त्यै. भार्या सन्तानवृद्धये॥ परलोकस्त्वयं लोको. जीयते भार्यया द्वयी। देवपित्र्यतिथीक्तादिना
र्य्ये. कर्म्म वार्हति॥ गृहस्थः स हि विज्ञेयो. यस्य गेहे पतिव्रता। ग्रस्यतेन्याः प्रतिपदं. राक्षस्याजरया यथा॥ यथा गङ्गा
वगाहेन. शरीरं पावनं भवेत्। तथा पतिव्रतां दृष्ट्वा. सदनं पावनं भवेत्॥ भूनूयामि नन्दकोटी. संभिदेवाल्कोथयैइना मथ

पिण्डालेपं नक्षौ. ङ्गीलकृष्णात्वमप्यधः॥ तद्देवस्तु भ्रादपि स्वर्ग्गात्पतिः पतति नान्यथा। तस्याः पिता च माता च. भ्रातृवर्ग्ग
स्तथैव च॥ पत्यौ मृते च या योषित्. वैधव्यं पालयत्क्वचित्। सा पुनः प्राप्य भर्त्तारं. स्वर्ग्गभोगान्समश्नुते॥ विधवाकबरी
बन्धो. भर्त्तृबन्धाय जायते। शिरसो वपनं तस्मात्कार्यं विधवया सदा॥ एकाहारः सदा कार्यो. न द्वितीयः कदाचन। त्रि
रात्रं पञ्चरात्रं वा पक्षव्रतमथापि वा॥ मासोपवासं वा कुर्य्याच्चान्द्रायणमथापि वा। कृच्छ्रं पराकं वा कुर्य्यात्. तप्तकृच्छ्रमथापि
वा॥ यवान्नैर्वा फलाहारैः शाकाहारैः पयोव्रतैः। प्राणयात्रां प्रकुर्व्वीत यावत्प्राणः स्वयं व्रजेत्॥ पर्य्यङ्कशायिनी ना
री. विधवा पातयेत्पतिं। तस्माद्भूशयनं कार्यं. पतिसौख्यसमीहया॥ नैवाङ्गोद्वर्त्तनं कार्यं स्त्रिया विधवया क्वचित्। गन्धद्र
व्यस्य सम्भोगो. नैव कार्यस्तया पुनः॥ तर्प्पणं प्रत्यहं कार्यं. भर्त्तुः कुशतिलोदकैः॥ तत्पितुस्तत्पितुश्चापि नामगोत्रादि
पूर्व्वकं॥ विष्णोस्तु पूजनं कार्यं. पतिबुद्ध्या न चान्यथा। पतिमेव सदा ध्याये. द्विष्णुरूपधरं हरिं॥ यद्यदिष्टतमं लोके. यच्च पत्युः
समीहितं। तत्तद्गुणवते देयं. पतिप्रीणनकाम्यया॥ वैशाखे कार्त्तिके माघे. विशेषनियमांश्चरेत्। स्नानं दानं तीर्थयात्रां. वि
ष्णोर्नामग्रहं मुहुः॥ वैशाखे जलकुम्भांश्च. कार्त्तिके घृतदीपकान्। माघे तिलधनान्स्वर्ग्गः स्वर्ग्गलोके विशिष्यते। प्रपा

कार्यं त्रवेणास्व. दवदयागलन्तिका। उपानत्तु ब्राजनीश्चर्यं. सूक्ष्मं मौ वेसिवन्दनी॥ सकर्पूरं च ताम्बूलं गन्धदानं तथै
व स्त्राजलपात्राण्यनेकानि. तथा पुष्पफलानि च॥ यानानि विविधानि. ज्ञानकानि प्रफलानि च। दयानि द्विजमुख्येभ्यः
यानि भक्त्या यथामिति॥ ऊर्ज्जे यत्नेन सम्भाव्या. दद्यान्नमथवा पुनः। वकाकं पूर्वगन्धे च शुक्लां मिष्टां सङ्कर्ज्जयसम्॥ कार्त्ति
के वर्ज्जयेत्तैलं. कार्त्तिके वर्ज्जयेन्मधु। कार्त्तिके वर्ज्जयेत्कांस्यं. कार्त्तिके नाधिसन्धितं॥ कार्त्तिके मौननियमे घण्टां चारु प्रयः
दापयत्। पत्रभोजी कांस्यपात्रं. घृतपूर्णं प्रयच्छति॥ भूमिशय्याव्रते दद्याच्छय्यां सतूलिकां। फलत्यागे फलं द
द्यात्. रसत्यागे च तद्रसम्॥ धान्यत्यागे च तद्धान्यमथवा शालितण्डुलम्। स्मनामं धेनुं दद्यात्प्रयत्नतः. पालिकानायसकाम्भस्ता॥ वक
नः सर्वदानानि दीपदानं तथैव च॥ कार्त्तिके दीपदानस्य. कलां नार्हन्ति षोडशीं॥ कार्त्तिके तु दिने सूर्ये. माघस्नाने समा
चरेत्। यथा गङ्गाते नियमान् धर्मो स्नायास माचरेत्॥ पक्वान्नैस्तोजयद्विप्रान्. यमितापिनयस्विनः। लड्डुकैः फेनिकाभिः
श्च. वटकैः पूपिकाभिश्च। घृतपक्वैः समन्वितैः। शुचिकर्पूरवासितैः। गर्भणर्क्केनयापूर्णैः शर्करानन्दैः सुगन्धिभिः। हुङ्क
कन्दनानी सार्वाग्रं. दद्याच्छक्त्यानुरूपतः। केयूरं कुण्डलं गर्भयु. मुद्रिकां सूत्रवाटिकां॥ मञ्जिष्ठादिकवासांसि तथा मूल

वनाम्यदा। ऊर्ध्वमयानि नासौ सिद्धिमिस्थापि प्रदायकम्॥ जातीकुसुमलवङ्गैश्च. नागमूलानि वकुलान्यपि। कमलानि विवि
धानि. निर्मालानि निःगन्धालि च॥ मृदूनाम्यादनज्ञान्व सुगन्धद्रव्यैर्नानाविधा। प्र.न कमलपूजाभिः र्मकास्नानपूर्वसर्वं॥
केशरकुङ्कुमरुमिभिर्गन्धाधाव प्र धूपेनैः॥ स्थूलवर्त्तिप्रदीपेन्ध. नैवेद्यैर्विविधैस्तथा॥ कर्पूरस्वच्छपाकग्वान्. ल्लायनामि
ति वाद्यभग्ना। एवं विविधैर्विधिना. विविधैर्नियमव्रतैः॥ वैशाखानु कार्त्तिकामाघा. मासान्ते वामि वाकयना। नाधिवाके द
नधादि प्रातःकैः कल्पं गमेन विधि॥ कर्पूरेण पत्रीदक्षा. ह्रासानाविक्रमेन्यायमगु। स्नायपञ्चसुमानां किंचित्न कुर्यात्कर्त्तन त्वया॥
एवं विद्योपवानिर्यो. विधवाविद्युत्कामना। त्रवंधर्मसमायुक्ता. विधवाविधमित्रना॥ पमिलाकानवाप्नोति. नरकवमुक्तापिदुःख
ताके। नगङ्गास्नानयास्यदो. मानानायमिदिं वनाः। नयामिवसमासाद्धा फलस्माक्षीपूजयद्भवः॥ ॥ इति कस्यामि नूवाव॥ नग
स्नानेफलं त्वनयः ज्ञानंकवदर्शनं। नायामूढ मकामानं. फलपादीवृजक्लना॥ कामिसुत्वामकाशनं. वाजपूर्वापमित्रनात्व
नाम्यवस्तुव्यप्राक. मुनिसर्वार्थकाविदः॥ प्रनवस्त्रीपुमिविधि. नमेकावेस्वयन्मयः॥ समनुक्रियर्यफलं वेदि. वन्यासामिमक
मून॥ दं पमित्रनं नजात्रप्रान जातवानुपचम्। नयाथ्यनफलपस्मजः किमसाध्यमनमकव॥ मवनाविदिनं किंविकथापि

ववतामूढः । अदर्शमागताद्वास्कन्मूनः श्रामिङ्गामया ॥ सूर्यैकाममरुतः श्रीमान् वज्रकाकुलिशायुधः ॥ सिद्धार्थः कौडि
अद्धानि दृष्ट्वा सार्द्धं समीक्षण ॥ अस्य पूर्वाः अपितिसवकाम ध्येनूबुजघ्यनम् । यस्यौवाः कल्पवृक्षानां निर्यक्षयासूलाय
न ॥ यद्ध्या सूर्वनिष्ठक्ष्मि नविन्मामलिकर्क्काः ॥ सूयमप्मिर्जग्या निध्र्मर्यवाजस्त्रयेपूनः ॥ निर्ममिर्वृल्लोभायुः ग्रामद्रु
द्रुदयस्थमी । स्यावाश्मन्कव वापिने ः सर्वकामार्थमीन्यवाः ॥ समस्यर्थयिनाव्यामी त्वं यावासुजगत्केन । वाप्माकायमया
श्मन्म क्रव विन्ध्याधकावक ॥ कथिन्तुलाविन्ध्यनामा सानूमागर्भवबाधकः ॥ वर्द्धनस्यर्द्धयामवा स्वबुद्धि त्वं निवानया ॥ य
वस्वसावकतिना अवमार्गनिवाधकाः ॥ समनुस्पर्द्धया वृद्धिमन्त स्वबुद्धिर्वृद्धिनाः शुखा ॥ ॐ निग्रह त्वाप्युतार्थ्योक स विवा
र्थम वामूनिः ॥ स्कन्दमानस्य माध्याय तथेति प्रत्युवाच ह ॥ साधयिष्यामि वः कार्यं विसृज्येति दिवौकसः ॥ पुनर्ध्यिन्कायनास्तूर्व
ङ्गस्मिर्ज्ञानपवास्तवन् ॥ ॥ वदव्यास उवाच ॥ ॐ मैयनिवकाश्यायैग्रह त्वास्त्रीपूनूभालिवां यायधकैचूकमूल्स्वक्षःगवकलाकं
प्रयास्यामि ॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे लोपामुद्रायाख्यानन्नाम चतुर्थोध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ पाराशर्य उवाच ॥
ततो ध्यानेन विज्ञेय मालाक्षसमुनीश्वरः ॥ सूनः प्रावाचनीपुण्यां लोपामुद्रामिदं वचः ॥ सुप्रियप्यं वनावाद्रकिमनन्

दि ४

समुपस्थितं । कनकाचार्यकवरवरं. मुनिमार्गानुसारिणः ॥ येन भोजकृतिदा भेषा. विपक्षाकुलयाकुमाः ॥ स्ववनुकुलितमः
सामर्थ्यः सकथं गिरिमात्रकाः ॥ कल्पवृक्षाङ्गणे यस्याकुलिणयस्यावायुधं । सिद्धाप्तकं वयद्भावि. सर्वसिद्धोपार्थयद्विडौ ॥
क्रियन्मक्वाकुलाः भोला. सूक्ताभावाग्निनावया । मद्धविस्मकृनगक्षिः कगमावाहुगुरुक्षणे ॥ नियन्मासर्वज्ञनानी यासी
दत्तुघवः प्रस्तुतसक्षिन्दत्तुयितुंनालमकं तक्षावमात्रकं ॥ क्षादिस्यावयवानुज्ञास्तुषिताः समवृक्षणाः ॥ विल्वदवास्मय
देशी यत्वा न्यैयियि दिवीकसः ॥ ययौ ह्वामभामाजले. यतनिकृत्ववनान्यपि । नक्षिसमर्था नाकाम्भन गवृद्धिनिवधना ॥ स्मूः क्षातं
कायर्णयद्व. स्मनंवाकुं सूक्ष्माषितं । कागामुद्विग्ययज्ञीतं. मुनिक्रिस्मत्वदर्शितः ॥ सूषिमूर्कनमाकवी. सर्वेपथेवमूमूक्षाति. १७
ः किन्तु विघ्नात विघ्नाति. का भ्यानिवसमासमां ॥ उपस्थितायैकन्याति. सान्मवायोमक्षानिक । नगक्षतन्यथकर्कु विल्व
भोविमूरवायमः ॥ कागाद्विजाणार्विवक्षायदाप्मा. कस्मैमूमूक्ष्वयदिवामूमूक्षुः ॥ अयं कतस्कसविसद्धकुदयां. सकूर्पटलरि
विमूरव नाः ॥ सूक्ष्मा उनावालिगवनु किमती. कागरियउयूः सूकनैकवाणी । गालुककन्धः प्रतिमज्ञनेकिं. लक्तमनद्धस्तु
लक्षाकिमेषा ॥ रुवाक्ष्मवाविर्जितपूज्यवाणी. क्वचिर्म्मकृक्ष्विनिमयाकाणी । यायायिकिं मूरधियान्यागोवे. यियास्मवा दुर्गं

मिस्रु विवासव ४॥ कः काणिका विश्वपदग्र काणिका क्षकार्य्यमन्याम पश्चिमा मिठुस्तुं। नमूपस्तिुमान्यग्र क्रून ४ ग्रयामि. क्षैयामि
कूष्माण्डु रुलेखजास्य॥ काणाग्र काणीक्षनपूर्ण्यवाणी. कणाग्रनाणा विस्रुजन्नव ४ क्षि। नूनं सूनूनं सूक्ष्मनंनदीयं. मदीयम
वं विवृणोमि स्वमन ४॥ नवान नवाणीय छिन्नविकाय. सकाय रूनी सक्षलस्कजन्ता ४। काणीमनाणासूक्ष्मेनेकवाणी. मन्यग्रयदु
यनगीनस्वान्य ४॥ विद्रुस्मपापी पिदलोर्दूवापीः गमासवाणा॥ म्हवपाणयापाण। लिवाक्षिमूकाममूनेकष्टु क्षि. मूकी विमूकान
पविवयजन्ति॥ कं काकिमेंधानिविमा ४ ग्रलवीं. मकीयसायायसवनकाणा। ग्ररूनपूर्ण्यदविलीकपश्यां. याप्यापि कित्वाक्ष
वगतुमूयमा ४॥ फः काजनानाजलवीविकाय. काणीयदन्यग्रनयक्षित्वन ४। पविसृ नम्रास्क्रजलाक्षिवामी. कामाविणूलायव
नीलयपि॥ व ववव ग्णो कजलेकयूर्ष्ठं. पापस्यालाका ४ पमिनाक्षिमघ्नां। क्षिवा लनिर्व्वाणविवाघिपापी. काणा पविद्यक्षन
यिंकिमर्थ॥ नसत्यायना विवयाणयुक्ष्म दाने र्न्नमाने र्न्नमयाक्षिनूपि ४। काणाक्षिजाणा र्क्षि वक्तासूनस्या. क्षिंवाय्य सादनवविंव
कर्द्दू ४॥ धर्मासुसम्यक्षितेव ४ विलायक्षन. याथोक्षिकोमे र्व्वक्षदानक्षागेके ४। माक्षनकाम ४ सवमाक्षनकः ४ काण्ग्रनवान्यग्रकथ
यथाग्र॥ क्षन्ग्र पविर्यं क्षियथाविमूर्क. नान्यनूपविर्यंक्त निक्षि ४ ग्र यूकीं। नधर्म्मोणास्म्रु र्न्नेवनेष्यूनाली. सम्माक्षनर्थं क्षिसया

विमुक्तं॥ सदाभावमिडा वालिर्ब्बन्धाम्बि विज्ञामता। वल्लैभा पिङ्गला नाडी तदन्तस्त्वविमुक्तकं॥ सा सुषुम्ना परा नाडी त्रि
यं वाराणसी त्वसौ। तदत्रोत्क्रमणे सर्व्वजन्तूनां हि श्रुतौ कृतं॥ तारकं ब्रह्म व्याचष्टे. तेन ब्रह्म भवन्ति हि। तद्ब्रह्मैकाक
वस्थेष.सा देवैर्व्वदन्ति वादिनः॥ भगवानन्तकालेऽत्र तारकस्योपदेशतः॥ अविमुक्तस्थितानान्जन्तूनां मोचयेन्नात्र संशयः॥
नाविमुक्तसमं क्षेत्रं. नाविमुक्तसमा गतिः॥ नाविमुक्तसमं लिङ्गं. सत्यं सत्यं पुनः पुनः॥ अविमुक्तं परित्यज्य.यान्यत्र कुत्र
नवर्णि। मुक्तिं कथं लभन्मूढा. सान्यां सिद्धिं गवेषयन्॥ ऽथ स्मृतिभ्यश्च मुनिर्म्मृकण्डात्मा. ऋत्रयस्तर्वे ऋमितः पूर्व्वाभ्यामु। १८
श्रीविश्वनाथेन समं न लिङ्गं. पुरा न काश्या सदृशी त्रिलोक्यां॥ श्री कालराजः स्फुरतः यत्र नाम्य. विक्षाययासौ मा समूनीव
र्यः॥ स्थापयन्तु नाम्या कृमिकागतास्मि. श्री काशि पूर्य्यां सुयतः ऽचरन्तु त्वं॥ का कालराजः यत्र गिरहमनक्.प्रत्यक्षमिव स्यवनीः
स्मार्क्तं। नाराधयन्मूलकलप्रसूनेः क्रिमयानागस्यायवाधहृत्कृस्यानि॥ का कालरैवबकवालकिताकयार्को.न्मोक्षेश्व गित
लनेः स्वकर्त्रप्रसाद्यौ। मुक्तिं विधाय विकटाकटू पायकाको. वाराणसी स्थिन जन्तून् पवियामि किन्न॥ कऊक्ष्या ऊम ऊनीक
कनवाप्मूर्त्तं. श्रीपूर्णरुद्रसमनायकदण्डपाणि। त्वं व गया ऊ नितदृष्ट्रमवविसर्जं. क्षिमांवाहिन्नेयपिकाशिनिवासिवक्षि

नू२ न२

नु॥ त्वं मन्त्रदस्त्वं किल जावधामा. त्वं ज्ञानदस्त्वं किल माङ्कधायि। त्वं मङ्गलरूपी कृपूषक नानी. उठा कलाथेवृथा गन्ध्रका
थैः।ग ल्वौत्वं टीयौ किल सैन्त्र माङ्ग मा. तं स्कन्दवृक्षान्ध विवारकाविदी। मैजांक्षि मूर्त्याश्रय नामसाधून. स्कन्दागृह्व्यूदं दूनय
नत्वं मूँष्यामू॥ गुल्वं स्वकारूरि विनायक उग्रका. वाकूसमर्थदन्तुप्रकटास्य नाथवमू। त्वं स्कन्दः समस्तः किल विघ्नपूगः किमप्र
दर्वृ. स्कवदाक्तिनाकै॥ गुल्वं त्वं मीयं त्व्र विनायका ल्व. विक्ताम लिङ्ग्यापि कयार्द्धनामा। ज्ञानमगजास्व्यात्र विनायकास्त्री. मूले
त्वं सौसिद्धि विनायकल्वा॥ यवायवावान मयाकिलाकः. यवायकाचायिमयाक्षमाना। यवस्वावृद्धिः यवयदायवृद्धिः. कृनाम
यानाप्रकात्रसपायकः॥ गंगाधिकालं पविस्थ विनामयाग्रावि ध्वनाथ्याधिमयाविल्लाकिनः। याग्राः कृनास्माः प्रमिपर्वे सर्वे
नः. कार्यविद्याकाममविघ्नकृरुः॥ मामर्विघ्नलाप्तिरुवानि मङ्गल. ऋक्ष सिद्धीमाग्रविधानमूल्धिा। विघ्नेविघ्नेविघ्नरुः
णेन मासुन. ग्राविघ्नचक्रविकटस्वदुर्गिका॥ याप्तिस्थनमाः किलकाणि दवनाः. गुल्वनुनस्वार्थमर्हवजाम्यनः॥ मूस्या
नादवगलिः कनामिस्फि. यवायकानायनस्किंवि धीयम। दधीविवस्कलिन किं पूवादवो. उगन्त्र यक्तिन्न ददार्थिनवलिः॥ दरुः
स्मकिन्नामवृकटस्केलिया. वरूवनार्कैपिसविवृधारुनी॥ ज्म्पच्छ सर्वानुयमूना न्मूनीज्यनः सवाल्लवृद्धानापिमत्रवासिनः॥

रुग्णानि वृक्षाण्युत्पलनाः समस्ताः पूर्वा. पथिक्रम्यत निर्ययौ मुनिः॥ प्रोषितस्याय पिनायिलस्थाने. नाववर्त्मपविवर्ति
नायिवा। वज्रमौलिमहल्लाकुयास्थानः कथा सिद्धिविहाराय निर्गमम्॥ वर्तं हिकागं रुरुगुल्मवृक्षका. यत्र क्रियाय
नववनिकावान्यगः॥ वयोवनागां प्रथमे धिगस्तु वावानसा हाव्य विहाय योमः॥ सुप्रिस्कृपरम्यायूनः पूनर्मुनिः प्रासाद
मालीयपिना विलोकयन्तु डवावनवसवलप्र यण्यगं क्षणीपूर्वा क्षकयूनाविधियवन॥ स्वैवं कसन्त्वयविद्यायमालिकामि
थः कवर्णापिकावृग्रस्का। सीमावयारुनगगांवृजाम्यार्ङ. विकाय कागीस्कन्ने कयागी॥ ८ं त्यविलप्यावङ्गः समूनिस्त्व
गस्त्य स्कन्तृकोऽस्यूगमवटहाकुवलास्काराशः॥ मूर्च्छमवायमहनां विवकावकुल्यन्तु. हाथ्वायिकाक्षिपूनवकिवदकिट
ष्टि॥ स्कितोदगं गिवगिवमिगिवमि. वांक्षायावः प्रियमिकतिनाकि विदीकसस्का। क्विन्नस्यवक्रिङ्गमास्रवदानद
दं. श्रीदं प्रदत्तमदन यदकापिनीस्तु॥ यावद्दु अक्रिवदुवालि यदानिरवदातनु. स्वदादविन्दुकलिकाक्षिमरालदगः॥ य
थुन्नमाकवणनः किलमविनागस्का वद्धवारुयकृताद्विवसर्वरकानं॥ नथायानमिवावृक्षानिमवार्द्धनेत्रे मुनिः॥ स्मृप्य
ददर्श नविन्यो. नृक्षाम्बरमथानन्तं॥ वकम्पवावलस्फूर्ज्जुकदर्द्धवात्प्रस्कितं मुनिं॥ नमगस्त्यं सपत्नीकं. वानायात्वलवेविः

वां॥ नयः क्रोधसमुत्थसत्वा. कामीषिवरुजन्मना। प्रलयानलवत्कोत्रं, क्रौलन्त्रिकिन्नमिके॥ मिषिः स्वर्वनवारूलो-
विषिरूनवनीमिवा। सूङ्क्षाप्रसादः क्रियतां. किंकथामीमिवात्रवीत्॥ ॥ अगस्त्याऽवदानं॥ विन्ध्यसाधूनयियाङ्क. मायेः
जानासिमत्वमः यूनवागमनेवन्म. नावमस्वर्वनवासरुवा॥ ॐ सुक्रोदत्रिं॥ मान्यं सनाथम कथाम्भूमिः॥ मिऊं ज्वनगः
विन्याने. रुयासा श्रमयानिपिः॥ गननमिन्मूनिवव. वयमानरूढानिपिः॥ उत्कण्ठमसरूत्यध्वन्. गनध्येत्यासारूरु
नः॥ सूयजानः पूनवरु. नगण्यायगेदक्षिना। नमयासहृत्योमन्या. ॐ मिमनयावेपिवि॥ सूवृत्तेयिवमत्कोल. क्वोल
क्षोभ्यमनवालयना। जगमूस्वास्क्रामवायाञ्चिः पूर्ववरुानूसवरैः॥ सूयश्वभावयरुमवा. ध्यागमिथ्यामिवेमूनिः॥ ॐ मि
विन्कामकनरवे. मिमिनाक्रान्तवनस्किनः॥ नायायिमूनिनायामिनायायिमिविवधम। यथास्वलजनानां किमनानथम
कानूरुः॥ विवर्द्धियामियानीवः. येनासूयासमूदरुन। दूतेः नद्धक्षिवार्नस्मी. यावृत्तवयिसंणयः॥ मनानथामन[illegible]यिव
यूः मिद्धानश्चन्यायिद्रवे। स्वलानांमनवृद्गालि. विन्ध्यविध्वमयक्षिनं॥ विधवानीरुनायद. धूर्जावविलयक्षिवाउन्न्यं
नस्यमतोञ्च. रुद्रत्वलमना नथा॥ रुवमूकुलरुक्षायद. दल्यवर्षेलाकिन्नदा। स्वलर्द्धिवल्यवर्णदा. नववन्स्यामूस्वकूल

क्षमा ॥ कृतिभिर्ज्ञायते न्यायसामर्थ्यं स्वसामर्थ्यं प्रदर्शयन् ॥ उयत्कासम वाञ्छानि । यथेच्छायमिकावलः ॥ ॥ वासन्तवारा ॥ प्रे
दाववानलदग्धा विवनान्तरे मुनिः ॥ नमस्याउवनकार्यं । काडा विवल्कउँ पदं ॥ उदावाद्दि कस्यङ्गामस्थि । सम्मूर्निर्मितवि
ध्वनि । प्रसार्य वाहू संस्थिताः । काश्यपस्तु दनामग्री ॥ लायामूद्वन सामूद्रा । कापी कउगानीमल । वेवालस्त्रीप्र दृष्ट्वायमन । मनू
कर्णाय नानाविधिः ॥ केचित्क्षिपन्ति केचिद्धावन्ति केचित्कुलायन्ति केचित्स्खलन्ति । केचिद्वाद्यविशाँ ध्वनिं । वज्रोज्ञामतस्कणी
मुनिः ॥ ततो वज्रद्दन्द्रदर्शयेत् । पूर्वाजालिकयाचनः । वं वज्रन्द्रगगणाकार्यं । सार्थवानिवसूत्रितं ॥ विज्ञव्ययतानूमस्तानि
द्विवापि समूदितवन्तः । निर्वाणयजनामिवनां । स्वबनस्थाययस्यतिः ॥ मत्रागस्थाम दालक्ष्मीः । ददृगे सुवितं स्थिताः । यात्राव
क्षुपर्षकाया । दत्तग्राक्षु । केचिद्दुःजनः ॥ क्रीताघिमन्थवक्रा सा । कदत्तार्यूचिनामिवा । यसवस्थदष्वोवेनीं । माधवामानन्तः
क्लिलं ॥ नदावनयस्थितानूनं । सयल्ली प्यंवभादिव वेलावं । कालनूपद । यासयन्मेमकासूतं ॥ विनिकत्यस्थिताकम्र वम्या
कालायूपपूरा । यथायथायमकालज्ञाः । मुनिवर्यक्षणम्यग ॥ तुष्टाववाग्भिर्विज्ञाभि । विष्टदोकष्टमानसः ॥ ॥ मालिव
वार ॥ मानन्तनमामि कमलकमलायताक्षि । आत्मविष्णुदलकमलनवास्मिनिर्विघ्नमाम ॥ क्षीरादउकमलकामलगर्भप्रि

२०

लक्ष्मीप्रसादसमनन्तमनङ्गवन्दे ॥ २ ॥ श्रीसूयन्द्रसदनं मदनैकमानं. कर्तास्मि सिद्धमसिवन्द्रमनाकुलास्या सूर्यप
मासि मज्जगज्ज्ञितमथप्रकाशि. लक्ष्मीप्रसादसमनन्तमनङ्गवन्दे ॥ ३ ॥ ज्ञानवदसिसदादकनात्ममगकि. सर्वधास्वयाज
गाढिर्द्धविविर्धविदधामा । विश्वकृतादिविकृद्यावधिलीकृतवथ्या. लक्ष्मीप्रसादसमनन्तमनङ्गवन्दे ॥ ४ ॥ स्वकामद
खिलीदनकतादि. यो यासिद्धिसिद्धिदश्रीयवायवासि ॥ कुत्रापरक्तदक्षिणयामलत्वदास्या. लक्ष्मीप्रसादसमनन्तः
न्तमनङ्गवन्दे ॥ पूर्वः ५ यतवविबुधः ५ सतुलासधन्या. मान्यः ५ स एवकूलनूयकलाकलायः ५ एकस्तुतिः ५ सद्विपुमान्स
कलयिलाक. यथायनकव्रतकवनाकटाक्षः ॥ यस्मिन्वयः ५ कलामकायपूयगजध्वे. स्त्रीजन्वनसवयिदविकूल
गजन्म । यत्रयमिति यमौ गयनयवायी. यत्रीकामवकमलनदिव्याक्षिनान्यनू ॥ त्वल्पूर्वमवसकलत्रितुविनीलः
कन. वक्षयकामवसकलत्रितुश्रीदलक्ष्मी । त्वन्नामयत्रयसूमङ्गलमवनत्र. यो विष्णुपत्निकमलकमलालयेव ॥ लक्ष्मी
प्रियश्च कमलाकमलालयैव. पद्मा रमा नलिनपद्मकराः रमाश्च श्रीनादजा मम नकुम्भकवासिमायः. विष्णुप्रिया
मितिसदाजयमांक्षदृष्टे ॥ ५ ॥ विष्णुरमाकृगवनाः सकालक्षाढविप्रियोजनानामयसयत्नोक ५ सान्याङ्कदगुणत्मनिव ॥

श्रीबुवाच ॥ उछिष्टाछिष्ट रुद्रञ्च, मिथ्याव पूजसम्भवा । यमित्र तत्व मूछिष्ट, लाया मूद्ग धुरुद्रस ॥ स्तु त्यान याव्र सन्ना दृवि
यतीयदशी विनं । नाऊ पूर्ति मदा कागे, त्वमिद्रा यविणामल ॥ व दङ्गल क्ष्मेलो वक्तिः सूयविप्रे ष्य सूत्रनेः ॥ निवोय
यित्तु मिक्ष मिदं त्याग्र स्तायिमाकनूं ॥ ०ं यू क्षा मूनि यत्नी न्मी, समालि ष्य द निवियाः । मूलयरः कालैं वद्यां त्या, नदू स्नेका
स्य मन्तु नेः ॥ पूनयाकमूनजान, नव हकाय काय नीं । सयमनान्तू नात्य व, काणीविभ्मषञाः नलः ॥ यदासद वाविलवष्म
मन्द नं गनयान पूवा । मदा काणा वियाग नजा, मानम्पो दृ णीदःम ॥ नत्यवृक्तिं पूनर्क्षो ठुं, व्रक्षाण कणवं गमानाग लम्बव
श्रः दवी वं: प्र मयामा, सणूल धृक्ता । नय काणा तु जानसर्वं, षिवार्यव पूनः पूनः ॥ व्रजन्धा या यिन क्षाषि, नाद्गस्किक्षा वा
पूवी ॥ ०ं सिगु त्वाथसमूनिः प्रयूंवावछि यमनः ॥ प्रबियय मद्गारा ग्मं, रुक्तिग रंमिद स्ववना यदिद याव यामस्क्री वन
याग्याम्याकृयदि । नदा वा या णसायाकिः, पूनय स्वभवन ॥ यवाछ्यानि नस्कार्य, त्वरुक्षा मस्कर्नंसया । नथाकदावि
नूसन्नोया, मास्रु मास्रुद निवजा ॥ मास्रुवदृवियागस्नु, मास्रु संयक्ति यंद्रुयः ॥ यद्भे नवि उय ष्यम्रू विक्कुदा मास्रु सन्कनः ॥
श्रीबुवाच ॥ जवेमस्तु मूनसर्वं, यस्त्व या यविजाषिनं । नमन्नूक्षाप्र स्या यधनं, ममयाप्लि क्षकार्गं ॥ काल क्षोः कालका ग्रं:

व गन्धकनाविणगूक्विगृ। गजाध्ययश्रुणान्यार्थ. ममनुस्मार्य सदा जयम्॥ बालयः कामिरूपानां बालानीं गाम्कि कल्प
वी। रूर्जयप्रलिखिबाहु. वश्रीयात्कोण्ठदणनः॥ ॐ देवीउं नरकस्थीम. र कूणा। यीयघल मः॥ ग्रहादीनन नदानदी. नदयी
वाग्नुवीक्षविना। स्नूमाख्डण्णगृविष्णुदु. स विष्णुवायतकवानू। वकानपिण्णकवप्कानू. सर्वे व्याप्साकविष्णसि॥ मदावाय
णमाप्राप्त. सिद्धिंयाप्यास्यसाम्प्रतां। व्यासदवदानुपूवाणामि. धर्मान्यमूयदिवस्तन॥ किमेवमव दाम्यार्कं सामुर्मननूसमावव
यण्यकिंविदित्वा गत्वा. स्कन्दमप्रेक्षिणं वज्रं॥ वा वालस्यावकस्यीव यथावक्षिनसामिनं। मवस्तुष्टिकवीव कानू कथयथ
निमनमूख्वः॥ ॐ मिलखावर्तीसाथ. महालक्ष्म्यगस्यथ। यया वगास्मिर्यजाम्मि कुमावः भिखिवादनः॥ ॥ ॐ निशास्का
न्दपूजालेकाणीखलेषु मृगस्यायस्कन नामर्थ वमाध्यायः॥ ३॥ ॥ धमाणगवडवाव॥ ठल्नूमूगममहाराग. कथंछामि
मनाकवी। यास्विदृदिनिभायकपूवूषः यू वूयार्थकाका॥ मनःस्याद दर्गनानन्द सूचाध्यायावूनां मूनिः सवन्मा क्षसयतीः
कःयवीमूदमवायममाविक्षिवानु समऊ्नसूननिर्मलमानसः॥ ठनूश्चिकं पूर्वाविद्धि. सर्वियतस्मा सामिनां॥ सवायका
वनीयम्भा जागार्हिकदयमनी। नम्यम्किविपदस्मृी. सीयदः स्यूः यद यदा॥ तीर्थस्नानेन्वाशुद्धिर्वेकुदानेन्नैवस्वलीन

तं २

याश्चिपूर्वे स्नानाद्यं. मूषकस्यायदापयेत ॥ यन्नाय कस्यायद्धर्म्मा धर्म्मा दानानि यं सर्व्वः अत्र कर्त्तु लिंगो धारा. गतपूर्व्वो रुद्र
ह्नुपूः ॥ यविनिर्म्मोथ्यवाज्जां निर्ग्गंत मिदम वद्धि । नायकाना पूयनाधर्म्मा. नायकानादयं यदं ॥ उपकर्त्तु नगस्त्यस्य ज्ञानमम
न्निदर्श्शनं । क्षमाद्दक्षा गिउं दृष्ट्वा. क्षमाद्दकृत्री क्षणस्ख ॥ कथिकर्ण्णा यखयल. जावितं विविधं वसु । मस्मानुययो पकरं.
कार्य्येमकं वियष्ट्रिता ॥ यालक्ष्मा नाम मात्रष्या ननाना मातिरुखधिनु । साक्षात्यमी क्षगी लक्ष्मीं. कनकस्यारुवन्मूनिः ॥ गङ्क
न्नाद्दक्ष्यासाथ. दूरात्क्ष्मी लोलभेक्षन । यत्र साक्षान्निवसति. दवः श्रीपति पूनान्मः ॥ उवायववनयन्ना. नदायी मिमनामः
निः ॥ ॐ हस्तिनवयउयत्वं. कान्नकान्न नयंयदं ॥ श्रीशैलशिखरग्राम. दिनं दं याद्विलाकनामृ । पूनर्ज्जवा मनुष्याणां. रुद्र
नरुद्रनृक्षविनृ ॥ गिविष्णुरुद्रगीस्याय. याउनानी द्धिविस्त्रनः सर्व्वलिङ्गमयायस्मादनः कूर्य्यागूपुयदक्षिणी ॥ ॥ लायाम्
त्रावाय ॥ किविद्विक्ष्युमिक्षमि. य आक्षास्वामिनारुवनृ । वृनद्धियाननृक्ष्माता. यज्ञायायमिनारुवनृ ॥ ॥ मषिपूवाया ॥ कि
स्वक्रुकामादवित्वं. वृद्धिनर्व्वं विगक्षिता । नवाद्दगीनीवा क्षुंद्धियस्पृः स्वदायजायता ॥ नमः पयक्षसादवी. प्रलम्यमूनिः
मानंना । सर्व्वधां वद्धिनार्थय. स्वसन्दलायन्नन्मय ॥ ॥ लायामूत्रावाय ॥ श्रीशैलशिखरं दृष्ट्वा. पुनर्ज्जन्म न विद्यते । ॐ ह्रंय

मवन्ति सत्यं ध्रुवम्. किमर्थं कालविश्राम॥ ॥मणिपूजावत॥ स्यात्कर्म्म सवत्सरानाद. सर्व्वं यस्तिस्त्वयामल। निर्व्वाणमसहः
कथ्यते. न्मूनि किं स्नात्वा विमुक्तये॥ मुक्तिस्कन्नाननकानि. स्नानस्त्रापि निर्वृत्य॥ मानिनि कथयाम्यहं. दक्षिणेकार्य बद्धो
नी॥ प्रथमं तीर्थं वाजन्तु. प्रयागाख्यं सुविख्यातं. कामिनी सर्व्वतीर्थानां. सर्व्वकामार्थसाधकं॥ नेमिषं र कुरुक्षेत्रं गंग
द्वारं मवन्तिका। अजोध्या मथुरातीर्थं च. द्वारका यमुनावनी॥ सरस्वती सिन्धुसंगमा. गंगासागरसंगमं तथा काञ्चीत्र्यम्ब
कं वापि सप्तगोदावरीतटं॥ कालिंजरं प्रभासञ्च. तथा बदरिकाश्रमं॥ महालयं तस्कन्धक्षेत्रं. कर्दमीयोपूर्वाकमी॥
गोकर्णं रुद्रकोटिश्च. स्तुतुरुतस्तुपुष्करं। श्रीपर्व्वतं मानिनी यानि. श्रतानां तीर्थं न्कथितं वरं॥ मानसा न्त्यापिनीर्थानि. सप्यादी
नि वै विप्रिये। एतानि मुक्तिदान्यत्र. नात्र कार्य्या विचारणा॥ गयातीर्थं परं स्त्याकं. मनुपिरव्याणि मुक्तिदं। पिनामकाना
मृतानां मुक्तास्कन्न याप्रापि॥ ॥पवर्मिणपूजावत॥ मानसानि तु तीर्थानि यान्युक्तानि महामते। तानि कानि वरानी
हं. त्वं मदारव्यातुमर्हसि॥ ॥ऋषिपूजावत॥ ज्ञानतीर्थानि गदतो. मानसानि मयानघा। यत्र सम्यक्नवरः स्नात्वा. प्रयाति प
रमां गतिं॥ सत्यं तीर्थं क्षमा तीर्थं. तीर्थमिन्द्रियनिग्रहः॥ सर्व्वभूतदयातीर्थं. तीर्थमार्ज्जवमेव च॥ दानं तीर्थं दमस्तीर्थं

सन्तोषस्तीर्थमुच्यते। ब्रह्मचर्यम्परन्तीर्थ. तीर्थञ्च प्रियवादिता॥ ज्ञानन्तीर्थं धृतिस्तीर्थ. पुण्यन्तीर्थमुदाहृतं। तीर्था
नामपि यत्तीर्थं, विशुद्धिर्मनसः परा॥ न जलप्लुतदेहस्य स्नानमित्यभिधीयते। स स्नातो यो दमस्नातः शुचिः
शुद्धमनामनः॥ यो लुब्धः पिशुनः क्रूरो. दाम्भिको विषयात्मकः॥ सर्वतीर्थेष्वपि स्नातः पापो मलिन एव सः॥ न श
रीरमलत्यागान्नरो भवति निर्मलः॥ मानसे तु मलत्यक्ते. भवत्यन्तः सुनिर्मलः॥ जायन्ते च म्रियन्ते च. जलेष्वेव ज
लौकसः॥ न च गच्छन्ति ते स्वर्गं, मविशुद्धमनामलाः॥ विषयेष्वतिसंरागो. मानसो मल उच्यते। तेष्वेव हि विरागो
स्य. नैर्मल्यं समुदाहृतं॥ चित्तमन्तर्गतं दुष्टं. तीर्थस्नानान्न शुद्ध्यति। शतशोपि जलैर्धौतं. सुराभाण्डमिवाशुचि॥ दा
नमिज्या तपः शौचं. तीर्थसेवा श्रुतन्तथा। सर्वाण्येतान्यतीर्थानि यदि भावो न निर्मलः॥ निगृहीतेन्द्रियग्रामो. य
त्रैव च वसेन्नरः॥ तत्र तस्य कुरुक्षेत्रं. नैमिषं पुष्कराणि च॥ ज्ञानपूते ध्यानजले. रागद्वेषमलापहे। यः स्नाति मान
से तीर्थे, स याति परमाङ्गतिं॥ एतत्ते कथितन्देवि. मानसन्तीर्थलक्षणं। भौमानामपि तीर्थानां पुण्यत्वे कारणं शृणु॥
यथा शरीरस्योद्देशाः केचिन्मध्यतमाः स्मृताः॥ तथा पृथिव्यामुद्देशाः केचित्पुण्यतमाः स्मृताः॥ प्रभावादद्भुताद्भू

मः सलिलस्य च तेजसा। परिग्रहान्मुनीनाञ्च तीर्थानाम्पुण्यता स्मृता॥ तस्माद्भौमेषु तीर्थेषु मानसेषु च नित्यशः
उभयेषु च यः स्नाति. स याति परमाङ्गतिं॥ अनुपोष्य त्रिरात्राणि. तीर्थान्यनभिगम्य च। अदत्वा काञ्चनं गाश्च. दरिद्रो
नाम जायते॥ अग्निष्टोमादिभिर्यज्ञैरिष्ट्वा विपुलदक्षिणैः। न तत्फलमवाप्नोति. तीर्थाभिगमनेन यत्॥ यस्य हस्तौ
च पादौ च मनश्चैव सुसंयतं। विद्या तपश्च कीर्त्तिश्च. स तीर्थफलमश्नुते॥ प्रतिग्रहादुपावृत्तः सन्तुष्टो येन केन
चित्। अहङ्कारविमुक्तश्च. स तीर्थफलमश्नुते॥ अदाम्भिको निरारम्भो. लघ्वाहारो जितेन्द्रियः। विमुक्तः सर्व्वसङ्गैर्यः
स तीर्थफलमश्नुते॥ अकोपनोऽमलमतिः सत्यवादी दृढव्रतः। आत्मोपमश्च भूतेषु. स तीर्थफलमश्नुते॥ तीर्थान्य
नुसरन्धीरः श्रद्दधानः समाहितः। कृतपापो विशुद्ध्येत. किं पुनः शुद्धकर्म्मकृत्॥ तिर्य्यग्योनिं न वै गच्छेत्. कुदेशे न च
जायते। न दुःखी स्यात्स्वर्ग्गभाक्च मोक्षोपायञ्च विन्दति॥ अश्रद्दधानः पापात्मा नास्तिकश्छिन्नसंशयः। हेतुनिष्ठश्च
पञ्चैते. न तीर्थफलभागिनः॥ तीर्थानि च यथोक्तेन. विधिना सञ्चरन्ति ये। सर्व्वद्वन्द्वसहा धीरास्ते नराः स्वर्ग्गगामिनः॥
॥ तीर्थयात्राविधिश्चैव. विधायायावर्ज्जङ्गृहागतो भोजयेत्पितॄन्सर्व्वान्. साधून्गङ्गाव्रतयुक्त्वा॥ कृतयात्रावनकीदृक्ष

गच्छन्नियमधृक्पूतः। आगत्याभ्यर्च्चयेद्विधिवत्. यथोक्तफलभाग्भवेत्॥ न परीक्ष्यो द्विजस्तीर्थे. अन्नार्थी कश्च. एव वा स
क्तुभिः पिण्डदानं चरुणा पायसेन वा॥ कर्त्तव्यमृषिभिर्दृष्टं. पिण्याकेन गुडेन वा। श्राद्धं तत्र प्रकर्त्तव्यं. अर्घावाहनवर्जितं
॥ अकालेप्यथवा काले. तीर्थे श्राद्धं च तर्प्पणं। अविलम्बेन कर्त्तव्यं. नैव विघ्नं समाचरेत्॥ तीर्थं प्राप्यानुषङ्गेण. स्नानं तीर्थे
समाचरेत्। स्नानजं फलमाप्नोति. तीर्थयात्राफलं न तु॥ नृणां पापकृतां तीर्थे. पापस्य शमनं भवेत्। यथोक्तफलदं तीर्थं. भवे
च्छुद्धात्मनां नृणां. [illegible]. यः परार्थं च गच्छति॥ अर्धं तीर्थफलं तस्य. यः प्रसङ्गेन गच्छति। कुशप्रतिकृतिं कृ
त्वा. तीर्थवारिणि मज्जयेत्॥ मज्जयेद्यं समुद्दिश्य. सोऽष्टभागं लभेत वै। तीर्थोपवासः कर्त्तव्यः शिरसो मुण्डनं तथा॥ शिरोग
तानि पापानि. यान्ति मुण्डनतो यतः। यदा हि तीर्थप्राप्तिः स्यात्. कृतोह्नः पूर्व्ववासरे॥ उपवासस्तु कर्त्तव्यः. प्राप्तेऽह्नि श्राद्धदो भ
वेत्। तीर्थप्रसङ्गाल्लोभात्र. मध्यं कृत्वा तु मायया॥ स्वर्गसाधनमेवैतन्मोक्षोपायश्च वै भवेत्। काशी काञ्ची च मायाख्या. त्वयोध्या द्वा
रवत्यपि॥ मथुरावन्तिका चैताः सप्त पुर्य्योऽत्र मोक्षदाः। श्रीशैलो मोक्षदः सर्व्वः केदारोपि ततोऽधिकः॥ श्रीशैलाच्चापि केदारात्.
प्रयागं मोक्षदं परं। प्रयागादपि तीर्थाग्र्यादविमुक्तं विशिष्यते॥ यथाविमुक्ते निर्वाणं. न तथा क्वाप्यसंशयं। अन्यानि मुक्तिक्षेत्राणि का

शास्त्राधिकमालिखि ॥ काशीप्राप्त्या विमुच्येत नान्यथा तीर्थकोटिभिः ॥ कृतार्थः कथयिष्यामि इतिहासं पुरातनम् ॥ यथा विमुक्तो लेभे नू
कं. द्विजाय शिवशर्म्मणे ॥ तीर्थयात्राविधिं कृत्वा. नत्वा नियममानसः ॥ अनयित्वा द्विजोऽप्याप. गन्धर्व्वः किंसमन्वितान् । द्विष्ये
त्वमर्म्मेति तमानूके आनूस नाग्नंदर्शिनः ॥ शृणुयाद्धि उपूरुकांश्च. नियायायाजायन द्विजः ॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे
सर्व्वतीर्थकथनन्नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ॥ अगस्तिरुवाच ॥ मथुरायां द्विजः कश्चिद्रुद्रदेवसमक्रमः ॥ तस्य पुत्रो मकान्
ज्ञातेः शिवशर्म्मेति विश्रुतः ॥ स्वधीत्य वेदान्विधिवदर्थं विज्ञाय तत्त्वतः ॥ पठित्वा धर्म्मशास्त्राणि. पुराणान्यधिगम्य च ॥ अ
ङ्गान्यभ्यस्य तर्कांश्च. पवित्वा(?)य समक्रमः ॥ मीमांसाद्वयमालोक्य. धनुर्वेदं विमृश्य च ॥ आयुर्वेदं विचार्यापि नाट्यवेदं क्रम
श्रमः ॥ अर्थशास्त्राण्यनेकानि. प्राप्याश्वगजवश्चिनी ॥ कलाः सर्व्वकलाः साः. मन्त्रशास्त्रविविधकलाम्बराश्चान्यनानादेशभाषालिपि
ज्ञात्वा विदेशजाः ॥ अर्थोपार्जनधर्म्मेण. कृत्वाधान्यरक्ष्याऽ त्वा स्वपुत्रान्स्वृतुगान्नू. न स्वार्थ्य विरक्तवा ॥ यौवनेगतवं
ज्ञात्वा. ऊर्द्ध्वं चाद्दिस्य मेरुमिं ॥ विकामवायमत्त गीतिशिवशर्म्मा द्विजः क्रमः ॥ अज्ञानाभिगतः कालः स्यात्थायार्जयनावनी ॥ नानाविधा
मकण्ठान्ः कर्म्मनिर्मूलनक्रमः ॥ मयानाराधितो विष्णुः सर्व्वपापहरापहः ॥ सर्व्वकामप्रदान्दृशा. गंपोऽस्तानार्चितामया ॥ न म

स्नामदत्तः सूर्य्या. नार्त्तिगौवे मयाञ्चषितौ । मक्तमायाउगद्धावी. न अ ब्लाकवत न्वदत्तू ।। नयाविलितामयादवाय क्षः सर्व्वसम
ज्ञिदाः । रुलगीवनगुह्ग्रषा. नक्तमापापश्चान्क्षय ।। नमयानर्थ्यमाक्षिप्रा. मिक्षान्ते म्मेधूत्वेवसेः ॰ कापिवपवप्रापि. विपदा
मनूमातकाः । वकूपूषारु त्वापताः स्वक्ष यास्त्रिग्मयक्षूवाः । यथिनावापिमाव क्षा. ॰ कामूत्र रुलप्रदा । मूकूलेः यानूकूल
स्य. त्वातेः प्रयङ्करुसलेः । नातीक्षताः सवासिन्य. ॰ कान्यस सूँ ऋवदाः । ज्ञिजायनार्थ्यवाद लायमत्वाक्षनिवाविनासू
वर्ङ्कनाय्याचर्ङ्कय्यदक्षेपूविनकनूपनी ।। नातेक्षनासवत्यालोः पापायय मिपादिमा । ॰ कपापापकन्याछु. सफउन्मसूख
वत्ता ।। अल्पायनकये माप्ठः कापितानउलाणयः । नामिपिक्षाषितः क्षापि. स्वर्ग्गमार्ग्गप्रदर्शकः । क्षुवापानक्लेक्लिकास्य. ना
व्यगाय सम्मथ्यिताः । याख्यतः सं अमिन्याक्षि. स्वर्ग्गमार्ग्गे सूरवप्रदाः । नव कन्याविवाहार्थं वसूक्षापिमयार्थिनी । ॰ कसोस्व
सम्प्रश्नार्थं. दियाकन्यार्थ्ये कं दिवि ।। नवाउपयावरुथे. स्वानात्वात वगायदक्ष । ॰ कउन्मनिचान्यास्मिन्. वक्षमिक्षान्तपानयः
।। नमयाक्षपितंत्रिङ्क्ष कव्वाद वालयंछुरु । यस्मिन्नूसं क्षपित लिङ्क्ष. विश्वसं क्षपितं सदनू ।। विक्षूनायमतं नैव. क्षतं सर्व्वं
सम्नज्ञिदा । नवसूर्यगजेणानाप्रतिमाः कापितामया ।। नगोवानमकालक्षा. ज्ञिवयिपविलरवना । प्रतिमाः कमलेवेशी

२७

नकुर्यान्नदूरगः॥ नसूक्ष्माणि विचित्राणि नाक्ष्णानि नान्यैर्धृतानि वासांसि समर्प्यैमाणि विप्रस्त्रो. प्रियाश्च तथ स्मृद्धया॥ न मिलाश्च
ध्मन्नाक्षाः स्थूलसमिद्धकुमागन। कुर्वीत मन्त्रपूताग्न्य. सर्व्व पापापनुत्कृत्य आद्यौ सूक्तं गाव मामीश. व्राह्मणो मन्त्र पावधय.
ःाउपेपत्रूषयुक्तेन. पापानि गमनूडियौ॥ कृष्णस्य सवानकृता. यज्ञाद्यार्हत्व यादगाः सदाः पापकृताः साहि. न पात्री
नरूपोर्द्धितः॥ गायत्रीं न वाच्यस्य. मृदूलावयवमृत्तिका। दीपिदर्पणसंयुक्तं. सर्व्वज्ञागसमृद्धिदः॥ स्नजाड्वमद्धिश्राम
धा. दासः कृष्णजिनंमिलाः सकवसाक्षा सकृष्ण. नासनं वृद्धयादुक्ता॥ पादाद्यं गोदावदानं. प्रपायानं विगोपनः। व्य
जनवस्त्रनामूलं. तथान्यत्सुखवासकृत॥ नित्यश्राद्धं कृतबलिं नथाति थिसमर्च्चनं। विंगश्चमानि दत्वा वप्र गस्यानिय
मालयः॥ नयसंयमदूनार्थं. न आमीवापि यान नाः पश्यन्ति नपुष्पशाजा. नेत्र स्वापि कृतं मया॥ कृष्णवास्त्रायसघादीनि न
धान कृष्णमानित्रागवीवस्त्रुद्धिकावालि. नकृमानि क्विन्नया॥ नाद्भूतार्थ कमसान्नापैः. पोलाकासूखदायिन्या नार्थिन
ःप्रार्थितं वर्थैः कृतार्था द्विमयाकृता॥ दद्विदलं मिउल्याका. कृविध्यास्यन्यउन्मानि। नववानवग्रस्त्रानि. नार्थादावान
वासूनः॥ नकुर्यं नवकस्योदि. मोयाकृमनूयास्यानि॥ नित्यगर्म्भानि यथिः स्य. वृद्धिं स न्धा य सर्व्वगः॥ निज्यकायमसस्यावै

खवनुक्षमकर्तमम। यावत्स्वस्थमिमदेहा. यावन्नेन्द्रियविक्लवः॥ तावत्सुश्रेयसीकर्तुं. नार्थ यावीत्कर्यान्यर्थं। दि
नानि पीवमास्थेव. मनिवास्याग्लहद्विजः॥ गुरुमिथीगुरुकवाय. गुरुलग्नेवयद्विजः॥ ड धाम्यनजनीमको. प्रानः
श्राद्धं विधायत्व॥ गाणेमानृत्वायज्ञानान्नत्वारुक्षायस्किनवान्सुधीः॥ क्रूथयज्ञानमाक्रमय. कियन्तमपियाद्विजः॥ मू
कूर्कंपयिविज्ञमा. विन्तयनृयाक्षयामार्कं। रुविनीर्धन्यनकानि लालमायूथ्वलीमनः॥ मनः सफपूर्वा यायीः
सर्व्वे नार्थानि नत्रयनृांनिनिप्सियनिर्वाण. यदनिः घ्रेलिकाम्यर्ता॥ सर्व्वेधामवज्ञन्तूनां. नत्रसीक्किनिकापिनाः
ज्ञयाश्चयेः युपीक्ष्त्वा. यवयूमवम्भक्षत्व॥ ननस्कीर्थयुयनकर्थ्या. विद्धन्निश्वयुदानमः॥ यंववायमूपिव्वाडुत्रा
क्षमानृयविज्ञाक्षत्व॥ प्रयामममद्विय. स्कीर्थवाउं सुद्दल्सव मा। स्निमा स्निनयविक्कृस्त युनास्कीसूवदूर्लुकाय
ताघ्नानानवपायः यवीवुक्षाप्विगस्तुणितीक्कयपुजायनः पूल्वं. सर्व्वधामवदूर्लभं॥ लस्यानपूल्वयसोवि. नान्यथा
र्थस्य नानिसिः॥ दमयन्नीकालीकालीकालिन्दननयांघुनां॥ स्याग्यमिनिलि नायत्र. पूल्वास्वर्गेनयक्किलाप्रेकर्स्तुः
सर्व्वेसाल्यस्यः प्रयामनृनिनायन॥ याजिनीपूनवावक्किन्नेयामार्द्धवर्सनां। यत्रक्किनः स्वर्गी साक्षा. कूवर्तकामन्द

२७

ष्यवः ॥ तत्राप्लुतानां जन्तूनां. माघधर्म्मा प्रदर्शकः ॥ यत्राक्षयवटो ह्यस्ति. सकयानालमूलवान् ॥ प्रलयेपि यमारूढ्य. म्टके
शुमनयावसन् ॥ किं तस्य गर्भो विक्रयः. स साक्षाद्वटरूपसाक्षी ॥ तत्समीपे द्विजानुरक्ता. सीपुत्राद्यपुण्यकाकाय
त्रलक्षायतिः साक्षो द्वैक्षण्ठोदैयमानवान् ॥ श्रीमाधवस्वरूपेण. तत्र विष्णुः पर्तं यदं ॥ ग्रेः मिक्रिः पवित्रप्रेम. सितासि
तसरिद्वरा ॥ तत्राप्लुतास्सक्षमर्तं. कवन्तामिमिविनिर्व्रितं ॥ शिवलोकाद्ब्रह्मलोका. दुमालोकैर्तान्यूनः ॥ कुमारलोकाद्वैकुण्ठस्मनः
सत्यलोकाद्यमन्तमः ॥ तपोजनमहर्ल्लोक्य. यद्वै स्वर्ल्लोकवासिनः ॥ ध्रुवलोकाद्रुद्रलोका. नागलोकात्तथाखिला । भूवलोकि
मवन्मर्त्याः कल्पवृक्षादयानघः ॥ स्वार्थं माघस्यमायान्ति. प्रयागमनुत्वादये ॥ दिग्गजाः सार्थयान्ति. तत्र प्रयागमनिलान
यि ॥ तपिनः यावयिक्यान्ति. किंकर्म्मः पञ्चवावरी ॥ सूर्य्यमथादि यागाभ्य. प्रयागस्यावजः पूनः ॥ तुलितं ब्रह्मणा पूर्व्वं. ततत्तद्भुज
सासमाः ॥ मज्जागतानि यायानि. तद्कूजन्मार्ज्जितैमोपि ॥ प्रयागनामश्रवणाज्जायन्तेनावविकली ॥ धर्म्मतीर्थमिदं सम्यग्तीर्थता
र्थमिदं यती ॥ कामिकं तीर्थमतत्त्व. माघतीर्थमिदं श्रुतं ॥ ब्रह्महत्यादि यापानि. नावर्ज्जलितं दिशः ॥ यावन्तङ्गानि नामाघप्रः
यागे यायतापिनि ॥ तद्विष्णुः यमं धाम. प्रदायस्य न्ति सूनयः ॥ तत्र स्नानवद. तत्प्रयागे पूनः पूनः ॥ सत्रस्त्रीतजा

पूया. नमामूयाकलिन्दजां॥ सत्वपूयावगंगाव. नयक्षित्रक्कमिर्जुल। ऊर्ध्वं वलाक्षिनिः छेना. ब्रह्मलोकवर्त्मयास्यन्तः॥ उन्माः
विंशुद्धदकस्य. ग्रहाग्रहायूनस्य च। कागामिकाविदवलासुवनयूपूरा. लालार्ककणवविलालविलासवनाय। नद्धार्यूगधः
वयूणासिविधिंनदीया. वणानियाप्रगादिनाकृयकर्मरुमिः॥ ॥सूनाक्षिपूजाय॥ सुधर्म्मिणित्युलाक्षस्य. काष्ठवर्ज्जुयिर्जुकम.
ः॥ तीर्थवाउप्रयागस्य. तीर्थेः संयमितस्य च॥ यायिनी यानियायानि. प्रसद्भक्षालिमानाक्षा। नकुञ्जौ सवयननार्थेः प्रयाग
मधिकम्य तः॥ प्रयागस्यस्तु नान् स्नात्वा. गिवंगाम्भोक्षिउः सुखी। नक्रमाद्य मूषित्वाथ. प्रायवावाण सांपूनीं॥ प्रवंगत्ववसंवा
स्त्री. यदकलिविनायकं। सूत्रलिंमयकनाकक्षा. याक्षयिन्दूनकर्ह्हेमेः॥ निवयमादकानूपंत्र. नञ्जुः यक्कनिर्जुंजनी। महायस
र्ग्गं व्रगेह्य. स्कनाकः क्षत्रमाविग तु॥ स्नानयद्दक्षमनिकार्ष्णुकाया. मूयाव दोस्वर्ग्गेन नवक्षिनीं स्थः संक्षोणयूल्येनतयूस्य
कर्मेणां. नषाङ्गलेः स्कन्नूगलेपिवावृनी॥ यववलमायूमीय्यउल मलमला. विलम्बमालेविकण्डुद्धवूर्द्धिः सम्भर्ष्यदवर्षिमनू
याविषान्. पिद्धन्यिद्दनूस्थान यक्षिधर्मविनू॥ विधायवयाकूयक्षियंवनार्थिकां. विध्वेगमानावयनता यथासुखी। पूनः पूनर्वीक्ष्य
पूर्वां पूर्वावं. पिदंमयालोकिनंवमितिविक्षितः॥ नसायूवास्वर्ग्गेन यायूजायसमे. यमेउसापिप्रमिसाम्यमावकनु। प्रवन्वकृयास्याम
कर्म्मेर

त्रिकपुस्तक प्रणिर्येथासन्निपिरुज्जिरुदनाः॥ यथापि यत्र स्यमत्रिस्मोवेकृतं दिवि विस्मितैः साधू सूक्तमुक्तमसूक्ता। तथा प्रसूनैश्च य
था चव पथा. नपी यनपाम भिर्दं यदिक्षविनु॥ क्रूनाम याम्बिन्कनयानयशिरु.उं.नामनार्घ्यत्रविनापिनाकिना। नकर्म्म सत्कर्म
कृतापि कुर्व्वन्. न्य कुर्व्वन सर्व्वगणान्य सर्व्वनः॥ नवर्ण्यनकेः किलकागिकयी.उन्नाः क्षिम स्यात्रयनाककाला। यवलिमेः व्याक
नपूष्यसोवे.नाक्कावमाक्कानयनीन्दूमौलिः॥ सं स्नानविम्मामलिकृत्रयस्मा. कृम्मावकैसज्ञानकर्णिकायी। भिनाकिवक्लेसकस्या
ककाल. नम्रायनसीमलिकर्ण्णिकमि॥ मूकिलक्ष्मीमकायीग. मलिस्कन्नवनाकुया॥ कर्णिकयी ननः व्याकृ. यीजनामलिकार्णु
की॥ वौउंयूजानुजाक्रिउ.स्वदजास्कत्रवासिनः॥ नमसमामाङ्कनाउस्ये स्त्रिदनौ मूर्किदूर्द्देलौ॥ ममउन्मवथाजाम दुर्व्वृकस्यः
उजात्मनः॥ नायथाव न्मयीस्त्रिकृ. कालिकामूकिकालिका॥ पुनः पुनश्चनगुरुकृत्र. मनिथीकयनत्र याः॥ विविक्षिवपक्षित्रयरू रूपिके
नाधिउन्मसह॥ सकानाक्षपूवीनाष्टि. धूवानामवयाम्यार्द्ध। वावान्वसीं सूनिर्व्वाण. विश्राणनविवद्धणां॥ तथापिनत्रनश्रीन्याम
याहन्मावत्तीकृताः॥ नासीप्रजावैविक्काया. प्यागमिष्याम्यर्द्ध्नः॥ नार्थयात्रांप्रमिदिन. कुर्व्वन्नूनं सबत्सत्रं। नप्रापसर्द्ध्मीर्थ्यानिना
र्थं काङ्क्षां मिलनमिल॥ ॥ श्रृङ्गस्मिवृषाव॥ ज्ञानन्नपिस्तुनान्हपिस्कृत्रस्याप्यपवान्द्धिउः॥ नानाप्रमालैः प्रवला निनागानूसकथा

पाहा॥ किं कुर्वन्ति क्रियाजालानि. स्वप्नमानानि सूक्ष्मतामहामायांसुखियाणि. कालावातपितुकमरः॥ कः समुच्चलितं यत्र. स्वायंभास्व
प्रनीपयन्तु॥ योक्षस्य नक्षिनमपि. स्वकावावावलस्याः॥ त्रिवर्णमार्गब्रह्मनस्थ. दशाहगान्धर्वकमानु॥ महाकालपुर्वाद्याय.
कलिकालविवर्जितो॥ कल्पकल्पविलितिश्च. कलयः सुलालया॥ गं कालं कलयितायो. महाकालास्तवतृक्षितः॥ यायादव
न्तीसाविश्च. मवन्तीनगरान॥ युगे युगे नानान्मीया. कल्पावृक्षयितानिति॥ विपन्नायवन्तेउनुः यायापिछिंवनीस्तुं ठानपूमि
गन्धर्वप्राप्तामिन समुक्रयमिक्षविमृ॥ यमदुनानयस्याहि प्रविशन्तिकयावना॥ पवंकाठनिलिज्ञानि. नस्यासन्निपदपद॥ काद
ठकगेमहाकाल. स्वानकणस्थेवव॥ अवंलिङ्गप्रियस्तुत्वा. त्रिलाकांयायासंस्थितं॥ स्वामिः सिद्धवठस्वामि. स्वयं स्थितो
यहिजः॥ स्तुत्वा श्री महाकाल ब्रह्मायः पूज्यवाणयः॥ महाकालस्य गल्लिङ्ग. येऽर्चयन्ति किः क्षविनृा नपश्यास्य महायोयेनेद
स्यास्यय माक्टठः॥ महाकालयनाकायेः स्यस्यस्याः कुतङ्गमाः॥ स्तुतं स्यकर्णायाम. कर्णविश्रमयन्ति॥ महाकालमहाका
ल महाकालमित्यकर्ती॥ स्वानतः स्वानानिर्ती. स्वावकर्दस्वनानकी॥ एवमायायसुरनं. महाकालनमाद्विजः॥ उगमन गर्वाका
मी. कामीविस्तुवनाद्रपि॥ लक्ष्मीकान्तस्वयंत्वा हा. ऊनंस्मृत्यनिवासिनः॥ धीकान्तानेवक्कृच्चन. पवलकृप्वनिष्वितं॥ दक्षकामी

२८

कान्तवती. कान्तिमत्कीर्त्तिमतिनी। कान्तिमानस्खवनुस्यापि. नाकान्तिस्तस्य कस्यचित्॥ तत्र कश्चिच्चउअनुकर्यं तत्कत्वा सर्व्व
कार्य्यवित्। यस्तत्रात्र मूर्षिज्ञाथ. यथो ब्राबबगाग्रामि॥ वक्तुर्ण्णमपि वर्ण्णनी. यत्र ब्राबानि सर्व्वगः॥ मूर्खब्राबबगायुक्ता. विद्व
त्स्वत्वं दिशः॥ अस्त्री न्यापि बउन्तनी. यत्र वक्राक्षिता न्यका। विविर्णं यत्र नत्र स्युः गीर्ब्बवक्राक्षिनीः केशैः॥ सून्तकः गि
कायच्चं. निऊदूगान्मूकमर्मूकृः॥ तत्याक्षाथै र्व्बबब्यानामा पिपविगृह्णन॥ श्रीखण्डकसयामादः स्वर्ण्णवर्ण्णः क्षनाद्दः
॥ तनुपक्षिप्तौ कवेतार्थे. तज्ञापीबन्दनयथा॥ दूताः ग्नूनयस्कालं गेयीबन्दनलीक्षितं। ब्रालदज्ञानबनुस्यापि दूनयच
क्षःच्चयत्नतः॥ तुलस्यालेकनाय बतुलसीनामजायकाः॥ तुलसीबनपाल्याय. तत्याक्षादूनताकठाः॥ यूगेयूलब्राबब
त्या. बत्वानिपविता स्वसन्। अन्वीबत्वाकचाज्यापि. लोकषूपविगायन। ब्राबबत्यौभियन्कय. ऊन्कवः कालत्रापिताः॥ वक्तुर्ल्ड
जाः स्यर्व्वकुण्ठ. तयीताम्बबक्षाविलः॥ तत्रापि सन्कप्पौपिह्दन्. ससदवर्षिमानवान्। तत्रनषूवतार्थेषु सस्त्रो सर्व्वषतल्लिन
॥ ततामायापूजायाका. दूष्यार्यां यायकानितिः॥ यत्र सोबेष्क्वीमाया. मायायार्ल्होन्नेयागयन्॥ कश्चिदूषूर्हपिब्राजं. माच्कब्राब
ऊउः यबागीगा॥ ब्राबयद्दकप्यात्कः कविन्मायापूजापून॥ यताविनिर्गतागग्मा. ख्यानासागीबथाकुबि। ताम्नाडज्ञाबन्नातु

पूं सा. यायियामिसद्भवश्च ॥ वैकुण्ठस्थो कसापानं. कमिद्धानं ऊर्ध्वं ऊँ नाः॥ स्यू त्राय्सू मानना याग्नि. मद्धिष्णुः पत्वमपदं ॥ नार्थे व
वायं संस्कृत्वा. निर्गाजागवलन्कथा। याफः स्नात्वा वग्न्माया. तर्प्यन्तु सत्कर्प्य सद्धेनः॥ यावत् सपानन्नीकार्ह्य. मियष पद्धिडासल्कमः
ः। यावस्त्री नक्तवाक्रान्त. न्वकम्प्यत्यन्त मातृवः॥ वैदनिकस्थेकाकी. तथापि क्षत्व पोष्णितः॥ विन्ताम वाप मक्रमं. किम तत् स
मूयस्किनं॥ विन्तार्धूव समप्नो रूल्लका ज्ञोउ विनयने। सांयापिकं ॥ वागभ्ये. किन्त्वान मकार्ध्व॥ कृकूयं कृकलय म्मे
कूपयाः क्षेवनद्धस्। कनद्धिविर्मुत्र रूम्मी. क्कयापूस्मकसंरूमि॥ सूत्रापिनायूः पर्यापं. पमिनं नतथामयो। क्षत्वायं वावूनः व्यापकः
कात्वा कन्धामिता वृत्तः ॥ मत्स्यू मेर्ध्विक्कमना वासा व्रायापूत्व व्यवस्क्रितः॥ स्म् भ्योग्ग्वाप मिव्राप कूपं नस्वन अधिका॥ किम किं थ्यान
ने ग्रन्थं. तमिना थकेवे मर्म। विन्तया मिद्ध मी कडी. निवर्दनि वमवता॥ सूयवायु स्त्रू पायावे. मेय कः स्वदनू स्थितः॥ मूक्ति यूर्याऽसु
सफनाः स्वनन्त्र विषयीकृताः॥ स्वर्ग्ग्य पवर्ग यावक. सा भ्याद्धिदू षंक्रवी। तत्रोत्र साधनन्द्यन्या तू. एन्द्रा क्षायनमाधनमा ॥ सू धवा
विन्त्याकिम्म. त्वनयादूनवस्कया। तलेवामतलं ज्ञेत्र. स्वार्थे वायै यथा ममा॥ किमर्थं मन्द्रराग्नी त. तथर्था कायेपि व्रयवूना राग
तथ्या प्रियवाद्र. कावि न्तामम मूरत नु॥ वर्मास्कि यवरय्यनाद. मननवपूमाक्रवी। याम्याग्मि मिनिपनादय. पिद्धिने ज्वरयसी प

णी ॥ एवं चिन्तयमानस्य, वीजासीदमितावूणा ॥ काठिवुष्विकदक्षस्य, यावस्क्वानामवायसः ॥ स्मर्त्तं व्रीविस्मृतं सर्व्वं, क्वादंकोः
ठंनवक्लिवा । दिनानिसप्रपयस्कृः मि, स्क्वित्वायश्त्वमागतः ॥ नावद्धिकूष्ठकवना, द्धिमानं समूपस्किनं । नास्कृौपलद्धिना अपर्व
जंव्यामिस मूष्कितः ॥ सूष्विस्कितं सूकन्यानां, स्वर्ण्णकीलोयवासमानु । यामवब्यायकस्कानां, सकुगुणामिविस्कृतं ॥ पुन्यगाः
ल सूगीलास्यां, गणास्यांवविनाजितं । वकुर्त्तुआस्यांस्वास्वास्यां, किंकिणीजालमालिनं ॥ नद्धिमानमथाव्रूस्क, यीनवासाग्युकुर्त्तु
जः । मूलं वकनकावर्त्ते, द्विजादिव्यविरूपतः ॥ ॥ इति श्री स्कन्दपुराणे काशीखण्डे स्वकपूबावर्ण्णनो नाम सप्तमोध्यायः ॥ ७ ॥
लोपामुद्रोवाच ॥ जीविनःकथामनीं, पुन्यां पुन्यपूवांछितां ॥ नरक्षिमधिगस्कामि, गुरुत्वात्वत्क्षमूरवचितां ॥ मायापूर्य्यां मूकि
पूर्य्यां, शिवशर्म्मा द्विजोत्तमः ॥ मनाविमाश्रौनैवाय, वुद्धिमत्तुकानशस्विनः ॥ ॥ अगस्त्युवाच ॥ साक्षान्माक्षानेत्रेनासू, पुनाषु
प्रियकामिनि । पुनाद्धिष्यमूयर्च्चीर्थं, मिमिक्ष्यामयाग्रतः ॥ गुरुत्काकृविविप्रार्थ्यं, कथायायप्ववाशिनाः । पुन्यगाल सूगाः
लास्यां, कपिमांशिवशर्म्मणे ॥ ॥ शिवशर्म्मोवाच ॥ सूयिविस्नूगलो पुन्ध्यो पुण्डरीकदलक्षणो । किंविद्धिकूयुकामाकं, प्रव
ढकनसंपूः ॥ ननामयूवआर्व्व द्विः, वस्याकस्यावकिंवना । पुन्यगाल सुगालास्यांस्वो, युवांरुविशुमर्कथः ॥ ॥ गालवोव

[illegible] ॥ [illegible] । [illegible] । एतद्देव [illegible] नाम । यदुक्तं [illegible] ॥ [illegible]

[illegible] । [illegible] ॥ [illegible] । [illegible]

[illegible] ॥ ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥

[illegible] ॥ [illegible] । नाना [illegible] ॥ [illegible]

[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] । [illegible]

ब६ [illegible] आलोकेश्वर [illegible] । [illegible] ३०

[illegible] ॥ ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]

[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]

[illegible] धर्म [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]

॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]

गमर्म्मदा। कमाऊ नास्त्वसैलोकः किन्नामा व दनंग त्वो॥ ॥ गगावूकउः॥ गन्धर्व्वस्य मलाकामा गन्धर्व्वा ग्यश्च स्वत्रः
ताः॥ देवानां गयनाश्रम. यानजाइस्तुमियाउकाः॥ गनक्कास्मागि गानन. ताषअन्किनयाषियान्। स्तुवन्किवधनायांश्च.
धनलोकनमाकिमाः॥ यांश्रीप्रसादलक्ष्वानि. सुवासीस्थितनानित्रा। देवान्यधिसुगन्धीमि. कर्प्पूरवादानयनकगः॥ ब्राह्म
लोक्यः प्रयश्चकि. गानगायह्नरुनिर्गं। स्तुनाववमनस्वर्गी. नास्युगास्तुकनग्रमाः॥ ननपुल्येनगान्धर्व्वा. लोकस्वर्गी
विगिष्यन। ब्राह्मलोस्कासिमायद्धे. गानिविह्याउिनिद्धनेः॥ गानविस्यायुस्ताबन. दवर्षिन्नोनयामहाना। मान्यान्निपूव
लोकवं. श्रीगक्काम्या. निवल्लनः॥ उस्युनूनाव दल्योक्ती. देवानामगिवल्लेस्ती। नादनूपीगिवः स्साद्यो. न्नादनन्वविक्को
दिवो॥ यदिगानंक्वागिद्धीनं. श्रामद्धविकनान्मक्कि। माद्धयुनरुल्लेयाकृः सान्निधमथवानयाः॥ गानक्कायदिगानन.ः
नापागियवमपाद। नूद्रस्यानूववारुत्वा. ननेवयदमाद्धन॥ मूस्मिल्लाकयदाकार्लं. स्मभिनपायुगायना। नेंद्धानमा
लयापूस्ती. देवोद्धपिक्कोयदाः॥ ङ्मिगन्धस्वेयाय. पूनमन्यन्मानाकनी। गिवगमोथयप्रक्क. किंयंक्कूनगवेक्विदा॥ ॥
गलावूवउः॥ म्हसोवियावनालाका. नानाविस्याविगानदः॥ वनविस्यार्थिनामन्न. मूपालद्धयुकेवलं॥ डोमघान्यायि

यच्छन्ति. नत्वीजाणमनानि द्धि। नानाकलाः शिक्षयन्ति. विद्यार्थं च विवर्जिता॥ तीर्थे पूर्वं प्रयच्छन्ति वस्त्रताम्बूलकाञ्च
नैश्च स्वर्लोकगामिन्यस्तेकन्या. धर्म्मार्द्रहृदयन्ति वा॥ सुकृतिलाघधियानित्यं पूजयन्ती देवताः॥ प्रोतैः पुष्पैर्व्वयन्ताद. वि
द्याधनवन्ताङ्गम॥ यावदित्थं कथा वक्तुं स्मावत्स्यं यमनायति॥ धर्म्मराजाकिर्येयाप्ता. देवदुन्दुभि निस्वनैः॥ सौम्यमू
र्त्तिर्विमानस्थ. धर्मोक्तः॥ यावि वाक्तिनः॥ स एव कर्म्माणि वदतु वै. हृष्टे स्मि वदतु वै स्मद॥ ॥धर्म्मराज उवाच॥ साधु साधु
महाबुद्धे. शिवशर्म्मन् द्विजोत्तम। कलौ त्रिंशद्वा स्मध्वानी. देव नाप्र निपादिनं॥ वदाम्यहं कृत्स्नं पूर्वं उक्तं च स्मादितः ३१
पिताः॥ धर्म्मेण्य स्त्रपूवालेषु. दस्यधर्म्मस्त्रियास्थनः॥ स्कालिनं मूढिकि पूर्य्यच्छि. वा हुगन्धगवीतकं। का विद्या निरुवानव.
जातिमञ्जाविनितवा॥ कलत्रवंयुतिगानि सदवाघुत्वि नाउनं। सूनीर्थं पूलच्यपूल्यान. स म्याप्विनिर्मितं त्वया॥ सूमन्त्रैः
दि अन्तिहृया. मात्रियन्त विवन्देणाः॥ सूदः॥ द्वर्ण्णन्तयन्ति. देणमदं दिनवृधाः॥ निमवान्यस्यः वानम्र्यो. यीनान्द्रिया लिना
कृवं। नत्रायिपिनिवर्त्तन्त. यार्थं कर्म्माणि गर्ह्डिना॥ स्त्रिया पायः॥ सदा कार्या. नधनं निधनं हतिनं। नन्मूरुः॥ रुद्रो नकार्यं किं
नयमनरुवानिवा॥ सत्वं नंगत्ववयश्च यू. लौ कांँसमा कुलः॥ न स्मात्धर्म्म मतिः॥ कार्य्या. स्ववंनवसू धार्म्मिकेः॥ सत्कर्म्मस्वा
र्लौकि

विपाकायः मिमीवद्धीममाप्तोक्तौ। यदि तौ भगवद्भक्तौ सखित्वं भवनागतौ॥ ममाक्षं दीयतां न्याय. साहाय्यं कत्तुवानसि। यत्क
कृतौ मादृग्भोस्मि. ननु कर्मं भवतं वदि॥ सूर्यधन्यनवाप्मीरु. यदृक्षौ भगंभवेलौ। सदा सद वमक्षाप्याग्रा मस्वनन सन्निधौ। न
नः प्रसक्तपिनस्मार्त्यौ. याविशत्स्वपुरी यमः। सूदाक्षोऽस्य नना विप्र. भगलौ प्रस्कितयमौ॥ ॥ शिवशर्मोवाच॥ साक्षाद्धर्म्म
राजा. ननु सौम्यतनाकृतिः। धर्म्माभिस्तव वर्चोस्यस्य. मनःप्रीतिकराणि वै॥ पुरी संयमनी यस्य. मनोवद्गुरुलक्षणा॥ कर्त्तृयस्य
नामापि. पापिनामीवभिस्यति॥ यमदूतैं वर्ण्यन्ति. मर्त्यलोकन्य प्रजनाः। अन्यथा यमयादृक्षा. कृतीनक्षान्त्वर्णगतौ॥ कर्नपन्य
सम्भूलोकं. भिवसन्निनाअपकां। भदमवास्य किंवृथी. किंवान्यच्च निवयमौ॥ ॥ गणावूचतुः॥ शृणु सौम्य यथा सौम्यो दृश्यमन सुकृता
दगेः॥ धर्म्ममूर्तिः प्रकौत्सव. निःशक्तैः पुण्यमालिकैः॥ सूर्यमववधिपिज्ञाक्षः क्रोधनकालकालवनः॥ दंष्ट्राकरालवदना. विशू
लललनकीवनः॥ ऊर्ध्वकेशो महाकायः प्रलयाम्बुदनिःस्वनः॥ कालदण्डोद्यतकरः कृकुटीकुटिलाननः॥ कूरानयेनवन्धये न.
पापिनां मूखमूकृतौ। पापिनांयामूर्त्तदुर्दर्शः. मूर्ध्नि नीलमयाधने॥ सूर्यातयेन दुर्दर्शः. दत्वा पादोगिलामलाउत्याटयास्यनत
वै. निश्चाय तवर्जलोगलौ॥ एतस्य गत्वा वृत्तांतौ. ह्वावतार्गुपितापाटयायाप्येन कर्णं वर्वास्यां. समृत्क्रमयरूढक्षा॥ विदानपास्यमू

र्वानि. केवपावनदानूवनू। पालिपानिर्प्येमास्यास्यं. समुद्गूर्णूयदानूलोः॥ पवदानपुसस्यवं. कवंञ्चिन्ध्मस्यपायिनः॥ पवदा
न टह्याहुः॥ पादोदार्यविरवन्नुया॥ गूवानीवानकूपषू. मनं वल्वाढिमर्द्दनः॥ दस्तुःपवकलगाङ्ग नखर्पंकार्दनात्मनः॥ य
पवदानमूरवाघातु. नास्यनिश्चीवयास्याढि। वक्तुःपचापवादस्यकालनाक्लमूरवञ्चियनू॥ मकूञ्छेनंचलकव. नफवालूक
कर्पवेः॥ आर्द्धविटंकेव कर्त्वं. पवयन्काप्रकाविनं॥ दाभावापंसदाकर्तुं. नदाम्रकूनलावनां। निमकूयास्यवदनं. पूयला
लिमकर्द्दमे॥ सूदरूपववस्तूनां. टक्काःकवपल्लवी। क्षाप्लूयाप्लू रयेनेलन. मफाक्ष नयनाक्त॥ सूयवादंस्युवार्द्रकुर्नि
त्वीकर्त्वःसपर्वला। नफलोढगलाकास्यं. मूरवक्षावणनिञ्चिय॥ पवममांस्यगन्धस्या पवञ्चिद्रपकाहिनुः॥ सूनफाया म
यानूणकृनू. सर्व्वयन्विमूवापय॥ सून्यानदायमानेस्व. निमद्धःपायकाविनः॥ स्नाङ्कक्लःपवव लानी. जिह्वाञ्चिन्ध्मस्यदूमं
रव॥ दवस्वेनाक्तुःकूनस्य. वाक्कानस्वस्यनाज्जिनः॥ विदार्यादवमस्याघु. विटकाःपवियूनय॥ नदवार्थेनविद्यार्थे. नामिथ्यर्थे
पवनूकविनू। ममूस्वार्थपकावं. कूक्षीपाकपवान्धका॥ उयास्यं पञ्चुक्नाव. ममूंविश्चक्लपामिनी। क्लनप्लूंनपववर्गेन. मलो
नोनवनोनवें॥ वफाप्लवझन्वनामिश्र. सनापंपूयल्गालिन। कालसूत्रकमवीन. म, वीत्नीरुवूमल्पगो॥ मत्यंसम्मिनमाववं

३२

मसिपत्रवनमथा। मावनम्हायामकिंन. स्फफेनलकटाहक॥ स्राह्मल्याह्मल्यदुर्द्वस्क. काकाललाहरुलुंकेः यन्हाग्रमानानु
यापिह्वा. त्रिस्थकर्त्यं निवासय॥ स्त्रीघ्नं गोघ्नं च मित्रघ्नं. कृतघ्नं लमलियादघ। डन्त्रम्लयत्रिचं काल मूर्द्ध पादमध्यो मूर्खं॥ ह्वच
मस्यच सन्देहो. स्राययह्वम हारुजा। स्नाग्नोषितुर्मित्रयत्या रुजावृत्यादयासच॥ जालाकालेमहाधार. नरकमूत्रपानय।
याचह्निनादाहायनि. ययह्वर्णं यमालयं॥ कालकूटश्च गरदः. कूटयाक्षितच वाटिनं। मानकूटतुलाकूट. कण्ठलाटवियामया॥ सं
लापित्रचदूष्यहा. तीर्थस्नातीवितंनय। स्नामयाकचगर्दघ्नं. गूलायाकन्यानाचिनं॥ नसविक्रयिनं विप्र. मिह्वयन्त्र्यपातय
। प्रजायाजाकर्तंरूप. मन्ववृत्तयनियानय॥ गाकिलोग्यतुनज्ञाश्रेः. विक्रनार्तं हलायुधं। मातुलान्याः सूनायाम्च. विक्रनार्तह
लायुधं॥ मूसलोदूरवलेष्वैश्यं. खड्गुरोन यूनः यूनः। गूद्र द्विजावमन्तार्त. द्विजायेमचरम्मविनं॥ सूर्ध्यो मूखवननह्व. दीर्घ
वावप्रपीतय। शूद्रं ब्राह्मणजे नार्त. वैश्यब्राह्मणमानिनं॥ क्षत्रियं यातुकं वापि. वदविक्रयिनं द्विजं। लाक्षालवणमांसा
नी. सतैलविषसर्पिषां॥ आयुधेह्नविकानानां. विक्रनार्तं द्विजाधमं। पानपात्रे कण्ठपात्रे. तद्धिनाम्चनलेदहरं॥ चानय
लोकण्ठपात्रेन्तेयनंनयककर्द्दम। हुमांस्त्रियंग्नेमयाहु. पुंश्चलीकुलकल्मषी॥ ननाययनिनासार्द्धं नकाययसमयनय। स्व

यंटकात्वानियमं. यस्माज्जदजितेन्द्रियः॥ गंगायायदतां धर्षं. वहन्तमतवरणाक्षं। ह्वादिजल्पन्दूर्य्यन्ते॥ शूयतद्दूतनायमः
॥ स्वकर्म्मणि रक्तिनेः यावे ईश्वराभिकरीकाः॥ यद्दुजाः यालयन्ता. ह. पूजानित्यनिजीतसान्॥ दण्डयन्त्रिय धर्म्मणा. हपास्कस्य स
भासदः॥ वर्णाश्रमाभ्यसदाद्ध ह्वनिष्ठन्ते निजां क्रियां॥ कालनायन्निविधना. हपास्कस्य सभासदः॥ नैवदानान् दर्शकाः नाय
हस्तान् लोककवान्॥ यमीनाद्भूयदृश्यत. हपास्कस्य सभासदः॥ ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः स्वधर्म्मनियताः सदा॥ शून्यापिये सेय
मिनः॥ सेयमिन्यां वसन्ति तऽतीनदः सूद्यन्तात. वृषपर्व्वोऽयद्रथः॥ नद्गिः सकृत्प्रजिन्कुष्टि. ईरद्यन्तापियूजेस्याः॥ यूवना
श्वादृवक्ता. नासालोपियूमर्द्दनः॥ कर्वेष मोधर्म्मोयनः यतमर्दिः यताकक्षः॥ एतनान्यत्र वहता. नाजानानाभिवर्जितः
॥ धर्म्माधर्म्मविवादक्षाः सुधर्म्मा संसदायतः॥ शून्यत्र तत्र वक्ता. यतयश्च नितास्तवेः॥ दण्डयानोऽयतकवान्. दूतान्
अननानूक्तविन्॥ गोविन्द माधव मुकुन्द हर मुरारे. शम्भो शिवेश शशिशेखर शूलपाणे॥ दामोदराच्युत जनार्दन वासुदेव.
त्याज्या भटा य इति सन्ततमामनन्ति॥ गङ्गाधरान्धकरिपो हर नीलकण्ठ. वैकुण्ठ कैटभरिपो कमठाब्जपाणे॥ भूतेश खण्ड
परशो मृड चण्डिकेश. त्याज्या भटा य इति सन्ततमामनन्ति॥ विष्णो नृसिंह मधुसूदन चक्रपाणे. गौरीपते गिरिश शङ्कर

चन्द्रचूडा। नानायन्त्रासुरनिवर्द्धनमार्ग्ग पाणे. ह्रीङ्काररूपायं श्रुतिसन्ततमामनन्ति॥ मृत्युञ्जयः यान्त्र त्रिपमन्दनकामगर्वाग्नि
कान्कयोनबयनीवूटनीललोय। त्रिणानक्षकिवसनप्रिदलोकनाथ. ह्रीङ्काररूपायं श्रुतिसन्ततमामनन्ति॥ लक्ष्मीपतिमधु
त्रिपापूवूपाकमाय. श्रीकण्ठ दिग्वसन गङ्गान्ध पिनाकपाणे। श्मानन्दकन्दधवलाधवलपद्मनाभ. ह्रीङ्काररूपायं श्रुतिसन्तत
मामनन्ति॥ सर्व्वेश्वर त्रियुगसुन्दरवरदवरद. ब्रह्मध्वदवगकूर्च ध्वजगौरवपाणे। शुक्लाङ्ग रुद्रवनवालमृगाङ्कमौल. ह्रीङ्का
रूपायं श्रुतिसन्ततमामनन्ति॥ त्रीनामनायवतमस्वनना वणाच. रुद्रनाम मन्मथनिपात्रमथाधिनाथ। चान्दूरमर्द्दन द्वन्द्वः
कण्ठमूलाच. ह्रीङ्काररूपायं श्रुतिसन्ततमामनन्ति॥ शूलिन् पिनाकवज्रनीलकलावतंस. कैलाशगनसनातनकृत्तिनाग। कर्म्म
विनत्ररुवरूनपनपूवाच. ह्रीङ्काररूपायं श्रुतिसन्ततमामनन्ति॥ लोयीपतनयदूपनवसूदवसूना. कर्पूरगौरवपुषाय ध्वजशालनः
त्रा। लोकवर्द्धनाद्यनक्षधर्म्मधूर्तीनलोय. ह्रीङ्काररूपायं श्रुतिसन्ततमामनन्ति॥ स्कन्दे त्रिलोचनपिनाकधनुर्द्धराय. कल्पान्तवृद्धकमला
कालकालमाय। विश्वेश्वर त्रिपथगार्द्रजटाकलाप. ह्रीङ्काररूपायं श्रुतिसन्ततमामनन्ति॥ सूक्ष्मोक्तनाथिक्षणनसूवायूनाम्नी. सन्ध
र्विनीलनिनत्नकदम्बकन। सन्नायकानुद्दरजुणाद्विजकण्ठगां यः कुर्यादिमांस्तउमहासयमनिनयध्यनु॥ ॐ स्कन्दद्विजेन्द्रलिङ्ग

रुस्यगणानुसेदिव. संगिक्लयदवनिगनुसढिधर्म्मनाऊः। सूर्य्यपियढपिढताक्षधताधताया. खदूतमः पूतवढापतिवर्ज्जनीयाः॥ ॥
जगत्मिनू बाबा॥ आधर्म्मनाऊन विमीललिकरद्वन्धा. नामावलीसकलकल्मषबाऊरुकृत्ती। धीवरकौस्तुभरूद्रमः गतिरूपनस्य. मि-
त्रीऊपनुस्कनतसतंनपिवनूसमाक्तुः॥ ॐ मिंगन्दनूकथंतच्यी. तिवगर्म्मा प्रियनद्या। प्रकृष्टवक्राः पूतना. ददर्गोप्यनसाम्प्रतं॥ ॥
ॐ निथ्यास्कन्दपूवा लोकाणारवबु यमलोकवर्ज्जनत्वामास्मा आयः॥ ८॥ ॥ निवगर्म्मावाव॥ कोऽहं मायूपलावन्यः. सौरा-
नियमः स्त्रियः॥ दिव्यालङ्कारभूषिण्या. दिव्याङ्गसमन्विताः॥ ॥ गणानूवतुः॥ नानावेषविलासिन्या. यक्षराजप्रियङ्करा-
ः॥ गीतनृत्यकुशला. वाद्यविद्याविचक्षणाः॥ कामकलिकलाभिज्ञा. सूतविद्याविशारदाः॥ रसज्ञा भाववेदिन्या. चतुराश्च
विताकिपू॥ नानादेशगतिज्ञाश्च. नानाभाषासुकोविदाः॥ संकेतोदन्तनिपुणा. नैकाः स्वैरवचामूढा॥ लीलानर्म्मरसाभिज्ञाः सुप्र-
लापसुपण्डिताः॥ पूर्णां मनोरथं. स्वकाद्वैतमयन्त्यमूः॥ निर्म्मथ्यमानात् क्षीराब्धेः पूर्व्वमप्सरसस्त्वमूः॥ निःसृताः स्त्रिरुङ्गाकुरु
र्म्मदनास्त्रं मनाक्तुरवः॥ उर्व्वशी मेनका रम्भा. चन्द्रलेखा तिलोत्तमा। वपुष्मती कान्तिमती. लीलावत्युत्पलावती। अलम्बुषा गुणवती.
स्थूलकेशी कलावती। कलानिधिर्गुणनिधिः कर्पूरतिलकोर्व्वशी॥ अनङ्गतिलका चापि. तथा मदनमोहिनी। चकोराक्षी चन्द्रकला. ग

था मूर्त्तिमना रत्ना ॥ यावद्धावानयाश्चक्री. वापूनासास्मकर्ण्णिका । वापूसंजीवनास्वच्छाः सुपुष्पाढ्यकाननाः ॥ नद्यः सुपुष्पातीर्थसुपुष्पा-
दानसुपुष्पाढिमावती । यत्र सन्त्यप्सिकादेव. त्राऊसूयार्थिनी कथा ॥ सूक्ष्मान्तिकामिकानन्द. द्वाउचयगनारूबा । सुख्यात्मच्चवसः ए-
ष्ठै. सरूअमर्त्तिसस्मिनं ॥ एतस्मिन्नमरालोके. वसन्त्यास्युपस्त्रियः । सदा सुरूपलावण्याः सदा सुस्थिरयौवनाः ॥ दिव्याम्बरा-
दिव्यमाल्यादिगन्धानुलेपनाः ॥ दिव्यजालैः सुसम्पन्नाः स्वच्छविचित्रविग्रहाः ॥ रत्नाभासादवासानि. स्वलङ्कृतशुभाम्बरनाः ॥ सर्वद-
व दिक्कन्यावादित्रवाद्यागताः ॥ नानाङ्गमादिव्यरागिण्या. नृपलावण्यसम्पदः ॥ नित्य सन्त्यत्रसदालोके. सर्व्वकामसमन्विताः ॥ रत्ना-
भरणानि यानि. कामिकामिविधानतः ॥ रत्नकिस्वत्रवापित्या. द्वत्राग्ध्यं कुटाङ्गनाः ॥ यत्रिबु नचमानार्या. वलन्नवलिनाद्यकाः ॥ र-
त्नदूधायमत्रिनं. कयापिकाङ्कमाद्विऊ ॥ रत्ने विद्युद्विमानाध्व. शुभ्रवर्ण्ययनाः सदा । विस्तृतरत्नसरूढवा. कोऊनाबामन्मावनाः ॥ ऽ
कुसुमानि सुगन्धीनि. सुवासंवन्धनकथा । सुगन्धवचअपिकर्पूर. सुसुक्ताव्यमवयानिव ॥ पर्ण्णानि अश्वाताण्र्णानि. ऊा ण्र्णानि कठिना
निव । साप्यालि स्वर्ण्णवर्ण्णानि. स्थूलनीलनिवानिव ॥ सुवासापस्कत्रास्थानि. नागवंश्याद्विजारूमाण्याविचित्रकतन्या. वनि
त्ताविमानानिव ॥ वहुकौतुकवस्तूनि. समर्घं द्विऊदमानी । रुगान्दानमिदं कामा भुवि संक्रमणं वनः । किं वाप्रतिक्यमानाम. स

वसीवत्सरावधि। कादादिभिर्वमन्त्रेण. याद्याद्भववर्ज्जिनी॥ कामरूपधरा देवः प्रीयमाणाभिनन्दिनी। साध्वीब्राह्मणसाम्नाभेव
सनृकल्पमिताङ्गना॥ कन्यारूपधराकापि. आस्तुकाञ्चनविभूषितविग्रहा देवरूपिणी काली. मानव्याव्र प्रकाशिनी॥ मदनवृक्षेश्वरः
को. निधनं याति कालेन॥ दिव्यरूपधरा सैव. जायते दिव्यकामरूपा॥ निधनं मृत्युलोके. सत्यमिच्छन्ति द्विजायना॥ सोत्र लोके
मधुपाय. कुलेन सविमानगः॥ यथाकदम्बकुसुमं. किञ्जल्कैः सर्व्वतावृतं। ददाप्यमाने किमथा. समन्ताकृत्तान्कामुकैः॥ दूतावृतैः
सविक्षाय. धनदामवसद्वयं। नवकिञ्चाजनामानाः. सकेश्रैः सरूपं गम॥ विचित्रलोकववत्वेन. सपक्षसाक्षिपुष्पेनवा। कामरूपेण
पिक्षितेन. पुरनाधमनवक्षिना॥ कुष्माण्डामूनिगन्धर्व्व. यक्षग्रामनलिनैर्वृतैः॥ स्यन्दनं नामिकं विना. उग्रलनामकनामः लिः॥ नस्यग्रहा
मन्दवापि. कुरुङ्गेनानमन्यवा। सुमिदूर्वनरोवर्द्धं. सुमित्रकामसदृश्यानू॥ एकान्तपञ्चमलोदूनं. त्रिवर्गम्भामिगर्म्मदानु। ग्राणावरूप
वस्त्रैर्यो कथं लक्ष्येव वः पदे॥ एतद्विक्षमाणछोऽस्तु. मारवक्तानीमममायनः॥ सर्व्वसपक्षपदोमेवा. गन्धमेष्याप्रवोदिनी॥ ॥गणाबुबुक
ः॥ गरुत्मविद्यमकाप्राकूत्वथ्यकथ्यनञ्चिवना। सत्यं पादवसाधूनी. सत्कथासंप्रवर्त्तत॥ नियत्काः सर्व्वरूपाणां. यतः कः कामदवर्वोस्य
नामान्यात्र वर्ण्णिता. रूपादिपापिवर्ज्जितः॥ सा विश्वासमिति सात्वी यज्ञनर्त्तनवर्द्धिनी॥ एवं पुरुक्तिपत्रनं. सर्व्वात्मा देवपूजकः॥ यया

२३

वाद्भिक्ष्यपूर्वमः सासावद्भिर्मिमिषूः ८ । ग्रूलून्कमः ष्यब्धिगन्कि. येनैवान्यमूयासन ॥ निन्धिनार्थोध्रुः मिमिमी. ब्राह्मणास्तद्विजान्कमातम
वमूयमिष्ठन्क. निन्धिव्यमिपुनः पुनः ॥ ङ यन्त्यावसामिषाः नायमिष्ठनयाद्विजः ॥ कालत्रिकालेसकाकाम्. सयमन्तत्रसंगयः ॥ नाव
त्यामर्ज्यं यश्चिष्ठ. यावद्दर्शोदयावधः ॥ स्नानसन्ध्याजपन्मौनी. प्रयागमगावकोटयाम् ॥ यादिरान्समश्चमीसन्ध्या. जयदादिशसमन्तवः ॥ का
लनायानकर्केनः. कृतः कालप्रतीक्ष्यम् ॥ कालस्कलन्याधयधयः. कालपूर्वान्हियादयाः ॥ वर्षान्हिनायदान्काल. तस्मात्कालेनलंघयन्.
॥ मन्वद्दृद्धनागार्थमूदयाक्कमयवावि ॥ समीन्कवद्विजात्सूर्. मन्त्रतायोजन्मियर्य ॥ गायत्रीमन्त्रताजाप्य. न्द्दक्रुयनाजस्लिभर्यो । का
लसयविनाकिन्तस्या. कृनदक्रुजगत्रयी ॥ किन्किन्तसविनासूत्र. कालसमस्तयासिनः ॥ क्रायूनावाग्येभेदवर्ग्यो. वसूनिसयगूमिवा ॥:
मित्रपूवकलत्राणि. कृत्वानिविविधानि च । गायनकृविधांश्चापि. स्वर्गं वायायवर्गकं ॥ कूष्मदगसूविद्यास्. मीमांसादिगवायसा.
। तथापितर्क्कशास्त्राणि पुराणानिकृत्वव ॥ तथापिधर्म्मशास्त्राणि. न स्याद्ब्रह्मद्विजः । तथाप्युपनिषत्कृत्वा. गायत्रीं न तदाधिका
॥ दर्शनासर्वमन्त्रपू. गायत्रीप्रणवान्विता । न गायत्र्यापिकंक्किपि. क्रयाभूयाविवियतः ॥ न गायत्रीसमामन्त्रा. नकाशीसदृशीपुरी ॥ न
विष्णोःसमंलिङ्गं. सत्यं सत्यं पुनः पुनः ॥ गायत्रीवेदजननी. गायत्रीब्रह्मणप्रसूः ॥ गायनंत्रायतेयस्मा. द्गायत्रीतेनगीयते ॥ वा

च्यवाचकसंबन्धो. गायत्र्याः सवितुर्देवताः ॥ वाच्योसौ सविता साक्षात्. ज्ञायते वाचिका परा ॥ प्रकानलेव गायत्र्याः ऋषिः कौशिको
वर्णा ॥ नाऊर्षित्वं यतियत्क्ष. ब्रह्मर्षिपदमीयिवान् ॥ सामर्थ्यात्प्राप याप्यत्वे. तन्त्रकुवन सक्ञत । किंकिं नदयाज्ञायते. सम्याग्वमूया
यिता ॥ न ब्राह्मणोऽवदत्याचत्नः ॥ स्त्रयठनादयि । दिव्यस्थिकालमव्यासा. ब्राह्मणः स्यादनान्यथा ॥ गायत्र्या वयवं विष्णुः गायत्र्या वयवं
शिवः ॥ गायत्र्या वयवं ब्रह्मा. गायत्र्या वत्रयी मताः ॥ दवतयं सकृन्गवा. तंशुमालादि वाकवः ॥ यत्सर्वमात्मप्रसीताभिः कालः कालप्रवर्त्तक
ः ॥ सूर्कमूर्द्विश्वसमन्त. मस्मान्नाकनिवासिनः ॥ स्फुरन्ति क्रूदापकम्भीमी. सावासावविवक्षिनः ॥ एवमाह्निटवन्धो दिव्यानुसर्वाः पूर्वाह्निजाम ३७
ः यडगर्कमृत्कः ॥ सन्ध्यवजामः सऊनिष्ठामादः ॥ प्रयत्नऊनस्मिन्नसर्वे नामृतः ॥ सदैव मूयमिश्चतन्. सोनः स्कन्दमहितः ॥ यवसन्ध्या
त्रैविद्या. विप्र भास्करस्य त्रिसाः ॥ पूज्याऽर्कप्राथक स्मार्क. मूलार्कप्राथवाह्निज ॥ उकमार्कं वयत्कार्यं. नक्कलस्य वनान्यथा ॥ ओम मास्य
र्कदिवस. यः स्नात्वा भास्कराद्य । दानं कामं जपेत्कृत्यां दर्शमर्कस्य सूत्रता ॥ गङ्गावानकरकारः. कामक्रोधविवर्जितः ॥ सकाष्टवामि
र्यं निमान् सवयदत्रैशोवान् ॥ सूयन विमूर्वतावि यरुः ॥ निमूरवपूवा । विमूपद्मावरुयदयू. सोकादानानि स्मृतमाः ॥ मिलानू
रुद्धमिसाक्षांश्च. ब्राह्मणानां मूनाऊयन्निवा । विरुद्ध नूदिव्यवत्सार्द्धं. यकृत्वं न्नि विप्रात्मिनः ॥ महापूजा स्वरूप कूर्यु. सोकामन्त्रानूरुपन्निव.

।मत्रैव कर्क्केन लोकः. विकर्क्केन समप्रभा॥ नदरिद्रा न दुश्चर्म्मा न व्याधिपरिपीडिताः॥ संक्रमस्वर्क्के ऽकाय. नखिन्नूपानदुर्ग्गणाः॥
संक्रमसूर्ये ये द्धकुन स्नानं तीर्थवापिषु। विसवक्षामानक्षमः क्षपिल्ला श्लोकसक्षिल्ले॥ नदृग्यञ्ज्यमित्राणं. विदार्ण्णू नयनानना॥
दक्षिदक्षामिजल्पक्षा. दक्षिनः सपट ध्रुवा॥ समस्तक्षमूलननापि. आदित्यानुकाङ्क्षनेक्षणी। सूर्य्यपदक्कनुह्नत. सवसदत्तपूल्यर्क्के
क॥ सर्व्वज्ञस्नानसमं नायं. सर्व्वव्रक्षसमाद्धिजा॥ सर्व्वेन्द्रसंस्वर्ण्णूसमं. नाकूयस्यदिवाकरैः॥ दक्षिउपक्नानं स्नानं. अनुक्षिविद्याह्नानुष्ठि
नं। भानूपवागे ञाद्यादि. नक्षत्रतुर्व्वे प्रसन्निधे॥ नविवाव संक्रमध्ये. दूयवागोथवासवम्। मदायदर्जितं पुण्यं. नदिक्षाक्षयमाप्नुत.
॥ भानूवारायदामस्यां. सप्तम्यामथवायने. नदायत्स्वकृतं कर्म्म. क्षणं न दिक्षतुस्कृत॥ ओं ह्रीं भानूः सहस्रांशु. स्तपनस्तापना रविः॥
विकर्त्तनो विवस्वांश्च. विश्वकर्म्मा विभावसुः॥ विश्वरूपो विश्वकर्त्ता मार्त्तण्डो मिहिरोंशुमान्। आदित्यश्चोष्णगुः सूर्य्या. र्यमा ब्रध्नो
दिवाकरः॥ द्वादशात्मा सप्तहयो. भास्करो हस्करः खगः॥ सूरः प्रभाकरः श्रीमां. ल्लोकचक्षुर्ग्रहेश्वरः॥ लोकेशो लोकसाक्षी च. त
मोरिः शाश्वतः शुचिः॥ गभस्तिहस्तस्तीव्रांशु. स्तरणिः सुमहोरणिः॥ द्युमणिर्हरिदश्वोर्क्को. भानुमान्भयनाशनः॥ छन्दोश्वो वेदवे
द्यश्च. भास्वान्पूषा वृषाकपिः॥ एकचक्ररथो मित्रो. मन्देहारिस्तमिस्रहा. दैत्यहा पापहर्त्ता च. धर्म्मो धर्म्मप्रकाशकः॥ हेलिश्चि

तद्रानन्द्य. कलिप्रस्कार्ष्णवाकनः ॥ द्विजातिः पद्मनाभायः कुण्डलपक्षवाचविः ॥ धर्मार्त्तभिदुर्न्निवीक्षः स्वस्त्रीगुगुः कण्ठधात्मजः ॥
वरिः सप्तभिसंख्याकैः. पुरोक्तैः सूर्यस्य नामभिः ॥ प्रणम्यादिवसुथन्मे नमस्कारसमन्वितैः ॥ प्रत्येकमुच्चरन्नामद्वादशद्वादिवा
करं ॥ विशुद्धपालियुक्तेन. ताम्रपात्रे सुनिर्मले । जानुभ्यामवनीं गत्वा. परिपूर्णजलेन च ॥ करवीरादिकुसुमै. रक्तचन्दनमिश्रितैः
॥ दूर्वाकुरैरक्तनैन्द्य. तिलक्षितैः पात्रमध्यगैः ॥ दत्वादर्घ्यमनस्याध्याय. सवितृध्यानपूर्व्वकं । उदयेलियमानीयः कनुपार्श्वंनात्रद्दश्ननः ॥
प्रणिपत्य नमस्कुर्या. दृदयास्कमयत्रविं । रूनयानामसयाया. मन्त्रमन्त्रनकस्यया ॥ एवं कृतेनराजास्तु नदविज्ञानश्वकान्ता । व्याधि
भिर्मुच्यते घोरै. रपि जन्मान्तरार्जितैः ॥ विनाषघ्नेर्विनावैद्यै. र्विनापथ्यापथ्ययन्त्रैः ॥ कालेन निधनं प्राप्य. सूर्यलोकमहीयते ॥ ञ्च्स्य
कदग्रः कथिता. भानुलोकस्य संक्रमः । महानज्ञानिधेयस्य क्षावितेशमवेक्ष्यद्धा । सूकर्णंलविजयाकुर्व. त्रिविधिपुण्यकथामिमां । स्कन्म
दालोकयावरुज. महेन्द्रस्य महापुवी ॥ ॥ अगस्तिरुवाच ॥ श्रुत्वा सौरीं कथामेतां. मयूखालोकसंयुतां । नदविज्ञाकर्त्रनूक्तापिन्
धर्मयुप्रवर्त्त्ना ॥ ब्राह्मणैः सन्ततं श्राव्या. मिदमाख्यानमुत्तमं । वेदपाठेन यः पुण्यं. तत्पुण्यं फलदायकं ॥ ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः
शूद्रजन्माश्चाप्यमुत्तमं । पापकालिनिविमुच्यन्ते. गतिं यास्यमनुत्तमां ॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे सूर्यलोकवर्णनं नाम नवमो

८५
३७

ध्यायः॥ ७१॥ ॥शिवगर्भावदानं॥ अथ सन्तोषमनाभिव कार्यं कस्य समीक्षितं॥ सनानन्दसन्दोह. दायनीपूवमूलमाः॥ ॥
गणा पृच्छत॥ शिवगर्भान्महाराज. सुतीर्थं कलिमद्गमः॥ लोकात्र वसत विप्र. सर्वज्ञपूजाहितः॥ तथा व्रतनमस्कारा. विक्लि
विश्वकर्म्मणा॥ दिवा पिकोमूदायस्मा. योधा घ्राणाद्युतयन्॥ यदा कला निधिः क्षापि. दर्ग्गोर्द्ध्वसत्त्वमावकृत्॥ नदा स्तूपयसी क्षो
त्त्वा. योधवपू निमृत्यन्॥ यदक्षकृष्णोबीक्स. मन्याया चिद्विग क्षिता॥ मृत्स्ना नाष्टुविलक्षित. माघस्वा चिरगामिकाम्॥ कर्म्मयूः
नीलमनिकिन्निर्मिकच्छत्रनिर्ज्जरा॥ सुनीलिमानमायाय. नमाकस्थ पिपिसिद्धमि॥ खद्गकाकाणिलाजाली स्रुतमत्रामलेजले। नत्र वा
दायकलकेर्त्तं क्षज्ञा व्याकुलेजना॥ कुविल्वानवसन्त्याय. नवमयस्थनाकवा॥ स्त्रीलानालकृतीवत्. यनः कल्पद्रुमार्प्पयन्॥ गत
कानात्र विसन्क. विक्ताद्वियाविगावदा॥ यन्न्यवक्रियर्व्वसी. विक्ताविक्तामविकृतं॥ सूयकादानसन्तत्र. वसकर्म्मविवक्तनाः॥ दुप्ये
सर्व्वत्रसोनका. कामधेनुवनानिगं॥ कार्त्तिपूर्वेः श्रावायस्य. सर्व्वनावाजिवाजिभू॥ दतमूर्ध्वेः श्रावाग्याप्र. कृशानीयोनूमापिकाः॥ विना
वनादकिबदा. श्कुर्द्धक्षात्रवाजन॥ द्विनीयष्ट्व वकेलाया. ऊक्सेमः स्तू. टिकाकोल॥ गनूवर्त्तं पापिजानः क्षीवत्तं सार्द्धगोलिहा।
नन्दनंवनवर्त्तेव. वर्त्ते मन्दाकिनीक्रियां॥ त्रयस्त्रिंगमूसनानां या. काटिः श्रुकृतिसमीपिता॥ वनीकृतसावसनं. सयोदेवप्रयकृति

का । स्वर्गेपीन्द्रपदादन्यन्नविनिश्चानकिंचन । यत्र त्रिलोक्यामैश्वर्यं. न तत्तुल्यमनन्तकं । सुखमध्यसकलस्य. तस्यां विनिमयः
न यन्तु । किं तत्तुल्यमन्यत्स्यात्. यस्मिन्मथवामकन् ॥ सुस्थितिमानायंयमिनी. पूर्व्वसुमनावमी । गन्धवयलकऽ । य. निमकल्याम
कर्त्तृक्रि ॥ सूयमवसकश्राक्ष. स्वयमवदिवस्यमि ॥ गतमन्यूयदेवा. नामान्यतानिनान्यत ॥ यकापिलोकपालोय. तत्रनिसमू
याम. ता । नाबदास्त्रैमर्त्यूनिववे. वयमाऽ । र्हितात्मन ॥ एतमन्स्त्रैर्यलसर्व्वमैं लोकानांस्त्रैर्यमिश्वन । यनाऽज्यान्मकन्द्रस्य त्रैलोक्यस्यप
नाऽज्य ॥ दनूजामनूजादेव्या. स्तयस्यन्नूयसयमा ॥ गन्धर्व्वयक्षनक्षीसि. मकन्द्रपदलिप्सव ॥ यगानाज्यामकीपालावाऽजिमवः
विधायका ॥ क्षमनत्वामहीयतिर्हन्तज्यंजिष्ठक्षन ॥ निस्पृहस्तुत्वसुगत. य ॥ त्विच्छसूतमूना । जितत्रियामतावर्णस्याऽ
नियूलमकजाम् ॥ सुयमाकक्षसुगता. वयन्तत्रमहस्तुउ ॥ कामज्ञामादिक्रियाणे. र्ययऊन्तवियमिद्धिजा ॥ तुलापूलूबदानानि. मर्द्द
दानानिर्माउग । ययस्त्वत्ममलात्मान. स्तलकन्करमनावर्णि ॥ सुक्तावावादिनाधीवा ॥ सज्ज्ञामध्यवनाक्तस्वा ॥ विज्ञान्तावीयगयन. न
त्रमिष्ठतिकस्तुउ ॥ हन्द्रगवबंमतालिङ्ग. कागश्रीयबस्थितंमकन् । मत्यून्यादमतावर्यांतवसज्ञत्रगागिन ॥ विज्वागसनूयकद्वि
न्द्र ॥ स्वनार्थंनिर्व्विज्ञादिक । विपकानस्यगमय. दिकदवग्धस्तुउ ॥ हयुद्धिगमानूयमास्वामा. मकन्द्रनगानास्थित ॥ यायक्षका ३८

वसन्सय. अङ्कुरित्या विडानंदाः॥ ञ्जूमामार्म्मिप्मतां उन्धः. बीमिद्धायपूर्ता गुरुकौ। जामदग्नियककाः स्मतसन्ध्यत्रस्तूत्रमाः॥ स्नु
ग्निपुवर्णं अकूर्य. ईरस्याद्दरे ञ्छियाः॥ ञ्छियावासत्वसम्यन्नास्कन्वसर्व्वग्निमजसः॥ स्नुग्निद्धायनवामिद्धास्रुथाग्निवनवाविन.
ः॥ पैवाग्निवमिनाथवै. मग्निलोकग्निमजसः॥ गोकगोमापनूत्यम. त्विप्तकायानुपयक्रमि। कूर्याद्दग्निष्टिकाम्नाथ. सवसदग्नि
सन्निधौ। स्नुनाथस्याग्निसंस्कारे. यःकूर्यात्क्रुद्ध यान्विमः॥ स्नुगकः॥ प्रवयदन्त्री साग्निलोकमहायन। जठवाग्निविवक्षोया. दया
वाग्नेयमीषधी। मन्वाग्नयसयूश्यात्मा. वाङ्गिलोकवस्वित्रं॥ अङ्गापस्कावस्मृनि. अङ्गार्थद्रविणकथा। यथागक्रियदयासा. स्व
र्विप्ययीवसत्यैवै॥ स्नुग्निवकोष्ठिजामीनानिःश्रेयसकरः पवः॥ स्तुनूर्द्धवावगं मार्थं यद्वमग्निर्ष्टिनिष्ठिनं॥ स्नुयावनानि सर्व्वाः
नि. वङ्गिसंसर्गनःक्वान्नानू। यावनानिरुवन्ध्यव. नस्माय्यः यावकः स्मृनः॥ स्नुपिवदविधिल्लाय. स्यज्ञावै जामदग्नसी। स्नुन्न्य
वनानिवर्नि. ब्राह्मणेभ्य नसवदविनु॥ स्नुन्हनात्मात्वर्थ्याञ्छा. निष्ठिनाञ्छाणुगुञ्छोनिः॥ मांसपासानुपमगूञ्छौ. ञ्छाणानामास
यगिकौ॥ नेजसीभाञ्छवीमूर्छिः प्रथ्यकादञ्छनाल्मिको। कर्प्पाञ्छर्यापालयन्नो। विनेनाकिं विलाञ्छन॥ विपुसानूवर्ययाञ्छा. न्नर्त्तीः
पिञ्छवनगिञ्छः॥ स्नुन्वन्दमामयलोकं. विनेनकः प्रकागकः॥ धूपयवापनैवञ्छ. यमादधिप्येत्ञ्छवे। वनञ्छुकं निमवनञ्छः सर्द्धे

दिवि दिवौकसः॥ ॥शिवशर्म्मोवाच॥ कोयं कृशानुः कस्यायं सूनुः कथमिदं पदं। प्राप्तवानेतदाचक्षतं मम नन्मामायनकः॥ ॥
गणावूचतुः॥ आकर्ण्णय महाप्राज्ञ वर्ण्णयावो यथातथं। यथायं यस्य यया येन प्राप्तिस्थामिमां पुरा॥ नर्म्मदायास्तटे रम्ये पुरे नर्म्म
पुरे पुरा। पुरारिभक्तः पुण्यात्मा विश्वानरो मुनिः॥ ब्रह्मचर्य्याश्रमे निष्ठो ब्रह्मयज्ञरतः सदा। शाण्डिल्यगोत्रः शुचिमानु
ब्रह्मतेजोनिधिर्व्वशी॥ विज्ञाताखिलशास्त्रार्थो लौकिकाचारवित्तरः॥ कदाचिच्चिन्तयामास हृदि सौ श्रीमदाश्रमी॥ चतुर्ण्णं मथ्या
श्रमाणां कोन्वाश्रेयस्तमो। यस्मिन् प्राप्ताभियं कृत्स्नं परत्र च भवेत्सुखं॥ इदं श्रेयस्त्विदं श्रेयः स्विदन्तु सुकवीश्वरन्मु। इत्थं
सर्व्वं समालोच्य. गार्हस्थ्यं प्रशशंस ह॥ ब्रह्मचारी गृहस्थो वा वानप्रस्थोथ भिक्षुकः॥ उपसाधारणं रूपो गृहस्थं नान्यथेति वा॥
देवर्षीनृषीः पितॄन्. क्रियां त्रिषूपजीवन्ति गृहस्थं यस्मात्. तस्माच्छ्रेष्ठो गृहाश्रमी॥ सुस्नातो वा यथा कृत्वा वा हृदत्वा
वाग्निमिश्रं गृहादेवादीनामन्नीरूक्षान्. तर्प्पयित्वयतः॥ सुस्नामागामलङ्कृत्य. प्रादत्वा विधिवज्जनः॥ ब्रह्मचर्य्यादि गार्हस्थ्यं-
यद्वेकन्यपनयाजितं॥ स्वजातवस्त्रपलविकः कृतादस्य ब्रह्मचारिणि। दत्वा लोकत्रीयावा. स्वार्थदा ब्रह्मचर्य्यसाक्षात्सं कल्पय
मि विक्रवनृकनमस्यक्रमतकदा। यतदाव यवित्यागमनु. स्वदानवधिहुष्ठितः॥ सद्भालाक्षि गामिक्वा. ब्रह्मचारीगृहाधिकः॥

७९

विमुक्ता रागद्वेषाभ्यां कामक्रोधविवर्जिताः॥ साध्व्यः सदाचाराः सगृहा. ध्यानयस्कन्दितिस्थाने। तेनाश्रुरुमूलस्कन्धः गृहधर्म्मानुद्दापि
स्मवन्॥ सकलदुःखयक्षुद्धा. नवनस्कन्धौ नेगृहा। सुयाविनापस्किनया. यावत्यावर्जनगृहा॥ यनकनापि संक्रुद्धा. क्रिकुकाय
विनिष्पन। प्रार्थयन्त्राक्षविमुक्तिं. दृष्ट्वापंचारुविष्टमि। सुसमेनयूनसंयुक्तः. ससमिः पतिनासहवनुष्ठानाष्ठुनं विचार्य स्थं. सर्वेषि
ज्ञानमार्द्वित्रः॥ ड्रेवाक्रविधानेन. स्वापिनांकुलकन्यकां। सुपितृगृहसम्पन्नः. पंचयज्ञपरायणः॥ सत्कर्म्मनिरतानित्यं. दैवपि
त्र्यातिथिप्रियः॥ धर्म्मार्थकामानुकात्मा. सार्द्धयनस्व स्वकालनः॥ पचनस्थानमसंकाशं. दमयन्त्यर्थानुकूल्यतः॥ पूर्वाह्नेदेविकं कर्म्मः
साह्निकानुकर्म्मकाञ्चविन्॥ मध्यन्दिनमनुष्याणां. पितृणामपराह्निका। एवं वक्तुमिथकाले. गतनयात्य जन्मनः॥ कार्यस्तुविषमा
नाम. कामेपत्नीयसुव्रता॥ सूयन्त्यस्त्रीकृतमापि सन्ततः स्वर्ग्गसाधनं॥ विज्ञाययन्कर्त्तं कान्तं. प्रणिपत्यव्यजिज्ञपत्॥ ॥पतिविज्ञाप्य
वाद॥ आर्यपुत्रार्यपितृ प्राणनाथगुरुक्षत्रतानदुर्लभं मम सांप्रतं किं चिन्तयत्रजानार्त्तनाम्॥ यदेजगाः समृद्धिमाः स्त्रीणां नित्य
त्वसादनः॥ सूर्लीकनामयाक्रुष्टाञ्च संगादक्षिनानयापि। सुवासीयिसहवासाध्व. सुभगाज्ञासुनितम्बिनी। सुनाम्नूलानयानानि. सुभ
गान्स्वधर्म्मिणां॥ एवं मयाप्रार्थितेनाथ. विनायह्नदिसंस्थितं। गृहस्कनासमूचिर्तं. नत्वंदातुमिहार्हसि॥ ॥विज्ञापनरूढवाद॥

किमद्य क्रियतामत्र निरवग्रहकैनेषिणि। मनुष्याणां समकालं प्रयच्छाम्यखिलं विभं॥ मच्छिष्ट्यप्रसादेन ममाक्षिविन्नदु
र्ल्लसी। ऽ क्रामूर्च्यकल्याणि सर्वकल्याणकारिणः॥ ऽऽ इति श्रुत्वा वचस्तस्य. स्कन्दस्याय मिदवना। उवाच हृष्टवदना. अतिदया
वना मम॥ वरयाम्यस्मिन्नाथ नान्यं वरं महत् वृणे। मत्कर्णसदृशं पूर्वं. दक्षिमाक्ष्ण्यवानघ॥ ऽ इत्युक्त्वा वचस्तस्याः षडुविस्मया
न्युविव्र मतः कर्णयमाषिमाधाय. स्कन्दवन्मुसमविक्नयन्॥ अषुकिमनयानन्ध्रा. प्रार्थिनस्कन्दुक्तमी। मनायथयथानीत. मस्कु
वासत्कि सर्वं कर्न्॥ अनेन वाक्यामृतवर्षिणा त्वा वाकस्वनुषवनगस्तुना। प्राहुर्णकान्यथा कर्तुं. मृत्यकन रुद्रविदितं॥ ततः श्यावावकीपः
त्ना. मकषत्वाव्रनस्त्रिनः विष्यानवमूनिः श्रीमा. निमिकाम्करुविष्यति। ऽ अथ माज्वस्यानी पत्नी. उयाम नपस मूनिः अत्र विश्वे
श्वरः साक्षात्. काशीनाथोपि मिच्छति॥ याथाग्रागणस्पामूर्ध्नं. दृष्ट्वा यमणिकर्णिकां। नस्याउनायतिनय. मथिउन्मगनार्डिनं॥
दृष्ट्वा सर्वाणि लिङ्गानि. विश्वेशप्रमुखानि च। स्नात्वा सर्वेषु तीर्थेषु. वापीकूपसरःसु च॥ नत्वा विनायकान् सर्वान्. गौरीः सर्
वाः प्रणम्य च। संपूज्य कालराजं च. भैरवं पापभक्षणं॥ दण्डनायकमुख्यांश्च. गणांस्तुत्वा प्रयत्नतः। आदिकेशवमुख्यांश्च. के
शवान् परितोष्य च॥ लोलार्कमुख्यसूर्यांश्च. प्रणम्य च पुनः पुनः। कृत्वा पिण्डप्रदानानि. सर्वतीर्थेष्वतन्द्रितः॥ सकृष्णाउना

४०

श्रीश्वशमी विद्यानुग्रहमर्थयेत्। महापूजोपहारेभ्यः. लिङ्गान्यष्टार्थ्येरु किन्नठाकृ सञ्चिन्त्य यामास. किं लिङ्गं क्व च सिद्धिदं। यत्रानि
श्वले नामानि. तत्स्थानस्य कामदाः॥ श्रीमहाकालनाथश्च. कोटिवासेश्वरे किमु। कालेशं वृद्धकालेशं. कलशेश्वरमेव वा। के
दारेश्वरकामेशं. चन्द्रेशं भ्रातृलावने। श्रीकण्ठेशं कीवृकेशं बाणेशं षष्ठ्येश्वरमेव वा॥ दशाश्वमेधमीशानं. रुनिकुण्डेशमेव वा।
हृक्केशं गरुडेशं लोकार्केशं गालवेश्वरे॥ रुद्राक्षेशं सिद्धेश्वरं. धर्मेशं नाटकेश्वरे। नन्दिकेशं निवासेशं. पश्चिमेशं प्राजके
श्वरे॥ पर्वतेशं पशुपतिं. ब्रह्मेशं मध्यमेश्वरे। वृषध्वजेश्वरे वाथ. त्रिसन्ध्येश्वरमेव वा॥ कामरूपेश्वरे किं च. महालयेश्व
रं तु वा। मनूत्तमेशं गङ्गेशं. नर्मदेश्वरे॥ मार्कण्डेयमलिकार्जुनं. तत्स्थानेश्वरमथापि वा। कृपणायायोगिनीपीठं. साधकस्य
च सिद्धिदं॥ यमुनेशं ललितेशं ग्राममध्येश्वरे विष्णुः। अविमुक्तेश्वरं नाथ. विशालाक्षीगम एव वा॥ गोप्रेक्षेश्वरे वरुणेशं. सा
रशं वृषरुद्रजं। वटुकेशं विधीशं च. वसिष्ठेशं मुनीश्वरे॥ आम्रेश्वरे किमिन्द्रेशं. स्वर्णलीलेशमध्येश्वरे। हरिश्चन्द्रेश्वरे किं
च. हरिकेशेश्वरमेव वा॥ त्रिसन्ध्येशं महादेवं. भूपगात्किलिविंत्वथ। तीर्थेनाशं कपर्दीशं. कन्दुकेशं मजेश्वरे॥ मित्रावरुणसंज्ञ
कं. किमथ नामानि पुरुषोत्तमं। कृतं विचार्य समुनि. त्रिनिविश्वानरः स्वधीः॥ श्रीमत्कौशिकस्य नेपालानुकूलि नामे मनानामर्थसिद्धिः

संसविनीलिङ्गं. सर्व्वसिद्धिकरं परं॥ दर्गानामुस्वर्ग्गनाथस्य. मनानिर्व्वृतिकारकम्॥ ८ द्या[illegible]नं सदेवास्य. स्वर्ग्गद्वारेति यत्तेवे॥
दिवानिशं पूजनार्थे. भिक्षाप्याशिरदगोम्पवं। अर्कः मूर्द्ध महायो(७. सिद्धिदं सर्व्वजन्तुषु॥ अत्र सात्विकटादेवी. यक्षटासिद्धिनुष्टिनी.
। अत्रस्थितानीरुकाली. साकासिद्धिविनायकः॥ निर्वृतिरविघ्नजालानि. सर्व्वाः सिद्धाः प्रयच्छति। कूविमत्कामहाकर्त्र. सिद्धिक्ल
प्रीदिनन्यवं॥ अत्र वीरश्वरं लिङ्गं. महापुण्यतमं मतं। मिलाप्तनातिलाकाश्यां. रुधिर्लिङ्गस्थिताक्षविन्॥ पवरवीरगणस्तरं. न
लिङ्गत्वास्तु सिद्धिदं। कर्म्मदं चार्थदं सम्यक् कामदं मोक्षदं तथा॥ ततोवीरश्वरं लिङ्गं. काश्यां नान्यत्कथञ्चन। पंचसूत्रापगन्धर्व्व.
ः पर्व्वसिद्धिमन्नपूर्वा॥ विद्याधराः सक्षविद्या. रससूपूर्ण्णव्ययदत्रानुं। नत्वप्ति भिजरावन. पूताक्षन्न्यपतावता॥ सदहाका
किलालाया. लिङ्गमध्यलयङ्गता। अभिर्व्वद शिवानाम. ऊपर्व्वशनमनुप्रियं॥ मत्रस्वामिर्मायलिङ्ग. सङ्गचायाविशन्पूवा। वत्तमो
लिङ्गनधाशा. वृक्षोपाण्डुपनाकमी॥ वीरश्वरं समस्युर्च्यःगायमानोलयङ्गतो। ंरवबृत्तायिनागेन्द्रः स्वरूणमनिकिर्त्तिनि॥ प
ल्मासान् सिद्धिमन्नम. हकूनानाजने पिढ। किन्नवाकं सपयत्र. रुर्ल्लनवाणिअवे॥ गायन्नास्तस्तवं याता. पनीनिर्व्वाणरूमिको॥
क्रुसंस्थानाः सरुआनि. सिद्धाः सिद्धिमिहागताः॥ सिद्धिलिङ्गमिहारव्यातं. तस्माद्वीरश्वरं परं। वीरश्वरं समानाक्ष. उपस्तास्को

जयद्रथः ॥ हत्वा त्रिपुनस्खलितं. वार्ष्णेय पापविदकृतः ॥ विदूरथो यन्तयति. वपूयः पूत्रवान्स्फुरन् ॥ वीरजय वप्रस्तादन. मगर्भ
धियमिर्त्तिं ॥ वसुदक्षात्रवनलिकु. सूर्याविसूस्मायमी ॥ ० ॥ महर्ष्यवीरगं. वत्नदक्षामवायकवानु ॥ सूक्ष्मयुक्तवीरगं. समाया
प्रत्रिकालनः ॥ स्मान्तुपूत्रमत्वाप्नुयामि. यथास्थितं स्मितंक्षिप्रयाः ॥ ० ॥ मित्वक्रत्वामसिंधीया. विप्राविज्ञानयःक्षमी ॥ वन्द्रकूपजलस्नात्वाः
जयाद्धनियमंतथा ॥ एकाहाद्गर्भवन्मासे. मासेनकाण्ननारुवत् ॥ सूयास्विकाणनामासे. मासेयकाणनःपूनः ॥ ययाद्रवाररुवन्मा
से. मासेङ्गाकृत्तलाणनः ॥ मासे मूर्च्छितलाटावा. मासेपानीकौ एजनः ॥ पञ्चगर्भाणनामासे. मासे वान्द्राय न द्वन्मी ॥ मासेकूम्भयज
लकुटुकं. मासे ज्वसनरुक्षलः ॥ स्पृथग्याद्गोमासि. स्नात्वा त्रियधनाम्बसि ॥ प्रसूतः पञ्चवीरगं. आवदायामि सद्धिजः ॥ मातवद्धिला
कयावेरत्न. मध्येलिङ्गं न याचनः ॥ विरहमिरक्षितं बाल. मद्धृत्वर्माक्तमिंशुति ॥ स्मात्कर्णे पूर्णेनस्त्रीत्व. सूवक्षदगनस्कन्दा ॥ वावूपिङ्गज
टमौलिं. नन्द्यप्रहसितानमौलिगवाविनत्यथ. क्षात्रिणं विरुदालिनी ॥ पञ्चक्रोशः स्मितसूक्तानि. हसन्कस्वःस्वलीलया ॥ नमालाक्षस्कु
मिवेरत्न. आमकपूः किनामूढा ॥ प्राज्ञवयज्ञदलाया. नमास्त्रिमितपूनःपूनः ॥ एकं प्रक्षेवाद्वितीयं यमस्तं. सद्रीसर्यन्तहनानास्मिकि
विनु ॥ एकावृज्ञानद्वितीया यमस्त. तस्मादेकत्वान्यप्यथमस्तगं ॥ एकःकर्त्ताहि सर्वस्य गन्ता. नानारूपश्च कनूयास्यानूपः ॥ यदक्

प्रत्यमूर्क्तिप्रकाश्यनक्षत्रस्मान्नार्थं दातुं विनयं प्रयच्छ ॥ वज्रौ सर्व्वःशुक्लि कायाश्रयूर्या.नेवः पूजस्तन्नगास्त्वमवीवी । प्रद्वक्षः
ददिस्वगेषप्रयाचस्य अस्मिन् ज्ञानगंप्रपद्यमक्षगं ॥ मायागेन्द्रं दारुकन्दवरवज्री.मायाकालीगीमकालीप्रसादश्वपुष्पं गन्धेद्
स्वमध्येपिसर्व्वे.र्यक्लरुक्षे तेन नमस्ताम्प्रयच्छ ॥ गर्द्धं गक्तास्यग्रवास्त्वं किञ्जिद्य.नस्थाणस्तेग्रष्ठिमायासिद्धूमामाध्वक्षः पग्ध्यस्त्वं
नसक्तापाजिक्षः केस्त्वांसम्पः गदानमस्ताम्प्रयच्छ ॥ नावदस्तामीगसाद्वाद्विनदनानाविष्णुर्व्वाविधामाखिलस्यानाथागान्दानन्दः
मूर्त्त्वापदवारक्तोवदत्वामनमस्ताम्प्रयच्छ ॥ नामगोप्तेनेवडन्मापिमाक्षा.नावानूयनेवणीतं नदगः ॥ स्तुत्वा रुक्तायोभ्वनस्त्वं
पिलाषःसर्व्वान् कामान् पूरय रुरु उत्तां ॥ त्वरुः सर्व्वज्ञादि सर्व्वं सपावायत्वं.गोवाणत्वं वनम्बोमिगात्रः श्वेवेवद्वस्त्वं नूवाः
त्वंसरःवालस्कृतियत्वन्नास्त्वानमस्तानगास्मि ॥ स्तुत्वामिरुमोनियपामविप्रः यदस्तुत्वयावदनीवक्षः श्वमावनूपवालाखिलवन्द्य
वन्द्यः श्रावावक्षुदवववनेवणीय ॥ ममडत्याप्रधर्म्मात्मा सूनिर्व्विग्नानवः क्षमा । प्रयावद्वानूक्तिमक्तान.सर्व्वक्तस्यनवप्रज्ञा । सर्व्वा
क्षमात्मारुगवान्.गर्व्वः सर्व्वपदारुवान् । याक्षाप्रमिनियुक्तमां.किमागोदेत्यकापिना ॥ स्तुतिप्रः त्वावदस्त्वमस्य.दवाविघ्नानव
स्याद्विमन्तुवैः गुष्ठिवनस्याथ.गुविस्मित्वाववाक्तिवः ॥ ॥ बालकउवाच ॥ त्वयायुस्व गुविमावयो आक्तिलाषःक्रमोदधिपूवित ४२

त्यैव कालेन. सर्व्वविघ्नस्य संशयः॥ तत्र पूजां प्रवक्ष्यामि शुभविघ्नस्य मन्त्रकं। स्नानागारे कृतमिन्द्रौ म्ना. शुचिः सर्व्वोमयप्रियः॥ अ
किलाघातकं थ्राकं. स्नात्वमन्त्रत्वयविनं। अर्च्चयेत्कालपठनात् कामदं शिवसन्निधौ॥ तत्र सूक्ष्मास्यं पञ्च सूर्य्यो देवमनघं।
सर्व्वेशानिकमत्रेष्वपि. सर्व्वाकृतिविनाशनं॥ स्वर्म्मपवर्म्मसम्यक्क्रिकार्कनात्र संशयः॥ ग्रामसूक्तायसस्नाना. लिङ्गमध्ये च भानु
वं॥ वर्षेउपनिर्दश्रां. पूजनं नात्र संशयः॥ अकिलाघातकमिदं नदयं यस्याक्ष्यविघ्नं॥ सोपनीयं प्रयत्नेन. महादेवं आयसूमि
कृत्वा। क्रियायायूजनादि. नियमालिङ्गसंनिधौ॥ ॥ स्त्रीसूक्तकर्द्दभवालक्षसापिविद्याप्रकृतेः॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे
शीवज्ञते कूष्माण्डिलाकवर्णनं नाम दशमोऽध्यायः॥ १०॥ ॥ श्रीशिव उवाच॥ शृणु सुभोगे सर्वैर्ज्ञानवसमुद्भवपूर्व्व
गोलसंगलायां. अथार्कतिवगर्भणे॥ अथ कालेन तस्यापि दक्षर्व्वत्वीवत्सवत्सं विधिवद्विजिते न कृत्वा सोऽधानाख्यकर्म्मणि॥ ततः
पुंसवनं तत्. स्यन्दनात्प्रागिपविना। तस्याकृविघ्नानायस्यात्. कृतं पुंस्त्वं विवर्द्धय॥ सीमन्तोऽष्टमे मासि. गर्भस्य सम्भृद्धिकृत्।
सुरवप्रसवसिद्धौ वतनाकातिक्रियावता॥ अथातः तत्रपापस्. तावाधिपवत्याननः॥ कन्दुसुवेशुभं लग्ने. सूयकपूज्यं ग्रेपूर्व॥ अ
निष्कन्तापयस्तीक्ष्णा. सर्व्वाविघ्नविनाशकृत्। ततस्तानामकस्यात्तु शुभविघ्नस्यां वरूवद॥ सद्यः समस्तस्य स्वधा. स्तुत्वा वः स्वान्नि वा

सिनी। गन्धवाहनवाहाश्वा. दिग्वधूसरवासनाः। ङ्कुः ङ्गन्धयसूनोधिर्व्ववर्ण्णस्कन्धयमाघनाः। द्ववदुन्दुरूयानदः प्रलदुः सर्व्व
नादिणः। पवितः सवितः स्वक्षरूनानां मानसेः सदानमाः मास्यस्त्वनिमर्त्ती. रजायिषिरजा रूपवृ॥ सत्वासत्वसमायुक्ता. वसुः
धासीत्सूधामदा। कल्याणी सर्व्वगावाणी. प्रालिनः पीतयन्त्ररूप्॥ मिलारुमार्त्वणीवम्ब्रा प्रसाविस्पृत्युसाष्टुमा। सूमङ्गलाष्टुरूलाया.
सूणीलासावनाङ्गना॥ कणस्कनकयज्ञालि. कत्वाकवनलमूदा। मूकमू काङ्गनासानि. यक्षकर्दमवन्हिवा॥ वज्रोवैदूर्य्यदीयानि. रु
चिज्ञालयनानिवा। गायुन्मेनेकदूर्व्वालि. गंस्वधुकिदधानिवा॥ पद्मनागप्रवालास्य रत्नकुंकुमवन्हिवा। गोमदपद्मनागेन्द्र नील
सन्मात्यरुजिरवा॥ विद्याधर्य्यःन्धकिन्नर्य्या. रूथामर्य्याः यदसुराः। वामनधूम्ररूस्माया. मङ्गल्यादग्धयाना यः। गन्धर्व्वीवगयक्षाना स्तु
वासिन्यः। गुरुंस्वनाः। गायन्त्र्यालतिनंगानं. मत्राजम्मूतनकणः। मनाविवपिः पूर्ते रुः पूलस्याः क्रतुवासिष्ठाः वशिष्ठः काश्य
यस्यार्कः विनाञ्जमाङ्गवास्मनः। लामङ्गोलामसवलोरुनद्वाकाध्यगौतमः। रुद्रस्कन्दगालवागस्त्यजामदग्न्यः पवाद्यवमाम्नायस्य
स्यायाङ्कवल्का. दक्षवल्मीकिमृकलाः। मानपध्वलिखितः शिलादः गंस्वबवृकुस्तुका। ऊमदग्निश्वसम्वर्त्तासमनाक्षोरूनमाँद्गुमा
न्। आयः कात्यायनः कृत्स्नः शौनकः सङ्करनःक्षुकः। मस्थाणुः क्षोपदूर्व्वासानुविर्न्नातिदकुम्पृत्रः। उरुःक्षोवामदेवध्वजव्यनाः

४३

सिंहदवल्ली ॥ ६ ॥ हस्ताश्वायनदात्वीनी. विश्वामित्राथमाम्नेवा ॥ मृकश्रु ८ स्वपूर्वल. वाल्यावल्लकस्कथा ॥ योगायमन्यूवत्साम्या. मू
नयामूर्तिं न्यका ॥ ८ ॥ मङ्गल्यार्थे समाजन्म. धेनं विश्वानयाग्रमं ॥ ब्रह्मावृत्तस्यामियुगा. दशगवृतवारुन ॥ ८ ॥ नन्दिरुद्रसमायुक्ता.
स्यौयासदवव धडू ॥ ८ ॥ मरुन्द्र मृगशीर्षा. नागः ८ यामलवासिन ॥ ८ ॥ यत्नान्यादस वधूग ८ सवितृमध्यमरुानयः ॥ ८ ॥ स्कन्दववाउ ॥
मनूयै. व. त्वा या नाः ८ सरुत्र ३ ॥ ८ ॥ मरुामरुात्मवतस्मिन्. वरुणाकालकौमुदी ॥ जातकर्म स्वरीवक्र. तस्यादव ८ यितामरु ॥ ८ ॥ छमिश्रि
वार्यनकृ यी. नामासे दय ऋस्वर्यी ॥ ९ ॥ मिनामदेवीनस्मै. दशमकादशे कृतिना नामकर्मविधानन. तदर्थी कृतिमूत्र वनू ॥ सूयम
न्निर्मृक्यमि ८ प्रजायावस्नु विलम ॥ ८ ॥ सूम्पेशदयनक्रिय. र्नमन्नियरु कुम्भ्रिक्तस्वा ॥ सूम्पेशदयनस्तुष्य. यवामयिमिदर्गयन् ॥ ब्रड
ब्रिगाममन्त्राकि. वागाक्रियकिमन्याव ॥ कृत्वा बालाख्यि मांनक्रां. कृतनगदयिणासद ॥ निर्यायौदं समायुक्त. सर्वथायिवियितामद ॥ ८ ॥ सुकी
नूयमलनगज. सुकासर्वाङ्गलक्षणी । सुकाष्टुविष्णमासाप्य. माविवासीनस्वर्यद । व ३ ॥ सूर्यवाकिमिदंयिर्य. नियवरकजनसुका । सु
विकौवनूस्वयीनूजा. यनानूजास्वदर्शका ॥ ८ ॥ ९ मिकुवनक्षन्यानी. जन्मः ८ सर्वेयथाशनी । विश्वानदीसमायुक्ता. संयुदुलनकनूकु.
भासूनः ८ पूर्वे समादशञ्चदस्कच्छमवासिन ॥ ८ ॥ पूर्वेणलाकौजयमि. छ मित्र यासनानतो ॥ सपूत्रस्याग्र दग्नूना. मपूत्रस्यार्जनदपा ॥

अपुत्रस्यान्वयच्छिन्ना. नपावित्रृष्कपूरणः॥ नपुत्रान्नपरमोलाभो. नपुत्रान्नपरंसुखं। नपुत्रान्नपरंमित्रं·परत्रेहचकुत्रचित्॥
औरसःक्षेत्रजःक्रीतोदत्तःपोष्यकःसुतासुतः॥ स्वायस्वयक्तिमध्यान्याः·पुत्राःसप्तप्रकीर्त्तिताः॥ एषामन्यतमःकार्याःस्वद
स्कुलविच्छित्तिना। पूर्वःपूर्वःस्मृतःश्रेयान् हीनःस्यादुत्तरोत्तरः॥ ॥गाणापूरयउः॥ निष्क्रमःस्याच्चतुर्थेस्य.मासिपित्रा ष्टका
नक्षत्रः। सम्यग्वागनमर्वार्द्ध. कृताञ्जवार्थमनुहना॥ कर्णेछैवधनमःकृत्वा. ग्रहबलंदैवकर्मकृत्। ब्रह्मणंज्ञातिवृद्धार्थं. प्रश्न
मेःस्वेच्छंदद्यो॥ उपाकर्मभतःकृत्वा त्रवतान्याद्ययनंस्मृतीः॥ पुत्रंवेदान्सषिविना. ग्वोहसाङ्गपदक्रमात्॥ विद्यार्थंसमस्त ५५
व. साक्षिमातृकुलास्मृत्यान्। विनयादिगुणानादिः कृत्वंतुउपाद्दगुणवान्॥ नवाथनवभवर्षे पितृःस्तुष्टःयथधर्मा विद्धानद
गृहयति. दद्याकामवतामूनि॥ विध्यनवादःउद्राया. दवर्षिन्विद्धःसूधीः॥ यद्यक्षत्कृणलंमत्र. गृहीतायाःसनःक्रमात्॥ ॥
नारदउवाच॥ विर्ज्जितनरमहाराज. शुविष्मिन्तुविद्रत्। कृपुत्रपुत्रपाद्यौक्षः·मर्यंगृह्यानिःग्रिशुः॥ नान्यःकार्यंनरादवान्
शुद्धंन्नेवसमपिक्रिया। विहायापित्राद्दंवत. नान्याधर्मःस्मृतस्यहि॥ नमातृसद्गुणार्थं. नहिपितृसमास्तुपुत्रः नस्माद्दत्तौवञ्चुग्रः
श्री. यावज्जातिंसूतनहि॥ नपितृविधिक्रियांभिन्न. द्विलाक्षीतनयस्यहि। गर्भाधानयोगस्यां. पितृकर्मनागवीयसी॥ स्मृत्याहिः

तऋषिश्रेष्ठः ऊनलोकवत्सलाय्येतेः प्राप्य आत्मस्वर्द्धमानीगुह्य. कथंन्याभिकुगुद्विजानां ॥ संध्यास्नात्वा खलकर्माणि. चिरपुर्व्वन्याद्विम
स्कन्दं ॥ सर्व्वधर्म्याननयातिमना प्रसूर्व्वन्यायययत्तनः ॥ कृदमवनयात्मत्य. मिदमवधर्यवर्णं ॥ स्त्रयमवधनावर्मा यत्नपित्राः यावि
नामपलीं ॥ मन्त्रेमात्मानंवन्यस्तरथान्यास्य यथायूवी ॥ सूत्वाकाले द्विनामस्य ॥ गिरोर्ह्रदयंकतरकं ॥ विश्वानवयमस्यादि. समासंग
निषीदकाः लक्ष्मणः ॥ निपतीक्रन्दं. पालिन्दर्गयवक्तिणीं ॥ कृं. युक्तः मुनिनावालः पितानाक्ष्मयापायः यवगच्छनावर्दृश्रा मान.
कक्षाप्रकृतयाविगत ॥ मनाद्दृष्टास्य सर्व्वाङ्गं. वाल्मीकिर्द्दद्विजानपि ॥ ज्ञानीयकुङ्कुमानके. सूर्यं वशिष्ठलीकर्म ॥ स्नात्वागिरौ
गूलाश्वकः. मूर्द्धाकृतमूदन्तूरवी ॥ मुनिः पविमर्मीवाल. मायायनल्लमस्नके ॥ निर्य्यां पूर्व्व समामानयाप्तकरतगनीतुलः समवनं
पृथिवीपालावालायेनयथाद्विजः ॥ पयद्यसूक्ष्मः पंचदीर्घः समकटकः बहुन्नमः पिपयूलांघ्रपृपिनिमा. वापिंगल्लप्रदक्षिणाग्निमि ॥ यथेः
दीर्घोनिगस्मानि. यथादीर्घायुषास्यैव ॥ तुजीनवृकनूजीनू. नास्मावमनयस्यात ॥ यीवाजश्याम कनैष्य. त्रिकिर्द्धस्वायमोतिनः स्व
वणसत्वनाकिर्यां त्रिगनीवः गिगुः गुरुः ॥ वक्रगाङ्गुलिदणनाः पर्वाल्पङ्गुलिजान्याये ॥ तथास्यपर्वः सूक्ष्माणि. दिव्वाल पद
राज्यथा ॥ वक्रान्कुकूलकंस्कन्धं. कटवक्रं बहून्नतं ॥ तथापद्व्यमवालं. मदंष्ट्रवर्षाराज्यथा ॥ यान्यं प्रिमल्लनयाके. वाल्मीकिना

धवौष्ठकौ। सपकापूर्णपद्मः सनरवः सस्मितास्य सुखप्रदं॥ ललाटकोटिवक्रास्त्रि. स्त्रिविस्तीर्णाश्च यथा स्त्रसौ। सर्व्वमजामिलेश्वर्य्यौ गर्व
प्राप्यामि नान्मथा॥ कमठीपृष्ठकठिना. वकर्म्मकठिनौ कबी। याजुंकनृसि लोमवस्य याद्वीवाघ्वनिकामलौ॥ सूक्ष्मिवामर्जोनप्राप्य·
नथा वरवासप्तस्यन। कनिष्ठा पृष्ठ निर्य्यामा. दीर्घायुर्थ्यां यथार्य्यद्वमु॥ याद्वीयमीयलौवक्रो. समी सूक्ष्मा सून्धाकनौ। समधुरौष्ठौ स्वदशौ
नौ. स्त्रिग्धविंश्वर्य्यसूवकौ॥ स्मरकाकयवरवाणिः. यानकाकिः सदामूर्खौ। लिङ्गनस्त्रग्ग्डस्वन राज वाजाकविष्णुमाउक्कदाघनपुः
लू स्य. ग्मेकत्नसद्गुवर्क्तली। दक्षिणावर्त्तमनूनी. मकटेश्वर्य्यसूवकौ॥ धावैकामूत्र यस्यास्मिन् दक्षिणावर्त्तिनी यदि। गन्धश्चमीनमवृत्ता ३ः ५३
र्य्यांदिवार्य्यं नदान्य. आविस्तीर्णा मांसलौ स्त्रि त्मौ. स्त्रि. जावस्य मूर्खाविनौ। वामावर्त्तौ सूपलम्बौ. दौवौ दियद्धत्मा विनौ॥ आवर्त्तमवजवर्ग
क्रः मत्स्यकादन्तु दन्तुवम्। नथास्यकटमानरवा. यथास्या स्त्रिदिवस्यमि ४॥ द्वात्रिंशद्दन्तगन्धार्य. व वकेवृगियाचन ४ क्रोषदुन्दुभि कैः
सान्द्र. स्वन ४ सर्व्वसू. तापिक ४॥ मधुपिङ्गलनगासौनेनत्रीस्यानमिक्षविन्। पंचवरवाललाटस्मू. नथा सिंहादय ४ गुरु ४॥ ऊर्ध्व वरवाक्षि
नयदा. निम्नमनुयदगन्धवान्। सूक्ष्मिउयालि ४ सूनरवा. सकाललक्षणवानयं॥ किन्तु सर्व्वेषु लोचयनं. सर्व्वलक्षणलक्षितं। संपूर्ण्णनि
र्म्मलकले. प्रागपाक्षिवृवक्षिषि ४॥ तस्मात् सर्व्वप्रयत्नेन लक्षणी यस्त्वसौतिग्नु ४ स्तुलोपिदाघमीयामि वक्राकृत विधानवि॥ मी

म३

कस्यचाद्णे वर्षप्रयच्छा विश्रुतप्रितः ङः ख्यातो नारवाधीमान्. सऊ गमम्प्रश्नागतैः।। विज्ञानतः सपत्नी कस्कृत्तानारद
त्रिनीं। मद्वमन्यमाना रुद्रजा याग्निसूदादूणी।। हा कनास्मी भिवरसा. हृदयं सममात्रप्रजा। मूर्च्छं मवारमन्हर्मीः। यूत्रलोकस्य
माकुलः।। गुविघ्नत्वापिदूष्वाकौरूरामानीवदूस्यहै। हार्क स्ववनहारावि. नरस्यन्मव्याकुलिध्वियः।। हा गिलोहाम्तुणनिघे. हा
त्रितुवाक्षकारक। हाकूनामन्दहान्याया. ऊपवमसमागमः। त्वदवापूर्णाहापूत्र क्रोधमांत्रायन पूरा। त्वहनवक्तुलैर्ध्यारयति
नीं लोकसागरः। हा बालहाविलैमेहाकैलायनारू. हालीकलीवनवकारकूरज्जलक्ष्मन्। हानाम हानयनयद्ममयूषमालिन्.
हा मातुर्नृत्यवसहम्रसूरखेकहको।। हा पूर्णचन्द्रमूखहा सूनरवाह्नुलीक. हा वादूकारववनाम्मनवीविपूर। दृष्टिः किंयह्निविह
हाद्धमयात्वमाध्यः किं किंकर्णीरहयननमयात्वदाश्री।। नाकावलिर्वदह्नमः सूरदवनक्षा. हार्थानिकानिनमयाश्रुषिकानिव
ल्या। ककमयाननियमी घघयव्रूमन्त्राः सींसाध्विनास्मवक्त्रन सूक्तैनकलरयी।। संसारसागरनगरहरदुष्टकार्ये. सारीमूरवन्दुमहि
दर्शयसीस्वयिध्योः यूनामनीत्वनरकार्णवबालवाप्ने. सीजारवरसवयितवीनिजवाकसृध्मोकः। किन्दवनाम्प्रहहजन्मगहात्य
वरस्य. म्नात्वनिहाविमिलितायुगयगूसमस्माः। ज्रकस्कसर्वत्युणशीलकलाकलाप. सौन्दर्यलहणयवी। हाणपूर्णहर्मायगंहा

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] मू ४
[illegible]
[illegible] ४७
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

प्रतिक्षोभणनूतं नौमी । यदि वीतनयाक्रमेः । कतिथ्यतकथायत । क्षिसूत्मकस्त्र सिध्यति ॥ मृत्युंजयं समाराध्य सर्व्वज्ञं सर्व्वदं
सनी । कालकालमहाकाल कालकूटविषादिनी ॥ ०॥ मिथुःस्वात्तरक्षस्य क्षापिनी निग्रदम्भानी । अकालमृत्युवर्षाद्य गालका
यी मयावरुडः ॥ मृयत्र्यादि यथावृद्धि नदूय्रा छिसखेदयः ॥ निनिन्दुःक्षीमद्यीकाक्षिः कृणानी सूरवयश्यनं ॥ पूनर्भवच्छिपुनर्भ
दि । कीदृक्कीदृक्पुनर्भवद । कालः कलयितुं नालं यया सा कालिका ॥ आवयाक्षायनाशः य महापापयस्वयापिनः मृ
त्युंजयस्य देवस्य समाराधनलक्षणः ॥ नन्नुक्तं तवनाम मर्मयत्र भवति छिनं । मनाव्यथयथामा म काषितः कालकाषितः ॥
कित्तच्छस्तं त्वयानाम ल्येनमर्कुं यथापूता । यातिर्नं कालपाशेन बद्धक्षिप्रमाकृतः ॥ गिलादमनयं मृत्युं यस्मात्सम्हारमर्द्धकी
। गिवानिजाम्लीव्रज्ञ नन्दिनी विश्वनन्दिनी ॥ क्षीरादमथनाद्भूतं प्रलयानलसन्निभं । यो वा हालाहलं पाय सम्यदेव नत्र यी ॥
जालन्धरं महादर्पी द्रतत्रैलोक्यसम्पदं । व्रणाकुर्वन्तोञ्जेव चक्रण तिञ्जयानयः ॥ यत्रकपूर्वि पाना त्य ज्वलने क्षिपूर्वं पूर्वा ॥ ३
विघ्नाय यत्रिणं विभूं कलयामास धूर्जटिः ॥ अन्धकं य स्त्रिशूलाग्रं मर्वषायू मतपूना । त्रैलोक्येश्वर्यं मूरं लेखयामास कान्तना ॥
कामदहति निर्यानन त्रैलोक्य विजयार्जितं । निनायाम ऋ पदवी वीक्षमा लोपद्युताद्विषु ॥ तेब्रह्माण्ड कक्षेत्रे मयघ्वाहन मघ्नमी । य

आदिपूर्वगवती. विश्वबन्धो महामते। पितावसूक्ष्मायाथमि. प्रणम्य च वरलोमयाः॥ प्रदक्षिणमुपादाय ब्रह्माण्डस्य स निर्ययौ।
संप्राप्य काशीं दुःप्राप्यां ब्रह्मणाप्यमादितः॥ महासंवर्त्तनं वृत्त. मायाविश्वेशयालिमां। स्वर्द्धुन्याहानवयस्याव. नाडिमीकर्णहृ
मिषु॥ विश्वेश्वरं गुणमालिन्या. हावनीहावलोचया। वद्धूसंस्नात्रसंतापं. सम्पुटजननाकृतं॥ वायवयन्नीवचनया. किन्दुःखामसिघाचया।
यत्नस्य च व निर्वाणं सुदुरासाद्ध्यागमः॥ विकाशयन्तीमत्स्य. काशिकेयं जन्तुबृद्धाः॥ संयातिनायमयासा लावनास्यायस्तुहृत
नु॥ कर्णकं स्वर्णं प्रकीर्णं स्थी. प्राप्ययो मणिकर्णिका। मत्प्रसन्ना विधानेन. इह काशि भवेत्सर्वविद्धु॥ त्रैलोक्यप्राणसंज्ञान. कानन्दपुनैसे
महास्मशाना कालाक्षमं लिङ्गं तु नाथ हृदयवद्धा॥ यमानन्दकल्पाख्यं सूक्ष्मं मनन्तसंज्ञयः॥ महानमक्षधन्यास्मि त्रैलोक्यस्य च ५१
वर्ण॥ यद्यद्ब्रह्मिष्ठ मयाहं श्रामद्विभेद्धानं विसृ। त्रिलोकास्मान सर्वस्वं. पिण्डीहृतमिदं किल॥ किं वा पापीयुषव्रतोश. मुञ्चनः ज्ञानन
च वेः॥ सा मावनाधमनैकैः॥ किमसौ प्रथमा इत्तं॥ ब्रह्मानन्दसुकन्दोवा. किमु ब्रह्मणस्य तां। योगिहृत्पद्मनिलयं. यदनाकाव मूः
स्थान॥ मया का चत्वमाख्यद. किमिदं लिङ्गकेन वा नु। ब्रह्माण्डकाण्डं किमथ. नानारत्नौद्युपिसं॥ स्तूयत्यामीहृद्रकस्य. हृललमनन्तसंग
स॥ निर्वाणलक्ष्मीः किमथ कं गणागः॥ सुपुण्ययुक्ता॥ किं वा व्यमन्नावन्याः॥ किं. स्मवकस्माव कार्थदः॥ निः तपसः॥ तियः॥ किं वा ज्ञस्वः

क्रीतकं कन्दकं ॥ ॐ पञ्चवर्ण्णोदयाद्रक्तं क्षिमूर्द्धिन्याय स्वाहाकारः ॥ संसारस्माहमिति मित्र. ह्रूं नमः क्षिमस्वात वधि ॥ क्षिमूर्त्त्यालन व
मणी. नमः ज्ञानदर्पणाय नमः ॥ ॐ ज्ञानतत्व दन्याकृ. सर्व्वमंदे कथाविजं ॥ ॐ मूलकं जन्मबीजानां. बीजन्यासाय मङ्कुराय नमः ॥ विश्वबी
विश्वबीजानां. कर्म्मांस्थानीलयाय नमः ॥ ॐ स्मिन्निर्व्वाणदलिङ्ग. विश्वलिङ्गमिदं नमः ॥ ममस्या । आदयनैव नायदनमरुर्षिणी ॥ न
दनाय नमः ॥ काय नम. कमलकस्यास्यादेवनमः ॥ ॐ स्यानन्दामृतवसे द्विकाय सरूपायनमः ॥ नमः शम्भवे क्षिसंस्कृताय. लिङ्गं सर्व्वहित
प्रदं । जन्मादिनियमोन्धावानुदुष्करानन्तात्मनी ॥ ॐ स्वाहा नमः कूर्म्मः पूर्ण्णेन्दुं नमः मज्रवेशः संप्लावाचासस्वापूर्णेः पूर्णात्माप्रस्य
देविवं ॥ नीलात्पलमयी माली. समर्प्पयामि साम्बकं ॥ ॐ साधिकसर्व्वेशु सुमना हविनिर्म्मितां ॥ यन्मामे वायुवाहरू. यन्मासे ऽजलः
विन्दुरुकः । एवं वर्म्मदयीमस्य. व्यमिक्षान्तं तथा नमः ॥ जन्मकाद्वादशेवर्ष. नद्वद्यानानदभिगं । सर्व्वकामिष्वान्नितम. मस्य मनकूलि
गायूर्ध्वमा ऽऽवास्वववर्णः द्विरुद्धिनित्वमानसिस्किनीं । ॐ हंसमक्रुद्विविप्रसन्नासिन्नुरुद्धेनेः ॥ ॐ स्याकर्ण्णमरुद्धस्य. वाद्धमूनिक
मायकः ऽऽवायमधूर्ध्वधावः कीवनन्मधूया हेतं ॥ मद्यवनुवक्रुणताता. ज्ञानकुलिङ्ग यामिनं । नार्ह्वं वीव नेत्ररूः गंकनाव
नवास्मिम ॥ ॥ ॐ रुद्रडामरे ॥ नमः ॐकारास्यान्तादवदवास्यादेविलं ॥ विजायबालिङ्गत्वहं. ववीयाव स्वमीवनी ॥ ॥ब्राह्म

ण्डवाय ॥ गच्छ कल्याण सा ये. गोवायया कग्गासन । नवार्थय यश्च यन. अनादिवान्क वस्तु ८ ॥ श्री मिनस्याववः ६. वा क्रोध स्रंयक
लावन ८ ॥ उदय म्न कुलिंग प्रात. नाशयामास वालकं ॥ सदृक्षा वालका वज्र विसृष्टा लाग ताकुल । स्मरन्ना यदवा वृ. म मूर्छ्छ कय वि
कलं ८ ॥ नृपगोनी यनि गनु. नाविवासा लमानू द ८ ॥ उत्तिष्ठ तिष्ठ रुद्र कृ. पाले हुं ॥ जावय नित्य ॥ उन्मीलय नय कमल. नृ पं ङ्गुवदि
वाक्य ॥ नृपय्य दय वा थायशं रुद्र मर्कं गता प्रिकं ॥ कालला वन माला कृ. कण्ठ काल वृष ध्वजं ॥ वामाङ्ग सन्नि विष्टाद्रि. तनयं चन्द्रशे
खरं ॥ कपर्द्दन मिना उक्ते त्रिशूल ॥ जगवायुधं ॥ स्तूत्वा कर्पूर गौराङ्गं. पविल द्रुग जाजिन ॥ प्रविश्य मण्डप दं. सुवृवा कृ तत्र म मा
न ॥ कर्व वाष्पा कुलः सन्न. कण्ठ नामाय ३ कंवृ क ८ ॥ दर्शं स्तोगिन वरुणे. निव कृत्रिम पुत्रक ८ ॥ यथा तथा सूसमयन्ना. विस्मृत्यात्मान
मेव च ॥ नमस्कुर्वन्न मस्कर्तु ॥ किंचिद्विक्ष पूमवदा । स्रय जानन्ग ॥ काल. नदास्मित्वा रुद्र क्षन ८ ॥ ॥ श्री भव ताण्डवाय ॥ ति गो ट रुप
नगक्रा. रुद्रजाय गकवादका । क्षा नाना कानि मोक्षं या सिद्धि स्यान कनामया ॥ ममरुक्क स्यनागका. नवर्जनान्त कापिया प्ररुद्रव दिन्द्र नू
यत. मयो वर्द्धि विशो मिन ८ ॥ वर्दं दामिनरुद्र. त्वमग्नि पद कारुव । सर्व्वेषाम देवतानां वदनं त्वं रु विश्वासि ॥ सर्व्वेषाम वरूणानां. त्व
मग्निः स्तवनारुव । धर्म्मराजस्त्व यार्म्म ब्रह्म दिगीशो वासु मापृदि ॥ त्वयदं स्तपिनं लिङ्गं. तवनाम्ना रु विश्वामि ॥ नृ गीश्च वर्षु मिस्त्वा नं.

५९

सर्व्वतोऽशिवहर्त्री ॥ शृणुध्वं वत्स रुद्राणां. नगरीं विश्वदम्भिङ्गे ॥ सुम्भिमान्ध्य रुचन्ते व. नाकाग्रमनलं क्षितिं ॥ शृणुध्वं वत्समस्याऽर्च्य.
काग्नेः सर्व्वसमृद्धिदं ॥ शुचयोऽपि स्मरन्तो वा दग्निलोकं महीयते ॥ ततः काशीं समुनस्थापा. कल्यान्नं माङ्गमाग्नुया ॥ तां गच्छ तस्य पूर्व्व
यं गीम्य याः पश्चिमतः ॥ शृणुध्वं समासाद्य. वह्निलोकवसन्त्यवः ॥ पितृर्यो स्वर्ज्जनैः सार्द्धं । मित्रबन्धुसमायुतः ॥ विमानमिदमाः
रुह्य. प्रयाहि वदि गच्छत ॥ श्रुत्वा ह्यानाय नन्दन्तु. सविपुत्राः पथिपथ्यताः ॥ दिक्षामिति विशिष्ठापि. नयति नेतृगिताः हविगृह्य ॥ ॥ गणा
वूचतुः ॥ शृणु कमपि स्वयं स्कन्दगर्म्मानुप्रवर्ण्णितं ॥ किमन्यच्छ्रोतुकामासि कथयाव स्फुटीयं ॥ ॥ इति श्रीस्कान्दपुराणे काशीख
ण्डे वह्निलोकवर्ण्णनन्नामैकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ ॥ शिवशर्म्मोवाच ॥ नैर्ऋता दीनु क्रमाल्लोका. नायाति पुनः पुनः क्षमो । पुनः पुनः क्षमया
दाढ्ढ. यता गोद्भूसं वालको ॥ ॥ गणावूचतुः ॥ शृणु कर्ण्णय महाभाग. सौम्य मित्याः पर्व्वपूर्व्वं । दिक्षा नैर्ऋत सत्यासी. पुण्य पुण्यज
नाथिनी ॥ बाहुसाविवसत्यात्मा. सपवर्ज्जाद्भिनैः सदा । जाति मात्रेण चण्डालः. पुण्यजनाश्रम ॥ शुचकं गृहमिवत्मानीज्ञा नाथकं
वनचारी ॥ नाभियं क्रत्यानानां. मस्रुयुक्तकेचरावन ॥ यवनाचारवर्ज्जिते. यवज्जा दृप्यवान्सुरवा ॥ जाना जातो मिक्षध्याया. मयि पुण्यानु
सारिणः ॥ द्विजाति रुक्षतयन्त्रार्थे. वामानि याच यक्रिया । सदा संकुचिता श्राद्ध. द्विज सम्पवनादिपु ॥ कुङ्कुमाद्रक्तवदना. वदन्ति द्वि

तसन्निधौ। तत्रजीवन्तिलोकनाथ. स्वामिन्निमिद्धिवादिनः॥ तीर्थस्नानपरानित्यं. नित्यंदेवयजाप्रजाः॥ द्विजमुनिसंघश्रमणाः स्वनाः
मास्थानपूर्वकं॥ दमदानदयाशान्ति. शौचवृत्तिपरानित्यशः॥ सूक्ष्मयाहिंसासत्याज्य. सर्वसंधर्मकृतवः॥ सूनृतेष्वपिसदायुक्ता.
प्रजानायत्रकृतघ्निनः। सर्वकामसमृद्धाश्च. तसन्न्प्रपूवाकम॥ श्रद्धाकृपाविसुतीर्थपूजामानात्मध्यानकाः॥ विलयकालेपिनिर्वा
ण. विधानाश्चतशागिनः॥ सुन्दमाविगेयुश्च. यत्रैवात्मजनाजनाः॥ सुखानिवयसाश्चैरवस्पूर्यमणूकताः॥ सूक्ष्मध्यानानक
र्मसुस्मानुक्वापिविपश्विनः॥ छुत्कापिस्वपरत्रापि. तष्णुकान्यात्मत्यामिनी॥ यथास्वमवर्णकदि. दाक्षस्वावावबाधकाः॥ प्रयागसर्व
तीर्थानी प्राक्सर्वातिलावदः॥ सुन्नाजासुपिंडकविद्धयाधर्मानुसारिणः॥ पवापचक्रमनिष्काश्चवयन्नपद्वसक्रमाः॥ सुप्रस्थस्वभू
र्यवक्रादानातिक्वानसन्तमनोहरम्॥ मनोविन्यासविपुला. पवृत्तपञ्चजनायणीः॥ पल्लीपामवरूदूपः॥ पिक्षाङ्कङ्गमितिविद्युतः॥ निर्विन्ध्याया
स्तथूतः॥ कृतकर्मपरायुक्तः॥ ग्रामराष्ट्रपसीस्कृति. यःपाश्चपरिपक्वनः॥ ग्राम्यादीनूदृश्यसर्वेष्वे. यदिन्नश्रियप्रयत्नतः॥ जीवः
त्मगायुः धर्मेणानत्रापिक्रूणपरः॥ तन्निश्वस्तानुपक्षिणा. न्वसुकान्तवावापिनः॥ ननायगधनूनलिणू. त्वाम्बर्वर्द्धितलक्षणाः॥ संघा
नंयतिधर्मज्ञा. जातिधर्मपरायुक्ताः॥ ग्रामास्तुनस्यःपान्कस्यः यदित्रमैत्र्यस्व। भुवन्तुऊर्ध्वकृधर्मोना. भूयानद्धानुपान्ह॥ म्प्रत्व

बानि मृदूल्ला. विवस्त्रस्थानि सर्जनि। फनूवउमिकान्काव. प्राक्तनपथिकान्यथि॥ नजिघ्रन्ति नस्यार्थं. सकृदप्येषु मियस्ठानि। स्मृतिन्नष्टाः
द्विमनामःप्रास्कदुष्कृत्यापठ॥ निर्याणकार्पटिकान्सर्वान्. सपुत्रजनान्प्रपश्यामि। नपिबप्रमिणार्थे द्विजमागार्थ्यादयन्ति॥ ततः स्मितिसद्धमिति
ज्ञात्वा. सार्थवाहनगरवासिना। कुथमाना धर्मानुकाधिनसूनद्विसमाधसः॥ कदाचित् क्रमुपिरदृश्यन. समीपग्रामवासिना। ततः कार्पटिकानी
कि. सार्थः सार्थमहाधनिः॥ लुब्धकस्कन्धनलुब्धः कूडस्कन्धिनिधनाप्तरतः॥ स्मृतुवाधमनमध्यान. मध्यगत्वामिदृष्टवान्॥ तदा पुष्पस्यक्षेत्रमण.
पिज्ञात्वा मन्यगयाक्तवतः॥ नस्मिन्नवत्स्यमनन्मार्गं. निक्षमाप्नुविनानिनि॥ यत्र प्राणदूकौ पुरा. नसिद्धयुक्त्वा नाट्यथाः॥ विध्यर्थं कृणामिनेनमधि
त्येणयपिवनक्षितं॥ नविन्दयदनिष्टानि. नस्मान्कर्मकथावन। विधिस स्वयनासाति. कल्यं धना विकावली॥ तस्मादात्मस्वरक्षप्रपू. तिष्ठा
निष्ठेन विन्दयन्। विन्दयत्त्वस्त्या विन्ध्या मौक्षापाआनवनतः॥ पुष्पा यामथया मिन्या. सकृत्कालाफलामधान्। घातयध्वं यातयध्वंन्त
यध्वं दूतं कृटाः॥ मातयध्वं ग्रामयध्वं. कृटा कार्पटिका कुमान्। ऋनायायासंलुपुयध्वं. नयध्वं वयदस्मिनः॥ वयं यान्कृतनाथाः स्मा. विन्ध
नाथ पयायणाः॥ कृनाथास्कनदूरेसनाथ्यं गापापिकायवः॥ वयं पिज्ञाकविश्वासा. दस्मिन्मार्गे कृताकृयाम्॥ यामायांसदाकूर्मः सव
दूतमिताबनान्॥ तत्कर्मसूत्रेवाकृष्टा. क्लिन्नः कार्पटिकप्रियः॥ सूर्यं तदा पुष्पमिव तथापक्लिनवान्दोणान्॥ ततः सिद्धत्वा पिपिज्ञात्वा.

स्तदकार्य्यं किं त्विदं । दृष्टान्तो रोहेण मोरोहः कृतघ्नानि समानतः ॥ कार्यं कार्यं द्विजाताततः पितृश्रेष्ठ सपिजीवति । तन्मूलं न्तु पितृः त्यान्त
नू प्राणान्निन्द्रसमानमम ॥ ह्रतिमद्वा कर्म्माकर्म्म तातारुद्रस्तत्पितृव्यकः । धनलाभेन पितृश्रेष्ठः पापः पापं व्यतिक्रयत्तु ॥ कुलधर्म्मं परा
श्रेष्ठवत्केन कुलपांसुलः । विदुं विनिमयमया मूः स्यानपितॄंश्च सन्ग्रं ॥ त्रिवार्यं तिसदुस्तात्मा. रुख्यानाद्यायश्चकृत्या । ना दावनेवान
यत्तु तत्तः कार्य्याढि कानि मां ॥ गतायुर्वस्तु वा वारा. स्नैकानवकारवला । यथा कथञ्चिदं तत्यत्. सर्वस्माद्य सयथान्तिका ॥ का किन्न किवन्
र्ण्णं. कित्वि यं क्षननं गति । मृत्सूद यिव्याम गोस्त. दक्रविघ्यं पदी व्यवठा ॥ हृकि लप्सन्ति मित्राणा. नव्याक्तान सपतार्थतः । न पि कार्य्यढि ७०
काः प्रापका. स्तनूपन्ना गतसा चसाः ॥ याममि स्वक्त कालस्याङ्गमित्तदनूपनः । ढिगी सत्वमतः प्रापफो. नैर्स्यन्नैर्सतन्न्ययः ॥ ह्र
क्त मस्यास्व नूपत्त. स्वावास्यांस मूढीविदं । एन स्नात्रक्षव मालाका. वनूण स्याय मठ्रुतः ॥ कूपवापीतडागानां. कर्कोवानि मल्लिद्रुने ः
ह्रल्लाकम ढीयक्ष. वानूलेवनूण्वप्रस्ताः ॥ निर्जले जलदानाय तः. पत्र सन्नापयका विशः ॥ स्मृर्थिस्याय प्रयच्छन्ति. पितरः स्वर्गमण्डलं ॥
पानीयशालिकां कुर्यात्. स्नानोदकमयं पुमान् । दशोर्द्धमधोदोः श्वापि स्पृग्. श्वोदकपूतिमान् ॥ स्मृग्वनुस्तवीयं कुर्यात्. पथि पादपवापकं.
ः विद्याम ग्रालीकको ग्ः श्राक्षयं नायनादकाः ॥ यो ध्याप्यर्द्ध रुमायूत पितृढि तवि तान्यपि । विद्यानि मालवक्कानि. विन ग्वाक्षिं स्नूग

मू

ष्ठीनि ॥ नयागमा ॥ न सवन्ति सि ष्ठीनि । हिमवन्ति नयवर्षाः ॥ विश्राणयन्ति त्यागे दिदानकानि श्रयत्वमः ॥ ङः कूदयालिसंकल्प्यो त्रा
कुणे स्याददव्यथि ॥ मथानानत्रकाश्चं । विकासने कौवानु वकून ॥ गोवसानीत्रदानाव । स्पथ गोम ! हिषीत्रदाः ॥ धावामन्तु पकर्कोतर्ण
आमन्तुपकाथिनः ॥ दवालयमूयदयु । दूर्वकूमावागल्लन्तिकाः ॥ मीर्थेवकवदर्लोव । शीर्षमार्गोवनउकाः ॥ कू । रुयीयत्रयस्कन्ति । रयार्को
यनयाणयः ॥ निर्ऋयावानूलेलाकनवसन्तिलसन्तिव ॥ विपाणयन्तियपूर्ध्या । दूर्वर्लेः कल्पयाणिमानु ॥ नयाणयालेर्लाकस्मि । नियसन्त्य
कूनीरुयाः ॥ नीकाञ्जूपायेर्नेयादः यान्तनायावयस्याथि ॥ मावयन्स्यथि दूष्टावव । स्पत्रनागपिकाच्छिऊ ॥ यहानुपूर्व्यमदिन्याद दूर्वन्वयः
न्तिणिल्लादिहिः ॥ नायाथिस्ररववस्यार्थ । अनवास्पत्रहागिनः ॥ विमर्षयन्तियपूर्ध्या । स्पृषिमानुगीमलेर्केलेः ॥ नमयवावूलेल्लाकस्रव
यन्तिमिहागिनः ॥ जलाशयानी सर्वत्र । मयमकमनः यमिः ॥ यवनायाद सीमाथः साक्षी सर्वस्य कर्मणः ॥ स्पृस्यात्यलिंगूवमूनवमूनस्य
महात्मनः ॥ आसीन्मुनिवरयात्मा कर्दमस्य प्रजापतेः ॥ हविष्मानिति विख्यातः । स्पृनयाविनयान्वितः ॥ स्कैयमापूर्यथैयौस्थि दुलेमूयवि
नाकिनः ॥ कुस्कन्दसवसिस्नाउं । सगनावालेकिः सद ॥ जल्लक्रीउनसंसकं । निन्तुमानाकवक्षमं ॥ ममस्पृस्मिनूमूनिसूग । कनस्याकिनसं
सिद्धिः ॥ तेः समागयमिन्तु हिः कपिसंमनुपिउः पूनः ॥ कवायूनोयविक्रस्य । समाधौ निश्चलात्मनः ॥ छ मवाल्लवियकम्प । यवालनः

मनोहरान्॥ सुधिकैर्गालयामास. सर्वैर्वृक्षैः त्रिलोचनः। यस्मिन्नुद्यानेः समीपस्थतुरवनानि चतुर्द्दिग॥ नानारत्नानि रत्नानि वृक्षाश्च
न्दनानि च। चन्द्रसूर्येन्दुमातांश्च. सर्वदानूतपिताञ्जमान॥ समूत्रासनकदलीकालि स्नातव्यानि सर्वासिच। नानादेवनिकायोश्च वृक्ष
र्द्धि विबुधो पूता॥ नायाकूपमहानानि. कृत्वा पुष्पपिनार्द्ध। तस्मिन् काले स्थसि. जलप्लावितमायमानान्॥ बहून्मुनिकुमारांश्च.
मज्जनान्सज्जनादिभिः॥ कतयन्त्र विनिर्मुक्त. नायधाता क्षिप्तवतैः॥ कतमाङ्ग मयानीयेङ्गाश्च दिक्कूखनादिभिः॥ जलखलनेकपित्थं सप
ञान्तकृ बालकान्॥ नद्योमध्ये ददर्शाथ. समाधिस्थः सकर्द्दमः॥ स्वशिष्यं शिशुमादाय. नीयमानं सुविह्वलं॥ कयाविज्जलदग्राह. तस्मै ७१
स्वकृतयादसः॥ प्रसन्नीनादधयद्रस्वीसैसमर्थिनं॥ निर्जल्येसपिशीनाथं. कनविन्दु जवूपिणा। त्रिशूलपाणिनस्युक्तं क्रोधमानमान
ननच॥ कृत्वा जलानामधिप. शिवरक्षस्य बालकः॥ प्रजापतेः कर्द्दमस्य. महात्मनस्याधीमतः॥ सत्क्वात्वा शिवसामर्थ्यं. रूवताखितमाधिः
तः॥ रूपं तस्मनमद्भुतं. प्रवनाक्षयुदद्न मा॥ बालंबन्तनलंकस्यव्रश्चानं शिशुमादकौ। समर्थ्येनं समानीय. गेरुपादाब्जसन्निधौ॥ न
त्वाविज्ञापयक्रूचरः. नायता श्रमार्थं विज्ञा। कृतापनापविन्देन. रुकातितिविनाशकः॥ रुतकोल्पनवोगसानतनायदूरुयादसा। कृन
यिनमयानाथ. रुवरूरूङ्गनाङ्कः॥ गतेननत विज्ञाय. गक्षुनप्रमनागनं। यातेन वक्षानत्वाद. शिशुरूपसमर्थितं॥ गतातोमेस्व

ननयं. पार्श्वे दंष्ट्राङ्कलाङ्कुशा । याक्षिस्वरुनं वत्सरुक्वमानि सकार्द्दमः ॥ समाधिसमस्य सर्व्वा. मिनिष्ठ ज्ञानन्दुवावधीः ॥ उन्मील्य नयनेः
यावत्पश्यति ध्यानं विसृज्य च ॥ सं पश्यति मिन्दु मानवं. पुत्रतः समर्व्वे च्छना । ष्टत्रीन मिनिन्दु मावयः. प्राङ्मीत्य कन्नकार्द्दमः ॥ नायार्द्दमा कः
पत्नार्य. कथायन यनायरूली । किं विद्धि वक्तुमर्हासि. सं प्रमाय तमानसी ॥ क्षणत्ववानममालिप्य. जिह्वे स्नन्मूरवयंकजं । पुनर्ज्जगमिनामैस.
यथ्यः स्थापिमूढकर्म्मकः ॥ गतानि पंचवर्षा लिप्र लिधानस्थितस्यापि । कार्द्दमस्य व्यानानि. गंतु मर्स्वयनस्थदा ॥ कार्द्दमा पियमत्वाल. स्रक्ष
सानुष्ठानसङ्ग नं । अनानप्रकृत्वन् काला. महाकालस्य सान्निध्ये ॥ ततस्कन्द नयः पुस्त्वा. पितनं प्रानि पवस्यवा । उग्रमम पूर्व्वं कृपयस.
ग्राम दानाणसा पुना ॥ ततुतस्यानयाध्यानं. लिङ्गं सस्कूप्याणा मृतं । यं स्थवर्ष्यस कुत्राति. स्थितः साधानानि ध्यनः ॥ सापि वा सोः
न्महादेव. स्तुत्स्फुरपरसानतः ॥ उवाच कार्द्दमं वृष्टि कन्दवामि वराक्रमं ॥ ॥ कार्द्दमेश्वरः ॥ अधुना पश्य सन्नासि. रुक्मामेनानू
कम्पकः । सर्व्वा सा माधिपल्ली मः दस्कपी यादसामपि ॥ ऽस्मिन्सः त्वामकृणानः सर्व्वविन्निमदः पुरु ॥ प्रयुशिवइ नतन्द्रपु. वानूलप
वमयदः ॥ वत्ता नाम हिजानाना. महानाम सर्व्वं नामपि । सतसा पल्लव लानाघर. वाय्याः सूत्रागमस पुनः ॥ सुधीम्ययः याग्यानि. रुंव स
र्व्वा मतपियः ॥ दसामिव वमन्यास्र. सर्व्वापि क्षितकावर्क्षं ॥ त्वयैतमनूस्कपितं लिङ्गं. न तत्नामारु विष्यामि । वनूलोगमिमिरव्याम. वानास्या

स्य सिद्धिदं ॥ मणिकर्ण्णेशलिङ्गस्य नैर्ऋत्यां दिशि संस्थितं । स्नात्वाभिषेकसदापूजा. सर्व्वजाड्यविनाशकम् ॥ वटुकेशस्य पश्चिमका. नन्तः
धीमद्रुद्यैकविनुं । जलादवरुयलेव. नरुयैवेरुषवक्वादिनं ॥ नीवसानानयानानि. वतुकेश्वरसंस्थितं ॥ सवसानिरुविष्णुकिता
वकार्यविवारणा ॥ ह्रस्वक्वानर्द्दधेनमु. दवुकेशोपिस्वयं नृसिं: ॥ ॐ मलाकमलकूर्व्व. स्वदावस्थास्थितादिशः ॥ ॥ गणावृब्रवुः ॥
ॐ वककवतुकलाकस्य. स्वतूपन्नितूयिनं । यकुत्वाननवत्कापि. दूवयोः प्रवाधनं ॥ ॥ ॐ मिश्रास्वान्दपूजाशेकाशीखण्डे बतू
णलाकर्ण्णनन्नामपादशोभायः ॥ १२ ॥ ॥ गणावृकवुः ॥ ॐ मागन्धवनागम्भा. पूजावायाष्टिलाकयावादूः अडकवराशे. ३२
महाकागनिधेद्विजः ॥ स्नुस्वीप्रवेजनानाम. जगनूप्राशोदिगीश्वरः ॥ स्नाबाधरीमकादवं. दिक्कालत्वमवाप्नवान् ॥ यूवाकाश्यपव
याढः पूजानमितविश्रुतः ॥ धूर्जटवाजधान्यास. वदावविपूर्णेनपः ॥ वावालस्थामकाराशो. वर्षोणममूर्तिंशवी । स्कयविवामहालि
ङ्गे. यावनेयवनश्वरे ॥ नस्यदर्शनमात्रेण. पूजात्माजायते नरः ॥ यायकेवृकमूल्यस्य. यवसनुयावनपूरं ॥ ननस्यस्याप्रनयसा. नयसी
कलदः शिवः ॥ स्नाविनासीकृत्वालिङ्गं. गीतूयामवेश्वरः ॥ उबावरप्रसन्नात्मा. कतूणामनसागरः ॥ उकिंशालिङ्गपूजात्मनु. ववीव
यमूल्वना ॥ स्नुननवयस्नाप्रेण. लिङ्गस्थानाधननवा । मावदवन्नपूजान्मे. स्त्रीलोकेपरवावान ॥ ॥ पूजात्मावाव ॥ दवदवमस्वदवद्व

नामकयापुद। ब्रह्मनारायणरुद्रादि सर्व्वदेवपदप्रद॥ सदास्थानन्त्वविच्छिन्नक्रियात्मकं चिद्रूपा। उपायाः नमोयपर्व्वत. नमि
नवा मि वादिनः॥ ब्रह्मविष्णुनयिगिरी. शोभयानन्दवाक्यान॥ प्रमथेर्गीकार्थस्वार्थ. मादृशः प्रकृत्नुप्रज्ञो॥ प्रसन्नाद्रुतिनाम
गरु किमास्तुमिकर्म्मनि। किंकबामि जगन्नाथ. नवम्यानाद्रिआनिम॥ त्रिंश्वत्वे नं नरदासि. त्वमकः सर्व्वगोमनः॥ स्तुर्यस्थाना
स्तुमिस्त्रीव. सत्तु शोमिर्त्त शोक्रवान्॥ सर्म्मगुयुवारुवानका. नूपनामविवर्जितः॥ आपिनायिनपरुत्वं. विदक्रियपनमार्थनः॥ यदेक
लानगक्राषि. तत्तुस्त्वे नवनप्रभा। नपिच्छनवयान्ना. सयाडक्रितरूक्तनः॥ त्वमकाद्वित्वमायनः॥ शिवशक्तिप्रकदनमः॥ त्वं स्थान
नूप्रा रुणवान् स्वक्षगक्रिस्वनूपिणी॥ उमाया शिवशक्तिर्या नूवारुयामिडानीलयाउ त्वादिमा क्रियाशक्ति. स्मृतः॥ सर्व्वमिदं जगत्.
॥ स्थानशक्तिसूर्यवानीग. ॐ स्फुरन्त्क्रिनूमास्मृता॥ क्रियाशक्ति मिदं विश्वं. तस्याव्वं कारदर्शनः॥ दक्षिणाङ्गं जपविधिर्व्वामाङ्गं नववायु
नः॥ चन्द्रसूर्याग्निनत्नस्त्वं. त्वन्निश्वासह्यु मिवयो॥ त्वनुसवदादम्मुनिधय. स्मृतवत्त्वं समाचनः॥ नारुवस्मृदगादिशो. मूरवीनत्राक्षर्ण
ः स्मृताः॥ नाजन्त्यवर्योस्मृनाद्भूवैश्वाञ्जुनूसमरुवाः॥ पश्याण्डुजास्मृवगान. कणास्मृजलदास्थुरा॥ त्वपापुकंमिनूपनं. ब्रह्माण्डु
मस्मृजन्तुता। मध्ये ब्रह्माण्डमरिवल्ली. विश्वभवयाचावरी॥ स्मृकस्त्वं नीनमन्यकः. क्रिपिक्रितेजगन्माया। त्वयिसर्व्वाणि रुद्राणि. सर्व्वरु

नमस्याऽरुवानु ॥ नमस्तुस्यैनमस्तुस्यैनमस्तुस्यैनमोनमः ॥ कृयमववदानाय. त्वयिमस्तुस्थितामसि ॥ इत्युक्तवतिदेवेशस्तस्मिन्पू
नात्मनिप्रभुः ॥ स्वमूर्त्तिंतत्समाधाय. त्रिकालपदमादधे ॥ सर्व्वयोगमयंस्वरूपंल. सर्व्वतत्त्वावबोधकः ॥ सर्व्वथामायुधापूर्णं. रु
दानवरुधिराप्ति ॥ नवलिङ्गमिदंदिव्यं प्रदक्षिणीरुमानवाः ॥ सर्व्वकामसमृद्धाश्च. तत्कालस्सुखभागिनः ॥ एवमानन्दवर्लिङ्गं. स
म्पूज्यमस्तकन्नतः ॥ यथोक्तविधिनापूज्य. स्तवैनैवस्तवनादिभिः ॥ स्तुत्वाचवन्दनैःपुष्पैः सम्मतोकमलापतिः । स्वेच्छन्नानुपयद्विसमा
ग. वायुकुञ्जकाननम् ॥ एवमानन्दसमासाद्य. पुनारुदमितनूस्फुणारा । इतिदत्वावरान्देव. तस्मिन्लिङ्गेलयंययौ ॥ ॥ गणावू
चतुः ॥ इतिगन्धवमापूर्य. स्वपूर्वम्निपूर्णं । तस्याःप्राप्तीकृतवतस्या. ग्रामस्थबालकापुरी ॥ गंहाःसप्तित्वमायेदतात्थस्याःरुः
किसागताः ॥ निधीनांयन्मूस्वानां. दानकालन्तथार्त्तनाम ॥ ॥ शिवशर्म्मोवाच ॥ कासाकस्यपुनःकावाकुतःकिंतस्यसादागिवा
यदासस्वित्वमायन्नाः देवदेवस्यपूर्जटेः ॥ इतिश्रुत्वमममलःश्रु. मितोवदतमोगर्नं । पुवयोर्वाक्यसुधास्वादं. मद्यावदनमर्हतः ॥ ॥
गणावूचतुः ॥ शिवशर्म्मन्महाप्राज्ञ. प्रविष्णुश्चद्विजस्वर । सम्यथैकालिनां गेह. जन्मजानमहामल ॥ स्कन्दविप्रमयंपत्न्रत्वयाऽः
पीनकिंचन । सापुरिःसरुसीवादा. महाश्र्याविरुद्धय ॥ आसीनूकाशिलूनगाव. आसमयाजिकुलोरुवः ॥ दीक्षिताय स्कन्दकास्था.

यक्षविद्याविद्याधरः॥ वेदवेदाङ्गवेदार्थः वेदाक्षावारवपुः पः। ताक्ष्मान्यावक्षधना. वेदान्तः कीर्तिजाजनः॥ सूर्यग्निगुरुक्षणाव
ना. वेदाध्ययनतत्परः॥ नन्दपुत्रो गुणनिधिः. चन्द्रबिम्बसमाकृतिः॥ कृष्णायनायनः सोऽथ. विद्योद्याकृष्णविणः॥ सूर्यपितानविक्षाना.
यूनककर्मवनारूढना॥ सूर्यादिपादपवक्षणा. धनीमातुः सकाशात्तः दद्यामिष्टूनकारस्था. मैत्रीकेन्द्रवकारसः॥ संन्यकब्राह्मणेभ्यो वारदः स्य
क्षेमा स्नानपरायणः सूर्यः॥ निन्दकावदनास्रावी. देवब्राह्मणनिन्दकः॥ स्मृत्याचारविहीनस्तु. गीतवाद्यविनोदज्ञः नटपारवल्गुजपोष्णः
वेदपुरमयनस्यारः॥ पुष्पितापिजनन्यास. नजातिपितृवन्दिकाः॥ कार्यानस्वस्यादीक्षितादीक्षितायिनी॥ सदानन्ददेवकीपद्म. दय
गुणनिधिः सूनः॥ नन्दस्यकमयायेरु. कृष्याभिविदधाभिर्किं॥ नदानन्दनिमाकृष्या. दिव्यानां सवृद्धिर्नवः॥ स्नात्वा समयपर्वदेवा. नमाव
कमनरूपी॥ सुधीव्याप्यवदनार्थस. द्विजैर्मित्रैः समयेषी। एकपुत्रमितिमामा: प्रमानयमिदीक्षितं॥ नवर्षे कर्मवदूर्वे कैः किं विद्यकिमद
क्षितः॥ सवकणानकर्मास्य. कृत्वावर्षथमारुणा॥ स्त्रकाकनविधानन. आलिप्य अरुमथाकवाग्। प्रस्थदैनस्याजननी. सूर्यन्तगुणनिः
धिं मृदू॥ गास्त्रिस्नानर्द्ध स्नदया. क्रोधनस्क पिनारुणी। यदिक्षास्याभिनवरू. त्वां वर्मी नाडपिया मि॥ स्नाकदयाभिननिर्पं. पितृवायेकृव
क्षिवी। लोकमान्याक्षितनान. सदावायेर्नवैधनैः॥ ब्राह्मणानां धनैः पूज्य. सद्दियास्याधूयक्ष मह्रा सतु प्रियास्त्रनूवाना. दीक्षिताः सामय

[illegible] प्राप्ता. [illegible] पूर्व्व पितामहाः॥ [illegible] सर्ग्गे. [illegible]॥ [illegible] ब्राह्मणा [illegible]

[illegible]। [illegible] वार्षिका। [illegible] साध्वीम [illegible]॥ [illegible]

[illegible]। [illegible] सर्व्व [illegible]॥ [illegible]। माउ

[illegible] ब्राह्मणानीकुमार

[illegible]॥ [illegible]

[illegible]। सर्व्व [illegible]

॥ [illegible]॥ [illegible] मनसा [illegible]॥ [illegible]

[illegible]॥ [illegible]॥ [illegible]

[illegible]॥ [illegible]॥ [illegible]

[illegible]॥ [illegible]॥ [illegible]

त्वाप्येकदादाय. दूताद इति कार्य पर्य्ययं । एकदा गच्छता वाक्या. सवनानि रूमूर्च्छिता ‖ दीक्षीनन य मिक्षामा. देवासूनकनः कनाङ्गवा
स्वदीक्षितस्य श्रीकृतना त्वयावयार्मिका ‖ पूजयस्व नाथ निर्द्धेन्यादेसम्यक्त्र प्रयुवासतं । मामाक्षिपयविचिपाद्धेः किं मया घोरं कर्म्मणा ‖
लब्धा मृत्ववदीयन. पुत्रे नियास मर्षिता । ममामातु स्वपुर्वेषु. ऊर्जित्वानीनाडिगाटकः ‖ न कवल ममायान दस्तुनी अंस मर्षिनी । कः
न्य घोसूनकर्दूणी. कृमिननार्थि र्गवस् ‖ यत्नकृष्णाद् कूलानि. कृष्ण यप्र कृमानि च । राजनानि विविधानि क्रास्थि नाश्रमयानि च ‖ न
म्ना कृत्य प्रमिथिनी व्यन्धयनसूनकामि शिष्ठा ‖ नगतन सदगः कन्पि दीक्षिकाः कृमिमंतुल ‖ कृत्यायावत्वा साधिप्र. दूताद वगिवामालिः
कथं नाक्षायित नया. विनयान यकाविदः ‖ कुमिगृहत्वात्र याजाय. विनमनर्य कन्ध यःप्राप्य धनास सामी लिप्त्र विगम्निजमन्दिरं ‖
मकायानकता माया. यत्नत्रावावता मथ । दीक्षिताय निकृत्या सि. कनयुग निधिः मित्रुः ‖ कृपमिष्ठन्तु क्लिश्यन. कयाम मन्तुःकार्मिका ।
सूक्ष्मावक्षेनकालयाः त्वयास्वकृत्स्निका कृता ‖ नवयत्नमयी णाष्टं. नामानीयत्र यकुमा । कुमिगृहत्वाथ न दासः. सीमासादाक्षिमा यिता ‖
प्राववस्त्रात्वामा क्षाञ्जाः. क्रियासम्पादयस्त्वथा । कृप्या क्षिदव पूजार्थमुपदानादि कर्म्मणि ‖ समयायम मिक्राम. दमिथानां प्रियामिथः ।
कुदानी मनपक्वान्न. कनणव्यय यामया ‖ स्कपिता काजन कायि. विस्मनगमिनवक्लाद ‖ ‖ दीक्षित उवाच ‖ हे दासमनुपूत्रजननि.

नित्यं सत्यव्रता भवेत् । यदा यदा त्वां संपृष्टः गतयः स्थागतस्त्रिति ॥ तदा तदा मित्वं कृत्या. नाथ दानां स निर्गतः ॥ सुधीर्या ध्यप
नार्थय. द्विजस्त्रियो यो वदति ॥ कुत स्तस्य कः पतिं मां जिज्ञासि मयाप्यितः ॥ लस्य तव सुधान्वीय. स्पर्शं कुहिर्यं युः ॥ सीप्र
तं नक्षत्र सापि. रं गा कर्मति मन्त्रिता ॥ पट्टसूत्रमयी सापि. यि पटाक्षनपार्थिता ॥ क्षताक्षिता यीतल्वां स्यां. गोत्रा नामप्यर्पटाक्षसाना
गपद्मसयीसाधू. सुरवा कौतुकमपिका ॥ क्षसापद्मनदनीया. वन्द्रकान्तिलाङ्घा ॥ दीपिका ज्ञायकस्मायां. सालक्षकुलकपिका ॥ ३
किवदृकान्तकुलजं. तुस्त्रीकृष्यामाकृत्वथा ॥ तदास्यवकविष्ठा. भूयपिष्ठामाकृपदा ॥ स्मृतपद्या स्मितनाकृ. दूषणकुलदूषिणः ॥ ३
क्षीत्रितयपदर्शाम्. तस्मिपद्याजलाञ्जलिं ॥ आपूत्रत्वं वयंन्तुर्णां. कुयूत्रामूकुलयोग्युलानुः ॥ यऊं पदं कुलस्यार्थे. नामित्रपापतानती.
॥ स्नात्वा नित्यं विधिं कृत्वा. तस्मिन्न वा ह्निकस्यादिन् । आपियस्यसू. तीप्रार्थ्या. यालिंङ आपदाक्षितः ॥ घटत्वानथासवलाकृ. या कानं
सर्वपिनिन्द्यवा ॥ काष्ठि शिखिणी समालाखुः निर्योग्यादीक्षितांगः ॥ विन्ताम वायमदर्णां. क्षयामि कतवालिर्वि ॥ नाक समय्यन्त विप्यास्मि. त
थेवा निधना स्यात् ॥ ढम्यान्द्र पद्धनतः स विप्रः सखमधनः । रुपमस्किधनश्रीतान्. स विप्रः सर्वनाकपः ॥ या पद्मा कुलजन्म. क्ष
क्षमसायसनन्दथा । मुक्तावलीयातृ सापिपिर्ता विक र्गतान् सन्वयतृ ॥ शिक्षितुंनापिपक्षामि. तभयपिविमः क्षविन् । नवपार्ण्वेपनं

किंविष्णु. किंमहेशं नवनीतं शिवम्॥ यदानन्दं दिनरात्री प्रसूर्म्मि निष्कलाऽजनी। दयाद यात्र किं यास्य. यास्य फलं जननी नम॥ ॐ मिविन्दय न
मस्य. फानूनस्का स्वलिंग नमः॥ अनन्तस्मिन्नवसमय. कल्पेन्ना कल्पवानवः॥ पूजायफायानादायनन्ताद फिनस्य ममनु समस्यर्थ्य
कुमीणानं. गिवनाग्राबूयामिनः॥ यक्कान्नगन्धमाल्यास. कुथिनः समनमन्वमनु॥ ॐ दमन्नमयायस्कं. गिवायायदनंनिमि॥ ॐ याणम
वलेवाय. वापिणस्मनूयापिणनादद गवमदल पूजीतं नरुक्कनन निर्म्मितं॥ विभायनत्यगीनादिरफाः॥ स. फाः दलं यदानिवर्ह्य स
नदादाहुं. गर्भान्तं विश्वगदं॥ दीयमन्दप्रजन्दस्काय प्रकान्नावक्ष्णा यसः॥ निजम्बलायरलाबर्ह्मिदत्वा समुददीययमा॥ ननः यक्कान्न
मादाय. त्वपिमिंगस्कनावर्फिः॥ नस्यायाद नलायामानु प्रसूयकः कायाबुक्षन॥ कायकायंत्वनायन्न ग्यायायं गस्कनामिमि। आवद्धयानु
समागत्य. नावनु सयूवनस्कैः॥ यत्नायमानानिकनः कंणानुयंवत्वमागमः॥ मूरुक्र यस्वेन वर्ध्य. फादिपृथ्वलान्तसः॥ सूथवक्रः
समागत्य प्रागमूरुनयालिफिः॥ निनीवृफिः संयमना. यामिस्तु विकोटैः॥ नावनु यानियदाः प्राप्ता. किंकिणीजालमालिनी। दिव्यैः
विमानमादाय. ननस्तु गूलयावायः॥ गंस्कार्गणानुसमालाकृ. कीर्तिस्कर्यमकिकोर्तिः॥ मूवादिप्रनगमिक्कदूर्वैःकार्यगणा॥ क्षिजः॥ कुल
वानप्रगीयार्य. पिप्रार्वाकुयनीमूखः॥ सत्यलीवयपित्रकः यत्क्षस्थानविवर्जितः॥ फासंदूनस्यकर्म्मालि. शिवनिर्म्माल्यफावकः॥ प्र

श्रद्धानात्रवीक्ष्य मस्य । श्रेयं कृत्वा सुदुर्गी ॥ शिवनिर्माल्यभक्षकाः ॥ शिवनिर्माल्यलंघकाः ॥ शिवनिर्माल्यदातारः ॥ स्पर्शस्य चोक्त
पुण्यकृत् ॥ विशमालाश्रमायरी. ग्रेयावानगनपरी । सखिनवीशिवस्थेन प्रालैः कण्ठगेनेवधि ॥ यूयं प्रमाणं धर्मस्य आनवनथ
वयी । अस्मिन्नद्धर्मलगोस्य. गणास्सकृन्मावयी ॥ ततस्ते नद्याक्षमाकर्ण्यप्राबूः यविद्यदास्सनः ॥ किंकर्त्ताः शिवधर्माय. सूक्ष्मास्कः
तुकृत्वादलैः ॥ स्कूललन्दैः कथलस्काल्स्थायस्सूक्ष्मदृष्टिभिः ॥ कर्णनानानतसत्कर्मयनुकृतं गतनूनकमनु ॥ यमकोलिङ्गशिवपिण्डी
पक्कयानिवाविना । स्वयलाथकृमवानन. दत्वादीयगौदेवित्ति ॥ स्वयम्वायिययाधर्माज्ञानस्सस्थास्य किंकवाः ॥ तत्त्वूनः शिवनामानिङ्
प्रस स्मादयिष्टस्वकनः ॥ तत्कनविधिनापूजा. क्रियमाणानि वीक्षिता ॥ उवाचितनरक्रमायाम ननस्थितवयकथा ॥ कोलिङ्गवाजारविका. वू
माविधूतकल्मषः ॥ एवद्विजवत्वादूता. यूयेयानयधागमी ॥ पार्षदैर्यमदूतस्था माषितस्त्रिमिषद्विजः ॥ सूविन्दमस्यामनयः ॥ कलिङ्गा
षियमिर्द्दमः ॥ क्रमाज्ञारमवाच्याथ. पिनर्यूयवना पिवे । नान्यधर्म्म विज्ञामापि दूर्द्दमारूपनिर्द्दमः ॥ शिवालयपूसर्व्वपूदीपदानादनं
द्विज. आमाधीशानूसमाकृष्य सर्व्वान् सविषयस्थितान् ॥ तत्त्वमाक्षापयामास समदा श्रेष्ठाकृषिपालि । यस्य यस्या स्थियाम. यावत्
स्पशिवालयाः ॥ तत्र तत्र सदादीपा. आतनीयाविवाहितौ । ममाज्ञारकसदाधन. शिवाके कास्थ्यसंगयो ॥ तत्तु मितकृत्यतादादक्षा. दीपाः

प्रतिशिवालये । ज्ञानेनैव स्वधर्म्मेण . आवज्ञां वेदमानं पठः ॥ धर्म्मार्किं महागीयाश्च . कालधर्म्मवशंगतः ॥ सदीपवासनाआग्ना . ह्रुंगीद
पानुपुदीप्यौ ॥ ज्वलकायः पशिवरूः उत्तलदीपशिखाग्रस्थः । तथैव कलशिकालन . शिवल्यमपियनुक्तं ॥ नृपिकृत्वाशिवकार्य्यं स
जनं सू सूरवार्थिकिः ॥ कसदीक्षितमयाआदः सर्व्वधर्म्मपनाक्कूरवः ॥ स्वार्थदीपदत्तोऽस्मान . लिङ्गमौलिनमास्वः ॥ कलिङ्ग विमये वार्थैः
याकाधर्म्मवतिः मदाः ॥ शिवालयसमुद्दीप्य . दीपानुग्राम्यासनादयानु । क्रयादि कालयदवी . शिवगर्म्म विलोकय ॥ मनुष्यधर्म्मेण
ननसाम्प्रमीयकस्तुकृत ॥ ॥ गणोवाच ॥ सर्व्वदेवशिवनाम्नो सरित्त्वं वयथोपिवान् । नदप्यकमनाविप्रसंगत्नुष्यकृवावद ॥
याम्यकल्पपुत्रा विप्र . ब्रह्मणो मानसोस्तिनाम् । पुलस्त्यात्विश्रवाजज्ञे . तस्यैवैश्रवणः सुतः ॥ नलयमलकाद्रुका . पुत्रा विश्वकृताक
ना । कावाकश्युत्रकन्दव . मध्यमपुत्रा ॥ यवाकनयकल्पैव . यथक्रमधवाकन । याङ्कदकिवस्रोग्रीदस्तपस्तपसदुस्तदः ॥ क
किप्रसार्वं विक्रायः गम्भस्तदीपमात्रनः ॥ पूर्णीपूवानःसंप्राप्य . काशिकीचिन्तुप्रकाशिकाम ॥ शिवेकादशमुद्दोक्ष्य विकनत्वप्रदीपकं
। स्नूनत्यक्तकिस्नकास्त्री तनमात्मा न निष्फलं ॥ शिवेषु सुमहापापं . तथापि यमिवृंकिरी । कामक्रोधमदाविष्ट . यमज्ञाज्ञानवर्ज्जितं ॥
प्राणसंबाधनिर्व्वाणं . निर्म्मलं निर्म्मलक्षणानां । संस्कृत्यगाक्तवैलिङ्गं यज्ञावकृसमाश्रितं ॥ नावकृतापयसमय . स्तुगास्कियपिवोषिवं .

𑑋𑐫𑐵𑐰𑐡𑑂𑐢𑐳𑑂𑐟𑐰𑐣𑐡𑑂𑐢𑐬𑑂𑐩𑑄.𑐰𑐬𑑂𑐩𑑀𑐮𑐵𑐩𑐫𑐹𑐬𑑂𑐩𑐟𑐩𑑄𑑌𑐣𑐩𑑅𑐳𑐡𑑂𑐰𑐶𑐐𑑂𑐩𑐵𑐮𑐵𑐢𑑂𑐫𑐎𑑂𑐲𑐵.𑐡𑐾𑐰𑐵𑐰𑐶𑐢𑑂𑐫𑐿𑐬𑑂𑐰𑐴𑐸𑐨𑐶𑑅𑐳𑑂𑐟𑐰𑐿𑑅𑑋𑐳𑑂𑐠𑐹𑐮𑐎𑐵𑐫𑐩𑐶𑐩𑐵𑐮𑑂𑐮𑐵𑐨𑑂𑐫𑑅.𑐥𑑂𑐬𑐳𑐣𑑂𑐣𑐵𑐣𑐵𑐣𑑂𑐡𑐰𑐵𑐣𑑂𑐩𑐣𑐵.
𑑌𑐟𑐶𑐒𑑂𑐐𑐾𑐩𑐣𑑅𑐳𑐩𑐵𑐢𑐵𑐫.𑐎𑑂𑐲𑐶𑐟𑑂𑐰𑑄𑐳𑑂𑐟𑐟𑑂𑐣𑐹𑐳𑑂𑐟𑐰𑐹𑐥𑐶𑐬𑑂𑐞𑑄𑑋𑐄𑐰𑐵𑐔𑐰𑐣𑑂𑐡𑐵𑐳𑑂𑐩𑐷𑐩𑐶.𑐣𑐲𑑂𑐚𑐵𑐮𑐩𑐮𑐎𑐵𑐫𑐞𑑌𑐄𑐣𑑂𑐩𑐵𑐟𑑂𑐫𑐣𑐫𑐣𑐫𑐵𑐰𑐣𑐹.𑐳𑑂𑐫𑐥𑐒𑑂𑐐𑑂𑐫𑐩𑐶𑐣𑐫𑐵𑐢𑐣𑑅𑑋
𑐣𑐵𑐰𑐡𑐹𑐫𑐟𑑂𑐳𑑂𑐰𑐴𑐱𑑂𑐬𑐷𑑄𑐲𑑂𑐛.𑐳𑐴𑐳𑑂𑐫𑐵𑐢𑐶𑐰𑐵𑐣𑐄𑐬𑑂𑐫𑑄𑑌𑐥𑐹𑐰𑐵𑐡𑐡𑐬𑑂𑐱𑐥𑑂𑐬𑐵𑐎𑐬𑑂𑐲𑑂𑐛𑐴𑐣𑑂𑐡𑑂𑐬𑐧𑐹𑐬𑐸𑐩𑐹𑐩𑐵𑐑𑐰𑐷𑑋𑐣𑐎𑑂𑐲𑐄𑑅𑐥𑐰𑐶𑐬𑐹𑐩𑐵𑐎𑑂𑐲𑐶.𑐣𑐜𑐵𑑅𑐳𑐣𑑂𑐩𑐷𑐮𑑂𑐫𑐮𑐵𑐰𑐣𑑌
𑐄𑐰𑐵𑐔𑐡𑐰𑐡𑐰𑐬𑑂𑐞𑐷.𑐩𑐣𑐵𑐣𑐠𑐥𑐠𑐵𑐩𑐶𑐞𑑋𑐣𑐶𑐖𑐵𑐧𑑂𑐢𑐶𑐡𑐸𑐬𑑂𑐱𑐣𑐣𑐵𑐠.𑐡𑐎𑑂𑐲𑐹𑐫𑐵𑐩𑐬𑑂𑐠𑑂𑐫𑐥𑑂𑐬𑐫𑐔𑑂𑐕𑐩𑑌𑐎𑑂𑐲𑐸𑐫𑐩𑐰𑐰𑐣𑐵𑐣𑐵𑐠.𑐫𑐟𑑂𑐰𑑄𑐳𑐵𑐒𑑂𑐎𑐵𑐐𑑂𑐣𑐶𑐣𑐵𑐎𑑂𑐲𑐳𑐵𑐎𑐶
𑐩𑐣𑑂𑐫𑐾𑐣𑐰𑐔𑐮𑐾𑐐.𑐣𑐩𑐳𑑂𑐎𑐐𑐵𑐐𑐶𑐐𑐳𑑂𑐰𑐰𑑌𑐒𑑂𑐐𑐶𑐣𑐡𑑂𑐢𑐰𑐣𑑄𑐔𑑂𑐕𑐟𑑂𑐰𑐵.𑐡𑐰𑐡𑐰𑐜𑐩𑐵𑐫𑐣𑐶𑑅𑐡𑐡𑑂𑐰𑐷𑐡𑐬𑑂𑐱𑐣𑐶𑐫𑐵𑐩𑐬𑑂𑐠𑑂𑐫.𑐳𑑂𑐫𑐳𑑂𑐎𑐵𑐫𑐵𑐣𑐶𑐩𑐮𑐮𑐣𑑄𑑌𑐥𑑂𑐬𑐳𑐵𑐬𑑂𑐠𑑂𑐫 𑑕𑑑
𑐣𑐫𑐣𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑑄.𑐩𑐹𑐩𑐵𑐩𑐰𑐟𑑂𑐰𑐮𑐵𑐎𑐫𑐣𑐸𑑋𑐐𑑄𑐬𑐵𑑅𑐳𑐩𑐵𑐫𑐎𑐵𑐫𑐵𑐧𑐶𑐡𑑂𑐩𑐵𑐫𑐬𑑂𑐰𑐵𑐒𑑂𑐐𑐳𑑂𑐬𑐣𑑂𑐡𑐰𑐷𑑌𑐎𑑂𑐲𑐹𑐣𑐫𑐵𑐎𑐶𑐣𑑂𑐎𑐫𑐳𑑂𑐎𑐬𑑂𑐥𑑄.𑐩𑐩𑐵𑐫𑐶𑐣𑐫𑐳𑐵𑐢𑐶𑐎𑑄𑑋𑐳𑑂𑐎𑐸𑐎𑐵𑐣𑐹𑐫𑐩
𑐎𑐵𑐫𑐩.𑐳𑑁𑐨𑐵𑐐𑑂𑐫𑐥𑑂𑐬𑐵𑐣𑐡𑐵𑐬𑐸𑐞𑑄𑑌𑐎𑑂𑐬𑐹𑐰𑐡𑐺𑐱𑑂𑐰𑐷𑐎𑑂𑐲𑐞𑐫𑐵𑐰𑐣𑐹.𑐥𑐹𑐣𑑅𑐥𑐹𑐣𑐰𑐶𑐡𑐡𑐰𑐡𑐣𑐹𑑋𑐣𑐵𑐰𑐣𑐹𑐥𑑂𑐬𑐳𑑂𑐦𑐸𑐛𑐶𑐣𑑄𑐣𑐫𑑄.𑐰𑐵𑐩𑐾𑐰𑐵𑐩𑐰𑐶𑐮𑐵𑐰𑐣𑐵𑐣𑐹𑑌𑐳𑑂𑐬𑐫𑐡𑐰𑐺𑐟𑑂𑐰
𑐰𑐷𑐡𑑂𑐡𑐰𑐷𑑄𑐎𑐶𑐩𑐳𑑀𑐡𑐹𑐬𑐸𑐣𑐵𑐫𑐳𑑅𑑌𑐳𑐹𑐫𑐎𑐸𑐰𑐷𑐎𑑂𑐲𑑂𑐩𑐵𑐰𑐎𑐶.𑐣𑑂𑐫𑐎𑐸𑐬𑑂𑐰𑐣𑑂𑐣𑐩𑐣𑐫𑑅𑐥𑑂𑐬𑐫𑐳𑐷𑑌𑐎𑑂𑐲𑐫𑐳𑑂𑐎𑐸𑐡𑑂𑐡𑐎𑑂𑐲𑐶𑐮𑐣𑐵𑐎𑑂𑐲𑐵.𑐥𑐹𑐣𑐬𑑂𑐩𑐵𑐩𑐰𑐫𑐐𑑂𑐫𑐩𑐶𑑋𑐳𑑂𑐬𑐹𑐫𑐹𑐫𑐩𑐵𑐣𑐵𑐩
𑐰𑐹𑐥𑑄.𑐱𑑂𑐬𑐩𑐳𑑁𑐬𑐵𑐐𑑂𑐫𑐳𑐩𑐬𑑂𑐡𑑄𑑌𑐒𑑂𑐐𑐶𑐡𑐰𑐷𑐐𑐶𑐟𑐾𑐔𑑂𑐕𑐟𑑂𑐰𑐵.𑐥𑑂𑐬𑐴𑐳𑑂𑐫𑐵𑐥𑑂𑐬𑐵𑐬𑐸𑐐𑐵𑑄𑐥𑑂𑐬𑐡𑐸𑑅𑐄𑐩𑐟𑑂𑐰𑐡𑐵𑐫𑑅𑐥𑐹𑐟𑑂𑐬𑐵𑐫𑐾𑐣𑐰𑐎𑐹𑐰𑐣𑐰𑐎𑑂𑐲𑑂𑐩𑐵𑑌𑐳𑐫𑐒𑑂𑐐𑑂𑐫𑐣𑐩𑐫𑐵𑐮
𑐎𑑂𑐲𑑂𑐩𑐵.𑐣𑐰𑐎𑐶𑑄𑐟𑑂𑐰𑐥𑑂𑐬𑐶𑐰𑐬𑑂𑐖𑑂𑐖𑑂𑐫𑐣𑑂𑑌𑐒𑑂𑐐𑐶𑐡𑐰𑐷𑐫𑐩𑐵𑐬𑐵𑐲𑑂𑐛.𑐣𑐩𑐷𑐐𑑅𑐥𑐹𑐣𑐫𑐟𑑂𑐬𑐰𑐷𑐣𑐹𑑌𑐰𑐔𑐾𑐡𑐡𑐵𑐩𑐶𑐣𑐰𑐟𑑂𑐫.𑐣𑐫𑐳𑐵𑐣𑐣𑐩𑐵𑐢𑐶𑐣𑑅𑐳𑐶𑐢𑐷𑐩𑐵𑐩𑐢𑐶𑐣𑐵𑐠

स्त्री. उत्तमकामी रूपवान्भवेत् ॥ यद्दानात्कीर्त्तनान्नाशः. आज्ञाभङ्गाद्यैः सूत्रम । पतितः पुण्यजननाशः. सर्व्वशान्तिदायक ॥ मयापरव्य
थ्वं निच्च. वरस्याभिवन्दनाद्धिकं । मूलकान्ति वक्ष्यामि तव पार्श्वे निवर्द्धयन्तु ॥ श्रीगङ्गायादर्शनस्याः पापनाशनं । स्वयं इति
दत्वा वरान्देवः पुनराह शिवः शिवं । प्रसादं कृत्वा देवि तपस्विन्याः कुञ्जरे ॥ ॥ देव्युवाच ॥ वत्सनतिश्चलारुक्कि. रूपवन्तउत्तम
देवा । भैरवकपिञ्जनवर्ण. वामनस्थितनन्दादेवनन्दकान्तउदर्शं. वनाः संतुष्टपोवन । कृत्वा हरवनाम्नार्ते. ममपूर्ववर्णासूनं ॥ त्वय
दस्कंधिवीं लिङ्गं. तवनाम्ना हरविख्याति । सिद्धिदं साधकानामयं. सर्व्वपापहरं परं ॥ नधननभियुक्तनः तस्य स्थाने वरान्दत्वा ॥ कृत्वा स्थाप
लिङ्गस्य. कूर्य्याद्दर्शनं नरः ॥ विश्वेश्वरादक्षिणे राजापे. कुम्भ नाम समर्च्चयेत् । नवालिप्य मनाधाय. त्वं वाभिज्ञानं वास्तुवेश्माः इति दः
त्वा वरान्देवो. दध्यासहसमर्च्चयेत् ॥ धन्यपापविनाशाय. अमरेश्वर न्वयेत् ॥ इति स्वयंस्वतः श्रीगणेशः प्राचीरवरः पर्व्वती । मूलकोस
मवाप्नोति. कैलासं गङ्गवालयः ॥ पूर्व्वास्त्रकेश्वरापाल्कः स्वपूजयित्वा निर्व्वर्ण्ये । यत्कृत्वा सर्व्वपापरहितस्तु तानसुखदस्सङ्गतः ॥ ॥ इति श्री
स्कन्दपुराणे काशीखण्डे गन्धवत्याल कालवर्णनन्नाम त्रयोदशो ध्यायः ॥ १३ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ मूलकायाः पूजाफलं. पूजाम
नीमहादेव । मूर्त्तिमान्शिवसमर्कं. पूजयेत्काशीधर्म्मः ॥ शिवस्मरणदर्शनाः शिवरूपधरायणाः ॥ शिवसाम्यं कृतं कर्म्मोद्भवः शिव

पूजावगाः सदा ॥ साफिलामासुपऽस्निःसर्व्वशालोह्लिनीऽन्नः ॥ नक्रसूद्रपूर्वनस्य. पूद्रपूपधवानया ॥ क्रोडेकयादहित्र्यन्न सूरवा
एकादशाधिवे । पूजाः पषिवृताऽक्षय. शिपूलाश्चनयान्नस्रः ॥ पूर्वस्कंधदूकस्था. दधद्रुस्थाक्षधर्मितु । प्रयस्थ क्षिवयान्निरा. शिव
सकेडु नवनाः ॥ एकेनपिनयस्कन्धे प्राणवानासाँ पूर्वा । ओंगानस्रीमहालिङ्गं. यपिस्कथात्तुरुजन्मी ॥ ओंसानगप्रसादन. पिढ्ठीऽर्स्या
ढिहिनीप्रजाः ॥ एकादशाप्यकेवता झटासूर्कट मण्डिताः ॥ शालनयानीलगलाः शुद्धाङ्गावृषमध्वजाः ॥ सूर्यरवाभाः सरूपाणि. य
पूजासुपिदवगं ॥ नस्रीपतिवसन्त्रीऽर्ध. सर्व्वशानयमन्त्रयः ॥ ओंसानन्धवमस्थां. काऽर्ध्वदशालक्ष्यद्वति ॥ विपन्नास्कनपूर्वं नः
जायन्तेऽत्र पूजाहिताः ॥ स्वर्ण्णमार्गकथामिथ्यं ऽल्यवनु विष्णुगोपितम् ॥ शिवगर्भापिवाप्यूर्ध्व. वयःस्थवन्द्रवन्दिका । साक्षादयन्नाव
कृताः समं सर्व्वत्रिप्रेर्मनः ॥ चमत्कृत्य चमत्कृत्य कायलाकाढ वर्द्धनो ॥ यत्रस्थ शिवगर्भात्मा प्रावशुक्लावतं हिडे ॥ ॥ गलावूवतुः ॥
शिवगर्भान्मकाशाग. लोकत्रयकलानिधेः ॥ यो यूषवर्षिहिर्यस्य. कोटिनाथ्याय्यनङ्गम् ॥ पिनाश्यामस्यजाविप्र. ऊक्षपिर्जगवानपिः
ब्रह्मणो मानसानु पूर्व्वं प्रजासर्ग्गे विधित्सतः ॥ सनत्कुमं नाम तथा. सनन्दश्च हिनपूर्वा । श्रीलिवर्षसदशालि. दिव्यानाशिहितो ग्र
नः ॥ ऊर्द्ध्वमाचक्रमन्तस्य रनः सामन्त्वमीयिवान् ॥ नत्रास्यां नन्नसूयाव दशधाग्यानयद्विः ॥ सगर्भविधिनाद्विक्ष. दशदव्यादपूस्था.

ः। समेत्य क्ष्म अयामासु नैर्म्मनाः समगङ्कावनु॥ अथानक्षत्र लोगका. कस्य गर्ने स्थनादिगः। नतस्तास्किसन्तः स्वामिं नियतानवसु
न्धवी॥ यतिर्नस्वाममालाङ्क. ब्रह्मा लोकपितामहः। तथ माता यज्ञामासु लोकानोहिन कामया॥ ततस्तथ मुख्यानसाग वीनांबसु
न्धवी। तस्मा अनु न्ञाविर्नतजः पृथिवीमण्डपद्यथा॥ तद्योमहाः समूहूना. यानिः सन्धार्यतजगत्। सत्वक्षनजानगवा. नमतनत्रि
नःस्वयं॥ तपस्तपमहाशागः पक्षानांदगमार्द्दन। सूविमूर्की यमा साध्य. कर्यं पटमयाव नं॥ संस्कृपालिङ्गममनं. बन्ध्रुमास्वीस्वना:
मनः। वाजीमधानानाआना. वाजास्रूदयग्रजन्मनी॥ प्रसादाद्ववदवस्य. विष्णुगस्य पिनाकिनः। मनद्धूर्णविधायकः मनस्कादमिति
कृतं॥ तस्याम्पृयानस्नाना. त्यान वोक्षानानूत्र मूव्यान। तुष्टनददवदवन. स्वमोलीआधूनः सदा॥ कृःदायनीकोलामकाजगत् संजीव
नी यत्री। यस्माद्देवगणकापि. मायालुकृयमापत्र॥ सायाअनेसोकलया. पूनरवयथागणी। समनूत्रायामकानाक्षी. यामःस्याम्
वनाम्बनः। राजसूयं समारब्धं. सहस्रणनदक्षिणां। दक्षिणामददनस्याम स्त्रीलोकानि मितोघ्रसं॥ तस्या ब्रह्मर्षिमुख्याः सदस्य
स्त्यक्ताद्विजा। हिनथ्यगर्भो ब्रह्मादि. ऋतुर्यवद्विजारवन्॥ सदस्यो रूदविस्कत्र. मुनिभिर्वेदकृभिर्वृतः। गंसिनीयक्रतूः श्रवेद युति
ःपूष्टिःप्रजावसु॥ कोर्त्तिर्द्धनिम्बलत्क्षम्व. तबदाः श्रियश्विता। उमयासहितं पूर्ब्ब. सन्धार्त्वक्कर्म्मला॥ यापसाम दूं तिस्था:

लि। प्रातः सामकुण्डूयागे. स्नात्वा चन्द्रोदवापितः॥ उपाष्य सन्ध्यां विधिवत्. कृतसर्वादकक्रियः॥ उपवह्रादतीर्थेषु. श्राद्धविधि
वदाचरन्। स्नावाहनार्द्धेनह्निं. पिण्डं दद्यात्तु यत्नतः॥ वसूद्रादिभिस्मृतः स्वत्तूपयूनूषद्रर्यै॥ सा नाम हंसस्थाद्विङ्य. तथान्यानपि
गेः द्विजान्। सुवूः॥ स्वर्णुववधूनी नामान्यूस्त्रार्य पिण्डुतः॥ कूर्त्वनू श्राद्धं च तीर्थेस्मिन्. श्राद्धनाद्धवनाखिल। गयायां पिण्डदानेन. यथा तु
तृप्यन्ति पूर्वजाः॥ तथा चन्द्रादकुण्डेषु. श्राद्धैस्तृप्यन्ति पूर्वजाः॥ गयायां च यथा मूच्यऋणान्नू पितृकृतान्नरः॥ तथाप्रमूच्यत चन्द्रा. चन्द्रा
दपिण्डदानतः॥ यदा चन्द्रंस्वर्नद्रुष्टे. यायानूकापिनसाह्नमः॥ तदानत्यन्तिमूदिना. क्रतपूर्वप्रसिनामकः॥ कूर्यं च न्द्रादतीर्थेस्मिन्.
तर्पणं नः करिष्यामि॥ अस्माकं मन्दभाग्यत्वान्. यदि नैव करिष्यामि। तदचतीर्थसंस्पर्गो. दस्मत्कूफिर्षं विष्यामि॥ स्नात्वानापि यदा चे
न्द्रु. तदाद्रुस्कमिरूपय। एवं श्राद्धं विधायाथ. स्नात्वा चन्द्रंस्वर्नत्रगी॥ यत्र पर्वविप्रांश्चयमान्. कुर्याद्वियानलं ततः॥ तत्रैव कानव्रमकार्ये.
सदर्भेसामकासवे॥ अच्चदृणत्रयान्मुक्ता. मग स्कमदन्वयान्॥ अत्र यात्रा महाचैत्र्यां. कार्याकृतनिवासिभिः॥ तावककृानलीकायद्वेत्र
विघ्ननिवर्त्तिनी। चन्द्रंस्वर्न यमस्यार्वो. अयत्नातापियस्थितः॥ अत्रीव्यपटलीं जित्वा. सामलोकमवाप्स्यति। कलौ चन्द्रस्यामहिमा नो
काल्येनवगम्यत॥ अन्यच्च प्रवक्ष्यामि. यतेयुक्तिं निगायत। सिद्धयोगीन्द्रयोः सनन्नू साधकाधिष्ठितं॥ सुरासुरपूगन्धर्वनाग

𑐰𑐶𑐳𑑂𑐬𑐵𑐢𑐰𑐳𑐥𑐶𑑋𑐣𑐡𑐵𑐟𑐸𑐳𑑂𑐎𑐎𑐫𑐳𑑂𑐎𑐲𑐸.𑐎𑐶𑐣𑑂𑐣𑐰𑐲𑐹𑐣𑐰𑐲𑐹𑐘𑑌𑐳𑐦𑐡𑐵𑐳𑑂𑐟𑑂𑐬𑐳𑑂𑐟𑐸𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐵𑐣𑐵.𑐳𑐰𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐵𑐩𑐩𑐵𑐫𑐣𑑅𑑋𑐧𑐖𑑂𑐘𑐵𑐳𑑄𑐣𑐶𑐫𑐣𑐵𑐎𑐵𑐣𑐵.𑐢𑑂𑐩𑐵𑐫
𑐣𑐸𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐾𑐱𑑂𑐰𑐬𑐷𑐩𑐶𑐎𑑌𑐔𑐣𑑂𑐡𑑂𑐬𑐟𑑂𑐰𑐩𑐵𑐬𑑂𑐐𑐾𑐣𑐵𑐫𑐵𑐩𑐵𑐣𑐸.𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐵𑐣𑐸𑐥𑐱𑑂𑐫𑐳𑐶𑐳𑐵𑐐𑑂𑐬𑐩𑐵𑐣𑐸𑑋𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐫𑑀𑐐𑐷𑐱𑑂𑐰𑐬𑐷𑐫𑐵𑐎𑑂𑐟𑐵𑐔𑐣𑑂𑐡𑑂𑐬𑐡𑐵𑐣𑐳𑑂𑐫𑐖𑐵𑐫𑐟𑐾𑑌𑐟𑐡𑐵𑐥𑐶𑐳𑐎
𑐬𑐷𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐶𑑅𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐶𑐫𑑀𑐐𑐷𑐱𑑂𑐰𑐬𑐷𑐎𑐸𑐮𑐵𑐣𑐸𑑋𑐳𑐎𑑂𑐟𑐶𑐡𑐷𑐛𑐾𑐣𑑂𑐫𑐣𑐎𑐵𑐣𑐶.𑐎𑐶𑐣𑐷𑐳𑐵𑐢𑐎𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐫𑑌𑐫𑐡𑐷𑐫𑑀𑐐𑐷𑐱𑑂𑐰𑐬𑐷𑐥𑐷𑐛𑐾.𑐬𑐹𑐥𑐡𑐾𑐣𑐵𑐳𑑂𑐟𑐸𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐶𑐡𑐵𑑋𑐳𑐟
𑐔𑐣𑑂𑐡𑑂𑐬𑐾𑐱𑑂𑐰𑐬𑐾𑐮𑐶𑐒𑑂𑐐𑑄.𑐟𑑂𑐰𑐫𑐡𑑄𑐳𑑂𑐎𑐥𑐶𑐟𑑄𑐐𑐟𑐶𑐣𑐸𑑌𑐄𑐡𑐩𑐰𑐎𑑂𑐬𑐶𑐣𑐩𑐸𑐥𑐷𑐛𑐾.𑐩𑐡𑐺𑐲𑑂𑐚𑐩𑐎𑑂𑐬𑐣𑐵𑐟𑑂𑐩𑐎𑑂𑐬𑐶𑑅𑑋𑐖𑐶𑐟𑐎𑐵𑐩𑐵𑐖𑐶𑐟𑐎𑑂𑐬𑑀𑐢𑐵.𑐖𑐶𑐟𑐮𑑀𑐎𑐵𑑅𑐳𑑂𑐫𑐎𑑂𑐟𑐵𑐎𑑂𑐬𑐶𑐟𑐵.
𑑅𑑋𑐫𑑀𑐐𑐾𑐱𑑂𑐰𑐬𑐷𑐥𑑂𑐬𑐥𑐱𑑂𑐫𑐣𑑂𑐟𑐶.𑐳𑐩𑐐𑐎𑑂𑐬𑐶𑐫𑐰𑐷𑐎𑑂𑐬𑐶𑐣𑐷𑑋𑐀𑐟𑐸𑐰𑑂𑐬𑐟𑑂𑐫𑐣𑑂𑐣𑐳𑐶𑐎𑐣𑐵𑐳𑑂𑐎𑐠𑐵𑐥𑑂𑐫𑐣𑐶𑐔𑐟𑐸𑐬𑑂𑐡𑑂𑐡𑐱𑑌𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐫𑑀𑐐𑐷𑐱𑑂𑐰𑐬𑐷𑐥𑐷𑐛𑐾.𑐫𑐸𑐎𑑂𑐟𑐫𑐶𑐲𑑂𑐫𑐣𑑂𑐟𑐶𑐖𑐵𑐰𑐶𑐣𑐵𑐠
𑐳𑑂𑐟𑐸𑐡𑐟𑑂𑐰𑐥𑐹𑐬𑑂𑐫𑐳𑐸𑐬𑐹𑐞𑐵𑑄.𑐥𑐶𑐒𑑂𑐐𑐮𑐵𑐳𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐶𑐡𑐵𑑌𑐢𑐹𑐬𑑂𑐟𑐾𑐣𑐿𑐰𑐫𑐡𑐵𑐥𑐵𑐛𑐾𑐳𑑂𑐰𑐲𑐵𑐩𑐵𑐰𑐶𑐳𑑂𑐰𑐰𑐶𑐲𑐵𑐩𑐶𑑋𑐂𑐟𑐶𑐡𑐟𑑂𑐰𑐵𑐰𑐬𑐵𑐣𑐸𑐐𑐣𑑂𑐟𑐸.𑐳𑑂𑐰𑐳𑑂𑐩𑐶𑑄𑐔𑐣𑑂𑐡𑑂𑐬𑐩𑐳𑐱𑑂𑐔𑐶𑐖𑐵𑑌𑐳𑐸𑐎𑑂𑐟𑐶
𑐣𑐷𑐩𑐎𑐸𑐐𑐵𑐣𑐳𑑂𑐎.𑐟𑑂𑐬𑐿𑐰𑐿𑐖𑑂𑐘𑐱𑑂𑐰𑐬𑐥𑐹𑐣𑑋𑐟𑐡𑐵𑐔𑐣𑑂𑐡𑑂𑐬𑐮𑑀𑐎𑐾𑐳𑑂𑐩𑐶𑐣𑑂.𑐡𑑂𑐰𑐶𑐖𑐬𑐵𑐖𑐵𑐥𑑂𑐬𑐶𑐫𑐵𑐎𑐬𑐩𑑂𑑌𑐡𑐶𑐰𑑂𑐫𑑀𑐰𑐶𑐰𑐶𑐳𑐶𑐫𑐵𑑅𑐎𑐹𑐬𑑂𑐟𑑂𑐰𑐾.𑐟𑑂𑐬𑐶𑐎𑐾𑑅𑐫𑐸𑐎𑑂𑐟𑐩𑐰𑐿𑑅𑐎𑑀𑐰𑐿𑑅𑑋𑐳𑐵𑐩𑐬𑑂𑐡𑑂𑐰
𑐰𑐟𑑂𑐬𑐣𑐎𑑂𑐟𑐣𑑅𑐳𑐵𑐩𑐫𑐵𑐣𑐰𑐣𑐵𑐣𑐫𑐵𑑅𑑌𑐳𑑀𑐩𑐰𑑂𑐬𑐎𑐟𑐫𑐵𑐣𑐣.𑐳𑑀𑐩𑐮𑑀𑐎𑐾𑐰𑐳𑐣𑑂𑐟𑐶𑐴𑐶𑑋𑐔𑐣𑑂𑐡𑑂𑐬𑐾𑐱𑑂𑐰𑐬𑐳𑐩𑐸𑐟𑑂𑐥𑐟𑑂𑐟𑐶.𑐟𑐠𑐵𑐔𑐵𑐣𑑂𑐡𑑂𑐬𑐩𑐳𑑄𑐣𑐥𑑅𑑌𑐫𑑅𑐱𑑂𑐬𑐸𑐟𑑂𑐰𑐵𑐎𑑂𑐟𑐶𑐣
𑐣𑐵𑐬𑐎𑑂𑐲𑑂𑐩𑐵.𑐔𑐣𑑂𑐡𑑂𑐬𑐮𑑀𑐎𑐳𑐫𑐸𑐎𑑂𑐟𑐣𑐵𑑋𑐱𑐶𑐰𑐱𑐬𑑂𑐩𑑂𑐩𑐵𑐟𑐶𑐐𑐬𑑂𑐩𑑂𑐩𑐎𑐵𑐬𑐶𑐞𑑁.𑐫𑐠𑐶𑐰𑐶𑐲𑑂𑐞𑐸𑐐𑐞𑐩𑐎𑐵𑐰𑐶𑐣𑐷𑐖𑐮𑑁𑑋𑐎𑐠𑐫𑐣𑑂𑐟𑑁𑐔𑐎𑐠𑐵𑐩𑐶𑐩𑐵𑑄𑐱𑐸𑐟𑑂𑐰𑐵.𑐩𑐺𑐟𑑂𑐫𑐸𑐮𑑀𑐎𑐫𑐥𑐶𑐖𑐩
𑐟𑐸𑐳𑑂𑐎𑐟𑑅𑑌 𑑌𑐂𑐟𑐶𑐱𑑂𑐬𑐷𑐳𑑂𑐎𑐣𑑂𑐡𑐥𑐸𑐬𑐵𑐞𑐾𑐎𑐵𑐱𑐷𑐏𑐞𑑂𑐜𑐾𑐔𑐣𑑂𑐡𑑂𑐬𑐮𑑀𑐎𑐰𑐬𑑂𑐞𑑂𑐞𑐣𑐣𑑂𑐣𑐵𑐩𑐔𑐟𑐸𑐬𑑂𑐡𑑂𑐡𑐱𑑀𑑇𑐢𑑂𑐫𑐵𑐫𑑅𑑌𑑑𑑔𑑌 𑑌𑐀𑐐𑐳𑑂𑐟𑑂𑐫𑐄𑐰𑐵𑐔𑑌𑐳𑑂𑐟𑐣𑐹𑐫𑐟𑑂𑐰𑐶𑐩

𑑖𑑐

हाकारा. लोकानामुद्धरस्व धर्म्मिणि । कथं विज्ञापनास्याश्च. कथितानि शिवगर्भणो॥ ॥शिवगर्भोवाच॥ सृष्टा पूर्व्वं विचित्रं वै क्रमाद्ब्रह्म
सीकथा । उक्तो लोककथाख्यानं. विश्वनाख्यानकोविदो॥ ॥गणावूचतुः॥ पूर्व्वा सिसृक्षतः स्रष्टुं. स्रष्टुं च कश्यप. दक्षश्चादक्षः प्रजापतिः
निर्म्मोणा. दक्षाज्जातः प्रजापतिः॥ मरीचिर्दुहितस्तस्य तथा लोकस्य रूपिणाम सर्व्वलोकस्य वीहितश्चा. वाहिनी प्रमुखाश्चतुराः॥ नाहि
कस्तानपस्माब्रें. प्राप्योबेश्वेश्वर्यापूर्वी । सृष्टावाविनामहादेवो. देवः सोमविरूपणः॥ तत्र नापि महादेवो. तत्र मायरूपापि सः॥ पूयते
तत्र नाभुत्वाः. सनातनक्षेत्रविष्यामि॥ लिङ्गं संस्थाप्य सुमहत्. तत्क्षेत्रं श्चव संस्थितं । ब्रह्मणायास्मिंश्च. सज्ञमश्चवतसन्निधौ॥ दिव्यो बर्ष
सहस्रं तु. पूजयित्वा संस्थितं । तपस्तप्त्वा महत्तासिः पूजयित्वा दुष्कर्ता॥ ततस्तुष्टो हि विश्वेशो. वरं तस्मै वृहमी । सर्व्वासामकवृकीना.
मकार्थसिद्धि तवत्कृता॥ ॥श्रीविश्वेश्वर उवाच॥ सृष्ट्वार्थं हि तथा पूर्व. मेमेद व्याक्तितादण्डी । पुत्राव लोकि स्रस्वाद्दा. तामनक्षत्रमत्र
वे॥ पूजयित्वा संस्थितं. तपश्च स्वपसाधुना । तवनाकि स्रतश्च पूरं स्व. मिक्षु आवा तविष्यति॥ कामिश्च ब्रह्म समस्तस्मिन्. तत्र हि श्चाक विष्ठ
था महादीना स्वर्वाणीनां. यानया पूज्यमूले माः॥ ओषधीनां सुधायाश्च ब्राह्मणानां तथैव च॥ पति सर्व्वा तव स्याधि. ननयस्थाश्च तानना.
॥ तव मे नामितं लिङ्गं तत्क्षेत्रं श्चव संस्थितं । पूजयित्वान वाणका. तव मे लोकमुत्तमं॥ उपविश्वान्न गोक्षस्य. लोकान् वस्तु तथिष्यति।

सर्व्वासां नायकानां हि सप्तमान्यं करिष्यति ॥ नक्षत्रपूजकायत्र . नक्षत्रव्रतमाश्रितः ॥ भवालोकं करिष्यन्ति . नक्षत्रसदृशप्रभाः ॥ न
क्षत्रपदरक्ताशनी . नमीवार्धकदावन । नरविष्यामितकाल्यां . नक्षत्रमण्डलीक्षकाः ॥ पूजितिव्रतमवापनस्था . बुद्धलोकः शिवगर्भः
शृणुत्वथ । गणनायकं गणस्यासंकथां . कथितं तथा पितित्रिमूर्त्तनमस्ता ॥ ॥ शिवगर्भोवाच ॥ कथं लोकाय मण्डलानां बुद्धगणरूपवृक्षलो
वीसूवरुनातित्रम . मन्त्रश्रीणयन्ततनीं ॥ ॥ भगवानुवाच ॥ शिवगर्भ नृणु कथयामि मानसायायाधकाविनी । स्वर्म्मगान्वविनायाय .
नायक यविनागिनी ॥ आश्रा पूर्व्वमक्षकाक्षि . गावास्यां यवित्रकृतौ ॥ साश्चात्कारमायन्नाक्षि ऊवाजस्कवाग्य नः ॥ दक्षिणमावाऊसूय
स्य . यन त्रिरुवनक्षनी । नयस्कनायसाक्षुपी . वस्मानान्दगनीर्द्दश ॥ स्वविनयमपूरुनःपीतात्रेद्व . दिनस्यायः ॥ नाथः सर्व्वेषवीनायक .
स्वामिनां मध्यनितवत्र ॥ निर्म्मलानां कलानायं . गवधियांश्रगीयन । उग्रत्वनायमार्दयः स्वकर्म्मल्लकस्यनृ ॥ मूदकूमूदिमानी
य . स्कनाक्षिज्गगनासर । निर्द्दग्धवानृनःक्षनट . दगेनादर्श्यमदूलः ॥ कि मन्येस्तुगसंसारे वमायनसमाविर्ध्वः ॥ निऊाकमाक्षसर्व्वक्षः
कलीयस्याव नसयनृ । विरुस्यनः यवेस्यान्यां . मेन्वर्या मटमाक्षिनः ॥ पूवाक्षिनस्यायिरुवाड्रोरुवङ्गि वयस्येवे ॥ ऊकायमयसामावा
पूयवानूयग्रालिनी । वार्यमा पिगीर्द्वालेर्द्वरुदवर्षिक्षिःपूनः ॥ नायकलानिर्व्वर्दोभा . क्षिऊनास्यनस्येवे । क्षित्वाभिनर्वीकामनक

स्यनारब्धेतुनमनः॥ध्यानममनददित्रिवत्सुसाचिय.दक्षिणायपिशिमाविनिर्म्मितं।दीपराग्निकवामेद्गोष्ठं.नाक्षिपदममसस्तुक्तिष
ना॥स्तुपिपदसमदमाद्धिनं छिनं.संगितंस्वःममिनाक्रन्दर्ज्जितं।दुर्ज्जनं विछिन्नमार्यमज्ञानं शुद्धयापितविवृद्धमानसं॥धिग्धिगन
दधिगर्ज्जितवछितं.नरोक्रमक्षणविलक्षितं यमः॥वीक्ष्य नक्षणमवापूरक्षया.यामिमनविपदः पदनद्य॥कः कामनननिर्ज्जितस्थि
जगतः.पूष्यायूथनायक.कः क्रोधस्यवगङ्गानानवकालरूनस्यमाद्धितः॥यामिक्षाननरुक्षक्षिन्नहृदयः कानाफवानायदं
कानाञ्जुतिरमाद्भनान्वयपदवीं यानायिसक्षावनः॥स्तुपिपद्यकमलाद्धिवर्यरत्ना.प्राप्यमायरुपद्दिकार्ज्जितं छिनं।निश्चलं सदय
दृश्यकर्छितं.कार्यमार्यचपितेः॥संदेवमनु॥नयदाक्षिणसमानी.सच्चसर्ज्जदद्दुलक्षणः॥नृजाथपार्श्वेजगदुरूक्लीवाजगवन्वमू.
॥गनन्बुद्धतिरानाम.पदमाखमहात्मना॥उत्सृष्टदेवदवाय.मनमत्तागितंयगः॥गयास्त्यद्भमरुवनू छार्दमनावकामयी।
गगरुत्वकानुपदरूकाङ्क्षि.रुद्वरीनारुवद्धिधिः॥निवार्यनूतुं समवान्.संवर्जनमलवर्छ्चसं।ददावक्षिणसमानी.स्वयमवपिनामदः॥स्तु
थान्नर्वर्मालाङ्क.जानीप्राप्याव्हत्यमितिः॥मदीयासीननकानी.गर्ज्जीधार्यः कथयेत्नः॥लुद्धीकास्त्रसमासाद्य.गर्ज्जिसाचाल्यसर्ज्ज
हाजानमात्रःस्फुरन्वान्.दवानामाक्षिपद्धपृः॥नतः संगायमायन्ना.स्वातामूढः स्वतारुमाः॥सर्वछद्धिसनःकरस्य.सामस्त्य

थवृत्तस्यन ॥ ४ ॥ पृच्छामास यदा देवी र्नो ह्मणा वामि सुरुया । तदा सा गत्तुमायक्षाक्रमायण्णा मिमरुसा ॥ मन्त्रिवार्य्यम दात्तुक्ता. मावी
वयस्कं संगर्यं । याब्राब्रयाऽङ्कं मिः आर्मः सामसौमि पिनामधं ॥ तदा स मूर्छ्या आह्वाय ताराया गर्भसंभवमितिः ॥ बुधश्च संज्ञया नाम तु
स्य बालस्य धीमतः ॥ ततश्च सर्व्वदेवैश्च स्तुतो नृपबलाधिकः ॥ बुधः सोमसमायुक्ता. तपस्तत्तु निश्चयः ॥ जगाम काशीं तिर्थं
ला. कालिविश्वेश यालिनी । तपलिङ्गं स्थापितश्च. स्वस्वनाम्ना बुधेश्वरं ॥ तपश्चचार तस्याग्रे शिवं संगीलयन्नृदृधि । वर्षाणामयु
तं वाला. वालग्वु मिलकंगितं ॥ तपा क्लिश्य मितः श्रीमान्. विश्वेश्वरो शिवः सर्वनः ॥ बुधेश्वरात्मकालिङ्गात् उदितो यो महोदयः ॥ उ
वाच वत्स सन्तोष्या. कामितं यो महत्तपः ॥ वरं वृणीष्व को वुद्धि वृ न्मय थिवि बुधेक्षम ॥ तदा तमिति पस्या लिङ्गं संगीलनतवाप्यसन्ना
स्मि महाकायो महा. नादप्रत्यर्चितिविघ्न ॥ ततो मितु वाच वत्स्याप. मर्गं घेभावनिस्वनं । भूवय रूपायि स्नान. सस्य सजीवनायम ॥ उल्मार्थ
लावनयावनृ. पूतः ॥ पश्यति वालकः ॥ तावल्लिङ्गं दद्दर्श च. त्र्यम्बकं गतिं गच्छते ॥ ॥ बुध उवाच ॥ नमः पूर्णात्मनेऽतुभ्यं. कामी नृपत
मस्तु ते । विश्वरूपाय नमस्तुभ्यं रूपाय नामायत नमः ॥ नमः सर्वार्थिनाशाय. ब्रह्मनामानी शिवात्मने । सर्वज्ञायनमस्तुभ्यं. सर्वकार्यनमस्तु ते ॥
कपालिने नमस्तुभ्यं. रुद्रिणं गमायायतयू नमः ॥ रुद्राय दतवरकनय सौ. तयानृयायमत नमः ॥ शुक्ल शिव शिवाकान्त. गाकणा कण्ठमूलरूत् । शशि

५२

गेश्वरसर्व्वगं.गङ्गाधरध्वजधूर्ज्जटं॥पिनाकपाणिंगिरिशं.त्रिनेत्रंसदाशिवं।महादेवनमस्कृत्यरुद्रंदेवदेवनमाम्यहं॥स्तुतिंकर्तुं
नजानामिस्तुतिप्रियमहेश्वर।नैवपापविमुक्तोहंनिर्द्वन्द्वाभक्तिरस्तुमे॥अयमवदवानाथप्रसन्नास्मिवदाम्बरा।नान्यैर्वरंवृते
त्वलःकथनाम्नदायिधामनःश्याकमहेशान.स्मृतस्तुत्यापिनाशिनश्रीपदिजराममहानामसौम्यसौम्यवचानिधे॥नक्षत्रलोका
दूपरिवलोकाकविश्रुतः।मध्येसर्व्वग्रहाणाञ्चस्थास्यसिपवेत्रपदापदा॥त्वयादेवस्थापितंलिङ्गं.सर्व्वेषांबुद्धिदायकं।दुर्बुद्धिहरणं
सौम्यत्वल्लोकेवसमिप्सदं॥इत्युक्त्वाचएवानुगच्छन्नेतेवालकवाधीयन।बुधःस्वलोकमगमत्बुद्धदेवप्रसादतः॥ ॥गणाऊचुः॥का
श्यांबुधेश्वरसमर्च्चनलब्धबुद्धिःसंसारसिन्धुमधिगम्यततोव्रजन्ध।मज्जन्मज्जनविलोचनचन्द्रकान्तिःकान्ताननस्थविधवक्त्रबुः
धेद्रलोके॥चन्द्रेश्वरपूजात्मगोदृष्ट्वालिङ्गंबुधेश्वरं।नबुद्ध्याहीयतेजन्तुरन्तकालेपिसुव्रत॥गणौआचक्षाणौकथामित्थंवक्राण
बुधलोकगौ।येवद्धिमानेसंप्राप्तौशुक्रलोकमनुत्तमं॥ ॥इतिश्रीस्कान्देपुराणेकाशीखण्डेनक्षत्रबुधलोकवर्णनंनामपञ्चदशोध्या
यः॥१५॥ ॥गणाऊचुः॥शिवशर्म्मन्महाबुद्धे.शुक्रलोकोयमुत्तमः।दानवानांसदैत्यानां.गुरुर्यत्रसत्कविः॥योत्ताववर्षसह
स्रेवै.काशीपुर्य्यांसुदारुणं।यःप्राप्तवान्महाविद्यां.मृतसंजीवनिंशिवात्॥यांविद्यांनजानातिदेवानाचार्य्योपिबृहस्पतिः।अनन्तमृत्युजयानू

स्वान्तान् यावद्यागं जपेत्क्रमात्॥ ॥शिवशर्मोवाच॥ कार्यं गुरुकृतं नित्यानां यस्यायं लोकडलमः॥ कथयन्तन्त्रविद्यायाः मृतसंजीवनी-
दयान्॥ श्रावयस्वथमिदं देवी यदि प्रीतिर्मयि प्रियः। ममस्नेहो यदा दुर्ददेवी गुरुकस्य तनमीकथा॥ यदि गुरुत्वायायपमृत्युस्या. कोयन्यगुरुत्व-
यायुनाः॥ रूमयमनयिसावस्या. नरुयँवायिजायन॥ श्रृजीयवर्लमानायाम न्वकान्वकैवतिलोमः॥ श्रूनिर्घ्यापयि वृष्ट. वज्रवृष्टपिना
थयाः॥ श्रूयस्त्यनकायुका. दन्वकः गुरुकसन्निधि। श्रूधिगम्यवसामद मवनूकनथाक्लमान्॥ रुगवँस्वामू याछिय. वयंदवाँग्वस
नूगान्। मन्यामकरुलेसुल्यान्नूजायन्त्रादिकानयि॥ कृंजनांङ्वस्दिरुस्या. गनृजस्यङ्वारुअः॥ श्रूस्मकाविस्यमिसूसा. उवायुः
स्मदनूयकाम्॥ वजवृष्टमनिर्घ्य. विविशुद्धयदानवाः॥ विधूयस्यमथनीकेजदेनापार्द्धिनाङ्वा॥ वयँल्वकुवमाङ्ल्वा. यर्ववाङ्व
निग्वलाः॥ स्कित्वावचानिःगकाब्राक्षलेन्द्रमकाढव॥ श्रूपकावनवववयँ याबीम वसूरवप्रेदी। यदावाः यसूनाल्वेवगुरुग्रामा
यिवानिर्ग॥ श्रूकिनकाकिनाविप्र. यनस्वंगवलगमान्। पन्यपुत्ं वृकुणुस्क. कूजस्कजम्कमवव॥ याकेकील्वयनस्वैरव. वियाकेयाक
कायिलीं। मयेरन्द्रदमनंगूनं. गूवामवविदावलीं॥ प्रमयेर्कीमविक्रान्तः क्रान्तमृत्युप्रमाथिनि॥ स्नूदिनानूपमितान्यव. जाक्तिपि
ववन्धनान्॥ यापीत्वाकलधूमैव. यरुस्वंगवदीपूवा। ववाविद्यात्वयायापा. नस्याः कालायमागतः॥ श्रूयविद्यारूलमकरुरख्यान् सं

मौ

५३

जीवयिष्यामः। पश्यन्तु यमथाः सर्व्वे त्वया संजीवितानि माम्॥ ०॰ स्यन्धकवचः ग्रहत्वा. स्किन्धोर्स्सर्ग्गेवामुनिः। क्षियिनू स्मि मँ मध्याकु
त्वा. दानवाधिपमब्रवीत्॥ दानवाधिपत सत्ये. नथ्यं अक्रामिर्न्त्वया। विद्यायार्ज्जनमनध्वि. दानवार्थं मया कृता॥ पीत्वा वेर्षं सद्धी वे.
कणधूमं सुदुस्सहं। मयाप्राप्तश्चवाद्विया. वान्धवानां सुखावहा॥ वनमाविश्य यासार्द्धं पूमथ्येमं षिनावले॥ उ स्मायायिश्चास्मानानि.
ष्मान्यान्यम्बूधयाजथा॥ निर्व्वण्णान्तीनूजानुस्वस्कन्नु. सुध्वनयनन्नूथितानू। स्सस्मिन्नर्द्धब्रह्मापि. दानवान्थितान्त्रयः॥ ०॰ स्युक्रा
दानवपतिं. विद्यामावर्त्यसन्नक्षिः। ब्रह्मकेन्दैवयमूद्दिश्य. नउवस्कूर्द्धनायुधाः। वदा०॰ वसदस्यस्माः समयवायथाम्बुदाः। ब्राह्म
णेस्याय्यथःदत्ताः ग्रहस्यार्थे मनापधि॥ उ जीवितांस्तु नान्दृष्ट्वा. नूकृष्णायानन्दा सुरान्। विन ग्रः पूर्व्वदेवास्त्रजन्तपूर्व्व ०॰ वा
म्नूदाः॥ शुक्रेण जीवितान् दृष्ट्वा. दानवास्तान् पुनःपुनः। धिक्का व्यमनद्धवणे. स्कवन्त्यान्यामब्रुवन्॥ स्नाऽव्यर्थं नूयेषुमथेच्छ
वाणी. नस्मिंस्तदावर्त्तन युद्धयक्षः। समर्थितास्सर्व्वकर्म्मदृष्ट्वा. तिल्लादपूजास्यग्मनम्बदगी॥ ऊअमितात्मजयन्त्यानि मूत्रमूवाव
नन्दाकनकावदानं। गतेज्ववार्णवेण कार्म्मदेव. दैवेच्चसेन्द्रे वपिदूष्कीयम्॥ नष्टार्म्मेवनाश्रक्तमँ व्यनः संजीवनानामिमना
नूचियक्षान्। स्नावर्त्तविद्यां मूतजावदाग्नी. मेकैकमूर्द्धिच्चसन्त्लमीगा॥ उ स्तुत्स्कूस्मादिकूजम्भजम्भ. विपाकपाकादिमहासुरेन्द्रा.

ः। यमालयादश्च पुनर्निवृत्तो । विद्याधरजनैः प्रमथैर्गुह्यकैस्तथा ॥ अदितिश्चैव दैत्यैश्च वसवान्नितस्मात् संजाता यदत्रपूनः पू तस्मात् ज्य
ः कृतानां रुविकामदेण । गतेष्वन्यार्णां कृतं च वरगाक्षिः॥ स्तुत्वा वसुकः प्रमथेश्वरेण । स नन्दिनो प्रमथेश्वरेणः॥ ऽ वाचदेवरुप
रु संस्मृतानि । सं नन्दिनं सर्व्वगणेश्वराङ्ग ॥ नन्दिनूप्रयाक्षिरु विनामिमार्ग द्विजन्दवर्यो दिविनिन्दनानी । मच्चानुसमुद्धरणाय थाः
नयस्व । येनाय थालाव कमण्डलुजाम ॥ स त्ववसुकाव रुपरुष्ठ जनन्नादन्त्वाव वर्षि रुनादः॥ जन्मसूर्ण्णकरवि स्मयनी । यत्रा
रुवकाम्न्विवद्गदाय ॥ सं वन्दमानदि मिजः यमस्कैः याद ॥ सिववाचायलगोलरुस्कः॥ विष्णासैदेव्यान्तलवानुजचान । कार्य स ७५
नन्दीण वसायधेस ॥ यस्मात् मत्त विचूनरूपणारू । विमुक्तकर्णवलिनाम्दाम ॥ विद्याजयिप्यान्तस्त्वानुजम्भः । सूनान यः सिरु
वत्तानस्कन्दः॥ दक्षलिगूला पिपरण्वयाना । मुरुश्चवक्रायलकम्भनानी । नन्दीश्वरस्यापविज्ञानवन्द्या । वर्मैव वूर्णैजलयाण्ठ
वार्ग ॥ सं नार्म्न वैप्राद्याप्तगता पितराजा । सुरवाग्निनागस्कन्दमालिदस्वा । सायासूप्रवरुसुवदेवयुद्ध रुवस्वयार्ग्ववाथिनापिसिन्याः॥
सूर्यसङ्घक्षा रुगवन्निनीदं । निवदयामासरुवायगीद्ध । जयाद्रुतयववदवदवा । यथापद्मानैषु विनाप्रदवं ॥ न किञ्चिद्
क्षासदिरूनगोपा । विक्रयवक्रौरुलवमूकवीन्द्र । काकानवेस्कनमस्ये ः समस्ये । वृश्चार्व्विमूकारुरुरुसिरूपि ॥ कापनिगार्ण्णि

तिजन्मवनं.देव्याजयागान्नन्दिनावरदत्वा।दैत्यैर्व्विमुक्तान्दृष्ट्वावानलेत्याः।जगुर्ज्जैर्व्विहीनान्दृष्ट्वालोकमान्या॥गत्रीयहीनान्दृष्ट्वाजा
तसंघा.हिंसायथवाथ्ययननहीनाः।निथूंसमाःसत्वपाना।अथोवे.अर्थसमान्यर्थविवर्ज्जितान्या।यत्याविहीनान्यअथत्रयाश.
अथाविपन्नान्दृष्ट्वमान्तेलोघाः।सत्यायुर्व्विहीनान्यअथाक्षयुन्याः.वृक्षैनहीनानिअथाग्रहाणि॥विनाअथात्तेरुवणकिमकी.रुवाहि
हीनाःस्वरूलेःक्रियोघाः।नन्दिनाप्रदत्तगुरुः.गिलितस्त्रविषादिना॥विषादमग्ननन्दिन्याहीनमानवलोत्सवाः।मानुवीक्षाविग
तात्याहातन्वकाःप्रत्यगाथगा।कर्थिविक्रमानयगा.नन्दिनावक्षितावयं॥मनुर्व्विनादत्ताःप्रात्याः।सर्व्वथामयनननः।थेर्य्यौवीर्य्य
गतिःकीर्त्तिःसत्वंनजःयथाक्रमः॥युगपन्नाहतैस्सर्व्वमकस्मिन्सार्न्नवहत।थिगस्मान्कुलयुक्तायै.नकापिविद्विजयहमः॥
स्तुनूःसर्व्वसमर्थश्च.तामात्रागानवायधि।नष्टैर्य्यमवलंत्याहसूक्ष्मधमपिकिःमहा॥सूदयिष्यामिहसर्व्वान्.प्रमथानसदनन्दिनं.
कृपैतानविवशान्हत्वा.सहदेवैःसवासवैः॥सार्न्नदींमावयिष्यामि.जीवयागीवकर्म्मत्तिः॥सवायियागात्यागेन.यदिनामस्वयं
प्रस्तुः॥गतीनाहस्यनिर्गच्छ.दस्माहेणमयालिनान्दृष्ट्वाअन्यकावत्ः।दृष्ट्वातानवामस्यनिस्वनाः।प्रमथानर्द्दयामास.मर्द्दश्चकत
निम्नयाः॥सत्यायुषिननाजातुगुक्ताःस्वःप्रमथावलात्॥सूसत्यायुषिक्रिकृत्वा.यक्राःस्वामिनमाहवा।यस्वामिनंविहायाजी.व

म।

द्रुमां न धनाज नाः॥ याज्ञिनयाज्ञिनियमः. मन्वनामित्रमालयैः। कूयगस्कँधमान्याति. मलिनाद्धनरुपिंग॥ ॰ङ्कामूत्रापिस्पृखिना.
नस्यूर्न्मानवन्माजिनाम्। किन्त्वानैः॥ किन्न्याकिंत्व. किंकार्थयविमर्जैनि॥ ध्वना मार्थयदिस्मार्तं. पुनर्जवमत्वायद्धा। संप्रधार्यमिकर्व्व
नी. देयाश्ववदजिनस्पदा॥ ममन्तूः॥ प्रमथानाजो. वनस्तार्ष्टिनाद्यवे। नत्रवाल्यापिवजोष्वैः॥ कटङ्कटगिलागमि॥ रुद्रगुल्मा॥ किन्तिपा
लेन्द्र. गकिकल्पपवङ्वधेः॥ खट्वाङ्गयष्टिभिः शूले. लकुटमुद्गलैर्वृतैः॥ पवस्यवमखिप्पलः॥ प्रवकूः॥ कोदनस्मरुन्। कार्मूकानीविरु
स्थानी. यमनावइयनच्छिनीं॥ भिन्दिपालभुशुण्डीनोञ्चलिमानीनवाम्रधनू। वनमूर्यनिनादेन्व. गजानां वरूवंतिनैः॥ द्धमायवोर्जेया
नीव. महानूकालाहलीकवन्। प्रतिस्वनववायूपिश्यावारुण्यार्योदन्त्रैः॥ कूस्तानूलायरुस्तारूणा. महाकायामाक्रवाहवन्। गजवाजि
महावाव. सूक्ष्मकुञ्जयकालिवा॥ कंपनध्वजपताकानि. कीर्त्तिप्रकटनेशानि। वृषिवाजनावविदा लिङ्गयच्छकिरथानि॥ पिपायिकानि
श्रेन्यानि. मूमर्द्धन्मूरुद्यपवे। दष्कायेन्याय्रः प्रमथै. र्ऋक्षमानमिनस्मत॥ दूद्रावयथमास्कय. स्वयमवान्यकागणानूगणवजप्रर्के
शैस्मे. र्वुजयोनेर्न्नगा॰ङ्का। प्रमथानलिङ्गवाने. र्विस्मायाङ्कवमायदाः॥ याक्तमायाक्तमायान्ते. द्रूवस्कनिकण्ठस्किर्मै॥ प्रयाकेवामसं
स्पाकि. र्वोधाद्धा। जैस्पदान्वकः॥ विनायकनस्कान्दनं. नन्दिनासामनन्दिना॥ नेगमयनगाखवन. विगाखवनवलीयसा॥ ॰ङ्क्याघेस्तु

६७

गलेवृषेऽत्र न्वकाप्यन्वकीकनः॥ त्रिशूलं शक्तिवाल्लौद्य क्षानासीयानयामिहिः॥ ममः कालाकलाजालकः॥ प्रमथास्युबसनया॥ नन
शब्दनमहुमा. शुक्रः॥ स्कन्दैरेदनस्किनः॥ स्किज्ञान्बयाग्र मनूस्याथ. विनिककायथानिलः॥ सयकलाकान् स्यामाला. वृजदकम्बलाक
यनू॥ वृषकनामायलेन्द्राणी. सादिव्याप्मनसाक्लथा॥ स्तुवनानिषिविषयालि. यूद्धश्चप्रमथास्वरी॥ सवर्षाणांगमंकूच्ची. रुबस्यायाविका
त्रमनू॥ नमस्यादहृगेन्द्रं. शुवन खेरवलायथा॥ गाम्भवनाथयालेन. शुक्रनूयलसार्न्वबः॥ वस्कान्वैन्दवननामायिरुनादबन
साबिनः॥ शुक्रवन्तिः यनायस्मा. रुस्मात्र्वैरस्तुनन्दनः॥ कर्म्मणानन्दशुक्रासि. ममपूर्वासिगम्यामा॥ ००रुयबमकादबन. शुक्राः
र्कयदग्यूमिः॥ विवगयानवानीकं. कादम्बिन्यायथागजी॥ शुक्रादयाम्बूदलरूयदानवमहार्ण्कवः॥ यथाचन्द्रादयरुर्माडूर्म्मि
मालीमहादधिः॥ रून्वकान्वकारुत्रार्व. वर्द्धमानमहादेव॥ ००र्त्कनाम्नारुरवकृत्रः॥ सवेसार्न्वनन्दनः॥ यथाचविद्यांगोवाय
मनसंजीवनीयवी॥ गंसानन्यसान्वाव. स्मन्निशामयस्त्रवन॥ ॥गणावृक्षः॥ यूवायौरस्तुदायादा. गन्धावानायीयवी॥
स्मूत्तुजस्वदजाद्भिज्ज. जरायुजगमिप्रवो॥ संस्कयालिङ्गाणा॥ कूपकलाकदम्बनः॥ वकूलालिनयरूप. श्मायनूविल्वश्च
नविल्लु॥ गजर्वयकधूत्तरकवबीनकूगणयेः॥ मालतीकर्णिकारांश्च. कदम्बर्वकुलोत्पलैः॥ मल्लिकाणनवरैश्च. सिन्दू

वाणैः सकिंशुकैः॥ साशोकैः कर्णिकारयूथीभिः पुन्नागैर्न्नागकेसरैः॥ कुब्जकैर्म्माधवीभिश्च. पाटलाबिल्वचम्पकैः॥ नवमल्लाचि
वकिलैः कुन्दैः समुचकुन्दकैः॥ मरुवैर्बिल्वपत्रैश्च द्रोणैर्म्मरुवकैर्वकैः। ग्रन्थिपर्ण्णैर्द्दमनकैः सुगन्धाचूतपल्लवैः॥ तुलसी
दलगन्धाभी. कृष्णतुलसीकुशाङ्कुरैः॥ नन्द्यावर्त्तैरगस्त्यैश्च. पलाशैर्द्दलदावूरिः॥ काश्मीरनालैः कुरवकैः दूर्वाङ्कुरकुरुण्टकैः॥ इ
त्थं कमलैः कुसुमैः पल्लवैर्न्नवैर्न्नवैः॥ पत्रैः गन्धपुष्पैश्च सममानर्च्चनं कर्यात्। येषां मन्त्रैर्द्रोणामिन्निर्लक्षक्लुवः प्रयत्नतः॥ स्नप
यामास द्रवर्ग. सुगन्धस्नपनैर्बहु। सफलस्रकत्वो विभ्रेणं ऋन्धनैर्स्वक्षकर्द्दमैः॥ समालिप्य नवविभ्रेणं सुगन्धैर्व्वर्ण्णकैर्नान्यापि गीतनृ
त्यावद्यैश्च ग्रक्षकस्तुतिभिर्व्वहु॥ नानासफलैर्व्वलैश्च. स्नात्वा सुष्ठावण्णकं शं। सफलैश्च पञ्चवर्ण्णवदामिक्षं गुक्रः समर्द्धेयं॥ यदा देवेन
नूत्नाकं. मनोगपिवता नमूरवं। तदा त्री नियमं धार्य. ज्याफमीव दृश्यते॥ ब्रह्माण्डत्याशनसायान्त. व्याप्ताख्यं महावली। भावनार्व्वाश्चि
सकः. पित्रिद्धीश्यैः सदिनस्याधि॥ निर्म्मलाकृत्यमन्वन्ता. दत्वा वर्त्तं पिर्न्नक्षिनं। ब्रपधौकल्पभूमौ पैसफलैश्च गन्धदीक्षितैः॥ एवमादनदादवी.
मार्ग्गनायमधात्मन। तस्माल्लिङ्गाद्वितिर्म्मसा. सफलसा काम्पिकयूनिः॥ ङवावववविभूपाङ्कः साक्षाद्ब्रह्मायणी पभिः॥ नपानिधेयसत्ता
स्मिव वैवनयज्ञार्म्नैव॥ निगम्यानि ववः गम्भ. वम्भा ऊनयनाद्विऊः॥ ऊद्यदानन्दसम्पाद्ब्रह्मामायेश स्थितमविपदः॥ तुम्लावाष्टननूऊ

नु

हृष्टप्रफुल्लनयनायेशः ललाटे श्रीलालाटेजनिमाधाय च बद्धजयजयमित्र॥ ॥कार्त्तिकेयनाथ॥ त्वं शंकर शिव शिव शिवरूपमस्य नमस्ते मन्म
नयस्य क्रिमकानिनिंगाय वान्मौ। दर्दीप्यमानदिनमणे र्गणे क्रिमाय लोकत्रयस्य जगदीश्वर ते नमस्ते॥ लोकेश्वर मदीश्वर महेश्वर मह
महाकि निर्म्माल्यिकौमुदमुद ॐ समूलसमूर्द्ध। षिखाशिनाखिल नमाः सम माहि मीणो पीयूषपूर्णपरिपूरित ते नमस्ते॥ त्वं पावन पवि
सदागमित्र पूजाय श्रीकस्त्री विनाशन जीवन जीवनीद। गङ्गाय कं जन विवर्धित सर्वज्ञ नाम स्वच्छ निता कि कुल सर्वज्ञ जगन्त नमस्ते॥ विश्वे
शयाव कन नाव कयाव केक ङ का सन म न व नाम न दिव्य कार्य। प्राणि लोक जगदेक जगदा नक वार्थ कल्याण कयमिध मिगमर्दन नमस्ते॥
यानीयभूय पवम गजगन्य विश्वे विश्वे विविधि सुरविश काय मिनाय। विश्वे पविश्र मकुली किल विश्वनाथ। याना वग्ग कल मत्र नव नोन
कास्मि॥ स्या कागव्रू पवक्रि तत्क विनाव काग। जामाद्विकादेवविभि क देव विश्वम नमनु। त्वक्रः सदा सदग असे देवाय मि स्व काय। सं कावमवक
वकास्मिन नमस्ते नमस्ते॥ विश्वेश्वरा तमकविक विशाग्रवि ग्वं काविश्व नाथ कवका नाम नमस्ते माव। न त्वी विमान गमि माद्रिम या हि रू सः
नमा पव ष्यवपव प्रणमस्त नमस्ते॥ स्मात्म स्वरूप म वरूपपवम्य या कि ब्राकि स्कन्दं कनवव नाय वरूप मम नमः। सर्वात्मके ब्रात्मनिलयप्रमिरूप
रूप. निर्गुणनमास्मि पव मात्म मनाद्य मूर्त्ते॥ ॥ व्याद्य मूर्ति तिमा विरूमा स्थवस्था ब्रह्म्याभिवन्द्य रुद्रविश्वजनीनमूर्ते। त्रमरुमंसू विम

तं यतः मयूरनीत. सर्वार्थसार्थसमार्थं ननानना स्मि॥ सूक्ष्ममूर्त्तिस्कन्दनं. पविघ्नेश्वरमितः सार्व्वं वः॥ कर्णिकाभिमिलन्मौलिः छत्रनाम पुनः
पुनः॥ ॐ विष्णुनाम कादेवा. सार्व्वबला मित्रजसा। उं कपारूः मर्व्वाकस्यां ब्रह्मांतं प्रमं मद्विकु॥ उत्तरात्र दशनस्नात्मा प्रथमाभिमदि गङ्गा
कृतः॥ स्नाननापूर्व मयसा स्नानव्यावपितनत॥ लिङ्गस्नापन पूर्व्वेण. लिङ्गस्याचा बनन्व। विवरणा यकारव नाशु विना निष्फलनव॥
सूविमुक्तमहाक्षेत्र. पवित्रावरणेनत। तीर्थानां सार्थ्यप्रपञ्चमि. तत्रादर्शनं किंवन॥ सूनैनैव गताखण. समादनवदवाङ्गसः॥ सर्व्वं वं
प्रियमार्गेण. पूत्र जन्मत्वमत्यासि॥ सून्वं ववं प्रवक्ष्यामि. पुण्यार्थं यार्थैदवापि। कस्तीर्थ जिनत्याग नरोपि. प्राप्य गोमुखं लोपको॥ स्मृतसी
जीवनानाम. विद्यायाममति निर्मला। तथाबलनमकृता. मद्यैवपवित्रिनिर्मिता॥ तो त्वानुप्राप्य यामाय. मङ्गपूजा मकाशुवा। यात्मना तः
स्मि विद्यायाः स्पृस्याः शुचि तथानिधा॥ यं य पूत्रिःस्यनियतन मन्ता मावर्के विप्याप्ति। विद्या नियन्तत्र शतक्र. सप्रबलित्वामिरूपे॥ सर्व
केमयाग्निवन. तजाबाण्येभिगायसौ। ददीष्यामानं रुविमा. यदा नाप्रवनारूप॥ सूरितायक विष्णुन्विः. यात्रां मार्यानवापिवा। तथाति ह
क्षियतन. सर्व्वकार्यप्रदं स्मृतिः॥ तत्रादयरुविष्णुन्वि विवादादीनि सूत्रन। सर्व्वाणि सर्व्वकार्याणि फलतवभिन्नताभिद॥ सर्वार्घ्यमिय
यानन्त्वा. स्मृतसं आगतः शुराः॥ तत्र रुकारुविष्णुन्विरु कृत्वा तत्पूजाः॥ त्वयर्दं स्कन्दपिं लिङ्ग. शुद्वरणमिति संक्लिनी। यत्र विष्णुन्वि

मनूजाः स्नानसिद्धिर्विद्यानि॥ प्रावर्त्तत शिशुक्रय. नक्षत्रगणकाननवाः॥ तद्दिने शुक्रकूपस्य. स्नानं सर्वोदका क्रियाः॥ शुक्रेण मर्त्यैः
विद्यन्ते. गङ्गां महीं वयस्कली। स्नानं नश्शुक्रस्य मर्त्याः पूजनकाले नियमस्थाः॥ पुंस्त्वस्त्री जाप्य सम्यक्त्वा. रुविद्याक्रिन संगयः॥ तद्दिने
शुक्रकूपस्य स्नानं सर्वोदका क्रियाः॥ शुक्रेण मर्त्यैर्विद्यान्ते मनूष्याणि यमन्ति याः॥ गायन्ति विद्यास्तु सर्व्वे जनाः स्युः सुरवासिनः॥ ॐ
मिदत्वा च वान्धवः स्नात्वा लिङ्गेलयंसयी॥ ॥गन्धावतीतु॥ शुक्रेश्वरस्य यरुकाः शुक्रलोकवसन्ति न। विश्वेश्वरादृश्चिन नः
शुक्रश्चो क्षिय वनाय॥ तस्य दर्शनमात्रेण. शुक्रलोकमहीयते। ॐ स्नात्वा मा शुक्रलोकस्य क्षितिं नूकामक्षामन॥ ॥अथ स्नानडंवाव॥ ॐ
कं सर्वकाम्य काकथी. शुक्रलोकस्य समृद्धं न। शुद्ध्वन्नस्नातकेलोक मालूलोकथयद्धिजः॥ ॥ॐ शिवश्रीस्कन्दपूजालोकागीरवशुक्रली
कावर्णनन्नाम समाप्ता शोध्यायः॥ १७॥ ॥शिवगर्भावार॥ शुक्र सम्बन्धिनी देवी. कथं आविष्णु रामया। तस्याः श्रवणमात्रेण ब्रा लि
न श्रवणे मम॥ कस्य पुण्यनिधेर्लोकः लोकद्भुतवषनिर्मलः॥ वमदाश्चामुमुयुकौ. रुवन्तौ रुवमान्मम॥ धयित्वा घ्रावधाग्रास्यो वालीमम
नरूपिणी॥ नरु क्षिमधिगन्त्वमि. रुव न्मारव सूखाङ्गी॥ ॥गन्धावतीतु॥ मालादिमाङ्गस्य लोकाद्यं शिवगर्भान्तिवाः धरु उन्मक्षिवसस्य व
स्नाता. रुस्नानायंयथारुवन्॥ पूजा न यस्य नः गीतार्द्दकायन्त्यविद्याग तः॥ कालस्कलानूपयाभेकः स्वदविन्दुर्महीतला॥ न नः

कुमारः संजङ्क्लोकितमाज्ञोमहोत्सलोमा। स्वरूपसम्पन्नितमः साथ. धात्र्याधात्रीस्वकृपया॥ मातृयन्तृस्तनः स्वामि. प्रत्यामयागमः सर्वा
मलस्मयनपास्यूव. मूत्रपूर्यापूतानघा॥ अथसिञ्चनवनेना पापिसपितोयसुलोकना॥ स्तनस्याकरनवाढिन्या. मिलितमग्रस्तुरुचुमा॥ सर्व
गोपि हि विज्ञेयो. प्रसुनिर्णयप्रकाशना। मूकायसर्वजन्तूनां कालाकिंनसंर्पोवेना॥ अमृतनीहि रुवन्सान. मृतायत्रगनी पिलः कूनूप
ढसमासाय. यदीविज्ञेयनस्यद॥ अपुनर्मवदतास्मरयः विमूकातन. यकुथविनासीरस्यनयागेन विनानानाद्वमादिहिः सीरकृष्य
लिङ्गविविना. स्वनामाज्ञाचकंवदी। पाकुमूठ मलास्कन्नकीवलोगवनाकृत॥ हलदज्ञावचकुजा. यावदस्यानीचमथविनिर्याया
येनेस्वावनु. ननमध्यमलात्मना॥ अनाज्ञाचकनाम्नायो सर्वलोकमुनीयतः। नस्याकुस्त्मामलादबा. दत्वीयरूपदेमरुत॥ अज्ञाचकव
कुर्थाय. स्नात्वाकृतमहोत्सवि। अथज्योत्स्नाचकध्यानेनमस्यच्छिनयाकृमाः। नमयीपकपीताद. कदाचिदपिजायत॥ अज्ञाचकन
संयुक्ता. वकुथविलस्यनयादि॥ उपयागसमयसर्व्व. मनदूकैकालनवादिहिः नस्यान्तरूकृतजथे. सर्वरूपमिवाकृती॥ छत्रयाछन्दया
येवे वकुथ्याज्ञानयोग नमानवीयपिकहर्षिताः स्थिता. रुपिहीदशवार्षिकी॥ अज्ञाचकवकुर्थाः किपूताजङ्गगलोब्धवनः। अमृतवकुत
तूपर्व्वत्वाकेपुन्यसमन्वयः॥ एतकुकृत्वगीतय. संपूज्ज्यगनायकं॥ किचिदत्वानमूर्छितःसनविस्मेयनकिरूयमा॥ अज्ञाचकवनरूः

कोय ब्राह्मणस्योत्तरामा॥ तस्मिन्नन्तरे कल्लोकवसन्तिय वनमर्द्धय॥ ॥ श्रीयज्ञावकपूर्वमदिमा॥ ॥ भगवान् उवाच॥ः
ः क्तं कथयतो नवदं। नमो पूज्यवर्गीकथा। रुगवन्नपाद्याः प्राय। नसामिर्थं गुरुनाः पूती॥ नतान्तःकता दक्ष्य णिम्नयणम्मोथमा पू
नी। प्रपक्ष्ववार्य वर्यस्या कास्यायी पूवमूलमा॥ ॥ गलावूरुः॥ सर्वसत्वसमाख्याता। नानारत्नयीमनवायमः॥ सु स्वर्णवनायनादा
य। तसूत्रस्याः पूवः कथां॥ विधेर्विधिप्रसमस्तपूर्वं। रिलोकातवनीमूता॥ स्थाविताः सूः सूनाः सयः। मानसाः स्वस्थसन्निताः॥ म
नावनुज्ञितामूरयाः सर्व्वसत्त्वप्रवर्त्तकाः॥ प्रजापततत्तिवस। स्पष्ट रूढ वसलमः॥ सुतन्त्राज्ञितसानामवूस्या विदूयसल
मः। णोमोदामा जितञाप्त। मदवाद्विर्मोलाणयश्चा वदवदार्थतत्त्वःकलासूकुगलामलः॥ यावदग्ध्यातु सर्व्वसी। नास्तानीनी
तिविलमभ्यादिनायद स्यादितरूदविनानिविनः सदा। पूयवानुगालसम्पन्ना। गुणवानदगकालवित्॥ सर्व्वलक्षणसम्पन्न। सं
वृताः गुप्तवत्सलः॥ नगायगा पसा दृढिं। कांथ्यीसमरूतीन्दवन्॥ मरुन्निर्जं प्रमित्रायगाः रूर्वे रूपिसावनः॥ पूयूनेड। नवान्विती। विः
वातजाः महतवाः॥ तमः प्रसन्नारूगवान्। विद्धेडो विप्रसावनः॥ माविरूयमनालिङ्गा। न्मरुयांवाणिवनुवीनू॥ प्रसन्नास्मि
वतंवूदि। यस्तमनसिवर्कत। सुमिगस्तुसमालास्कूः। गुप्तवसामिदृष्टवान्॥ ॥ आज्ञितवसउवाच॥ उपगुप्तवन्नमन्दगनः॥ स्कूवू

[illegible]

स्तुतः॥ कृतावाशीघ्र यश्चरस्या यतिर्द्धीवस्यमिर्जवा॥ मृ स्यस्मात्र स्यययना. दयि वासमहात्मनः॥ गस्य स्यान्मृसंस्तुतावाला. प्रिभिर्द्ध
र्थैस्त्रिकालनः॥ समुत्पन्नमकाकार्थं न सवृद्धामकायम। यः पतिश्चापदःस्मार्थं. वाङ्वारत्न्विनद्विनः॥ कृस्यस्माप स्ययतना
त्रियर्ग ममसन्निधौ। दुर्नेमर्गो पवृक्तिःस्या. दयिपायवगीनं लीः॥ कृदःस्मार्थं पतनुरुनु. जोद्रुयीजीयरुरु वानानमाप्याः
तिमनारुप्याभिदःस्मार्थं ममायनः॥ प्रानः लुस्विःसमूत्थायः. यःपतिश्चाभिमानवः॥ ॐ मांसुभिंरु त्रिश्चारुं. गस्यवाघाःस्वदाः
नूनः॥ न्ववनस्कपितस्यालिङ्गस्य पूजां कृत्वा विधानतः॥ ॐ मांस्कुतिमधीयाना. मनावाश्चितमाप्ष्यामि॥ ॐ तिदत्वावनेगस्कुः
पूनर्बुक्कानमांकृयनु। सत्त्रान्दवगणानसर्वान्. सयज्ञावगक्तिन्नयानु॥ मानानगनामूसमालाक्ष. शिवाक्षकानमवुवानु। खिधेखिधेढिम
वाक्ष्य. दमूमावस्यगिंमूलीं॥ सुवूसर्व्वेसूनन्त्राणां. प्रचितःस्वस्तुले स्वेर्जुनूं॥ कृतिभिय ३ विधानतः. दवाचार्यपदमूद॥ कृतीवघिवलाक्षीः
डंम. मग्याना रुविश्वामि। मदपुयाद. ॐ ज्यांक्षीं. शिवस्याभ्यपतनृद्धनानु॥ सपङ्कःकःसूनावार्थं. वकानाक्ष्निनयनकथा। दवंदून्दृकयः
नदू. नेनरुन्यायाप्यातागणाः॥ सुवू पूजां या घूःसर्व्वे. गार्व्वाना मृदिनाननाः॥ कृतिभिक्काव भिक्षकेऽ. मेन्ऋपूजननवाविना॥ पूर्वेनेन्वेव
देयादा. द्विजीगः यनयगिवो। ॐ ल्वक्षिनयशवम्मात्मनु. दववृकूलमन्दनः॥ रुवनास्कपितलिङ्गं. स्ववृद्धियवित्रर्द्धनी। वृरुस्यनी

श्वरं दृष्ट्वा ति. स्वामेकान्यांश्च विमुक्तिमि ॥ तत्र पूर्वसमायाते. लिङ्गं मनन्नु समर्च्चयेत् । यत्किंचित्प्राप्तिमिच्छन्तु. सन्तु सिद्धिमधियास्यति ॥ व
क्ष्यामीश्वरं लिङ्गं. सयाते मश्रीकल्लोयुते । यस्य सन्दर्शनादेव. मुच्यते सर्वकिल्विषात् ॥ अन्तर्वेद्यां द्विजानां. वीयगान्नैर्भेन स्थिता ।
सूतो श्वपिषगङ्गम्बि. तत्र लोकमहोत्सव ॥ यस्य सन्दर्शनादेव. मुच्यते सर्वकिल्विषात् । उर्वेन्द्रमागमनेऽपि. यापं ब्रह्मायसवना ॥ स कथं
विलयं यामि. नमः सूर्योदये यथा । तत्रैव हि लोकप्रख्या. मण्यायामवकानागत ॥ वक्ष्यामीश्वरं लिङ्गं. नारदीयं यस्य कस्य विनाङ्गं मिद
त्वा वनान्तरः सर्ववाम्भवनामवन ॥ तु हि लोकतुलासार्द्ध. सन्ध्यापन्नाव कृत्यमिः । सुस्मिन पूर्वशिखिद्याथ. विस्मयोन्नादिका
नुस्यानू ॥ कुलत्रकाव स्वैलाकं विमुक्तानां मनाद्विजः ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ सुमिद्धम्यास्तुवालोकलायामदुर्वदर्गस्श्रागवनम्मो
पूर्वासीत्. प्रकामन्त्रलमङ्गुनी ॥ ये केनतत्र वीमस्. पूर्वी सोवर्द्धदर्णतु श्रद्धिजलद्धिज उत्कर्षार्य. तुंभा दाक्षोंशु विस्मिता ॥ ॥ नारदू
वाच ॥ माताव्यः कस्य याज्ञस्य. दायादा अश्विनी द्विजाप्रभृतेः ॥ न स्थान्तार्थ व न संक्षा. त्वयाः पूर्वीयजायतः ॥ कथं विद्वान न स्मरसि
पशोवत्तः मालिनी । यं स्नातव कृतवन यसा. नदी यत्र समन्विता ॥ मा द्वितीय स्य हि नप्तूर्वे मण्डलं स्याग्ध जया । पूर्व चिदग्धो वै. नामि
कामामिवाकृतम् ॥ नखल्वये मनाङ्गुष्ठः षष्ठि निस्मतादस्तामम । नदायकृत मिलाकार्य. मार्कण्डेय मिवाचयत ॥ न जस्ल स्था धिकं न स्यः

सा सद्दिग्धू र्विवस्वतः अयनामिमायया मा सत्रैलोक्ये मिषवन्मिस्स्तम्॥ त्रीण्यपत्यानि सा ब्रह्मन् संज्ञायाम भसान्विताः आदित्यज्जनयामास. कन्यां द्वौ च प्रजापती॥ वैवस्वतं मनुं पूर्वं यमश्च यमूनां तथा॥ नामितज्ञामयं पूर्वं श्राद्धं सालं विवस्वतः॥ मायामयीं ततश्छायां सवर्णां निर्मामयुनः॥ प्राञ्जलिः प्रणता भूत्वा संज्ञां छायाऽन्वदब्रवीत्॥ न वाक्ष्या काम्पिनीदवि. ण्मिविर्म्मीकानवालिकिं॥ ः संज्ञोवाच ननच्छायां सवर्णेग शृणु सुन्दरि॥ अहं यास्यामि सदनं. त्वयुस्थं पुनवत्सया॥ भवने वस कल्याणि. निर्विशङ्कं ममाज्ञया॥ मनुवयसमावेतौ यमूना यमसंज्ञकौ॥ स्वापत्यदृष्ट्याऽदृष्टव्याः. ममद्बालत्रयं त्वया॥ क्रमास्वायामि देवृके त्वया पश्योऽस्तु विस्मिता॥ ०ः आकर्ण्याथ सा त्वाष्ट्री देवीं छायाऽउमदह॥ आकेशग्रहणान्माऽगा आशुकदाचन॥ आख्यास्यामि नवचिन्क. याहि देवि यथासुखं॥ ०ः त्वादिश्य सवर्णां सा. तथेत्युक्ता सवर्णां सा॥ पितुरन्तिकमामायन त्वाष्टुस्तानमब्रवीत्॥ पितः सार्द्धं न गच्छामि प्रजस्कृजानिश्चेवद्धः॥ भर्त्तृस्त्रीस्मार्यायून्न स्त्री कान्यस्याम कालनः॥ निन्दिता पितृलक्ष्म्याः पित्राभिर्त्सितमात्रद्धा॥ भर्तुः समीपं याहीति. सा नियुक्ता पुनः पुनः॥ चिन्तामवाप भमवाः. स्त्रीणां धिक्चरितं त्विति॥ निनिन्द च पुनश्चात्मानं. स्त्रीत्ववशमिति निन्दसा॥ स्वातन्त्र्यं न क्वचित् स्त्रीणां. धिग्स्वातन्त्र्यजीविता॥ लोगन्वयो वने प्राप्य पितृ सर्वं सुमाज्ञया॥ यत्कृता रहन्द्रष्टोऽस्मात् तदूर्व्व रूयामयासुवि

क्षमा तापि च स्याया. सत्वपस्तु निष्कमनौ॥ ततास्मिन्नाय सम्बन्धे विपत्तिपूर्णमना तथा। स्नुषा च तित्व मातापि. पिता निर्कलिता यथाक्षा॥ तता
ति बन्धुन्यन्धुंश्च ८ पिता च पित्रसंकत ८॥ स्तुला यद् दुःखम लोकेऽनु यास्या तमिदं किन मु॥ स्फूर्ष्ठ इच्छे मया श्रुति स्वच्छया ज्ञात कर्षली।
नष्टं कर्मणो श्रीर्व्वा क्रुयात्र तपितुर्गृह॥ तया च यथमक्षत्र पुत्रेलोकं कौस्मि न। यद्ग्रामि नं ज्ञात्वं कुलं बानाव निर्म्मलि
॥ यमित्य नाद कु सर्व्वक्षा. लोक व कुस मीयरू८॥ सद्धंमीक मर्म्मणं साद्धा. यदा सद्धेन संवर ८॥ मञ्जुश्री कथं वा स्या दिमि साय वि
विक्षता। सूनञ्च दत्त बारू वा. तयसेपयं निद्धिता॥ उ क्रुता व्यकूवू नूया गा ग्राम क्षा ना तसरू णी। स्कार्व्वे मिमा क्षाय
वतसि॥ तथा वलनत ल्पस्युः सद्धिश्री तजू स्थली। मन्त्रमाना थमीसंक्षी. सतर्क्ष्याक्ष्यदा तषि ८॥ सातुर्क्षि तया मायस मनु मकुः
मनुक्षमी। गतिन्य तद्विता येव. सूमीरुजार्ल तायका॥ सदवर्ष्म स्वपूयत्र पू. सायत्व्यानु क्षास्त सात म८॥ ना नाय पिकेस्त कं तय
यपूर्व्वजप्राथ॥ मनुस्तन्तु क्षा तवानु कालंकात लालल। कनिष्ठ प्रषितं दष्टा. सा वर्षादि सूनायम८॥ कदाचिद्राषिता वाः
ला. ज्ञाविनार्थं स्म नाम। यदा स या मायस म८ संक्षा स्वनुषिणी॥ संगम यत्र साक्षात्मन्. सावर्षं नना मदा। या सः
तात्वया याय. मयिदं द्विर्विस्य मूर्ख्य त८॥ स्नुषिता क्रुत्यमत्व तव मित्र दुःखिता। मातृ यय पवित्र स्का. यमा पिपितुस्य यत८॥

णं स सर्व्वं यत्कृतं । रक्तानक्तायुवावव । माता सूनसूसर्व्वं सू. वर्क्ननायं समं यतः ॥ तस्यां मयाख्यतः यादा. नदकृयपि ता मितः:
वाल्या वायपि वामात्ता. कृकृ वान्. कृत्नुमर्द्दनि ॥ गोयनगायनामाकु. र्म्मायन र्त्वं क्षिनयम ॥ ॥ विवस्वानू वाव ॥ कृयनाय सकृय
पि. उननानगायत्सूनं । तस्मात् क्षिमपितावाल. रुपिघ्य स्यत्रकायर्णं ॥ यनत्वां सागयतू क्राम्र. क्रर्म्म क्रूं स्वययवाधिनं । मारुगमया
ऽन्यथा कर्तुं नगतः कतन विनक्रविनू ॥ क्रमयामीं समादाय. यास्यन्त्यस्मान्न क्रागतं । ऽउत्कन्तु वधितार्थः स्या. क्रयानूयाताकवान
पि ॥ ऽउमियूनं समाऽश्वास्य. तविनं कष्यूनं ययो । विवमाल्लाकनी सार्या. मूवावस विमावयः ॥ कृयिजाविनिवाल्लवू. सामयपिक्रु तस्वया ॥ विधी
यनः पिक्तःस्त्रकः सावर्ज्जादिमूनादिमू ॥ नावबन्द्ययदायाथ. तास्वनय पियिक्रुन । नदात्मानं समाधाय. स्वाक्रा स्वात्यर्थं मवद्धि ॥ ननारुग
वनगयुं. मूद्यमासातः सकृ । यथा वृकृतया नथ्थं. तुमाकुरुगवानयि ॥ नत्वत्साथम तस्मात्तु. तविक्रीत्वा नियागयीं । नगनायस सक्रुजा.
यो सत्वकूत क्रिकं ॥ त्वत्तापि नं यथान्यायं. सात्व यक्रि ममऊसी । निर्द्दम्. कामेकायनस्यान. स्वेव मूदा नया ॥ विक्राय नद क्रियायं. त्वक्वाव
स्वयंनविं ॥ ॥ त्वक्कावाव ॥ नवामितऊस्वानीना. याप्याकृतकूवव । वल्लवानू यमास्कृय. वनववमिगाक्रन्ल ॥ ऊवाक्रितीकवानय. स्वां:
सायमार्यवापिनी । कृषवांसर्व्वकूतानां. तऊसानियमतव ॥ त्वक्का यत्क्रथनः सूर्यो क्रस्य वानूमततवा । ऊमिमावाप्यय त्लतसानिका

कमतारुचम् ॥ लब्धानन्दा ॥ थसविनाः ब्राह्मणकर्तृनुबतं । सान्त्वा कृपामया लक्ष्मीः वचन्मा वतयामरुम् ॥ ददर्श वडवारूपी बलवानः
लनउयी । नीवसानि रुन्न न्यवरुन्धन्नीयाम मायया ॥ स्तुतनसं सविज्ञाय मां ब्राह्मामत्यवृषिणा । सकुपिर्द्ध पिवृपारुन्मूस्वनसमरा
वयन् ॥ तच माहा ऋषयोपिनः यवयूवृषणं कया । सामन्निवचमकूर्च्च नासिकास्यां विवस्वनः ॥ देवौ तस्मादजायेतामश्विनौ भिषजाम्ब
रौ । स्वरूपमनुरूपस्य सुमतिस्तामयर्णयन् ॥ तुष्टाभयापि मदस्त्रा मिथुनं सूर्यादवदा । यमौ यमीच ता कान्ते स्वान्तःसन्तायहानि ॥ ३
निर्वृतिस्तस्य वीर्याय दृष्ट्वा पीनपसाथकि । तपत्रवपर्णं तत्रस्तपत्रवपर्णधनं ॥ तपत्रवहिदवदे कार्यं पवनीममी । शिवशर्मस्कन्दन १२
द्वि दृष्यतं वा भिदाभिमन् ॥ श्रीतिम्भ्रम स्वरूपं हि ब्राह्मणपर्यधतत्रवा । नत्सर्व्वं मिरुजानीहि सूमरु कायपर्यं मरुः ॥ तत्रवर्गनेन्द्रवाउः
स्कः सवर्ण्णया विवस्वनः ॥ सापवाताणसाङ्ग ब्रा सर्व्वपिदगवन्हि मी ॥ मन्त्रा नथा निषियुक्ती लिङ्गं संस्कृपयगास्कन्दं । ० । मं लोकमवाप्य
स्वर्ग्ये रुत्वं सन्धतावित्ता नामृ ॥ गनित्यवयव्य वदे स्त्रा ब्रावाणस्यांसू गोस्तनं । गनि वाधानजायम गनिवावनपदर्श्व नाम् ॥ विश्वेगमहृदक्षिणे
शापे गुरुत्रगाद्रुकुवदाहि । गनिस्यवदमरुच्च लोकत्रयविमादम ॥ नापयर्षन्ते रुद्रीनस्या कान्यनिवययनपदः ॥ ॥ ० ॥ इति श्रीस्कन्द
पुराणे नेपालमाहात्म्ये गोकर्णनिर्माणवर्णनं नाम सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥ ॥ श्रीपार्वत्युवाच ॥ ० ॥ त्रिशूलिन् कथां वद्यां । शिवग

र्म्मोथमाथयः मूक्षियूर्यास्तुसंस्त्राना. मायापूर्य्यागताः स्वकः ॥ नसआः ब्राह्मणास्त्रक्व. नमः सप्तर्षिभ्यस्तुतो । व्रजन् सर्वेषुर्वल्लोक. मन्
विष्णुपूर्वाद्धनामा । ऊर्ध्वाधवत्रसन्तान्मास्तु नं ध्मावण मानाधिः याधिनादैवकन्यासिः निष्ठनिष्ठ मिवद्भुनी ॥ स्किनासूनासूनिः ध्वस्यम
न्वनायावअग्निमि गन्धायूक्ष्य नमान्स्राकानसोयत्पूष्यवक्रमः ॥ ॐ मिः ज्वन्मूखाकासाव ष्वनानि विमान गभदेवौकस्यायमतुलाली
कस्कजामयः ष्णुरुः ॥ ॐ मिष्किऊववः ष्णु त्वात्रावतु र्ज्ञेशयक्रमो ॥ गिवगम्मा नणिवमग. सदासप्तर्षयाः मलाः ॥ वसन्काक्ष्वजाः श्र
र्द्धं विनियुक्ताः प्रजासृजा ॥ मवाविवत्रियूयकः यूलस्याः क्रिःतुवझिनाः ॥ वसिष्ठध्वमरानागोव्रह्मा ॥ मानसाः सूनाः सप्तव्रह्माण
ॐ स्यन. पूर्वायेनिध्वयज्ञनाः ॥ यैर्न्नमितनूसूयाव्रक्षमायामिध्वयअन्निमिः स्नमिनूर्जाव्रमादयी. यन्नालोकस्य मानवः ॥ ज्वनयमनय
सावैन ज्ञार्यनतुवनत्रयीउव्यायवत्रह्मणा पूर्वं मनवाकामकर्षेयः ॥ प्रजाः सृजन्तय यूवा नानारूपाः प्रयत्नतः ॥ ननः प्रणम्य
व्रह्माणं. नययकृतनिध्ययाः ॥ सूविमूर्त्तिः समायायः कृत्रक्षधिष्ठितं ॥ मूर्त्तय सर्वे जन्तूनाम विमुक्ते गिवनयमू ॥ यमिज्ञायस्व
लिङ्गानि. स्वस्वनामाङ्कितानि वा ॥ गिवमिपवयारुक्ता. नपूर्वयैनयोर्न्न ॥ ऊष्टस्नकयसागमुः व्याजापव्ययदंयस्त्वी ॥ लिङ्गान्यष्टीगवः
वायीनिरुष्ठाकाग्राप्रयत्नतः ॥ प्राजायज्यवलोकन. वसन्यूक्षोलनजयः ॥ गोकर्ण्णे स्यास्यासनसः पूजीमनप्रगच्छितं ॥ लिङ्गम

तोऽप्यनेद्दृष्टा. त्र्यक्षगजा विवर्द्धन। कर्कोटस्तथा ह्याह्नुतान्मान. मवीवश्च कृतु मूर्छमी॥ मत्र स्नात्वा नवीरुद्धाज्ञाउमत्ता स्कन्दाय यथा।
मवीवीश्वव संक्रान्तु मत्र लिङ्गं प्रतिष्ठितं॥ नक्षि स्वदर्शना द्विप्र मावीवं लोकमाप्नुयात्। काल्याम वाविमालीय. गोरक्ष पूर्वम र्थे
रुश्चा पूलहंग पूलस्त्यासी. स्वर्गद्वावस्थापश्चिम। नीटहृष्ट्वा मनूआलोक. प्राज्ञा यच्चमहोयन॥ रुपिकणवनवम्या. दृष्ट्वा वाङ्गिवस
श्चनं॥ रुद्रलोकवस द्विप्र. गजसावपिवं, जिनश्चावनश्च॥ आरुटवम्या. दृष्ट्वा वासिष्ठ मूर्छमी। क्रौवीश्च वक्रमेवं वल रुनावसमिद्धि
रु॥ ॥गंगावतरणु॥ शिवधर्मान्महाराज, निशृणु सावन्सुन्दवी। स्नुवन्वमीमहापुण्या अभिव्रमपवायशा॥ अस्याश्च स्मव न माव्रणम्
स्नास्नानरुलेलरुनु। स्नुक्ष्पूवववरुश्चगौलि स्वयदिमाविरुश्चा सवानावायलोद्वा. यस्याश्चक्रकथा मूवा। कमलायाश्च पूवाराल.
पामित्राच्च सूनाप्रितश्चा यमित्रमास्नून्वस्याः कमलविमलांगयश्चा यथास्मिननचान्यस्याः कस्याश्चिनूक्रापिराविनि॥ नमदूर्यनमस्को
लं नममूकोलान्यमवव। नममूकलासकोगलं यस्यां श्रुत्सुथवदकथा॥ नमाधूर्यनगम्यार्यं नवार्यपपिनाथवी। स्नूवन्वस्याययाविवि.
नथान्यस्याः क्वविन प्रिय॥ धन्यास्मायामिमालोक. सनाश्चश्रुद्धवृद्धयश्च स्नूवन्वस्याश्चसरजन. नामापिपपिरुहसन॥ यदयमित्रमान
नु. कथास्मरुवनस्वेनू। गदाप्राथमिर्किलरवा. ममालं कूवनसमी॥ क्रवनापिमिसकथं नथा गदयाद्विभूवया म्र्मूदावदी। क्रवलोकर

यागनस्मृता.नयनानि थमनथवर्ज्जितः॥ ॥ह्रूं मित्रीस्कन्दयवाणेकागास्वकुंयस्कविंलाकवर्ज्जन न्नामास्तादलोभयः॥१८॥
हिउउवाव॥ मिछन्नेकनयादन.कार्यंउमनियस्मी।स्नकवसनाश्रय.कस्मालोश्रयलावनः॥ त्रिलाकामन्तुयस्कस्कसन्निकाय
किवावृतः॥ कुरुले यामिमीया।त्रिकुलयाकुलयन्निव॥ सूत्रभावं हूं वश्याम.श्यायामयथिमायकः॥ त्रिविक्रमछ्विदन्त्र नायाद्दत्ते अगग
नाङ्गले॥ कृपवाम्बवकासाव.सावस्थापस्वरूपधक्का।कार्यं कथयन्ते देवी कृपया यवयाममा॥ निगम्यमिवबस्कस्यावयस्यस्यविमानले
।प्रणयनाव्रतुस्कस्मो.कृवीधःवकथाङ्गले॥ ॥गणावृत्तउ॥ मनाः स्वायंरुवस्यासीदुलानवनणःसूतः॥ कस्याछिमियनर्व्विप्रवो
सूलीयमवस्कवउ॥ सूत्रूया मूकमाक्रूछः यनीयानुकुवायवः॥ मध्यस्कंनवयनबूयविस्तस्येवकदा॥ सनीयायाउयवायेन्निय
कालककार्त्तकः॥ कृवा भावेयिकायूत्रेः यमेविनयनत्वव॥ सगत्वालोनवयनं.कालीर्णयुगनामकाद्दस्क्रमेयमूत्याङ्कनिविष्टं
उनकस्थावे॥ श्राद्ध सिंहासनस्कस्थ.न यगत्वोत्पावायलामा।कृपावृकूमवस्कामू.सवूविर्द्धवमवबीना॥ दीर्घं गेयकिमावादूमिक्कव
र्म्ममकायनः॥ वालवालिगवृद्धित्वाद सप्यावउववाकव॥ सूसिंनू सिंहासनस्कुकुं सूक्ष्मंकत्वयाकर्तो।यदिस्थानसकृमनविंद्विःदूर्व्वेणादव
गोकवः॥ स्कनेनेवानुमाननवूक्षस्वस्वल्पयसायमो।रूत्वावाउकूमावायिनाल्लंकृत्यान्नमादवी॥ स्वकृत्विउमर्मूयग्यत्वमूलममनूकर्मा।स्

षिज्ञानूध्वजान म्लानिनपाविर्दू क्रिर्मे॥ श्री ओ॥ सिकासनस्यास्य नूपिण्ये द ववाकणे। कृष्टिंति त्वाकिमवसः सूनूवध्यसवाविषी॥ मध्ये
रूयसर्ं वालस्क्रयमिपविरुर्ल्पिंमः। यमन्विपीनवाप्याम्यूर्द्व प्यामृक्षिपिः न्नवाकवान्॥ उषिमानू षिम किंपि न्नाविवानसापिपार्थिवः। नि
यक्रिनामरिपाष्य नस्याः सीसाग्यलेनवान्॥ विस्त्ररूवससालाकं ओकसं हयवक्ष्टिनेः। लेनवेः समिध्दुर्न्ने त्वा नयंस्वसयनेययो॥ सू
निनार्न्नोमिनिलय मवलाक्काथवालकं। मूर्खेलक्षेववाक्कायीकुन्वं समयमानिमें॥ सूक्तिसत्यवर्मवान मूर्ध्नी पाप्रायसासक्कनू। किंविमूपवि
स्नानमिवङगक्ष्ठं पविषस्वज। सूथदक्कासूनीमिंसनकाक्रः पूनवासिना। यायोन्निंग्धस्पावकूणा मानुवयेवूवाददः॥ ष्णन्त्वयित्वाघ्रन
यना वदनेयविमार्श्वेवा। दकूलाययःनसंस्यार्ले मंदूल्लमेंदूपालिना॥ प्रेयेक्कननयीमामा वदवादनकावर्ण। विद्यमाननवयमेतिओः
कनायमानिनः। सूयाथयमूयस्यष्य नोवूलेपविपूरूव। मामायत्कःसापवाधं रुवःसे पर्यसाधन॥ संयक्कउननित्वाद सम्यक्कणी
समसायनः। सार्यन्वपियसामान्या कथं सासूनूविः प्रियान्॥ कथं नरुवनीमानः प्रियाक्षिमियनवषि। कथमूलमनीयाफउकमः सूनू
वः सूनः। कूमावन्वपिसामान्या कथं रुरुमनूलमः। कथं त्वे मन्दसाग्याषि सकूक्षिः सूनूविः कथं॥ कथं नयाप्रनेयाग्य मूलमस्यकथं नमा
कथं मसूक्तंगुरुक्रमूलमस्यालमें कथं॥ ॥ंगिध्रत्वावचस्य सूनाभिर्नामिमक्षिलाः। किंविदूक्कस्यगनेकेः लिंहुकायापमाक्कय॥

१५

स्वरूपावमधुरां वाणीं। उक्तेसमुपचक्रमे। साधु त्वंयमिपियच्छा राजनाभिविदाम्वया॥ ॥सुनीतिरुवाच॥ कृपिकाममहाबुद्धविशु-
द्धनाक्रमात्मना। निवेदयामि ते सर्व्वं साधमानममिं कथा॥ यथा यदुक्तं मत्सार्द्धं तथ्यमवनवान्यथा। सा च हमक्किमी वाक्का. वाक्कीनाममि-
वल्लभा॥ तयाजन्माक्रमामयस्त्वपूर्व्वं समुपार्ज्जितं। तत्पुण्याचयचयाद्राजा सनुत्यासनुस्निर्हृडी॥ मादृक्पुण्यमन्दाग्याया। श्रमदासूय-
निक्षिता॥ कवलीं वाऊपत्नीत्व वादस्मास्नु नमद्भुविः॥ महास्रुकनसेसावे. वृक्ष मत्पाक्रमादरा। उवासमनस्याः पुण्याया। न पसिद्धा सनाथि-
तः॥ आनयर्ज्जवर्द्धेदारं शुककावापिच्छिवामया। तद्रासनेनत्थाद्धैव. पितृवाण्यमदाद्रुवा॥ उत्तवङ्गमाध्यक्तुवर्ग. स्वनाधिव्याभिज्ञाविर्न-
। निस्याप कृत्सुरंवाक्तं प्राप्य क्रवित्कवार्ध्वनातृ॥ विपुलेव कलाक्कान. मधीनमपवाजिनी। तथाजस्वाविष्ठदूर्गेः स्वरूपावात्मा त्रिकामति-
॥ दृष्टिः कानुन्यसं पूर्ण्णा वाणी मधूवसाधिनी। सुनाल सौवकार्य्यपूतथास्तु नृजननमिः॥ सर्व्वसत्त्वत्रिनामामन. सायनायकः मिः सदा-
डोर्ज्जस्वनाममनावुः क्तिः सदैवादीनवादिता॥ सदा जिनवयाञ्चुर्य प्रागल्लौववनधाञ्जलो। सत्ता जिर्वैवन्यूवर्गेषुराः। विनीक्रयविक्रय॥
मार्द्दवेस्याघ्रयासेषु सकलत्वप्रजासुवा। वाक्नाशाश्चारयन्निर्यवद्धवृक्षुपजीवनी॥ वासवासागीयथीमीयस्तीर्थेवामवदेवदो। कृप-
वाक्ष्मूरवनार्यिरुवैविलोमपमःस्वा। यविजनैः सार्द्धं दानावन्यदिनागमः। विद्याविसनिमानिवो. निर्यापिवादू वस्थितिः॥ यगसः स-

१ प्रत्यर्थिरा

स्र्था निशां. निशीथ मर्म्मस्य संग्रहस्य ॥ स्वर्गापवर्गयोः शुद्धिः. सदा शीलस्य मण्डनं ॥ सत्त्विन्ध्यसङ्गनिर्म्मिलो मैत्रोऽपि रमित्रके ॥

ऽपि निधासपूर्वानां नामूलस्याग्रदर्शनम् ॥ विवक्षापियदंधेर्यं स्थैर्यं समान्यमानमा। मानाङ्गीर्यो वा ग्विलासपूर्ज्जोदार्य्यो यान्ययानिसृ

॥ उत्तमो नाम धर्ष्मलेः कलन्यवनपाक्रमा ॥ तस्मादल्पतयस्त्वेद्वि त्वं वाक्यैः मतामम ॥ आयाविनाऊसान्निधौ. राजलक्ष्मान राजनं.

। मानापमानयोस्तस्मान्नृ स्मृतकन्नाकान्णयन्दं ॥ अवस्थापिनापमार्ष्टुं लं. त्यनाकस्मृकनीकृमि। मा ग्लानवस्त्वमनः पृथ्वी. दिक्पि मिद्दं समर्य्यय

नृ ॥ कुःख्या कर्थ्यं सुनीत्यास्तन्मकावाक्यं. सुनीतिमिमं। धीनीनयाकृत्वा वा न. मादव वक्षुमूर्च्छितं ॥ ॥ ध्रुव उवाच ॥ उत्तयदिदं सुनीतमहं १३

नृवाक्षमनाकुलं। मावालं कुमिमव्वामा. मवमैस्कास्कपस्विनि ॥ यज्ञडमानववंशे. जाताश्याथ्यकपावन ॥ उत्तानपादतनयस्त्वदा

यादवसम्भवः ॥ नयनन्वद्धि वन्मानः कोटर्णं सर्व्वसम्पदा। नकदायादिनं विद्धि पदमन्योर्द्दनासदं ॥ एकमवद्धिया कायौ. कृनृमानव

नद्विना। अनुक्तामातृदानयः. स्वागीर्निवशिनन्दय ॥ यायिक्का त्वामकावार्यी. कृमार्यं कृदियं नवं। मकल्याल्याकरसम्यया. राजमानमू

वावनं ॥ कृनृक्कादुनगकाद्धं त्वा मूकानगयाम्नऊ। यान्द्रिकावर्षदगीतं. नथापिकथयाम्यहं ॥ अयत्नावाक्यकल्लाकि. निर्जितमकतिमद्भयि

नववायीयवावालितं. नमिक्ष मिकवामिक्षिं ॥ नानिमन्नृत्रमाप्नेनण अववस्थापितनं गिरिमो ॥ अवनान्यस्थिकार्यं मि. स्वामिकुलजलाः कि

ला॥ त्वदेकमनन्यामानं त्वदाशैकजीविता। लक्ष्यासि किमिति: कष्टं. मित्राः संभ्रान्तोर्थ्यद्धमानां। त्वत्प्रायच्छदयमाम मन्मनः कामिनी
नधिः॥ क्षामन्दवस्य सापूर्णं कृत्रदृष्टासुनामवम्॥ त्वदङ्गसङ्गसीकृतसुखसमुद्रगीतला। सुखसङ्गसङ्गयन प्राव्रययूल्वाः
स्वर्यं॥ त्वदास्यस्वेदच्छयुतं कं दृ चवार्द्धि विवार्द्धिनी। सुधांसुधांशुवदन धन्यन्यापि पिबिनामिन॥ त्वदीयः गीमलालायस्थ्याय वश्च मिय
थयदा। सपत्नीवाक्यदवथूस्वदेवस्यानु सवथूः॥ यदाङ्गनिद्राभिविद्य. अयन्यास्मिन दयदा। कदानिद्राद विद्रासौरु विना कोंद
अङ्कवत्॥ यदावयास्तदवत्यं स्खलित्वा बालस्खलने भनदानर्घ्यार्घ्यं मूत्प्रवृत्त कनीस्यामामिवात्मूरवी॥ यदासौधाद्भिनिर्यायाः ध
म्नवरस्वाक्षिणं यदं। प्राणनीस्याद्धियासूनी नदामदवलींननं॥ अथ यथाबद्धियौमि पुत्र त्रिवत्तुंगं यदं। तथा तथा मम याना: कच्छ
प्राप्नुन कीरवनूं॥ चित्रं पुत्र त्वच्चयामि आत्तुं मम मानसात्तुजः॥ सुधाधाराधवाकाव उद्धिण्विनयामि त्वयि॥ सुघमिश्च स्तुकाछिनाःप्र
णाः कच्छाटवीमटा। नयस्य कामिसत्कथा स्वपस त्वयि यास्यमि॥ ॐ यनूक्षामनूयायाऽजमनीवन्नांवृजी। कर्णमौलि जड्गमाङ्
लक्षजीकृत्वाकुञ्चयसौ॥ मया पिपेयस्वचन सूनीयायपित्रुं स्थवानत्न्दावरजामाला क्रमस्यादायनीकृता॥ मातागन्मान्तेः
यकार्थं नदामदनुगीकृताः पतेय वार्ययसवा प्राणी वादाः यचः गमाः॥ स्वसौधानुसपितिनिर्गत्य बालं बालं यनाक्रमः क्षन्नुकू

ललनमहमा.दर्शिता व्यक्तिद्धनी॥ समन्तकल्पशाखाग्रसान्द्रा मिथुनसः कुमाकूतिविचयेम्ना.ललनवनमाविशन्॥ समारु
ढेवना स्फिक्कः कवलेनाऊवर्त्मनि। नवदकाननाश्मानं.कणन्द्वैतेनं यात्मऊः। यावद्दृमील्यनयन यूवःपल्यमिसक्रेवः माव
द्दटर्गसयकर्षा.ननक्कितगमीन्वन॥ वालिलाघ्वसरुयपृ.रुवक्षार्थमकामम। कृतल्यानीवललगेकृ.ननासार्थं द्विकायती॥ क्व
नाऊननयावाला:गकृनैक्वयनद्वनी। वलानृसयानृयकूर्ध्वैनमस्कत विनयम॥ यसायत्र किनस्कार्थंगुरुमाद्धुरुमवया आद्द
श्रयाविनीनक्षुस्फस्यनरुप्रदर्शयन्॥ श्रुन्यथविदध्यायम.माननावू द्धिविकृवान्। रुगवयारुप्रियायो विदश्चद्विषिवन्याथ॥ नवया
नवैविद्युंनत्रिवंविविवहिवं। नवैलेनायमःयूंसा काश्वंप्राकर्नेकर्त॥ स्यूथद्दक्कासयपर्णानृ सपयपमिनऊसः सायसूवेः
विवाकथा.यनीनानूयमूमादरु॥ मिलक्ौकिनमक्षालानू क्षुणापन्यद्विनाक्ष्यलानृ। कपूक्षिनायविक्रंक्ष्य यक्कस्वे यलेकनानृ॥
साम्कस्त्रकवानृ क्रिंवि.द्विनिमीलितलावनानृ। सृध्येनस्फक्षावाधाय.वायःयावयक्षाश्विमानृ॥ स्फूकाच्छुयिमक्षासागयुश्मिलितानू स
रुवाविधानृ। विग्रहियद्वनिर्मम्ना.उद्विधार्षुनिवयऊाः॥ उयागम्याविनर्स्मसः यववद्धवायसम्यूवः क्रुवाविक्षायर्यावक्कयुगम्यल
लितंवयः॥ ॥ क्रवउवाव॥ स्मृवैनमांमूनिवनाः स्मृनीस्युदयसम्कवा। उस्मानयादननयेक्रवैनिर्विहल्मानर्सी॥ सृरुवालविग्य

लोक्का. महाराजकुमारकः मदृष्ट्वोर्ज्जस्वलीं वालेः स्वसानमधुनाद्यमे ॥ अनर्घ्यं तनयं यज्ञं न्मदुर्गं सीवसाधि गीः उपायवज्यः
निन्दुकः प्रावृद्धेर्वि स्मिमारुगी ॥ इदं वनमनुप्राप्य स नाथं युष्मद्भिः प्राप्यं इन लिङ्गं यद्वंत्र मम आभूषित मानसं ॥ विनार्य्यपि नर्ज
नामा. वद निर्वृद्धकावशी। सून नाकाशि लाभाशी वेयार्थं जायमानः ॥ यत्पदी ययन नाक्षुः कुमारस्तु तथा कथं। स्वसार विन्यप्रकौ ना.
लोकस्मिन्न मनागमे ॥ सू व गन्तुं दिगक्षम. सुनावद्धस्यतानि लोमशः मिशुः लोवसमायी सप्तरूपम निर्जये ॥ वाचेज्या व्ययनया
नितुः प्रांशुमनारथम् ॥ ॥ कुमार उवाच ॥ यमिना राजसवार्थं जनन्या कमूनीच्य रायः राजा जमावृवृक्षदि सूवृचाययि वराह्मिनमाः
उत्तम ध्येय कमीकस्य मातः मन्मानय कथा। षिक्कात्ययगर्गास्व निर्विद्वका व शन्विदं ॥ निगम्या मिति गोर्वाच्छे. यदस्या व मवर्ज्जना।
क्कात्र मवगर्गसुस्कदक्षा वाल यिनक्षमा ॥ ॥ अथ राजपुत्रः ॥ किमस्मा सिनच्छा कार्यं दा स्कला गिमनावयः ज्ञानाकर वस्तुना व स्पनःख
वाल्मोवनाक्कुन ॥ ॥ कुमार उवाच ॥ मून ध्यां मम आव न्धुपुरूकम ध्यान कमा कमः पितादकसक्षो रथ्याः स्कोन क्रुद्धा स्वनम क्षमे ॥ स्ववक्तीनं
दिसाकाश मनपि क्षमि स्वर्ब्रणाः यास्याउनेन वाल त्वा दपदगस्कदूयानी ॥ सून न्यन यरु कौ यें प्रदन्यास्थाः सम्पृच्छिनी ॥ इन्द्रा धिपृ
ववायं यनूरुपेलसद्धूना सदे ॥ पिता स्नप्रेन की दापि. का दा मि स्वस्तुजार्ज्जीनी। मनाव ययथा नामे स्वव्यनू पितुव ययादा ॥ पित

सम्यक्क्रियाकालः ध्यायल्हानयल्हार्धनाः नवाकमास्तुनक्कया. यपिस्यविक्रदर्शिनश्चाउयार्जिमंक्रिपिपाय. नाङयन्कियगःछक्कमाव
यनिधनमवास्तुरमींदर्ब्बक्रवनसा॥ ङ्कमिश्रःबावबस्कस्य.मूनयः स्नसार्जिमं। यथार्थमदेयस्युबू. मोसाच्चायाक्रयाछुवं॥ ॥म
बाथिवृवार॥ स्नूनर्थ्विमाच्यून यदः यदमायस्यनकथी। यथा यथात्वं मासाक्रू.नामर्थं कथयामाछ॥ ॥सुथिवृवार॥ स्नूनास्वादि
नगेभविन्ध.याथीवृउनजानसः मनानथयथमीनं.स्तुनि नाकलयमूकलं॥ ॥सुक्रिनाउवार॥ स्रूद.वीयः यदमस्यसर्व्वसाय
स्यदामिक। स्र मलाकाक्रकाकोष्टि.क्रमल्लैर्य्यः स्रूगालयमू॥ ॥पूलस्याउवार॥ यस्यास्मनदामात्रवल. मक्लायानकास्नमिः यवर्म
क्रकमाप्वानि. सविष्णुः सर्व्वदाछुवं॥ ॥पूलकुउवार॥ यदाक्रः यवमेत्र क्रव्रधानयपूमाक्रयवी। यन्मायस्यानकः सर्व्वं. सर्व्वदास्यः
मिस्याचूनः॥ ॥कउवृवार॥ आयङ्कयपूमाविष्णुः सर्व्वबयोजनार्दनः स्रूक्रवात्मास्याउगनः सत्तुस्कः किनयाङ्कमि॥ ॥बमिकुउ
वार॥ यङ्कुनर्क्रनबक्रिन्यः सिद्धयोक्षीन.यात्माउ। नमानाश्वक्रधीकस. मयवपिर्यारूनमः॥ ॥कलउवार॥ सत्यमूर्क्तमूनीश्मनी.वि
ष्णुनावाधनंयुमि। कथंवारु गवानिस्कः यविधिभ्योयद्विश्यमी॥ ॥मूलयङ्डवृः॥ मिक्कमागक्कमावाधिस्वयमाजायमानथाङसान ना
यविक्रनङुथ्यानावायलः स्यदा॥ द्वादशीक्रवमन्त्रल.वासुदेवात्मकानन्त। आयंत्वदुर्दुर्जविष्णुरूस्वा सिद्धिंनकायनः॥ स्नूनस्यपूस्यर्यं

कार्णि. यानि तानि समस्तानि । कर्णं सर्वात्मकं पश्यन् ज्ञानसिद्धाभिरूमल्ल ॥ पुत्रान् कलत्रं मित्राणि त्यक्त्वा स्वर्ग्गापवर्ग्गकं । वासुदेवं जपन्म:
र्त्यः सर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ वासुदेवेत्युपासकानपि पापकृताञ्जनान् । नायं सर्पो क्षिवे विघ्ना यमदूताश्च दारुणाः ॥ यिनाम कीर्तनं यथा प.
मदामन्त्रं जपन्ति ते ॥ मनूनां नासौ कामं नैव मूर्च्छनमरुर्द्धिना ॥ त्वमथानेन मन्त्रेण वासुदेवपरो भव । यथा हि तन्निधानं हि. क्रियमाणं पुः
हि सत्तमः ॥ इत्युक्त्वान्तर्हितः सर्वे महात्मानो मुनीश्वराः ॥ वासुदेवं मनस्कृत्वा कृत्वा यतयस्सगताः ॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे गोकर्णख
ण्डे वत्सलाकवर्ण्णन्नाम एकानविंशतितमाध्यायः ॥ १७ ॥ ॥ गर्गा उवाच ॥ ततो काननयादि निर्गत्य. ततः कानननाद्विरु । तस्मिन्मधुव
नेत्राय. यमुनायाः स्थे महत् ॥ आश्रमं गत्वा ततः स्नात्वा नत्युत्थित विमध्यसः ॥ पापापि उन्नु स्नात्वा याप्य निर्मल्यात्जातवान्क्व ॥ उपानुपवासुदे
वाख्यं पर्वत्रिप्लानि नामयम् । सुयश्च कर्मयोविंशं ज्ञानलिमिनलावन ॥ कृपिदं विस्तु सर्वासु ऋपिदं विमला विमूलानि वामगम मन्त्राधि.
नूयः कानननगेऋद्धि ॥ जलंगतं मकरूर्मादि नृपन समवानूर्ध्वि ॥ कृपिस्थ आदि नृपवन. मन्दिरयधिरुत्तुजो ॥ स्नानं कृत्वा पामाल. गगन
नन्दस्य नक्षत्रकायानक्षनीयानां. नृपस्ते देवनन्दके ॥ देवपूर्या वयसन्निध्यं देवानां वसम्निर्हियः ॥ स वासुदेवः सर्वत्र. दीप्यमानाव
गान् ॥ विषघ्न्याद्वा विभूर्नाव. यन्त्र सार्थकनाज्ञना । विभूनामस्वरूपं हि सर्वव्यापनशालिनि ॥ सर्वमासेरुद्धिकागा. मागनानूपरमश्ववः ॥

दयाब्धिगङ्गं निरवद्यमाना. यःस सर्व्वत्र संस्थितः॥ नत्वाचवन्दयियदन्का. मन्दस्मितपल्लवैः समि। सूनायूनारविन्दलोचं. सनकः सर्व्वगोपाय-
३॥ ॐ देववादवं विश्वं यावजाव स्वलीलया। रूप्यास्वरूपमाया सात्रविश्वस्वारविलं॥ नखौन्द्रल॥ यमीन्द्रन नानाद्विभूपपदाद्दनाः
नियाश्चःपूज्यताकाङ्क्षा. नान्यानियमताक्षिनः॥ नान्यगद्ययश्चीनस्या ज्ञानीगव्ययश्चादधि। विनामुकुन्दगोविन्ददामोदरसङ्कुर्तुजा॥
गोविन्दवदनाम्भोजायानपद्यकदश्चविना। गैरवच्छाक्षितौ नस्य नान्यकर्म्म कर्त्ता कर्त्ता॥ निर्द्वन्द्ववनन्द द्वन्द्वं नन्मनामनूनरूतःआदि
वाम्यनामनं सर्व्वं. निश्चलत्वमवायद॥ चरालीविभूगराली. दिवानायायनाक्षयी। नस्यनावनवानायनवनाविपूलक्षयःआवालीय
मालीहृपदं. गोविन्दगुणवर्ण्णनं। यमीसमागमानन्तं. मदासाटं नयश्चता॥ निमानौ कमलाकान्तनामधेयसुधारसी। वरयन्नानव
सना. नस्यान्यायसर्व्वस्वता॥ श्रीमुकुन्दपदद्वन्द्वपद्मामोदप्रमादितं। गञ्जकदैन नभ्राल. पवित्तिद्धयशीभ्रणी॥ तपिश्चियमबृदिया.
ःपतिस्तुत्यपदद्वयी। सर्व्वस्वर्गस्वदायायःस्नातजानितन्मनः॥ त्यक्त्वादिविषयाभावं स्थावं दामोदरं पदं। कवल्लियालिगंपायापकृता
र्थान्यजनं स्मृता। लूकानि सर्व्वतजां सितरूपरूपनाद्या। वन्धुसूर्यानलाक्षीर्णाप्रदायिनजगत्रया॥ ॐ त्रुवन्दानिवद्भूषसमीवल
धनापि याःश्रयमनिर्जतिमूरव्याख्य. जानाःस्वपदंज्ञित्माःशांव मानिकास्मथान्यवे. वसूमूरवाद्दिवीकयःश्र नमाङ्कवानूसमूर्त्ति सूःस्वाधि

𑐎𑐵𑐰𑐢𑐶𑐟𑐵𑐰𑐢𑐶𑐫 𑑘 𑑌 𑐀𑐳𑑂𑐫𑐫𑐣𑑂𑐟𑑂𑐬𑐢𑑂𑐬𑐸𑐰𑑅 𑑘 𑐫𑐵𑐡𑐾 𑑋 𑐩𑐶𑐣𑐵𑐣𑐶𑐫𑐥𑐺𑐠𑐶𑐰𑐷𑐩𑐮𑑂𑐮 𑑋 𑐢𑐰𑐵𑐣𑐳𑑂𑐫𑐵𑐬𑐸𑐰𑐵𑐎𑑂𑐬𑐵𑐎𑐵 𑑋 𑐰𑐶𑐣𑐩𑐎𑑂𑐟𑐟𑑂𑐬𑐩𑐰𑐾𑐰𑐾 𑑌 𑐳𑐹𑐎𑑂𑐲𑑂𑐩𑐵𑐣𑐡𑐒𑑂𑐐𑐳𑐖𑑂𑐘𑐵𑐣𑐶 𑐳𑑂𑐫𑐴𑑂𑐮𑐵
𑐖𑐵𑐟𑑂𑐫𑐸𑐟𑑂𑐟𑐵𑐣𑑂𑐫𑐥𑐶 𑑋 𑐐𑐳𑐰𑐎𑑂𑐟𑐶𑐫𑐡𑐳𑑂𑐎𑐣𑐶𑐳𑑂𑐫𑐹𑐫𑐣𑑂𑐫𑐟𑑂𑐬𑐵𑐥𑐶𑐩𑐴𑑂𑐬𑐸𑐫𑐵𑐩𑐹 𑑌 𑐁𑐰𑐎𑑂𑐟𑐶𑐰𑐶𑐲𑑂𑐰𑐎𑑂𑐎𑐵𑐖𑐵𑐫𑐶 𑐫𑐶𑐡𑑂𑐢𑐶𑐣𑐹𑐰𑐳𑑂𑐟𑐸𑐞𑐵𑐣𑐶𑐔 𑑋 𑐣𑑂𑐢𑑂𑐫𑐵𑐡𑐶𑐠𑐷𑐣𑐶𑐐𑐵𑐰𑐎𑑂𑐟𑐶
𑐣𑐎𑑂𑐎𑐫𑐳𑑂𑐩𑐄𑐳𑐵𑐬𑐸𑐰𑐣𑐹 𑑌 𑐳𑐹𑐎𑑂𑐲𑑂𑐩𑐵𑐣𑐶𑐄𑐳𑑂𑐟𑐸𑐞𑑅 𑐳𑑂𑐫𑐬𑑂𑐐𑑀𑑅 𑐀𑐣𑐬𑑂𑐣𑐩𑐵𑐣𑐰𑐶𑐣𑑂𑐢𑑂𑐰𑐣𑐵 𑑋 𑐳𑐹𑐫𑐡𑐐𑐵𑐣𑑂𑐢𑐫𑐳𑑂𑐎𑐥𑐶𑐣𑐳𑑂𑐫𑐬𑑂𑐐𑐰𑐶𑐫𑐰𑐷𑐎𑑂𑐲𑐣 𑑘 𑑌 𑐔𑑂𑐫𑐵𑐩𑐵𑐎𑑂𑐲𑐶𑐐𑐳𑑂𑐟𑐸𑐄𑐮𑐶
𑐣𑐵𑐢𑐸𑐰𑐵𑐫𑐵𑐢𑐣𑐰𑐹𑐡𑑂𑐢𑐶𑐣𑐵 𑑋 𑐐𑐰𑑂𑐫𑐖𑐵𑐐𑐳𑑂𑐰𑐞𑐾𑐰𑐵𑐫𑐶 𑐣𑐣𑐹𑐎𑐬𑑂𑐟𑑂𑐟𑐺𑐞𑐰𑐮𑐷𑐎𑑂𑐲𑐣 𑑘 𑑌 𑐳𑐵𑐰𑐵𑐎𑑂𑐲𑐶𑐟𑐵𑐣𑐹𑐡𑑂𑐰𑐶𑐰𑐳𑑄 𑐳𑐬𑐸𑐣𑐾𑐐𑐫𑐶𑐫𑐾𑐔𑐎𑑂𑐲𑐶 𑑘 𑑋 𑐣𑐫𑐣𑑂𑐰𑐰𑐫𑐬𑑂𑐐𑐨𑐣𑑅
𑐐𑑀𑐰𑐶𑐣𑑂𑐡𑐵𑐬𑑂𑐐𑑂𑐣𑐶𑐣𑐩𑐵𑐣𑐳 𑑘 𑑌 𑐎𑐷𑐩𑐸𑐒𑐵𑐒𑐵𑐫𑐶𑐬𑐸𑐡𑐫𑑅 𑐫𑐷𑐣𑐎𑐷𑐣𑑂𑐟𑐷𑐫𑐰𑐵𑐳𑐳 𑑘 𑑌 𑐎𑑂𑐲𑐵𑐣𑐵𑐎𑑂𑐎𑐖𑐵𑐩𑐫𑐷𑐰𑐶𑐣𑑂𑐢𑑂𑐰𑐣𑐣𑐾𑐎𑑂𑐲𑐶𑐣𑑂𑐬𑐫𑐳𑐹𑐣𑐹𑐣𑐵 𑑌 𑐐𑐣𑐹𑐟𑑂𑐩𑐣𑐵𑐎𑐶𑐩𑐎𑑂𑐲𑐐𑐷
𑐎𑑂𑐲𑐶𑐎𑑂𑐲𑐵𑐫𑐎𑑂𑐲𑐵𑐣𑐎𑑂𑐎𑐫𑐵𑐬𑐸𑐫𑐵𑐩𑐹 𑑋 𑐩𑐟𑑂𑐫𑐡𑐾𑐰𑐡𑐎𑐷𑐎𑑂𑐲𑐶𑐫𑐷𑐡𑐎𑑂𑐎𑐣𑐶𑐬𑑂𑐫𑐵𑐎𑑂𑐲𑑂𑐰𑐡𑐸𑐎𑑂𑐲 𑑌 𑐳𑐩𑐬𑑂𑐠𑐳𑑂𑐫𑐫𑐣𑐵𑐰𑐬𑑂𑐞𑑀𑐣𑐶𑐫𑐣𑐸𑐬𑑂𑐐𑐩𑐶𑐣𑐷𑐫𑐩𑐵𑐩𑐹 𑑋 𑐳𑐬𑐸𑐫𑐹𑐣𑐶𑐫𑐬𑐸𑐰𑐣𑐶𑐣𑐵
𑐣𑑂𑐬𑐰𑐵𑐮𑑂𑐮𑐎𑐐𑐵𑐩𑐶𑐎𑑂𑐲𑐶 𑑌 𑐣𑐫𑐳𑑂𑐰𑐶𑐣𑐵𑐣𑐶𑐫𑐵𑐎𑑂𑐎𑐎𑑂𑐲𑐹𑐰𑑀𑐩𑐟𑑂𑐫𑐵𑐎𑑂𑐲𑐵𑐫𑐎𑑂𑐲𑐵𑐰𑐶𑐮𑑂𑐮𑑀 𑑋 𑐎𑐵𑐩𑐎𑑂𑐬𑐵𑐎𑑂𑐲𑐾𑐣𑐐𑐵𑐰𑐳𑑂𑐩𑐶𑐣𑐹 𑐥𑑂𑐬𑐬𑐸𑐡𑐐𑐷𑐐𑑀𑐎𑑂𑐲𑐸𑐰𑐷 𑑌 𑐰𑐎𑑂𑐰𑐰𑐰𑐎𑑂𑐲𑐶𑐮𑑂𑐮𑐵𑐫𑐵𑐫𑑂𑐫𑐵
𑐰𑐵𑐮𑑂𑐮𑐨𑐫𑐬𑐸𑐰𑐶𑐡𑑂𑐫𑐵𑐩𑐶 𑑋 𑐰𑐵𑐮𑑂𑐮𑐟𑑂𑐰𑐵𑐎𑑂𑐲𑐵𑐎𑑂𑐲𑐶𑐎𑐵𑐣𑐷𑐐𑐾𑐳𑑂𑐩𑐫𑐫𑐎𑑂𑐲𑐫𑐳𑐷𑐎𑑂𑐲𑐸𑐰𑐷 𑑌 𑐒𑑂𑐩𑐶𑐩𑐶𑐰𑑂𑐫𑐶𑐫𑐬𑐸𑐩𑐵𑐮𑐵𑐥𑑂𑐬𑐫𑐫𑐵𑐩𑐵𑐳𑐰𑐵𑐳𑐰 𑑘 𑑋 𑐬𑐸𑐎𑑂𑐮𑐹𑐰𑐵𑐎𑐵𑐐𑐳𑐬𑑂𑐰𑐵𑐒𑑂𑐐 𑐩𑐹
𑐬𑐸𑐮𑑂𑐮𑐩𑑂𑐰𑐐𑐶𑐰𑐵𑐢𑐰 𑑘 𑑌 𑐎𑐩𑑂𑐰𑐶𑐬𑐸𑐡𑑂𑐬𑑂𑐐𑐡𑐐𑐣 𑐩𑐳𑑂𑐫𑐵𑐩𑐵𑐰𑐎𑑂𑐲𑐩𑐬𑐸𑐰𑐵 𑑋 𑐩𑐿𑐰𑑂𑐫𑐵𑐏𑑂𑐫𑐰𑐡𑐣 𑑘 𑐎𑐵𑐩𑑂𑐰𑐶𑐳𑑂𑐰𑐵𑐡𑐵𑐫𑐰𑐶𑐎𑐵𑐚𑐵𑐣𑐣𑐷 𑑌 𑐡𑑂𑐰𑐶𑐫𑐵𑐏𑑂𑐫𑐡𑐎𑑂𑐲 𑐳𑐳𑑂𑐎 𑐣𑐾𑐩𑐹𑐎𑑂𑐲𑐬𑑂𑐣𑐾
𑐎𑑂𑐲𑐣𑐹𑐳𑐩𑐳𑑂𑐫𑐵𑐐𑐵𑐣𑐹 𑑋 𑐐𑐫𑐵𑐎𑑂𑐲𑐸𑐩𑐷𑐫𑐬𑑂𑐎 𑐄𑐖𑐣𑐹 𑑋 𑐎𑐵𑐩𑑂𑐰𑐶 𑐡𑑂𑐰𑐶𑐎𑐛𑐡𑑄 𑐎𑑂𑐲𑐶𑐎𑐰 𑑌 𑐐𑐵𑐰𑐵𑐎𑑂𑐲𑐩𑐳𑐶𑐡𑐹𑐖𑐵𑐰𑐬𑐸𑐎𑑂𑐲𑑂𑐫𑐵 𑐳𑐎𑑂𑐲𑐄𑐫𑐣𑑂𑐰𑐶 𑐰 𑑋 𑐳𑐹𑐩𑐶𑐩𑐷𑐎𑑂𑐎 𑐡𑑂𑐰𑐶𑐩𑐵𑐞𑐵

ये. स्फटानुच्छाच्छिदात्र जन्तून् ॥ खड्गाधिर्दर्भयन्तूरुस्मि. मत्स्याक्रोशन्ति गर्जिता । कश्चिद्दूयन्नगीमीवरूठाठांयशयानकः ॥ सम्मिलोलच्छि
त्रयन्त. प्रसूर्ज्जनिकमाचवनन् । कश्चिच्छ्र महिषाकायः क्षिपन्तून् श्चायत्नापितान् ॥ लाङ्गूलेनाञ्जितयुवत्रः ग्न सन्तवगाहमाप्लयान् । कश्चि
द्धोलानलालीत्र. खर्ज्जूत्रक्रमसन्निर्ज्जं ॥ विश्वदूवृद्धर्यंशीना ब्राह्मास्यक्रमशाघयन् । मी मित्रैवयुसर्कर्षं. कुर्वन् दीर्घकल्पादत्रः ॥ निम
ग्न पिङ्गनयनः कश्चिच्छ्रामयतिस्मतं । क्षयाणयालिङ्ग श्वास्या त्रामरूस्कन्धपालरूतां । पत्रन्तः कृयय कश्चिद्दण्डध्वजकमर्द्दकोवि
घालघालमातायत्र. कुर्वन् किलकिलारवं ॥ कश्चित्क्रमाहितायामि. कालाद्दणुधवाययथा । ममः सद्वमदयन्तें. श्यापेत्रैव वदने महन् ॥
कृतान्नकान्धनाकार्त्तिविश्व गृ कश्चित्क्रमस्थ्य गृाडलूकाकायकान् कृत्वारू काश्टवमिदा गृत्ले ॥ रूद्ययाक न्यतेः कश्चिद्गृतीषयामाय
तंकुर्वं । अक्षिणीकाविदानीय. नूटन्केकस्य विच्छिपुं ॥ सूायवद्रु. षिकैकाय्वा ग्रस्यादाक्रिमः पालवनू । पिपासिनायनूषितें. न पियास्याय
दंकुर्वं ॥ अथ स्थानात्स्थगथा. त्रार्द्धिनास्कानिवादिनी । सूानीयरूलदान्नृलि. त्रप्रिस्फीर्य्यसमन्तनः ॥ दावाग्निं कालयामास. कोपि वाया
विवर्द्धितं । त्रनालीनूपमास्कयन्. रक्तकाविक्लून् पिवान् ॥ नूवाघगगनात्ज्ञाने. क्रमयन्नीवतरूढो । सूनासनी मिनूपलन्. तम
ग्रस्क्रुन्नूवनः ॥ नूपादागावदू. म्वाक्लो त्रक्षारूकी मूढ्रमूद्धृतः ॥ ड नाववववः स्वादू. त्रद्रुमायापि निर्म्मितं ॥ कानून्यपूर्णं नाम्मल्यमनी

वायून्धनासनी। त्वदकंगतलणावत्सतनमूर्च्छजिघ्रीसमि॥ यक्षोयक्षानासूमीगतलणागनवत्सला। प्रमियामप्रमियूनंप्रयप्रयंप्रनिर्क
ननी॥ प्रत्याग्रमेप्रमियूनंग्राम्नात्वद्वीन्द्रलाकृता। यदाप्रपुरमिधवाला निरनाकृपपस्सवानू॥ मेधवदिनमावस्यनिर्मितात्कंत्वदाः
द्वाला। नेत्रस्यपत्नीपूर्वार्धिंदूना। सित्वंयधर्का॥ मथाद्रुमायिदूनास्मिनिमग्नामर्देवाग्निना। ननिद्रामिनजागर्मिनाश्नामिनपिबा
म्यपि॥ श्यामिकगर्तत्वांद्रंआपिनीनविपामिनी। निद्राविपिद्रनयनास्वप्नपितमवानतनी॥ स्मानद्धिसर्वथायतममन्दराग्नावि
लाकया। त्वदाननतप्रमिनिपिर्विधूर्विधूनयामया॥ उदित्वायाधिनालाकिनार्यंवैश्यकुमायया। त्वदालायसमालापिकलयनाकिल
वाकली॥ कोकिलापिमयाकर्णिनालकाकीर्णकर्णया। त्वयस्ययक्षमधूताकुवधूपिनयामया॥ नानिलापिमयालिङ्गिकविद्धिथाः
न्मयानया। कदवाःकान्यत्यपिमःकांतेनास्वकान्तकृती॥ मयायथ्यलज्जापिध्यानराजयत्वानलेपिता॥ कूकुर्वसर्वमवेममप्य
न्तान्वीकृतास्वदंता॥ धारीतायस्वमापूजयायात्वामेन्वयस्थिता। मदूलानिमवाज्ञानिक्लेमानिक्लमनयस्विना॥ पूपूर्वयावूधेःसाकोपूव
वाङ्केर्वेनर्वस। स्मननमनयमावत्यत्वयायाविमननया॥ धवाधीगननूरुवाद्यधिकेनद्वदाधूना। स्मननवयसावाल्ललखनीय
त्वयानिगी॥ वालवीजनकेनमोः यववयःलिंगुद्रिःयमी। मनःकोमानमायायायूवयोज्ञानशालिना॥ नवनायस्वविज्ञानीरावी

वैयासद्दर्शना। वराथवस्तुत्वं प्राप्यायामप्रक्रन्दनादिकान्॥ निर्वस्कसिवकूनूरागा। निन्द्रियार्थानुक्रमार्थयनुड त्यास्याथवक्तूनु यू
प्रानूस्तुलिनाधर्म्मवत्यलान्॥ यपि संक्रामिनगी कस्काष्वथर्त्वं नयन्थन। ङ्कदानीमननयासिवाल्यवयसिकछुम्र मश्रायायाङ्कुछक
नीमाग्निःकदामौलिमवाप्सासि। विपक्षयायरूतनरूपयमाननकानविनू॥ यपिक्रष्टछियावापिरफवींकांधूकाकवानू। दकामान
ननफवीं निगम्यामिवशाक्रवश। दीर्घमपूविनिक्ष्मसा। यूनर्द्धं। श्मौकपिकदि। उनयिग्रीमनाराष्प्ररूनगमींगिं विफायवा। क्रवाः
च्यूनेश्चानयवःपूनसवबरूवकासूकिरूनावलीसंगिवदूसीमणरूमश्रा॥ दर्शयन्तीनमसीनाप्राकोश्वक्रोसदर्शनी। यपिवनः ८०
यपिवर्षन्तेसूर्यस्याचिःस्फूरनूयरूं॥ वरूणायववकास्यस्कस्याधोकठनिर्मितं। रूणावलीनमालाश्वरूःवश्रक्रोसदर्शनी॥ सौ
लामालाकूलनीगार्द्र यक्षान्कैयपिनाकूदी। सूनीवनिष्कल्यस्कं। पेविन्यार्थिनयनपी॥ नयाकूचमिवाङ्क्रियमपिनायमूपित्वीं। साः
पियष्यनसीमानं क्रवंक्रवविनिम्बयी॥ नमस्कृत्य यथायानं प्रामानार्थमनानथा। गर्भकादम्बिनीजालं प्राग्निर्वश्याकूलेयथा। वृषस
वनिर्यप्राप्रामनागनिललालनी। सूथउक्षापिकायार्द्धंना। काः सर्वविवीकयश्च। समन्त्रतुपिमाजम्मू। प्रक्रालंगवलंपिकु। नत्वापि
क्षायग्रामासूःयपि पिनामकं॥ वद्यावयनमालाश्च। यक्षागमनकापिलश्च॥ ॥दशतुवुः॥ धानयुक्तानयादस्यातनयनस्कवर्द्धया॥
उक्ष

नयस्यान्तं विदुः सर्व्वे ब्रह्मलोकनिवासिनः ॥ न सम्यक् विद्मकुमान कृतस्यावमनोपि मे । यदेयपि जिघ्नकुः यत्रस्यास्मास्व
मक्षानयाः ॥ इति विश्वापितादेवैर्विहस्यावस्तुवानेन ॥ प्रयुक्ता बहवा नू सर्व्वान् कृतवान्तान मानसान् ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ नर
नर्षीं स्तावास्मात्कृवाकृत यदेमिलः ॥ ब्रह्मनु विद्याः सर्व्वे नवः सपदमिष्टमि ॥ न नस्मात्क न वक्तुः का क्रन वर्षीकन विमुक्
विन । निष्ठितं विष्णु रुकाय नन स्युः यन मापिनः ॥ सा वाद्यविष्णुं दवर्ग लक्ष्मान स्मात् सकाङ्क्षिनी । रुवनामपि सर्व्वमा यदानिः
ष्कितं यिष्यामि ॥ निगम्य मिवगीर्व्वाणाः प्रणीतं ब्रह्मणा ववः ॥ प्रणिपत्य स्वविष्णुं निप्रह्वकः ॥ पनिवत्रः ॥ कथनाय सोद्यत
स्तद्वक्षस्थल रमानयो । स्तनग्रगर्भवालनं त्वामार्क्ष वथाब्रवीत् ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ प्रसन्नोस्मि महाभाग वरं वरय सुव्रत
। नयनाभ्यां निरीक्षस्व विश्वं विश्वगताप्यवालका ॥ वक्षामनं यमा कर्णौ यर्यन्मालयविलावन । इन्द्रनीलमणिश्यामि त्वं ठलं यर्य्यलोक
यन् ॥ प्रयत्य विलयन्नीलां त्यक्त्वा नानिकून्मवकेः ॥ यात्रृ ल्लिनीयमनाद्य यादर्या सवसीमिव ॥ लक्ष्मीयवीकण्ठाञ्चोद्यः कण्ठास्थि म
मिवा खिलं । ध्रुवं गदानि चक्रिकः यावारूढ्या यां दक्षनी ॥ यावत्कान्दम्बिनीमध्य विद्युद्दाम समानयुक्ता । युवः यीनाम्बवः कृतु स्मन
नत्रा निधीकनः ॥ नशानिकयपामाला ॥ मयूकाङ्कन वः विमः ॥ नथानथाकृतवन्नि चि. नदाग्रहुठवारुकनः ॥ सनीलागमनं यद्धकृत्विमलु

कलावता। योमननामसमायुक्तः सददर्शहरिंनिकटा॥ दन्तुवमूप्रलियस्याथ. प्रतिमः पविलूक्ष्य वा। पूवादद्दृष्ट्वा बविदी. पिमर्दीदूष्विः
नःशिशुः॥ नारदसनन्दन. सनकानस्वसंस्तुतः॥ सूर्य्योः सनत्कुमारद्यैर्योगिभिर्योगिनां वरः॥ कायूर्ध्ववाप्यानी वार्द्धयुन्तुवा
कपिलावनः॥ ब्रह्ममूर्त्तियशोंवितक. नक्रोधत्वाकवदाम्॥ हविस्तुपपिपस्वर्णं. नदक्षं धूलिधूसरं। कवार्यीसकः(अवार्यी. निर्थीम
स्तुपवियदाम्॥ स्वर्णनादंवदनस्या. सुसंस्तुतमयीन्द्रुता। वाणीयवकामस्यास्यान् तुष्टावाथध्रुवाहरिं॥ ॥इति श्रीस्कान्दपुरा
णेकाशीखण्डे ध्रुवाख्यानंनामविंशतितमोऽध्यायः॥२०॥ ॥ध्रुवउवाच॥ नमोहिरण्यगर्भाय. सर्वसृष्टिविधायिने। हिर
ण्यरेतसेतुभ्यं. स्वहिरण्यप्रदायिने॥ नमोहरस्वरूपाय. कृतसंहारकारिणे। महारूपात्मरूपाय. रूपानीयतयनमः॥ नमःस्थितिनि
मत्तुस्यै. विष्णवे प्रभविष्णवे। रुष्टरुष्टायरुष्टाय. महाशायसहिष्णवे॥ नमोदैत्यमहावध्य. दावबह्निस्वरूपिणे। दैत्यद्रुमकुठाराय. नम
स्तेगार्ड्यानय॥ नमःकौमोदकीयुद्धकरायकगदाधवा। महादनुजनाशाय. नमोमन्दरधारिणे॥ नमःश्रीपतयतुभ्यं. नमश्चक्रधरायच।
धराधरायवाराहरूपिणेपद्मात्मने॥ नमःकनकहेस्माय. कमलावल्लभायच॥ नमोमत्स्यादिरूपाय. नमःकौस्तुभवक्षसे॥ नमोवदान्कव
स्याय. नमःश्रीवत्सधारिणे। नमोगुणस्वरूपाय. गुणिनेगुणवर्ज्जिने॥ नमस्सर्वप्रणाशाय. पीतकौशेयधारायचा। वासुदेव नमस्तुभ्यं. देवदे

नन्दनाय च ॥ प्रद्युम्नाय नमस्तुभ्यं मनिबुद्धाय ते नमः । नमः केशविनाशाय नमश्चाणूरमर्द्दन ॥ दामोदर हृषीकेश गोविन्दाच्युत माधव
। उपेन्द्र कैटभाराते मधुकैटभघातक ॥ नारायणाय नवकापिलो याय कापिलो । वामनाय नमस्तुभ्यं कनकगर्भाय नमः । अनन्ता
य नमस्तुभ्यं मनन्तशयनाय च । नृसिंहाय नमस्तुभ्यं नृसिंहप्रमथनाय च ॥ त्रैलोक्यकृते नमस्तुभ्यं ज्ञानवानस्य सायक । मुकुन्द परमानन्द नन्दल
प्रियाय च ॥ नमस्ते पुण्डरीकाक्ष दनुजेन्द्रनिसूदन । नमो गोपालरूपाय वेणुवादनकारिणे ॥ गोपीप्रियाय कंसघ्न गोवर्द्धनधराय
च । रामाय रघुनाथाय राघवाय नमो नमः ॥ राक्षसान्त नमस्तुभ्यं त्रिशीर्षदलनाय च । कृष्णाय कृष्णरूपाय वनाश्रमविचारिणे ॥ कृष्णादिका
रूपाय नानारूपाय शार्ङ्गिणे । पदिनवक्षिणे तुभ्यं दैत्यचक्रविमर्द्दिने ॥ बलाय बलरूपाय बलारातिप्रियाय च । बलियज्ञप्रमथन नमो
ऽस्तु बलप्रद ॥ क्षीराब्धिकर्णधार्यवक्त्र विदारण नन्दप्रिया । नमो बुद्धकल्यरूपाय गोत्राणकीलाय च ॥ नमस्ते धर्मरूपाय नमः सत्त्वगुणा
य च । नमः सहस्रशिरसे पूरुषाय पराय च ॥ सहस्रमूर्त्ते श्रीकान्त नमस्ते यज्ञपूरुष । वेदवेद्यस्वरूपाय नमो वेदप्रदाय च ॥ वेदाय वे
दगादिने सदावेदविवगामिने । वैकुण्ठाय नमस्तुभ्यं नमो वैकुण्ठवासिने ॥ विष्टरश्रवसे तुभ्यं नमो गरुडगामिने । विष्वक्सेन नमस्तुभ्यं जग
न्मय जनार्द्दन ॥ त्रिविक्रमाय सत्याय नमः सत्यप्रियाय च । हंसवाय नमस्तुभ्यं मायिने ब्रह्मगामिने ॥ नरारूपाय नरसखा नमस्ते कलदाङ्

५२

यिन॥ स्तुत्यायस्तुमितूयाय। रुक्मस्तुमितनायरदानमस्कृतमितूयाय स्म। ध्यायाय वयिधायस्वा। भूतज्ञायनमस्तु ते। स्वच्छज्ञायनमस्तु ते। ऊनाय
ऊस्वनूयाय मेनेडक्रिज्ञनूपिण। षवानामिन्द्रनूयासि प्रज्ञाणामपिज्ञानूमान्॥ लोकानीसर्वलोकाधिपे। सिन्धूनीन्द्रीवसागरः सूरायणा सिसवि
नौ. सवसांमानसं सरः॥ हिमवानसिशैलानां। धनूकीनीमन्मथरूपभवान्। सर्व्वयूक्षविलानांस्वेणालयामणिलाभवान्। मूकिक्षक्रमूकाणां त्वं प्रया
क्षार्थयक्षियू। वर्णेमूल्येनवर्णेपि। विद्यदीवापक्षलोकभवान्॥ गङ्गा सालुज्ञश्वीण। व्याघ्रकामवाभवान्। चन्द्रसूर्यानिवसूर्य। मन्त्राणांप्रणवास्व
सि॥ वायासिपसर्वगस्त्रानां। वानावगवगणामसि। मनोसान्द्रियवर्गेषु निर्जयानीकथाक्षसि॥ ब्रामव्याफवगौ त्वं वै. यवमालासिवाक्तनी। सप्तमाय
स्मिर्जवान्दव पूर्व्व निश्चयकर्म्मसू॥ क्रतूनामश्वमेधोसि दानानामभयं भवान्। लासानीयूवलोकासि। वसमक्षस्वमस्तुपक्षः॥ सप्तक्षणामकावाः ८२
सि यक्षिनीसामनूयधर्म। यताविनामपिवपि. क्षमासित्वं क्षमावती॥ दारून्नामसिपर्जन्यः। पवित्राणां पयासि। यूगानां प्रथमासि त्वं तीर्थानां
त्वं कृतूस्कसि॥ यूश्यासिनक्षत्रगणे. संक्रमः सर्व्वपर्व्वसू। ओगपूत्वयमायामस्तुलोषूत्रकूलोभवान्॥ उपमानेकिसर्व्वषूनिर्व्वाणंत्वमसियरा
। सर्व्वासामिफवृद्धानी. धर्मवृद्धिकरोवानउ॥ सूश्वत्यः सर्व्ववृक्षषू सामवक्षोलनास्वपि। प्राणायामासि सर्व्वषू साधनयृक्तिविषक्षो॥ सर्व्वदः
सर्व्वलिङ्गेषु प्रामान्विकस्वरवा भवान्। सर्व्वासामिफवृद्धानीकर्मवृद्धिकरोवानउ॥ मित्राणां हि कलत्रं त्वं धर्मस्त्वं सर्व्वबन्धुषु। त्वज्ञानान्यजग

यस्मिन्नारायणप्रवाचन ।। त्वमेव माता त्वं तातस्त्वं सुहृत्त्वं महाधनी । त्वमेव सौख्यसम्पत्तिस्त्वमायुर्जीवनं ध्रुवं ।। सा कथा यत्र ते नाम तन्मनो
यत्त्वदर्पितं । तत्तु कर्म्म यत्त्वदर्थे वै तद्ध्यायरूपत्स्मृतिः ।। तद्धनं धनिनां श्रेष्ठं यत्त्वदर्थे व्ययीकृतं । स एव सफलः कालो यस्मिंस्त्वं
स्मृतस्त्वमच्युत ।। तावच्च जीवनं श्रेयो यावत्त्वं हृदि वर्त्तसे । पापाः प्रशममायान्ति त्वत्पादोदकसेवनात् ।। महापापानि गोविन्द बहुजन्मा
र्जितान्यपि । सद्यो विलयमायान्ति वासुदेवेतिकीर्त्तनात् ।। सहस्रायुः सोमहामाह स्वल्पायुः सोयमादिना । वासुदेवमनादृत्य यदन्यत्सुकृतः
नः श्रमः ।। ऽहमेव हि माज्ञत्वा मिदमेव धनार्जनं । जीविनश्चारुलत्वैर्न यद्दामादेवकीर्त्तनम् ।। नाध्यात्मज्ञानयज्ञाश्च धर्म्मा नार्थो नाना यज्ञ
त्यचः नकामः केशवादन्या नायवर्म्मो हरिं विना ।। ऽहमेव यथाकान्ति रूपसम्पद्यमेव हि । साताम्येयत्र मत्येन वासुदेवेति यः स्मरन्
।। हरेर्नामाधनेयूसौ किं किन्न कृतं नरैः । यूज्यमित्रकलत्रार्थं राज्यस्वर्ग्गोपवर्ग्गदं ।। हरेर्यथं ध्येययमि याधीनाधीन्नयज्ञपि धर्म्मविव
र्द्धयन्तुपूर्वी प्रयञ्जुति मनार्थं ।। रूपवच्च वचनद्वन्द्व निर्द्वन्द्वध्यानमूलकं । यागिनापि च सज्जनविहितं मुक्तिमपदं ।। पापानां यान्ति पापानि
महापापपदानां [illegible]पि । मुनीनं ध्यानसंयन्ता नामाद्याहावर्द्धनं ।। प्रमादादपि संस्पृष्टा यथानलकणो यथा । नमोऽस्तु पूतकं स्यादृष्टं हरिनाम
दहहद्यं ।। निनाकेकमलाकान्त सान्द्रविन्दुविधायकं । सीनीलयन्नन्दनीनूनं कमला मम निश्चला ।। सूयमेव यथा धर्म्म त्वयि दमवयन्त

पः॥ ॐ इदमर्घ्यपाद्यतीर्थं विष्णुपादोद्भवं पवित्रं॥ नवापकर्त्रस्नानः सर्वतीर्थयुतं युतं। सविनस्नाननितयां युताजलाममहाप्रिया॥
सर्वेषां वरूपस्नानः सर्वगङ्गाजलप्लुतः। विष्णुपादोदकं कृत्वा गं स्वअस्नाति मानवः॥ शालग्रामशिलायां पूजिता तुलसीदलैः। सयापि
जातमालाभिः पूजनं सर्वसम्पदि॥ त्रायन्नः कृपियाविश्वः पूजाताय दिवतवः। विष्णुरूक्ति समायुक्ता. क्षयः सर्वात्मअध्यसः॥ ॐ स्वचक्रा
क्षितनन्तः शिरसा मन्त्रौ वाधवः॥ गोपीचन्दनलिप्ताङ्गं हृष्टं ध्येत्कृष्ण धीकृतः॥ प्रपञ्चं वादणशिलाः॥ शालग्रामस्य आर्द्रयत्। द्वातरवयाः शिर्ल
यूकाः सर्वेकुण्ठमकीयर्त॥ तुलसी अस्यारुवन. प्रप्यरुपादियूजितं। नक्षत्रनापसर्यन्ति. वदाविष्यमक्रियवाः॥ रुमिनामाकवमूखे. झाल
गोपीमृद्दक्षितं। तुलसीमालिकातन्त्रे. स्थलायूर्ने समाकृदाः॥ गोपीमृत्तुलसीशङ्खः॥ शालग्रामः सचक्रकः॥ गृहे यस्य पञ्चैते तस्य पा
परुपीकृतः॥ पमूकूकर्तिः ठनायवप्राः कावयानिमषकः॥ शान विष्णुसूनयागा. स्नानतुप्रायमनसः॥ कूटाकवीरुवन्नीम. पृ. लिङ्गसृदं
क्षालनं। मरुती पानकानाथ. नालिस्कूलापमः कृतः॥ गोविन्दं परमानन्दं मुकुन्दं मधुसूदनम्। त्यक्त्वान्यन्नैव जानामि न भजामि स्मरामि न॥ ८२
न नमामि न च स्तौमि. न पश्यामि स्वचक्षुषा। न स्पृशामि न गायामि न यामि न हरिं विना॥ स्थले जले च पाताले. व्यवलस्यानिलानले। वियाधवास्
नचव. क्षिन्नववानवनवा॥ हन्ते शैलवयामाले. नपूतुल्मललासव। सर्वेतः शाअमलननूवाक्ष गीतवत्यवकयं। सर्वं मीरुदया वासः या

कालसाक्षात्त्वमवधि। अवधिन्दर्शिनात्वान्तु यथयन्त्वंविभिसर्व्वगे॥ ॰ युक्त्वापिवन्तामासेलित्रवंशर्मनुध्रुवस्तदा। दथापिरूगवान्विष्णुस्तम
नावद्यसन्नहृता॥ ॥श्रीविष्णुरुवाच॥ प्रायिबालविशालाक्ष. ध्रुवध्रुवममनयाय यश्चित्तानामयायम्यकृ.नवरुत्स्थमनात्रथः॥ सूनोरू
वक्तिरूपाणि. वृद्धवन्तसमुद्भवः॥ नक्षत्रःकालनशीसूर्यः सूर्याधाराधुवैर्धिता॥ ज्ञानिन्द्रक्रस्यसर्व्वस्यायश्चक्रोदः यमन्नाः॥ गगनज्ञमता
नित्यं त्वमाधाराज्जविष्यसि॥ मधीरूतस्तुवैसर्व्वान्. वायुपालेन्नियच्छिमानु। प्राकल्पीनन्तुपदंतिष्ठन्नुज्ञामयन्ज्ञानिसीगतान्॥ माताश्वग्रामका
दवीयवापदमिदमया। प्राप्यादियक्रदनक्र.नपसायुमितयादितं॥ कविश्चतुर्युगयावन्. कपिलवन्नवाध्रुवा। तिष्ठत्वित्वन्तुवैकल्प. पदमन
न्तुग्रगाप्स्यसि॥ मनुनापि न शक्यापि किमन्यो मानवेष्वत्वा। नपरपदंविष्णुनंशद्धे गङ्गोत्रीमपि दुर्लभा॥ प्राप्यानुवानुप्रयत्वामि. स्नवनाननना
पिनः सूनोतिनयिनमाता. त्वन्मीयवविष्यति॥ ॰ दत्स्यात्रवर्यस्तु. पतोष्यामियमाहितः। पितरन्धोमनूजस्मस्य. पापंपापतिसंक्षयं॥ न
तस्यसदनंलक्ष्मीः यपिवस्यस्नानसंगयो। नजनत्वापियागध्य. नवनूकलक्षायवशः॥ ध्रुवस्तुतिरियंपुण्या. महापातकनाशिनी। ब्रह्महापि
विशुद्ध्येत. काकाथमनत्रयापिनी॥ महापुण्यस्यजननी. महासम्पत्तिदायिनी। महापवर्गगमनी. महाव्याधिविनाशिनी॥ यस्याःस्मृत्यापिपरमा
मुक्तिः. सर्व्वथानिर्म्मलत्वमयः॥ ध्रुवस्तुतिरियंनन्ज्यामनुप्रीतिकारिणी॥ समस्ततीर्थस्नानेन. यत्फलंलभतेनरः॥ तत्फलंसमवाप्नोति.

ऽयन्तु स्तुत्यानयाऽकुर्व॥ सन्ति स्कात्रान्यनकानि. ममयानि किलानिह। क्रतवस्तु भर्न्नेत्थेन स्याः कलान्नार्हन्ति षोडशीं॥ कृत्वा यामीं स्तुतिं मर्त्यः
ध्रुवं याप्वयामृता। यानेकेमर्म्मृत्युनसद्या. मकृत्युत्तमवाप्नुयात्॥ अपुत्रः पुत्रमाप्नोति. निर्धनो धनमाप्नुयात्। अकन्यः कन्यकामाप्नोति. की
र्त्तिनाशब्ध्रुवस्तुभः॥ उत्वादानान्यनकानि कृत्वा नानाविधानि च। तथा कामानवाप्नोति यथास्तुत्यानया नरः॥ एतद्धायर्व्वालिकायालि. एतद्धाः
ऽप्यान्वनदेवः॥ कृतस्तुतिमिथियंऽज्ञ्या सर्वकामप्रदायिनी॥ ॥श्रीविष्णुरुवाच॥ कृत्वावध्यङ्कि वक्ष्यामि हिमंनवमहामत। यनन्त निन्ध्यपी
सम्यक्. तदमनकूविष्याति॥ अद्दं डिगमिष्यन्त्यमनू. पूर्वं वावालसोऽस्तुत्रा। सा स्काद्धिंप्येन्द्रवायत्र निष्ठन्मास्काकाननं॥ विपन्नानी वऊ
कूनी. यत्र विष्ण्वेन्द्रवः स्वर्यं। कर्ल्कु जायंप्रकूपन कर्म्म निर्मूलनकानं॥ अस्यसंसार दूष्टस्य. निस्थायद्रुवदायिनः॥ उयायत्रतत्रकास्मि-
कालिकानन्दरूपिका॥ इदं तस्य मिर्दनं नि. श्रीऽं दूष्टमहागजाः। तस्मिन् काम्यग्निनाद म्प. दुष्टस्यावयवः कूनः॥ प्राप्य संप्राप्यमय
न. नरूपायन गोऽज्ञानं। यत्र यानि वृनःस्कन्नं यरूदानन्दकाननं॥ इदं काननमूनुस्टक्रा. पूपूत्रान्यावयाव यन्॥ अनिन्दकाननं गक्ताः
कूटनस्यामूर्व्वादयः॥ वर्णनावरूकस्य प्रज्ञालागावनीधिषु। किञ्चार्थमटनंकाम्यं. नारूकनान्यत्रनीविषु॥ वैकूण्ठनगयानूकागी. निर्यैः
विन्वेश मस्त्रिन्तु। अरूमायामिमियमा. यगदर्व्वीनमस्त्रिन्तु॥ मयियायवमाऽगकिस्त्रैलाक्यवकणक्रमा। तत्र हस्तुर्म्महन्नानः समस्दर्नव

८४

कृतः॥ पूर्वाम्नाल न्वनैवेद्यं ममापि परिकल्पने। प्रदक्षिणस्यावरवाम्भू.सर्वैर्दृस्ताकृत्याकृतम्॥ मन्त्रवर्त्मयाललब्धं गणपस्मार्द्धनाद्विजाः
प्रतस्थे दर्शनाकाङ्क्षी देवदेवस्य चक्रयमर्द्दने॥ तन्मयाग चचकार्थं.कृतविद्राचर्णपदा। नाच नू पुनुन्त्व पूजन. ततन्थ्याकृमिदागगतः॥ काशीमिदानीं
यास्यामि विश्वेश्वर विलोकने। पूजयामासाक्षिमरुणी.कार्त्तिकीं च कृपूज्यदा॥ कार्त्तिकस्य चतुर्दश्यां विश्वेशं यो विलोकयेत्। स्नात्वा चात्र कृतव
हित्या.ततस्य पूजनाद्विगतिः॥ शुद्धात्मा साधायाकृच मानन्दयन्नुत्कृवा। कृष्णाद्यावानन्दसायायकृतिः स्नानकृत्वापिनी॥ यच्चक्रान्यान्यसीमान्.
यायुच वाजनार्द्दनः॥ देवतनयाद चनू स्कर्च वृत्वाकृत्वीततः॥ मलिकर्ण्या समास्नाय विश्वेश मतियूजयत्। कृत्वैवमयकृगवान् हिर्नस्यपि
कार्णयत्॥ लिङ्गस्थयपपत्तन कृत्वैवाविमुक्तकालेलाकस्थयनैपूज्य यथार्चवतिनक्ष्ये॥ नियूनेयनु यपिस्थया. लिङ्गनिर्म्मल मायतन।
स्तन्यप्रतदिदेवतलिङ्गेनयत्रिलस्यम॥ कालनलिङ्गमायन्ने.जीर्ण्णोद्धारं कचामिपशः॥ कृतस्यफलस्याकः प्रलयेपिनजायत॥ विकण्ण
श्रयतिस्यकृ.प्रासादं यस्य कारयेत्। मनदका रुच स्वर्वाम्यूर्न्नियूतयाऊन॥ कूपवापीतडागानि प्रकाशयति कारयेत्। सूत्यतकनचेतकस्य
पूज्यकादिगुणाधिकं॥ स्थार्थमचयः कूर्यान् सूचमीपूष्पवाटिकां। पुष्प पूष्पफलेनस्य सुवर्ण्णकुसुमाधिकं॥ सूत्रब्रह्मकुर्ठ कृत्वायाविधि
स्यः प्रयच्छति। वर्णाणतनतयेयुका.तस्यापूण्यफलंशृणु॥ कायन्किसलिलान्यक्षर्म्मान्धन सचनवः दयान स्कास्य पूण्यस्या.दिवलाकास

मासतः॥ मणनपिनयस्थिरः कारयित्वोत्थायेयतु। जीवनायायसंयुक्तान् साधिपूर्व्वरूलाघयः॥ कृत्वा मकान्तियुक्तानि आत्रविध्वध्व
वर्येयतु। ननस्य पुनरावृत्तिर्घोरसंसारसागरे॥ सूनकृत्तिवाद्यायी ममलोकलयायत। यदिकाशीस्तुलानीह मयाप्यक्षानलस्यत॥ ॥
गणावूचतुः॥ ध्रुव मिस्युपदिश्याथ ऊगाम गरुडध्वजः। ध्रुवोपि लिङ्गसंस्थाप्य वैद्यनाथसमीपतः॥ प्रासादं स महत्कृत्वा कृत्वा कुण्डं
तदग्रतः॥ विध्वध्वरी नमस्कृत्य कानकल्यागदृयो॥ ध्रुवध्वरीसमस्यर्च्य ध्रुवकुण्डे कृतोदकः॥ ध्रुवलोकमवाप्नोति नत्रास्तागयमन्ति
तः॥ ध्रुवस्य परमस्थानं यः पठेच्छृणुयादथ। स विष्णुलोकमासाद्य जायते विष्णुवल्लभः॥ नवाध्रुवस्य वपिनं ग्रसेत्पनस्मरन्नपिनपाये
रतिरूपरात मरुत्पुण्यमवाप्नुयात्॥ ॥इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे ध्रुवलोकवर्ण्णनं नामैकविंशतितमोध्यायः॥ २१॥ ॥
शिवशर्मोवाच॥ ध्रुवाख्यानमिदं पुण्यं महापातकनाशनं। महाश्चर्यकरं पुंस्त्वं श्रुत्वा हृष्टोस्मि नागतौ॥ इतः कियद्वाह्य ऊर्द्ध्वं विमानवा
युवगणौ। तावन्नायं महर्लोकः स्वर्ल्लोकात्परमाद्भुतं॥ द्विजाथ लोकं तं वीक्ष्य सर्व्वेतामहसावृतं। भोगलोयप्युवायदं कार्यलोकमनाकु
लः॥ तावूचतुस्तनाविप्रं निशामय महामते। अयं सहि महर्लोकः स्वर्ल्लोकात्परमाद्भुतः॥ कल्पायुषो वसन्त्यत्र तपसा धूतकल्मषाः॥ वि
ष्णुस्मरणसंलीना यमस्कन्दर्शवसाः॥ निर्व्याजप्रणिधानेन दृष्टानन्तामयं जगत्। महायोगसमायुक्ता वसन्त्यत्र सुवाकमाः॥ इहै

४७

कथां कथयतां र्गगवइणयाः प्रियो। कृष्णार्ज्जुनविमानेन जनलोकं निनाय तान्॥ निवसन्त्यमयौ लोका यत्र मानसा ब्रह्मणः सुताः सनन्दनाद्या
योगीन्द्राः सर्वे चोर्द्ध्वरेतसः॥ कृन्याउयोगिनायवे स्कस्वलब्धब्रह्मवादिनः सर्वद्वन्द्वविनिर्मुक्ताः सत्यसन्धातिनिर्मलाः॥ जनलोकात्कृष्या
लोकं स्कमीलावनन्मेववः कृष्णस्कन्नविमानेन मनोवेगेन गच्छता॥ वैराजाख्यमभवद्वा वसयुर्द्धकवर्ज्जिताः॥ वासुदेवमनायसी. वासुदेवा
र्थिनः क्रियाः॥ तपसा तापसाङ्गेविन्द्यमहिलाय विवर्ज्जिताः॥ तपोलोकमिमं प्राप्य. वसन्ति विजितेन्द्रियाः॥ तिलायइवकयायवे यम्मान्तूरवलिः
काम्यया। सूक्ष्मकूपाध्वमुनयः शीर्ण्णपर्ण्णाशिनश्च ये॥ येश्च यश्नाग्नितयव वर्षासु स्थण्डिलशयाः॥ क्रमक्षतितिवार्कोय क्षेयन्ति सलिलस्तया.
ः॥ कृग्रायनायविसूष. स्कमिनायनयापिवनू। नानानिनामिस्कप्रिनाः यादायञ्जुष्ठरूस्यणः॥ उर्द्ध्ववापानविदणा. स्वकाप्रिस्वन्तु निग्वला४य
वैदिवानिषुस्कसा.मासास्कसाग्वयंयुनः॥ मासायवासव्रतिन. श्चातुर्म्मास्यव्रताश्रयाः सत्वक्षतायया नाश्चयमन्मायायवासकाः॥ ययवर्षनि
मयाद्वे. वर्षोधवीनूतर्तकाः॥ स्कनूं साम्यायमंयाका. मगकर्णूतिसोस्वदाः॥ ऊटाटवीकाट नान्कः कृतनीताड्डजाग्वयआयमूर तामनूनाक्षः
स्नायूनद्याक्षि सक्रयाः॥ लमायमानेः यपिना. वैष्णिनाव यत्राग्वया॥ गपानिस्व विनूरामि यद क्षपाविषक्तिविशा॥ ङ्गयादिस्ननयःक्षि
ष्ठ. वर्षाणां अनयाधनाः॥ व्रक्षायुष स्कया लोकं नवसन्ता कृताऋयाः॥ यावदिर्थं स्वयूग्याःलागृलोमिगणयार्म्यस्वामू। नावन्नत्राविधीस्क

नः सर्व्वलोकामलोत्कलः। त्वयावन्नीगल्भोमनत्र विमानादाववृक्तौ। प्रसादं सर्व्वलोकानां जननार्द्धप्रणमस्तुः॥ ॥ब्रह्मोवाच॥ गण
वर्षो द्विजाधीमान् वेदवेदाङ्गपारगः। सूर्य्यकावधिविवृद्धप्रतापः पापकर्म्मसु॥ सुसिद्धिज्ञानमानाख्यः ज्ञानवाञ्छितवर्णकर्म्मको त्वयायासा
पूजनं वत्स सूनार्थं याग्नमाकृणानु॥ सत्वं सत्वयसर्व्व ग्रन्थेनकृतनक्षितं। येनन्द्विनयलयतः सज्ञामिवपूनः पूनः॥ श्रावेयाउँप्रमि
रादमूपसे दयनदयः। काकथमनकासानां नृणां मवलधर्म्मिणां॥ कुतुर्पूरूनयामपूरकमवतदस्तुलोनृणां। नःस्मिन्वेसाजनवर्ण्णकर्म्मकृः
मोमकायसि॥ वायलोनिविनिर्ज्जित्यन्द्रियालिमनसासहः। निकायवेचिर्णलोकं विलोक्यगुणगनःस्यवा। धर्म्मदिगदेवं कामम.मर्थं यत्वयत्वोः
चिर्णं। ज्ञावाचलिनकर्म्माणं.विनिष्ठिन्त्यविधायनः॥ जित्वाक्रोधपिपूर्व्वेर्षा.रूपयाचगस्मः। शिवः गवायस्यापिदर्कोदं.नमायं नामसाग
नि॥ सदामर्दं यपियकृ.प्रमादे कपदंप्रदं। प्रमादे कणवश्रम्रः.सपदां विविनवर्क्ककां॥ सर्व्वेजलपूर्व्वाकृतुसर्दकार्यविकायचादूषनाय
लोचत्तं कृ.त्वार्णं स्वजनस्वपि॥ द्विलामार्के मकाङ्क्षा दृशाचनं मनिप्रतिनां। पूत्वाकमधीकवनम्.न्दनामिसदर्शनं॥ कूनिस्कृतिपूजाज्मकं स
दक्षांकम मकाउनेः धर्म्मसायानमापृष्ठः.यदिम यानिकलया॥ कर्म्मकृमिसमीकूककः.सर्व्वस्वर्ग्मं कसाद्विजः। यकूपाद्भितमकाकावः यदप
स्वावचपमी॥ नार्याचर्कसमादलोनकाणीयदगीपूवी। नविल्वंगसमंलिङ्गं क्वाचिवकान्तुमगुलं॥ सन्तिस्वर्ग्नावधूविधाः सूर्खमनचिवर्जि

ताः सूक्ष्मे कल्पलताः सर्व्वे युक्ताः सर्व्वसमृद्धिभिः॥ स्वर्ण्णप्राकारपरिक्षिप्तं वेष्टितं चन्द्रकान्तशोभितं। सर्व्वरत्नस्वर्ण्णमयं नवरत्नादिभिः

॥ स्वर्ण्णप्राकारनिर्म्माणि पातालानां मनोहराः॥ प्रासादस्वर्ग्गसदृशमध्ये पातालस्थाः समागताः॥ सुप्राकारकापिलाः शुभा. मणिशालास्तम्भसूत्रसाः॥ ना

गेन्द्राः सुपर्ण्णाः श्वसिताः पातालं कनकतलम्॥ दैत्यदानवकन्याभिः विविधभवनशोभिता। पातालकस्य नयनानि विमुक्तस्यापि जायते॥ दिवार्क

रश्मयस्तत्र प्रशीतवह्निनामयी। शशिनश्च न शीतायते निशि यामायते तत्र॥ यत्र न ज्ञायते कालः पातालादिदनुजादिभिः॥ वनानि नद्यश्च सरांसि

गन्धाश्च मनोलयनी॥ वीणावेणुमृदङ्गादि. निस्वनाः श्रुतिसुखदाः॥ कोटिकोटिसहस्राणि यत्रैव सर्व्वकामदाः। एकान्यान्यानि प्रसारितानि यथाः

स्यानि दानवैः॥ दैत्यानेकैश्च रुजस्ते पातालानां प्रयोजनैः॥ पातालस्थायिनो नमो द्धिजवर्ज्जितामिलावृतं। तत्पश्चात् समाश्रित्य पृथिव्याः परिसं

स्थितं॥ सदा सूक्ष्मतिलायत्र सर्व्वसागरुजाद्धिजा। नववीवनसमान्तानि यत्र मनोहराः॥ भोगभूमिरियं ख्याता कर्म्मभूमिरिति स्मृता॥ सुख

नत्वद्विधेल्लोके सार्थकियकादक्के॥ सूक्ष्मावताम्भिभिश्चापि पुण्याक्तायपीनकैः। यथायकावसंकीर्ण. सुखायूर्द्धं नसंत्रयेः॥ सन्तिवी

पाक्षत कावे साराबाबान्धवस्थिताः॥ जम्बूद्वीपसमाद्वीपा. नक्षापिऊपमानमला॥ नराः पिनववर्षाणि. तावर्णं तत्र वा रुमं। कर्म्मभूमिरियं ख्याता का

दवानामपि दुर्ल्लभा॥ सुक्षे किंयुनुषायानि. दवमाश्यानि नानिष्ठा॥ नसु स्वर्ग्गं नु समागच्छन्ति दिवौकसः॥ याऽन्यानां सुदुर्लभानि नववि

उन

स्नायनं विदुः। सायनं प्रथमं वर्षं मेतार्द्धक्षिणतः स्थिता॥ तत्राविहिमविन्ध्याद्य नरकं यूथ्यद्य यत्र। गंगायमुनयोर्मध्ये स्नानमृत्वार्द्धविषुवतः यवा-
ः॥ कृत्न कृत्रहि सर्वेषां क्षत्राणामधिकं ततः। ततापिनेमिषायध्यं स्वर्गसाधनमुत्तमं॥ नेमिषायन्ध्यतायाद्य सर्वस्मिन्नक्षितिमण्डले। सर्व
स्याविहितीर्थेस्य स्नार्थं वाजाविशिष्यते। स्वर्गदामाह्वदध्येव सर्वकामफलप्रदः। प्रयागन्तन्महत्कृत्वं तीर्थराजइतिस्मृतः॥ याम्यः
सर्वमयायूर्ध्वतुलया विधृताद्विजा। तत्रतीर्थवरं नम्यं कामिकं कामपूरणम्॥ दक्षप्रजायुयागस्थः पूर्वस्याद्दक्षिणादिशिः। प्रयागमि
तितन्नामकृतंफविफवादिविति॥ नाममात्रस्मरेद्यस्य प्रयागस्यापिकालतः। स्मर्तुःद्रावनाजातुपापंचसन्निकृन्तति॥ सन्नितीर्थस्थाने
कानि पापत्राणकयालिखा नगकान्याधिकं याउंक्षूणनः पवित्रक्षितः॥ उन्मान्कवब्धनकपूयः स्नातः पापस्यस्यप्रदप्रगताद्याद्दिनितत्तोत्र
नश्वेतिस्मयाजयेः॥ सतीर्थवर्णंगमता प्रतस्यउत्तरजन्मनः। श्रीणमूकमथनस्यतंक्षमावानफलायथा॥ ततः काक्षार्द्धमाग्नेस्य प्रयागदक्ष
वनसः। पूंसः इवावान्नियोतु मयकृत पदाकृतौ॥ कार्यन्नेप्रामिपीफलन तीर्थराजमहात्मनः। पलायनतद्भूततद्वी ततः सूर्यादयप
थ्या॥ सफलावुमयीफलन तनोपापापाज्ञानितै। कल्पेयूतानि निष्कृतिवप्रनाख्यानि तान्यपि॥ एवं निःकल्मषीभूय ततः स्नायान्नृपिनाखिल।
यंयं काममभिप्राप्य तंतमाप्नोति नान्यथा॥ पूर्ववाणिश्रुविपुलं पूर्णान्नूक्षणमान्यथेप्सितान्। स्वर्गमाप्नोतितत्पूर्णान्निःकामामाक्षमा

वृश्यते॥ स्नात्वा या आसितलवन्माद्धकामानन्याविहाय स्व। साधिमाद्धमवाप्नोति.कामदार्थयात्रतः॥ तीर्थयात्रां प्रविश्य स्नायान्यास्नानुकाम
मिच्छति। यावनार्वमकालवर्षं.सकामानाप्नुयात्स्मृतौ॥ सर्वल्लोकप्रयागव.नाम्भवैवम्भाव ह्विजानयथच्छुरुकर्म्माणि.स्ममन्त्राकनिवासिनः॥
तीर्थानिलाभिर्मिर्मोक्षैः सर्वतीर्थान्कर्वं नरैः॥ स्मृत्वा प्ररूमिवलय.तीर्थयात्राप्रयागतः॥ यथा कर्त्तव्यं द्विजश्रेष्ठ.रूपाणि तनय सर्वकां। दृष्ट्वा कम
र्त्त कथितं.प्रयागेन च तीर्थयाः॥ यथा कथञ्चित्तीर्थेस्मिन्.प्राणत्यागं करोति यः तत्रात्मघातदोषेन प्राप्नुयादीप्सितानपि॥ यस्य सात्यच नर्थ
त.तिष्ठन्तस्तन्यायिद्विजा न तस्यादृष्टवललापि ब्रायिजन्मानि विशन॥ ब्रह्मरुद्रादिदेवानां प्राप्यप्सितविकीर्षुणा॥ प्रयागे विधिवत्सर्व.द्वि
जवाक्येन संशयः॥ किंच कृत्वा न विपन्नु.सत्ता दयमन्त्राध्मना॥ सर्वानिपितासितसितीर्थे.प्रकृष्टजगतीतल॥ प्रयागतायितीर्थेशान्.सर्वे भूरुव
न यथा॥ प्रयागे तीर्थमुख्यायि.सर्व्वेषु भुवनेषु यि॥ स्नातायासनत्रे मुक्तिः काश्यां तु द्वैवस्नानतः॥ प्रयागदयिवेत्रस्य.सविमुक्तेन संशयी॥
यत्र विश्वेश्वरः साक्षात्.स्वयं समाधितिष्ठति॥ सुविमुक्तान्महाक्षेत्रान्.विश्वेश्वर समधिष्ठितान्॥ न किञ्चिन क्वचिद्रष्टा.तिष्ठत्व ब्रह्माण्डः
न लक्षा॥ सुविमुक्तमिदं क्षेत्र.मपि ब्रह्माण्डमध्यगं॥ ब्रह्माण्डमध्येन कृतैर्नु.यं ब्रह्माण्डप्रमाणतः॥ यथा यथा हि वर्द्धन्ते जलमकार्ण्णवस्य च॥ तथाः
तथान्तेयदा गङ्गा भूर्द्धेत्र प्रलयादपि॥ कृत्वमवर्दिशूलाग्रे शूलिनास्तिष्ठति द्विजा॥ स्मृत्वा वीक्षण रूमितुं.न कर्नभूरयुद्भयः॥ यथा कृतयुगक्ष

तु.महापूर्व्वसदावदे॥ नयह्रस्मादयकृमा.दोषैर्व्विश्वेश्वराग्रम। सदाशोम्यायनेमत्र.सदातत्रमहादयः॥ सदैवमङ्गलंमत्र.अत्रविश्वेश्व
रश्मिभिः। यथाभूमिमतिक्रम्य सूर्य्यः सन्निसरुस्वगः॥ तथाकाशीनमन्तव्या.काशीलोकाकृताश्रिता। मयास्थानिश्चियन्द्ररुवनामिवरुद्द
ण॥ अस्याः पुर्य्याविनिर्माता स्वयंविश्वेश्वरः प्रभुः। पुरायमस्कपस्क्वा.बकृकालसपुष्कते॥ शैलाशाधियर्मिंत्रायक.स्त्रीक्षाकावायासंप
ते। ववावतस्यसर्व्वस्या.यानिकर्म्माणितानिवै॥ एवमविशतुयस्य.काशीवासकृतात्मना। प्रबलोयमह्मतानी.नकदापिच्छिद्रावृतम॥ मत्क्षेका
शीपुविकापिरक्षितस्मरमनसाः॥ स्वर्गानियक्ताविश्वेश.स्मरकाश्यांमनुस्यजा॥ तत्रापिकृतमायायानी.नियन्ताकालरूपवः॥ तत्रयायीन
कर्म्मणी.यापुण्यपुद्रयाननाः॥ अकापुठपिःसवत्वं.नवकस्यापिदुःस्यद। पापमवक्रिकर्म्मणी.मनितक्रियादीष्टणा॥ अस्वनात्यतकर्म्मणी.मकास्क
क्रिमहीयसी। अपिकालान्तवाऽतुतु.तकीतक्रमितमानवी॥ तथापापकृनाशीकोत्रक्षामाक्षापिनेक्रिका। पापापवादशीलेन.तत्रनदानाक्रिलोः
शिता॥ गतनकाशीनसंत्यज्या.कृकाशीनिवपःक्रमः॥ अक्रिलष्टाक्रियनिर्यमूकाःस्वर्ल्लृयमिप्रह्रुः॥ पपसंकपटेनापि.काशीपसानमेन्द्रत.
ः। पक्ष्मावेश्वेश्वतगणक्रिंयन्तादवपापपनाः॥ सर्व्वथापोर्द्ध्वनरस्कृता.ताऽधानीपिनाकिनः॥ अर्थार्थिनस्तुपविश्यात्रवकामार्थिनानवाः॥ अ
विमुक्तनसेःसर्व्वा.माक्रुषटमिदंपनः॥ शिवनिन्दापवातायवहदनिन्दापवाव्यय॥ शवदावात्रनीयाप.अपापावालसीनसेः पवहशाकविः

आत्मेव.यथर्षो कामिनोष्वया॥ यथायता पिनायेवेन स काशी न सिद्धये। मनसापि न य काशी. मतिं निन्दन्ति दुर्बुद्धयः॥ न यान्ति ब्रालनवालोपिः
दूरदर्शं लक्ष्वनसा। नक्षत्र न विनामाद्ध्वः क्वचिदस्मीकरूनल॥ नक्षत्र न व्रजेल्लक्ष्य मपि वाल्ह्वायनाद्विरिः॥ तुलापूलक्षतुल्योष्व. यतेध्वग
द्धयाश्चितः॥ यदणाकालव विधिना यातस्यः प्रतियादिनेः॥ न यमेव्र्द्धक्षवयाश्चि. नियमेध्वाद्वेनादितिः॥ णवाव णो मणीनूपवेन्ने मयासिर्दिजा
लमा। नमद्वा मतुजयोष्वय. युनूतिः प्रतियादिनः॥ नस्वा श्वार्यायोथात्कष्व. नाम्निदुग्रुभलैः यत्नैः॥ नसव यायुनूणायरः नगार्द्धर्द्धव मार्द्धनेः॥ न
नानानीर्थयात्रादि स्नानेन समधिगम्यते। नयागेन विनाक्षानेयागस्तु त्वार्थणालनी॥ गुरूपदिष्टमार्गेण निस्यात्सायसवणेनच। मस्यानन्तयाया व
लवः स्वदूवगुरुवणादयः॥ सूनानयायान क्षाने यागद्वकानजन्मना। विनामयाजयात्वेष्व. विनायोगेन सूत्रन॥ निःश्रेयालस्य मकाण्या. मि
ल्कनेव जन्मना॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे मणिकर्णिकादिवर्णनन्नाम तुस्कन्दकृत काशीप्रशंसायां द्वाविंशतितमोध्यायः॥ २२॥ ॥
शिवशर्मोवाच॥ सत्यलोकं च विविधं सर्व्वसौख्यपि नामरूपाकिंचिद्दिक्षुयु कामास्मिन्नुरुयादकुमूत्सद॥ ॥ गौब्रह्मोवाच॥ यस्त्वेयं प्रकृ मनाविप्र.
क्षा नेन नन्मनानानी। यियूक्तिकस्त्रे निर्व्वाणं गतो मनुकाथयिष्यतः॥ नेनआर्विभूगणाश्री. तम्मोचवमिदास्मि हि। सर्व्वमनो विजानीत यन्क्षिपि
दृक्षण्मेलक॥ ॥ स्यूक्षासत्यनासौवे. व्रपश्यानपावजनाःयलम्यलाककर्म्मोर्वे. तपिकस्ताःप्रनस्क्षित॥ पूनःस्वयानमानुस्क्षेवेकूण्ठ मति

नाययुः। गच्छ तावत्पुनस्तत्र. द्विज तावत्स्थिको गतो॥ ॥द्विज उवाच॥ कियद्दूरं वर्यप्राम्या. गन्धर्वाश्च कियत्पुनः। पञ्चाम्यन्याश्च वा स्त्रो. कु
न प्राप्यान्त दयाकरा॥ काश्यवन्ती द्वारवती. काञ्च्ययोध्या च पंचमी। माया पुरी च मथुरा. पुर्यः सप्त विमुक्तिदाः॥ विहाय मद्धुरीं ऽश्चान्याः का ऽश्चम
वग्रतिष्ठिता। मुक्तिर्विऽवसद्राम नक्ति. मम मुक्तिर्न यंप्रति॥ इति यद्वै ममयूतः प्रसादाद्वक्तुमर्हसि। इति तद्वाक्यमाकर्ण्य. गणा ऊचुर्वा
दवान्॥ ॥गणा ऊचुः॥ यथार्थं कथयावस्ते. यत्पृष्टस्त्वमनानघ। विभूय सायाज्ञानीवा. रूनं सापि रुवयापि॥ विप्राव स्नसमयावत्. किञ्च
लैः पृथ्वी च भूभ्याः। नावनी रुः सम्पूदिष्टा. ससमुद्रादिकाननाः॥ वियद्वनावद्भूयथि विस्तारयथिमण्डलं। याउनानाक्षनि यूसे. रुम सोनूर्व्वेः
वक्षितः॥ स्तानाः सप्तकाण्वद्पधिलक्षलक्षक्षया क्वः। नक्षत्रमण्डलं स्या मा. लक्षक्षयाउन मूर्द्धिर्न॥ उर्ध्वमण्डलतः सौम्यः उपरि स्थाद्विलक्षितः.
ः द्विलक्षतु बुधश्चूक्रः शुक्रोऽस्माद्विलक्षकः॥ माक्तयाद्दूयविप्या चक्रं ऽनियूतद्वय। द्विलक्षयाउनोत्स धः लो विद्धं व पृथ्वाक्तिनात्॥ ८९
दश्याधूनसमुद्रा यो. गुरोः सप्तर्षिमण्डलं। सप्तर्षिभ्यः सहस्राणां. सन्मार्द्ध्वं ध्रुवस्थितिः॥ यादगण्डीक्रियनुक्ति विदयास्थित्रव्रणा मत्ता। मह
र्लोकं इति मित्यामं. सापिद्वीयाद्विकाननं॥ रुलोकाच्च रुकालाकारापूर्वव्यथिनूदाद्रुमः। स्यादित्याद्वृद्वंयावत्. स्वर्लोकं इति गीयते॥ मह
र्लोकः स्थित ऊर्ध्वं स कोटिकाटिप्रमाणतः। कोटिद्वयन संख्याता. जनाख्यलोकता ज्ञेनः॥ चतुष्कोटिप्रमाणन्तु तपालोकस्तु रुनलान्तु उपरि

स्थानुस्थितमवस्थो क्रोडयः सत्यमाश्रितः॥ सत्यादूपविवेक्तान्तश्चाजनानामय मानसः॥ स्थूलोक्तानुपविसर्ग्यानः क्रोडिप्रातगसन्निरूः॥ यत्नाः
स्वध्यायिनिः साक्षान्नु सर्व्वसामरूपप्रदः॥ समसुप्रातगसुल ॥ कैलासस्थितिवालयः॥ पार्व्वत्यासहितः गंस्तुर्ज्जास्य स्कन्दनन्दिस्थितः॥ य
त्रिनिष्ठमि सर्व्वगः सकलानुपरतः स्थितः॥ नरपञ्चवक्त्रविश्वात्मी, सलीलामूर्त्तिधारिणः॥ सविश्वेश्वरगंमिश्वान स्वस्याङ्गस्थितमिदंजगत्॥
सर्व्वयोगी सदाध्यायी नरस्याग्नि स्मानवापरः॥ स्वयंसत्त्वनिरूतानि, स्वयंप्रकाशितक्रिया॥ सर्व्वज्ञत्रकः सत्याकः स्वच्छाधीनविवर्जितः॥ नरस्याप
वर्णकः कापिनस्थितेवानिवर्णकः॥ अमूर्त्तरूपसर्व्वब्रह्मासदेवोन्निशायिनः॥ सर्व्वव्यापि सदानित्यः सर्व्वदेहविवर्ज्जितः॥ सर्व्वसुखःकायले
यत्न प्रवानुपपनवपदा॥ आनन्दब्रह्मलोनूपं गुरुनयायनुप्रवक्त्रम्॥ सर्वविद्यानरपदा, विष्णुर्वदनंदे विधिः॥ अतो वावानिवर्णकं स्वप्राप
मनसासक॥ ससर्व्वरूपः पञ्चप्राणि सर्व्वस्पन्दपदि स्थितः॥ यापि गम्यस्तनास्थपा, यः प्रमाणिकप्रचरः॥ नानानूपाय यान्यूपायः सर्व्वगोः
यिनगोचरः॥ अनन्तायामकर्म्मा वयुः सर्व्वकर्त्तृकर्म्मविवर्ज्जितः॥ नस्पदमेश्वरीनूपं स्वणु प्रव्याप्तिर्वर्णसर्वकं॥ नमालब्धामलगर्लं, स्फुरत्कालवित्तिलावर्णं
॥लसच्चमार्द्धनारी बहुक्रीडागणेश भ्रुशाङ्गदं॥ गंगाननङ्गसन्यङ्ग सदाध्यानजटामतं॥ स्मयाङ्गरूपरूःपूरु, पूजिताव्यपत्रालि॥ विसिसिगर्गं
त्रिविधन, महाचारुविरूपं॥ महाकस्यन्दगामनीविधतारूपवायुधं॥ गजाजिनालङ्कृताङ्गं प्रदार्द्धवदनेन्दुरं॥ शिवादिनमहानसर्व्वमहा

वलगणावृतं । गवणार्थिकृतस्थानं निर्वाणकारणं ॥ मनोरथपथातीतं वरदानपरायणं । महामहत्स्वरूपस्य तृयामामहाद्विज ॥
पवायवमूद्रमूय सर्वसत्त्वावस्थितं । निराकारोपि साकारः शिवजगद्धिकारणं ॥ सुकायमूर्त्तयवापि नाशिवान्मोक्षदायकः । यथमतनाथ
नास्त्यायं पार्श्वनायमिसाक्षकं ॥ इदं रत्नाकरं सर्वं दृश्यं दृशा स्वरूपिणं । तथमहजनाकाकन विमूसादखिलजगन्तु ॥ विभायक्रान्तन विपुनिः
यं स्वरूपलीलया । यथा शिवस्तथा विष्णुः यथा विष्णुस्तथा शिवः ॥ शून्यं शिवविष्णुञ्च मनागपि न भिद्यते । साधूपायपूर्व्वकं प्रकाशं समस्तान्तवः
मागतान्तु ॥ विद्याधराद्यमरा गन्धर्वसिद्धगन्धर्वचारणान्तु । नित्यं सिंहासनस्थं कृत्वा सिंहासनेशुभं ॥ उपविश्य हृषितचित्तं कृत्वा मनोहरं ॥ स्तु
त्वाकाटिशिलाकलश विश्वकर्मविनिर्मितं ॥ पाण्डुरं रत्नदण्डञ्च स्फुलमुक्तावलीयुतं । कलशेन विचित्रेण स्फुरद्दिव्यविराजितं ॥ सहस्रयोज
नायामं सर्वरत्नमयं शुभं । पद्मसूत्रमयं रम्यं दिव्यामलं समुपस्थितं ॥ नानाविधकायाच्छेन्नच्छिन्नैः सर्व्वोषधादिभिः । पुष्पधूपदीपादिभिः पञ्च
रत्नैर्मनोहरैः ॥ सिद्धार्थकनकद्वादशि मौलिभिः स्वयम्भूपस्थितैः । दत्वानाथकनकपर्णानां सिद्धानां रक्तिना मयि ॥ नानाविधमङ्गलकलशाः कृत्वाः श्वेतच
मातङ्ग । वीणामृदङ्गाद्भुतरवा मधुरंस्थितिममसङ्गीतैः ॥ नानाविधैः काञ्चनमालास्त्रैर्व्वा ध्वजैर्न्नलिनगायनैः । छत्रध्वजपताकाद्यैर्वायुविनताकृतैः ॥
गुरुतिथौ गुरुलग्ने नानावन्दनमालाभिः । सातत्त्वमकुटवर्णकनकोटकामलं ॥ मृत्तिकानीकृतगृहसारं सधियासहिरायुतं । शूरिषिषयम

२०

रुणेन स्वयंभुवः क्तास्तुमन्तुय ॥ ददर्श समस्तमेन्वर्यो यान्तिऊनान्या आमिवा । ततस्तु स्वार्वदर्वणः प्रमयैः सरूणार्ज्जिणी ॥ ब्रह्माणेनाकहर्त्तव । मूर्व
वववत्स्विदं । ममवन्त्वस्मयं विभुः प्रनमन्तममूरूपि ॥ रुः स्वयंभ्वाथ स्वयंभुवा ननामगनुत्तधज्ञा ततागणेन्धवैः सर्व्वैर्ब्रह्मनायमवुञ्ज
णैः ॥ योगिभिः श्रावकाश्चैव सिद्धैर्देवर्षिभिस्तथा । विद्याधरैः सगन्धर्व्वैर्यक्षैर्नगकायामगणैः ॥ सुरासुरैश्चावलोकितैः णावतासूकितः
कोटैः यतत्रिभिः किन्नरैश्च सर्व्वैः स्तवनजज्ञेमैः ॥ ततो जयजयस्तुत्वा नमास्तिविनिनमास्तिविनि । ततो रूविर्मर्ज्जेणेन । सेरार्दि स्तूयमीयत ॥
एतेर्मराह्म्तवेन्खत्वेखानस्थियरमास्थिता । त्वं कार्ज्जो यर्व्वरूपाणी यातारूळोत्वमवत्र ॥ त्वमेव जगतां पूज्यस्त्वमेव जगदीश्वरः ॥ दाताधर्म्मार्थका
मानी । मस्त्राहूर्त्तयकापिणी ॥ सुजयस्त्वं वरं याम ममायिहिरुविश्वायि ॥ रुः कृणकिः क्रियाणकिरूज्ञानेणाकिरुपोह्ममा ॥ णकियसयमिदं विश्वाः
गृह्णाणयायितम्माया । द्यस्वानाद्रुवर्नूने मयाणस्याः प्रययत्नमः ॥ त्वरूकानामयाविश्वा दयं निर्व्वाणमूरूम । मायायायियगृह्णालामी । दृष्ट्वा णाया
सूत्रासूत्रैः ॥ अयायम्मा द्विनिविन्ध मकियिक्षरू विष्यति । वामवारूमर्द्दीयस्त्वं दक्षिणे योयिनामरूः ॥ सूस्यायिरुविधेः यामाज्ञनमायिरः
विश्वासि । वेकुण्ठैश्वर्या मासायरूरतिपिहरूर्तः स्वयं ॥ केलासग्रमध्येः सार्द्धं स्वेत्रकोत्र स्थूमायमितः ततायरूतिध्वायोद्द ॥ र्ध्वन्नगयाधवः ॥
वेलासमस्थिलेण ॥ क्षि ढ्रान बाह्वकयारूपिः ॥ रुः तितकापिताक्षिप्र । लोकानायररयपिस्थितिः ॥ रुः दाता कथयिष्याव । स्व निर्व्वाणकारणं । रुद्रनु

म२

पठमाख्यानि शृणुयाद्यः समाहितः॥ स्वर्ल्लोकमधिगम्याथ काश्यां निर्व्वाणमाप्नुयात्॥ यश्चात्यन्तविवाहेषु मङ्गलेष्वखिलेष्वपि॥ ताक्ष्याक्षियक
सँयदवस्कयनकर्म्मणि। सर्व्वाधिकारदानेषु नववेश्मप्रवेशने॥ पठितव्यं प्रयत्नेन स कार्य्यप्रतिसिद्धये॥ ऊयाममनुप्रयत्नेन पठनीयं मङ्गः
लार्थिना॥ सुमङ्गलानीह मने कवनावाप्रवप्रियी॥ ॥इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे ध्रुवरुर्तुआसिवकानाम त्रयोविंशतितमोध्यायः॥२
३॥ ॥गणावूचतुः॥ शिवशर्म्मंस्त्वदग्रे कथयावो निशामय। त्वमप्येवं ध्रुवलोकउर्क्काशानन्सूपुष्कलान्॥ ब्रह्मलोकवर्यं पूर्वं त्वममालोक्य
वागतेः॥ सूनीर्थमथलोयान्त पूष्याण्येष्ववे पूनः॥ त्रिविद्यासिमह्रीयाल्ला नगरं नन्दिवर्द्धनं। यास्यां यायायत्नेन क्रः समृद्धबलवाहनः॥ स्रानृ
सिंहस्वपूजेष्व तमासाटवो रूवतेः॥ सीशस्वमिष्टपूर्णनी धर्म्मार्थानित्यकर्ष्ठरिः॥ सत्तायं यन्नेससूयस्तः मृत्यंमित्रससकूली। सूर्टडीसूस्रर्कं २१
स्वस्कं सुरुष्टं वकृण्याधनं॥ दवमायमनानार्थैः वाजिभिः यतिवाजिनी। सयूथायप्रेव्यामाः स्थितर्द्धिविवाजिनाः॥ सूपूष्याक्षमिमाय्यानाः सयय
स्कलयादयः॥ सयप्रिनाककायान्तायत्रवाजिक्ष्मयः॥ सदक्षुनिम्नगा वाजिर्नयत्रजनगाह्वविता। कूलान्याव कूलीनानिर्वर्ज्ज्यंनीनयनानिवापि
जमायत्रनाग्नपू नविद्वत्स वकर्म्मिः विना॥ नद्यः कुटिलगामिन्या न यत्र पिशुना जनाः॥ न मायूक्तान्धयायत्र व कूलपूष मानवाः॥ वज्रायूजः स्थि
तायत्र नकर्म्मा वकृल्लानवाः॥ धनेवनन्यायसन्धिजनानिव वज्ञाजतं। स्नानयः स्यान्कनयत्र नवेवाजयूनृपः॥ दण्डः यवष्ठुकृद्दाल वा

लव्राजनवाजिषु। स्नानयत्र पुनात्यपूतश्चित्तक्रोधायपापघ्नः॥ स्नात्वाग्निकवृन्दस्यः क्वचिन्नयपिदवनी। स्याग्निकाग्रवदस्याग्न यत्रपापः
कथानयः॥ जात्वा वार्को जलप्लवस्त्रीमश्वायत्र दूर्वलाः क्वचिन्नरूदयायत्र. यीमग्निन्यानमानवाः॥ उत्तीर्णश्चैषूत्रयत्रांश्चि कूष्ठयाप्येनमानव।
वध्यायनस्थानंरत्नपूजूनमूर्छिकारण्यपि॥ कमाः सात्विकसावाक्षनरूयानुक्तायिकस्यापितु। सेवनः कामजायत्र. दायिज्ञं कल्पषस्यव॥ दु
र्लभन्नं सदैकस्य सुकृतननवचत्सलः॥ स्नात्रदयमश्वावेऽपूर्व्वीश्चार्जुलागय॥ यानक्तनिगजक्षवद्रुमषष्वधिकण्टकाः॥ जलोत्पवविः
तानाग्नि नकस्यापिदूनस्कूली॥ वालेमूसुलविल्वाख्या. वल्मीकिः पूस्कदरा। स्नरूयागः यदानस्मिन्. यत्रयाणुयमजन॥ दण्डवार्कीसव
यत्र. कुनसैन्यासकर्मणा। मार्गेण श्वायकाश्व. त्रिकूकाव्रक्ताविणः॥ यत्रकूयणकाजवदृक्षकमलक्षविणः॥ याग्नमधूव्रकाज्जवयत्रवीव
लवकूयः॥ ऋत्यादिपुणवद्धल. त्वयिवासूयुग॥ समिधर्म्मणवासुधर्म्मः. गौटीर्य्यपुणःशालिनि॥ सौराग्य सजिनूयास्तु. गौर्य्यादार्यणावि
ना। सीमन्निनीनीरमग्नाणीं. लावल्यार्जितसूछियी॥ वाक्षीनामपूर्तसाविक्रमाग्रवर्णांगनत्रयी। वृद्धकालश्रुतिस्वामरुद्रयः यरपूरजैपयः॥ विजिता
नकसमद्गाधायक्ता पिनमार्गेणः॥ स्रूनकतुणसंपूर्णः पूर्णचन्द्रनिरयूनिः॥ सक्तनावरूथक्षितन. मूर्द्धजः क्षितिपर्षदः॥ प्रजापालनसम्पन्न.
ःकामप्राणिनरूसदः॥ यदा च विन्दगोविन्दरूपिश्चायन्वतान्वितः॥ वासुदेवकथालापपविश्चियदिनश्चियः॥ कदाचिदुपविष्टः सन्मर्ध्ये

म्य८

उपरुद्धिजाद्दूयान् कार्य्यछिद्रैर्दृष्ट्वा. वाराणस्याः समागमे॥ ममकर्म्मसाक्षिसद्दलोरूपात्त्वमक्षितल्पितः॥ नेः सर्व्वे वाजसार्द्दूल स्राणा वो
देवतकाण॥ श्रीमद्विश्वेश्वरादर्शा. विश्वेश्वरोपमायुतः॥ काशीनाथसुत कुर्य्यान् कूमतयेवे माउने॥ नेः भ्रयसाक्षु यं यक्षि स्रादयान् स्मय
लादपि। काशीनाथः स्वतद्विग्राक्षानंमलविमर्ज्जने॥ यत पूर्व्वेतत्राप्यंराष्ट्रंयाम्यास कल्पके॥ मनुपूर्व्वणा बता रूपाद्विश्वनाथमतिस्पृव॥
यस्याप्रसादान् सूलरमायः पूत्रावचाङ्गनाः॥ यमद्धयः स्वर्गमाक्षो प्रविश्वेश्वरः प्रसीदतु॥ त्वं वृद्धकाला रूपालक्रत्वयाणीस्थयत्पौंचीस
विश्वासीदं वृक्षतौ. पूलकाक्षवपूस्मृता॥ स्राकाक्ष्योयतेकत्वा तस्यादत्वाधतेवक्रा॥ सूमक्रूर्कमनुप्राप्य. सृतवाक्षविक्षयत्र॥ स्रतङ्गलस्वया
यक्षा. मतप्काशी समस्रासि। दत्वादानानि रूपानिप्रालत्वाद्रुविलोर्ज्जुनान्॥ स्वतामाभ्तय स्कयः. लिङ्गनिर्व्वाणकावली। यायादंतत्र कत्वाबे. ९२
मदप्रेकूयमृत्युं॥ श्रियायविधिवस्कृत्र. कलशालोफ्साद्दिकं। मनिमानिस्कवाप्य यदकूलवसूत्रेधने॥ मक्षाक्षरूपताकाव्यं स्कूपवामवदर्य
णी। दवोपकास्त्रीरूपि. विश्वाल्पाणप्रमवर्ज्जितः॥ ब्रतायवायतियमैः यविक्षीलकलवरः॥ म श्राक्षनिर्ज्जनरुप्रद्रक्ष्यस्यकतयाधने॥ सृतावज्ञा
र्क्षवयुषं. यविपिक्षजटाविनं। मूर्क्षिवम्भमिवप्रीक्षु. धर्म्मोजनमनाकरी॥ स्रा वंशवीनयक्षश्वदरत्यक्ष्यायमर्थ्यावा। गर्भक्षवाद्विनिःक्षम्याः
स्वायान्कवनमन्तुषा॥ उयविश्वासमीयतयकूपवमन्त्रमागा। कासित्वंकिमिकासित्वं. द्विजीयङ्गवकस्थिव॥ यायादः कावितःकत. आता

स्यैवमनादि। अस्य लिङ्गस्य तन्नाम यथा योज्ञानवर्द्धकाम्॥ पूर्वं त्वमिमिमनाथ तदावृद्धं तपस्विना। कथयिष्याम्यहं नाजा वृद्धकालं ततः सिद्धः
नः। दाक्षिणात्यं ततः प्राप्य स्वेन यासद्रुकन्यया। आयामि लिङ्गमनघं प्रार्थयामि न किंचन॥ प्रासादस्यास्य जटिलस्वयंकानयितानिवहः वि
णे मतास्यालिङ्गस्य नाम नावप्तिनिष्ठितं॥ ततः सिद्धस्त्वानवयतस्त्रीक्रीयारुढा धवः सस्यमूकोत्वयं कोकिलिङ्गनाम नवत्सियतु॥ यप्र्येयंः
त्वामहं निस्यमूपविश्य सूनिश्चलो। ततः नारविष्णुतितवप्रसादायनकाबितः॥ ममाप्येतत्समानन्दाप्रदिजानामितत्वमः। साकल्लेनिपूनस्यः
स्यानेयं स्यारुरुवानिति॥ कलौ कालयिनाशमुः किमनर्थं त्वयाप्यहं। पूथवावित्ययाक्षिम्रातयस्विन्ननसाविशा॥ ततः मित्वयि स्थितजायंस्तयू
नर्बुद्धतायसः। पोपि सूतस्मियानायमानायत्वंयवक्रुम॥ ततः मितनवतन्नस्त्वं वार्यानायचकूपनः। पायरिष्युमितं वृद्धं तापयंमनुदत्यान्नयः॥
नदन्त्रूयानतारुयात् सूयात्वंनन्नमित्ररुः। ननूलोनूपसमान्नः कार्यंरक्षावणोयथा॥ जामाप्यर्थोनुरुवता पूनचवास्यसामियः। कुःप्रसावा
दिराणवतु त्रबयनरुवान्पूनः। यविरयक्षारउवसंतवारुतासिसीयमं। सूक्ष्मिववदवकाणस्मतमावृद्धितयाधनः॥ ॥मयाधनउवाच॥ व
द्धकालक्षितिपतज्ञानत्वांसूमहामतः। ततः मामपिवजानहं तवपत्नीयमित्रमी॥ उत्पनास्मादियंवाउ नासीद्वियस्याकन्याकाउर्वशार्वद विद्य
ः शुक्लावामाशुसानना॥ ततः नरदक्षविवाहार्थं नेष्कवायमहात्मन। यवकालवसंयायानेष्कवायापयोवनः। वेधवीयालयन्द्यामन्नावन्द्यां

गुरुत्वमानानयूध्वेन संज्ञाता. पीडास्थानं यतः स्मृता ॥ यविनीतप्रियायाज्ञन्तु. यत्रिपक्षमासयो। तथा सकेकृतस्थापा मूक्तिप्राप्ता ह्यनूक्रमी ॥
अयाध्यायामथवन्त्यां मथुरायामथापि वा। द्वारवत्यामथ काञ्च्यां मायापूर्यामथापि वा ॥ सृपिपामकिनायत्र. कालेन निधनङ्गताः कपिसर्पा
दिदंशगरयकाद्याश्च मोक्षमवाप्नूयूः ॥ सर्वे ते तामपि नृप. द्विजाद्याः पूर्वजन्मनि। माधवः शिवगर्भाख्यां मायापूर्यां गवान्मृतः ॥ न नु पूज्यामृया
यावे कृष्णे रुद्राक्षा नागानन्तानवमाना। न नु पूज्येऽपि मायामुक्तिनिधा. ज्ञानसंहितन्द्विवर्द्धनं ॥ वृद्धकालावतीपाल. शैनैव सुकृतन्तव। माकृष्णकृत्तमिरेः
प्राप्ता मूक्तिप्राप्ता ह्यनूक्रमी ॥ शून्यत्वं नृप राजेन्द्र तथा यत्र समूलविमं। कर्मकाण्डयितान्मुः श्रासादस्यानितनूसूठ ॥ सुकृतं नैव सुकृतमा
स्यानर्थं कदाचन। कृतं मयाति कथनानूपूर्व्वं कृतमिनन्तकृल्लानू ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन. मायनार्थं निधानवता। सुकृतं कालेनाप्युर्पं रात्रकृस्मः
गतं यथा ॥ निष्पिमं विञ्चनाच्छेन. प्रतिनितन्त्रयानय। कर्मफिकृतकृयनत्रासादादिकृतवप्याकं ॥ वृद्धकालेश्वरनाम लिङ्गमतन्मदायनं। जा
नीश्वनादिस सिद्धं निमिकं किंचुवेरवान् ॥ दर्शनात्स्पर्शनादस्य पूजनात्कृवनात्रतैः। वृद्धकालेश्वरलिङ्गस्य सर्वपापनिवर्त्तनं ॥ कूपः का
लोदका नाम ज्ञानवापि विद्यानकृत। नदीयज्ञलपानेन नमाज्ञः सन्धायानवान् ॥ कृतकूपोदकस्नानः कृत्वे तल्लिङ्गपूजनं। तर्पणं सिद्धिमाः
प्नोति मनाक्लिलखिमानवः ॥ न कुष्ठेनव विस्फोटा. न ज्वरनिविद्वर्चिका। नाग्निमान्द्यं न च शूलं न प्रमेहा न यवादिका ॥ न मूत्रकृच्छ्रनापाया. यानी

१३

यस्मात्सर्व्वमवनात्। रूनन्दवाञ्चयञ्चविप्रयञ्चविद्धिषमञ्जताः॥ नक्षिप्रमूयणाम्प्रान्तिश्रुतनुञ्जुयाद्सर्व्वनात्। मवायत्ताममउतायल्लिमच्चश्चथा
विधं॥ एतन्तु कुर्य्याद्यानंनक्रणान्नस्पृनमाश्रयं। वृद्धकालेश्वरं लिङ्गं सर्व्वविघ्नदविद्रमा॥ उपसर्ग्गैर्न्नबाधाग्गा नयाथंनापद्रूरूली। उकनञ्च
क्तिवासेश्वरा ब्राह्मणस्यापि प्रयत्नतः॥ वृद्धकालेश्वरं लिङ्गं दृष्ट्वा सिद्धिकामकैः। यूक्त्वाकामं महीपाले रुद्रस्वरूपत्वात् नयाधनः॥ स्नानं कृत्वा च वा
क्षीर्कैतस्मिंल्लिङ्गलयं ययौ। महाकाल महाकाल महाकालेति कीर्त्तनात्॥ गतप्राणमुखाग्नयाये नौप्रकार्यौविचारणा॥ तत्कृतपीतमूक्तिःके
टस्त्रानामिदर्शनात्॥ दण्डपाणिमुखालयाये स्वं कल्पनगणयुग्मा। तिरुक्षतनूरूः सविप्रा रूपवक्त्रणवक्त्रानानिर्गमा॥ स्नमदर्कमथार्ककाटि
वर्ग्गीरुचिलोकं यचिलोकयाञ्चकार॥ भैरवं वन्दिवारचार॥ लोयामूड्डसाच्चियं ब्रह्मागमनुत्रकामनाटमान्। मायायापूर्व्वीञ्चनयाल त्यागः पुण्यव
लनवा वैकुण्ठलोकादागत्य यशःकेन नन्दिवर्द्धने। श्रीमानिस्तु क्षासीरव्यानि पूज्यानुत्याय सन्दधानः॥ नपूतास्त्रं विनिःक्षिप्य प्राप्य वाराणसीं पूर्व्वां।
विश्वेश्वरं समाराध्य निर्व्वाणपदमीयिवान्॥ एतन्तु पुण्यमाख्यानं विप्रस्य शिवशर्म्मणः। श्रुत्वा पापविनिर्म्मुक्ता ज्ञानीयत्नमयस्ततः॥ ॥
इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे शिवशर्म्मनिर्व्वाणप्रापणन्नाम चतुर्व्विंशतितमोऽध्यायः॥ २४॥ ॥ व्यास उवाच॥ शृणु सूत प्रवक्ष्यामि
कथां कलशजन्मनः। यामाकर्ण्य नरो रूपाद्विमलः कामराजनी॥ पितृप्रदक्षिणीकृत्य श्रीसंक्रन्दनाद्भवः सपत्नीकाद्दर्शीथ ब्रह्मीस्कन्द

वनेमहति॥ सर्व्वर्त्तुकुसुमाढ्यैश्च रसवत्फलपादपैः। सुसस्यकन्दमूलाढ्यैः सुवल्कलमहाद्रुमैः॥ विनीतश्वापदगणैः सुसन्निकृष्टवनावृतैः। स्वच्छगम्भीरकासारैः सारैः सर्व्वर्त्तुवःयवः॥ नानायतनसिद्धैर्युक्तं नानामुनिजनाश्रितं। तपःसंकननिलयं शिवकैसम्पदांपदं॥ लाङ्गिनानामतत्रास्ति गिरिः स्वर्णगिरिप्रभुः॥ सकन्दरप्रश्रवणः सुसानुशिखरप्रदः॥ कैलासस्यैकणकलीकर्म्मरूमाविलागतं। तपस्विपुभिर्व्याप्तैर्नानाश्चर्यसमन्वितं॥ तत्राद्राक्षीन्मुनिश्रेष्ठ. गत्वाः साक्षात् षडाननं। प्रणम्य दण्डवद्भूमौ. सपत्नीको महातपाः॥ तुष्टाव गिरिजासूनुं. सूक्तैः श्रुतिसमुद्भवैः। तथासूक्तमयस्तुत्याप्रवन्धकावसीयूढः॥

॥अगस्तिरुवाच॥ नमोस्तु वृन्दारकवृन्दवन्द्य. पादारविन्दाय सुधाकराय। षडाननायामितविक्रमाय. गौरीहृदानन्दसमुद्भवाय॥ नमोस्तु तुभ्यं प्रणतार्त्तिहन्त्रे. कर्त्रे समस्तस्य मनोरथानां। दात्रे रथानां यवतारकस्य. हन्त्रे प्रचण्डासुरतारकस्य॥ अमूर्त्तमूर्त्ताय सहस्रमूर्त्तये. गुणाय गुण्याय परात्पराय। अपारपाराय परापराय. नमोस्तु तुभ्यं शिखिवाहनाय॥ नमोस्तु ते ब्रह्मविदां वराय. दिगम्बरायाम्बरसंस्थिताय। हिरण्यवर्ण्णाय हिरण्यबाहवे. नमो हिरण्याय हिरण्यरेतस॥ तपःस्वरूपाय तपोधनाय. तपःफलानां प्रतिपादिकाय। सदाकुमाराय हि मारमारिणे. तृणीकृतैश्वर्य्यविरागिने नमः॥ नमोस्तु तुभ्यं शरजन्मने विभो प्रभातसूर्यारुणदन्तपङ्क्तये। बालाय चाबालपराक्रमाय. षाण्मातुरायालमनातुराय॥ मीढुष्टमायोत्तरमीढुष

२५

नमो नमो गणानीकपतये गणेशाय । नमोस्तु तेऽजन्मऽजायामिताय. नमो विघ्नारयस्कंदशक्तिपाणये ॥ सर्वस्य नाथाय कुमारकाय क्रौंचारये तार
कमारकाय । स्वाहेय गांगेय च कार्त्तिकेय शैवेय तुभ्यं सततं नमोस्तु ॥ ॐ ठुं यविश्रुत्य सकार्त्तिकाय. नमो नमः स्वाहा स्कि कामसमालः । श्रिः
स्त्रिः यविक्रम्य पूर्वाविवशा. द्विजा मूर्नाल्योय विलोमिवाकः ॥ ॥ कार्त्तिकेय उवाच ॥ क्षमा स्कि कुम्भज मुने. त्रिदशैलोकसक्षायरुनू जानः
त्वामिष्टं सर्वपापघ्नं तथा विन्ध्याचलानति ॥ अविमुक्तमहाक्षेत्रं क्षमं प्राक्तीर्थदक्षिण । यत्र प्राणा यूयः साक्षा. द्विनू यक्षास्त्रिमक्षदः ॥ स्कन्दु
वः स्वस्वलवायि न यामालमलमथा । नार्द्धलोकमयादक्ष त्रादक्षकूक्षर्णं कविमूर्न ॥ अविमुक्तं वाराणस्य न मुक्तिकथामूर्न । तथा नयास्ति
नास्यापि. रूलक्षमर्म्म मनावथाः ॥ न न तू पूर्व्वेर्व्वेन द्वाने नयास्विन्नेम ऊर्ध्वः न लस्य विविधेर्यक्षि ल्येस्य मेगाद नूयदाम ॥ ॐ ड्वं वानूयक्षाद
व. काशीवासः सदूर्व्वरुः ॥ सलस्त्यात्मने नूर्नं. नर्वैः सकुनिकाष्ठिकिः ॥ अन्येव काविमुक्तासक्ष्ति द्विधातुर्य्यमित्रकिनी । नमनुक्ष्यस्तुलानू
वक्षु मीश्वराय्योश्वराय नः ॥ अक्तामनः स्वदोर्व्वल्य. मक्ता कांश्यस्योद्विविधः । अकामादस्यामाक्तस्त्र्यीयत् काशी रूनसर्व्वा ॥ गद्योवेगार्ध्यमनि
स्यां. संजीर्य्यन्ताच्छिसामापि । सायूर्म्मो मग यूनाक्षमलङ्घाकिमयूना ॥ सायर्द्धयमार्द्धक्षात्वा सायायींकायमूर्च्छकैः वयलावयल्लीवायूर्म्मे त्वा
काशीं समाश्रयेत् ॥ यावन्नैवायू यूयं प्रयान्तं तावत् काशीं न मूच्यत । कालः कलालवस्यापि. संख्यातुं नैव विस्मयेत् ॥ उदानिकृत निद्दिका. वाव

क्रियाधर्यारत्ती। तथापि दशनामीनां. नाम्नां काश्यां समीरितं॥ तीर्थस्नानतऊथ्यानप्रयागकतल्लाक्रिक्रिः। विनार्थत्वस्यात धर्म्माद्धर्म्माद
र्थः स्वयंसम्भवत्॥ विनैवार्थार्जनायासं. धर्म्मादर्थोसवक्रुवे। स्मृतार्थस्त्विकामूस्यक्ष. धर्म्ममकं समाश्रयेत्॥ धर्म्मादर्थोर्थतः कामः कामात्
सर्व्वसुखादयः स्वर्गोपि सुलभो धर्म्मात्. कावल्यैकादुर्ल्लभापरा॥ उपायस्तत्रमवात्र स्मृतं निर्व्वाणकारणं। निर्व्वाणाख्यं च दानाम्ना. प्रविनि
र्क्षयसर्व्वतः॥ पूर्व्वयाश्रुयताशयं. स्मृतस्तीर्थयिमायिमं। ततात्यक्तमनायासमविमुक्तं विमुक्तिदं॥ श्रीगोलक्षिमलोल्लाख्या. स्मृतान्यायतनः
नानिच। त्रिदण्डधारणं चापि. संन्यासः सर्व्वकर्म्मणां॥ तथापि नानानूयालित्रनामानि नियमायमाश्च यिन्नूनामपि स्त्रंसदा. स्मृतवन्त्यानि वक्तून्याः
यि॥ मानसान्यपिस्मोमानि. भवानीर्थादिकानि चाऽडौमताऽन्यापियथाणानि. स्मक्षिलाम्नायपारणं॥ ज्यपश्यापिमनूनाख्यं. तथाग्निरूपवनानिचा। यि
नायपक्षे यात्रास्थसीस्वाध्यायादयस्तथा॥ विश्वनावाधतं श्रेष्ठमुक्तयक्तिक्तिं किलो। पूर्व्वश्यापिसमाख्याता. सूनजन्तुविमुक्तियः। कैवल्य
साधनानी रूरूवंशायवविनिश्चितं। एतानि यानि श्राकानि. काश्यां यान्त्येवालिवा॥ यायां काशी समं नूक्तिरूज्ञत्त्वं नान्यत्र कृतधियं। सूमत्वं वक्तिन
नूक्षर्यं. प्रविशमितिकृतधियं॥ विश्वेशितुः प्रियं नित्यं विश्वतश्वात्तुगोलका॥ दमवक्तिननूक्षर्यं. कुण्डलप्रभ्यकारणं॥ तस्माच्छियक्तिसमसर्ग.
निजागत्यस्य सवत। सूपि काश्यां समागच्छत्. पूतवं स्यर्गंसूत्र॥ मयात्र तिष्ठतानित्यं. कितुल्ले ततगागनः। श्रियात्र मपि यकाश्यां व यनि

२१

नियमस्थिताः॥ नयीपूजन्ति नियमं स्मृत्वा वरवर्णवर्णवः॥ त्वदनुग्रहकर्तारः कन्ययुत्थमहात्मयः॥ उक्तवद्यवदास्त्वानं आमयिङ्गल्लमूर्द्धऊः
नवनतउत्तुयतूकुण्डमगस्त्योऽव्वरसन्निधौ॥ तत्र स्नात्वा त्वयी त्वावत् कृतसर्व्वोदकक्रियः॥ पितॄन्तुर्पित्वा सम सार्व्वोत्रयोर्द्ध विधानतः॥ कृत
कृत्यानवऊत्तुर्व्वाणस्याः रुलह्यवन्॥ स्वयम्भूसर्व्वगात्राणि स्पृष्ट्वा कुशाग्रैर्वसाव॥ श्रीकण्ठः सुधासन्नावापि विगाश्च सूरखमाह्यवान्॥ ऊय
विश्वेशनतानि विनिमील्य वदन्नपि॥ ततः किंचिन्नुखेण न्वयो उक्तः स्कन्दः सनि घ्वलः स्कन्दविवर्ज्जित सान सूर्ययन्नमनामुखा॥ यतो त्वा
गवसर्व्वं ययह्यथस्तुरुमुनिः॥ ॥अगस्तिरुवाच॥ स्वामिन्नथाऽत्र भगवता कथितपूर्वकम्॥ वाराणस्यास्तु महिमा हिमशैलस्य वर्णिता॥ त्वया
यथा समाकर्णितं दुर्लभं लिङ्गनिवासिना॥ कथयस्व षड्वक्त्र तन्ममातिगौरवात्॥ ॥स्कन्द उवाच॥ शृणुष्व मैत्रावरुणे यथा भगवता कथि
तं क्षेत्रस्याविमुक्तस्य महिमा तु पुरः पुरा॥ प्रकृत्यैव यत्र दुर्लङ्घ्यं स्थितं नक्तं दिवं स्वयम्॥ माहात्म्यं तत्कृतं पूर्वं कथ्यमानं मया नघ॥ सुखाना
यत्र संस्थं मविमुक्तमिहर्ष्विर्व॥ तत्र सन्निहिता सिद्धिः सर्वत्र नित्यं स्थिता मुने॥ रुद्रलोकैनैव संलभ्यं तत्र क्षेत्रं न्वकवी क्षेगे॥ सूयोगिनां नवी
कोन्ति प्राप्य त्वद्वयोगिनः॥ यस्तत्र निवसेद्विप्र संयतात्मा समाहितः॥ त्रिकालमपि तु ज्ञानी वायुभक्षादिसर्व्वगः॥ निमेषमात्रमपि यो ह्य
विमुक्ते निषेविता॥ ब्रह्मचर्यसमायुक्तं तेन तप्तं महत्तपः॥ यस्तु मासं वसेद्धीरो लघ्वाहारो जितेन्द्रियः॥ सर्व्वं तेन व्रतं चीर्णं दिव्यैः

पाप्नुयतेश्वरम्॥ सर्वत्यागं वयं कृत्वा जितक्रोधो जितेन्द्रियः। सूयवस्त्वपि पूस्याङ्गः पद्मान्नयपितर्जकाथा पचापवादप्रहितः किंविद्या
नयवायदतः॥ समाः सहस्रमन्यत्र नतनयंमरुत्सपः॥ यावज्जीवं वसेद्यस्तु कृतमात्मा विनिर्जवः। जन्ममृत्युरुयं हित्वा सयातियरमाङ्ग
तिं॥ नथागेय्यागतितलेस्या जन्मान्तरगतैरपि। सूत्यागकृतलयासात्प्रलश्यगस्याप्रसादतः॥ ब्रह्महाद्याकृगन्नद्वेदेवाद्याद्यानसयपवा॥ तस्य
क्षेत्रस्यमाहात्म्यात्ब्रह्महत्यानिवर्त्तते॥ प्रादहयतनं यावत्स्थाविमुक्तेन मुच्यते। नकेवलं ब्रह्महत्या प्रकृतिश्च निवर्त्तते॥ सूनन्यामनयारु
त्वा नमुक्तःस्थानमुच्यते। समुक्तिः जामुत्युं गर्भवासे सुदःखं॥ अविमुक्ते नियवसन् देवर्षिगणपूजिते। यदीक्षन्मानवाधामात्वयून
र्जनतंस्तुवि॥ अविमुक्तेन मुच्येत संसारवन्धमावनी। पापाविच्छेदवयतं तयरुर्याति जायते॥ केवायापयदृक्यालियिनवर्तवत्वात्रिजान्तु
जन्तुर्यत्राप्य स्वर्गे काशीपुरी विना॥ अनन्तकालमनुष्याणां क्रियमाणपूमर्भसु। तोनैवतृक्षमानानां स्मृतिर्नैवापिजायते॥ नत्राक्रमणकाल
तु साक्षाद्विश्वेश्वरः स्वयं। तारकं तारकं ब्रह्मयतोऽसो मन्यते वेतुं॥ अण्मन्त्रमिदं कृत्वा मानुषं वकृकिल्विषं। अविमुक्तेनियवनसंसा
नरःअनारान्तं॥ विश्वेशं वालाक्ष्मानपि यविमुक्तेनमुच्यते। निःश्रेयसंश्रियं प्राप्य दृष्ट्वाऽन्तेसापिगच्छति॥ महापापौघरामनी पूर्ण्यापवय
कापिनी। मुक्तिमुक्तिप्रदायमन्त्रकानकाशीसुधीः प्रयत्॥ एवं कृत्वातुमधावी नाविमुक्तंत्यजेन्नरः। अविमुक्तप्रसादेन विमुक्तोजायतेयः

नः॥ अविमुक्तस्य माहात्म्यं षड्भिर्वक्त्रैः कथं मया। वक्तुं शक्यं न शक्नोमि सहस्रास्योपि यत्नवान्॥ ॥इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे स्कन्दा-
गस्त्यदर्शनन्नाम पंचविंशतितमोध्यायः॥२५॥ ॥अगस्तिरुवाच॥ प्रसन्नोसि यदि स्कन्द मयि यद्यस्ति तनुकम्पा। तन्मे समाचक्ष्व भगवं-
स्त्वयि उत्तं हृदि स्थितं॥ अविमुक्तमिदं क्षेत्रं कदारभ्य भुवस्तले। परां प्रथितिमापन्नं मोक्षदं चाभवत्कथं। कथमेषा त्रिलोकीड्या गीयते म-
णिकर्णिका। तत्रासीत्किं पुरा स्वामिन् यदा नाम च निम्नगा॥ वाराणसीति काशीति रुद्रावास इति प्रभो। अवापनामधेयानि कथमेतानि सा
पुरी॥ महाश्मशानमिति च कथं ख्याता त्रिविष्टपे। एतदिच्छाम्यहं श्रोतुं सन्देहमपनोदय॥ ॥स्कन्द उवाच॥ प्रश्नभारोयमतुलस्त्वयायः
समुपाहृतः। कुम्भयोने महार्थं मयाख्येदन्विकीर्षितं॥ यथाह देवदेवेन सर्वज्ञेन निवेदितं। अगस्त्याश्रु पुरा पृष्टं तथैव कथयामि ते॥ मह-
प्रलयकाले तु नष्टे स्थावरजङ्गमे। आसीत्तमोमये सर्वमनर्कग्रहतारकं॥ अचन्द्रमनहोरात्रमनग्न्यनिलभूजलं। अप्रधानं वियच्छून्य-
मन्यतेजोविवर्जितं॥ अगन्धादिविहीनञ्च रूपस्पर्शविवर्जितं। व्यपेतगन्धरूपत्वं अपव्यक्तविदिङ्मुखं॥ इत्थं सत्यन्धतमसे सूचीभेद्यनि-
रन्तरे। तत्सद्ब्रह्मेति यच्छ्रुत्वा सदेकं प्रतिपाद्यते॥ अमनोगोचरवाचां विषयं न कथञ्चन। अनामरूपवर्णञ्च न स्थूलं न च यत्कृशं॥ अहस्व-
दीर्घमलघु गुरुत्वपरिवर्जितं। न यत्रोपचयः कश्चित्तथा नापचयोपि च॥ अभिधत्ते सचकितं यदस्तीति श्रुतिः पुनः। सत्यज्ञानमनन्तय-

परानन्दपरंमहः॥ अप्रमेयमनाधारमविकारमनाकृति। निर्गुणं योगिगम्यञ्च सर्व्वव्याप्येककारणं॥ निर्विकल्पं निरायासं निर्मायं निरु
पद्रवं। यस्मात्कं य विकल्पाख्य संज्ञाः यंज्ञादिसम्भवे॥ तस्यैकलस्य परमा. द्वितीयं ज्ञानरूपं किल। अमूर्त्तं न स्वमूर्त्तिं च तनाकल्पि स्वलीः
लया॥ सर्वैश्वर्यगुणोपेता सर्व्वज्ञानमयी शुभा। सर्व्वगा सर्व्वरूपा च सर्व्वदृक् सर्व्वकामिनी॥ सर्व्वैकवन्द्या सर्व्वाद्या सर्व्वदा सर्व्वसंस्थिति.
ः यविकल्पानितां मूर्त्तिं सोऽभवत् गुह्यरूपिणी॥ अमूर्त्तं द्वैधपरमार्थाय. ह्रुद्य सर्व्वगमव्ययं। अमूर्त्तिं च तु परमार्थे व. तस्या मूर्त्तिं वदन्ति प्रिया॥ अ
र्व्वावीनपरावीना ह्मभ्यन्तरी मौउर्व्वृधाः। ननस्फुटैकलेनापि स्वैरं विनरुकामया॥ स्वविग्रहात्स्वयं सृष्टी स्वशरीरानपायिनी। प्रधानं प्र
कर्त्तिं त्वानु मायागुणवती यदा॥ बुद्धितत्त्वस्याउतनी मा कृत्विं कृमि वर्जिनी। युगपद्व्यत्वयात्यकै साक्षकाल स्वरूपिणी॥ मयायपूर्वमले
नरूढ्रपं वहिविनिर्मितं॥ ॥स्कन्द उवाच॥ सा च शक्तिः प्रकृतिः ख्याता स पुमानीश्वरः परः॥ तास्यौ वरमम्बाख्यौ तस्मिन्नुक्षत्रह्यतौऽ
व॥ परमानन्दरूपाख्यौ परमानन्दरूपिणि। यं ब्रह्मणः परीमाणं स्वपादतलनिर्मितं॥ मूर्त्तेयलयकालपि न तनुज्ञत्वं कदाचन। विमुक्तं
न शिवाख्यया. दविमुक्तं न ताविदुः॥ न यदा रुमिवलयं न यदायोम मुक्तवः। यदा विकर्त्तुमाऽऽगन. क्षेत्रम नहिविनिर्मितं॥ ॐ द्यमक्षेत्रज्ञस्य.
वदकापि नकृशृङ्ग। नास्मिकायनवकवैकृदा विश्वकर्मवसुन्धरा॥ ज्ञालवविनीतायप्रि कालज्ञानवरम्भ। शिवरकासंज्ञाकायवकायोयः

२१

ममक्षेत्र॥ अविमुक्तं तदारभ्य, क्षेत्रमेतदुदीर्य्यते। पर्य्यङ्करूपं शिवयोर्निवन्नत्र सुखास्पदं॥ अताऽवः कल्यान्तमूरे, र्यदाव शिवयोस्कया,
ष्ठ। क्षेत्रस्यास्य तदाताऽवः कल्पान्निर्वाणकारिणः॥ अनाद्यस्त्रमङ्गलं, मनवाप्यत्रकालिकां। यागाय्यपायविज्ञायिन निर्वाणमवाप्नुयात्,
॥ अस्यानन्दवनन्नाम, पुराऽकारि पिनाकिना। क्षेत्रस्यानन्दहेतुत्वा, दविमुक्तमनन्तरं॥ आनन्दकन्दबीजाना, मङ्कुराणि यतस्ततः॥ ज्ञा
यानि सर्वलिङ्गानि, तस्मिन्नानन्दकाननं॥ अविमुक्तमिति ख्यात, मासीदित्थं घटोद्भव। तथा वाख्याम्यथ मुने, यथासीन्मणिकर्ण्णिका॥ ॥
स्कन्द उवाच॥ आनन्दवनमत्र शिवयोर्वसमानयोः। इच्छेयरूमवालग्न, सृष्टकार्य्याय वः किल॥ यस्मिन्नुपतिमपरासाव, सार्वास्ववंस्व
नवानिने॥ निर्व्वाणत्रासनं कूर्वन् केवलं कालिकायिनी॥ सत्त्व व सर्व्वकूपत, सत्त्ववयवमाममतिः। सत्त्रववविवृत्त्यायत्त, सर्व्वैश्वर्य्यनिधिस्व
स्वावतः समुद्रमामथ्य विस्मा कल्लोलदोलितं। सत्त्वरत्नक्षसदाकीर्ण्णं, रजो विद्रुमवल्लितं॥ यस्याप्रसादाज्जीवः सुखमानन्दकाननं। यवि
क्रियमनाद्युक्तोऽक्षवविन्माहुगसर्वं॥ संप्रधार्य्य मिय विभुः सर्वेक्ष्वित्तमनूपया। तयासह जगद्धात्र्या, जगद्धाताऽपधूर्ज्जटिः॥ सव्ये व्याः
पावयो वक्षुरेण मङ्गे सुधासुतं। ततः पुमानाविरासीत् त्रैलोक्यसुन्दरः॥ शान्तः सत्त्वोगुणोद्रिक्तो, गाम्भीर्य्यजितसागरः॥ तथा च क्षमया
युक्तो, मनलङ्घ्योपमाहवन्॥ इन्द्रनीलद्युतिः श्रीमान्, पुण्डरीकोत्तमेक्षणः॥ सुवर्ण्णकपिसूक्ष्मायदुकूलयुगलावृतिः॥ ललसन्प्रचण्ड

दार्द्दशु. युगलद्वयवाजिनः उल्लसत्पञ्चमानन्दनाशक्रादकृहोणयः ॥ एकः सर्व्वगुणाधारस्त्वेकः सर्व्वकलानिधिः । एकः सर्व्वालो
मायस्मात्कृतायः पूर्वाकमः ॥ नतामहाकेमूर्द्धाख्यः महामहिमरूपिणी । महादेवदेवायाय दे महाविष्णुरुवाच्युत ॥ तव निश्वासितं यदा.
स्मस्यः सर्व्वमेवेश्वरि । वदद्ददृश्यनमार्गेण. कृत्वा सर्व्वं यथाविधि ॥ इत्युक्त्वा तं महर्षिणा ना. बुद्धिमत्त्वस्वरूपिणी । शिवया सहिता वृद्धा विवे
शानन्दकानने ॥ ततः स भगवान्विष्णुः स्मेरोल्लावण्यविधायनी । कर्णिकानयनारूढा. तपस्या वमनादक्षो । स्वनिवासं तत्र वत्कुल. तस्यापू
र्व्वदिशि दक्षिः । निर्ज्जेणस्वदसन्नादरूस सलिले स्नामयूवयत् ॥ समाः सहस्रं यवसमन्. रूप उद्यं च वा च सः ॥ तत्र पुष्करिणीं नाम्ना. तपस्तस्य
यमाहतिः ॥ ततः स भगवानीशो. मृजान्या सहिता मृतः । दृष्ट्वा जलकेतयस्या. निश्चलं मालिनं घनं । तमुवाच हृषीकेशं. मौलिमान्दालय २८
न्तुकः । सुहामहर्तं तपसः स्वहोर्ध्वेर्यं च रवन्तसः ॥ सुहासुनिन्वने वम्निर्जलस्य शनियन्ह्वे ॥ सूलंतप्या महाविष्णुः वरं वरय सत्तम ।
मृतुश्याप्रज्ञितमिदं. ब्रनिक्षायय सारूपिणं ॥ उन्मीलितदृशं साजः समूकस्कोवजुर्जुजुः ॥ ॥विष्णुरुवाच॥ यदि प्रसन्नो देवेश. देवदे
वा महेश्वर । रुवान्या सहितं त्वाकु ब्रष्टुमिच्छामि सर्व्वदा ॥ सर्व्वकर्म्मसु सर्व्वत्र त्वामेवं नाशिवं रवे । पूयञ्च वन्दे यध्यामि यथा वन्मा वचस्
या ॥ त्वदीयचरणाम्भोजमकरन्दधृमेत्सुकः । मञ्चणाजमना जाकिं. विरुया सुसुनिश्चलः ॥ ॥शिव उवाच॥ एवमस्तु हृषीकेश. यत्त्व

याङ्के जनार्द्दन। कृत्वा च वंप्र यच्छामि तमा कर्ण्णं यसूत्रन॥ त्वदीयस्यास्य तपसा सत्का पव यदर्शनात्। उन्मयान्दोलितामौलिर्ब्बदिःग्रव
णरूपणः॥ तदान्दोलयतः कर्ण्णात् पपात मणिकर्ण्णिका। मणिभिः खचिता तस्मात् तन्नामास्तु मणिकर्ण्णिका॥ चक्रपुष्करिणीतीर्थं पुरा ख्यात
मिदं पुरा। त्वया चक्रेण खननात् पुरीं स्वयंकृतं गदाधर॥ मम कर्ण्णात् पपात यं यदात्र मणिकर्ण्णिका। तदाप्रभृति लोकेस्मिन् ख्यातास्तु मणि
कर्ण्णिका॥ ॥श्रीविष्णुरुवाच॥ मुक्ताकुण्डलयानेन तवाछिन्नतया प्रिय। तीर्थानां प्रवरं तीर्थं मुक्तिक्षेत्रमिदास्तु वै॥ कामदं च यताङ्कामि
ष्टदं तास्थ्य यमीश्वर। जूनानामायनस्तु काशीति प्रथितं विदुः॥ कृत्वा च तीर्थदर्शनाद्यः स्नात्वा विद्याविभः॥ स तत्र यत्र पकावार्थं ज्ञग
द्धाम लोलितः॥ स्नात्र पक्षस्यस्य पर्यङ्कं यत्रा किं विजन्तुर्यक्षितं। चतुर्भुजस्तत्र्यासमसूक्ताग्न्या मुक्तिमवाप्स्यति॥ सूस्नीस्मार्थं वर्ग्गश्रा.मः
शिग्रवणरूपणा। सन्ध्यास्नाने जपीकाम ब्रदाध्ययनमुत्तमं॥ तर्पणं पिण्डदानं च देवतानार्चनं तर्पणं। गोरूभिलादिनभ्यानि दीपान्ना
प्रयरूपणी॥ कन्यादाने प्रयत्नेन यत्फलं तन्न नेकशः। व्रतोत्सर्ग्गे वृषोत्सर्ग्गे लिङ्गादिस्थापने तथा॥ कन्वातितिथ्या महायाज्ञाः स्नात्वायुः कृ
णगत्ववी। वियदिक्षिविपुलाशापि समाप्तिमतिरुद्धवी॥ कृत्वा यामुक्तिवकायुवियाकस्यास्य कर्म्मणः॥ कृत्वाश्राद्धपिण्डं कर्म यत्फलं लभ्य
न्विते॥ विनात्मयानमीनान त्यज्ञाद्यायायवगति निःश्रयस्याः प्रियाः कृतुस्तद्यस्तु जगदीश्वर॥ नानुभोगविनाश्यानि कृत्वा कालात्स्यवयियपु

।तदिदं जयतां मस्तु तस्यागतत्वत्प्रसादात्॥ तवप्रसादतोऽह्लीन सर्वमक्षयमस्तु तत्। यदस्मिन्राज्ञो विष्ण्वाद्यैः सद्भनयः सदाशिव॥ त
स्मादतन्त्र सर्व्वस्मात्. कृतमस्तु गुरूदरी। तथा सदाशिवत्वत्तो न किंचिदधिकं शिवे॥ तथानन्दवनादस्मात् किंचिन्नास्त्यधिकं क्वचि
त्। विनासांख्येन योगेन विनास्वात्मविलोकनं॥ विनाव्रततपोदानैः प्राप्नुयान्नामिह। गणकामशकाः कीटाः यतज्ञाप्नुवन्मोव
ग्ठा। पैवक्रौञ्चंमृताः काश्यां सन्तु निर्वाणदीक्षिताः ना मा शि ट्ह्नीकाश्याः यदि वास्त्वनयः श्चुरयः॥ सदाकृतयुगस्यास्तु सदा वास्ते
कृवायणं। सदामहोदराऽऽत्मास्तु काश्यां निवसतीयतां॥ यानि कानि च शिवाणि प्रसूकानि सदाशिव। तस्याधिकतरं वास्तु कृतमनद्विला
वना॥ वस्तुं स्वर्गमपि द्वानी पूर्वमध्ययनाश्रयतु। तत्पूर्वं ज्ञानी काश्यां. पंचाक्रोशात्मस्थवनात्॥ तत्पूर्वमन्यमध्येन सत्पूर्वं वाऽत्र सू २२
यतक्षकाश्यां तत्पूर्वमाश्राशि. शिवात्मसनातनी॥ तुल्यापूर्वमदातत्र सत्पूर्वस्य सप्तम्यां याम। काशीदर्शनमात्रेण. तत्पूर्वं प्रद्रयास्तु
रैनाः हिविष्णुर्वेदन्त्वाद्भवदवजन्यामिश्राउ वावयवसन्नात्मा तथास्तु मधुसूदन॥ ॥श्रीईश्वर उवाच॥ गत्वा विष्णु महाबाहो उ
गतः प्रकृत्वा वाद्यश। विधेहि सर्वविधिधां सथवर्त्तैः कृतानि विनी॥ विमव सर्व्वकृतानां धर्म्मतः पालकारुवा। विश्वसनीयाविविधा धर्म्मोद्य
सविशापिनथाधर्म्मतत्पथस्कानां. सूयसंकृतयकृत। कृतुमात्रैः कृतानुपस्मात्. सकर्म्मणि समाहितं॥ यथा यदि लनीसत्सौ यन्ननू यवः

नरकं च नाप्नु। न पश्यन्नयमाख्यानः प्रतिष्ठन्ति नथास्त्रयं ॥ यस्त्वां मदमनोऽक्षदर्पनाः स्वनयाघ्नेः। मयाचैवापसंक्ष्योग्रमविद्धि
स्यकं स्कव ॥ उ यावान्नक्षितायच सक्तायानक्षितन्वश्यानो पि काशीं समासाद्य रुद्रवित्यन्निगनेन नसः ॥ ॐ दमसख्रियंहृत् यं चक्का गा यवा
मिनं। ममाज्ञाय कवे दग्नान्याज्ञाय छवदिढ ॥ पुनर्ब्बिधूर्म्म यायाको मतानिगुकलावन। अस्युयनप सांनज्ञा विउमुवला क
विउमः॥ याचिनामपिज्ञन्दूनामविमुक्तनिवासिनी। नान्यः गा ससिना त्विष्णुरसंगा स्काद मवढि ॥ याजनानी गमस्यापि स्यावि मुक्तं
स्मवद्धदि। वद्भयानक पुण्येपि नस पापेभ्यवाश्चन ॥ मम प्रियस्य क्षेत्रस्य अविमुक्तस्य संस्थनु। याणय य्रयाणसमय. दुन्मो याचः
वानुयदि ॥ सयाचयुं मनुष्य स्वर्ग्गे ज्ञा गानुषमभ्नूम। काशीसेवनपूर्व्वेन स्वर्ग्गेऽद्भुत्ससादि जायते ॥ यथिवामेकनास्कृत्वा रु ज्ञा
ज्ञा गान नकः ॥ ज्ञा स्यात्ति मुक्तं न त्वन्यत्र निर्व्वाणपदमास्थवनु ॥ वक्रकालमुष्ठित्वाऽरु नियमन्द्वियमानसः। यस्त्वन्यस्त विपस्यन.
देवयागा क्रुतिर्म्मलं ॥ सापि स्वर्ग्गे सुरवं रुह्ना रूत्वाद्धितियमीज्वरः। पुनः काशी महायाथ विन्दन्नेः ज्ञयसोन्नियं ॥ विष्णु विमुक्त
निर्व्वासः कर्म्मनिर्मूलनक्षमः। द्विजानां दिव्यविज्ञानां निर्व्वाणायच्छजायते ॥ ॥ श्रीविष्णुरुवाच ॥ देव गुह्यतमाकाम्बी ज्ञानं जानामि न
त्वत्तः। नगद्धामि श्रियन. मन नस्यक्काणाति ॥ ॥ देवदेव उवाच ॥ कृत्स्नं कृत्वा पापानि वक्तुं निस्सहान्नितं। स्कृग्रद्धानाम

त्वक्षा. यद्यत्र विधीयते ॥ मात्कात्यमनन्तिक्षापि तीर्थस्नानञ्जनार्द्दन । तस्य यागफलं बुद्धिस्सा नान्निशामय सुव्रत ॥ एवं कृत्वा प्रवि-
गतः स्नातस्यापि तत्सङ्कल्पिः ॥ बहिर्वव्यनिष्ठतन्नान्तर्हि विष्णनक्षवितु ॥ तथा बहिःस्थितायाः तस्यापि तत्कयन्के मी । त्रिशूलयाग-
याणीना गन्धाना सीमवापिवि ॥ एवङ्गामाज्जादनयः सर्व्वनाहित्रुक्रितः ॥ संस्नाय मलिकर्ण्यांस्य पूर्णं पापाल्यायनु लभेत ॥ सर्व्वतीर्थे-
षु संस्नाता सत्त्रल्ल्वं समवाप्नुयात । तत्पुण्यमाप्नुत यस्मा. स्नानिकर्ण्येकमज्जनातु ॥ विधिनानेन संस्नाय मुज्जामयक्त्वाष्टिकिः स्वाना
रवावनुलेपमिद्धैर्दूर्वायामार्ज्जदर्भैकैः ॥ सर्व्वतीर्थेषु यत्पुण्यं सर्व्वदानेषु यत्फलं । मलिकर्ण्यां विधिस्नानतश्चद्धयानदवाप्नुयान्नुा ॥ स्नु-
गन्धयापियः स्नाना मलिकर्ण्यां विधानतः ॥ सापि पुण्यमवाप्नोति स्वर्ग्गे यापिकतमाही ॥ गङ्गायां विधिवत्स्नात्वा कृत्वा देवादितर्प्पणी । १००
मिलत्रादिये देः समस्तु सर्व्वयज्ञफलं लभेतु ॥ एवं धानाविधिस्नानः कृत सर्व्वादिकक्रियः ॥ जपन्ध्यानुसमस्यवो सर्व्वमन्त्रफलं लभ-
तु ॥ स्नात्वा मोन नदवगदर्शनाविपक्षद्विप्रः ॥ सर्व्वव्रतकृतं त्रैया लभद्वाविंयमः शिव ॥ स्नानदवार्व्वनजप्य मलमूत्रविसर्ज्जनामे-
नकुर्यान्नृपस्तत्र नदकञ्चावनदामथाः ॥ विप्रेभ्यो वसमस्यस्तो स्नूपवाणे विधानतः ॥ यावञ्जीवं निवार्व्वायासफलं यान्याति वसकत्तु ॥
दत्वा त्यमपि दत्तं गन्त्यायनायार्ज्जितं धनं । स्नपि मुक्तममक्षतं नदयिज्जात्मवत् क्षवितु ॥ विविधं धनमावर्जे यातिमुक्तनयक्षमिस

प्राप्तानि धने मूढानां त्यजतो वसति सर्वदा ॥ तस्यानि यानि रत्नानि गोप आज्ञाम्रयानि च । कृतानि यानि श्रेयार्थमविमुक्तनिवासिना ॥ वि
घ्नेशायेति नार्थाय धनं निधनमर्थवत् । न्यायेन काश्यां यः कुर्यात् तु सधन्यः स च सर्वविभुः ॥ योऽसौ विघ्नेश्वरो देवः काशीपूर्व्यां भूय
स्थितः । लिङ्गरूपधरः साक्षान्ममश्रेयायाद्यदृढियतु ॥ क्रूविमुक्तममुक्त्वा प्रवक्ष्यामि यथामितं । स्वामि लिङ्गं तदक्षिणे कुर्यात् विघ्नेश्व
राजिधी ॥ एकदन्तः स्थितं मति यथा मार्कण्डमण्डले । द्रष्टव्यः सर्वगः सर्वैः काश्यां विघ्नेश्वरः कथा ॥ निष्प्रत्यूहं न योगेन नाना ऊन्मार्जि
मनवा । यत्फलं लभ्यते नरैः नतु काश्यां स्यादुत्तमस्कन्नू ॥ न स्नानयो सिद्ध्यते सर्वाणि रुद्रकाले ऊमष्टिरोः । यत्फलं लभ्यते न्यात्र तत् काश्यां
मकवार्त्तनः ॥ सूर्यस्य वापि दाक्षपूर्ववृद्धानापि कालतः । काशीप्रवेशादनघा म मतफलं लभतेन्मतः ॥ कृत्वा यान्नीयसिद्धिरूयाल कालाः
नूयायाच कालिकी । स्वस्थान तुष्टदान्माम भवत्प्रतिपद्यते ॥ विनाममप्रयादवे कः काशीप्रतिपद्यते । विनाब्रह्म विश्वालांक्षि दिन
कृतेङ्क्ष्णचाम ॥ सूर्याश्च काशीं कादिवि निरन्तरसूर्यलभन । तस्मात् यः स्यात् क्षेत्रे यालो येनावस्थानिरन्तरं ॥ चतुर्दिगतिः
यालोत्कृष्टलोः क्रियया वेतेः । कण्ठवद्धाविमुक्तात्मकथं काशीं विनाश्नातः । वद्भूय सर्वत्रयालोढिः कृत्क्षयाश्रमयादियतु । यात्तः
कस्याक्षयाग क्लेशसद्रः पूनः । कृत्वापि काश्यां यायानि काश्याम भवन्ति य नरान् ॥ स्मृत्वा नूद्रविंघावापि पुनर्मुक्तिमवाप्नुयात् ॥ का

स्थं मृतानां जन्तूनां देवात्पार्थकृतामपि। नयानान्नयकमथान्थो गङ्गास्नात्क्रमवाप्नुयात्॥ कार्यं विज्ञाय सा पार्थं स्मृत्वा गर्भं पूर्ववदनी त्व
क्वा वाक्यमपि यास्कं सत्या काशीनिवर्तकं॥ सूतकीर्णेयमस्थस्य, यमदूताः सदापूर्णाः॥ वद्धा यालोकैर्निश्चित्य क्षितिं काशी कृतं ह्युपयत्नं॥
नयाय स्थारूपं यत्तन्नरूपं यत्तदेव यमानुगान॥ गर्भवासकीर्यत्तत्तां काशी कानसं ग्रहयतु॥ सूर्ययानः यव ज्योवा सवर्णं यावकमवया यावल्लो
लविलीवाक्षि, तावत्काशीसमाश्रयत्॥ या कृतुमवलयूर्षी, पुनर्जन्म पुनः स्मृति॥ सू पुनर्भवरूमिकृ, स्मानकाशी यदाश्रयतु॥ पूर्व
कृतकेलनाशी, स्वहस्तामाशीर्विर्वे पूर्वी। रुवानायनेकपूर्वी रुवप्ता कालिकाश्रयतु॥ ॥स्कन्द उवाच॥ यैर्दूमम नवर्णयूवारुमधूनामर्ष
नविकलिलिनि, श्रोमनयानिरुनं कृतानमफिमायेवयदक्षनवः॥ ने कथानूपकालात्कटः श्रुतिपूर्वं. यया याक्षित्वा कृतं, जलपूर्यकृतः १०१
टामनः॥ यद्भमतिर्नकल्पूर्वी धूर्जटे॥ ॥व्यास उवाच॥ सूत स्थस्य पूर्वः सूत कथयित्वा कथामिमाम्। यदवोपाययश्मना, पुनः स्कन्दः
उवाच ह॥ ॥इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे मणिकर्णिकाख्यानं नाम षड्विंशतितमोऽध्यायः॥ २६॥ ॥स्कन्द उवाच॥ वारा
णसीति प्रथितं यथा चानन्दकाननं। तथात्र कथयामीह देवदेवनिषेवितं॥ ॥अगस्त्य उवाच॥ निशामय महावाहो, विश्वेश्वरलाक्ष
स्कन्द व। आर्यं वाराणसी याख्या, सविमुक्तं यथा तथा॥ निर्दिष्टमनुसागरमनुग्रहत्वा कपिलश्च पवर्जिता। सुन्धमथास्यवियुक्तानू, पूर्व

आनन्दानन्दगीतयः॥ सूर्य्यवंशे महान आराजा जयव म धार्म्मिकः। सापि वाधिपि सूर्म्ये ज्ञानमयपञ्चनिष्ययः॥ हिमवन्ते नगश्रेष्ठे स
मायेन स्वयमुद्भूतः ज्योतिर्मयस्वयम्भुवः। वागीश्वरो हि वार्षुः पितामहान॥ तत्र कायाग्निनिर्द्दग्धा तेषां दुर्गतिनाशनाय। विनायिमार्ग्गेण विः
श्वकाउन्दूस्तियिविं नयत॥ ममैव यायवामूर्त्तिस्वायभूयायवा। सेकाव क्कार्ज्जुनामन्न काना मा मवष्यु कमिष्यता॥ श्रद्धाविया स्वभू
याव त्रिगक्रिः कन्दूणात्रिका। सूनन्दा मनवृयाव शुद्धधर्मस्वभूपिणा॥ नाम नीउगनी मया॰ ध्यानयामि सूलीलया॥ विश्वस्य वक्षा
णार्थाय प्रवंवक्षस्वभूपिणी। त्रैलोक्ये यानि तीर्थानि पुण्यक्षेत्राणि यानि च॥ सर्व्वेत्र सर्व्वधेये मर्गाः सर्व्वयक्षाः सदक्षिणाः॥ नदीसवि
श्व सर्व्वलिङ्गानि स्नात्वा वज्रुर्विधा। सूदनं वंव वक्षायि देवनानागणास्वरा॥ पूपूर्वार्थन्य सर्व्वे च गक्रया विविधास्वया॥ गङ्गाया सर्व्व
तीर्थन सूक्षभूयणायैः तिना॥ स स्नानः सर्व्वतीर्थभू सर्व्वक्रतु भूयष्ठिनः॥ तीर्णसर्व्वव्रतः स्यापि सच्छुगङ्गा निषवण॥ सयाष्टिमनः
नयानि सर्व्वेदानप्रदस्य यः॥ सयाक्रयागनियमा सच्छुगङ्गां निषवन॥ सर्व्ववर्ण्णाग्रमिस्यग्यव्रदविस्ताग्येवे नथा॥ ज्ञस्वार्थयाव
एस्यन्य गङ्गास्तायी विनिष्ठन॥ मनोवाक्कायजऽष्टोषो दुष्टवक्रुविन्वेवयि। तीर्थगङ्गा नवम्भूनः पूभूशानात्र संशयः॥ कन सर्व्वेत्र
तीर्थानि त्रनायी पूभूवीयवी। नायन्त्रकूवूक्ष्वं क्वलीगलेवकवली॥ ध्याने कन माक्कक्कु स्नूनायी नच्चेवेन यः॥ नायन नद्वी यः

ह्माः कलौ गङ्गैव केवला ॥ पूर्वजन्मान्तराभ्यासवासनावशतः कृता । गङ्गामाश्रित्य नियतः स्यान्मदनुग्रहतः परान् ॥ यदि कृपन माश्री
वनू. गङ्गामाश्रित्य न मुञ्चति । यदि चेदात्मविश्वासो ब्रह्मचर्यव्रता यदा ॥ कलौ कलुषचित्तानां पापद्रव्यरतात्मनाम् । विधिहीनक्रियाणां च
गतिर्गङ्गां विना न हि ॥ अलक्ष्मीः कालकर्णी च दुःस्वप्नं दुर्विचिन्तितम् । गङ्गा गङ्गेति जपनात् लानि नाशयत्यपि किं हि ॥ गङ्गैव सर्वरूपाणामपि
कामपूरकरूपदा । कृत्वानुरूपनो विश्वाः सदा सर्वे जगद्धिताः ॥ यज्ञदानतपोयोगजपाः सनियमा यमाः । गङ्गासेवासहस्रांशं न लभन्ते कलौ
कृते ॥ किमष्टाङ्गेन योगेन किं तपोभिः किमध्वरैः । वास एव हि गङ्गायां ब्रह्मज्ञानस्य कारणम् ॥ अपि दूरस्थितस्यापि गङ्गामाहात्म्यवेदिनः
अयुक्तस्यापि गोविन्द भक्त्या गङ्गा प्रसीदति ॥ श्रद्धा धर्मः परः सूक्ष्मः श्रद्धा ज्ञानं परं तपः । श्रद्धा स्वर्गश्च मोक्षश्च श्रद्धया सा प्रसीदति ॥
अज्ञानरागलोभाद्यैः पुंसां सम्मूढचेतसाम् । श्रद्धा न जायते धर्मे गङ्गायां च विशेषतः ॥ बहिःस्थितं जलं यद्वन्नालिकेरान्तरस्थितम् । तथा ब्र
ह्माण्डबाह्यस्थं परब्रह्म द्रवाकृति ॥ गङ्गालोकान्तरालस्थं क्वचिदन्यन्न विद्यते । न स्नान्ति गङ्गां मूढा ये ते एव पशवः पुमान् ॥ गङ्गायाम्
स्तुतस्यापि तु लीनाः दानशालिनः । गङ्गास्नानविहीनस्य हृदये जन्म निरर्थकम् ॥ यथा कुलं यथा विद्या यथा यज्ञो यथा तपः । यथा दानादि तस्य
कृ. कलौ गङ्गां न याजते ॥ स्तुतं वन्द्या पूजा याति न स्याद्धि नादर्शं फलम् । यथा गङ्गाजलस्नानं पूजनं विधिना समम् ॥ समं तं जाह्नवीगर्भे यः समस्त

र्थाः क्रियन्ते तथा । दानैः कार्य्यसंदानानि सर्व्वपापविनाशिनी ॥ स्मरणाद्दर्शनाद्गङ्गायाः पापसंघातमन्तकं । नश्यन्ति च्छेदमायान्ति पितृनुद्धरणाय या
। गङ्गाङ्गस्थितिर्यस्य कायस्तु फलमाप्नुयात् । तथास्तु लोकलीलायां कर्म्मक्रियावाचकावर्णं ॥ पञ्चस्थितिष्टनुस्थापनमायनुजातानुष्ठानुयन्
त्वदनुयायः स्मरणनुयनन्तं गङ्गा सद्भिर्मृत्युमवन्धनात् ॥ पितृनुद्दिश्य यास्त्रस्नाता यापयन्ति मधुसर्पिषा । उत सर्पिस्तिलैः सार्द्धं गङ्गायां स्नातुमिच्छति
क्रियते ॥ रुप्याद्रव्यक्रियाविधानं स्मृत्या तर्पणतं फलं । यश्च निर्व्विचिद्वानु कामानु यतिरुद्धाः पितामहाः ॥ लिङ्गपूजनं सर्व्वमर्च्चितं स्याद्ग
या । गङ्गास्नानफलं सर्व्वतीर्थफलं तथा ॥ गङ्गायामुनयोः स्नात्वा यालिङ्गं नित्यमर्च्चति । एकमनजन्मनाम्नाक्रियन्तां यात्रामिधकृतं ॥ कृमिक
ताभ्यस्थ ज्ञानस्थव्रतदानतपोभिस्त्रिशंभवा । गङ्गायालिङ्गपूजायाः कार्य्यो नान्यो विनायमाः ॥ गङ्गापनुदितिविधिः कृत्वा श्राद्धादिकं फलं स्थितस्यास
मिच्छत्ककल्पास्त्वानन्दन्ति पूर्व्वजाः ॥ यावानिवपूर्णश्चानुभक्त्या स्यान्मङ्गलं । ला रुमाण्डादिभिः सार्द्धं मन्त्रयन्ति पुनः पुनः ॥ यथा गङ्गा
स्ना यो यस्य तथा विघ्नैर्युक्तर्म्मकः । गङ्गाङ्गमा यथा देव नत्किञ्चिद्विधास्यामि ॥ पृष्टाङ्गमहाभाग्यार्थं गच्छन्तस्तु पदे पदे । निर्व्वाणानिजन्मस्थवमायाय
कायस्य गदीवनः ॥ पूर्व्वजन्मकृतैः पुण्यैस्तल्लक्षालनादिकं फलं । पुण्यस्य सर्व्वविघ्नोद्धानां गङ्गायां प्राप्तिपुण्यवान् ॥ कृतनुबन्धजन्ममूल्यन् वाणिज्य
नापित्तवया । कामास्वकापितामस्त्यां गङ्गास्नानादि तं वजनु ॥ स्मृतिस्थायापिसं स्पृष्टदहनापिपत्थादहनु । स्मृतिस्थापिसंस्नानां गङ्गायाद

न्तपदकृत ॥ तावद्भ्रमति संसारे यावद्गङ्गां न सेवते । संसेव्य गंगां यो जन्तुर्व्रज्ञाग्यप्रलस्यति ॥ गंगाम्भसि निमग्नानां रक्षार्थं यत्कृतायी
णाय ॥ मनुष्याणां म्र्ज्ञाब्रह्मः सद्यो नात्र संशयः ॥ गंगास्नानार्थमुद्युक्ता मध्यमार्गे मृता यदि । गंगास्नानफलं यान्ति मदाप्नोति न संशय
ः ॥ माकात्मीयस्वर्गंगयाः गृत्वक्षिवय ९ क्षिव । नयान्मोक्षमेकायाये मूर्खान्तनात्र संशयः ॥ दूर्स्थेद्रव्यादूनावावाहरुकानङ्ग संशयाः ॥ पञ्च
क्तिमाहिनाविष्णु गंगामध्यनदीमिव । जन्मान्तरकोटीर्द्वीतिःस्थयाक्षिर्लियमेवनेः ॥ हृदजन्मनि गंगायां नर्णान्तरक्षियजायन ॥ नृणां सङ्कि
मनामर्त्ये महन्द्राद्रिपूरपूव । तर्म्यालितम्यरस्याल्यानिर्मितानि स्वर्गेरुवा ॥ सिद्धयः सिद्धलिङ्गानि स्वर्गलिङ्गान्यनेकशः ॥ प्रायाद
वत्तवविना गिरिन्द्रामलिगन्धस्तुपि ॥ गंगाजलान्तःस्थितं कलिकल्मषनाशिनि ॥ स्नानकृतदहिर्यं सव्या कल्पो गंगाया सद्धिया ॥ सूर्योद
यनमीसाव ब्रह्मर्वेज्ञायथा न गंगा ॥ मार्क्षेकृता यथा सर्वा मधावानहृता यथा ॥ नत्वज्ञाना यथा भाकः सिद्धिर्दृष्ट्वा यथा न गंगा ॥ न थयर्वा
नियायानि यान्ति गंगेन्द्रयानुकृती ॥ दिव्याम्बर्धेर्यथा वाग लोकनवयथायुक्ताः ॥ यथायीश्वा श्वासनाथिवगाधक्रदमजुना तु ॥ मूलतोलक्ष्
लिज्ञनयथानश्यन्ति तृणानृ । तथा दासाः प्रणश्यन्ति गंगाकूः स्पर्शनाद्ध्रुवं ॥ क्रोधेन वनयायद्धनु क्रामनवयथा मतिः सर्वनरानयथा
लक्ष्मार्थिद्यामान नेव यथा ॥ दत्कृत्कोटित्यमायाक सोधधर्मा विनश्यति । यथा नश्यन्ति यायाभिः गंगाया दर्शनं न तु ॥ मानुषी दुर्लभं प्राप्य ति

१०३

Nepal Sanskrit University, Balmiki Campus, Kathmandu

षुत्री यानवं वलं । गंगायाः सवनं स्नात्र मुक्तः पापमध्ये ब्रह्मनः ॥ विधूतपापात्मनः सर्व्याः यदीक्षान्तिः स्वभूमिदे । सद्यः सूर्य्योदये तिमिरं नश्य
न्ति यद्ध्रुवि ॥ सामान्यानां समुद्रं पूर्ण्णं साम्राज्यं नदीनामिव । यथा स्थितिनां स्मृता गंगा पापापहन्तृ तावना ॥ सर्व्वासां मातृकाणां रुद्रजनाना
मनूकास्यां । गंगामनव्रजं पूयते । स्थावराणि निर्मलादिवः ॥ सर्व्वेन वह्निरः कालः सर्व्वादिकाणां सर्व्वजनानां यार्थंत्रमतीज्ञः
ज्ञवीनटं ॥ यथाश्वमेधो यज्ञानां नगानां हिमवानिव । ब्रह्मानन्तु यथा सर्व्वदानानामन्नदं यथा ॥ प्राणायाममवरत्न यस्मी मन्त्राणां प्रणवो यथा
था। धर्म्माणामप्यहिंसा च कामधेनुर्गवां यथा ॥ यथा त्वमसि विद्यानां स्त्रीणां गौरी यथोत्तमा । सर्व्वदेवगणानां च यथा हरिरयमव्ययः ॥
सर्व्वासामपि कान्तानां शिवकान्ता यथावरः ॥ तथा सर्व्वसुतीर्थेषु गंगातीर्थं विशिष्यते ॥ हृद्यर्थावयोर्ददने बाध्यामि मह्यामति ॥ ग्निवरुः
कः यविक्रिया मता याह्नुयनश्च सः ॥ या पयीह्नुमदाचाया यायह्नमकुषतिका । यायन्धनदवाग्निस्मर्यतीं गर्यापुन्य सादिना ॥ नानारूपाः
स्पितरो वा । तथा गंगायां क्षिति सर्व्वदा । सुपिकल्पितकुलस्यां च गंगास्नायीन विषयति ॥ दवर्षाणां पापसंक्षयो दीनानार्थं न्वदूषितमानन् । गुरु
या विधिना स्नात्वा दास्यन्ति सलिलाञ्जलिं ॥ सुपिनः सकुलरूया द्विवविष्णो वसामान्ये दृष्टिका । मदान्नयकर्यारूक्षा मतत्र सम्मार्ज्जनादिकृत ॥
अकामा वा सकामा वा तिर्य्यग्योनिगतापि वा । गंगायां यो मृतो मर्त्त्यो नरकं स न पश्यति ॥ मीर्ये मन्नानुपयंदी सन्निर्गमनीयस्थिनाम्बयया । गंगान

वद्धमन्यन्तः तस्यान्नियमगामिनः ॥ मातुः स्त्वौरेव गंगायाः स्याद्धक्षिपूतमाधमः ॥ स्वकीयैः पितृभिः सार्द्धं सद्यो यान्ति नवकौव्रजं नु ॥ षष्टिर्म्म-
न सहस्राणि गंगां वह्निर्यर्द्धदा । सुरूपकान्ताः यायानी व्रासविध्य वकुर्वन ॥ कामक्राव मला माहला सादि निगिनेः वंदेः द्वाक्तिनः
षी मनस्वत स्थितिर्य्यपनयन्ति वा ॥ गंगां समाश्रयन्ति यस्तु सम्पूर्वः सर्वपक्षिनः ॥ कृमकस्यः सविङ्कयः पूतूमार्थवक्तुस्त्या ॥ गंगायाश्च कुन
स्नाना कृयम धरूलतिलस्यतु ॥ नर्यो संध्ययितृ स्वतु । मातयन्नव कात्कूवातू ॥ नैव कर्य्यन गंगायां नैव कर्य्यन पुन्यसतां ॥ विष्णुलोके समायाय स-
स्वर्वे यस्त्वयन्नवः ॥ गंगायां स्नाति यामर्त्या यावज्जीवं दिने दिने । जीवन्मुक्तः स विज्ञेयाद् ह कान्त मूर्द्ध एव सः ॥ नियिन दवयर्चादि तापेद्धि
जा क्वीवद । स्नानमाकृत गंगायां सर्वतापविनश्यति ॥ यद्विनापि समूर्वः स्या स्कन्धियूका यागक्रि नः यस्तु नागी यथा नीयं सूस्वम स्त्री-
न सैचयन्तु ॥ किमायूषाय याचान विकाति न्या थ क्रिं स्त्रिया ॥ क्विवकूक्षा विमलया यादि गंगानसे वात ॥ यः कावयवयानतन्ने गंगायां तिकतन्नेव
हस्त्वा सस्का गानन्य व्रयैपि यान्ति गंगायलाकतां ॥ तद्ध्वक्षिमद्धिमानं यः गंगायां निस्यमाद वानु । गंगास्नाने रुलीनषां व्रासकृयोण नाद्ध
नेः आपि रुतन्द्रिं स्यायान्निङ्स्नायत्रयगाङ्कवाचिला । रुष्माः स्त्रस्रस्यापितवा म का नियय गाङ्गा पि ॥ सुष्कस्कृत्वा मन्त्र उंभ्रेकैसूयुक्नः यूगन्धि
शिः आया वूर्म्माङ्गे उंलि स्नानं कृत स्नानादिकं बुधः ॥ सुफ्ल ब्रावमिश्चेन गंगायां नयः सकृत्तु । मागधयस्कमासत्र नाम पायस्क्रित

Nepal Sanskrit University, Balmiki Campus, Kathmandu

न वा॥ स्नानवर्षं प्रदद्यात्तु स्वकीयपितृभिः सह। याति तत्र विमानेन सूर्यलोके महीयते॥ स्नापयेः श्रीं कृष्णमथानिरुद्धं मधुगवीदधिावका
लिकेन वा नालिकेरकचन्दनमिश्रयि॥ सूक्ष्माज्ञर्धाराम्मृद्भिः स्नानीदववितानयनः॥ नाज्ञेर्वार्चिः कान्तिरुज्ज्वला। ऊत्थ्या विष्णुन्त्यवायिनः॥ गोमा
तीव स्वर्गक्ष्मायः क्वलोदवालयं सुधीः॥ सूर्यवत्कल्पवृक्षादि हक्षावायनयत्फलं॥ कूपवापीतडागादिप्रयायस्त्रादिकिस्मथा। सूनाक्तु
यज्ञवत्पूर्णं तज्ज्ञादर्शनाज्ञवतु॥ पुष्पवाश्चादिकिंध्यापितं गा स्पर्शस्नताधिकः॥ कन्यादानेन यत्पुण्यं यत्पुण्यं गोऽन्नदानतः॥ तत्पु
ण्यं स्याच्छतगुणं गंगांगम्बूमयानतः॥ चान्द्रायणसहस्रेण तत्फलं स्याज्जनार्दन॥ तत्ताधिकं फलं गङ्गास्नानपानादवाप्नुयात्। कृष्णागङ्गा
वगाहस्य किमन्यत्फलमुच्यते॥ सूक्ष्मयः स्वर्गवासापि निर्वाणमथवा हवा। गंगायां पादुकायूर्मं निहामर्द्धं मिश्रयानवः॥ आयुः पुण्यं
धनं पुत्रान् स्वर्गमाक्षौवविन्दति। नास्ति गङ्गासमं तीर्थं कलिकल्मषनाशनं॥ नास्ति मुक्तिप्रदं क्षेत्रमविमुक्तसमं द्व। गङ्गास्नानव
तं महीस्ते देवसमक्षिकः॥ दिव्योदगयलायन्कसिद्धेर्दस्नायथामः॥ गंगारुजनपालस्याः गंगामठनिवासिनः॥ सूर्यकृत्वा यथान्याय
मध्याह्ने फलमेलरतुं। गोस्पृह्विवन्ध्यदानेन कृष्णागङ्गामहत्सुराः॥ न चान जायते स्त्याः संसारदुष्टसङ्कटं। दीर्घायुस्त्ववरावासारिः
क्षीनं पूस्नकदानतः॥ अन्नदानेन यं यत् कोटिकन्याप्रदानतः॥ सूत्यायत्यत्नैकर्मो भ्रवन्दानजायस्य॥ गङ्गामठं तु मत्स्यर्चहवका

दिशुभक्षवम्। येनैव यथा स्थिनीन्द्रयाऽरुरुप्तमीयविमानतः॥ प्रेतामसंख्याया विक्षु युग्मान् सर्वसमृद्धिमान्। प्रेलोकममलोकया. कामदे
नृवुजावतः॥ स्तुजानः सर्वकामांसु दिव्यान्नानाविधान्वद्भुतान्। ददान्नामपालस्यांग्यस्तुक्ष्मातुसक्रवान्येवैः॥ पितृन्क्रिंश्च सूक्ष्मद्विग्यसर्वे
यत्नविरूपितः॥ जायतम सक्कालयश्चाद्धनधाव्यासमाकूल॥ यत्नकीवनसयूर्ण्णेः। लविद्यासमन्विताद्धक्ष्मायविपुलान्न्द्रागमान्. पूर्वयो
गुयमन्विता॥ पुनर्गज्ञासमायाथक्राध्यामूलनवाद्धिनी। विश्वेश्वयैसमायाश्रद्धाफन्नूर्घसनावणम्॥ कालाद्धलम्भमायायब्रद्धासमयच
ततमः॥ निर्वर्क्षन त्वयमपिरूमेजोगीयथीमट॥ नयाददामिथ्यारुद्धान्तसायूथ्यरूलीशम्। तद्धमित्रसयतूनीयं रत्नायायूगमानया॥ मद्धन्द्र
लोकपूरुक्षाजागान्मनः प्रियान्। सफलीयपतिर्हत्वा महाधर्मेपयायतः॥ नवकस्कनुपिद्धनसर्व्वान् ब्राह्मायक्रिदिवद्धट। स्वर्ग्गेस्कं १०३
यपिद्धनुसर्वान् मायपित्वा महायुतिः॥ अन्तःक्षानासिनाक्किल्वा स्कविर्यी यायशःकोमिका। यथैवयाग्यमापन्ना सुजसनाया गमूकमी॥ यायाया
थवाविमूर्कवयप्रैवक्षाधिगच्छति। सुवर्णमात्रमपियः सुवर्णं संप्रयच्छति॥ सुवर्णस्य सु विपाराद्धन्यसागीयथीमट। सद्धमयत्नरत्नवि
न.विमानसर्वेगच्छुकः॥ सर्वैश्वर्यसमायुक्तः सर्वलोकसुपूजितः॥ ब्रह्माजोक्यसंस्कसूद्धञसःख्यागम्मनायमान्॥ सर्वैःसपूजितो वि
क्ष्मा यावदाद्भुतसंप्लवम्। एकवाद्धनमाकृत्वा ॐ बुद्धायेयनाययान्॥ ततोविमुक्तमासाद्य प्रदं निर्वाणमच्छति। जनाद्वेउद्धेनस्नान गीग

यां कृतिपूर्विका ॥ जन्मायुतकृतिपापौघान्मुक्तिःनान्मूस्यनक्षणा ॥ नृपोत्तम कार्त्तिके माघे नास्नानं सुदुर्लभं ॥ दर्शनं मस्य णं पुण्ये-
संक्रान्तौ वसन्तस्य कौ । वृषसूर्ये तुलकौ वा मा । धनवृत्तिनक्रके ॥ मृगनक्षे विषुवत्येव नियुतमयन दक्षे । सामान्य दक्षसोमदिने च विद्या
वचविश्वकृशां च श्रूतामलि पर्वाख्यां तत्र स्नानमर्ख्यां को । स्नानं दानं जप्याहोमो गच्छन्तृतामलौ कानी ॥ लक्षां लक्षं सर्व्वमितं विद्या ना:
गीतथीनट । गुरुदया कृतिपूर्वकस्तु गीं गं स्नात्वा विधानतः ॥ वक्ष्यत चित्तिविष्णुध्यानं किं पूर्णस्नान्यापानतः । कामिकाठ पनं ज्ञात्वा सम
नाजाक्षावीनट ॥ कूलानूपनक्रियवक्षा स्कृपि आक्रियवाज्ञमिं । ऋत्वा माघपिनः पक्षदक्ष । म्यो कृत्स्नाये पूजा ॥ अम्मानीबपूपूनूषा नावावा
क्रियाविनः निशायां जागर्वे कृत्वा गज्ञाददण्डविघ्नेर्हृत ॥ पूर्व्वोः सूर्यान्विनेवशे कृत्ले र्दृगदन्तजिम्नि अवदाके र्दृग । क्रिंसूर्ये दृग ॥ अरें गकु
चतु ॥ पूजयन्कृत्याधी मानूदग कृत्वा विधानतः । साक्षीस्थिलानूप्रक्रियायत्र कृत्स्ना यायास्तमीर्द्दग ॥ पुत्रकुं ये मयान् विष्णु न्दयाख्वं दगः
मन्त्रतः अनमः इति वायेप्रथमं । नानायवश्वेयदकृतः ॥ दगकृत्याये घटमिमि मं गाथे मन्त्रन मंत्रे । स्नानकः प्रेतवाद्येग्व ज्ञ व दक्ष दण्ड क
:॥ पूजादानं जपाहोमा । ननेव विधिना स्नूतः । कृष्णानूप्यान्वाग क्षेत्राज्ञामूर्त्तिं विष्णु यत्र ॥ वस्त्राणि दिनवकृत्स्ना पूर्णकृष्ण स्वावायविप्र
निक्षय्यार्थं यद्दवां ये वामत विनोदिनी ॥ चतुर्दश्यां पिनहां न दीन दनि पतिनी । तावश्यामतनि स्वार्गं गामल स्नाय ये ऽजिकाम् ॥ पूर्ण-

केष्वसि नाम्ना उरवदा सत्य युक्तेवी । मत्वाश्चायतनूत्सृष्टो म्यास्थीरबन्धुयमनस्य समयस्री ॥ वामेवर्ष्विक्कमानाथः स्वेन कृत्वा पञ्चक्रिनी । सूक्ष्मा
स्वाविनरूपश्री दिव्यगन्धानुलेपनी ॥ त्रैलोक्यपूजनप्रदा दर्वार्थि सिद्धिप्रदनी । आवाह्य मर्त्यमन्त्रेण धूपदीपादिपञ्चाव नमः ॥ मीवत्त्वा च
विविंश्वधूंदिमवन्ते सम्प्रथ । एभिर्माणिक्यमस्तर्यावन्दनाश्चन निर्मितान् ॥ दशग्रस्कसिलान्कृत्वा दद्याद्विप्राय सादराम् । पल्लीव
कृतैवयस्कैः स्यारं कज्ञानाव्रव ॥ धान्यमानेन वा द्रव्याः क्रमशो मारुकुर्युनाः ॥ मत्स्यकच्छपमण्डूकमकरादिजलचरान् ॥ हंसकाव
शुकवकबकादिद्विजयाचसान् । यथाशक्ति स्वर्णरूप्यताम्रपित्तलनिर्मितान् ॥ सूत्राश्रेणन्वकृसूमः गन्धयार्थ्यक्षियद्वनी । एवं कृत्वा
विधानेन विकल्पाभिवर्जितः ॥ उपवासी वस्त्रमालेर्द्दशपापेभ्यः प्रमुच्यते । अदत्तानामुपादानं हिंसा चैवाविधानतः ॥ परदारोपसे
वा च कायिकं त्रिविधं स्मृतं । पारुष्यमनृतं चैव पैशुन्यं चापि सर्वशः ॥ असम्बद्धप्रलापश्च वाङ्मयं स्याच्चतुर्विधं । परद्रव्येष्वभिध्या
नं मनसानिष्टचिन्तनं ॥ वितथाभिनिवेशश्च मानसं त्रिविधं स्मृतं । एवं दशविधैः पापैर्दशजन्मसमुद्भवैः ॥ मुच्यते नात्र संदेहः सर्व
सर्वीगदोषघ्ना उद्धरन्त्यन्वयकान् पूर्वान्दश पूर्वान्दशापरान् ॥ वक्ष्यमाणमिदं स्तोत्रं गोप्याद्गुह्यया जपेत् ॥ ॥ ॐ नमः शिवाय नम
ये शिवदायिने नमो नमः । नमस्ते विश्वरूपिणे ब्रह्ममूर्त्ते नमोस्तु ते ॥ नमस्ते रुद्ररूपिणे ईश कर्त्रे नमो नमः । सर्वदेवस्वरूपिणे नमो

रुथञमूर्त्तये ॥ सर्व्वसत्त्वसर्व्वगाधिनी त्रिपक्रुञ्चो नमास्तुते । शान्तिसन्तानकायिन्यैन नमस्तस्यै बुद्धिमूर्त्तये ॥ स्वाङ्गभूतङ्गमस्तस्तुते विश्वदक्षो
नमास्तुते । ये सार विषनाशिन्यै ज्ञीवनायै नमास्तुते ॥ मायाविमयसर्व्वदुःखौघनाशिन्यैन नमास्तुते । शान्तिसन्तानकायिन्यैन नमस्तस्यै बुद्धिमू-
र्त्तये ॥ सर्व्वसंस्तुद्धिकायिन्यैन नमः यायायिमूर्त्तये । शुक्तिमुक्तिप्रदायिन्यै रुद्रदायै नमो नमः ॥ शान्तिप्रियशान्तदायिन्यै शान्तरूपायै नमो नमः
मन्त्रसिद्ध्यै नमस्तस्यै स्वर्ग्गदायै नमो नमः ॥ नमस्ते लोकरूपायै प्रियपायै नमो नमः नमस्त्रिगुणरूपायै रूपायै धर्मावत्यै नमो नमः ॥ त्रिकूटस्थ-
नये स्कन्धायै जरावत्यै नमो नमः ॥ नन्दायै लिङ्गधारिण्यै नारायण्यै नमो नमः ॥ नमस्ते विश्वरूपायै वरदायै नमो नमः ॥ वरदायै नमस्ते
तुलाकधारिण्यै नमास्तुते ॥ नमस्ते विश्वमित्रायै नन्दिन्यै नमो नमः ॥ पृथ्वीशिवामृतायै च सुरूपायै नमो नमः ॥ पद्मायै पद्मपद्मायै नारायणि
नमो नमः ॥ पाशजालविकल्पैश्च तीर्थायै नमो नमः ॥ शान्तायै च विशालायै वरदायै नमो नमः ॥ उग्रायै सुरसुन्दर्यै सञ्जीविन्यै नमो नमः ॥
त्रिशक्तिकायै त्रयक्षदायै दुःखविध्वंसिन्यै नमो नमः ॥ पुण्यमार्गप्रदे शिवे ज्ञानमाते नमास्तुते ॥ सर्व्वोपमृत्युनिर्धारायै मङ्गलायै नमो नमः ॥ गगना-
गमनदीनार्त्तेयपित्राणपरायणे ॥ सर्व्वसत्त्वार्थकरणदविनाशायणि नमास्तुते । निर्ल्लेपायै दुःखदक्षौघदक्षायै च नमो नमः ॥ पपापपपपा-
ये त्वं नमामि निर्वाणदायिनि । ॐ नमः मायादेव्यै रूपायै ॐ नमः निष्पूष्ट नमः ॥ ॐ नमः अर्घ्यं पायां पुष्पं धूपं दीपं नैवेद्यं नमस्तु भक्तिभिः स्नानादीन्त्वमन्या म

(ध्यव सर्व्वत्र गाङ्गतीर्थ ॥ त्वमेव मूलप्रकृतिस्त्वं पुमान् पर एव हि । गंगे त्वं परमात्मा च शिवस्तुभ्यं नमः शिवे ॥ य इदं पठते नित्यं स्तो
त्रं शृणुयाच्छ्रद्धयापि यः । दशधा मूच्यते पापैः कायवाक्चित्तसंभवैः ॥ रोगस्थो मूच्यते रोगा ॥ द्विपद्भ्यश्च विपद्युतः मूच्यते बन्धना
द्बद्धो भीतो भीतेः प्रमूच्यते ॥ सर्व्वान् कामानवाप्नोति प्रेत्य च त्रिदिवं व्रजेत् । दिव्यं विमानमारुह्य दिव्यस्त्रीपरिवीजितः ॥ गृहेपि लि
खितं यस्य सदा तिष्ठति धारितं । नाग्निचौरभयं तत्र पापेभ्योपि भयं न हि ॥ नस्यी दशम्यामनत्र स्नात्वं गंगाजलस्थितः ॥ यः पठेद्द
शकृत्वस्तु दरिद्रो वापि चाक्षमः ॥ सोपि तत्फलमाप्नोति गंगां संपूज्य यत्नतः ॥ पूर्व्वोक्तेन विधानेन यत्फलं संप्रकीर्त्तितं ॥ यथा गौरी तथा
गंगा तस्माद्गौर्यास्तु पूजने । या विधिर्व्विहितः सम्यक् सापि गंगाप्रपूजने ॥ यथा शिवस्तथा विष्णुर्यथा विष्णुस्तथा ह्युमा । उमा यथा तथा
गंगा चतूरूपं न भिद्यते ॥ विष्णुरुद्रान्तरं यश्च श्रीगौर्यन्तरमेव च । गंगागौर्यन्तरं यश्च ब्रूते मूढधीस्तु सः ॥ ॥ इति श्री दशह
राख्यं समाप्तं ॥ ॥ इति श्रीस्कान्दपुराणे काशीखण्डे गंगामहिमानाम सप्तविंशतितमोध्यायः ॥ २७ ॥ ॥ उमोवाच ॥ किं विनुप्र
कृमनोनाथ स्वसंददापनूरुया । मदारुगीवध्वावाजाक्रवागीवधीनदा ॥ यदा विष्णूह्यपह्यपरक्रपूह्कतिनीमट ॥ ॥ शिव उवाच ॥
यन्द्रज्ञानकर्त्तव्या । विशालाक्षि यदा मल्ला । इतो स्मृतो पुराणेषु कालन्त्रयमुदीर्यते ॥ रूपं सापि रूपवत्वापि त्वेतं यं मा पृथक्पाठः पाङ्ख

१०७

श्रुत्वा पुनर्वाढगोरीगामामाहात्म्यमुत्तमं ॥ ॥अगस्त्य उवाच॥ पार्व्वतीनन्दन स्कन्द श्रुतं मया ४ यथितावद्दा। महिमा कास्वतीयद-
द्वदवनवैयथा ॥ ॥स्कन्द उवाच॥ मुनक्रमेणावबूणो यथायदवनसाम्प्रतं। शृणु मित्रावर्णामि न्यामालाक्ष्मीयामकायरू॥ ञिम्रानसं
समासायसद्धनूपिण्डुन्नयानियः ४ उक्तनाः पितनयस्मनरुवाक्काधिस्मिन्नादके ४॥ यावकच्चमिलामर्त्यैः शृङ्गानाः पिरुकर्म्मणि। नाव
यस्य यरुया लिपितवः स्वर्ग्गं नाशितः ४॥ दत्ताः यथितवायस्माज्ज्ञस्मायीयद्वदा स्मिन्नाः ४॥ मावारुतं विसर्गं यरुमषान्नत नमानन्दि॥ पिर
वीणोमनायव मारु वीणोनपैवदायुनूनस्सुवबन्नूनीयवान्यवान्ववाम्रनाः ४॥ सुजानदमायकविश्ययगर्भे निपीतिनाः ४॥ सूक्तिविप्रु
श्रीमरुना श्यस्रुवं स्क्रिमिनवव॥ उद्दन्वनम्रनायवयमिनासूत्मचानकाः ४॥ सूनाविज्ञयिनल्मौवायमथायाज्ञयाउकाः ४॥ ययविक्र
यिणो यययवान्यायवागिणः ४ सूक्ष्मिदारुरुनाव्येव श्मोप्स्राव्येदस्ववीणजाः ४॥ सूमियजवनयवक्रूरीयाक्तवयगनाः ४॥ श्रीव
वयान्धनामिश्रकालसूत्रवयस्मिनाः ४॥ जायन्तेव यरुश्रमूत्रामान्तयवकर्म्मस्मिः ४॥ यज्ञुपद्मिमृगादानी कीटवृक्षादिवानुषः॥ यानि
ज्ञानास्वसीरव्यानाः सीरव्यानानामगोरुनाः ४॥ याविनायमलाकन्तु सुघोरेर्यो मकिंकवैः ४॥ यवान्ववावान्ववाया यन्यारुन्मनिवान्ववाः ४॥ यदि
वाक्षानता मानायवायूगाः स्वगोत्रजाः ४॥ विमुलवमनायवे यवैशृङ्गिस्मिवारुनाः ४॥ रुनन्द्धान्वयतुनूष्मान्धयवमित्रकृतस्मिनाः ४॥ स्नाव

लक्षणकायवरप्रवरविघ्नासध्यानका ॥ कूसर्व्वहिंसानियमाः सदायापवमान्वया ॥ कुञ्जविक्रपिण्डोयवप्रवद्ववावमान्वया ॥ कूनार्थ
ः कपस् ॥ दीनामानुषीयाप्रमर्दमाथा नर्थिनाजाज्ञवाकोये न्नें वनविधिनायकम्। प्रयाक्लिस्वर्ग्गे निनायि स्वर्ग्गेणमाक्रमा धूयूथान
नामक्रानू यमूर्चार्थे कूर्यास्वपिटनर्येणे। ग्रोद्धपिण्डयदानस्कूसविपिक्कं ह्नाचाम ॥ कामायदानिमीर्थनि पिलाक्षीयानिकानि
विन्। नानियर्व्वोलिमवक्रकाण्यामूर्च्छवाहिनी ॥ स्वस्विधूःयर्व्वेमःयूण्या ब्रह्मरुयावपस्तविणी। काम्यीविणोघनाविक्लायरवाल्क
ववाहिनी ॥ गयक्लिगमयामनाम्नि द्रवर्षिपिनवागदाः सूपिदक्षोववानस्यानू काण्यामूर्च्छवाहिनी ॥ यरुव्यामृनयस्कृकास्कायत्रिम
यवर्जिनाः काम्यामम् नमवाय विघ्वनाथप्रयादनः ॥ गणेवकवलामूर्च्छा निर्झूर्नापविनाकृया। मूविमूर्छविणोघयण ममाधिष्ठानमे १०८
ववानू ॥ क्षात्वाकालियूनंघाविं गंगारक्लिः सूगे पिनाः नविन्दक्लिडनागंगं मूक्लिमागेंकदायिनी ॥ मूनकडनानियूनंत्र्रायामा
णनुयानियू। निर्द्धनियायूयानूकापडाज्ञवीरुडनम्बिना ॥ नवाणमनल्यकूर्द्धानामनाविक्लिपकवनसी। गंगेवयवमविक्ला रुंघडं रुव
त्रागिनी ॥ खण्डयृ ठनयस्काव गंगानी [illegible] वकयानिपः ॥ यमलाक्रविवंकालं नुस्याक्रयसुखंकव ॥ गनुमूद्धि ध्ययागंगं प्रवार्थस्वार्थ
मववा। नगस्क्रनियवम्मादान् प्रयनतूपिटक्रिस्य ऋ ॥ सर्व्वालियवागं गेत्रस्कोयेः कृत्यानिदहिनी। रुमिस्काकृपिनमर्व्वाकृमर्व्वा

Nepal Sanskrit University, Balmiki Campus, Kathmandu

२१
एवं वदे रुव ॥ यैर्मे पिप्रयाचाराये. स्वः पिवूयानिषवन । कृत्वा प्रनायिवद्धनः सापियायाकृसाङ्गर्णि ॥ यावदस्मिन्मनुष्यस्य रीमाना
यमुनिष्ठनि । तावद्वर्षसहस्राणि स्वर्गलोके महीयते ॥ ॥श्रीविश्वभूरुवाच॥ एवं वद जगन्नाथ जगतां हितकृत्प्रभो । कीकयश्वैः
त्यमर्द्देवाद्रुर्वलस्यामहात्मनः ॥ जलस्मृत्य आनिष्याय कथं कस्य प्रवागमिः । कृपया त्यू विपन्नस्य नदीगविनिवयनी ॥ ॥मञ्जुश्रीर उ
वाच ॥ कृतार्थं कथयिष्यामि पूर्ववृत्तमशोकज्ञ । शृणुष्वैकमना विप्र वाहिकस्य द्विजन्मनः ॥ पुरा कलिङ्गविषये द्विजो लवणविक्र
यी । स्नानसन्ध्याविहीनश्च वेदाचारविवर्जितः ॥ वाहिको नाम नामनायक्षे शून्यमार्गप्रवर्तकः ॥ परित्यज्य मस्याप्तीं तु कोविन्दा विषवाङ्गना
॥ दुर्भिक्षपीडितो नाथ वृषलायामिनाविना । यात्राधायेन दाननन्दग्नाहग्नम्बीयथौ ॥ मध्येपथे दस्युकान्तारे कृष्णमः सङ्गवर्जितः ॥ व्या
घ्रेण धावितस्तत्र नवमीसप्रियणयसः ॥ तस्य वामपदं गृध्रोः शूद्रीत्वादयन् कृतः ॥ मीयानिनानागच्छन् तस्य युद्धं रुवद्विवि ॥ गृध्र
याचामिषगृध्रोः पवनस्यवञ्जयेषितोः ॥ शूवायनत्यादयुल्लिः कृकयंवृपूठाकृदा ॥ तस्य वाहिकविप्रस्य शाखाद्यायादिनस्यव । मध्ये गीः
गीदवयागङ्गानतन्दकापिणी ॥ यदिदं वानूद्धीपीनं वाहिकमवध्यगं । तस्मिन्नवक्षणे वृद्धः सपालैः कूपविकटैः ॥ गौके स्मिर्षा
तितायकृमायाकिः पवित्राविनः ॥ वमनुष्यिवमाश्यननीत्रस्कैः सयमावनः ॥ आयुक्षुधर्मो वाज्ञन. वित्रयुकाथमायम । धर्मो धर्मोवि
न२

वार्यास्य कथयाम्युद्विजन्मनः ॥ विवस्वान नयत्स्वाप. पितृस्तुत्वाविधिपधीः ॥ सर्व्वदा सर्व्वजन्तूनी रदिना सर्व्वकर्म्मणा ॥ उपादयमूना
वन्दे. वाद्धिकस्याद्विजन्मनः ॥ कर्म्मजन्मदिनाचस्य. दूर्द्धेनयाश्रुतमतो ॥ ॥ पितृस्तुपकडवाच ॥ गर्भाधानादिकं कर्म्म प्राक्कृतं नास्यः
कृतं विन् । जातकर्म्म कृतं नास्य पितृज्ञानवता रूप ॥ गर्भेन ॰गमनः हस्तुः ॥ मस्मायूः स्तुरवयदी ॥ वार्द्धकाले नामापि न कृतं विधिपूर्व्व
कं ॥ ध्यानस्याक्तन विविना सर्व्वकृपमयापवनी । नाकार्षीन्निष्क्रमं यस्तस्य चतुर्थे मासि मन्दधीः ॥ जनकः स्तु रमिथ्याचो. विदेगमनादिकं.
। षष्ठः रन्नप्राशनं मासि न कृतं विधिपूर्व्वकं ॥ सर्व्वदा मिष्टमन्नानि कर्म्मणा यन तास्यत । न चूडाकरणं यस्य कृतमद्य यथाकुलं ॥ क
र्म्मणा यत्केनेण्णः स्युः स्त्रियाः कुसुमगर्व्भिताः ॥ नाकारि कर्ण्णवेधो यस्य जननाय मयाश्रुतः ॥ सुवर्ण्णयष्टिकायोपन कर्ण्णे स्यामायवः १०२
सदृशता । मौञ्जीबन्धेयाक्तन स्या. ग्राकीन वक्षसम दत्त ॥ वस्त्रायां किं चद्रश्रीयार दक्षः द्भदक्षुकः ॥ मौञ्जीबन्धनवाकोपि कृता नास्यव
मायवा ॥ मार्दस्त्रीया या याम यस्मान्नु कर्म्मणा नन्दीपदी । यथा कथञ्चित्सूत्राय यत्तीतयकाकृताध्वगा ॥ वृषली यमिनान नयचदावायर्द
वित्तो । स्नानस्यापि च मादर्षांनु याच संस्यायत्काचकः ॥ स्नूरुद षदवावावादृवादत ययावयणः ॥ नूमायाँव यमान नरुकाग्रोवकवार्थिः
कं ॥ एव कदादरदक्षुनभिरुमीलवनेमृता । जननी यादद्यानन व्रजत्याश्रयावद्यानयन् ॥ कदापि दपिनावाश्री पितुः कृतमनन्नेव ।

विषैरुक्षितवान षत्र कृगः कलहप्रियः ॥ ऊनायनापनीलायो क्रन्तादवविदानलः ॥ मूषकैर्लिकववावादिवद्धः ष्मः यविसालवे ॥:
क्षीतकलहमातृणः रुक्रायश्च वदुर्म्म निश्चदग्ध्यायाव्यग्निनासौ यः ह्व किम्बकवली क्रतः ॥ गृङ्गिकिः यविनः श्चमा, विषाक्ष्मयेवसो
वक्रा । सर्व्वैः शुक्रैस्ङ्गं दक्षो दुष्टः ॥ मिष्टैर्विगर्हितः ॥ काष्ठहलाष्टैः यापिष्टैः क्रमानिष्टः । यदामनः ॥ अमृष्टलिर्ङ्गं गिवानना सक्र
स्वापि दुष्टात्मना ॥ यदर्थं त यदा यक्षि नृ कमाङ्गमनकथा । सूर्यो द्विव्राक्कालामन्त्रान्यः यतीमपिवदन ॥ काममतो मत्स्यमांसानि ऊम्
न्यक नदृष्टिद्या । अन्नार्थं पाय समश्चो, पर्य यान्नो दनकथा ॥ लाः क्षालवनमांसानि, सयथा दश्चि सर्पिषी । विषलाक्षासुधानायशः दा
सीं गोवाजिनामपि ॥ विक्रमान्नो यदा मूरः कथान्ते कणचर्म्मणी । शूद्रान्नयति पूत्याङ्गः पर्वण्यक्रमिमथुनी ॥ यत्रो मूत्राद्विवर्चेऽकर्म
ण्यष्ट दूषात्मवान् । पक्षिणां घातिनान मृगाणां पि पव क्षता ॥ सूक्रावरण्क मङ्कदी य दामेपुनः प्रऊनः ॥ ऊद्दगऊनकानिष्यो निङ्
वन्यूजनघ्नपि ॥ सूयल्यवादी समतं यदा द्विसायवायदः ॥ किंदकूर्कोनच्चि ऊ सा क्षात्यामकमूर्द्धिमान् ॥ वो दवपान्थमामिस्र कृ
मीया कवचोवव । कालसूत्र कमिष्टुजिप्तु य ऽगोमिन कर्द्दमः ॥ सूयिप कवनच्चाय यक्रुपाऊ सुदा वृत्ता । सू चोमूरवयूनिगाव्वं विष्ट
क्षावर्णेप्यकाजन ॥ गूवाकरापर्यदि गो लालाय द्वूवभावक । यच्च कनचकक्षवपाल्यनीकल्पायं त्वाया ॥ धर्म्मराजः समाकर्ण्य चित

उपमूरवादिनि । निर्जर्त्स्यमे दूवावायं . क्किकयानादिटगह ।। ऊयं क्रुयाक्षमे न्नीनः संवद्धा । निवयालयीं । स्कन्दनावायश्चोत्रः याप्तिनीः
वामकर्षनः ।। ।। अगस्त्य उवाच ।। यानि नामानि नीवा सू. वा दिक्कयं स्थितानि नद्या । तत्काल पुण्य फलदां ये याक्रुसि निर्म्मले ।। यानि
मे तत्किं पृथ्वी स्या स्वादिकस्य द्विजमानः हत्वं विमानं तत्काल मापन्नं स्कन्दसद्यनः । कश्चवल्लिवि मे दिव्यो दिव्यस्त्रीगनसंकुलं । स्नानं स्कन्द
वयाने स दिव्यवंशधवा द्विजः । वीक्षमानाद्याख्याद्वेन्द्व दिव्यगंधानूलयनः । उ नामस्वर्गेरुवनं गङ्गा स्थितयन नाख्य ।। ।। स्कन्द उवाच ।।
वस्तुतः क्षिति वाचाय महतुनः कापिर्क्कु रुजा । डवनूपनकाश्यासायदकर्म्मेक्रयस्कन्धा ।। कदूनाम तपूर्ज्जनेन दवदवनं गरुता । नमाम्रवक्षिता ११०
गंगाडूगदूस्वावनायेवे ।। यथः त्याः यदिनालोकवाविपूर्ज्ञः यदस्रुवः । तथैवानानूमनूयया यक्षिस्थितस्थगम्मिना ।। प्रः यक्षवालिनिखि
यक्काबूध्याक्कुमुनामूनः । निम्मिताकडूयस्का या गंगंगामवन्वे ।। याग्यमिषदामनं स्तरमाक्रुयणकवः क्रुयंयायत्रेजन्मनीरकावयवि
नोववां । स्नूलकानि वयावाश्र्या विपूर्ष्याच्छेवयाटयाः । यथा तथैव मदनः यजनास्त्री मेवायगा । स्नूनयायमृग्यवायक्रन्मखायद्ददक्षिणाः
नद्धद्दणा दिगः यर्वाक्नीनागंगाक्रुयाढव ।। श्रीमन्दिगमनर्क्कोसौ तक्कवांयंयथागढे । स्वृदावाक्षालायदृङ्गसौ नास्यादिगः । वान्द्राय
नायकस्नु यः क्रूयोद्दहणाखमे । गंगाम नपिवयसु त्यार्ग्गेसा मूर्त्ताधिकः । यादनेकनयाक्षिप्कतृ सक्रुयंगवदा दरं । सृष्टं गङ्गा मूर्त्याय

सुरत्या र्गजा वृया विकः॥ जकाक्लि वाःख्यली वेयः८ जगर्णौघ त्यायान्तवः॥ याघ्र वृवाल्लू कान त्ल्येङ्गयस्कस्माद्बवाद्रवः॥ यायमायाह्रि नयका नी स्क
मानामिद्रजाज्ञावी। यायमा याय स्नायस्माद्गं मानान्यरूपाकल्ली॥ मार्द्धवीस्कणमातृण रुलिना निर्वि मायथा। निस्त्र स्मालि नथ्येनी सिस्का गाव
थ्याविलाकनामुः॥ गंमा नठाड्कवीमृत्स्त्रीं यामोलोविरुयान्तवः॥ विरु र्लिस्माक्ष्कोवि मंवैरमानाणाय निम्बिक॥ वासनेवरिस्कनस्याप्रनस्कीनः
स्थावा। यिनः८ गं गेवक वलीनस्यः गमिवृ कानवान्यथा॥ प्रुःमारिलमिमाद्रस्कास्युस्कायीमावमा रिमा। यृ सीवंग दयंगंमा मा व यल्लाश्रु संगय
ः॥ कोर्के नाद्दर्गनानृस्यर्णा ङ्कजायानावमारुनानृद णोलकवतुणाक्लयायूल्यपूल्या द्विनागयाः॥ नस्य्नेर्व्नेववाविरुर्ल्नोन्यनापिस्वकर्म्मः
णा॥ नरुल्ली या यांन मर्त्ते ल्लों न्या ना पिस्व कर्म्मेणा॥ नरुल्ली या यांन मर्त्ते गंजामायायथयान। जामान्वाः८ पक्ष वस्कव्रं जावक्मायायमम मायाय
मर्याक्सपियगं मांनस्नायूर्मांक्गर्लिणी। प्रुःमिनिःभमयरुव्रगंमामाहात्यासमिणा॥ विनिघिमार्पायोप्रुःत्वा प्रुःत्वागं मांनवामया। ह्
वावमामधूमना यवस्थिनी ममृनवूयी॥ ङुर्कोस्वमा त्रिदिवयस्कूमी गंगा ञि मास्कत्रिदिवंत्रजन्मि। ऋषि रुस्क्री विष्णु यदा सूयायूणी सूपूर्व
धावी मनसा दिल्लाक॥ स्वर्वोत्मना जाद्कवा यथयन्नास्कवक्कण८ सदनेस्वयायान्मि। लोकानिमानयमियाजननादपूजानृ स्वर्गं सदा सर्व
गुणाययन्ना॥ स्कन्दं मिस्कंवक्कम नीयामाने र्गजा येद वाल्लवणेवृया स्या। ङग्रे र्ह्क्षा मिषमा विन्नवृया मिवावमा जनरिक्षा सुरुस्या॥ मिप्त

स्थायाममनीब्रह्मकाङ्क्षी गंगां श्रयेदात्मविशुद्धिकामः ॥ गंगायान्तु नरः स्नात्वा ब्रह्मचारी समाहितः । विधूतपापा भवति वाजपेयं च वि
न्दति ॥ कृष्टेश्टैः कर्म्मभिर्यस्मात्मरूमानान्नवार्णवे । पततां निरये गंगा संश्रितानूद्धरत्यहो ॥ ब्रह्मलोकमुलाकानी सर्व्वेषामूर्ध्वमायथाय
तिर्नान्यवत्सौ वापि च विक्षजाह्नवी तथा ॥ कृन्तत सम्यकृते कल्पान्मयः कृतास माप्तयौ । यत्फलं तन्न लक्ष रु क्षां गंगायां घटिकार्द्धेन ॥ स्वर्ग्गैः
कृश्यन यायानि रोहन्ति नरः सूरवमूलमी । यास्याज्ञसान्नदे वास्तौ यं सा वन्त्रादययमि ॥ ऊचावा गासि यन्नि रु कृणयं जाह्नवी जल । श्चिर्यं संदत्त
व नूत्व क्रायावशिशेद म वा व मी ॥ वार्व्यौथिः यतनंयस्याः स्नाव्यमगाशिमञ्जुली । कृयापिकनयांलो सौ विरलितदक्ष्यहृय ॥ स्नाहूतस्य जल
यस्याः सज्ञानश्च मियानकौ । यरुत्रश्चे यासः यापि स्नकृशादव जायत ॥ पित्रः सः प्रद्धयायत ढकासायः स्ववंशजः ॥ प्रयह्मरियवीरु
यिंगाय दीव यमरून ॥ नायय नूह्मि जात्मर्यान्नियस्कांस्य यवीस्यान् । स्वर्ग्गे स्वर्ग्गसदा विष्णु गंगा त्रिपथगा मता ॥ तीर्थानी यत्र मे तार्थेय
विनामूलमायविनू । स्वर्ग्गदायर्व्वेजन्तूनां सदा यानक्षिनामयि ॥ सूव्यूष्णः कार्या विष्णु सन्निमीथानि पर्व्वतः ॥ त्रिविरुव्यानरु विक्षव जाह्नवीः
तानि कल्पयः ॥ स्नात्वा स्नात्वा पितृन्सायौं यः पीवत्लमवाश्वयान् । सूनात्मयामी स्वर्ग्गस्यान्नरकैयतनयः श्यति ॥ गंगा स्रुयर्व्वतीर्थानि श्रंगवर
न्यावनी गंगे वयिश्चित्र्षां दिनारकार्यापि वा व श्चा ॥ यत्र कामकला वह्न्सा मक्ष यत्र हिरण्मयी । जाह्नवी स्नायि नस्कृत्य निवयान्त्रिपयटारुवा ॥

धेनुं स्नानीयथानीय स्नुणीलायः पयस्विनी । वासांसि तैलकं पत्रं ब्राह्मणाय ददाति यः ॥ यावन्ति तस्या लोमानि मुने तत्पुण्यमनवधि । ताव
द्वर्षसहस्राणि स स्वर्गे सुखदुरुसवत् ॥ ॥ इति श्रीस्कान्दपुराणे काशीखण्डे गंगामहिमानामाष्टविंशतितमोध्यायः २८ ॥ ॥
अगस्त्य उवाच ॥ विना स्नानेन गंगायां नृणां जन्म निरर्थकं । उपायान्तरमस्त्यन्यद्येन स्नानफलं लभेत् ॥ अशक्तानां च पंगूनामालस्याप
हतात्मनां । दूरदेशान्तरस्थानां गंगास्नानं कथं भवेत् ॥ दानं वाथ व्रतं वाथ मन्त्रः स्तोत्रं जपोथवा । तीर्थान्तराभिषेको वा देवतोपासनन्तु वा ॥
यद्यस्ति किंचित् षण्मुख गंगास्नानफलप्रदं । विधानान्तरमात्रेण तद्वद प्रणताय मे ॥ त्वत्तो न वेद स्कन्दान्यो गंगागर्भसमुद्भव । परं स्वर्गत
रंगिण्या महिमानं महामते ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ सन्ति पुण्यजलानीह सरांसि सरितो मुने । स्थाने स्थाने च तीर्थानि जितात्माध्युषितानि च ॥ दृष्ट
प्रत्ययकारीणि महामहिमभाञ्जि च । परं स्वर्गतरंगिण्याः कोट्यंशेनापि नो समाः ॥ अनेनैवानुमानेन बुद्ध्यस्व कलशोद्भव । दध्रे गंगोत्तमा
ङ्गेन देवदेवेन शंभुना ॥ स्नानकालेन्यतीर्थेषु जप्यते जाह्नवीजनैः । विना विष्णुपदीं कान्यत् समर्थमघमोचने ॥ गंगास्नानफलं ब्रह्मन्
गंगायामेव लभ्यते । यथा द्राक्षाफलस्वादो द्राक्षायामेव नान्यतः ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ अस्त्युपायः इह तु कः स्याद्येनाविकलं फलं । स्नानस्य
देवसरितो महागुह्यतमो मुने ॥ शिवभक्ताय शान्ताय विष्णुभक्तिपराय च । श्रद्धालवे त्वास्तिकाय गर्भवासमुमुक्षवे ॥ कथनीयं न चान्यस्य

कस्यविमुक्तनविमुक्तवितृ। ॐ दंवरुस्थं परमं महायानकनागनी॥ महाग्रयस्कावं पूर्णं मनारथकर्त्री परा। सूनदायोगिनीकेकंनेगवसन्ता
यसन्तमि॥ नामासरुस्त्रंगज्ञायाः स्नववाउपूणारुनं। उष्यानां परमं उष्टांवदायनिषदासनी॥ उपन्तःस्यंययत्ननसोनिनावावकंविनाष्ठ
विस्कन्नपूष्ठविना. सूस्कन्तस्कवजनव॥ ॥स्कन्देश्वर॥ ॐ कायवूयिन्याउव। रस्तुलाननन्तामम ग्रवा। सूमृत्युदारुयाभामालकनः
न्वामृतारुया॥ सूनाथवत्सलान्ताया यांयानिवमृतयदा। सूवाकलन्दलाज्ञाया. नवस्थिन्नाययाजिमा॥ सूनायनाथरूष्ठार्थसिद्धिदानन्दव
र्द्धनी। सूनिमाष्टिस्तुणाध्यावागन्यानाकध्याविनी॥ सूविन्द्यागक्तिवनघात्रुमनूयायहाविनी। सूद्धिवाउसमास्थंनयानसिद्धियदायूता॥ सू
रुह्लणक्तिवसूदानन्तमीर्थमृजाटका। सूनन्तमहिमायावानन्तसीस्थायदानन्दा॥ सूणेषदवमामूर्त्तिनघावामृनवूयिणी। सूवियाजालग
मनी स्त्रयनर्णगमियदा॥ सूणेषविष्रसंस्तुर्त्ता सूणेषस्तुणस्तुहिता। सूज्ञानमिमिवस्थामिरनून्तरुपयायणा॥ सूरिवामानवयाज्ञानन्त
सावाकलंकिनी। सूलस्यघायदीस्तुर्ता ल्वानदामृतवाहिनी॥ सूवान्यदानन्दवर्णा त्वायन्नार्हिविनातिनी। सून्यर्यवूयिन्यायूघास्काउर्ज्ञ
यार्थसविता॥ सूयायिन्याफवियास्याल्वानन्दाण्डसदायिनी। ॐ यावनीस्वदाज्ञास्यान्विस्तापूर्णरूलयदा॥ ॐ मिहायस्त्रमीज्ञार्थान्विहामृ
यस्तुरुयदा। ॐ स्तागलसमिन्तस्तान्विन्नदियविवन्हिता॥ ॐ ज्ञालंकायमालन्तान्विन्दिययस्यामन्दिया। ॐ दिन्दियालायंसया. ॐ न्ल्पवीः

ण्वव वल्लभा॥ हृमिरामिरुवज्यावसूवपियावपिप्ररुतू। उत्कृष्टशक्तिरुत्कृष्टोत्पलमण्डलवासिनी॥ उदिताम्बरमाल्यौघा.उज्ज्वला
कविलासिनी। उत्कीर्णवात्यांगन्धा उपेन्द्रवरलब्धवा॥ उदन्वत्पूर्णिरुत्तुङ्गादाया त्यारुद्यवर्द्धिनी। उष्णगतारुणमती स्कूर्ष्णूवल्गिस्नूमाः
प्रिया॥ उत्फुल्लकिङ्किणीसंस्थानकापिश्यूयविवासिनी। ऊँर्ज्जस्वदृन्यूर्ज्जधारोर्ज्जवतीवार्म्मिमालिनी॥ ऊर्ध्वमः प्रियार्ध्वार्ध्वस्तूर्मिलार्द्धगमि
यदा। ऋषिवृन्दस्तुमर्द्धिर्ध्यऋणत्रयविनाशिनी॥ ऋतम्भराऋजुमार्गप्रदर्शिनी। एधिताखिलधर्मात्मा त्वेककामनदायिनी॥ एधना
यस्वरावक्रा त्वेदिमा। एषयानका। ऐश्वर्यदैश्वर्यरूपा त्रिमिक्षाक्षेन्दवायुमिः॥ ओजस्विन्या सर्वाक्षत्रमाओदोदनदायिनी॥ औत्स्थाम
मोन्नत्यदात्री त्वौषधं रुवल्लागिर्णा॥ औदार्यवपुः श्रायन्त्रौऔषध्याक्षोमयरूपिणी। अन्नवाश्वरदायूक्षा बालबाला म्बुजकन्याः॥ अम्बिकाः
म्बूमरुक्तायानिरानन्दादाल्वजरुक्ताविणी। अंशुमाला बीशुमती त्वंशा कृतसङ्गानना॥ अन्नगामिश्ररुन्नान्धूरङ्गनीधूजनावनी। कल्याणकाभि
णी काम्या.कमलात्पलगन्धिनी॥ कुमुद्वती कमलिनी कान्तिः कल्पितदायिनी। कांक्षनारव्या कामधेनुः कालिङ्गमुक्षणनाशिनी॥ कुरु वृक्षाः
कुरुकुल्ला कर्म्मबन्धविरुद्रिनी। कमला कौशमधवा कुम्भानूनयनद्युतिः। कनृणार्थात्कल्याणी कलिकल्मषनाशिनी। कामरूपक्रियाशक्तिः
कमलालालमालिनी॥ कूटस्थ करुणाकान्ता कूर्म्मयाना कलावती। कमला कल्पलतिका काली कलुषवैरिणी॥ कमनीयजला कम्रा कय

र्दिसुकपर्द्दिगा । कालकूटप्रशमनी कदम्बकुसुमप्रिया ॥ कालिन्दी केलिललिता कलकल्लोलमालिका । क्रान्तलोकत्रया कण्डूः कण्डूत
नयवत्सला ॥ खड्गिनी खड्गधाराभा खगा खण्डेन्दुधारिणी ॥ खेखेलगामिनी खस्था खण्डेन्दुतिलकप्रिया ॥ खेचरी खेचरीवन्द्या ख्याति
ःख्यातिप्रदायिनी । खण्डितप्रणताघौघा खलबुद्धिविनाशिनी ॥ खातैनःकन्दसंदोहा खड्गखट्वाङ्गखेटिनी । खरसन्तापशमनी खनिःपी
यूषपाथसां ॥ गङ्गा गन्धवती गौरी गन्धर्व्वनगरप्रिया । गम्भीराङ्गी गुणमयी गतातङ्का गतिप्रिया ॥ गणनाथाम्बिका गीता गद्यपद्यपरिष्टुता ।
गान्धारी गर्ब्बशमनी गतिभ्रष्टगतिप्रदा ॥ गोमती गुह्यविद्या गौर्गोप्त्री गगनगामिनी । गोत्रप्रवर्द्धिनी गुण्या गुणातीता गुणाग्रणीः ॥ गु
हाम्बिका गिरिसुता गोविन्दाङ्घ्रिसमुद्भवा । गुणनीयचरित्रा च गायत्री गिरिशप्रिया ॥ गूढरूपा गुणवती गुर्व्वी गौरववर्द्धिनी । ग्रहपी
डाहरा गुन्द्रा गरघ्नी गानवत्सला ॥ घर्म्महन्त्री घृतवती घृततुष्टिप्रदायिनी । घण्टारवप्रिया घोराघौघविध्वंसकारिणी । घ्राणतुष्टि
करी घोषा घनानन्दा घनप्रिया । घातुका घूर्णितजला घृष्टपातकसन्ततिः । घटकोटिप्रपीतापा घटिताशेषमङ्गला । घृणावती घृणिनि
धिर्घस्मरा घूकनादिनी ॥ घुसृणापिञ्जरतनुर्घर्घरा घर्घरस्वना । चन्द्रिका चन्द्रकान्ताम्बुश्चञ्चदापा चलद्युतिः । चिन्मयी चितिरूपा च
न्द्रायुतशतानना । चाम्पेयलोचना चारुश्चार्व्वङ्गी चारुगामिनी ॥ चार्य्या चारित्रनिलया चित्रकृच्चित्ररूपिणी । चम्पूश्चन्दनशुच्यम्बुश्चर्च्च

नीयाचिरंस्थिता ॥ चारुचम्पकमालाढ्या चमिताशेषदुष्कृता । चिदाकाशवहा चिन्त्या चंचच्चामरवीजिता ॥ चोरिताशेषवृजिना चरि:
ताशेषमण्डला । छेदिताखिलपापौघा छद्मघ्नी छलहारिणी ॥ छन्नत्रिविष्टपतला छोटिताशेषबन्धना । छुरितामृतधारौघा छिन्नैना
श्छन्दगामिनी ॥ छत्रीकृतमरालौघा छटीकृतनिजामृता । जाह्नवी ज्या जगन्माता जप्या जंघालवीचिका ॥ जया जनार्दनप्रीता जुषणीया
जगद्धिता । जीवनं जीवनप्राणा जगज्ज्येष्ठा जगन्मयी ॥ जीवजीवातुलतिका जन्मिजन्मनिबर्हिणी । जाड्यविध्वंसनकरी जगद्योनिर्जला:
विला ॥ जगदानन्दजननी जलजा जलजेक्षणा । जनलोचनपीयूषा जटातटविहारिणी ॥ जयन्ती जंजपूकघ्नी जनितज्ञानविग्रहा । झ
ल्लरीवाद्यकुशला झलज्झालजलावृता ॥ झिण्टीशवन्द्या झंकारकारिणी झर्झरावती । टीकिताखिलपाताला टंकिकानाद्रिपाटवा ॥ टंकार
नृत्यत्कल्लोला टीकनीयमहातटा । डम्बरप्रवहा डीनराजहंसकुलाकुला ॥ डमड्डमरुहस्ता च डामरोक्तमहाण्डका । ढौकिताशेषनिर्वाणा:
ढक्कानादचलज्जला ॥ ढुण्ढिविघ्नेशजननी ढणड्ढुणितपातका । तर्पणी तीर्थतीर्था च त्रिपथा त्रिदशेश्वरी ॥ त्रिलोकगोप्त्री तोयेशी त्रैलोक्यप
रिवन्दिता । तापत्रितयसंहर्त्री तेजोबलविवर्द्धिनी ॥ त्रिलक्ष्या तारणी तारा तारापतिकरार्चिता । त्रैलोक्यपावनी पुण्या तुष्टिदा तुष्टिरूपि
णी ॥ तृष्णाछेत्री तीर्थमाता त्रिविक्रमपदोद्भवा । तपोमयी तपोरूपा तपःस्तोमफलप्रदा । त्रैलोक्यव्यापिनी तृप्तिस्तृप्तिकृत्तत्त्वरूपिणी । त्रै

लोकसुन्दरी तुर्या तुर्यातीतफलप्रदा। त्रैलोक्यलक्ष्मीस्त्रिपदी. तथ्यामृतकवल्लिका। तञ्जागर्त्तामयस्माता त्रियुता विहितायुता॥ त्रयीस्व
रूपिणी तन्वी. तपनाङ्गजभीतिनुत्। तरिस्तरणिजामित्रं. तर्पिताशेषपूर्वजा॥ तुलाविरहिता तीव्रपापतूलतनूनपात्। दारिद्र्यदमनी
दक्षा दुष्प्रेक्षा दिव्यमण्डना॥ दीक्षावती दुरावाप्या द्राक्षामधुरवारिभृत्। दर्शितानेककुतुका दुष्टदुर्जयदुःखहृत्॥ दैन्यहृद्दुरितघ्नी च दा
नवारिपदाब्जजा। दन्दशूकविषघ्नी च दारिताघौघसन्ततिः॥ द्रुता देवद्रुमच्छन्ना दुर्वाराघविघातिनी। दमग्राह्या देवमाता देवलोकप्र
दर्शिनी॥ देवदेवप्रिया देवी दिक्पालपददायिनी। दीर्घायुःकारिणी दीर्घा दोग्ध्री दूषणवर्जिता॥ दुग्धाम्बुवाहिनी दोह्या. दिव्या दिव्यगतिप्र
दा। द्युनदी दीनशरणं देहिदेहनिवारिणी॥ द्राघीयसी दाघहन्त्री. दितपातकसन्ततिः। दूरदेशान्तरचरी दुर्गमा देववल्लभा॥ दुर्वृत्त ११४
घ्नी दुर्विगाह्या दयाधारा दयावती। दुराधर्षा दुर्विगाह्या दयाधारा दयावती॥ दुरासदा दानशीला द्राविणी द्रुहिणस्तुता। दैत्यदानवसं
शुद्धिकर्त्री दुर्बुद्धिहारिणी॥ दानसारा दयासारा. द्यावाभूमिविगाहिनी। दृष्टादृष्टफलप्राप्तिर्देवतावृन्दवन्दिता॥ दीर्घव्रता दीर्घदृष्टि
र्दीप्ततोया दुरालभा। दण्डयित्री दण्डनीतिर्दुष्टदण्डधरार्चिता॥ दुरोदरघ्नी दावार्चिर्द्रवद्द्रव्यैकशेवधिः। दीनसन्तापशमनी दात्री
दवथुवैरिणी॥ दरीविदारणपरा दान्ता दान्तजनप्रिया। दारिताद्रितटा दुर्गा दुर्गारण्यप्रचारिणी॥ धर्मद्रवा धर्मधुरा धेनुर्धीरा ध

र्म्मद्रवा । धेनूदानफलस्पर्शा धर्म्मकामार्थमोक्षदा ॥ धर्म्मोर्म्मिवाहिनी धूर्य्या धात्री धात्रीविभूषिणी । धर्म्मिणी धर्म्मशीलाञ्च धन्विकोटिकृताव
ना ॥ ध्यातृपापहरा ध्येया धावनी धूतकल्मषा । धर्म्मधारा धर्म्मसारा धनदा धनवर्द्धनी ॥ धर्म्माधर्म्मगुणच्छेत्री धर्म्मराजजनप्रिया ।
धर्म्मेशी धर्म्मशास्त्रज्ञा धनधान्यसमृद्धिकृत् ॥ धर्म्मलभ्या धर्म्मजला धर्म्मप्रसवधर्म्मिणी । ध्यानगम्यस्वरूपा च धरणी धातृपूजिता ॥
धूर्ज्जटिजटासंस्था धन्या धीर्द्धारणावती । नन्दा निर्वाणजननी नन्दिनी नुन्नपातका ॥ निषिद्धविघ्ननिचया निजानन्दप्रकाशिनी । न
भोङ्गणचरी नूतिर्न्नम्या नारायणी नुता ॥ निर्म्मला निर्म्मलाख्याना नाशिनी तापसम्पदां । नियता नित्यसुखदा नानाश्चर्य्यमहानिधिः ॥ न
दी नदनदीमाता नायिका नाकदायिका । नष्टोद्धरणधीरा च नन्दना नन्ददायिनी ॥ निर्ण्णिक्ताशेषभुवना निःसङ्गा निरुपद्रवा । निराल
म्बा निःप्रपञ्चा निर्ण्णाशितमहामला ॥ निर्म्मलज्ञानजननी निःशेषप्राणितापहृत् । नित्योत्सवा नित्यतृप्ता नमस्कार्या निरञ्जना ॥ निष्ठाव
ती निरातङ्का निर्ल्लेपा निश्चलात्मिका । निरवद्या निरीहा च नीललोहितमूर्द्धगा ॥ नन्दिभृङ्गिगणस्तुत्या नागा नन्दा नगात्मजा । निःप्रत्यूहा
नाकनदी निरयार्ण्णवदीर्घनौः ॥ पुण्यप्रदा पुण्यगर्ब्भा पुण्या पुण्यतरङ्गिणी । पृथुः पृथुफला पूर्ण्णा प्रणतार्त्तिप्रभञ्जनी ॥ प्राणदा प्राणिजन
नी प्राणेशी प्राणरूपिणी । पद्मालया पराशक्तिः पुरजित्परमप्रिया ॥ परा परफलप्राप्तिः पावनी च पयस्विनी । परानन्दा प्रकृष्टार्था-

प्रतिष्ठा पालिनी परा ‖ पुरातनप्रतिमा प्रीता प्रलयाक्षस्वरूपिणी । पार्वती परमसम्पन्ना पशुपाशविनाशिनी ‖ परमार्थस्वरूपा च परब्रह्म-
प्रकाशिनी । परमानन्दसम्पन्ना प्रायश्चित्तस्वरूपिणी ‖ पावनी रूपनिर्वाणा प्रतिष्ठानपरायणा । पापेन्धनदवज्वाला पापारिः पापनाम-
नम् ‖ परमैश्वर्यजननी प्रज्ञा प्राज्ञपरायणा । प्रत्यक्षलक्ष्मीः पद्माक्षी परव्योमामृतस्रवा ‖ प्रसन्नरूपा प्रणिधिः पूर्णा प्रह्लादवना ।
पिनाकिपरमप्रीता परमेष्ठिकमण्डलुः ‖ पद्मनाभपदार्घ्येन प्रसूता पद्ममालिनी । परर्द्धिदा पुष्टिकरी पथ्या मूर्तिः प्रभावती ‖ पुनाना
पीनगर्भस्था प्रापपर्वतनाशिनी । फलिनी फलकृत्सारा फुल्लाम्बुजविलोचना ‖ फालिनेत्रा महाज्वाला फणिलोकविभूषणी । फेनसङ्कुलपः-
पूर्मिना फल्गुके नवगन्धिनी ‖ फणिलाङ्गमधारा विद्युद्दृष्टिनयनका । फालिनस्वादुसलिला फल्गुस्थ जनाविना ‖ विश्वमाता वि-
श्वेश्वरी विन्ध्यविन्ध्येश्वरप्रिया । वशकृद्ब्रह्मकृद्ब्रह्मश्रीब्रह्मनिष्ठाप्रियामलाटका ‖ बिसावती बलवज्रा विक्रान्तानन्दपिच्छया । बिम्बमिश्रा वि-
भूपदीर्घश्लक्ष्णी माधवप्रिया ‖ विभूषा कपिप्रियकरा विरूपी निर्म्मलामूर्त्ता । विद्याप्रवेदुधी विद्याप्रदायकवनस्रवा ‖ विद्यावदना वन्द्या वृ-
क्लिष्टब्रह्मवादिनी । वरदा विप्रकृत्सारा विप्रविबोधिनी ‖ विद्याधरी विशोका वरवृद्धानन्दनिपीता । बहूदका बलवती व्योमस्था विः
बुधप्रिया ‖ वाणी वदनीव कारब्रह्मविद्या नयदक्षिणी । ब्रह्माण्डकोटिव्याप्ता ब्रह्मरूपा पराजिता ‖ ब्रह्मा गविष्णुरूपा च बुद्धिर्बुद्धिर्वरदः

र्द्धिनी। विलाससुखदावस्था व्यापिनी वशवर्त्तिनी॥ वशाङ्कमौलिनिलया विपक्षार्त्तिप्रभञ्जनी। विनीता विनतावज्ञननया विनयान्वि
ता॥ विपत्क्षीवा यन्त्रकलालापनूपुरमिविलक्षणा। वक्षस्कन्धीवलकनीवल्लानूलिनकलाषा॥ विद्यापथाविद्गनामस्क्षा विकल्पापविवर्जिता। वृद्धि
कर्त्री वृद्धजना विधिर्विधियन्त्रवन्दिता॥ व्रतनूपावच्छिद्यूपावद्धविघ्नविनाशकृत्। वक्रश्चावासमता विविक्ताङ्गी विसवसू ८॥ विरूपावि
न्त्रवीजा वरारामदवीवरप्रदा। वृषाङ्किता विषघ्नार्त्तिविज्ञानाम्बिसमालिनी॥ रुद्राक्षागवती रुद्रा रुद्राणी रुद्रसाविनी। रुद्रमध्याली रुद्रप
त्नी रुद्रधात्री रुद्रस्थापिनी॥ रुद्रिमूर्त्तिप्रदा रुद्री रुद्रस्वर्गापवर्गदा। रागीवथा रागानूरमती रागशेखरगवती रुद्रमि ८॥ रुद्रप्रिया रुद्रस्थ
स्थी रुद्रमिता रुद्रमिरूपणा। रावलावनसावक्षा रूपरुद्रारुद्रवमूर्त्तिरुद्रु ८॥ ज्ञानिक्षानयुग्मनी सिन्नवक्षाच्छमञ्जुषा। रूपिदा रुक्मिसूल
सा सारवरद्धिलोचना॥ रजिताग्रजवकुला रुद्रसाक्षसुरवप्रदा। सिङ्गीयासिन्दुमाला सावासादसवूपिनी॥ मन्दाकिनी महान
न्दा मानामूक्तिनवरङ्गिणी। महोदयामधूवनी महापूर्णामूदाकया॥ मूनिस्तुनामाहरुन्नी महाशीर्षमधूप्रवा। माधवीमालिनी मान्या मनोर
थपथानिगा॥ माहदामनिदामूर्खा महाशापञ्जनाछिना। महावगवतीमध्या महामहिषरूपणा॥ महायशावामहनी मीनवैवलल्ला
वता। महाकाकायूलालसीपूर्णा महर्द्धिर्ध्वमहात्याला॥ मूर्द्धिदमूक्तिवमनी महिमामालिक्षरूपणा। मृक्काकलायनयथा मनानयननन्दिनी॥

महायानकर्यालिन्या महादेवार्द्धरूपिणी । महोर्म्मिमालिनी मूर्का महादेवी महात्मनी ॥ महायुद्धोऽदयत्राया महाविभवबृद्धिका । म-
हाविद्या महामाया महामधुमहोत्सवा ॥ मालाधरी महामाया महावर्णविरूपिणी ॥ महामोहप्रशमनी महामङ्गलमङ्गला ॥ मार्त्तण्डमण्ड-
लचरी महालक्ष्मीर्मदोज्झिता । यशस्विनी यशोदा च योग्या युक्तात्मसेविता ॥ योगसिद्धिप्रदा याज्या यज्ञेशपरिपूजिता । यज्ञा यज्ञ-
फलदा यजनी यायजस्थवा ॥ यमिस्थवा योगयोनिर्योगिनी मुक्तबुद्धिदा । योगज्ञानप्रदा युक्ता यमाद्यष्टाङ्गयोगयुक् ॥ यन्त्रिताघौघसंघा-
या यमलोकनिवारिणी । यामा यानप्रशमनी यातनानामकृन्तनी ॥ यामिनी यामिमांसदा युगधर्मविवर्जिता । रवती रतिकृद्या रत्नगर्भा
रमावती ॥ रत्नाकरप्रेमपात्रं रत्नाभरणभूषिणी । रत्नप्रसादगर्भा च रमणी रमणरङ्गिणी ॥ रत्नार्च्ची रूद्ररमणी रागद्वेषविनाशिनी । र- ११७
माध्या रम्यरूपा रागिणी रागरूपिणी ॥ रूचिकृज्जीवनी रूच्या रूचिरा रागहारिणी । राजहंसा रववती राजकल्लोलराजिता ॥ रामणी-
यकरथावरूजापिर्योगरूपिणी । राकार्द्धकार्त्तिकमनोरम्यारालस्थवासिनी ॥ रागिनीरञ्जितशिवा रूपलावण्यशेवधिः । लोकप्रसू-
र्लोकवन्द्या लोलत्कल्लोलमालिनी । लीलावतीनङ्गरूमिर्लोकलावनरञ्जिका । लोकवन्धुर्लोकधात्री लोकाकरयुतार्जिता ॥ लोकत्र-
यहिता लोकाललक्ष्मीर्लक्षणलक्षिता । लीलालक्षितनिर्वाणा लावण्यामृतवर्षिणी ॥ वैष्णवी वासवप्रीता वनत्वयविहारिणी । वासुदेवी

त्रिपुरघ्नी वज्रिवदनिवासिनी ॥ गुह्या वगीगुह्यकालाङ्गा क्लिः गामन्त्रवन्द्या ॥ शूलिनी भैरव वयाः गीकलामन्त्रवादिनी ॥ भोगा व-
नागालवनी ॥ भोषिता ॥ भोषकिल्विषा ॥ गवल्याभिवदाभिस्फा ॥ गवज्ञनाम्रस्तः भिवा ॥ गक्लिः गौकविमलाङ्गा मनस्वस्यमन्याना ॥ गमां म-
नमार्ग्गघ्नी ॥ भिनिकेः पमहापिया ॥ गुह्याविः गुह्यविकमी गुह्यघ्नी ॥ भोषगाशिवप्रदा कुवा ॥ भ्रामिवासगः भिग्रहाङ्घ्रीमनीवगुह्यवगा ॥ गुह्यविद्यागुह्या-
वल्मीगुह्यकानन्दा ॥ गुः भिः स्युभिः भिवनवघ्नी ॥ गवा ॥ गामावाबुयक्षपिणी ॥ भमगानभोमनीगाङ्गाविकनदभिस्थना ॥ भामालिनी ॥ भल्वभोः
मायाभिविवाकनगर्भरत्नू ॥ भीयनी यत्वपित्राबङ्गामिनाः ॥ यथानका ॥ यज्ञुभैरवर्य्यमान्या मत्तक्ष्मद्रुः भिवूपिणी ॥ बद्धनाकाविसलि-
ला सायनन्दनदीगना ॥ सविद्वायावसूत्रसा सूः सूनासूनदार्षिका ॥ स्वः सिद्धः सर्व्वदुःखघ्नी सर्व्वव्याधिमहौषधी । सर्व्वासिद्धिः यमीसु-
किः स्वान्तसूक्ष्मसत्रस्वमी ॥ संयतन्वक्षिणी स्फटा स्फल्पूमौलिकनामसादा ॥ स्फुर्य्यदासृकगासौख्या स्त्रीमूर्ती साम्यदायिनी ॥ स्वर्ग्गनिःश्रे-
यसिका सूक्ष्मा स्वधा स्वाहा सुधाजला ॥ समुद्ररूपिणी स्वर्ग्गा सर्व्वपापनिकृन्तिनी ॥ स्मृमाघर्हाविनाशी मायी सा वा त्रिमनन्तुके ॥ सौभाग्यसुन्द-
री सं क्षा सर्व्वसाधनसमन्विता ॥ रत्नप्रियारत्नघ्नी कशी ॥ कः सनूयाविन्नमयी ॥ क्रमाघर्षीघादिनकक्कुलाकुला यगर्व्विकानू ॥ क्रमदाकालिकोद्या-
व रुद्रविद्राविणी क्रमा ॥ ॐ नमः ॥ इति नामसहस्रं हि गीयताः कलभद्रव ॥ कीर्त्तयित्वा नरः सम्यग् ज्ञानस्नानकुलीनकृतू ॥ सर्व्वया

पयुगमनं सर्व्वविघ्नविनाशनं ॥ सर्व्वस्मरउयांस्कुर्छ सर्व्वपावनपावनी । ग्रहयासीक्षरूलटरउर्ध्वन्नेसम्बुद्धिदम् ॥ यक्षकुपाटवाप्नोति
मोक्षकक्षरुरूलं लभन्तु । सर्व्वतीर्थेषु यः स्नानः सर्व्वयज्ञेषु दीक्षितः ॥ तस्याय तु फलं बुद्धिः त्रिकालपठनाच्चयतु । सर्व्वव्रतेषु यत्पुण्यं
समाकृतीर्ण्णेषु तानव ॥ तत्फलं समं माप्नोति त्रियन्त्रनियतः पठेत्तु । स्नानकाले पठेद्यस्तु यत्फलं तु लभेत यः ॥ दतर्से निद्धि तानूने ग
ज्ञातिविपथगामुनं । विद्यार्थी लभते विद्यां धनार्थी लभते धनं ॥ कामी कामानवाप्नोति मोक्षार्थी मोक्षमाप्नुयात् । वर्षे त्रिकालजपनाद्ग्रहया
गुविमानसः ॥ मनुकालात्त्रिमनादपुत्रः पुत्रवान्भवेत् । नाकालमरणं तस्य नाग्निचौरादियापदां ॥ नाम्नां सहस्रं गणयाश्चाजपक्रु
त्वा यामुनं । गणनामसहस्रं तु जप्त्वा यामान्तरं व्रजेत् ॥ कार्य्यसिद्धिमवाप्नोति निर्व्विघ्नां गच्छमाविशेत् । तिथिवारर्क्षयोगानां नदोषः ११७
प्रभवेत्कदा ॥ यदि जप्त्वा व्रजेद्गन्तुं स्मरेद्यामान्तरं ॥ सूपयाचाप्यजननं सर्व्वापद्विनाशनं ॥ सर्व्वसिद्धिकरं पुंसां गणनाम
सहस्रकं । जन्मान्तरसहस्रस्य पापं त्वागं समाप्नुयात् ॥ गणनामसहस्रस्य जपनात्कृतं वै व्रजेत् । ब्रह्मघ्नो मद्यपः स्वर्ण्णस्तेयी च
गुरुतल्पगः ॥ गुरुतल्पगामी कृतघ्नो मातृहा पितृहा मूढः । विश्वासघाती गरदः कृतघ्नो मित्रघातकः ॥ भ्रूणहा गोवधकर्त्ता च गुरुद्रोही
पतितश्च महापातकयुक्तोऽपि युक्तो युपयामत्र ॥ मूर्च्छा गच्छया जप्त्वा गणनामसहस्रकं । आधिव्याधिविपत्तिविक्षिप्ताप्यवनायपि

ह्लनः। मुच्यते सर्व्वदुःखेभ्यः स्तवस्यास्यानुकीर्त्तनात्। सम्पत्त्याबल युक्तात्मा पठेद्युक्तिचारणः॥ सूत्रापिमोलक्षत्यर्द्धिः सर्व्वपापैः
प्रमुच्यते। संगयाविरुद्धचित्तस्य धर्म्मविरुद्धचित्ताः पितरा॥ दीर्घकालस्यापि छिद्रस्य श्रेष्ठा धर्म्मपवित्रलक्षणम्। वर्ण्णाश्रम यथा न स्तु कामक्रोधविव
र्ज्जितः॥ यन्तु सलिलस्नानैस्तीर्थदानाम्नायस्य कीर्त्तनात्। गायत्र्यूनपाठेन यत्पापं पूर्व्वसमुपार्ज्जितं॥ सकृत्पठनतः सम्यक् तद्दण्डमवाप्नु
यात्। गानन्दत्वावटविदूष यत्पुण्यं लभते कर्मी॥ तत्पुण्यं समवाप्नोति स्तवराजस्य कृत्ययात्। गुरुशुश्रूषणं कृत्वा नु यावज्जीवं नराधमः॥
यत्पुण्यमर्ज्जयेत्कृत्स्नाद्वर्षैस्त्रिसप्तति पठेन्। तदवाप्नोति पुण्यं प्रत्यक्षं प्रतिपठन्न॥ मनु श्लोकायन लभते त्रिसन्ध्यं पठि कीर्त्तनात्। गम
यः स्तवराजस्य पाठ्यं पठति लभते नात्॥ निवृत्तिमवाप्नोति विपुलकीर्त्तियशो नु। यः कीर्त्तयेदनुदिनं गानाम सर्व्वदैव॥ न तस्य मी
यस्य कश्चाि गा दीयदामस्तवनु। सर्व्वत्र पूज्या स्तवमि सर्व्वत्र विजयी भवेत्॥ सर्व्वत्र सुखमाप्नोति ज्ञानवीर्य्यात्र पाठनः॥ सदा वा वीर्यवि
कयः सम्यक्सिद्धिमुपेद वा॥ कृतसर्व्वः सूर्य्याचार्य्यः सक्रीडयन् मांसभुङ्। यस्मिं स्तुतस्तवस्तुत्याज्ञानवीनात्र यस्य गयः॥ न स्मात्सर्व्वयत्नेन सं
स्कृतं समाश्रयेम्। स्तवराजमिदं नित्यं शुचिर्याय पठेत्तु॥ प्राप्त्यद्यथनस्कान्दस्त्रस्त्रोत्रविवर्ज्जितः॥ मुच्यते विविधैः पापैः सम्यगाकाय
सेत्तये॥ कल्याणमिष्टायनाममितिविद्याः स्त्रियस्तवन्। सर्व्वदेवप्रियश्चापि सर्व्वदेवर्षिसमानः॥ अग्नेर्विमानमानुष्कादिव्यस्त्रीगणसं

वनैः॥ दिव्याभरणसम्पन्ना, दिव्यस्रग्गसमन्विता॥ आनन्दनादितवनस्थैर्द्देववधूसयमादरात्॥ स्तुमानपूविप्रपूजाश्राद्धकाले विशेषतः॥ उ
पन्निदं महास्कार्यं, पितॄणां रुचिकारकैः। यावन्ति मतुसिकता, यावत्काम्बूकणाः॥ स्थिताः॥ तावन्त्यब्दक्रिवर्षाणि, मादन्ते प्रपितामहाः॥ यथ
य्राणि पितवाराङ्ग॥ यापितृदानतः॥ तथैव च रुधिरपूजाद्धस्रुवस्यास्यादर्शयानू। एतत्स्तोत्रं प्रजपन्स्यलिखितं पतियूपकत॥ नत्रयाप
रुपन्ताक्षिन्तु विनष्टवनं सदा। सुगस्य किं वद्रूकनगृहं मनिन्दितं वच॥ सङ्गयानाश्रुकर्णौ कः स अल्पिन्यंवे विरुलीनहि। यावत्किमर्त्यस्था
णानि मन्त्रजालान्यशेषतः॥ तावत्किस्तववाजस्य गाङ्गेयस्य प्रमाणिता। यावत्तुल्यद्यप्सुत्रानामानन्तत्वरूप्यकैः॥ सकीकटश्वपाचमृता
न पुनर्गर्भमाविशन्। नित्यं नियमवानस्तु यजपेत्स्तोत्रमुत्तमम्॥ अन्यत्रापि विपन्नः सङ्गङ्गामीव मृतारुवनु। एतत्स्तोत्रवरं पुण्यं पुरा
प्रोक्तं पिनाकिना॥ विष्णवे निजरूपाय मुक्तिबीजाक्षरास्पदम्। गङ्गास्नानप्रतिनिधिः स्तोत्रमेतन्मयेरितम्॥ सिस्नासुर्जाह्नवीं तस्मादेतत्स्तो
त्रं जपेत्सुधीः॥ ॥ इति श्रीस्कान्दे पुराणे काशीखण्डे गङ्गासहस्रनामैकोनत्रिंशत्तमोऽध्यायः॥ २९ ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ शृण्वगस्त्य म
हाभाग सर्ववाराणसीकथाः। श्रावा ब्रव महादेव मूर्तिधीर्षु पितामहान्॥ ब्रह्मणा च विनिर्दिष्टा त्यववाणिषि सकृतः॥ मकनानयमारु
मि मानिनाय शिवशर्मणे॥ तयान्य मथिलाकानोद्धिनाय मद्भूतनृपः॥ प्रमोदे शीघ्रनागर्भं यज्ञायीन्म लिकर्णिका॥ आनन्दकाननं तत्राः॥

११८

क्रायूक्तविशालत्रः । यदेव ब्रह्मणः सृष्टं लीलामात्रं समर्पितं ॥ याययामासनागङ्गोदेलापिः पूर्वजन्मनि । निर्वाणकारणं तत्र काशीनि
यथिमायूती ॥ अविमुक्तं महाक्षेत्रं न मुक्तं शम्भुना क्वचित् । प्रागेव हि मूननन्यैः स्वच्छजायूनदः स्वयं ॥ पुनर्वापि न यत्नापि प्राक्तनय
दिसंगतौ । अविमुक्तविशालीर्थं प्रागेव श्रेयसां पदं ॥ मनःश्रेष्ठतवंशगता मलिङ्गवणरुषणानु । आनन्दकानननास्मिन्नविमुक्तेतिः
वालय ॥ प्रागेव मुक्तिः स्वयं सिद्धा गंगा सङ्गमाधिका । यदायत्र हि मियागंगा सहितकर्ण्यास्य मानता ॥ नदायत्र हि मनुक्तं दृष्टायं सिद्धत्
नयि । कृत्वा कर्म्माण्यनेकानि कल्याणानीतराणि वा ॥ नानिक्षःसमुत्क्षिप्य काशीसंस्था मृतास्तु वै । नस्यावदानकवदस्य निदिध्यासनमाधि
ना ॥ विना सांख्येन योगेन काश्यां संस्थ मृतास्तु वै । कर्म्मनिर्मूलनं यत्र विना ज्ञानेन कुत्रचित् ॥ गङ्गामौलिप्रसादेन काशीसंस्थ मृतास्तु वै
नु । अनेकजन्मसंसिद्धैर्ज्ञानयोगैरनेकशः ॥ अप्यसिरकृदयोगेन काशीसंस्थ मृतास्तु वै । दर्शयोगाद्यदैवानं दर्शयोगात्तवैनयः ॥ दर्श
योगात्तवैराग्यः काश्यां निर्वाणसौख्यकृत् । प्राप्याकरवदकाश्या मानिदुष्कृतवानपि ॥ यायानुस्वच्छनयारणक्कानुद्विष्टः यत्रमीपदं । महेन्द्
नि मूखादवि दृष्ट्वा मुक्तिं यथोत्तमस्थानु ॥ सर्वानुग्रहशालायां ब्रह्माद्यैः पूजायुनः । असिमद्धायिनूयावः प्राप्य संनमितस्तुता ॥ दृष्ट्वा प
वर्षं कृत्वा नीथुनीदरादि निर्यान्तेः ॥ वरद्वाकरवाधुस्तत्र क्षेत्रविघ्ननिवारिणी ॥ दुर्वेकसूर्यवर्त्सोष्य निर्वेक्तिकायनी सूयाः । दक्षिणाक्र

नग

दिग्भागे स्थिता सिन्दवर्णा सुरा॥४॥ क्षेत्रस्य माङ्गानिः क्षयरक्षो निर्विघ्नमायायुः॥ क्षेत्रस्य पश्चाद्दिग्भागे गंदकलि विनायकः॥ स्वयं व्यायावया

मास रक्षार्थं श्वाठिणेश्वरः॥ सूनुस्तारुग्रश्वमानां विघ्नघ्नेन क्षपावनी॥ नयत्र वं प्रयच्छकित्तान्यासां दिक्षु दायन। ङ्गस्यर्थे कथयिष्यामि मि

दासंयूबाननं॥ श्रापद्यर्थ्यकाविववमं. कागीरक्षित्रवर्द्धनी॥ ॥ स्कन्दठवाव॥ दक्षिणाश्रितठकाष्ठितम्. सठुवन्त्यसमीपगः॥ वलिम्बनओं

यानाम मातरुक्षिसमन्वितः॥ पूर्वमार्गाङ्कितपथा यन्मात्ष्ठितमार्गेणः॥ मार्गेण स्थू विनयचोरयो दानतयाश्चकः॥ समूत्तमादिप्रमार्य.

विनयान्तकन्यस्थः॥ स्यात्कवापिगुणानी दृष्ठुनिष्ठाकारत्मायकः॥ नूपसमन्दूदाशापि रुद्रवाररयत्रीमूर्खः॥ सर्वपूर्णकवीयारी.त्तिःक

लेकादयःसदा॥ सरस्याकृतवृक्षिश्वप्रारःसस्यप्रियामूत।पूर्णनवपिरूर्णकः. सवर्णकृतवर्णनः॥ ययाववल्गोष्यग्र सूखया ११९

नववः कृता। रूदविद्यापिमधावी. शारूढनृपापदपिद्धयी॥ नस्थोवैवर्कमानस्यक्रदाविनकालपर्यायानुजननानिधनैयाकाद्यापिनाक्षिड

वाञ्छया॥ नयावयोवनेप्रायः भयग्रक्षयाभिवक्षलो। प्रावृष्टदीपूवयमं. स्वपतिः यथिवस्थितः॥ दिनत्रिवस्तुवस्कृपि. यानावीप्रायप्रायोवनी।

रूर्लोबवस्त्रयन्मादात्याम्बरीनवकौतुकम्॥ नीलरक्तनवानां रक्तोधमर्मपदापिद्धि। पतर्दूपवार्जितागृस्वर्ग्गे. कालेवत्सीगतः स्थिया॥ वि

ज्ञार्केवनिवय. स्वयंपतनिदूर्मेति॥ आकृतसपृवंयावरूतः स्याङ्गामगूकता॥ पवित्रजायायिनीवाथ. वस्तुलीवृक्षलेविना। उत्कीवा

दिवान्धास्या.त्कुकाठवणायिनी॥ वर्द्धनीयंमकायन्ना.दिदं स्वकमसाज्ञने। वपुः प्रव स्वाभ्युत्थानंनु.स्वृखासासाम्मनाक्षिया॥ कानने वग
वायण.रुर्हं साद्धिक्तिनन द्वि। किंसमीनवत्तुस्कफ.सानूमूयन्तयाक्षया॥ सूप्रियव्वानुसूयाकिं.रुर्हं नक्किंप्रसावमःदयावनपंयी गर्भे.
यतिव्रतयवायणा॥ ततः कीर्तिर्ध्वविपूला स्वर्गेवासस्कथास्वकयः यमिव्रत्यागस्थियालस्वी.यखिर्द्वंवषियायस्व॥ यायूवृत्यायविस्य
स.यतिधर्मीयनागतं। सुकुन्दवाविनीरुत्वा.मृतानिवयमूस्यी॥ धनंजयापितमृत.काननविष्कि वयागिना। सार्द्धं नयादयादित्यु.स्याक्तव
द्धर्म्मतत्वत॥ धनंजयापितर्मात्मा मारुतकिंयवायणः॥ स्मृ.दायास्थन्यथामातु.र्नज्ञी मार्गेस्थिकांरुवमृ॥ यवःगवानयीस्वाया.ततःपीवा
मृगतवे। यक्तकर्दमलयन.लिस्वापुर्वाःप्रयूकव॥ मावस्त्रीमयवस्त्रग्.ततःपद्वाम्वयनेवे। ततः यवयवन्नुग.गतामार्जिस्त्ववायया॥ त
पालकाम्बलनाथमृगावायविशुद्धया। ताम्रयीयूठककृत्वा मातुवज्ञल्याद्धावलिका॥ मृस्पृक्तदीनयातिःय.गुविश्वानूस्कन्धिलगयःमृ
नयनूकलिगायासीन्माध्यमार्गे धनंजयः॥ सावबादः कृतस्तत कश्चिद्दत्वाविमारुगि। किंवद्धृकानयठज.क्रागीयाफाधननेवे॥ धृत्वा
यीरुतिवह्वार्थ.सावबादं धनंजयःज्ञानामायणमानस्तु किंचिद्धस्त्वगनादिकं॥ सावबाश्चीतनयाया.तस्यायीरुतिमथमःताम्रयीपूठ
मादाय.धनंज्ञात्वागृहंययौ॥ वायस्कात मथागत्य तमदद्वा धनंजयः त्वयावानूयीरुतिवीक्ष.ताम्रयीपूठवर्जितं॥ सादेव्या ताग्रद्ध

दयी वक्रान्ववकृलोरुङी । ० ततस्कन्ध्यमालाकृतनसदनूयावनेथ ॥ स कृत्वा जाह्नवीस्नानं मनवस्कुउगत्यामि । तस्यायावयथेप्राका तावं
वोर्द्धेनेऊयथ ॥ तावदाकायावस्थानां नामसंयूलमध्यनथ ॥ दृष्ट्वा स्कौनिविनिग्थस्थ नानियस्कापृष्ठयेयो ॥ वनिरूनिपृष्ठयावापहस्तक
ङ्गैस्तनाल कथं दृष्ट्वा वयलेयकलेरुणकृष्यान्तवनदा ॥ स्नानं याकिविदाङ्ग्यस्य नत्वा तां पविपृष्ठवान् । सखीकुदिन रुनवी दास्या माः
नायदपिश्रुवी ॥ वसूनकृगतारुक्तां मातुवस्कोनिमर्थया । वयं कार्पटिका रुद्र, रुवामानवदूयवदा ॥ स्कत्वा लाकवगतस्कनानानाथसंपूर्ण,
श नस्यैषदायानारुद्र मातुर्भक्तकर्मनादृणी ॥ सूधवानप्रसूदासा मन्दनाय्यास्मिन्तत्स्नत ॥ सूनतकृयं यत्कृयेन त्याफिन्नास्किरिल्लिम ॥ उय
मेकृतवानस्मिन्नपि स्नान्नन्दनाग्यत ॥ स्नायाउयत्थवक्तान्म मातिरुद्रुवनयव ॥ सू स्कोनिदर्गायत्वाङ्गु यतन्दास्थयविकं तत ॥ ० सूकात
नयाविन्त्वा याऊकावनिऊयामि ॥ लज्जानप्रशिवाः स्याथ वृक्ताकैविनिवद्यव । निनायनामवस्थानां गवयस्कृवनेऊयी ॥ वनवथाथन सूः
स्कनं देवाविस्मृतवान्मूनं । दिव्यान्किं यमवाप्याथ यथिवजामकानन ॥ ० नावस्थाकनायाउ नगावस्थादिनावुरुमू । वनावनाक्वे वा
न्वा खिन्नः सापि वनवव ॥ विकायमप्यावथानी, नं यथोवसयकार्ता । कियाच्यकानिसंउमा स कार्पटिकसकम ॥ कृतं कामः स्तुस्कक
ङ्गैस्का काकनिपविदवयत् । पुनः काणी पपिवाकः यति स्नानमसूखाववनिकू ॥ ततन्नन्दनाग्यमतीरुवालाकानू कार्पटिका सून । कृत्वा ग

यः प्रयागं वसन्मर्त्यः स्वर्गतिं सर्वं ययौ॥ काश्यां प्रवर्ग्यायापि, यदस्कानि घटाकृतः। विनो विघ्नेश्वरी माक्ष्यं बाढिर्यानीतिमनुक्तमाप्नुयात्रवं
काश्यां प्रविश्यापि यायी कर्मानुषङ्गतः। न कृतत्वं मायाति, बहिर्नैव तिरस्कृतात्॥ तस्माद्विघ्नेश्वराङ्कव कारणावास्यत्र कावर्णी।अ
सिश्च वरणा। यत्र क्षेत्ररक्षाकृतौ कृते॥ वाराणसीति विख्याता, तदारभ्य महामुने। असेश्च वरणायाश्च, सङ्गमे प्राप्य काशिका॥ वा
राणसीदक्षणा मयादिव मुक्तिं तुच्छाय यत्रस्तु गदीं ततूरूत्सूखणा। विघ्नेशगदक्षदक्षियनुमदक्षाय प्रविश्य तुयणसीविततूरीयद
वीदयाति॥ जाता मृतावकृपृतीर्थनवपूयन्तु, उत्कानेजाउनम्वषान्तिवरुन्तिमक्षा। वाराणसीति गदनीदमुक्तां मृतनवै, प्रायाम्यूनाममः
वत्नानुस्मवगायनस्या॥ क्षून्यत्रतीर्थसलिलयतितादिजन्मादैवादितावमयनननथासुकाश्यां। स्त्रियं यदस्थयथितितः पुनर्नुप्रियतिर्न्न
र्द्धयामिपुष्कर्ण जन्मायिकिमन्युजन्मा॥ स्त्रिषापूर्वीसंस्मृतिभूययाता, वानस्यापार्वं पुनर्बुषं पुनाविशः यस्यां पुनः स्थोपुषमर्थमिक्षतनुं सिद्धिनयग
वोवयवंयवीयः॥ तीर्थान्यतानि मनुजः पतिनावक्षः, दिव्यानतंकलुषिकांदिविदेवमंस्यात्। वाराणसीयवियवस्तु विसृ, यदकं, सन्ददरा
रुवमिदक्षदगायक्यथि॥ वाराणस्रीममवर्णाकवर्णाद्दशापि, यामदयापिजनमीजननायदक्षी। नरकावकंप्रवणगोचवनतानयकी, नक्ष
क्षदर्शयतियनपुनर्भवान॥ वाराणसीयतियवैमनुमिक्षदाश, यम्मार्थशोखानिलयामदयाविसृक्षा। ॥ यदक्षिमपिदृक्षमलीरवेः

गा२

थं५

लारवो. लानांस्तुमूलमपिनायदवायग्नूनी॥ स्वः कानिवा सिउननाननूवधिङमा स्व ज्ञालविलावनवनावनिकार्द्ध नाजा। स्वादायययनूस्कृतनाउन
मिस्वदर्द निर्वाणमात्रमयवर्ज्ययनायूनर्स्वः॥ वावालयायू़वदसामयुलेकस्वमि. र्यत्र स्किनाननूस्वनःगगिस्वनूयुसावाम्। सर्व्वगल्लगवलि
नाक्किशस्वालला८. वामार्द्धवामननवाःननवस्कनाकं॥ स्वानन्दकाननमिर्द सूखदंयूवेव. नगाधिवक्रयवयामलिकार्ल्हि काथ। स्वःसिन्धूसः
र्नमिवथायवमास्यादंवविष्णुमिऽःकिमिस्वननूमकयययन्॥ वावालयास्ववनलासिययविद्वविष्ठ सम्हदवमनीयूनदीलस्त्रकीःविश्व
मस्वमिवव.लामलमाःकलस्वा. स्वमींविस्वाथकिमूसादमिमूरऊनुः॥ किविस्मृनंत्वस्वस्वगर्नजमामदौं. कांजे स्वयूनक्ननवन्धननाउनस्वाऽगस्क्रव
नूयस्वपवियस्वलस्ध कागा. मूसाविस्वायकिमूयानिक.वस्कमूक्कि॥ मार्याल्किवानिकलूयादिस्ववक्किसयः थ्रयावस्वन्यापवस्तूविदिवनयक्लि।
यानावगस्वनविधानननूयस्वाले र्वावालयामिकवूनवनमूलनागे॥ कागायूवापमिसववमलिकार्ल्हि कायो. यक्कानानूननूस्वनस्कवमाश्नूवक्किः
सालविलावनवगागलनीलल्कर. वामार्द्धवन्धूववविधूवावनास्वाः॥ क्कालायसावमस्वलमालिकार्ल्हि कायो. यःयूर्ज्ञदीयजानिवाश्नुविपूय
गन्धि। स्वातावबाधमस्वयासस्वयामिलित्वाकेन्यानवयविगनिवयूपकूत्वमनि॥ वागादिस्वावबविपूवमनाकबीकाः कागायूवामस्वलदिवम
स्वायसावी। यकेन्त्ययक्वायवनार्थयमायमस्का. नयापिनानमस्वगःयपिसावणीयो॥ वावालयास्वनस्वनधियवाउधःनी. यक्का कूनाउजयिमू

१२१

रदिंगनकवडु। यायायाजाथसूलसोस्किनमाकलक्षा. लक्षा स्वसावयवलां किमूकामयथा४॥ विद्याधनानियदनानिंगजाग्यरत्याः प्रकुवन्धु
नानिवनिनाःग्वनिमान्कवम्या४। स्वर्गेयगम्याः रुनीत्रमहाजियुद्धि. वावाणसीमूसूलकासूलसाविमुक्ति४॥ धावावृनानिठुलयाठुलनामवे
ठुं. वेकृष्णमूरवाठुवनानिवकागिकावा। नान्यूययूलेप्यूनवाग्यनिगंस्तुवत्वा. रुक्षायूवारुपूमूर्थवतुरुयसा॥ कागीयूवामधिवयन्हिनवा
रनवा। पि. क्षावायामानः रुमान्याः वेकवूद४। नानायरम्नेउनियम्नेउदूस्ववोवेः कर्म्मायनूयमविणनूयवमगधान्नि॥ स्किवायारीकार्यउ
ननमवनक्षोगविषयं. विद्यायास्यांकाग्यामरुदयविनूक्षानकूत४। वयुस्काजानूयंस्किवमवयवानन्दयदनं. विमूरोयोउनुःस्य. ठिनमिवकाः
ग्यांविनिमयनू॥ सूक्षालाकः गोकं किमिदयस्तनरुमरुमधा. विपक्षावेः सावेन्नियमनिधनेःथ्यसिनधनेः४। स्किनीयथांकाग्यांकथयनिमिवाय
गुनिधन. श्रनोकिविरेहूयःप्रविगतिनयनादवदवा॥ कागिवासिनिडनवनवर्द्धिविकुरूपियमीवस्काउन. स्वेववाविलिउन्नान्हिययाकाका
निवासियूनूसविनिस्वना॥ नास्कारुदूस्कनक्तनीसूक्तनाक्तनीवा. काविधिलमसमानिवन्हक्रेगीरुकाग्याम्मू। वीजानिकर्म्मउनिनानियदूसना यीं. नाः
क्षूवयन्हिरुवदगूस्कालिनानिग्र्यां॥ गणकामगकावकाःस्तुकाःकलविश्राग्यवर्कयउंवूका४। उवणोवगवानवानवागिविजकागिमूमाः
पवामगं॥ सवूडनूदाकरुणीन्द्ररूवणा. स्त्रिपूठुवन्द्रार्द्धधवांधनाक्षगा४। निवन्हवंकागिनिवायिनानवा. गिरीन्द्रउयाविषदामनामम॥ याव

कवचनिवसक्षिवजक्षवात्र. काश्यांजलस्थलचवासषजवृक्षायाः॥ मावक्षचवमदनुयदवृडदत्ता. दकावयानमथिनम्यामयित्रविदाः॥ यउ
वर्षववानूजा. दिविदविप्रकीर्तिताः॥ वानवधवान्कवीक्ष्ययउव्यर्नववः प्रिय॥ नूजादणदग. प्राच्या. वावायराउदक्षिणाः॥ उर्ध्वाधिक्कृवयनूजा.
ः प्रसुक्षवदवादिशि॥ सूर्यख्याताः सरुद्राणियनूजासूक्तिरूमला॥ ननुसर्वेस्वाधिकाः काश्यां. उक्षवानूडवूयिनः॥ नूजावासस्थनःप्राक्
मविमुक्तघटोद्भवा॥ तस्मात्यमयोकाशीस्कं. लिङ्गंवर्ज्यंमयानपि॥ ग्रहयश्चवनूर्धव. नूजार्थारूलवाद्भवः॥ मगस्थनगवत्प्रोक्तः॥ मानेण्यन
मूयत॥ निर्वाणक्षिगमगानार्थं. मूलगत्वार्थकाविदाः॥ महान्त्यायिवरूतानिःप्रलयसमूपस्थितः॥ गेयनत्रणवास्तव्याःमगानस्मुनणामरूतू॥ सूर्य
रूपिदलयलप्रवजवाघडोर्द्धवदनायकन्दवा॥ मामयिश्वनिमहानतूनयाक्ष्याम्निसंक्ष्यमिवयदागतिः॥ ध्यामवाविलयमयरुकेतो. सापिषाः
जगविकावर्ययूना॥ लीयनमदतिवृद्धि. यंक्ष्मक. यामदानूत्रकृतिमश्चगोतवनू॥ सायुतत्रयमयावनिर्गुणंनंपूमान्यमवपृष्ठातिष्ठति॥ एवाविंश
तितमः यवः पूमान्दर्भगरुयनिवपञ्चविवकः॥ प्राकृतःप्यलयएषड्व्यानरुयथानरुविनूद्भवर्जितः॥ कालकूटंवपनवःपूनूर्वरूलयात
लयनीश्ववःयवः॥ सर्वेमहाविभूतिनांयनवृद्धेस्थ्ययमहादेवमूढारूवन्ति॥ यावादिमत्तोःयथिवर्जितःगिवःयत्रायतिःसायिष्ठियार्वतीपतिः
॥ अदेनन्दिनपयलयस्तिगूलकोटौसमूनक्षिप्यपूर्वारुवःस्वां॥ विरूर्कियमर्कमहाशक्तिरूपेणसन्तादिकाशीकलिकालवर्जिता॥ ॥स्कान्दे

१२२

उवाच ॥ वाराणसीति काशीति. रुद्रावास इति द्विज। महाश्मशानमित्येवं प्रोक्तमानन्दकाननं ॥ इति देवापूर्वस्याः कोदेवदेवेन शंभुना। यथा विष्णो
पुनाख्याकं तथैव च समयागुरुनी ॥ मत्त्वत्वदप्ये कपिनं. वरुणांकान्हिजं महत्। श्रुत्वाध्यायमिदं पुण्यं. महापातकनाशनं ॥ श्रावयित्वा द्विजान् सम्यक्.
शिवलोके महीयते। सूतः पठेत् कलेः स्तउ. किंशुश्रुः स्थितिमद्भुतं ॥ इति को कथा कथ्यमाना मम मा पिपविता मनः ॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशी
खण्डे वाराणसीवर्णनं त्रिंशतिकोध्यायः॥ ३०॥ ॥सर्वग्रन्थसंख्या॥ २३॥ ४२॥ ॥अगस्त्य उवाच॥ सर्वज्ञहृदयानन्द. स्कन्द स्कन्दः
डानन तोयकान तृप्तिमधिगच्छामि. शृण्वन्नु वाराणसीकथां ॥ अनुग्राह्यो यदि मयि. प्राग्यात्मि ग्रवणो यदि। तदा कथय मे नाथ. काश्यां केन वर्यक
थाँ॥ कोसौ भैरवनामात्र. काशीपूर्यां व्यवस्थितः॥ किंरूपमस्य किं कर्म कानि नामानि वास्य वै॥ कथमाराधितन्त्वेव सिद्धिदः साधकस्य वै। आरा
धितः कुत्र काले. क्षिप्रं सिद्धिमिहेश्वरः॥ ॥स्कन्द उवाच॥ वाराणस्यां महाभाग. यथास्य भयवर्जितं। तथानकस्य विज्ञान्या. तथा च काश्यां तेषतं.
आयादुर्गातैश्च वचस्य. महापातकनाशनं। यत्कृत्वा काशिवासस्य. फलं निर्वाणमाप्नुयात् ॥ यानि स्थानि पवित्राणि पुण्यानि सुदृढं. निष्ठि यनित्यिस्यवः
त्रैलोक्ये सकलं यच्च लिमवसा. लोकेश्च फलानि मुदा॥ पापं पापं भयापायन क्षिउजगती. मूलम कवेलेत्ये. नृत्यकान्तुवृत्त स्वेच्छविधिना. पापान्मतोऽस्य
व॥ कृष्णयानन्न मस्यध. महिमानं महत्भिन्दु॥ चतुर्दुर्जामिवे कृष्णः. स्वयं कुर्वेत्कापि विघ्नकृत् ॥ न विप्रमत्र रुदव. रुव मायादूयस्यया। तयासन्मा

ङिमाः सर्व्वे नाव यींयतिमं पदं ॥ वदयय यदिवात्मने सववयवमज्व ः मदा विद क्लिव क्का याः स्वरु कयवनमं पूनः ॥ ससर्व्वगेयिनक्कन. स्वाक्षा
वामामरुङ्वव ः दव वद्धकुसर्ः मूर्ते. व नीनायामनागिवी ॥ यूवायिमामरुवियव. मवूगृज्ञमरुर्षयः । व्रावूः यवगम्यलाकर्णि. किमकरुत्वमव्ययी ॥
समायवामरुणस्यामाछिना लाकरीकवः । स्मृविक्षायपवीसाव माम्नांयारुवर्षिणी ॥ उगस्थानिवरीधाना. स्वरीरुवकाङ्क्षागवः । स्मृनादियदर्द
वुक्ला. मामनवींनमूत्यन ॥ यवर्लेकाछिजगना. मरुमवनिवर्लेकः । नाग्यामदयिकः स्वरी. काञ्चिमकायिस्वालमः । नस्रोवीकुवनाधाजुः क्रजुर्न्ना
वायवीगजः । धावावयरुयनूवाकौ. वायनामविलावनः । स्मृविक्षायपवीनर्त्वं किमनतूयतियथन । सूक्ष्मानेथागयूकस्य. नेवेनदूविंनव ॥
स्मृदकर्काछिलाकानी. यक्षानावायवः यवः । नमामनादरयविधेजीवनेउगनामजः ॥ स्मृरुमवययंकानि. वरुमवपवागतिः । मनूयवितनरुव
ना. सूक्ष्मिवषाविधीयम ॥ एवंवियरुलामावान्. यवस्यवउयीयिलो । पयस्कजुः यमाणक्ला. नानायग्यजुवापिम्नो ॥ ॥ विविकाहुरुवजुः ॥ वदा
ः यमार्णसर्व्वेन. युतिस्तीयवमामिनाः । यूयमवनसन्दरुः किन्तत्वंयतितिष्ठनः ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ यदिमान्यावर्यंदवी. सृष्टिस्तितिकवीवि
रूः । नदायमार्णवक्लामा. रुवत्यन्दरुजदनं ॥ जःत्युकमिदमाकर्ण्य यावकुस्नोजःमीः यति । यूयमदूकैयमार्णनो. किमत्वं समायुवनौ ॥ ॥
मजुवाच ॥ यदकस्वानिरुनानि. यनः सर्व्वंप्रवर्त्तन । यदाकूरुत्यवं नर्त्वं सनूदस्व कर्णवछि ॥ ॥ यरुदूवाच ॥ यायर्क्षवरिविलेवा गो. याः

१२३

पेनवसमिश्रकं। यन प्रमार्गादिवर्षं, सत्वकः सर्व्वकक्षिवः॥ ॥सामावार॥ यनं ज्ञात्मान विन्ध्यं सापि क्रिया विचिन्त्यम। यज्ञासासायन॥
विन्ध्यं तैसैकस्त्रान्वकः यव्रः॥ ॥अर्थर्व्वडवार॥ यं प्रयः यक्तिद्ववर्गं सक्षानूयादिलोजनाः॥ नमाद्याकैकेव स्त्रीडंकवी दूषवनस्कवी। गुनी
विनं निगद्यन्तं नावनी वविमादितो। स्नूत्वारुतुः क्रतु विधीः मदाद वदिद्दकर्या॥ कथं प्रमथनाथो यो नममालोनि वन्कवी। दिग न्ववः पिरुवनगि
वयाधूलिधूसवः॥ विटक्कवणोऊढिला वृषगो व्यालरूषणः॥ यनं वृक्तत्वमायनः क्रवनत्यज्ञ वर्ज्जितः॥ न दूदीविन माकर्ण्य प्रनवात्मा सनात
नः॥ स्नूमूर्क्कीमूर्च्छिमानुरूत्वा रुयमानडवावनी॥ ॥ब्रणवडवार॥ नक्षत्रगवानूंगक्षा स्वात्मना वातिपिकया। कदाचिद्र मननूजा लीलानू
पवावदवः॥ स्नूमोदिरुगवानीगः स्वयं क्षामिः यनानतः॥ स्नानन्दनूपान स्त्रीषाः क्रितं नगन्तुकीनिवा॥ ॥ऽपयव मूक्तोपिनदा, मरव मूर्क्कवऊस्य
दि। नाक्षानमगमत्वां ग्रीकेन्दु स्यवमायया॥ याद्दूवासीलनाक्षामि, वृरुयावकन्व मदन। पूवयक्ति ययासाया, यावारुन्यायदकवी॥ क्षामिर्म्म
शूलमधस्क, ददणेपूवूषाकृतिः। प्रऊवाला यकायन, ब्रह्मणः पयरुमेनिवः॥ स्नावयावकवं कायो, विरुयात्यूनूषाकृतिं। विधिः यस्मावय
याव, कावत्यादि विलाकितः॥ प्रस्नाकणनवमदानु, पूनूषानी ललादिनः। त्रिशूलयानि सलाक्षानाणो, नूपविरूषणः॥ दिवन्यगर्केस्कयाः
कज्ञानत्वीवन्द्रणरवव। नालस्कलान्नमयूवारूडः, याद्दूवरुक्रवानू॥ वादनाक्रन्दानान्नापि, याजिनासिमयायूवा। मामवणवलीयादियूनवः

कीकवामिति॥ स्कन्द उवाच॥ यश्यानः ॐ गुरुत्वा गन्धर्व नागिनी। सकाय नः समुत्थाय. पूपूर्षे रेववाकृमि॥ प्राक्रूपं कउउन्मोस्रो॥ स्यस्क कालन्हे वव·
ः काल वव्राजत सा काम् कालवाउस्क नारवत्॥ विश्वं रुद्रं समत्थोस्री. रुवनोह्र व वः स्मृ नः व्रक्षा रूषामि कालापिगत स्थं कालरूव वः॥ स्माम
ह्रियिष्यामि रवं सुक्लादूस्ला नमनायतः स्मा मर्द्द कं ॐ मिर्व्यामि गतः सर्व्वस्त यास्यति॥ यतः पापानि सर्व्वाणि रुकयिष्यामि नक्रणान्। पापरूक्षणं ॐ
श्यत रुव नाम रुविष्यति॥ साम भूक्तियूवीकाणी. सर्व्वस्यापि गवीयसी। स्माधिपव्ययउगस्यान्त कालवाउः सदेवदि॥ मत्य यापकर्त्तव. स्कर्षीणी स्का
त्वमवदि। गुरुगुरु नतत्वाम्प्रे विनु उफालिरिव्यति॥ एतानूववानू युउस्काथ. तनूक्षणान् कालरूव वः॥ वा मीउलिनखाव्यणरूकक्केवणिश्वा विध्वो
यउक्रमपवाप्नाति. कार्यं तस्यवनागती। स्मृमाय तकृतानिन्दा त्तक्ति त्वं यस्ऊ मंणिव वः॥ यक्षमूर्क्ति धवाविष्णू. स्कतहुस्कवर्णं कवी। कीनादिवन्ध्य गर्गोपि· १२४
उडायणम वूढिरी॥ स्मागवास्यानाम कादवः श्रीनः प्यएनतवत्यलः॥ याद्रूक्षमूर्द्धि मयवीरूवत वक्केकयर्द्धिते॥ माल्याधवामोरूवता गथाणम वृत्तिः स्वः
यी। कयालवेधसैवापि नीललादितधावया॥ वक्क रुत्याप नादाय. धूर्ति लाकायदर्गे यनू। ववत्वं सतत हिन्को. कपालिव्रतमास्कित वः॥ ॐ रत्युक्ताक्रहि
मादवस्केजावूपः सदाणिवः॥ उत्याय कत्याम कान्तु. व्रक्कारुत्यमिविघ्रुता॥ वकाम्ववधवावकां. वकयम्या उलपनी। दक्कुाकवाल्लवदनी. ललज्जि
कावितीमर्णं॥ स्मृतवीक्ष्यकपादायां. पिवक्रा नूधिवीवद्धा। कर्त्ता कर्पावरु स्कायां. स्फूव तूपिज्जय्यगावकां॥ मावत्वेवासा धलकाल. मनूगच्छाय कृय

मि। सर्व्वतन्त्रप्रवणोस्मि. यक्षा वा वानरा पूजा॥ नित्याजामामिमिशिवा. यान्त्र्यर्ज्जिनस्तत्र सत्तमः। ममूर्त्तानि ध्याह्नेन वापि: कालारुद्रो कालकालनः॥
सदवदववाक्येन. त्रिशूलाक्कापालिकेश्वरं। कपालपानिर्व्विघ्नात्मा रवानरूपवनत्रयं॥ नानाशक्तीश्वापि तन्त्रदं. बुद्धरुद्यादिदानूनां। सत्यलोकप्रिये कृष्ण.
महेन्द्रादिपूजितपदि॥ त्रिजगत्पतिपूजापित्रं त्रिजगतीश्वरं। प्रमितीर्थंश्रमन्नापि विमुक्ता बुद्धरुद्यया॥ सूनने वा नूमानन. महिमाश्चैवगम्यमा। ब्रह्म
रुद्यापनादिभ्यः कान्याः कलनसंरुद्र॥ सन्ति तीर्थान्यानकानि रुद्रन्यायमनानि वा। सूपिशिलाक्तिनाकाग्याः कला मर्द्दक्तिपाउगा॥ मावज्ञौक्तियाया
नित्रुष्करुद्यादिकान्यला। यावन्नाममनगृह्णन्ति कान्याःपापरूपालिने॥ प्रमद्येः सर्व्वमानायं. त्रिलोकीविवर्द्धरूपः। कापालिकायचोद्वा. नानायने निः
कनने॥ सूथायान्महाकालं त्रिनयसर्पकुण्डलं। महादवाणसंरूपं. रूनवंशे नवाकृतिं॥ यपानदण्डवद्ध्मोद्ध्वामगन्धरूपधरूपः। देवाग्न्यमूनयन्यापिद्द
वनार्थः समन्ततः॥ नियरुः प्रान्ति पश्यत. प्रणतः कमलापतिः। तिरस्तंज्जलिमात्रायस्तुत्वा वरुक्तविधेः स्तवैः॥ क्रीडादमथनारूपं प्रारूपमालयारूद्रिः॥
प्रियेपश्याभुनयनप्रन्यासिसूरूलानघ॥ धन्यादृदविसूश्रीलि. यत्पश्यावाजगत्पति। सूयंधमाविधामाव ह्लांकानां युक्तीश्वरः॥ सूनादिः गावरण
ः गान्तः पवः मङ्गुलसंयुतः। सर्व्वेक्षः सर्व्वेशानीनः सर्व्वेरूपे कलावनः॥ सर्व्वरूपान्नानात्मायं. सर्व्वघ्नीसर्व्वदः सदा। यं विनिद्राविनिश्वासाः गान्ताः
ध्यानपरायनाः॥ धियायपश्यन्ति हृदयं. सायमायः समीक्षते। यं विदुर्व्वेदतत्त्वज्ञाः योगिनायनमानसाः॥ सूनूयानूपवान्क्षत्वा. सायमायामि सर्व्वगः॥ सू

𑐴𑐵𑐰𑐶𑐲𑐶𑐣𑑂𑐣𑑄𑐡𑐾𑐴𑐳𑑂𑐫𑐵𑐏𑐶𑐎𑑂𑐲𑐶𑐟𑐶𑑄𑐥𑐵𑐬𑐩𑐲𑑂𑐛𑐶𑐣𑑅𑑌𑐫𑐳𑑂𑐫𑐵𑐏𑑂𑐫𑐵𑑄𑐎𑐰𑐣𑐵𑐣𑐶𑐟𑑂𑐫𑑄.𑐣𑐡𑐾𑐴𑑅𑐳𑑂𑐫𑐵𑐥𑐶𑐡𑐾𑐴𑐰𑐎𑐵𑐫𑑄𑐡𑐾𑐳𑑂𑐠𑐵𑐣𑐥𑐸𑐣𑐬𑑂𑐖𑐣𑑂𑐩𑐮𑐳𑑂𑐫𑐟𑐩𑐵𑐣𑐰𑐿𑐬𑑂𑐨𑐸𑐰𑐶𑑌𑐳𑑂𑐫𑐵𑐫𑐩𑐵𑐫𑐵𑐩𑐶𑐴𑑅
𑐣𑐰𑐵𑑄𑐳𑑂𑐟𑑂𑐬𑐷𑐰𑐎𑑅𑐐𑐞𑐶𑐬𑐹𑐥𑐎𑑅𑑌𑐥𑐸𑐞𑑂𑐜𑐬𑐷𑐎𑐡𑐮𑐵𑐫𑐵𑐩.𑐢𑐣𑑂𑐫𑐩𑐎𑑂𑐲𑐰𑐶𑐮𑑀𑐔𑐣𑑌𑐳𑐵𑐫𑐩𑐨𑐶𑐰𑐶𑐢𑐶𑐬𑑂𑐩𑐵𑐣𑐷𑐣𑐵.𑐮𑐷𑐮𑐵𑐣𑐹𑐥𑐢𑐬𑑂𑐲𑐵𑐎𑐬𑑅𑑌𑐰𑐶𑐲𑑂𑐞𑐶𑐎𑐹𑐥𑐡𑐳𑑂𑐟𑐸𑐡𑐰𑐵𑐣𑐷.𑐥𑐬𑑂𑐰𑐡𑐎𑑂𑐲𑐵
𑐥𑑂𑐬𑐐𑐳𑑂𑐎𑐬𑑂𑐰𑐷𑑌𑐮𑐬𑐟𑑂𑐣𑐩𑐫𑐣𑑂𑐣𑐣𑐶𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐵𑐞𑑄𑐳𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐡𑐸𑑅𑐏𑐵𑐣𑑂𑐟𑐎𑐵𑐫𑐎𑐣𑐹𑑌𑐡𑐾𑐰𑐟𑑂𑐰𑐵𑐡𑐞𑐸𑐬𑐸𑐎𑑂𑐬𑐶𑐲𑑂𑐚𑐶𑑅𑐎𑑂𑐲𑐰𑐶𑐮𑑀𑐎𑐣𑐰𑐶𑐬𑐫𑐟𑑌𑐡𑐾𑐲𑑂𑐚𑐵𑐥𑐶𑐳𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐡𑐾𑐰𑐐𑑄𑐫𑐣𑑂𑐩𑐹𑐬𑑂𑐎𑐶𑑄𑐣𑐮𑐬𑐵𑐩𑐬𑐹.𑐊𑐰𑐩𑐹𑐎𑑂𑐟𑐵
𑐴𑐺𑐲𑐷𑐎𑐐𑑅𑐳𑑂𑐰𑐫𑑄𑐬𑐸𑐡𑑂𑐬𑐟𑐣𑐹𑐡𑐹𑐬𑑅𑑌𑐥𑑂𑐬𑐞𑐶𑐥𑐟𑑂𑐫𑐩𑐴𑐵𑐡𑐾𑐰𑐩𑐶𑐡𑐩𑐵𑐴𑐰𑐺𑐲𑐢𑑂𑐰𑐖𑑄𑑌𑐎𑐶𑐩𑐶𑐡𑐣𑑂𑐡𑐾𑐰𑐡𑐾𑐰𑐣𑐳𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐖𑑂𑐘𑐣𑐟𑑂𑐰𑐫𑐵𑐰𑐶𑐨𑑀𑑌𑐎𑑂𑐬𑐶𑐫𑐟𑐄𑐐𑐩𑐵𑐣𑑂𑐫𑐵𑐟𑑂𑐬𑐵.𑐳𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐥𑐵𑐥𑐴𑐬𑐵𑐫
𑐫𑐵.𑐎𑑂𑐬𑐷𑐜𑐫𑑄𑐩𑐟𑐡𑐾𑐰𑐐.𑐟𑑂𑐬𑐶𑐮𑑀𑐔𑐣𑐩𑐴𑐵𑐩𑐟𑑌𑐎𑐶𑑄𑐎𑐵𑐬𑐞𑑄𑐰𑐶𑐨𑐹𑐲𑐵𑐎𑐺𑐬𑐰𑐶𑐲𑑂𑐚𑐶𑐟𑑄𑐩𑐳𑑂𑐠𑐵𑐰𑐵𑐃𑐟𑐵𑑌𑐎𑐶𑐩𑐬𑑂𑐠𑐬𑐹𑐥𑐵𑐰𑐣𑐹𑐐𑑄𑐬𑐵.𑐟𑑂𑐬𑐶𑐎𑑂𑐲𑐵𑐫𑐬𑑅𑐰𑐫𑐶𑐐𑐎𑑂𑐬𑐶𑐫𑑌𑐳𑑄𑐐𑐫𑐵𑐩𑐄𑑅𑐣𑑂𑐣𑐵𑐠𑐣
𑐬𑐸𑐟𑑂𑐟𑐾𑐮𑑀𑐎𑐰𑐵𑐘𑑂𑐕𑐶𑐡𑑌𑐊𑐰𑐩𑐹𑐎𑐳𑑂𑐟𑐣𑑅𑐐𑐬𑐸𑐟𑑂𑐰𑐶𑐬𑑂𑐨𑐹𑐩𑐟𑐡𑐹𑐰𑐵𑐴𑐰𑐣𑐹𑐟𑑌𑐧𑑂𑐬𑐴𑑂𑐩𑐞𑐳𑑂𑐟𑐸𑐱𑐶𑐰𑐘𑑂𑐕𑐶𑐣𑑂𑐣.𑐩𑐎𑐸𑐮𑑂𑐫𑐵𑐰𑐣𑐏𑐣𑐡𑑅𑑌𑐣𑐡𑐫𑐵𑐥𑐟𑐶𑐩𑐶𑑄𑐰𑐶𑐲𑑂𑐞𑐸.𑐰𑐔𑑀𑐩𑐵𑐣𑐎𑐹𑐬𑑂𑐰𑐿𑐬𑑂𑐴𑐾𑐟𑐸𑑌𑐊𑐰𑐩𑐹
𑐎𑐵𑐩𑐡𑑅𑐐𑐣.𑐥𑐸𑐞𑑂𑐜𑐬𑐷𑐎𑐰𑐶𑐮𑑀𑐔𑐣𑑅𑑌𑐳𑑂𑐩𑐶𑐟𑑂𑐰𑐵𑐎𑐶𑑄𑐰𑐶𑐣𑑂𑐣𑐩𑐞𑐶𑐫𑐵𑑅𑐥𑐸𑐣𑐬𑑂𑐰𑐡𑐾𑐥𑑂𑐬𑐵𑐘𑑂𑐖𑐮𑐶𑑅𑐥𑐟𑐹𑑌𑐫𑐳𑑂𑐫𑐡𑐺𑐲𑑂𑐚𑐶𑐩𑐡𑐵𑐎𑑂𑐬𑐷𑐜.𑐳𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐰𑐶𑐑𑑂𑐣𑐵𑐥𑐣𑐵𑐫𑐎𑑅𑑌𑐩𑐵𑐫𑐵𑐫𑐵𑐩𑐷𑐩𑐴𑐵𑐡𑐾𑐰𑐣𑑂𑐣𑐎𑑂𑐲𑐵
𑐡𑐫𑐶𑐟𑐸𑐩𑐬𑑂𑐴𑐳𑐶𑑌𑐣𑐵𑐬𑐷𑐎𑐩𑐮𑐎𑑀𑐱𑐵𑐬𑐹𑐎𑑂𑐬𑐷𑐜𑐶𑐐𑑅𑐎𑐩𑐮𑐵𑐫𑐣𑐵𑐣𑐹𑑌𑐎𑐮𑑂𑐥𑐎𑐮𑑂𑐥𑐳𑐸𑐖𑐵𑐩𑐷𑐐.𑐳𑑂𑐰𑐣𑑂𑐣𑐶𑐫𑐵𑐫𑐰𑐣𑐵𑐡𑑂𑐰𑐶𑐬𑐵𑑌𑐫𑐄𑐩𑐵𑐫𑐵𑐩𑐶𑐩𑐵𑐣𑑂𑐡𑐰.𑐡𑐹𑐳𑑂𑐰𑐵𑐩𑐴𑐩𑐵𑐣𑑂𑐩𑐬𑐶.
𑐱𑐳𑐡𑐵𑐡𑐫𑑁𑐩𑐴𑐵𑐡𑐾𑐰𑐩𑐵𑐫𑐫𑐵𑐩𑐟𑐰𑐩𑐵𑐴𑐶𑐩𑐵𑑅𑑌𑐫𑐠𑐵𑐬𑐡𑐾𑐰𑐐𑐣𑑂𑐟𑑂𑐬𑐩𑐶𑐬𑐰𑐶𑐲𑑂𑐚𑐶𑐩𑐣𑐸𑐱𑐶𑐰𑐵𑐫𑐣𑑌𑐳𑑄𑐴𑐵𑐬𑐎𑐵𑐮𑐳𑑂𑐫𑐵𑐥𑐶.𑐳𑐴𑐰𑐵𑐣𑐬𑐰𑐶𑐮𑑀𑐣𑑂𑐩𑐹𑐣𑐷𑐣𑐹𑑌𑐮𑑀𑐎𑐵𑐣𑑂𑐰𑐬𑑂𑐮𑑂𑐎𑑀𑐥𑑂𑐬𑐩𑐰𑐣𑐵.
𑐴𑐰𑐶𑐲𑑂𑐫𑐳𑐶𑐫𑐡𑐵𑐴𑐰𑑌𑐩𑐡𑐵𑐴𑑂𑐰𑐟𑐩𑐴𑐵𑐡𑐾𑐰𑐥𑐵𑐬𑑂𑐱𑑂𑐰𑐳𑑂𑐠𑐵𑐰𑐢𑐵𑐡𑐶𑐎𑑄𑑌𑐫𑐵𑐰𑐩𑐣𑑂𑐟𑑂𑐬𑐷𑐣𑐐𑐞𑐘𑑂𑐖𑐵.𑐳𑑂𑐰𑐬𑑂𑐎𑑂𑐬𑐷𑐜𑐬𑐹𑐥𑐵𑐬𑐰𑐵𑐣𑐹𑑌𑐰𑐵𑐣𑐷𑐬𑑂𑐩𑐰𑐵𑐑𑑂𑐣𑐞𑐵𑐮𑑀𑐎𑐾.𑐎𑐮𑑂𑐫𑐵𑐣𑑂𑐟𑐟𑐰𑐬𑐵𑐳𑑂𑐩𑐟𑑌

नदानदाक्षानून ना त्वीकृत्याव्रक्षोऽहं नद्या । कृत्वापि सुमहत्पापं त्वां यः स्मरति सादरं ॥ सर्वाधार जगतामीश, तस्य पापं विलीयते । यथा तमः
नतिष्ठत, सन्निधायं गुञ्जमालिनः ॥ तथा तव नवरत्नकस्य न साव्रजमिर्यं कर्यी । तव नामानूरकावा, यस्य पुंसो जगत्पते ॥ कृष्णाद्रिकूटकुलिशं, तेन
स्कमनूधावत । यजसा तमसा विवर्द्धितं कृतं पापं यदिनावधायकं । कवत गिरनाममङ्गलं, जयजीवातु जगत्कृपालुदा ॥ यदि यातु विवर्धकः
द्विषस्तवनामीष्टपूतादि निस्पृतं । निरवद्यकवनवन्दुलेखरयस्यसकृत्प्रदिसंस्मृतिः पुनः ॥ तव मात्मनूपयन्नामसत्वकाविद्धमक्रियकः । कृतूद
लतवलादं, कृपयाधीनतन्मयं ॥ कृपयमन्यास्मिदवग, यन्नपञ्चकियापिनः ॥ पश्यामि तं जगन्मूलं, मकर्यं परमेश्वरं ॥ कृपयमपरमालास्त
कृममङ्गलं पदं । त्वद्वाक्सामृतरूपस्य रूपं स्वच्छोपवर्त्तकं ॥ द्रष्टुं वदति गोविन्द, विमलापदयानया । मनावपवमीनाम, सिद्धापरस्य मप्यनाः ॥
सिद्धाटनायदवापि, निरञ्जतानयामूद्दा । दृष्टा त्वया यिना मातु, समाद्भूय जनार्द्दनः ॥ सर्वार्थयद्वकृत्यां, विमूर्छे मि [illegible]गूलिनं ॥ ॥ब्रह्मोवा
च॥ नूतनानाविधेनाहं संस्तवामूदपश्यउ । आत्मानं पावयिष्यामि कृपया नरो वदर्गनं ॥ सामस्या जननं यान्त्यं [illegible] माधिसूतानिलाः । नमूतथदवि
गंतुः स्तनास्यारवरनं गुरुः ॥ त्वद्वाक्पीयूषपानेन तुष्टोऽस्मि वद मानद । वरं वृणीष्व गोविन्द यद्यस्मिन्मनसानघ ॥ नमायक्तिमदान्तेक्षे, सिद्धावायामि
यस्कृते ॥ यथा मानस्वरूपेण त्वन्नूतिकाटनदावा ॥ ॥श्रीविष्णुरुवाच॥ एषदवमत्वः श्रोष्या, यदर्दवमाविधि । पश्यामि त्वां दवदव, स्मनावप

पद्मानि च॥ सूनं स्कुर्यं सुखावृष्टि.तनायास्य मक्षासुवः। ऋयन्त्यानि च्चिलासाय मीढाश्चस्त्र ऽगयता॥ सुविया ऽगोस्मिमंदवत्वदाद्भियूगलनेवोत्रष
एववनः ऽगीस्या नान्यक्लिष्टिरद्ववृष्णं॥ ॥श्रीरेवखण्डेवाय॥ एवं रुद्रस्तुतं नित्यं यत्त्वया कीर्तं महामत। सर्वेषामपि देवानां वरदस्त्वं भविष्यसि॥
सूनूरुक्षमिदं याविमिन्द्रादिस्तुवतब्रवनू। हऊविमुक्तिजननी नाम्ना वाराणसी पुरी॥ यत्र स्थितानां जन्तूनां कलान्तार्दं मिथाउणा। सुपित्रक्ष्मी
दिदवानां. पदानि विपदांपदं॥ वदं वाराणसी वासीऽरुद्रो मुक्तादिगम्यतः। नान्यत्र स्कुत्यं स्कन्न. तस्मात्मुक्तलग्नतः॥ वदं वाराणसी स्थिता नलक्ष
धिपत्यमनः। लक्ष्वी गोविगोर्हर्गं रुक्तिकाणी नगरेसांक्रा॥ सिद्धापियत्र सिद्धास्यांट ह्मामलकयम्मिता। सुमनूशापि तुलिमां. वाराणस्यां तुवू
र्हवतु॥ वर्षागते क्षियाद यानुक्राऽर्च्यंसी दतू कूदूम्बित। यावन्त्यनालिमावन्ति यूगानियदिवोस्मत॥ वाराणस्यां वर्षेन्नाक्षस्याट यान्निवूपायित। यस्य
यावि क्ष्टूङ्गधानां. दृष्टे जुकनवर्षेरुः॥ वाराणस्याम्नि वसतां. यत्पुण्यमुपजायत। सद्वसम्मास पिरुतः रुत्नेत्त्रिकालेऽदवनू॥ ब्रह्मकदस्या दिपाप
निय स्थनाम्नापि कीर्तनांनू। यऊक्लियापि नेकाशी. साकमेक्षापमीयत॥ कमपविहमात पेरे वव सीषणा कृता। काञ्चस्याक्षावयस्क कत्या. यामालनलमा
विगतम्॥ कपालं ब्रह्मणो नूनं सर्वेषामेव पश्यतां। हस्तात्पतितमालाक्य तत्र तत्रैव या मुदा॥ विष्णुः कपालं नामूत्यत्र कान्त्याउमिदूस्याउमू। हव
स्यत्रमतः कापि तत्काऽर्थं कणतार्थं वनतू॥ शूलिना ब्रह्मणो हत्या. नोपि मिस्ववयाक्षविनू। साकाऽर्थं कणनानस्या कृयं काशीनदुर्ल्लभा॥ वाराणसीति

काशीति महामन्त्रमिमं जपन्। यावज्जीवं त्रिसन्ध्यं तु जन्तुर्जातु न जायते॥ अविमुक्तं महाक्षेत्रं स्मरन्प्राणांस्तु यस्त्यजेत्। दूरदेशान्तरस्थोपि सो
पि जातु न जायते॥ आनन्दकाननं यस्य चित्ते संस्मरतः सदा। न तु क्षेत्र नामस्मरणान्न संसृत्या हि जायते॥ कूद्दावास्रवस्मिन्निर्यं नवानि
यतमानसः वनयानपि सम्भारं कृत्वा काश्यां विमुच्यते॥ महाश्मशानमासाद्य यदि देवाद्विपद्यते। पुनः श्मशानशयनं न क्वापि लभते पुमा
न्॥ कपालमोचनं काश्यां यस्मिन्स्नान्ति मानवाः। न सां विनश्यति क्विप्र. मिदानाम्राव्यपियानकौ॥ आगत्य तीर्थप्रवरं स्नानं कृत्वा विधानतः। तर्प
यित्वा पितॄन्देवान्. मुच्यते ब्रह्महत्यया॥ अश्मशानमिदं ज्ञात्वा ब्राह्मणस्यैव यत्क्रिया। दह्यन्ते न तु यत्रं ज्ञानं न मान्धाय्यानि शीकवः॥ श्चये काशीः
पूर्वा विप्र. या काकुद रन्तूः पूजा॥ अनिर्वाच्य परानन्दा. दृष्ट्वा यस्या विनाविनिः॥ न स्यास्तत्त्वमहं ज्ञानं. शिवरक्षणं वा पिवा। मुच्यन्ते जन्तवोत्र व.
यथाश्वापेनयापिनः॥ यत्र पदमियं काशी. परानन्दमियं पुरी॥ श्चदमवपर्यं ज्ञानं. सव्यासो माहकीक्रि॥ अन्यामिवाषाशरका. द्विनूशक्षि
स्तुयः कूधीः॥ आर्यदुष्कमि वामूर. स्कस्याशान्यत्र नागमिः॥ कपालमोचनेतीर्थे. पूरस्कन्तुकेरवः॥ मन्त्रवनस्कोरक्षानाः. रक्षयान्नवसलमि.
॥ पापरक्षण मायाय. कृत्वा पापगतान्यपि। कृत्वाविरक्तिपापस्यः कालरेवरसवकः॥ अमर्द्यपि पापानि दुष्कामनास्त्रमनावथान्। अमर्द
कश्चिमित्वाम स्मनासी कालरेनवः॥ कलिकाले कलयति. सदा काशीनिवासिनी। अमः स्वामि पर्यायाफः कालरेवयं ज्ञिनी॥ यदेवनस्यर

काश्यां यमदूताः सुदारुणाः। साबूतीपरमीयाप्सा. स्मृतोसि भैरवः स्मृतः॥ मार्ग्गशीर्षसिताष्टम्यां. कालभैरवसन्निधौ। उपोष्य जागरं कुर्व्व
न्. महापापैः प्रमुच्यते॥ यत्किंचिदशुभं कर्म. कृतं मानुषबुद्धिभिः। तत्सर्व्वं विलयं याति. कालभैरवदर्शनात्॥ अनेकजन्मनियुतै. र्यत्कृ
तं जन्तुभिस्त्वघं। तत्सर्व्वं विलयं याति कालभैरवजागरात्॥ कृत्वा च विविधां पूजां. महासंभारविस्तरैः। नरो मार्ग्गसिताष्टम्यां वार्षिकं विघ्न
मुत्सृजेत्॥ अष्टम्यां च चतुर्द्दश्यां. रविभूमिजवासरे। यात्रां च भैरवीं कृत्वा. कृतैः पापैः प्रमुच्यते॥ कालभैरवभक्तानां. यदा काशीनिवा
सिनां। विघ्नं यः कुरुते मूढ. स दुर्ग्गतिमवाप्नुयात्॥ विश्वेश्वरप्रियरक्ता. नारकाः कालभैरवे। काश्यां न विघ्नसंघातं. लभन्ते पदे पदे
॥ तीर्थे कालोदके स्नात्वा कृत्वा तर्प्पणसत्वरः। विलोक्य कालराजं च निरयादुद्धरेत्पितॄन्॥ सूक्ष्मो प्रदक्षिणीकृत्य. प्रत्यहं पापभक्षणं।
न वा न पापैर्ल्लिप्येत. मनोवाक्कायसंभवैः॥ नस्मिन्नाकर्द्दमपीठे जप्त्वा स्तोत्रानीष्टदेवतां। षण्मासात्सिद्धिमाप्नोति. साधकोऽभीष्टवाञ्छया॥ वाराण
स्यामुषित्वा यो. भैरवं न भजेन्नरः। तस्य पापानि वर्द्धन्ते. शुक्लपक्षे यथा शशी॥ यं यं प्रार्थयते कामं. पापभक्षणसेवया। बलिपूजोपहारैश्च.
तं तं स समवाप्नुयात्॥ कालराजेन यः काश्यां. प्रतिभूताष्टमीकृता। सकृद्यस्तु कृतं पुण्यं कृष्णपक्षे यथा शशी॥ श्रुत्वाख्यानमिदं पुण्यं ब्रह्मह
त्यापनोदनं। भैरवात्यक्तिसंक्लेशः. सर्व्वपापैः प्रमुच्यते॥ बन्धनागारसंस्थोपि प्राप्तोपि विपदं परां। प्रादुर्भावं भैरवस्य श्रुत्वा मुच्यते संक

टाम्‌॥ ॥इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे भैरवप्रादुर्भावो नामैकत्रिंशत्तमोध्यायः॥ ३१॥ ॥अगस्त्य उवाच॥ वर्हियानसमाव
कोटिविकाशसमृद्धौ। कोऽसौ कस्य सुतः श्रीमान्‌ कीदृक्तस्य तपो महत्‌॥ कथं स्कन्द वदवस्य प्रियत्वं समुपेयिवान्‌। काशिवासिजनीना
स्तत्कथं स्याद्दण्डनायकः॥ एतदिच्छाम्यहं श्रोतुं प्रसादं कुरु मत्विशा। अन्नदत्वं स्वयं प्रापः कथमेष महामतिः॥ संभ्रमाद्विभ्रमं ग्भ्यश्चा
कथं तदनुशासिता। विभ्रान्तिकारिणी श्वत श्वभ्रलोकेविशांतृणां॥ ॥स्कन्द उवाच॥ सम्यक्‌ पृच्छि त्वया काशिवासिसदाहितं। कुम्भसंभ
व विप्रर्षे दण्डपाणिकथानकं। यदाकर्ण्य नरः प्राज्ञः काशीवासस्य सत्फलं। निष्प्रत्यूहं तदाप्नोति विघ्नसंघैरनूपहां॥ रत्नभद्र इति ख्या
तः पर्वते गन्धमादने। यक्षः सुकृतलक्षाढ्यः पुण्यात्मा परधार्मिकः॥ पूर्णभद्रः सुतं प्राप्य सास्रून्‌ पूर्णमना तथः॥ वयःप्रथममासाद्य उत्क्रा
न्तीय यथाविधि॥ गां भुवनाथयागेन दक्षमूलस्य पार्थिवी। स्नापयादात्विवंश्यन्कैः कस्यर्व्वेन्द्रियार्थकः॥ पितर्युपरते साथ पूर्णभद्रो महाय
क्षः॥ सुकृतायां त्विरुवा सुवसंभोगस्मृक्तिमाकः॥ सर्व्वान्नमनाव थल्लस विनास्वाप्त्र्ये कसाधनं। गार्हस्थ्याश्रमतः पथ्यं पथ्येपे तामदसमरूनु॥ यौ
यावनाप सन्तक्या जननाम नगीकर्त्रे। कृपयस्य पतनीयाते व दृक्षगामदाङ्गव॥ पूर्णभद्रस्तथस्त्रीक्ष मन्दिरे सर्व्वसुन्दरे। नदालकामलालाय३
विकालेत्यकमङ्गले॥ गूर्न्नीं दविद्वदर्दिव जीर्णाजन्त्य मथापिवा। यान्कवापूयान्कवमिवा स्विन्नोलीवान यप्यवान्‌॥ स्मादूयगृहिणी साथ यक्ष

कनककुण्डली । उवाच यक्षिणी श्रेष्ठा पूर्णेन्दुवदना मनमदा ॥ नदकर्मी सुखदकान्ता दर्पणोदरसुन्दरी । मृकागवाहसरंगा. चन्द्रकान्तिगिला
जिली ॥ एकदा नागेन्द्रनीलार्च्चिवर्च्चिताठलकाञ्चनी । विद्रुमस्फटिकगोमेदासु. सु. वनुस्फटिककत्यवर्ग्गा । यक्षनूयमाकान्तिलयी सालमालिकाः
महन्तिनी । कष्टुडनूमहायूप. वरुणनामादमादिनी ॥ कूलनर्घ्यो सनर्सी यूक्त. वानूपर्यक्करुषिनी । वर्ष्याङ्गलकयादासी. दकूलकूलमत्तुवी । सुवर्म
वतिगालासीवाजिवाजिविवाजिनी । दासीदासगणाकीर्णे किङ्किणीवृन्दनन्दिनी ॥ नूपुरावाचवशीकृत कांकिककावचाकुली । कुङ्कुमत्यावावन
कूलीगुकसारीकथावदी ॥ खलन्मवाल्ययूगलंजीवकान्ती स दुष्ट मनुः । माल्याकर्णं द्विवरालाः संस्तुं जय वाकूली ॥ कर्पूरे नेर्म्मदामादसोद
वानिलजीविनी । कोगामकोटदेवल्लाय. कामालिक्कदायिनी ॥ दानिमीजीवीयंराकास्तुककुण्डायमीकिके । धनधान्यायमन्द्रवस्त्रद्मालयमिवायवी ॥ कमला १२८
मादगार्हस्थ्यगर्भनूपविनाप्रिया । गर्हसूयं मूर्खपत्नीकं कथं कनककुण्डला । ययूपाद्याक्लिमंकृदि ख्रिगायूत्ससाजावितं ॥ सर्वेगून्यामिवासामिः रूपमदसङ्गीमाय
लातनूसोधसौन्दर्यं विगनमत्तधनार्जितं ॥ विनायर्थी प्रियमनमंजीवितरूपिगावयाः । प्रलयन्मिवप्रासः प्रियं कनककुण्डला ॥ चराचरकविनिन्दस्य.
यक्षिणीसायमिदना ॥ ॥ कनककुण्डलोवाच ॥ किमर्थं खियम्त कान्तं ज्ञानवानस्थियरूवान् । रूपापायास्मापयात्यो विदग्धमवधावय ॥ किमूल्यमः
वर्णीपूसादूलेरुद्धिवावाचच । गीकवार्योनवृद्धानी सु. वत्स्यमनावथा । आदिदेवदुर्हदन्योवी रुग्णकायून् षाः पता । स्वयं पूर्वाद्दतं कर्मदेवीमत्त्वन

दानवन्॥ ततः यो वृषमालेख्य तन्तुकर्म्मोपविश्यान्तया। ऽऽश्ववंगयवनीयादि सर्व्वकाञ्चनकाञ्चनं॥ सूयत्तद्रविसीदाना. तदा कर्म्मोक्तयागजाः सू
खानि स्वर्ग्गमाश्रित्य. नदूरनिवसन्ति ते॥ विश्वरूपं गां कृत्वा तत्किं प्रियायर्द्ध मनाय थः॥ सिद्धयाक्षो गृहद्धावी सवक्तनाव यंगयः॥ नारायण्या
पितृगवा. नक्रवाक्माजनार्द्दनः॥ वयाववाणा मविना ज्ञानः श्रीकण्ठयववया॥ वक्त्रणः स्पृष्टिकर्दतें द कंतनेवगंतुना। ऽऽब्रादयालोकया
ला. ज्ञानाः गीतावनूयदान्॥ मृत्युंजयं सूर्तलक्ष गिलादायान पद्यवान्। व्यालकतुतवयिप्राय ज्ञाविनं कालयोगतः॥ क्षीवार्ण्णुवा पिपासितामू
यमन्यूववाक्ववान्। स्पृत्वकायारुवक्षसी. गाण पद्यपद्यार्ज्जितः॥ ज्ञिगा.यथार्ज्जितं यरवा. दधाविः गक्षुयवया। प्राज्ञापद्यपदंयाप. दक्षः स
यवर्णकवी॥ मनाव थवथनीमं. यज्ञवावामयोववी। योववीयोववीक्रूर्यालतृद्धर्ण मृतं तमृतं॥ सूनावाश्वमकूमानं. सर्व्वदं सर्व्वददिनो।
कापिकापिकिमन्यस. ललसगतिनिष्ठितं॥ तस्मात्सर्व्वप्रयत्नेन. गक्ष्वं गवर्णवृत॥ यदि कस्य प्रियं पूर्वं. प्रियसर्व्वजनीनकं॥ ऽऽतिष्ठत्वावव
ः पत्न्याः पूर्व्वं रुद्रः स्ययक्षवाद। स्पृाबाथ्वथामहादेवं. गीतक्ष्मागानविश्वया॥ दिनैः कतिपयैरेवं. यदि पूर्णं मनावयः॥ पूतकाममवाप्योति. स्व
र्गं यत्वा दरःस्वतः॥ नादज्ववयमस्यार्थं. केः केनापि स्पृविक्रितं। तस्मात्कार्य्यं प्रयत्नेन. सबोनादज्यवान्तः॥ स्पृतक्ष्वन्यथ कालेन. त
यत्नीस्पृषूवसूतं। तस्यानामपिता ब्रह्म. दवितकणः ऽऽतिष्ठितं॥ प्रीतिदायं ददौवाथ. रूपियूपाननकस्मान्। पूर्व्वं रुद्रस्य पाणस्य रूपकानकक्र

गुला॥ बालादिपूर्णचन्द्रास्य. वदनामदनोपमः॥ वृद्धिं प्रतिकलां प्राप्य. शुक्लपक्षेऽहवाकुवाट्॥ यदाष्टवर्षदेशीया. देविकासौ वरञ्छिशुः॥ निर्यान
दाप्ररूपं च शिवमेकममन्यमन॥ यीङ्क्रीडनं सकापि. कुर्याल्लिङ्गरजामयीं। गोद्वलैः कोमलकरैः पूजयत्यश्च सकौतुका॥ शृकाव यिमिमिवालि
शिवनाम्नाखिलानि सः॥ चन्द्रशेखर भूतेश. मृत्युञ्जय मृडेश्वर॥ धूर्जटे रवेन्दुनयन सोमसूर्याग्निलोचन। रुम्मेशभस्मा पशुपते. पिनाकिन्नु
ग्रशंकर॥ श्रीकण्ठ नीलकण्ठेश. स्मरारे पार्वतीपते। कपालिन् भालनयन. शूलपाणे महेश्वर॥ सुजनाम्नव दिग्वासः स्वर्धुनीक्लिन्नमौलि
ज। विरूपाक्षादिनपथ्याश्व क्रमान्नामावलीमिमाम्॥ स्ववयस्कानिति मह्वाय मादयन्ति लालयं। गढ्वयज्ञोनश्च स्नात. कस्यनाख्या रुद्रवादन॥ यद्यैन
ययतवान्या. दत्तभूतं च वाजिनान्। उद्धूर्पाक्षं तस्याः सूक्ष्मीनविवक्षणे॥ वस्त्रयुक्तस्य वसना. कवनामाक्षवामृतं। शिवाब्धिकमलाभादा. द्रा
स्थानेनवजिह्वमि॥ कोपीनकौतुककौ. मनामिलमिनायं। शिवपाम्नुकस्यपयानि. पीयक्षणन संक्षिया॥ रुद्राक्षान्स्यपर्व रुद्राक्षानि. श्रीकण्ठप्रयक्षण
श्यति। यदि नस्याश्रक्षमेक्षिस्कृ. नान्यंतावदिकमि सः॥ स्मरणदासूयसूक्ष्मापि. स्वयाक्षीमिद्रुवन्मुद्रः॥ स्कन्दं श्रीरुद्राणीक्षस्य. वृद्धामीमियवालकः॥ स्व
र्गं द्रव्यस्वीविलाक्षमिद्रु विकणस्यतनूपिता। सूक्ष्मिक्षतसूर्तीस्थाय. श्रुद्धकर्म्मवनारवा॥ एनतुवरस्मावल्य. नवैनवकिंोपविकाः॥ क्रियाणिप्राणिव
स्मालि. सदूकूलान्यमूनिव॥ वलान्याकवशुद्धानि. नानाजातीन्यशेषतः॥ कूर्यावद्धविधस्त्रैव. नद्धाधनमहाङ्क्षिव॥ सूमवालि. मदार्द्दालिशुद्धकां

१२९

स्यमयानि च। चर्मणीयानि वस्त्राणि. नानादिग्गमनान्यपि॥ चामराणि विचित्राणि. गन्धद्रव्याण्यनेकशः॥ एतान्यन्यानि द्रव्याणि स्कन्दकाधान्यचाः
गयः॥ चर त्वदीयं सकलं. वस्तु आर्द्रं समन्ततः॥ स्तूपोत्पाटनविद्यास्व. सर्व्वाः स्कन्दस्य पुत्रक॥ त्वष्टा स्यन्दति विद्राणाः. धूलिधूपविनाममूं। सूत्रस्य
चिर्यां सकलांस्तान्निर्विघ्नं बालकमानं॥ गान्धर्वास्त्व चमीयाय्याः रूक्षियागन्धमध्यचा। सूचकस्थिस्थितः पिशा. यवमन्युसुचार्म्भि चौ॥ नूतन दृष्टि
जनकेः कदाचिद् चलाश्चयः॥ निर्ज्जगाम महाकान्तारात् हरिकण्डदायधीः॥ ततस्त्विकामचायाचि. दि आस्थितपिवाकवान्। सूत्रवालिगवृष्टिला.
न्. कृतस्यकृष्ण मया॥ कायामिकस्थित श्रेया ममसंस्कारविष्यामि। पितान्निर्व्वापितं स्वाद्ध नवचत्याथकिसङ्गन॥ स्तुतिश्रुतमस्मया पूर्व्वं पितृबृस
ञ्चवर्क्तिता। गदतस्तस्य पूर्वतः क्रमस्य विश्वचनेशू ट॥ मातापितृपरित्यक्ता ये त्यक्ता निजबन्धुभिः॥ येषां क्वापि गतिर्नास्ति. तेषां वाराणसी गतिः॥
जरया परिभूता ये व्याधिविकलीकृताः॥ येषां क्वापि गतिर्नास्ति. तेषां वाराणसी गतिः॥ पदे पदे समाक्रान्ता. ये विपद्भिरहर्निशं। येषां क्वापि ग
तिर्नास्ति. तेषां वाराणसी गतिः॥ पापराशिभिराक्रान्ता ये दारिद्र्यपराजिताः॥ येषां क्वापि गतिर्नास्ति. तेषां वाराणसी गतिः॥ ये संसारभयभीता ये
बद्धाः कर्म्मबन्धनैः॥ येषां क्वापि गतिर्नास्ति. तेषां वाराणसी गतिः॥ श्रुतिस्मृतिविहीना ये शौचाचारविवर्जिताः॥ येषां क्वापि गतिर्नास्ति. तेषां वा
राणसी गतिः॥ ये च योगपरिभ्रष्टास्तपोदानविवर्जिताः॥ येषां क्वापि गतिर्नास्ति. तेषां वाराणसी गतिः॥ मध्ये बन्धुजनस्यापमानं पदे पदे।

नमामानन्ददखेऽहं श्रीआनन्दकानने॥ आनन्दकाननयशो समन्तं वयमीयता। विज्ञेयमानुष्यकोमानी नमस्यादानन्दजादयः॥ सर्वदेवकर्म्मवी
जानि. सर्वविघ्नगवर्जिनी। श्रुतामहामगनानन्द. दगनानीवनागमिः॥ हविकयोविवार्यमि श्रामावावाणसायूवा। यत्रविमुक्तरुन्द्रनी श्रुजमा
यार्थिवी मनूं॥ यूनर्नोमनू सम्वन्धोऽस्मनूद्वषिप्रसादतः॥ आनन्दवनमासाद्य समयऽणयणङ्गतः॥ अथकालान्तयङ्गंस्तुः. प्रविश्यानन्दकानः
नं। याह्वं श्यादर्शयामास द्विजमाञ्जाऽकाननं॥ अमन्दामादमन्दारकाविदारपविस्फुरं। बान्वसपककुमाद्यं. श्यात्कुन्नकुन्दमल्लिकं॥ विक
सन्मालतीजालं. करवीरविराजितं। संफुल्लचम्पकविजनं. श्रीयलक्षुरवकारंजनं॥ कुन्दद्विरकिलामादं. लसतुरंककल्लिपल्लवं। नवमालापविः
मलाऽकुहषवधदनादितं॥ पुष्पितापुन्नागनिकरं. वकुलामादमादितं। मादत्विपाटलामादसदामादितषट्पदं॥ वकुलश्रीविशालम्ब. माला
मालितरम्हल। वलचन्दनगन्धख्याय. नममाणपिकाकुलं॥ शुब्रुणाशुब्रुणामरुस्थजातिविरङ्गमं। नागकेसरवगाख्यास्फुटशालरुजितिता
दितं॥ मधूकन्दनमधूस्फु. ञ्चयाक्रातितकिन्नरं। किन्नरीमिथुनाङ्गीत: पनवञ्चूककिंशुकं॥ कदम्बानीकदंवयू. स्तुऊज्ज्वालमयूरकं। जिम
सोवर्ण्णूवर्ण्णूश्च. कर्णिकारविराजितं॥ लसत्सफलदामादं. खर्जूरीवीराजिराजितं। नारिकेलवनञ्छन्नं. नागङ्गीराजिरञ्जितं॥ रजजम्बीर
निकरं. मधूष्टकमधूपाकुलं। शाल्मलीगणनलञ्छाय. पिचुमर्द्दमहावनं॥ मधूरामाददमन. च्छन्नं मधूवनादितं। नवनीलाललीलारु. न्मन्द

मातुलोमेलितं ॥ झिल्लीझिल्लीसकयाभि. झिल्लीयावविराजितं । क्वचित्सरःपथिपत्र. क्रौञ्चकुक्काककदम्बकं ॥ मत्तालीगलनादास्कामि
वायकुसितस्कंदं । विलासकाकमिथुन. क्रीडत्काक्षावसुन्दरं ॥ वकश्चावकयंवारं. लक्ष्मणासकसावसं । मरुवर्द्धिलसंशृदं कपिकुरु
लकूलाकूलं ॥ जीवयावयसंजीवं. क्षणत्क्वावल्गुवाक्वं । दीर्घकावाविसयशपि. गीतमानूमवीजितं ॥ मन्दानलाहलितकक्षाव. पवागप
विपिञ्जलं । उल्लसत्पक्ष्मजमूखंनीलन्दीवरलावनं ॥ तमालकवलीसारं. विदलद्दालिमीवदं । उमवालालसजूकं शुकनासाविराजितं ॥ म
हान्धूग्रवर्णदूर्वा. लाग्रःस्त्रिष्टपविणाक्रितं । कमलामादनेन्द्यासंविसरशोलवदस्कंदं ॥ सूपमपत्रवसनं. कर्णिकावविरूपणं । कमकूचूर
लसत्कुंगंकूवस्कन्धवन्धूरं ॥ मन्वयावयमायका. वानन्दार्द्रुमण्डितं । मूलाकपल्लवाङ्कुष्ठ. कनकीनरववाद्धूलं ॥ लसत्कण्ठानवाव
स्त्रोगेगलञ्जुपृथूदरं । उलावर्तुलसन्नाभि. गीतजंघायूगान्वितं ॥ स्कूलकापग्रवरणं. मकमानङ्गगामिनं । लसत्कदलीकदाव. दलवा
नीत्तुकावदं ॥ नानाकुसुममालाभि. र्मोलिमव्यरेयमन्मनंश सूकण्ठक्तिमनूकून. मङ्गियन्ध्यापदावरं ॥ वन्द्रकान्तशिलासूक. क्ष्मूनकयिता
रूपं । तनूयकीर्णकूसुमजित्तस्वर्लोकमावकं ॥ दर्गेयमित्क्वमाक्रीड. दवीदवाःश्विणद्वनं ॥ ॥ दवदवरुवाव ॥ यथाप्रियतमादेवि. ममत्वंसर्व
सुन्दरि । तथाप्रियतमंवितं. मायदानन्दकाननं ॥ सूजानन्दवनदवि. मजानीमदनूयदाग्न । वयूस्त्वमृतमतोप्राय. मयूनर्वविनन्सुम ॥ यामिनायः

विषयान्तं वाचा न स्त्रीं ममाज्ञया। न स्त्रीबीजानि दृष्टानि. अष्टानं कलं दम्भिना॥ मदोन्मत्तेन यथा का. दीर्घनिद्राभिभूतज। न पुनर्गर्भगयनं. तस्य
पत्तिकथञ्चन॥ ब्रह्मज्ञानेन मूच्यन्ते. नान्यथा जन्मकोटिभिः। ब्रह्मज्ञानमयं कृत्वा. प्रयागे वा मनुस्यादुतमू॥ ब्रह्मज्ञानं न्दवा हि काशिसंस्थि-
मिहाजनैः। दिशाभिमानं कैवल्य. मूच्यन्ते तु मनुजाः॥ स्त्रीयूः पापकर्माणि काशी मृतविनिन्दकाः सूक्ष्माणि सूक्ष्मतिला. मूच्यन्ते ऽपि
जन्मवः॥ ब्रह्मज्ञानं क्वापि विकलितानां द्रुतात्मनां। स्वभाववस्तुलाकाणां तद्ब्रह्मदर्शिनां मते॥ योगिना योगविद्भिः पुनर्योगमा-
दिनाः। काश्यां पतित्वान पुनः पुनर्भवमवालयः॥ ब्रह्मज्ञानं न विन्दन्ति योगेनैकेन जन्मना। जन्मनैकेन मूच्यन्ते काश्यां मरणतो नराः॥
यथेष्टमूच्यन्तु. पितृविजमदनूयदानुः। सुविमुक्तम दाक्षत्र न तथान्यत्र कुत्रचित्॥ ब्रह्मजन्मसहस्रेषु योगी मूच्यते वा न वा। मृतमात्राद्विमु-
च्यते. काश्यामन्तेन जन्मना॥ न विद्यते कलौ योगो. न विद्यन्ते कलौ मखाः। न्यायार्जितधनात्यागः. यज्ञः सिद्धः कलौ नृपः। न ब्रह्मचर्यं न तपो न का-
नजापान सूतार्थेन। दानमेव कलौ मुक्तिकारणं दानेन वा यतः॥ कलौ विश्वेश्वरादेवः कलौ वाराणसी पुरी। कलौ भागीरथी गङ्गा कलौ दानं विशि-
ष्यते॥ गोलोकं वदकाश्यां. लिङ्गं विश्वेश्वरं मम। तत्र विमुक्तिदं पुंसां प्राप्य दानवला नु कलौ॥ पुण्यवानितवावापि ममक्षेत्रं स्वयत्नयो मुक्ता स्ता-
वन्तिद्वपि. नात्र कार्या विचारणा। सुविमुक्तस्य माहात्म्यात् पुण्यैः पापनकर्मणां॥ द्विविधाश्च नराः पुंसां सपि जन्मशतार्जितं। सुविमुक्तेन मा कर्याण

स्माद्देवि मुमुक्षुणा ॥ हन्यमानेन वक्त्रा. स्थूय यम्भेगते वयि ॥ विश्वायस्तकरसैन्या संयवयसन्तो हमानवाः ॥ जीवन्मुक्तास्तु ते देवि तसो विघ्नेहताम्य
दे । तया योगिनी हृदा काशे. नैवेलाणेन मन्त्रवत् ॥ तथा कायतनिर्म्मुक्ति. यथा काश्यां तनिर्म्मसा । काशिवासिजनो देवि मम गर्भे वसेत्सदा ॥ सूतस्यान्मा
वया माक्त यस्मिं यं यथा मम । नामसायं हर्निप्राप्य. कालाहत्वा वतावर्त्तीं ॥ यस्मिन् लीलया देवि. काशीयं कामियत्वं तःसयं मयात्र द्वयं देवि. नीयतां
ततत्वम्मम ॥ त्वं वा तथा च नन्देवि. काशी वानन्दरूपिका ॥ विना काशीं न मस्कान्ते. विना काशीं न मन्त्रसिद्धिः ॥ विना काशीं न निर्व्वाणं. यत्नैः यत्नेन देवमाद्हाव
कान्तुगोलकयदनु काश्यां मुक्तिर्व्वैवस्तिना ॥ सूक्ष्माङ्गयागयुक्ताव तत्कथा कलसान्यमः ॥ निक्रुवालोद्देवेनो. हविकङ्गमथेहता ॥ मध्ये वनेत
पस्मान्त. मणोकावतमूलगं ॥ शुष्कस्नायुविनष्टास्थि. यदत्थं निश्चलाकृतिं ॥ वल्मीककीटकोकादि. णोमिनास्तगस्त्यवी ॥ निर्म्मायकीकयवयी. स्रू
दिकोपलनिश्चलीं ॥ गौरवकुन्दन्दुरुहिने मदागंरवलसक्तिया ॥ सत्वावलविमत्वाद मायूः सावलवाहितो ॥ निश्चयाक्षयस्यवनतु कियूविनजा
विनं ॥ निमिश्चान्मषसंवानविद्रुनीयतजमुकं ॥ पिङ्गतान्स्कूवक्त्रभितवदी पितदिग्मूखी ॥ तकवाग्निनिखादावतूडिन न्म्लान कानती ॥ तत्यीरवृ द्द
कसू धावर्षं सर्पिकाखिलरूनूहमू ॥ याश्चाहयस्मान्मिव. तयाध्यानिवाहमि ॥ निवाहमिनिवाकाह ॐ कीं वें हैं कीं वतीं । कुवङ्गणोवेस्य कुणले
हैमाहैः यविवाविनं ॥ निवाहकीमदास्यौस्य. यंवास्यौः यपिवहितो । तत्कथाहूतमालाक्ष्ह देवी दवं यात्रिङ्कयतु ॥ ववसकुन्दयगाम्ं. निजक्री

केला २

नयस्विनी । त्वदकवितं त्वदधीनजीवितं. त्वदङ्ककर्माणममूं त्वदाश्रयं । त्वमेव मातासि पितृस्वरूपिणी. कृपामयक्षावरवेनूग्रहं ॥ द
वादसत्त्वादवपूरुदगा. लीलादिनादक्रकयावलम्ब ४ समाश्रियेकाविनत्यपदं. पद्मार्णदक्षनदयार्द्रवनो ॥ मनःसरक्षाविनिमील्यत्व
कृषा. रादं पूजावीक्षयमक्रमात्मन ४ ड यत्नकन्यांघ्रुयदक्षमगायं ऊर्मादद र्षाकुलगजदाकदे ॥ ऊयडगम्भापिविज्ञनगक्तव. विनूपाले
लेगगिरद्गुलेखत । स्यणेतकपालमतयालिपकऊं. याग्याममीरुतनतूलनाक्रवे ॥ गुप्ताचितां तस्यमङ्गल्यवानुपिवे. मृद्वीकया सामामूयः
यूर्णीमदं । रक्तगृहीतस्थनयानि त्वदैदीः. दयाववानासरुववेतदामूदा ॥ कृतस्यरुक्षस्य ममप्रियस्य. रवाधूनादगुधनावयान्मम । किन्तु त्वमया
पिदूतात्मदगुका. नूयालकः पूज्यकृताय: मनुप्रियम ४ त्वन्तगुपालिर्मवनाममनाधूना. सर्वाननुगमानुभाधिममाकृत्याकदानूगमाविमोत्वामनू
यायिनीसदा. नाम्नायथार्थेन मूसकुमाकृवो ॥ त्वमद्यरूपांकूनूकागिनायिनी गजाननलीलाहुऊगेन्द्रकक्ष्णी । गालसूनगाकपिकाकिवायसं.
वामदक्षालक्षितवामहागं । भोलीलयतुपिङ्गकपर्द्दसाविणी. विभूतिसंलक्षितयूज्यविग्रहा ॥ सूकाक्षिमालेः कलयालयक्षिकी. व खन्द्र
मौलीलागनिषलगामिनी । त्वमन्तदःकागिवासिनीसदा. तंयाणदाक्षानदत्तकत्ववहि । त्वमाकदामन्मूरवस्तूपदगत. स्त्वंनिश्चलीसदय
गिंविधास्यासि । तेविघ्नपूलेःपविपीश्चपाणिनासंज्ञाक्षिमूल्याश्रविनष्टायवहि ॥ स्नानीयरुकानूकणमापिदूवना. मूक्तियवान्वायचितासि

१३२

पिङ्गला। कन्यास्नानं च तत्र वै यत्र यक्षवाट्. कस्नाभमनावाध्यविमुक्तिसाउनी॥ सकाजनं प्राग न तु व न द व कृतः यमर्च्य मम च कन्यादवा
नुं। त्वं यास वा सप्रदम पूजनं च भक्त्या कस्नाभ वार्ह सिद्धिनायकं॥ दूष्मानु समूच्चार्य काशिवे पितृः काशी यूथा वक्षस्य सदा मूर्दान्वितः॥ पूर्ण
रत्नस्नानं दुण्डुनायकं श्रीकायक्ष दक्षिणे पिङ्गला॥ काशिवासिव समीस दानं द स्नानमाक्ष द गणावसी रेवा। महर्षि कियूका पि शिवनात्व दीयः
रक्ति न काशीव यति लक्षणा॥ गङ्गा सूद वस्यपि मानुष मू. न दस्म मान्या रत्न दुण्डुयाणे। स्नानादि तीर्थे विधिना दक्षक्रिया. यस्त्री समावाधयि गा
गणेशी॥ सत्र तत्र लोके कृतं कल्य नाम गङ्गा माउ लानूय दतत्र पूज्य वान्। त्वं दक्षिणस्याद्दिशि दुण्डुयाले. सदैव मनत्र समक्ष मत्र॥ त्वं दुण्डुय
श्यालकृता दूवीडा. नर्दस्यनि स्नानकृर्यादि गन्ता॥ ॥स्नानकुण्ड वा य॥ हृदि द ला व वा न्वि य. पि पि ला दुण्डुयाणे सौ। वृषरूद्र मतनूस्नाय. विवशान
न्द कानने॥ कूष्माण्ड वनदाव स्य. यक्षवाण्डु नायकः। पूर्वा बाल वनसी यम्या. गनूगा स्कन्नि वगनः॥ स्नू रुम यथात्र वयमिः रक्त नद नू स्रुयया।
वसन्तपि म या काश्या. यनः स म्मा विमानम॥ मूनक्षेर्त न दा यात्री. स्त्र मयार्दे विभोवशी। गङ्कन वा रुम नस्या. काणीक स्थेव विक्रि यी॥ मनाप्वि
नूस्नान नर्णं यदि द्विज सलक्ष्येनु। दक्षिण स्मदा काश्यां. कास्मितिः कुव निर्द्य तिः॥ दुण्डुयानि मनावाध्य. कः काशी सुरव माप्नूयात्॥ प्रविवि
कूनदं काशी. दूनस्का पितृजामितं॥ वत्स दाङ्ग जाद्धन पूर्णं रुद सूनाक्ष मा। निर्विघ्न कूनुमयक्ष. काशीवासं गिवापय॥ घन्या यक्षः पूर्ण

स्त्रा.धन्याकाश्यनवस्तुला। ययार्जितवपीठेऽस्तु.दण्डपाणिर्महामन॥ जय यक्षपते धीर.जय पिङ्गललोचन। जय पिङ्गजटाभार.जय दण्ड-
महायुध॥ अविमुक्तमहाक्षेत्र.सूत्रधारायणापय। दण्डनायकभीमास्य.जय विश्वेश्वरप्रिय॥ सौम्यानां सौम्यवदन.भीषणानां भयानक।
क्षेत्रपापधियां काल.महाकाल महाप्रिय॥ जय ज्ञानद यक्षेन्द्र काशीवासान्नभाक्तद। महारत्नयुं.बद्धमिरयवर्चमित्रियद॥ महासत्त्वाः
क्तिजनक.महद्राह्निप्रदायक। अरुक्षानायरुह्रक्षानां यत्रास्युद्राह्निनाशक॥ प्रान्ध्यने पथ्यवत्रत.जय ज्ञानविधिप्रद। जय गौरीपदाः
ज्वालमालाकरालविकराल॥ यक्षराजाः स्कन्दपूज्य.सिद्धनिधिस्त्रिकालग॥ जयाग्निभगणवन्दित.वाराणस्याधिकारकः॥ दण्डपाण्यष्टकं धीमा
न्.जयविघ्नेन्द्रजातुचित्। श्रद्धया यः पठेत्स्तुत्यं.काशीवासफलं लभेत्॥ प्रादुर्भावं दण्डपाणेः शृण्वन्नुस्मरंश्चैव यः पुमान्। विपालिमन्यतथ्या
य काशीजन्मान्नवलभन्॥ अत्र स्थास्यामि पूज्योऽहं.दण्डपाणिसमूहेत्। पठन्वा पाठनाद्वापि.न विघ्नैः परिभूयते॥ ॥इति श्रीस्कान्दपुराणे
काशीखण्डे दण्डपाणिप्रादुर्भावो नाम द्वात्रिंशत्तमोऽध्यायः॥ ३२॥ ॥अगस्त्य उवाच॥ स्कन्द ज्ञानोदतीर्थस्य.माहात्म्यं वद साम्प्रतं। ज्ञानवा
पीं प्रशंसन्ति.यतः स्वर्गौकसोऽप्यलं॥ ॥स्कन्द उवाच॥ घटोद्भव महाप्राज्ञ शृणु पापप्रणाशिनीं। ज्ञानवाप्याः समुत्पत्तिं.कथ्यमानां मयाऽ
धुना॥ अनादिसिद्धे संसारे.पुरा देवयुगे मुने। प्राप्तः कुतश्चिदीशानः.श्चरन्स्वैरमितस्ततः॥ न वर्षन्ति यदाऽब्दानि.न प्रावर्त्तन्त निम्नगाः॥

उ. लाशितारवान यदा. स्नानपानादिकर्म्मणि ॥ क्वाचस्वादूदयाचव. यदा सा ऊ. लदर्गतो। प. पिव्वान नयैवा वैत र्हमान क्वासितु क्वाचित ॥
निर्व्वाणकमिदं क्षेत्रं श्रीमदानन्दकाननं। महाश्मशानं सर्व्वेषां बीजानां वपमूषरं॥ महाशयनसुप्तानां जन्तूनां प्रतिबोधकं। संसारसा
गरावर्त्त. पतज्जन्तुतरण्डकं॥ यातायातातिसंखिन्न जन्तुविश्राममण्डपं। अनेकजन्मयुजित. कर्म्मसूत्रच्छिदाक्षुरं॥ सच्चिदानन्दनिलयं
परंब्रह्मरसालयं। सुखसन्तानजनकं. मोक्षसाधनसिद्धिदं॥ प्रविश्य क्षेत्रमेतत्तु. ज्ञानाजटिलस्कदा। लसत्त्रिशूलाग्रिमलग्नमिजा
लमौलिकलशः॥ स्फुरल्लोलाकमहालिङ्गं. वैकुण्ठपदमस्थितां॥ महा महामिकायां स्यादू वायसदादितः॥ क्वाति मोयो किर्म्मोलाशिः. पवितः प
तिवक्षितो। वृन्देर्वृन्दारकर्षीणां. गणानायरुनिवन्कतं॥ सिद्धानां योगिनां स्तोमे. वर्त्तमाननिवन्कतं। गीयमानयक्षग न्धर्व्वैः स्तूयमानयक्ष वा वः
हैः॥ सालेकोवेवप्यावाशिः स्मवामानमनकथा। नीनाक्षमानैस्तनतं. नागीर्मिर्म्मणिदीपकैः॥ विद्याधरीकिन्नरीभिः. स्त्रिकालकृतमण्डलां॥ सु
मवीवमवीनाजी. वीक्षमाननितस्कतः॥ तस्यान्मानस्थानल्लिङ्गं. दृष्ट्वैव यस्तवकदा। स्वप्याभिमहालिङ्गं. कालगीगीतलेजलेः॥ सरवान व
त्रिशूलन. दक्षिणाभ्याय कण्ठतः। कुण्डं प्रवन्तुवपेन. नूतानूद वपूर्वः॥ पपिवां ववर्णा सासि. निःक्रान्कानि नदामूना। स्तूपसालाद्दग
गुलो. येविद्यौनसूधावना॥ नेजलेः स्नपयांवक्र. दूःस्थलैवन्यादहिशिः॥ उमावेजोज्ञविधूये. जंऊयूकोपकापिशिः॥ सन्मनाशिविवाय

ऋ. तनूक्ष्वर्यामवर्त्मवत्। कास्मात् दुर्ल्लभ स्नाने: पावने: कस्तु नाशयेत्॥ पीयूषवत् स्वादुतमे: सुखीस्यतो: कृतूजवत्। नि:पापश्चापगीरा
वे. स्पर्शे: पापि गर्म्मेवत्॥ विज्ञानाकुम्भकोणगन्धे: पाटलामादमादिषु॥ सुदक्ष पूर्वेलोकानां. मनानयनदापिकिषु॥ सुस्नाननापसत्कृत्य
नियातो कपदिषिकिषु॥ यैर्वाम नानीकलाभो: स्नपनादिकृत्लप्रदे॥ गृध्रा पस्पर्शहृदय. लिङ्गदिनयजस्तुकिषु॥ सुस्नान निमियाक्वाषिज्ञौन
दानानदानके॥ विश्वरूढुवूमास्पर्शे. सुखामिपूस्वकापिकिषु॥ महावरूथसुस्नान. महागुद्धिविश्वापिकिषु॥ यदस्य ध्यावे: कलतो: महगानं.
यशाकृता। यदस्य कृत्वे: स्नपया. मायसंदृष्टमानय॥ ननश्प्रयमत्नाकृगवानू. विश्वा स्नाविश्वलावन॥ नमूवावनदगानं. नूदेवूदवपूर्द्धव.
॥ नवप्रसन्नामीशान. कर्म्मणाननस्तवना। गुरूणाननयूर्त्वेन. समामित्रामिकापित्रा॥ ननस्त्वैउटिलग्मान. ववृद्धितपाधना। सुदयैननवा १३४
स्यय. मद्यानमयवायला॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ यदिप्रसन्नादवग. ववयाप्या स्यादृ यदि। मदेनदरुलतीर्थ. नवनाम्नायुगकव॥ ॥
श्रीविश्वामित्र उवाच॥ तिलाक्षौ यानि तीर्थानि. रुद्धेन: स्व: स्किमान्यापि तस्यास्विलयस्या: तीर्थस्य: तेव तीर्थमिदं वद॥ तिवज्ञानमिदं वूयू: तिव
गदानतचिन्तका। नयज्ञानैव्रवीकृत. मिदममहिमादयात्॥ सूताज्ञानादयादन. तीर्थेषु लाक्षविकृनं। यस्यदर्शनमात्रेण. सर्वपापै: प्रमूच्य
ते॥ ज्ञानादतीर्थसंस्पर्शा: दुग्धमधरुलैलरूतं। स्वर्गनावमनास्यारु: वाउसूयाग्यमधत्ता॥ कन्तुतीर्थेन व: ज्ञात्वा सन्धर्योवपिनामकात्॥

यत्फलं समवाप्नोति. तदत्र श्राद्धकर्मणि ॥ गुरुपुष्यसिताष्टम्यां ब्राह्मीयोगं यदा भवेत् । तदात्र श्राद्धकरणान् फलं कोटिगुणं भवेत् ॥ यत्फलं स
मवाप्नोति. पितॄन् संतर्प्य पुष्करे । तत्फलं कोटिगुणितं स्नानतीर्थे शिलादके ऽथ यन्निरुध्य कूपकर्ष. तमायस्फविवस्वामि । यत्फलं पिण्डदानेन त
स्नानादेव दिने दिने ॥ पिण्डनिर्वपनं यत्र स्नानतीर्थे सुतेऽकृतं । मोदते शिवलोकग. यावदाभूतसंप्लवं ॥ सूद्धम्यां वा चतुर्दश्यामुपवासेन वाल
मथ्याने ऽस्नात्वा वयीत्वा रुद्र. स्वच्छलिङ्गमथार्चयेत् ॥ एकादश्याममावास्यायां ब्राह्मणानिति वूलू कवयी । हदयतस्याजायत. शिवलिङ्गान्यसंगयी ॥ ०॥ स्ना
नतीर्थे यः स्नात्वा विशेषात् समवाप्नुयात् । संतर्प्य देवर्षिपितॄन्. दत्वा दानं स्वशक्तितः ॥ न तस्य मर्त्यलोके ऽस्मिन्. मृत्युञ्जय स्मरेव विस्मृते ऽथ न तत्पि
दत्वाऽनाथार्थिनं. कृत्वा कल्याणं स्वतन्त्र ऽथ उयास्य सन्धा. स्नानादपत्यार्थं कालदापको । कृतेनेन यथाकाल्यं स्नानवान् जायते द्विजः ॥ शिवतीर्थमि
दं ख्यातं स्नानतीर्थमिदं शुभं । नायकाख्यमिदं तीर्थं माङ्कतीर्थमिदं स्मृतं ॥ स्मरणादपि पापौघा. स्नानात् क्षीयन्ति कृत्स्नशः । दर्शनान् स्पर्शनान् स्नानान् न
यानात्. धर्मादिदं स्मृतं ॥ डाकिनी शाकिनी भूतप्रेतवेतालराक्षसाः ऽपरे कूष्माण्डकादिकाः. कालकर्णी निर्गुणादाः । दृष्ट्वा नश्यन्ति यस्मात् तदाविशत्यदः तं
सकृच्चतुर्थकाऽऽ सर्वे ग्रहाः प्रशममायान्ति. शिवतीर्थजलस्पर्शनात् ॥ स्नानात् तीर्थपानीये. लिङ्गं यः स्नापयेत् सुधीः ऽ सर्वतीर्थोदकैः स्नानं. कृतं तेन स्नापि
तं भवेत् ॥ स्नानपूजादमवापडवमूर्तिविधायका । जाप्यं विधिवत् कुर्यात् कुर्यात् स्नानादनन्तरं ॥ ०॥ इति दत्वा ब्रवेण स्नु. स्कन्द उवाच वचीयमानं

कृत्यमिदात्मानं. साध्यमं स्कन्दत्रिशूलभृत्॥ इत्याज्ञानाउटिला पृष्टा. कृत्यास्यपरमादरौ। सूवाफवानू पदं स्नानं. येननिर्वृत्तिमाप्नवान्॥ ॥स्कन्द
उवाच॥ कैलशाद्रवसिक्षार्थ. मिमिदायें पूयाननी। स्नानं वाप्याहि यद्भूतं. तदाख्यामिनिशामय॥ ऋषिस्वामी निविस्वाम ः कांक्षमासीद्विउथ पूवा
। नर्स्येकानेनै याउामा. पूयस्मायृति माउवि॥ नसमागीलसमाख्या. नस्या ः कायिमकानला। कलाकलायकूगला. स्वनजिनकाकिला॥ ननाबीमाद
गस्कीरु. नामबीकिन्नबीनबा। विद्याधबीननानागी. नन्दबीनासुबीनबा॥ सर्व्वसौन्दर्यनिलया. सर्व्वलक्षणसत्त्वनिः सूषिणैनक्रबैष्मान्के. नन्मौलि
बुन्नसाध्वसान्॥ नदास्यागनवर्णयानन. मन्मदर्गरुयाक्षणी। दिवापिनस्यजकान्तु. नरुवनुमबीविनः॥ नरूर्द्धमवयाजीवः गस्तुयबलमान्कवान
दवेरन्. सर्वदर्गीन. गनवस्यायमाजिनी॥ नस्वानूलावनरूरु. विवनमौवरवजरनो। सदेवगाव दायामिः निर्व्विलोमनिजस्कया॥ सूदस्यावदन १३७
ह्रेनी. स्कलनविषमक्षणा। विक्लिताकार्यिनीवरवा. वन्यावनावमीक्षला॥ प्रियामदनरूपालरु. मर्यावन्नाम्बवगुरु। जितप्रवालस्वक्षयनस्याव
दनवासरी॥ स्वर्ग्गेमर्त्त्यवयानालनेषावरवाक्षविनुस्रपी। ममूकन्दवरवाग्निमय. वाजनग्रयनस्मवः॥ गण्डविरुडुवावाक्षा. लयस्त्वटकूटी
दयी। सूनर्थ्यवत्नकाषास्ती. नरर्थवक्षानूरुदयी॥ सूनजरूमीयमना. दृष्ट्यमध्येननक्रवः॥ बामावली नाक्षिकामूर्द्धा. मिवयष्टिविषिवैष्णान्॥
नस्यानासीदबीयाय्या. कन्दर्पानजनाजनः॥ यूनःप्याप्नुमिवाज्ञानि. नयानपवमनुपः॥ उवृत्तीनत्रिनम्बन. मदामनमथदीक्षया। उविकानयू

वासन, स्वाधीनीयाविनादं गी॥ डुरू स्कन्धनवनखण्डः स्कन्धवन्कस्यानामनः॥ नस्कन्धनमूनर्त्तापि सूर्वकन सूवर्तुली॥ याधासुष्ठनरवङ्का
निश्वयरुयास्यैकेनयस्ता॥ विवकऊनिनार्ध्व सिमूननस्यामृगादंगः॥ सायस्यदं ङ्कानवायां. स्नायं स्नायंणिवायंया॥ सम्मार्ज्जनादिकर्म्मालि. क्रूरू
नरनन्यामासस्या॥ नत्यादयत्रिविंवपूरखागर्थ्याक्लूवयरवनु॥ नान्यत्यदान्कर्यामिक्राग्यांयूनामनामृगः॥ नदास्ययक्षऊंदक्ता. यूनीनवालि
मालया॥ नलतान्कवमायविक्रूयामादयसूनयूकं॥ सूलावनाप्तिसाकैन्यायक्षनास्यानकस्याविनु॥ सूग्रवासूषिसावालानादरूकस्याविद्व
वमः॥ सूगीलागीलसंयन्नावदस्कन्धिवकास्कैश्वयां॥ धिनापिस्वनूयायेनोनिलाषवबन्वसा॥ सून्यैस्कस्याऊननापियूवनिःश्यार्थिनावद्ध॥
नागकर्मीसूगीलीसदाईंगीला॥ र्जितष्ठियी॥ ङ्कानादतीर्थरुऊनानुसासूगीलाकूमापिका॥ वहिवन्कस्कदाङाक्षीनु सर्व्वलिङ्गमयीऊगनु॥ क
दाविषकदानानु, यसूर्यांयदनाङ्गहा॥ माहिनानूयसीयथ्याक्रम्षिद्वियाधवाहवनु॥ थ्यामवर्त्मनिनांवाङ्गी. यावन्मलययर्व्वनी॥ यनिमाषनिर्न्
वद्ध. विद्युन्मालीसमागनः॥ वाकुसासायबवयूः कपालक्कनकूण्डलः॥ वसानूषिवनिष्काङ्गःग्नमग्रलः॥ पिङ्गलावनः॥ ॥वादस्डवाव॥
दम्नोवबींविबंजाना. विद्याधवकूमावका॥ सूयल्वामनयायाद्धं यवयामियमालयीं॥ ङ्ःतिग्रल्वाथयावाक्कं वाय्याद्यानयथानुगी॥ वकंयेनी
वसासीना. कदलीदलवन्मृदुः॥ निजध्यानत्रिशूलनं, वक्षाविद्याधववरनी॥ विद्याधववकू माताथि. निनवांमधूवाकानिः॥ नश्रीषहनत्रिशूलनाक

न्तारस्थामहाबलः॥ ऊध्वानमूध्नि ध्यानन. वज्रयानायमननी॥ नरमीयव सामरु. विद्युन्मालीमहादेवा। घूर्ण्णिता मूध्नि यानन स्वायनद्ध सुधान
ल॥ याहसा मृत्युवञ्चनो. वज्रहावमहोधरः॥ विद्याधरयोगिनङ्कुल. ध्यानन विकलीकृतः॥ डवारगङ्गदवाङ्कं विघूर्ण्णितविलावनः॥ प्रिये
सुधायमानीना. सूणीयर्द्धाकिमूत्रमन्॥ ऊहोत्रानात्रलधीर. स्कां प्रियां पवितः स्मरन्॥ अनन्यपूर्वयंस्पर्ग्ग. सूर्वयमन्. रूपसा॥ नभवर्व
यतिम्मलारक्रोधोकाग्निया कन्नी। लिङ्गत्रयगवा विश्वाभ स्कस्याः यान्निश्चनः यद्धि॥ दिव्याम्बपूः समामायु. वाहुयष्टि दिवंयशो। वलयलीक
नयालो. विद्याधरसुनापियः॥ कृन्कप्रिया स्मरन्प्रापङ्गनू म्मोलयकेतुरः॥ श्मयक्मी सापितं बाला। विद्याधरकुमारकः॥ विरहाम्भो विसृष्टाः
सूठः. कार्ण्णं टऊन्म सागर्तन्। सूनीमलयकेशा स्को. कालनयविलीनवान्॥ माल्यकेतुरनङ्गश्रीः पितादर्कां कलावती। सापिप्राम्बायनायाः
गान्. लिङ्गर्थेनवमीसमा॥ छित्वामलयऊपद्धं. विरुमिंवक्रमेस्फेव। मूकोवेदूर्य्यो मालिकः. पूष्ययाऽस्वत्रवसा॥ मनंनूब्राह्मनपथ्य. मनर्ज्जाग
र्फसुन्दरी। कलावती माल्यकेतुं. पक्रियाय्यायाक्रमा॥ सूपयपितयंलक्ष्म. दिव्याज्ञामसमृद्धिकाकृ। एकदाकाम्यदोदोष्या. माल्यकेतुनरङ्गवी॥ वि
रहुस्थितपटिकां. विमान्दर्शितवानथ। नानुस्थितपटीगाजा. कलावत्यायमर्थ्ययन्॥ सायथास्थितपटिरम्यां. सोपहृष्टमनूनूहा। मूढमूढः प्रप
श्यन्ती. रहसि प्राणदवती॥ विरीं स्मारस्वमपिव. समाधिस्थरयागिनी। कृणमून्मीलनयन. हृत्वानतामिथिंपटी॥ नऊनाय्यमथोक्रिया. स्वा

१३३

त्तानि य मवाधयनु। यस्कृदापि ममवम्याड यत्ना कीयमर्पितः॥ ड यद्यशीक्रगवयदं व वलेमायविद्धवा। स्वर्ग्गप्रार्थिनस्य स्वर्गस्त्रेषा स्वर्ग्गनि
श्रेणी॥ ड दग्धहाहिलयान्ति. यांदिवायूस्पदः सदा। मूलक्षामाहलकार्या. वेदान्तयविपश्च॥ विमूकयय सनीयेषा. ग्रामनीमानिकर्ण्णिका.
।मवर्णी मङ्गलैयत्र. सरुलैयत्र जीविनं॥ स्वर्ग्गस्त्रणायम यत्र. येषा ग्रामनिकर्ण्णिका। यत्रयं पक्तिसंसावान्नविशन्त्यनिधनेच्छया॥ यानिव्रत
समालेया. निस्थन कन्दमूलउका। यत्रत्रिमार्ग्गेगाम्गङ्गा मार्गमाभ्योमृता कथा स्वर्मालिवालवडेनं. मूक्तिमार्ग्गेयदर्शयनु। यस्या वयत्रदूर्वा
नं. प्रतावयतिगङ्कनः॥ मृनाकूया मृता यन्क. कर्ण्णघा वाययानवाः॥ यस्या वस्यावयदवी. यत्रस्यादहनीयसी॥ कर्ण्णकृ उया न्मकणानाऩु. कनूः
नावनूणाव यानु। मूनकरावय स्कन. यस्कृतस्कृकन्नेवाः॥ कर्ण्णकृ उयं रुयं यत्र लरुकमनरुवापदं। स्वीकयस्कृयंन्याश्री. यहलनमकाधि
पः॥ रुणं कृनान्कमवान्कस्यं ग्रामनिकर्ण्णिका। रुणीकृयानिउंदकं. यत्रनाउर्षियरुमः॥ कृविद्वचुः यपत्वीका. वाक्रोश्गारुपियदिसा।
मूहिलयान्तियत्रय. मपिवेकुन्ठवासिनः॥ सेकानेमृदूलैनलीं सेषा ग्रामनिकर्ण्णिका। मूनकउन्मउनिनकर्म्मस्कृत्रनियान्त्रणा॥ ड न्मूच्चाय
तमूकाः स्युः सेषा ग्रामनिकर्ण्णिका। सत्य लाकवयलाका. स्कनूयान्तिनिवृन्ही॥ यामकादीर्घनिद्राये ग्रामनीमनिकर्ण्णिका। मूर्यं यदिकूल
कृन्कं यत्रया कालकृवव॥ कृत्र यायकृनः ग्नास्ति. दर्गायं स्त्रीव्रयामनी। मून्यत्रविह्निनेपायं. नत्येनुकागानिवीकृनानु॥ काश्यांकृनानीय।

पानी.दानूलयन्तु यातना। कपालमोचनं तीर्थं.मनकृदपि यावकं॥ कपाली पातनं यत्र.विश्वेश्वरेण पालितः। अन्यत्र यानुयमुच्यन्ते.यत्र स्नान
नवार्कमाः॥ तीर्थे विष्णु द्विजनकं.तदनद्दंगमाचनी। पुण्यवाराहीयं ब्रह्म.यं चधायत्र कागत॥ ययवेशयत्र नाय गूङँ काबगोयमद्रुनमस्तु
ल्पडघ्यमकाबघ्य.नाया विन्दु घ्ययं च मः। यं वात्मकं यं ब्रह्म.यत्र निर्यंय कागत। वमामत्स्यादचीनाम.यव्हानानामानवाक्रमः॥ मातुर्जोद्ध
दवदवाः.नविलोदवनिघ्ययः। जिलावनायंकगवानू.कुर्यादव जिलावनं॥ निऊककंवायायूक.स्थापिदगानकवस्किमं। कूयो कामघ्यवाद
वा.यः कामानू पूवयत्यनी॥ दूर्वायाकूपियजाय.निऊं काममवादयं। कूयं नीला मक्कगोत.रुककामयमूवय॥ तस्मानु सूनाल यं क्कायादव
दवस्यानूलिनः। वायानस्यांमवादवा.यः पूवालेसूपश्चन॥ कुताकिमानी रुगवां.स्कनूयुयादायमद्रुतः। सूयोस्कन्दघ्यवादवः। शुद्धयायद्धिला
कनानू॥ स्याऊनमब्रह्मावयेस्या रुल मायाकिमानवः। यनूयवयायणघ्यक्नि.नृणांयसर्वविनायका॥ स्थं यं वा वानयादवी.साक्षान्मूर्तिमयीस्तु साय
स्याविलाकनानूयूसी.रूयान्नागर्भयं कवः॥ यावेनीघ्यवलिङ्गस्य.मक्कदायमनीश्चिदा। यत्रनित्यमकगाना.गौर्यासक्कविमूक्तिदः॥ एवमेकङ्का
घ्यवः घीमा.नक्का यानकनागनः। जीवन्मूक्ताःकवकूजी.यस्य लिङ्गस्य सेवया॥ चतुर्वर्गदघ्यवल्वेम.रुद्रुवेंक्रूधयाविधिः। लकेयदीकनाद्विः
या.वदाश्वयनऊरुली। यङ्कः यंक्का यिनेवेत.लिङ्गं विश्वेश्वराधिधं। यद्दर्शनात्तु नर्यःसर्वयागफलं लभेत्॥ पूर्वालेश्वरनामत.लिङ्ग

१३७

मध्याद्गाङ्गुली । अग्राद्गानी वियानीं. स्पादाधावा यदीक्षणात् ॥ धर्म्मेणाख्यत्वमाप्यायी. स्मृ मितिरित्वयप्रतिष्ठितः ॥ स्मृतस्यावायानर्ज पूर्व्वं. य
द्धिलाकननारुवत् ॥ यावस्वतमिदं लिङ्गं सर्व्वजन्तुविनाशकृत् । सर्व्वतीर्थेश्वरं लिङ्गं. मतन्तु ययो विशुद्धिदं ॥ लेलश्वरस्य लिङ्गस्य. मत्तु
यायेमहारुणः सर्व्वेषां तत्वज्ञाननास्याविकर्त्तिपवापियी ॥ यफसागरयं कृष्णं लिङ्गमनन्तनादई । यदीक्षणात्मरुन्मतेः सपाविस्नानज
रली ॥ असौ मङ्गुश्वरः श्रीमान्मन्तुजायारलप्रदः ॥ सफकाति मन्त्रमन्त्रेः स्थापितायः पूवायूगे ॥ त्रियूरगस्य लिङ्गस्य. पूर्व्वः कुन्तुमिदं महत् ।
त्रियूरेः कामितं पूर्व्वं. त्रियूरापिप्रियंयरा ॥ ईदं वालेश्वरं लिङ्गं. सरुप्ररुउ पूजितं । द्विरुउ स्थापिवानस्य. सरुप्ररुउरुउकां ॥ देवावनश्व
रश्चेव. पूर्व्वः प्रद्यादकंश्वरात् । वलिकगवनामास्यात्वषनारदक्षिगव ॥ अज्ञातिकगव पूर्व्वेस्य. त्वयमादित्यकगव ॥ मीश्वकगवनामास्यो. द
क्षत्रेयश्वरात् पूर्व्वे. मषक्षादिगादाधव ॥ रुत्तुकगवनामास्यात्वषवामनकणव ॥ नवनायायश्वावणो यकृवानादकगव ॥ विनादनवासिक
यै. श्रीपतिश्रोविन्दवबदः । एषतक्ष्मीनसिंहस्य. प्रासादातत्वकनन ॥ यस्याप्रसादात्प्रज्ञादः पदमेन्द्रमवाप्तवान् । अपर्व्वेसिद्धिदःपूसा. म
षरुवर्व्वविनायकः ॥ देवमाधवनामासौ. देवरस्थापितः पूरा । यस्यारुकानदक्ष्मकेशुपियंवर्लकाम्पिना ॥ गरुउमाधवनामायोगरवदत्वा
उर्संस्थितः ॥ ईदं यावस्वतंज्ञानः पवं ब्रह्मपवापदं ॥ सवस्वस्या महानघा. सङ्गमा यत्र गङ्गया । यत्राप्लुतानवारुयः सक्षवन्ति नरूतला ॥

ध्या बिन्दुमाधवस्तव. साक्षात्मुक्तिप्रदः परः ॥ शुद्धपापनमर्त्याया. नवसङ्गर्भवङ्गमति ॥ न दारिद्र्यमवाप्नोति. व्याधिभिर्नाभिभूयते ॥ बिन्दुमाध
वरूकाय. स्कं यमापिनमस्यति ॥ प्रणवात्मायतत्काष्ठि. नादबिन्दुस्वरूपधृक् । अमूर्तं यत्परं ब्रह्म. बिन्दुमाधवसंज्ञकः ॥ प्रनमूपंचनदंनीर्थं=
यं ब्रह्मात्मयंकृत्वा । यत्स्नानान्नष्टपापा. कुर्वीत यात्रां सोमिकी ॥ अथाऽपि मङ्गलागौरी. काश्यां पंच मङ्गला । यत्पूज्य याद्यदवाप्नोति. नवाद्र ग्रपप्र
त्र ॥ मयूखादित्यसंज्ञकः. रश्मिमाली नमोपदः ॥ गभस्तीशो महालिङ्ग. मनद्दिव्यमहःप्रदः ॥ मृकण्डुसूनुना यत्र. तपस्तप्त्वा महत्तपः ॥ लिङ्गं संस्था
पयवमे. स्वनाम्ना पूःप्रदं परं ॥ किरणेश्वरनामेन. लिङ्गं चैलाश्वविग्रहम् । सद्धन्ननमिदं लाकं. नयमुक्तिवरमालिनः ॥ धौतपापेश्वरं लिङ्गं. मनमु १२९
यानकवारणं । निर्वाणनरसिंहाख्यं. एकनिर्वाणकारणं ॥ मणिप्रदीपनागोयं. महामणिविभूषणः ॥ यद्दर्शनान्नवाजातु. नलोकैः परिभूयते ॥ कपि
लगमिदं लिङ्गं. कपिलनप्रतिष्ठितं । मूत्राक्षरपन्थायस्य दर्शनान्नकिमूमानवाः ॥ पिशङ्गतेश्वरं लिङ्गं सद्दनमूपकागना । सूर्याश्वेनाल्पराऊः=
तुःप्रियपतं सर्वजन्तुषु ॥ हृदमायमनेश्रेष्ठ. मणिमालिकानिर्मितं । श्रीमतः काशिराजस्य. कलिकालार्तिदापिनः ॥ निऊरूककऊनपानि. यः पा
पानुपावरुद्धणः ॥ कृतविघ्नकवानू पायानू. पापयेघ्यानमानसे ॥ हृयं मन्दाकिनीरम्या. तपस्पृशुमिदागमा । काशीवासस्य सर्वार्था. नाशापिदिवमी
दनं ॥ स्नात्वायत्कर्यवपितृन्. श्राद्धं कृत्वाविधानतः ॥ नजातनरकं पश्ये. दपिदुष्कृतकर्मकृत् ॥ यानि कानि च लिङ्गानि. काश्यां सन्ति सदृग्ग.

४॥ व त्तस्कृत सिद्धेशं पू. लिङ्गं यत्ने श्वनाः मृषी॥ नलेश्वरं प्रसादनं. शुक्राद्वनान्यनकणः॥ पूषार्थमहावत्तं. निर्वाणं कामलब्धवान्॥ कलि
वासश्वरसेवा. महाद्वारा दतिर्मिते ३ यद्दृष्ट्वापि नरा दूराम् कलिवायपदेलक्ष्मम्॥ सर्वं मामपि लिङ्गानां. मौलित्वे कलिवासयः॥ ६॥ वाम
गः॥ गिरवाङ्कया. लावनानि दिलावनः॥ गोकर्ण्णं तावरूमणो. गकोर्ण्णं यदिकालिनो॥ विघ्नेश्वरा विमुक्तो च. वावनो दक्षिणे कवी॥ कर्ण्णग
मनि कर्ण्णगे. वीकवो दक्षिणे नवो॥ कालेश्वर कपर्दीशो. ववनावमिनिमीलो॥ स्कन्देश्वलानि नम्बेश्य. नाकिर्ण्णं मध्यम ध्वरः॥ कपर्दी स्याम हादवः
गिवाकृ वाग्रुकीश्वर॥ वन्द्रेणोद्दृदयस्कस्य स्वात्मावीरेश्वरः॥ पत्र॥ लिङ्गं नस्याउकपाटः॥ शुकोशुक्रेश्वरं विदुः॥ अन्यानि यानि लिङ्गानि. यवेका
टिमितानि च॥ क्रयानि नरवलामानि वृपूषाकूषणान्यपि॥ यावेतो दक्षिणे लोकः स्तो. निहा निर्वाणदाहिनो॥ जन्तुनाम रुपं दत्वा. पतनो मादृयागवा॥ ६
यं दुर्गमं नगरवमी. तत्र लिङ्गमिदं पयं॥ ६ यंदिदिपिदद्यङ्णा. घण्टाकर्ण्णे कदस्ववा॥ ६ यं सालनिमाणो वा. विणाना कीयमङ्गुला॥ भूमाविनायकस्वेव
घ. धर्मकूपायमङ्गु नः॥ यत्र पिण्डान्नवादत्वा. पितॄन् ब्रह्मपदं नयेत्॥ व्रथाविश्वभुजा देवी. विश्वैकजननीयवा॥ भूयो वन्दी महादेवी. निर्वैर्लोक
वन्दिता॥ निगलस्कन्तपिजनाः पाणान्मावयतिस्मृता॥ दशाश्वमधिकं तीर्थ. मणकेलाभ्य वन्दितं॥ यत्राद्भुतिवयणापि. भूमिदाय फलं लभेत्॥ प्रया
गाख्यमिदं स्थानं॥ सर्वतीर्थेषु मोक्षमी॥ भूलोकाख्यमिदं तीर्थं. गंगाकेशवसंश्रवे॥ माद्रद्वारमिदं श्रेष्ठं. स्वर्ग्गद्वारमिदं विदुः॥ ॥ ६ निरा

स्कान्दपुराणे काशीखण्डे ज्ञानवापीवर्ण्णनं नाम त्रयस्त्रिंशतितमोध्यायः ॥३३॥ ॥स्कन्द उवाच॥ पुनर्द्देवगणान्वङ्गी. विश्वयद्योद्वटाख्व-
।स्वर्गे दाता तु पूर्व्वसर्गे. श्रीमती मणिकर्ण्णिका ॥ यं यान्ति सर्व्वदक्षानी. ऊन्नती यत्तर्णकरः ॥ स्नूयमानं दक्षनक्रमवक्ष स्पृगनूक्रामि ॥ नका
पिलनयोगेन. नसांख्यनन नतवेनः ॥ यागमिः यायात पूर्ति. स्कान्दयोन्मोक्षरू. पियो ॥ विकूण्ठविमूरुवन. विमूरुक्षिपवायणाः ॥ जयपूः सनर्ने
मूर्क्षि श्रीमती मणिकर्ण्णिका ॥ कृताग्निकाताकूपिव याद ज्ञो वैद्विजा रूमाः ॥ सूक्ष्मयक्ष मूर्क्षो यां. पयो श्रीमणिकर्ण्णिका ॥ वदानूपतिलाविधिव-
द्वक्षयक्षनताउवि । यांप्रयक्षिद्विजा मूक्षो पयं श्रीमणिकर्ण्णिका ॥ ः स्त्रोक्रमूनपिनूपा. वक्षनूपर्यो फदक्षिणानू । वेनमध्ये यसपन्याः यान्क
विमणिकर्ण्णिका ॥ योमक्षिन्यापियनर्न. पानिवनपवायस्याः ॥ मूक्षो पामि मनूवस. प्रयक्षि मणिकर्ण्णिका ॥ वेः या सुपिवयवन्त. न्यायायाउर्जन सम्य
टः पनानिसावू सान्कला यान्क श्रीमणिकर्ण्णिका ॥ यक्षापूपकलजानि. सकूजन्या यमार्ग्गगाः ॥ निर्व्वाणयाफयये नी. रूजयूर्मणिकर्ण्णिका ॥ याव
ज्जीववननाषि. वक्षवर्य्यउजिनद्धियाः ॥ निः श्रेयसीं प्रयक्ष्यनी. श्रीमती मणिकर्ण्णिका ॥ सुमिथानपियक्षर्पो. पेवयक्षनक्षिसूपि । गरुस्कं श्रामिला
नमी. यउयूर्मणिकर्ण्णिका ॥ वाण्यस्कंप्रमहाराः. ज्ञानानिर्व्वाणसाधनी । यन्निपमान्द्रिप्रयाम. मणिकर्ण्णिमूपायन ॥ सूननपसाधनीमूक्ति. ज्ञाला
गाक्षेवनकथा । मूमूक्ष्रुमिस्त्र कटलुः. पत्रामनमणिकर्ण्णिका ॥ दणुयित्वा मनावार्वे. कामीनिर्त्यं पि टलुकिः ॥ नेः श्रेयसां श्रियंयापूं. प्रयक्षमणि

१३९

कर्ण्णिका॥ संन्यस्याखिलकर्म्माणि देहं त्यक्त्वाचलं मनः। स्वकर्द्दह्मुवमामुक्तो. रुद्रयूर्म्मणिकर्ण्णिका॥ निरुवीमुक्त्युन्नतीवापि. कोपि नीवा
दिग्म्बरः। मुमुक्षुः कोन सम्बन्तं मूक्तिदी मणिकर्ण्णिका॥ तपः कर्त्तुं नशक्ताय. दानं वा दातुमक्षमाः। योगाभ्यासविहीनाय. तेषामपि विमुक्तिदा॥
संयुपायाः सक्रस्रम्ये मूक्तय न तथा मूनः। कल्ये ये याय थाद या निर्व्वाणं मणिकर्ण्णिका॥ स्नानं न नवगर्जन. त्रिकालं स्यच्छदाविलो। ब्राह्मदयात्म
मी मूक्ति. मूर्द्धा स्यो मणिकर्ण्णिका॥ यथोक्तमार्ब्बदक्का. निष्ठा याहुय निवृत्ती। निवर्त्तस्वायदक्का. कुर्य्यनी मणिकर्ण्णिका॥ दष्काद्मवपूषः यान. दया
त्मय सदृशी गति। तस्मात् सर्व्वविद्याराध्य. यत्ने षामणिकर्ण्णिका॥ स्वर्ग्गद्वारविनिर्ज्जयुर्यं विनाश्च मणिकर्ण्णिका। नष्टविभूत पापानां क्वापि स्वर्ग्गोः
नदूयन तथा स्वर्ग्गद्वाः स्वर्ग्गस्थानं प्राप्नुयुर्म्मणिकर्ण्णिका। स्वर्ग्गापवर्ग्गयोर्व्व. नापि विष्ठान्नवाप्यधः। दत्वादानान्यनकानि. विगाह्य मणिकः
र्ण्णिका। स्वर्ग्गद्वारं प्रविश्याय. नरा नियमितमिनः। स्वर्ग्गापवर्ग्गयायर्थः. कापि द्वष्ट्रि म्मेनो वथः। स्वर्ग्ग सुखं समुद्दिष्टं. सुयवज्ञोमयास्त्रसुखं
॥ मणिकर्ण्ण्यां प्रविष्टस्य. यत्सुखं जायते मनः। सिद्धार्यनाय विष्टस्य. न तु सुखं क्षणतः कृताः॥ महासुखं यदुद्दिष्टं. यमाक्षोपि सम्यताम्मनी। ग्रा
मयां मणिकर्ण्णिका जैसुखेनैवजायते॥ स्वर्ग्गद्वारानुयूयाता. दवनयान्य पाप्यिम। सोरायरान्येकनिधिः। कापि दवा महास्थली॥ या
वन्तो सन्ति सत्वः स्वर्ग्गे. ज्ञास नं सेकताः कणाः। तावन्तो ऽपि शिवा जन्मूर्न्नेक्ष्य मणिकर्ण्णिका॥ सन्ति तीर्थानि तावन्ति. यावन्ता मणिकर्ण्णिका। याव

न्मिलनमात्रापि । नस्य निर्द्दग्धनीकृतानां ॥ यदन्वयकारि मूलकः ॥ धैर्यायामनि कर्णिका । नष्टंग्यास्तत्यमावश । मान्या ॥ स्वान्तर्नैकयामपि ॥ नार्पि मा
॥ पिनवाये न । संयायामनि कर्णिका । सफलसफलथौ तेसफ । पूर्वजास्तन नापि नाः ॥ आमय आहवयापिन । आदि मित्यन्द्र मण्डपामु । आगमकगवादाह
व स्वर्ग्गश्वावामानि कर्णिका ॥ एवमडजः कनकुली । पिलाक्षापिन गच्छति । एवमनुयास्याय यमने । पिलाकस्य खिन्ना स्वापी ॥ कलावनाचिन्त्य पटः । व
ग्धनी स्व मूलमर्दकः ॥ ज्ञानवायी दद र्णो पद्माविज्ञेय वदक्षिला ॥ यदं वृसमतं यस्य । दुर्वलाद ण्डुनायकः ॥ सस्रुमाविक्रमन्याथ । दक्षाज्ञाक्षोग
नी यया ॥ याष्ट मूर्ति मर्यादा दवः ॥ पूर्वालो पविपश्रनां । नस्ये आम्रमयी मूर्ति ज्ञानदा ज्ञानवायिका ॥ नत्र यावतिथा कृत्य । ज्ञानवायी कलावती ॥ क १४०
दम्बकूसमाकारा । वकायकृणनस्कनुं ॥ कूं गानिव पथू यायूः । खिन्ना कायस्कली स्त्री । हर्षवाष्याम्बु कलिल । जानमस्या विलोचना । उल्कस्य
गलनिका । मूखम्बिवर्ण्ण मायया । स्ववाथ गच्छ जाता । वाउँ गकृतु कवान्यदी ॥ साक्षी स्वविर्यै स्माव । कारंकादेन वक्ति वायो रखूफायां दगायावर ।
यवमात्म विनिश्चला ॥ सूथनमनु यपि वापिश्य । स्वयमानाङ्गनस्कनः ॥ क्षिकिक्षिमनद नमूर्क्ति । यस्कन्धिस्य पवस्यावी ॥ नदवस्कं समालाक्षु । माक्षाः
स्स्तुवनयः ॥ विक्षापसाक्षिकर्मोवे । विदमूलूः यवस्यावी ॥ सवाक्र वयप्रमामान्ममतये क्षनकिंचना । विवाक्षनवयज्ञस्य । सुरवमूर्ध्नोमवायद्मा ॥ स्रू
यनके कथमिय । मकाजनुयर्यो मूमूकनू । यक्षमाणा हवम्बिज पटीमनि पटीयया ॥ तन्मा उस्यानि दानक्षाः ॥ सम्यग्लवें विवार्योवा उयवेनुमर्द्दा

गान्के नूपवाचेवनाकुली॥ काचिद्दृद्वीउयौवक्रकदली मालवन्के॥ विभिलोवलेयेवन्या.धन्यान्कौपर्यौरूषयनू॥ क्रूमोदेग्यन्दनवयेवः
यषिवरुदमूंपूवा॥ क्रूणोकयन्लेवेवस्या.काचिस्त्कमनीनगनू॥ धावामनुपधावाम्वू.गीकेवेस्मकनुवँनौ॥ कस्याचेरुविवद्धुल्मानौ.स्मिवरुयामा
सकावन॥ उन्नार्द्धवायस्या काचि.दन स्यास्कनूमाव्णोनू॥ कयूँवक्काटजालयेवन्यास्कामनूलपयनू॥ पद्मिनादलगयावरुः काचिद्धवय
न्मदूं॥ काचित्कुलिगनयर्थं दूवीकृत्यनदञ्जन॥ मूकाकलायवचनी.वक्रवकाउमङ्गुल॥ काचित्कगिमूखीमावरुः.वन्द्रकान्कगिल्लानल॥
स्नाययामासतन्वङ्गी.स्ववक्कनोवूणीनला॥ दस्काववर्यमाणान्का.मिथ्यवूडिगवीविनी॥ क्रूमिनापपवीमाङ्गी.नाः सखीस्वरुकाषमात्रतस्या
स्कापगम्काचे.जानरूपवमोषध॥ डपावावानिमानूसर्वानू.दूवीकूवनयत्नवी॥ क्रूपनापींकवाम्पानी.सयः पन्यनकौतुकौ॥ दस्काविनफों
मेषा.सयाविक्कलनामियानू॥ क्रूनापकाचिदनस्याःश्यमरूवस्किनिन्धिनौं॥ क्रूनविनुपटीस्यगर्भनू.पनिमार्यविकास्याति॥ वाक्कवूडिगवीविन्ध.
स्कनस्कनूपविवाविकाः॥ निधायननपूवश्यावूःषपडौं पश्यकलावमि॥ नवानन्दकवीः पञ्च.काचिदस्कोस्फदवनौ॥ याचीस्फदवनानाम्ना.नद्यठ
स्पर्गननव॥ स्वकायकामिक्षयाप्य.मूर्च्छे द्विन्ते त्यितनाद्रूनै॥ क्रूवयरूपविल्साना.वर्षायांवेविवोषधाः॥ पूनयालाकयावरुक्र.ज्ञानदीक्षानवापि
कौ॥ दस्काकलावनीतानुवापींक्विदयमींगनौ॥ लम्रवालकंक्सानं.पथायात्यूर्वेउनामि॥ पूनर्बिवव्यौवक्र.वापीमाकान्स्यामूलमी॥ क्रूद्ध

त्रिवृगनावापीयं सीस्युस्माज्ञानवापिका ॥ ज्ञानं मे जनयामास रुद्रान्तःसमुद्भवं । अथ नारी युवा दृष्ट्वा कथयामास सुन्दरी ॥ निजं यास्नाववृ-
त्तान्तं ज्ञानवापीयस्नावजन् ॥ ॥ कलावत्युवाच ॥ एतस्माज्जन्मनः पूर्वं मद्द्वाम्भणा कन्यका । उपविश्वेश्वरे काश्यां ज्ञानवाप्यां च मम मू-
दा ॥ जनको मे हरिस्वामी. जननी च प्रियंवदा । सुरव्या मम सुशीलाति. मायः शिया धयादवगु ॥ मलञ्चमार्गे निगाथय. नदाय मलयाचले । सदाःद सद-
नाबाया. बाक्षसंसजद्यान दा ॥ रक्षापि मूका गा यान्तु. दिवे व यूवयाप दा । सूवाप जन्म गर्भस्थ. मसो मलय केतुनः ॥ काञ्च्यां ठन्दप नः कन्या च दूवाः
दं कलावती । जातिं ज्ञानमना दृष्टे. ज्ञानवापीकल्ला नुदक्षणात् ॥ जातिं न स्यात्त्वंगत्वा. यापि वृद्धिगजीविनी । नाव्यमत्यपि वापि च्यः प्रदस्रा-
स्याद्रादम्बनू ॥ श्रावृतौ प्रति पर्याय. पुन्यगीतां कलावती । सूक्ता कथयस्वाल स्यायनुयत्न आवायमी दृग ॥ धिज्जन्मन सौमर्त्य सिन्नु स्त्रे न्नैः १४१
ह्रिः ज्ञानवापिका । कलावति नमस्तुभ्यं कूतूलापियमीदृशं ॥ जनिं स्व हला मस्माकं नयनः पाङ्गरूपति । कूरीचनियमास्माकं मयावस्य कलावति ॥
निर्वक्ता वामदाज्ञानानु दृष्टा नी ज्ञानवापिका । अवश्यं ज्ञानवापीसा नानातविज्ञमर्हति ॥ त्रिदिवित्वनापीदृ. यानव ज्ञानदायिनी ॥ कथं नासौ
वाञ्छीसा. स्वाकार्ये व पिजायाव ॥ प्रियाभिज्ञता रुपस्ते ऽस्य स्नावज्ञावजाकृत्य पम् । जीविनीगन नमक्षिवि. त्वकः प्रियमतेज्ञाविनु ॥ त्वमायाय पतिं नाजनू.
यापा सर्वमनोरथाः । एका मनोरथः प्राञ्छ. ममास्माकार्यो युक्तः ॥ विचार्य यथमायनं. स्नवापियम वादिनः । ममतु त्वदधीनायाः सुदृष्टा च नयामदा

नू॥ नवस्वाधीनवल्लभः सिद्धयायामनोरथः॥ प्राणेशाक्षिवन्द्रकोन, यदि प्राणेश्वरयाऽजनी॥ नदाक्लिलषितं कृद्धि प्राप्ता यास्यम्हाथन्याथाख्याले
ख्यायिगवी यस्याः कस्या वाक्यं निजमासमाऽडवायववयनेवाजा, नस्याः स्वस्यापि वाप्रियी॥ ॥वाजावार॥ नादत्त्येयं न वादय, मिद्रपङ्क्तामित्रा
विनि। प्राणाःस्मृ यिममक्रामा, स्वयाऽनीलकलाऽजुरोः॥ स्मृतिनी विनमावद्धः, केनम्बिद्धिकलावति। रुवविधानी साध्वानी, मन्याप्राप्यकथयस्वना॥ का
प्राप्त्यर्थः प्रार्थनीयं किं, कावायार्थयिनाप्रिय। नयपङ्कनवनुं किंवि, द्वर्ज्जनैनो कलावति॥ दशः कामावलेदूर्म्ये, यदन्यदयिनाविनि। नत्त्वदीयन
मकिंविनू, स्वामामाजामिदास्किम॥ नवस्वामीममान्यरू, त्वदृतजीविनङ्क्षति। वाद्वंप्रजयंत्वदाक्ता, कूलीकव्यापि मानिनि॥ मान्यकनार्म्मकाजानङ्
यिनि वाक्यं निङ्गमायया। प्राद्वर्शनाववयावावा, ववङ्क्तानूकलावती॥ ॥कलावत्यावाय॥ नाथप्रजासृजापूर्व, सृष्ट्वानानाविधाः प्रजाः॥ प्रजाद्धि
नायसंसृष्टपूनमार्थवजुष्टयं॥ नद्धिकीनाजनिवयि, जलवुद्बुदवन्मुधा। नस्याद्दकोयि संसाक्यः पवरुदवगर्म्भणो॥ यत्रानूकूलादमग्रयाख्यि
वर्न्नस्कूवर्द्धन। यदुव्यतपूयाविछिविमितकथ्यमाक्षिणी॥ मद्विधानान्तुदासीनांगनन्दस्कोदमन्दिरे। तथापिनितवीयमस्वाधीनामयिदृः
श्यत॥ नवदास्यनिकाम्यायाः, किमूनाङ्गस्कलीववी। नताप्यपरत्यसमाव्य, स्कूगस्वाधीनसर्हना॥ वियाश्विनुसखरयदर्था, निद्धापूर्ल्लयकर्म्मणा।
नयार्थमापूर्न्निर्विघ्नं, दानाङ्कायहेलब्धया॥ नवैनतुसर्व्वमस्कोदु, विघ्नेशानूचदानुक्लिला। यूनवीयाक्लिलाधामयदितवक्याद्दृश्ङ्गस्त्यू॥ नूर्ल्लय

स्तिभूमीनाथ. विश्वनाथपूजां च मे। यात्राश्चय्यमायागेव. वपुः शोषास्मिकवलं॥ माल्यकुण्डः कलावत्यां ञ्जयाकर्ण्णेव वशः स्मृतः। कर्णविवार्य
स्वहृदि. राजाप्राववनीं प्रियां॥ प्रियकलावति यदि. त्वं गन्धर्वमवादीः। राजकुलञ्ज्ञानया किमलंयात्त्वद्विदानया॥ नवार्थं राज्ञकुमित्याङ्क्वराय
ग्रीष्मप्यसीकृतां। सफाङ्गमपिमद्राज्ञो. नयाकीर्न्नं हृत्वा यत॥ निःश्वस्य तं कृतं राज्ञो. इत्थञ्जगौ। त्रिंवर्त्ती। कषीकायाः कर्मार्थग्य. विधूता मार्गं
प्रिय। क्रूरस्यानाथा जानानि किंकर्त्तव्यमिदस्किंत। सूत्वंश्यमवगन्तव्या. वाराणसीं वाराणसी पूर्वा॥ माल्यकुण्डः प्रियामिच्छ. मांश्यासुकृतनिश्चयः॥
यमादूयवेदवक्ष्मान्. प्रकृतीः पविपक्षवा। पूर्व्वाराज्ञो निश्चयाथ. राजाकागरिं नस्किवानु। वत्नजागं क्षिपदपि पूजादर्श्यग्रहं. स्वा। दश्वाविश्वे
श्वरपूजां. कृत्वा मानवन्द्वरः मनेकमार्थमात्मानं. संयाराम्पूषिणरुगं॥ यात्राजन्मवासनायागान्. साप्तिवाङ्कीकलावती। आमान्धवादागनव. १४२
पूर्वामार्न्नानयन्स्वयं॥ मणिकर्ण्यामथस्नात्वा. स्वदित्वा नमाव सू। विश्वेशमर्च्चयित्वाथ रत्नजातैरनकशः। दत्वान्ताथिवत्नानि. गजानः
श्वान्गवांबुडी। दुकूलानि विचित्राणि. पूजायकारणानिव॥ सुवर्ण्णं नूपुरकलगान्. दीपीदर्प्पणवामरं। ध्वजस्कन्धपताकाश्च. विचित्राल्लोव
कानिव॥ सूत्र्यप्रदक्षिणीकृत्य. मुक्तिमण्डपमाविशत्। तत्र धर्म्मकथां श्रुत्वा. दत्वा न्ताथिसुवनं॥ यायकनींमकापूजां. पुनः कृत्वाक्षिनीग्य
वः। तताजागवनं कृत्वा. तोर्थेपिकमक्तासुविः॥ ततः प्रातः समुत्थाय. कृत्वा नीराजसक्रियां। राज्ञा विनिर्द्दिष्टपथा. ज्ञानवापीं ययौ ययौ॥

न्तयः यार्द्रकलावत्या. तत्र यस्तीर्थ हृष्टवत्तु । सुखपिण्डानुयनिर्व्वाया. सन्दर्श्यो शुद्धयापि दत्तं ॥ तत्र तु यास्तव अर्ज्जनि. याशस्यः प्रमिथाय व

दीनान्धकृपणानाथानू मन्दार्द्रैर्न्नयालकैः श्रावीनापिल्वान वयामिः यावर्णां कृतवाँ स्नानः संस्कार्यो वन्त्रस्यापानै. ज्ञानवापीकलावती ॥ः

स्रावबन्धवनितकृत. सदरुचन्तपस्विनी । एकान्तवायवासेन्द्र. कदाचिद्ध्यावृत्तेः ॥ मठरूपान्तर्नैष्ठ्यापि यकार्द्धं नियमेन च । यज्ञान्तवाप

वासेन्द्र. मालापवयनादि कृतेः ॥ वाञ्छायस्तत्रमेः कृत्के तेर्देःशुभ्रमलेवपि । निनाय कृत्तवन्तुकाल. मायुः शेषस्यायानया ॥ एकदा ज्ञानवाः

प्यात्तु यानः स्नानायविस्यःयाः ॥ श्रीग न्यडातिलः कान्त्यापिरूनिन्दकेवानू दत्त ॥ उवाच वयस्यना स्या. श्रीगार्ग्गिवक्षिनन्ध्य वा उत्किष्ठ मीयक्कृनू

ते मत्कानपथमयेवे ॥ श्रीकाचादय स्याफि. तेविज्ञादक्षिणायस्त । यावदिस्य समावत्र उत्तिलायेनयार्द्धचः ॥ तावद्विमान मायन्नं स्वर्क्कणन्

किङ्किणी गणं । पश्यतां सर्व्वलोकानां चन्द्रमौलिरथोवचनात् ॥ उत्कीर्य्येन कृमिपूत. किमपि स्वयमादिगनू । श्रीनारदोयत्वमेश्यापि. नूषक्रामव न

नूदत्तणानू ॥ उद्यानयन्नश्रावर्त्ते देवापि स्वालयं ययौ ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ तदाप्रभृति लोकेऽत्र ज्ञानवापीनिषेवणं । सर्व्वस्यार्थमुख्यस्यः प्र

यच्छ ज्ञानदा नूनं ॥ सर्व्वज्ञानमयी चैषा. सर्व्वलिङ्गमयी शुभा । साक्षाच्छिवमयी मूर्त्तिः. ज्ञानकृज्ज्ञानवापिका ॥ सन्ति तीर्थान्यनेकानि. सद्यः शुद्धि-

कराण्यथ । परं न तु ज्ञानवाप्याहि कलां नार्हन्ति षोडशीं ॥ ज्ञानवाप्याः समुत्पत्तिं यः श्रोष्यति समाहितः । न तस्य ज्ञानविभ्रंशो. मरणे ज्ञा

यन्नकोविद्॥ महाख्यानमिदं रम्यं, महापापनिकृन्तनं। महादेवस्य गौर्याश्च, महाप्रीतिविवर्द्धनं॥ पठित्वा पाठयित्वा वा, श्रुत्वा वा श्रद्धयान्वित
ः ज्ञानवाप्याः शुभाख्यानं, शिवलोके महीयते॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे ज्ञानवापीप्रशंसा नाम चतुस्त्रिंशतितमोध्यायः॥ ३
४॥ ॥ कुम्भयोनिरुवाच॥ श्रुतिमूके महाबाहो, मङ्गलानाञ्च मङ्गल। कथापीयत्र मङ्कर्त्तं, मङ्गलानीव मङ्गली॥ श्मशाना नानावरूसर्वाङ्गमगाः
नयत्याद्वे महद्गुन्। पापिनीयत्र मैत्री च दुष्टानां महौषधी। धर्मार्थिलाषिवृद्धानां धर्म्मतानिकरं पदं। अ. र्थार्थिनीतिरिख्यातस्य प्रमार्थयुक्तिकारिका॥ का
मिनीकामजननी, मुमुक्षूणां परमा गतिः। श्रूयते यत्र यत्नेन, कस्त्र नत्र पदाम्बुजं॥ श्रीत्रिकण्टकवर्ज्जिन्या, ज्ञानवाप्याः कथामयी। श्रुत्वा मामितिमन्ना
दं, गौरीहृदयनन्दन॥ शृणु ब्रह्माणमपियाम श्वेकाशीविकाशिनी। महीमहीयसी ज्ञाया, यासिद्धोर्न्न मूर्द्धाकृविन्॥ कियन्ति सन्ति तीर्थानि, न कः
काशीमनखिल। यदीका शीरजामात, तुलासाम्यं कुनयपि॥ किमस्थानप्रवस्थाप र्नत्राकर मूदावहाः। पदीस्वर्ग्गनदाङ्गेष्वाः काश्यां काशी
मूर्द्धन्न॥ कियन्ति यन्ति नात्मा माथा कर्ष्कलानि षण्मुख। परमन्त्यविमुक्तस्य, काशीं गोपिनते स्फुटा॥ गंगा विश्वेश्वरः काशी, जागर्त्ति त्रितयं य
तः तत्र नैःश्रेयसी लक्ष्मी, र्लभ्यते चित्रमत्र किं॥ कथमाविरभूत्स्कन्द, ब्रायन्तनियमन्तवेशः। मिथ्यायुग्मविलक्षण, मिनवीवयश्चलन्तियेशः॥ नयस्मा
दकोवामिथ्या, मिथ्यायांगः क पादगः॥ कवात्रं तं कवादानं, मिथ्या माकृःकृतादृगः॥ विनायोगेन षण्मुख, विनयपास्कन्द, विनायोगेन षण्मुख।

विनाव्रतैर्विनादानैः कागतिर्मानवस्य पित॥ किं किमाचरता स्कन्द कार्यं प्राप्यं नरैर्वद। मनुष्यविना सदाचारं न सिद्ध्यत्यूर्म्मना यथा॥ सूत उवाच॥
एवमाधर्म्मज्ञा वाचः एवमन्यः॥ सूत उवाच दर्द्धनेन वायुः वाचा वानुपापसंक्षयः॥ सूत उवाच ममवप्रथमं तस्मादाचक्ष्व षण्मुख वादव देवाय यथाप्रकृ
म वाप्य त्वं कथा वद॥ ॥ स्कन्द उवाच॥ मित्रावरुणजाख्यामि सदाचारं सदाद्विजैः। यदाचरन्नन्वानित्यं परं निर्वाणमाप्नुयात्॥ स्कवनाः कु
मयाक्षाम्य. प्रक्षिलः यगवानताः॥ कुमतर्द्धर्म्मिकाख्यत. एतत्ताद्धर्म्मिकाः सूताः॥ यदवस्रसाम्. नूप्रथमा. द्वितीयानुक्रमात्कथा॥ सर्व्वजनमक
मान्या. यावन्मुक्तिप्रमाश्रयाः॥ चतुर्ण्णामपि वर्णानां. प्राणिनां मानवाक्रमाः॥ प्राणिभ्योऽपि मुनश्रेष्ठाः सर्व्वे बुद्ध्युपजीविनः॥ मतिमत्सु नराः श्रेष्ठा.
स्तेभ्यः श्रेष्ठास्तु भूसुराः॥ विप्रेष्वप्येव विद्वांसो. विद्वत्सु कृतबुद्धयः॥ कृतधीष्वपि कर्त्तारः कर्त्तृभ्यो ब्रह्मतत्पराः॥ तेनैव पूजनीयास्तु. त्रिषु
लोकेषु कुत्रचित्॥ सूत्वान्यमर्च्च कास्ते वै. तथापि याचितो मतः॥ ब्राह्मणो ब्रह्मणा सृष्टाः सर्व्वे रक्तगव्नायतः॥ सूनाजगन्नु स्थितिं सर्व्वां ब्राह्मणो
दिनायतः॥ सदाचाराद्धि सर्व्वार्थो नाचाराद्धि च्युतः पुनः॥ तस्माद्विप्रेण सततं. भाव्यमाचारशालिना॥ विद्वेषरागरहिता. अनुतिष्ठन्ति यं मुने॥
विद्वांसस्तं सदाचारं. धर्म्ममूलं विदुर्बुधाः॥ लक्षणैः परिहीनोऽपि. सम्यगाचारतत्परः॥ श्रद्धालुरनसूयश्च नियतं. याद्विसिद्धनूयमानतो॥ दुराचार
रतो लोके. गर्हणीयः पुमान्भवेत्॥ व्याधिभिश्चाभिभूयते. तथाल्पायुः सदा दुःखभाक्। तस्माद्रक्षेत् प्रयत्नेन. सदाचारं समाहितः॥ तीर्थान्यप्य

ष्टिलबन्धि. सदाचारपरमा नरा। वर्जनीयान्नयामार्थं ब्राह्मः समयउच्यते॥ स्मृतिनशिङ्मायन्नप्राज्ञः सस्मिंश्चोत्थाय सर्व्वदा। नदेवकर्म्मकर्त्तव्यं. विपरीतं
न वा क्वचित्। प्रथमं धर्म्मसर्व्वस्वं प्राकाश्य नियमा यमाः॥ स्मृतस्त्वधवेवे यत्न. कर्त्तव्या धर्म्ममिच्छता॥ सत्यं क्षमार्ज्जवं ध्यान. मानृशंस्यमहिंसनं। दमः
प्रसादो माधुर्य्यं मृदुतेति यमादश॥ शौचं स्नानं तपोदानं. मौनेज्याध्ययनं व्रतं। उपोषणोपस्थदण्डौ. दशेति नियमाः स्मृताः॥ कामक्रोधमदः
मादं. मात्सर्य्यं लोभमेव च। समूलं षड्रिपून् जित्वा सर्व्वत्र विजयी भवेत्॥ शनैः शनैः संचिनुयाद्धर्म्मं वल्मीकशृङ्गवत्। परपीडामकुर्व्वाणः
परलोकसहायिनः॥ धर्म्म एव सहायी स्यात् दपूत्रनपविष्ठदः। पितृमातृसुतज्ञातिह्याषिबन्धुजनादिकाः॥ जायते चैकलः प्राणी. प्रमीयते तथै
कलः॥ देहं चलमापन्नं. त्यक्त्वा वै काष्ठलोष्ठवत्॥ बान्धवा विमुखा यान्ति धर्म्मो यान्तमनुव्रजेत्। तस्मात् सञ्चिनुयाद्धर्म्मं नित्यामुत्रसहायिनं॥ धर्म्मस
हायिनं लब्ध्वा संतरेद्दुस्तरं तमः॥ सम्बन्धमाचरन्नित्य. मुत्तमैरुत्तमैः सुधीः॥ अधमानधमांस्त्यक्त्वा कुलमुत्कर्षमानयेत्। ऊनमध्ययनंशीलसंकः.
सदाचारविलंघिनं॥ सालसस्यऋद्दूनाचार्यं. ब्राह्मणं बाधनं कृतः॥ गजास्यं संस्मरन्दोषीन्मन्त्रणं सकृत्स्वया॥ श्रीवङ्कं श्रीयसमेद्ध्यैं. तन्तुः ब्रह्मा
व्याकमलोद्भवं॥ इन्द्रादीन् सकलान्देवान् वसिष्ठादीन्मुनीनपि॥ गङ्गाद्याः सरितः सर्व्वाः श्रीशैलाद्याखिलान्गिरीन्। क्षीरोदादीन् समुद्रांश्च.
मानसादिसरांसि च॥ वनानि नन्दनादीनि धेनूः कामदुघादपि। कल्पवृक्षादिवृक्षांश्च. धातून् काञ्चनमुख्यकान्॥ दिव्यस्त्रीरूर्वशीमुख्याः गरुडा

दानूपतत्रितः नार्गांश्वगेरुङ्यमूखान्. गजोनेवावमादिकान्॥ सूर्य्यानूर्द्ध्वे ग्रवामूखान्. कौस्तुभादीन्मणीनूनुतान्। स्नवदवून्वनामूख्या
ः यमित्रनवनिर्व्यूधः आनेमिषादीन्यवन्यानि. पूर्वाः काग पूवामूखाः विष्वेशीदीनि लिङ्गानि व्रदान्त कूप्रमूखानपि॥ गायत्रीप्रमूखान्मन्त्रान्.
यागिनः सनकादिकान्. प्रणवादिमहाबीज. नादवादान्त्यवेषूवान्॥ शिवरूकांश्यवाणादीनू प्रज्ञादादीनू दरव्रतान्। वदान्यांश्च दधीच्या
दीन्. हरिश्चन्द्रादि रूपतीन्॥ जननीचरलौस्त. त्वा. सर्व्वतीर्थोत्तमान्तमो। पितवरऽगुनूवशपि द्वदिथालायपन्नधीः ननम्यानव्यर्ककर्द्दे. न
सतिदिगमाविशेन्। आमाद्धनूंगते शङ्क. त्नगवाद्यवकुर्स्तुलं॥ हलेवाक्ष्यवसूर्धा. गिनः ध्यावहायावसा। कर्ण्णौपवीयूदश्वक्त्रा. दिवसस्य
यावपि॥ विण्मूत्रविसृजन्नीनी. निशायां दक्षिणामूखः नतिष्ठेन्नायूनाप्रिय. गोवज्ञानिलर्यंमूखः न हास्तकम्क. रूहाग. नवध्यास्यरु. त
ल। नालाकयद्धिगोहानान् ग्रामितवल्कनस्थामले॥ वामनयालिनालिम्न. धत्वाक्षिप्य नूपयस्तवान्। सूर्योम. दैयमादक. उत्तुकर्कवर्वाङ्गेना॥
विदायमूषकाः त्वानी. गोवाक्लिष्टीवनीगजी। शुष्कदयान्मदरोकी. पापोमिश्राम्यूपँवरः॥ दगवामकवेवापि. सफयालनृयामृदः नकेको
पादयार्दया. क्लिष्टः पान्यामृदः स्म.ना॥ न्त्कगोर्वम्हलाकूर्योर्ध्वेगलपकयावपि। क्रमाद्धिगुणमनस्या. वक्षवर्याधिधूत्रिघूः॥ दिवाविदिः
तगोवाद्य. नानावर्द्धसमाचरेत्। नूर्ध्वेवऽ नदर्ध्वेवऽ. पायगोवाविवाश्रितः॥ नदर्ध्वयाथिनण्यापि. स्वस्वकन्यूनेनकारयन्। सूपियर्वनदीनां

चाग

ये. मर्त्तनुकूटेष्वायाग्नोमयेः॥ आपादमावजस्कोर्वी. तावदूक्षानशुद्धिताकृ। अर्द्धधारी रजलान्माना. न्म यः कौबध्य कीर्त्तिताः॥ सर्व्वाश्चाकृतयाव्य
दी. चासौं न्याबद्धायवापिबे॥ ग्रासमात्रं दहगास्यावा. सूपविद्धःशुद्धोरुवि॥ उपस्पृशेद्धिदिनायौ रु माझ्रवा क्रिरम्यम्रि॥ अनुष्णाभिरफेनाभिरद्भिः
र्हृन्नाभिरत्वतः॥ ब्राह्मणो ब्रह्मतीर्थेन हृष्टिपूताभिराचमन्। कण्ठगाभिर्नृपः शुद्ध्ये तालुगाभिस्तथोरुजः॥ स्त्रीशूद्रावास्यसंस्पर्शमात्रेणापि
विशुद्ध्यति। निरःस्त्राव लचकण्ठो वा. जलमुक्तनिखापिबेत्॥ अकालिनयदर्द्धद. अवाल्कायाश्रु विमर्त्ततः॥ त्रिःपीत्वाम्बु विशुद्ध्यर्थं. ततः खानि विशोध
यनु॥ अङ्गुष्ठमूलदेशेन. द्विर्द्विरोष्ठौ च मार्ज्जयेत्। अङ्गुलीभिस्त्रिभिःपश्चात्. पुनरास्यं स्पृशेत्सुधीः॥ तर्ज्जन्याङ्गुष्ठकाग्राभ्यां. घ्राणरन्ध्रे पुनःपुन
ः॥ अङ्गुष्ठानामिकाभ्यां च. चक्षुःश्रोत्रे पुनःपुनः॥ कनिष्ठाङ्गुष्ठयोगेन. नाभिरन्ध्रमुपस्पृशेत्। स्पृष्ट्वा तलेन हृदयं. समस्ताभिः शिरःस्पृशेत्। अ
ङ्गुल्यग्रेण यास्कन्धौ साम्बु सर्व्वत्र संस्पृशेत्। आचान्तः पुनराचामेत् यथाविधि॥ स्नात्वा भुक्त्वा पयः पीत्वा. प्रारम्भे शुभकर्म्मणां। सु
प्त्वा वासः परीधाय. तथा रथ्याममङ्गलं॥ प्रमादादशुचिं स्पृष्ट्वा. द्विराचान्तः शुचिर्भवेत्। अथ मुखविशुद्ध्यर्थं. गृह्णीयाद्दन्तधावनं॥ आचान्तो
प्यशुचिर्यस्मा. दकृत्वा दन्तधावनं। प्रतिपद्दर्शषष्ठीषु. नवम्यां रविवासरे॥ दन्तानां काष्ठसंयोगो. दहत्यासप्तमं कुलं। अलाभे दन्तकाष्ठानां
प्रतिषिद्धथवासरे॥ गण्डूषा द्वादश ग्राह्या. मुखस्य परिशोधने। कनिष्ठाग्रपरीणाहं. सत्वचं निर्व्रणं ऋजुं॥ द्वादशाङ्गुलमानस्तु. सार्द्रं स्याद्दन्त

१४३

धावनं । एकैकाङ्गुलह्रासेन वर्ण्णेष्वन्येषु सूदितं ॥ तथाम्रानकधात्रीनां, कंकालखदिरोद्भवं । गम्भारा मार्ग्गरवर्द्धनी. गेलूषा पर्ण्णियालूडो ॥ः
राजादनं तुनारङ्ग क्रमाय कटुकण्टकी । क्षीरिवृक्षोद्भवं वापि, प्रशस्तं दन्तधावनं ॥ जिह्वोल्लेखनिकाञ्चापि कुर्याच्चापाकनिष्ठुरां । अन्नाद्याय व्यू
हध्वं सा, सोमो राजायमागमत् ॥ स मे मुखं प्रमार्क्ष्यते, यशसा च भगेन च । आयुर्ब्बलं यशो वर्च्चः प्रजापशुवसूनि च ॥ ब्रह्म प्रज्ञां च मेधां च, त्व
न्नो धेहि वनस्पते । मन्त्रावनीसमुच्चार्य्य । कुर्याद्दन्तधावनं ॥ वनस्पतिगतः सोमः स्वयं निर्यात्य यादृति । मुखवायु विनश्यस्माद्दन्तदन्तविशोधनः ॥
नतः कुर्यात्प्रयत्नेन, शुद्ध्यर्थं दन्तधावनं । उपवासे पितादृष्टो, दन्तधावनमञ्जनं ॥ गन्धालङ्कारसद्वस्त्रपुष्पमाल्यानुलेपनं । प्रातः सन्ध्यानतः
कुर्याद्दन्तधावनपूर्व्वकं ॥ प्रातःस्नानं चरित्वाथ शुद्धे तीर्थे विशेषतः । प्रातःस्नानाद्यतः शुद्ध्येत्, कायोयं मलिनः सदा ॥ छिद्रैर्नवभिरुद्व
त्स्रवत्यदिवानिशं । उत्साहमेधासौभाग्यरूपसम्पत्प्रवर्त्तकं ॥ मनःप्रसन्नताहेतुः प्रातःस्नानं प्रशस्यते । प्रस्वेदलालाद्याक्लिन्ना, निद्राघ
नाय मानवः । प्रातःस्नानात्कृतार्थः स्यात्, मन्त्रस्नानजपादिषु । प्रातःप्रातस्तु यत्स्नानं संजाते चारुणोदये ॥ प्राजापत्यसमं प्राहुः, तन्महाघापि
घातकृत् । प्रातःस्नानं हरेत्पापं, मलक्षान्त्यानिमवच ॥ नोपसर्पन्ति वै दुष्टाः प्रातःस्नायिजनं क्वचित् । दृष्टादृष्टफलं तस्मात्, प्रातःस्नानं स
माचरेत् ॥ प्रसङ्गतः स्नानविधिं, ब्रवीमि कलिगोचरं । विधिस्नानं यतः प्राहुः स्नानाङ्कतगुणाकरं ॥ विशुद्धां मृत्तिकामादाय, दूर्व्वां विल्वतिलामयं.

।शुद्धोदकेन पवित्रं कृत्वा॰ ततो मन्त्रस्नानमाचरेत्॥ उपस्पृश्य बद्धशिखो जलमध्ये समाविशेत्॥ उद्धृतासि च मन्त्रेण॰ आयमाम न्यस्तकेन॥ आयमन्त
नं मनाज्वाला यस्यार्कनायवा। सुमित्रियानामन्त्रेण॰ पूर्वं कृत्वा जलाञ्जलिं॥ त्रिपदं चैव मूर्द्धन्यं उपन्धूमित्रियाश्च ति। इदं विष्णुर्विदं उज्वा॰
लिपदग्रानि मृत्तया॥ मृदेकया शिरः क्षाल्यं द्वाभ्यां नाभेस्तथोपरि। नाभेरधश्च तिसृभिः पादौ षड्भिर्विशोधयेत्॥ मन्त्रं तु यत्तत्कथितं सूर्वा
स्या वा सूस्मानि दं उपनं। उदितास्यः स्तुतिविरति मन्त्रेउ न्मज्जेत मनः॥ मानस्तोके इदं उज्वा लिम्पनञ्च पालोमयेः॥ इमं मे वरुणेत्यादि मन्त्र
ः स्वात्मानि षचनी॥ ततो यामितथा त्वन्नः सत्वन्नश्चायद्यदुत्तमं। धाम्नाधाम्न स्तथामात्॰ मौषधाविति सर्वं उपन्॥ यदाकूपश्वामूर्त्तिउ यानि वावरु
थेति च। सूक्ष्मव नाम्ना मन्त्रा॰ एकाः स्वात्मानि षचन॥ एवमनन्तानि विप्रा॰ मन्त्रा वाहनमिति स्मरतः॥ सूत्मानं पावयद्विद्वान्॰ आपश्चावमनतः॥ १४३
नी॥ सूर्याकिस्थितिनिस्थिति॰ पुण्यं पुनः पावनस्थले। सूद्धेवनाम्ना मन्त्रा॰ इदं मापाकविन्यतीः॥ दवीनापसूपादवा॰ कृपपादिवर्जकः॥ गन्ना
दवीनयादवा॰ वयाकव सङ्ख्यापि॥ पुनस्तुमनिवनव पाव मान्यः यकाकिन्नाः ननाद्यमर्षनं उज्वा॰ कृपदाश्च ननाउपन्॥ प्राणायामत्रयं विधिव॰
दथवान्कं जलं उपन्। एवं त्रिउपवाप्यि॰ विष्णु वार्यस्मरन्सुधीः॥ स्नात्वैवं वस्त्रमापीड्य॰ द्वाभ्यां धौत वाससी। सूवमार्जनं कुर्यात्ततः स
न्ध्यां कृणान्विता॥ आन सन्ध्यामूपासीत ब्राह्मणो द्विविधेषतः। यज्ञोपवीतवस्त्रं च॰ मृत्तः स्याज्ञायतं कुर्वं॥ सन्ध्यादीनां स्तुतिविर्निर्यमनर्हः स
नं२

र्व्वकर्म्मसु। यदन्यत् कुरुते कर्म्म. न तस्य फलभाग्भवेत्॥ प्रणवव्याहृतिभिः स्तुत्वा तथा दत्वाद्यनागतं। चतुःसूक्तिमिमं मन्त्रं. पठित्वा नान्यदृष्य-
ना॥ प्राक्कूलासु दर्भपूतो वा स्तूपविष्ट उदङ्मुखः। प्रदक्षिणं समभ्युक्ष्य. प्राणायामं समाचरेत्॥ गायत्रीं शिरसा सार्द्धं. सप्तव्याहृतिपूर्व्विकां।
त्रिर्ज्जपन् सदमाक्कार्य्यं. प्राणायामाय सूच्यते॥ प्राणायामस्त्वरं त्रिविधा. नियमस्त्रियमानसम्। कूको नापत्रक्षेत्रः पायै. मूकारुवजितन्द्रकलाप॥
दशद्वादशसंख्या वा. प्राणायामाः कृता यदि। नियम्यमानसं तेन. तदानन्तं महत्तपः॥ सव्याहृतिप्रणवकाः प्राणायामास्तु षोडश। अपि भ्रूण-
हनं मासात्. पुनन्त्यहरहः कृताः॥ यथा पार्थिवधातूनां. दह्यन्ते ध्मनान्मलाः। तथेन्द्रियैः कृता दोषा. दह्यन्ते प्राणसंयमात्॥ एकं संज्ञाय
विधिवत्. द्वादशैर्यत्फलं महत्। प्राणायामैर्द्वादशभिः. स्तत्फलं ध्यद्वयायुतं॥ वेदादिवाद्यं सर्व्वं. प्रणवे यत्प्रतिष्ठितं। अतः प्रणवमभ्य-
स्येत्. ह्रदादि वदजापकः॥ प्रणवं नित्ययुक्तस्य. सप्तव्याहृतिपूर्व्विका। त्रिपदा यास्तु गायत्री. न रयं ज्ञायते क्वचित्॥ एकाक्षरं परं ब्रह्म. प्राणा-
यामः परं तपः। गायत्र्यास्तु परं नास्ति. पावनं कलुषोद्भवं॥ कर्म्मणा मनसा वाचा. यद्रात्रौ कुरुते त्वघं। उत्तिष्ठन् पूर्व्वसन्ध्यायां. प्राणाया-
मैर्विशोधयेत्॥ यदह्ना कुरुते पापं. मनोवाक्कायसंस्थितः। आसीनः पश्चिमां सन्ध्यां. तत्प्राणायामैर्दहेत्॥ पूर्व्वां सन्ध्यां जपंस्तिष्ठन्. सावित्रीमर्कदर्शना-
त्। पश्चिमां तु समासीनः सम्यगृक्षविभावनात्॥ पूर्व्वां सन्ध्यां जपंस्तिष्ठन्. नैशमेनो व्यपोहति। पश्चिमां तु समासीनो. मलं हन्ति दिवाकृतं॥ नायतिष्ठतु

यः पूर्व्वो.नायास्मयम्भ्यपश्चिमौ। सगुडवद्धिः कार्य्यः. सर्व्वस्माद्द्विजकर्म्मणः॥ सूर्य्यं समीपमासाद्य. नित्यकर्म्म समाचरेत्। इदं च क्रतुना यस्मात्मन्त्र
वद्धिर्दूयासिता॥ पायस्रा स्थासमाज्ञापि. त्वं विख्याजिनद्विजः। त्रिवर्ग्गपितृनामान्यः सर्व्वस्तु कृ सर्व्वविक्रयी॥ पायस्वी मूषसिश्राय न्नादि कौवेष्कोदवनौ दे
सानूदामक्ष्ववर्णा न कश्शन्ध्वलयनौ। अक्रस्वनूपामरुपदा. मक्षमालावलम्बिनी। ध्यायर्णिनापूपमाना रुन्दयानूक्ष्टरात्रुनी॥ एवं ध्यानाद्वसद्देवा. नै
गमनावागयादनि। सूर्यो निविशमन्त्रेण. स्यादावमनमूलमी॥ सायाद्विष्णुमिति सूक्तिर्म्मार्ज्जनं तु समन्त्रवत्। रुत्वीत्विजपयिवाकाशे. आकाशोद्बृविमस्तका॥
मस्तकं वनथाकाशे कुम्भीवनवध्वा क्षिपेत्। कुम्भिगर्द्धनवधा. बाकाशे दद. यीस्मृतं॥ ग्निवसावग्निवः शुद्धा. मार्ज्जनं कुर्य्यादनः वायुनाद्पिपादे १४१
या. वायव्याद विवन्दनः॥ मन्त्रस्नानादयोपरं ब्राह्मं स्नानमिदं स्मृतं। ब्राह्मस्नानेन यः स्नातः. स बाह्याभ्यन्तरः शुचिः॥ सर्व्वत्र वार्हतामेति. देवपूजा
दिकर्म्मणि। नक्तं दिवं निमज्जाप्सु. कैवर्त्ताः किमु पावनाः॥ शतशोऽपि तथा स्नाता. न शुद्धा भावदूषिताः॥ अन्तःस्कन्दसंयुता नाभिरुमिः पवित्रयत्॥ किंः
पावनैः प्रकीर्त्तितः. पापशाकृत्स्नधूतथाः॥ स स्नातः सर्व्वतीर्थेषु. स सर्व्वमलवर्जितः॥ मनः क्रतुर्णनिर्विष्टं तायस्य निर्म्मलं। तदेव निर्म्मलं च
ना. यथा स्यात्कुन्मूनगत्र॥ विष्णुवाक्यानुपसन्नः स्यात्. तदा स्थानानाथक्रविनु। अस्माच्छुभादिशुद्ध्यर्थं. ज्ञानी नार्थं सदाग्रयन्। नदाग्रयतनियमं. सं
क्षीयन्तमनामलाः। संक्षीयमाणः सम्मला. विश्वेशानूपकानुयाम्॥ इदं गंगाव मूत्त्रस्ता. ययौ त्रस्ताविगत्कामा। विश्वेश्वानूपक्त्ररुतुः सदावाया

मनान्तरे। प्रातिस्मृतिस्यामुदितं तस्मात्समन्तू संग्रयेत्॥ कृत्वा दान्तु तदा जप्त्वा जलमादाय पाणिना। कुर्याद्वाथः मन्त्रेण त्रिपिबेत्स्वयमघमर्षणं॥ नि
मज्याप्सु यथाविद्वान् जपेत्त्रिरघमर्षणं। यथाश्वमेधावभृथ, स्तथा सा स्यात्कथाघ्नवं॥ जले वापि स्थले वापि, यः कुर्यादघमर्षणं तस्याघौघा विन
श्यन्ति, यथा सूर्योदये तमः॥ ॐ ऋदं मन्त्रेण तनज्योक्षा, कुर्यादाचमनं द्विजः। अपवार्योः क्वचिद्दिक्षु क्षिः स्वाहेदन वायवे॥ सूर्यार्घ्यं च सिक्त्वा पू, उदायीः
विन्ध्यनामूर्ध्वश्च त्रियक्षस्तं वद्धार स्रावाक्षाति वसाम्नी॥ गायत्रीं त्रिपदां साढीनां, महाव्याहृतिपूर्विकां। प्रणवाद्यां जपेत्तिष्ठन्, क्षिपदञ्जलिनाञ्च
यी॥ ततश्च जातवेदनाप्सु, मन्त्रदत्तानाम वाद्धसाः सूर्योपयत्रस्थलीयक्ष, गोलावजदनान्त्व॥ विवस्वतः सहायार्घ, याद्रिक्षानञ्जलीजल्ति। [illegible]
दनागमय, सापि मन्त्रदत्तां लक्षणं॥ प्रातस्ताव ऊर्ध्वं स्थित्वा, यावत्सूर्यस्य दर्शनं। उपविश्य जपेत्सायं, मध्याह्नमापि लाकनात्॥ काल[illegible]पानका[illegible]द्वि
जन सन्धिकालपूना। सूर्योदयास्तमय, तस्माद्वह्नीदर्शनं क्षिपेत्॥ विधिनापि कृता सन्ध्या कालातीताद्फलालभ्वतु। सूर्यमवहिन्द, क्षाला, [illegible]पूर्ये
था॥ जले वा मग्नं कृत्वा, या सन्ध्या वपिता द्विजैः वृषली सा परिज्ञेया, रक्षोगणमुदावहा॥ उदयास्तमूदूर्ध्वः, त्रिसन्ध्यावतितेतायी। [illegible]
स्कन्न, मन्त्राव प्रायश्चित्तादिदा॥ सहस्रकृत्वा गायत्र्याः शतकृत्वा पवायुनः दशकृत्वाथवा देव्याः कुर्यात्सौरीमुपस्थितिं॥ सहस्रपरमां देवीं, शतमः
मध्यां दशावरां। गायत्रीं यो जपेद्विप्रो, न स पापैः प्रलिप्यते॥ त्रिजाप्त्यनुवार्च्चीत, सूक्तं वायो वृषे जपन्। नित्यसंकल्पमथवा, ब्राह्मेण मन्त्रतोऽथवा॥

एतानि स्नायस्थानानि. पवित्राणि कृतानि च। रक्तचन्दनमिश्रेण रक्तैः कुसुमैः कुशैः॥ पदांके नागमोकैर्वा मन्त्रैरर्घ्यं प्रदापयेत्। सूर्य्यैतः सवि
तायन. मन्त्रैर्वा लाक्षमर्घ्यितं॥ सूर्य्यैतः सवितासूर्य, सूर्यानुग्रहकरः सूर्यनिरः। ब्रह्माधीन्द्रनन्ददाल्यायुः पूजयद्वा स्त्रिकमान्यपि॥ सूर्यं दिन्यूद्धसूदिश्यां द
पिचषदिवाकरः॥ इति दिव्यस्य गर्भोस्मै, तयीनूयायमर्यमा॥ ततस्तु नामभताकृष्ट ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः॥ इन्द्राद्याखिलादेवा, मरीच्याद्याम
हर्षयः॥ मानवा मनुमुख्याश्च. याम्याः पितामहाः॥ ततस्तर्प्यविधायस्थे. ततस्तर्पणमाचरेत्॥ दर्भान् सदर्भानादायन्त सपकवपेववा। साग्रा
न्समूलान् छिन्नान् द्विजो दक्षिणपाणिना॥ सूत्राबद्धनसव्यान. तर्पयन् ऋषिनायकान्। ब्रह्मादीनखिलान्देवा. मरीच्यादीस्तथा मुनीन्॥ चन्दना १५८
गुरुकर्पूर. गन्धवत् कुसुमैर्जलैः। तर्पयेत् कुविरिस्कापे. सूर्यान्वितसमुद्भवान्॥ सनकादीन्मनुष्यांश्च, निवीती तर्पयेद्द्वयेः। सकुशं हृदयमध्ये
तु. कृत्वा दर्भान् कुशान् द्विजः॥ कव्यवालानलादींश्च, पितॄन्दिव्यान् प्रतर्पयेत्। प्राचीनावीतिका दर्भै. द्विगुणोत्कृततिलमिश्रितैः॥ पदोगुरुकृतयादग्धा.
सफलानि निसन्ध्याया॥ ध्येयार्थी वा कुलो जातु. न कुर्यात्तिलतर्पणं॥ यदि कुर्यात् कृतः कुर्यात्. कृष्णैश्चवतिलैः कृता। चतुर्दशयमान्पश्चा. तर्पय
न्नामरुद्रवान्॥ ततः स्वगोत्रजान्श्चार्थ्य. तर्पयन् स्वपितॄन् मृदा। सव्यजानु निपात्य न. पितृतीर्थेन वाग्यतः॥ एकैकमञ्जलिं दद्या. द्वौ द्वौ च सनकादिका.
॥ पितॄनस्त्रीन्प्रवीक्ष्छन्ति. स्त्रियश्चैकैकमञ्जलिं॥ सङ्गुल्यग्रेस्मृतन्दैवं. मार्षमङ्गुलिमूलकं। ब्राह्ममङ्गुष्ठमूलन्तु पाणिमध्ये प्रजापतेः॥ मध्याङ्गुष्ठ

प्रदक्षिणाऽष्टये[illegible]र्थप्रवरकं तं। नवर्त्तमुख्यरत्नविद्यान्. पिदश्चानृपिरूतर्पणं। उदीरनामभिरस. स्नायस्तुन ङ्गाध्यान। ॐ वरुणाय पितृस्य.
ऽस्वधायिसु स्व[illegible]ठनू॥ यत्र रूपिनर्स्यरूद्वत्म धूमाना ङ्मित्री। नभावः पितरण्याह्वा. प ० नूसिये ऽज्ञालस्तु पि॥ स्नात्वा कास्कर्पणे ः
दवर्षिपिरूमानवा रूयानुसर्व्वपितरा. मातृमातामहादयः॥ स्नूतानकूलकादीनां. सफदीपनिवासिनां। स्नात्वा स्तुवनाल्लाका. पिदमस्तुनिल्लादकं.
॥यथास्माकं कूलजाता. अयूता गोत्रिणो मृताः। ते सर्व्वे तृप्तिमायान्तु वस्त्रनिष्पीडसादकैः॥ स्नानिकार्यं ततः कृत्वा वदास्यासनं तत्यव नूत्रू. स्य
स्यासं यवरुधास्यान् स्नीकावार्थविवारने॥ स्नास्यायण्यउपन्द्याधि. त्रिष्यस्यः प्रतिपादनं। लब्धस्यपरिपालार्थ. मलब्धस्यवलब्धये॥ दानानामूः
पयायाद्धि स्वरुतूर्त्ति ववर्द्धयतायानः कृत्यमिदंयाकं द्विजानांद्विजोत्तम॥ स्नूथवाग्रानतूत्थायकृत्वावण्यकमवव। गौवावमनमाभयः. रुक्
यदन्कधारनं॥ विप्लोश्च सर्व्वगात्राणि प्रातःसन्ध्यां समाचरन्। वदार्थानपिगच्छत्. गास्नानिविविधान्यपि॥ स्नूथायपयकूवानूभिष्यान् ङ्गिमन्
धासमन्विता नूडयपादीन्यवदाथि प्रागन्कमादिसिद्धये॥ ततामश्चान्कासिद्धार्थ पूर्व्वोक्तं स्नानमाचरन्। स्नात्वामश्चान्त्रिकायश्च सूयासीन वि
वक्षण॥ नवयौवनकिन्नाङ्गी शुद्धस्फटिकनिर्म्मला। त्रिकूटकूटसमायुक्ता. सावित्री ब्रह्मदेवता॥ कण्यपर्षिसमायुक्ता. यजुर्वेदस्वरूपिणी।
शुक्लाम्बरधरानूरी. रक्तास्यकमलापतां॥ देवतांपरिपूजाय. नैत्यकं विधिमाचरन्। पावनाग्निसमूह्वाल्योपेन्द्रदर्व्वं समाचरन्॥ निष्पावान्

कोद्रवान्माषान्, कलायांश्चणकांस्त्यजेत्। नीलपक्वविपक्वान्नं, सर्व्वं लवणमुत्सृजेत्॥ आरकांस्यमसृवांश्च, वर्त्तुलावनटांस्तथा। उक्ताङषीपः
यूषितं चैत्यदेवविवर्ज्जयेत्॥ दर्भपाणिः समाचम्य प्राणायामं विधाय च। वायुस्थादिवीति मन्त्रेण, पर्युक्षणमथाचरेत्॥ प्रदक्षिणं च यः पर्युक्ष्य, पिण्डपाचि
स्थापयेद्वै कुशान्। त्रिकोदेवमन्त्रेण रक्षां कुर्य्यात्तु सूत्रं मूखःपाठिष्यानन्तं समस्यार्थे सान्द्रपुष्पाः क्षेत्रे तथा। कृत्वा आस्यं कुर्यात् स्थितः स्वाहाक्षाः प्रज
वादिकाः॥ ॐ भूर्भुवः स्वः स्वाहा इति, क्रियादयाकथार्हति। न थादवकन्त स्याद्या, हृद्याप्चषतः क्रीः॥ प्रमायनूष्मभकाचरः, तथास्विष्टकृती दर्वी।
विन्येस्यंश्चापिदर्व्याः कृमी दयाकृता वलि॥ सर्वेस्यंश्चापि कृतस्या, नमः दयाकृदूकृत। न दक्षिणे पिदृस्यंश्च, यावीनावीनिकावदेत्॥ निर्ल्लेख १५९
जनादकान्नरः त्रिगान्यौ यज्ञोपवीतेन तु। नमाव्रक्षादिदेवस्या, नमादयाकृदूकृत॥ निवीती यनकादिस्यः पितृस्यस्त्वपसव्यवान्। कृत्तु मार्ग
ति कर्म्मसिद्धयस्तु सिः यूक्कल्मषं॥ अयसमातास्रवहिका, दस्कस्कमयदा। भूभूगः क्षीणदक्षिण्यः, विद्यार्थी गुरुपासकः॥ यतीव्रतक्षावा च
मत्तनधर्म्महितकाः॥ सुतिपिः पञ्चकाङ्क्षा यो नूवानः श्रोत्रियावरः॥ मान्यावती स्कन्दस्कन्नी, व्रक्षलाकमसीयता। सूपिण्ड्यपाकस्तु निवीत्वे वा न्नंति
श्चलैसवत्॥ सूत्रार्थे निसमायाम, पापापात्रेन विक्रयत्॥ गुनाश्वः पार्थिवानाश्वः व्यपवीयाय पवापिनः॥ काकानाशः कमीनाशः, वदितन्निकिव
कुविविन्द्रवानुगवायवाः स्नीमात्वेनेः स्तनाश्वसः॥ एतिस्कन्क्वितिदपिण्डं, काकाकृमीमयार्थ्यविं। श्वानीश्वोश्वावनावलीविवस्वानकूलाक्रवो॥

तास्यो [illegible]ष्टं प्रदास्यामि. स्थानानामतानवङ्कियेक्षो। देवा मनुष्याः पन्नगा. यक्षा रक्षोरगाः खगाः। दैत्याः सिद्धाः पिशाचाश्च. प्रेतभूताश्च दानवाः। र
क्षांसि ग[illegible] वञ्छथि. मद्दत्तान्नाभिलङ्क्षकाः॥ कृमिकीटपतङ्गाद्याः कर्मबन्धाबुभुक्षिताः। तृप्त्यर्थमन्नं हि मया दत्तं तेषां मुदस्त्विदं॥ ०ः ततः कृतबलि
दत्वा कालं गोदोहमात्रकं। प्रतीक्षातिथिमायान्तं विशेषाद्गृहमेधिनः॥ सुदत्वा वायसबलिं. नित्यश्राद्धं समाचरेत्॥ नित्यश्राद्धस्वसामर्थ्याश्री
[illegible]तकामथापि वा॥ भोजयेत्पितृयज्ञार्थं दद्यादुद्धृत्य दुर्बलः॥ नित्यश्राद्धे देवहीनं. नियमादिविवर्जितं॥ दक्षिणारहितं त्वेकद्वाहस्ताकृतव्रतादि
नं। पितृयज्ञविधायत्कं स्वस्ववृ[illegible]नम[illegible]॥ सुदूरासनमभ्यस्य. उज्ज्वालनगिगुरुः सदा सुगन्धिः सुमनाः स्रग्वी. शुचिवासा ह्यदानिकः॥ ः
यागस्य उदगस्यावा. उदुत्तीनचित्रसवती। [illegible]थायान्नमनग्नकृदुपविष्टादधस्था॥ सुपाकान्नविधानेन कृत्वाग्नौ यानु स्वधां द्विजाः। प्रदद्याद्धु
वः पनयस्तु वनपनयनथा॥ कृतानीयनयस्वादु त्यक्त्वा कर्मो बलिप्रदं। सक्तुर्वा पडपस्य ग्य. प्राणायाक्तानि पंचकं॥ दद्याज्जलं च कृत्वापोद
र्शयानि स्वयमन्नधीः। दर्शयानि स्वयास्तु कं. न[illegible]यदामानवाश्रमा॥ कीटकीटादि संरक्त स्वदग्नीयात्स्वदर्शकः। यावद्धवन्नमग्नीया. न्नकयाकुक्षु
गात्तुनात्त्वा॥ उंजगयितवस्मात्र याचन्नाका[illegible]तुलास्तुलाः। सूनामी ननयास्तुकं. [illegible]तुंकं कौवलामृ तं॥ सूनूपीयन तः कीर्त्त. नद्भेपानीयम
वा॥ सूमृताविधानमसा त्यवैप्राण्योदकं स्वकृत्॥ यानगोष्ठक्षियकृष्मौ नायमन्त्रमिमंपठन्॥ सूयकालिनकस्मात्स्य दक्षिणाङ्गुष्ठमूलतः॥

𑐱𑑂𑐬𑐷𑐔𑐰𑐥𑐹𑐬𑑂𑐞𑐐𑐶𑐬𑐶𑐮𑐫. 𑐥𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐵𑐬𑑂𑐧𑐸𑐡𑐣𑐶𑐰𑐵𑐳𑐶𑐣𑐷𑑋 𑐄𑐜𑑂𑐜𑐶𑐫𑐵𑐣𑐎𑐵𑐩𑐬𑐹𑐥𑐵. 𑐩𑐎𑐸𑐫𑐵𑐩𑐹𑐮𑐣𑐶𑐰𑐵𑐳𑐶𑐣𑐷𑑌 𑐥𑐸𑐣𑐬𑑂𑐰𑐵𑐰𑐩𑐫𑐵𑐩𑐢𑐵𑐰𑐷 𑐱𑐸𑐡𑑂𑐢𑐶𑐬𑑂𑐴𑐮𑑂𑐮𑐵𑐫𑐥𑐫𑐣𑑂𑐣 𑐣𑑅𑑌 𑐴𑑂𑐬𑐳𑑂𑐣𑐵𑐡𑐎
𑐩𑐵𑐡𑐵𑐫. 𑐩𑐣𑑂𑐟𑑂𑐬𑐩𑐣𑐡𑐹𑐡𑐷𑐰𑐫𑐩𑑂𑑌 𑐳𑑂𑐬𑐹 𑐎𑑂𑐬𑐸𑐒𑑂𑐐𑐩𑐵𑐟𑑂𑐬𑑅 𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐲. 𑐳𑑂𑐟𑑂𑐬𑐎𑑂𑐬𑐸𑐒𑑂𑐐𑐳𑑅 𑐫𑐩𑐵𑐕𑐶 𑐣𑑅𑑌 𑐴𑐹𑑄𑐐𑑅 𑐳𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐳𑑂𑐫𑐵𑐄𑐐𑐣𑑅 𑐫𑐸𑐬𑐸𑑅 𑐥𑑂𑐬𑐵𑐞𑐵𑐣𑐸𑐰𑐶𑐣𑑂𑐡𑐎𑐸𑐬𑐸𑐎𑑂𑐬𑐸𑑌 𑐴𑐹𑑄 𑐫𑐣𑑂𑐟𑑂𑐬𑐷𑐥𑐰𑐶𑐳𑐷𑐎
𑐮𑑂𑐥. 𑐫𑐎𑐵𑐮𑑂𑐮𑐵𑐰𑐩𑐮𑑀𑐎𑐾𑐰𑐷𑑋 𑐣𑐣𑐵𑐣𑑂𑐣𑐫𑐰𑐶𑐡𑑂𑐫𑐵 𑐩𑐵𑐬𑑂𑐐 𑐩𑐣𑑂𑐟𑑂𑐬𑐵𑐣 𑐣𑐵𑐩𑐹𑐡𑐷𑐰𑐫𑐩𑑂𑑌 𑐳𑑂𑐬𑐹𑐩𑑂𑐣𑐶𑐰𑐵 𑐰𑑂𑐫𑐵𑐫𑐥𑐣𑐹𑐢𑑂𑐫𑐵 𑐎𑐹𑐮𑐸 𑐫𑐵𑐠𑐰𑐵𑐣𑐹𑐥𑐰𑐣𑐥𑐶𑐣𑑅𑑌 𑐡𑐎𑑂𑐮𑐵𑐰𑐎𑐵𑐞𑐣𑑅𑐳𑑂𑐫𑐵𑐄𑐰
𑐫𑐣𑑂𑐣𑐳𑑂𑐟𑐸𑐩𑐳𑐹𑐬𑐰𑐷𑑌 𑐥𑑂𑐬𑐵𑐞𑐵𑐥𑐵𑐣𑐳𑐩𑐵𑐣𑐵𑐣𑐵. 𑐩𑐹𑐡𑐵𑐣𑐰𑑂𑐫𑐵𑐣𑐫𑐵𑐳𑑂𑐟𑐠𑐵𑑋 𑐳𑑂𑐬𑐹𑐣𑑂𑐣𑐿 𑐥𑐹𑐲𑑂𑐛𑐶𑐎𑐣𑐰𑐱𑑂𑐫𑐳𑑂𑐟𑐸 𑐩𑐣𑐳𑐵 𑐳𑑂𑐰𑐰𑑂𑐫𑐵𑐡𑐣𑐿 𑐳𑑂𑐣𑐹𑐬𑐰𑐷𑑌 𑐳𑐩𑐹𑐡𑑂𑐬𑐵 𑐰𑐄𑐰𑐵𑐐𑑂𑐣𑐶𑐐𑑂𑐫. 𑐧𑑂𑐬𑐴𑑂𑐩𑐾𑐱𑑂𑐰𑐬𑐢𑑂𑐫
𑐳𑑂𑐫𑐵𑐣𑐣𑑂𑐡𑐣𑑅 𑐳𑐩𑐵𑐳𑐰𑐡𑐟𑑂𑐟𑑄 𑐫𑐬𑐸. 𑐡𑐐𑐾𑐲𑑄𑐅𑐰𑐫𑐵𑐣𑑂𑐰𑐶𑐩𑑌 𑐩𑐹𑐬𑐰𑐐𑐸𑐲𑑂𑐛𑐶𑐣𑐣𑑅 𑐎𑐺𑐟𑑂𑐰𑐵 𑐥𑐹𑐰𑐵𑐮𑐐𑑂𑐬𑐰𑐞𑐵𑐡𑐶𑐬𑐶𑑅 𑐳𑑂𑐣𑐹𑐩𑐶𑐰𑐵𑐎𑐡𑐶𑐰𑐵𑐐𑐾𑐲𑑄 𑐣𑐩𑑅 𑐫𑐣𑑂𑐟𑑂𑐬𑐶 𑐳𑐩𑐵𑑅 𑑑𑑓𑑐
𑐰𑐬𑐸𑐣𑑌 𑐩𑐺𑐡𑐐𑑀𑐲𑑂𑐛𑐣𑐡𑐷𑐟𑐷𑐬. 𑐳𑐣𑑂𑐢𑑂𑐫𑐵𑐡𑐐𑐐𑐸𑐮𑐵𑐎𑑂𑐬𑐩𑐵𑐣𑑋 𑐳𑐟𑑂𑐎𑐸𑐡𑐳𑑂𑐫𑐵𑐎𑐸𑐣𑐐𑐸𑐮𑑂𑐮𑐵 𑐎𑐸𑐣𑐣𑑂𑐩𑐵𑐣𑐶𑐰𑐳𑐣𑑂𑐣𑐶𑐢𑑂𑐫𑐿𑑌 𑐄𑐥𑐵𑐳𑐶𑐣𑐵𑐰𑐡𑐶𑑅 𑐳𑐣𑑂𑐢𑑂𑐫𑐵. 𑐡𑐶𑐰𑐵𑐩𑐾𑐠𑐸𑐣𑐥𑐵
𑐣𑐎𑑄𑑋 𑐣𑐩𑐫𑐡𑐣𑐺𑐟𑐵 𑐎𑐵𑐫𑐷. 𑐩𑐫𑐐𑐣𑑂𑐰𑐖𑐩𑐰𑐰𑑌 𑐳𑐵𑐩𑐰𑐡𑐾𑐳𑑂𑐰𑐣𑐹𑐥𑐳𑑅. 𑐰𑐳𑐶𑐲𑑂𑐛𑐬𑑂𑐲𑐶𑐳𑐩𑐵𑐫𑐸𑐣𑐷𑑋 𑐎𑐲𑑂𑐞𑐹 𑐳𑑂𑐣𑐵𑐎𑐺𑐲𑑂𑐞𑐰𑐳𑐣𑐷. 𑐩𑐣𑐵𑐎𑐹𑐳𑑂𑐰𑐰𑐮𑐶𑐟𑐫𑑁𑐰𑐣𑐷𑑌 𑐳𑐰𑐳𑑂𑐰
𑐣𑐷 𑐩𑐵𑐬𑑂𑐎𑐫𑐵𑐣𑐷. 𑐥𑐶𑐥𑑂𑐥𑐮𑐷𑐰𑐶𑐲𑑂𑐚𑐸𑐡𑐰𑐣𑐷𑑋 𑐖𑐐𑐣𑐷𑐰𑐺𑐣𑑂𑐡𑐳𑐵𑐫𑐹𑐎𑐷. 𑐱𑑂𑐬𑐵𑐫𑐡𑐎𑐵𑐘𑑂𑐔𑐣𑐵𑐥𑐰𑐷𑑌 𑐳𑐹𑐩𑑂𑐣𑐶𑐢𑑂𑐫𑐟𑐶𑐰𑐩𑐣𑑂𑐟𑑂𑐬𑐞. 𑐰𑐶𑐢𑐵𑐫𑐵𑐰𑐩𑐣𑐳𑐹𑐢𑐷𑑅 𑐥𑐵𑐔𑑂𑐔𑐶𑐩𑐷𑐫𑐵𑐄𑐥𑐮𑐵𑐰𑑅
𑐫𑐵𑐰𑐣𑑂𑐣𑐎𑐺𑐰𑐡𑐬𑑂𑐱𑐣𑐷𑑌 𑐳𑐹𑐣𑐶𑐬𑑂𑐠𑐶𑐳𑐵𑐫𑐩𑐵𑐫𑐵𑐩𑑂. 𑐩𑐥𑐶𑐰𑐵𑐴𑐹𑐣𑑂𑐴𑐾𑐡𑐿𑑅𑑋 𑐳𑐎𑑂𑐎𑐰𑐵𑐥𑐶𑐎𑐮𑑂𑐮𑐵𑐳𑐎𑐾. 𑐣𑐶𑐐𑑅𑐥𑑂𑐫𑐵𑐎𑐹𑐥𑑂𑐬𑐡𑐬𑑂𑐣𑐳𑐹𑐢𑐷𑑅𑑌 𑐴𑐹𑑄 𑐎𑐺𑐡𑐶𑐰𑐵𑐎𑐬𑑂𑐩𑑂𑐩 𑐎𑐺𑐟𑑂𑐰𑐵. 𑐊𑐎𑑅 𑐣𑑅 𑐥
𑑐𑐣𑐫𑐵𑑐𑐣𑐿𑑅𑑋 𑐊𑐎𑐎𑐵𑐲𑑂𑐛𑐩𑐫𑑀𑐐𑑂𑐫𑐵𑐫𑐵𑑄 𑐟𑐵𑐟𑐶𑐡𑐹𑐬𑐦𑐵𑐠𑐳𑐩𑑂𑐩𑐶𑐐𑐾𑐣𑐹𑑌 𑐣𑐡𑐹𑐐𑐣𑑅 𑐳𑐩𑐵𑐬𑐰𑑂𑐫𑐵𑐣. 𑐊𑐲𑐣𑐶𑐟𑑂𑐫𑐣𑐣𑐵𑐰𑐶𑐢𑐶𑑅𑑌 𑐴𑐹𑑄 𑐟𑑂𑐰𑑄 𑐫𑐩𑐵𑐳𑐸𑐰𑐣𑐸𑐰𑐶𑐡𑑂𑐫𑐵 𑐣𑐵𑐰𑐳𑐷𑐡𑐣𑐶𑐎𑐬𑑂𑐡𑑂𑐢𑐶

वित्॥ ॥इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे सदाचारो नाम पञ्चत्रिंशत्तमोध्यायः॥ ३५॥ ॥स्कन्द उवाच॥ पुनर्विशेषं वक्ष्यामि सदाचार
स्य कुम्भज। यं कृत्वा विधिना धीमान्नाज्ञानतिमिरं व्रजेत्॥ ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्यास्त्रयो वर्णा द्विजाः स्मृताः॥ प्रथमं मातृतो जन्म द्वितीयं चो
पनायनात्॥ अत्र संक्रियाः प्रवक्ष्यामि गर्भाधानादि वैदिकीः। ऋतौ ष्वीन सूचीगर्भे रे, मेगी मूलं मघां त्यजेत्॥ स्पन्दनात्प्राक् पुंसवनं, सीमन्तोन्न
यनं ततः॥ मासि षष्ठेऽष्टमे वापि, जातेथो जातकर्म वात्॥ नामैकादशेऽह्नि चतुर्थे मासि निष्क्रमः॥ मासेऽन्नप्राशनं षष्ठे चूडाकर्म यथा
कुलम्॥ गमनं नात्र जायते बैजं गर्भजमेव वा॥ स्त्रीणाममन्त्रकाः क्रियाः स्युः, पाणिग्राहस्तु मन्त्रतः॥ गर्भाष्टमेऽष्टमे वाब्दे, सावित्री ब्राह्मणोऽर्हति नृ
पस्यैकादशे वैश्यो द्वादशे वा यथाकुलम्॥ ब्रह्मवर्चसवृद्ध्यर्थं, विप्रस्य पञ्चमेऽर्हति। षष्ठे बलार्थिनः पाणि, मौञ्जी वैश्याष्टमे प्रिया॥ महा
व्याहृतिपूर्वं च, वेदमध्यापयेद्गुरुः॥ उपनीय व्रतं शिष्यं, शौचाचारव्रतान्वितम्॥ पूर्वोक्तविधिना शौचं, कुर्यादाचमनं तथा दन्तान्जिह्वां
विशोध्याथ कृत्वा मलविशोधनम्॥ स्नात्वा पूतो वरुणैर्मन्त्रैः प्राणानायम्य यत्नतः॥ उपस्थानं रवेः कृत्वा सन्ध्यां, यावदुदयावधि॥ समित्कार्यं
ततः कृत्वा ब्राह्मणानभिवादयेत्॥ ब्रुवन्नमुकगोत्रोऽहम्, अभिवादये इति स्थापि॥ अभिवादनशीलस्य, वृद्धसेवावतस्तथा॥ आयुर्विद्या बलं बुद्धि,
र्वर्द्धन्ते दिनाधिकम्॥ सुधीमान्गुरुं नामाद्रूनः प्रायन्तस्येनिवदेत्॥ वाक्मनसा कायवाचा हितं तस्याचरेत्सदा॥ शुश्रूषायां गुरोर्नित्यं कुर्यान्नुत्सा

ष्ठाफल्गुनविरूढा। गकाः रुतनज्ञाः ष्टु वयोज्ञाद्रकाश्चावसूत्रकाः। आधाययन्मारखलादपत्रा. यथिमाऊनमवचा। सूनिन्द्योमूवयक्रेस्त्रो. ब्राह्मः
ग्रोष्ठात्मवृद्धये॥ ब्राह्मणक्षत्रियविशा. मासि मस्याव सान नशोक्तेक्त वर्याक्रमणस्या. रूववरुन्दाय लक्षिता॥ वाग्यता गुर्वनुक्राता रुंजातानामक्र
त्ययनु। एकान्नैन समश्लाया क्रुद्धश्लायारूथयदि॥ सूनावाग्यमना यूथा. मस्त्रन्यैवशातिकाऊनी। सूपूर्वलाकविविक्र्. तस्मालत्यायवर्जयन्मान
द्विरुंजीतवैकास्मि दिवाक्वायिद्विजोत्तमः। सायंप्रातर्द्विजाग्नी यः. दग्निकार्यविधानवान्॥ मधुमांसं प्राणिहिंसा शाकस्त्रालालोकलाञ्छना। स्त्रियो य
र्येषिताः क्लिष्टं. विवादं परिवर्जयन्॥ डोरनायनिकः काला. ब्रह्मसूत्रविद्याम्यात्। स्वाध्यायसाधाविद्याः. दारस्तुक्लिगदव्रतः॥ नतायूर्द्ध्वं न संस्का
र्याः पतिताधर्मवर्जिताः। व्रात्यस्तामनयज्ञन्त. न तु यातिरात्रविरूध्यधः॥ सावित्रीपतितैः सार्द्धं सम्बन्धं न समाचरन्। नुवेवायश्यौवव्रतास्के. क्रौ
मात्रम्मं द्विजन्मनां॥ मौञ्जी त्रिवृत् समा श्लक्ष्णा. विप्राणां मेखला मता। मूञ्जस्नावविधानतश्चा. कुशाश्मन्तकवल्वजैः। ग्रन्थिनैकेन संयुक्तास्त्रिभि
ःपञ्चभिस्तथा। उपवीतं क्रमेण स्यात् कार्पासं शाणमाविकं॥ ऊर्द्ध्ववृतं तु तत्सूत्रं त्रिवृदायुर्विवृद्धये। बिल्वपालाशआर्द्रदण्डा. ब्राह्मणस्य तु पस्या
रु॥ न्यग्रोधवालदलयोः पीलूदुम्बरयोर्विशः। क्रामौलिमाल ललाट स्वा नासामूर्द्धप्रमाणतः॥ ब्रह्मक्षत्रविशान्त्वेतु स्त्वग्गन्धाद्यानाग्निदूषित.
ःप्रदक्षिणपरीत्याग्निं. मृगस्कयदिवाकर्त्री॥ दण्डाजिनोपवीतानि स्वयं भैक्ष्यं यथादितः। मातृ मातृष्वसृस्वसृ. पितृष्वसृपूर्वस्यताः॥ प्रथमं

त्रिकालीयां स्नूर्नता यावन्नोपनयनम्। यावद्वेदमधीयत ब्रह्मनूपदव्रतानि च॥ ब्रह्मचारी सवलाव. ऊर्द्ध्वं स्नानागृहोत्सवनु। ब्राह्मकामायूध्र कुर्वीता.
द्वितीयस्कृतनिष्ठितः॥ भिक्षाचरणं तु कुर्वीत. यावत्तु स्याद्यूपः॥ कायः॥ २ शौचमंसमार्जित्य यः पुनर्ब्रह्मचर्याकृत्॥ नाश्नीयान्निर्वपनं स्कन्दं वा स्यात्स्वप्नो
ग्रवे मेर्जितः॥ स्नानाश्रमी न निष्ठन्तु दिनमकामयि द्विजः॥ ऊर्द्ध्वं शौ मैत्र गन्धानि स्वाध्यायविरुद्धतर्पणं। कुर्वीतोपाश्रमक्षुत्क्षा. नाश्नीत तू लमा स्नूः
यात्॥ मेखलाजिनदण्डोपवीतलिङ्गं स्याद्ब्रह्मचारिणः॥ दक्षिणोत्तदयस्काधि. नखलोमवनस्थितं॥ शिखोपादियत्तु कामूयलक्षणम्। एवमा
कृतकीनस्तु प्रायश्चित्तादि दिन दिन॥ जीर्ण्णं कमण्डलुं दण्डमुपवीतासनं नैव। अप्सु मवतानि निःक्षिपेत् गृहीतान्यच्च मन्त्रवत्॥ विदध्यात् षट्त्रिं
वर्षं क्रमात् केवलं सर्वक्रमात्। ब्राह्मणस्य चतुर्विंशो. गार्हस्थ्यं प्रतिपद्यते॥ तथा यज्ञोपवीतस्य सर्वस्माकूर्त कर्म्मण॥ द्विजातीनां प्रतिर्विधानु
तुर्णिः॥ अयसः श्रियः॥ वेदाध्ययनस्य विसर्गमेव. विदध्यात् तु प्रणवं सदा। स्नानं स्नानाद्विनाय स्मात् यात् शाभायिन सिद्ध्यः॥ वेदस्य वेदनंश्राकीर्त्ता यस्त्री
त्रिपदा पत्ता॥ निस्पृहिः पुण्यवाच्याहिर्मैकाच्याह्न निति सकृ॥ सकृत्स्वाध्यायि कर्म्म विशिष्ट भवेत उपन्यसा॥ मायेवविहितयति दिने महापादयिमूच्यता.
॥ स्नूत्वा समयि यास्यस्य नू पुनि पश्रमनन्यधीः॥ सर्वाम मूर्त्ति गृह्यात्मा यावं ब्रह्माधिगच्छति॥ त्रिवर्षं समप्राप्य स्वर्त्त्यवः स्वाध्यायनियतो गायत्रीं
वसावित्र्या. स्त्रियाच दाक्षूदूष्यहन्तु॥ एतदेतन्म मासेऽ. उपनयाद्भादमि यूप्तिकी॥ सन्ध्यायां वेदविद्विप्रा. व द यून युज्यते॥ विधिवत्तवर्द्दिगयुलो.

उपवकस्तु दीविम ॥ उ पांशुस्कन्धन युणः साकश्रामानसस्कन ॥ सुधाय्यवदानुसंदो वा. वदत्याग क्रिपाद्विजः ॥ स्ववर्ण्णपूर्ण्णधवणा. दानस्य फलम
श्नुते ॥ अकामिमव सदास्यस्य. रूपस्कन्धे द्विजोत्तमः ॥ अरस्य स्यासादि विप्रस्य. यव मन्त्र पठेत्तत ॥ दित्वाग्रतव धायन त्यान्यकुप ऋतुमि
कृति । सर्वाण्णी त्वनुमूलस्य. आमकाजीन्दध्रू कुति ॥ उपनीयतयः शिष्यं वदमध्यापयेद्द्विजः ॥ सकल्पं सरहस्यं च तमाचार्यं विदुर्बुधाः ॥ या
ध्यायस्य च वदेत्. अन्यग्रामाद्यधिवासा वा. वेदार्थ सडयाश्रया. विद्भिः पविंशायत ॥ यथाविधि निषेकानि यः कर्म कुरुते द्विजः ॥ संभाव
यत्यन्नेन. स गुरुः सद्भिः कीर्त्यते ॥ सूम्याः श्वेयं यः मयज्ञाः सुन्निष्ठमादि कान्नम्रवान् । य कश्रयणविकुर्म्माना. यो ववर्णा मिविश्यत ॥ विप्राणांज्ञ
नताश्चष्ठं वादज्ञानानुवीर्येण ॥ वैश्यानां धान्यधनतः शूद्राणामनुजन्मतः ॥ यथा दारुमयो हस्ती यथा चर्ममयो मृगः ॥ यथा विप्रोनधीयानस्त्र
यामी नामधारिणः ॥ स्वप्नसिक्त्वा ब्रह्मचारी द्विजः शुक्रमकामतः ॥ स्नात्वार्कमर्च्चयित्वा त्रिः पुनर्म्मासिं त्यृचं जपेत् ॥ स्वकर्म्मणि च नानास्य. वदः
यज्ञवनाक्रिया । ब्रह्मचारी वरं श्री. वर्ण्णसूत्रयतान्वहं ॥ सकृत्वा कंकवर्ण्णा. नमसिद्ध्यत्कृताहतो । सूनाकुवः सफताव. मवकीर्णिव्रत
व्रतम् ॥ यथ वषवक्षा नकव. कुर्यान्नेयतनमो ववव । ननामपथि नृक्षीयान्. पवाक्कयापि गणमणी ॥ गुरोर्न्निन्दा रतो यत्र. परिवादश्रुयत्र.
। कर्णौ पिधाय गन्तव्यं. यानवीताम मनान्यतः ॥ खवायुत्वाः पवी वा दाश्वारतवदुरू निन्दकः ॥ मत्सरी कृमिर्कीटः स्यात्. परिभोक्ता स तन्कमि.

ः॥ नातिक्रियायसुखाः पत्नी. स्वप्नोध्यायुवती यता। कापि चिन्तानिवर्षेण. क्षान्त्युत्थाय सुखोदयाः॥ स्वकायवैचलः स्त्रीणां. दोषः पुंसामतः स्मृतः॥ ६
प्रमदास्त्वप्रमायान्ति. क्वचिन्नैव विपश्चितः॥ विद्वांसमप्यविद्वांसं. यतस्त्वाधर्षयन्त्यलं। स्ववशे नापि कुर्वन्ति. सूत्रबद्धशकुन्तवत्॥ न मात्रा न
दुहित्रा वा. न स्वस्रैकाकिगालनो। बलवानिन्द्रियग्राम. मोहयत्यपि कोविदान्॥ प्रयत्नेन खलं तु यद्वत्. स्त्रीभिः कार्योपि गच्छति। तुच्छश्रेयसः
सुखास्त्वद्व. द्वियोनिभ्योपि गच्छति॥ यानमस्यूदयान्तु व्रजेद्दष्कासाविणः॥ प्रमादादथ निश्चये. ऊर्ध्वमनुपविशेदिनी॥ सूत्रस्य सम्भवक्लृप्तिः
यदुत्पतितश्वायतः॥ गच्छान्वर्षेगतनापि. नाकर्तुं तस्य तिष्ठति॥ सूत्रस्कयाः प्रियं कुर्याज्जुनाचपित्र सर्वदा। त्रिष्वत्र पूसतुष्टः पूतपः सर्व्वे स
मापयन॥ तर्पोत याशं गुरुष्टा. परमेतन्पठेत्तपः। नान्यानि क्रमयायत्न कुर्यात्. कृत्स्नसिद्ध्यक दावेन॥ त्रीन्वा सूत्रं समानाचष्टौ नृत्तं लोकानस्मृयत्न सुधी.
ः वनदवन्नृणां यान्ति. पूर्वपार्थवदुदृशौ॥ यदनर्षादि सन्ताप. उपधर्म्मेनोपतत्वात्। सुधीरयवदानुवृत्तो वा. वदवाउमनद्विजः॥ सूत्रस्खलनं व
क्तव्यो. गृहाश्रममथाश्रयन्। स्मृति सूत्रं वन्न वयो. विप्रेण गानुग्रदाकृत्वा॥ सूत्रनुयदृष्ट्वाविन्धेणे. कागाप्राप्तिकवः पवः॥ कागाप्राप्याः सर्वक्ष
नेः. क्षाना निर्वाणं गच्छति॥ निर्वाणार्थं प्रयत्नस्य सदा वावस्याधमनी। सदा वा वागृहद्ययद्व. तन्नथा स्याश्रमान्कया॥ त्रियाजार्मे याठिवान्त. गृहस्थ
श्रममाविशेत्॥ गृहाश्रमात्परं नास्ति. यदि पत्नी वशं नया॥ सूत्रं कृत्वा कलत्रस्य. त्रिदिवं तद्दिक्किन्नतः॥ यानि कृत्वा कलत्रस्य. नवकसा पि

किञ्चिन्नशायताग्रमसृणार्थाय. नार्य्यो मूर्त्ताञ्छितनुः सुखी। याश्चसार्य्यस्थिनामाया. प्रिवर्म्मं स्वललपक्षरी॥ ऊल्लीकयायनीयन्ध. प्रमदामन्दबुद्धिकिशाम
गाद्दशाऊल्लीकानी. विशायान्मकटन्धवत्॥ ऊल्लीकाकवल्लेवक्रमाटदानाम्तपस्विनी। प्रमदासर्व्वमादन्ध. विकेविकेवल्लेसुखी॥ टक्षप्रजावमाया
थी. प्रियावाक्ष्वगम्बदा। तुलेस्वमाजिः सँयुक्ता. साध्वी श्रीनृपक्षविणा॥ तुचारनक्ष्यास्नात्वाभ्रुतंवदसमाप्यवा। उद्वहेत ततो भार्य्यां. सवर्ण्णां
शुभलक्षणां॥ अतुल्यगोत्राया. मातुर्य्याप्यपिण्डिका। दारकर्म्मणि सा योग्या. द्विजानां धर्म्मवृद्धये॥ स्त्रीसम्बन्धे व्यपस्मारिक्षयिश्वित्रि
कुलन्त्याज्यन्तु। सूतिकारोगिणीयमायुक्ता. तथा कन्याप्रसूयजन्॥ वागदुष्टानीचरमणी. यस्मात्किञ्चिल्लवीयसा॥ उद्वहेत द्विजो भार्य्यां. सौम्यास्यांम
दुभाषिणीं॥ न पर्व्वतर्क्षवृक्षाणां. न नद्यादीयपर्व्वनामिकां। न पक्ष्यहिप्रेष्यनाम्नीं. सौम्यास्यां मृदुहस्तसृधीं॥ न वामिविकहीनाङ्गीं नातिदीर्घान्त
वाक्कशां। नालोमिकां नातिलोमां. नास्निग्धकुलमौलिजां॥ मादानूसमूपस्कृत. कुलहीनान्नकन्यकां। हीनाय यमनायाति सन्मानमपि दानतो॥ ल
क्षणादिपरीक्षादौ. ततः कन्यांसमुद्वहेत्॥ सुलक्षणा सदा नारी. पत्युरायुर्विवर्द्धयेत्॥ ब्रह्मचारीसमाचारङ्कितितसमुदीविनशाद्वादाङ्कुवयपयङ्ग
न. स्त्रीलक्षणमथक्ख॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे नागरखण्डे ब्रह्मचारीसमाचारोनाम सप्तत्रिंशतितमोऽध्यायः॥ ३७॥ ॥ स्कन्द उवाच॥ यदा
पृष्टा सुरैस्तु क. स्त्रीलक्षणवता यदि। सुनः सुरवसमृद्वार्थं. मायोलक्षणमीक्षयन्॥ वयूवार्धर्गन्धमाभ्य. क्ष्यासत्वेस्वभागतिः॥ वर्त्तुल्व्यैयस

धात्राङ्का. वृषभेन्द्रलक्षणरूपिका॥ सुपादतलमानस्य. यावन्तो लिवृक्षकमानु। स्तु तान्नुतानिवक्ष्यामि. लक्षणानि मूलगृह॥ स्वाद्यो पादतलं लवर्ख॰
नराङ्गुष्ठाङ्गुलीनखाः ४ पृष्ठगुल्फद्वयं पार्ष्णि. ऊर्ध्व जामालिजानूनी॥ ऊरू कटि नितम्बस्फि. रुगोऽरु धनस्वस्तिक। नाभि ४ कुक्षि द्वयं पार्श्वौ. द
वमध्यवलित्रयं॥ रोमाली हृदयं वक्षो. वक्षोऽरुद्वयचूचुकौ। ऊर्द्धू स्कन्धांसकक्षाद्यो. मणिबन्धकरद्वयं॥ पाणि पृष्ठं पाणितलं. करस्वाङ्गुष्ठाङ्गुः
लीनखाः ४ पृष्ठं कृकाटिका कण्ठा. श्चिवुकश्च हनूद्वयं॥ कपोलौ वक्त्रमधरा. सूक्ष्मदन्ता द्विजिह्विका ४ घण्टिका नासिकाक्षिणी. नासिका कर्णम
स्तिणी॥ पक्ष्मकर्णद्वयं भाला. निमौलिः सामन्त्. निमौलिजाः ४ षष्टि ४ मपू कन्यायाश्चि. दक्षलक्षणसत्त्वलि ४ पस्त्रीणां पादतलं स्निग्धं. मांसलं मृ
दु लेपमं। स्वस्वेदं मृदु. मवर्णं दक्षाङ्गा पोत्तिनं स्मृतं॥ चक्रविवस्ये पद्मे रवस्तिमत्प्राप्तिविम्बक। सूर्पाकारं विशुष्कापाश्च. दुःखदौर्भाग्यसूचका॥ व
क्रा स्वास्मिकस्वाङ्गुष्ठं उमीनातपङ्कवत्। यस्याः पादतले रेखा. या स्व वक्रिमिपाङ्गना॥ समवदरवृत्तो कान्गाया. भामधा अङ्गुलिरङ्गना। नखायुक
वका सा सा दृश्य दाविद्रासूचका ४ उन्नतामी सलाङ्गुष्ठा वर्तुलाऽरुत्तमागदा ४ वक्रा ह्रस्वा च विपिट ४ सूखयौ भाग्यकं उक ४॥ विधवापि पूलन
स्या. दीर्घाङ्गुष्ठेन दुर्भगा॥ मृदवाङ्गुलयः ४ स्का. घनावृत्ताः ४ प्रमूनताः॥ दीर्घाङ्गुलीभिः ४ कुलटा. कृशाभिरतिनिर्धना। ह्रस्वायुष्याभिह्रस्वाभिः
र्भ नाभि भैर्नवर्त्तिनी॥ विपिटाभिर्भवेद्दासी. विरलाभिर्द्दरिद्रिणी। परस्परसमारूढा. यदङ्गुल्यारुवन्ति हि॥ हत्वाबहूनपि पतीन् परप्रष्या

नदारुवम्। यस्याः पाचियमायाव्यावज्रारूमः पमूरुकलम्॥ सायीगुल्फायमाङ्क्रया. कूलत्रयविनाशिनी। यस्याः कनिष्ठारूमिन. गच्छन्त्यापविर्ये
स्पृशन्तम्॥ यानिरुद्धयपर्णियाशा. द्वितीयंकुवृत्तमूर्द्ध। अनामिकापमध्यव. यस्याः रूमिनमध्यमम्॥ यनिद्वयं निरुन्ध्या या. द्वितीयावपनित्रयीप
मिदीनक्वकापिश्च्या. दीननन्दंरूमयदि। प्रदगिनामवद्धस्या सङ्कुञ्चयमितकिणी। कन्यैवकूलटासस्याद्ध्वनवविनिश्चयः॥ स्त्रिग्धाः यमू
न्तनास्कासा. वृत्ताः पादनखाः शुक्लाः वाङ्कीत्वसूत्रकेस्रीणां. पादपृष्ठयमुन्नतं॥ अस्पदमशियाङ्ग्राक्र. मसृणंमृदुमांसलं। दपविद्रासध्वनप्रप्रना.
गियालनस्दापश्चा॥ त्वामाध्यनरूपदासी. निर्मांसितनवदूरूगा॥ स्कुल्लौगुल्फौ सदाप्यागा. वाणिवालौसूवरूलौ॥ सूपूर्णौ गिरिवल्लीरूक्षौ स्यानी
दोर्स्यायसूत्रकौ। यमयापार्ष्णिः शुक्लानाना. पृथूपार्ष्णिः सदूरूगा॥ कूलटान्नयपार्ष्णिस्थ. दीर्घपार्ष्णिस्थदूसवकाकु। त्वामरुद्धानसमास्त्रिग्ध. पऊास्त्वः १२४
क्रमवर्त्तुलं॥ सायाऊपत्नी रूपमि. निशिवसूमनादुग। अवृत्तमानाऊपत्नी द्विवामाद्विसखामध्य॥ स्त्रियामावाम कूपपू रूपवद्धपवाद्दूषवता
का। वृत्तं पिशितसंपन्नं. जानूयूग्मं प्रणमाम्यतं॥ निर्मांसस्थैरवाविश्याद्व विद्रायाम्थविस्लथं। विशिरःकरजाकोवे नूनूकिर्मासृलोध्येनः॥ सू
वृत्तवामवद्विनि. रूपयूरूपवल्लसाः विधवाँ वामलीरूकं. दोर्स्यंविशिपितवपि॥ मध्याङ्केद्रु मांसलादूर्ध्वं वापिर्दकाविनत्वरेः॥ वर्तुर्लिरकुल्लः
गस्का कटिविंशतिसंयुते॥ यमूल्लनमितम्बाद्या. वर्तुरश्रामृगादृढ्णौ। विनताविपदादोर्घा. निर्मांसायक्कटाकटिः॥ क्रस्वाम्बामयूनानार्या. दू

पृथ्वेधद्यसूचिका। निम्नत्वविम्बानारोणा सून्नतामी सल्लः पृथूः॥ मद्दाहानायसंध्रा क्का स्कन्दन्याणमौ॥ मनः। कपिञ्जल्कवद्ध्वो. मृदुल्लोमाः
सत्तोपनी॥ स्त्रिञ्जौवलिविनिमूक्तौ. यनिसोरव्यविवर्द्धनौ। ष्णुरुः कमठ पृष्ठान्ता गजस्कन्धोपमा रुगः॥ वामान्नतस्तुकन्याजः पूर्वजादक्षिणो
न्नतः। सूरवूयामानूर मालः सूक्ष्मिष्ठः यंदनः पृथूः॥ तुङ्गः कमलवर्ण्णरुः गुरुलाग्यवक्रदलाकृतिः॥ कूबूङ्कखूबवूथायी. चूक्ष्मिकादवसन्निरुः॥
यामहेण्ठा विवृतास्यग्य. दृश्यमानानिदर्न्नेगःा ीरवाबर्ण्णोरुणोः यस्याः. याग्रेरुमिहतस्कृतिः॥ त्रिपिरः कर्णोयाकानः क्षिकृत्वीयदद्वारुग्रः विंगवत
सपत्राग्रा. गजवामावनासिकाः॥ विकटः कुटिलाकारा. लम्बगल्लस्कपालगुरुः॥ रुग्नस्य रागजघनं. विस्फारोक्तुङ्गमांसलं॥ मृदूलमृदूनाः
मावर्तदक्षिणावर्त्तेमाउिनी। वामावर्त्तेवनिर्म्मांसं. रुग्नं वेधग्रासूवकं॥ संपूर्णस्कूपूर्ववृद्धं. जघनं दुष्टदं सदा। नाभिःपुण्डस्का विपुला. मद्दीस्का रुस
मून्नता॥ वामगावगिताला वरखाक्षानेवणीरुना। गम्भीरादक्षिणावर्त्ता नाभिस्यान् सूखसंपद॥ वामावर्त्तापमूर्त्तानाना. यकायक्षिनर्त्तेण्णारुना.
। सूनस्तूनान्वदूनाद्या. पृथू कुक्षिः सूखास्यदं॥ क्षितौ ग उनयनूयूग्रं मण्डूकाश्नन कुक्षिजा। उन्नतनवली रुड़ा. सावर्त्तनापिकुक्षिणा॥ वन्ध्यायव
उितादासा. क्रमाधायारुवदिरुः। यमैः समीयै मृदू हिर्योविन्मग्नास्कृतिः गुरुः॥ पार्श्वेः स्योराग्य सूखय्या. निघा नेस्यादसंण्णयी यस्या दृष्टश्चि
वपार्श्वे. उन्नते लोमसंयूत॥ नितयस्याबदूः गोत्ता. सारुवद्दृष्टवणेदविष्ठा उदतणानितुस्कन. मदूतणक्षितत्वया॥ याषिरुवातिरुग्नया. निव

मिस्रान्नस्य विनी । कुम्भकारीं दविद्राया. ऊ० वस्त्रम् दस्रव तु ॥ कूष्माण्डुरुं यवारुस्वरु. दुग्धवं ऊ आयन स्त्रियाः॥ सुविणाल्लाढवीमाया. निवगस्थाव दूर्भ
गा ॥ प्रलम्ब ऊ० वारुक्लि ङ्खवशुवस्त्रा पिदवटी । मधुक्काया वस्रूरुगा. शागाऽस्त्रासव त्रिपुर्य ॥ सकोमन्वा वटा माली. यस्याः प्राणमीन मरूः । काधिलाः
कूटिला स्फूला. विक्किन्नाया मया ऊका ॥ स्वोरस्वेध वोटोर्गार्ष. विदश्रादि दुःखाविसतौ । निर्ल्लामद्रुद यंयस्याः प्रमेति मन्नत्व वर्जितौ ॥ ऐश्वर्यावस्थाशत्रिवधः
वौ. प्रियंय मवसालस्य तु । विस्मार्द्धदूद यायासा. पूंध्वला निर्दया तथा ॥ उक्किन्नया मरूदया. यमीं दृक्लि विनिष्ठितौ । जूस्वादगाङ्गुलतन. मूवः याववमू
न्नतौ ॥ सूरवाय दूष्वाय रुव. ज्ञा मर्गं विषमं य यू । घन्नौ वलौ दस्रा पानौ सुमौगक्षौ यथाधनौ ॥ स्कूला प्यौ विव लौ गुप्तौ. वामा नूर्णौ नगमेदौ । द
क्षिणान्नतवकाऊ. पुष्कि ग्नी स्वयनी म्र्येना ॥ वामा न्नतकूवा सूम क्रन्यों स्त्री कान्य सून्दवौ । क्रूवघदघदरुल्लौ कूबोद्वागीला सूवमौ ॥ पीवदा
स्त्री यान्कवाली पृथु पान्ली नजाकरन्नौ । मूलस्कूली क्रमकूगा. वपेमी क्लौ पयाधनौ ॥ स्कूखेदौ पूर्वकालरु. पश्चादयान्कदूष्वेदौ । स्कूदगं वूवूक
यूगं. गस्कन्धाम सुदरुंली ॥ सून्कमें न यरुर्धंदौ व. दर्गं क्रिणा यऊायन । पीवदा स्याः स्वैरवऊा नूस्यी. धन धान्यानि पिर्द्धपूः ॥ स्तथास्किल्यौ वनिम्ना
स्यां विषमा स्यान्दपिडिण । सूवस्नाव नेत्री स्कन्धा. वदापींव कृगौ गुरुहा ॥ वक्की स्कूलीव ज्ञामा स्त्री प्रष्ठौ वेधवा स्कूव कौ । निर्गूरु मन्त्रि ज्ञ स्कापौ गु
रुवं स्त्री सूयं दल्यौ ॥ वेधवा टौ समूखा यौ निर्म्यौ सावविदूष्वेदौ । कक्कस्यू स्कक्क वामव. रुज स्त्रिष्यैव मौं यल्नौ ॥ गस्कनगस्कगं जीव. गिवाद स्व

दमदूता। स्यानांदान्ती सूनिर्द्धान्ती पूतास्थिग्रन्थिका मतौ॥ विगिती त्र विषा मालो गवलो दयिणी दर्गान्त्रि धवी स्थूलवामा मालो ज्रस्वोदो र्ग्यस्थवेको।
॥यविक्रीगायनावीर्णा प्रविद्ध्यागिवोरुज्ञो। सूत्राऊमूकूलाकाव मङ्गुष्ठाङ्गुलिसन्नखौ॥ दस्कद्वयीमृगाक्षीर्णा. वद्भ्राग्मयजायशा। मूर्द्धमस्थान्न
नीयकेनलीया। श्चायवस्त्रके। प्रगस्कंगस्कव खास्त्र. मल्लयखंगुरुत्रियौ। विधवाव कृवखक्ष. विवखलदयिछ्रिणी॥ सिन्धुकाघुषियास्त्रनन्नायीकव
नलनवौ। विवामविगिवंगस्कं. पालिपृष्ठसमून्ननी॥ वेधव्वदरुवामास्त्रं निर्म्मा संस्नायूमयज्ञनू। यकाव्यकागसायाव. स्निग्धपूर्ण्णवववटुला॥ कावव
खाङ्गनायाः स्यान्नु सासूत्राश्चनू सावनः। मत्स्यन सूत्रगमनावा. स्वस्तिकनवसूपदा॥ पद्मनस्यानः पत्नी ऊनयस्मृपर्णिसूर्ते। यक्रावर्त्तिः स्त्रियः पालोन्
न्यावर्त्तः प्रदक्षिणः॥ गंखानपत्रकमपवनू पमारुत्वस्वकाः। तुलामाना कनीयखावालिकूपल्नी त्वदस्तुक॥ गऊवाऊवृषाकायाः कववामः
मृगीदर्गा। नखाप्रासादवजाकावृ यूस्कार्थकवघुरुः॥ कृषीवलस्यपत्नीस्या स्कृकटनयूलेनवा। वामयांकूणकादण्डे प्राऊपत्नीरुचवदूवौ॥ सू
ङ्गुष्ठमूलान्निर्ग्गलयनखयामिकनिष्ठिका। यदिसापमिदन्तीस्याद्धूवगस्कौ यज्ञल्लघीः॥ त्रिशूलासिप्रदागक्रिदुन्दुस्याकृमिनखया। नितम्बिनी कीः
र्त्तिमती. पादनपृथिवीनल॥ कक्रऊन्नूकमञ्जूक. दषवन्धिकस्रागिनः। पासस्रारबुविजालाः स्युः कवदूष्टयप्रदाः। स्त्रियमाघुरुदागवन्नाङ्गुष्ठा. दक्षा
वृक्षमृदूनंखः। सूङ्गुल्यग्रसूपर्व्वा श्चादी पौवृक्षाक्रमान्कृष्णः॥ विपिदास्कपूदावृक्षाः पृष्ठयामपूजाः। रघुरुताः॥ सुमिद्रास्ताः। कृष्णवक्रा. विवला नाः

गन्धुका ॥ दूष्यं न्यासकुलनयः स्तुला॥ वक्रपर्वसमन्विताः ॥ कृत्स्नाः सगिरवास्तुञ्जाः केवलाः सूदगाँगुसा ॥ निम्ना विवर्णा गुल्मा नाः तातावि[illegible]ः
दायका ॥ नरवषू विन्दवः ज्वनाः प्रायः स्थूलस्तेतिशाज्ञियाः ॥ पत्रूमा कूपि जायन्त दुःखिनः पुष्पिणेन्निर्वः ॥ सून्त्वि मग्नवैगास्नि. दुःष्विः स्यान्मी सला
गुरुः ॥ पृष्ठनवामयूक्तनैधवीलजनकृष्टी । कम्पेन नानि नतनाति सगिवखौंग्यं दूषितः ॥ सजीवकारिका प्रेष्टा समीसावस दुन्ननां ॥ गुल्माशिवा
लावामाया. विगवाः क्रुटिलाः गुरा ॥ मीसलावर्तुलः केन्धुः प्रवस्कन्धकुवक्रुलयाग स्नायी वाचिवखा क्षा. लवद्या काक्षिसू यंदना ॥ निर्मा सापिपिटाः
दीर्घा. स्कुपू टानगुरुप्रदा ॥ स्कूलया वाचपिधवा. वक्रयावावकिम्कवी ॥ वन्थादि विपियो वाक्रस्वयावावनिः स्रुता ॥ पितू दीर्घाक्रुलेगस्कं व कथीने सूका
मतो ॥ स्थूलं दिव्या समिव ककमायवं नामसंपाकजना ॥ दनूत्थि वृक्षसंलग्ना निर्मा मासू पना गुरा ॥ वक्रा स्थूला कृष्णा कुस्वावा मगानगुरु प्रदा ॥ गक्षोकया १३६
लोवामाक्षाः पीनो वृक्षो समूलनेनो ॥ नामछोपवृषोनिम्नो निर्मासो पविवर्उयत्रु ॥ यमसमांसं स्थूलक्षि स्वामादं वर्तुलं मूर्खो ॥ उतल्ववदनक्षयं प्रन्याः
नामिदजायते । यानि लावर्तुलः स्त्रिग्मल खास्क्षिनमध्यरुवा ॥ सा मक्षिनी नामधवा. ववाजानि प्रिया रुवनु ॥ दगः प्रलम्बसू टिना. नूक्षो दोर्ण्यसू
वकः ॥ ग्याव स्कलोधवाक्षः स्या. विधवा केल दप्रदः ॥ मसृणो मरुकाग्निया. व्याक्षवाक्षः सूक्ष्माग दः ॥ किंविन्नाप्याललोवामा. विपवानावितूद कृत्.
। प्लेक्षाव यन्त्रिताया का. द्वाविंशद् गनाः गुराः ॥ सूधस्का दूपविद्धाब्र. पदाः स्काक समूलना नाः पीताः प्याम्लाव दगनाः स्कूलादी पाद्विधं कपः ॥ गु

क्षकायाबाश्रबला दूष्टदोर्धेयकावली । सुधस्मादधिकैर्देन्त्रेः [illegible] कन्दययुस्तूत ॥ यमिद्वाना[illegible]तकुलतदिवलोकेवनू ॥ उद्धप्यामिष्ठ
कः क्रीस्या ऋकाणामृद्धीनथ्यायिना ॥ दूषवायमध्यसंकोर्ण्णू युवाकागन[illegible]कवाः । सितयायागिमयर्ज ग्रस्मयकालद्दुप्रिया ॥ दविद्रिणीमांसलयाल्ल
म्वयाऊकारक्षिता ॥ विगालयावसनयाऽमदामियमादकाकू ॥ स्निग्ध[illegible]कनदाकासीग्रगस्मैनालूकामली । सितनालूनिवेधवी यीनप्रवृउिगाऽव
नु ॥ दःष्टूरयथ्यवियागमर्को बुक्ठो मोद्रकूदूम्बिनी । कव्ठस्मूलासवका[illegible]ष्मावदूषवदा ॥ सूयलम्वाधुकापचष्ठस्कूला कष्मावदूषवदा । स्मूलाद्धि
नादिजर्किंचित् किंचिनूरूल्म कपालकं ॥ स्मितेप्रगस्मैसूदगामनिमालितन्तौ वनौ । समवक्यूतनासालघूक्षिद्राधुकावदा ॥ स्कूलायमध्यनस्रावे
नप्रगस्मायमूलना । स्माकूक्षिमावूणायव वेधवाक्कोगदायिनी ॥ यवप्रष्या[illegible]तादूज्स्वादी दोकलिप्रिया । दोर्घायूषरद्भूतं दीर्घयुगयक्षितिविः
उितं ॥ ललनालावनगस्करकान्कक्षष्नायका । गोकावव्र्दुविगदसूक्ष्मि ध्वकूष्मू पश्चिमी ॥ उत्तनाकावदोर्घायूर्ध्वका कौकुलतस्वबनामधा
कामदिग्धादाय ककावाक्कानगोरना ॥ पूर्वदली वामकालाक्वा वन्याउदक्षिणकर्णिका । कामयदानानिनिर्वा योपिज्ञाकासूदूर्वेना ॥ यावावनाकादू
ष्टीलावकाद्राः नर्कपानिनी । काटवानयनादूष्मा गरुनतानगोरना ॥ पूर्वदलीवामकालाक्वा वन्याउदक्षिणकर्णिका । मवूपिज्ञाकावमसी वन
यान्यसमद्विकाक्ता ॥ पक्कामिः स्वद्यलेः स्नि ग्वेः कोष्ठेः सूक्ष्मेः सूणाऊनेः कपिलेर्ष्विबलेः स्कूले निन्द्याऊबमिनाविना ॥ ज्नुवोस्पूर्वदलमन्वौ स्मिः

वक्षस्थले दृष्टा युगस्तनमध्ये वा मालो. स्तनौः कार्मुकाकृती॥ रक्तवर्णा भवयथूला दिकार्णौ गण्डलास्त्रियाः॥ नखःप्रेण क्वामिलिता. दीर्घ आमानयिः
न्नता॥ लम्बोकर्ण्णोत्नु जावत्नौ सुखवदो बन्धुरूपेदो। शुष्कना बदिनी निन्द्या। गिवाली कुटिलो कृशौ॥ भालः शिवा विवक्रिता. निर्म्मा मर्द्धेन्दु यस्यास्त्रियः॥ मुनि
मनस्त्रुङ्कुलानार्याः श्रीमान्याभाग्यकारणं॥ नृकोस्थसिकान रवयः ललाटे वा स्त्रमाद। प्रलम्बमलकं यस्याः देवरं दक्षिणासकं॥ वामगान गिबालन प्रा
हुनाखा गिनी मता। सो मन्द्रः शवलः शक्ता. मौलिः शस्तः यमूलमः॥ गडकुम्भनिनादकः श्रीमान्यो भ्य सुवकः॥ स्थूलमूर्द्धा विद्यवा. दार्घिणी यदि व
न्धकी॥ विशाल नाभिगिरसा. रुवद्धो भाग्यकाउन। केशास्थूलिकृतन्धुः याः स्तन्नाःस्ति भाः यूका मता॥ किञ्चिदाकुञ्चिताःस्तभ्य. कुटिला भाग्यकिणोर
नैः। पूरुषाः स्मृति मायास्त्र. विवलाःस्य मिश्रा दुःखः॥ पिङ्गलालद नार्का दुःखदा विदुवन्थवी॥ कृष्णावन्द्रलंलाटे वा. मशको लाञ्छसुखकः॥ वामकपाल
मशकः शोभोमिष्टान्नदः स्त्रियाः॥ तिलकं लाञ्छनं वापि हृदि यस्या भाग्यकारणं॥ यस्याः दक्षिणवक्षोजोगोन तिलकालाञ्छन। कन्याचतुष्टयं सूत स्तः
तस्या च सूत त्रयं॥ तिलकं लाञ्छनं शोणं. यस्या वामकुचे रुचम्। एकं पुत्रं प्रसूयादौ ततः सा विधवा रुचम्॥ गुह्यस्य दक्षिणे भागे. तिलकं यदि योषितः
तः॥ तदा क्षितिपतेःपत्नी. सूते सा क्षितिपं सुतं॥ नासाग्रे मशकः शोणो. महिष्या दक्षजायते। कृष्णः सच वकर्हेष्ट्याःपुंश्चल्याःस्य प्रकीर्तितः॥ नाभेरध
धस्तिलकं. मशको लाञ्छनं शुभं। मशकस्तिलकं त्वीर्क. गुल्फदेशे दरिद्रकृत्॥ कणे कर्णो कपोले वा. कण्ठे वाम रुचं यदि। एवं जन्मयात्वाम कानुया

गर्भपूतदस्तवन्॥ कालगेनत्रिशूलेन. निर्मितन स्वर्गसुता॥ नितम्बिनी सदाप्राणा. स्वामित्वं यामिदापूयात्॥ सुस्नापयस्तं या तु दन्तान् किटिकिः
टयता। कुलकयापिनागस्था. यक्षिणिनित्यललयरुथ॥ पाटीप्र दक्षिणावर्त्तो धर्म्मा वामा नगोरुतः। नारीप्रस्तावूयसिवा दक्षिणावर्त्तः श्लाउनः॥
सरवाय दक्षिणावर्त्तः पृष्ठवर्णस्य गोरुत। सुरुः पृष्ठनाभियमा. वक्षायुः पूतवर्द्धनः॥ याऊपत्न्याः प्रदग्धयनरुण मौलीप्र दक्षिणः॥ सावक्ष्ठक
टकापि न्याववृपयः सुरवप्रदः॥ कटिमेसुस्फर्सदन. पद्मपद्मनिपातनः॥ स्यान्नामस्वधवस्वधवं. पृष्ठावर्त्तीन गोरुतौ॥ एकतन्दक्षिकर्त्तौ. कवद
न्यानपूंश्चली॥ कष्टकादक्षिणावर्त्तो दूषवेधयाच्छतुकः॥ सीमन्तपल्ललाटवा. याक्षादूवानुप्रयत्नतः॥ सापमिदक्षिवर्त्तस्य स्यामध्येकनाटिका.
॥दक्षिणावापवामावाना मामावर्त्तकः स्त्रिया॥ एकावामूर्द्धनिष्ठा वा वामवामगनाकूपि॥ सादणादयनिष्प्रोक्ता स्याक्षादूवानुसुवृद्धिना॥ विछेणानु
प्रदादव. पृष्ठयाषिदवाप्तन॥ पृष्ठावर्त्तावरर्त्तेष्वा. कुलनीवाथजायते॥ ॥स्कन्दवार॥ सुलक्षणाव दुःशीला कुलक्षणा गिरामसिः कुल
क्षणा॥ प्रिया साध्वी. सर्वलक्षणसंयुता॥ सुलक्षणा सुवापिना. स्वाधीना पतिदेवता॥ विछेणानूप्रदादव. पृष्ठयाषिदवाप्तन॥ सुलक्षणाः सुवासिन्या.
याभिः प्राकृतजन्मनि॥ नानाविधेर्बलेकार्थे. स्माः स्वयूपास्तवक्षिदि॥ नालावश्यतवक्षिण्या. सवन्तीह सुलक्षणाः॥ सुर्विताजगन्मात्रा. याभिर्मूतव
पूविदा॥ नारवक्षिसवापिशा. याषास्वाधीनकर्त्तृका॥ स्वाधीनपतिकानायः सुशीलानीमृगादृशौ॥ स्वर्गेपवर्ग्गविबेव. सुलक्षणफलन्दिनम्॥ सुल

कोटिभिः सुवतिनेत्रापि मन्दायुष्या भवन्ति ॥ दीर्घायुष्यं प्रकुर्वन्ति प्रमदाः प्रमदाश्रयः । पुनः सुलक्षणा या याः पतिलाभाय विवक्षितैः ॥ लक्षणानि यथा स्कन्दो दि-
व्यादुर्लक्षणान्यपि । लक्षणानि मया कानि सुखाय गृहमेधिनाम् ॥ विवाहानपि वक्ष्यामि नान्विवाधयदाकृव ॥ ॥ श्रीस्कान्दपुराणे काशीखण्डे स्त्री-
लक्षणवर्णनं नाम सप्तत्रिंशत्तमोध्यायः ॥ ३७ ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ विवाहान्ब्राह्मदैवार्षाः प्राजापत्यासुरौ तथा । गान्धर्वो राक्षसश्चैव पैशाचश्चाष्टमउ-
चन । सब्राह्मः वरमाहूय, यत्र कन्या स्वलंकृता । दीयते तत्सुतः पूयात् पुरुषानेकविंशतिम् ॥ यज्ञस्थायर्त्विजे दैवस्तज्जः पाति चतुर्दश ॥ वरादादाय गोद्व-
न्द्वमार्षस्तज्जः पुनाति षट् ॥ सहोभौ चरतां धर्मं मिथ्यक्त्वा दीयतेर्थिने । अत्र कन्या प्राजापत्यस्तज्जावंश्यान् पुनाति षट् ॥ चत्वार एते विप्राणां धर्म्याः क्षत्रि-
यदाः स्मृताः । आसुरः क्रयणाद्द्रव्यैर्गान्धर्वोन्योन्यमैत्रतः । प्रसह्य कन्याहरणं राक्षसानिन्दितः सताम् । छलेन कन्याहरणात् पैशाचो गर्हितोष्टमः ॥ प्राय-
श्चक्षत्रियाणां गान्धर्वासुरराक्षसाः । अष्टमस्तु कदापिष्ठः पापिष्ठानीदियस्कृतं ॥ सवर्णा या कन्या अस्ता भार्य्याः क्षत्रिययाशरः प्रजादोषिष्यया भार्य्या-
दासान्तः स्मृता यानथा ॥ असवर्णास्वकविधिः स्मृतो द्रष्टव्यवेदन । सवर्णास्तिसृषु सवर्णाभिः प्रार्त्यासकस्त्वविधिः ॥ धर्म्मे विवाहे जायन्ते धर्म्माचरणताः
पुत्राः स्युः धर्म्मे ब्रह्मचर्य्ये दिना मन्दभाग्यवना पुत्राः ॥ ऋतुकालाभिगमने धर्म्मोयं गृहिणः परः । स्त्रीणां वरमनुस्मृत्य यथाकामी भवेत्तु वा ॥ दिवाभिगमनं
पुंसामनायुष्यं परं मतं । श्राद्धाहः सर्व्वपर्व्वाणि यत्नात्त्याज्यानि धीमता ॥ तत्र गच्छन् स्त्रियं मोहाद्धर्म्मात्प्रच्यवते परात् । ऋतुकालाभिगामी यः स्वधर्म्मेति १३८

वनस्थयः॥ सपदारपुत्रबान्धवादि विक्रयः समदोषभी। सतुः स्त्रीपुरुषाभिन्ना. त्यनत्रस्त्रासुनार्हिताः॥ पूर्वास्त्रपत्नियायूं मा स्त्रूयूं मा कन्यकाःस्त्रः
जाः॥ पक्षात्वन्तुमयीदूर्षमघामूलविक्रयवा॥ गुविःसन्निर्विणनूपत्नी. पूर्वामर्द्धविणसमः॥ गुर्विपूर्वस्पसूयव. पूर्वू षार्थप्रसाधकौ॥ स्मार्षपि
वाद्गोमिथुनं यदुक्तं तन्नराम्यात॥ शुल्कमल्पपि कन्यायाः कन्याविक्रयपापकृत्॥ सूपस्याविक्रयीकल्पीवसनूविक्रमिसाउनी। सूनानाम्पपि
कन्यायाः उपजीवन्नूपिताधनी॥ स्त्रीधनान्युपजीवन्ति याभाकादि द्धवान्धवाः नकवलीनिवयन्ग. स्वधामपिहि पूर्वजाः॥ पद्यात्तुपामिपवन्स्त्र कुश
पत्रस्मृत्याःपनिः॥ नस्तुउष्मामकालक्वी. निवसद्दानमातिथ्या॥ वानिष्कानपवःसवाव दानध्यापनकथा॥ कृषिवाणिःक्रियालापःकूलपननन्नद
शाद्भूयोद्विवाहिकवन्धोः उप्रधर्मान्वकमूल्या पञ्चपञ्चक्रियावापि पाकिंदेनान्दिनामपि॥ गृहस्थग्रामिणःपञ्चसूनाकर्माद्दिनादिना कण्डनायष
णीचुल्ली उपदकुम्भसुमार्जनं॥ ता सा पञ्चपञ्चसूनानी. निषाकवनस्पतिवक्षः कल्पवःपञ्चनिर्द्दिष्टाः गृहिणोप्रयासिवर्द्धनाः॥ पठनं ब्रह्मयज्ञस्यात्तर्प
णञ्चपितृयज्ञकः॥ होमोदेवोबलिर्भौतो. नृयज्ञोतिथिपूजनम्॥ पितृप्रीतिंप्रकुर्वीत उकुर्वीतश्राद्धमन्वहं। स्वन्नाद्यकपयामूली.फलैर्वापितृतोष
मी॥ गोदानन्तु यत्पूर्वं पात्रायविधिपूर्वकं। सत्कृत्यभिक्षवेभिक्षां दत्वानन्तफलमाप्नुवन्॥ नयाविद्यायमिद्गोपद्धतीविप्रस्यपावकानावय
द्विप्रस्यदत्नाः पापात्तौ तपिद्धतवान्॥ कूनसिंहनानि पर्वहा. ऊन्नाणायतगच्छति॥ स्वाजन्मसंचितानपूण्यान् द्धणान्नूसद्धिवद्धिर्भवन्॥ साम

पूर्वाणि वाक्यानि गत्वा यत्कुंभोदकैः। एतान्यपि प्रदद्यानि सदा स्यात् मनुजस्य॥ गृहस्थः पंच पाकादौ. प्रत्यहं तु कुर्वीत जन्। अतः पवान्नपूर्वस्य.
गृह्णीयादनदीषु च॥ स्नानदिग्यादितिथिः सार्यं सत्कर्मत्वप्रयत्नतः॥ सुसंस्कृतान्यथा गच्छन् दुष्कर्म कृत्यि यः कि॥ तेजानानि तिथिकेषान्ने मितायु
र्दत्ता स्वकेन् प्रेतेभ्यो यानि पिमन्नानि, किंचिद्भाव गृहाश्रमी॥ वैश्वदेवान्ते सर्वापकः सूर्योदा बालिविः स्मृतः॥ न पूर्वकालस्यायातान् व्रदद्भवन॥
क्रियेत॥ बलि पातकं च विप्र. यत्रान्यानि पितृगतः॥ सूदत्वा मंवलिकस्मै यथाशक्त्यन्नमर्थयत्॥ कुमारान्ध्वस्रवासिन्या. गर्भिण्यामितु जातिमा॥ सू
तिथेभ्यागतानश्चनाद्यविवर्जनः॥ पितृदेवमनुष्येभ्यो दत्वा याचमन्नं भुक्ता॥ स्वार्थं पचनं गृहस्थः कवलं स्तोदनन्कलिः॥ म आह्निके वैश्वदे
वे. विप्रदेवप्रयत्नतः॥ वैश्वदेवे न यद्दीना सातिथ्ये नवि वर्जिताः॥ सर्वेन वृषलाः ज्ञेयाः प्राप्य वेदास्तु पि द्विजाः॥ सकृत्वा वैश्वदेवं तु भुंजते य
द्विजाधमाः॥ सह लोकेन होनास्युः काकयोनिं व्रजन्ति च॥ यावदाहितं स्वकर्म निर्वर्त्य कुर्याद नन्तरं॥ न द्विजः कुर्वन् तु यथाशक्ति प्रापयान्नु स्वर्न
मिंपवा। षष्ठाः कृष्णार्वेसन्तु पापै. तैलमासं सदैव हि॥ पशुदृग्यं वहुर्देश्यं. तिथेवव नं वक्रं नाडदशामिन्द्रैवक्षन. नास्तीय कनमच्छमी॥ न वादू
णो यस्य वस्य. नान्य संसृष्ट दिवाकरं॥ निवाक्रतात्मनानूप मध्याह्नावन्तरं षि॥ नाति ध्यायद्रक्तमन्वी. ननाप्नोऊलमाविशेतु॥ देवतायतनेवि
बृ. क्षेनूमधूमदग्धनी॥ जातिवृद्धं वयोवृद्धं. विद्यावृद्धं तपस्विनं। सूर्यंस्य वेववक्षयुः. उदकजलसहगवद॥ सिद्धान्ने पितृकार्थं. गच्छन्तु कुर्या

१५२

नृप्रदक्षिणी। न रजस्वलान्नसदनं नाश्नीयान्न सह भार्य्यया॥ एकवासा न भुञ्जीत न भुञ्जीताक्कटासनं। नाग्नं नास्त्रियमीक्षेत तेजस्कामो द्विजोत्तमः॥
मूत्रं कुर्य्यात्पथि रुन्ध्वा. नाद्यादन्तेनवेक्षाविनू। पक्वान्नं वापि नाश्नीयाद्दीर्घकालं जिजीविषुः॥ न मूत्रं गोव्रजे कुर्य्यान्न वल्मीके न भस्मनि। न गर्त्ते-
षु ससत्वेषु न तिष्ठन्न व्रजन्नपि॥ गोविप्रसूर्य्यवाय्वग्नीं. चन्द्रार्काम्बु गुरूनपि। क्वापि पश्यन्न कुर्वीत. मलाद्यावविसर्जनं॥ तिरस्कृत्यावनिं लोष्ट-
काष्ठपर्णतृणादिभिः। प्रावृत्य वाससा मौलिं. मौनी विण्मूत्रमुत्सृजेत्॥ यथासुखमुखो रात्रौ. दिवा संध्यान्धकारतः। प्राणिपीडाभिया वाथ. कुर्य्या-
न्मलविसर्जनं॥ मुखेनोपधमेन्नाग्निं न नग्नां नेक्षेत योषितं। नांघ्री प्रतापयेदग्नौ न वस्त्वशुचि निक्षिपेत्॥ प्राणिहिंसां न कुर्वीत. नाश्नीयात्सन्ध्य-
योर्द्वयोः। न सञ्चिनोत्त्वन्याया. प्रत्यग्राम्यान वाप्सु पि॥ विण्मूत्रष्ठीवनं नाप्सु. कुर्य्याद्दीर्घजिजीविषुः। नावक्षीत धयन्तीं गां. नेन्द्रचापं प्रदर्शयेत्॥
नैकः सुप्यान्न कविकूले. न शयानं प्रबोधयेत्। पङ्क्तौ नैकैककायाया. न वार्य्यञ्जलिना पिबेत्॥ न दिवाकृतसावधः ऋतौ यद्दक्षिणानिला। स्त्रीधर्म्मिण्या-
नाभिवदे. न्नास्यादास्थितो द्विषु। नौर्य्यादिकप्रियो न स्यात्. कांस्यपादौ न धावयेत्। श्राद्धं कृत्वा परश्राद्धे. नाश्नीयात् ज्ञानवर्जितः। दातुः श्राद्धफलं-
नास्ति शाकादिकलिप्तवस्तु रूचनं। न धावयेदन्यस्तुकं. वापसव्योपानदाविमि॥ न छिन्नभाजनेऽश्नीया. न्नाश्नीयाद्भावदूषितं। अग्न्यादर्शं गवां पृष्ठं प्रतः
धूमं सविकरं॥ बालातपं दिवास्वापं. त्यजेद्दीर्घजिजीविषुः। स्नात्वा न मार्ज्जयेद्गात्रं. विसृजन्न शिखां पथि॥ रूक्षो गिरा न धूनया. न्नाकर्षेदासनं प

दा । नात्याटयेत्क्षामनर्थं. दगनन कदाचन ॥ कटउः कटउक्तद. कटलेवविवर्ज्जयन्नु । सूपद्यावणगन्धर्वी स्वटङ्मयटकंमना ॥ क्रीतन्नोक्ते ॥
यदासीना. न धर्म्मोप्येन्नेवागिकिः ॥ नगयानक्कविन्नन्नः ॥ याल्लास्तुङ्क्षा नेनेवव ॥ सूर्द्धपाटकवास्याल्न. न्नीर्घकालयरुआववि । यम्पिगेन्नार्द्धवव
लौ. नाक्किरुःक्वकविदवउनु ॥ गयनस्कनवान्नीयाल्नपिवन्नउपद्भिः ॥ सायानन्कन्थनावामन्नतिवनुभावयापिवनु ॥ सर्द्वतिलमयीनायानूस
यंगर्म्मा किलाषकः ॥ ननिवान्वनविंभूस. नाक्किरुः ॥ यस्युङक्किवः ॥ नाधिमितुकूर्यगाव रूस्मकणकपालिका । यनिनः ॥ यकटंवायः ॥ यननायेवजा
यन ॥ अथवा यदि किंमन्त्रं न शूद्राय कदाचन । ब्राह्मण्यादाय न विप्रः शूद्राय धर्म्मोञ्च दापयन ॥ धर्म्मोपदेशः शूद्राणां स्वर्णत्रयः प्रतिपादयन् । द्विजन्तु
शुश्रूषणं धर्म्मः शूद्राणां द्विजवामनः ॥ कण्डूयनं वलियसः यानि स्नानं गुरुस्मृतं । सामान्तनेकनास्यास्व. त्राणनेकणलयरुने ॥ कूपास्तुदक्षिणारु
या. ल्लवानूकृताप्रदक्षिणं । ब्राह्मणः सान्वयायाति. नवकानकविंगर्मि ॥ सूकालविश्यनूस्मनिग. वर्षेर्न्नोयोग्युवर्षेण । महावानप्रस्थनीवाशा. वनश्र
याः प्रकीर्त्तिताः ॥ उक्तो यानवरूकम्य. दिग्वारुमश्चवाविषू । सन्ध्यायार्द्धूमलायान. वाक्यवाक्ष्मान्यसूवक ॥ दर्शेष्टकास्तुरूनायो. श्राद्धिकं प्रतिगृह्य
व । यतियत्यतिपूर्ण्नयो. गजाक्षुरयो कृतान्कव ॥ रववाङ्कारूविवृन. यमवायेवृदव्याथि । उपाकर्म्मणि वा त्सर्गे प्रतिमार्गे नद्योजल ॥ सूनवव्यकम
वीयाथि. वाणसास्नानपिधनी । अनध्याय षडेवमु. नाधीयीत द्विजः क्वचित् ॥ कृतान्कवायानपठे. रूकाम्यंस्वा दिवरूमितः । रूनापक्ष्मोयपयरुदव्यश्रु

कावारी सदा सद्वन्। सूनायुष्मा करव्येऽरु पञ्चदावाप सर्प्पेण। तस्मात्कद्रूव नस्पृश्यौ. वेपिण्णीचापयत्नवन्ती॥ पूर्व्वर्द्धिभिऽपविस्यको. मात्मानं नावमानयन्.
। सदाय मवनीयस्मात्. च्छ्रियाविग्यान दुर्ल्लभाः॥ सत्यं ब्रूयात्प्रियं ब्रूयात्. न ब्रूयात्सत्यमप्रियं। प्रियं च नानृतं ब्रूयात्. एष धर्म्मः सनातनः॥ भद्रमेव व
दन्नित्यं भद्रमेव विविक्षयन्। भजेव वर्द्धिसं सप्नो. नारुद्धेन्य कदाचन॥ नूपविरुकूले कीनान्. सूधान्नोभिक्किपन्नवान्। पूष्पवन्तीनवक्षन. ष्वः
शुचिश्यातिमाङ्गणं॥ वावादगे मनावगङ्किकावर्ज्जयेद्वेगयन्। उत्कावनूनष्टौ स्यार्क्कद्रव्यौ दूवानूपविह्यज्ञन्॥ गोब्राह्मणान्नानूच्छिष्टः यानिनानि
वसंस्पृशेत्। संस्पृशेदनिमिक्तन. स्वानिस्वानि त्वमानुवः॥ शुक्लजान्यपिलामानि. ननूस्पर्शौ दशुविर्ज्जयन्। यावद्धौतादकेस्पृश मूच्छिष्टान्ना
दकानिवा॥ निष्ठीवनयवेऽन्नेष्माणं. गन्दाद्दूरं विनिःक्षिपन्। सूदन्निर्गछन्तजा या. स्त्रीवावाव निशवनान्॥ सूद्रादद्यावृद्धाः वपूर्व्वजन्मस्म
वद्धिजः॥ वद्धानूप्रयत्नाद्वन्दन. दयाक्षेषास्वमाग्रयौ॥ विनस्तुधमनिरुस्मादनूयायादनुष्यमान्। गुरुमिरूदवदवानां. नयस्मधूनपस्विनां॥ व
निव्रतानीनावानीं. निन्दां कुर्यान्न कस्यचित्। नमनूष्यस्तुतिं कुर्यात्न्नात्मानमवमानयन्॥ प्रत्यूपमन्नप्रवदन्. परमर्म्माणि नाह्रवन्। स्वधर्म्माद
वगयूर्व्व. विद्दष्टनाप्रियंऽपन्॥ सर्व्वेनारुद्रमाष्याप्रि. नमानन्ध्येव्रसान्नयश्चऽद्दत्यपवरमनूपिङ्गन्नस्नायान्नूपनऽल्लागया॥ सूनूद्धयपवतः
नूकर्त्तूमनसः स्यात्कुयायकाक्। गद्धयापातमासाद्यन्. यक्किंचिद्दीयनवस्मा॥ दगेकालनवविधिना. नदानस्नायकल्याग। रूप्रदामञ्जुलाधीनः

सर्व्वत्र सुखिनानन्दः॥ नायदा मासदात्का. नूयवानूथ्यदा स्वर्गं प्रदा यदा निर्म्मलांशुकाः. हेमदानार्यमल्लोककामुकाः॥ स्वर्णदा नावदाः पौयू. स्फिल
न्दयावत्सुखरूः॥ वस्त्रदा पुत्रसौख्येभ्यो. वस्त्रदश्चन्द्रलोककामुकाः॥ छत्रप्रदा दिव्ययाना. लक्ष्मीवानुवृषभप्रदः॥ सुसार्थ्यो शिविकादाता स्वयंरे
न्द्रप्रदायिनः॥ धान्यैः सर्व्वर्द्धिमानश्चित्य. मरुयप्रदश्चाग्निना॥ ब्रह्मदा ब्रह्मलोककाः. ब्रह्मदः सर्व्वदा मनः॥ उपायेनापि यावद्ब्रह्म. दानापयन्नृत्यादि
नेत्यमः॥ गृहदायाप्तिकामाति. गृहदायाः प्रयान्ति॥ स्वर्गे लोकानाकूर्म्यः स्थानं. यज्ञानागृहदायाद्युधः॥ सुमृतनक्षत्रयज्ञ. स्तपाविस्मयनः क्षत्प्र॥
दानानुकीर्त्तनमादान. मायूर्ज्ञियाप्रवादनक्षगन्धपूष्पकृगानुगण्यो ज्ञाककर्मासं पद्यादत्ति॥ मनोम स्थान. द्धान्या आस्वमनदूपस्त्रिमं। मधूदकेर
ले मूल. मर्कान्यस्य यदश्विर्णां॥ सुस्मृयतानिथ्या स्कान्ति. त्वमान्यपितिरुक्तनः॥ दासनादिन श्यापाल. क्रुल मिश्रार्द्धशीलिनः॥ नः स्फन्नाः शूद्र
स्त्रैमीन क्षत्रमविनिर्दिकाः॥ ह्रूल्कमानन्दमायाय. दवर्षिपितृजादत्मन्॥ मध्यस्कमाश्रयदत्ता. गुरुविप्रपित्रसुखक्षत। रुद्रपिक्षान मत्यस्यन्.
काशीवासं समाश्रयेत्॥ सम्यक् ज्ञानेन वा मुक्तिः किंत्वाविश्वेश्वरस्यति। सम्यक् ज्ञानं नरस्युसा. कृतएकेन जन्मना॥ वाराणस्यां तु वा मुक्तिः गवी
नस्याग मायूनः॥ रूपयश्चैवापवज्ञान. कालावाधस्यनम्यतानु॥ सत्वर्षं गत्वकोदकः काश्यां स्त्रादमृतीभवत्। सावकावानाणसीलस्या. सदाव
नवतासदा॥ मनसापियदावात. मताविवान्नलंघयेत्। सूक्ष्मकर्म्मेतिनतान्यस्यः पुनः प्राप्तस्ततानने॥ पुनः काशीं समावक्ष्ये. सदासावनमया

ष्यत। कानि कानि च लिङ्गानि स्कन्दस्नानप्रदानि च॥ वाराणस्यां पवित्राणि. तानि मे परिपृच्छतः॥ विना काशीं न मन्यामि निर्व्वाणं विना काशीं न मे गति
॥ शिवपूजकवत्सास्मि विना काशीं षडानन। न निर्वासि न जागर्म्मि नाश्नामि न पिवाम्यहं॥ काशीं ध्यायन्वयीयुष्मत्प्रवणादेव केवलं॥ ॐ॥ इति श्रु
त्वा वचः स्कन्दो मैत्रावरुणभाषितं॥ अविमुक्तस्य माहात्म्यं. वक्तुं समुपचक्रम॥ ॥ॐ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे सदाचारवर्ण्णनन्ना
माष्टत्रिंशकोध्यायः॥ ३८॥ ॥स्कन्द उवाच॥ शृणुष्वागस्त्य महाभाग. कथां पापापहारिणीं। निःश्रेयसः श्रियो हेतुं. अविमुक्तसमाश्रयां.
॥ यदैवैकं यदासीत्तं. निःप्रपञ्चं निरात्मकं। निर्विकल्पं निराकारमव्यक्तं स्थूलसूक्ष्मवत्॥ तदनन्तन्तु मायूर्ध्वं. स्थितं सर्व्वगमव्ययं। कि
मन्यत्तेन गकासीद्रुन्तुन्माय विहर्तुं त्वचत्॥ त्वदाकुर्व्वे यदेवैव. माय विहर्तुं निगमयामध्यायायांग युक्तात्मा. महादेवेन कामिके॥ सूक्ष्मरूपेण यात्रि
र्वा शिवा नान्यत्र विभावयत्। यान्ययुक्तिं न महता. न दानानि महान्ति च॥ न तपांसि निरीर्व्वाणि. काश्यां मुक्तो निवोन्नयन्। वियुनक्ति न यमूं काश्यां. उप
सर्गे महत्यपि॥ अयमेवमहायोगः उपयोगश्च दापदः॥ निर्यमनन्तु विश्वेशं. पूर्व्वं पदं दलं तु तत्॥ यद्धर्कस्य मनोवृत्या. महादेवेन तत्रवीः॥ मू
क्तिमस्तु पिकायार्थ. दत्तं यः स्थितमास्थितं॥ स्नात्वा गङ्गामृतं शुद्ध. न पुनर्जमनं कुन्ती॥ सत्कृत्यापि ह्यवारिकी. यत्काश्यां परिदायते॥ तुलापूरुष
त्रन्स्याः कलानार्हति षोडशीं। हृदि सम्यक् स्त्र्याविश्वेशं. दत्तं यद्विनिमीलयन्॥ दवसाद्विक्षिणं जागे. महायोगेयमुत्तमः॥ ॐ एवमपायायूर्

यदीन्द्रियविलोलसौ ॥ निषिद्धः स्त्रीयतकाश्यां कृत्वा पापान्यवमन्यते । मासि मासि यदाप्यत्र चान्द्रायणानुरुन्धती ॥ अन्यत्र नदिकायान्तु स्ना
यान्नित्वाक्तेन तु । मासोपवासादन्यत्र, यत्फलं समुपार्ज्जितं ॥ एकैकोपवासेन, तत्काश्यां स्यादसंशयम् । चातुर्म्मास्यव्रतान्याकृत्य यदन्यत्र
मदाफलं ॥ एकादश्युपवासेन, तत्काश्यां स्यादसंशयं ॥ सप्तात्मा सान्तपनियाग्यदन्यत्र फलं लभेत् ॥ त्रिरात्रोपवासेन, तत्काश्यां जाय
ते ध्रुवम् । वर्षकृत्वोपवासानि लभन्ते न्यत्र यत्फलं ॥ तत्फलं स्यात् त्रिरात्रेण काश्यामविमुक्ते मुने । मासि मासि कुहूयां तु, पातादन्यत्र यत्फ
लं ॥ काश्यां भूतचतुर्दश्यां एकनक्तेन तत्ततः । अनन्तमहिमा काश्याः कस्तद्वर्णयितुं क्षमः ॥ विपत्तिमिच्छताऽज्ञस्मात्, सोऽपि कार्य्यं जपः
त्रिवर्गः ॥ गङ्गा सुरापि विश्वेशो म्रियमाणस्य जन्मिनः ॥ काले कैवल्यदा काश्यां, मुक्ताप्यमतनात्रतन्नु । स्मार्त्तैः स्मार्त्तैः स्मरथ पिपासुभूतानां स्थित
गङ्गा ॥ अद्भुतानामन्त्रयाता, बहूणां कदाचन ॥ ॥अगस्त्य उवाच॥ स्वकार्य्यनिपुणैः स्वामिन् गीर्वाणैर्विनिवारितैः । त्याजितोऽहं पुरः
काशी, कथाख्यातीं तु कृतः स्वस्त्रु । पराधीनाः कर्म्मिवर्कि दवदवः । विना भवान् । काशि काशीत्यहर्निशं स्मा. निर्वाणमपि कांक्षति ॥ ॥स्कन्द उ
वाच ॥ मित्रावरुणसम्भूत, कथयामि कथामिमां । यथाज्ञानवयोगश्रवणः काशि विश्रुपवासनः ॥ प्राणिनस्त्रीयथाल्पनैः पवारपरुतयमुनि । द्रुहिण
नतथावृत्रः स्वतन्त्रत्वविवर्जितः ॥ ॥अगस्त्य उवाच॥ कथं पवमानवत्, द्रुहिणन कृपास्मृतिः । प्राप्तिनारास्तु किमर्थं तु तन्मे ब्रूहि षडानन ।

१७२

॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ यस्मिन्कल्पे पुरा विप्र. मनोः स्वायंभुवान्तरे। अनावृष्टिरभूद्विप्र. सर्वलोकप्रकम्पिनी॥ तया तु सम्पीडितायन्या. यातिमाः प्राणि
नाखिलाः। क्वचिदप्युषितीवयू. पिविज्ञाणी पुकवन॥ महानिम्नमकर्क्षपू. मुनिवर्य्याजनाः स्थिताः। अपूर्वश्चान्यव निर्ज्जना. ग्रामखर्वटकवर्ज्जि
ता॥ क्रव्यादाश्च सर्वत्र. नगरपुरपुरपुर। अयमन्तो लिखोवज्ज्राः सर्वत्र कालिमण्डल॥ श्रीवावमहावीरून्मपूग्नः न स्कन्नः॥ मीसदृशा
पञ्चिवक्रियामिन ध्यानन्वक्षिणः॥ अराजकसमुत्पन्ने. लोके यादिनगिरिनि। प्रयत्नाविरलस्त्वासीत् सृष्टिः सृष्टिकृतस्तदा॥ विष्णामवाय
महत्यां जगत्यां निःप्रजायां प्रजानामु। प्रजासञ्जीवमानानां यज्ञादिकाः क्रियाः॥ तासु क्षीणासु सर्वासु. प्रायाय दृष्टुजाऽकरवन्। ततश्चिन्तयता
ब्रह्मा. दृष्टो वा राजर्षिसत्तमः॥ अविमुक्ते महाक्षेत्रे. तपस्यन्तिं निश्चलप्रियः। मनोर्वंशप्रजातो वैः क्षात्रधर्म्मानुपालिनः॥ रिपुञ्जय इति विख्यातो रा
जा परपुरञ्जयः॥ अथ ब्रह्मा तमासाद्य. तुष्टो नवपूर्वकं॥ उवाच वचनं राजन्. रिपुञ्जय महामते। महीं पालय भूपाल ससमुद्राद्रिकाननाम्.
॥ नागकन्यां नागराजः पत्न्यर्थं न प्रदास्यति। अनङ्गमोहिनी नाम्ना. वासुकेः शीलरूपिणी॥ दिवापि देवा दास्यन्ति रत्नानि कुसुमानि वा। प्रजापा
लनसन्तुष्टा. महाराजप्रतिष्ठिती॥ दिवोदासः इति ख्यात. मनानाम तथाप्स्य यो मत्प्रसादाद्भवान् यत्र दिवि सामर्थ्यमद्भुत॥ एवमष्टिववः कृत्वा.
ततस्तु राजसत्तमः। वैधसं वचनं श्रुत्वा वाक्यं चेदमुवाच ह॥ ॥ राजोवाच ॥ कथं नान्यत्र राजानो. मयाथ कथ्यतां त्वया॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ त्व

यिष्टाश्च प्रकुर्व्वाणो. देवो वृष्टिं विधास्यति। यावन्नित्यं सेवेताक्षिं. न देवो वर्षेत पूनः॥ ॥राजोवाच॥ यो नाम कर्म्म कथयाञ्च. त्रिलोकी रक्षणक्षमाम
कथयस्व देवः स्याक्षौ. त्वदीयो मूर्द्धापादठ॥ किञ्चिद्विजः पूजामार्ह. नन्मदर्थं कृतो विवेन। ततः कृता म्याद्देवाञ्चः पूजिता मसपत्न्याव नृ॥ ॥ब्रह्मो
वाच॥ सुविलम्बेन तद्भूदि. कृत्वं मन्यस्व पार्थिव। अरुद्धदि मद्धवाक्षा. नवादयं न कित्युन॥ ॥राजोवाच॥ यस्य देवः पितृनायः. सर्व्वलोकपि
तामहः। तदादि विषमं देवा. दिवि तिष्ठन्तु मा स्तु वि॥ देवमूर्त्ति विनिष्ठन्त्य. मयि तिष्ठति रुक्मल। सुसपत्नान नाक्ष्म्न. प्रजा यो ख्याम नावाप्नुमि॥ तथ
ति विष्णुस्ततु प्राक्ता. दिवा दाशान नष्वदः॥ यदेव्याष यामास. द्विवन्द वाव्र उन्निपि॥ स यिप्रश्च सनिकानी. सूतः स्वः स्कन्दवन्निनः॥ नागक्र
न्नि कृतनाम्नि. तदा स्वस्कन्दवन्निनि॥ एतस्मिन्नन्तरे ब्रह्मा. विष्णुं प्रतिपद्य। यावद्विजः पूकामारु. कां वदी भाव्र वाद्धि पि॥ त्वाकश्व
समायाति. मन्दवानामरूपवः॥ कृष्णद्वीपादिकागत्य. तपस्यं सदूस्कात्॥ याम स्कन्दे वर्द्दान्तु. वद्रूकाले नपस्यत। सूक्ष्म्या पार्श्वे मा माथ्या. नन्दि
रुक्मि पूर्वागमः॥ जम्ममद्वषमानुस्क. मन्दवा यस्य तिष्ठति। उवाच वप्रसन्नात्मा. देवदेवो वृषध्वजः॥ उत्तिष्ठ तिष्ठ रुद्रन्त. वर्णकृ. क्षियवाक्षमा। भो
यद्धृत्वा मकृष्णाने. देवदेव पित्वावर्त॥ प्रणम्य वद्कृण्णारूमा. वद्रिवमद्यावृत्क्षयत्नृ। लीलाविप्र करद्रुह्मा. प्रणतिकाकृयानिवे॥ सर्व्वक्षापिकथन्ना
म. नवस्त्वममवाञ्छितं। गरवाणान्तसंज्ञीतः सर्व्वदुःखाकान्तकाविट॥ सर्व्वत्रीदद यावास सर्व्वं सर्व्वेण सर्व्वतनु। यदिदं यावत्वाम स्कः स्वजावद्रमभिनन्॥

यावकायानि गोश्वाय. प्रणमार्छि प्रसंडक्ष। ततापि मूलकङ्कत्रस्य.सां म्यस्काहिल भाम्य दो। कुण्डपीठ मासार्द्धे.ना थास्य सयापि स्कन्द्य
मन्त्रालि विधिनावास. स्वायात्वष वचा मम॥ सर्व्वशी सर्व्व दःणछुः क्रण यावद्विधिन्यम्न॥ विक्रा ताव सखा वृक्षा. ताव कुङ्काय स्ति ज्ञ
यत्॥ प्रणम्याय यशा रूत्वा मौली वद्ध कनद्वयः॥ ॥वज्रावतार॥ विश्वेश्वरं जगन्नाथ. यथा स्थापयित्वा स्याद्दा त्वन्नु प्रयाः
दनं किंचित् सृष्टिं कर्त्तेय रुद्रविंध॥ प्रयत्नन मया सृष्टा. साहेकि स्त्वदनू कया। सूवृक्षा षष्ठि दायिन्या. तत्र न सायुजाकु विाः
सूनाउ के मद्दश्वासा. दूत व स्कमरूजाग तू। ततापि पूंउथा नाम. याउर्षि मनू वेण उः॥ मयाहि विषक्वाद वड़ा. प्रजाः पाद्धुन वङ्ग
व॥ व काय समर्यं सा. पिम हावीर्यो महानया॥ त वाक्रुयास्वनू स्कस्याकि. सर्वादि विसद्याहि वि। नागलाक तथा नाग. स्कता वास्त्रीकवा
म्यादः॥ तथेनिवम यात्राकं. प्रमाणी क्रियगान्कन॥ मन्वयायवनादला. तवद्य कयानि ध्रु॥ तस्य चाक्रः प्रजास्नाकु. रूय्या स्वेष मनावः
थ॥ ममाना तीदयं चास्थै. तस्यापि वग नक्रोः॥ मर्याली गणनात्वदः. निमषार्द्ध निमषिणी। हिमायि निर्म्मली मत्वा. मन्वयस नूकः
त्वदं॥ विधेश्वमौ ववं नक्षत्राथ स्तु कनवानू रूव॥ जम्बूद्वीप तथा काग्नी निर्व्वाण पददा सदा॥ तथा वक्रा निर्थ कालं. दीप रूत्नसापिक
त्वव॥ जिह्वामूनावद्दवन. मन्द्र वयिस्य कन्दवी॥ लिङ्गमूर्त्ति मयं लिङ्ग. मविक्लानं विधवाया। स्त्रापितं सर्व्व यिद्धानी. साधकेन्द्र सम

र्च्चितं ॥ विपन्नानाञ्च जन्तूनां दातुं नैश्रेयसीं गतिं । सर्व्वेषामिह संस्थानां क्षेत्रेत्वीश्वराधिष्ठितं ॥ मन्दवाञ्छिज्ञनानापि क्षेत्रेनेन

न्धिना किना । किमूक्तं लिङ्गन्तु यत्न, अविमूक्तमतः स्मृतं ॥ पूर्व्वानन्दवनन्नाम, क्षेत्रमतत्प्रकीर्त्तितं । अविमूक्तं तदारभ्य नामास्य प्र

थितं भुवि ॥ नामाविमूक्तमस्यैव द्वयोः क्षेत्रलिङ्गयोः । एतद्द्वयं समासाद्य न भूयो गर्भमाविशेत् ॥ अविमूक्तेश्वरं लिङ्गं दृष्ट्वा

क्षेत्रविमूक्तकं । विमूक्त एव भवति सर्व्वस्मात्कर्म्मबन्धनात् ॥ सूर्व्वक्षितिविश्वविश्वेश, विश्वेशोर्व्वेति विश्वसृक्त । अविमूक्तेश्वरं

लिङ्गं, तु विमूक्तिप्रदायकं ॥ पूवाण स्थापितं लिङ्गं, ज्ञानत्विनकस्य नुज्ञाविनु । किमाकतिर्ज्जेवल्लिङ्गं, नीनद्धयापिकण्यन्ता ॥ अक्कावम

विमूक्तस्य, दृष्ट्वा ब्रह्माच्युतादयः । लिङ्गं संस्थापयामासु, वसिष्ठाद्यास्तथर्षयः ॥ अस्यादिलिङ्गमिदं प्राक्त, मविमूक्तेश्वरं महत् । त

तो लिङ्गान्तराण्यत्र, जातानि क्षितिमण्डले ॥ अविमूक्तेति नामापि श्रुत्वा जन्मार्ज्जितादघात् । क्षणान्मूक्तो भवेन्मर्त्यो, नात्र कार्य्या वि

चारणा ॥ अविमूक्तेश्वरं लिङ्गं स्मृत्वा दूरगतापि वा । जन्मद्वयकृतात्पापा, त्क्षणादेव मुच्यते ॥ अविमूक्ते महाक्षेत्रे, विमूक्त

मवलोक्य वा । त्रिजन्मजनितं पापं, हित्वा पुण्यमयो भवेत् ॥ यन्नु कृतं ज्ञानविश्रेणा, दनाजन्मसूर्यं वयू । अविमूक्तेशसंस्पर्शा, क्षनुः

क्षणादेव नान्यथा ॥ अर्च्चयित्वा महालिङ्गं, मविमूक्तेश्वरं नरः । कृतकृत्यो भवेदत्र, नवस्याजन्मसाङ्कटं ॥ स्नात्वार्च्चयित्वा नत्वा वयश्च

णं किं यथामति। अविमुक्तं मुक्तं स्वयन्तन्नात्यजत्क्वचित्॥ अनादिमसिद्धं लिङ्गं स्वयं विश्वेश्वराह्वितं। काश्यां प्रयत्नतः सेव्यमवि
मुक्तस्तु मुक्तये॥ सन्ति लिङ्गान्यनेकानि पुण्येष्वायतनेषु च। आयान्ति तानि लिङ्गानि माघ्यां प्राप्य चतुर्द्दशीं॥ कृष्णायां माघमासस्य योयाम
विमुक्तेशजागरात्। यदाप्नोति न तद्द्रव्यत्यागिनापि मखोत्सवात्॥ नानायतनलिङ्गानि चतुर्वर्गप्रदान्यपि। माघकृष्णचतुर्द्दश्यां म
विमुक्तमुपासत॥ किं चित्रमिति वाचीवः कृतादपश्चिल्लावयात्। अविमुक्तेशलिङ्गस्य सक्तिवक्तुं नवा यदि॥ अविमुक्तं महालिङ्गं
चतुर्वर्गफलोदयं। कृपापि पापलोलानां यः क्षिपत्याम संकटः॥ अविमुक्तं महाक्षेत्रं विश्वेशमपि गच्छति। यैर्नरैर्दृष्टमविमुक्त
क्त. विमुक्तं लिङ्गमुत्तमं॥ द्रक्ष्यन्तमविमुक्तस्य द्रष्टा दन्तुभवान्नयः॥ दूरादपि प्रणमति प्रवद्धकरसंपुटः॥ धन्यास्तेन्नत्र निर्माल्यः
दानवत्सोऽन्तु तोऽवत्सौ। अविमुक्तेश्वरं यत्न. याम्यां प्रक्षिप्य तस्य तेजः॥ त्रियन्त्यमविमुक्तेशं श्राद्धयन्ति यतःस्तु विः॥ दूरदर्शविप
न्नापि. काशी मृतरलीसवत्॥ अविमुक्तं महालिङ्गं द्रष्टायामाध्यक्षं व्रजन्। लब्धाश्च कार्य्यसंसिद्धिं क्रमेणप्रविशेत्सुधीः॥ ॥ इति
श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे अविमुक्तेश्वरप्रादुर्भावो नाम एकोनचत्वारिंशोऽध्यायः॥ ३९॥ ॥ स्कन्द उवाच॥ अविमुक्त
णमाहात्म्यं वर्ण्णितं न यथामया। अथोविमसिद्धेश्वरमुखः कथयिष्यामि तत्पुनः॥ ॥ अगस्त्य उवाच॥ अविमुक्तस्य माहात्म्यं श्रु

वैश्यार्वैश्रःतीमम। शूद्रीवस्रुग्रःतजात. तथापि न विनाम्यहं॥ अविमुक्तेऽवर्णलिङ्गं क्षेत्रं वाप्यविमुक्तकं। एतन्मयास्तु कथं प्राप्तिर्भवेन्नृ
षण्मुख वद तत्त्वतः॥ ॥स्कन्द उवाच॥ शृणु कुम्भज वक्ष्यामि. यथा प्राप्तिर्भवेदिह। स्वधर्मादप्युत नस्या. विमुक्तस्य महामते॥ एवमीहि
तार्थसंसिद्धि. र्लभ्यते पुण्यकारिणः। तत्पूर्वं संवद्धि च. श्रुतिस्मृतिवर्त्मसरानाम्॥ श्रुतिस्मृतिवर्त्मद्वेषः पुंसः. स्वर्गान्नश्यतामुत। कलि
कालात्वपि सदा. छिद्रं प्राप्य जिघ्नीयतः॥ वर्जितस्य विधानेन. प्राकस्याकवणेयतः। कलिकालादपि दत्ता. त्राण्यकालेन तु दर्गता
त। निषिद्धाचरणात्तस्मात्. कथयिष्यन्ति वाग्रतः॥ तदूषतः यति व्यक्तं. तवानमिव यीमववत। पलाण्डुं विड्वराहञ्च. सल्लूं लसुनं गृ १३७
ञ्जनं॥ गोपीयूषं नष्टतोयं. वर्ज्जयेच्च सदा। व्रश्चनान् वृक्षनिर्यासान्. पायसापूपशष्कुली॥ कृसरं पिष्टपक्वान्नं. सवत्साग्र
पयस्त्यजेत्। पयउष्ट्रेण ह्रस्वं तथाक्रमनकादिकं॥ रात्रौ दधि न भक्षेत्. दिवा नवनीतकं। छत्राकं कलविङ्कश्च. हंसं चक्र
प्लवं बकं॥ क्रव्यादं मांसादिनः सर्व्वान्. सारसं कुक्कुटं त्यजेत्। जालपादान् खञ्जरीटान्. यूष्टिस्थान्मत्स्यादकान्॥ मत्स्यान्सर्व्वमां
सागी. तन्मत्स्यान् सर्व्वथा त्यजेत्। देवकार्यनियुक्तेषु. संज्ञो प्राणिनबाधिते॥ मांसोपि किंस्विन्मीतस्याः गणगणल्यककक्कपाः शर्व्य
विक्रोध्यघ्रगन्धे च क्षानान्यमृगपक्षिणः॥ आयुःकामैः स्वर्ग्गकामैः. स्कन्दमांसं सर्व्वदा त्यजेत्। यज्ञार्थं पशुहिंसायां प्रास्वऽर्थनिम

वाञ्छति नु ॥ यज्जन्तु यद्यूपितं सर्व्वे. मरणन्तु स्मरवर्ण्णितं । प्राणा यथात्मनोऽभीष्टा रषङ्ग विप्रकाम्यया ॥ सुलोल्य मिच्छेय तत्र्ले. रुन्धय
न्ते वधावसवाकु । नमांसाशी च त्यागी. मृगया मत्स्यकोष्ठिकाः ॥ यादृशी कवमिश्रत्य. लोल्यान्मांसपञ्जीविनः ॥ मरणार्थं व्रजन्त्या सदक्षाः प
शुक्रममलोपधीः ॥ विघ्नन्न हिंसको विप्र. स्मासाम पिण्डसाराति ॥ पितृदेव ब्राह्मणतर्पणे. मधुपर्कार्थं मद्यवा ॥ मन्त्रदिसाध्यदिसास्याद्धि
सान्यत्र सूदस्काद्धा । यो जन्तूनात्मपुष्ट्यर्थं. हिनस्ति क्लान्तदुर्ब्बलं ॥ दूतावावस्यानस्यत्कृ. नामूत्रापि सुखं कश्चित् । घातकानुमन्ता यः संस्कर्त्ता.
क्रयिविक्रयिहिंसकाः ॥ उपकर्त्ता घातयिता. हिंसकाश्चाष्टका मताः ॥ प्रत्यक्ष मन्त्रमध्येन. गानं दर्शाल्पिया यजन्तु ॥ सुमीप करुन्धका
यत्व. तथा च न्यायविनिष्ठवत् । यथैवात्मा परस्तद्वद्द्रष्टव्यः सुखमिच्छता ॥ सुखदुःखानि तुल्यानि. यथात्मनि तथा परे । सुखं वा य
दि वान्यानृ यत्किञ्चित्क्रियते परे ॥ ततः कृतं हि पुनः पश्चात् सर्व्वमात्मनि सेवते । स्वज्ञानेन विना द्रव्यमर्थहीने कुतः क्रियाः ॥
क्रियाहीने कुतो धर्म्मो. धर्म्महीने कुतः सुखं । सुखं हि सर्व्ववाकाङ्क्षितं. तद्धर्म्मसमुद्भवं ॥ तस्माद्धर्म्मोऽत्र कर्त्तव्यः. शक्तितोऽर्थेन यत्नतः ॥
न्यायागतेन द्रव्येण. कर्त्तव्यं पारलौकिकं ॥ दानञ्च विधिनादेयं कालपात्रे च सर्व्वदा ॥ विधिहीनं तथा दत्तं याति. यातु दातारमिव प्रतिपद्धं ॥
न केवलं हि नश्यन्ति. तेषाम्पसन्नश्यति । धनं नार्थं कृत्वा स्वार्थं यद्दानार्थं व्ययीकृतं ॥ तद्धनं सफलं पुण्यं यत्तच्च वनसेगम्यः ॥ मातापितृ

विद्धानेया.मोउज्ञीयाल्लिप्ररादिनिः॥संस्कारयन्तिऊर्ध्वं.स्वस्यप्रयस्तनन्तकं।सुमिज्ञोत्रैर्नतत्क्रिया.नाग्निच्छमाधिनिम्मोखैः॥
यस्तुयःप्रायश्चित्तमेव.द्विजोवैकार्यमिष्यते।पितुर्गेहेतुयाकन्या.रजःपश्यत्यसंस्कृता॥भ्रूणहातत्पिताज्ञेया.वृषलीसापि
कन्यका।यस्तांपरिणयेन्मोहात्.सचवैवृषलीपतिः॥नतेनभाषणंस्यात्स.मयीकयनसर्वदा।विज्ञायदोषमूढत्याःकन्या
याग्ववनस्यव॥यस्मिंश्चवत्सरेतंपञ्चा.दत्वायथादोषजाकपिता।स्त्रियःपवित्राःसततं.नैतादुष्यन्तिकेनचित्॥मासिमासिर
जोह्यासां.दुष्कृतान्यपकर्षति।पूर्वंस्त्रियःसुरैर्भुक्ताः.सोमगन्धर्ववह्निभिः॥भुञ्जतेमानुषाःपश्चात्नैतादुष्यन्तिकेनचित्।स्त्री
णांशौचंददौसोमःपावकःसर्वमेध्यतां॥कल्याणवाणींगन्धर्वास्तेनमेध्याःसदास्त्रियः॥कन्यांतुकारजःकाल.इग्निःगणीस्ता
मदर्णन॥स्नानान्तदशूगन्धर्वाःसनुत्यागवप्रदीयतां।दत्वावामान्नयव्यप्नीकुलप्यूज्ञतयौवना॥पितुर्गृह्याविष्ठनतजा.स्नात
स्नाःपवित्रयतां।कन्यादानफलंयस्मात्.तस्माद्दद्यादनग्निकां॥अन्यथातत्फलंदातुःप्रतिग्राहीपञ्चदथः।कल्याणंतुजीवसांमात्रे.
ददद्यात्फलंलभेत्॥दशवस्तुकोटिददाता.नस्वर्गमधिगच्छति।शयनासनयानानि.कूनपंस्त्रीमुखंकूणी॥यज्ञपात्राणिसर्वाणि.
नदुष्यन्तिबुधाःक्वचित्।वत्सःप्रस्रवनमध्यःशकुनिःफलपातन॥नार्यौरतिप्रयोगेषुश्वामृगग्रहणेशुचिः।सूजान्ध्या

१३३

मूखे मध्यं. गावा मध्यास्तु पृष्ठतः॥ पादतो ब्राह्मणा मध्याः स्त्रियो मध्यास्तु सर्वतः॥ बलात्कारापभुक्ता वा. चौरहस्तगतापि वा॥ नत्या
ज्या दूषिता नारी. नास्यास्त्यागो विधीयते। सूक्ष्मनकालेगुद्धिः स्यात्. क्षुद्धिः कौ स्यास्यास्मना॥ संगृहीत ऊस्मानार्यो. स्फटिन्याव न
तः स्तुतिः मनसापि क्रियान्तु. विक्रयतःपूषान्तरे॥ सा मया सहस्रौख्यानि स्तु कन्यात्रापितोर्लिना। पिता पितामहो भ्राता. सकु
ल्यो जननी तथा॥ कन्याप्रदः पूर्वनाशे. प्रकृतिस्थः परः परः॥ अप्रयच्छन् समाप्नोति. भ्रूणहत्यामृतावृतौ॥ एषामभावे दातॄ
णां. कन्या कुर्यात् स्वयंवरं। हृताधिकारां मलिनां. पिण्डमात्रोपजीविनीं॥ परिभूतामधःशय्यां. वासयेद्व्यभिचारिणीं। व्यभिचारा
दृतौ शुद्धिः. गर्भे त्यागो विधीयते॥ गर्भभर्तृवधादौ तु. महत्यपि च कल्मषं। शूद्रैव भार्या शूद्रस्य. सा च स्वा च विशः स्मृते॥ ते च स्वाः
चैव राज्ञः स्युः. ताश्च स्वा चाग्रजन्मनः॥ सूद्रा या यः शूद्रीं गमन. विप्रा पतत्यधोगतिं॥ उत्पाद्य पुत्रं शूद्रायां. ब्राह्मण्यादेव हीयते। दैवपि
त्र्यातिथेयानि. तत्प्रधानानि यस्य तु॥ देवा यास्तन्नाश्नन्ति. स च स्वर्गं न गच्छति। याममध्यायानि गच्छन्ति. गर्भान्धप्रतिमासिकाः॥
क्षत्याक्लिन्नदिनानीह. तत्र युग्मासु संविशेत्। तदस्यर्च्याः स्त्रीवासिन्या. भूषणाच्छादनाशनैः॥ भूतिकामैर्नरैर्नित्यं. सत्कारेषूत्सवेषु
च। यत्र नार्यः प्रमुदिता. भूषणाच्छादनाशनैः॥ रमन्ते देवतास्तत्र. यत्र स्युः सफलाः क्रियाः॥ यत्र तु ष्यन्ति कर्कोस्त्री. स्त्रियास्तत्रो व

तुष्यति॥ नत्रवर्णमनिकल्याणं. समाध्येन यदवद। ज्ञात्वा कृत्वा कृता वा मः ब्रह्मकृता स्नोनिकावल्लिः॥ प्राणिनीपिदृसन्दृपि. दृतब्राह्मी
द्विजार्च्चनी। पञ्चयज्ञानिमान् कुर्वन्. ब्राह्मणो नावसीदति। एतस्याभ्यनुज्ञानात्. पञ्चसूनामवाप्नुयात्। ब्राह्मणः कृषलिपृष्ठ
वादृज्ञानमनामयं॥ वैश्यमूर्खं यमागम्य. शूद्रसत्काषमवद्य। ज्ञानमात्रः भिक्षुस्नातव. यावदेको समाः स्मृताः॥ तस्मात्तस्य मूनादृष्य.
यावन्हेवापनीयत। रुवर्णाश्रमवर्म्मस्य दृष्टा दृष्टरुलाटयं॥ ब्रह्मवाया स्करुतल्ल. कर्हिशेम नूपयत्नतः॥ मातापितागुरुः पत्नी. त्व
पत्यानि समाश्रिताः॥ भूत्वा गानि विध्यप्निः पाशवर्म्मस्वमीन व। स जीवति यूमानूयात. वक्रमिश्यापजीवश॥ जीवन्मृताथविक्लय.
ःयूवूषःश्रादरक्तविः॥ दीनानाथविशिष्टेभ्यो दातव्यं भूतिकाम्यया॥ अदत्तदाना जायन्ते. परभाग्योपजीविनः॥ विद्याभागीलसम्पन्ना. १३७
दयावांश्च क्षमायुतः॥ दवनामिपिरक्तसु. गृहस्थधार्मिकः स्मृतः॥ लर्ह्वीमथ्यामीयो. कृतगोषयः युद्धविः॥ तत्र स्थपस्तनगश्च ब्राह्म
ल्मानावसीदति। नवैमानि गृहस्थेन. कार्याण्यपि गतं सदा॥ सूथवायानियगृस्नोरवी ब्राह्मेवकुर्मेना मूर्खे। आयुष्यमानमिदायानं. सस्तदि
पूर्वंसाधनं॥ उपासनामनूव्रज्या. गृहस्थस्तमिकृतवा। तथाषड्ययूकानि. कार्याण्येतानि नव॥ आसनं पादशौचञ्च. उपर्युक्तासनं
क्षितिः॥ गच्छासनगृहस्य व. दीपानृहस्थसिद्धिदाः॥ तथा नवविकर्म्माणि. त्याज्यानि गृहमेधिना। पैशुन्यं परदारश्च. क्रोधः कामश्च लोभ तामः

प्रियं ॥ दशोदक्रूण्यमासाद्य, स्वर्ग्गमार्ग्गफलानि द । नवावश्यककर्म्माणि कार्याणि प्रतिवासरं ॥ स्नानं सन्ध्या जपो होमः स्वाध्यायो देव
तार्च्चनं । वैश्वदेवं तथातिथ्यं. नवमं पितृतर्प्पनं ॥ नवगोप्यानि यत्नेन. शून्यमानि निशामय । यं न्मर्क्षं मैथुनं मन्त्रां गृहच्छिद्रं तु वयस्तनौ ॥
स्वायुर्द्धनापमानं स्त्री. नवगोप्यानि सर्व्वदा । नवैतानि प्रकाश्यानि. ऋणः पापमकुत्सितं ॥ प्रयाणमरणं शुद्धिश्च. सान्वयः क्रयविक्रयौ । क
न्यादानं वृषोत्सर्गो. नान्यपृष्टो नापि कुत्रचित् ॥ पात्रमित्रविनीतेषु. दीनानाथोपकारिषु । मातापित्रोस्तु गुरुषु नवकं दत्तं महत्फलं ॥ निः
ष्फलं नव सूतस्तु चारचारणमल्लके । कुवैद्यकितवधूर्त्ते. शठमल्लबन्दिनि ॥ आपत्स्वपि न देयानि. नव वस्तूनि सर्व्वथा । सामान्यय
मि सर्व्वस्वं दाराश्वगवञ्चगताः ॥ न्यासाधी कुलवद्धिण्य. निःक्षेपं स्त्रीधनं सुतं । यो ददाति स मूढात्मा. प्रायश्चित्तैर्व्विशुध्यति ॥ एतन्नवा
नां नवकं ज्ञात्वा प्रियमवाप्नुयात् । अन्यच्च नवकं वक्ष्ये. सर्व्वेषां स्वर्ग्गमार्ग्गदं ॥ सत्यं शौचं मदिरात्र. क्षान्तिर्दानं दयादमः । अस्तेयमिन्द्रि
याक्रोधः सर्व्वधर्म्मसाधनं ॥ अन्यस्य नवमित्यैवं. स्वर्ग्गमार्ग्गप्रदायिकं । यमाप्रनमनीयुक्त्वा. गृहस्थो नावसीदति ॥ उक्तकार्य्याः
सूनात्रानामित्रदायस्यमाग्निनाः ॥ यस्येतद्विनयात्यस्य. तस्य सर्व्वस्य गौरवं ॥ यानं दूर्ज्जनसंसर्ग्गः पञ्चाववियत्पदनं । स्वपन्नान्यगृह
वासस्य. नारीणां दूषणानि षट् ॥ समर्थं कान्यमूढस्य. महार्थौ यः प्रयच्छति । यदिवार्द्धुषिकानाम. तस्यान्ते नैव करुणयन् ॥ सुप्रलम्बमादिषि

𑐡𑐺𑐲𑑂𑐚𑑂𑐰𑐵 𑐩𑐢𑑂𑐫𑐾 𑐟𑐸 𑐰𑐺𑐲𑐮𑐷𑐥𑐟𑐶𑑄 𑑋 𑐳𑐹𑐟𑐎𑐵𑐡𑑂𑐡𑐹𑐲𑐶𑐟𑐿𑐬𑑂𑐰𑐬𑑂𑐞𑑄 𑐣𑐶𑐬𑐵𑐱𑐵𑑅 𑐥𑐶𑐟𑐬𑐳𑑂𑐫𑐵𑐣𑑂𑐟𑐵𑑅 𑑌 𑐩𑐴𑐶𑐲𑐷𑐟𑑂𑐫𑐸𑐔𑑂𑐫𑐟𑐾 𑐣𑐵𑐬𑐷 𑐫𑐵 𑐔 𑐳𑑂𑐫𑐵𑐡𑑂𑐰𑑂𑐫𑐨𑐶𑐔𑐵𑐬𑐶𑐞𑐷 𑑋 𑐟𑐵𑑄 𑐡𑐸𑐲𑑂𑐚𑐵𑑄 𑐎𑐵𑐩𑐫
𑐟𑐾 𑐫𑑅 𑐳 𑐰𑐿 𑐩𑐵𑐴𑐶𑐲𑐶𑐎𑑅 𑐳𑑂𑐩𑐺𑐟𑑅 𑑌 𑐳𑑂𑐰𑐰𑐬𑑂𑐞𑑄 𑐫𑐵 𑐥𑐬𑐶𑐟𑑂𑐫𑐖𑑂𑐫 𑐥𑐬𑑄 𑐰𑐺𑐲𑑄 𑐰𑐺𑐲𑐵𑐫𑐟𑐾 𑑋 𑐰𑐺𑐲𑐮𑐷 𑐩𑐴𑐶𑐲𑐷 𑐖𑑂𑐘𑐾𑐫𑐵 𑐣 𑐱𑐹𑐡𑑂𑐬𑐷 𑐰𑐺𑐲𑐮𑐷 𑐨𑐰𑐾𑐟𑑂 𑑌 𑐫𑐵 𑐔 𑐡𑐺𑐲𑑂𑐚𑑂𑐰𑐵 𑐬𑐖𑐳𑑂𑐰
𑐣𑑂𑐟𑐾 𑐫𑐵𑐰𑐣𑑂𑐩𑐷𑐣𑐣 𑐳𑑂𑐟𑐸 𑐄𑐖𑑂𑐘𑐵 𑑋 𑐟𑐵𑐰𑐡𑐐𑑂𑐣𑐶 𑐎𑐶𑐥𑐶𑐩𑐟𑐵 𑐫𑐵𑐰𑐣𑑂𑐟𑐵 𑐎𑐵𑐴𑐰𑐶𑐳𑑂𑐟𑐸𑐞𑐵𑑅 𑑌 𑐰𑐶𑐡𑑂𑐫𑐵𑐰𑐶𑐣𑐫𑐳𑐩𑑂𑐥𑐣𑑂𑐣 𑐀𑐐𑑂𑐣𑐶𑐡𑐵𑐐𑑂𑐬𑐡𑐩𑐵𑐐𑐟𑐾 𑑋 𑐎𑑂𑐬𑐷𑐟𑐣𑑂𑐫𑑀 𑐲𑐰𑐫
𑑅 𑐳𑑂𑐰𑐬𑑂𑐐𑑀 𑐫𑐵𑐳𑑂𑐫𑐵𑐩𑑅 𑐥𑐟𑑂𑐬𑐩𑐵𑐒𑑂𑐐𑐞𑐶 𑑌 𑐧𑑂𑐬𑐴𑑂𑐩𑐟𑑂𑐰𑑄 𑐐𑑀𑐰𑐵𑐰𑐵𑐰 𑐰𑐶𑐥𑑂𑐬𑐰𑐡𑐰𑐶𑐰𑐬𑑂𑐖𑐶𑐟𑐵 𑑋 𑐰𑐵𑐡𑐶𑐥𑑂𑐬𑐵𑐬𑑂𑐠𑐣𑑂𑐟𑑀 𑐫𑐩𑐵𑐣𑐾 𑐎𑑂𑐬𑐶𑐩𑐫𑐵𑐡𑑂𑐡𑐺𑐲𑑂𑐚𑑄 𑐎𑐬𑑂𑐟𑑄 𑑌 𑐫𑐳𑑂𑐫 𑐎𑐵𑐲𑑂𑐛 𑐣𑐬𑑂𑐡𑑂𑐰
𑐣𑑂𑐣𑐾 𑐧𑐡𑐵 𑐳𑑂𑐫𑐵𑐳𑐾𑐣 𑐖𑐷𑐬𑑂𑐖𑑂𑐖𑐟𑐶 𑑋 𑐳𑐩𑐵𑐰𑐫𑐣𑐶𑐡𑐵 𑐣𑐵𑐰𑑄 𑐄𑐐𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐵𑐣𑑂 𑐡𑐞𑐵𑐫 𑐰𑐵𑐣𑑂 𑑌 𑐣𑐳𑑂𑐟𑑂𑐬𑐷𑐞𑐵𑑄 𑐰𑐥𑐣𑑄 𑐎𑐵𑐬𑑂𑐫𑑂𑐫𑑄 𑐣 𑐔 𑐐𑑂𑐣𑑅 𑐳𑑂𑐫 𑐩𑐣𑑂𑐟𑑂𑐬𑐰𑐬𑑂𑐖𑐣𑑄 𑑋 𑐣𑐰𑐰𑐵𑐖𑐷𑐰𑐫𑐳𑑂𑐣𑐵 𑑑𑑓𑑔
𑐲𑑂𑐛 𑐣𑐎𑐸𑐬𑑂𑐫𑐵𑐡𑑂𑐡𑐾𑐡𑐶𑐎𑑄 𑐐𑐸𑐬𑐸𑑅 𑑌 𑐳𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐵𑐣𑑂𑐎𑐞𑐵𑐣𑐸𑐥𑐩𑐹𑐝𑑂𑐰 𑐳𑑂𑐫 𑐳𑑂𑐎𑐣𑑂𑐡𑐫𑐾 𑐡𑐳𑑂𑐟𑐸𑐮𑐣𑑂𑐰𑑂𑐫𑑄 𑑋 𑐄𑐰𑐩𑐰𑐟𑐸𑐣𑐵𑐧𑐷𑐞𑐵𑑄 𑐐𑐶𑐰𑐳𑐵𑐩𑐹𑐮𑐟𑐸𑑄 𑐣𑐰𑐟𑐵 𑑌 𑐟𑐵𑐟𑐵𑐰𑐵 𑐟𑐵𑐄𑐥𑐹𑐫𑐵
𑐧𑐵 𑐧𑑂𑐬𑐵𑐴𑑂𑐩𑐞𑐾𑐨𑑂𑐫𑑀 𑐧𑐵𑐰 𑐡𑐹𑐢𑑂𑐬𑐣𑑅 𑑌 𑐳𑐹𑐎𑐵𑐫 𑐥𑐶𑐟𑑂𑐰𑐵 𑐰𑐥𑐣 𑐥𑑂𑐬𑐵𑐫𑐱𑑂𑐔𑐶𑐟𑑂𑐟𑑄 𑐣 𑐣𑐶𑐬𑑂𑐡𑐶𑐱𑐾𑐟𑑂 𑑌 𑐎𑐣𑑂𑐫𑐵𑐬𑑂𑐠𑑄 𑐰𑐡𑑂𑐢𑐣𑑂𑐫𑐵𑐬𑑂𑐠𑑄 𑐫 𑐡𑑂𑐰𑐶𑐐𑐸𑐞𑑄 𑐰𑑂𑐬𑐟𑐩𑐵𑐡𑐶𑐱𑐾𑐟𑑂 𑑋 𑐡𑑂𑐰𑐶𑐐𑐸𑐞𑑄 𑐡𑐵𑐡𑐶
𑐞𑐵 𑐡𑐫𑐵 𑐧𑑂𑐬𑐵𑐴𑑂𑐩𑐞𑐾𑐰𑐡𑐫𑐵𑐰𑐟𑐾 𑑌 𑐁𑐣𑑂𑐡𑑂𑐬𑐷𑐟𑑂𑐰𑐵 𑐰𑐶𑐰𑐵𑐴𑐵𑐬𑑂𑐠𑑄 𑐐𑐺𑐴𑐳𑑂𑐎𑐣𑑂𑐡𑑄 𑐣𑐶𑐩𑐣𑑂𑐟𑑂𑐬𑐫𑐾𑐟𑑂 𑑋 𑐳𑐹𑐟𑑂𑐣𑐎𑐳𑑂𑐫𑐵𑐣𑐳𑐎𑐰𑐷𑑄 𑐰𑐠𑐵 𑐥𑐵𑐎𑐵𑐡𑐶𑐳𑐩𑑂𑐩𑐟𑑅 𑑌 𑐡𑐵𑐬𑐵𑐐𑑂𑐣𑐶
𑐴𑑀𑐟𑑂𑐬𑐡𑐷𑐎𑑂𑐲𑐵𑑄 𑐎𑐸𑐬𑐸𑐟𑐾 𑐫𑑀𑐐𑑂𑐬𑐖𑐳𑑂𑐠𑐶𑐟𑐾 𑑋 𑐥𑐬𑐶𑐰𑐾𑐟𑑂𑐟𑐵 𑐳 𑐰𑐶𑐖𑑂𑐘𑐾𑐫𑑅 𑐥𑐬𑐶𑐰𑐶𑐟𑑂𑐟𑐶𑐳𑑂𑐟𑐸 𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐖𑑅 𑑌 𑐥𑐬𑐶𑐰𑐶𑐟𑑂𑐟𑐶𑑅 𑐥𑐬𑐶𑐰𑐾𑐟𑑂𑐟𑐵 𑐫𑐵𑐰𑐾𑐰 𑐥𑐬𑐶𑐰𑐶𑐡𑑂𑐫𑐟𑐾 𑑋 𑐳𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰
𑐟𑐾 𑐣𑐬𑐎𑑄 𑐫𑐵𑐣𑑂𑐟𑐶 𑐡𑐵𑐟𑐺𑐫𑐵𑐖𑐎𑐥𑐘𑑂𑐔𑐩𑐵𑑅 𑑌 𑐎𑑂𑐬𑐷𑐟𑐡𑑂𑐬𑐰𑑂𑐫𑐾𑐞 𑐫𑐳𑑂𑐎𑐺𑐟𑑂𑐰 𑐩𑐹𑐎𑐥𑐸𑐟𑑂𑐬𑐖𑐶𑐟𑐖𑐣𑐵 𑑋 𑐎𑐸𑐎𑐸𑐬𑐰𑐬𑑂𑐢𑑂𑐰 𑐰𑐥𑐶𑐟𑐶𑐖 𑐣𑐚𑐵𑐱𑑂𑐔 𑐥𑐬𑐶𑐡𑐰𑐣𑐾 𑑌 𑐰𑐡𑐵𑐡𑑂𑐢

तानि यावन्ति. नियुक्तार्थकारणे। तावन्त्यप्रेक्षणकर्यी. गदविक्रयकल्मषम्॥ यस्तु प्रव्रजितां गत्वा. सेवते मैथुनं पुनः॥ षष्टिवर्ष
सहस्राणि. विष्ठायां जायते कृमिः॥ शूद्रान्न शूद्रसंपर्कः शूद्रेणैव सहासनं। शूद्राद्विद्यागमः कश्चि. ज्वलन्तमपि पातयत्॥ शूद्राद
दत्य निर्वाणं य पवन्त्यबुधा द्विजाः॥ ते यान्ति नरकं घोरं ब्रह्मणत्वाद्विवर्जिताः॥ इक्षुदलान्यपस्तका. स्त्रीजनै लवणानि च। दाताचैना
यतिक्षन्. शाकान्तु कव किल्विषं॥ अप्यनेव पात्रेण अदन्नमुपदीयते। शाकादि तत्क्रिमिं तु के. तानावनरकं व्रजत्॥ शष्कुल्यादन्न
काष्टं च. प्रत्यकं लवणं चयत्। मृत्तिकाकलशे यश्च. समं गोमांससहस्रकोटिः॥ पाणीयं पायसं क्षीरं घृतं लवणमेव च। इक्षुदलन्तक्री
यादृकं गोमांससहस्रकोटिः॥ अयन्नानिव सन्मूर्खो दूतमन्यगुणान्वितः॥ गुणान्वितापदानर्थी नास्ति मूर्खव्यतिक्रमः॥ ब्राह्मणातिक्रमोना
स्ति. विप्रवदविवर्जितः। ज्वलन्तमग्निमुत्सृज्य. नहि भस्मनि हूयते॥ सन्निकृष्टमधीयानं. ब्राह्मणं यो व्यतिक्रमेत्। भोजने चैव दाने च दह
त्यासप्तमं कुलं॥ गोवत्सकान् वानिजकान्. तथा कारुकुशीलवान्। प्रेष्यान् वार्द्धुषिकांश्चैव. विप्रान् शूद्रवदाचरेत्॥ दवद्वविभागेन त्र
ह्मस्व दाद्येन च। कुलान्याशु विनश्यन्ति ब्राह्मणातिक्रमेन च॥ मातकी पितृयापूया. कृत्वाग्नि ब्राह्मणे पुन। तिर्यग्योनिशतं गत्वा. चाण्डा
लेषु विजायते॥ काल्याय न्यूयतिक्षानं कर्म्मणा नायपादितं। तृणकर्द्धमसंयुक्तं भिक्षालोकप ब्रजेत्॥ विषपाणीरु वाग्निर्यं. निर्धवामृत

काजनः॥ यज्ञेनामामनंस्तुकं. तेन यज्ञविधानं विदुः॥ सिंह्यादर्शोत्यपित्रक्षनाभिदणे व्यवस्थितः। वस्त्रसत्र्.कवासान्ते देवपित्रवव
र्त्तयेत्॥ यद्दवं तर्पं तथा क्षिः पिण्डं न स्नात्वा द्विजोत्तमः। तत्रैव सर्वमाप्नोति पितृयज्ञक्रियाफलं॥ दक्षोप्रक्षाल्य पाण्डुः यः पिब
स्नातेनान्तरा देवर्षीं तथा स्नाने. तर्पं यतु पयातर्पयेत्॥ गलाङ्गुलिकान्तस्तु. यद नैया मयातक। स्त्रीणां प्रथमं स्कन्धं. स्तुक्षा वान्द्रा
यणं वचनं॥ पश्चवायदिवामास. यस्या गन्धकलिनद्वितः तुक्षादू वामनस्कस्य. वर वान्द्रायणं व्रतं॥ मन्त्रिणां दाक्षिणानाथः. यमीनीव
कवापिणी। एतर्षी स्नूतकन्ताक्षि. सन्त्रितीकर्म कुर्वतां॥ स्मृजीर्णेस्तूपदितवान्ते. श्मश्रुकर्म्मणि मैथुने। दुःस्वप्ने दुर्जनस्पर्शे. स्नानमात्रं
विधीयते॥ चैत्यवृक्षं चितियूपं. चिव निर्माल्यस्नाजिनं। वेदविक्रयिणं स्पृष्ट्वा. सचेलो जलमाविशेत्॥ स्पृष्ट्वा पावगवी गोष्ठे. दवब्राह्म १६९
णस्नविक्रो। स्वाध्यायकाजनपाने. पादूके वै विसर्जयत्॥ खलक्षेत्रगतं धान्यं. कूपवापीषु यज्जलं। अभोज्यादपि तद्भोज्यं. यच्च गोष्ठग
तं पयः॥ यद्दक्षिणनिगतास्तुकं. यत्स्तुकं दक्षिणामुखः। स्यापानकस्य यत्स्तुकं. तद्वै व्रक्षा पितृतर्पणं॥ यातुधानाः पिशाचाश्च. वाक्सास्कू
रकर्मिणः। हरन्ति तस्य मन्तस्य. मण्डलं न विवर्जितं॥ ब्रह्माद्यान्वसुराः सर्वे वसिष्ठा यामदर्पयः। मण्डलं वायजीवन्ति. ततः कुर्वीत
मण्डलं॥ ब्राह्मणेश्चतुरस्रं स्यात्. त्रिकोणं वा क्षत्रजन्मनः। वर्तुलं तु विशः प्रोक्तं. शूद्रस्यास्यूकलं स्मृतं॥ नात्यास्माजने कृत्वा न्नायालो

नैव कुर्य्यात । नायनन्तवणयाया. तुडूरी तनमलार्द्दितः॥ धर्म्मेणास्त्रवथापूरा. वदरवन्नवपवाद्विजाः॥ क्रीडार्थमपि यद्भूयः. यधर्म्मःक्ष
यमःस्मृतः॥ यात्रो धनादधियूतेणर्म्मकामान्नरुक्षयत्। अन्नमेधर्म्मकालिःस्या. स्वाधिक्रिल्प्योपपीत्राम॥ खलितं णेवस्मीतायं ल
वर्णमवूकीञिकौ। कृस्नैनवापकाणोदयात्. कृच्छ्रं चान्द्रायणं चरेत्॥ गन्धारवणमाल्यानि. यःप्रयच्छति धर्म्मवित्। सस्रग्गन्धिः सदा
दुष्टा. यत्र तत्र प्रजायते॥ नीलीरक्तन्तु यद्वस्त्रं. दूरतस्तद्विवर्ज्जयेत्। स्त्रीणां क्रीडार्थसंयोगे. शयनीये न दुष्यति॥ पालनाद्विक्रयाच्चै
व. तद्वृत्तेरुपजीवनात्। पतितस्तु भवेद्विप्र. त्रिभिः कृच्छ्रैर्विशुध्यति॥ स्नानं दानं जपो होमः स्वाध्यायः पितृतर्प्पणं। वृथा तस्य महाय
ज्ञा. नीलीवासो विभर्त्ति यः॥ नीलीरक्तं यदा वस्त्रं. विप्रः स्वा। कृच्छ्रमेव चरेत्। तनुः सकलिसंस्पर्शात्. नवकं सर्वमुद्धरेत्॥ अमृतं ब्राह्मणस्या
न्नं. क्षत्रियान्नं पयः स्मृतं। वैश्यस्य चान्नमेवान्नं. शूद्रस्य रुधिरं स्मृतं॥ वैश्वदेवनहोमेन. देवताभ्यर्च्चनैर्जपैः। अमृतं तेन विप्रान्नम
ग्यजुःसामसंस्कृतं॥ व्यवहारानुरूपेण. न्यायतस्तु यदर्ज्जितं। क्षत्रियस्य पयस्तेन. प्रजापालनभावतः॥ स्ववहनादतियास्का. दन्न
मृत्या यः प्रयच्छति। सीतायज्ञविधानेन. वैश्यान्नं तेन संस्कृतं॥ अज्ञानतिमिरान्धस्य. मद्यपानरतस्य वा। रुधिरं तेन शूद्रान्नं दवम
न्त्रविवर्ज्जितं॥ न वृथा शपथं कुर्यात्. स्वल्पेप्यर्थे नरो बुधः। वृथा हि शपथं कुर्यात्. प्रेत्य चेह विनश्यति॥ कामिनीषु विवाहेषु. गवां

त्तुकधनक्रय। ब्राह्मणाः स्युः पयक्षोवं.ड यथोक्तक्रियामकं॥ सत्येनश्शपयेद्विप्रं.क्षत्रियं वाहनायुधैः। गोवीजकाञ्चनैर्वैश्यं.शूद्रं
सर्वैस्तु पातकैः॥ अग्निं वाहारयेदेन.मप्सुवैनं निमज्जयेत्। स्पर्शयेत्पुत्रदाराणां.शिरांस्येनं वा पृथक्॥ नयमेयमभिव्याः
हृतात्माठेयमङुय्यन। अस्तात्यं यभिनोयन.नयमः किं करिष्यति॥ न निष्कृतिरथवा क्लृप्ता ऋणी वा दूवतिक्रमः। पितृर्द्वानिय
यत्कृता.यथक्तादूर्ध्वं विशिष्यते॥ एकः क्रमाद्वनीतावा.नद्विनीयः कथञ्चन। यदनेकमयायुक्तः.मणकर्मन्यानजनः॥ मणद्वण
स्त्राक्रियनस्याभाक्ता.नचैव यामाद्यथ प्रियस्य। नशाउनाञ्छदनन त्यनस्य.नलोकविक्रयदण्डेनस्य॥ एकान्नशालस्य सेव
नस्य.सर्वक्रियार्थी मिनिवर्तकस्य। स्वाध्याययायेनमानस्य.मासान्धकृतं नियमदिप्यकस्य॥ श्वेकान्नशीलत्वमिहास्कियूय.
ःकवस्त्रियार्थी मिनिवर्तकस्य। कृत्वा नमुक्तिःकसदेवनक्ता.काश्यां विनेकिःसदृजुं वमुक्तिः॥ विश्वेशपर्णालनमवयाप.स्कपञ्च
विश्वेश्वरपूजानिवासःश्रवणा मिदानें नियमाचमाच्य.स्नानं यूनर्यायदूदग्वदार्यी॥ ॥स्कन्द उवाच॥ न्यायार्जितधनस्नात्वा स्नान
निष्ठा मितिथिप्रियः। श्राद्धकृत्सत्यवादी च.दण्डस्पर्धिमयाचतः॥ दीनान्धकृपणार्थिभ्यो दत्वान्नानि विशेषतः। कृत्वा गार्हस्थ्यमिक
र्मानि.दण्डस्तःदेयसप्य यायात्॥ ङुल्कमावच्चनीयूयी.काशीनाथः प्रसीदति। काशीनाथप्रसादेन.काशीयापि सुमोक्षकृत्॥ सप

र्व्वतीर्थसुस्नानैः सर्व्वक्रतुदीक्षितैः । स्वदक्ष सर्व्वदानन्तु यन्न काशीनिवासिना ॥ ॥ इति श्रीस्कान्दपुराणे काशीखण्डे पूर्व्वार्द्धे गृहस्थ
धर्म्मो नाम चत्वारिंशत्तमोध्यायः ॥ ४० ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ उषित्वैवं गृहे विप्रो. द्वितीयादाश्रमान्नरः । वलीपलितसंयुक्तस्तृती
याश्रयमाश्रयेत् ॥ सुपत्न्यापत्यमालाकृ. यान्यादावनुविसृज्य च । पत्नीपुत्रपुत्रस्वत्वं. पत्न्या वा वनमाविशेत् ॥ वसानश्चर्म्मचीः
राणि. सायं प्रातस्त्रिवर्त्तनैः । शाकमूलफलैर्व्वापि. पञ्चयज्ञान्न हापयेत् ॥ जटी स्यात्त्रिसंस्नायी. श्मश्रुलोमनखान्वहन् । पुष्पमूः
लफलानि कानि सर्व्वयज्ञियवृक्षकाणि च ॥ स्नेहान्दासीवदानाव. दान्तः स्वाश्रयनस्पृशः । तानि कीटवद्भूया. अग्निहोत्रं यथाविधि ॥
मुन्यन्नैः स्वयमानीतैः पूर्व्वजाग्न्यनिर्व्वपेत् । स्वयं कृतं वल्कवसं. स्वादद्वन्द्वैः फलाकृतैः ॥ वर्ज्जयेच्छुनकं. कवकं लवणं मधु । मुन्य
न्नमाश्विनमासि. त्यजेच्च पूर्व्वसञ्चितं ॥ ग्राम्याणि फलमूलानि. वनजान्यद्यात् यत्नतः । दन्तोलूखलिको वा स्यात्. अश्मकुट्टोथवा भव
त् ॥ सद्यः प्रक्षालको वा स्यादथवा माससञ्चयी । त्रिषड्द्वादशमासान्य. फलमूलादिसञ्चयः ॥ नक्ताशी कालसाशी वा षष्ठकालाश
नापि वा । चान्द्रायणव्रती वा स्यात् पक्षतुर्य्यथ मासतुक् ॥ वैखानसमतस्थस्तु. फलमूलाशनाथवा । तपस्यात्मा षयद्दृष्टिपरिच्छन्नवी
र्य्यवर्त्तयेत् ॥ अग्नीनात्मनि वाधाय. विरक्तो निकेतनः ॥ भिक्षायात्रार्थं. तापसान् वनवासिनश्च आमादानीयवान्यानाद्व

𑐁𑐩𑐵𑐣𑑂𑐰𑐳𑐣𑑂𑐰𑐣𑐾𑑌𑑅𑐣𑑂𑐟𑑂𑐬𑐿𑐰𑐣𑐵𑐱𑑂𑐬𑐫𑐵𑐡𑑂𑐰𑐶𑐡𑑂𑐫𑐵.𑐧𑑂𑐬𑐴𑑂𑐩𑐮𑑀𑐎𑐾𑐩𑐴𑐷𑐫𑐟𑐾𑑋𑐀𑐣𑐶𑐰𑐵𑐎𑑂𑐎𑐵𑐫𑐹𑐩𑐺𑐟𑑂𑐩𑐵𑐣𑑄.𑐴𑐣𑐷𑐫𑐩𑐶𑐣𑐶𑐎𑐵𑐣𑐣𑑌𑐁𑐫𑐹𑐲𑐳𑑂𑐫𑐟𑐸𑐰𑐵𑐫𑑀𑐐𑐾.
𑐟𑑂𑐫𑐎𑑂𑐟𑑂𑐰𑐵𑐳𑑄𑐐𑐵𑐣𑑂𑐥𑐰𑐶𑐟𑑂𑐬𑐖𑐣𑑂𑑋𑐀𑐞𑐟𑐫𑐩𑐿𑑅𑐮𑑀𑐨𑑂𑐫𑐟𑑂𑐰𑐩𑐹𑐟𑑂𑐫𑐵𑐫𑐳𑑂𑐣𑐵𑐣𑐥𑐶𑑌𑐟𑐠𑐵𑐧𑑂𑐬𑐴𑑂𑐩𑐞𑐶𑐣𑐶𑐲𑑂𑐛𑐵𑐰𑐣𑑂𑐩𑑀𑐎𑑂𑐲𑐩𑐶𑐔𑑂𑐕𑐣𑑂𑐰𑑂𑐬𑐖𑐾𑐟𑑂𑐳𑑂𑐫𑐢𑑅𑑌𑐩𑐣𑑀𑐐𑑀𑐥𑐶𑐟𑐎𑑂𑐬𑐹
𑐟𑐵𑐣𑐷.𑐫𑐳𑑂𑐩𑐵𑐡𑑂𑐟𑑂𑐰𑐵𑐫𑐣𑐬𑐸𑐫𑐿𑑌𑐳𑐬𑑂𑐰𑐨𑐹𑐟𑐵𑐣𑐶𑐟𑐳𑑂𑐫𑐨𑐾𑐥𑑂𑐬𑐫𑐔𑑂𑐕𑐟𑑂𑐰𑐟𑐫𑐿𑐳𑐡𑐵𑑋𑐊 𑐊𑐰𑐔𑐬𑐾𑐣𑑂𑐣𑐶𑐟𑑂𑐫𑑄.𑐩𑐣𑐳𑑂𑐫𑐿𑐰𑐣𑐶𑐎𑐾𑐟𑐣𑑅𑑌𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑑂𑐫𑐬𑑂𑐠𑐩𑐳𑐴𑐵𑐫
𑑅𑐳𑑂𑐫𑐵.𑐐𑑂𑐬𑐵𑐩𑐩𑐣𑑂𑐣𑐵𑐬𑑂𑐠𑐩𑐵𑐱𑑂𑐬𑐫𑐾𑐟𑑂𑑋𑐖𑐷𑐰𑐶𑐟𑑄𑐩𑐬𑐞𑑄𑐰𑐵𑐠𑐣𑐵𑐨𑐶𑐎𑐵𑑄𑐎𑑂𑐲𑐣𑑂𑐎𑐠𑐶𑐫𑐟𑐶𑑅𑑌𑐎𑐵𑐮𑐩𑐾𑐰𑐥𑑂𑐬𑐟𑐷𑐎𑑂𑐲𑐾𑐟.𑐣𑐶𑐬𑑂𑐡𑑂𑐡𑐾𑐱𑑄𑐨𑐺𑐟𑐎𑑀𑐫𑐠𑐵𑑋𑐳𑐬𑑂𑐰𑐟𑑂𑐬𑐳𑐩𑐩
𑐟𑐵𑐫𑐹𑐎𑑂𑐟𑑅𑐳𑐬𑑂𑐰𑐟𑑂𑐬𑐳𑐩𑐟𑐵𑐫𑐹𑐎𑑂𑐟𑑅𑑌𑐰𑐺𑐎𑑂𑐲𑐩𑐹𑐮𑐣𑐶𑐎𑐾𑐟𑐳𑑂𑐫.𑐩𑐹𑐩𑐹𑐎𑑂𑐲𑐸𑐰𑐶𑐎𑐬𑐞𑐳𑑂𑐫𑐟𑐾𑑋𑐀𑐣𑐷𑐨𑑁𑐟𑐿𑑄𑐟𑐠𑐵𑐔𑐶𑐴𑑂𑐣𑐵.𑐣𑐶𑐫𑐩𑐎𑐵𑐎𑐞𑐷𑐮𑐟𑐵𑑌𑐫𑐣𑑂𑐳𑑂𑐫𑐟𑑂𑐰𑐵
𑐰𑐶𑐎𑐬𑑂𑐩𑐵𑐞𑐶.𑐫𑐿𑐰𑐩𑐾𑐣𑐵𑐥𑐫𑐳𑑂𑐫𑐟𑑋𑐰𑐵𑐔𑐶𑐎𑑄𑐰𑐳𑑂𑐟𑐸𑐬𑐵𑐩𑐵𑐫𑐵𑐣𑑂.𑐰𑐶𑐴𑐰𑐣𑑂𑐣𑐫𑐟𑐶𑑅𑐎𑑂𑐰𑐔𑐶𑐟𑑂𑑌𑐰𑐷𑐖𑑀𑐎𑐹𑐬𑐵𑐞𑐵𑑄𑐄𑐴𑑂𑐣𑐣𑐷.𑐴𑐶𑑄𑐳𑐵𑐣𑐟𑑂𑐬𑐫𑐣𑐵𑐴𑐰𑐣𑑋𑐐𑐔𑑂𑐕𑐣
𑐫𑐰𑐶𑐴𑐰𑐣𑐹𑐖𑐣𑑂𑐟𑐹𑐣𑑂.𑐥𑐶𑐰𑐣𑑂𑐎𑐾𑐰𑐳𑑂𑐟𑑂𑐬𑐱𑑀𑐢𑐶𑐎𑑄𑑌𑐰𑐵𑐰𑐿𑐰𑐡𑐺𑐡𑐣𑑂𑐟𑐹𑐰𑐬𑑂𑐞.𑐣𑐎𑑂𑐬𑐸𑐢𑑂𑐫𑐾𑐣𑑂𑐣𑐎𑐣𑐰𑐶𑐩𑐸𑐎𑑂𑐟𑐶𑐰𑐶𑐣𑑂𑑋𑐰𑐔𑐡𑐵𑐟𑑂𑐩𑐫𑐴𑐵𑐫𑐱𑑂𑐫.𑐣𑐶𑐫𑐟𑐥𑐎𑑂𑐎𑐵𑐣𑐶𑐫𑐵𑐐𑑂𑐬𑐫𑐿
𑑅𑑌𑐣𑐶𑐫𑐩𑐱𑑂𑐔𑐵𑐟𑑂𑐩𑐣𑐶𑐫𑐟𑐵.𑐣𑐷𑐰𑐎𑑀𑐞𑐣𑑂𑐣𑐳𑑂𑐰𑐵𑐰𑐞𑐷𑑋𑐎𑐹𑐳𑐹𑐩𑑂𑐨𑐰𑐵𑐥𑑂𑐫𑐵𑐡𑐲𑑂𑐚𑐸𑐐𑑂𑐬𑐵𑐳𑑂𑐟𑑂𑐬𑐵.𑐴𑐶𑐎𑑂𑐎𑐵𑐐𑐷𑐳𑑂𑐰𑐵𑐣𑐶𑐰𑐬𑑂𑐖𑐶𑐟𑑅𑑌𑐩𑐹𑐮𑐵𑐰𑐺𑐡𑐵𑐰𑐺𑐩𑐺𑐡𑑂𑐡𑐮𑐹.𑐥𑐵𑐬𑑂𑐟𑐺𑐣𑐱𑑂𑐔𑐣𑐬𑑂𑐫𑐰𑐩𑐷
𑑋𑐣𑐫𑐵𑐱𑑂𑐔𑐎𑐺𑐟𑑀𑐄𑐳𑑄𑐥𑐵𑐟𑑂𑐬.𑐴𑐶𑐎𑐸𑐎𑐣𑐎𑐡𑐵𑐰𑐣𑑋𑐊𑐎𑐎𑐵𑐮𑐰𑐔𑐬𑐿𑐎𑑂𑐲𑑄.𑐣𑐎𑐸𑐬𑑂𑐫𑐵𑐟𑑂𑐟𑐟𑑂𑐬𑐰𑐶𑐳𑑂𑐟𑐬𑑄𑑌𑐰𑐶𑐢𑐹𑐩𑐩𑐣𑑂𑐣𑐩𑐸𑐲𑐮.𑐰𑐖𑐩𑐵𑐰𑐎𑐸𑐎𑐰𑐖𑑂𑐖𑐣𑑌𑐰𑐺𑐎𑑂𑐲𑐾𑐞
𑐖𑐵𑐰𑐳𑐩𑑂𑐫𑐵𑐐𑐴𑐶𑐎𑐵𑐣𑐶𑐫𑐰𑐿𑐱𑑂𑐰𑐫𑐟𑐶𑑌𑐩𑐹𑐮𑑂𑐫𑐵𑐴𑐵𑐬𑐵𑐣𑑂𑐴𑑅𑐳𑑂𑐎𑐢𑐷.𑐰𑐶𑐣𑑂𑐡𑑂𑐬𑐶𑐫𑐵𑐬𑑂𑐠𑐰𑐺𑐟𑑂𑐟𑐵𑐮𑐹𑐥𑑅𑑌𑐬𑐵𑐐𑐡𑑂𑐰𑐾𑐲𑐰𑐶𑐣𑐶𑐬𑑂𑐩𑐸𑐎𑑂𑐟𑐵.𑐴𑐶𑐎𑑂𑐎𑐸𑐬𑑂𑐩𑑀𑐡𑑂𑐢𑐵𑐫𑐎𑐮𑑂𑐥

न । स्वाग्रमस्तु यतिर्यस्य, मुक्तस्तमपि विग्रमनु ॥ किमस्यानकमक्रुण, क्वगकृत्यः सजायते । सक्तिर्यद्धस्कन, यायसामवन्माक्तिर्वा,
॥ निर्जक्वमिद्दितन्स्र्व, मकवात्तापिमायतिः । दृष्ट्वा जयाक्रियवन, मसस्क्षैत्रागयीश्व ॥ दक्ष्यागर्यूनर्जैर्ष, गर्जक्ञणसः दाबूली ।
नानायानि निवासवः, वियागेन्द्र यिवीः यदा । स्यापिवीः सकसंयाग, मधर्मा दुःखयस्कवं । पूनर्निवयसं वासंनानानवकयानमाथ
कर्म्मवाषसमूढ्क, गःनिर्न्नामनकधा । दक्ष्यनित्यमीदृष्ट्वा, नित्यमीयवमात्मनः । कूर्व्वीनमूकययत्वं, यत्र यत्राश्रमवनमः कवया
त्रीनिविरव्याना, क्रिक्वायात्रविवर्जितः । नसौणनग्तुर्णपूर्ण्धं, रुवज्यवंदिनयिन । स्याम्रमांस्वतुवस्थवं, क्रमादासवायस्तिनः । निर्द्वन्द
स्यकयज्ञस्व, ब्रह्मरूयायकल्यान । सूसंयनः कूवूक्षीना, मात्मवंधायकल्युम ॥ धीमद्भिः संयनः स्यापियदंदयादनामयी । क्विस्म
निः पूवानञ्च, वियायनिषदसंथा ॥ श्लोकाः सूत्राणि शास्त्राणि, यज्ञान्यदान्मयंक्वयिन । वदार्थवचनं ज्ञात्वा, ब्रह्मरूप्यैतयादमः । ज्ञ
ज्ञापवायाः स्वानन्दा, मात्मनाज्ञानरूनवः । सद्धिसर्व्वेर्व्विजिज्ञास्य, स्यात्मैवाश्रमवर्ज्जितः । ज्ञानवास्थ्यमनकवा, ब्रह्मवाग्व्ययवन्न
नः । ज्ञात्मज्ञानेन मूक्तिः स्यात्, कवद्यागादेन नहि ॥ यवयागन्थिर्यकाल, मस्यास्यादवसिद्ध्यति । नावश्यं संग्रयायोगोना, नायस्क्विः
विक्लानु ॥ नदाने न्त्वत्र नैव्वीपि, ननयाति न्वामरवः । नवयध्यायनाश्याग, न्नवप्राणायवीक्षणानु ॥ नलोभनननमीनन, नमन्त्रावाधनेव

पि । अनृतित्यागात्स्वदारास्वामृतौ चव विधिन्ध्यायात् ॥ यतःस्यूनवनिर्व्वदात् । सिद्धयोगेनवान्यथा । स्मात्मक्रीडायासमरी । सदास्मैः
मिथुनस्य च । स्वात्मन्यचतुर्दृष्टस्य । योगसिद्धिर्न्न दूरतः ॥ स्वात्मत्मवामित्यकर्ण । द्वितीयंध्यानयन्ध्यति ॥ स्वाध्यायमः स्वयोगीन्द्राब्रा
क्रीडनात्तवयिद्ध । संयोगस्त्वात्ममनसा । योगः स्वयुष्टितावुधैः ॥ प्राणापानसमायोगे । योगः स्यायपयान्वितेः ॥ विषयाणकविक्ल
नी । स्वानंमाकृत्य दूरतः ॥ इन्द्रियाणां मनोवृत्तिर्यावत्सा न निवर्त्तते । किमत्र न्त्वयियोगस्य । तावन्न दीयसीकृतः ॥ वृत्तिर्यो न मनःक्र
त्वा । कृत्वृ स्थयमात्मनि । एकीकृत्य विमूढात् योगयुक्तःस्यडवत् ॥ वहिर्म्मूखानि सर्व्वाणि । कृत्वाथान्यकनाशिव । मनसो वद्धियः
आमी मनध्यात्मनियोजयत् ॥ सर्व्वपापविनिर्म्मुक्तः सर्व्वक्लेशब्रह्मलिन्ययत् । एकध्यानस्थयोगस्थ । ङेमान्यायन्कविस्मृव ॥ यत्नास्मिय
ब्रलाकपू । नदस्मीतिविवृधात् । कथमाने नदत्वन्वा । हृदयनावतिष्ठता ॥ सूयस्यगीहितद्रुक्ष्मा कुमारीस्त्रीसूर्त्वयथा । सूयोगीनवनद्धः
लि । उायन्वं ङ्वववर्लिकौ ॥ नित्यान्यायनशीलस्य । सूयंवयहितस्कूवरा । तत्सूक्ष्मात्वादनिर्द्देश्यं । परंब्रह्मसनातनम् ॥ क्षणमध्यकमूदकं
यथानक्तिवगामियात् । वामादनकेयविद्धं । नथानस्थानविश्वसन् ॥ सूर्त्तानिलैनिवृत्तीनत् । नश्चितकैर्योद्धेनव । मयूरिवाधनार्थयब्रुड
स्यागमस्थयसत् ॥ सूयनेयाणसेनायः प्रत्याहारश्वधारणा । आतंसमाधिरित्येतानि योगाङ्गानि वर्दिषट् ॥ आसनानीदयावक्रिया

वन्धाजीवयोनयः॥ सिद्धासनमिदं प्रोक्तं योगिनां योगसिद्धिदं॥ एतदभ्यसनान्नित्यं. वर्ष्मदाढ्यमवाप्नुयात। दक्षिणोरौ वशी न्यस्य वा
मोरूपरि योगवित्॥ याम्योरूपरि वामं च. पद्मासनमिदं विदुः॥ कराभ्यां धारयन्पश्चा. दङ्गुष्ठौ दृढबन्धवित्॥ बद्धं तु पद्मासनादस्मा.
द्व्याधयो दूरविद्रुताः॥ सुखवासनं यस्मिन् सुखमस्थाय जायते॥ स्वस्तिकादीनदभ्यस्य. योगं युञ्जीत योगवित्। नाप्यम्बुवह्निसामीप्य.
न जीर्णे वान्नगोष्ठ्यां॥ न देशे मशकाकीर्णे. न वेश्मनि न वल्मीके। कणजन्तुकुशाङ्कुर कीटकादिप्रदूषिते॥ नात्यासन्नपूतिगन्धादौ न
स्कनजनसंकुले। सर्वबाधाविवर्जिते. सर्वेन्द्रियसुखावहे॥ मनःप्रसादजननं प्राप्नुयात्प्रमादितः। नासिरन्ध्रः कृष्णार्कानलविम्बु
रयवाधितः॥ नातिखिन्नो न विक्लान्तो योगं युञ्जीत योगवित्॥ ऊर्ध्वस्कन्धो नतबद्धः संवृतास्यो रुढकटः॥ उत्तानं किञ्चिदुन्नम्य. वक्त्रं वि
ष्टभ्य वाससा। निमीलिताक्षो मन्त्रस्थ. दन्तैर्दन्तान्न संस्पृशन्॥ तालुस्थाचलजिह्वश्च. संवृतास्यः सुनिश्चलः॥ संनियम्येन्द्रियग्रामं नाति
नीचोच्छ्रितासनः॥ मध्यमं वा क्रममथ. प्राणायाममुपक्रमेत्। चलनिश्चले सर्वं. निश्चले न तु निश्चलं॥ स्थाणुत्वमाप्नुयाद्योगी. ततोऽनिल
निरोधनात्। यावद्देहे स्थितः प्राणो. जीवनं तावदुच्यते॥ निर्गमे तत्र मरणं ततः प्राणं निरुन्धयेत्। यावद्बद्धो मरुद्देहे. यावच्चित्तं निरा
ग्रहं॥ यावद्दृष्टिर्भ्रुवोर्मध्ये. तावत्कालभयं कुतः॥ कालयाश्चरतान्तका. प्राणायामं समाचरेत्॥ योगिनः सिद्धिमापन्ना. तस्मात्प्राणनि

यत्नतः। मन्त्राद्वादशमात्रस्तु मात्रालघ्वक्षरा मता॥ मध्यमा द्विगुणः पूर्वा. दुत्तमस्त्रिगुणः स्मृतः॥ स्वेदकम्पविषादस्य ऊनयतःक्रमशःस्त्रयो॥ प्रथमऊनयतःस्वेदः द्वितीयेन तु वेपथुः। विषादः तृतीयेन सिद्धःस्यात्प्राणोमत्रयापिनः॥ एवं तु क्रमान्नयसन्निवृद्धःसिद्धस्यात्प्राणोमत्रयापिना। क्रमेणःस्वमामात्रासो. नयनयत्नयत्नतः॥ एवंनिवृद्धःस्यात्प्राणोयीत्रामकूपयमुनिस्थवतु। दृढे विनयसमुपक्रुष्ठादि ऊनयत्पयि॥ ततःप्रत्याहितत्वास्रो. क्रमेणावन्यदृष्टिवत्। वन्यागजागजाविर्वाक्रमेण वद्धतामियात्॥ कवाविशास्तुनिर्द्दर्ण. नवतीयपिलीवयतु। तथा प्राणोदृदिस्कंधे प्राणिनाक्रमयोगतः॥ प्रद्दीनःस्वमानस्तु विज्ञकम्पूयगच्छति॥ षड्विंशदङ्गुलीदेहःप्रयाणं कूपमवदि॥ सव्यापसव्यमार्गेण प्रयाणं तु प्राणडस्वतः। शुद्धिमतियदसर्वे. नाडीवक्रमनाकुली॥ ततदवजायतयोगी क्रमप्राणनिवन्धतः। दृढासनाय थणक्रियाणस्वक्रणपूवयत्॥ ववयदथसूर्येण. प्राणायामाय मूद्यत। शवत्नीपूषधावीदीक्षायत्नवव्रयमन्वितिः॥ प्राणायामनयोगीन्द्रः सूर्वप्राप्नाति तत्क्षणात्। वसिनाप्राणमार्गेण. पूवयत्दोदवीन्दवी॥ कूकयित्वाङनेःपञ्चयागीवन्त्रुणःवयतु। जलक्षालननयूजा. गीलीयत्रुसुर्वदृढे॥ सूनन यामायानन. योगीन्द्रःनर्माज्ञाकुरवतु। तत्र मासत्रयात्स्याया. दृढयायामसवतात्॥ सिद्धनाडीशुणोयोगी. सिद्धिप्राणोविधायका। याथस्थावर्णवाया. वनलस्प्रदीपयेत्॥ नास्ति विद्याक्रियावा

थै.तत्रनाडीविशोधनात्। प्राणोदहगतोवायूरायामस्तन्निवर्त्तनं॥ एकश्वासमयीमात्राप्राणायामनिबुध्यते। प्राणायामस्तु
प्रथम.कल्यासवतिमध्यमः॥ उत्तिष्ठदूत्तमदक्रउद्भयधासनामूर्छः। प्राणायामैर्द्दहेद्दोषान्प्रत्याहारेणपातकं॥ मनोधैर्य्यंधार
णया.ध्यानेनेश्वरदर्शनं। समाधिनालभन्मोक्षंत्यक्त्वाकर्म्मशुभाशुभं॥ आसनेनतपूर्व्वोक्ता.षडङ्गमितिकीर्त्तितं। प्राणायामद्विषट्के
नप्रत्याहारउदाहृतः॥ प्रत्याहारैर्द्वादशभिर्द्धारणापरिकीर्त्तिता। तत्वदीश्वरसङ्क्ष्ये.ध्यानेद्वादशधारणा॥ ध्यानद्वादशकेनैवस
माधिरभिधीयते। समाधेःपविनाक्षाभि.वनन्कैसूत्रकाण्डके॥ तस्मिन्दृष्टेक्रियाकाण्डं.यातायातंनिवर्त्तते। पवमभ्यासयोगात्.धनि
र्नृन्ययतमसात्॥ दश्चादीनीप्रत्याहारीततःसिद्धिरदूरतः। प्राणायामेनमुक्तेन.सर्व्वव्याधिक्षयोभवेत्॥ अयुक्ताभ्यासयोगेनसर्व्व
व्याधिसमुद्भवः। हिक्काश्वासश्चकासश्च.शिरःकर्णाक्षिवेदना॥ तदन्यविविधदोषाःपवनस्यव्यतिक्रमात्। युक्तंयुक्तंत्यजेद्वायुंयु
क्तंयुक्तंचपूरयेत्॥ युक्तंयुक्तंचबध्नीयात्.दिवंसिद्धिमियाद्विजः। इन्द्रियाणीविवर्त्ततांविषमेषुयदृच्छया॥ यत्प्रत्याहारणस्तप्रोक्ता.प्र
त्याहारस्सउच्यते। प्रत्याहरतियःस्वानि.कूर्म्मोऽङ्गानीवपर्व्वतः॥ प्रत्याहारेतिविधानेन.सस्याद्विगतकल्मषः॥ नाडिदेशेवसत्कान्.स्थालूद
ऽष्टवन्त्रमाः॥ वर्षाख्याधामरत्यन्त्रा.यत्पदूर्द्धमूरवायविः कवलकस्थकर्णवी.यतयात्रायातसंघा॥ ऊर्द्धनाडिवधस्मात्.तू.द्भूतानव

धष्ठाणी। कवर्ण्णविपरीतास्य मुखासादवजायते॥ काकचञ्चुवदास्येन, शीतलं सलिलं पिबेत्। प्राणापानविधानज्ञा, योगी भवति
निर्ज्जरः॥ रसनातालुमूले तु विवरं, विधायोर्द्ध्वमुखं मुनिः। पिबन्निर्ज्जरतां गच्छे, प्राणान्सर्व्वान्पिबन्यतः॥ ऊर्द्ध्वजिह्वः स्थिरोभूत्वा, सोमपानं
करोति यः। मासार्द्धेन न सन्देहो, मृत्युं जयति योगवित्॥ सम्पीड्य रसनाग्रेण, राजदन्तबिलं महत्। ध्यात्वा सुधामयीं देवीं, षण्मा
सेन कविर्भवेत्॥ अमृतापूर्ण्णदेहस्य योगिनो द्वित्रिवत्सरात्। ऊर्द्ध्वं प्रवर्त्तते रेता, ह्यणिमादिगुणोदयी॥ नित्यं सोमकलापूर्ण्णं, श
रीरं यस्य योगिनः। तक्षकेनापि दष्टस्य, विषं तस्य न सर्प्पति॥ आसनेन समायुक्तः, प्राणायामेन संयुतः। प्रत्याहारेण सम्पन्नो, धा
रणामथ वाभ्यसेत्॥ हृदये पञ्चभूतानां, धारणाः पृथक् पृथक्। मनसो निश्चलत्वेन, धारणा साभिधीयते॥ कृपि तालनिभां हेमं,
सालिकाञ्चनवद्धर्मि। तद्रुक्तां लिहृदि ध्यायेत्, भास्यासु क्षितिधारणा॥ काञ्चनाभं तत्त्वमर्द्धेन्दु, निहृविशुद्धसमन्वितं। वकारबीजं मन्त्रा
ढ्यं, ध्यायन्नयूजयेदिति॥ तालुस्थमिन्दुसोऽहं, त्रिकोणं वह्निसंयुतं। वूदुणाधिष्ठितं तेजो, ध्यात्वा वह्निं जयेदिति॥ वायुतत्त्वं कृत्वा
न्मोधृवद्रमजं न सन्निहं। यंजीवमीशं देवत्यं ध्यायेद्वायुं जयेदिति॥ आकाशं सर्व्वतोविधार्व्वरसदृशं, शुद्धस्फारं बुद्धिहितं, यत्नावेनसदाः
शिवनसहितं, ज्ञानदं कामाकरं। प्राणानत्र विलीयपञ्चघटिकं, चित्तान्वितं धारयेत्, एषा मोक्षकपाटपाटनपटुः प्रोक्ता नभोधारणा॥

स्कन्दनी प्लावनी चैव. उद्गमनी अमनी तथा। गमनी च रक्तवर्ण्णा. रञ्जनी पीतवर्ण्णा॥ श्वेतविन्यासी स्मृता ऋतु. विन्यासस्तत्त्वसूनिश्चला-
। एवं ध्यानमिति प्रोक्तं. सगुणं निर्गुणं द्विधा॥ सगुणं वर्ण्णभेदेन. निर्गुणं केवलं भवेत्। समस्तं सगुणं विद्धि. निर्गुणं मन्त्रवर्ज्जितं॥
सूक्ष्मं ध्येनावछिन्नं. नवकाष्ठ समाप्तये। समत्वं यत्र जीवस्य. आत्मना प्रतिविच्छिदा॥ नान्यत्र ध्यानमन्तर्णेन नवबोधाउत्सूय
न्तः॥ यत्पूर्वमवध्यानं. लक्ष्यं योगी स्थिरायनः॥ गद्यादीनां यच्च तन्मात्रा. यावद्वर्ण्णादि पूरिता। तावद्धा स्मृतं ध्यानं. स्यान्न समा-
धिर्यतः परं॥ ध्यानं षट्त्रिंशनाडीकाः स्याद्ध्यानं षष्टिनाडिका। दिनद्वादशकेन स्यात् समाधिविकल्पकः॥ जलसैन्धवयोः साम्यं यथा
भवति योगतः॥ तथात्ममनसोरैक्यं. समाधिरिति कथ्यते॥ यदा संक्षीयते प्राणो. मानसं च प्रलीयते। तदा समरसत्वं यत्. स समाः
धिरिहोच्यते॥ तत् समत्वं द्वयोरैक्यं. जीवात्मपरमात्मनोः। सनष्टसर्व्वसंकल्पः समाधिरभिधीयते॥ नात्मानं परमेव वेत्ति. न गन्धं न
स्पर्शं न शब्दं। समाधियुक्तो योगीन्द्रो. न सुखं न सुखं न च॥ खाद्यते नैव कालेन. बाध्यते नैव कर्म्मणा। साध्यते न च केनापि योगी युक्तः स-
माधिना॥ युक्ताहारविहारस्य. युक्तचेष्टस्य कर्म्मसु। युक्तनिद्राववोधस्य. योगी तत्त्वं प्रपश्यति॥ तत्त्वं विज्ञानमानन्दं. ब्रह्म ब्रह्मवि-
दो विदुः॥ हठतत्त्वस्वरूपं च. ब्राह्मणाः योगवर्त्ती॥ तत्र योगी निरालम्बः. निरातङ्को निरामयः। षट्कर्म्मयोगविधिना. परब्रह्मणि

लीयते ॥ यथा घृते घृतं क्षिप्तं घृतमेव हि तद्भवेत् । क्षीरं क्षीरे तथा योगी, तत्र तन्मयतां व्रजेत् ॥ ब्रह्मचारी जितक्रोधो, जितला-
को विमत्सरी । सूत्रमित्थं यथाख्याता तु, सयोगागामिनिर्णयत ॥ महामुद्रा नभोमुद्रा, उड्डियानं जलन्धरी । मूलबन्धन्तु यो वेत्ति, स योगी यो-
गसिद्धिभाक् ॥ शोधनं नाडिजालस्य, घटनं चन्द्रसूर्ययोः । रसानां शोषणं सम्यक् महामुद्राभिधीयते ॥ योनिं वामाङ्घ्रिणा पीड्य, कुर्वी-
त वक्षःस्थले हनुं । हस्ताभ्यां प्रसृतं पादं धारयेद्दक्षिणं स्थिरं ॥ प्राणेन कुक्षिमापूर्य, विवं प्रचलयेच्छनैः । एषा पात्रा कामदा मुद्रा, म-
हापापविनाशिनी ॥ चन्द्राङ्गे तु समभ्यस्य, सूर्याङ्गे पुनरभ्यसेत् । यावत्तुल्या भवेत्संख्या, ततो मुद्रां विसर्जयेत् ॥ न हि पथ्यमपथ्य-
म्वा, रसाः सर्वेऽपि नीरसाः । अपि भुक्तं विषं घोरं, पीयूषमिव जीर्यति ॥ क्षयकुष्ठगुदावर्त्तगुल्माजीर्णपुरोगमाः । तस्य दोषाः क्षयं या- १७३
न्ति, महामुद्राञ्च योऽभ्यसेत् ॥ कपालकुहरे जिह्वा, प्रविष्टा विपरीतगा । भ्रुवोरन्तर्गता दृष्टि, मुद्रा भवति खेचरी ॥ न पीड्यते स रोगे-
ण, न च लिप्यते कर्म्मणा । बाध्यते न स कालेन, यो मुद्रां वेत्ति खेचरी ॥ चित्तं चरति खे यस्माज्जिह्वा चरति खे यथा । तेनैषा खेचरी नाम, मु-
द्रा सिद्धैर्निरूपिता ॥ यावद्बिन्दुः स्थितो देहे, ताव न्मृत्युभयं कुतः । यावद्बद्धा नभोमुद्रा, तावद्बिन्दुर्न्न गच्छति ॥ उड्डीनं कुरुते यस्मा-
द्दावातं यथा खगः । उड्डीनयानं तन्मुद्राख्यं, तत्र बन्धोऽभिधीयते ॥ उदरं पश्चिमं तानं नाभेरूर्ध्वं च धारयेत् । उड्डीयानाख्ययं बन्धो-

𑐩𑐺𑐟𑑂𑐫𑑀𑐰𑐥𑐶𑐬𑐸𑐥𑐷𑐬𑐸𑐫𑐣𑑂𑑌 𑐰𑐢𑑂𑐣𑐵𑐟𑐶 𑐴𑐶 𑐱𑐶𑐬𑐵𑐖𑐵𑐮𑑄. 𑐩𑐢𑑀𑐐𑐵𑐩𑐶 𑐣𑐨𑑀𑐖𑐣𑐷𑑋 𑐟𑐟𑑂𑐬 𑐖𑐵𑐮𑐣𑑂𑐢𑐬𑐵𑐰𑐣𑑂𑐢𑑅 𑐎𑐞𑑂𑐛𑐡𑐸𑑅𑐏𑑁𑐑𑐣𑐵𑐱𑐣𑑅𑑌 𑐖𑐵𑐮𑐣𑑂𑐢𑐬𑐎𑐺𑐟𑐰𑐣𑑂𑐢𑐾.
𑐎𑐞𑑂𑐛𑐳𑑄𑐎𑑀𑐔𑐮𑐎𑑂𑐲𑐞𑐾𑑋 𑐣 𑐥𑐷𑐫𑐹𑐲𑑄 𑐥𑐟𑐟𑑂𑐫𑐐𑑂𑐣𑑁. 𑐣 𑐔 𑐰𑐵𑐫𑐸𑑅 𑐥𑑂𑐬𑐢𑐵𑐰𑐟𑐶𑑌 𑐥𑐵𑐬𑑂𑐲𑑂𑐞𑐶𑐨𑐵𑐐𑐾𑐣 𑐳𑐩𑑂𑐥𑐷𑐜𑑂𑐫. 𑐫𑑀𑐣𑐶𑐩𑐵𑐬𑑂𑐐𑐳𑑂𑐫 𑐎𑐸𑐡𑑋 𑐀𑐥𑐵𑐣𑐩𑐹𑐬𑑂𑐡𑑂𑐢𑐩𑐵𑐎𑐺𑐲𑑂𑐫. 𑐩𑐹𑐮
𑐰𑐣𑑂𑐢𑑀 𑐰𑐶𑐢𑐷𑐫𑐟𑐾𑑌 𑐀𑐥𑐵𑐣𑐥𑑂𑐬𑐵𑐞𑐫𑑀𑐬𑐿𑐎𑑂𑐫𑑄. 𑐎𑑂𑐲𑐫𑐵𑐣𑑂𑐩𑐹𑐟𑑂𑐬𑐥𑐸𑐬𑐷𑐲𑐫𑑀𑑅𑑋 𑐫𑐸𑐰𑐵 𑐨𑐰𑐟𑐶 𑐰𑐺𑐡𑑂𑐢𑑀𑐥𑐶. 𑐳𑐟𑐟𑑄 𑐩𑐹𑐮𑐰𑐣𑑂𑐢𑐣𑐵𑐟𑑂𑑌 𑐥𑑂𑐬𑐵𑐞𑐵𑐥𑐵𑐣𑐰𑐱𑑀 𑐖𑐷𑐰𑑅. 𑐅𑐬𑑂𑐡𑑂𑐢𑐵𑐢𑑅 𑐥
𑐰𑐶𑐢𑐵𑐰𑐟𑐶𑑋 𑐰𑐵𑐩𑐡𑐎𑑂𑐲𑐶𑐞𑐩𑐵𑐬𑑂𑐐𑐾𑐞 𑐔𑐘𑑂𑐔𑐮𑐵𑐟𑑂𑐣 𑐎𑑂𑐲𑐶𑐟𑐶𑐮𑐎𑑂𑐲𑐟𑐾𑑌 𑐐𑐸𑐞𑐰𑐣𑑂𑐢𑑀 𑐫𑐠𑐵 𑐱𑑂𑐫𑐾𑐣𑑀 𑐐𑐟𑐵𑐥𑑂𑐫𑐵𑐎𑐺𑐲𑑂𑐫𑐟𑐾 𑐥𑐸𑐣𑑅𑑋 𑐐𑐸𑐞𑐿𑐬𑑂𑐰𑐣𑑂𑐢𑐳𑑂𑐟𑐠𑐵 𑐖𑐷𑐰𑑅 𑐥𑑂𑐬𑐵𑐞𑐵𑐥𑐵𑐣𑐾𑐣
𑐎𑐺𑐲𑑂𑐫𑐟𑐾𑑌 𑐀𑐥𑐵𑐣𑑅 𑐎𑐺𑐲𑑂𑐫𑐟𑐶 𑐥𑑂𑐬𑐵𑐞𑑄 𑐥𑑂𑐬𑐵𑐞𑑀𑐥𑐵𑐣𑐘𑑂𑐔 𑐎𑐬𑑂𑐲𑐟𑐶𑑋 𑐅𑐬𑑂𑐡𑑂𑐢𑐵𑐢𑑅 𑐳𑑄𑐳𑑂𑐠𑐶𑐟𑐵𑐰𑐾𑐟𑑁. 𑐳𑑄𑐫𑑀𑐖𑐫𑐟𑐶 𑐫𑑀𑐐𑐰𑐶𑐟𑑂𑑌 𑐴𑐎𑐵𑐬𑐾𑐞 𑐰𑐴𑐶𑐬𑑂𑐫𑐵𑐟𑐶. 𑐳𑐎𑐵𑐬𑐾𑐞 𑐰𑐶𑐱𑐾𑐟𑑂
𑐥𑐸𑐣𑑅𑑋 𑐴𑑄𑐳𑐴𑑄𑐳𑐾𑐟𑑂𑐫𑐩𑐸𑑄 𑐩𑐣𑑂𑐟𑑂𑐬𑑄. 𑐖𑐷𑐰𑑀 𑐖𑐥𑐟𑐶 𑐳𑐬𑑂𑐰𑐡𑐵𑑌 𑐲𑐚𑑂𑐱𑐟𑐵𑐣𑐶 𑐡𑐶𑐰𑐵𑐬𑐵𑐟𑑂𑐬𑑁. 𑐳𑐴𑐳𑑂𑐬𑐵𑐞𑑂𑐫𑐾𑐎𑐰𑐶𑑄𑐱𑐟𑐶𑑅𑑋 𑐊𑐟𑐟𑑂𑐳𑑄𑐏𑑂𑐫𑐵𑐣𑑂𑐰𑐶𑐟𑑄 𑐩𑐣𑑂𑐟𑑂𑐬𑑄. 𑐖𑐷𑐰𑑀 𑐖𑐥𑐟𑐶 𑐳𑐬𑑂𑐰𑐡𑐵.
𑑌 𑐀𑐖𑐥𑐵 𑐣𑐵𑐩 𑐐𑐵𑐫𑐟𑑂𑐬𑐷. 𑐫𑑀𑐐𑐶𑐣𑐷 𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐶𑐡𑐵𑐫𑐶𑐣𑐷𑑋 𑐀𑐳𑑂𑐫𑐵𑑅 𑐳𑑄𑐎𑐮𑑂𑐥𑐩𑐵𑐟𑑂𑐬𑐾𑐞. 𑐣𑐬𑑅 𑐥𑐵𑐥𑐿𑑅 𑐥𑑂𑐬𑐩𑐸𑐔𑑂𑐫𑐟𑐾𑑌 𑐀𑐣𑐫𑐵𑐫𑐵𑐳𑐴𑐰𑐎𑑂𑐬𑐶𑐴. 𑐫𑑀𑐐𑐶𑐣𑐵𑐫𑑀𑐐𑐡𑐵𑐣𑐶𑐡𑐵.
𑑅 𑐥𑑂𑐬𑐹𑐫𑐟 𑐡𑐹𑐬𑐐𑐵𑐰𑐵𑐎𑑂𑐫𑑀 𑐡𑐹𑐬𑐡𑐺𑐲𑑂𑐚𑑂𑐫𑐾𑐣 𑐥𑐸𑐣𑑅𑑌 𑐀𑐖𑐣𑐵𑐣𑐷𑐐𑐣𑑄 𑐫𑐵𑐣𑑂𑐟𑐸. 𑐐𑐎𑑂𑐟𑐶𑑅 𑐳𑑂𑐫𑐵𑐣𑑂𑐣𑐶𑐩𑐶𑐲𑐵𑐬𑑂𑐢𑐟𑑅𑑋 𑐀𑐰𑐶𑐎𑑂𑐎𑐶𑐩𑐵𑐣𑐶𑐐𑐵𑐟𑑂𑐬𑐵𑐞𑐶. 𑐎𑐞𑑂𑐛𑐫𑐵𑐨𑐬𑐰𑐎𑑂𑐎𑐶
𑑌 𑐢𑐵𑐰𑐮𑑂𑐮𑐵𑐐𑐎𑐶𑐟𑐣𑑂𑐫𑐹𑐣𑐵. 𑐩𑐡𑐵𑐩𑐵𑐰𑐵𑐮𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑐰𑐟𑑂𑑋 𑐎𑑂𑐲𑐞𑑄 𑐎𑐺𑐱𑑅 𑐎𑑂𑐲𑐞𑑄 𑐳𑑂𑐠𑐹𑐮𑑅 𑐎𑑂𑐲𑐞𑐩𑐮𑑂𑐥𑑅 𑐎𑑂𑐲𑐞𑑄 𑐩𑐴𑐵𑐣𑑂𑑌 𑐥𑐬𑐎𑐵𑐫𑑄 𑐥𑑂𑐬𑐰𑐶𑐱𑐟𑐶. 𑐣𑐶𑐬𑐣𑑂𑐢𑑂𑐬𑐩𑑂𑐰𑐎𑑂𑐟𑐶𑑅
𑐣𑐵𑐲𑐶𑐟𑐾𑑋 𑐡𑐶𑐰𑑂𑐫𑐐𑐣𑑂𑐢𑐾 𑐟𑐣𑑁 𑐢𑐟𑑂𑐟𑐾. 𑐡𑐶𑐰𑑂𑐫𑐵 𑐰𑐵𑐞𑐷 𑐥𑑂𑐬𑐰𑐬𑑂𑐟𑑂𑐟𑐟𑐾𑑌 𑐥𑑂𑐬𑐵𑐬𑑂𑐠𑑂𑐫𑐟𑐾 𑐡𑐶𑐰𑑂𑐫𑐎𑐣𑑂𑐫𑐵𑐨𑐶. 𑐡𑐶𑐰𑑂𑐫𑐣𑑂𑐢𑐰𑐫𑐟 𑐰𑐥𑐸𑑅𑑋 𑐀𑐒𑑂𑐎𑐸𑐰𑑂𑐫𑑀𑐡𑐫𑐵𑐟𑑂𑐎𑑂𑐰𑐵𑐫𑐵𑑅 𑐳𑑂𑐫𑐸. 𑐫𑑀𑐐𑐳𑑄𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐶

स्तवकाः॥ यथास्थितं कृतायैवा, न क्षिप्यन्त सुमानसी। तदाप्रभृति संसमाप्नोति प्रतत्र ब्रह्मादिदुर्ल्लभे॥ यत्प्राप्य न निवर्त्तन्ते, यत्प्राप्य च नशो-
चति। तत्स्थानमृतञ्जेन, योगेन कालयोगेन वा॥ एकेन जन्मना योगः कथमिच्छुः प्रसिद्ध्यति। अनेकवर्षयोगसंसिद्धः कथं मुक्तिपिका-
यते॥ उक्तमेव हि निर्व्वाणं वर्त्मना किल कूटतः। किं वा काश्यां तनुत्यागः किं वा योगसमीहितः॥ वत्सल ब्धियथुद्धिन्यानं, कलिकल्म-
षहृत्कृणामनु। कल्पायुः स्यात्कथं नूनं, कृतयोगमहोदयः॥ नूनमेव हि जन्तूनां, महोदयपदप्रदा। सर्वदः सदयानां वा सिद्धैः काश्यां
विश्वेश्वरसन्निधिः॥ काश्यां सूर्यनवैकल्यं, यथा लक्ष्यन्त जन्तुभिः॥ योगयुक्तायुपायन्थ, न तथान्यत्र कुत्रचित्॥ विश्वेश्वरी विशाला-
क्षी, पुनःटीकालभैरव॥ श्रीमानुदाहि हेतुपाणिः, स्कन्दज्ञोयागणसेवी॥ नूनमेव मतङ्गया, योगं काश्यां निषेवते। संप्राप्य योगनि-
द्रां सदीर्घां मन्ये न सम्पूर्णः॥ उक्तं कावः किंशोवायन्थ, केदारेश्वरपितिस्पदः॥ वीरेश्वराथ विश्वेशः, स्मृतज्ञोयमिलापतः॥ मतङ्गस्वदना-
द्यास्मा, स्थापनं स्थीनवाक्रम। नज्ञातुज्ञायतं जन्तु-र्ज्ञनीजनचयूनः॥ गंगास्नानं महापूजा, मनप्यानकनागिनी। एतन्मूत्राकृतस्या-
सा, ध्यममं नत्व मवाप्नुयात्॥ काशीवीथीषु ये सर्वदा, पूजाकवमिरववी। स्ववत्राज्ञायतं नूनं, स्ववयोगमूढ यानया॥ उत्तीयदूतकादष्टा-
नैवात्राणसीं प्रभो॥ उत्तीयानां महावल्प, एषमूर्त्ति प्रकल्यानं॥ जलस्याधारवर्णमूर्द्धि, विश्वेश्वरस्थानजन्मनः॥ एषजालस्वचावल्पः॥ प

मस्मृस्मृवदुर्ल्लभः॥ विनाविश्वेशनाथनापि यत्नकाशीप्यजनुसुधीः॥ मूलवन्धः स्मृताह्येषदुष्टमूलनिकृन्तनः॥ इतियागः स्मा
माख्याता.मयात्रद्विविधोमुने। सषडङ्गःसमुद्दिष्ट्य.मृकयेणस्कुनाषितः॥ यावन्नेन्द्रियवैकल्यं.यावद्वा धिर्न्नवाधते। यावत्का
लीविलीवाक्षि.तावद्यागवताक्रवन्॥ उक्तयार्गीगयार्म्मध्ये.काशीयोगोयमुत्तमः॥ काशीयागेसमस्तस्यप्राप्ताप्तयोयोगस्यसम्मतं॥ स्मा
पिव्याविसमापित्वा.ऊलँयामस्थूलिङ्गया। कालेनिकटनाञ्ज्ञात्वा.काशीनाथंसमाश्रयेत्॥ काशीनाथंसमाश्रित्य.कृतःकालजयो
नरैः। कृत्वापिजीवहत्कालं.स्नात्वाकाश्यांयमञ्जति॥ स्नानिर्थानदेहितयथा.यतीन्द्रनपिधानृकृती। काश्यांकालेनयथाजातं.स्नात्वावान्
सेप्रतीकृत॥ कलिःकालंकर्मकर्म.त्रिकण्टकमिनीवितं। एतत्त्रयंनयत्रवै.दानन्दवनवासिनी॥ स्मृत्वानार्किनःकालः.काल
यिघ्नाव्यर्थेणयः॥ कालादजयमिच्छ द्भिःनःकाश्यांप्रयद्बुधः॥ ॥इतिश्रीस्कन्दपुराणेकाशीखण्डेयोगाख्यानवर्णननामएक
चत्वारिंशत्तमोध्यायः॥४१॥ ॥अगस्त्यउवाच॥ कथंनिकटतःकालोज्ञायतेस्कन्दनन्दन। तानिविज्ञानिकथिषि.दुःहिमयविः
यकृतः॥ ॥स्कन्दउवाच॥ वदामिकालविज्ञानि.जायन्तेयानिदेहिनां। मृत्यौनिकटमायन्तं.मूनतानिनिशामय॥ यामीनायापूर
यस्या.वायूर्व्वातिदिवानिशं। स्वरवन्तमवैतस्यायुःक्षयत्वब्दत्रयतः॥ द्युतंवार्द्धयाद्धावार्द्धं.अविर्द्वदकियमकनी। स्नूवमकचरङनस्याद्द.

जापिमावपि वृश्चन ॥ वह्निर्नासापुटयुग्मे दृग्भ्यां तानि निवक्ष्यते । वामनेत्रे तु यद्रश्मिः कान्त्या क्रयाजीव दिनत्रयं ॥ नासाग्रे चेद्द्वयं दित्वा मासत्रिंशं मृत्युर्वदेद्ध्रुवं । ग्रीयद्दिनद्वयादर्शकं प्रयाणं मासत्रयाध्वनि ॥ सूर्ये यदि मध्यमार्गे लिस्कं ऊर्ध्वं देस्क निगामयेत् । यो भूः सकालाद्रश्म्या यदा यात्मात्र विनिर्दिशेत् ॥ सूक्ष्मस्यादीक्षितं यस्तु पूर्वं कृष्णपिङ्गलं । तस्मिन्न दृश्यते रूपं षड्जीव द्वित्रयदद्वयं ॥ ययावीॐ मलं मूलं हूतं मूर्ध्नि मलं तु वा । ह्रैं कदापि तत्र यस्य सूर्यं न स्थापयेत्पिण्डकं ॥ इन्द्रनीलनिभं यान्ति नागवन्द्यं यदृश्यते । इन्दुसतः प्रसूमते षण्मासं न स जीवति ॥ चन्द्रक्रियापि पूर्णस्य षष्ठीकश्चदि वाक्यं । यथ तु कृत्वा पीन्द्रवार्यं पश्येत्तु षण्मासं जीवितं शाःसूक्ष्मं तीक्ष्णं देवेव विष्णुस्तुति यदा निव । सूक्ष्मत्व मृत्युर्न्नापश्ये चतुर्थं मासमङ्गुलं ॥ सूक्ष्मं तमीक्ष्य जिह्वाग्रं नासाग्रं सूच्यताःविष्णुः यदा निकृ मध्ये नत्रग्नौ मासमङ्गुलं ॥ वह्निनीलादिवर्णस्य कद्धग्नादि न यस्यादि । सूक्ष्मस्याद नाथ यार्दी षण्मासं न स मृत्युसाकं ॥ षण्मासमृत्यो मूर्धिच्छः कदाचिच्छवनाभादः ॥ स्तुध्यान्ति यत न गत छिद्य यास्काल पञ्चमः ॥ ततः कदाजन्नरा नीलीमानं रुवत्रिवनु । तर्हि कीनाणनगरी षष्ठमासि त्रुजन्नवः ॥ यंप्र वह्निनिधूवन मध्ये कोन्नितचनवः ॥ निभ्यिते यद्ध्रुवं माघे यमयाजानिपिर्कवनु ॥ कृतमासूक्ष्मयत्र क्रिवाणस्य यस्य मस्तकं । यानि यानि तु स्यायूः षण्मासं परिपश्यतं ॥ स्नातस्याविय स्यात् ददयं य

षिक्तु प्राति । वटवृक्षे वा काकोवापि. मांसभक्षस्य वञ्जीवितं ॥ प्रतिबिम्बीरव यस्या. यदि खण्डपदाकृतिः। यो गौ वा कर्दमवापि. षण्मा
सान्नु स जीवति ॥ छायाप्रकम्पते यस्य. यदि देवोपि निश्चलं। कनाक दूनाव भ्रान्ति चतुर्थे मासि नश्यति ॥ निजछायाप्रतिबिम्बस्य. नीचा
कम्प्रन कादिषु । उत्तमाङ्गं न यः पश्येत्. स मासेन विनश्यति ॥ मतिर्भ्रंश्येन्नु स्खलद्वाणी. धनुरैन्द्रं निशाकरं। रात्रौ चन्द्रधनुर्वापि दिवा
चन्द्रो दिवाकरो ॥ दिवा च मात्रकालिस्थं रात्रौ ग्रामविनाशकं। युगपच्च चतुर्दिक्षु. गजकादन्तु मन्तुलं ॥ कूतूक कूतू व्यये वा. गन्धर्वनग
रालयं। दिवापि गाव नृत्यथः. एतत् पश्यत्वच नव ॥ सर्वभूत पुरीश्च. यद्यपि चमपिवीक्षणं। नदामासाच्चेषिमृत्युः प्रतीक्षतनवा
पिकं ॥ कवाव नूदग्ध वणः नृत्यति नयदा पश्यति। स्थूलः कृशः कृशः स्थूल. षडामासान्निवर्तनं ॥ यः पश्येदात्मनश्छायां. दक्षि
णस्यां समाश्रिताः दिनानि पञ्च जीवित्वा. पञ्चत्वमुपयाति सः ॥ आयाति रक्तवापि. पिशाचा सूचवायसैः। कृतैः प्रेतैः पिशाचैर्भ्रि
ष्ठेमायूखरसूकरैः ॥ गजैः कपोतैः काकैः श्येनैर्वा यसवेर्वकैः ॥ स्वप्ने यजीवितं स्यान्ना. वर्षान्त यममीक्षणं ॥ गन्धयूषोत्तुकै
ः गोलैः स्वाकृतैः कृमिनामवः ॥ यः पश्येत् स्वप्नसमये. सोप्तौ मासान्नु विनश्यति ॥ पांशुधाराभिवृष्टवल्मीकं. यूपदण्डमथापि वा।
यापिताऊ तिष्ठे स्वप्ने स षष्ठमासि नश्यति ॥ नासरावूकमात्मानं. तैलाभ्यक्तं मुक्तकेशं। नीयमानं यमालया. स्वप्ने पश्येन्नु स पूर्व

ज्ञान्॥ स्वमीलीस्वगतो वापि, यः पश्येत स्वप्नमानवः। तृणानि गुल्मकाष्ठानि, शुष्कमाणि न तिष्ठति॥ लोहदण्डधरं कृष्णं, पूरु
षं कृष्णवाससं। स्वयं यायात्प्रश्चिनं पश्यन्, सप्ता मासान्न धैलैयम्॥ काली कुमारीरीं स्वप्ने, वध्री याद्वाकृपाणके। समासनसमीः
कत नगर्तीण मनोषिनी। नवयावानवावूटा, यायानूप्रावाच्छिदं स्वपन्॥ दिनेः सदैव नैवव, पश्येन्मूर्द्धसं यमनापूटी॥ कृपणो
पिवदान्यः स्या, इदान्यः कृपणोयदि। ग्रकर्णविकृतिश्चेत् स्यात्कृदापचःखलमकृति॥ एतानि कालविज्ञानि, सन्त्यान्यानि निवद्ध
न्यपि। ज्ञात्वा ध्यसैन्नवायाग, मथवा कालिकांश्रयम्॥ न कालवचनं पापं, मूनन्यामवयामादं। विना मृत्युञ्जयं देवो कोऽन्यो थं
गर्तो हिनापकं॥ तावद्गर्जन्ति पापानि, तावद्गर्जन्ति यमानवः। यावद्विश्वेश्वरं देवं न वानुनिवनाद्भजन्॥ व्याघ्रविस्वेश्वरावाससः
पीतां कृत्वकृतापयः। स्वर्ग्वविन्द्वेश्वपस्त्रिस्कः कस्यायाति नवन्धतो॥ कचिद्यामकृपिनः कालः, किं कारणं वापि नीमलं। कालः शि
वः स्वयं कालो, यतः मर्त्यापत्तिकः॥ यथा पयानि निगुना, कौमारे वयथागतं। सर्वं गच्छति कुद्ध, यौवने वापि वार्द्धके॥ यावन्न
छिद्यते व्याधिर्यावन्नच्छिद्यते श्रद्धा। तावत्संसर्वं कल्पमूर्थ, हित्वा जागी श्रयत सुधीः॥ भूतानि कालस्थानि, तिष्ठन्तु कालचोदि
वाऽज्ञचवयथमंलक्ष्मा, विदृंनजापिनिन्हि॥ यथा भूतादिकञ्चया, सर्वेश्वपवित्रिहयत्। इनमात्रूभ्यमालिकाः, धनकीतः पूमा

नित्र॥ स्नातावार्कं न कुर्वन्ति प्रतीपं मापि मूढमति। बान्धवानेव मन्यन्ते जवयाल्लिषितं न वै॥ स्मान्त्रिकं जवयादक्ष प्रवयाषिद्विण
क्षया। सत्त्वगुणधरा स्वरूपानित्यं प्रणयिन्यपि कामिनी॥ न जरा यदृशी व्याधिर्नेदृशं जवयासमी। कामपि प्राप्यमानस्य जत्रैव मर
णे नृणां॥ न जीर्यन्ते तथा कालस्फपसायाग मूकिहिः। यथा विश्वेश कालेन काशीवायाद्विजीर्यते॥ विनादानैर्व्विनायज्ञैर्व्विनाव्रत
जपादिकैः। विनापि पूर्वसंस्कारैः कः काशीं प्राप्नुमीहते॥ काशीप्राप्तिर्वियोगः काशीप्राप्तिर्विदकपः काशीप्राप्तिर्विदन्तानं काशी
प्राप्तिः शिवेक्षणा॥ कः कलिः कोथवा कालः को जराकिंकरदुष्कृतं। काकूजः कः कर्तायावा, प्रेमावा वाराणसीपुरी॥ कलिस्थानेव बाधे
न, कालस्तां प्वजितिघीयति। वनीयितीं प्वबाधन्ते न काशीसमाश्रिताः॥ काशीसमाश्रितायेष्व, येष्व विश्वेश्वरार्च्चिनः। मावर्के क्षा
नमाप्तिर्य, नमूकाः कर्मयातनः॥ धनिनां न तथा तीर्थे, प्राप्नुवन्ति नराः क्वचित्। यथा निधनतः काश्यां, लभन्ते सुखमव्ययं॥ वर्त्तेका
शीसमावासी, नासीनायुर्यदोदवी। दृष्ट्वान्ते लक्षणपूर्वैः स्पृष्ट्वान्ते लक्षणपदैः॥ स्किन्नापि हगवानी जमन्तर्वैवानुकल्पते। काशीस्थितः
तावन्निनाय, दिवोदासनृपाषितम्॥ ॥ इति श्रीस्कान्दे पुराणे काशीखण्डे कालज्ञानवलायाया नाम द्विचत्वारिंशत्तमोध्यायः॥
४२॥ ॥स्कन्द उवाच॥ दिवोदासं नरपतिं, कथं देवस्त्रिलोचनः। काशीं संत्याजयामास कथमागाच्च मन्दरं॥ एतदाख्यानमाख्या

ति । ओं ह्रीं ब्रह्मदेवाय ॥ ॥स्कन्द उवाच॥ मन्दरो नग वन्देवा त्र स्कन्दो वाक्योपेत वातु । तपया मस्य यत्नुक्ता. मन्दरस्येव स्त
स्तनथा । गतविप्लेव्यवदद्. मन्दरेपि विश्रुन्दरे । पिनीतेन यमेन ऊन्मू. तपि सर्व्वदिवो कस ॥ स्कन्धात्रालिवेष्टवानी हत्यक्ष्यात्रि ॥
पूर्व पिक्षित । यथाता मन्दरे यत्र. दवदवड मापति ॥ स्कन्ता. निमालयव्यानि. गलेलोपितना त्रजता । क्लिता हमपितिद्युन्द्र. गतवा
न्मन्दरे यति ॥ सूर्वः स्योतालियन्त्र स्कू. गतस्थ यतमापरे । स्वेस्वे स्थाने स्थितो यथा. यपूतन्यपिनिर्ज्जता ॥ गतपूदवयें पयूय
पियाँ पपिवापति ॥ तक्षात नास्तिर्निर्द्दन्द्व. दिवाद यः ॥ प्रतापवान् ॥ विधयतादश्रनी यवावाल सीं सूनिन्वली । एषावक्रम कावृद्धि ॥ प्र
जावर्मेण पालयत् ॥ ससूर्यवनप्रतपिता. दुर्द्दर्शीढदिनत्रया ॥ सामवत सहदामाप्री त्मा नयप्रस्वकघपि ॥ स्ववन्तु मारकुलवतू ह्मा
ष्ठुं केलयत्रणे । पलायमाने नालाकिं गरुडेन्य वलाहके ॥ सधर्म्मो नाउतरक्तागा. धर्म्माधर्म्म विवेकत ॥ सूदस्यान्मन्तु यत्राजा. द
ण्डं न्यपति दण्डयत् ॥ धनेजय ह्व वाक्ताक्षान्. पतता ब्रुत्पन्यनकेण ॥ वाणीव यावयाय स्कन्द. तेपि वर्द्धि विदूतन ॥ सास्तुनूपूल्पजनाघोः
ल्मो. विपूताहृय मर्द्दन ॥ जगतुप्राणसमानस्य. जगतुप्राणनतत्यत ॥ नाजनाजः सवतासीन्. सर्व्वसौधनदः यतौ । सवतवृद्धमूर्ह्निन्व.
प्रक्लिष्टतिपूरीषणे ॥ विप्लेमो यदितदतानी. तपयो नूपयन्यन ॥ विप्लेवदवास्कन्दस्तुष्टा. स्तुवक्षितव्रजक्षित ॥ सूयाशः यदिया क्षाः

नी.वसुस्यावसूनाथिकः।यदानीं ध्रियदध्वना.दश्रमाङ्गश्रवूयज्ञाङ्॥ मनूञ्जमानगणयाँस्तु.थिमानक्कोथयनुस्तुतोतः।सर्व्वविघ्नाव
वायस्तु.सर्व्वविघ्नाधर्षणि॥ स्तूनगात्मनवगन्धर्व्वान्.यथ्वक्रानिरुणामिहिः।ववक्षूर्यक्षवक्षांसि.मद्वर्म्मस्वर्ग्गेयाधनी॥ नमानामीः
सिवक्षुण्य.नस्यनागदनीयमः।दनूजामनुजाकारैः.कुत्वानुस्थितिवि॥ जामासुक्षवनावस्कं.गुक्षकाः पविनान्सू।यस्यविद्यामद्ध्वाजः
नस्सूनास्त्वांस्तूवेनेवे॥ ववीयमस्त्वद्धिमथ्य.सूनानानायिदूर्ल्लक्षः।सूतिक्षियनृक्षिनियतं.विरुयस्तुवङ्गमान्॥ स्मृतिस्तु यस्मृतुमामिर्वे.
यावमानयथिस्थितः।सूगजानूयस्यवगजान्.गजवर्म्मसूवर्म्मणः॥ सूरुर्यदानि नादद्धा.रुवेनान्यपिदानितः।यदाऊवववादाना.
यादावद्ध्वनाजिव॥ नयस्यणास्त्रःणस्त्रास्त्रं विज्ञिनाः क्षनक्रूजविनु॥ ननज विषये जाना.विषययस्यरूरुमः।यदानस्त्रास्त्रदानास्त्र
दानस्यपदत्रजाः।क्षलावानकवर्वाष्नि.स्तिरिवापिदिद्दोकया॥ यस्यक्षालिरुनःक्षालयां.जनाःसर्व्वकल्लालया [illegible] एक एवहिकामास्ते.
स्वर्ग्गेस्याङ्गविवर्जितः।या.ज्ञायीयन्वर्षशी.सर्व्वकामादिनस्तुवि।नस्यायवर्ल्लनक्षका.नगुणागोवरु [illegible] क्षविनु॥स्वर्ग्गे
स्वर्ग्गेस्यदामीलो.लोत्ररस्तूयथिकीर्त्तितः।क्षपीवनस्यविथ्यक्रायाकर्ल्लीनकनविनु॥ त्रिपिष्टपक्षयानाथः पक्षपक्षक्षयीक्षवा।
नाक्षनवयशाःयक्षि.दणाकस्यानवगशाः॥ द्विवन्यमर्त्तः स्वर्लोक.यः कोप्रवयशकागनः। त्रिवल्यमर्त्ताः सर्व्वशी.ननूयीवासामिदाल

या॥ स कांस्य एकः स्वलंकृत. निनजीरा सर्वं गुणमान्। सदं गुकाः प्रनिगृढं. वछन्नास त्पूवो कय॥ सा प्यगाव यथा स्वर्ण. स्त्पू
र्यपि यदाप्यवाः एकैव यस्मोवै कृत्स्नं. न स्य पप्याकवाःणनी॥ सूनीनयन्य नज्ञामा. नवाडः पूवूषाः कविक्षु । [illegible] प्रवनदा.
नाकत कालकायनि॥ दिवादासस्य नस्यैवं. कांस्यं वाक्य सुणा सनः। गनमकदिनप्राप्तं. तवदामयूना [illegible] दूकं॥ गीवोलं
सुप्रनीकाटे यथ नस्य विकीर्षव॥ गुवूनामत्तुयाँ स्वकूर्द्ध स्मेणास्त्रार्थण्यायिन॥ सवाहृण्या मिवमून. प्रायण्नेधर्म वाविण्या। विवूः
धाविदधस्य वमुदनीवायदाकनी॥ ययप्यस्यो धनाधीणे. वाथिन पूर्द्ध वा धवै॥ मानवूवस्तु आयर्नं. नयापि सुस्कंदानन॥ स्वकावद
वधिषनां. यवात्कर्षो सफिपूना। वलिवानदधीच्यासै. वयवाद्धं किमस्त्रकै॥ सूकवा गारुवस्यैव. वम्मस्यापि पद पद। नथापिननि
जाधर्म्मा. धर्म्मधाकिर्विमूच्यन॥ सूधर्म्मिणः समधकं. धनधान्यसमृद्धिभिः॥ सूधर्म्मोद्दववपती. समूलं यान्त्यधोगति॥ युजाः पाल
यनस्रस्य. पूतानिव निर्जीवयान्। विपुंडयस्य नाल्पापि. वरूवा धर्म्मयँ प्रदः॥ याहुस्याव दिनस्रस्य. प्रिणक्षुर्जीनवनय॥ वस्तुवा
यायविकस्य नवर्षं विविदूः सूवाः॥ वृद्धिमकापि विबुधा. विप्राणि कर्म्म सुयताः॥ मनाणपिनर्यं णेकू. वपकर्म्म नद मितु॥ एकपत्नी
व्रताः सर्व. पुर्मा सस्रस्य मङ्गलं। नानीषुकाविन्नवासी. द पतिव्रत धर्म्मिणी॥ सूनधी गीन क्रियारु. दगूवानेव वाक्रूड॥ वेण्यान वक्षा

नैवासौ. दर्थो यार्जुन कर्मसु ॥ अनन्यत्र क्रयः शूद्रा. द्विजशुश्रूषणं विना । तस्याद्बाह्यमसत्व. द्विवादोसम्यक्तुगतः ॥ अविमूमत्व
क्तवर्णाः क्षत्रप्रस्तुतः क्षत्रावीण ॥ निर्गुणैकलाधीना स्तुदयत्नमत्यवाः ॥ अनित्यधर्मयुक्तवर्णा. धर्मज्ञाः शास्त्रविचक्षणाः ॥ निर्वयाधू
समावाचारः हस्कस्त्सर्वत्र ॥ रतीयाश्रामिलोयस्मिन्नूनवक्लिकाणादवा ॥ निस्पृहा मनार्कोपि. वद धर्मानुयायिणः ॥ सर्वेय
ज्ञविनिर्मुक्ता. निर्द्वन्द्वा निःपरिग्रहाः ॥ वाङ्मनःकर्मदण्डैश्च यायिना पनिस्पृहाः ॥ तुल्यनुल्लामदुम्भानःश्यापिलामत्स्वाजूपि । अ
पारम्पर्येनादृष्टः मनोवल्मेन तयस्तु ॥ अनपख्यानसद्भावद्धनहीनापिकापिन । अवद्भयविलासुच्चिदकात्तुमतत्साकुलन ॥ नवावा
दानेव वावा. वयः कालानहिंसका । न पाषण्डजनैः सङ्गान वङ्गुनवज्ञानिकाः ॥ अक्षनिघ्याभादिपर्वत. शास्त्रवादः पठ पठः । सर्वत्र
गुरुगालापासूपामङ्गलनीनयः ॥ वीणावल्लयुवापान्वस्दङ्गमधूवस्वनाः ॥ पामयानैविनान्यत्र प्रानगोष्ठीनकर्मणा ॥ मौयालिन
ः पूजाताणे. नैवान्यत्र कथयन्ति । नदृवादविकायस्तुनाधमर्मनतस्कदः ॥ पूजस्यपित्तापदयाः पूजनन्दवपूजनी ॥ उपवासत्रतनी
र्थ दवमावाधनैयदी ॥ नातीर्णा नर्दपदग्रा. वक्त्रैनतदवःकालि ॥ यमद्वेयन्तिपनर्कि. मनूज्ञानिजमयतः ॥ यमद्वेयन्तिमुदितास्तु
त्याः स्वामिपदीवृतः । हीनवर्णैर्वरवर्णैर्वै श्यतन्गुरुः पौनवे ॥ यदिपगयन्ति स्तुयापि. त्रिकालेस्तुमिदवता ॥ सर्वत्र सर्वविद्या

हे ३

सः समर्च्यः क्रमनात्वये॥ विद्वद्भिः पूज्यमयानिष्ठा तयानिष्ठार्जितक्रियाः॥ जितक्रियैर्ज्ञाननिष्ठा ज्ञानिभिः शिवयोगिनः॥ मन्त्र
पूजितमहादेवेनु विधियुक्तः स्वसंस्कृतः। बालवानीमुखाम्भोज क्रमणकर्णिक कविः॥ वापीकूपतडागानां मातामानांपदं पदं। शुभानि च
द्रव्यसंस्कारैः कर्मा वायव्यरूपिणः॥ यज्ञाङ्गं कृष्णपूजान्व दृष्ट्वा सर्वज्ञानयः॥ मुनिन्द्यस्य वायस्य यत्नात् विनामगयूर्ति निकानां
लकस्य महीज्ञानः सर्वेष्वपि विवर्जिन॥ उन्मिषन्धायापानि मिथामनाकुच्छिद्रं नमस्मिन॥ मूथे वावामवतु वृद्ध्वानुपवित्रिकीर्पुः
कातृ। तस्मिन्त्राऊनिधर्मिष्ठ वपिष्ठमन्त्रवदिषु॥ ॥उमूवाच॥ यन्निष्ठिप्रद्युम्नायनास्मि पूज्यपीठे तन्नाबमी। यथा यथाज्ञा संवलि-
न तथत्रापि केष्वनाऽडपाथ्याय्यक्षवास्मि तत्तुर्ष्विद दिवीकस॥ कं दानामसक नृपिद्धौ स्थापवत्विनितत्रलि॥ तनय ययपिरुक
को रूमर्द्द वा किवापितः॥ मूथापि रूपिणस्य सन्त्यस्मा तवल्कपामिन॥ कालानि मिथ माऽज्ञापि यींविनानसूर्वत्रुऊन। मूस्मा कम
पितस्यापि यक्तितन्तमानितः॥ मूकर्वद्रिष्यवानिद्यी सर्वविप्रस्कृ रूमयः॥ समागतपूतकृत सर्वन्नः यत्स्या निप्रियौ॥ यमाक
र्थवतेः सर्वे क्रिदलेर्मोक्षगामिनि। निर्गुन्तव न कस्कस्यार्थं वाक्याटकर्वद्रिष्यवान्॥ मूतितन्याथत सर्वत्रावृपि लक्ष्म तवदिति॥ ततः
णक्रः समाकृत्य तीतिकार्यं पूवस्कृतं॥ उवमपूवयावावा वक्रमानपूवस्यतीं। कद्वावाकनयामूर्त्ति स्फवनत्तुयतिष्ठिता॥ तामूपाकृतसी

१८१

क्षिप्तं. विषयान्तस्य रूपतः। समागतायात्वन्मूर्त्तौ, सर्व्वान्नक्षान्नयः प्रज्ञाः॥ दृष्ट्वा कल्पक्रियाशून्या. विचरिष्यन्ति वाञ्छति। प्रज्ञासूत्रवि-
वकास्रू राष्ट्रकामदूषास्थवे॥ कल्कुलोणायाऽर्जिता याऽर्थैराक्षणस्थाः स्थिता रविष्यति। प्रज्ञानी वज्रेणाऽस्राजा.य यैर्नूष्टि नूपार्जिता॥ तस्यान्नूर्ण्णं
प्रणष्टायां राक्षमवविलक्ष्यति। प्रज्ञा विवर्द्धिता राजा. कांक्षदुर्ग्गेवलादि हि॥ समस्तान्यपि यानन्त्येन कूलयैः स्कं॰ वृद्धमतः पि वर्ग्गेसा
वनाहतुः प्राकृपजव महीनैपेः॥ क्षीणवर्य्या प्रज्ञाया स्मै. त्रिवर्ग्गः क्षीयमकृत्तौ। क्षीणेपि वर्ग्गे यत्क्षोणा गतिर्लोकद्वयाश्रिता॥
श्रीत्वे वरनाह क्षि.व क्रायक्षाति मण्डलान्। स्वार्थकर्ष निजा मूर्च्छि. यागमायावलाश्रितः॥ निन्यतन्तवलीवुर्म्मी. जातवार्शिमपित्रत्वं-
ः वज्रिणो वरयावक्षि. निऊण किय मन्त्रि ना॥ वक्रोऽसल्लोकमापन्नः जात मध्यस्थितिन तपः कण्मस्थाक्षिर्कं नूष्टः प्राविशत्काक्षमण्डपं॥ म-
हानसा पिः कन्याऽवयमाना स्वगामू दूःः कुधार्कमपिरूपाल मिष्टमन्नं वा भिक्षवे॥ ॥सूपकाराङ्कुरः॥ सूर्य्यद स्कावनऊ स्को. प्रणा
यविडिमानल। किंचित्प्रविकृतकामाः स्मायाकाण्डुमस्य पञ्चितः॥ यदि विप्राणयप्राजनू. रवानरयद. श्विनी। न दाविक्षाय यियामः प्रव
न्ध कन सं पूटाः॥ कूर्यक्षयाक्षमादणाः प्रणस्तास्यानरुत्तुजा। मूदूविक्षाय यी वक्रुः पाकणलापिकाविशः॥ न जानीमा वयं नाथ. त्वं नृ-
प्रमापकयार्द्दिताः कस्त्वायकयावि द. नक्षत्रमानतः पूयान्॥ कणानीकग गाथाक. कर्थपाक क्रियामववन्। न थापिस्यूर्य्याकत्र सिबो

𑐥𑐎𑑂𑐲𑐶𑑅𑐎𑐾𑐡𑐵𑐰𑐣 𑑌 𑐫𑐸𑐎𑑂𑐟𑑄𑐰𑐵𑐡𑐱𑐩𑐵𑐳𑐵𑐡𑑂𑐫. 𑐣𑐵𑐨𑐶𑐲𑐾𑐎𑐵𑐣𑐫𑐵𑐩𑐳𑐸𑑅 𑑋 𑐩𑐣𑑂𑐫𑐵𑐩𑐴𑐾𑐔𑐧𑐴𑐸𑐖𑐵𑐣. 𑐥𑐎𑑂𑐲𑐶𑐟𑑅𑐳𑑂𑐠𑐟𑑂𑐬𑐣𑐷𑐳𑐸𑐬𑐵 𑑋 𑐎𑐺𑐟𑑂𑐰𑐵𑐣𑐫𑐶𑐎𑐵𑐰𑐵𑐬𑑂𑐠𑐳. 𑐩𑐣𑐵𑐳𑐟𑑂𑐰𑐩
𑐮𑐵𑐩𑐣𑐶𑑅𑐱𑐵𑐣𑑂𑐟𑐥𑐟𑐶𑐣𑑂𑐰𑐶𑐎𑑂𑐬𑐫𑐵𑐩𑐵𑐳𑑂. 𑐡𑐧𑐵𑐣𑐷𑐰𑐿𑐎𑐺𑐩𑐶𑐱𑑂𑐬𑐶𑐚𑐿𑑅 𑑌 𑐎𑐬𑑂𑐞𑐥𑐱𑐷𑐮𑐬𑑂𑐫𑐿𑐳𑑂𑐎𑐺𑐟𑑂𑐬. 𑐚𑐚𑐬𑑂𑐱𑐣𑐥𑐳𑐵𑐰𑐮𑐵𑐣𑑂 𑑋 𑐣𑐎𑐰𑐮𑐿𑐅𑐎𑑂𑐟𑑀𑐚𑐴𑐾𑑅. 𑐴𑐣𑐳𑑂𑐟𑐸𑐎𑐵𑐚𑐰𑐷𑐬𑑂𑐡
𑐣𑐷𑑅 𑑌 𑐳𑐹𑐬𑑂𑐫𑐎𑐵𑐳𑐷𑐡𑐶𑐐𑐵𑐮𑑂𑐮𑐵𑐎𑐵. 𑐅𑐐𑐵𑐩𑐰𑑂𑐬𑐳𑐹𑐰𑐵𑐮𑐫𑐷 𑑋 𑐴𑐰𑐵𑐰𑐶𑐡𑑂𑐡𑐶𑐎𑐵𑐦𑐵𑐣𑐶. 𑐬𑐳𑑂𑐩𑐵𑐬𑑂𑐎𑐿𑐴𑐮𑐣𑐐𑐬𑑂𑐣 𑑌 𑐣𑐰𑐵𑐩𑐰𑐰𑐶𑐰𑐵𑐬𑐵𑐰𑐴𑐵𑐣𑐶𑐣𑐰𑐵𑐳𑐹𑐥𑐰
𑐱𑐷𑑄 𑑋 𑐣𑐡𑑂𑐰𑐮𑐣𑐰𑐵𑐎𑑂𑐲𑐶𑐬𑐵𑐳𑑂𑐠𑐿𑑅. 𑐣𑐫𑐚𑐩𑐹𑐚𑐬𑐷𑐎𑐺𑐟𑑄 𑑌 𑐥𑐶𑐟𑐵𑐩𑐴𑐾𑐣𑐩𑐴𑐟𑐵. 𑐐𑑀𑐟𑑂𑐬𑐰𑐵𑐣𑑂𑐥𑑂𑐬𑐰𑐶𑐥𑐵𑐡𑐶𑐟𑑄 𑑋 𑐎𑐺𑐎𑐶𑐰𑐶𑐎𑑂𑐬𑐫𑐣𑐳𑑂𑐎𑐳𑑂𑐫. 𑐩𑐏𑐮𑐵𑐎𑐒𑐣𑐎𑑂𑐬𑐩𑐵𑑅 𑑌
𑐢𑐷𑐬𑐵𑑅𑐳𑑂𑐩𑐵𑐐𑐟𑐵𑐰𑐵𑐥𑐶. 𑐳𑐴𑐖𑐵𑐣𑐥𑑀𑐲𑑂𑐚𑐣𑐿𑐰𑐿𑑅 𑑌 𑐳𑐰𑐶𑐳𑑂𑐎𑐣𑐬𑐧𑐵𑐎𑑂𑐟𑐵𑐎𑑂𑐟𑐵𑐳𑑂𑐎𑐣𑐳𑑂𑐎𑐶𑐎𑑅𑐥𑑂𑐬𑐧𑐳𑐶𑐣𑐵𑑅 𑑌 𑐚𑐎𑑂𑐲𑑀𑐥𑐡𑐷𑐫𑐠𑐬𑑂𑐴𑐎𑑂𑐰𑑂𑐬𑐴𑐾𑐡𑐹𑑅𑐎𑑂𑐰𑐵𑐟𑐶𑐰𑐿𑐒𑐶
𑐴𑐷 𑑋 𑐎𑐰𑐶𑐣𑑂𑐫𑐳𑑂𑐎𑐵𑐰𑐶𑐣𑐬𑐵𑐎𑑂𑐟𑐵. 𑐚𑐬𑐳𑑀𑐚𑐬𑐫𑐵𑐐𑐶𑐬𑐵 𑑌 𑐎𑐏𑐶𑐎𑑂𑐰𑐥𑐩𑐹𑐡𑐵𑐴𑐎𑑂𑐫𑐵𑐎𑐏𑐶𑐎𑐹𑐎𑐬𑐬𑐷𑐳𑑂𑐎𑐫𑐵 𑑋 𑐰𑐶𑐥𑐬𑑂𑐖𑐶𑐟𑐵𑐫𑐣𑐵𑐬𑐎𑑂𑐟𑐵. 𑐰𑐎𑐺𑐩𑐵𑐣𑐥𑐹𑐬𑑅𑐳
𑐬𑐵𑑅 𑑌 𑐬𑐒𑐶𑐬𑐬𑐒𑐶𑐬𑐳𑐬𑑂𑐡𑑂𑐢. 𑐬𑐟𑑂𑐣𑐵𑐱𑑂𑐰𑐶𑑅𑐥𑐰𑐶𑐰𑐱𑑂𑐰𑐶𑐣 𑑋 𑐰𑐶𑐒𑐐𑐵𑐩𑐵𑐚𑐫𑐣𑑂𑐰𑐵𑐴𑐾. 𑐳𑐹𑐬𑐵𑐟𑑂𑐣𑐵𑐎𑐴𑐾𑐫𑑀𑐬𑐳𑑂𑐎𑐵 𑑌 𑐬𑐵𑐎𑑂𑐲𑑅𑐱𑐣𑐐𑐮𑐵𑐎𑐳𑑂𑐫. 𑐎𑐺𑐟𑑂𑐳𑑂𑐣𑐵𑐎𑑂𑐰𑐵𑐥𑐫𑐵𑐳𑑂𑐟𑐸
𑐬𑐵 𑑋 𑐰𑐶𑐬𑑂𑐱𑐷𑐥𑐟𑐶𑐬𑐠𑐰𑐵𑐬𑐰. 𑐟𑐣𑑂𑐩𑐹𑐬𑐰𑐎𑑂𑐎𑐵𑐚𑐫𑐥𑐶𑐟𑑄 𑑌 𑐥𑐶𑐎𑑂𑐲𑐵𑐫𑐣𑐚𑐎𑑂𑐬𑐶𑐥𑑂𑐬𑐵𑐫. 𑐩𑐮𑐿𑐣𑑂𑐣𑐷. 𑐳𑑂𑐫𑐵𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑑀𑐎𑐫𑑅 𑑌 𑐰𑐶𑐎𑐵𑐬𑐎𑐵𑐥𑐶𑐎𑐶𑐮𑑂𑐮𑐿𑐬𑐰𑐾. 𑐫𑐾𑐚𑐶𑐣𑐷𑐎𑐵𑑇𑐣𑐮𑐵𑐘𑑂𑐖𑐸𑐰𑑅
𑑌 𑐊𑐎𑐵𑐰𑐧𑐿𑐰𑐫𑑅𑐲𑑂𑐥𑐶𑐡𑑂𑐫𑐵𑐟𑑂𑐩𑐥𑐶𑐐𑐬𑑂𑐨𑐷𑐫𑐬𑐵𑐴𑐰𑑅 𑑌 𑐰𑐶𑐎𑑂𑐬𑐷𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑐴𑐩𑐰𑐵𑐬𑑂𑐫. 𑐫𑑀𑐬𑐵𑑅𑐎𑐵𑐬𑑂𑐫𑑂𑐫𑐩𑐶𑐡𑐥𑐹𑐬𑐵 𑑌 𑐫𑐡𑐿𑐎𑐺𑐥𑐎𑑂𑐰𑐶𑐟𑐥𑑂𑐬𑐵𑐰. 𑐡𑐶𑐎𑑂𑐲𑑂𑐫𑐵𑐟𑐾𑑅𑐳𑑂𑐩𑐵𑐥𑐶𑐐𑑄𑐰𑐶𑐰𑐵𑐩𑑂.
𑑋 𑐐𑐺𑐴𑐵𑐣𑐮𑐵𑐳𑑂𑐰𑐎𑐴𑐺𑐡𑐹𑑄. 𑐅𑐐𑐎𑐸𑐫𑐵𑐞𑑀𑐥𑐶𑐫𑐵𑐣𑑂𑐰𑐶𑐣𑑅 𑑌 𑐰𑐔𑐹𑐞𑑅𑐥𑐹𑐲𑑂𑐫𑐰𑐣𑐵𑐎𑑂𑐫𑐵. 𑐩𑐰𑐶𑐮𑐬𑑂𑐟𑑂𑐫𑐸𑐥𑐫𑐵𑐣𑑂𑐰𑐶𑐣𑑅 𑑌 𑐳𑐹𑐴𑐩𑐰𑐡𑑂𑐰𑐶𑐥𑐬𑑂𑐅𑐣𑑂𑐫𑐵. 𑐬𑐰𑐶𑐲𑑂𑐫𑐵𑐩𑐶𑐟𑐫𑐵𑐰𑐮𑑂𑐮𑐵

𑐥𑐵

नु॥ सूर्येन्दुनयनानाञ्च. सर्व्वव्यापसमन्वितः। नमो ध्यायामि वल्लनार्क. सृत्यात्मने परिकल्याणा॥ द्विधाविभक्तस्वरूपेण. पञ्चाक्षिसृष्टिकारकः।
स्थूलसूक्ष्मविभिन्धप्रज्ञा. नमस्ते त्वदवीन्दवनु॥ सर्व्वभावव स्यामि. त्वं कथ्यशब्दस्थितं। विधायब्राह्मयीमूर्त्तिं. सर्व्वजीवकपावनी॥ स्व
जाः पीजीवयिष्यामि. किं जनैर्व्विषमेर्म्मम। सृदात्मन मयाज्ञीनाग्रस्यामणनिशास्कौ॥ नदानकिं विना तास्थ्यं. जीवामः क्षितिमण्डलात्
पञ्चस्तु मर्यांप्राप्य. क्लाद यिष्याम्यहं प्रजाः॥ निःश्वासानिक्षिमिदं. जपिणावकर्लीविना। सूक्ष्मकूलमूलरूपा. तास्थवा मान्यथ वनः
॥ यतिक्रतुसूर्य्यनान्त्र. यामयांस्तमांस्तुष। सत्वः काञ्जगतामात्मा. विश्वेषां तत्कूलदवता॥ स्यापिकर्त्तुन पयेव. कस्यैर्व्वग्न सूक्ष्मम। ज्योति
नरपतिवाकसूक्ष्म सूक्ष्मकवीर्दं. ज्योतिपूर्णैः पवित्रीयोऽव कर्म्मैः। विकाशिमवदनीवृत्ताञ्जगन्मनिजनिजमालयमाविमुक्तविल्वः॥
क्षितिपतिश्चविनम्र विधायन पयासास्यमिदास्विक्षितिलाकौ। सूमिवक्षक्रमयोध्वजभजासूपदांगल्यमिवाश्वकैर्व्वरुवः॥ ॥
इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे [illegible] नामाध्यायः॥ ४३॥ ॥ स्कन्द उवाच॥ अथ मन्त्र कन्द
नादवान्त्स दसमस्पृतिवत्तमन्दिर। पवित्रः समश्विदक्षितामरे. निजनिरत्नैर्व्व पनी कृतान्यच॥ निवयतूजगद्योश्ववादरः. कग
वजनीगकलामनादरनः॥ लक्ष्मसानगर्म्मणक्षवः प्रयवक्षानिशिवयागजक्षोवः॥ विवदानलगानकपतदा. समनेपिज्ञिपूर्वाविश्वा.

तुयः॥ मलयाद्रवपकवबयः प्रमितपदक्षवू नापियंहुतं॥ पविनापदवालिपद्मिनीनी. मदूनालान्यपिकक्षलीकनानिगदिना
नियटीम्वरणसर्व्यकदह्लत्यत्यमन्त्रामहन्वक्का॥ यटिदूथनिर्थनिमथ्यटवेर्मदूस्यानः श्रमकार्षपूर्न्मवन्वः। सवह्लवकणो
वियाणनयकन्वनमूर्द्धाष्मपविक्षनक्षवीयः॥ उटधीधवदथञामनाथःयथूनमीलिजटानिकूरुःकाणे। पविनापदवांकवरूर्दं
नी यूनटीकामधूनापिनाञिकोग॥ मरुताविवदयथणक्षनःय्रसवन्धयवणीवयंगनः॥ विविदनरुवेःयदागनेवापियसवी.नसू
नापवक्षिनः॥ सूनिविनुमिदं उदलनानुविन्यथक्रयीनिंयानिना। ससूनीविवनाक्रवनेव प्रविनयानञगक्रुयन्वनः॥ निरूसा
लनलवलानिघिःवलयानित्यमलींकमानियः। यनदम्वनमयानापय. द्विधूवकाविपवीरुन्वन॥ गवलीगलनासिकानलवि
लयदस्यननननापिनः॥ सूमूगीन्वरुधायवीघिन्निवरीवछुनापिनाङुनं॥ विल्लयद्धविवन्दनाटकक्षदयामद्विवनापन्न्
य। द्वटयाद्विनयाप्यदूयनप्रयवक्षापिरूवानवेर्न्नतु॥ यकलत्रमयेथनागयनुप्रश्लीनाय्यपटगङ्जवः॥ न्रूटमक्रुनमय्यायक्रु
मः सूनमाल्यपिमक्षाद्वियक्षवः॥ स्मृतिमातृपथक्षनापियङ्गिविधंनापमपाकयायली। यद्धिवागिवियाणनापिनःस्थाणनंकिविट
ञल्वाद्वित्यजा॥ सूपिकागियमाणनानिलों. यदिणाताविपविष्वञत्नमाटवथूःपविनालिमतिनंनद्विमानीपविणादनीसूपि॥ सू

कदा२

गमिष्यद्दह्मा कथं यमायानन्नू दह्मा स्रजयाय एष्विन। ममजीवान्नलना स्रठियलं स्करु विष्यन्न हिमाद्रि जायद्वि। क्रन्तु स्नूनदहयान
थाममदह्मा ह्रवयाम नाह्नानु। स्रूविमूक्त वियाग जन्मना. यविदूयन यथा सह्माष्मंश्या॥ स्रूयिकान्ति मूदांपून स्कवलष्यास्रूखसङ्ग
सङ्गङं। स्रूमिणीमलितानियनिमनिमङ्गन ग्यत्रालिरुवन्निन स्कण्णानु॥ स्रूयिकाति ठिनाति नाघर्यद्य. नठविश्नेमठजयाद्गुद्गुह्मातिः
स्रू मृगौगुकलाम्नङ्गेवनि त्थिर्तं दविष्ठ ववर्द्धन॥ स्रूगमन्ममदस्कजा वियाग ज्ञा. दवथूः प्राप्यिमवनूस्रूमाः घेन। स्रूवूनारव
लूनेवगान्निमी यायदि काग्गन विलाकयय मास्तु॥ मनसतिगृणस्कयाति वः स्रूनवी यन्बूनगायवेकनः। ऊंगदम्निकयास्वियाँ जनन्या
ःकथमयुष विमूकं ङ्घ्यमानी॥ प्रियया व पूर्वार्जयान याप्ययविह्मान वियाग कारणः। ववनेनूयवर्ष्यन स्मयप्रणनया निनिदाघ
दावूलः॥ नव यर्त्वंग यत्वं मस्निहस्क विलयद्याग वियाग एवकस्ना। नवस्नान यियंठि रुमियाशीय कलाय कालि कायिरुन घ्यशा॥ त्वय
नीक्षणनः हृणाह्निनायलयं यान्निजगन्नि ज्ञाव्यावनू। व्यावनजवनः कृपाल वादिनगायीग यनस्वयाद्रुनः॥ नवनः यविनायद नः
वेनकवकीन्दू दिवाकगाग्नयः। नयनानि यनस्त्रिनऋक मायुणयिन्यास्निलयक्कानावमोली॥ स्तुजगास्तुजगाः यदेवन मीन विषं. यं
क्रमगावनीलकण्ठ। स्रूदमन्निवनामदवनामान ववामवपूवद्भविहमूका॥ ङ्गमियंसनियहीज. जनन्याहिहिनहिग। गिवांनि

गुम्हं पिविगोः पितृङ्क्रदमाददत्॥ ॥श्रीशिव उवाच॥ अपि काशी स्वच्छमूर्त्तिः शैवाशा वात्मकानन्दतनुः सत्वं शिवयाम्नायि-
रूपं वा काश्यां रुद्रा हृदयः॥ अथ वालयश्रीरुद्र गतक्रम्नु कालनगावूधं। शिवाप्रस्कालयी वद्धः इ विमुक्तीमुक्तिदायुती॥ ॥पार्वत्युवाच॥
गगनतलमिलितसलिलप्रलयपिञ्जव त्रिशूलविधृता। कुत्तुङ्गुती कग्गीमी स्मत कृत काशी पूर्वी यावः। धवा धवन्द्रस्य वचाति
सन्दनी. नमान्नथास्यापिपिनाभिधूर्जटे। धवा ननापीहनयाकुर्वं वता. पूवी पूवीनान्तव कालिकायथा॥ न यत्र काश्यां कलिकालजं रुः
यी. न यत्र काश्यां मरणानुपुनर्भवः॥ न यत्र काश्यां कलुषाकुर्वं कर्यं कथं विज्ञायानयताभिधिर्कं वन्॥ किमत्र नायक्तिपूवः पद्धत्र-
नः पदं पदं सर्व्वसमन्त्रिरूमयः॥ पदेन काशी सदृशी होः॥ पदं क्वचिज्जनामस्तु विसर्व्वमध्ये॥ त्रिपिक्षुपयन्तिनक्षिपवःशरदं-
य मस्तकोनूकल्पजन्मरूमयः॥ रुनीसवक्रीकृतनाः पूवः पूवः पदं पूवादेकवजनत्वविषः॥ न क्व च लं कालिविद्यागज्जाक्व
न. प्रवाधनत्वानुन थायथात मी। उपायतकातनिदाध्यशान्त्या. पूवीतु सावाममजन्मरूपथ॥ मयान मं न निज जन्मरूमिकावि
यागजन्मापविदाध्यश्रीशिवः॥ अवाच्य काशीं पविनःप्रश्नान्तिदीं. समस्तयन्मापविद्यामृत्तुकी॥ न माकलक्षात्र यमक्षमीः
क्षिता. सन्तूरूपाकनविदव कृत्वि न्। अवेम्यदर्कगर्भदसर्व्वगर्भदायनूपिणीमुक्तिवमोक्षिकालिका॥ न मुक्तिवस्मीरुतथ स

१९४

मापिना, स्कित्तन्द्रियका क्रिमततृयमापिना। क्रतुक्रियाकिर्त्तनवदविपसा, यथादिकान्यंपविदापक्षियदं॥ ननाकलाकिसुरव
मस्मिनादृगी, कृतसुपातालमलमिसून्ध्व। वाक्योपिमर्त्यसुरवयंध्यानृत्क्कमा, कान्ध्यास्वःयादृकानूमायधापिला॥ क्कत्र त्रिगूलिनू
रुवजाविमूक्त, विमूक्तिलक्ष्मानकदापिमूक्ता। मन्तापियःथ्यालिवचःग्रमूक्त, मतुज्ञयाग्नं पपदेवयूक्त॥ मतुज्ञयाग्नान्मदिनाद
दीनृ, किःनवीनपिद्विःम्रदयाग्रलक्ष्यत। सूरवनकाणीयमवायायादृगी, दृष्णेस्किनीकथलिवत्वमीकणी॥ ववीद्विमिर्यक्क
मवूद्विविरुवं, नमानवर्त्तवद्वृद्विमाउनी। मूकामियन्द्वणनिःरुलादयंयमन्नःपुष्कनबूदूदापमी॥ दृष्णोःकनाक्ष्मौ
कलमालिदर्णन, ननूःकलार्धलिवकालिवायिनी। मनःकलर्पधृतकालियंद्युयं, मूरवंकलार्थकलकालिसन्मूखं॥ ववीद्विकनू
कालिवजानिपावनं, वउस्रमाध्यक्षिणलिप्रवावल्लं। कृतप्रणामेर्म्मलिकर्ष्मि, काउुत, ललाटगोयद्वकृमन्यनसुखे॥ नदवलाकानव
मर्त्यलाका, ननागलाकामनिकर्ष्मि, कायाश्चगुत्राब्रजयप्रमनायपान, त्कक्रनूमबद्रुप्कनयायपदास्यदं॥ मन्दामदारुमर्म्मलिकास्कलीगु
ना, तमस्कलिर्यत्रयमालिमद्धयं। पवःणेर्जन्मनिवेधिनापिया, दिवाकवाग्गीन्दू कोटिवलिपदा॥ किं मूक्तिनिर्व्वाणपदस्यरुद, ११० मू
दूनत्युथमाद्कलक्ष्मःसूथवामलिकर्ष्मि, कास्कलीगुना, पदमानन्दमूकून्दरुन्मरुमि॥ यमनीनविमूकं नु यरवा, क्रियनयय
गु

ऽने ॥ सुखोपविष्टः ॥ विलसद्युतिसूक्ष्माङ्गी कर्णाङ्गिः स्वयपुष्यानमम्बालयवासिलाषे ॥ पार्वतीय विवर्द्धमि पूर्ना वामालयास्तुति
पूनर्विज्ञाय सामाय कानीयाञ्चो पिनाकिने ॥ ॥पार्वत्युवाच॥ ध्यमथा पिय पर्वेण निय स्वाधीन वर्कत । अथानन्दवनेयायी तथा
कृपूवनग्रद ॥ जितपीयूषमाधूर्यी कानीश्रुवतसन्दता । मूथकर्ण्यादमूदिना गिरिणोपिविज्ञास्रिवे ॥ ॥ईश्वर उवाच॥
मूयिपियनमणेपि वृद्धागमूतनीकेवे ॥ स्नापायिनास्मि नितयी कानीयाकायना धूना ॥ त्वं ज्ञाना पिमकादवि यमयकन्मद
द्धूतं । मूकृत पूर्वमन्यन वस्तूयाभ्यामिन नवमू ॥ पिता मदस्य वदमा द्विवादा एमकीयना । धर्मेणभ्यायजि पूजा कृडयायावि
धीयनी ॥ कथं च राजा धर्मिष्ठः प्रजापालनतत्परः ॥ विद्याकृत पुरः कान्ध्याः दिनादायाम्कीयति ॥ सूधर्मवर्ज्जिनायस्मा द्विषू १८७
स्याब्रनमस्तुतु । तस्मात्कर्यथयामी ते यत्सुकार्यं विधाउयनू ॥ धर्मवर्त्मानूयतनी यादिपूर्यमूयावनू । तस्ते वजायत वि
धं प्रवृत्तत्र्यमवर्त्मनि ॥ विनाक्ष्टिद्रनातूवीनात्याद यितुमृत्सकः । मकीवकायत वस्नाः ॥ पियधर्मधूवनवना ॥ नजातनमतिका
म नतनं मत्पूर्ज्जि यीयति । वाधयस्मन्नवाधक धर्मदर्त्तरुदवय ॥ इत्यिवखिन्नयन्दवा यागिनी वक्रमयतः ॥ ददर्शमिमदाप्री
ते नारकाय सत्यधने ॥ सूपदद्यायकालाय श्यामकाणो महामुना । यागिनीवन्दमाकूय ऊणेवा कुमिदैदव ॥ सत्वनीयानयाप्ति

न्या. मम वाराणसीं पुरीं । अत्र वा ज्ञादिवा दाया. राक्षैर्धर्मेण नास्खलत् ॥ स्वधर्मविघ्नतः काशी. यथा पूर्ण्वं न्यजन्त यश गत्यो यदव व
नग्राक्षा. योगमायाबलान्विताः ॥ यथा पुनर्न्नवीकृत्य. पुरीं वाराणसीमहो । इत्युप्रया मिथ्यागिन्य. स्वाः क्षिप्रं विधीयतां ॥ इति प्रस
दमासाद्य. गायन्ती गिरयावद्धा । कलव्रताः सा नियोगाद्योगिनीनां स्कन्दतः ॥ प्रयाताः काशीमाविश्य. मनसाप्यतिवीक्ष्य । अत्र स्थ
नैरा प्रमाणा योगिन्य स्तामृदान्विताः ॥ अथ धन्य तदा स्यावे. ददृदुवनयसुस्वयं । कनप्रसादाः प्रहृष्टाः श्रीमदानन्दकानने ॥
अयमधमहालोका. वकृत्ताभि दूर्लयो । तिनत्रवाऽसम्मान स्थकाशीविलोकने ॥ इति मुदितमनाः योगिनानां. निबु
बुन्द स्वथमन्दवाद्रिकौ जातानुगधिकानालच्छप्रयाणवन्यनयनात्थिमलि गयन्यू नागी ॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशी
खण्डे काशीवर्ण्णनन्नाम चतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४४ ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ अथ तद्योगिनीवृन्दं. दूराद्दृष्टिपथायोव ।
स्वनत्रदीर्घनिर्माणं. प्रगडीसरुलान्वितं ॥ दिव्यप्रासादमालानां. यनाकास्थलपन्नवाक्षयादववूलमार्गेस्कन्नु. पान्कानाकयगाविव
॥ ववरत्नप्रासादमालिक्कोर्विलोकितमवाक्षितिः ॥ सुनीलमणिवद्धामं. वाक्कमार्गे सुनिर्म्मलं ॥ दवत्वं मायया क्षय. वर्षकार्यदिकाविनं ।
विधाय काशीमविशन्. योगिनीरक्रममक्रमत् ॥ काचिद्वयोगिनीरूपा. काचिद्यामानयस्विनी । काचिद्वरूपवयीविन्स्त्री. काचिन्मायापवासिनी ॥

मालाकारवधूः काचितु. काचिन्नापितसुन्दरी । सूचिकर्म्मविधानज्ञा. पताकेषु च काचिदा ॥ वेश्याच काचिदक्षचतु. कुम्भविक्रयवधूः स्या ।
त्तथाचिन्त्यरूतु काचि. दासीदासी च काचना ॥ चकाचनृत्यकुशला. त्वन्याशान विशाचदा । कूपचावन्धवादज्ञा. पचावीणाघनारूवतु ॥ मृ
दङ्गवादनज्ञान्या काचित्कालकलाचणी । काचितु कार्म्मणतत्त्वज्ञा. काचिन्मौक्तिककंठुक्किका ॥ गन्धसारविधिज्ञान्या काचिदक्षवलावला ॥
कुलाचाल्लायकुशला काचिद्धलचकाचिणी ॥ वैश्याधिवादरुदज्ञाचज्ञमार्ग्गेणचमना । काचिद्धातुलचप्सारूतु. पृथिवीचचचरुना ॥ कृ
पचयदानपथ्यानी पचामत्र पूतचपतु । काचित्कचीध्रिनचरवाणी. लक्ष्यानि विविक्षिता ॥ चिपुलरचनचे पूर्ण्या काचिरूनमनादचाचणी: कु
चणमन्त्रज्ञा. काचित्कृतचचाजरु ॥ उष्टिकाचिद्धिदाकाचितु. काचिदर्ज्जनचिद्धिदा । धातुवादविदन्यान्या यादकाचिद्धिदापचा ॥ कूपिस्न
ष्टिकलस्पर्श. गाकुस्पर्शवाद्यलक्षपतु । रवचचा त्वन्येचा काचि. दह्यन्ते पचादचो ॥ काचिदाकर्षणी विद्धिदपवूष्काटनेपचा । काचिन्नि
ःशङ्कयोत्थये पूर्वविकविभादिनी ॥ विक्तिमार्थपुदाकाचितु. काचित्काशिःकलाचमी ॥ ज्योदिवषकामाकि. पनूकृत्यपमन्मनः ॥ पु
पञ्चपुमितृष्टं. यापिनयापिनीचनः ॥ कुलमवव्वचन्यास्यायापिन्यादर्निनीपूर्वि ॥ नस्किद्रलकिंच काचिन्तपविप्ल विचार्योचवः ।
ननःपभवनाःपर्व्वा. यापिन्याचन्याभाक्षिकाः ॥ ननःपभन्जानेचैव लगनामन्दवीपूनः । प्रस्तुकार्यमनिष्ठाय. पदःपम्काचननस्किनः ॥

ताः पूर्वं गङ्गायान्स्कन्दं स्वामिनाथं न विद्यतः ॥ अन्यच्च विनिर्गताः काशिं योगिनीभिर्विदं मुने ॥ प्रभु तु विना पिङ्गी वामा. न तु काशी विनाग
ताः ॥ प्रभुतु नृणापि यस्कृत्तु. जा विकामातृदायकः ॥ काशीदर्शनतः कायाद्रूपा. पूर्वमार्गप्रभुतुष्टये ॥ नाथापि काशी यत्नेन. नतद्वस्तमहं
मुने ॥ योगिन्यानन्तरूमिष्ठनि. वरन्त्यापि जगन्त्रये ॥ प्राप्यापि श्रीमतीं काशीं यत्किंचित् दुर्लभं ॥ सत्यं वदत्यस्तु तपकाः. धर्मकामार्थ
मुक्तिभिः ॥ कः काशीं प्राप्य दुर्बुद्धिः. नपवत्तु पिजायते ॥ मोक्षान्निश्चयकालेन तु कृत्वा तमानसः ॥ विमुखो यो ऽन्यत्र स्मार्के. काशीमवः
न पूज्यते ॥ सीमूर्खा नत्विता स्माकं. कस्मात् कस्याः स्तुतं ह्युदये । दिनैः कतिपयैर्यावत्. सर्वं ज्ञापियसमच्युति ॥ विना काशीं न वसते. य
तान्यत्र दिलायवनः ॥ गङ्गाः गङ्गा किपियं काशी. का वि तत्पूर्वं न स्मयता ॥ गङ्गा नव हिज्ञानी या. दृनस्याः पतमै सूरवी । स्तुतिनिश्चिय
मनसि गङ्गानानन्दकानन ॥ स्मृतिश्च योगिनीवृन्दं. कथया विन्माय याव ते ॥ ॥ अगस्त्य उवाच ॥ इत्थं समाकर्ण्य मुनिः पुनः प
प्रच्छ मत्सूरवं । कानि कानि च नामानि. मायाः कानि च मत्स्वन ॥ कथं ता योगिनीनां च काश्यां किं जायदकुर्वती । कस्मिन् पर्व्वणि ताः
पूज्याः. कथं पूज्याश्च नन्दन ॥ श्रुत्वेति प्रश्नमेमं स योगिनीसंघकृत्यकृतः ॥ प्रत्युवाच मुनेर्वाक्यं गर्जत्त्वेव हि कोतुकवान् ॥ ॥
स्कन्द उवाच ॥ नामधेयानि वक्ष्यामि. योगिनीनां घटोद्भव । स्मृताः कर्ण्य यानि पापानि. क्षयं यान्ति तपस्विनीक्षणान्नु ॥ गजानना सिंहमु

खा. गृध्रास्या काकतुण्डिका। उष्ट्रग्रीवा हयग्रीवा. वाराही शरभानना॥ उलूकिका शिवारावा. मयूरी विकटानना। अष्टव
क्रा कोटराक्षी. कुब्जा विकटलोचना॥ शुष्कोदरी ललज्जिह्वा. श्वदंष्ट्रा वानरानना। ऋक्षाक्षी केकराक्षी च बृहत्तुण्डा सुराप्रि
या॥ कपालहस्ता रक्ताक्षी. शुकी श्येनी कपोतिका। पाशहस्ता दण्डहस्ता प्रचण्डा चण्डविक्रमा॥ शिशुघ्नी पापहन्त्री च काली रु
धिरपायिनी। वसाधया गर्भभक्षा. शवहस्तान्त्रमालिनी॥ स्थूलकेशी बृहत्कुक्षिः सर्पास्या प्रेतवाहना। दन्दशूककरा क्रौञ्ची मृ
गशीर्षा वृषानना॥ व्यात्तास्या धूमनिःश्वासा. व्योमैकचरणोर्द्ध्वदृक्। तापनी शोषणी दृष्टिः कोटरी स्थूलनासिका॥ विद्युत्प्रभा ब
लाकास्या. मार्ज्जाली कटपूतना। अट्टाट्टहास्या कामाक्षी. मृगास्या मृगलोचना॥ नामानीमानि यो मर्त्य. श्चतुष्षष्टिं दिने दिने। उ
षत्रिसन्ध्यं तस्याद् दुष्टबाधा प्रशाम्यति। नडाकिन्यो नशाकिन्यो. न कूष्माण्डाः न राक्षसाः। तस्य पीडां न कुर्वन्ति नामानीमानि य
ः पठेत्॥ शिशूनां शान्तिकारीणि गर्भशान्तिकराणि च। रणे राजकुले वापि. विवादे जयदान्यपि॥ लभेद वाञ्छितां सिद्धिं. योगि
नीपीठसेवकः। मन्त्रानन्यानपि जपन्. सपीठसिद्धिभाग्भवेत्॥ बलिपूजोपहारैश्च. धूपदीपसमर्पणैः। क्षिप्रं प्रसन्ना योः
गिन्यः. प्रयच्छेयुर्मनोरथान्॥ शरत्काले महापूजां. तत्र कृत्वा विधानतः। हवींषि हुत्वा मध्वक्ता. महतीं सिद्धिमाप्नुयात्॥ अ

नरस्त्वचयूजःशुक्लां मिषिंप्रामिपद्रंशुना । पूजयन्नवमीं याव ब्रवन्विन्ति न मामूयात् ॥ कृष्णपक्षस्य कुहूताया भूपवायानिन्ताकम
ः । नग्रजापनर्णं कृत्वा मकुलांशिउसमाप्नुयात् ॥ प्रणवादिचतुर्थ्यन्तैर्नामभिः पत्रिमानवः । प्रत्यकं कुवर्णं कृत्वा गनमस्कारकः
वन्निहि ॥ यथापिपासुन्तु लूना लभूकनयमाणनः । यां यां सिद्धिमहाप्तन्तं तां तां प्राप्नोति मानवः ॥ चैत्रकृष्णप्रतिपदि तत्र यात्रा प्र
यत्नतः । क्षेत्रप्रण्णव्रोकर्त्तव्याः सर्व्वदायूच्च कृत्सने ॥ यात्राश्च सामस्त्यपिकाः यः कुर्यान्न नवक्रया । तस्य विघ्नं प्रयच्छन्ति योगि
न्यः काशिवासिनः ॥ सूत्यकृत्वास्तिनाः सर्वाः स्मात्काश्यां मनिकर्णिकाम् । तन्नमस्कारमात्रेण नवाविघ्नैर्न बाध्यते ॥ ॥ इति श्री
स्कन्दपुराणे काशीखण्डे चतुष्षष्टियोगिन्यागमनन्नाम पञ्चचत्वारिंशोध्यायः ॥ ४५ ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ गतासु योगिनीवृ
न्दे । ष्वथवा ग्रहरो हर । काशीप्रवृत्तिं जिज्ञासुः प्राहिणोदंशुमालिनं ॥ ॥ षडवदन उवाच ॥ सफाश्वत्वतिकायादिपूर्व्वं वाराणसीं
गतः । अत्रास्मिन्यदि वा दाया धर्म्ममूर्त्तिर्म्महीपतिः ॥ तस्य च धर्म्मविनाशेन यस्य नक्षत्रमूर्च्छयन् । तथाकृत्यपारांच्छिद्रं मामवलोक्य
तत्त्वतः ॥ धर्म्ममार्गप्रवृत्तस्य क्रियतान्याव मानना । सा कृता चात्मना नूनं मत्कृतेन्यजन्मनि ॥ नववृद्धिविकारोनन्तरवक्तव्यतः कर्म्म
तः । तदायानं गतो नाना मया दास्यास्तवं कोदृशः ॥ कामक्रोधौ लोभमोहौ मदमात्सर्यकौ नृपाः । तैरुतनश्वतीय तत्कालात्पितनत्र

यतु॥ यावद्धर्म्मस्थिता बुद्धिः यावद्धर्म्मस्थितमानः॥ तावद्विघ्नादयः क्वापि. विषययपिववन्नृप॥ सर्व्वसामिरुजन्हती. त्वमवस्थि
व्रघ्नवस्थितः। सूतउवाच। तच्छ्रुत्वा जल्पितं कार्य्यसिद्धये॥ तथेति यामायद्वाक्यं. मूर्ति मत्वाय कल्याणं। नत्वा स्वमसमक्षानार्य. काशीम
ध्यमूर्च्छाकरंन्॥ मनसा तीव्रलालसः. काशीदर्शनलालसः॥ सद्गुरुवत्सनोप्योक्त. कदाक्कोनकयादनां॥ हंसत्वेनस्यसूर्य्यस्य.
नदाबरुलनामगानं। सदानन्दाध्वनीनस्य काशीयुनि पिपासतः॥ सूयकाशीसमायायय. नवितक्कर्तुं हिज्यवन्। मनागपितनरु
प. धर्म्मध्वस्तिमवेक्षत॥ विनावसूर्त्वसनुकाश्यां. नानानूपधवत्सवा। क्वचिन्नावसर्वत्राप. नत्वाक्षिस्वधर्म्मिणि॥ कदाचिदन्नितिरु १८८
मा. दूर्न्धूर्त्तयाय्यथवविः॥ ननस्यवाक्षाविमयः. दूर्न्धूर्त्तकिंश्चिद्रुक्षत॥ कदाचित्सावकाजाना. वक्षदापि कदायारूत। कदाचिद्वानतांत्र
फः कदाचिद्रूसकाप्यरूतं॥ ववदवाक्षी क्रियीवापि. कदाचिन्मुत्र्यस्यादयत्। कदाचित्स्कंपयामास. दक्षप्रयस्ययमवहिकं॥ कदाचिज्जाति
लाजानः कदाचिद्विगम्बरः॥ सकदाचिज्जांगलिका. विषविद्याविशारदः॥ सर्व्वपामहुधर्म्मज्ञः कदाचिद्बुक्कावायरूत्। वृन्दजाति
कस्मूसंज्ञ. कदाचिज्जामयन्नुडनान्॥ नानात्रशापदलोध्य. कदाचित्संपविद्रनाः॥ क्वाकयामासवद्भूगः सद्दक्षानकदानके॥ काया
लिकव्रतधरः कदाचिच्चारुवद्धिजः॥ कदाचिद्दपिविक्वानी. काकुत्वादीकदावन॥ क्वचिद्विप्रः क्वचिद्राज. पूत्रोवेश्योम्बुजः क्वचित्।

ब्रह्मचारी कश्चिदरु गृही वनचरः कश्चित्॥ यतिः कदाचिदपि मिस. नृपेन्द्र ग्रामयज्ञानान्। सर्व्वविद्यासु कुशलः सर्व्वकर्म्मस्वारत
नः कश्चित्॥ इति नानाविधे नृपेऽध्वरन् काश्मीय रुऽध्वरः। न कदाचिज्ज्ञनः क्वापि. क्षुद्रं पापकदाचन॥ तम्मानि निन्दवाक्यानि. विको
रुः कश्चियात्मजः। विक्रयपन्नग्रस्थनीयस्थाः. यज्ञोल्लसोऽन न कुत्र चित्॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ मन्दीयं यदि याम्यस्य. सयः सकृच्छ्रानी
ऽध्वरः। सूनिष्यादि न कार्यार्थे. मयियामान्यरुरूयवन्॥ कायमयूनचीकरय यदियार्यी कथयस्व न। कथं तिष्ठ यूयस्त्वस्य. न हियाति
नरुशवन्॥ सूत्री कुत्वावगलन्मा. यामिवह्व कथयस्व न। क्रोधात्त्रिमीकस्य ज्ञामी. विषयं नदामया॥ रुचकायानलनूनं. यदियान
ःपनङ्गनी। पितामहा पितामाज्ञातु. नदाऽस्कृमिनस्कृटी॥ स्कन्यात्याये वनन्निर्यं. न चस्वामिकदाचन। कस्य नयायविधिना वा वाः
नस्त्रीकृताग्रयः॥ यूयं यूयात्रः कार्यार्थे. मनिवयरुन्तिष्ठन्तः। यत्र पापकाविमनस्या. कानीपापश्चनिः क्रमिः॥ सून्यान्यपि वया
यानि महान्त्यल्पानि यानि च। कथं निकानि सर्व्वाणि. कार्याणि विगतानि सन्ती॥ बुद्धिपूर्व्वं मयाज्ञेन. त्वया यं समुपार्ज्जितं। पूर्वाभिलो वद्धि
यूना. ऽधिधर्म्मो हि न कृता॥ धर्म्मो हि व्यक्तिनाय न. दृष्ट्वा सत्वन गत्वन त्वेलाक्षेत्र वक्तिनः कन. किंकामार्थेः सूत्रक्तेनै॥ न कुशीया
यदि नरवन्. कामः कामादिनां। कथं। कथाय न ज्ञानानीना. बहूनी सुखकार्य्यापि॥ सूर्यश्चन् सर्व्वथा वस्त्वः इति कश्चिद्ददाहनी।

गत्वोथं नदृपिंश्चन्द्रा.ब्रह्मन्कृत्तिकानन्दन॥ धर्म्मस्तु दक्षिणः सर्व्वं दपिदं हव्य अनवा। निविप्रदृति रूपाले.इंधीचिद्रमूरवेः
ष्चितः॥ सूर्यमतच्छिवधर्म्मः काशीसवनसक्तवः॥ नृषिमादपिनूजान्मी.वक्षिप्य तिन सिंगायः॥ सूवाच्य काशीं दुष्ट्वा यों काः
ऊकानि सव्वतनः॥ नत्त्रं कवस्कम्.स्वक्क.कः काबं यक्षिप्यकृति॥ वावाश्वयो यमू.स्वक्क.यस्त्वन्यत्र वियायामि। दत्वानिश्चनी
पादन.सार्थमिक्कृतिकिकृया॥ पुत्रमित्रकलत्राणि.मित्राणि च धनानि च.प्रतिजन्म लभ्यन्ते काश्येका नैव लभ्यते॥ यतलब्ध्वा
पूनी काशी त्रैलोक्याद्भवसंकटे। त्रैलोक्येऽन्यत्र दुःखाय यी.तन लब्ध्वा महासुखं॥ कृपितापि द्विमपूर्व.स्कन्दाह निविश्वस्यामि। काश्यां
वलक्ष्मनकुजा.यद्वीस्यात्मा वराधजें॥ इतमाली हितजो सि.कास्तक्तनावद व्विरिवस्याना सानियावन्ना.हाक्तत काशिऊं मदः॥ इ
ति काशीप्रमावक्षा.ऊगच्चद्रूस्कमानूदः॥ कल्वा द्वादशधात्मानं काशिपुर्य्यां व्यवस्थितः॥ लोलार्क उत्तरार्कश्च.साम्बादित्यस्तथैव च। च
तुर्थो द्रुपदादित्या.मयूखादित्य एव च॥ खखोल्कश्चारुणादित्य.वृद्धकेशवदीप्तकौ। दशमो विमलादित्यो.गंगादित्यस्तथैव च॥ द्वाद
शश्च यमादित्यः काशिपुर्य्यां घटोद्भव। तमोधिकेभ्यो दुष्टेभ्यः क्षेत्रं रक्षन्त्यमी सदा॥ तस्यार्कस्य मनोलोलं.यदासीत्काशीदर्शनात्सु
ना लोलार्क इत्याख्या. काश्यां जाता विवस्वतः॥ लोलार्कस्त्वसिसम्भेदे. दक्षिणस्यां दिशि स्थितः॥ योगक्षेमं सदा कुर्यात्.काशीवासिजन

१८९

स्य च ॥ मार्ग्गशीर्षस्य सप्तम्यां षष्ठ्यां वा रविवासरे । विधाय वार्षिकीं यात्रां नरः पापैः प्रमुच्यते ॥ कृतानि यानि पापानि नरैः सप्तस
तावधि । नश्यन्ति क्षणतस्तानि षष्ठ्यार्क्कलोलदर्शनात् ॥ नरः स्नात्वासिसम्भेदे सन्तर्प्य पितृदेवताः । श्राद्धं विधाय विधिना पितॄनृण्य
मवाप्नुयात् ॥ लोलार्क्कसङ्गमे स्नात्वा दानं होमं सुरार्च्चनं । यत्किञ्चित् क्रियते कर्म्म तदानन्त्याय कल्प्यते ॥ सूर्य्योपरागे लोलार्क्के स्नान
दानादिकाः क्रियाः । कुरुक्षेत्राद्दशगुणाः भवन्त्येव न संशयः ॥ लोलार्क्के रथसप्तम्यां स्नात्वा गङ्गासिसङ्गमे । सप्तजन्मकृतैः पापैर्मुक्तो
भवति तत्क्षणात् ॥ प्रत्यर्क्कवारं लोलार्क्कं यः पश्यति शुचिव्रतः । न तस्य दुःखं लोकेस्मिन् कदाचित्सम्भविष्यति ॥ न तस्य कुष्ठं नापामा न
दद्रुर्न्न विचर्च्चिका । लोलार्क्कमर्क्कीयः पश्य, कृत्यापादकयर्चकः ॥ वाराणस्यामुषित्वापि यो लोलार्क्कं न सेवते । सेवते तन्नरं नूनं क्षुधाः
कृच्छ्राधिसङ्कुलाः ॥ सर्व्वेषां काशितीर्थानां लोलार्क्कः प्रथमं शिरः । ततोङ्गान्यन्यतीर्थानि तज्जलप्लावितानि हि ॥ तीर्थान्तराणि सर्व्वाणि भू
मीवलयगान्यपि । असिसम्भेदतीर्थस्य कलां नार्हन्ति षोडशीं ॥ सर्व्वेषामिह तीर्थानां स्नानाद्यल्लभते फलं । तत्फलं सम्यगाप्नोति नरो ग
ङ्गासिसङ्गमे ॥ तीर्थवादास्समुदिताः कृमिवादा न वै मुने । यावद्यथार्थवादायं उद्भयः सत्क्रिनादनात् ॥ यत्र विश्वेश्वरः साक्षाद्यत्र स्व
र्ग्गतरङ्गिणी । मिथ्यातत्रानुमन्यन्ते तार्किकास्तानुसूयकाः ॥ उदाभविनिषमूढाः कुतर्क्कबलदर्पिताः । काश्यां सर्व्वार्थवादायं न विदुक्षी

ठयुगेयुगे॥ कस्यचित्त्वथकालेनतीर्थस्य. महिम्नामहतस्तुती। नाघिगाहस्नातनूनःसपितेलाक्कमस्तुपी॥ नास्तिकावदवास्कान्वक्किलो
दवयवायस्ना॥ सूत्वजानाश्चअनमी. पूतः काशीनवर्ज्यनी॥ लोलार्ककवनिस्कफा. सूपिधानाविरवक्किताश्च कांस्यान्दक्षिणदिः
स्नाने. नविणेयुर्मलवला॥ महिमानमिमंश्रुत्वा. लोलार्कस्यनवाकमः। नदुःखीजायनेकापि. संसारदुःखसागरे॥ ॥इति
श्रीस्कन्दपुराणेकाशीखण्डेलोलार्कवर्णनन्नामषट्चत्वारिंशोध्यायः॥ ४६॥ ॥स्कन्दउवाच॥ अथोत्तरस्यमाहात्म्यं.
शृणुमत्कीर्त्यमानकं। तत्रनाम्नोत्तरार्केण. रश्मिमालीव्यवस्थितः॥ तापयन्दुःखसंघातं. साधूनामाययत्रविः॥ उत्तरार्कोमहातपाः॥
काशीनरक्षतिसर्वदा॥ यत्रास्तिदाप्यायावरुस्कान्तिःश्मयसूवन। प्रियःप्रियव्रतानामकश्चिदात्रेयवंशजः॥ आसीत्तुकाश्यांशुभाचार.
सदातिथिजनप्रियः॥ तस्यभार्याशुभव्रतानामतस्या. वसुवातिमनोहरा॥ कर्त्तुशुश्रूषणपराः गृहकर्मसुमङ्गला। तस्यांसजनयामासकन्या
मकांसुलक्षणां॥ मूलर्क्षेप्रथमपादे. तथाकन्दुकरम्यती। ववृधेसागृहेपित्रोः शुक्लपक्षेयथाशशी॥ स्वरूपविनयाचारा. पित्रोःस्व
प्रियकारिणी। सूनीवनिपुणाजाता. गृहोपस्करमार्जने॥ यथायथामनोवृद्धिं. साकन्यापितृमन्दिरे। तथातथापितुश्चिन्ता. विवाहीयं
ववृधेपरा॥ कस्मैदेयामयाकन्या. सर्वस्यसुलक्षणा। सुरूपासुनृत्तशीलस्यःक्रमयावडुक्तमः॥ कुलेनवयसावापि. शीलेना

पितृकर्मनत्र । भूयश्चार्जुनसंयुक्ता कस्मैदत्वा सुखं लभेत् । इति विन्दयमनस्कस्य . तस्मात्स्वजनि दातुः ॥४॥ यच्छ्रेतं कारण्याद्धनं ४ पुंसामो
वधेन्नायता याति ॥ तन्मूलक्रियाकृत वित्तारव्य न कोवनत्र । सत्रियः षट्कर्मी याव्यकः स्यच्छ्रा संवृत्य दादिवे ॥ पितृयूँपगतनस्याः क
न्यायाः याज तन्य यि । गुरुभक्ता पतिव्रता नीकन्यां पतिमन्वगात् ॥ धर्मा यं सहदत्वा विश्वास जीवनाजीवता पिता । यस्यां सह देव स्कन्दती यतिव्र
तयुजा सदा ॥ नापत्यां यानि नाम मा न पितानेव वान्धवा ॥४॥ पत्युश्च सम्पुत्रम्वा . पायाद्धि कावलं स्त्रियो ॥ सूलक्कं ॥ पितृश्वाशक्ती . पिताः पंच
त्वमापूयो ॥ उभौ ज्ञ दक्षिकमापाय . दत्ताच्छुतिनिवर्त्तयेत् ॥ चित्रमवापमहती . मनाथाच्छ्रेन्यामागता । कथमकाश्चिनी पिता मातादीनार्तवः
न्मुच्यते ॥ दूरस्थं पवमाप्स्यामि . श्रीत्वं यत्राहिताविपकृ । न कस्मैचिद्दत्वा याच्छं . पितृस्वार्थं त्रिमियादिना ॥ तदेव कालकथं स्यौ ज . महामन्त्रं वदीव
हे ॥ पृताविन कुलीनन्दे . गुणवान्न वशीलवान् ॥ स्वाधीनापि नदत्तक्न . पुत्रकन्यापि दद्वितत्वन् ॥ इति विनयमायापितृयोदायोद्धयः ॥ वि
ता ॥ पूर्व निहिद्भ्रु शिलिता प्रार्थितापि मृत्कर्म्मरुद्रौ न कस्यापि दत्तोवाला . प्रवणं मिऊमायन ॥ पिता नृपनिन्दस्या . वात्सल्यं स्तनपायिते
॥ निमित्त वक्ष्यात्मानी . संसार स्तनि निन्दक ॥ पाणिमूल्यादि नायाद्धि . यास्यां वप वियालिमा ॥ पितृत्वोमकन्यायाते : दत्तस्य चिन्तिताय ॥ कूये
द तापद्गता . यथा पिताः पयाधमम । इति निविन्दयावाला . विजितेन्द्रिय मानसा ॥ वृक्ष वर्णी दत्तकत्वा . तपञ्चरत्कानने । उक्त

सार्कस्य देवस्य, समीपस्थितमानसा ॥ तस्यान्तःपस्थमानाया, मकाक्कणीलक्ष्मीयसी । ततःप्रत्यहमागत्य, निश्चलत्यूवनावला ॥
हृष्टापश्चादिकं किञ्चित्, सायमत्यवहत्यया । तत्क्षुत्तुपीतपानीय, स्वस्वामीसदनं व्रजत ॥ ततःङ्स्थ्यातीतासू, पञ्चइमासूसमास्
वा । लीलया विचरन्त्येव, स्कन्ददेव्या समागतः ॥ सन्निधावूरुनार्कस्य, तपस्यन्तीं सूलक्षणाम् । स्कन्नूविनिर्वलीस्कालू, नूवाक्तीरूपसा
कन्याम् ॥ तत्रापि विजयाशङ्कु, र्विकल्पःककुवात्मना । ततःशानुप्रतुल्यामी, वन्चूहातीसूमध्यमी ॥ यत्र्वीतातितयाकर्ष्य, ततःशर्वःकृ
पानिधिः ॥ समाधिमीलितनाक्षीक्ना, सूचाप वचदाकदः ॥ सूलक्षणा प्रयत्नास्मि, वचधवयसूवत । विदं खिन्ना यितयस्या, कक्कस्फीकम
नावथः ॥ साधिताक्षाणि तंग्रहत्वा, क्रतियीयूमदर्षिणी । महायत्कायसमती, लावनतदमीलयत ॥ ततः क्षप्रयस्कमावीक्ष्य, वचदानानूखी १८७
पूदः ॥ देवीस्व वामहागस्थी, प्रशानामकृता इऽत्तिः ॥ किंदेशायावदिथंसा, विक्येत्वायूमध्यमा । तावकृयालिविक्षिय, वचाकीव कैगीपू
दः ॥ स्मत्स्वार्थं जीवलोकस्मिन्, कोनजीवनिमानवः । यद्रमावाय कायार्थ, याजीवनिसजीवति ॥ सूनयामकृपावृति, साक्षिप्या वक्रूत
कसी । स्नूयद्यकृदं तहस्यो, वचयामि जगत्यतिः ॥ यदा मत्यमनस्यतन्, प्राकृष्य सूलक्षणा । कपानिधे महादेव, प्रदिदया वनामम ॥ सूऊ
शावाकचाक्षमा, तर्हियाप नूपस्कती । वक्तुं पश्चत्त्वान्तावक्लि, कियिस्मक्रःक्रीपशला ॥ ङ्कसिवादीनिशम्यैणः, पचाप कतशालिना । सूलक्ष

णा यातितया गुणाषलितनार्च्चिता ॥ इवदवस्मृतः प्राह, दवि पश्यापितान्तुजं । साधूनामाहणीबुद्धिः, यथापकवलोर्ज्जिता ॥ न धन्याः
सर्व्वलोकेषु, सर्व्वधर्म्माधिकार्य्यया । यतन्त सर्व्वसावन पापकवणायवे ॥ सर्व्वस्वया सर्व्वसत्वनी, चिन्तिष्ठन्तिनाङ्कविनु । सुखिविनिष्ठ
तवेकै, यथापकावर्ण्णप्रिय ॥ धन्या सुलक्षणा वेषा, आख्यानुपदकर्म्मणि । कुहिदविवाद्यः, कास्यैकस्यैवकः प्रिय ॥ ॥ दयूवाच ॥
सर्व्वस्त्रिक्षणीकार्त्तुः सर्व्वक्तः प्रणमार्च्चिन्तनु । सुलक्षणा गुणाकाशा, सर्व्वासमस्तुगुणाश्रयमा ॥ यथा रूपा च विरूपा, यथैव रूपन्तिका ।
गुणानन्दा सुनन्दा च, कौमुदी च यथोर्म्मिला ॥ यथा च मेनका माला च, यथा मलयवासिनी । कर्पूरतिलका यद्वत्, गन्धवाता यथाङ्गुला । स्फू॰
त्तोका च विलोका च, यथा मलयगन्धिनी । यथा चन्दननिःश्वासा, यथा मृगमदाङ्गमा ॥ यथा च कोकिलालापा, यथा मधुरभाषिणी । पद्मप
यनिध्रिर्य्यह, दनूकङ्का यथा च सा ॥ इन्द्रा च ऽलक्ष्मिनक्षत्र, यथा कृत्तमनाथा । मानखिरुद्रायद्धरूथा स्वमासुलक्षणा ॥ सुनिधि सा
नविश्रीम, यत्कालाब्रह्मवाविणी । सुनतेवणवानेण, दिव्यावनश्रूषणा ॥ दिव्याम्बवादिव्यगन्धा, दिव्यज्ञानसमन्विता । समयाभीसद
वास्त्री, वयस्वमवक्षाविणी ॥ एवमाधिकाणिवाऽस्य, कुमार्य्यस्त्रिदवर्क्कैता । सूर्यैवकामानुसैयाप्य, मुक्तियाप्यस्यनुरूमी ॥ सूनयात्व
क्कैकुळ्ळ स्मिन्नपुण्यमासिनवर्द्धित । स्त्रानंत नूदिनसूर्य्यगीमादङ्कुस्वविरुया ॥ बाउपूतीननः पूज्या, दस्त्वमागुरुलावना । ववदानय

रात्रौ वा नरविश्वेश्वरं प्रयता ॥ बर्क्करीकुण्डमित्याख्या. लर्क्ककुण्डस्य जायते । एतस्याः प्रतिमा पूज्या. रविवारयुत मानवैः ॥ उत्तरार्कस्य
देवस्य. पुष्यमासि रविवर्द्धने । कार्या सांवत्सरी यात्रा. नरैः काशीफलेप्सुभिः ॥ ततोन्याहि दिने सर्व्वैः कृत्वेतद्दिन्वगो विदुः । विश्व
नाथो विश्वणाथ. यायादस्तू मतन्क्किनः ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ लोलार्कस्य च माहात्म्य. मुत्तरार्कस्य वर्द्धिउ । कथितन्ते महाभाग साम्बा
दित्यं निशामय ॥ श्रुत्वैतत्पुण्यमाख्यानं. शृण्वंल्लोलोत्तरार्क्कयोः । व्याधिभिर्नाभिभूयेत. न दारिद्र्येण बाध्यते ॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपु
राणे काशीखण्डे उत्तरार्कस्य वर्णनं नाम सप्तचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४७ ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ शृणु मैत्रावरुणे. द्वारवत्यां
यदूद्वहः । दानवानां वधार्थाय तुवासावायनकृत्य ॥ स्राविवासीतु सर्व्वी कृष्णः कृष्णवर्त्मसमप्रभः । वासुदेवो जगद्धाम देवकीव
सूदवनः ॥ याषीतिलक्षं तस्यापतून् क्रमानास्रुर्कवर्द्धवः स्वल्पे पिता दृष्टा वालाः सुशीला न हि कुत्सितः ॥ अतीवरूपसम्पन्ना. अतीवसु
महावलाः । अतीवगुणसम्पन्ना. अतीवशुभलक्षणाः ॥ तान्युद्दृष्ट्वा मानसः पुत्रा. ब्रह्मणस्तपसां निधिः । कृतवल्कलकौपीन. धृतकेश
जिनाम्बरः ॥ त्रलीबब्धकरदेउश्च. त्रिदन्मीऽश्रासूमरवलः । उबस्कलस्कन्धतल. मालया समलंकृतः ॥ गोपीचन्दनयोनिय. लसदङ्गवि
लेपनः । नयसाकृगयस्त्रोऽज्ञा. मूर्क्तावलनवज्रतनु ॥ स्राज्यमाम्बनवया. नारदो वारकीपूरौ । विश्वकर्म्म विनिर्म्मातौ. जितस्वर्गैः

पुत्राश्रियं ॥ नन्दाद्या नारदं सर्व्वे विनयानतकन्धराः । प्रबद्धमूर्द्धाञ्जलयः प्रणामूर्द्धच्छिनन्दनाः ॥ ६ ॥ नन्दः स्वसूनुं यौन्नर्ग्यो म-
हैर्त्यर्द्धं पू माह्लिनः ततो नाम मुनिस्तत्र ह्यर्यं सद्भूय यमादं ॥ ६ ॥ स्वस्त्य नमस्त्विप्राय विक्षाय यमहामुनिः । विवेश समहावर्म्मा ना-
रदः कृष्णमन्दिरं ॥ कृष्णोथ दृष्ट्वा स्वर्गस्थं प्रत्युज्जगाम नारदं । मधुपर्क्केण सम्पूज्य स्वासने चाप्यवेशयत् ॥ कृत्वा कथा विविधार्थाः स-
ततैकान्तवर्त्तिनः । कृष्णस्य कर्ण्णे कथयन् नारदः साम्बचेष्टितं ॥ सर्व्वं यत्किञ्चिदद्राक्षीद् यशोदानन्दवर्द्धनः । यायात्स सत्वरं तत्स्य-
कार्य्यं नाथ वाक्स्रयी ॥ पूर्ण्णोपि त्र्युत्तरस्त्ववनी, साम्बः सीदवसत् पवान् । स्वमातावस्त्रलाक्रान्तो वमादुकिः सूर्य्यरत्ना ॥ सूर्यकलान्तम-
त्सः कृतर्गीलिंगनम्यनी । पूर्व्वमयम्मीकृत्य विषमष्टविमादिनाः ॥ सूर्य वा विदितं नाम वन्नवीनां विवाहिनी । विनाशोनायिकाः
कृष्ण कामयम्त्या रिवलाह्मभूः ॥ वामरूपाँस्यका वावब, नारदस्य स वाक्यतः । विज्ञाय रिवलवत्कान्त, स्वर्थी कृष्णस्य मन्यतः ॥ का वेदर्ष्याः
लाज्जी तां, मावज्ञेया विवेकिता । यावन्नार्थी विविकारस्तु विविकार्थि निना अन्यथा ॥ तत्क्षे विश्ववर्यं स्थितिं, कृष्णः क्रोधमूढान्यन्तु । वि-
वेकमस्तु नाश्यन्ते नारदं प्राह विप्रासूधीः ॥ साम्बस्य विकर्मा किञ्चित्तु, कश्चित्कस्तोन वेदना । गन्धर्व्वमुनीनस्मिन् वीक्ष्य मात्रा यद-
र्शितं ॥ किंयज्यपिनत कालम्, पुनर्वक्ष्याययोमुनिः । मध्येलीलावतीना स्वर् यच्छ कृष्णमन्दिरं ॥ वदिः क्रीडन्मातृकृपसाम्बमित्या

कृतानन्दः। याहि वत्स निजं गृहं कथयागमनं मम॥ याम्यापि पितृमि नायामि क्षणमिक्षमविज्ञयतु। कथं वत्स किं पितरौ यामि स्नेहेन
मरवैयति॥ न यामि वत्स कथं वा क्वापि दस्याहं ब्रह्मचारिणः॥ ढावदिक्रूदर्षकाग कृतन्त्सर्व्वाङ्गजसः॥ येन वसुमतकुमारपूर्वाक्षिता
यमशोकदा। कृदानामपिता याया दस्यवाक्यान्मदामृतः॥ सूर्याहितन्दास्मीद तदा पोद्वयदर्शनात्। पितुः क्वापि सुम्पाच्या मयि:
नाब्राक्षणस्यह॥ ब्रह्मकायापि निर्द्देश्यैः प्रनाकृतिजातुविनु॥ सूपवापि विनिर्देश्याऽऽब्रह्मयावद्गवतु॥ कृमिक्षात्वाकृणी ग्ना
म्या विगदन्तः पूर्वं पितुः मध्येस्त्रणम कृष्णं यावज्जाम्बवतीसुतः॥ दृष्ट्वा प्रणम्य विक्षायि तदकावयशङ्कितः। नावक्षमनुगच्छत्व
नानदः कार्यसिद्धये॥ यमेत्र मातृक्षप्तिदृष्ट्वा सम्बवतनादं। यमूक्ष्यो पविदश त्वीनं कोशयसम्बवी॥ उक्तितदवकीसूनोः
सर्व्वा सुपिपाण्डिकाः॥ वित्तज्ञिनाः समूलस्कृत्स्कन्धाः सर्वसमत्ववी॥ मत्वार्थं गयनीय तं कृत्स्नेथ त्वाम कामूनि। समूयावत्त्यमकृष्णस्य
म्यध्वक्राउठं यशो॥ तासी स्वलिनमालाक्ष मिथुनानी पूर्वामूनिः॥ कृष्णलीलाद्वारीरूतवचा क्वानोउपोदवी॥ पश्य पश्यम कावृद्धद
क्ता जाम्बवतीसुतं। कुमाः स्वलितमायन्ना मकृपद्गृहवधनसः॥ कृष्णपिपाम्बमाकृय मकसैवाणपत्सुतं। सर्वाजाम्बवतीतुल्याय
ग्धनमपिदुर्व्विधेः॥ यस्मात्वकृयमालाक्ष गोपात्यः स्वलिताः कुमाः। तस्मात्कृष्णीकृतवक्त्रिय मकस्तागमनन्नव॥ वयमानाम काव्य

षि. कृत्या तूगाम्वा पिदाभूश्नाम्नु। कृष्णः प्रसादयामास. वद्धृणः पापघ्नकृत्या॥ कृष्णस्तमच्युर्तं स्नात्वा. साम्बं स्वसुतमोचयी। स्तुवी
नू कुष्ठमोक्षाय यत्र चक्रेऽस्मिन्नवीं पूर्वा॥ मतर्चेष्ण समानाश्च प्रकर्तिं स्नानमवाप्स्यसि। महितं सांकथान्यत्र. नाम्निवा वाराणसीं विना॥
यत्र विश्वेश्वरः साक्षात्. यत्र स्वर्गापवर्गदा। यथा सङ्कनसादस्य. मुनिर्ज्ञानविनिःकृतिः॥ जगौ विष्णुर्द्विजस्थाय. याद्या वाराणसी
पुरी। न कश्चल्लिङ्गियापश्चा. वाराणस्यां विमुच्यते॥ प्राकृतस्यापि पापस्य. मूर्च्छनं गङ्गया क्रियात्। पुरा पूर्वा विश्वासक्षत्र. मविमुक्तवि
मुक्तय॥ पर्वेषामव उन्मूर्तो कृपया कृत्तनूत्यजां। मतानन्दवनं गन्त्वा. स्नान्वासा पतिताः कृतिः॥ साम्बस्तत्र त्वदयायाद्धि. नान्यथा वाप
निर्वृतिः॥ नरः कृष्णसमायुक्ता. कर्मनिर्मुक्तवर्ष्मनः॥ तावदः कृतकृत्यस्य नु. यत्रावाकाशवर्त्मनि। कुण्डेत्र नरः कृत्वा. निर्जायदृ
कतिमायवान्॥ साम्बावाराणसीं प्राप. समानाक्षां शुमालिनं। कुण्डेत्र नरः कृत्वा. निर्जीयकृतिमायवान्॥ साम्बादित्यस्यदानश्य.
सर्वपापिदल्लावभिःत्व दाति सर्वदर्शकस्य. नामया सर्वेपदः॥ साम्बकुण्डे नरः स्नात्वा. रविवारे नूत्ना दय। साम्बादित्यं चरे
पूजा. व्याधिभिर्नाभिकृयत॥ नक्षत्रे धर्मामाप्नाति साम्बादित्यस्य च नानु। वन्ध्या पर्वे यमसूर्य न. गुञ्जन रूपसमन्वितं॥ शुक्लायी
उत्सप्तमी. माघमासि विवर्द्धिनि। मकार पर्वे समारभ्य. रविपर्वे समीहितं॥ मरावायामूत्वमूर्खन. नरस्नात्वा नूतनोदय। साम्बादित्यं

ए पृथुश्रीरपि धर्म्ममक्षयमाप्नुयात् ॥ सन्निहत्यां कुरुक्षेत्रे यत्पुण्यं राहुदर्शने । तत्पुण्यं रविसप्तम्यां माघ्यां काश्यां न संशयः ॥ मासम
मौनव्रतेन यात्रा साम्बस्य वत्सरं नृ । सुशोकस्कन्दयीयुषा कुष्ठस्नात्वा विधानतः ॥ साम्बादित्यं नत्वा याति न शोकेन निरूप्यते । सम्व
त्सरकृतां यात्रां वर्द्धितेव मिताक्षमनु ॥ विश्वेशपश्चिमाशायां साम्बेनाष्टुम सोन्तमना । साम्बाराधिता मूर्त्तिरादित्यस्य शुभप्रदा ॥
इयं हि विद्यानन्मूर्त्ति रथकन्वत्यूनाकथि । नामस्यार्च्चेन मस्कृत्य कत्वा स्नो वयदक्षिणे ॥ नत्वा नरवमितिः पापैः काशीवासफलं लभे
त् ॥ साम्बादित्यस्य माहात्म्यं कथितं तव सम्भव ॥ यच्छ्रुत्वापि नरो जातु यमलोकं न पश्यति । इदानीं द्रुपदादित्यं कथयिष्यामि तन्नघ ॥
इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे साम्बादित्यवर्णनं नामाष्टचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४८ ॥ ॥ सूत उवाच ॥ पाराशर्य मुने व्यास
कुमारः कुम्भजन्मने । यदा वदत्कथामेतां तदाश्नकुयदात्मजा ॥ ॥ व्यास उवाच ॥ पुराणसंहितासूत क्रमेत्र कालिकाकथां । सन्ध्या
दात्तनकर्कश्वा यत्नस्कन्दाव मारिवलं ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ आकर्ण्णय मुने पूर्वं यथेन्द्र चक्रादनः स्वयं । यथि वीर्य यशोधा कृत्वा प्राद्
नासीकृतच्छिनः ॥ उमापि च जगन्माता द्रुपदस्य महीभुजः । यज्ञवेदिकुण्डाच्च याद्रूप्यक्रमितस्य न्दती ॥ यस्थापि पाण्डुतनयाः सा
कात्द्रुद्रवपूर्वजाः सूर्यत नु विदस्वन्तो दृष्ट्वा यदाव काव काः ॥ नावायणापि कृष्णूत्वं प्राप्य नत्याद्भवार्यकन् । उद्धव स्वगमनः प

१९४

दृक्षिक्षितिकानकः ॥ प्रलपन्तः पृथिव्यां क्रियार्थं स्वयम्भूः यथकृ यथकृ उदयानू दयोनस्मिन् सम्पदाम्बियदामया ॥ कदाचित्क्रमकावी
मा. ज्ञात्वा पुनियादिनी । विपक्ति माप्य महता. वस्तूः कान्तनीकयः ॥ यायशल्या पिवमत्यन्नी. यमिव्रसनतापिता । धर्मोक्तप्राप्यमन्त्रजी ॥
व्रह्ममाताधयङ्कगी ॥ स्नापाधिशाथयविना. मदाकृपदकन्यया । यदर्शीसपिवानारुः स्कलिकामकयान्दयो ॥ उवाच व्रम्ययन्नात्माज्ञास्का
वाकृपदात्मजो । स्नापाधयन्ती सावन. यद्गेहुविमानयी ॥ स्कन्त्यनयामहाजागे. यावताम्नार्थिनाउनाश्रमावन्तस्तु किमाप्स्यन्ति ॥
यावत्सत्वेन कास्कृप ॥ हुङायीत्व यिपिकोषा. यूर्णेर. कारविष्यामि । वसवर्वाङ्ग निधि पिक्कसन्दृप्रदायिनी ॥ नृपैर्व वमयाल
व्रः काव्यामा दियनामून । सूपवय्यवनादरु. कस्वोदवनसास्वता ॥ ॥ नविपूजाव ॥ विश्वेगणदक्षिणेनजापे. यामीत्व त्यवनः
स्कित । स्नाताधयिष्यतिनवः. कृवाश्रमस्यनश्यति ॥ सून्यश्वमवनादका. विश्वेगणनयमिव्रमा । मयसायपिकुकृत. नन्निगामयवस्मि
न ॥ प्रागवत्तीयमाताश्च. यामीदकृतिमानवश्च मस्यात्वन्दूषवतिमित. मयानूदनिजः केवेः ॥ स्नाताधर्मप्रियनिर्यी. व्याप्य विश्वेश्व वा
दवी । काणीस्किमानीउन्हूनी लागयाम्यपसवयी ॥ यमामतरु विष्यन्ति. मानवाः श्रद्धयान्विताः । त्वदृशायनयानिवर्हः. नषान्दास्यामि
विक्तिनी ॥ कवन्तीमत्समीपस्को. यूधिष्ठिरपमिव्रवी । यत्वंपिष्यन्तिनावन. पूजूमाश्वस्कियापिव ॥ कर्षीकदाविनाजादि. कर्यपियावि

यागडौ। नवाम्बिडौरुयौ कापि नद्रूप्योदायसम्भवौ॥ द्रौपदीक्षणतः काश्यां नवधर्म्मप्रियाऽनघ। इतिदत्वा वरानेवमादित्यः सर्व्वदःय
नी॥ गन्तुमारोधयामास. धर्म्मो द्रौपद्युपायतौ। आदित्यस्य कथामृतं द्रौपद्याराधितस्य वै। यः श्रोष्यति नरोत्कक्का. तस्यैनः क्षय
मेष्यति॥ ॥स्कन्द उवाच॥ द्रौपदादित्यमाहात्म्यं संक्षेपात्कथितं मया। मयूखादित्यमाहात्म्यं. शृण्विदानीं घटोद्भव॥ ॥द्रौपदादि
त्यवर्णनं॥ पुरा पञ्चनदे तीर्थे. त्रिषु लोकेषु विश्रुते। यरुद्रवस्मिर्भगवांस्तपस्तेपे सुदारुणं॥ प्रतिष्ठाप्य महालिङ्गं. गभस्तीश्वरसं
ज्ञितं। गौरीश्च मङ्गलां नाम. तत्र मङ्गलदायिनी॥ दिव्यं वर्षसहस्रन्तु गभस्तिस्तनिरन्तरं। आराधयन्निर्व्यामे. सामार्त्तण्डकरालरवं॥ स्वतूप
तस्तु तपतः. त्रैलोक्यतापनक्षमः। नताभितोऽप्रयथा ज्वालनिरयान्मून॥ मयूखैस्तस्य यदि तु त्रैलोक्यं दहनक्षमैः। नतैः समस्तं न
कालं. यावारूस्यार्यदक्षणं॥ वैमानिकैस्त्विमूपद. नभ्यजवणमागनं। नीत्वपनजमरुयि प्रतक्वत्वरुयाद्दिवं॥ मयूखात्ववदन्त्यन्त. त्रिर्यन्तू
र्द्ध्वमक्षोयिव। आदित्यस्यात्रवादित्यालीयपूर्वच्छिकम्पिवं॥ नभ्यैवमरुयीयालं स्नयायालं स्नपाच्छिषी। वकम्पयाप्ययाक्त्वात्रेला वं
यत्रयावत्॥ सूर्यमात्मास्यउगन्ता. वद्धूपविपसज्ञा। यएवत ज्वालयिता. क्रादस्नानावदिह॥ उगञ्चद्रूतसौ सूर्यो. उगदात्मः
वहास्करः। उगद्धयार्यमतन्त्यायी. प्रातःप्रातःप्रवाधयत्॥ तस्मान्नक्रूरयपतिन. मूत्रन्नपदिनदिनं। यथाय्यपविनःपाल्नान्. प्रान्तिजार्त्तय

ध्वनम्॥ उदितस्त्वादि नादित्य. मस्तं याति समाप्नुमः॥ उदयानुदयस्तस्मा. दस्माकं कालवर्णवस्थिः॥ नूनं शिवाकुलिनं विश्वं प्रत्य
नुविश्वं नवः स्वयं। विश्वप्राना वव बन्धाः तु. यं उत्पत्तिं भवजन्मय॥ मयूखमालिनं नमस्तु. मालाकारि सूनिश्चलं। यमाधिविश्वं नाः
त्मानं त्रिविधि स्वाय न पश्यति॥ उवाच ब्रह्म समन्तात्मा श्रीकण्ठः प्रणतार्त्तिहृत्। कुलकम्पा वर्णवृद्धि. यूमशोमदयान्निधे॥ नितूर्ध्व
न्द्रियवर्ज्जिता बुद्ध्यानसमाधिना। उनेत्थः फलदः श्लक्ष्मा. द्विप्रिनूकाय ककुण्डवतं॥ काष्ठीकृतं तु नं क्षात्वा. शिवः परस्पर्श याति ना
।मद्वातपसमृद्धत. सन्धायाम न वर्षिता॥ नवउन्मीलयो वक्त्र. लावननिश्वलावनः। नस्या दयमितप्राप्त. प्रणय क्रमिनी वनी॥ प
विश्व पन सन्धाय. स्फयनः स्पर्शनादिउ। स्फवयश्चिनयस्य श्री. नूनं लाय पथाम्बुदानु॥ मित्रानन्तामिपीकृत्य. प्रंकृत्प्य क्रमय नः
दंतु वनु प्रणतामाश्च. सुप्सावव पिनाक्किनं॥ ॥नविनूवाच॥ ब्रद्वउग कायन विद्वा. उर्ध्वहामय र्वबन्धरूपणं। स्वतनाथ सव
गानिकानक. लीनं तास्मिन न वाञ्छि नयद॥ वन्द्यवूतमत् उधूर्ज्जटधरः प्रस्फुट स्फुटमन नन्तु गानत। मानकणान्वनगिवापन शिव. लीन
तास्मिन न वाञ्छि नयद॥ नीललाञ्छिन समाकिकार्थद. द्व कलावननविनूपलावन। ग्रामकणपञ्चुपाग नागन. लीन तास्मिन न वाञ्छि
नयद॥ गर्व्वीवाचिन गर्व्वसर्व्वग. स्वर्ग्न माग्न सूरवदाय वर्ग्नद। स्फूत्वकास्फूव पवाकपार्द्दिन. लीन तास्मिन न वाञ्छि नयद॥ गस्कना

यगिविज्ञायनयन्त. विश्वनाथप्रियविष्णुसंस्तुता। वववप्रदिदिनाखिललक्षिता. त्वां नमामि नमवाञ्छितप्रदं ॥ विश्वरूपपरवरूपव
ऊर्मित्रब्रह्मजिह्वब्रह्मकिमामननप्रदं। वाक्यनाविषयदूरदूरग. त्वां नमामि नमवाञ्छितप्रदं ॥ वामदेवशितिकण्ठशूलधृ. चन्द्रभूष
खरवरफणीन्द्रभूषण। कामकृत्त्यपुरानमकृद्ध्वज. त्वां नमामि नमवाञ्छितप्रदं ॥ ग्राम्यकप्रियूरसूदनञ्जरत्राणकत्रिनयनत्रः
याममः। कालकूटटलनान्तकान्तक. त्वां नमामि नमवाञ्छितप्रदं ॥ ह्रूं स्कन्धयग्रामार्कण्डे. मनन्दवामतालिकानु। स्कथकुस्तव
प्रीतात्मा शिववामार्द्धहारिणी ॥ ॥ अथस्तुत्वा ॥ ददावित्वदायरवर्णां वृजरन्ध्रयोग्या. जालस्थलीं वदन्ति यः प्रसन्नप्रियवाणः।
उन्मादकरपिरुजनाकररावावृलरवा. न्यासेनवयवनिर्मलमत्रपूर्सः॥ श्रीमङ्गलघकलकिल्विषनूलवाद्य। श्रीमङ्गलप्रद
लदानवदर्षकन्ति। श्रीमङ्गलखिलसिद्धपविपाकिविश्व. विश्वेश्वरि त्वमसि विश्वजननस्यकर्त्री॥ त्वं पालयिष्यसि तथा प्रलयापि
कर्त्री. त्वन्नामकीर्त्तनसमुत्थसदस्कन्धेयूः॥ आत्मस्वभावजनितानकनकूलरुक्मानु मातरम्बानिरवनीत्रयवार्द्धिकर्त्री॥ यीर्यारवताविहि
वन्यामिताक्षितान्या. धन्यास्तवस्तुवन्तकृतवमान्याः॥ य त्वां स्मरन्ति सवनं प्रकृतप्रकाशां. काशीपुरीस्थितिमतां नमताञ्चलक्ष्मी॥ ता
न्त्वां स्मरन्तु स्मरकृताघनसुखबुद्धी. निर्वाणरक्षणविरक्षणसत्कृतानु। मानसर्वां प्रियुगलं विपलं हृदिस्थं. यस्याः स्थितं स्वसुवर्णक

लीकवस्य ॥ ध्यानामतजयन्ति मङ्गलगौरि विनिर्ये. सिद्धापूर्ककेनयपिमूर्त्यमितस्वमार्गे । त्वन्द्विविदजननीप्रणवस्वरूपा ॥ ययापित्वमिद्ध
वेद्विजकामधेनुः ॥ त्वं व्याहृतित्रयमिहाखिलकर्म्मसिद्ध्यै स्वाहास्वधापितृमनः पितृतृप्तिहेतुः ॥ गौरीत्वमवगतिमोलिनित्वघसिद्धे.
सावित्र्यपित्वमपित्वक्रिनिवायुलक्ष्मीः ॥ काश्मीरत्वमस्यवनूपितीमान्धलक्ष्मी स्वैभूगवक्ष्मीरु मङ्गलगौरि मातः ॥ स्तुत्वेतिमीसमवदत्
द्वेगावनगोस्मी. श्रीमङ्गलाष्टकमहास्तवननत्मानुः ॥ देवी यः देवमयकृतपवित्रः प्रणम्य. तुष्टा सा रुवरदादिमाभिवद्याः युवस्मामि ॥
ददद्वेवदावचा ॥ डाकिन्यः शाकिन्यः रुद्रान्त. प्रसन्नास्मि महामन । मित्रमन्त्रगौरि निर्ध्यं प्रयच्छेमवचावदी ॥ ममभूर्हितवानु सूर्यैः सं
र्वेक्षा रतयर्वेगः ॥ सर्वेषां मङ्गलं योगिः सर्वेषां सर्वकर्म्मविनु ॥ सर्वेषां सर्वदुःखानि रुकानात्वविनाशनं । न्यूयानाम्नाव्यतुःषच्या
यदष्टकमुदीरितं ॥ शृणुन्ननमीपातिस्तुत्य. नवामस्वाकमाप्यन्ति । तुष्टवती मङ्गलगौर्या. मङ्गलाष्टकपर्यक्षिकौ ॥ जननेमङ्गलगौरी. स्तु
त्वा मङ्गलमाप्नोति । चतुःषष्टपञ्चस्मार्त्तं. मङ्गलाष्टकमवचः ॥ त्रन नुस्मात्रेदवीयूर्थ्यं. महापातकनाशनं । दूरदेशान्तरस्थापि. जपन्नि
त्यनवाक्रमः ॥ त्रिसन्ध्यं यतिशुद्धात्मा. काणायाप्स्यतिदुर्ल्लभा ॥ श्रुणननस्मात्र युग्मः. जपतनग्रय्यर्द्धनरिः ॥ कृवंदे नन्दिने पापी. ज्ञानिनं
नात्रसंशयः ॥ नत्स्यद्दविनादष्ट जात्तुविव्यालसमस्थितिः ॥ त्रिकालीया जपन्नित्यं मननुस्मात्रदवींच्छरौ । किं जपेर्वेदहिः स्मात्र गृष्यः

५२

लग्नायदेन्नदेवी ॥ तनकुस्मात द्रव्यं दद्यातु काम्यानेपरायसौ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन. मानवैर्मोक्षकांक्षिभिः ॥ तनकुस्मात द्रव्यं कुर्यात्.
यत्नात्स्नात्वा च तत्केशः पुष्पवर्ण्णवयाचर्य सर्व्वपुष्पेवचावचः ॥ तदा तथास्य वादस्तानिः पुष्पाण्याऊसन्तत ॥ समृद्धिमाप्यमचा. पूज
योर्व्व नामिका ॥ सून्यनिर्व्वाणमाप्नोति ऊर्ध्वं स्नात्वा सिद्ध्यदव्यं ॥ सूत्रवस्त्रं स्रजाकाम्यं पदमोऽउदितो भवेत् ॥ स्वयायुक्तिच्छिन्नलिङ्गं तत्स्नात्वा
यत्नितं ॥ यदिनं तत्क्रिमावन. सर्व्वसिद्धिसमर्पितं ॥ स्वयोनिकस्मिमालाक्रिंचामध्ययामधूऊकान्तितिः ॥ यदस्थितेनैवलिङ्गं सर्व्वकालवनस्स
स्कवा ॥ गतस्मिन्यवस्तुयास्यां तन्तालिङ्गमवाप्यते ॥ सूर्व्वयित्वागतस्माणं. स्नात्वा पद्येनदन्तवः ॥ नजानुजायतमातुः ऊर्ध्वं बूतकः
लाषः ॥ ॐ मात्रमङ्गलां गौवा. नावी वायूबापिता ॥ श्वेतपुष्पहरीयाया. मूमाघनयत्रायसः ॥ मद्यायवावेःसंयुक्तं. दुकूलास्वयम् १९१
विभिः ॥ नात्रीडाग वर्णं कृत्वा. गानतृत्यकथादिभिः ॥ यामः कुमारीसंयुक्तं. स्नादशास्य दनादिभिः ॥ सकाश्यपवमान्नाद्ये. दत्वात्यस्या
पिदक्षिणां ॥ हामकृत्वा विधानेन. ज्ञानवदयं ॐ देवो ॥ सूद्राकवणमाक्रियं. मिलाख्यानृतिभिः प्रये ॥ ततो गोमिथूनन्दत्वा ब्राह्मणा
यकूटुम्बिने ॥ एवं ध्यामसमस्तं कृत्वा. सूर्यलोकेऽदम्यती ॥ आडयित्वा महाकोटिः स्यायगीमङ्गलं गवा ॥ ॐ सीमन्तं समुद्धार्य प्राणःक
वाथयावर्णं ॥ नदुर्भगत्वमाप्नोति. नदारिद्र्यं कदाचन ॥ नैवसन्तानविच्छित्तिः. शागोक्तिक्रिन जातुचित् ॥ स्त्रीवधर्व्वनवाप्नोति. नताय

८२

षिद्धियां गकाक्॥ यायानि विलतयं यान्ति पुण्यवानिश्चलस्य त । सूर्यविम्बायस्य सूयन. कृत्वेमन्माङ्गलाष्टमी॥ एतद्व्रतस्य करणान्नु कु
नृपत्वं जा कुचित्। कुमारी विन्दते यत्के युवा रूपयुतं पतिं॥ कुमाया पित्रर्थं कन्या. विन्दति स्त्रिय मूकमी। यानि व्रतानि वद्धाणां धन
कामप्रदानि च॥ नाप्नुयुर्जातु विकलानि. मङ्गलाष्टकतुल्यानी। कर्केव्याथ वाद्धिकायाजा मध्ये मस्यां मित्यो नरैः॥ सर्व्वे विघ्नाः प्रणश्यन्त्यर्थसद
काणी निवासिनः॥ सूर्पवैयूमभवाक्ति नववाज नपस्यतः॥ मयूखानववैदृक्षा. नवद्रष्टं कालववीं। मयूखादित्यं संस्थाय्या. ततस्क
दितिनन्दन॥ मवार्व्वनानृणां कन्दिन्न व्याधिः प्रभविष्यति। कविष्युमिनदाविष्णु. नविवावत्ववीक्षणा म॥ संस्थे मयूखादित्यस्य. निवा
दत्त्वा वर्द्धं नवान्। नत्रैवान्तर्दिता रूत्वा. नविस्फेत्रे वनस्थितान्॥ श्रुत्वाख्यानमिदं पुण्यं. मयूखादित्यसंश्रयं। श्रीयद्यादित्यसदितं. नयोन
नियर्यं व्रजत्॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे मयूखादित्याख्यानवर्णनो नामाध्यायः॥ ४९॥ ॥स्कन्द उवाच॥ वातापि
ख्यातकथादित्य. पवानान्तान्वदाम्यतः॥ कलशोद्भव मध्यास्या. सर्व्वपर्व्वापनाशनः॥ खखोल्को नाम भगवानादित्यः पविकीर्त्तितः॥ ति
पिष्ट्यारलय काशीम. सर्व्वव्याधिविनाशकृत्॥ यथा खखोल्कः संख्यातः तस्यादित्यस्य नैकधा॥ यथा कद्रुश्च विनता दक्षस्य तनये शुभे
॥ कश्यपस्य वनितन्नो मातरौ पक्षिनागयोः॥ श्रीत्वन्यावकदान्यामूनमदुवदुपस्थिते॥ ॥कद्रुरुवाच॥ विनतेत्वं विजाना

पि.अदितिर्बुद्धिमत्तरः । सुरवन्दितापादिस्वस्ति यशागच्छनमस्तु ते ॥ आया वृद्धैःश्रवा वाजिःसुरयनयविरूढवत्थो । किंरूपःसा किंयव
र्णो.धवलो वा वदाशु भ ॥ यन्नः कद्रू कल्याणि.यमुत्युच्चैःश्रवस नध्य । एवमेक नयाम्यथ.कालःक्रीडनकं स्थिता ॥ ॥विनतोवाच॥ किंच
न्ध्योन तापि न्याय.कथयाम्यव मवति । त्वज्ञायका जमयामि.मज्ञाय किन्तु म सूरवी । ज्ञात्वा यद्भ्यान कर्तव्या.मिथःस्वद्धमसीप्पूना । ध्रुव
मकस्यविज्ञय.क्रोधोन्यस्य दुज्ञायते ॥ ॥कद्रूरुवाच॥ क्रीडये नात्र गणिनि क्रातवेश किमपि वृथः । खलस्य वाक्य वचायार्थ यच्छस्त्र
नू किंचिदुच्यते ॥ ॥विनतोवाच॥ तथा कद्रू यथायाति स्त्रवाक्षिप वनाशिनि । सूर्य नीवि नतीयाद कद्रूः कुटिलमानसा ॥ तस्याम्बु
या सव दासी.यनाजीयतयाततया । सुस्मिन्युत्स्वस्त्यमाः सर्व्वाःसर्व्वाःसा प्रियश्चत्र वर्ण्णो ॥ उच्चैःश्रवाना पवीकश्च सापर्थस्य विप्रत्रीनी ।
उवाच कद्रूर्यं कद्रू.र्वज्ञैर्व्वेनैगणूत्मका ॥ तदा गतवामिति वत्काले गताविधि । उम्मनुस्स विचम्याथ.क्रीडतानुरुस्वमालयौ ॥ वि १२८
नतासीगतायान्तु.कद्रूर्नागानाहूय तान्सुतान् । उवाच यानवै पुत्रा.रूतैव भवनाममम ॥ तु वक्र मूत्रैःश्रवसोंगानुरूपेकावनती व ध्वेःसूत्र
सूत्रे संधिमाना.नान्यथा यान साध्यतान् ॥ कार्यं कावत्रूपस्य माद स्यममिच्छति । न तस्थै क्रीय व श्लोकं.कल्मषाय नयूजकाः ॥ तस्य
वालधिमध्यास्य कृष्णकेशाल नागाः तथा नटगल्ला मानि.विधवक्ष विषवीत्कोपनः ॥ उच्चैःश्रवा वचामातुः काद्रवेयाः तत्र स्थायी यं

मन्त्रामानवैश्रावः कन्दुः कन्दुः प्रमापनाः॥ ॥नारद उवाच॥ सा गर्ज्जयित्वा यदा कान्ता. विकारयक्षोत्तमैर्बलात्॥ याः प्रदक्षिणस्तनी. दास्य
याययुप्रभृतिति॥ मिष्टक्लिष्टरुतं तूर्णं विषादप्यधिकं कटु। तल्लयावाप्रियस्मान्क्रोत्रो नैषधेना पिनाम्यति॥ वयमयामायज्ञाश्री नदस्मा केन
वक्ष्ये। हृतिश्रीकं विधास्येऽहं स्वदाकुटिलगामिनि॥ ॥स्कन्द उवाच॥ शृण्वप्रियकुटिलगाः यययत्वं नियम्य विनमय रूक्षकर्कशः
कूटहृदयाः पिनवीनादयन्ति॥ पिशाङ्गिनं निवाकृत्य. यतिश्च यः स्वदूर्मदाः। शूर्याहिमविद्याप्य. गङ्गयूस्वविवादयो॥ कसी
ववनमाकर्ण्य. नयामहृत्रियावभी। गगायतानुकूल्यविक्षा. नागाश्चागः यमागतान्॥ मार्कण्डेयः हृद्यारबन. यूयं मदाश्लिष्टनाः
न्। जानमानान्ध्ययाप्येऽत्र. तद्वयनुस्ववालकान्॥ हृतिशयानलाक्षीनैः केल्लिन्यामालमात्रिनैः। जिजीविषु विवनोऽन्य. क्षितेव्यः
कृष्मूवतः॥ नपुञ्जमौखैः स्त्रवस. मधिगम्यमकाश्विपः। सूनीलविद्धवानारी. वक्कनञ्जवकर्बूरं॥ स्वकृतानलधूमौघैः हृत्क्षारन
वतिः स्रोत्रमारुवाकृतिजाद्भ्रमान्त्रदग्धजातानूकानूक्तिः॥ विनयागद्धमातूस्क. कदुःश्वस्नहवर्गा॥ तनः॥ वियन्मार्गमलंकृत्य. दद
र्गोदस्तुमङ्गुली॥ तिग्मवलिप्रयतायन. व्याकुलीकृतमानसाः। कद्रूस्तनःश्वशौर्याप्रादसविद्युच्चविनिगताम॥ उष्णगोदकृष्णगाभासर्म. नाय्या
नानिवाकृतम्॥ विधुत्रा दैत्यरातेन. तेपयाकादियद्धैतः॥ स्वनूपन्यातजीवी. पतत्तोशीयदृशुतः॥ कूनवकवनतवाश्वा. गगनता

प सन्न्व ॥ वियत्यवसिद्धेसारी. रुवतीदृयन्मिनी। वन्द्रवन्निग्रमायान्तिस्त्वामसानद्धवाधन ॥ रवगीमूत्तायमानीरव. पूनयूव विलग
या। त्रादिन्त्रा। द्विरुपिन्यत्र यावान्यत्रवियत्यथानु ॥ विननविननायात्वे. क्विन्नवनूपियनक्तिन्। नवदायारुविद्यामि. त्वदूक्किष्टनिवविना ॥
यावज्ञीवमद्धेरू यीत्व त्यादादकयायिनी। रवरवात्कानियनद्यमा. रूगस्नन्नदनाम्भिनी ॥ मूर्छ्जनवमीयद्ध. यूदाध्वत्वाक्किनायनी। यरवू
त्कानियनदमा. वकत्वाद्विद्विसंत्रमानु ॥ रवरवात्कानियदूकानी. वैत्रायंत्रान्यवनसा। नदारवरवात्कानामाको. स्तुनाविननयावदू। मनान
नि न्म नीग्राय. रवग्रयानिविवस्वनि। नास्यान्तुवङ्गमादर्गि क्लिरिन्ः नूकिम्मीववाव्रथ ॥ उकाविननथेवमा. यानायद्धनलावना। कूवाय
वीसृ यीसत्य. वादिन्याक्लिन्ध माल्यया ॥ कवूत्वयाउनिरुद्ध. यनउद्धेःश्व वाद्धयः। वन्दुवन्निययकायाव. कल्पासयावयायकः ॥ विविर्व्व १९९
लीयानूनुउपि. द्विवंउयवयाउय। कूवायिवि उयीक्वायि त्वकूवायियवाउयी ॥ विननाविननावावा. वदनानियथागर्म। कडूनिवद्द
नेग्राका नदादास्यमवीकवनु ॥ कदाविद्विननादर्गि. सूयर्ल्लनाङ्गःलावना। विक्कयामलिनादीना. दीर्घनिःश्वासयवद्यायि ॥ ॥ सूयर्ल्ल
उवाव ॥ यानःश्यानवद्धामानःक्वदायत्वे दिनदिन। सायमायाम्निवद्धना. विक्वयादीनमानया ॥ कूनानिन्वयिधिग्राद्वे. वङ्गःयूर्ल्लवि
लावना। यथाक्कीवसूनायाषि. यथयनितिवस्कना ॥ क्वदिमानर्सटिव्यय. कूनादीयाधियपिवि। मयिजीवनिन वाल. कालायिकूनसा

थस ॥ सुथुनिर्याण कवल्ले. कायसी किन्नयघसि । सुवर्णित्रा सुनायीषु. नामङ्गलमिद्धवम ॥ धिक्काँस्यपूजान्याम्मामा. नयूडीवत्यू:
दुःखवसाकं । वनं वन्धेवसायस्याः स्वकावन्धमत्तावथाः ॥ ०ः स्यऊँस्वल्लि माकर्ष्ये. वव: सूलार्यूत्मनः ॥ जिनतायाकिनं यूतँ माल
नक्रियमन्विनं ॥ सुकदास्य स्मिदबाल. कद्रूः सकुवरनसध्ययच्छ वकामिनीनिर्थं. नत्यूवानपियूतकः ॥ कदाविन्मन्दवँयामि कदा
विन्मलयानलं । कदाविदम्भवीक्षपू. वत्रयँनद्धयत्वनी ॥ यत्र यत्र नययूस्म. कादवयाः सूदर्मोदाः ॥ व्रजयन्कत्र नगाद तदथीना म
नःसूत ॥ ॥ गर्जुडवाव ॥ दयावल्ल कायसी मानः क्रितकजानः सूलकाल । दक्षयजायनः यूतिकं ध्ययस्यायियनद्ध ॥ जिनतावाव
गर्जुडं. यूबावक्लमल्ल मनः दयावल्ल कायसीयद्ध. दादिस्याध्यविल्लाकनं ॥ कल्व तिगर्जुडः व्याक. मानवं सत्ववंवजा । यक्षयमानस्मानू
दूस्सानू. कावव यानिदंववक्षा यदूमीदं क्लिकवनीं. यत्यायन्कनू विध्यवः मस्वयावल्लविमाक्षाय. नयावधंददाम्यदं ॥ नयाकवास्वजिनताते
यिवकल्लाडदायितं । यथ्याः समल्लायक्यावू जिननांकक्ष मानसाः ॥ मार्कयोयविमाक्षाय. यदिदास्याक्लिनः सूधो । नदायमाक्लिवंमस्यु. नस्वा
स्यथंवदास्यायि ॥ ०ः स्याकूरायमायकः. कर्द्दूकनानिः स्वगी । गर्जूमनंयमावक्ष. दूस्सायं दक्षमानसी ॥ नागल्लकसनः व्याक. मा न
वंविन्मयाकुवी । स्मानीनंविद्धिनीयूपं मानमंदक्लिकाऊनं ॥ जिनतायाकनंयूतं. यस्वक्षनूवूका । काः सूपर्क्षं कीवं तूर्क्षः याक्लिम

ज्ञलमस्तु मे ॥ सन्ति नतामिव क्रूत्स्नां. निषादामस्यघातिन ८ वलाम ८ निवासाश्च. मानु कृक्ष यद्दूनात्मन ॥ यम प्राणोन्निउ घानान्तूय
यूयूनीकदू द्विय ८ ान्म मनीयायुयन्तन. प्रेयस्कत्कयनम्यत्रै ॥ वक्रद्विं नाकमी द्विंसी. सबत्स्मर्न्यस्यायाधन ॥ निर्द्विसिम सूदूष्ट:
षू. नक्रकक्रत्त्रविलोयत ८ ॥ निषादषयिवद्वय ८ कान्विकृवक्रियूत्रक ॥ यवक्कणी यायत्नन. रक्कणीयानक द्विश्विनु ॥ ॥ गनू ३ ३ वा
वा ॥ मत्स्यादानीं व यनम (च्च कर्पक्ष्या द्विजामया ॥ सूरक्का यस्त्व यत्याक. स्वस्ति क्रं क्रिमद्दाणुम ॥ ॥ विनमावाव ॥ यक्ष स्तूर्णगल
यस्य. सात्कवायस्तू निर्मलं ॥ निर्य (क्षेमानिवायीयि. सालक्तिलकलाक्षिरतं ॥ यपविद्रीकवीयस्य. यत्नावाकूणगर्द्विनी ॥ यन्मोलिं ८
यतिरवायन्ति ८ यक्ष्यावाप्न्नस्त्वया ॥ उद्वव वृ यद्ध ८ यामनः. मवसाकामयीक उ ८ मयकीमात्रमन्त्रापि. यविक्ष्याद्विउन्त्वया ॥ २००
॥ ॥ गनू ३ ३ वाव ॥ मच्च्यवदानिषानीं दो. यावय ऊन निद्विउ ८ नस्यीन्यष कमय्याव तन मन्यलक्ष्मवाधर्क ॥ लक्ष्म्क्रनेयमावक्र
द्विउवाधकदयस्त ८ यन विक्रायतं विर्यं. यउयमयिकण्ठ ॥ नक्रत्वाविनकायाक. यस्ककण्ठ नाक्रउ ॥ खद्विमाज्ञ नवदस्का. कम
याक्रूदूवन ८ ॥ द्विउयात्रायियाद्विंसा. द्विंसासाकूणलायन ॥ दनी वींग प्रियं स्वस्ट. निर्मूलयतिकालन ८ ॥ निणम्यार्कण्ठयियि निस्त्र
स्तूयादीयणम्यावा ॥ दीनाणीयीयीणीवीरवमार्गेणरवयाञ्च व ८ ॥ दूवायालाकयी वक्र. निसःदान्मस्याजी विन ८ यक्रोविदूययक्र

स्त्रा. वज्रपायूर्य्योनादयी ॥ सून्वी कृत्यदिग्भोराम्भः नद्धिनाध स्नूयाविनमु। ध्यादाय व दनैर्थ्यावै. महाकन्दवयन्निरुः ॥ कान्दिशी
कानि धादास्थु. विविग्नु स्न प्र सन्तर्वै। मन्तानपथपन्क्षानि. न भूकण्ठ विणत्स्वापि ॥ ऊकालाङ्गनवर्स्यर्गा. दिवनक्वण्ठकन्दली।
याकृत्य विद्धान्त्वथ नार्क्षी. निधादातीदवीन्दवी ॥ प्रवन्ध कण्ठ नालुस्के तम्भिक्षायस्फर्द्विऊ। ऊयादूदगिर स्फुर्ङ्कि. मारुवाक्ष
नियत्रिगः ॥ नमूर्ङ्काङ्के नवन्दृष्ट्वा पङ्क्तिवारुमसाधन। कस्त्वै जाग्याचिनिगद. ममकण्ठविदारुदकुन् ॥ सनदारुणिक्षिप्याङ्क पृष्ठ
ः सनुगवृतायतः ॥ दयाम्भ्यामुनिघादयः. जानि माताय जीवकः ॥ नैयस्कान्कूजादूर्वै. सकायित्वाथ रुविणः ॥ न जाविक्षोरयांचक्रु
ज्वलयानलसन्निभः ॥ तन्दृष्ट्वा निम्मनउस्के. कालाननदिग्गतः। ज्वलद्दावानलेले. न. मिदविन्यूर्द्धवीकयः ॥ नसन्नक्षत
मूर्च्छाय. यशोऽकेनवलायुधा। सूर्ध्वस्य वाहनानान्तु. सर्व्वधर्म्मरतः सूता ॥ तिर्य्यग्नतीव विर्नर्यै. नायमग्निः सधूमवान्। कृत्वाय
ज्यायसोनेव. कानः सैमूरवैन ख्यैयो ॥ नेष्टैसयूयरुदैकृत्स्मा. न्नारुणिद्धेन वङ्क्तियं। महासाध्वसदः काया. मस्माकं दैत्यकम्पनः ॥
यावत्यक्षावयन्कीति. नी निक्षासूपिनिर्जना ॥ नावद्धूधावस्थो पक्षो. पक्षिनाजामहावलः ॥ नियत्तुः पक्षवाहन. सायुधान्यस्यवाह
नाः ॥ नक्षायज्जकृतर्ध्याया. वाक्यायापर्त्कानार्त्कृवानु ॥ सूथनपूयनःक्षय. वृक्षाविक्षायपक्षिवादृ। कामामार्ह सूक्ष्मायाः स. नजायः

चबच्छिदे॥४॥गच्छाश्चायनयानीसानू सूवानाधूययर्व्वेग॥४॥ददर्शकर्णमीयच्च. मन्त्रायविशेच्छिते॥मनःपवनवेगेन, भ्रम
माणमिदावयन्। सूपिस्यणन्कमणकं. य नुरवञ्जु यमिकादिग॥४॥डपापविन्ध्यपक्षान्तु स्नस्ययन्तुस्यनिर्जय॥४॥कर्णविवावयामा
सकिमनकवबान्यन॥स्यक्षून्नलस्यनचैन. स्वाग्यानय्रक्यविद्ध। कडपाप्यातकर्णव्या. बथजानामसाग्रम॥४॥नवलीयस्वबः
त. नकिश्चिदपिथ्योनूर्ध। सूक्तायययत्तन्दवाना. मनत्वीयूपबक्षणी॥ यदिमगक्षवदकिन्तिर्द्वन्द्वामवनिध्वला। नदायदवदवा
मी. नियूनक्षुमदापिया॥ यतद्धमारनक्कास्मि. स्वामिनःगक्षवादपि। नदामवृद्धिवतासु. पीयूषदनकमा॥स्मान्नानेन्नायन
न्वाह्य. दिस्कावकिकिम्नग॥४॥माउद्दोस्यविमाकाय. यनहमसनस्यग्निं॥ उपितोपितवोयस्य. वालावस्यम्बय॥४॥पूमानुपाप्य
तायोबनत्यूस्रोद्रामाःकल्यपित्स्यान॥इक्षिविनयनक्षस्य. वृद्धिवासीन्नकात्मनः॥४॥दरवकाचस्रायन. मनीयायमनावपि॥पव
मानूसदरत्सागी. कृत्वानूर्यमहाक्रुने। प्रविन्ध्यकर्णवीरपञ्जु. माधोदरस्यलावयवानू॥ब्रिरस्यनस्तन्तुनादर्द. वयःपित्वाउरवञ्जुनाम्। मूल
मूत्वायनवसा. टदीत्वाममनराजने॥ निर्ययोयावनमाले. कासत्सूस्वर्णयमस्य। नमोवैकुण्ठनायक. गत्वायावूःसूधाउज॥४॥वक्षःब्द
गदायास. आर्ज्जधन्वनूगदाधर। निर्जित्यनियनवक्षिनू. सूधानाजाश्चिरुंपदी॥ इत्याकर्ण्यदवितस्ताउपयन्धत्वात्ववायूनः॥४॥कृत्वायूर्ध. २०१

महद्भूतं. विगक्ष्यपरिकाद्धयी ॥ शुभ्रद्धार्यथारुहननानृतस्तत्र बाधिक्षः ॥ महाप्रसन्नारुरवां. महायुद्धेन सर्व्वदः ॥ गत्वा गरुडमादिदै.
प्रसन्नास्मि खगेन्द्रयः ॥ वरं वृणी । हि रुडक जितवन्द्रावबन्धक ॥ हसित्वा गरुडः प्राह. विष्णुरूपं जनार्द्दनं । सूरुम. वप्रसन्नास्मि त्वं
प्रार्थयबबद्धयी ॥ ततः कोटरुजिनुयाहृवेन नयम्बदान्वितः ॥ वनंवनं महादावदाहिदहिवबद्धयी ॥ ॰ मि विभूदिक्षुहत्वा. सदयन्नाह
यह्निनाद । किम्बिलवतमङ्कुहि. दक्षिदक्षिबबद्धयी ॥ मूलब्बलारुयी जाम पूना जिबिज्याद्यादयादानवी सधियायायाङ सदालाहृङयोकव.
॥ ॥ श्रीविष्णुवाच ॥ बलवानपि यद्वीन्द्र. तन्मा वाहन मीश्वरः । एकावतां यैवबद. द्वितीयं ॰ न्. काश्यप ॥ दर्शयित्वा म. तयाक्ष. मातृव्या
स्यैविमाक्षव । द्वितीयाश्चः कद्रूतथा. प्रागभ्रन्क्तितमयथा ॥ दयासूभ सुधाकुम्भ्या. द्वितीयासुवचामम । नथेनिसंयुक्तिस्नायनियोयो
यद्धिताद्दिवी ॥ स्वमातरं विनिर्मोच्य दास्यात्काश्यपनन्दनः ॥ नागानीयूयता कृत्वा. महामृतकमण्डलुं ॥ सूमनैयाशु कामांसा. निरया व
स्मरतामतिः ॥ नागाः शुचिर्त्वमायायहताक्षैवीषासूधशुरा ॥ नाग्नदण्डुविरिक्तः सापक्षा. स्नानादियविवडिंनैः ॥ यासायद्दः वमाम षा. सूधानि
मिषबह्निना ॥ सामान्यमपियरुक्षी. सपःपारःकुविरिक्तः विनु । हवनिमडसन्दवा. स्नवनिछमिनीवरी ॥ ॰ सूक्ष्मा यदिनामः सा. वेनतेयं
विनिर्ययौ । कुम्भहस्तवनेवृक्ष. त्वा पीयूषमाजनं ॥ यावत्स्नात्वा जगाः सयथौ. स्नात्वा पीयूषभाजनं । सादायविष्णुनादृक्षे. देवसृ॰ व

ज्ञाविनं॥ अगम्यस्तु जन्मः स्नात्वा न दृष्ट्वा मनसा उतः। अनुक्तायमाविमानीन मसृतं वमि वृक्रुस्तु॥ नमः पर्य्यलि दन्दर्शान्. यो यूषस्य
र्णकांक्षिणः॥ अस्मान्मावकसू धादूतं. ञिकास्मर्द्धिधा नवकम्॥ अन्यायथ्यात्यलब्धार्थ यदूरुकानि कावली। तन्मायविस्तानि कस्क्कमा
क्तुवानेनलक्ष्यत॥ न्यायायथ्यक्ष्मनमार्क्ष्णा. सुधायाकानिदूर्लभा। लब्धाया न्यायमाना ते. दृष्टुमाता कणाङ्कता॥ अथदास्याद्धि निर्मुक्तं
विनतावास्वस्ववतमा। यूतकाशीत्र यास्यामि. दास्यपापायनक्षय॥ तावत्पापानि हस्कन्ते नानाजन्मार्जितान्यपि। यावन्न काशीनद्धः
नृसंस्क. पूनर्हवविधदनी॥ काशीस्मरणमात्रेण. किल्बिषं यदपीव्रजन्। गर्भवासापिनश्येत. विश्वेशानुग्रहान् पवान्॥ यत्रवि
श्वेश्वरः साक्षा. त्तारयति विकृषणः॥ तावयकावकश्चान्यान् दूस्कतास्कवयागवान्॥ विश्वेशानुग्रहीमानां. विक्षिन्नाखिलकर्म्म
णां। कवकाशीत्रतिमति. नं तपसौकदावन॥ काशीप्रतिमनायमी. निःशेषकालिमनसौ। नवनमानवालाक. स्पर्शनं पणयावत
॥ नेत्रवकालाविज्ञिनस्कन्त वविनेतनसः॥ अपुनर्हववातास्क. प्रायावारानसीदृतेः॥ ज्ञयसाकाउनतः स्वेत. नूजन्मनसुधनयम्.
।द्धवानामयिद्रुष्याय्यं काशीयन्तर्गना दृशं॥ कः कलिः काथवाकालः किम्वाकर्मान्यथनकथा। यत्रानन्दयदं क्षेत्र. मविमुक्तं यदीक्षितं॥ ग
र्भवासमतिष्ठन्ति. पुनस्तगर्भवासिनः। यनवागर्हपिक्षुष्या. स्ववक्त्रवनामयि॥ निगम्यागिवत्वस्थाद्. तार्क्षेन त्वाथमानवी। अद्दनस्था

२०२

गमिष्यामि. काशीं ब्रह्मर्षिलिनाश्चिता ॥ मातुराज्ञाम प्राप्य. उत्तन्यासरुपक्षिमातू । स्यन्दाद्वारा धयाप्राप्य. माक्षानिस्यपरूमिका ॥उ साव
पिवतपात. नषडर्षं मदामका । यं स्तुत्य ः॥ स्तुवलिङ्ग. यनस्त्रीण्ड्राबलस्त्रिय ४ ॥ नाम्ना खखोल्कमादित्यं. यं स्याय्य विनतासुतं । सूर्यवि
लोकालन. षहतस्यपयस्यय ४ ॥ काश्यां प्रयत्नीयं जाता. दर्शीणस्यन सास्यवी । गरुडस्यापि तास्मिन्नाता विता सीद्माय मि ४ ॥ गरुडाय व
नाम्नादात्. स्थवद्धतनिदूर्ले मातृ । खप्रेन्द्र ममरकामि. नव ज्ञानेन विष्यति ॥ वैत्याद्विर्धं नरुयस्य. श्रुत्वा ज्ञानं स्यपव पा । वैध्यनस्यापि
तं लिङ्गं. गरुडेश्वरं यं क्षितौ ॥ यत्र मस्नानदन्नंसी. दृष्टं स्पृष्टं समर्च्चितं । स्मृतास्मेषु ४ सूयकान्त. दिनतंन वस्मियीयत ॥ यासाव रूप वीवि सू.
मीस्तु नेरुद दृशन्तो । त्र बरुस्यैवयकान्तु. ट्यैन्द्रवल दापिण ४ ॥ प्राप्यमत्यत्र नायत्रिनु त्वमप्युर्च्चारुपिस्यापि । ॐ नि ट त्वा भवं गस्तु ४ स्व
रुकाय गरुडाय ॥ नत्र वारुढिस्यौ जाता. गरुडापि दर्शियाः । रुपवधर्षं प्राप्य. सापि पूज्य स्वरुचि ॥ न पस्यन्नीरुथत्वास्य. रु
दाविष्किन तीयरुः ४ ॥ न वस्यैषायवामूर्क्ति ४. खखोल्को नाम नास्यव ४ ॥ दत्वावरं सूपायप्न. लिवस्नानं समाप्तं । काशिवासिजनानरु.
गदयापरुयरुत ४ ॥ विनतादित्य ॐ स्या खग ४ खखोल्करूपरं क्षितं ४ ॥ ॐ स्रे खखोल्कस्यादिस्य ४ काशी विघ्न नमादरत ॥ कूस्वरुर्गतमा
रुण. सर्वपापै ४ प्रमुच्यत । काश्यां पैशं पिलतीर्थ. खखोल्कस्य विलोकनात् ॥ न बध्वि क्षितमाप्नात. नीलाप्रजायत्तरुणमतूं । नव ४ ह्ल

वेन दारथ्यानी. रथ्यात्कादिख्यारी कृते ॥ गकूतलेनपदिमं. सर्व्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे रवखात्कान्तगृ
मायावर्णनं नाम पञ्चाशोऽध्यायः ॥ ५० ॥ पूर्व्वार्द्धं सम्पूर्णं ॥ शुभमस्तु पतिलिखितं ॥ ॥ अगस्त्य उवाच ॥ पार्व्वतीहृदयानन्द सर्व्व
ज्ञागमवद्यका ॥ किंचित्पृच्छामि स्वामिन्स्कन्द त्वं वक्तुमर्हसि ॥ दक्षप्रजापतेः पुत्री. कथं पशुपतेरभूत् ॥ पुत्मनः प्रसूः याची.
कृता दाक्ष्यमवापया ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ दीञिकाल्वे यथाप्राप्ता. विनताख्यानपात्रिनी ॥ न दद्याद्देयमाख्यामि. निशामय महामते ॥ कद्रू
वजीजनत्सुतान्नूनं कश्यपतः पुरा ॥ उलूकमयूरकाक्ष्यौ. महत्तम विनता पुरी ॥ कौशिकाश्रममासाद्य. सोऽष्टत्वानु पक्षिणीं मुनाम् ॥ निरु
णवाक्षवैः सर्व्वैः यवाक्या दर्शयित्वा ॥ कृतान्क्षार्थं दिवा ज्ञाय. सदाद्वुणयस्त्वयो ॥ शृणी वाक्यं जनकं सर्व्वसामस्तासाक्षणी ॥ इति स्थानसा
णसामान्. विकथ्यद्रूणः स्वत्ममाना याति वितनताख्. किमपि स्व ▨ नवापिनः ॥ कौशिकथनथा वक्र. पृथवीक्षणवालया ॥ श्रद्धुप्रकृ
दयामास. मध्यमी विनतानगदा ॥ पूर्णं त्वच्च यहूश्रुतु. य नुस्वार्थं यद समस्त ॥ न दक्षदिनयात्स्रू. क्वा. दञ्जमस्त्रमकोणन ॥ नाव सर्व्वो
लिङ्गानि नस्यातिमहत्सु लिङ्गः ॥ उर्व्वापुपनिपिसाना नन्द श्रुतकालिवापिनः ॥ सङ्गन्निगतिमार्जनः. क्वाचानूणमूरवाङ्घ्रियाः ॥ सू
द्धनिस्यत्वद्दनं. लिङ्गुनागपिमायस्थः ॥ उनपिजित्वयादङ्ग. काउवयानुसलीलया ॥ खलका मान्नुनूत्स्रुक्रु. यदङ्गुणावितनू

या॥ तदा निष्पन्नसर्वाङ्गः प्रणामित्वा विभुं रविम् । प्रणाम वै पितासार्द्धं सपत्न्याः संस्तुवान् रविः । वयमानाथ तस्काया. दिव्यस्थावावयक्षिणीः
रुनूवाकुद्दिमध्या । पारयानी मान्तुवनः ॥ ॥ अनूरुवाच ॥ अद्युतं गोयं माकुन्नि. यन्निष्पन्नं सर्वमेव हि । अस्मिन् दुःखकदपिध्यान.
ः यच्च दास्येकदपि ध्यानि ॥ ॐ न्यूस्कायानूरुणानकं. दृष्ट्वायानन्दकाननं । यत्र विष्वक्सेनवादयाः. दपियत्नोत्तुगी शर्मि ॥ एतन्मे वद कनः
रत्नाति. विनतादास्य कारणं । अनूरुपेण गतावधि अनूरुणा दिव्यसम्भवं ॥ अनूरूवाच अनूरुर्था. तेनः काश्यपानोः यत्र च वानस्थी तपस
स्था. तनानाथिदिवाकरः ॥ यापितृसन्नादत्वा य. वर्षांसस्थादनूरव । अथ दिव्यसस्थानामात्रारुह. दनूरुणा दिव्यं तपसि ॥ ॥ अर्क उ
वाच ॥ निष्पान्नूरुमम तथ. सर्वैव विततानामुड । जन्मार्थेदिनार्थाय. धार्मिकविधेः सयत्नूर्वः ॥ अनूरुत्वं स्थापिनी मूर्त्तिं यत्र विघ्नन्ति
मानवाः ॥ यथा रथस्यां मम स्थितः वा. अन्यानथा सर्वकृतः ॥ यत्र विघ्नन्ति सततं. मयूरणा दिव्यसङ्कर्तं । मनोदुःखवन्नेवेन यीतं दाविद्धीन याम
के ॥ यापिकिर्न्नोरिरूयत्र तापसर्न्नेस्वकेऽधन । लोकान्निनानदस्कन्द. स्कन्दूणा दिव्य सवनाम् ॥ अर्कपस्थान्त नमावाया. तीर्थवानरूणेन
वि ॥ अर्कयापि सर्वत्र थीयं स्थान तवसमूत्पति ॥ यः कुर्यान्नूत्रानरूणाय. नमस्कारं दिनदिन । अनूरुणा यस्य सूर्याय. तस्यादुःस्वकरोकुतथा ।
अनूरुणा दिव्यमाहात्म्यं. यः शृणोति नरोत्तमः । नतस्याद्दुःखं किश्चिद्. कविष्यति कदाचन ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ ब्रह्मादि दिव्यस्य माहात्म्यं.

ष्टनूनं कथयाम्यहं। यस्मात्प्रसन्नमानसा. नवानादूर्ध्वं किञ्चेतेतु॥ पूर्वन्तु बुद्धकायिका ब्राह्मणस्याम्महानयाः महानपः समप्राप्यथे प्र
मावापि नवात्र विं। मूर्छितं स्कायाप्युक्रदी. नास्वनः गुञ्जुलक्षर्णी। दक्षिणेन विणा। लाञ्छ दृष्ट्वा. किसमन्वितः॥ तस्मि तुष्टा वर्तं
याय. स्तुध्रा वृद्ध नयस्थिन। सूविल्वावययावस्व. कक्षद्यावयामया॥ साथय यन्नायूमणे. त वृश्री नवर्तं मूनिः। यदि प्रसन्ना
ज्ञगवान्. यूवर्त्तं दक्षिम पूनः। नयः कन्य्यामामर्थे स्कवितस्यनमयनः। पूनस्मादूध्यमायाथ. ववि ध्याम्युहमन्तयः। न. धन्वय
वावर्मे स्कयन्ववयंवसू। नयन्वव ययः कामा. निर्वाणन्तयन्ववदि। सनन नययः क्षापि. लस्यातेष्वर्ययम्यदः। यदं क्रवादिक्षि
ः प्रार्थ. केवलन्तययावलान्॥ ननस्तयन्धविध्यामिलाक्षयमक्तवं। प्राप्तनद्वननानन. यौवनं सर्वसम्पदं॥ पिन्दुवायास्मिना
मन्. ययासर्वा विनश्यामि। ऊवातु प्रस्थिययां माः स्त्रियापि नयनः सून्नान्॥ वर्तं मनगमवास्तु. माऊवास्त्व निणोच्याकन्। क्षणन्दूर्ध्व
[illegible] .वमनश्री. ऊवादूर्ध्वं क्षणने क्षणने॥ कीक्षन्ति दीर्घनयस्म. विनमायुर्जिन स्थियः। धनन्धानाय पूजाय. कलस्तु मूक्षायक्षि
यै॥ वृद्धुस्य वार्द्धकं प्रम्रे. सस्क्षणाद पदस्यवे। ददोव वानूनाक्ष्तु तानूध्य पूष्पयाधनं॥ एवं य बुद्धकायिका. ब्राह्मणस्यां महामू
निः। संयाप्य यौवनं प्रप्ता. क्षयपदं नवकानक॥ वृद्धनायापिमा यस्माद्ब्राह्मणनन पस्थिना। स्मादिश्या वृद्धतावन. वृद्धादियस्कनः स्म

२०८

नः॥ ब्रह्मादिभिः समस्तैश्च देवानां स्तौति कृत। जवादुर्गतिनिवारणघ्नं वक्रवः सिद्धिमार्गगः॥ ब्रह्मादिभिर्येन नमस्कृत्य देवानां स्थापितो
नवः श्लक्ष्णदर्शी प्रियमी यि सिद्धिं तत्क्षणं विदुर्गतिं लक्षणं॥ ॥स्कन्द उवाच॥ शृणुः यत्तीर्थभूतं कृतवादियमूकमी। यथास्तु कीर्तिः
प्राप्य सविताक्षानमायवानु॥ यान्नायस्य तीर्थमाहात्म्यं. संस्थान्वनादिकं यं वः वकृतादर्शं प्रावन. पूजयाल्लिङ्गमव्ययं॥ कौतुकादिव
ड्कीर्त्य. कथं न विभूपाविशत्॥ निःशब्दानिर्वस्तनः स्वस्का. मदान्यर्थ्य समन्वितः॥ यत्रीक्षमाना वसते. किञ्चित्प्रसुमनाय विशदवि
विसर्जितमार्ग व्रतं यत्न मामकमाङ्गलिः॥ स्वागतं कृत्वा विश्रान्तः. बद्धमानपूर्वस्यवी। स्थाप्या समासयामास. तास्तवैन तत्क्षणे॥ श्रुत्वा
वशः समालाकुलाः कवचकवचोत्कर्जी। वशाविष्ठा ययामास. कृतानुक्षो मृताक्षिणा॥ ॥रविरुवाच॥ श्रुत्वा त्वा पितृगणीं. विन्ध्यक्षे
त्रजगत्पतं। नवापि पूजः काष्ठ क्षि. जगत्पूज्यातमाधव॥ त्वत्कृपा विशेषं वदतानु. त्वयि सर्वं प्रलीयते। त्वमेव यानात्सर्वस्य. जगतां जग
न्निधे॥ ॐ यान्यर्थं समालाकः याक्षास्य दत्तवान्दिकी। किमिदं पूजनं नाथ. तव नाम तव मायकृतं॥ ॐ मित्रेत्वा दृष्टीकथः सद्गुणैः
गोनृ दाविनं। ऊर्ध्वमार्गः स्वयं कान्त्वा ब्रावयत्रवर्यं कृत्या॥ ॥श्रीविष्णुरुवाच॥ देवदेव महादेव. नीलकण्ठ महायति॥ एकतव
वक्रिपूजात. सर्वत्र सर्वदावने॥ श्रुतं जिलावनादनी. समर्थ्य ग निर्यात्त्वधीः॥ यल्लावनापि संङ्कृत्वा. लावना त्यौ विवर्जितः॥ एकाप्रसू

जयः पूजा. जन्ममृत्युजराबाधदः। मृत्युञ्जयेति लिङ्गार्च्चा देवता मृत्युञ्जयात्मकं नृ॥ कालकालीसमाराध्य रुद्रो कालंजयाय वै।
शिलादिमयितव्याज. मृत्युर्मृत्युञ्जयार्चकः॥ त्रिजगत्प्रियपूर्वं यस्तु ललेकपूमात्मना तु। तं समस्तार्च्चरूपेण. कालपूजकनामतः
वन्तु॥ त्रिजगज्जयिनादुष्टं सुत्रक्षस्याबाधनमस्पर्व। कोनाबाधयात्रिवश्मस्मरस्यस्मरविद्धिमी॥ तस्मात्क्रियपस्सर्वकाया. जगल्लीकार्च
मत्यदः। त्रिकास्थैर्विकाराश्चक्रस्यपूजकतमानतः॥ तस्माल्लिङ्गं समस्तार्च्चा. पूर्नूमार्थवतुर्दशी। याम्याथरूपमान्यथा. नात्र कार्य्यवि
चारणा॥ समर्च्चेणाल्पवीलिङ्ग. मपि जन्मगमार्जितं। पापपुञ्जं क्षणादेव. पूमानन्दस्थानाञ्जवी॥ किं किल्समत्र वदत्र. शिवलिङ्गसमर्च्चना
तु। पूजाः कलशं कृतानि सुवर्णमाल्याकाव्यसर्वानि॥ त्रैलोक्यैश्वर्यसम्पत्तिर्म्मयायाद्यासवध्यगो। शिवलिङ्गार्च्चनादेकात्. समीसमीपून २०१
ः पूनः। सूयमवववाश्यान. स्थिदमवपवकयः। रूदमवपवंश्याने. शिवलिङ्गपदार्च्चनं॥ यो लिङ्गं सकृदप्यत्र. पूजितं पार्च्चतीपतेः।
कृतार्जन्मक्तयस्कषी. यस्यावदूरवकाजन॥ सर्व्वैपवित्ययस्तत. या लिङ्गैशकर्णरुद्रतः। नतम्यापानिबाधकः. महान्त्यपिदिवाकर॥ लि
ङ्गार्च्चेनरवैवदुश्चिरूषामवात्रकास्तव। यथा पूनर्कवक्षूर्दुः. विकीर्यमिमरूस्वरः॥ नलिङ्गाराधनात्पुण्यं. त्रैलोक्यषुवायरम्।
सर्वतीर्थाभिषेकः स्यात्. लिङ्गस्नानाम्बुसेवनात्॥ तस्माल्लिङ्गत्वमप्यर्च्च्य. समर्च्चयमरूशिरुः। सैत्राकेपवमालक्ष्य. महानजातिदी

क्षिती ॥ इति श्रुत्वा ततो बोधिं मदावनाय सद्गुरुः ॥ विधाय स्फटिकालिङ्गं मूने स्थापिय सर्व्वयजून् ॥ श्रुत्वैवं तदा कश्यपो विविक्ताना
दिकं तदा मुनि । तत्रापि तत्र स्यापि ऋकत्वर्णादिकं गत्वा तु ॥ सूतः यक्षगणादिस्यः काश्यं नकानमानूद ॥ यमर्च्छितः सदा दया त्म न
यावास्थितं तु हली ॥ कणवादित्यमावाश्च तावान स्यानं नवाजमः ॥ पत्र मैक्षान माप्नाति यत निर्व्वाण साश्वतम् ॥ तत्र पापाद कतीर्थे
कृत सर्व्वादिक क्रियः ॥ विलास कणवादित्यं मूच्यते सर्व्वपातकैः ॥ सूर्यस्कन्ध यथ यत्काम्यां रविवारं ययदा पापक । यदा पापाद कतीर्थे स्ना
दिकं व सन्निधौ ॥ स्नात्वा षपिन वासीनी कणवादित्यपूजनात् । सत्य ऊना जिता त्या या तु कोष वति नक्ष मन् ॥ ययऊन कर्तया
ती मयास यस्य ऊन्मस । तत्र नाग यः णो कयः माकती कन्नु सयसी ॥ ययऊन्म कर्त पापी यत्र ऊन्मा कथा जिते ! मता वा काय ऊ यच्च
क्षा ताक्षा तत्र यपूनः ॥ इति सय विधं पापी स्नाना न्म सय सय फिका । सय व्याधि समायुक्तः ऋष मा कवि सयसि ॥ एतन्म कुत्र पीऊ स्वा॥
स्नात्वा पापाद कतत्रः कणवादित्यमालाश्च कम्मान्निः कल्मष रुववृत् ॥ कणवादित्यमा [illegible] कान्त्यं कुद्रायमन्वितः नवान लिप्य
नपादेः तिव रुकि कृष्टः विन्दति ॥ ॥ [illegible] ॥ सूतः [illegible] मूनः विमलादित्यमूलमे । रुविकणवन वद्य तावान स्थी वस्थितं
॥ तस्व दणो कवल्पूर्व विमलानाम वादे ऊ ॥ सत्या जना जनाक्षमास्या । विमल यथा यि स्थित न ॥ कृष्ठ नाग मवा याद्य स्ना काद्रावी रुवस्॥

वाराणस्यां समासाद्य ब्रध्नमाराधयत्सुधीः॥ कनकौघैर्वारिभिश्च बन्धूकैः किंशुकैः तुरुष्कैः॥ रक्तोत्पलैर्मौक्तिकैश्च समसमानर्घ्यपाः
स्कन्दे॥ विचित्रवसनैर्माल्यैः पाटलाचम्पकाशवैः॥ कुङ्कुमागुरुकर्पूरमिश्रितैः चन्दनैः॥ अष्टगन्धमादनधूपैश्च वह्निर्दीपैर्व
राम्बरैः॥ कर्पूरवर्त्तिदीपैश्च नैवेद्यैर्नयायसैः॥ सूर्यदानैश्च विविधैर्व स्तोत्रैः स्नानजपैर्वपि। एवं समाराधयतः स्कन्दस्याकर्षो विवस्वा
न्वत्॥ उवाच वचनं रुद्रिं विमलामलवक्त्रिनी। कृष्णस्वमयसात्वमग्राथ्यानां वर्द्धयन्॥ आकर्ण्य विमलं वाक्यं व्रवतीन्द्रह्मि
मालिनः॥ प्रणनादमुत्तवरुष्मी संयस्कन्द तनूरुद॥ ग्लानिर्विज्ञापयामास एकवक्त्र नर्पसवि। उग्रचर्म्मव्रतमयात्म स्मराध्यात्मविधूनन॥
यदि प्रसन्नो भगवान् यदि देयो वरो मम। तदा त्वद्भक्तिनिष्ठाय कुष्ठमाशु नदन्तथा। ऋन्नोपिवायामासन्तु मासुरं मान्दबिन्दुना। माशुक
ष्वनसन्ताप स्त्वद्भक्तानां सदाप्रमो॥ ॥सूर्यउवाच॥ तथास्तु विमलायाः कुष्ठनुत्वं वन मूरुसी। त्वयायं पूजिता मूर्त्तिर्वकाश्या
मयामम॥ रूस्याः सान्निध्यमत्रार्द्धं न त्यक्षामि कदाचन। पृथिव्यां नवनाम्नाऽहं प्रसिद्धां चिरकालविष्यामि। विमलादित्यसंस्थायाः स्वाख्या सकामीव
वदामहा। सर्व्वव्याधिनिकृन्तन सर्व्वपापक्षयंकरी॥ इति दत्त्वा वरान्सूर्यस्तत्रैवान्तरधीयत। विमला निर्म्मलतनुः स्वपिसर्गव
नेपथ्यौ॥ इत्थं स विमलादित्यो वाराणस्यां शुभप्रदः॥ तस्य दर्शनमात्रेण कुष्ठव्याधिः प्रणश्यति॥ यत्स्वेनो विमलादित्यं कथंवैः

च्छृणुयान्नरः। प्राप्नोति निर्म्मलीं शुद्धिं. सद्यस्तत्वमनामलैः॥ ॥श्रीस्कन्द उवाच॥ गङ्गादित्यास्थितस्तात्या. विल्वेशाद्दक्षिणेन वै।
तस्य दर्शनमात्रेण. नरः शुद्धिमियादिह॥ यदा गङ्गा यमायाता. तत्तीरे पयूरस्थिता। तदा गङ्गा यविस्नातुं. रविसत्रेवसंस्थितः॥
सूर्यायाहतिर्निर्गता गङ्गा. संमुखीकृतभास्करः। यविस्नोक्तिं प्रसन्नात्मा. गङ्गा तस्मै वरं ददौ॥ गङ्गादित्यं समातात्वावाणस्थीनवाहमः।
नजातु दुर्गतिं क्वापि. लभते नरसत्तम॥ ॥स्कन्द उवाच॥ अन्यच्छृणु महाभाग. यमादित्यस्य संभवं। यद्दृष्ट्वापि नरो जातु. यम
लोकं न पश्यति॥ यमश्चात्र स्थितो भागे. वीरभद्रात्तु पूर्व्वतः। यमादित्यं नरो दृष्ट्वा. यमलोकं न गच्छति॥ यमतीर्थे नरः स्नात्वा. कृत्वा
यीक्षोमवासव। यमेश्वरं विलोक्याशु. सर्व्वपापैः प्रमुच्यते॥ यमतीर्थे यमः पूर्व्वं. तप्त्वा सुविपुलं तपः। यमेशं यममादित्यं. प्रतिस्था
प्य किल सिद्धिवान्॥ यमेन स्थापितो यस्मात्. आदित्यस्तत्र कुम्भज। अतः स यमादित्याख्यो. यमी देवनियामतौ॥ यमेश्वरे यमादित्ये. यमन
स्थापितं महत्। यमतीर्थे कृतस्नानो. यमलोकं न पश्यति॥ यमतीर्थे चतुर्द्दश्यां. रजन्यां सोमवासरे। तर्प्पणं पिण्डदानं च. कृत्वापि
तॄन् नीवदन्॥ स किल स्यान्नियतं पितृवानकोकपः। सोमरजन्यां कृतायां यदि याम्याः यमूहमः॥ कान्यां किश्चिय यमतीर्थे कृत्वा
स्नानं महामतिः॥ अपि तस्य धर्म्मं कुर्यात्. स तिलैर्नाविमुक्तये॥ किं गयायां मनायूस्मि. किं श्राद्धैः पितृदक्षिणैः। यदि कान्यां यमतीर्थेया

ऽस्मिन् प्राप्नुमायुषं ॥ श्राद्धं कृत्वा यमतीर्थे पूजयित्वा यमेश्वरं । यमादित्यं नमस्कृत्य पितॄणामनृणो भवेत् ॥ ॥ स्कन्द उवा
च ॥ इति ते द्वादशादित्याः कथिताः पापनाशकाः । यत्स्मृत्वैव समाकर्ण्य नरो न निरयी भवेत् ॥ श्रुत्वापि यत्कियद्दूरविकक्तोत्तन
कणः ॥ काश्यां संस्थापिताः सूर्याः षट्स्कन्धाक्रोधयः किल ॥ श्रुत्वाध्यायमिमं पूज्यं द्वादशादित्यसूचकम् । श्रावयित्वापि नामर्त्यः
दुर्गतिं याति कुत्रचित् ॥ ॥ इति श्री स्कान्दपुराणे काशीखण्डे कश्यपविमलादित्ययमादित्यवर्णनं नाम एकपञ्चाशत्तमोऽध्याय
ः ॥ ५१ ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ गतेऽस्मिन्मालिनीनाथे काशीं त्रैलोक्यमोहनीं । पुनश्चिन्तां समवापाथ मन्दरस्थो भूतराट् ॥ नायाताः
योगिन्यो नायाता याः किंनिमित्तकः । प्रवृत्तिरपि न काश्याः स्थितं मन्ये तु दुर्लभा ॥ किमत्र विघ्नं तत्काशी मदीयमपि मानसं । नि
श्चलीभवत्तत्र याति नानाकामवशंवदं ॥ सुधाब्धिमथजा काशी त्रिजगत्क्षितितत्त्वैर्दशा । सुधाकाश्या किलाघास्या मामव त्वनुया
कुर्वी ॥ काशीप्रवृत्तिमन्वेष्टुं कस्याग्रे हि नियामिनः । क्षात्तुं क एव निपुणो यतः स वसुधाननः ॥ इत्यादिकृत्यविधिमार्गवध्यमानपूर्व
स्मर्ती । ऽथ ध्यायन्स्वयप्राह ऽत्रावाववसुधाननी ॥ अग्निन्याः ऋषिकाः पूर्वं ऋषिकाः पद्येष्टुः । नायाथि तन्निवर्त्तन्ते काश्याः क
मलयत्करुव ॥ सास समुत्सुकयत्काशीलोकं गममसानसं । याकेनस्यजनस्यादङ्वच्चैर्लोकोपकाशनं ॥ मन्दरस्तत्रनिर्म्मन. ह्लीरु

न्दवकन्दव । स्तनकुङ्कुमपानीय नक्तस्थ नालयपल्वल ॥ नवाधन तथामीय नापा कालाकल्याकद । कालीविलनदडस्मात्तु यथा
मामक्ति बाधन ॥ नीनवस्मिमित्रस्कन्धपि वर्षनुपायूष नीकेद ॥ कालीविल्सेषडन्मादी नाकालमयिदुंशुद्धः ॥ विधविधक्रिमकाये
मार्य धूर्यमकामन । याद्रिकालीमिनस्कन्धं यनस्थवक्रिमक्रिते ॥ वस्कस्थमवनद्धल्पि कालीयजनकावली । मन्त्रापिनयजकाली
क्रिमूयावक्रिक्रियज्ञन ॥ स्तूयेवक्रिन्नगकुर्यी कालीवृस्कनस्वमायया । दिवादार्यस्वधर्मस्कु ननूर्लीयदुमूल्यक ॥ विधेसर्वविधेमानि
त्वमवविदधासियनु । ॐ निवनिवकर्लेवी त्वयायार्थमनालिली ॥ स्तुतीयकस्कपक्काक्क शुक्रादकीरवत्वली । स्तुधायाक्षीविधिमूर्द्धि
ययीवावानसीमथ ॥ त्रिनकुदवपस्कन्धं प्राप्यवावानयापूवा । कनकयमिवात्मानमसमन्यनकदात्मरूप ॥ ॐ ययानरुलीमयः जाते
कालीयमागम । कालीप्राप्तोयनःख्याका स्वल्कनायायदयद ॥ दत्रिधानुवस्ट्दयमहृणोप्राप्यपात्वय ॥ स्पर्शद क्रियर्थप्राया यदया
नन्दवाटिका ॥ सर्वीयिवःमियामक्रिस्काक्रि ॥ स्वर्गतवक्निली । राज्ञानन्दमयावतायज्ञानन्दमयाजना ॥ निर्विणाक्रियदाकाल्यां रु
लान्यानन्दवस्थापि । सदैवानन्दरूकाली सदैवानन्दनः शिव ॥ स्तानन्दनूयाजायत नन कात्यांक्रि जनव ॥ ववलेवविंदुविल ला
ववकमिनामिद ॥ वनलीविवनीयो विनरूदुः पूर्वीस्तुवि । नाववगवलीप्रोक्तं यन्निदानवद्गृहनी ॥ ॐ हस्रमिमनीपूयी का

गीयासौ पुरुषार्थेन । मदवमनूनयर्द्धं. मनस्विदमनस्विनी ॥ यतानुमन्यमेष्टेषा. काशी यद्वेत्र मासरुः बुद्धिर्वेद्मकियायर्द्धं. सिद्ध
बुद्धिमतीयतो ॥ ययेवधूर्ड्ढ्रोम. क्रुद्धं स्वविषयीकरी । वदेदृष्टानिधान्यानि. तानि वाच्यादतानिव ॥ काश्यां यान्यायतकीदृशानान
कान्यदर्शनाः । सूर्यसमयकलेवायूः पवार्द्धद्वयसस्थिते ॥ यस्मिन्सति मयायापि दृष्ट्यायाकाशिकापूरी । सुकाम धर्म्मसैयाक्ति. नकाम
धर्म्मगोवर्द्धे ॥ यद्वाक्षितमन्यादृ. काशी पुनिवविविक्तिता । सूर्यमस्मृतयाव्रक्ता. मनानथरूलेवर्द्धे ॥ शिवककान्यस्यपिकुः कलिता
निवकलेवेः मयावाधायिवदृष्टा. सकिः सद्धिं विनस्वता ॥ यत्रमन्यादृशीकाशी. स्वयं विश्वेश निर्मिता । ज्ञातिदृष्टमनावधाद्दृष्टावाता
सयीपूर्वा ॥ वद्धवान्मूनपूर्वत. राजानयेदृदर्शदृ । कल्पाद्धक्षितयालिप्य. स्वस्मूक्ताय. पिवीस्कुञ्ज । केनयुक्तामावाञ्जायपृञ्ज ददृल.
मायते । केनमान्यानृपतिना स्वायम्भूस्थानायतादिकिः ॥ विप्रो वाक्षिक्षिपरूपं. दृष्ट्वा गमनकातरं ॥ ॥ब्राह्मण उवाच॥ रूपालवद्
कालीना. स्यादमम विरक्तनः त्वन्नुनेवमीजानापि ज्ञानत्वान्नु पिपूजेय ॥ यदीशं मया दृष्टा. राजानारूपिदक्षिणाः ॥ विज्ञितानेकसी
समा. यायरुकाजितद्विपाः ॥ विनिःकतापिषद्वर्गोः सुशीलाः गत्वणालिनः ॥ प्रेमस्यापावदृश्यतां. वाञ्छनीतिविवर्द्धनाः ॥ दयादाक्षि
ण्यनिपुणाः यययवनयवायणाः ॥ कमयाकमयाउन्या. गम्भीर्याक्षितसागराः ॥ जितवाषवयाः शूराः सौम्याः स्थौन्दर्यरूमयः ॥ कृत्या

२०८

दिनुला सम्पन्न ॥ ३ ॥ सू. सम्बिन्नाय ०ोध ना ॥ यवै द्विजाः ॥ यविजाय याङा अर्थन वसकुन्अ ॥ आम त्वपू याङाउ सू मम. थाय ०ोन दृसङ्क ना ॥ युजा
निङ कुद्रू स्वस्त्वं त्वनु कृद वेदे वेन ॥ मकान पः ॥ सकायस्त्वं याथनान्य नथान याः ॥ धन्यायिमान्यायिस मी. यूङ नीयायिय कुलेः ॥ आटवा
सू पिदि वादास. त्वजा सन्न विमार्ग्गेगः ॥ किन्न सुख्या नवन. प. द्विजानाम स्पन्दाव नी ॥ किं कर्म स्वकुणया मा. स्नाव कान्नः ॥ यक्ष्कर्वेन । ०म
ञीनिष्ठ त्विय न्नाव नू. यस्तु नं स्को न्नि मीवृक्षं ॥ यच्छुकामा स्या ठंयाअं. स्वोसदाअ मनाव ०ो । त्वयायाउन्वनो रेषीं वलिः ॥ सर्वे छिं याङनी
॥ सू. ठं वा स्याधन्नावाउनु न्याया पाकम दाथ न । ०ः यच्च याऊथा नीन. वाम्र रूमा व न रूमा ॥ यस्यो कना नी कार्यो ०अ. सम्बन्धे पिन सी कुय.
॥ सीय नं यद्धनं या फिरु पस न्मार्न्नेग ॥ मिफि ॥ न त्वोन्थीं विनि यूकथन. क्षणाय नव थान वनू । मफ्रिमाने पची कान्थाः ॥ काप्रिवट न कूप
ग ॥ स्नतिन यना कुक्काः ॥ सर्वक्कान यदाधिनः ॥ मन्यधन्यानयासित्वं. वकूङ न्मणनाङ्गि न ॥ सूकनेः ॥ पायियन्कासी. विश्व कर्तुः ॥ पः
वाक नूं । कागी पिङन नी सा. त्रिवदीयावववे ॥ त्रिवर्ग्ग कृवया व च्चनि र्ग्रं नं निम र्कवे फि ॥ विभ्वेगा नू यकलो व. त्वघो मापाल्मः
न पूवी ॥ एकन्यायय वनान्कोन्थीं. ऐला कुम विनक्कवन । सून्यथ नफ्रि नं वम्पियदिन थावन नवा ॥ थीनन नीयः ॥ यदे वेका. विन्धगः ॥ सर्व
कर्म्मा फि ॥ सून्याद वधिया याङनू. विन्वनी पञ्चमा कविन ॥ वाक्काविधु स्विन्द्र वन्दा. कोः ॥ कोठ यक खा पूर्वः ॥ द्विङ नूद कें मिक्कानि.

द्धगीयायमानद्याः॥ सूतस्तद्वन्ध्विर्ग्रामे किम्वाम विल्कुयानया॥ इति ज्ञात्वे कि न विप्र. स्य ब्राह्मण याचिमः॥ ॥ बाउवाच ॥ सू
दयि यिद्धमास्य. तव याक्राय्ये कर्म्मणि। दायास्मियज्ञस्य ब्रावा. तयम कोणतां खिलां स॥ यदन्तिम खिलं नेत्र. सर्व्वाङ्गानि स वा तस्य
स्तुः॥ यतस्त्वं कमनाबुभ्रान्. यिद्धं मृत्य स्ववाञ्छितं॥ वाक्षकवानिय ध्रुभ्रान्. नत्वा र्थ नमनाग यि। पूर्वः कलवे र्द्ध कन प्रताप कता
यवत॥ वाज्ञीक्रतु क्रियास्यापि. तीर्थस्यापि समन्तः॥ यज्ञायालनम वेका. धर्म्मः ख्याकामनीषिभिः॥ यज्ञायज्ञा यज्ञावध्यि. द्वी वाप्ने
तपिदा वृत्ताः॥ द्विजान्दत्ति दावा गिः पूर्व्वीवाङ्गे कुलनन्दनं॥ यतावरु थयिस्तास. र्व्व यं द्विजय क्रम। तदाविप्र पदाक्षारिः तक्षियर्क २०७
कवान्यर्द॥ दवतैवाक्रणमूरव. यत्कमामिद्विजान्म। सूत्य क्रतु क्रियास्यापि. तद्विशिष्ठ मदामत॥ सूत्किलाय सूसर्व्वयू. जागर्त्य
कादपीदम। सूय्यापि मार्ज्जनः कापि. द्रक्षव्यः स्र. तनाटयि॥ सूक्तासूक्ता निर्व्वकृताः रू लितामसतावथः॥ यस्त्वे सयन्दानुप्राक
ः. किञ्चित्पार्थ यित्तुं द्विजा॥ एकाप मानन्था विप्र. यज्ञा वियूलदक्षिणान्। वक्रूयज्ञकनाविद्धि. स्माकायी सर्व्व वस्तुषु॥ इतिवाक्षं सदावृ
द्ध. र्द्ध स्मणीलस्या नाथितं। क्रत्वानुष्कमनाः प्रक्षा. क्रतु यज्ञार मादवत्॥ सदायीयाप्या वाजर्षं. द्विवादाय स्थापदस्तः॥ स्नुयायदत्ल
कृः कान्या सन्वमधे स्मिन्दामसवेः॥ अयापिद्धामधूसोच्चै. यदान्नजगनानर्द। तदायरु त्तिन्नावाम. तीलिमानेउदाव्यदः॥ तापैदर्ग

ष्वमधारखीव्रपिनंजणानीमल। नदाप्रहलिनव्राप्री. वाराणसीगुणोदयं। पूर्वा कूहयथानाम. ततीर्थे कालभैरवा। दगांष्वमपिकी
यत्वा. ज्ञाने विधियविजु दाम्॥ मूर्द्धन्याथननःष्याया. नीवथयमामामात्। अतीव यूष्य वज्ञान. मनस्तीर्थमनुत्तमं॥ विधिदृष्टात्स्वम
धेनी. लिङ्गं संस्थाप्यनत्रेवे। स्थितवान्नागताया पि. क्वापि काशीं विहाय तु॥ ताक्षाधर्म्मनतस्नस्य. क्षितिना पवक्रियत्त्रना। अन्तःपूनाचः
पूतनात्रजित्वा किं वज्रविधिः॥ नतत्रयनावैविज्ञाय. ध्यायन्नु विश्वेश्वरं प्रयत्नं। वृद्धेश्वर वदं संस्थाप्य. विधिस्तत्रैव संस्थितः॥ यवा
नन्तु विद्यं काशी. विश्वेश्वरेशितिनिश्वनं। अस्याः संयवनाकृत्. नैक्यानिपूनामयि॥ कः प्राप्य काशीं दुर्म्मधाः पुनस्त्यक्तुमिच्छ
ति। अन्तकजन्मजनित. कर्म्मनिर्मूलनक्षमां॥ विश्वेश्वरस्यायसंकृत्ः स्कन्तविश्वयम स्नात्ः। सन्नायानतनाक्षाणां. विश्वेषेजमकाः
पिना॥ प्राप्य काशीं त्यजन्तु ये समस्ताघौघनाशिनीं। न यन्तुः स्वयविश्वयो. मदासीयायवीमूरव॥ निर्वाणलक्ष्म्याः कौतुकजनुर्यात
दुर्म्मतिं। गनकाशीनमी याक्ष्प्रयाथकाशंदनून्दाम्॥ यः काशीं समपविश्रित्य पञ्चत्वान्नापद्दुर्म्मतिः। नमारम्भनलाभक्ष्यक्ष. त्रुचतुर्वर्गफलं
लाडयः॥ निर्वर्त्तनीमघौघस्य. नूपूर्णाद्यपविद्वर्तनी। कः प्राप्य काशीं दुर्मेधा. स्यजन्मोक्षफलप्रदां॥ यत्र लोकत्रयीकर्त्तौ. शीला शीलवेष्व
वयदं। यत्रैरवं लक्षणकाश्या. निमिषार्द्धनिषेवणात्॥ वाराणसीगुणगणा. निर्णीयश्च. ध्यतस्त्विति। यावयनन्ददपिति. नयूनःप्र

ख्यानमुत्तमं ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ मित्रावरुणयोः पुत्र माहात्म्यं ते ब्रवीमि तत् । काश्यां दशाश्वमेधस्य सर्व्वतीर्थाभिरामतः । दशाश्वमे
धिकं प्राप्य सर्व्वतीर्थैकभाग्भवेत् । यत्किञ्चित्क्रियते कर्म तदक्षयमिह स्थिरं ॥ स्नानं दानं जपो होमः स्वाध्यायो देवतार्च्चनं । सन्ध्यो
पास्तिस्तर्प्पणं श्राद्धं पितृसमर्च्चनं ॥ दशाश्वमेधिकं तीर्थं सकृत्स्नात्वा नरोत्तमः । दृष्ट्वा दशाश्वमेधेशं सर्व्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ज्येष्ठ
मासि सिते पक्षे प्राप्य प्रतिपदं तिथिं । दशाश्वमेधिके स्नात्वा मुच्यते जन्मपातकैः ॥ ज्येष्ठशुक्लद्वितीयायां स्नात्वा जन्मद्वयाघतः । जन्म
द्वयकृतं पापं तत्क्षणादेव मुञ्चति ॥ एवं सर्व्वासु तिथिषु क्रमस्नायी नरोत्तमः । आशुक्लशुक्लदशमि प्रतिजन्माघमुत्सृजेत् ॥
विधिवद्दशमीं प्राप्य दशजन्माघहारिणीं । दशाश्वमेधिके स्नातो यामीं पश्येन्न यातनां ॥ लिङ्गं दशाश्वमेधेशं दृष्ट्वा दशहराः
तिथौ । दशजन्मार्जितैः पापैः त्यज्यते नात्र संशयः ॥ स्नात्वा दशहरायां यः पूजयेल्लिङ्गमुत्तमं । रक्षाद्दशाश्वमेधेशं न तं गर्भे ट
णास्पृशेत् ॥ ज्येष्ठ मासि सिते पक्षे यस्तु सन्तर्पयेत्पितॄन् । कुर्व्वन्निह वार्षिकीं यात्रां न विघ्नैरभिरुध्यते ॥ दशाश्वमेधकरणे यत्फलं
सम्यगाप्यते । दशाश्वमेधे तन्नित्यं स्नात्वा दशहरातिथौ ॥ स्वर्द्धुन्याः पश्चिमे भागे नत्वा दशहरेश्वरं । न दुर्गतिमवाप्नोति पुमान् पुः
ण्यतमः क्वचित् ॥ यत्काश्यां दक्षिणे भागे महत्पदस्य कीर्त्तितं । तत्र ब्रह्माश्ववेदेष्टा ब्रह्मलोके महीयते ॥ ऽ तिब्राह्मणं तव पदः

वाराणस्याम्मया प्रिया । रुद्रेणानस्थितकाव यावद्विश्वेश्वरागमः ॥ दिवोदासोपि राजर्षि, र्वृद्धब्राह्मणरूपिणः । ब्रह्मणा कृत
यज्ञाय ब्रह्मणो लामकल्पयत् ॥ ब्रह्मणेवनयमीप्यतु ब्रह्मणो लामनाह्वया । ब्रह्मणस्तत्र वसथ्याम. ब्रह्मघोषैर्निनादयत् ॥ इति
तकथितं ब्रह्मन् सिद्धिमानि महत्तरं ॥ दशाश्वमेधतीर्थस्य सर्वपापविनाशनं ॥ श्रुत्वाध्यायमिमं पुण्यं. श्रावयित्वा नरोथवा
ब्रह्मलोकमवाप्नोति शुद्धयामानवोत्तमः ॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे दशाश्वमेधिकनाम द्विपञ्चाशत्कमाध्यायः ॥
५२ ॥ ॥ अगस्तिरुवाच ॥ श्रुतं पूर्वं यथाख्यातं. ब्रह्मणो ब्रह्मविक्रमं । किमकार्षीत्पुनः शम्भुः, स्कन्द ब्रह्मण्यपि स्थिते ॥ ॥ स्क
न्द उवाच ॥ शृण्वगस्त्य महाभाग. काश्यां ब्रह्मण्यपि स्थिते । गिरिशश्चिन्तयामास भृशमुद्विग्नमानसः ॥ पुरी प्रासाददेशी काशी
वशीकर्त्तुं क्षमिका । न तादृशी दृशी सीतेन कविन्मायायशोक्षकी ॥ यो यो याति तीकान्तु स य स्तत्रैव तिष्ठति । कुरूपं याति नासौ
पिन्यः काशीयसङ्गताः ॥ कुत्र किं स्थितुं कवनीप्यकः सस्रस्रकदाप्यलं । विविधैर्विधानदक्षोपि न मे सस्मसिद्धे सत्त्वतु ॥ विरूयन्निति
वृद्धो. गणानाहूय रुद्रगः ॥ प्रेषयामास काशायान. क्षिप्रं वाराणसीं पुरी ॥ किं कुर्वन्ति किं यान्तिः किं कथानि सकानूमान् । गत्वा विकल्व
वायुका. विविधिच्च विदयानि किं ॥ नामसार्द्धनमतश्रेणी. दृक्कुमानपुरस्सरं । शङ्कुकर्णो महाकालो. घण्टाकर्णो महोदरः ॥ सोमनन्दि नन्दिषे

ण.कालपिङ्गलकण्ठाय । कृष्णाद्यमयूराङ्क.वाहनामकर्ण्णिकाय ॥ निलयर्ण्णस्थूलकर्ण्ण.रूमिवल्गुप्रनामय । सूक्ष्मविन्दुनन्दकग.
कपर्द्दिने पिङ्गलाक्षक ॥ वीरभद्रक्रियाकाण्ड.रक्तमूर्त्तिवनिकुम्भक । यद्वश्रकमाय.कल्प.शुभ्राक्षमकेलाङ्गलिन ॥ विनायकप्रभू.
खायन.रुवक्का मम सूनवः । याथेमीस्कन्दरूपाम्यो.तेगमथायथाद्दयं ॥ यथाङ्गारवशिखावीर.यथातीनद्विरूपिणो । स्ववक्त्र:
विद्यमानम्.महाविक्रमगालिषु ॥ कालीप्रवृत्तिनाजाते.दिवादामन.यच्चरः । अग्निश्चक्षुर्विधीनाक्र.तद्रजानीतयन्त्रवी ॥ गोकर्ण्ण:
र्ण्णमहाकाली कालस्याद्यप्रकाशनी । क्षांकुवानाहसीवाक्त मायानायर्त्वनाद्विनी ॥ कमयम्निक्षीनीमूर्ध्नि.प्राप्यवायाहसीपूर्वा । गो
कर्ण्णमहाकाली.त्रिसृतीगायत्रीशिवे ॥ यथेन्द्रजालिकीन्द्रा.मायामिद्ध विश्वरूपा । कालेनमाहमायाभि.कालीवीक्ष्णनेथे
वती ॥ सूक्ष्मामाहस्यमाकान्त्य मक्षाकाम्यविपर्ययः । निर्द्धोगवातियकाग.प्राप्यथान्काल्यमावूक्षा ॥ तस्याङ्गेप्रियैकाली.महाली
वीटरूमिका । तषीकवनलामुक्तिः प्राप्याविपवित्रागमा ॥ यत्रसर्वावरूथतः स्नानमार्गं विगिष्यत । सूयूक्ष्मरूपयानीये.क्षींका
गीकेः यथिव्यजन ॥ यत्रकपुष्पदानेन.शिवलिङ्गस्यमूर्द्धनि । दशसौवर्ण्णकेपूर्ण्णे.कक्षींवायाहगीयथन ॥ यत्र दशुप्रयशामतन.
सूर्यकन त्रिवाचनः । तत्कमेन्दुपदं प्राप्त.क्षींकाङ्गाङ्काउजानिव ॥ यत्रकं द्विजमात्रन्तु शाउ यिवाय थेच्छया । वाउसूर्यापिकं

पूर्व्वं. नीकाणी काऊहाय्यका ॥ एकाम्रं यत्र दत्वा वै. विप्रेव ब्राह्मणाय हि । लक्षदयूनम्भा पूर्ण्यं कृस्नी काशीस्थं अक्षयी ॥ एक
लिङ्गं प्रतिष्ठाप्य यत्र संस्थापितं भवतु । सुपितृलोकमखिलं. नीकाणी कः यमृच्छति ॥ यातिनिर्विघ्नता तीर्थं. लिङ्गं संस्थाप्य पू
ज्यते । न तेव संस्थितिं याप्यो. काशीन्नायाति मूढतः ॥ गोकर्ण्णेश्वरं लिङ्गं. गोकर्ण्णेनार्च्चितं । दृष्ट्वा न जायते जन्तु. निजमातु
र्महोदरे ॥ महाकालेश्वरं लिङ्गं. महाकालेनार्च्चितं । सुद्धायत्वा वनत्वा च. मृत्युकालभयक्षतः ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ गोकर्ण्णे
महाकालं. प्रियतकृतविलम्बितं । स्नात्वा सर्व्वक्षनाथोऽपि प्राकाशी दर्पयोगत्वी ॥ घण्टाकर्ण्णत्वमागच्छ. महादेव महामते । काशी या
तं सूर्वी नृक्के. स्नातुन्तत्र यवाञ्छितं ॥ ऽऽत्यागस्थानेज्ञोकोष्टु. गत्वा काश्यां महापुरीं । व्याद व्यास्यापिनायासौ क्षापितनापि संस्थितो ॥ घ
ण्टाकर्ण्णेश्वरं लिङ्गं. घण्टाकर्ण्णेन हि तथ काश्यां संस्थाप्य विधिवतु. स्वयमेवापि निर्देतः ॥ कुण्डन्तत्रैव संस्थाप्य. लिङ्गन्तथैव क
र्म्मणा । नायाति संसृतिं काशी. श्रीयल्लिङ्गन्तथैव हि ॥ महादेवापितत्पाप्यां भिवज्ञानयवायताः ॥ महादयेश्वरं लिङ्गं. स्वयं दृष्टा
पि कृच्छतु ॥ महादयेश्वरं दृष्ट्वा वाराणस्यां महाकुलं । कदाचिदपि वै मातुः स्युर्विलग्नो ददर्शि ददर्शि ॥ घण्टाकर्ण्णह्रदे स्नात्वा दृष्ट्वा
व्यासेश्वरं विभुं । यत्र कुत्र विपन्नोपि. वाराणस्यां मृतो भवतु ॥ घण्टाकर्ण्णमहातीर्थे. श्राद्धं कृत्वा विधानतः । सुपितृन्तिमायन्ता.

न्तुद्धरन्तु सह पूर्वजान् ॥ निमर्ज्ज्यापि न गुक्लुन्ते, क्लीयाविद्वितासवनं । विश्वेश्वरमहापूजा, घण्टाकर्णानुं ष्णोनियः ॥ वीक्ष
क्षिपितवः काम्यं, घण्टाकर्णं महाबलं । दाता निलादकस्यापि, वैशोनः कापिजायते ॥ यद्दृश्या मूनयः काम्यं, घण्टाकर्णं महो
त्कटं । कृत्वा टककियाः प्रापा, प्यावीसिद्धिप्राकृव ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ घण्टाकर्णं गणेशानं, प्रयाणं च महोत्सवं । त्रिषु स्थानेषु
वद्धस्रामी लिमान्दालयन्सूरः ॥ उवाच वचमतस्य च हरः स्मित्वा पुनः पुनः ॥ महामोहनविद्यापि कालितीर्थ्यवेस्यर्ह ॥ पूजा कि
दः प्रणं सन्ति त्वां महामोहहाविनी । कार्णी स्थितिमिन जानन्ति, महामोहनुरूविधौ ॥ एष विद्यामयं सर्व्वान्, हरतीमा हविद्यानि ।
न्तिस मप्यिजानामि, कालित्वां मोहनी षषि ॥ तथापि युष विष्यामि यावन्मे क्षितपिक्षुः ॥ नायमाद्विवमतीह, क्रातिनः स्याधक
र्मणि ॥ नायमाद्वितनिःकार्या, कापि कार्यविचक्षणैः । यत्तिकूलपि विश्वयन, विधिस्मनुसन्तनायमानुं ॥ गीतापूजानु स्वर्गानु, संस्थाव
यित कापूणे । गतितत्यजनायापि, प्रक्रान्तव्यवहनायमो ॥ एकत्रहकिकार्यातिप्रतिकुल्या द्विधिर्व्वक्रा । एकत्र कारणीयाति, सत्यान्तव
रूपमायमानु ॥ देवपूर्वकर्तकर्म, कथ्यते नेत्यत्र पुनः ॥ तत्रिवाकारणं यत्नः, स्वयं कार्याविधिपत्थितम् ॥ आज्ञा नाथस्य कित्वेदैवा, दाक्षैर्न
रास्वयं विशेन्तु । हरुवकामायमालस्व, प्रविशेत्तेदवीन्दवी ॥ स्कन्द पुत्र्यमंसम्मर्थ्ये, ततो निश्चि न चित्रजितबं । पुनश्चप्रवर्याव... २१२

णान्यत्रऽऽमद्भावयात् ॥ श्रीमनन्दीनन्दिपदः कालपिङ्गलकुक्कुटाः अन्या ये न निवर्त्तन्ते. काश्यां जीवाम तायथा ॥ जनस्वनाम्नाः
लिङ्गानि. गन्तुं स्तुतुं हि कामया। प्रतिष्ठाप्यास्ति नो काश्यां. विश्वनिर्वाणजन्मनि ॥ श्रीमनन्दीश्वरे लिङ्गं दृष्ट्वानन्दवनपदी। श्रीम
ल्लाकपयानन्दं प्राप्नुयाद्भक्तिमान्नरः ॥ तद्दक्षविलोक्याथ. नन्दिषेणेश्वरं नरः ॥ आनन्दसनां संप्राप्य. उत्पन्नस्तु म पिङ्गी
न ॥ कालेश्वरं समालिङ्ग्य नयाः पन्निमालव। प्रणम्य कालपाशेन. नावाध्यते कदाचन ॥ पिङ्गलेश्वरमभ्यर्च्य. कालिमानुकि
ञ्चिद्दुःकचालक्षनुपिङ्गलङ्कानवः. पनतन्मयकीप्रजग्नु ॥ कुक्कुटेश्वरलिङ्गस्य. यत्र सङ्कित्वनन्दन। कुक्कुटाण्डकृतस्तत्र. नते ग
र्भवासभूः ॥ ॥स्कन्द उवाच॥ श्रीमनन्दिप्रकृतिषु. मूनपञ्चाहगणवर्षिष्। आनन्दकानने प्राप्य. स्कन्द पृष्टवान् नब्रवीन् ॥ किं
यं मम स्थानमभवेतस्य. दिमध्याप्नि मध्याज। ज्ञाननापाधिनाथ्याज. तत्र मिष्टकिमामकः ॥ प्रथमम्पूर्यविदलपू. मा यावीर्यं मदन्त्वपि। सू
कमल्लयविश्वस्मिन्नावाणस्याश्वर्यगयं सू ॥ कममायप्रवदिष्यामि. यान्मिसमस्त्वयपिप्रज्ञ्छे ॥ यतः सर्वसूज्ञान पू. तनायास्यामाद्वेप
नः ॥ सम्प्रधार्यं तिद्दुदय. दवदवनगूलिना। प्रविक्षप्रमथनात्रु. तनाणनवकुरुष्यी ॥ कुञ्जोदयामयूनाको ब्राह्मणोमेकर्णुत
वव। मायावलीसमाश्रिय. कागीप्रविविष्णुर्गणाः ॥ कत्वो यायान्नगर्नेभ्रु. दिवादासस्य यज्जुमायत्र कापिसमर्थ्यन. तदा कीव

संस्थितं॥ सूर्यवाध्वणगपीगः कन्तुष्यात्तु कर्म्मणा। संप्रक्षाल्यं मिमं वक्त्रं लिङ्गाराधनमुत्तमं॥ एकस्मिन्नपि सम्पूज्य लिङ्गे विधि
नात्र यसमर्च्चितं। कामरूपाकायवाधानं. गतं मा द्रप्रयत्नतः॥ नतु सर्वाणि तथा गन्धपुष्पदानतत्परे॰ तथा तुष्टोऽप्यनुपक्लिङ्गे
विधिनाग्निकवर्च्चितं॥ लिङ्गार्च्चनविधानज्ञ. लिङ्गार्च्चनरतस्सदा। स्वर्गे एव सविक्रयः सोऽक्षय्याद्विमानगः॥ नंगोशग
प्रदानत. तस्वर्ण्णगनदानतः॥ तत्फलं लक्षणपुंसि. यत्सर्वलिङ्गपूजनात्॥ सूर्यमधादिक्रियायोगे नैतत्फलमवाप्नुया
यत्फलं लभते मर्त्यो नित्यं लिङ्गप्रपूजनात्॥ स्नापयित्वा विधानेन यो लिङ्गं स्नपनादिकैः। त्रिः पिव त्रिविधयापं तत्सोक्ष

पिपुत्रान्स्यति॥ लिङ्गस्नपनवार्त्तैयः कुर्यान्मूर्त्ताभिषेचनं। गङ्गास्नानफलं तस्य जायते विपाप्मनः॥ लिङ्गं समर्च्चितं दृष्ट्वा-
यः कृत्वा यज्ञाग्निं सकृत्। सन्ध्याकाले जायते तस्य पुनर्ज्जन्म निबन्धनं॥ लिङ्गं यः स्नापयेत्कृत्वा यथाजन्म कनादद्यात्। मूर्त्त्यनं
नात्र सन्ध्यायां विशुद्धः स्वर्गमाप्नुवन्॥ विचार्य तिमालैः कान्ध्यां. स्वामिश्राकालपगान्तय। प्रतिष्ठितानि लिङ्गानि. महायानकृति
न्यपि॥ कुण्डादवन्धनी लिङ्गं. दक्षलोलार्कसन्निधौ। सर्व्वपापविनिर्म्मुक्तः शिवलोकमनीयत॥ कुण्डादवन्धनात्लिङ्गात्-
यमी व्यामपितात्र्वयि। मयूरवन्तमस्यार्च्चे. नराः सुकृतिनः॥ मयूरवन्तप्रतीच्याख्य. लिङ्गं वाणेश्वरं महत्। तस्य दर्शनमा

व्रतः सर्व्वपापेभ्यः प्रमुच्यते ॥ लोलार्क्कं नाम कालिङ्गमन्त्रर्गेदस्य पश्चिमं । दानवसमर्च्चि काश्यां न विघ्नैरभिभूयते ॥ लोलार्क्कं क्षे
त्रकं कस्य पञ्चक्रोशसमयपतिः । ज्ञानं च तेन जायते कपिदर्यान्तमन्त्रकृति ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ शिवे यत्स्वगन्धेभ्यः चतुर्व्वपिम
हृन्ववः ॥ महिमानं महान्तस्तु न तत्काश्याः परं वक्तुं क्षमः ॥ विष्णुर्व्वामायया विश्वं ब्रह्मा यत्र ययाखिलं । तत्त्वं मूर्त्तिमयी मम सा काशी वि
श्वैकमातृका ॥ सूर्यास्य सान्द्रसान्द्रानन्दपूर्णं क्षणं हवस्तु । सूर्याग्नी कस्य निधनं सर्व्वकाशीमुपासते ॥ महत्तादपि ना काश्यां रुय
यत्र मनागपि । पश्चात्तापं तु नित्यत्वं कृतां मकालपि विश्यति ॥ मन्त्रं मन्त्रतं यत्र विरूपि यत्र रूपवं । कोपीनं यत्र कौलाधी सा काशी का
यमीयते ॥ निर्व्वाणकमला यत्र नक्षत्रं नक्षमंडले । ब्राह्मण्यं पाकमथ्या चपीन यत्रान्त्य रूपवं ॥ मृतानां यत्र जन्तूनां निर्व्वाणपदमङ्कु
नी । काशी सोनापि नयमानसूपिण्डकोदयः स्मृताः ॥ यत्र काश्यां मृता यान्तु ब्रह्मनारायणादिभिः ॥ यत्र वद्धमूर्द्धाञ्जलिभिर्न्नमस्यता नि
यत्नतः ॥ यत्र काश्यां गवत्वपि जन्तुर्न्नो गुणविनीतुमग्नः । स्नानं स्तनं कर्ण्णं संस्पर्शं कर्पाम्यकृतमपि स्वयं ॥ यस्तु काशी निकाशीति चित्ते ज
पति पूज्यवान् । सपि सर्व्वपवित्रस्यः स्पपवित्रं परमं मतं ॥ यन काशी हृदि ध्यानं यन काशी कृत विना । यन्ना हृदि स न्यासं स्नाना
हृत विनं सदा ॥ काशी यः स्मरतो जन्तुः निर्व्विकल्पान वतसां । तमहं हृदये नित्यं धारयामि प्रयत्नतः ॥ स्वयं वस्तु मगकापिपासय

कार्थवाचिनी। स्यात् कमपि मूल्येन. वस्तु संकलनात् अवनु॥ काश्चाव यत्क्रियधीवा. स्याः पश्चात्त्वं विनिश्चयाः॥ जीवन्मूकाः स्तुतं क्रयाव
न्याः पूज्यास्त एव हि॥ एवं विमृश्य वचनः स्वाणूर्वा नाशयीस्तुत्सात्। गणानन्यान्यमाहूय. स्वाहिता। मूषां क्रियूर्वके॥ तावकर्वैः
समागतः. गच्छति स्व स्वमानसः॥ दिवादाशाव धावाश्या. स्वामपि स्वबगां पूर्वा॥ तिलपर्ण्णस्थूलकर्ण्णः क्रमिवस्तु यत्कामयः। स्वकर्णविन्द
तश्च्याग. कपर्द्दिनुपितलास्तकः॥ वीरकृद्र क्रिया नारवः. वस्तुम्यूरवनिकुम्भकः। पश्चात्स्वकाच्छूतान्तः. सान्द्रकमकलास्ति क्रिम्॥ विद्याधय्यमूरवा
स्तार. यान्तु सर्व्व पृथक् पृथक्। एतन्नाम मकाराणाः स्वामिरूकादरः ब्रताः॥ कृत्वा मायावकृविधावकृ पूपविवक्षाः॥ स्युर्निमषकृणा
स्तस्कूः स्वाणीणभक्तकी क्षिनः॥ स्युपविस्नातनक्रिडा. विद्याविनयशोधनाः॥ स्याः किमनदच्छास्नानं. निनिन्दूः स. ममीदृशा॥ ॥ २१८
गणा पूर्वकुः॥ धिगस्मात् स्वामिनानित्यं सेन सत्क्ता वनाम्यूकृः॥ मनूष्यमात्र मयाव. येनकेनवशीकृतं॥ वकृमानन दानेन. सत्कारेण
मदीयसा। कृतम्रसादनुग्रहेण पिङ्कस्तकार्य्यवश्चनात्॥ कापिनिर्ग्गरुविश्रीद. स्वामिकृत्यप्रमादिनी। स्युर्न्वैन भामयत्लोक. कर्वै
वास्मारु विद्यति॥ स्युकेन स्वामिकार्येणा. मदाजीवितधारिणां। सुकेत स्त्रियवकीनी. दृग्गेनिश्चयादं पदं॥ लब्ध सत्कावता नाश्वः. नक
नस्वामिकर्म्मणी। कुल्यानी स्त्रमिताजाश्वः कृस्तु वाः स्युर्म्भीनावथाः॥ स्युनिः यादितकार्यार्थी. यस्मर्द्धैव प्रयत्नवाक। स्युपतप्राः पूर्वाकृकैः

[illegible] ॥ [illegible] समुद्राणां [illegible] । [illegible] यथा स्वामिन् दृष्टं महान् ॥ [illegible]
[illegible] । तदर्थं [illegible] ॥ [illegible] यथाक्रमेण धनायुषी । सर्वोपाय
[illegible] गतिर्द्वादश [illegible] ॥ [illegible] आयुषी । [illegible] गतिर्द्वादश [illegible] ॥ स्वामिन् दृ
[illegible] ॥ [illegible] आयुषी । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible]

मी। कृमिवक्त्रेश्वरी लिङ्गं तथा लिङ्गस्य कामदं॥ स्नात्वा ध्यानकूपतीर्थेषु न पापेन लिप्यते। प्रकामयज्ञेश्वरं लिङ्गं दृष्ट्वान्यत्रापि पिपी
लिकनः॥ प्रकामयन मानन शिवलोकं व्रजेत् सुधीः॥ सूकारोश्वरनाम्नस्य पश्चाद्विकर्णवदननतः॥ यत्कर्णिकमयन्त्रे ध्रुवयन्नपू
नः क्वचित्। विघ्नरोगनस्यार्चर्चा रोगमवश्यं समीपतः॥ व्याघ्रेश्वरस्तु मयूरा. मार्कण्डविघ्नविनाशनं। स्कन्देशं ततः महालिङ्गं पित्रीश्व
रसमीपगे॥ विलोक्य पशुपतुं वनु का पि. नयापंद्याकृतं स्यादेन्॥ ॥इति श्रीस्कान्दपुराणे काशीखण्डे काशीवर्णने लिङ्गप्रादुर्भावो नाम
त्रिपञ्चाशत्तमोऽध्यायः॥५३॥ ॥स्कन्द उवाच॥ कुम्भसम्भव वक्ष्यामि गङ्गोत्त्ववडिशाकवान्। कपर्दीशस्य लिङ्गस्य महामा
हात्म्यमद्भुतं॥ कपर्दी नाम गणपः शम्भोरत्यन्तवल्लभः॥ पित्रीशादुत्तरे भागे लिङ्गं संस्थाप्य शाम्भवं॥ कुण्डं चक्रे खानित्वा तस्याग्रे वि
मलोदकसंज्ञकं। यस्य तोयस्य संस्पर्शात् विमलो जायते नरः॥ कथां ते कथयिष्यामि तत्र जातां पुरा युगे। यथा वृत्तं कुम्भयोने श्रु
णु त्वं कायसिद्धि॥ एकः पाशुपतः प्रोक्तो वाल्मीकिरिति विश्रुतः॥ तपश्चचार समुनिः कपर्दीशं समर्चयन्॥ एकदा स हिमर्त्तौ मा
र्गे मासि तपोधनः॥ स्नात्वा तत्र महातीर्थे सन्ध्यां कृत्वा विमलोदके॥ चकार तस्मात् स्नानं मायादमलमस्तकं। लिङ्गस्य दक्षिणे भागे कृत
सन्ध्याक्रिकक्रियः॥ न्यस्य मस्तकपांसुत्त्य. सन्ध्यां सन्ध्याक्रिकोऽस्मरन्। उपतस्थे पशुपतिं विधी. आयान्तं कपर्दिनं॥ कृत्वा सर्वं च मार्गे

२२३

ण. सत्रस्यामि प्रदक्षिणी। हूहूनृत्यथ हूहूनृत्यथ. हूहूनृत्यथ त्रिभुवनक्रोशं॥ प्रणवं पूवनः कृत्वा. अट्टादिहासमध्यतः॥ गीतमन्त्रिधायः
सानन्दं. सन्तर्पदस्मकान्वितं॥ सूक्ष्मकाये म्रौनाथापिशाचामण्डलसंयुतं। कृशाङ्गत्रुसतस्मीवड्डुपविश्वमह्यमपाः॥ सूद्राक्षीद्राः
कसंघातमनीवविकृताकृतिं। शुष्कशीर्षकपालाख्यं. निमग्नापिङ्गलावनी॥ नूकस्फुटितकेशाग्रं. महालम्बगिवाधरं। कृशीवविधि
दष्ट्रोष्ठं. शुष्कोष्ठमतिदन्तुरं॥ महाविशालमौलिश्च. प्राद्धोर्ध्वं नगियानूढं। प्रलम्बकर्णपालीकं. पिङ्गलीभ्रमग्रःरूषणी॥ प्रलम्बितल
लज्जिह्वं. मस्यूत्कटदन्तकाटिकं। स्थूलास्थिङ्डध्यसंस्कतं. दीर्घस्कन्धद्वयाक्रतं॥ निमग्नवक्षाकुक्षिकं. शुष्कह्रस्वतुङ्गहृदयं। विपुलाङ्गु
लिहस्ताग्र. नतपीतनखावलिं॥ विशुष्कपांशुलीकाष्ठं य.स्थूलम्नाटवत्वचं। कटीतटनविकटं. निर्मांसत्रिकबन्धनं॥ प्रलम्बस्फि
क्पुटपूतं. शुष्कमुष्कालयमहतं। दीर्घनिर्मांसलानूकं. स्थूलजानुस्फिकबन्धनं॥ शुष्कस्फिक्त्वर्मावष्टषश्च. शिराडनितविग्रहं। विट
कभीषणाकारं. कूनृजामसमतिलामसी॥ टावट्टमङ्गमाकारसमितियक्षललावनी। मूर्कीरुयानकमिवसर्वेयानिरुयप्रदं॥ दृष्ट्याक
म्पतीदक्षा. नमेत्रं तं वृद्धं नायशः॥ सूनिदीर्घाननं त्वंकः. ॐहिविर्यलपष्ववान्॥ कृतस्त्वमिहसंयाप्तः कस्मात्कमपितीदणी। सूनक्त
गधियाव्रतः. पक्षमिवदनिर्देयी॥ सूस्माकन्याप्यानायश्च. नरुयं त्वद्धिधान्मनाकृ। शिवनामममहाप्राणी. विरूपिकृतनवर्मणी॥ का

यस्मादाविनिमिमि.तद्रक्षःयोनिपूर्व्वकं।निगम्याद्याज्ञैःलिःप्राह.नैकपालन्त्याधनी॥ ॥चान्द्रायणव्रत॥मनूक्तौ।शौक्षियदिनं.स्न
वांस्नापयाममा।सूत्रकन्कनदावश्चिःशनूष्मावदितःक्षर्णं॥यतिस्थानाविधान्नास्किद्रगोगोदावरीतटे।तीर्थप्रतिष्ठितकृनूवि.स्नत्रायंव्रा
क्षणःस्त्रदें॥यनकर्म्मविपाकम.प्राकास्मिगतिमीद्देणी।मनूस्कुलमहापापेरुनूमायविवर्ज्जित॥गानांवकृततःकाल.स्नत्रमवयतामू
ना।कृषितस्नारुषार्केस्याग्णीततापयस्कृस्यव॥वर्षत्यपिमहामघश्लीवायावोर्द्धेवानिणी।प्रावक्तालनित्नवानि.किश्चिनूप्रावनणीमून॥
यद्वेश्चादकृदानाय.कृततीर्थयवियकृः।तञ्चुमीष्यानिमिस्कन्किस्नहादुःखनिवन्वनीं॥गतवकृतग्रकाल.मनूस्कुमोमूनमया।दक्षाव्रा
क्षणदायाद.एकदाकश्चिदागतः।सूर्योदयमनुप्राप्य.सन्ध्याविधिविवर्जितः।कृत्वामूत्रपुरीषन्तुशौचाचमनवर्जितः।मूककक्कम
शौवयः.सन्ध्याकालविवर्जितैः।तन्दृष्ट्वातक्षीवयदृंसक्रान्काकागलिष्पया॥सद्विजामन्दसग्यान्न.कातविद्वनिजासदृ।सूर्यलाग्नतः
संप्राप्तःपूर्वीपूष्यामिमामून॥सूनःपूनप्रतिष्ठाकृतु.मद्विजामूनिस्तक्रूम।तक्षीलीद्वदिर्हन.स्त्रदृंपापेःसमक्षणानृ॥यवगोनास्कि
वास्माकं.त्रमानान्कपस्मान्निध्वे।मदृताम्यातकानायः.वावागस्मींगिवाक्कुया॥सूयापितानिपापानिरुद्धद्वि.निर्ग्नेमक्कुया।वद्वितवद्विनि
ष्ठन्कि.पीमाप्रयमस्माप्पयानृ॥सूयश्वावापवश्वावा.पवद्विर्निर्ग्नेमिष्पति।तञ्चुयाणयःस्कितास्मावै.यावदप्रतथायन॥नायापिस्व

२१३

हिम्नेक्ष, न्नायायाशाप्रयाति नः ॥ ०० ह्यास्मदनिवाधवा, स्मशायाशनियन्त्रिकाः ॥ क्षितिं यद्दवनेवच्छि, तपस्विस्कन्निशमयाः सूतीव
साविकल्याण, मिमिमन्यपून वदि ॥ स्कन्द श्रयाणं प्रमिदिनैप्रयामः ऋधिमावयं । स्माराव काम्ययाक्षापि, पर्वकिंनोविदा प्राप्तः ॥ सन्निय
र्वैत्र रूलिनः यादयाः ष्वप्रतिकाननं । ऊलाशयाभ्यस्वक्षपः सन्निरूम्यी पष्टपष्ठ ॥ सूत्यान्यपिवरुक्षालि सर्वेषी सूलहान्यह्ला,
।याना न्यपिपि क्षित्रालि सन्निरूयाँ सिसर्वेशआयवस्मात् जनान्यव, दूलँदूव त्रुऊ स्मात्लाप्टैवादर्थे कमायाम दुष्कार्यटिकेमूनः ॥ त
स्यान्तिकमर्द्धप्राप्तः कूधयापविपीत्तिनः ॥ प्रप्रस्करक्षयाम्नोन, मिमिमत्वात्वयान्विमः ॥ यावद्रूजन्तुउत्पलामि, तावद्धदनीवृजाम् ।
शिवनामपवित्राग्नि, निर्वाणादिप्रदायिनी ॥ शिवनामस्मरणतो, मदीयमपियातकं । मन्येरूपक्षणस्मनः प्रवलीलब्धवानदः ॥ सीमा
र्थेऽप्यपमेन्तोऽहं, यस्याददम्नोववीक्षणः ॥ शिवनामग्रहणीयमा, क्षान्त पश्यययमापियतु ॥ सूक्ष्मर्येदस्यपीमाने, याक्षस्कनसक्षापूना ।
सवकार्येटिकामध्ये प्रविश्यादमिदस्क्षिनः ॥ स्मस्मानेवक्रमन्यदः, त्वं विलोक्य पूनामून । मामूद्धवक्रपालात्वं, यानवस्मात्सूदापूणाम् ॥
००लिप्रनववः गृहत्वा, सक्रपालस्क्षाधनः ॥ मनसाचिन्तयामास, प्रिक्षिस्रार्थेशमान्नयान् ॥ सादवक्षवयस्मार्वे, पस्तुपक्षिमनः
दयम सत्वधन्यस्मीयाव, यः पता र्थेयन्तः सदा ॥ तपसायनिऊनादः प्रनमनमयातुवे । ममेवशवश्याप्कमूद्धविष्यामासीशगये ॥ विम

व्यानिसर्वे विरूपिंगावैयादयक्रमशः विमलादयवसर्ष्मिन् स्नाद्भिवयायनृक्रम ॥ पिंगाक्षव पिङ्गावर्त्ती. गीर्थस्यास्यप्रकावकः क प
द्दीं ग कर्णादय. कर्णा मृदीर्ण विनस्थति ॥ श्रुत्वमिस मूनर्वाक्षी. पुनः प्यादयण्म्यर्ने । प्रामा नश्री नमः नसीय वद्धकवर्षपूर्ने ॥ यानीयी
यातुम पिना. लक्ष्यीमू नि स्मक्रमः । स्नान स्याकाकथ नाथ. वक्ष्यपूर्ले लदवगः ॥ यान स्या स्याक्र कावाको ज्ञलस्य र्भोपदूर्ल्लेक्रः ॥ ङ्
नि ग्रवाक माकर्णे. सदृग्यानिमान रूणु ॥ ङ वायवनपस्वीनं. अग दूवव णं क्रमशः ग्रहो धमीं विरूपिनेत्वं. तलाट रूल कंकूवू ॥ सूक्ष्म
द्विरूनिमदात्यानृग्रनः कोपिन कूरविमृ । वार्धकवा पिकस्यापि. मडायानकिनायाद्धा ॥ ज्ञाली विरूपिधवल. विला कृयम कि कवा.
म या पिना पिपला यक्षमाः याघुयनास्कंन ॥ जूस्किप्यज्ञाक्षिनंदप्ना. यथयान्कोउलाण यी । दूवयन्कि नथारुस्म. ज्ञाला क्रयमक्षिक २१७
वाः ॥ करुस्मिन नूजाद्दी. शिवमन्त्रेर्न्वा क्रमः । नाप सर्पन्कि नियमः. मापिढ़ि श्राः यमन्कनथा रुक्ष्मा विरु र्कियारुस्म. शिवमन्त्रपविसि
तं । ज्ञालवक्षवियिदामूलं. नमंढ़ि यन्कि ढ़ि सकाः ॥ सर्वस्यादूष्ट सत्वस्या. यमावक्षदरू र्न्निर्णी । वक्षद मान नः प्रोका. विरूनिरूनिकय
नः ॥ ज्ञा यनारुत्वेना रूस्म. यीगुः यींगुत्व दायनः ॥ याया नींकालनानृक्षावा. वृधेवननिवृक्षम ॥ ग्रहो त्वाधावमध्या त्मरुः स्मयुग्र न कायपे
यनु । साप्याटवानृ समादाय. ज्ञालटंगेक्रन्यावगयनु ॥ विरूपि धावर्दी वक्ष. पिङ्गादैउलदवगः ॥ उला वग्गारुनयवे. वावयी वक्षिव

न्ते ॥ स्नात्वा यो स्नाय निर्गच्छेत् यावत्स्मात्कुलान्वयाः । तावत्तु ष्ठेऽश्वमगमत् दिव्यानन्दकमवाप्य च ॥ दिव्यमाल्याम्बरधरो दिव्यगन्धा-
नुलेपनः । दिव्ययानं समारूढः सूर्यप्रकाशपावनं ॥ गन्धर्वान्नगणान्त सकषस्त्रीपुरस्कृतः । भ्राज्ञेऽप्सरोवाररूपवन् मा विमानस्थि-
तोऽनघ ॥ तस्मात्कदर्थयानित्वादनीवपिनिन्दिताम् । सूर्यतीर्थस्य माहात्म्यात् दिव्यानन्दमवाप्नुयात् ॥ पिङ्गलेश्वरमाहात्म्ये तीर्थे . तदा नरस्य मर्द्द-
मून । वाराणस्यां पवित्राणि . मगमस्य सर्वपापहरम् ॥ गृह्णाध्यायमिमं पूर्णं . नयानियतमानसः । कृतेऽप्युपिते पिङ्गलेश्व . कदाचिन्न फिरूयत ॥
वालयवाकिरूतामी . वातानीगक्तिकावती । पठनीयं प्रयत्नेन सदाख्यानमिदं पदं ॥ ऽः द . माख्यानमाकर्ण्य . गच्छन्ध्यानकर्तिनरः । वीरवाप्नु-
पिङ्गलेश्वरो . नाकिरूपनकूपविम् ॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणेऽवन्तीखण्डे पिङ्गलेश्वरमाहात्म्यवर्णनं नाम चतुःपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५४ ॥
१ श्रीमहादेव उवाच ॥ शृणु प्रियगङ्गास्कन्द . कान्यां लिङ्गानि वक्ष्ये । तांश्च तव कथयिष्यामि . कृष्णयानेन मया । तन्नेन पिङ्गलाक्षः . पिङ्गलाक्ष-
णयैक्षितं । लिङ्गयमितिष्ठितं गङ्गा । कपर्दीगादुदद्धिभि ॥ तस्य दर्शनमात्रेण . पापानि नाशयन्ति च । वीरभद्रो महावीरो . दददवस्यशूलिनः ॥
वीरभद्रश्च वै लिङ्गं . ध्यायदया पिनिश्चलः । तस्य दर्शनः पूर्यां . वीरयिद्धि प्रजायते ॥ अविमुक्तश्च यत्नात् . वीरभद्रश्च यन्नवः । यमर्च्य
नवन्तोऽप्यङ्गं . कदाचिदपि नाप्नुयात् ॥ वीरभद्रः स्वयं साक्षात् . यानुमूर्त्तिर्धरामृत । संसारद्विघ्नसंपात . अविमुक्तनिषेवितैः ॥ रुद्रयासरुद्राः

स्याच्च. सार्य्यप्राप्तुकृतायुषं । वांदकृद्देन वास्यर्व्वं काशीवासफलं लभेत् ॥ किरातेन किरातेशं. लिङ्गं काश्यां प्रतिष्ठितं । केदाराद्दक्षिणे भागे,
रक्षकानाम कृतप्रदं ॥ चतुर्म्मुखेनागण्यश्रीमान् वृद्धकालेशसन्निधौ । चतुर्म्मुखेश्वरं लिङ्गं. ध्यायेद्दृष्ट्वापि निर्म्मलः ॥ रकाश्चतुर्म्मुखेश
स्य. चतुराननवद्दिवि । पूजकास्तु नवर्षं यान्तेः सर्व्वकामसमन्विताः ॥ निकुम्भेश्वरमालोक्य. निकुम्भगणपूजितं । पूजयित्वाव्रजन्यामं. का
र्य्यसिद्धिमवाप्नुयात् ॥ यच्चरक्षीमहालिङ्गं. महादेवस्य दक्षिणे । यमस्पर्शनवः काश्यां. जातिस्मृतिमवाप्नुयात् ॥ ज्ञानकृतेश्वरं लिङ्गं. ज्ञान
रूढगणार्च्चितं । सूक्ष्मरूपेण वेदापि. स्नात्वा शिवपुरं व्रजेत् ॥ ज्ञानकृतेश्वरं लिङ्गं. यैः काश्यां न विलोकितं । ज्ञानरूपः पिपासेच्. व
नपितृवन्द्धमाः ॥ गङ्गायां न प्राप्तायतेन. लिङ्गं प्राकेश्वरं परं । शिलावनपूर्व्वभागे. गीतवाद्यादिकं कृतं ॥ तस्य लिङ्गस्य पञ्चकाः स्युश्च
दावपानतः ॥ प्राकृतबन्धज्ञायन्ते. नात्र कार्य्या विचारणा ॥ कुमनूनामगणः काश्यां मुक्तिधरः स्वयं । विश्वेश्वरं सर्व्वगं. ध्यायेद्दृष्ट्वापि नि
श्चरः ॥ कुमकं पूजयन्यस्तु वाराणस्यां महागणं । विघ्नास्तस्य प्रलीयन्ते. कुमंस्याच्च पदे पदे ॥ दक्षिणेच्छुर्न्नायस्तु. तस्यागमनकाम्यया ।
कुमकं पूजनीयात्. कुमप्यस्तु सम्प्रव्रजेत् ॥ लाङ्गलीश्वरमालोक्य. लिङ्गं लाङ्गलिनार्च्चितं । विश्वेशाद्दक्षिणे भागे. नतवाबाणसारुवम् ॥
लाङ्गलीशं समभ्यर्च्य पूजयेल्लाङ्गलदानजं । फलं प्राप्नोत्यविकलं. सर्व्वसम्पत्करं परं ॥ विद्याधरेश्वरमालोक्य. विद्याधरगणपूजितं । सर्व्वोपरा

२१८

धयूकापि नापनाश्मितिकूत्र विष्णु ॥ दिने दिने यत्नाद्ध्येयः क्रियत काशिवासिभिः ॥ स याति यं सकर्षयिष्यं. विनाध्यानं यमर्च्चनात् ॥ निर्व्वाणपदं तु या
न्तेषु. विनाध्यानं प्रयत्नतः ॥ नत्वा सर्व्वापराधेभ्यो मुच्यते नात्र संशयः ॥ मयूखश्च महालिङ्गं. मयूखाख्यगभस्ति ॥ विनं । यस्मिन्साक्षिमूर्त्तिलिङ्गं.
दृष्ट्वा पापैः प्रमुच्यते ॥ स्नात्वा पिलिप्पिलातीर्थे. सूमूखङ्गं विलोकयेत् । सदैव सूमूखं पश्येत्. कर्म्मनाशनं दूर्मूखं ॥ खखोल्कारिनाम्निं तं लिङ्गमा
खारीश्वरसंज्ञितं । दृष्ट्वा खखोल्कनाम्नाख्यं. सर्व्वपापैः प्रमुच्यते ॥ उत्तरे विष्णुकाङ्क्षा चतुर्द्दश्यां. पञ्चदश्यामथापि वा । कृत्वा सामान्यतो यात्रां. मन
नाक्षायतनतः ॥ ॥स्कन्द उवाच॥ मूलगभ्वपूर्व्वेण मू. वाराणस्याङ्गमष्टिमि । स्वनाम्ना स्थापितानि लिङ्गानि. विघ्नेशपतिसुदृश्य ॥ विघ्नेशाख्य
कथास्वरुक्. पुनः काशीयवरूय । कम्बादिनं प्रदत्स्याय. निर्वृ. मिंयतमीरुज ॥ याशिन्या स्फिम्मतुर्व्वेधाः. गङ्कूकर्ण्णमूखाग्नाः ॥ व्याघ्रप्रयुत्ना
ताः काश्याः स्थिन्दूर्गाः स्वयम्भुवः ॥ कुर्व्वीं काश्यां प्रवक्ष्यामि. तत्र विघ्नामनापदं । तस्यां विनिर्म्मानाम्नि. दीर्घप्रमोक्षविधामितं ॥ तस्मादियं स्थिः
तिः काश्यां. लिङ्गान्यत्र महात्मनो । त एव ममलिङ्गानि. ऊङ्गमानि न संशयः ॥ स्थावराजङ्गमाः काश्यां. सर्व्व न तत्सत्व न नाशः सर्व्वमेव लिङ्गाः
नि. तस्य कृत्स्ना कृदूर्ल्लियः ॥ वाविवानागसीयसी. कुक्तो वेश्वैश्वरीकथा । ते तु काशिलिङ्गानि यत्नाच्च सर्व्वान्या कुर्यथा ॥ वाराणसी यीतिकाशी ति
कृत्रावासङ्ङ निकृष्ट । मूखाधिनिर्गतं यस्यां. तथा नत्प्रदवय्य ॥ आनन्दकाननं प्राया. यतिनानन्दरूपिणी । रुद्रावासं दापिवासेदृक्ति. निर्वानन्दा

ऽसदात्रया॥ सूर्येव वस्तुमवर्णी. वटुकालान्तरपिवा। कलिकालभियौ यूयौ. काशी व्याख्यानकर्द्धिविन्॥ सूचध्वे शाविलाकावा. रुविश्वम्भिय
दपद। सत्सङ्गानिलयं काशी. तस्य उन्तिकृतमर्यानावदी विघ्नसह्यालिया र व्यातिपदपदा। काश्यां नान्यत्र निर्विघ्नं. वाऽद्राक्षमपि
क्तिविन्॥ कियन्ति मम संज्ञाख्याः सन्ति लक्ष्याः पदपदे। यवस्मिन्निवसन्सूरवा. कसूतानात्र काशिका॥ विश्वनाथास्कन्दनाथः काशिका मुक्ति
कालिका। सूधानवज्ञास्वर्गेऽज्ञा. नमी किन्नयपरकृमि॥ पवस्काश्यांपविमिता. मनूनधापूर्वा मम। रुविच्छिन्नयमाणर्द्धि रुक्ति निर्वाणकारणी.
॥ संसारसारखिन्नानां यातायातकृतां सदा। एकैव मम पूर्वा काशी. कर्वविश्राममरूपिवा॥ मत्तपःकल्पवल्लीनी. मनोरथफलैर्वली फलिनः
कालिकाख्यायै. संस्यानाप्वङ्गमी सदा॥ वक्रवर्त्मविटङ्कर्त्री. विच्छिन्नसर्व्वपापदं तु। काशी निर्म्माणताकस्य. ममगूलाख्वदञ्जुवतु॥ निर्वाणलक्ष्मी
रपूज्याः पवित्रास्वन्तिलीलया। नित्यं कृतसुरवयास्ये. काशी व्याख्याननैर्न्नकिः॥ ममानन्दवनं यतो. नित्यं कृतवनीकयः माकुलक्ष्मीरूर्ली
न्यत्र. सूस्वादूनिलकृत्तिगा॥ निर्म्मसैवापि निर्मोदं. यामामपिविमोहयन्ती। कैन्नेयं स्मरणीयायां. काशी विश्वविमोहिनी॥ नामापि मधुरं य
स्याः पवानन्दयकाशकी। काश्याः काशीति काशीति. सोकैः पुण्यैर्न्नेऽउच्यत॥ काशी नाम सुधापाने यकृच्छक्तिनिवर्त्तकी। नपीवर्त्मरुलव
व. सुधावदसुधामयं॥ ममनाथ हि तस्यापि. ममसर्वात्मनाधवं। न एव मामकालोकर्य काशी नाम जापकाः॥ नरुस्यमितितिक्षायवा

२१९

वाणस्यां गङ्गान्द्रवेः ॥ यत्र कृत्यापि नात्रापि स्थितं नत्रैव नान्यथा ॥ स्नात्वा यथानाम्नायापिन्याः सर्वविः स्पति नाम दः ॥ गङ्गा मीपापि स्फुः
कथञ्चिच्च पुनन्त्यतः ॥ सुतीव कर्त्र संज्ञातं. काश्यां च्चिच्च स्मृतं प्रति । एकापि जन्म्यप्रद्व. द्राक्ष्यवा यज्ञेन न स्यात ॥ लब्ध्वा प्रवणा स्नावकः स्स
र्वमत्स्य पूपिनः ॥ यति प्यन्के तना वन्ध्यं सदा गमनं कृतव ॥ सून्यान पियस याति. मत्योर्द्ध्व पवि वर्जितः ॥ यत्र नत्र स्थिताः ॥ श्रेष्ठा. सूपिन्
का स्याद्यतः ॥ विवार्यनिमकादवः ॥ समाकूयगज्ञाननी याहि लोक्यथयिल्व निगकृकाशी मितः सूत ॥ नत्र स्थित्वापि यं सिद्धो यतः ॥ स
सस्थितागते ॥ निर्विघ्नं कूनू वास्माकं. नयविघ्नं समावर ॥ सूधायगायनेमूर्द्धि गङ्गाधीश्वोथधूर्जटेः ॥ यत्र स्थित्वा विनः काशी. स्थितिस्थि
ः स्थितिर्द्दनव ॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे काशीवर्णने ज्ञानवापीप्रशंसानाम त्रयस्त्रिंशत्तमोध्यायः ॥ ३३ ॥ ॥ स्कन्द
उवाच ॥ सूपेशाक्ष्मी समादाय. गजवक्त्रस्य तस्थिवान् । गक्षाः काश्यामामायाद्यं. विकृयन्मन्दनाद्रितः ॥ याप्य वावाशपानदूर्ध्व. मारवृत्स्य
नमोविष्णुः ॥ वाजदर्वी मूर्त्तिमालक्ष्य. याविशकृकूनेस्कन्दः ॥ नकृत्याः कारुत्वा व द्रव्यस्य वनाधयः ॥ ववार मध्येनगरी. योवाशं प्राप्ति
मावहत् ॥ स्वयमवनिशाकाले. स्वप्नसन्दर्शयन्नृणां । प्रानस्त्रेषां दृढाज्ञत्वा. तेषां च किंवलावलं ॥ तत्र स्थित्वा यथा तोयं तेषु स्वप्नविधः
स्थितं । तत्त्वको वृद्धलालान्. तद्ववकथयाम्यहं ॥ सूत्यापाकरनावासी. दुर्ययाम मनाकदः ॥ सूदर्शितरवकवान्. मकून्मकूस्कन्दज्ञतः ॥

नदम्बूपिङ्किलपङ्क. मप्नोमप्नोसिक्तुक्रिश्चः दूःस्वप्नस्यास्यवमदान्विपाकान्तिकययदः॥ काषायवसनामुण्डःश्यस्कृतकवमापि
यःपवितायन्महानयड्रुनयिघ्यमिद्याचूर्णी॥ वातीसूर्यपज्ञाटष्ठा. महानिरूकवात्रुर्वं। न्नेन्द्रैधनुर्द्वग्रीवाती. यदालाकिननक्रूरै॥
यूताग्यांववित्राणव्य. ग्रयगंग्राम्बिगीनतुं। पातयामासरूपञ्च. गड्राघ्नकयसूबकं॥ यूगपतकंतुयूगलो. युध्यमानेयवस्यनी। यदट
र्शिननरुद्र. नाष्ठरूज्ञायकवलं॥ विगीर्येनूकगदगनं. नीयमानवटदक्षिणे। स्मत्मानेवत्स्यगज्रान्दा. ऋकूदुम्बस्यापिमीयदं॥ स्या
सादध्वउरूज्ञाय. स्त्रयंक्तननिश्राकय। वासरूयकं विध्रि सहात्वानायनिष्किं॥ नगवीम्ला विनास्वप्ना. नयज्ञेःज्ञावनीवध.
ःपष्ठेस्त्रिवकुनेःगष्ठे महागकापूर्वाकर्षी॥ स्वप्नवानवयानन. यत्रमूरासिदक्षिणे। स्नूनस्त्रयैत्रेनापायःपूर्वस्याप्नेमहा
मन॥ नूदनीयात्वयाटष्ठा. मक्रिनेकानिग्रास्यय। मूककंगीविवसना. यानावाग्रावहावाला॥ दवालयस्यकलण्डो. यस्त्रयावाक्षिण
ःयतनू। दिनेःकमिययोवव. वास्करंग्नेकविष्यामि॥ पूर्वीयविवनास्वप्न. मनयूथेःयमन्ननगग्रानूयमानेवस्यर्थ. मायनेवाज्रूनीक
वनू॥ स्मानापियूकरूष्ठार्घेःपूर्वीमूपविवापिक्रिःमूर्च्यतस्याक्रिगंकिघिः क्रुवमत्रनिदापिनी॥ स्वप्नायोमानिमिवक्लूनू. यंगनूयंग
निनत्वनःवक्रनूश्चाटयंवक्रु. सविष्णगःपूर्वोकसःकाषायिःस्यूवमावादी. त्रुदवायंप्रदर्शयनू। एकवाणिस्किनाःण्णोपि. लिमर्त्तो

मानन्दोत्कृताः॥ यायंधूमयन्त्राध्यान्त्रि.कृत्वासर्वकार्येमङ्गली।प्रयाणःयथ्विमामाङ्गीं.सनात्मयश्चिमात्यनः॥सूर्यीवायुगतामन्द्धःपूर्णन्त्वं
क्राध्वसीक्तिनः॥यायंघ्नसमापूका.नयूकायमिलध्यानं॥वामीयागवासर्वयायं.रूकमाःयमयश्चन।कामीजनयत्नाव.स्वदामपिः
पूजोकसः॥उदीच्यान्दक्षिणाश्यायां.ययमूल्काध्यविंशतो ना॥विलीनावविपश्यव.सनिर्वानतन्नसाङ्गुना॥उन्मूलितामहामूल.मन्दानि
लवयसयः॥वत्ववेस्पद्धाथ.महात्यानंस्यणंयति॥सूर्योदयमनुप्राप्य.प्राच्यांगुह्यकमनुपति।कवटावाषठीत्यप.कटूकेठरुयप
दः॥मध्येविपतियन्नूर्द्ध.कोटिच्चावस्थावापिलो।मृत्येमनयमीयामी.योवाशांपूवनाक्षिणी॥नयालञ्जालमूकूली.वीक्षनयकून
त्यदश्महाकालरूपंमन्त्र.याकालापिपूजोकयां॥याघ्रयंजनसित्वनि.कश्चिदुश्चाटिनाःयूवः॥मनविघ्नकनाःयोयाः.कपःक्षिजनू
पिना॥सूथमध्येवत्वार्थय.प्रतिष्यनिजमायया।दक्षार्थेनवकथय.स्त्रीणाम्विग्रहरूपरूपा॥नवपूज्याःस्यांजक्त.सर्वानंशुनलक्ष
णो।नध्वकस्तुवत्यानूदा.वायासायथितामृ.नः॥सूक्ष्मवत्नाविये कन्या.जनयिष्यामिलोकानां।एषाक्षिदुर्गापूर्वं.यास्यतंसूरूणा
रुवनृ॥सूक्ष्मक्षिव्याक्षावाक्षीनामस्यन्तमितवन्त्रका।मूकालीकनिवनस्येवाक्षादलानिजोवयः॥पयरशानिदिनान्यव.जमानानीयहा
केन।सूक्ष्मेवाक्षाप्रसादन.यमीयाठुमूढोविनी॥इतिदक्षार्थकथनेवाक्षीमान्याहवक्षिजः।वर्णयन्तिवनावाक्षः.पवाक्षपितुल्यान्न

कृतन्॥ सुकायाद्यन्तो विप्रः सर्वज्ञानिविचक्षणः॥ सुशीलश्च स्वरूपश्च सत्यवाग्मितभाषिणः॥ अलोलुपश्च दान्तश्च सदाचारा
जितेन्द्रियः॥ अपि स्वल्पेन सन्तुष्टः प्रियदर्शनवाक्पटुः॥ जितक्रोधश्च प्रसन्नास्य स्मितपूर्ववदवाचकः॥ कृतज्ञः श्रीमान् सुमुखः पवि
वादपवाक्पटुः॥ पूज्यापदक्षापूज्यमा सर्वज्ञतपतां वरः॥ गुरुविः गुरुविवक्षित्रश्च गुरुभिस्म निविणवदः॥ धीवरः युन्मेनिदास्रसङ्कः
ः सर्वदेवसर्वस्य मनः॥ कलाकलापकुशला ज्ञानिः स्मृतिविदुरमः॥ अकुलीना कुपश्चात् ज्ञाकानिर्मलवासमः॥ कव्यादिगुणय
मान्तःकोपिकोपितदम्भतः॥ कामक्रोधयामे वर्ज्ज्य परपदा। कालं विनादयन्निस्म अन्तः पूर्ववयाः स्त्रियः॥ एकदाव सर्व
याप्य दिवादासस्याप्तुरुः॥ वाक्षी लीलावती नाम वाक्षेत्रे विनोदयन्॥ ताउनदृष्ट्वा गुरोर्देवा ब्राह्मणः सुविचक्षणः॥ एकाकिस्त्रिय २२१
रुद्वृष्ट्वा मूर्खोद्वचक्षनिधिः पतः॥ वाक्षी वाक्षाक्षमानुक्ता सर्वांग्यक्षविलक्षणी। ज्ञानिनाय वदंश्रियं ब्राह्मणउवाच॥ ताउ
पिदूनादयान्के गैविलाक्षमदास्त्रजी। यज्ञाक्षमित्रेहामरत उवर्षमिवदनूहृदि॥ पदेद्वेनेपमिता कुमारपुत्र नसन्तति॥ वक्तुनिग
मज्ञानिनः सनमार्गीर्निर्दयन्॥ कामयन्नामावाक्षाय सादवन्दकमायनी। सउ पवकुणलीयकः पवाक्षाभनरूपतिः॥ पवस्वर्धकुण
लिनी कुणलीवकथाम्म। प्रज्ञलवासीसन्तुष्टे दिउवर्णक्षमारुती॥ कथावसानवाक्षाथ नेद्धविपसउपिउः॥ लब्धमानमदापूजा

स्वस्वमात्रमसमाविशन्तु ॥ गन्धस्वाग्रमविप्र, दिवोदासानन्दनः ॥ लीलावत्याः पूर्वदिर्प्र, वर्ग्ग्यामायस्वविगः ॥ मत्कादं विमका त्र्या
ञ, लीलावतिसुनालय। यथागंसिव सांप्रिय, स्मृता। प्रसुखावरू यः॥ कूनी नैव क्रियकर्त्ती, वर्त्तमान मवक्रिवा। प्रस्वः प्राम वाङ्मय,
नविघ्नं किंचिंदवदे ॥ मकाविरुवयंशोव, मेदाकालेनन कथा। व्यूस्रायीयनपावाणी, यानवन्धनवाद्विरुं॥ सनूक्लयनं द्विरुं, न र्ध्यो
दकूला दिप्रयाननः ॥ प्रकानेनं द्विरुं वाजा, ययुक्तु निरुहनूस्क्रितिं ॥ ॥ प्रथमवार ॥ द्विरुवर्थाह्नवानकः प्रमिहानातिनिध्वेमी
यथ नत्ववनीमधी, न्नेनथान्यस्यममतिः ॥ दृष्ट्वा त्वान्नुमदाप्राङ्क, णान्यैदान्त्यानिधि। किंचिन्नयुक्तमनाविप्र, तदाख्याक्रियथार्थवि
त्॥ गायितयोमयाय, थो, नयथान्येस्तु पार्थिवः॥ यावद्भूमिर्मयारक्षा, दिवोदास! सूनकथा॥ निर्ज्ञानयस्त्वाय पिर्दं, याति द्विवमन्द्विमः!
विनिर्जित्य दंड द्भूस्मान्नप्रजाय पविपालिता॥ द्विरुपादार्ध्वलानकिंचिन्नु, सुकृतन्ह क्षिनापदं। कृतनापविकल्पेन, कपितन दकि
मम॥ निर्विघ्नमिवमयन, साम्प्रतं सर्व्वकर्म्मसु। विवाम्यो यस्तुनादकी, मतत्याख्याक्रियक्रमः॥ ॥ द्वितीयवार ॥ कूरिस्वल्पनतं
कर्यं यद्रु वड्रुरुजा मिरु। नुकानन्नत्वयदरून, वकार्यं स्थधियायदा॥ सूमात्यनाथायदत्त्न, नवकर्यंनु, पायनः॥ मदायमानकीलं
न, स्वाकमपायप्रकिंवदन॥ यद्भ्वेत्सर्वयायाव, मानवकूदूयेंणयम्। मनु दशतयागाकोवे, मनानिर्वदकायसी॥ गन्दूयारुन्मदावू

ऽहं. यथार्थं प्रब्रवीम्यहं । त्रिकालज्ञास्त्रिभूतासि. ज्ञानवानसि सर्वतः॥ पूज्यश्च नयेन सावृद्धा समान्तो क्रियया क्रवान्! सून्यस्तथाम
वावत्यौ. त्रिदशेश्वोपितेव हि ॥ स्वधिया त्वां सुन्नमन्तो. प्रसादनस्तु धाकती । न ज्ञश्याम्भिकृ वानर्कोऽप्युपमाय नाशुशुक्ष्णि ॥ प्रकृष्टः
नावलमासि. शीघ्रस्थिरा यमर्थे श्रेष्ठः॥ स्यनरुकृवान्तज्ञा. निर्मित्ति स्वीवन्धाङ्गे ॥ दूष्ट पाणपना पाङ्गी. यमानि यमनयमी । स्तुन्द्रत्व
नमरुत्ज्ञासि कृमयात्वमपिकृमा ॥ मर्यादयाकृवान द्वि. मंड त्व हि मदान सि । ज्ञान्नैर्वावाङ्गती व्याधि. वाक्यन मनूनाय मः॥ यन्यापद्कर्मी
त्युदवन्. यविनानाज्ञनायवन् । सर्वेषामवज्ञत्नी. काणावस्नानित्रदः॥ वृद्धवर्द्धिन्नावनूयण. पालननवस्तुज्ञः॥ विधिवर्त्ती विश्वनाः
सि. ज्ञावनीतमूरवामूज्ञः॥ त्वत्याति पद्म कमला. त्वत्क्रोधक्षिकृत्लाकृल्लः॥ सूमृतीतवबागोव. त्वकृज्ञावल्मिनीसूनी ॥ नक्विंयतूत्वपिकृ
ज्ञाती. सर्वदवमयज्ञन । तस्माकृवशुकादक्षी. मयाज्ञाना क्षितत्वमः॥ ज्ञायस्यायदिनाकृपवाह्न श्रीसादगेकृनि ङदीच्याः कल्वि
सानत्य. कृवैत्वा मूपदस्कृनि ॥ तस्यावाक्ये त्वयाना ज्ञनू. वार्केथमविवाविनी । ननस्कृदृतक्षिर्भ सर्वे. सस्यत्यवमकामन ॥ स्तु स्युक्तापस्कृमाज्ञा
नै. लज्ञानूक्षा द्विज्ञाकृमः॥ विवगस्वाग्रमेशुक्ता नु. पापान्वर्यैवानकृनू ॥ स्तुत्के विश्वद्भवतासर्वी. पूनी स्वात्मवशीकृता । सपीवायावता
धाव. सविक्ष्मानिज्ञमायया ॥ कृतकृत्यमिवात्मानं. ततामत्वा य विष्णु ज्ञितू । विधायवद्कृ अत्मानं कान्थ्यं क्षिनिमवापद ॥ यदानसद्विवादाय.

२२२

ऽप्रागतान्कुम्भसम्भव। सदा मलं निरस्यन्तं. मलं स्वस्य गणाधिपः॥ दिवोदासे नृपपतौ. विष्णुनाच्चाटिते सति। पुनर्न्निर्वाणकायार्थं.
नगर्यां विश्वकर्म्मणा॥ स्वयमागत्य देवेन. मन्दरात्सुन्दरीपुरी। वाराणसी प्रथमतः प्रस्तुता गणनायक॥ ॥अगस्त्य उवाच॥ कथं
स्तुतो गणपतिर्द्देवदेवेन त्रिपुरजित्। कथं चैव ढुण्ढात्मानं. सर्वकाम विनायकः॥ कानकानि पदेनाम्ना. काशिपुर्यां व्यवस्थितः॥ ॐ प्रिय
वैसमासेन. कथयस्व षडानन॥ इत्युदीरितमाकर्ण्य. कुम्भयोनेः षडाननः। यथावत्कथयामास. गणराजकथां शुभां॥ ॥इति श्री
स्कान्दपुराणे काशीखण्डे गणेशमायाप्रपञ्चो नाम षट्पञ्चाशत्तमोध्यायः॥५६॥ ॥स्कन्द उवाच॥ विघ्नेशो विश्वयात्रार्थं. मयाव
मुनिपुङ्गव। महाश्चर्यविशेषार्या. नन्दिरुद्धिपुरामगमत्॥ निगमयन्तयदिवो. नृवेस्वार्द्धेनयं वृतः॥ देवर्षिभिः समायुक्तः सनकादि
भिरिष्टुतः॥ यममायतनाधीशैः. दिक्पालैरभिनन्दितः॥ तीर्थादीन्नतीर्थं च. गन्धर्वैर्गीतमङ्गलैः॥ कृतपूजाप्सरोभिश्च. नृपस्स्य
कपल्लवैः॥ विषये नानरीबोधैः यस्मात्सदनुनादितः॥ असौ गत्वा पक्षनिर्घोषैः. वधिरीकृतदिङ्मुखः॥ कृतस्तुतिश्चारणैश्च. द्विमानैर
किताकृतः॥ त्रिपिष्टपवधूमुष्टिप्रेष्टलाजैविकस्वरः॥ अपि विद्याधरैर्द्दैवः संप्रहृष्टतनूरुहः॥ दत्तमाल्याः प्रहृत्यैश्च. वक्रविद्या
धरीगणैः॥ यक्षरक्षककपिवृन्दैश्च. खवैतालिनन्दितः॥ कृतप्रवगणाकुला. मृगेशः गकुनिभिः पूजः॥ किन्नरीभिः प्रहृष्टाशैः किन्न

वैनायकीजितः॥ विघ्नानाञ्च महाकालक्ष्माव्रयक्षणा॥ विश्वकर्म्मणा॥ नन्दिनाथगणेशेन. सुविस्तृतमहात्मनः॥ नागमज्ञनाशिः पवित्रः
कृतनं॥ वाउनाविधिः॥ प्रविवणमहादेवः॥ इन्दुकीवानासयीपूर्वी॥ पञ्चमी सर्व्वदेवाना. मवदूक्षवृषध्वजः॥ यविक्षत्रसमार्गी.
प्रावावृषकध्वजः॥ यदक्रूप्राफवानस्मि. पूर्वीम्वानाताङ्गयीमिमी। मयाय्यामीवदूःष्यान्वी. सयस्यदास्यन्ते गिग्गोः॥ यदूःप्रसाध्वी
ढिपितु. नपित्रिजगतीनल। ननूसूनूनासूसाध्वीस्यायजदृष्टाक्रगामयि॥ ज्ञतनगऊवक्रूण. स्ववृद्धिविसर्व्वेविदः। कौशीयाधि
येधामस्या. कथाविक्षिदनूष्टितं॥ पूजवानकमवास्मि. यज्ञमविवविन्हितं। स्वर्षीनूपणकृतवा. नकिलायैवावस्थितं॥ श्रुत्वा
यपूर्वीसत्त्वापूनूकृत्वादशिष्युतः। पवित्रस्यावयेहष. स्याचगतिर्न्नजायते॥ ॥श्रीकण्ठ उवाच॥ जय विघ्नकृतामाद्यभ
क्तनिर्व्विघ्नकारक। अविघ्नविघ्नशमन. महाविघ्नैकविघ्नकृत्॥ जय सर्व्वगणाधीश. जय सर्व्वगणाग्रणीः। गणप्रणतपादाब्ज
गणनातीतसद्गुण॥ जय सर्व्वग सर्व्वेश. सर्व्वबुद्ध्येकशेवधे। सर्व्वमायाप्रपञ्चज्ञ. सर्व्वकर्म्माग्रपूजित॥ सर्व्वमङ्गलमाङ्गल्य जय त्वं
सर्व्वमङ्गल। अमङ्गलोपशमन. महामङ्गलहेतुकृत्॥ जय सृष्टिकृतां वन्द्य. जय स्थितिकृतां नत। जय संहृतिकृत्स्तुत्य. जय सत्कर्म्म
सिद्धिद॥ सिद्धवन्द्यपदाम्भोज. सिद्धिसिद्धिविधायक। सर्व्वसिद्ध्येकनिलय. महासिद्ध्यृद्धिसूचक। अणिमादिगुणाधार. गुणाती

२२३

नजुणापणीः॥ यापि पूर्ण्णवन्धितार्थं जयत्वं गुणवर्ण्णित ॥ जय सर्व्वधनाधीश, वलायानिवलप्रद। वलाकाकलदकार, वलावल
पराक्रम ॥ अनन्तमहिमाधार ध्रुवाधनविदावर । दत्ताशयानदित्नाम, जयनाग विरूपण ॥ यत्त्वं नमन्ति कनूणा मयदिव्यामूर्त्तय
र्व्वेन याम पितुवातुविन किराजः। गर्षी यदेव दत्तयीकमन्नाय यन्नीतृ, स्वर्ग्गापवर्ग्ग मयि संप्रददायि तत्याः॥ यविष्ननाजरुपका
कनूणाकदांकैः संप्र क्रिताः क्रितिनलक्षणमात्रमत्र। गर्षी कायक्रियकलान्यपि कल्मषानि, लक्ष्मीः कटाक्षपतितानूपूनूणाकमीः
हि॥ यत्त्वं नमन्ति न लिप्त विद्यातदक्ष, दान्नायशीकदयमङ्ग जतिम्मवञ्चम। स्कृयन्दवनं छृकप्रपितानविर्तृ, स्मिर्तृतदत्तगप
यायदत्ताप्रवव॥ यशीलयक्तिसनतं मवनाश्रियूम, कयूत्रयीत्रधनधान्यसमृद्धिमाजः॥ येशालिताश्रिकमलावक्रद्रयदर्म्मे,
रूपालकान्त्यकमलीविमलीलकम्ब॥ त्वं कारणं पत्नमकारणकारणानां, वयायिवदविदूर्षीयतं त्वमकः॥ त्वं मान्जेशा यमघ्र
क्रियः मूलवावी, वावामनोवववयावदिव्यमूर्त्ते॥ वदाविदक्तिनयथार्थनयाकवनं वक्षा दयापितवायवसूक्ष्मान। त्वंदं
यियायिविदधायियमस्तामकः काक्षस्युन्तिव्यक्तिकानामनसाप्यागम्य॥ त्वं हि विविभिर्वान्निदनान्निदन्मिदस्या, न्यूर्नम्बकजलन्व
वमूत्वकांच्या। कस्याक्रिणक्रिपिदयस्वदन पितुष्ट, वाक्कद्विधाउमिदयिसिद्धिदकार्यजानी॥ स्मृत्वषमेस्मुतिविर्यंप्रपिनानिक्षा

३४. सर्वार्थदं ढुंढि ननु या न वदन्ति नाम। काशीप्रवेशमपि को लभतेत्र देही तोषं विना तव विनायक ढुंढिराज॥ ढुंढे प्रणम्य पु
रतस्तव पादपद्मं यो मां नमस्यति पुमानिह काशिवासी। तत्कर्णमूलमधिगम्य पुरा दिशामि तत्किंचिदत्र न पुनर्भविता स्थितिर्ये
न॥ स्नात्वा नरः प्रथममेथ नामणिकर्णिकायां मूर्द्धूलिनीं प्रियूग लेठु यवतं मागु। दत्वार्घिमानवयि दत्वा पितृभ्यो विश्वा. ज्ञातादतीर्थमखि
लयकृजंतुनस्त्वां॥ स्मामादमादकजन्मोर्वेदधूयदीये. प्यात्त्वंऽय्यूग न्वदङ्कलेवनूल पनेभ्यः। संयीन्यकाशिनगरीकृतवानदङ्केश
काथमीकंऽङ्कसिद्धामिनेवदूढे॥ गीर्थान्तकानिपनगःक्रमवर्ज्जनापि. सीसाध्यन्निकृतवनकदूणाकटाङ्कः॥ दूर्वाजमस्तदिगधा
मूपमर्न्नेवर्ग्गो. ढुंढे लनदविकलीफलमवकाग्थी। यःप्रयद्रुनमतिढुंढि विनायकं त्वां कोथीयलेयमिकृनाखिलविघ्नसंघा॥ २२४
नानस्यजातुजगनीनलवार्त्तिकम्तु दुःप्रापमजवपवफवक्रिय्यंनापि॥ यानामजपमिढुंढि विनाकस्य. नैवेक्रजन्यनुदिनेहृदि
सिद्धयाऽखो। जगा विनायकविविधान्निबूध्वायजाग्या. निर्व्विघ्नयाकमलयाश्रियमयवाप्नो॥ दूर्वास्किनाप्यकृतक्रसकवपादपीठः
यःसं स्मरन्नयवालसिद्धिदढुंढिराज। काशीस्किनवविकलीसफलीलजन. नैवान्यथानविनथाममवाङ्कदाविनू॥ जाते विघ्न
नसंख्याना. ब्विनिहं यित्वनकथा। क्वेत्र स्यास्यामहाजगन्नानानूपेविह स्किनः॥ यानियानिवनूपालियत्रयत्रवसंनधा। ना निग

प्रवक्ष्यामि. शृण्वं तु सदा देवी कुलेश्वरि ॥ प्रथमं तु हृदि चाश्रयि. समं दक्षिणाम्नायका । यस्तु हृन्ह सर्वं सकलात्वः सर्वार्थानुपयस्यति ॥ कौमा
रवासन वनीमिदरी॰ वस्तु थौः संप्राप्य भादकस्मे॰ प्रतिमादवक्ति॰ पूजां कुर्याद्विविभ्रमतवणं त्वमान्यो. स्नानं तु पूजितं दक्षिणसिगणानु
लग ॥ यत्वामिद प्रतिवस्तुर्थ्यसमर्थ्ययति. हृन्ह विशार मनयः कतिनस्मवत । सर्वापदां नित्य सिवामयर्द निधाय. यम्यग्ज्ञानन ज्ञानन
मीहे लेक ॥ मायगुक्रवस्तुर्थ्यास्कः. नकदुन्नपवायस॰ यस्त्वा हृन्हर्द्वसिद्ध न्ति. तर्क्षो॰ स्मृयस्तु विमौ ॥ विक्षय वार्धिकीयामीवस्तुर्थीः
प्राप्यकापस्तां । शुक्लानशुक्लमितिर्वस्वान्. याम्नू यान्त्रस्तुकानुपमी ॥ कार्यो यन्त्रः पूयत्नेन. कृत सिद्धिमकिम्नू सिद्धः तस्याग्रस्तु थ्याल्वनुपत्री
वो हृन्ह. यश्चाय यस्नेकृत ॥ तो यज्ञो नाव यः कुर्यो. त्रिवयतिल लङ्कूतान ड यस्ने यत्कृष्णेसू. यदन्कथामममाकृया ॥ का संमिलास्कृद
वाग. यः व यिम्यो तिरिन्कितेः तस्मीवस्तु थ्योमन्तुक्तस्यमन्त्र॰ यत्स्यामि ॥ दे दिकावे दिकाबापि. यामन्त्रमूगजानना ॥ उपकस्तवत्यन्तिधि
हृन्ह. सिद्धिन्दास्यनिवाक्षिः. नी ॥ ॥ [illegible] ॥ ॐ सौः स्तुतिं मम कर्मा. यः पठिष्यति यन्मतिः तत्र ज्ञातु नंतु विष्णोयाः यीत सिद्धातिः
निर्व्यितं ॥ सोन्री स्तुतिमिमां पूज्यो. यः प०ठ्हृत्रिसमत्रिद्रो । सान्निध्य कस्यायसनतं रुकयः सर्वसिद्धयः ॥ ॐ सौः स्तुतिं तयाज्ञध्या. यदैनियः
तमानयः मानसे व पिपायेस्के न्त्रो कि स्तुयनकांडे स्वितु ॥ पूजानुकल्पं कृत्वा लिब ज्ञानान्तवमन्दितो । याम्नू यात्रधतमं चान्यौ. हृस्क्रात्र

उपान्तरः॥ सर्व्वसम्पत्करन्नाम ख्यात्रमनन्मसपितं। युरूपकवीययत्नेन रक्षिकामन सर्व्वदा॥ उप्त्वा स्कात्रमिदं पूर्व्वं. क्वापि कार्य्येग
मिष्यन्तः॥ पूंसः पूरस्समभ्यन्ति. नियतं सर्व्वसिद्धयः॥ स्मृत्वा स्वकथयाम्यत्र. गृह्यन्त्वन्त दिवोकसः॥ दृष्टिं नाक्षत्रवक्षार्थं. यत्रयत्रस्थितिः
कृता॥ काश्यां गङ्गासिसम्भेदे. नामतार्क्कविनायकः॥ दृष्टार्क्कवासरपूजिः सर्व्वपापप्रणाशनम्॥ दुर्ग्गो नाम गणाध्यक्षः सर्व्वदुर्ग्गतिनाश-
नः॥ क्षेत्रस्यादक्षिणे भागे. पूजनीयः प्रयत्नतः॥ भीमचण्डीयसमीपस्थ. भीमचण्डविनायकः॥ क्षेत्रनैर्ऋतदेशस्थः. दृष्टाहन्ति महाभयी॥
क्षेत्रस्य पश्चिमभागे. देहलिविनायकः॥ सर्व्वान्निवारयद्विघ्नान्. रक्षकानाम्नात्रसंगयः॥ क्षेत्रवायव्यदिग्भागे. उद्दण्डाख्यो गजाननः॥
उद्दण्डानपि विघ्नौघान्. रक्षकानान्दत्त्युयत्सदा॥ काष्ठः यदारुवाणाश्रयी. पाशपाणिविनायकः॥ विनायकान् पाशयति. रक्षकाकाशनिवासि-
नी॥ गङ्गावरुणयोः सङ्गे. वन्द्यः सर्व्वविनायकः॥ सुरवर्व्वानपि विघ्नौघान्. रक्षकानीखर्व्वयत्सदा॥ याम्यानुक्षेत्ररक्षार्थं. सिद्धः सिद्धिविनाय-
कः॥ पश्चिमयमतीर्थस्य. साधकक्षिप्रसिद्धिदः॥ वाक्षावरणमाश्रित. काश्यामक्षोविनायर्कः॥ उद्धारयन्त्यक्षकाश्च. रक्षकानीसर्व्वसिद्धिदः॥
द्वितीयावरणेचैव. पश्चक्रतिविनायकाः॥ स्मृतिमूकमृनं क्षर्वं. तान्यकथयाम्यतः॥ स्वर्द्धून्याः पश्चिमकूले. उक्तार्क्कविनायकात्॥ लम्बो-
दरो गणाध्यक्षः कालयद्विघ्नवारिदम्॥ नतुपश्चिमकूटदन्त. उदग्दुर्ग्गविनायकात्॥ दुर्ग्गो यदुर्ग्गयीदको. रक्षतुक्षेत्रमिदंसदा॥ भीमव

स्तु गणाध्यक्षान् क्षितिविघ्नौघानिर्गतः। कूटदन्तो गणाध्यक्षः पूज्यः शालकटङ्कटः। प्राच्यान्दकलिविघ्नघ्नान्. कूष्माण्डाख्यो विनायकः।
पूजनीयः सदा कैकैर्मन्तात्वा नयशान्कया। उद्दण्डाख्याङ्गणपम्. नागुण्डक्षितिदिक्कुक्षितः। मकाप सिद्धः संपूज्या. केकोर्मुण्डविनायकः।
पातालं तस्य टह्नास्मि मुण्डं काश्यां चावस्थितो। अतः सञ्ज्ञीयते काश्यां टवामुण्डविनायकः। पाशपाणिगणेशान्माद्दक्षिणे विकटद्विजं।
पूजयित्वा गणपतिं नाशयत्यरुल्लीलरुनुः॥ खर्वाख्यान्नैर्ऋतकोणे. राजपुत्रविनायकः। रुद्रस्य वायं वराजानीकुबूमनार्थिनायद्विनाश
ज्ञयाः पश्चिमकोणे. प्रणवाख्यो गणाधिपः। अवाच्यां राजपुत्राद्व. प्रणतः प्रणयद्धिवी॥ द्वितीयावरणे काश्यां संस्थावत विनायकाः। उ
न्मादयत्सुविघ्नौघान् काशीस्थितिनिवासिनां॥ अत्र तृतीयावरणे. अत्र वक्राकृतः सदा य विघ्नराजान्यकीदृ. तवकाश्यामयापूनाः। उ
द्वकायाः स्वर्द्धून्या. तत्र बाधसिविघ्नराट्। लम्बादवाउदीच्यान्तु वक्रतुण्डो प्रपद्यकृतन्॥ कूटदन्ताह्नणयर्त. प्रतीच्यामेकदन्तस्तु वधयस्वाय
र्त्रेयं यर्भो. त्यायादानन्दकानने॥ काशीरक्षकृतानित्य. भैरवाच्छालकटङ्कटात्। त्रिमुखो नाम विघ्नेशः कपिर्दिद्विपाननः। कूष्माण्डात्तु
द्विदिकोणे. पञ्चास्या नाम विघ्नराट्। पञ्चास्यस्य दिनकरः पातिवाराणसीं पुरीं॥ हेरम्बाख्यः सदाग्नेय्यां पूज्यो मुण्डविनायकात्। अवावीं
नुपूजयत्कामान् सर्व्वेषां काशिवासिनां॥ अपाच्यां सर्व्वसिद्धीनां सिद्धो विकटदन्तिनः। विघ्नराडुं गणपतिं सर्व्वविघ्नविनाशनं॥ विना

यकाद्राजयूथान् किञ्चिद्रक्तादिभिस्थितः । वन्दाक्षागलाध्यक्तः पूज्या सकवनयदः ॥ याम्यांप्रवनविघ्नश्या गोमादकप्रियः । यू
थः पिसङ्गितागोर्ध्व वनयास्कट्गुरुः ॥ चतुर्थवनवशाकार्यं सकविघ्नविनाशकाः । द्रष्टव्याह्रष्टमाकिः स्पष्टमष्टविनायकाः ॥
वक्रतुण्डादूदण्डिस्तः स्वः सिद्धान्नाधपस्थितः । विनायकास्त्यजयदः सर्व्वपीजयनाशनः ॥ कोवर्ण्यमकटगनान् पिकतुण्डाविनाय
कः । उपसर्गगजान्तक्ति बाबाणपि निवासिनी ॥ कूपिकाक्षागलाध्यक्तःस्थितुण्डा दाकर्यस्थितः । महागणनीयमतं यायानुदूहक्कृदक्षि
रि ॥ प्राच्यामयक्षस्थितः पायान् पूर्वाक्षिप्रप्रसादनः । क्षिप्रप्रसादनार्चामः क्षिप्रं सिद्धानि सिद्धयः ॥ दवमादगिरिस्थागे विकाम
रिविनायकः । सकविकामणिः सोक्षा क्षिप्रकार्थसमर्थकः ॥ विघ्नराजाटवान्तु दक्कस्कागजनपदः । निखदिघ्नसहस्राणि नूर्ण २२७
वानास्यीकृतौ ॥ दवणायातुधानास्यः यातुधानगणावृतः । दवः पिपिङ्गुलानामः पूर्वान्तकद्वन्निर्गं ॥ दक्षः पलिपिलागीर्थ दक्षिण
मादकप्रियान् । उदण्डमुण्डादमग्रा सके स्थितः क्विन्नयक्कृति ॥ प्राचात पश्चमकार्यं द्विरतुण्डविनायकाः । कूर्व्वकिनदीकृतस्याय ना
न्यकुवीमद्भौ ॥ नीवसर्ग्गगनद्मिश्या उदवाकयप्रदान् । स्थूलदन्तागजाननः स्थूलसिद्धीर्द्दिशान्त्य गौ ॥ पिकतुण्डादूदण्डागक
लिप्रियविनायकः । कलकाप्रयन्निरु मन्यान्ते पिकिदुङ्डौ ॥ कूलकाक्षाकपेश्यायो वकुर्द्रष्टा विनायकः । मस्पदर्गन माजन विघ्न

संघः प्रणश्यति॥ क्षिप्रप्रसादनो देन्त्री. द्विरुण्डागस्तनायकः। सूपतः पुष्कतस्थापि. विकर्लिस्पदेगी गृये॥ तस्यायं स्पर्शनात्पूर्व.
रुक्तौ वेः सर्वत्रामुखी। अञ्जनाम नल्पाश्चक्ता. अञ्ज्ञाम पूत्र यम्यादि॥ अक्षत्तुण्डाक्रतुर्थ्यांस्य. यं पूज्याकष्टनाशयं। स्फिनावह्निदि
णोकाले. विन्नाम किंन णेश्ववान्॥ दन्तहस्ताय माणायां. पूज्याग ऊ विनायकः। तस्यायं पूजनाद्धस्ता. गजा नागीव वायन॥ नागे:
पिचिण्डिलाङ्गणयत. याम्यां कालविनायकः। कयन्नकालकलितं. तस्यायं स्ववतानृणां॥ उद्दण्डमुण्डोऽद्रिणापान् कीनालादिनियं स्कितंना
गेणैगणयेदस्त्र. नागलोकमकीयत॥ सूथमत्त्वेवनाणीयांः प्राप्यान्तविघ्ननायकाः। नमोनामगणाटव. पूर्ये सिद्धिःप्रजायत॥ मणि
कर्णिगणपतिः प्राच्यां विघ्नविघातकृत्। आशाविनायकोवाच्यां. रकाशां पूरयन्नृणांः। याम्यां सृष्टिगणेशस्य. सृष्टिर्यत्रानसूचक.
अग्नेर्यां यक्षविघ्नेशः सर्वविघ्नहरः परः। प्रतीच्यां गजकर्णश्च. सर्वेषां कामकारकः। चित्रघण्टगणपति. वायव्यां पालयत्पुरी॥
स्थूलजंघाद्दुदीच्यांस्यः. गमयच्छमिनामर्थी। ज्ञाणातर्णी पूर्वायायाम्. समङ्गलविनायकः। ग्रमतीर्थाद्दुदीच्यांस्यः. पूज्यो मित्रविनायकः।
सपत्नामाववलीयव. मोदवस्त्र विनायकान्॥ मादयाः पत्रविघ्नेशः. पूज्यो ज्ञानविनायकः। सपत्नाद्वारविघ्नेशो सदावावपूजयेव.
। सूक्ष्मः सर्वदक्षोप्यानविमुक्तविनायकः। अविमुक्तेममक्षेत्र. क्षवपुण्यननत्र तत्सी॥ षट्पञ्चाशद्गणेशमूर्त्ता. तानानु यः स्मरिष्यति.

।दूरदेशान्तरस्थोपि, स्मरन्नाज्ञानमाप्नुयात्॥ ढुण्ढिस्तुतिं महापुण्यां, श्रुत्वा येनाऽन्विनायकान्। यः पठिष्यति पुण्यात्मा, तस्यायिद्धिः प
दपदे॥ इभगणेशनामस्तवं सर्वं सर्वकार्यत्र कृतविन्। महाविघ्नप्रमूढानां, पतनं याति मानवः॥ श्रुत्वास्तुतिं महापुण्यां, श्रुत्वा वैनावि
नायकान्। जातु विघ्नैर्न बाध्येत, पापस्यापि प्रजायते॥ इत्युक्त्वादवदवापि, महात्सवितमानयः। कृताकिमकावृष्काये, स्कस्याद्दर्व
रिवाञ्छितं॥ यं प्रसाद्य यथाशाग्न, सर्वान्, विनयवृद्धेः वः। सप्तविंशद्वारयदने, विश्वकर्मविनिर्मिते॥ ॥स्कन्द उवाच॥ एवं स्तुतो भ
गवता, देवदेवेन विघ्नजित्। इत्थं षट्पञ्चाशन्नाम, ये चान्ये च विनायकाः॥ एतानि तस्य नामानि, ढुण्ढिराजस्य कुम्भज। जपित्वा यानि
मनुजो, लभ्यते निजवाञ्छितं॥ कृत्वापि मयैव वक्रदासर्पयदुःखं मेऽहं जितेषुः॥ कुर्वे सम्यग्विनाशं न्यासकर्पयैव प्रमादः कृतः प्रमादः॥ अनीश
थगणाधक्षो, हविष्यन्दु विनायकः॥ कपर्दीश्वरागणपतिः, सर्वाविन्दु विनायकः॥ इत्याद्याम्रतविघ्नघ्नः॥ अयमिति रक्षयति स्थिताः॥ नमाम
यस्त्वेनाऽत्र यां, जायते सर्वसिद्धयः॥ श्रुत्वाध्यायमिमं पुण्यं, नरः श्रद्धायमन्वितः॥ सर्वविघ्नानुपमूलस्य, लभते वाञ्छितं महत्॥ ॥
इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे ढुण्ढिविनायकप्रादुर्भावो नाम सप्तपञ्चाशत्तमोध्यायः॥ ५१॥ ॥अगस्त्य उवाच॥ किंचक्रे का
र्त्तिकेयः स्कन्द, मन्दराद्रिगतस्तदा। विलम्बमालक्ष्य यति, तस्मिन्नपि गजानने॥ ॥स्कन्द उवाच॥ शृण्वगस्त्य कथां पुण्यां कथ्यमानां

२२१

मयाधुना । वाताङ्गस्याकविषया मनोषाद्योद्गतादिशः ॥ कथान्तु वदनं मत. कन्त्व वर्ये विमुक्तके । विलम्बिताडित्यज्ञः. प्रक्षिक्षिप्रमध्ये
केऽ ॥ प्राकायवद्भङ्गध्वेति. वद्भमानपूरस्यये । तथा त्वमपि माकार्षी. यथाप्राकृतविनः कृतौ ॥ ॥श्रीविष्णुरुवाच ॥ उद्यमः प्राणिभिः कार्यो.
यथाबुद्धिर्यथाबलं । यैरुक्तं क्रियतकर्म्माणि. तदधीनामनोगतं ॥ अवतनानि कर्म्माणि. स्वतन्त्राः प्राणिनापिन । त्वयस्त्वं तु कर्म्मणां यास्त्री त्वयः
यानिप्रवर्त्तकेऽ ॥ किन्तु तत्त्वादहकानीत्रादृशी जायत मतिः ॥ यथा त्वमवकाधयः सायान्न तदनुष्ठितं ॥ यत्किञ्चित् दिव्यं कर्म्म. स्नाकम्पाः
स्नाकमवद । नत्विच्छारायवपितिंगत्वत्वादस्मत्यनुष्ठितं ॥ सूपिद्धमपि वै कार्यं. स्वबुद्ध्यापि मनुष्ठितं । सून्यात्पदस्मतियदि. विनश्यत्यवक
त्वक्षान्नु ॥ गच्छतायषिननाय सूयमः क्रियत मया । त्वङ्क्तिसमाक्रिमता. समान्तयाय एव हि ॥ सुनीवयदयाश्चः स्यात्. सबुद्धिवलयोर्बु
वेऽ ॥ न कार्यं किमु सिद्धं स्यात्. तदनुष्ठानतत्परः ॥ याक्रियप्रदक्षिणीकृत्य. यत्कवनम्रकवक्रिता । रुदक्षिणमपि कार्याणि. पुवारूपानि मच्यया
नु ॥ जानंविङ्गमदादव. कर्म्मपनतसूनिष्ठितं । काणीयावतगैकैंविन्त्या गुरुकलङ्काददयः पदे ॥ अथवा कानि सेयापी न विन्दन्ति गुरूगानुर.
। तैदवकिंगुरुः काला. यदेवाद्यतिकापिका ॥ गच्छुयदक्षिणीकृत्यप्रणम्याय पुनः पुनः ॥ प्रतस्थे पयलक्ष्मीका. मन्दवाक्तुवृत्त्यवऽ ॥ द
ण्वतिपिनीनीवा. विष्णुर्विवाङ्गसीकृतनः पुष्पवीकाकण्ठ्याख्या. यत्कलीकमवान्मुदा ॥ गत्वावरणयार्विष्णुः यम्भृदस्वकेमानसः ॥ प्र

कान्यपानिवर्ण्णं . यत्र तत्स्नानपानतः ॥ तदाप्रभृति तत्तीर्थं . पादोदकमिति स्मृतं । पादौ यदोदोङ्गुरुदो ह्यालिप्तौ पादतास्तदा ॥ तत्र पादो
दकतीर्थं . यस्मात्स्नानादमानवाः । सोते विनश्यति क्षिप्रं . पापं यत्कृतवार्जितं ॥ तत्र श्राद्धं नरः कृत्वा दत्वा चैव तिलोदकं । सफलं फल
थाप्नोति . सर्वं श्रास्त्रादयिषाति ॥ गयायां पादपीठे च दृष्ट्वा तत्र पितामहः । तीर्थे पादोदके कान्त्यां . तासीत्तत्र स्थिताङ्कवे ॥ कृतपादो
दकस्नाने . पीतपादोदकादपि । दत्तपादोदपानीयं . नरः नतनिवयः स्यूर्णतु ॥ विष्णुपादोदकतीर्थं . ग्राह्यपादोदकं सकृत् । जन्तुविज्ञ
ननीरुक्ते . न पिवति तिनि विष्ठितं ॥ यत्र कृष्णालयामस्यां . शङ्खनस्नापितस्य वा । मुक्तिः पादोदकस्याम्बु . पिवन्नमृततीर्थजन्म ॥ विष्णुपादो
दकतीर्थं . विष्णुपादोदकं पिवत् । यदि तत्पृथयाविन्दु . वकृकालीतनयया ॥ कांक्ष्य पादोदकतीर्थे . यः कृतान्नादकक्रिया । जन्मैवविरु
तन्त्रषी . जलबुद्बुदस्सुत्रियी ॥ कृतनित्यक्रिया विष्णुः सत्क्षाकः स कांक्षयः । उपसि हृत्यतीमूर्त्तिं . त्रैलोक्यव्यापिनी कथा ॥ विधाय
पादौ दीन्मूर्त्तिं स्वहृत्कमलादिकोणवः । स्वयं पूजयामास . सर्व्वसिद्धिसमृद्धिदां ॥ स्नाद्दिक्षणवनाम्नीन्तो . श्रीमूर्त्तिं पादमध्यवो । सं
पूज्यमर्च्चयित्वा कृतं . मन्यतः स्वगृहाङ्गतौ ॥ एवं तदीयं हिः स्थानं . नत्कृतं तत्कालि यामति । एवं तदीयवस्त्यथ . ततः स्वमूर्त्तिसव्वका-
ः । क्रियाविधिसंकल्पनया . तत्तीर्थे कर्णवापतः । कृतपादकक्रियास्तु . वसतु क्रियाविधापि ॥ तत्र श्राद्धं नरः कृत्वा . गच्छन्याञ्चपय

२२८

स्थिता । यत्राक्षयवटो नाम वर्णी. जीवादेवा यत्र तु पितॄन् ॥ एकाक्षवर्गवीरश्च. तपस्त्वाय यत्कर्द्धमी । जीवादेवाधः पूर्व्वात्मा हक्षात
त्रैवर्धनं दः ॥ वक्षाण्डनेष्ठिकीर्द्दिया. क्रुद्धयात्रयदक्षिणा ॥ गताक्रेवाङ्गप्रस्यके. पितॄं स्नात्र सुवायत ॥ जीवादाद्धक्षिणे तत्रङ्ग
स्वतीर्थमनुत्तमम् । तत्रापि यस्तर्प्येत् पितॄन्. विष्णुलोके महीयते ॥ तद्याम्यास्वः ब्रह्मतीर्थं यः. पितॄन् तामपि दुर्लभैः । तत्रापि विविदितश्रद्धा. मू
र्यतये ह्रक्षादेशात् ॥ तत्त्रिस्रोतदातीर्थे. विष्णुपादनिवर्द्धनी । तावदक्षपितॄन्नास्ये क्षावणा ह्यनमां क्षय ॥ पद्मतीर्थन्तदयस्तु त
त्र स्नात्वा नरो वाक्रमः पितॄन् सन्तर्प्य विधिना. ब्रह्मयाने महीयते ॥ तत्रैव च महालक्ष्म्यास्तीर्थं त्रैलोक्यविश्रुतं । स्वयं यत्र महालक्ष्मीः
स्नात्वा त्रैलोक्यहर्षदा ॥ तत्र तीर्थे कृतस्नाना. दत्वा वस्त्राणि काञ्चनं । पट्टाम्बराणि विविधान्यालक्ष्म्यै यदि दीयते ॥ यत्र यत्र हि जायते त
त्र तत्र समृद्धिमान् । पितॄन्वापि तर्पयेद्यो वा. सस्यस्यूस्तीर्थगोचरान् ॥ तत्रास्ति हि महालक्ष्म्या मूर्तिस्त्रैलोक्यवन्दिता । तां पूजयन्नरो वा
भक्त्या. तथा राजायते क्षितौ ॥ नरस्थाव कृताष्टम्यां. कृत्वा जागरणं निशि । समर्च्य च महालक्ष्मीं व्रती व्रतफलं लभेत् ॥ तार्क्ष्यतीर्थं
द्धि तत्रास्ति तार्क्ष्यकेशवसन्निधौ । तत्र स्नात्वा नरः सम्यक्. यं यं वै हि न यञ्चमि ॥ तदग्रे नारदं तीर्थं. महापातकनाशनं । ब्रह्मविद्या
यद्गत्वा, प्रापत्वान्यत्र नारदः ॥ तत्र स्नात्वा नरः सम्यक् ब्रह्मविद्यामवाप्नुयात् । कण्वाश्रमं तत्राकोः काञ्चन्नारदकेशवः ॥ स्नर्द्धः

𑐳𑑂𑐠𑐶𑐟𑑂𑐰𑐵 𑐣𑐩𑐳𑑂𑐎𑐺𑐟𑑂𑐰𑐵 𑐡𑐾𑐰𑐣𑐵𑐠𑑄 𑐡𑐎𑑂𑐲𑐶𑐞𑐟𑑅𑑋 𑐅𑐬𑑂𑐡𑑂𑐢𑑂𑐰𑐾 𑐳𑑂𑐠𑐶𑐟𑑂𑐰𑐵 𑐣𑐩𑐳𑑂𑐎𑐺𑐟𑑂𑐰𑐵. 𑐣𑐵𑐬𑐵𑐫𑐞𑐩𑐢𑑀𑐎𑑂𑐲𑐖𑑄𑑌 [illegible] 𑐳𑑂𑐎𑐣𑑂𑐣𑐎𑐡𑐵𑐔𑐣𑑋 𑐧𑑂𑐬𑐴𑑂𑐩𑐵𑐡
𑐟𑐷𑐬𑑂𑐠𑑄 𑐟𑐳𑑂𑐩𑐵𑐟𑑂𑐥𑐾. 𑐫𑐟𑑂𑐬𑐫𑐟𑑂𑐬 𑐥𑑂𑐬𑐴𑑂𑐮𑐵𑐡𑐎𑐵𑐐𑐟𑑅𑑌 𑐟𑐟𑑂𑐬 𑐱𑑂𑐬𑐵𑐡𑑂𑐢𑐵𑐡𑐶𑐎𑑄 𑐎𑐺𑐟𑑂𑐰𑐵. 𑐰𑐶𑐲𑑂𑐞𑐸𑐮𑑀𑐎𑐩𑐰𑐵𑐥𑑂𑐣𑐸𑐫𑐵𑐟𑑂𑑋 𑐳𑐸𑐩𑑂𑐧𑐰𑐵𑐏𑑂𑐫𑐩𑐴𑐵𑐟𑐷𑐬𑑂𑐠𑑄. 𑐩𑐢𑑂𑐫𑐾 𑐟𑐳𑑂𑐫 𑐳𑐣𑑂𑐣𑐶𑐢𑑁𑑌 𑐩𑐣𑑂𑐟𑑂𑐬𑑀𑐡𑐎𑑄 𑐎𑑂𑐬𑐶𑐫𑐵𑑄 𑐎𑐸
𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐣𑑂. 𑐣𑐶𑑅𑐎𑐵𑐮𑐸𑐲𑑂𑐫𑑄 𑐮𑐨𑐾𑐣𑑂𑐣𑐬𑑅 𑐥𑑂𑐬𑐡𑑂𑐫𑐸𑐩𑑂𑐣𑐡𑐎𑑂𑐲𑐶𑐞𑐾 𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐾. 𑐥𑑂𑐬𑐵𑐐𑑂𑐡𑐎𑑂𑐲𑐶𑐞𑐾𑐔 𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐟𑑅𑑌 𑐟𑐳𑑂𑐫𑐵𑐐𑑂𑐬𑐾 𑐡𑐎𑑂𑐲𑐶𑐞𑐾 𑐣𑐵𑐡𑐾𑐰. 𑐳𑐹𑐬𑑂𑐫𑑂𑐫 𑐳𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐥𑐵𑐥𑐎𑐿𑑅 𑐡𑐎𑑂𑐲𑐶𑐞𑐾 [illegible] 𑐟𑐷𑐬𑑂𑐠𑑄. 𑐟𑐟𑑀𑐰𑐵
𑐡𑐶𑐐𑑂𑐰𑐵𑐢𑐰𑑌 𑐥𑐶𑐟𑐻𑐣𑑂 𑐳𑐣𑑂𑐟𑐬𑑂𑐥𑑂𑐫 𑐩𑐬𑑂𑐟𑑂𑐫𑑀 𑐰𑐿 𑐧𑑂𑐬𑐴𑑂𑐩𑐮𑑀𑐎𑐩𑐰𑐵𑐥𑑂𑐣𑐸𑐫𑐵𑐟𑑂𑑋 𑐬𑐸𑐡𑑂𑐬𑐎𑑂𑐲𑐾𑐟𑑂𑐬𑐰𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐾𑐞. 𑐟𑐷𑐬𑑂𑐠𑑄 𑐰𑐿 𑐎𑐵𑐬𑑂𑐩𑑂𑐩𑐾𑐰𑐥𑐡𑐷𑑌 𑐟𑐟𑑂𑐬 𑐳𑑂𑐣𑐵𑐟𑑂𑐰𑐵 𑐣𑐬𑑅 𑐱𑑂𑐬𑐵𑐡𑑂𑐢𑑄. 𑐬𑐸𑐡𑑂𑐬𑐎𑑂𑐲𑐾𑐟𑑂𑐬𑐾𑐰𑐰𑐳𑑂
𑐢𑐷𑐩 𑐟𑐟𑑂𑐬 𑐰𑐵𑐩𑐣𑐟𑐷𑐬𑑂𑐠𑑄𑐔. 𑐥𑑂𑐬𑐵. 𑐱𑑂𑐬𑐷𑐰𑐵𑐩𑐣𑐎𑑀𑐞𑐰𑐵𑐟𑐸𑑌 𑐥𑐹𑐖𑐫𑐶𑐟𑑂𑐰𑐵 𑐰𑐬𑑄 𑐰𑐶𑐲𑑂𑐞𑐸𑑄. 𑐰𑐬𑐡𑑄 𑐰𑐵𑐩𑐣𑐳𑐣𑑂𑐣𑐶𑐢𑑁𑑋 𑐟𑐟𑑂𑐬 𑐣𑐵𑐬𑐵𑐫𑐞𑑄 𑐟𑐷𑐬𑑂𑐠𑑄. 𑐟𑐟𑑂𑐬 𑐣𑐵𑐬𑐵𑐫𑐞𑐵𑐟𑑂𑐥𑐸𑐣𑑅𑑌 𑐟
𑐟𑑂𑐬 𑐟𑐷𑐬𑑂𑐠𑐾 𑐎𑐺𑐟𑐳𑑂𑐣𑐵𑐣𑐵. 𑐣𑐬𑐵 𑐣𑐵𑐬𑐵𑐫𑐞𑑀 𑐨𑐰𑐾𑐟𑑂𑑋 𑐫𑐎𑑂𑐲𑐾𑐱𑑂𑐰𑐬𑐵𑐏𑑂𑐫𑐟𑐷𑐬𑑂𑐠𑑄𑐔. 𑐟𑐡𑐐𑑂𑐬𑐾 𑐥𑐵𑐥𑐣𑐵𑐱𑐣𑐷𑑌 𑐥𑑂𑐬𑐟𑐶𑐩𑐘𑑂𑐖𑐸𑑄 𑐣𑐩𑐳𑑂𑐎𑐺𑐟𑑂𑐫. 𑐰𑐵𑐖𑐥𑐾𑐫𑐫𑐖𑑂𑐘𑐵𑑅 𑐦𑐮𑑄𑑋 𑐰𑐶𑐡𑐵𑐬𑐣𑐰
𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐵𑐬𑑂𑐠𑑄. 𑐟𑐟𑑂𑐬 𑐟𑐷𑐬𑑂𑐠𑑄 𑐳𑐸𑐣𑐶𑐬𑑂𑐩𑑂𑐩𑐮𑐷𑑌 𑐳𑑂𑐣𑐵𑐟𑑂𑐰𑐵 𑐰𑐶𑐡𑐵𑐬𑐫𑐟𑑂𑐫𑐟𑑂𑐬. 𑐥𑐵𑐥𑑄 𑐖𑐣𑑂𑐩𑐱𑐟𑐵𑐬𑑂𑐖𑑂𑐖𑐶𑐟𑑄𑑋 𑐐𑑀𑐥𑐶𑐐𑑀𑐰𑐶𑐣𑑂𑐡𑐟𑐷𑐬𑑂𑐠𑑄𑐔. 𑐐𑑀𑐥𑐶𑐐𑑀𑐰𑐶𑐣𑑂𑐡𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐟𑑅𑑌 𑐳𑑂𑐣𑐵𑐟𑑂𑐰𑐵 𑐟𑐟𑑂𑐬 𑐳𑐩
𑐨𑑂𑐫𑐬𑑂𑐔𑑂𑐫. 𑐰𑐶𑐲𑑂𑐞𑐸𑑄 𑐰𑐶𑐲𑑂𑐞𑐸𑐥𑑂𑐬𑐶𑐫𑑀 𑐨𑐰𑐾𑐟𑑂𑑋 𑐟𑐷𑐬𑑂𑐠𑑄 𑐮𑐎𑑂𑐲𑑂𑐩𑐷𑐣𑐺𑐳𑐶𑑄𑐴𑐵𑐏𑑂𑐫𑑄. 𑐐𑑀𑐥𑐶𑐐𑑀𑐰𑐶𑐣𑑂𑐡𑐡𑐎𑑂𑐲𑐶𑐞𑐾𑑌 [illegible] 𑐟𑐷𑐬𑑂𑐠𑑄 [illegible]𑑋 𑐟𑐡𑐐𑑂𑐬𑐾 [illegible] 𑐟𑐷
𑐬𑑂𑐠𑑄𑐔. [illegible] 𑐩𑐵𑐢𑐰𑐳𑐣𑑂𑐣𑐶𑐢𑑁𑑌 [illegible]𑑋 𑐐𑑄𑐐𑐵𑐩𑐵𑐢𑐰𑐟𑐷𑐬𑑂𑐠𑑄𑐔. 𑐟𑐟𑑂𑐬 𑐧𑐵𑐴𑑂𑐫𑐳𑑂𑐠𑐶𑐣𑐶𑐬𑑂𑐩𑑂𑐩𑐮𑐷𑑌 𑐎𑐺𑐟𑑂𑐰𑑀𑐡𑐎𑐵𑐣𑐟𑐳𑑂
𑐟. 𑐬𑐸𑐡𑑂𑐬. 𑐟𑑂𑐫𑐵𑐐𑑂𑐫𑐥𑐶𑐣𑐶𑐬𑑂𑐩𑑂𑐩𑐮𑑅𑑌 𑐟𑐡𑐐𑑂𑐬𑐾 𑐰𑐬𑐸𑐞𑐥𑐵𑐬𑑂𑐱𑑂𑐰𑐾. 𑐟𑐷𑐬𑑂𑐠𑑄 𑐥𑐬𑐩𑐥𑐵𑐰𑐣𑑄𑑌 𑐟𑐟𑑂𑐬 𑐳𑑂𑐣𑐵𑐟𑑂𑐰𑐵 [illegible]𑑋 𑐥𑐶𑐟𑐺𑐱𑑂𑐔 𑐟𑐟𑑂𑐬 𑐣𑐶𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐵𑐥𑑂𑐫. 𑐬𑐸𑐥

ग्रामस्य सन्निधौ ॥ इत्याद्यवसरैर्यात्रा यथा मुख्या तथैव पूर्वतः ॥ ॥ स्कान्दे काशीखण्डे ॥ प्रसङ्गान्मया ये तानि तीर्थानि कथितानि च । एवमेतानि
तीर्थानि कथितानि अनेकशः ॥ उद्दिष्टानां तु तीर्थानां मम यत्काशीफलम् । नाम मात्रमपि श्रुत्वा निःपापो जायते नरः ॥ इदानीं प्रवक्ष्यामि
तीर्थं शृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः ॥ वैकुण्ठनाथो यत्र शङ्खचक्रगदाधरः ॥ तस्मिन्मूर्तौ समागम्य कर्तव्या मथकाशीगतः ॥ न कार्यं कामम
ना ॥ ॥ ज्ञानखण्डे ॥ तीर्थं तत्र विनिर्मितम् । कृपासोऽपि कपालिना । कृत्वा गमनं काशीयात्रां कार्ये मताः नन
॥ ॥ स्कान्दे काशीखण्डे ॥ यामर्थयन्त यदर्थेन निर्गतं विष्णुनामुना । कृते तु मनुकाशेन मपि क्षणमात्रं निगमम् ॥ इयं या पुण्यत्वं यस्मात् प्राप्नोति काशी वा
वाराणसी पुरी । न त्यजन्ति सर्वे जानन्ति महालक्ष्मी तथैव तु ॥ पुनः स्थितिः स्त्रीया तत्र काश्यां मुक्तिर्विशेषा । यदि तत्र कलौ गतः काशीं
नवनिर्गतम् ॥ किं किं तु काश्यामुच्यते गत्वा दर्शनवतां विना । सर्वस्मिन् कलौ संस्कृतं धर्मसंस्कृतं मितम् ॥ ततः सुभोगं तु संस्काय
धीयते स्वर्गं मुक्तिं च सुन्दरीं नन्दीस्त्रैलोक्यस्यापि भारतम् ॥ ते यत्र विश्वाजि काशीं ना निरन्तरं सुरनायकाः । यामालोक्य जगत्सर्वं माहात्म्यं नः
कृत्वा दितः ॥ विश्वयानि जनाः काशीं न्यस्य संसारयुक्तकः । गत्वा तत्र निपतन्ति विश्वातिजनं लोका रक्षन्ति ॥ पुण्यं तत्र नमः काशीं । निःस्पृह
सर्वे वसन्ति । तत्र गुह्यगुह्येश्वरं पापं न्यस्य संसारयुक्तकः ॥ पुण्यं कृत्वा च मधर्मं सर्वं यात्रा विनिर्मातकी । स्नात्वा यत्र दर्शनस्यास्य प्रसन्ना त्मा

नमूर्त्तमे ॥ धर्म्मार्थकामसुकृतङ्गलज्ञानविज्ञानशालिने । सुसर्व्वसुखप्रदचक्रिः सुसिद्धिमदूसाक्षिणे ॥ सम्पन्नाश्राद्धनाकसिद्धिरणीकायादिका
विदे । व्याख्यानसमयाङ्कः पक्षिवामाक्षकायणे ॥ ध्याननज्ञानतपोयूषः मृगपूलेनूपायिने । महामोदकनाकाम्भेतनिवाक्षलयकारिणे ॥ वृ
क्षेनपिपनत्पूषा कलैः कृतसमार्ज्जने । ननःध्यावावपृथ्व्यात्मा पृथ्वीकाक्तिः सभागतः ॥ निर्ज्जविनतकीर्त्तिः महाविनयभूषणे ॥ ॥
पृथ्वीकीर्त्तिरुवाच ॥ त्वयाविनयकीर्त्या धर्म्मः पृष्टः पुनातनः । ब्रह्मामार्गमणोरमः त्वंगत्रपूयमदामस ॥ अनादिसिद्धयर्याप्यः कर्त्ते
कर्म्मविवर्ज्जितः । सर्व्वपादूर्क्ष्वेदः स्वयम्भवविलीयते ॥ ब्रह्मादिस्कन्दपर्यन्तं याबद्धविनिबन्धते । आत्मैवेकथ्वस्मृतः सुद्धितीयस्य
दीनिता ॥ यद्विष्णुब्रह्मरुद्राद्याः सदारव्याटकिनामिका । आख्यायथास्मिदादीनां पृथ्वीर्य्यादिभूचयत ॥ हृदायथास्मदादीनां स्वकालनवि २३०
लीयते । ब्रह्मादिमनकालानां स्वकालान्तीयते तथा ॥ विचार्य्यमाणेदद्द्विन्नक्रियः पिर्कवावितृ । आदारामेथूने निद्रा सर्व्वपर्वक्रुद्ध
न्यमे ॥ निजादानपवीमानां प्राप्यसर्व्वापिदक्षलम् । यद्दगीमेवसन्तःफिं प्राप्नुयान्नाधिकन्तथा ॥ यथाविद्विषिमांस्यामः पीत्वापर्यसूताः
लये । रुषितास्नुतथान्यापि नविनेप्राल्पकाधिकः ॥ यत्नुनार्यः सदद्याद्भिः नूपलावन्यरूमयः ॥ पर्वनिधूवनकाले सकवेलायपूकत
॥ आन्याःपर्वीगर्नैयत्कुः सन्तानकथ्यनकयाः ॥ सुपिवाकृकृथथ्याकानद्वितीयस्यथात्मनः ॥ पर्य्याक्षणायितीस्याप सूरवेयदूपयथ्यम ।

तद्वसौख्यं निद्राया मिथुनस्यापि नामपि ॥ सू. एव मरणात्त्रासोस्ति, तस्मादपि वपुष्मतां ब्रह्मादिकीटकान्तानां तथा मरणतो भयं ॥ स
र्व्वेन नूनं तस्तुल्या, यदि वृत्त्या निवार्य्यते । इ. दं निश्चयकं नापि, नाहिंस्यः कोपि कुत्रचित् ॥ धर्म्मो जीवदयाप्रोक्तो, तस्मात्पिशुनतां तता । त
स्मात्सर्व्वप्रयत्नेन, कार्य्या जीवदया नृभिः ॥ एकस्मिन्रक्षिते जीवे, त्रैलोक्यं रक्षितं भवेत् । घातिते घातितं तद्वत्, तस्माद्रक्षेत्तयानयत्
॥ सू. अहिंसा परमो धर्म्म, इत्युक्तः सर्व्वसूरिभिः ॥ तस्मान्न हिंसा कर्त्तव्या, तथैवान्नैव कामानुक्तिभिः ॥ नाहिंसासदृशी यापि, त्रैलोक्ये सचरा
चरे । हिंसका नरकं गच्छन्, स्वर्ग्गं गच्छन्दहिंसकः ॥ यानि दानान्यनेकानि, किन्नस्तुच्छफलप्रदः ॥ सू. जीवितदानसदृशी, परमकम
पाकृत ॥ इ. त्वौवेति दानानि श्राकानि परमर्षिभिः ॥ विचार्य्य नानाशास्त्राणि, धर्म्मज्ञप्रपचत्व ॥ जीवस्यान्यार्थदं य, व्याधितस्य स
चौषधं । देया विद्यार्थिने विद्या, देयमन्नं क्षुधातुरे ॥ सू. विविधव्रतदानादि, मणिमन्त्रौषधावली । तदस्यास्य प्रयत्नेन, तन्नार्थे याजनाय
वै ॥ सू. अथ पर्य्यवदद्धण्यो, द्वादशायतनानि वै । पवित्रः पवित्राणि, किमन्यैरिति युक्तिभिः ॥ पञ्च कर्म्मेन्द्रियाण्येव, पञ्च बुद्धीन्द्रियाण्यपि ।
मनोबुद्धिविनिर्ध्याकौ, द्वादशायतनं स्मृतं ॥ इ. देवस्वर्ग्गे न चक्रीयानि, नान्यानि नः क्वचित् । सू. स्वर्ग्गे स्वर्ग्गः सुमाख्यातो, दुःखं नरकमुच्य
ते ॥ सू. स्वयं सुखमानन्दं, यस्यां दक्षविपर्ज्जनं । सू. यमवयामाज्ञा, न माज्ञान्यः कश्चित्तु नः ॥ वायतनाय क्षितं क्षणं समुत्कृष्टप्रतिकुर्व्वी ॥

विज्ञानेनपरमात्मा. विज्ञयस्तत्व विन्दकेः प्रमाणिको ग्रहणि विधिं प्राप्य न वद वादि किंः न किंस्यात्सर्वं रूपानिता न्याकिं सायवर्क्षि
का॥ सूर्नीधामीयमितियाज्ञामिकायासु वामिक। यान्त प्रमाणं ज्ञानं, पश्चाद स्कन कापिका॥ वक्तीन्द्रिक त्वायपगून् कन्याकवानुधिः
वकर्द्धमी दद्मावद्नोमिलाक्षादि. विशं स्वर्ग्नी किलपान॥ ञ्चयावं धर्म जिज्ञासी. पूज्यकीर्तिप्रकूर्वमि। याद्र्यपर्यन्त नस्कूवा. यो वाया
गीयस्वक्षित॥ पवित्रा जिकयायादं. समाक्त्यः पूताज्ञनाः नदावि ज्ञानको माया. सर्व्वविद्याविदं वया॥ ननस्नासी पूवस्नान्त्सान्वी
द्धधर्मावत्वावदत्। दस्तार्थप्रत्ययकवान् दरूयो रूपो कयाधनान्॥ ॥विज्ञानको मूल बात॥ ज्ञानन्दैव ब्रह्म आनूपीग्रहत्वं दैयन्ति गः
यत। न रूपेन रूमकवी. मिथ्यानानात्वकल्पना॥ यावत्स्वस्थमिदं कर्म. यावन्निन्द्रियविक्लवः यावदूजावदूरस्ति. तावत्सौख्यप्रथा २३
वयत्॥ सूस्वस्थ इन्द्रियवेकल्प. वार्द्धक्य तुरूनः सूखी। गवी न म पिवानव्या. मर्थिस्या नः सूखद्भ्रूकिः॥ यावमानमनावकि. प्राणनायस्य
तोऽजनिः ननरूर्गो नवयषी. समूद्राद्रिक्रमन्तेकि॥ सत्वानात्वावदः यथरूयाः यप विन्दया॥ ञ्च निविज्ञायविज्ञाना. दरूसो र्वीप्रसा
दयत्॥ ञ्च वायसकर्मीणां रः. प्राक्नाञ्जं. मिदम्वयूः नस्मात्कञ्च वगवीर वरः. वदसर्व्वप्रयपथ॥ मूर्खा जानि विकल्पार्थे. लोकपूपवि
कल्पात। मानूष्य सनि सामान्य. क्रोधमः क्रोधवारूमयः; ब्रह्मादि स्थ क्षितपयति. प्राप्नान वृद्धयूनूषेः नस्यस्यरूः सूनोदरू. सवी विध्वेति

विश्रुतो ॥ मार्गोस्थिता कण्वपतन रुद्रकन्याः सुलोचनाः ॥ धर्म्मेण किल मार्गेण यतिनीनां सुवादग ॥ तदिदानीं मने मोर्य्ये वल्लवूः
ज्ञि पयान्वेभिः सुयज्ञमासैर्ग्यायी विचारः क्रियते मया ॥ मूर्खवाक्यं तु पञ्चमं वासुदेवं सितादिनी ॥ कन्यतनयेकगापूर्व्वं तपश्चरति विवा
वनेः ॥ एकस्यायुरतनोऽज्ञाता एकमाय दिर्घकवितृ ॥ वत्वावस्कन्तयास्किं किं तिन्नवर्ण्णत्वमायपूर्व्वावर्ण्णवर्ज्ञ विवकार्यं त स्मान्नयातिर्थि
सता ॥ सुताश्च वान मनका ना मानुष्यकान विनृकविनृ ॥ विज्ञानिको मूढो वाग्मी मिथ्याकर्ण्यपूजा नृता ॥ कल्कि स्कन्द वनवनी विज्ञकर्म्मोनि
मूकमी ॥ सूर्य्यस्याक्षयेणा विद्यांवणी कतमता मपि ॥ पूर्व्वषाः सम्भूतो वक्रः यवदापञ्चभादिताः ॥ सुनकपूर्व्ववानार्यस्तथावाजकुमाः
पिकाः यावाः पूर्याञ्जनाद्यापि सर्व्वतास्यां विमाढिताः ॥ अन्धानी वापि वन्ध्या वा साय निव्राजिकाद्भवतु ॥ नव्येस्थकर्म्मले पापे वस्रोकान्य
वतास्त्रियः ॥ स्रोताग्यजाग्यसमापन्ना यथा विज्ञानिको मूढो ॥ कस्थो विदरुजनन्दकं क्रस्थो विकिलकोषकं ॥ वस्रीकावनमन्त्रेष्य नयावद्भ्योः
पिदाक्रितः ॥ मन्त्रा कैयवकल्या स्थितु पतालवालिवक्रिवा ॥ कर्थिक्रद्धनिकृस्त्राप्नो नानाद्रव्याणि निर्व्वलाः ॥ एवं सर्व्वषूयो वषूतिज
धर्म्मं सर्व्वथा ॥ यथाम्लूखषूजाणषू प्राप्लतास वृषनवः ॥ सिद्धयाकल्पयाथ्या नष्टाएनश्यवणतावृ ॥ स्थायीतकृस्थितसामर्थ्येन
पापिषमताप्तताकू ॥ दूतस्किताषिविप्लणातृपनिर्व्विणूमानसी ॥ वकारवाक्षकवणेन रूस्त्रिवाक्षान्तयऊस्यी ॥ सुजा गतद्विवादास्त

पश्चाद्गच्छि नावप्ति॥ कदाचिन्नामसेविविप्रा. यामींसमुपदध्याति। ऽत्कमस्मादगच्याप दिवसं द्विजयूथः॥ प्राप्ते मध्ये न शाकानां. द्वारीया
का द्विजाक्रमशः स एवं नृपपुण्यात्मा. धर्मरत्नादयो दृढः॥ द्विजवेषसमालम्ब्य. समाययौ नृपान्तिके। द्विजः प्रविश्य दृष्ट्वाथ राजा
वन्दितादिभिः॥ समतः सन्तुष्टा विप्रा. मूर्छिमानिवपावकः॥ विलोक्य तं समायातं. दूरादुत्थाय भानवः॥ समागतबन्धुनव्रजं. याचा स
द्रुपदगतः। सुधियामध्ये राजाप्रवराध्यपूजितः पूजनः॥ गत्वा गृहे क्षितीशेन. निनाय नृपः पूर्वं द्विजः। मधुपर्केण विधिना. तं संपूज्य ज
नाधिपः॥ कृपया नाथ प्रश्रमं स्वस्थः. याचस्व सम्मुखं पश्चात्। निवसन् स्वायवस्तूनि. कृतनित्यक्रियाविधिः॥ यदिदं किं स्वरावासीनं. यथाचक्रवाकेषु
नपः॥ ॥राजोवाच॥ खिन्नोऽस्मि विप्रवर्याद्य. याचकानां समूहकैः। रत्नानामस्य द्विपदैश्च यान्यमिव यूथकम्॥ किं करोमि कृपां कुर्मिः
कथं मनिर्व्वि निर्वेदम्। यच्छदत्यादयाम ते. ममचिन्तयतो द्विज॥ यदि क्षीणविपक्षस्य. शुक्लपक्षेऽभिवस्तुः। स्वसमर्थादद्य राजतः प्रहर्षन्त्या
मानिलात्मकः॥ प्रजानां पालिताः सम्यक्. पुत्रान्ऽवनिजीवरा नर्पिताः तान् पितृस्थाना. वसुधिन्नदिनदिन॥ एकाम वायवाधयः. म
याराज्यं सिमा। दत्ता स्त्रीकृतान्सर्वे स्वमयावलदर्पिताः॥ नष्टवयजापकार्थे न स्वार्थे नरवर्गप। सूधूनां गुरूणां पिब्ले. ममरक्ष्य
दयागतः॥ राजनुत्रकवाम्यवं न कामान्करसाध्यसं। स्वकालकालकनलं. ममराज्यनत्रुत्रविनः॥ ऊवाचाथि दविप्रस्या. ममराज्यापिनाक

यी। कापि धर्म्मं न यौ वृद्धि. न श्रय न्त यिंगायति॥ धर्मो दयाज नास्यर्व्वे. सर्व्वे सन्ति सूरवाट या ४। सद्धि याव्या स नास्सर्व्वे सर्व्वे सन्मार्ग्गे वन्न
ना ४। सूचवा यदि कल्याणं. निष्ठ दा स्कै सानापिकि। सर्व्वज्ञा नास्रु पासान्ति यथावत्स्थित वर्ण्णं॥ किंपिष्टप षडानातु. नास्त्र न द्विजपूज्य व।
किमध्रुपदि ग्याङ्कः गर्भ वा स्या य गा कय॥ सूथ वा त्वीय्र यन्नस्य. तस्य किंचित् तने विमे ४ तदव कथयस्व्य. तत्क विष्याम्य यें ग यी॥ त्वद्विला
कन मातृश. सर्व्वेव मनाव था ४। सून्य मामपिजाय न्क ज्ञान याया ममे वतु॥ ज्ञान दव विद्याधन. कक न यल यज्ञ ना ४ सूवन्का पियु जा ४ स्वीः
या. निज धर्म्ममनूत्र ना ४। यूवा न त्रिपू वा ४ जूवा. ४ गिव सक्किय ना सूपि। धवा म यें न थं कत्वा. धनू ४ कत्वा द्विमावली॥ व दान्य वा जित ४ कत्वाः
उर्णं कत्वा व वा सूक्ति। विविश्रियाव थिं कत्वा. विष्णु कत्वा य न क्लिर्णं॥ नथ वश्चक्र पूष्य वन्को य्रनाट य्रण वात्मकं। नाना दमयानु वीला नुः
व वूर्थं गगनात्मकं॥ धजदण्डं सुम नूवः य्रीशुं कल्या धज मनूं। याक्रामि व जूग्र व या. स्कन्दी स्या ज्ञानि व दक्षा नु॥ कल्प ज्ञालाग्निवूडा रवी पूषी
कक्षयशीजनी। दक्षलोकपूपा नन. नीलयाक स्म या त्क ना ४। वलिं यज्ञ कनी श्रेष्ठ कत्वा कपट रव व्वेनी। याना लज्ञ मित ४ यूर्व्वं द्र विन्ना विक्रमे
स्थिति ४। दकावानः पिवे वली सूत्रा मा वितिसू दिन ४। दथी विनपि विप्र न्हा देवन स्कि कर्ते दन ४। पूर्व्वेवमनुस्मृत्य. कयार्थ यू ख्त ना दव ४।
कूणास्त्रिर्व्विजि म स्या जी. न नेव व द थी विना॥ गिव रकस्य वानस्य दास्य कश्रेव वो करि ४। विकृद य्रं रव्या किन्न न. य नार्थे या धूवर्कि

ना॥ तस्माद्विनाप्रकृत्राय तत्त्वबुद्धेन स्मृतः। ददस्याम तथैतान् स्मि. सत्यशील स्तोष्यमनाक॥ यत्कृर्द्ध्वं त्वमापन्ना. निर्वाणा वासवाद्य.
४ यच्छ्रद्धेने स्वपाचिन्य. तस्यापाविक्रमस्थितम॥ स्तुत्वा न्यून त्वमाचिन्तं. विमलनाथं नामम। ०ः त्रियापच मश्व्याप्त. सुरवदस्तवदर्दी
नानु॥ ०ः दानीन्द्विगमनान. कर्म्मनिर्मूलन कुर्यं। उपायं त्वमुपाययुक्त. यत निर्वृतिमाप्नुयी॥ पा॥०॥मादस्तवे तो ब्रह्म नियद दीपितं तं
दाकर्ज्ञं दशीकर्ण. ४ ब्रह्मस्तवाप्रमेन्यव्ययरुतं॥ ॥विष्णुरुवाच॥ या पूर्या यू मन्दाग्रान्तु. तपवूत मुनिजनय। मयाय दूपदद्धवी. तनु त्वये
वनिनूपितं। त्वमादोत्व तनिर्वृ कृ४. पदं म मानदास्यासि। कालिकन्त्रियपक्कस्य. स्वतयस्कायवाभ्नि हि४। यदूर्कीरुवनारुंप. तनूस
दैतथमवह्नितवणकिस्य३ज्ञानामि. विवकिस्य३मदामन॥ तरुवनूसदणीवाज्ञा. रुविरुणारुविष्णुति। वार्थंशाक्तुं त्वयाक्षायि सूर्कैय
रुमूमृत्यासि॥ विश्वाधिपिदिदवानी. त्वयानापद्रुतिक्रविन॥ धर्म्मान्कवयुवणन्य. नववाक्षापिनारुवनु॥ युवर्लिमाहिसैवना. युज्ञाहियद
नूष्ठितं। धर्म्मधर्म्मस्वर्म्मस्य३. ततदन्यदिवोकस४। एकप्ववहिनदाथा. रूदिमयुतिजासन। कालग्धं विश्वेश्ववादूर्वं. यनूक्वारुवनाकि
ल॥ मकाकमयवाधन्क. ज्ञानरुज्ञानिसकमा०ः दन्कदूयणान्याव. मन्मूयार्यं मरुत्कर्ता॥ सीख्यास्मियावनीदरु. दहितावामसम्भवा। माव
कास्फयवाधावे. यास्मिन्निक्ष्ययुमिद्धया॥ एकंयुमिक्षिणंयत. लिङ्गमन्तेणणकिस४। ततात्मतायमंविश्वं. जगदततूयुमिष्ठितं॥ वत्त्वाकव 233

यत्नसंस्था. संस्थाप्य विधिवत्पीठम । लिङ्गप्रतिष्ठाप्य पूज्यया नतु संस्थालिङ्गमिदृशम ।। तस्मात्सर्वप्रयत्नेन. कृत्वा लिङ्गप्रतिष्ठितं । तया लिङ्ग
प्रतिष्ठित्वा. कृतकृत्यो भविष्यसि ।। इत्युक्ता ब्रह्मणा देवी कृत्वा निश्चलमानसः । उवाच वचप्रकल्पात्मा. तज्ज्ञानेयाह्निनास्थितम् ।। ।
श्रीविष्णुरुवाच ।। सृष्ट्यादौ किंचित्त्वं श्रमि. कृपालज्ञानवक्तृषा । शृणुष्वावहितो भूत्वा. मदपियाङ्क्रमम ।। धन्यासि कृतकृत्यासि. मा
न्यासि त्वं मे नामपि । उपायश्च नवनाम कृत्वा मे स्नुकमलस्थृता ।। द्विवादासत्त्वदत्त्वा या. द विधन्या मतावशी । न विधन्यततामर्त्ये. यत्त्व दाः
त्वीपुरकृत ।। स्नायं स्नायं उत्तौ क्रिया. मौलिमान्धालयन्मूक्तः । कृत्यं वं वक्तणौ कृपः यं प्रकृपतनूनूकः । सूक्ता काप्यमदपाख्यस्य. सूक्ता
नेम्मे त्वमस्यावै । यदनमनिर्गंध्यय. ध्याविश्वेश्वयावित्वेः ।। सूक्तउडदर्कोपनस्य तु केन्धि गुप्रमिपयन । सूस्माकमपियह्यव. मद
वीयक्तदस्ययन् ।। कृयात्ताक्षतिविद्याप. वर्णूथित्वाङ्गतावी । स्मविन्धत्वाननत्वर्वं. यत्वमाधायल्लाकयन् ।। ।।ब्राह्मण उवाच ।।
नाउस्मवास्नुकृत्विता. मतावधमकतान्नू ।। सूनने वणवावण. त्वङ्गताथिपवंपः ।। यथविश्वेश्वया निर्वी. त्वामवकृहित्तयन् । तथा
स्मदादीनाम । पिष्ठिउस्कत्वाद त्तावनान् ।। कतलिङ्गप्रतिष्ठं त्वौ. सयकमक्तयवास्यतान् । दिव्यं विमानमात्यनुत्तं यक्तक्तवंपः ।। यथा वि
श्वेश्वया निर्यं. विपाकः स्य. कृतस्यत । वायाणस्याः पुत्रः यम्याक्. स्वव ताहि यवंभ्याः ।। वकमध्ययः पाया. व्यावाणस्यौस्कन्तो । म

स्याश्चवें विपाक। सिंहदन्तयाऊसकम॥ ॐ मिछ्रः व्वाययाऊ षि. र्द्विवादसक्ष्यग्नापवानु। ब्राह्मणे येनाम्भ सूपिद्राय ब्रादानुयीमाप्ति वाक्षिङ्कतं.
॥कूथसंयीश्चतं विपं ब्रह्मणाव मूक्रमर्कू४। यावाववाऊ येदष. स्माविनास्मि रुवार्णकृ वानु॥ ब्राह्मणे पियदस्वात्मा. पविपूर्ण्कमनाव
थ४। समायक्ष मदीनार्थं. स्वप्ष्टदंशीजन्ममद॥ विलाक्षकाण पविता. मायाद्धिऊ वपूर्वकवि४। रूप्या रूप्या विवार्यापि. क्विमज्ञाता वयावती॥
स्कन्तं पक्षाज्ञमध्यास्य. निऊरुकानलेषत४। तघ्यामि पवमेधाम. विच्छेशानूरदात्यवान्॥ सैब्रधार्यति रुणवानु. दस्वापायऊःनदं ऋदं।
नत्रकत्वाविधिस्वाते. ननस्कोवरी स्किन४। यत्री स्कमालोलस्काला. मंक्रूत्राकयमागमें। मार्कण्डेय स्कापयी वक्ष वाऊ वत्कान्कदयितें॥ दि
वादापापि वाऊन्द्रा. विप्रन्द्रं पविवर्ण्कयनु। स्माक्रूयप्रकमी स्यर्वा. स्रूमात्यान्मन्तुलन्धवानु॥ सूक्ष्मदानपि सर्वांण्च. काषीन्वेवादिदण
वानु। पूत्रं पयऊःणतं प्राप्यः स्वर्गं वयमवऊःयी॥ पूर्वादिनं प्रमीदाव. मत्रिकाणणकाद्धिजानु। सामन्कानाऊपूर्णाम्ब. स्रूपकावांब्धिकित्य
कानु॥ वेदनिकान पिवक्रूत्ता नाकार्ययमागनानु। साक४ पूनाऊःमदिषा. वद्धपोपालवाल्कानु॥ यद्वानुत्रावावत्रम्कृत्मा. प्रवद्धकवः
यं पूढ४। यथामब्राह्मणः४ प्राक्. टिनसपावपिस्कितं॥ स्मावयंनकपूर्णन्वत्सू. विषण्णुवदनमूव। स्वयंवाऊम दानीन्वाकूमार्वयमवंऊयी॥
सूकिषिक्ष्यमदावूद्वि४यीवानुऊानपदानपि। प्रमादीकत्यपूर्ण्यात्मा. पुनः४काणासमन्भान्वप४॥ स्मापयकाणान्मधावी. सरूपालापिपूऊः

२३४

दृष्ट३

यः प्रासादं कारयामास. स्वयम्भून्याः पश्चिमतटे ॥ त्रिपुरन्तु मध्यमत. आवनीं श्रीनृपार्जिता । तावन्न्यायसहितनेपालः शिवालयमश्री
कपतु ॥ नेपालेल्लक्ष्मावखिला. यत्र तत्र नियाजिता । नेपालश्रीवनितेवाता. ततः सानेवतनेक्षुरा ॥ दिवोदासस्य नृपौ लिङ्गं प्रतिष्ठाः
प्य विपूजेः यः कनकाख्यमिवालान. ममन्यतनव ण्यत्रः ॥ नेपुथे कस्मिन्दिन राजा. तल्लिङ्गं विधिपूर्व्वकं । समभ्यर्च्यन मस्कृत्य. यावत्
तुष्टावतुष्टिदं ॥ तावन्नभोङ्गणाद्रागु दिव्यं यानं समागतं । यापिदः पतितः काञ्चि. शूलखड्गपाणिभिः ॥ नूलादिव्यापितमण्डि-
कोलनेत्रैः कपर्द्दिभिः ॥ शुद्धस्फटिकसंकाशै. त्रिशूलाङ्कितरक्षैः ॥ नेपयामिरक्षाण्यत्र. स्वामिः पूजितविग्रहैः ॥ निरपत्रकागम
नुरूक्ष. क्षमः श्रीमन्निवार्यतेः ॥ वामनवीपदस्माग्र. नृपेक्कन्याङ्गतावतः । नृपथपाविष्ट राजा. दिव्यस्त्रन्न्यवलपनेः ॥ दिव्योर्व्वेन्दूलन पः
थ्यै. तलयः क्रूमूदान्विनैः ॥ त्रिनराकनमस्कात्. स्वामीकनगिवाधनी ॥ स्वप्ने रोरवाकसिनेर्व्वाङ्गे. कपर्द्दीकत मौलिङ्गं । वसुर्स्तूनं कतनतनू.
नेपनीकनयन्नगी ॥ वद्धाढ्नीकनमूर्द्धानी. निन्युः स्वयार्षदादिवी । नृदायत्नेतिनकीर्त्ये नेपालश्रीतिनिग्रहे ॥ ततशाद्वादिकं कत्वा. दानव्दा
त्वा स्वगकिनः ॥ दिवोदासस्थनैदण्ड. समस्य्योवरूकिनः ॥ वाक्ष्ण्यारथापिकीग्रत्वा. ननवागर्भमाविशत् । आख्यातमयत्न्नपत. दिवो
दासस्य पावनी ॥ प०त्वाप०पित्वाव. नवः पापेःयमूच्यतां । दिवोदासस्तु तारख्यानी. प्रकृत्वा यः समर्ची विशत् ॥ नजातु जायते मस्य. जायी

वयिक्वगं कवितृ दिवोदासी कथा पुण्या सञ्जातानन्दकन्दनी ॥ पठनीया प्रयत्नेन सर्व्वविघ्नापनोदय । नावृद्धिर्जायते तत्र ताकार्त्ति
मनस्काङ्क्षया ॥ दिवोदासी कथायत्र. सर्व्वपातकनाशिनी । श्रुत्वाख्यानमस्य पठनात्. विश्वेश्वरमनावथाः ॥ यो पूर्व्वं गाङ्गमिष्टान्ति. गच्छन्त्वि
न्निनवादिनः ॥ ॥ इति श्रीस्कान्दपुराणे काशीखण्डे दिवोदासप्रापितनिर्वाणो नामाष्टपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥५८॥ ॥ अगस्त्य उवाच ॥ ष
ड्वक्त्रज्ञाननिधयेऽस्तु नमः सर्व्वज्ञसूनवे । सर्व्वधाम्निममायाय. कुमाराय महात्मने ॥ कामारिमर्द्दनाद्वीरं. वीरकामकरं किल । याजिगाः
यत्कुमाराद्भि. मातन्के स्रोतमाप्नुत ॥ यदुक्तं भवता स्कन्द. मायाद्विजवपुर्द्धरिः । काश्यां पञ्चनदं तीर्थं सध्यास्यातावपावनी ॥ कृद्गुरुः स्वःश्रु
दणेषु. काशीयवनपावनी । तथापि कृतिनाज्ञानं. तीर्थं पञ्चनदम्भवे ॥ कुतः पञ्चनदन्नाम. तस्य तीर्थस्य षण्मुख । कथमन्यत्सर्व्वतीर्थे २३५
भ्यः तदासीत्यावनम्यते ॥ कथयस्व गवानुविष्णुर्वनवात्मा कृत्वाग्निः । सर्व्वपीडाग नाम्यानार्क कोटिकोटिर्व लीलया ॥ श्रुत्वा नूयमापनस्त्व
वकाख्यकताङ्गतुः । निनाकान्नापि साकान्नानिष्टुपञ्चष्टय पञ्चकार्क ॥ स्फुजन्मानवजन्माव. त्वनामाव्यकनामरूत । नियालम्बा
खिलालम्बा. निर्गुणापि गुणाश्रय ॥ श्रूस्त्रीकाड्गीकन्यायानं. ख्येवपि सर्व्वगः ॥ उपसीक्वचनूपस्थे सर्व्वव्यापिजनार्द्दनः ॥ स्कन्द
ः सर्व्वात्मनावन. तीर्थ पञ्चनदववं । एतदाख्याहि षण्मुख. पञ्चवक्त्राय थाग्रतः ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ कथयामि कथामेतां. नमस्कृत्य

२४

मङ्गलवती। सर्व्वपापौघशमनी सर्व्वश्रेयोविधायिनी॥ यथा पर्व्वसु तीर्थं काश्यां प्रथितं मानवैः। प्रयागे त्रिवेणीतीर्थं यत्र साक्षात्स्व
यं स्थितः॥ पापिनां पापसंघातं यत्र स्नातिजनं उद्धरेत्। द्रवन्ति सर्व्वतीर्थानि प्रयागस्य बलेन हि। तानि सर्व्वाणि तीर्थानि माघमकर
गते रवौ। प्रयान्ति निर्म्मला नित्यं तीर्थराजसमागमात्॥ प्रयागस्यापि तीर्थेन्द्रः सर्व्वतीर्थाधिपं मतं। महा[illegible]धिनी मद्गा वाग्वत्यः कवलय
वरेन वाद्भुतान्॥ तीर्थराज इति ख्यातो माघे तीर्थनायकः। तस्मात्कमण्डलाद्भूर्ज्ज. यत्र गुप्तरूप नद कुर्वे॥ यथा पस्कतद्यात्यक्त. सप्रवर्त्तेथ
यात्र्यथानिशा मद्य मकराग्नि. मिगावबूल्लनन्दन॥ पूर्व्वावदश्रिवानाम. मुनिवासीन्महातपाः। कण्ठवंश्यमूर्त्यन्ता. मूर्त्कोद बत्स्नापव.
ः॥ तस्यत्यनस्कस्य मूनेः पूर्व्वाह्ने चवरङ्गता। गुविनयासर्वसी भूपला वन्धणालिनी॥ तस्यादर्शनमात्रेण. पवित्रं भूमण्डलः। वस्क
न्द यमूनिस्तुल्ये. साधनीतावरायचाः॥ दूर्व्वादबन मस्कृत्य तमृषिं मानसोपन। सुनीवरयमाना श्रीगुविश्रकृत्य पयतिनः॥ तायता
श्रमाद कियिः तत्क्षणपनपयानिधे। कन्कधीमकमाधार. कमान्नूयास्त्यपस्थितः॥ मूनीनां मानसंपायः पश्चाद पियवैमदा। श्रियः क
ठाव कृदयाः स्वनूपल्लीन यत्कम। गुरू निश्रुत्वा वदस्य श्याः गुरुव नयवयामुनिः॥ विवक्षणगुरु तास्कणि. तत्कालापनदीवयी॥ उवाव वय
सन्तानागुरुवस्तुविनयिकर्वै। नमाम्यपि हिराणीप नं न दानास्मि सन्धयि॥ वक्ष्मि स्ववूपालललना. नवनीतय मः पूमान्। सूनक्षि वट

क्षति । विद्यावाक्ष्मदन्तयी ॥ स्थिरत्वं कन्यया वापि वक्तः श्रोतं समवाप्यते । विशुद्धात्मा यमालोनान्तु पुमानुत्तिष्ठति दूरतः ॥ सूत उव
नरकन्यं त्वयान्तु विमनागत । सूतं कीमायं स्कीतया त्वया यत्र स्वल्पमया ॥ स्वल्पनान्तं तथा कानि व कामाक्षयथ्यामृत । यथाद्धतानूक थः
नौ ज्ञानिः कापरयादव ॥ कायाक्षयः स्कन्दयानि यथिः सत्यत्सू कुञ्जतः । यथावृद्धपरलं प्राप्य एकागव्यद्धसूर्ययाः ॥ सूत उवाच कालिः
क्रोधान्तु कयानीय पिठकुरुणे । कयारवन्तु ऊनात्मधा साधूनीय विवृद्धते ॥ सूकार्यकर्षति मनामनारु यस्मः वः कुतः । विधूसुदरुदश्चः
श्व विवृत्कूतास्थितो मूढा ॥ कलतायाश्च दावाग्ने कवामुक्तः कवास्कितिः । दृष्टाकना पि किंकापि यि कालेन कस्मस्कितिः ॥ तस्मात्त्वं
प्रयत्नेन प्रतिपत्प्रमितिपालकः । चतुर्वर्गे स्नानत्कस्य पति दृष्टाविपश्चिमा ॥ ज्ञानात्तं न्कल्याणि कर्तव्यं यत् त्वया शुभा । सूर्ये सो २३६
वाजादिवर्यं यद्धांड मूतवाकुनं ॥ एतस्मिन्नन्तरे तस्मिन्नार्यं पति स्कन्दनदीकान्तु । त्वयानव नवत्वं कन्यायत्तं मकाशुचि ॥ ज्ञः स्वयका
गनमूर्तिना पूनर्द्धं नवसाप्यवानु । मत्वाप्रसादः सुस्मा मृतः शुक्रमडौपिलगु ॥ सूथकालेन दिव्यास्था कन्यावत्तमडौ ऊनगृ । स्कः
तीव नयनानन्दि निधानं नृपसंपदी ॥ तस्योवदति वयस्कामम नीनि पापया । शुचिवपावयीं दृष्ट्वा कन्यायानायस्थयिता ॥
नाश्च वदतिस्थाः कन्यां स्वजनयमवर्द्धयत् । कामगस्थाप्रमस्का या दविन्ध्यदविलीकर्णं ॥ मुनिर्वाम ददौ तस्यै धृतपापतिवार्थ

वतं। यन्नाममात्रादेवनापि क्षम्यते पापकावली॥ सर्वलक्षणणे। कान्ती सर्वावयवसुन्दरी। मूर्तिस्तस्याउनात्यक्त्वा नु दश मात्रमपि
कवितं॥ दिने दिने वर्द्धमानानां ताम्बूलमूल्यं मूदरूपं। कावनीव चिवद्रुम्यौ नि मि वान्द्रमर्षकाली॥ सुवर्णवार्षिकं नित्यं तत्र नास्ति न्यासः
यमुनाञ्च वयं॥ कस्मै दयति सर्खिडं त्यं नामवयमपृच्छत॥ ॥वटणयाडव्रत॥ सुधियपूर्वि मकाराणं धूनपादस्तुक्ष्मकदणे। कस्मै द
श्रीवराय त्वात्तवम वाख्याकिमेवर्ती॥ मूर्तिस्तकार्द्रविकस्य उत्तमस्तुम्यक्तिरायिर्तं। निगम्य पूर्णपात्रस्य प्रावाचवितमानना॥ ॥पूर्णपा
त्रव्रत॥ उत्तमर्यो यरूं दया सुन्दनायववायत। तदा तस्मिं प्रयत्कृत्वं यमर्हकथयामिम॥ कुर्यं वचावतनामनुद्धास्त्वव दिनाकवानु॥
सर्वस्यापि पवित्रस्या यस्याद्वैमान्नमसृक्तं॥ सर्वेयमखिलसुखितिं यस्मात्सर्वे सुरवादयः॥ कदाविद्यानवश्यत यः सदवानुवक्र्णा॥
ऽऽका मूत्रापियावक्र न्मकापद्गुदयाकूर्वी। सर्वमनावथायस्मात्पवित्रपूर्णं तव किंकि॥ दिने दिने वस्मी ताप्यं वर्द्धनं यस्याय सान्निध्यौ। मे व
कर्यणयत्यवा कूर्वेनानरुपं कवितं॥ यन्नामस्मरणादेव कपिवाधनकूर्वेत। यदा धायणकूर्वन्ति सुवनानि वर्तु देश॥ एवमाख्यातु वा। य
स्य वव स्यावववच्छित॥ तस्मै य यक्रमान्कान ममनयोरुणर्म्मणे॥ एवमकृत्वापि कान स्या। सर्वं मूद मनापरु। मन्यापिपत्याम पूर्वे यथामय
सूतावय॥ ध्रुवं हि पूर्णपापायो यस्यान्तु हृविधमनित॥ हृदपिवित्रगुणमग्नी सर्वविस्ताकावे वतवनु॥ सूथवायकथं तस्या विनापूर्व्य र

वादयी। हूं निर्द्धणीय माधाय. मनः समूनियङ्गवः। ज्ञाननर्मे समाल्लाकः ववमीदन्तुल्लादयी। धन्यीकन्यी व जाघथ. हन्नूवस्य न्तुरुद्धः
ह्ला॥ ॥पिणाबाव॥ ववस्याथ्यत्व याथ्रा का. तुल्ला अनविवर्द्धाह्ला। एमीरुस्यानामाधाया. ववास्का मिविनिष्टिमे॥ पर्वे समूखलस्यान. नि
नवीसू. रू नाकुमिः। मपःपह्लानसवकुस्यः. सूनार्थविपह्लीकविकू॥ नार्थरावेःससूलरा. नकोल्लीन्यनकन्यक। नवदह्ला स्कुराय
ने. नेवेन्द्रर्यवल्लनव॥ नसौन्दर्यनवमूला. नवूध्यानपवाक्रमेः। वकवधमनःगुन्ध्या. कवह्लानी उथ्यनव॥ मकानपःसकायन्दमदा
नदयासूजा। लस्यनसमदलप्राज्ञा. नानाथासदहनःपनिः। हूं निम्रक्ल्या थसाकन्या. पिनवेयम्हिपच्यव। ज्ञानूक्ष्मीप्रार्थयामाय. नपस्य कुन २३१
निन्वया॥ ॥स्वान्हडबाव॥ कुमानूह्लाउनत्रासा. कुत पवमयाबन। नपस्कमापपवमे. यदसाध्यकप स्विकिः। कमावाल्लामिमूद्व
स्मी. कुवनकाहनन्यपः। कएवधर्म्मेयस्माध्यमदा यस्बनस्याद्यमिः। धावासावासूवर्मास्तू. मजावामवमीघने। सिलासूयावकाह्लासूयं
वस्नीवनय नितह्लाः। ग्रहत्वागर्हवर्वधावे ग्रहत्वा विसूक्षमव्कुमिः। योऽज्ञानगीकेवेः क्लिन्या. नवकैयमनाक्रया॥ न लिन्सू. नमील्वस
कून. नमिम्राम्सू. नयाबन। यामायार्तकमामी वडुवून कपयंस्किमिं॥ नपर्ल्हवन्यामाक्राख. कुनायीकेनवानूकिल। यवःह्लीनूप्रह्लिपा
याथ. नपस्यमिनयावन॥ उल्ला मिल्लापिह्लीवाल्ला नपर्ल्हविपिनाजवनूा कूह्लान्नायसूपनं. यवःह्लिपपिनापिना॥ यामायः कवूहःकव

ती.तपमानमनुस्कृता।पर्यङ्क्विपस्कृयाः क्रामान्नपराक्रमनीस्तुया॥ निशीथिनीपूर्णितिरःग्रान्तीयावयंवसी।मनसायावयेःश्रय.
मूर्यनाथामयस्विनी॥ मनस्विनामपिमता.नागतीस्तुतमख्यो।नदाःस्तपल्लवाद्रानेःतुक्रामाकन्दपल्लवश्चावत्पकनिवयन्कीसाव
तवालावलम्मनः।वक्रनयस्थापिशृस्वा.कोकिलाकाकिनावते॥ वन्पूजावधवनूर्वि.कलहंसकलागतीः॥ निःक्रयमिवयाक्रिया॥
गतयासीकयावमा॥ सूपास्तरागसम्प्रको.स्रागिनीवृक्षिमाश्रिता॥ कूददशावनिवायाय.पूर्णपायापयस्विनी॥ गालनमनिवल्लीरा.त
णपायादनर्थिना।तथाभिनपसाक्रामा.छिदायन.क्लन्स्कृती॥ निवास्कृगानपस्पत्नी.विधिःयंत्तुदमानसी।उत्तास्याबावस्तूयः.यसन्नास्म
वदेवः॥ सारस्तुर्वक्रमात्ताव.हंसजानापविस्क्रिमं।यनम्याप्राउःलिःप्रा.माम्रावावायप्रजापति॥ ॥पूर्णपापावाच॥ छिनामक्तव
वामस्कं.यद्दिदयवनयद।सर्वेस्यःपावनस्यापि.कूपमामनियावना॥ सुक्रामन्दिपमाकर्ष.निकपानुस्मानसःप्रसूवायाथनार्थे
नी.विमलाविमलेपिणी॥ ॥ब्रह्मोवाच॥ पूर्णपायपवित्राणि.यानियःक्रास्त्रपर्वतःनस्यःपवित्रमतुलं.नयापववनामम॥ निस्कृःक्रो
द्धार्द्धकोटीव.यन्तितार्थनिकन्पका।ट्टिविस्तुवाक्तविक्कव.यावनान्यूक्तवाक्तवे॥ तानिसर्वाणितीर्थानि.त्वक्लोयमिलामवे।वपस्तुममवा
क्रत.क्रवसर्वाणिपावनी॥ स्कृयूक्ताक्तर्द्देधोवधाः यानितिर्द्धूमकल्मषा। पूर्णपायाटउःयापका.खवदतिवसःपितुश्चाकदापिकायमा॥

लाकखलन्तीमूढासि च। धर्म्मेस्कात्क पयो क्लिष्टो. प्रार्थयामास कन्यकां॥ ॥धर्म्म उवाच॥ पूर्व्वं प्राप्ता शिविशाला श्रेष्ठा मा दविष्णुमानः
न। क्रीनः स्वरूपस्य पत्या त्वयाद्य द हिमवद्भः॥ निनवीवाधनकाम स्नल्कन मी सलायन। कक्का मनाम्नी सानन. प्राथ्यन स्य यस्कद्रह॥
उवाच या पिनादाना. तं प्रार्थय स्वधर्म्मन। पित्रयदु स्य यल्कन्या ग्रहि ति च मायनानन्न॥ निगम्य ति वचा धर्म्मा नाविनार्थस्य ल्पौ च वान्यपूनन्दि
ह्वेन्ययायदेह्वः. रपध निर्दृम्लिशा लिनी॥ ॥धर्म्म उवाच॥ न प्रार्थयद्यम्. स्रग. पिमसन्नेच स्नन्दति। गा त्वं र्व्वण विवाहश. कूनूमत्वेयमादि
नी॥ इति निर्व्वन्धवद्वाक्यं सा निशम्य कुमारिका। पितुः कन्या ह्यलि विस्रुः यूनवाहति नं द्विडी॥ उत्रमन मा त्वं. यूनर्वूकाति यास्कन॥
इत्युक्ता पितृमार्याय. नातिष्ठन्मादनातुर॥ नतः गङ्गायन म्वाला. प्रवला नयश्रावलान्। उत्तास्य तिमवीयस्मा ऊल्ला मयानकासव॥
इति गयस्कन्दयासाथ. नीगगायकूश्विन॥ कालवददयात्वन्तु. निलारुवस्वदूर्म्मनि॥ ॥स्कन्द उवाच॥ इत्यन्यान्यस्य गायन. मून
धर्म्मनदारुवन्। स्वविमूक्तमस्काङ्कत्र. खोका धर्म्मनदा मरान्॥ साथारुपिनतं प्रस्ता. सुशीलार्थस्ता कावती। ध्यानन धर्म्म विख्याय मुनिः
कन्याम थाब्रवीत्॥ मातेः पूपिक विष्यामि. रुवत्यर्व्वणुस्यादयी। न क्कानान्यथा रुया. स्वल्प कान्तिला रुचत्॥ चन्त्रादयमनूय्राप्यादूवी
रुगननूस्कन॥ नदीरुवसून पाति खूनयायन्ति. विख्या मा॥ सव धर्म्मनदः कन्ये. नवनर्क्लासुङ्कारुन॥ नेन्दुलोः पविपूर्ण्क्ला. यउग्नाः

प्रार्थितास्त्वया ॥ शृण्वस्वं नृदूर्बुद्ध. समाधितयस्याबलानुद्धिनृपीन वनानाति. प्राक्तन यस्तुवन्तिवे ॥ ०ः श्यान्यास्य पिता कन्या. धूतपापीय
व्रतपः ॥ वन्तुकाकशिलारूपा. मनुजश्चदवुद्धिमान् ॥ ततावस्यपूतकाश्याः स्यामा धर्म्मेन तत्क्षद ॥ धर्म्मोद्रवस्वरूपेण. मत्काया तत्कनागन.
॥ धूताव धूतपापासा. सर्व्वतीर्थमयी शुभा । दवनाकाचसंघातानू. कूलजातिवपादयानू ॥ तत्र धर्म्मेन देवतीर्थे. धूतपापा समन्विता । यत्तात
स्वर्द्धुनीनत्र. ततात्र पन्न स्थापाच्यमत ॥ गतस्थिमालीनगवानू. गतस्की न्यवसन्निधौ ॥ नीलयामङ्गलीगौरीः. तपोव्रतवातः ॥ नाम्नामयूषा
दिव्यस्य तीर्थे तत्र तपस्यतः ॥ किवणेस्यः प्रववण. मक्तस्वदाशिरवदतः ॥ किवणेस्यः प्रवक्षाया. मक्तास्वदस्यायकतिः ॥ ततः सा किव
णानाम ज्ञातापूष्पनवज्रिणी ॥ मत्तायापान्वनमसं. किर्णावेरव्यातवज्रिणी । धं सयगुस्नानमात्रेण. मिलिता धूतपापया ॥ स्नातो धर्म्मेनद
ःपूत्यो. मिश्रिता धूतपापया । मयाधूतानि पापानि सर्व्वतीर्थकृतात्मना ॥ तथापि मिलितानाग्न्या. किनक्षात्रविश्वेषिता । यन्नामस्मरणाद् वमन्द
भाक्तान्वतीव्रजत ॥ किनक्षा धूतपापाव. पुण्यतीर्थे समस्वती । गंगावयमूनाचैव. पञ्चनदः प्रकीर्तिताः ॥ क्रमतः पञ्चनदानाम. तीर्थेषु लाञ्छ
णोकन्ती । ततापूतानन्त्यक्तीया. दर्शनापावकोतिकी ॥ स्मृस्मिन्पञ्चनदीनाम्रः सम्पक्तदत्तीयदापि वा । स्नानमात्रात् पुनर्यास्येव. किन्त्वात्रः
कानुमन्तुयी ॥ तीर्थानि सन्ति रूपाणि. कान्यामवपदपद । न पञ्चनदतीर्थस्य. कोटिंशेन समानपि ॥ प्रयागमाघमासस्तु. यस्मात् कस्मा

तस्य यत्फलं । तत्फलं स्याद्दिनेकेन. काश्यां पञ्चरत्नदः कृती ।। स्नात्वा पञ्चरत्नदस्तीर्थे कृत्वा च पितृतर्पणं । विन्दुमाधवमभ्यर्च्य. नरस्तु याउ
न्मनाः स्फुरत्तु ।। यावत्संख्यास्तिलोदकाः पितृस्त्याउलतर्पणे । पुष्करे पञ्चरत्नदस्तीर्थे. तत्फलं स्याल्लावदक्षिणा ।। गयायां केशवार्चने तीर्थे
पञ्चरत्नदस्तुः । तथा मितामहामूकान्नानाया निगमाकृति ।। यमलोकपितृगणो. तर्पयेत्पितरो ऽस्य. महिमाने पञ्चरत्नदे. दक्षप्रयाग
विधानतः ।। अस्माकमपि वंश्योऽत्र. कश्चित्कुर्वीत कविष्यति । काश्यां पञ्चरत्नदः प्रयाग यतनमूर्त्याम कवयो ।। अयोध्यायां अथापि दिने श्राद्धं वस्यः
सन्निधौ । पितृकितः वविगीयत. काश्यां पञ्चरत्नदस्सुमि ।। ततः पञ्चरत्नद तीर्थे. यत्किञ्चिद्दीयमानवस्तु । कल्पकोटिफलं तत्र. तस्य पुण्य
स्यार्यन्ध्रौ यावन्त्या पितृवर्षपर्यन्तं. स्नात्वा पञ्चरत्नदकृत् । यमर्घ्यं मङ्गलीयोपि पुत्रं रत्नं यमिकृद्वै ।। उत्तले पाञ्चरत्नदे पुण्ये क्षेत्रे सत्पादि
त्माधिने मकारफलमवाप्नोति. स्नानपितृस्पदवती ।। पञ्चशमृतानीकलतां वृक्षस्कन्धगतास्तिने. तुलिपादिकतीयापा. विन्दुः पञ्चरत्नदा
कुमः ।। पञ्चरत्नं कुर्वन्न पीतनन्द्या तस्तु छिन्दूदाकना । सा तु छिः श्रद्धया प्राप्य. विन्दु पञ्चरत्नदा कमः ।। कवटकरफस्नानाज्ञाउसूयामघः
याः यत्फलं न कुतस्तुवी. स्नानानु पञ्चरत्नदा स्मृता ।। ताउसूयामप्येव. कवतीस्वर्गेसाधनं । आदौ कापटिकानन्द. मुक्तिः पञ्चरत्नदास्तु
ति ।। स्वर्गे नाकाकिपकापि तथा न तस्मिन्नतः स्मती । मुक्तिपदः पञ्चरत्नदा. यथानत्यसर्वप्रद ।। वनीवाराणसीप्राप्य. फलः पाञ्चरत्नदः

क्षिणी। नान्यत्र यत्र कामकृता. कृतयः कोटिश्च वञ्चवरः॥ योर्न्नै पञ्चनदस्नाने. कार्त्तिक्यां पापनाशिनि। तस्यापि नगर्भे तिष्ठन्ति. पूतस्वर्गे दिवाः
यिनः॥ कृते धर्म्मनदं नाम त्रेतायां धूतपापकं। द्वापरे बिन्दुतीर्थं च. कलौ पञ्चनदं स्मृतं॥ अतस्समास्तपस्कम्बा. कर्णे यत्र प्राप्यत फलं। तत्
कार्त्तिके पञ्चनदे. सकृत्स्नानेन लभ्यते॥ अह्ना पूर्व्वे सूधर्म्मपू. यावदूर्ज्जं न कम्पूयः॥ अन्यत्र स्यात् फलन्तस्मा. दूर्ज्जे धर्म्मनदाप्लुतान्॥ नधू
तपापसहश्री. तीर्थे काशिसकीतल। यदत्र स्नानतानन्त्यं. दत्वा पापत्रयार्ज्जितं॥ बिन्दुतीर्थे नरः स्नात्वा. कार्यःनवक्रूलान्मितं। नदा विद्याकव
नुकाद्यि. सुवर्ण्णेनविस्कृतं॥ गोरूतिलहिरण्याश्चं. वासान्नंसुविरूपणी। यत्किञ्चिद्बिन्दुतीर्थे च दत्वाक्षय्यमवाप्नुयात्॥ एकामपथ्यद्रू
तिं कृत्वा. यमित्रान्भो विधानतः। पूज्य धर्म्मनदतीर्थे. कोटिस्नानफलं लभेत्॥ न पञ्चनदतीर्थस्य. महिमानमनन्तकं। काशिवर्त्मनियुक्तैः
कृ. स्य सुर्व्वेर्न्न्ने स्तुकोकसः॥ कृत्वाध्यायमिदं पूज्य. श्रावयित्वाथ सुकृतः। सर्व्वपापविशुद्धात्मा. स्वर्ग्गलोके महीयते॥ ॥ इति श्रीस्कान्दपु
राणे काशीखण्डे पञ्चनदाविर्भावो नामैकोनषष्टितमोध्यायः॥ ५९॥ ॥ स्कन्द उवाच॥ उक्ता पञ्चनदोत्पत्तिर्मित्रावरुणनन्दन। अ
दानीं कथयिष्यामि माधवाविःकृतिम्पदीं॥ यां श्रुत्वा सर्व्वदा धीमान्. पापपाश्यामुच्यत तत्क्षणान्। नच प्रिया वियुक्तेन. संयुक्तेन वधनेन च॥ स्मृत
त्वमन्दवादद्र. नृपन्द्रष्यन्दुगरवी। स्वापकन्तार्के वधगः कल्पाकालान्तसौपूवा॥ हिवादावीमकीपाली. समूचायस्वमायया। स्कृत्वापादा

दक्षिणार्थे क्षणवारवीस्वनूपतः ॥४॥ मध्यमाने पतञ्चाल्यां. विचार्य सुविचार्य च । दक्षप्रयच्छन्दं गीथे. पतीमूदमवापक्ष ॥ उवाचवव्यय यत्नात्मा.
पुञ्जुवाकविलासवती । स्रुगन्धास्रुपितेवकुण्ठ. स्तुनाविगलितामया ॥ कृष्णवनीतव्यासन्नि. नावकानि निर्मलादुःणा ॥४॥ यावकाविडयन्कत्र ला
ण्यौ पयस्तनदस्नद ॥ व्यनद्वापपियाम री. कडुनोनोऽनुनायसी । ह्लादनीयादगाकाण्यी. पूतपापाक्षिपावनी ॥ सूदकी मूदकी मर्ग. स्कथ
नममज्ञायत । पूतपापाम्पूपम्पकां. पथकवतिपर्वथा ॥ तद्वावनीयपिडया. सूरवमास्मिष्ठ गाकया । तथकवयथकस्यात. स्य. कयापूतपापयी ॥
ह्लादैयस्तनदगार्थे. क्षीरनीरपिडाधवा ॥४॥ सैयस्कनार्द्धेप्रकाये. वृकान्तविनिवदिशं ॥ स्मानन्दकानानस्तुवे. दिवादामस्कमायतः ॥४॥ २४०
समर्कस्प्रस्तुणयामं. पृर्थयस्तनदाकृवं ॥ सरवापविक्सेंदक. सूदक्षिर्विक्नगवा । दक्षवांस्मपपापूक. मपूक्नाक्षकथापवनी ॥ यसरवि
स्कयमस्यय. पुञ्जुवाकाकमपूनं । उपायविकचकमलं. वनमालाविराजितं । शंखचक्रगदापद्मवरस्कारं चतुर्भुजं । कौस्तुभाङ्कायिता
वक्षं. पीतकौशेयवाससं ॥ सुनीलनन्दीवनपूविं. सुस्निग्धमधुराकृतिं ॥ नासाग्रदलयतपन्मं. सुपाटलवदकृतं ॥ दाडिमीबीजदशनं कि
रीटधातिनामदं ॥ देववृन्दवन्दितपादं. सनकादिपविष्कृतं । दिव्याभिभिर्त्नावदाये ॥४॥ पविपीतमहादर्यं ॥ युक्तादशेवर्गवते ॥४॥ विनन्दितमा
नसी । वकगार्ङ्गे धनुर्द्धेणु. दन्तुनाखिलदानवं ॥ मधुकैटभहन्तारं. कंसविध्वंसमूवकं । कैवल्यपथनंब्रह्म निराकारमगोचरं ॥ नफन्मू.

स्योयविणनं. रु कानीरुकिदुत्तुनमः सर्वाविदूर्येदाकारं नैवायनिषद्यादितं ॥ ब्रह्माद्यानन्तपार्वणा. रुद्रानन्तमिथिंसर्वं । यं गतानी मूढाः
युक्ताः क्षितिविन्यस्तमस्तकाः । यस्य सिद्धं रूपाकणं. मग्निविन्दूर्मेकामयाभः स्तुष्टावयवयारुह्या. मौलिबद्धकवीकलिः । सूर्यास्कवि
कीर्णोल्लितिलं वलिध्वंसिनमच्युतं । नरपदरुनदास्यास मार्कण्डेयादिभिर्विप्रैः ॥ गोविन्दमग्निबिन्दूत्थं स्तुतं वन्दे मानयेम ॥ अग्नि
बिन्दूद्भव ॥ ॐ नमः पुण्डरीकाक्ष वास्कामः गोवणायिना । सहस्रशीर्षपूरुषः सहस्राक्षः सहस्रपान् ॥ नमामि तत्पदद्वन्द्वं सर्वद्वन्द्व
निवारकं । निर्द्वन्द्वा याधिया विष्णुं जिष्णुं दिव्यं वदन्ति तं ॥ यं स्मर्तुं नाधिगच्छन्ति ब्रह्माद्या वस्थन्तवि । तमीश्वरं हृद्स्थं सुं. रुक्किं वर्ण
वीरयमी ॥ सुप्रियागरुवानीगः बाबाबाम गोवर्द्धः समाहृत्येतल्पधा सिद्धकर्थं स्तुत्याः थयः पद्मा । यं बाबान विदन्ती. मनः सौजमनीः
लयम् । मनापि यामगी तर्के. कश्मात्तुं गच्छि मान्कवन्तु ॥ यस्य निःश्वसितं वेदाः यस्य मतङ्ग पदक्रमाः नस्यादवस्य महिमा सदानन्देनवग
न्यग ॥ सूर्याग्निप्रियमनादृवी. द्वियार्थं यत्न कादयः । आयत्ना पिद्युदाकाले. नविदन्ति यथार्थतः ॥ नावदाम्बुमूर्ति निर्बद्धं ब्रह्मा यवृतवाविभि
श्रीयमानवक्तित्रापि. नयमप्योऽक्रिनापग ॥ तं स्कन्दरूपं ॐ मे मध्ये यमकमाये. ब्रह्माय गोवद्ममयमनकागकि । नित्यं निवाध
यममूर्त्तिमव्यिन्यमूर्त्तिं. कल्यौयवानवनवना वयन्तिन्तवकि ॥ एकैकमभवतवनामरुतं मूलावर. ॐ मार्त्तण्डाय नाधसमध्यिनाकरमहापदाज्ञीद

स्यात्ययस्यमदिनंमरुनामरवस्य.अपिमुकुन्दमधुसूदनमाधवेति॥नारायणेतिनरकार्णवतारणेति.दामोदरेतिमधूहकिवकुंठेति.
।विष्णोकृपालतिविश्वसेतिजनार्दनेति.कामीकजन्मजपनीक्ककनामक्रामिम॥४॥यत्वात्रिविक्रमसदाहृदिशीलयन्ति.कादम्बिनातूविव
नाविषमम्बुजाक्ष।सौदामिनीविलसितांशुकवीतमूर्त्ते.तपिस्फगालिमवकालिमविन्ध्यनूपी॥श्रीवत्सलाञ्छनहृदयचक्रकैटभारे.गो
विन्दतार्क्ष्यरथकेशवचक्रपाणे।लक्ष्मीपतेदनुजसूदनशार्ङ्गपाणे.त्वद्भक्तिमात्रजितनयंकविदक्षियूंपि॥श्रीवत्सर्द्धिकायिकावेबु
लसाप्रसूने.दूर्वादलेनगमदश्यामरुदिव्यगन्धे॥४॥नानर्च्चयन्तिदिविदेवगणाः॥४॥समस्ता.मन्दारदाममिरियल्लीविमलस्वकावाम्॥यदाबि
नामनववकामदमजनत्र.रक्ताम्बयाफवकथमप्नूयाक्तवाणि।यत्त्वित्किक्रिलिरवंकवर्ग्गाक्षिनुपनीनूयरुपयदवीनक्षिर्दूवायि॥
यत्तीकउक्तियनतंउविष्णोष्णायि.स्मानुश्रीयमत्रनपमाद्भक्तवरमूरव्या॥४॥वन्दारकादिविपदेवसकाउयन्ति.स्वर्ग्गापवर्ग्गसुरव
यन्त्रनिदाननदक्ष॥यत्वीस्तुवन्तियततंदिविनांस्तुवन्ति.सिद्धाप्सरामरगणालयपद्मयाणे।विज्ञानयस्यखिलसिद्धिदकाविनात्वी.
निर्वाणवानूकमलीकमलायताक्ष॥त्वंहिपिपायियद्धउपिद्धाराम॥४॥स्वलील.लीलावपूर्द्धवविचयिरनगांव्रियूम्भं।विश्वंत्वमवयव
विश्वयतिस्त्वमव.विश्वस्यबीजमयिमनूपुराणास्मितिर्थी॥स्मातात्वमवदनुजन्दुविया॥४॥स्तुतिस्त्वं.स्तुत्यस्त्वमवयवकलंदिकवानिवे

काः त्वज्ज्ञानकिञ्चिदयकिन्नमेवमिविष्णो रुष्णी यदाकण्पूर्त्तिमकवशीकवान॥ इति स्तुत्वा हृषीकेशमग्निबिन्दुर्म्महामनाः तस्थौ हृ
ष्टान्तरा विष्णुः पूर्वः ब्रवन्दामुनिं॥ ॥श्रीविष्णुरुवाच॥ अग्निबिन्दो महाप्राज्ञ.मकणीनयपयान्निधे। वरं वरय सुप्रीत्या.स्ववादयन्तकि
वरन॥ ॥अग्निबिन्दुरुवाच॥ यदिप्रीतोसि कमलावातु.त्वेक्लुष्ठगजगन्नथ। कमलाकान्त तद्देहि.यदि कृपार्थयाम्यहं॥ क्वनान्तस्माच्चरवि.
ना.सूर्णाङ्गेन सम्पाददपत्रेकनपुण्यमाहात्म्या.वचयामायकगवी॥ भगवान् सर्व्वलोकेश.निष्कपटं तदाद। हितायसर्व्वजन्तूनां मु. मु
क्षूणां विशेषतः॥ नान्यद्वदेयमीहं.तच्छक्तिस्त्वत्पदौ वृणे। इति श्रुत्वा वचस्तस्या.ग्निबिन्दोर्म्मधुसूदनः॥ प्रीतः प्रत्युवाचार्थं.तथेत्या
हाद्विजाधिपं॥ ॥श्रीविष्णुरुवाच॥ अग्निबिन्दो मुनिश्रेष्ठ.स्कन्धाम्यहमिदं कवी। काशीरक्तिमनोपूर्यो.मुक्तिमार्ग्गप्रमादिदं तु॥ पु
नः पुनः प्रसन्नास्मि.वरं ब्रूहि ददामि ते। सुनाव मम भक्तोसि.शक्तिस्सद्दुददामहि॥ सूदाव ब्रह्मनिष्ठासु.वदमद्रकयान्निधे। नकस्तया
समस्तार्थे.स्कस्याम्यहं सदेवहि॥ यात्रपकाणी स्वदुर्मेधाः कस्य जज्ञानबानपि। स्नानयत्प्राप्य मानिर्क्की.हित्वा कार्ये कण्ठ्रदना॥ सूत्वी य
यात्रमनोरु.वपूभाच्चयमावन्तः। त्वदर्ग्यं त्वदस्याण्त्र.यथा मुक्तिस्तथा कुरु॥ विनिमग्नजनाजीर्ण्णु.ददं याधिवमदत्रे। प्राञ्ज्ञः किमनन्द
क्वायू.वमदर्ने र्न्यः पू॥ नन्तयानिन्नेवाचानैयङ्केन्नेवद्धदङ्क्षीतेः॥ सून्यजलस्थनमाक्षा.यथा काष्ठं तनुव्ययान्॥ अपियार्णहि

𑐥𑐹𑐖𑐾𑐱𑐣𑐵. 𑐀𑐐𑑂𑐣𑐶𑐣𑐵𑐫𑐟𑐩𑐵𑐣𑐳𑐵𑑅𑐣𑐾𑐎𑐖𑐣𑑂𑐩𑐣𑐵𑐩𑐹𑐎𑑂𑐟𑐵𑑅 𑐎𑐵𑐱𑑂𑐫𑐵𑑄𑐩𑐹𑐎𑐵𑐰𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑐫𑐵𑐣𑑂𑑌 𑐂𑐡𑐩𑐰𑐩𑐴𑐵𑐡𑐵𑐣. 𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐩𑐰𑐩𑐴𑐵𑐣𑐥𑑅 𑐂𑐡𑐩𑐰𑐟𑑂𑐬
𑐣𑑄𑐱𑑂𑐬𑐾𑐲𑑂𑐛. 𑐫𑐟𑑂𑐬 𑐎𑐵𑐱𑑂𑐫𑐵𑑄 𑐩𑑂𑐬𑐶𑐫𑐟 𑐩𑐣𑐸𑑅𑑌 𑐳𑐬𑑂𑐰𑐰𑐶𑐡𑑂𑐰𑐵𑐣𑐸𑐖𑐐𑐟𑐶. 𑐳 𑐊𑐰 𑐰𑐶𑐖𑐶𑐟𑐾𑐣𑑂𑐡𑑂𑐬𑐶𑐫𑑅 𑐳 𑐊𑐰 𑐥𑐸𑐞𑑂𑐫𑐰𑐵𑐣𑐣𑑂𑐫𑐵. 𑐮𑐎𑑂𑐲𑑂𑐩𑐵𑐎𑐵𑐱𑐷𑐣 𑐳𑑄𑐱𑐫𑑅𑑌 𑐟𑐵𑐰𑐟𑑂
𑐳𑑂𑐎𑑅𑐳𑑂𑐠𑐵𑐳𑑂𑐫𑐎𑐿𑐳𑑂𑐰𑐵𑐟𑑂𑐬. 𑐫𑐵𑐰𑐟𑑂𑐎𑐵𑐱𑐷𑐣𑐹𑐣𑐟𑑂𑐰𑐶𑐡𑑋 𑐥𑑂𑐬𑐮𑐫𑐥𑐶𑐟𑐣𑐵𑐱𑐳𑑂𑐫𑐵𑑅 𑐂𑐟𑑂𑐫𑐾𑐰𑐐𑐹𑐬𑑂𑐫𑐵𑐔𑐳𑐹𑐎𑑂𑐟𑐶𑐟𑑅𑑌 𑐂𑐟𑑂𑐫𑐵𑐎𑐬𑑂𑐞𑑂𑐫 𑐐𑐶𑐬𑑄 𑐰𑐶𑐲𑑂𑐞𑐸𑐬𑑂𑐨𑐶𑐟𑐶𑐣𑑂𑐡𑑂𑐬𑐹𑐩𑐾𑐴𑐵
𑐩𑐵𑐣𑑅 𑐥𑑂𑐬𑐴𑐺𑐲𑑂𑐚𑐵𑐟𑑂𑐩𑐵 𑐩𑐴𑐵𑐰𑐵𑐴𑐸. 𑐥𑐹𑐬𑑂𑐞𑐣𑐣𑑂𑐡𑐷𑐰𑐬𑑂𑐟𑐰𑐟𑑂𑑌 𑐩𑐵𑐥𑐨𑐩 𑐩𑐩 𑐣𑐵𑐩𑑂𑐣𑐵𑐟𑑂𑐬. 𑐟𑐷𑐬𑑂𑐠𑐥𑐘𑑂𑐔𑐣𑐡𑑄 𑐱𑐸𑐨𑑄𑑋 𑐱𑑂𑐬𑐸𑐟𑐎𑐮𑑂𑐫𑐵𑐥𑐶𑐬𑐵𑐎𑑅 𑐳𑑂𑐎𑐶𑐟𑐵𑐩𑐹𑐎𑐷𑐳
𑐡𑐵𑐡𑐶𑐐𑑌 𑐫𑐟𑑂𑐬 𑐥𑐘𑑂𑐔𑐣𑐡𑐾 𑐳𑑂𑐣𑐵𑐟𑑂𑐰𑐵 𑐟𑑂𑐰𑐵𑑄 𑐟𑐶𑐲𑑂𑐛𑐣𑑂𑐟𑐶 𑐩𑐵𑐣𑐰𑐵𑑅 𑐔𑐮𑐵𑐔𑐮𑐵 𑐥𑐶𑐟𑐺𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑐵. 𑐳𑐬𑑂𑐰𑐵𑐣𑑂𑐡𑐷𑑅 𑐐𑐷𑐲𑑂𑐩𑐟𑐵𑐣𑑂𑐣𑐫𑐵𑐣𑑂𑑌 𑑌𑐱𑑂𑐬𑐷𑐰𑐶𑐲𑑂𑐞𑐸𑐬𑐸𑐰𑐵𑐔𑑌 𑐊𑐰 २४२
𑐩𑐳𑑂𑐟𑑂𑐰𑐶𑐟𑐶 𑐰𑐶𑐣𑑂𑐡𑐵𑐰𑐬. 𑐨𑐰𑐟𑐵𑐫𑐡𑑂𑐢𑐟𑑄𑐣𑐹𑐣𑑄𑑋 𑐟𑑂𑐰𑐣𑑂𑐣𑐵𑐩𑑂𑐣𑐵𑐬𑑂𑐢𑐣𑐨𑐣𑐵𑐩. 𑐩𑐫𑐵 𑐳𑐴 𑐨𑐰𑐶𑐲𑑂𑐫𑐟𑐶𑑌 𑐰𑐶𑐣𑑂𑐡𑐸𑐩𑐵𑐢𑐰 𑐂𑐟𑑂𑐫𑐵𑐏𑑂𑐫𑐵. 𑐩𑐩 𑐰𑐿 𑐮𑑀𑐎𑐾 𑐰𑐶𑐱𑑂𑐬𑐸𑐟𑐵𑑋
𑐎𑐵𑐱𑑂𑐫𑐵𑑄 𑐨𑐰𑐶𑐲𑑂𑐫𑐟𑐶 𑐣𑐹𑐣𑑄. 𑐩𑐴𑐵𑐥𑐵𑐥𑑁𑐑𑐑𑐵𑐟𑐶𑐣𑐷𑑌 𑐫𑐾 𑐩𑐵𑐩𑐟𑑂𑐬 𑐣𑐬𑐵𑑅 𑐥𑐸𑐞𑑂𑐫𑐵. 𑐥𑐸𑐞𑑂𑐫𑐾 𑐥𑐘𑑂𑐔𑐣𑐡𑐾 𑐴𑑂𑐬𑐡𑐾𑑋 𑐳𑐡𑐵 𑐳𑐩𑐬𑑂𑐔𑑂𑐔𑐫𑐶𑐲𑑂𑐫𑐣𑑂𑐟𑐶 𑐢𑐷𑐬𑑂𑐫𑐳𑐵 𑐰𑐴𑐷𑑅𑐎𑐺𑐟𑐵𑑅𑑌
𑐰𑐳𑐸𑐣𑑂𑐢𑐬𑐵𑐥𑐶 𑐣𑐷𑐮𑐎𑑂𑐲𑑂𑐩𑐵 𑐟𑐾𑐎𑑂𑐲𑑂𑐩𑐵𑐣𑑂𑐣𑐶𑐬𑑂𑐰𑐵𑐞𑐳𑑄𑐖𑑂𑐘𑐶𑐟𑐵𑑋 𑐟𑐣𑐹𑐫𑐵𑐞𑑂𑐞𑐾𑐐𑐵 𑐳𑐡𑐵𑐫𑐲𑑁. 𑐴𑑂𑐰𑐡𑐶 𑐥𑐘𑑂𑐔𑐣𑐡𑐾 𑐳𑑂𑐠𑐶𑐟𑑅𑑌 𑐫𑑀 𑐣𑐿 𑐥𑐘𑑂𑐔𑐣𑐡𑐾 𑐫𑐵𑐫𑐵𑐟𑑂𑐬 𑐳𑑂𑐣𑐵𑐟𑐶𑑅𑐥𑑂𑐫𑐵𑐮𑐶
𑐟𑐵𑐥𑑂𑐟𑐶𑐖𑐵𑑅𑑌 𑐳𑑂𑐰𑐵𑐐𑐸𑐬𑐰𑐳𑑂𑐫𑐰𑐶𑐥𑐎𑑂𑐲𑐵𑐣𑐵𑑄 𑐟𑐥𑐷𑐟𑐟𑑂𑐰𑐳𑑂𑐣𑐵𑐟𑑂𑐬𑐶𑐟𑐶𑑌 𑐟𑐟𑑂𑐬𑐿𑐰 𑐢𑐣𑑂𑐫𑐵 𑐮𑑀𑐎𑐾 𑐳𑑂𑐩𑐶𑐣𑑂 𑐎𑐺𑐟𑐎𑐺𑐟𑑂𑐫𑐵𑐳𑑂𑐟 𑐊𑐰 𑐴𑐶𑑋 𑐫𑐵𑐟𑑂𑐬𑐵𑐫𑑀 𑐩𑐾 𑐩𑐴𑐵𑐣𑑂𑐣𑐶𑐬𑑂𑐰𑐶
𑐰𑐶𑐐𑑂𑐣𑐸𑐬𑑂𑐩𑑂𑐩𑐩𑐳𑐵𑐟𑑂𑐎𑐺𑐟𑑄𑑌 𑐰𑐶𑐣𑑂𑐡𑐸𑐟𑐷𑐬𑑂𑐠𑐩𑐶𑐡𑑄 𑐣𑐵𑐩. 𑐨𑐰𑐟𑐵𑐣𑑂𑐣𑐵𑐩𑑂𑐣𑐵 𑐨𑐰𑐶𑐲𑑂𑐫𑐟𑐶𑑋 𑐱𑑂𑐬𑐹𑐞𑐸 𑐰𑐶𑐣𑑂𑐡𑑂𑐫𑐵𑐩𑐸𑐣𑐶𑐱𑑂𑐬𑐾𑐲𑑂𑐛. 𑐳𑐬𑑂𑐰𑐥𑐵𑐥𑐎𑐣𑐵𑐱𑐣𑑄𑑌 𑐎𑐵𑐬𑑂𑐟𑐶𑐎𑐰𑐶𑐣𑑂𑐡𑐸

नार्थेया. ब्रह्मचर्यपरायणः। स्नायायपूर्वदिनतोतो. तानुज्ञानस्यसाकृतः॥ अपि पापसहस्राणि. कृत्वा भारत मानवः। ऊर्ज्जे
धर्म्मतः स्नातो. निःपापो जायते क्षणात्॥ यावत्तु स्वस्थानिकं दत्तायी. यं गोभक्तु विजाउतं। कृच्छ्रचान्द्रायणादीनि. कर्त्तव्यानि
प्रयत्नतः॥ अगुप्तु विःश्रुतितामस्ति. कार्य्यायस्तु तथा वर्णानां व्रतैः यं गोपितं दत्. धर्म्मो वयाति निर्म्मलः॥ अर्थकामौ च निर्व्वाणा.
नत्रयत्र दृषस्कितिः॥ तस्माद्व्रतानि सततं. चरितव्यानि मानवैः॥ धर्म्मयान्निष्ट कर्म्माणि चतुर्व्वर्ग्गफलप्रदं [illegible]॥ सदाक
र्त्तुं न शक्तानि व्रतानि यदि मानवैः॥ कार्त्तिके स्यमनूयाया. तदा कुर्य्यात्प्रयत्नतः॥ अन्नयाब्रह्मचर्य्यं किंचित् कृच्छ्राणि
पञ्चतं॥ एककालादिनियमा. नियतानि स्वशक्तितः॥ पूजादानं च सर्व्वत्र. तदर्थं च तथा पुनः॥ यत्कृतं कुरुवाज्ञास्त्र. हंगे
वापिन तोगनं। यत्तत्रवर्ज्जयद्वीमां. नदाधर्म्मविवृद्धये॥ असंख्याता न संख्याता न कार्त्तिके स्ववतस्कितेः॥ बादहंगवपि
मासपू. वृतिनां यत्फलं लभेत्॥ कार्त्तिके स्वव्रतं कृत्वा. तत्फलं स्यादनन्तकं। चतुर्व्वपि च मासपू तत्सामर्थ्यं व्रतयादि॥ त
दार्ज्जव्रतिनां हाव्य. मया तत्फलमिच्छता। अतः कार्त्तिकायमगं. गमामूरधियामिह॥ तप्तं पुण्यस्थानगोपि. नकपं तदु ६)
केनात्मनां। कृच्छ्राण्यतिकृच्छ्राणि. प्राजापत्यमथापि वा॥ यं यायत् कार्त्तिके मासि. कुर्य्यात् कृच्छ्राणि पुण्यवान्॥ एकान्न

नवनं कुर्यात्क्रियामत्रतमभववा॥ यचःयात्रं यकवार्थं संप्राप्य कार्त्तिकव्रती। यद्व्रतं वा कुर्वीत मायायाषन्मभववा॥
नाऊैवन्ध्याविधानतो। ब्रुतिनाक्षनचित्रक्कवित। गोकादायपयाकाय. ऊत्नादाव मथापिवा॥ ययपूवन्नादानस्मा. सं
प्राप्य कार्त्तिकव्रती। नित्यं नैमित्तिकं स्नानं. कुर्यादूर्ज्जव्रती नरः॥ वृक्षनवर्यैवयदूर्य्यं स्नात्व्रतरुलार्थिवानु। बाकूलं
व्रक्षतयेत. यःक्षिपकूर्चिमान सः॥ यमस्तहायनक्षनव्रक्षवर्यैः कनंरुवन। यस्तु कार्त्तिकिके मासे. मूपवायैः
समापयत्॥ स्रूयात्समधिनरु. रुवनुयस्यत्तुयाभिनं। गाकादावपथादावैवूर्जीयैवमिवाहिनः॥ सूरवस्तुमागवः
क्षत. नदाहावत्रयापिना। यत्रकाउीनवदूर्ज. कांश्यपाक्ष्येयत्नतः॥ यावनीकांस्यकाउीस्यात्त सवमरुलंलस्तायं २८३
सुकार्त्तिकिके मासे. मूपवाशैस्यमापयत्॥ स्रूयात्समधिनतरु. रुवनुयस्यत्तुयाभिनं। कांस्यस्य नियमं दद्यात्. कांस्येय
द्वैप्रपूविनं॥ ऊर्ज्जनरुक्षयत्नकाउ. मनिक्कूवगनिव्रदं। मधुत्यागे घृतं दद्यात् पायसं च सशर्करं॥ सूर्यागे ख्यव हाव्यव. नी
लमूर्ज्जपिवर्जयत्। रूतानीनवकंदित्वा. नत्रारोच्चायतनय॥ तैलत्यागे तिलं दद्यात् ब्राह्मणमात्रानु सकाश्रुङ्कंनानु। कार्त्तिकेः
मत्स्यत्यागी यः स्नके मांयानिमक्रुनि॥ दाद्रूत्त मांसकाउीयः सकमिः यूयगोलिभ। मांगानिनापियरूया. स्यरुयूक्षपि

कार्त्तिके ॥ मत्स्यमांसानि संत्यज्य कार्त्तिकेत्तु न नत्यवेत् । मत्स्यमांसादनाद्धामाद्भ्रानिर्कवनिनिश्चितं ॥ नियम मत्स्यमांसानां यादयान्
कार्त्तिकेत्तु ना । कूष्माण्डानि यमा यानि त्रिंशत्तु स्वर्णं यूकान्यपि ॥ कार्त्तिके मौनशाकीयत्याग्ना त्यमनमूलमी । मूलघण्ठायमितन्नीमोः
ता. यदि तन्नास्य प्रदापयेत् ॥ कार्त्तिके लवणीयकैय्यनव्रमरुमायदा । यकास्यर्द्धवमास्कनतृत्यागीगीयदापयत् ॥ रूगस्यीका
र्त्तिके कुर्वन् रुवर्तसंस्याऽऽद्धुना । वर्यावर्कं रूगयादद्यात् समूलं याठधानकं ॥ दीपं यः कार्त्तिके दद्यात् दरवर्णुं [illegible] घनमर्त्तिके ॥ मा
हात्म्यं नमसंयायात् सनगच्छतिदुर्गतिं ॥ यः कुर्यात् कार्त्तिके मासि त्रऊन्यान्दीपकौमुदीं । तानिसर्वहन्तनामितं सनपाठ्यः
त्कदावन ॥ यायान्तकावसं नूढः कार्त्तिके दीपदानतः ४ आधान्वकाविनमूर्वं जास्कविंपनवीक्षनं ॥ सदुयानमयीपठ्य.
त्रैलाक्ये सवयावदं । यवाधरान्मसायेन्या दीपं यो कल्ल वर्त्तिके ॥ पक्षसमनानी कल्लठो नूर्ज मीस्वपयन्नवह ४ कोयाद्विनठ
मासायद्रयमनुकल्पीयपूज्य वानु ॥ व्रतिपद्के कार्त्तिकिके कूर्वनृक्यात्स्नायदायजी । ममाऽऽरुक्रिसंयुक्ता गर्भअन्कैनसंविङ्गनु ॥
वृद्धिञ्जगनबोधानि मलमृस्युरुयसदि । कार्त्तिके मासि मयाजा यो ४ ध्वनाः सक्रिमत्यावे ४ ॥ विन्दुतीर्थकृतस्नाने समीमूकि
न्वेदूरतः । व्रतिनः कार्त्तिके मासि स्नानस्य विधिवन्नृपि ॥ दामोदर गृहाणार्घ्यं दनुजेन्द्रनिसूदन । स्नानेनेमि कार्त्तिके कृष्ण

कार्त्तिके पापशोषणे ॥ प्रकाशात्त्वर्दीशयावदर्क्के, वाधपासद्भिराक्षतान् । ततो मन्त्रोयमुच्चार्य्येयार्घोमत्स्यप्रदस्यति ॥ सुवर्ण्णरूप्यताम्रैः
न्नयप्, मुक्ताफलस्नानपुष्पवान् । सुवर्ण्णपुष्पैः पृथिवी, यत्फलं तादृकपूर्वकैः ॥ मनन्दकास्तवत्समाकृ, सुपुण्याय सूर्पवेत्ति । एकाद
शी समासाद्य, प्रबोधकवशीमम ॥ बिन्दुतीर्थकृतस्नानो, रात्रौ जागरणान्वितः । दीपान् प्रबोधवद्भूणो, मामलोकयतकिर्तःम
नोयोत्रिकविनादन, पुराणश्रवणो ॥ द्विजैः समहामक्ता स्पर्वं कृत्वा, यावत्पूर्ण्णं तिथिर्भवेत् ॥ कृत्वान्नदानं बहुशः कृत्वा मन्नुप्रापन
यनं वः समहापापकपूञ्जोपि, नविशेत्पुनरम्मदोदरं ॥ बिन्दुमाधवनामानं, यामामत्रसमर्च्चयेत् । बिन्दुतीर्थकृतस्नानो, निर्वाणं स
धिविन्दति ॥ आदिमाधवनामाहं युगेः सत्ययुगे मुने । अनन्तमाधवाख्योहं त्रेतायां सर्वसिद्धिदः ॥ श्रीदमाधवसंज्ञोहं द्वाः
परेपरमार्थवत् । कलौ कलिमलध्वंसी ख्यातोहं बिन्दुमाधवः ॥ कलौ कलुषसम्पन्ना, नमां विदन्ति मानवाः । ममैव मायया मूढा,
रुदवादपरायणाः ॥ ममकर्म्मक्रियकुर्व्वाणा, यद्विभ्रंशं द्विषन्ति वा । विद्धि भ्रमममकृत्याः पिशाचपद्मामिनः ॥ ये गायन्ति मा
म्यापि, कालेनैवविगायनात् । त्रिंशद्वर्षश्रयत्नाद् निडमिल्वाद्दुःखसागरं ॥ विश्वेशानुग्रहादव, ततोमोक्षमवाप्नुयुः । तस्माद्व
धानकर्मेथ्या, विश्वेशपरमात्मनि ॥ मनसापिद्विषिविश्वेशं, यद्विषन्ति हमानवाः । सूक्ष्मापतांत्वतामिस्रं, मृतास्त्यन्यत्र यत्र कर्त्तौ ॥

अष्टाविंशतिकोटीषु. नवकपुष्क्रमगहि। कल्पं कल्पं वयस्यूक्ष्यप्रतिब्धेन्वयतिन्द्रकाः ॥ विध्येशानूच्छ्रयाप्य. पूनरुमयिमु

क्तिदः ॥ महत्केऽस्मद्विलोमषम. सत्याविध्येन्वयानिगी ॥ श्रुयं वा वाणयाक्षया. पूनपञ्चपयतिस्कली। तस्मात्पञ्चपयतिः प्रख्यः. का

श्यां त्रिः प्रेयसापिंकिः ॥ स्नुत्र पञ्चनदतीर्थे स्नानिविध्येन्वयः स्वयं। कूर्ज्जे सदैवयगनः सस्कन्दः सपवित्कूदः ॥ व्रह्मा

सदैव समूरवा. वाष्कान्यासाच्च मानवः ॥ स फाव्रजः पयविनः स्नात्यूर्ज्जे धूतपापकाः ॥ यत्नमनाद्वियावत्कृत्स्नेलाक्यान्दक्ष्मवि

शः ॥ मावत्कः स्नातुमायान्ति. कार्त्तिके धूतपापके ॥ येन्नैपञ्चनदस्नानं प्राप्य कार्त्तिके किंकृतं गुरौ। जलबुद्बुदवत्कषी. वृथा जन्म

गतानि ते ॥ स्नानं दत्ता न तैपूर्व. पूर्वं पञ्चनदत्वतः ॥ नताविममयान्निध्यमग्निविन्दामहामूत ॥ स्नूतनैवानूमानन. विद्धि

पञ्चनदस्थं वै। महिमानं महाप्राज्ञ सर्वतीर्थोत्तमोत्तमं ॥ श्रुत्वापियं महाप्राज्ञा. महापापैः प्रमूच्यते। विश्वम्मूर्त्तादिनिधस्वैः

याग्निविन्दुर्महामतिः। पूनः प्रणम्य पपच्छ. बिन्दुमाधवमच्युतं ॥ ॥अग्निविन्दुरुवाच ॥ भगवन् श्रोतुमिच्छामि. बिन्दुमाध

वमद्वद। कतिवा नवरूपाणि. काश्यां यन्तिजनार्द्दन ॥ रुविष्णान्यपिकानीह. नानिमकथयाच्यूत। यानि संपूज्यनरकाः प्राप्स्यन्ति

कृतकृत्यतां ॥ ॥इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे बिन्दुमाधवाविर्भावो नाम षष्ठितमाध्यायः ॥ ६० ॥ ॥सूत उवाच ॥

वजस्य माधवाख्यानं श्रुतन्म पापनाशनं । महिमापि श्रुतः क्षेत्रं सम्यक्पञ्चनदस्य वै । यदग्निबिन्दुना पृष्टः माधवो दैत्य
सूदनः । तस्या कर्त्तेय समाख्याहि यथाख्यातं मधुद्विषा ॥ ॥स्कन्द उवाच ॥ शृण्वगस्त्य महर्षे त्वं कथ्यमानं मयाधुना । माधवः
न यथा वक्ति मुनये वाग्निबिन्दवे ॥ ॥बिन्दुमाधव उवाच ॥ आदौ पादोदके तीर्थे विद्धि मामादिकेशवं । अग्निबिन्दो महाप्रा
ज्ञ सेवकानां मुक्तिदायकं ॥ अविमुक्तेमृतक्षेत्रे यर्च्चयन्त्यादिकेशवं । अमृतत्वं भजन्त्यत्र सर्व्वदुःखविवर्ज्जिताः ॥ सङ्गमेशम
हालिङ्गं प्रतिष्ठाप्यादिकेशवं । दर्शनादघहन्नृणां भुक्तिमुक्तिन्दिशेन्नृ सदा ॥ याम्यां पादोदकात्यव द्वीपतीर्थं महत्तरं । तत्रा
ऽज्ञानदान्नृणां ज्ञानकेशवसंज्ञकः ॥ श्वेतद्वीपनरः स्नात्वा ज्ञानकेशवसन्निधौ । न ज्ञानाद्भ्रश्यते क्वापि ज्ञानकेशवपूज
नात् ॥ तार्क्ष्यकेशवनामाहं तार्क्ष्यतीर्थे नराक्षमैः । पूजनीयः सदा भक्त्या तार्क्ष्यवत्कप्रियाममम ॥ तत्रैव नारदतीर्थे ख्यातो नारद
केशवः । ब्रह्मविद्यापदेशाय तत्तीर्थप्लुतवर्ष्मणां ॥ प्रह्लादतीर्थन्तत्रैव नाम्ना प्रह्लादकेशवः । तत्केस्य सर्व्वतीर्थादं सदाक्र
क्रियमूर्द्ध्न ॥ तीर्थत्ववीष तत्राहं नाम्ना वादित्यकेशवः । यानकं ध्वान्तनिवर्ती ध्वंसयामामीक्षणादपि । दत्तात्रेयश्व वाख्याम्या
मत्समादिगदाधरः । दत्ताभिमतकामानां सर्व्वानन्दप्रदायकः ॥ तत्रैव भार्गवतीर्थे भृगुकेशवनामकः । काशीनिवासिनः पुंसा

२८३

विक्रम्भिवमनोरथे ४॥ वामनाख्यमहातीर्थे ततः प्रार्थितदस्तुकं। पूस्याकृष्टुक्रमिक्रकिर्न्नाम्नावामनकंगवः॥ नरनारायणह्वः
तीर्थे नरनारायणान्नाभ्रकौ। कृत्वाः यमश्चमी सर्व. नवनारायणात्मकाः॥ तीर्थयक्रवत्वाकारख्य. यक्रवावाकर्यक्रकः। नवैस्नाम
त्वेतीथाकृ. सर्वयक्रफलप्रकृतिः॥ विदारनवार्यंकाकृ. काणा विष्णुविदारणः॥ मन्नाम्नितीर्थेयंयव. तीर्थेयद्रवगान्कय॥
गोपीगोविन्दतीर्थेतु. गोपीगोविन्दयंक्रकौ। यमश्चमीनवाकृक्षा. ममामायानस्पृहेकृ॥ मूतनक्षान्नयिंकासि. तीर्थेमन्नाः
म्नियावन। ढिश्रामिक्रक्रियूकस्युः यदानेः श्रेययाद्रियी॥ सेममाधवनामाकृ. सेषतीर्थेघदापिनि। विश्रामयामसेषाँग्य.
विसेषान्नुकृक्रिविक्रकानु॥ गीरवमाधवतीर्थेव. स्नास्नामीगस्त्वमाधवी। गीरवाद्कतनयंस्नाप्य. कृवकुरवनिध्येः यतिः। कृयसी
वमकातीर्थेमीकृयत्रावकेगवी। प्रणयप्राप्नूयान्नू. नकृदिक्षुः परमप्यदं॥ सीयाकगवनामाकृ. वृद्धकालगयद्विम। डप
यन्मानुकृवक्रीप्मान्. यविनाकक्रियूक्रितः॥ तिर्वाणकगवव्याकृ. कृकतिर्वाणसूवकः। लीलालाक्नोदूकृवकागे. लीललवंवत
याकृवनु॥ वं श्रास्त्रिलाकसून्दयां. याम्यांयामीयमर्चयन्। काश्यांरव्यातं त्रिभुवने. कगवंनसगर्केकाकु॥ स्नानवाथ्या४पूर्वार्के
गे. विद्धिमीस्नानमाधवी। नत्रमीकृक्रितायर्च्ये. स्नानप्राप्नातिगोप्वं॥ सेवनमाधवयंस्नाकृ विग्नालारव्यास्यमीपन४। सेवनृद्धी

पञ्चवटीमूर्ध्वं कुर्यात्स्नानं समर्चितः॥ उदङ्गङ्गाञ्च मध्यानी प्रयागास्त्वत्र माधवः। प्रयागतीर्थे संस्नाता दृष्ट्वा पापैः प्रमुच्यते॥ प्र
यागे गङ्गागणे पूर्णा यत्फलं लभ्यते सिद्धये। तत्फलं स्याद्दशगुणं सूरुस्नाना ममाघतः॥ तत्र तीर्थं किनास्य यत्नेऽस्नाने प्राप्यन्ति
शाश्वतीं। गङ्गायमुनयोस्पर्शे सत्यूर्ध्वं स्नानकारिणी॥ काश्यां मत्सन्निधावत्र सत्यूर्ध्वं स्याद्दशो कवी। गोगोकववलायत्र य
मुनापूर्ववाहिनी॥ तत्र स्कन्दनदः ख्याता सूचनं तु स्नानं च यया। वपनं तत्र कर्तव्यं पिण्डदानं तथावतः॥ दयानि तत्र दानानि
महाफलमवाप्नुना। गुणाः प्रजायन्ते तत्र सर्वे समुदीरिताः॥ अविमुक्तमहाक्षेत्रे संख्यां गच्छन्ति हि। प्रयागेशं महा
लिङ्गं तत्र तिष्ठति मानदं॥ तस्याग्निश्याव नतीर्थं कामदं मानिकार्जितं। काश्यां माघप्रयागेऽपि यः स्नानान्मकरार्कगे॥ सूर्यो
दयमासाद्य तथा निःश्रेयसं कृतः। माघे सर्वाणि तीर्थानि प्रयागे माधवं यान्ति हि॥ प्राच्युदीच्याप्रतीच्यातो दक्षिणाधस्तथोर्ध्व
तः काशीस्थितानि तीर्थानि मूनयान्ति न कुत्रचित्॥ यदि यान्ति तथा यान्ति तीर्थत्रयमनुक्रमं। स्नायान्त्यूर्जपक्षे तु नदप्रातःस्ना
तुं मर्मान्तिकें॥ महाघौघप्रशमनं महापुण्यविधायिनि। प्राप्य माघं महातीर्थं प्रयागेण समीपतः॥ प्रातः प्रयागे संस्नान्ति
सर्वतीर्थानि मामनु। यमासाद्य च मध्याह्ने महियान्ति च नित्यशः॥ संस्नातुं सर्वतीर्थानि मुक्तिदां मणिकर्णिकां। काश्यां वरस्यां २८७

पञ्चमं मतङ्गकपिलं मुने॥ यथा तीर्थत्रयी श्रेष्ठा. स्वस्वकालविशेषतः। अन्तर्गृहस्य वक्ष्यामि. न वाच्यं यत्र कुत्रचित्॥ अरुणोदः
यपदाऽऽपर्यं नऽऽपर्यं रुक्मि मज्जनं। काश्यां सर्वाणि तीर्थानि. चक्रकाद्रूकयाकर्वं॥ मध्याह्ने विदेवन्यत्र संस्थिति ऊर्ध्व ऊर्ध्वसा ऽवेः
नद्वयवरुःस्यन्म. वाराणस्या उदीयेन.॥ उत्तरीयोर्ध्वं कांक्षलिन्नर्थं. श्रेष्ठकाम मणिकर्णिका। गर्भे क्षियप्वं तीर्थानि. स्वस्वधिष्ण्यं गता
न्यहो॥ केवलं चलमासाद्य. समस्तमणिकर्णिकां। पापानि पापिनां हत्वा. महान्त्य पिबन्त्यपि॥ काशि तीर्थानि सन्निध्यायाद्रिः
रुक्षिकाशेया। सर्वेभ्यः पर्वस्वपि वा. नित्यं नियमवन्त्यहो॥ निर्मलानि भवन्त्येव. विग्रा स्वमणिकर्णिकां। विश्वेशेश्वविश्वया सार्द्धं.
सध्यायमणिकर्णिकां॥ विनाश्य पद्मया सार्द्धं. सुदायत्वमयामुदा। सकृत्समासाद्य तं नतीवरा मियद्वयान्नदं॥ रुविनामसमापन्न.
स्य स्वत्रान्मणिकर्णिकाम्। मध्यन्दिने समासाद्य. यं स्नाति प्रभावयेत्॥ वैकुण्ठादपि हन्ति निर्यं मध्याह्ने मणिकर्णिकां। सत्यलोकान्
ब्रह्मदिने. हंसयानः पितामहः॥ मध्याह्निकविधानाय. समीयान्मणिकर्णिकां। इन्द्राद्यालोकपालाश्च. मध्याह्ने भेयथा॥ म
आह्निकीं क्रियां कर्तुं. समीयोर्मणिकर्णिकां। शेषवासुकिमुख्याश्च नागाश्वेनागलोकतः॥ समायान्तीह मध्याह्ने. संस्नातुं मणिक
र्णिकां। स्ववाचप्रयर्वचूः यावन्तश्च यवनवनाः॥ तावन्तः स्नान्ति मध्याह्ने. मणिकर्णिजलमले। कर्मणि कर्णिकयानिजुः

वी।

नीरूपंशीर्षयघी ॥ णकारवर्णोपिरुञ्चिप्राः॥ शैरस्यायानीमद्यादहिः॥ ग्रीवर्णान्यायाम्यवम्येषु. नेरूपायिनाधनेः॥ येविधाङ्क्रियमाः
य. मुक्तिकृन्मणिकर्णिका । विप्राणिनमकृदाना. स्नात्रवनवपूर्ववाः॥ ववमववयविप्राफा. येवषामणिकर्णिका । वार्णापर्वव्र
तास्नातुयथोक्तविधिनाक्रवं ॥ यैः स्नात्वा कृतमात्र कर्णिकायां स्कलामदूः॥ तत्रवधन्यामर्त्येस्मिन्. यवैक्रतुपूदाक्षिताः॥ स्य
क्रापूर्ण्याशिनीलक्ष्मी. मोक्षियेमणिकर्णिका । कृतानानाविधाधर्मा. स्नस्नापूर्णास्मृतेनेपेः॥ वार्द्धकीसमनुप्राप्य. प्राप्तियेमणि
कर्णिका । वकानि सूदूकूलानि. कायंतेगजवाजिनः॥ दयाःस्याङ्कैः प्रयत्नेन. यत्रापमणिकर्णिका । पुण्येनापार्द्धितंद्रव्यं. मन
स्यमपितेन्नैः॥ दत्तान्दद्यान्नित्यं. मुनेप्रिमणिकर्णिकं । लक्षटयुतम्मयत्री. उपनस्यफलंस्फुटं ॥ कुर्योद्यथोक्तमष्यकैप्रा
णायामेनवाक्रमः॥ उपनविधिनाधूतं. षडङ्गयागडक्रमः॥ उष्केकामपिना यत्री. संप्राप्यमणिकर्णिका । यावज्ञावाग्निहोत्रस्य॥.
लऋदविकलैफलं ॥ इतिश्रुत्वावचस्तस्य. मग्निबिन्दुर्महातपाः । प्रणिपत्यमहाकक्षा. पुनःपप्रच्छमाधवं ॥ ॥अग्निबिः
न्दुरुवाच ॥ विष्णुकिंयनुयमालेपा. स्पूपुण्यामणिकर्णिका । कुतिमपुण्यवीकाङ्क्ष. तत्वविकृत्वविक्रमः॥ ॥श्रीविष्णुरुवाच॥ अ
ग्निबिन्दो महाप्राज्ञ. पञ्चनदस्यमद्युतायात्। स्मृत्वामन्ननपवीमार्गं. सूक्ष्मंतस्यप्रवदामिते॥ पञ्चनदस्यतीर्थस्य. पञ्चनदविः

२६१

नायकः। सीमाविनायकस्याग्रे मणिकर्णीह्रदाख्यकं॥ सीमाविनायकं दृष्ट्वा पूजयित्वा नवाक्रमः। मोदकैः सापवोद्यैश्च, प्राप्नु
यान्मणिकर्णिकां॥ हरिश्चन्द्रमहातीर्थे तर्पयेयुः पितामहान्। शतं समाः सुतृप्ताः स्युः प्रयच्छन्ति च वाञ्छितं॥ हरिश्चन्द्र
महातीर्थे स्नात्वा श्रद्धान्वितो नरः। हरिश्चन्द्रेश्वरं नत्वा. तस्यानुपविकीयत॥ ततः पूर्वेण तीर्थवरं पर्वतस्य च मूलकं। सुवि
स्नानम्महाकामदा. सर्वदा पातकनाशनी॥ तत्र स्नात्वार्चयित्वा गं किंचिद्दत्वा स्वर्गकितः। सुख्यास्य मनुतिरवदिव्यान्नानान्समाप्नु
यात्॥ कम्बलाश्वतरं तीर्थं. पर्वतस्य च दक्षिणे। कम्बलाश्वतरौ यत्र. तपोर्थं नूपाश्विमप्तुरं॥ तस्मिंस्तीर्थे कृतस्नान. सर्लिङ्गं
यः समर्च्चयतु। अपि तस्य कुले जाता. नागाः स्युः प्रियान्विताः॥ वज्रपुष्करिणी तत्र स्नानि वज्रनिवारिणी। सींसानवज्रोन्दत्त.
यत्र स्नात्वा विशेन्नरा॥ वज्रपुष्करिणीतीर्थं. समाविष्टा नमूलकं। समाः परार्द्ध संख्याता. कृत तपः समाधानपद्मा॥ ततस्तु लक्षतीर्थं
ना. समविश्वेश्वर ४ परः। ततस्तद्वै मयोग्यर्थे सविनाम्नि महलन्तं॥ वज्रपुष्करिणीसेव रथ्यामात्रे मणिकर्णिका। तत्र
रूपं परिवर्जयेत्. ललनारूपधारिणी॥ प्रत्यक्षरूपिणी तत्र. सर्वसिद्धिर्मणिकर्णिका। तस्या रूपं प्रवक्ष्यामि. रकानागुहृदयपरं॥
यद्रूपध्यानतः पूर्वं किंनाम न्यायं सिद्ध्यन्ति। प्रत्यक्षरूपिणी देवी. दृश्यते मणिकर्णिका॥ वज्रकुण्डजारिणीलाक्षी. स्थूलवक्षाः

लविलोचना। पञ्चमारिमूर्त्तीनित्यं प्रबद्धकरसंपुटा॥ इन्दीवरवर्णी मालामुद्रधमीन्दुक्लिन्नकरा। वरायतकरस्वथमाः
गुलं कुलिं गुरुं॥ कुमारीरूपिणी नित्यं, नित्यं द्वादशवार्षिकी। शुद्धस्फटिककान्तिश्च, सूनीलस्निग्धमूर्द्धजा॥ उन्नयवालमालि
का, रमणीयवदन्दा। प्रत्यप्रकनकीपूष्य, लसद्धम्मिल्लमस्तका॥ सर्वाङ्गमूकारुरचना, वन्द्रकान्तिगुंकावृता। यूथ्युथीकमयीमा
ली, सघ्राकांविद्रुमीहृदि॥ ध्यानध्यानतनूपुर, मुमुक्षुहितदर्निशं। निर्व्वाणलक्ष्मीरुवनं ग्रामममामणिकर्णिका॥ मत्रीनस्यान्धव
क्षामि, रुकौकलुद्धमाहिथं। यस्याश्चक्रेन्तः सिद्धान्तपि सिद्धमूर्क्तिनन्दी॥ वारुवमायालक्ष्मी, मदनप्रणवानुदमूर्ध्वान्ता
नु। रूपावदविन्दूपर्ण, मणिपदमथ कर्णिकयक्तनुप्रणवपूटः॥ मन्त्रःस्मरक्रमसः समस्तस्तरवमन्त्रविप्रदारूपाः। तितिकिःऽपः
पिमित वर्णः परमपदं दिशति प्रियां॥ तावस्वावस्त्रुमीयाविन्दूनाममणिपदन्नतः कर्णिका। प्रणमामिपदं कनमरुमितिमनुसंख्य
वर्णवनूः॥ ॥ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ मं मणिकर्णिकनमः॥ अयं मन्त्रा त्रिंशज्रूपा, यूक्तिमुक्तिमसाम्यूक्तिः॥ मामादशर्णिकः कार्यः,
शङ्खावन्हादशनृक्तिः॥ पाचिन्नूनः पूष्पीके, निष्यानरूविषासृष्टि। सगर्कावर्ण मधावी, सञ्जीवन सदाश्रुविः॥ विलक्षमन्त्ररूपाः
न, मूनादनाक्रमवपि। स्ववर्ण्यं मुक्तिमाप्नोति मन्त्रस्यास्यप्रभावतः॥ सौवर्णप्रतिमा कार्या नववर्त्तसमर्त्तिता। पूर्वोक्तरूपसम्प

२४८

न्ना. संपूज्या प्राप्ययत्नतः॥ संप्राप्य भुक्तिं मुक्तिं ब्रह्मा ब्रह्मादयो विबुधा। उपायः समनुष्ठेय. मपि दूरनिवासिभिः॥ मणिकर्णीः
कृतस्नाना. मणिकर्णीगवीक्षणात्। जननीजठरावासं वयमिन्नवैं कल्पवः॥ मणिकर्णी पूर्वलिङ्गं. पूजासंस्कापितं मया। प्राग्ज्ञाव
न्न कृत्स्नात्र समर्चाभाक्त्वा क्तिति॥ ततः पाशुपतं तीर्थं. सवाच्यां मणिकर्ण्या ततः कलाटकाञ्जिरस्कृत प्राप्य तु यत्पशुपतीश्वरी॥ त
त्र पाशुपताथाय. उपदिष्टः पिनाकिना। समापि विधिमुख्यानां सूत्राणां पशुपाशहृत्॥ अतः पशुपतिर्यत्र. लिङ्गरूपधरः स्वयं। प
शुपाशविमोक्षाय. नित्यं कार्यप्रकाशनात्॥ तत्रैव तत्र तु दृष्ट्वा शुक्लायां शुचिमानसैः। कार्या यात्रा प्रयत्नेन. नातो जागवन्यथा॥ पूज
यित्वा पशुपतिं. मूपाषसपञायना॥ पशुपाशैर्न बाध्यन्ते. दर्शनविधिना पावनाः॥ नूजावाससकतस्कोर्थे. तीर्थं तु पाशुपतात्पुरः॥ तत्र
स्नात्वा नरो वश्यं नूजावासश्वरान्हव॥ मणिकर्ण्याश्च याम्यां. नूजावासश्वरं ततः॥ समाराध्य वसल्लोकं नूजावासनसंगयः॥
विश्वनाथं तु काम्यायां. विश्वेशकोर्ध्वे व्यवस्थितं। तत्र स्नात्वा नरो भक्त्या. विश्वनाथं विलोकयन्॥ विश्वेशं गौरीयश्रदत्तं. पूजयित्वा तु र
क्तितः॥ विश्वस्य पूज्यान्त बाति. ततो विश्वमथार्यवेत्॥ मुक्तितीर्थं ततः दत्तं. तत्रापि कृतमज्जनः॥ मोक्षेश्वरं ततो दृष्ट्वा. मोक्षमाप्नायः
र्षणयीं॥ अविमुक्तेश्वरान्तु पश्चात् मोक्षं वाञ्छमानवः॥ नपूतर्मानवलोके. यातायातं क्षणायक्षा॥ अविमुक्तेश्वरं तीर्थं. मुक्तितीर्थ

स्मनाकूपवत्। तत्राप्लुत्याविमुक्तेन. मर्त्त्यैर्यित्वाविमुच्यते॥ तत्पुरतारकंतीर्थं. यत्र विश्वेश्वरः स्वयं। स्नायरतारकं ब्रह्मम्. तत्क-
र्णे मृतकालके॥ सुस्नातः स्नानकतीर्थे तारकेश्वरदर्शनात्। संसारसागरं तीर्त्वा. तारयत्स्वपितॄनपि॥ तदास्यायस्कन्दतीर्थं
यत्राप्लुत्य नरोत्तमः। दृष्ट्वा षडाननं देवं त्यक्त्वा तु षाट्कौशिकीं तनुं॥ तारकात्पूर्व्वेण. दृष्ट्वा देवं षडाननं। व्रजेत्षडाननलोकं. कौ-
मारं वपुरुद्वहन्॥ ढुंढितीर्थं ततः पूर्व्वं. तत्र स्नात्वा कृतोदकः। ढुंढिं गणपतिं स्तुत्वा. न विघ्नैरभिभूयते॥ भवानीतीर्थमतुलं ढुं-
ढितीर्थस्य दक्षिणे। तत्र स्नात्वा विधानेन. भवानीं परिपूज्य च॥ दुकूलैरत्नपात्रैश्च नैवेद्यैर्बहुविस्तरैः। पुष्पैर्धूपैश्च दी-
पैश्च. भवानीं यः प्रपूजयेत्॥ समस्तमर्च्चितं तेन. त्रैलोक्यं सचराचरं। भवानीशङ्करौ काश्यां. सर्व्वितोऽर्द्धयात्रये॥ चैत्राष्टम्यां २४९
महायात्रां भवान्याः कारयन्सुधीः। सूत्राधिकाः प्रकर्त्तव्याः शतकृत्वः प्रदक्षिणाः॥ प्रदक्षिणीकृता तेन. सप्तद्वीपवती मही। स-
शैला ससमुद्रा च सागराद्यसकानना॥ सुस्तोय दक्षिणाद्यायाः प्रत्यहं स्तुतिदाः परं। नमती यः प्रयत्नेन भवानीशङ्करौ सदा॥
मकानी मुक्तिदा नित्यं भवानी वाससम्प्रति। भूत्वा भवानीं संपूज्य. काश्यान्तीर्थनिवासिनः॥ यागं कृत्स्नं सदा कुर्या. भवानी काशि-
वासिनी। तस्माद्भवानी संसेव्या यत्नं काशिवासिभिः॥ तत्कुण्डीयायदाक्षिणा. शिवकुण्डं महाकाद्दक्षिणे। यत्राशिवा सदा काश्यां वि

ऽवेशस्य कुटुम्बिनी ॥ गृहमध्यत्र विश्वेशो. भवानी तत्कुटुम्बिनी । सर्व्वस्यः काशिसंस्थस्या. शान्कि द्दीय यच्छति ॥ दुःप्रा
प्यमपि यत्किञ्चित्. काशीक्षेत्रनिवासिनी । तत्सर्व्वं प्राप्यक्षमास्य व भवानीपूजितान्तिके ॥ कुर्याज्जागरणं रात्रौ. महाष्टम्यां व
तीनरः । याति भवानीमन्दिरे प्राप्नुयाद्वाञ्छितं फलं ॥ शुक्लानतृतीयामार्गायां भवानीयात्रिकां समं । सर्व्वमनोरथास्तस्य
सिद्ध्यन्तीह न संशयः ॥ ईशानतीर्थक्षेत्रे च भवानीतीर्थसन्निधौ । तत्र स्नात्वा च ईशानं. मन्त्रेण यत्र उन्मज्जनं ॥ स्नानतीर्थे
च तत्रैव. स्नानं सर्व्वदानं फलं । कन्याकिष्टिकस्य तीर्थे. दृष्ट्वा स्नानं च वन्दितं ॥ स्नानं वापीसमीपस्थं. स्नानं शौचे समाप्तिकथः
स्नानत्रैलोक्यनयापस्याद्दपिपर्ययः उत्तमं सुकृती ॥ गोलादितीर्थक्षेत्रे च यत्र मार्क्कण्डेयकारिका । तत्रपादादिकं कृत्वा. दत्त्वा दानं स्वर्गलोके
तथा ॥ गोलादीन्यतमालोक. स्नानवाप्याद्युदर्शनं । तत्कुण्डं त्वय पदवीन्नात्र कार्यं विवादकं ॥ नन्दितीर्थादवाप्नोति विष्णुतीः
र्थपदमक्षयं । तत्र पिण्डप्रदाननिर्व्वाप्य. पितृणामनन्तं भवेत् ॥ विष्णुतीर्थकृतस्नानो. यः स्वर्गं विष्णुविलोकयेत् । विश्वेशादक्षिणे
पार्श्वे. विष्णुलोकं स गच्छति ॥ यः प्रत्यक्षादशाप्याप्याणयन्तो बाधते ध्रुवा । कुर्याज्जागरणं रात्रौ समं मूर्त्तिसमीपतः ॥ प्राप्तः स
मर्व्वमीरुक्का गौरी पितृलोकादिजानपि । दत्त्वा गोः कार्यं तत्र भूमिं. नरकं यान्ति न भवेत् ॥ कृत्वा तत्र च पात्यग्ने. विकस्याश्चविव

र्जितः॥ यस्मात्त्वन्नरुलंधीमान् ब्राह्मण्यञ्च ममाज्ञया॥ ममतीर्थोदवाख्यातु· तीर्थं पैतामहं वरं। तत्र श्राद्धविधानेन तर्प्पयि-
त्वा पितामहान्॥ पितामहञ्च वै लिङ्गं ब्रह्मणा लापविस्फितं। पूजयित्वा नरो भक्त्या ब्रह्मलोकमवाप्नुयात्॥ ब्रह्मग्रान्तः समी-
पस्तु. कृतं कर्म्मेण्णु काण्डुरं। पवामकृयतामनि सर्व्वमवमपञ्चवतूं॥ सूयाम्यमपियनुकर्म्म. कृतमपण्डुकाण्डुरं। यलथपिन
तस्यास्फिप्रलयामूनि सरूम॥ नाकितीर्थमिदं प्रोक्तं. नाकिरूतं तसः क्षिम॥ सूपिब्रह्माण्डगोलस्या. नाकिरघाण्डुकादया॥ सा
मातिकल्किकवीयं नाकिगम्हीयरूमिका। ब्रह्माण्डगोलकं सर्व्वं. यस्यामस्यतिलादकं। ब्रह्मनालं परन्तीर्थं त्रिषु लोकेषु वि-
श्रुतं। तस्मिन्मनतः स्नानः कोटिजन्मकृतंलकतू॥ ब्रह्मनालं यत्र यथा. मपिकाकयमायकं। ब्रह्माण्डमण्डुपान्तस्थतं कि-
न्निकदावन॥ ततः काशीनदं तीर्थं. ब्रह्मलोनाख्वदक्षिणे। तत्र स्नात्वा नरः सम्य. क्पूजन ब्रह्मदस्यया॥ कागीवथान्द्वैलिङ्गः
स्वर्ग्गद्वारस्य सन्निधौ। दर्शनाद्ब्रह्महत्यायाः पूवन्यवणमूच्यते॥ सूर्ग्गुर्ज्जगतिमायन्ना. यस्य पूर्व्वपितामहाः॥ ततः काणे
वथातीर्थे ऽपणीयाः यपयतनतः॥ ततः कामानथा तीर्थं. स्नानं कृत्वा विधानतः॥ ब्राह्मणान् ताऊयित्वा तु ब्रह्मलोकनयन्नुपि
ह्नन्॥ तद्दक्षिणे महातीर्थं खूवकर्कोटि संज्ञिकं। गोलाकादायनाकिध्व. गोकिये नु खूवकाटि किशायें पूटीकयरूपाणः

२३०

ततस्तु खूवककर्कोटि । तस्मिंस्तीर्थे कृतस्नानः कृतपिण्डोदकक्रियः ॥ खूवककर्कोटयोर्लिङ्गं दृष्ट्वा गोलोकमाप्नुयात् । ऽघ
नेत्रेति मूचात. तल्लिङ्गस्य समर्चनात् ॥ दक्षिणे खूवककर्कोट्या. मार्कण्डतीर्थमुत्तमं । कृतश्राद्धविधानश्च तस्मिंस्तीर्थे यथावि
धि ॥ मार्कण्डेयस्य वै लिङ्गं दृष्ट्वा दीर्घायुमाप्नुयात् । ब्रह्मतेजा विवृद्धिश्च. कीर्त्तिश्च परमां स्तुवि ॥ वसिष्ठतीर्थं परमं सर्व
पातकनाशनं । तर्पयित्वा पितॄन् स्नात्र. वशिष्ठञ्च विलोक्य च ॥ तत्रानलिग्रयत पापै. र्मुक्तश्च यस्मात्तितः वसिष्ठलोकं व्रजः
ति. वृद्धकृतं उ समन्वितः ॥ तत्रैवानुव्रतीतीर्थं. स्त्रीणां सौभाग्यवर्द्धनं । यत्रिवृतास्त्रिस्नातीर्थं. गाढतीर्थं प्रयत्नतः ॥ पौर्णमास्यां त्रि
नादाय. स्नात्वा तीर्थवरे मङ्गलात् । ऋणात्रिविनाशमाप्नोति कुर्वं घत्याः प्रजातनः ॥ मार्कण्डेयस्य वानुग्राची. वसिष्ठस्य च पूजनात् नि
ः पापाज्जायते मर्त्या. मकत्पूर्यमवाप्नुयात् ॥ मूर्त्ती वसिष्ठानुतस्था. स्नात्वा पूर्वे प्रयत्नतः ॥ नस्त्री वैधव्यमाप्नोति न पुमान् स्त्रीवियो
गतां ॥ वसिष्ठतीर्थमायाम्यां तस्मिन्तीर्थमुत्तमं । विधायश्राद्धमधावीत मर्त्यः स्वर्गे विलोकये ॥ तत्र दत्वा महादानं. पद्मयानाविः
मूयते ॥ ततस्त्रिसन्ध्यातीर्थं. त्रिसन्ध्यं च प्रपूजेत् ॥ तत्रतीर्थे नरः स्नात्वा. कृत्वा सन्ध्याविधानतः ॥ सन्ध्याकालविलापात्य. पा
तकैर्मुच्यते नरः ॥ त्रिसन्ध्येश्वरमालोक्य. कृत सन्ध्यास्त्रिकालतः ॥ त्रिवर्षावच्छिन्नपूर्णं ब्राह्मण्यमाप्नुयात् कुर्द्धयादिजः ॥ तत्रानयोगिनी

तीर्थे. नरः स्नात्वा कृताञ्जलिरष्टम्यां तु गिरिजां योऽर्च्चयेत् प्राप्तसिद्धिमवाप्नुयात्॥ अन्यस्मिंस्तीर्थके तत्रास्ति. सकलाभीष्टविधानकृत्। तत्र स्ना
त्वा प्रयत्नेन. दक्षिणस्थं शिवं विभुं॥ अन्यस्मिं कुण्डे नरः स्नात्वा यस्तर्प्पयेत् पितामहान्। अन्यस्मिन्नाम सन्तायेः. लोपामुद्राप्रस्थापया॥
सर्वपापविनिर्मुक्तः सर्वदुःखविवर्जितः॥ अन्यस्कन्दपूर्वेऽत्र सार्द्धं. शिवलोके नयाक्रमः॥ दक्षिणस्मिंस्तीर्थाद्वरतीर्थमस्त्यति
पावनं। गंगाकर्णवसंज्ञकं सर्वपातकनाशनं॥ तत्र मज्जद्यो मूर्ति. मूलतत्तीर्थसंज्ञके। यं पूजयेत् श्रद्धया धीमान्. स सलोकमः
पायत्॥ तत्राविघ्नादिनिर्घ्नाय दत्त्वादानं स्वशक्तितः। गणनायकस्त्वार्च्य लक्ष्मिं. पिष्टकं सर्वमपूर्वेयत्॥ मणिकर्णीपवीमानं. सतत्कः
कार्त्तिकं सङ्कटं। यो मा विनायकं याम्यां सर्वविघ्नविघातनं॥ वैश्याश्वतन्त्र्यवानूप्राप्ता सत्वैकुण्ठमाधवः॥ तत्र मीनकेतनायर्व्यो.
वैकुण्ठार्द्धमवाप्नुया॥ वीरमाधवसंज्ञादि. वीरगानुपथ्यिमस्थितं। तत्र व्रती यः सर्वार्थं तपो याति नीलकण्ठं॥ कालमाधवनामादि.
कालकृत्यवरसन्निधौ। कलिः कालानकालय. तस्य काल्यतिनिधिर्तं॥ मार्ग्गेशीर्षे स्नात्वा कृत्वा. सकालन्यामूर्याधितः॥ तत्र नाग
वर्णं कृत्वा. यमं नालोकयन्तु कहितुं॥ निर्वाणनरसिंहादि. पूर्वस्यान्ध्रदक्षिणे। तत्कालनिर्वाणमाप्नोति. तन्मूर्तिं नमनादपि॥ म
हाबलनरसिंहादि. माक्षात्पूर्वेणामूलं। दुग्धानाम्हाबलान्यामा. नयन्ध्यकृतदर्शकः॥ प्रद्युम्ननरसिंहादि. प्रत्यूष्णेवरपूर्वतः॥

प्रवन्तु मयाद्यैव कृत्वा. निःपापः स्याद्भुवर्गनाम्॥ अतूर्द्ध्वं गिरिनृसिंहास्मि नद्धहलिविनायकान्। प्राच्यां प्रवलपार्श्वेय. मूलानियनि
पूजिताः॥ महानयहवन्धार्द्धं नरसिंहो महामुने। पितामहण्डवात्यन्ध्यान्. नकोयाध्वसमाधयः॥ अतूर्द्ध्वं नरसिंहार्द्धं क्र
त्नगण्वरपत्विम। अतूर्ध्वमपियाद्यैर्ध. हरामिग्रद्धयात्विनः॥ कालामालीनृसिंहोहं. कालामुख्यः समीपतः॥ संकालप्यपि
यात्यवहत्वा निपतिपूजितः॥ कालानलनृसिंहास्मि दैत्यदानवमर्द्दनः॥ ममनाम समुद्भवा. दघ कालानलायतः॥ कङ्कालने
रवायत्र काणीरह्नदह्वधीः॥ तत्रमीरहकितास्वर्गे तापयग्नै निर्वृध्यं तं॥ विकटनरसिंहास्मि नीलकण्ठश्च वादनृ। तत्रमी
ग्रद्धया पूज्य. नराकवनिनिर्भयः॥ अतूर्ध्वं वामनश्चाहं. मनन्तश्च रसन्निधौ। अतूर्ध्वं तान्यपि हरकस्य. कलुषान्याश्विनाद्दवन्॥ द
षिवामनसंज्ञोहं हरकानान्तधिरहकृतः॥ तन्नाम स्मरणाद्देव नदविज्ञानवारणम्॥ त्रिविक्रमास्यहं कान्ता. मूढबुद्धीश्च त्रिलोचनान्.
। ददामि पूजितानान्ध्रः हरामिद्दजितान्यपि॥ बलिवामननामाहं. बलिनापि पूजितः॥ बलिरुद्रपरान् प्राप्तो. हकानीबलव
र्द्धनः॥ दक्षिणे नरतीर्थश्च. ताम्रद्वीपादिह्नगतः। नाम्ना ताम्रवराहास्मि. हकानाद्धिदक्षिणतीर्थतः॥ अतूर्ध्वं वलिवराहः प्रयागे
श्वरसन्निधौ। श्रुत्वा वाराहतीर्थेत्र. दक्षमांकिटिरूपिणी॥ संपूज्य वद्भरावन. नविरोग्यानियहृतः। तत्राल्पमपिदत्वार्थं. धरा

दानफलं लभेत् ॥ महाकलुषशस्त्ररयाशर नियमतक्रूनः ॥ ममभक्तानंप्रायापूलययिनमक्रूनि ॥ कृष्णकाकारचाहास्मिः
सिद्धीन्द्रचरयमीपतः । नत्रसींपूजयन्नस्त्यो लभते विन्दितं फलं ॥ नारायणाःशतंपचः शतंचरुलशायितः । त्रिंशतुकाचन्द्र
रूपाणि मत्स्यरूपाणि विंशतिः । गोपालाश्वशनयथस्तो. भूद्यास्यान्तियफर्गशः । त्रिशतुपरमुचामान्व. चामाचकाकरेशतां ॥
विष्णुरूपास्माफचेका. मूक्तिमन्तुपमधतः । मूतकृतप्रपादनविश्वशेनात्रितःस्वयं ॥ नारायणस्वरूपणशनाश्वक्रूनदायता.
थकूर्वन्तिचक्रोक्तत्स्यापविशानिपूतानिषद् ॥ यान्निविन्दृषिमित्रकृत्वा. यंप्रदत्तनूरूरुः । पुनःपप्रक्तमथावा. मूर्त्तिकृदार्थय २३२
त्ता ॥ हिनापनिऊहकानां निऊयन्दफशान्तया । कनिनमूर्त्तयानन्तकथंक्षयास्कथाचद ॥ क्व्याकर्त्तचरस्कस्यान्निविन्द्रास्कपमानि
पिः । उवाच भगवान्विष्णुः मूर्त्तिकृतानन्तक्रमात् ॥ यंग्रत्वापिहिनामर्त्त्यो. पमगोचरनंविरुजम् । कशचादंश्चकुत्र्विंशः कृदानाः
दत्रियःपमितः ॥ ॥श्रीविष्णुरुवाच ॥ स्वपि विन्दामहाराश. शृनूनकथयाम्यहं । स्वायदक्षिणफस्काच. विद्विययष्टिक्रमान्मून.
॥ शंखचक्रगदापद्म. मूर्त्तिजानीहिकशचा । पूजितायान्नणंकुर्यात्विहितार्थमयंशयं ॥ मधूहापविचनव्राः शंखपद्मगदाधि
हिथचेविलोनाशमायान्ति. नन्मूर्त्तिपविषचणाम् ॥ यकृषिणः यमर्त्यायृशंखाक्वापिपदाधरः । नन्मूर्त्तिपूजनाक्ताऊ. उन्नुर्न्नर्थं

नुपूनर्हवा॥ शंखकौमादकीचक्र.पद्मंहौमादवाच्चक्र.ददाति विष्णुमूर्त्तिंख.सोधर्नीघ्रा नामवादि॥ वामनःशंखचक्राब्जुगदाद्यु
पलक्षितः॥ लक्ष्मावत्सं जर्न्तं कूर्याद्रूपपिपविश्वविग्रहः॥ याचः हर्न्तं गदापद्मं चक्रमूर्त्तिस्तु दर्शिनी। प्रद्युम्नः पूजनमर्थं चक्रमन्वेष
यच्छति। ऊर्द्धं वामकराग्रे स्पृष्ट्वा.विष्णुः शंखकच्युतः। पद्मं च ण मात्रण विलायनपद्मनाभः॥ शंखारिपद्मं गदाङ्कार्या पूजा
विष्णुः त्रिगुणत्वेषः॥ शंखचक्रगदापद्मं श्रीधरं पद्यचमार्दितः॥ शंखनगदयाचक्रा.ह्रुजार्यापूर्वपाहमः॥ अधोक्षजाजनिर्दन.
ः शंखार्यकुगदामूनः॥ शंखकौमादकीपद्म.चक्रेर्द्धयाजनार्द्दनः॥ अधोवामकर्यां स्पृष्ट्वा.पद्मविद्याविमूर्त्तयः॥ शंखचक्रेगदा
पद्मं.सोविष्णाविरुद्ध.यानुसदा॥ शंखचक्रगदापद्मे रक्तोलक्ष्म्या त्रिविक्रमः॥ शंखाब्जुचक्रविन्यास.गदावामनु श्रीधरः॥ श्रियादेवी
कराब्ज शंखनगदाचक्रौ पुरुषोत्तमः॥ नृसिंहः शंखचक्राख्यौ.शंखनगदयायुतं। अच्युतः शंखहस्तेषु गदापद्मवधाक्रवान्॥
दक्षिणाधः हनाग्रे स्पृष्टा.वासुदेवाटसप्तचषड्। वासुदेवस्य शंखादि.गदाजलदवानुसदा॥ शंखाब्जुजगदाचक्रा.ध्यायनानायशो
नृहरिः॥ शंखपद्मापद्मनक्षा.कृयस्यचक्रागदामूनः॥ उपेन्द्रः शंखवाग्निर्ये गदाविकमलायुधः॥ हरिर्देवदधेः शंखा चक्रापद्म
गदान्वाँ॥ शंखनगदयापद्मं चक्रा स्याकृष्णउच्यते। एतत्हदामयाख्यामाः स्वमूर्त्तीनीमहामूनः॥ यान्विष्णयष्ठवं मर्त्यो.मूक्तिर

कि यः स्विन्दति । एवं वदति गोविन्दे मुनये चाग्निबिन्दवे ॥ पक्षीन्द्रः पक्षविक्षेप.विपक्षाक्षिप्तपन्नगः । प्रादक्षप्रणिपत्यास्तुत्या:
कृस्थाग्रमनं मुदा ॥ संभ्रमेण हृषीकेशः खगेशं त्यावदत्कृतः ॥ ॥ गरुड उवाच ॥ प्रयत्नकः क्रियतामेष. महादेवष्ठरुवाहृतः ॥ य
स्य धर्मस्य वर्त्तार्थिः पूर्वयज्ञाद सीमिमी ॥ लोकलोचनतिर्म्मातिं. सर्वलोकवणक्रमी । काष्ठिमार्जन्तु विद्यानप्रस्थाकिनटिमन
ने ॥ निरीक्षा पूर्णुरीका केशु क्षस्यावषरुध्वजः । विमानिनां विमानोघैः. पद्मानगगनाङ्गणे ॥ महावायनिनादोघैः प्रकिनन्दित
कन्दरी । विद्याधरीपविक्षिप्तपूष्पाञ्जलि सुगन्धितं ॥ प्रणम्य पूर्वादपित्र. संप्रहृष्टतनूरुहः । स्तुत्या स्तुमति यः क्रुद्धीखव २३६
क्रुणदाधवः ॥ अग्निबिन्दुमथप्राह. मुकुन्दस्तु मुदान्विषिः ॥ हृदं सूदर्शनर्यः क्रुं. सुगासर्वानयालिता ॥ अग्निबिन्दुविनिप्राकः
स्यूणोद्यारसूदर्शनं । तावत्सूदर्शनायातः पद्मानूपदाब्दवः ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ काशिनूपाथयमुनिः कौम्बुजाक्षातिया
कृतौ । एकीकृतः कलशाजः. बिन्दुमाधवसन्नवनाम् ॥ बिन्दुमाधवपादाकृष्टमवीकृतमानस्या ॥ अग्निबिन्दुर्यंयान्निकलशोभ्र
वनिश्चितं ॥ काश्यां सदैवदस्कर्वाद्रष्टव्या बिन्दुमाधवः ॥ श्रोतव्यामिदमाख्यानं. जनथ्याउगनांपतिः ॥ पूर्व्यां पदेः नद्यात्पिकिः पू
ज्यमाधवसंकथा । पूर्व्यावाताणसीवासः सत्कृत्य नृपूर्व्यजन्मतां ॥ अग्निबिन्दास्तुतियात्र. माधवायपठिष्यति । समृद्धः सर्वका

मः॥ स आकल्पं काश्यां निर्वसेत्॥ श्राद्धकाले सदा पठेदिदमाख्यानमुत्तमम्। द्विजानां भुञ्जमानानां पुरस्तात्पितृतृप्तये॥ उपाख्य
मिदमाख्यानं सर्वकालविघ्नघ्नकं। पुण्यप्रचयजनदायासपुण्यलक्ष्मीविवर्द्धनम्॥ पठितव्यः प्रयत्नेन बिन्दुमाधवसंस्तवः॥ ऊर्ध्व
न वीयवयामःक्षान्तु विमुक्तिसम्पदः॥ संप्राप्यवासं विष्णुर्नात्री जागरनाम्निनः। श्रुत्वाख्यानमिदं पुण्यं वैकुण्ठवसतिं ल
भेत्॥ ॥इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे बिन्दुमाधवाभिविन्दुयमादे वैष्णवतीर्थमाहात्म्यं नामैकषष्ठितमोध्यायः॥ ६१॥
अगस्त्य उवाच॥ श्रुत्वा स्कन्द त्वयाख्याता नववक्त्र विनायकथां। सूर्याश्चर्यकथां प्रोक्त. माख्यानं बिन्दुमाधवं॥ इदानीं श्रोतुमिच्छामि
देवदेवस्यागमं। तार्क्ष्यपृष्ठः समाकर्ण्य. दिवोदासस्य वाञ्छितं॥ विष्णुमायाप्रपञ्चेन. किमाहृत्य तदा भूत्। कं कं वशं तु तापार्थं
समीपं मन्दराद्रिजं। ब्रह्मणेशः कथं दृष्टः. लज्जाकुलितचक्षुषा। किमाह देवो ब्रह्माणं. किमुक्तं तास्तवतापित॥ योगिनीभिः किं
माख्यायि. गणानां च किमभूत्तदा। एतदाख्याहि मे स्कन्द. मदनुग्रहकृन्मयि॥ इति प्रश्नं निशम्याथ. मुनेः कलशजन्मनः॥ षड्
वदनः समस्कृत्य. शिवौ प्रणतसिद्धिदौ॥ ॥स्कन्द उवाच॥ शृणु त्वं कथयामि ते. सर्वपापकथानिनीं। शृणोषि विघ्नगमनीं. महाश्च
र्यविवर्द्धिनीं॥ सूर्यपदे वा मुनयः पृथुः श्रुत्वा गच्छत्समागमं। द्विजराजाय सम्भृता. समदात्स्यावितीविधिः॥ स्यायां कृष्णं यतनं गच्छन्. पू

𑐥𑐰𑐵𑐰𑐵𑐞𑐳𑐵𑐥𑑂𑐬𑐶𑐫𑐿𑑋𑐧𑑂𑐬𑐴𑑂𑐩𑐵𑐞𑐩𑐫𑐣𑑅𑐎𑐺𑐟𑑂𑐰𑐵𑐬𑐟𑐣𑑂𑐟𑑂𑐰𑐵𑐳𑑂𑐫𑐹𑐬𑑂𑐫𑑀𑐡𑐥𑐶𑑅𑑌𑐰𑐶𑐰𑐳𑑂𑐰𑐟𑐵𑐫𑐩𑐟𑐘𑑂𑐔𑐾𑐬𑐐𑑁𑑅𑐥𑐰𑐶𑐎𑐵𑐰𑐺𑐟𑑅𑑌𑐁𑐐𑐶𑐣𑐷𑐎𑐶𑐰𑐟𑐺
𑐫𑐵𑐣𑐵.𑐐𑐟𑐾𑐐𑐩𑐹𑐫𑐳𑑄𑐳𑑂𑐠𑐶𑐟𑑅𑑌𑐎𑐹𑐠𑐣𑐟𑑂𑐬𑐵𑐩𑐶𑐠𑐷𑐎𑐰𑑂𑐫𑐡𑐰𑐡𑐰𑐿𑐰𑐲𑐥𑐄𑑌𑐩𑑄𑐎𑐺𑐟𑐵𑐎𑑁𑐡𑐰𑐳𑑂𑐣𑐹𑐳𑑂𑐫.𑐫𑐞𑐣𑐵𑐩𑐞𑐶𑐫𑑅𑐥𑐟𑐶𑑅𑑌𑐥𑐶𑐎𑐵𑐩
𑐎𑐵𑐥𑐶𑐳𑑂𑐎𑐰𑐶𑐟𑐵.𑐎𑐬𑑂𑐞𑑄𑐣𑐩𑑂𑐬𑐞𑐶𑐰𑐵𑐢𑐰𑑅𑑌𑐫𑐞𑐩𑑂𑐫𑑁𑐟𑑄𑐩𑐺𑐜𑐣𑐾𑐰.𑐫𑐞𑐩𑐵𑐩𑑂𑐧𑐶𑐣𑐶𑐰𑐵𑐥𑐶𑐟𑑅𑑌𑐳𑑂𑐰𑐳𑑂𑐎𑐿𑐫𑐹𑐡𑐶𑐟𑐥𑐵𑐰𑐶𑐘𑑂𑐔.𑐣𑐹𑐡𑑂𑐬𑐳𑐹𑐎𑐵𑐣𑐹𑐩𑐟𑑂𑐬
𑐰𑐟𑐸𑑋𑐎𑐹𑐎𑐟𑐵𑐣𑑂𑐫𑐠𑐳𑐵𑐬𑑂𑐡𑑂𑐢𑐾𑐮𑐶.𑐡𑐬𑑂𑐐𑑄𑐫𑐟𑐹𑐳𑐎𑐮𑐵𑐣𑑂𑐫𑐄𑑅𑑌𑐩𑑁𑐮𑐶𑑄𑐥𑐵𑐡𑐵𑐎𑐸𑐫𑐵𑑅𑐎𑐺𑐟𑑂𑐰𑐵.𑐐𑐵𑐞𑐐𑑅𑐳𑐟𑑂𑐰𑐳𑐣𑐟𑑅𑑌𑐩𑐹𑐬𑑂𑐡𑑂𑐢𑑄𑐥𑐵𑐖𑑂𑐖𑐶𑐲𑑂𑐛𑐫𑐵𑐫𑑄𑐎𑑂𑐬𑐶.𑐎
𑐰𑐵𑐎𑐬𑑂𑐲𑐵𑑄𑐡𑑂𑐐𑐖𑐵𑐣𑐣𑐷𑑌𑐎𑐹𑐳𑑂𑐫𑐹𑐥𑐵𑐰𑐐𑐫𑐡𑑂𑐰𑐵𑐥𑐶.𑐥𑐰𑐶𑐲𑑂𑐰𑐎𑑂𑐲𑐣𑐶𑐖𑐵𑐫𑐣𑑋𑐁𑐩𑐣𑐰𑑂𑐴𑐶𑐫𑐬𑐸𑐣𑐥𑑅𑐥𑑂𑐬𑐞𑐩𑐹𑐬𑑂𑐡𑑂𑐢𑐾𑐞𑐸𑐰𑐎𑑂𑐬𑐞𑐵𑑌𑐁𑐐𑐶𑐣𑑂𑐫𑐵𑐥𑐶𑐥𑑂𑐬𑐞𑐩𑑂𑐫𑐵
𑐐𑑄.𑐰𑐎𑑂𑐬𑐩𑐬𑑂𑐎𑐮𑐐𑐵𑐫𑐟𑐷𑑋𑐟𑐰𑐎𑑂𑐲𑐶𑑅𑐥𑑂𑐬𑐞𑐣𑐵𑐩𑐵𑐠.𑐥𑑂𑐬𑐩𑐠𑐵𑐥𑐶𑐥𑐥𑐶𑑄𑐎𑐬𑑂𑐡𑐿𑑌𑐏𑐞𑑂𑐜𑐸𑐣𑑂𑐡𑐹𑐞𑐏𑐰𑐘𑑂𑐔𑐵𑐠.𑐄𑐥𑐫𑐶𑑄𑐎𑐵𑐳𑐣𑑄𑐎𑐬𑑂𑐥𑐶𑑋𑐳𑐩𑐸𑐡𑑂𑐬𑐵𑐰𑐐
𑐫𑐡𑑂𑐢𑐵𑐩𑐫𑐵𑐬𑑂𑐠𑐩𑐵𑐣𑐥𑐹𑐰𑐳𑑂𑐫𑑄𑑌𑐧𑑂𑐬𑐴𑑂𑐩𑐵𑐞𑐣𑑂𑐡𑐎𑑂𑐲𑐶𑐞𑐨𑐵𑐐𑐾.𑐥𑐰𑐶𑐡𑑂𑐰𑐶𑐐𑑂𑐬𑐵𑐣𑐶𑐣𑐵𑐳𑐟𑑁𑑋𑐡𑐞𑑂𑐜𑐵𑐫𑐳𑑂𑐩𑐵𑐥𑐶𑐣𑐵𑐳𑑂𑐫𑐬𑑂𑐰𑐳𑐬𑑂𑐰𑐞𑐥𑑂𑐬𑐞𑐣𑐵𑐐𑐞𑐵𑑅𑑌𑐩𑐵𑐮𑐶
𑐰𑐵𑐮𑐣𑐩𑐵𑐟𑑂𑐬𑐞.𑐁𑐐𑐶𑐣𑑂𑐫𑐵𑐥𑐶𑐥𑑂𑐬𑐳𑐵𑐡𑐶𑐟𑐵𑑅𑑌𑐥𑐰𑐶𑐰𑐶𑐎𑑂𑐲𑐵𑐥𑐫𑐵𑐫𑐎𑐺.𑐥𑑂𑐬𑐳𑐣𑑂𑐣𑐰𑐡𑐣𑐵𑐰𑐺𑐄𑑌𑐳𑐎𑐵𑐲𑐶𑐟𑐵𑐰𑐶𑐘𑑂𑐔𑐵𑐫𑐿.𑐰𑐶𑐐𑐟𑐶𑐎𑐰𑐳𑑄𑐎𑑂𑐲𑐫𑐵𑐳𑐹
𑐠𑐐𑐎𑐸𑑄𑐐𑐟𑐢𑐺𑐟𑐶𑑅𑐥𑑂𑐬𑐰𑐡𑑂𑐢𑐎𑐰𑐳𑑄𑐥𑐹𑐄𑑅𑑌𑐥𑐰𑐶𑐰𑐶𑐎𑑂𑐲𑐵𑐥𑐫𑐵𑑄𑐰𑐎𑐺.𑐥𑑂𑐬𑐳𑐣𑑂𑐣𑐰𑐡𑐣𑐷𑐰𑐺𑐄𑑅𑑌 𑑌𑐧𑑂𑐬𑐴𑑂𑐩𑑀𑐰𑐵𑐔𑑌𑐨𑐐𑐰𑐣𑑂𑐡𑐾𑐰𑐡𑐾𑐰𑐾𑐱.𑐎𑐺𑐥𑐣𑑂𑐩𑐰𑐷𑑅
𑐥𑐶𑐰𑐶𑐖𑐵𑐫𑐟𑑋𑐰𑐵𑐔𑐵𑐣𑐬𑑂𑐳𑐷𑑄𑐫𑐩𑐵𑐳𑐵𑐫.𑐫𑐡𑐡𑑂𑐢𑐾𑐟𑐵𑐐𑐟𑑅𑐥𑐹𑐟𑑅𑑌𑐥𑑂𑐬𑐳𑐣𑑂𑐣𑐵𑐥𑐶𑐫𑑅𑐎𑐵𑐐𑐷.𑐥𑑂𑐬𑐵𑐫𑐵𑐰𑐣𑑂𑐡𑑂𑐬.𑐰𑐶𑐬𑐹𑐥𑐞𑑋𑐎𑐶𑑄𑐔𑐶𑐟𑑂𑐡𑑂𑐰𑐶𑐢𑐵𑐟𑐸𑑄𑐐𑐎𑐵

यि.स्यज्ञ नूस्कवि वतान्धवम्॥ स्वयं ब्राह्मणत्वाकृदयाकृष्टुनगच्छत। अथ गणाय पाकृष्टुकृः पूर्ण्यायद्यदिः कीर्षति॥ विशा
वयिय माङ्क्षयि धर्म्मवर्त्मानुसारिणि। नाकिंचिदपकर्त्तुं ज्ञातं ताकनयितुं कथितुं॥ कस्मादेनं महीजानिं पुण्यवर्त्मन्यवस्थितं
ञ्चित। काशी यावत् दिवोदासस्तनागयिवितृद्धधीः॥ निःशम्यतिवयः स्वयकृः श्रीकण्ठामिविष्णुद्धधीः। दयसनुप्रावाय धामावेव
ब्रह्मन् सर्व्वमवद्भ्यहं॥ ॥स्कन्द उवाच॥ अथो तावद्यथाशक्तिः ब्रह्मत्वं ब्राह्मणस्यतं। वाजिमेधाध्वराणांच्यः तनायिदगर्कैक
तं॥ तेनापि विधिनं ब्रह्मन् कृवतापय मंडितं। अथ पताधयदशालियत्रिस्ङ्कं स्कापितम्मम॥ यनेकमपिमलिङ्गं स्कायितं यत्र ब्रह्म
विनु। तस्या पता धत्ले ऽपि. नापि सर्व्वापताधितः॥ अथ पताधयदशप्रयि. ब्राह्मणायापतापन्यानु। दिनैः कतिपयैरेव. तस्यैश्वर्यं
विनंक्ष्यति॥ इति निश्चित्य विधिदवशे. यावत् तूस्थितं मतः॥ यमेनु क्रिस्यमन्ताद्य. विलाश्वर्स्थं पवस्यवं॥ अथार्को यावत् यावत्तस्माल्ला. न
लाभन्तुं वाजिक्षियतु। प्रयन्नास्यमुमाकान्तं दृष्टा द्ददवनावव॥ ॥अर्क उवाच॥ नाथ काशीमितां गत्वा. यथाशक्तिः कृता
पघिः॥ अथ किञ्चिन्न कवतीप्रापकः यदस्त्र कावबानयि॥ स्वधर्म्मपालकस्तस्मिन्. दिवोदासे धरापतौ। निःस्पृहता न मनं क्लात्वा. देव
स्यादमिदस्किनः॥ प्रतीक्षमाणोऽवसरम्. वदानममनुत्क्रमी। विरस्थवदूधा त्माति. त्वदाराधनतत्परः॥ मनागयद्भमण्वा य.

ललितग्रामदीक्षणात् । किञ्चित्कृतकिरर्वीशादिः सिकाव्याननपृष्ठितः ॥ इत्युदीरितमाकर्ण्य व्रववपिविस्नावनतः श्या
वावदवदवणा. नापवाध्वमितास्कव ॥ ममैव कार्यं विदितं त्वं यदत्र वाञ्छितः । यस्याः पदः प्रद जोन तस्मिन्नागति
गायति ॥ इति सूर्यं समाभ्यस्य. दवदन्तः कृपानिधिः । गजानाम्भ सया मास. वीत्रानप्रणिम्यां धवान् ॥ यामिन्यापि सू
दृष्ट्वाथ. गन्तुनारब्धं ताश्चिताः । तयानवसमाक्रान्तकान्तवान् इवसङ्गताः ॥ तता वापावर्याववक्र. पक्वानता लिवक्रिला । कवि
नेकिञ्चिदपूर्वे. यवक्रान्तम कामनाः ॥ इत्थं गोपिकान्वकान्त. स्त्रा स्त्रीं ऋता पगाङ्गिनाः । मनसैवयुयन्ना कृतकिञ्चित्यायका
यता ॥ तस्मिन्नेकव्रायायाः. गोलाकानपवरः स्वेनवः ॥ सुनन्दा सुमना प्यपि. सुशीला सुन्दरी तथा ॥ पद्मे मीलपिलम्बापिसर्वे
घोषविघट्टिनी । वात्सल्यादृष्टारुन्नेस्य. तासामूर्धापि सूक्ष्मवृः ॥ ववधुः यय सीयूवे. स्कंदूर्ध्वं स्थिरयाधवाः । धानायावेववि
क्लिन्ने स्नावयावद्भ्रदाकवत् ॥ ययः ययापिविवयद्वितीयः यद्भिःयाषटिः । दववामप्रितिष्ठाना. कृत्वार्थं मकवत्यवै ॥ कपि
लाङ्गदं इत्याद्यो व्रक्तनस्य मकेवव । तमाद वाक्यायासर्वे स्नातास्क्रपदिवी कयः । सा विवा सुस्कनस्तीर्थ दथ दिव्यपितामहः
लः । नान्दषु भसूवा स्पर्द्धे. तथ्येयायः श्रित्रमूदा ॥ सूर्ष्टिप्याक्ताव द्विषद. सुप्तपाः यामपास्कथा । इत्याद्यादिवपितव. स्कृ

फाः ८ णस्तुं विज्ञापयत् ॥ देवदेव जगन्नाथ लोकानामभयप्रद । अस्मिंस्तीर्थे त्वदस्यायाः स्नानात्स्वपितृकृत्या ॥ तस्माच्छ्रा
वय त्वत्क्रियया सन्तानात्मना । इति दिव्यपितॄणां श्रुत्वा वाक्यं वृषध्वजः ॥ गन्धर्वाः सर्व्वदेवाना मिदं वचनमब्रवीत् ।
गर्व्वः सर्व्वपितृणाम्मे. पवित्रफलकारं परं ॥ ॥ देवदेव उवाच ॥ शृणु विष्णु महाबाहो. शृणु त्वं च पितामह । एतस्मिन्कापि
लतीर्थे कापिलय यथागतः ॥ यत्पिण्डान्निर्व्वपिष्यन्ति. श्रद्धया श्राद्धदानतः । तेषां पितॄणां स्वर्गं फलं विद्यामि ममाज्ञया ॥ अमु
त्रीविशेषदक्षामि मम फलकारं परं । कुहूस्याममावास्याया दर्शश्राद्धमिदं कार्य्यं ॥ यस्य कर्म्मकाले यथा फलं तथा फलान्यपि
।काय तत्र कुलत्र श्राद्धं स्याम कुहूकतं ॥ अमावास्याम समायोगे. श्राद्धं यद्यत्कुलं ख्यत । तीर्थे कपिलधारे च. ऋणया यायूष्कय नकि
॥ पदा ध्वजवान्यत्रयुत्रत्वं च पितामह । वृषध्वजा स्मृतियेत्र पुत्रस्तुस्तत्र न यंगयः ॥ दिव्याक नीके मानि. यानि तीर्थानि सर्व्वेः
तः तान्यत्र निवसिष्यन्ति दर्शे स्याम दिनान्विते ॥ कुहूक्षेत्रे निमिषं च. गङ्गा सागरसङ्गम । यदृत्वा श्राद्धदायाय मुख्या त्वत्तीर्थवाये
त्पदज ॥ अस्य तीर्थस्य नामानि. यानि दिव्यपितामह । तान्यहं कथयिष्यामि शृणु नाकृपिदान्यतः ॥ मधूप्यादि प्रथम. मघापूष्क
विनीस्तता । घृतकुल्यानन्ताक्षया. तत्तास्रोत्सावनी वधिशः ॥ वृषध्वज उवाच तीर्थे तीर्थे पितामहकृतः । नमोगदाधवारव्यायः पिरु

तीर्थन्ततः परं ॥ ततः कपिलधाराख्ये सूधानिधिवर्यंपूतः ॥ ततः शिवगयाख्यायः ङ्क यत्तीर्थमिदं शुभं ॥ एतानि दश नामानि.
तीर्थस्यास्यापि नामतः ॥ ऋव तीतृप्तिकावालि. विनापि श्राद्धतर्प्यत्वैः ॥ सूर्येन्दुयङ्गमयत्र पितॄणां तृप्तिकामुकाः ॥ ब्राह्मणा
न्भोजयिष्यन्ति तेषां श्राद्धमनन्तकं ॥ श्राद्धं पितॄणां संतृप्त्यै. दास्यन्ति कपिलां शुभां ॥ यत्र गोपितृगणो वसन्तुष्टा वादयाः
धपि ॥ तथा त्वग्नेः कतोयस्य. तीर्थेस्मिन्वार्षिकं पदं ॥ अन्वमधयूयाताश्च पितरस्तन तर्पिताः ॥ गयायां कृष्णपक्षं पूज्य. तस्मि
न्तीर्थे पितामहः ॥ अमायां सोमयुक्तायां. श्राद्धैः कपिलधारिके ॥ यमोगर्भे जवनग्रावा. यदन्तेजननामृताः ॥ तेषां तृप्तिर्
भवन्नूनं. तीर्थे कपिलधारिके ॥ अदत्तेभोजनादाय. यथान्त्रायपवियताः ॥ तस्यानिर्वापितं पिण्डं. मिष्टान्नं च यतीव्रजता ॥ अ
ग्निदाहमृतायश्चे नाग्निदानश्चयपूर्वे ॥ ते सर्वे तृप्तिमायान्ति. तीर्थे कापिलधारिके ॥ और्ध्वदैहिकदानाय. ब्राह्मणश्राद्धवर्जि
ताः ॥ ते तृप्तिमपि गच्छन्ति. यत्न कृत्वा निवापतः ॥ अपुत्राश्च मृता ये वै ये चान्नास्यूदकप्रदः ॥ ते पितृप्तिं प्रयान्ति. मधुश्रव
यितर्पिताः ॥ अपमृत्युमृता ये वै स्त्रीबविषूजलादिभिः ॥ तेषामिदं कृतं श्राद्धं. जायते सूगतिप्रदं ॥ स्नात्वा यात्रन निवृतं. य
षामिह विकर्म्मणां ॥ तत्पितृप्तिं लभन्ते च. पिण्डैः यद्दत्तयान्ततः ॥ पितृगोत्रमृता ये वै. मातृपक्षे च ये मृताः ॥ तेषामप्रहताः ॥

पिण्डं सवदक्षयाह्फिदः॥ यत्नावर्ग्गेन मृता ये वै, मित्रवर्ग्गेन ये मृताः॥ नसर्व्वे ते किमायान्ति नर्यिका वाषेन ध्वजे॥ ब्रह्माः
क्षत्रविगीर्वणे, शूद्रवर्णेन्त्यजेपि। यथान्नाम गृहीत्वा तु दीयते नरः सूक्ष्मताः॥ तिर्यग्योनिस्थिता ये वै ये पिशाचत्वमाः
गताः॥ तेप्यूर्द्ध्वगतिमायान्ति रुद्राः कपिलधारिका॥ यदि मानुषलोकस्मिन् पितरोमर्त्ययानयः। न दिव्ययोनयः पूर्व्वस
धूत्रवपितर्प्पिताः॥ यदि वालोकपितरः पूर्व्वेर्द्धेव त्वमागताः॥ नब्रह्मलोकं गच्छन्ति रुद्रास्तीर्थे वृषध्वजे॥ कान्तन्त्रीवमय
त्नीर्थे, त्रतायीमधूमत्युनः॥ द्वापरयर्षिंघापूर्ण्णं, कलौऽलमर्यनवत्॥ सीमावहिर्ग्गतमपि, क्षेत्रतीर्थमिदं शुभं॥ मध्यवाया
नवाग्रेष्ठ, ममयन्तिप्रियानवेः॥ काशीक्षेत्रे यदादत्ति, शङ्कायत्र वलीकृतः॥ वृषध्वजननाम्नातः स्वस्थाम्ये पितामह-
ः॥ पितामहेन यष्टिनां गदाधरयमन्वितः॥ ब्रविणा पार्श्वदैः सार्द्धं शुभ्रयवः पितामहाः॥ ह्यमियावद्धवन्दुरुरु, पितृस्थावृष
भध्वजः॥ तावन्नदीयमागत्य, यत्र स्नात्वा विज्ञश्यते॥ ॥नन्दिकेश्वर उवाच॥ विधिनः स्नान्तनः यत्र, स्नात्वा तु विजयादय,
ः। सूक्ष्मकाष्ठीनवायत्र, यत्राक्षामवूकुंशुभं॥ यत्र स्नात्वा विमान्यम्, यत्राह्योऽपितामहयाः॥ मनः यं यमते यत्र, कन्याधार्ति
वक्षितः॥ गङ्गा यमुनयाचीन्ने ब्रक्र यवमदवता। यार्यं यानमे याचक्र, कूर्म्मं धामशुलेंशुचि॥ तावावलीमयाः वीला, स्मृह

याडयनायकाः॥ गृहयामार्ग्गदर्शिन्यः स्मृतयाच धनुष्मयः॥ दक्षिणा धूर्द्धरा यत्र, मथयत्रातिवक्षिकाः॥ स्मायत्नेप्रणवायत्र,
गायत्री पदपीठस्थः॥ सांख्याद्यन्तयायत्र, शुक्रासापानवापिका। सूर्याचन्द्रमसौ यत्र, यत्नेकद्वारकुन्दको॥ अग्निर्म्मकरकु
ण्डं च, तथरूः को मूढीमयी। धर्ज्जदण्डामहामन्त्रः पताकास्कन्दयष्टिका॥ तथा वाग्देवता यत्र, विचरन्त्यामहाविद्या। रोला
दिनतिविशूर्पा, द्वद्वदवडमापतिः॥ कृतनीवाउनविधि, बह्मर्निर्द्धवमारूतिः॥ पिनाकपाणिनू कल्की, दहदस्का थवाग्नि
नाः॥ नितादादित्यवायानी, वादयापर्यपूवयत्र। तनदिव्य निनादन, वधिवीकनदिक्षुवा॥ आद्यूनां अथवाउम्भू, विष्व २३७
क्षुवनवायिनः॥ दवाः कापस्कय श्रेणः कृष्णाः कापयूनद्वयी॥ नवकापस्तुवा मूर्द्धा, चवाः कोटियमिताः॥ स्कन्दनकु
मारान्ध, मयूरववाहनाः॥ यमानूसः यमायाम्याः कोटयोक्तोमहाबलाः॥ अप्ययूः कोटयः यत्र, स्कन्दन्यवधुपानयः॥
पिविस्तिलामहावगाः विघ्नविघ्नापजाननाः॥ पञ्चाशितयकृया नि मूनयावद्धवादिनः॥ नावक्ता पियमाउम्भू, स्नात्रान्याग
कृमविनः॥ नागानी कोटयस्त्रियः पातालनलवायिनः॥ दानवानाय चैद्यानी, द्वद्व कोटीतिवात्मनी। गन्धर्व्वास्सूयूनान्य
ता, कापदृद्धयक्षयक्षपी॥ विद्याधराणां मयूरं, नियुतद्वयसंयूतं। तथाषष्ठिसहस्राणि, दिव्यास्यारयः स्नुताः॥ ल्पेः

मातच्छोल्लक्कानि. सुपर्ण्णसुयुतानि षट्। स्नागवाः सहमेघाभा. नानावर्णापताकाः॥ सप्ति नागः सहस्राणि. ग्रानिप
स्रहयुतानि च। निचयाश्चीयहस्राणि. वनस्पतिगतत्रयं॥ अजमूर्त्तिर्ज्जगत्कुक्षी ग्रत्रदवः पिनाकधृक्॥ एत्वेः स्वम
नयीतुष्टः पचितुष्टः नस्कनः॥ श्रीकण्ठाय च मानुष्क. काश्यां प्राचिगदूकमी। पनिचीतुसू नस्नात्का. मूर्तात्वाम सुधर्म
खनिः॥ काशीप्रकाशिकेऽस्यंईश्वर. स्पृपिष्टपयमूल्कोटी॥ ॥स्कन्द उवाच॥ श्रुत्वाख्यानमिदं पुण्यं. कोटिजन्माघनाशनं। प
ठित्वा पाठयित्वा च. शिवसायुज्यमाप्नुयात्॥ श्राद्धकाले विशेषेण. पठनीयं प्रयत्नतः॥ अक्षयन्तद्वकाद्धं पितरस्तुष्टि
करैपरैं॥ वृषभध्वजमाहात्म्यं. पठित्वा शिवसन्निधौ। प्रत्यहं वर्षमात्रन्तु अपुत्रः पुत्रवान्भवेत्॥ ॥इति श्रीस्कान्दे महापु
राणे काशीखण्डे वृषभध्वजप्रादुर्भावो नाम द्विषष्ठितमोऽध्यायः॥६२॥ ॥ ॥अगस्त्य उवाच॥ दष्क काशीदग्म
नन्दी. तावकाच पूताविला। किमकाचियमाचह्नु. ग्रापावक्रमनाचथैः॥ ॥स्कन्द उवाच॥ पवित्रतापथगस्य. गव्यूवर्क्षि
माणेषतः॥ मर्गाकिलक्क गोत्वेण्ड. काशीनगानिथीकता॥ अथ यर्वङ्कनाथेन. हकावत्यलयनया। ज्ञेगाषवा मूनिग्रहेः
ज्ञा. तुहान्कस्का लिवीकृतः॥ यमनहयमाचह्य. मन्दचाग्रिमूर्तियंची। अजीवन्तनयायार्द्धं सूद्दन्कृतगामिना॥ तन्वा

सर्वं पूर्ववत्कृत्य, उपाहृनियमहट्टे । उग्नीषव्यामलामध्ये ः कूर्मस्थानमहाक्रमि ॥ विषमज्ञानपादार्द्धं, यमीश्रियायदापू
नः । नदाम्नूविश्नूषमपि, रुद्रयिश्यामिवयच्छ ॥ कूतन्विद्रावश्लायाग्ना, दथवाग्रह्नूयहातू । सून्हयात्मनिविध्वशे,
उग्नीषव्यः स्किताम्रून ॥ मंगस्कुववज्ञानाति, नान्याज्ञानाति कण्ठन । कूतएवननः प्याफः प्रथमं य मथाधिपः । स्कछ
गुह्यवद्धृदङ्ग्ध्यं, यामवाधानूबाधया ः नत्यूर्द्धलिंमहायापा, कर्त्तव्या कृत्रमानवैः । श्रेष्ठस्कननन्तः काण्यं, नदरूदनिपू
ण्यदे । कत्रलिङ्गं यमकृ वक्त्रस्वयं श्रेष्ठेण्वाविधं ॥ तल्लिङ्गदर्शनात्यूर्षी, पापं उन्मगणाजितं । नमाकोदयमाथीव, नल्ल २३८
णादवनण्यति ॥ श्रेष्ठवाप्यां नवः स्नात्वा, नयीयित्वापितामहान् । श्रेष्ठण्यवीयमल्पर्व्वं नरूपाज्ञायनरुवि ॥ सूविवायी
तूस्वयल्कत्रश्रेष्ठण्वनसमीपतः । श्रेष्ठमासिसिनाष्टम्यां, कृत्रकार्यो महोत्सवः ॥ वाणीजागरणं कार्यं, सर्वयस्यतूयमृश्रयाः
श्रेष्ठाणेवाननमस्कृत्य, श्रेष्ठवापीयविप्लुता ॥ सोकाप्यजाउनेकृत्या, आपापीहाप्यकाणपि । निवासेकृतवानूनमुस्कस्मिन्
स्कानयतः स्वयं ॥ निवासगण्ढनिखातं, लिङ्गकत्रुपवकत्र । निवासण्वलिङ्गस्य, सवनातू सर्वसम्पदः ॥ निवसन्नि
हनियं, निर्यपातपदकतः । कल्पाणार्द्दशिखाननं, श्रेष्ठस्काननवाकमः ॥ प्रेक्षारुपिददायोखवं, पितृस्यामधूयप्पिताः

स्नात्वा तीर्थे नरः काश्यां दत्वा दानानि शक्तितः ॥ ज्येष्ठानु स्वर्णेन वाप्नोति नत्वा माघ्ये शगच्छति ॥ ज्येष्ठेश्वरार्चाः प्रथमी कार्त्ति
केयार्थिकिनेषि ॥ ज्येष्ठलोके महाराज्यं सर्वस्वं सफलीकृतिः ॥ ज्ञानदानेन माभूय पुनर्जन्मतिः ॥ प्यानि विपि ॥ शृण्वती
सर्वदानानि दत्तानि सर्वतः ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ शैलादिः प्रविश्याशुत्वं गुहां समनादृत्वा । तदन्तर्हि महा
कायोगीपूजास्थाधनः ॥ महानियमवानन्दिनु स्वागतं स्वायुः शिवनः ॥ तमिमं नयमहाकं मदेशेन दृष्टवान् ॥ यदा प्रहि
रूपं काश्यां मन्दरं पर्वतं सुन्दरी । महानियमवानत्र तदाप्रभृति दर्शनः ॥ गृहाण लीलाकमलं मिदं पीयूषपावनं । मून
नतस्य प्रत्राणि स्यनमयं सुदं दिशा ॥ ततो नन्दी प्रमादाय तल्लीलाकमलं शिवाः ॥ प्रणम्य देवदेवेशं प्रविवेश गुहान्तरं
॥ नन्दी दृष्ट्वाथ तं कृत्वा प्रणम्य दूरमानयी । तथाग्निपवित्रं शुष्काङ्गं कमलं नयमस्य गतं ॥ तयान्तवृष्टिं यथाभवत्तृगन्तु वक्त्रव
काटे । उल्लालाययथा शान्तः स्वर्णमात्रा कृदतु गात ॥ स्वयं नन्दी प्रमादाय सत्वरं मुनिपुङ्गवं । देवदेवस्य पादाग्रे नम
स्कृत्य न्यधापयत् ॥ जैगीषव्यापर्यक्तान्तः पूजतावीक्ष्य शङ्करं । वामाङ्गयन्निविष्टाद्रिं ततनयं प्रणनाम ह ॥ प्रणम्य दण्डवद्भूमौ
पवित्रं प्रयमन्ततः ॥ तुष्टावपयपयासरक्षा. समूनिं चन्द्रशेखरं ॥ ॥ जैगीषव्य उवाच ॥ नमः शिवाय शान्ताय. सर्वज्ञाय शु

नात्मने। जगदानन्दकन्दाय. परमानन्दरूपिणे॥ स्वरूपाय सुरूपाय. नानारूपधराय च। विरूपाक्षाय विधये. विधिवि-
ष्णुस्तुताय च॥ स्कन्दताय नमस्तुभ्यं उग्रमाय नमोस्तु ते। सर्वात्मने नमस्तुभ्यं. नमस्ते परमात्मने॥ नमस्त्रैलोक्यकामाय का-
माङ्गदहनाय च। नमोशेषविशेषाय. नमःशेषाङ्गदाय ते॥ श्रीकण्ठाय नमस्तुभ्यं. विषकण्ठाय ते नमः वैकुण्ठवन्द्य:
पादाय. नमः कुण्ठितशक्तये॥ नमः शक्त्यर्द्धदेहाय विदेहाय सुदेहिने। सकृत्प्रणाममात्रेण. दहते दुरितावलिं॥
कलाय कालकालाय. कालकूटविषादिने। व्यालयज्ञोपवीताय. व्यालभूषणधारिणे॥ नमस्ते खण्डपरशो. नमः खण्डे २३९
न्दुधारिणे। खण्डिताशेषदुःखाय. खड्गखेटकधारिणे॥ गीर्वाणगणनाथाय. गङ्गाकल्लोलमालिने। गौरीशाय गिरी:
शाय. गिरिशायतुरूपिणे॥ चन्द्रार्द्धशुद्धरूपाय. चन्द्रसूर्याग्निचक्षुषे। नमस्ते चर्मवसन. नमो दिग्वसनाय च॥ जग-
दीशाय जीर्णाय जराजन्महराय ते। जीवाय ते नमस्तुभ्यं. यात्रुपूकौघघातिने॥ नमो डमरुहस्ताय. धनूर्द्धहस्ताय ते नमः:
त्रिनेत्राय नमस्तुभ्यं. उग्रनेत्राय ते नमः॥ त्रिशूलवरहस्ताय. नमस्त्रिपथगाधर। त्रिविष्टपाधिनाथाय. त्रिवेदीपठिताय च॥
त्रयीमयाय रुद्राय. रुद्राक्षिप्रदाय च। दीक्षिताय नमस्तुभ्यं. वरदाय ते नमः॥ दारिताशेषपापाय. नमस्ते दीर्घदर्शिने।

दूरायदूरवास्याय.प्राप्तनिर्द्वन्द्वनायक ॥ श्रीमाकरकलाधार. व्यक्ताव्यक्तगमाय ते । नमो पूर्णदयस्तुभ्यं. पुष्पवकुसुमप्रिय ॥
नमो धीराय धर्म्माय. धर्म्मपालाय ते नमः ॥ नीलग्रीव नमस्तुभ्यं. नमश्च नीलललाटिने ॥ नाम मात्रस्मृतिकृताः त्रैलोक्यैश्व-
र्य्यसूचक । नमः प्रमथनाथाय. पिनाकायतपाणये ॥ पशुपाशविमोकाय. पशूनां पतये नमः ॥ नमो ब्राह्मणमाक्षण महा-
पातकदाहिने ॥ भवानुभवाय भावाय. भवाभवभवाय ते । नमो पापवर्ज्जिताय. सुपवित्रकथाय ते ॥ वामदेवाय वामार्द्धश-
रिणे वृषगामिने । नमो कर्म्मयसोमाय. नमः सोमिष्टाय ते ॥ रुवाय रुवनागाय. रूणानां पतये नमः ॥ महादेव नमस्तु-
भ्यं. महागणमहायामज्ञ ॥ नमो मृतानीपतये. वृद्धेन्द्राय वमाप्रिय । यक्षाय यतये नमस्तुभ्यं. यक्षवाउप्रियाय ते ॥ यायदूकाय
यक्षाय. यक्षानीरूलदायिने । सूत्राय सूत्रपतये. सूत्रदाय नमाय ते ॥ शूलिने गाङ्गनगाय. श्मशानबलिवादिने । शिवाः
प्रियाय शर्व्वाय. सर्व्वज्ञाय नमस्तुभ्यं ॥ देवाय कान्तिरूपाय क्षेत्रज्ञाय क्षमाकर । क्षमाय क्षितिनिर्द्धुव. क्षीरगौराय ते नमः ॥ सू-
न्यकार नमस्तुभ्यं. मायकाकदिताय ते । ऽजाधवाय ज्ञुगाय. ऽपन्द्रन्द्रसुमाय ते ॥ उमाकान्ताय उग्राय. नमस्कन्दूर्द्धवन्दिता ।
वकनूपाय सेकाय महदैश्वर्य्यरूपिणे ॥ सूनन्तकाविणेकुरय. मल्लिकाय तये नमः ॥ त्वमोक्षावावोधकारा. रूद्रुवस्वस्वभ

रव॥ दृश्यादृश्यं यदत्रास्मिन सर्व्वं त्वमूलाधवा। स्तुतिं कर्त्तुं न जानामि स्तुतिकर्त्ता त्वमेव हि॥ वाच्यास्त्वं वाचकस्त्वं हि. वाक्यै न
नूप्रणतास्मि त। नान्यं वच्मि महादेव. नान्यं स्तौमि महेश्वरं॥ नान्यं नमामि गीर्व्वाणं. नान्यात्वामादद्दशिव। मूकान्यनाम
यदरुणे. वधिवान्यकथाग्रहे नौ॥ यन्तु त्यागिनमन. स्मृत्वान्यायपिवीक्षणं। एवमेव कृतवानीश. एकः कर्त्ता त्वमेव हि॥
यामादकर्त्ता त्वमेवैका नानानांवं मूढकल्पना। अनन्तस्त्वमेव नवन्नं. रूपारूपः पुनः पुनः॥ यं यान्त यागवमन्ते. मा मूढ्यवमर्द
न्धव। इति स्तुत्वा महेशानं. जैगीषव्यो महामुनिः॥ वार्चयमारुद्र तुस्कान्दः पूर्वतः स्कनूयन्निरूढश्शृङ्ख मिस्तुतिं समाकर्ण्य. २७०
भूतभव्यन्तविरूपाक्षः॥ उवाच वचनप्रसन्नात्मा. वचनेः कालितिमं मूनिं॥ ॥ओं जैगीषव्य उवाच॥ यदिप्रसन्नो देवेश. ततस्त्वं यदी
वृणु। माहवानितन्नवानीश. धूर्बद्भूतमयदयप्रद॥ श्रूयतामेवचाख्यानाथ. दयामममशिवापिकः। यत्रयास्कापि सिंर्लिङ्गं तत्र सान्नि
ध्यमस्तु ते॥ ॥श्रीभैरव उवाच॥ जैगीषव्य महाभाग. यदुक्तं तत्कृतं मया। तदस्तु सर्व्वं तत्सौख्य. वत्समन्यद्ददामि ते॥ योगशा
स्त्रं मयादत्तं. तव निर्व्वाणसाधकं। सर्व्वेषां योगिनीमध्ये. योगाचार्यो स्मिर्वै ह्रवान्॥ तवसौ योगविद्याया. यथावस्तु तत्पाधन।
सम्प्रत्यस्यप्रसादान्मत्प्रान्तन निर्व्वाणमाप्स्यसि॥ यथानन्दी यथा रुद्रो. यथा मन्दी यथा तथा। त्वञ्च विद्यापि तत्कर्त्ता ममेऽवामवञ्च

वर्जितः॥ सन्निवृत्तानि रूपाणि, नियमाः सम्यङ्न कथ्याः॥ मयीसितानाय न्त्यत्र सन्निधानान्यनकर्णः॥ प्रयत्नात्साधनान्यत्र,
वापघ्नान्यपि यद्वथा। यदैक्षिपदमप्येव, नियमाय स्वया कृताः॥ यत्राक्षिनियमप्येष, मीविलाक्षयदीक्षणा। मामनालाक्ष
यत्कुर्वं, तत्कुर्वं कवलं त्वथा॥ कुसुमर्च्चेवयात्तुंक, यत्र पुष्पफले नपि। यन्नाकक्षीकवन्मूरः यऊन्मान्यकविंशानि॥ मकृता
नियमस्यास्य, कवतात्तुच्छितस्येव। नार्कन्निषात्तरी स्मान्त्रा, मया न्यानियमायमाः॥ कूतामच्चवर्णास्याय, त्वन्निवस्यायिय
वेदा। तमानेः प्रयत्नाल्लक्ष्मान्तत्रैवयाप्स्यसि ध्रुवं॥ ॐ गोषष्ठ्यश्वरन्नाम, लिङ्गं काश्यां सुदुर्ल्लभं। त्रीणि वर्षाणि यैर्यत्नाल्ल
कथ्यागेन यैर्नयः॥ ॐ गोषव्यरुकीप्र पायागास्थायनन्त्यरः॥ षन्मायनलक्षनृयिद्धिं, वास्छिकामदनूयकामु॥ नवलि
ङ्गमिदं नकैः पूजनीयं प्रयत्नतः॥ विल्लाकपद्गुर्लिवसी, यदीयच्छिमकीपूतिः॥ कूत्रक्षेष्कश्वरक्रन्त्र, तल्लिङ्गं यद्धिय
च्छिदं। नागप्पदप्प यैर्प्यानिदृष्टस्य, ष्टंयमर्चितं॥ कस्मिन्नक्षष्ठश्वरे लिङ्गे, यैःकाश्यांणिवलिङ्गितभकादिकोक्षफलैः
समा, नेकैकपदि संख्यया॥ ॐ गोषष्ठ्यश्वरे लिङ्गं, गोपनीयं प्रयत्नतः॥ कलौ कल्मषबुद्धीनां, पूर्वतश्चविशेषतः॥ कवि
षामायत्सानिध्य, मस्मिन्लिङ्गे तथाधन। यागपिच्छिप्रदानाय यथाधकेस्यः यैर्दवक्रि। दद्गुनूमदाकागे ॐ गोषव्यायवन्व

वी। त्वया दैत्यनुत्कीर्त्तं स्तोत्रं, यागसिद्धिकरं परं॥ महापापौघशमनं, महापुण्यप्रवर्द्धनं। महाभीतिप्रशमनं, महाराज्य-
प्रवर्द्धनं॥ एतत्स्तोत्रं उपानुपूर्व्या, मया श्रौतेन विकिखद्दन। तस्मात्सर्वप्रयत्नेन, पठनीयं सुसाधकैः॥ इति दत्वा वरं तस्मै,
स्वबाविः स्वरूं लोचनः॥ ददर्श ब्राह्मणीं स्तुत्य, समयान् कृतवासिनः॥ ॥स्कन्द उवाच॥ निशम्याख्यानमतुलं, मनसानु
याह्नः प्रयत्नतः॥ निःपापा जायते मर्त्यो, नापदं प्राप्नुयात् क्वचित्॥ ॥इति श्रीस्कान्दपुराणे काशीखण्डे ज्येष्ठेश्वराख्याने
नाम त्रिषष्टितमोऽध्यायः॥६३॥ ॥ ॥अगस्त्य उवाच॥ हे स्कन्द रुद्रवताः गतं, किमावस्थ षडानन। कानि कानि
लिङ्गानि तत्र तान्याचक्ष्व मे॥ कृष्णस्कन्दे महापुण्ये, दृढवद्वस्था वल्लभा। सान्निध्यं किमकुर्वंस्ते तदाचक्ष्व षडानन॥ ॥
स्कन्द उवाच॥ शृणु कुम्भज यथायुक्ति, कथयामि ब्रवीम्यहं। मन्दराद्रिं यथादेवो, गतवान् वृषकेतनः॥ तदानिवाश्रयाः
सिद्धाः कृत्स्नं यन्यासिनानद्याः॥ उपादनास्थावितं, महाक्षेत्रं पवित्रहाम्॥ खातं खातं ज्ञानदण्डाये, लिङ्गं कन्याधिकन्या-
॥ वक्रपूष्पविणीयमी, दण्डखातादिधास्थल॥ उमार्यपवित्रः स्कन्द्य, महालिङ्गान्यनेकशः॥ महाजनाचापनयवा, स्तयाव
ख्यप्रयत्नतः॥ विरूपिक्षा विआनितौ, निसीवृग्राक्षयाविनः॥ लिङ्गपूजापराणि ऐतन्, नित्यं गणयमु विज्ञायितः॥ तथैव त्वाद

वद्धवस्या. पूर्वभागमते मुने। ततः कृष्णास्मृतिमती ग्रापूजानन्दमदाः॥ द्विजाः पश्चिमदत्याणि ब्रह्मणा विपुलं तपः।
दनुरवा नाम्ना कातीर्थ दाऽज्ञम् मूर्द्धव दर्शन॥ तीर्थं मन्दाकिनीनाम्ना. द्विजाः पाद्युपनव्रताः॥ शिवेकावाधनपवाः यमिता
सूयूतान्निताः॥ हंसतीर्थ पवित्राफा. सूयूतद्विंगताकृतौ। गतं दूर्वाय यस्तीर्थ. एकादशगुणाधिकं॥ मत्स्योदर्याः पवाः
यत्र. सहस्राणि षष्ठिवह्नि। कपालमावनात्ययफ. गतान्यस्यागता द्विजाः॥ सप्तमावनतत्तीर्थात्. सहस्रद्विगुणाधिकं॥ वे त
विन्यासूपिमूने. द्विजानामयूताईकं॥ ततः पृथूदकात् कुण्डात्. पृथूतापविषानितात्। स्नायामि षुद्विजानावः गतान्य कप्र
यादग॥ तथैव यत्र यः कुण्डाम्मेन कारयाकृतद्वयी। उर्वशीकुण्डतः प्राप्ताः सहस्रविंशगुणाधिकं॥ तथैव वावत कुण्डस्य ब्रा
ह्मणास्त्रिंशगुणानि च। गन्धर्वायम्ब सः सफ. गुणानि द्विगुणानि च॥ वृषभतीर्थदाऽज्ञम्. न्नेवतिः स्वगन्तव्या। यक्षिणी कुण्ड
तः प्राप्ताः सहस्रविंशगुणाधिकं॥ तथैव वावत कुण्डस्य ब्राह्मणास्त्रिंशगुणानि च। वृषभतीर्थदाऽज्ञम्. स्नातो भवगुणानि च॥
पितावमावनात्सफ. सहस्राणि द्विजोत्तमाः॥ पितृकुण्डस्नानार्थं. फ्रवतीर्थ कृतानि षष्टु॥ मानसारव्याश्च सनस्ना. विंशतिः
सगणतत्रया। ब्राह्मणावासुकिकुण्डात्. सहस्राणि दशैव तु॥ तथैव वासुगर्भ द्रष्टुं ज्ञानकीकुण्डतो द्विजाः॥ काशीनाथमनुप्राप्ताः-

परमानन्ददायिनी॥ तथा लोगमकुण्डास्वर्णकानि नवधागताः॥ तार्थदुर्गेतिसंहर्त्तृब्राह्मणाः प्रतिपदिस्थ॥ एकादशगताः
न्याव ऊर्द्धं दवमूमापाः। सुपिसम्पट मातरा गह्नमी यष्टि ताढिजाः॥ सुप्रसङ्ग म॰व्यास्त पविप्रापापघ्नाश्च। सुप्तादश
सहस्राणि तथा पञ्चशतानि च॥ ब्राह्मणाः पञ्चपञ्चाशत् सहस्राणि समागताः॥ साग्रदूर्व्वाक्षतवटैः सुपुष्पफलपाणिभिः॥
सुगन्धमाल्यहस्तैश्च ब्राह्मणैर्वेदपारगैः॥ स्तुता मङ्गलसूक्तैश्च प्रणतैश्च पुनः पुनः॥ तस्या दक्षिणतः शम्भुः पञ्चकूप
लिमुदा। ततश्च ब्राह्मणाः श्यामूः यथवस्त्रकवचीयुताः॥ क्षत्रनिवसमान्नाथ सदानः कुणलादयः॥ विशेषतः क्षेत्रस्वामिः सा
कान्नयनगोचरः॥ तीयतस्वरूपं च तथा नविदुः परमार्थतः॥ सदेवाकुणलैतषीयत्वनुक्षत्रपदीमुखाः॥ वदुर्द्दशानिवे
लाका तेषान्निलीयपदीमुखाः॥ तषीं हृदि सदैवास्ते काशीत्वाशीविषाङ्गदः॥ संसारागाविषविषै ततषीयरूवतुष्ठाविनाग
र्सवक्षामलिर्म्मनुः काशीवर्ण्णद्वयात्मकः॥ यस्या कण्ठयदातिष्ठ तस्याकुणलताकृतः॥ सुधांपिवतियानित्यं काशीवर्ण्णः
द्वयात्मिका॥ गते ॐ वीट गां छित्वा सूर्वे नूपविजायतः। कुर्त कर्ण्णमृतं यत काशीमक्षयपूरुवं॥ तयमाकर्ण्णमध्यवयपून
र्न्नर्हजीकथां। काशीवजापियन्मूर्द्धि पतदयातिलाहकं॥ चन्द्रगेस्ववतन्मूर्द्धा तवचन्द्रकलाङ्कितः॥ प्रयतज्जापियन्तः

२७२

पपमानन्दकानने ॥ आनन्दवनआयन्त. नैष्कर्म्यनुपिह कानने । गच्छतामिष्टतावापि. स्वधर्मताआप्नमाथवा ॥ काशीस्थधर्मकाम
स्त्रा.यनतरुफः यतिर्मयः ॥ यनवीआङ्कनयुग्मं. काशीतिहृदिवाविनं ॥ अूवीजानितरुवन्त्यव. कर्म्मबीजानितस्य वै । काशीकाशी
तिकाशीति. ऊयत्तायस्य संस्थितिः ॥ अून्नत्रापियतस्तस्य. पूवामुक्तिः स्वकाशतः । क्षममूर्त्तिरियं काशी. क्षममूर्त्तिर्हवानुरुव ॥
क्षममूर्त्तिस्त्रिपथगा. ता त्वन्नक्षमानन्दवं क्षविता । ब्राह्मणानामिनिवत्रः क्षत्रसंक्तिर्निवर्द्धिनं ॥ निगमागिरिआकान्त. सुत्राषनि
नवीदवः ॥ प्रावावववप्रपत्नान्ना. धन्यायूपीद्धिऊर्धकाः ॥ यत्रामिरुदृशीलकि. सिमन्नक्षत्रतिपावना । आनपत्वमपायामाः क्षेत्र
स्यास्यानिषवनातु ॥ नीवरुस्त्वापितमुस्ः सं यावा. गर्भवपावना ॥ वावाणस्यान्वयरुका. गरुकाममनिर्वितं ॥ जीवन्मुक्ताद्धि
तनूतं. साक्षात्स्त्रक्ष्ण्वकटाक्षिमाः ॥ येनुकाशीस्थिताऊन्तु. वन्त्यकापिविवाधितः ॥ नैन्यविन्यक्तायत्रा. मयासरुविवाधिता । वाः
वाणस्याम्तुतामापि. यातिणम्यानिमादतः ॥ सूपिवक्षान्तुमखिलं. क्षवक्तनानूमाढिनं । नितयसन्निक्रियमर्थ्यां. सूस्मिन्नानन्दकान
ने ॥ ममाक्तः कवणेतवे. नितयपूतकल्मषाः ॥ नितयसन्निममक्षेत्र. ममरुक्षिस्वकूर्वतः ॥ ममलिङ्गचरायतु. नानवायदिणाम्य
दं । नितयसन्निममक्षेत्र. ममरक्षिनकूर्वतः ॥ ममलिङ्गधरायत्ना. नकानूपदिणाम्यदं । काशीनिर्व्वाणनगरी. यत्रापिरुत्रका

णत॥ नमनृपूर्वःप्रकाशन्ते.नेःश्रेयस्याशियःस्कितः। मान्दलक्ष्मापियंकाशा.नयस्यःपविवावत॥ स्वर्लक्ष्मींकांक्षमाणे
स्यःयपितास्कनसंणयः। काशीयंकांक्षमाणानां.पूर्वपार्थवतुष्टयी॥ पूर्वःकिंकववकिंस्तु त्समानूयदृशाद्विजाः। स्नानन्द
काननस्कन्दह्रलदावानलाश्रर्द॥ कर्म्मबीजानिजन्तूनां.कालयन्त्रवयारुण।वस्तुवंसततंकाश्यां.यस्यश्याद्दृप्रयत्नतः॥
ऊतवीकलिकालीव.जन्तवामुक्तिजनूता।यायापिकाशीदृष्टंद्रि.यॆनमांपविपवत॥ तस्यदृलगनाघ्यागुकैवल्यश्रीः
प्रणस्यति।धन्यामहृक्तिलक्ष्मा।ला.ब्राह्मणाःकाशिवासिनः॥ यूयंयत्रकसावृक्ष.नेदृशादृनकाशिका।दानवा.वोवेदः
काद.प्रियकीसयथानृविः॥ प्रयांयामयतायूयं.क्षत्रयंन्यायकाविश्वः॥ ह्रुतिपीत्वामहृशान.मूरवदीवाह्विजौसूर्य॥ यवि
दृयाद्विजास्सर्व्वे.वकृर्वेवमनूक्रमं॥ ॥ब्राह्मणाऊचुः॥ उमायतनमहृशान.सर्व्वक्षववजषनः॥ काशीकदापिनस्याक्षाः
दवतादवतापद्दतू॥ ववताब्राह्मणानान्तःश्मयामाप्रदवह्निदृ।कदाचिदपिकषायिःतू.काश्यांमाद्दानतायकः॥ नवया
पाम्बूऊद्दन्ध.निर्द्वन्द्वाकृक्तिवस्तुनः॥ आकालवतयानयदृ.काशीवासमुपात्रिशां॥ किमन्यैनववलेन.दयजषववाद्विनः॥
सूवधेस्कन्दकाध्वयित्.ववमन्यांवृणीमहृ॥ तवयुतिनिधीकण्ठा.स्मारिस्तवकृक्तितावितः॥ प्रमिक्षितसूलिऊप्य.यन्निर्ध्वं

रुवतां स्युः॥ गुरुस्त्वमिति नृपो वाक्यानि. तथा ह्यपि निपिनाकिना। योऽवे न्यापि ब्रवादत्वा. ज्ञानं वन्ध्य ह विप्र्यति॥ यूनः स्थाः वाः
बद्ध वणो निगमयतता ह्विजाः। ह्नि न स्वः कथयाम्यत. न ट नूक्षा य नीक्रवं॥ स ब्याल नवल्नानि यं. लिङ्गम र्च्यय य त्व मश
दमादानं दयाकार्यं. कर्म्मव्या मूक्तिवां ह्विकिः॥ हुं दमवयन्स्य यः. काप्ये नं ज्ञत्र वासिनी। मनिः पव ह्निमा कार्यो. वाक्नैना
त्वगच्छद्धवः मनया पिन कर्म्मव्या मनसा विज्ञानी भूल्मा। सूत्र य मज्ञयं यस्मा न सूत्कनं सूक्तम नवी॥ सूनान्न य नकनं पायं.
तनु कार्य्यं यवि न स्यति। वावान स्यी कनं पायं. सूक्तर्णेल्हु यन्न व्वमि॥ सूक्तर्णेल्हु कनं पायं. यैन्माव्यानन काबह्र। येन्माबनव
कथाकि. र्न्नेकृत्य व वर्द्धिर्यदि॥ न कल्पकोटिभिः कार्य्यं कनं वर्म्मप्रयूकृता। किन्तु नूह पिन्मावत्वं. जायमत्रायूनतत्री॥ वावान्
स्यी स्किनायावे. पातकपूवनः सदा। यातिंत्रापापिये-मावा. वर्म्मोन्माम यूनतत्री॥ यूनमत्रेवनिवयनू. ज्ञानंयाष्मात्यनूल्मं।
तनज्ञाननसंयाफ. माईयाप्मात्यनूल्मं॥ दुःकनानिविधायदः. वह्निःपयरत्वमागताः नधाङ्गतिं युवक्षामिन्नूतह्विजय
ल्माः॥ याम्यात्व्यायगन्मःयन्ति. याबाविकनमूर्ल्मयः॥ मूर्षायानधमन्यात्मनी. कत्रदुःकनकाविनः॥ नयत्यन्तपयायायः.
ननःयावींदुवायदा। वर्षाकालदुवावावानु. पातयन्निमहाउल॥ उलीकाकिःसपकाकि. येन्दृनूह्वेउलाह्नेवः दूर्नि वाः

वैश्वमण्डले · द्रव्यक्षेमदिवानिशं ॥ तथा यामेर्द्धमध्ये तु · नीयन्तेऽब्धौ हिमालया । सुगनावत्रलोकनाः क्षिप्यन्ते वर्द्धिवानिशं ·
॥ मनूक्तं तथाप्यापि · वापि वृक्षविवर्जितं । दिवाकरकरैः स्पृष्टं · सायाह्नत पिपासिताः ॥ क्षणिकास्कन्धे नृत्ये · यन्तनाः
जिह्वामकर्त्ता ॥ तुच्छं कालं मयाख्यातं मानीयन्ते ततस्तिष्ठ ॥ निवर्त्तयन्ति यामाः ॥ कालवाद्यानि वर्त्तन्ते ॥ कालवाद्यापि ता
न्यस्माकं कर्म्मयोग्याय दुःकर्म्म ॥ तिवस्नानं कूपशाल्मल्यं · नन्तः ॥ यज्ञादयवर्त्तयः ॥ सूर्यपूजापिशोच्य · सहस्रं याउयन्त्रापि ॥
तथा पूजापि शोच्या स्फोटवानूववास्तदा । सकलक्षणमत्यर्थं · कृष्णत्वं त्रयोदश ॥ सायाह्ने पूजिता नित्यं · नलतन्त्रवय
वन । एवं त्वयूत मयाख्यातं · कालनयानि दुःखिताः ॥ श्मशाने स्थितमहिता · नीयन्ते कण्ठयानिताः ॥ पिपासिताः सूर्यपितृ · जीवस्य २७४
र्गमपिवायुपूः ॥ सूर्य्यं ज्ञानपापाग्नि कालके वर्त्तते नातु । हुं देवदक्षिणा कृत्वा · पूजयन्ति समाप्त्या ॥ तस्मात् कामयन्त
त · वा श्मनकर्म्मणा पापं । शुद्धो यदि यदा स्कन्दं · मवाला तमसोऽपूर्ति ॥ नाविमुक्तमनः कश्चित् · तत्र कैयामि किल्बिषी ॥ ममानूष
दमाया यन्तस्थं तस्य यावद्भर्ति ॥ सूनाणं कैयः ॥ कूवूतः मक्ष कौतुकस्य वन्तः ॥ नतस्यापूनयावतक्तिः कल्पकोटिशतैरपि ॥ सू
णान्त्व तमिटं स्नात्वा · वसुदपयपि स्कन्दे । सूविमुक्तं यदा यदि · यावद्गयमातृकं ॥ नान्यं पश्यामि ऊर्द्धनी · मुक्ता वावान्

स्य पूर्व्वा । सर्व्वपापप्रणाशनी. प्रायश्चित्ते कृते कलौ युगे ॥ जन्मान्तरसहस्रेषु. यत्पापं समुपार्ज्जितं । अविमुक्तप्रविष्टस्य त
त्सर्व्वं व्रजति क्षयं ॥ जन्मान्तरसहस्रेषु. यं ज्ञानयोगी यदाप्नुयात् । तदिहैव परं मोक्षं. मरणादधिगच्छति ॥ तिर्य्यग्यो
निगताः सत्वा अविमुक्तकृतालयाः । कालेन निधनं प्राप्ताः स्ते यान्ति परमाङ्गतिं ॥ अविमुक्तं न सेवन्ते. य मूढाः तमसावृ
ताः । विण्मूत्ररेतसां मध्ये ते वसन्ति पुनः पुनः ॥ अविमुक्तं समासाद्य. यो लिङ्गं स्थापयेत्सुधीः । कल्पकोटिशतैर्व्वापि ना
स्ति तस्य पुनर्भवः ॥ ग्रहनक्षत्रताराणां कालेन पतनं ध्रुवं । अविमुक्तमृतानां तु. पतनं नैव विद्यते ॥ ब्रह्महत्यां न चेत्कृ
त्वा पश्चात्तापकमानसः । प्राणांस्त्यजति यः काश्यां. स मुक्तो नात्र संशयः ॥ स्त्रियः पतिव्रता याश्च. ममभक्तिसमन्विताः । अ
विमुक्ते मृता विप्र. यान्ति ताः परमाङ्गतिं ॥ अत्रार्कमुक्तिसंस्थाने. स्वयमेव द्विजोत्तमः । दिशामि तारकं ब्रह्म. देहस्यायतनं तन्म
यः ॥ मन्मनारुव मद्भक्तः मयि सर्व्वार्पितक्रियः । यथा मामधिगच्छामि. न तथान्यत्र कुत्रचित् ॥ मरणं निश्चितं ज्ञात्वा. गतिर्ब्रह्मस्
वरूपिणी । चलमागन्तुकं सर्व्वं. नरः काशीं समाश्रयेत् ॥ अत्र यागस्तथा स्नानं मुक्तिरेकेन जन्मना । अतोऽविमुक्तिमासाद्य. ना
न्यं गच्छेत्तपोधने ॥ मानुष्यं सुदुर्ल्लभं ज्ञात्वा. संसारं चातिदारुणं । अन्यतावचनोर्द्धुका. कालमत्र प्रतीक्षयेत् ॥ अविमुक्तं प

विपश्च. यदा यास्यन्ति दुर्द्धियः हसिष्यन्ति तदा भूता. भूत्वान्यत्र च ताउते ॥ प्राप्य वाराणसीं पुण्यां सिद्धिक्षेत्रमनुत्तमं । यदि निःक्रान्तमन्यत्र. कस्य उन्मार्गमतिर्भवेत् ॥ महादानेन तान्यत्र. यत्फलं लभते नरैः ॥ सुविमुक्ते तु काशिन्यां द्रस्नायान्नु तदाप्यते ॥ एकः समर्च्चयल्लिङ्गं. तपस्यापान्तव्यायव ॥ तथामेध्येतु सच्छ्रेया. यल्लिङ्गं पूजयेदिह ॥ तीर्थान्तरेण वर्षकोटिं. विधिवद्यः ययज्ञति । एकाहमात्रसत्काश्यां. काशीवासस्य यद्भव ॥ अन्यत्र प्राप्यते णानानु. कोटिं यस्माकृयत्फलं । वाराणस्यान्तु दैवेन. श्राद्धेन न तदाप्यते ॥ सन्निहत्यां कुरुक्षेत्र. राहुग्रस्ते दिवाकरे । तुलापुरुषदानेन. काश्यां किञ्चायमाप्नुवन् ॥ समेव प्रमेधानिः सदा यश्चितनुष्ठितं । अस्मिन्क्षेत्रे तु यन्नादौ. दह्नः स्यह्नः यमश्चिनः ॥ संप्राप्य तावत्कंक्लानी. न यस्न्यशिज्ञायते । था मासि ह सममग्रच्चे म्रियतेन्यत्र कुत्रचित् ॥ उन्मान्तचपि संप्राप्य. अविमुक्ते न विष्यति । ऽह्नं सुक्षाक्षेत्रमाहात्म्यं. द्विजानाम प्रताहव ॥ यथ्य नाम वनं षान्नु नत्रैवान्तर्हिताभवत् ॥ तपिसाचास्तु विपुपार्श्वं. प्रत्यक्षकस्य वाउवा ॥ एवं हृष्टमनस्यायन्ते. प्रययुः स्वस्वमाश्रमं । गन्धर्व्वाश्च विनिश्चित्य सर्व्वक्षेत्रकृपानिधे ॥ कृत्वा कार्यान्तरं विप्रा. निष्कान्याव समर्च्चिषु ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ पठित्वा पाठयित्वा च. नरः स्याख्यानमुत्तमं । प्रज्ञालुः पातकैर्युक्तः शिवलोके महीयते ॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखं०

२७३

त्पुष्करावर्णस्य कथनन्नाम चतुःषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६४ ॥ ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ अष्टषष्ट्यन्तरस्थापिता. यानि लिङ्गानि
कुण्डके । तानि यत्रः सहस्राणि. मुनीनां सिद्धिदा न्यलं ॥ यवाणवेन च लिङ्गं कृष्णादूरतमरुत् । तस्य दर्शनमात्रेण.
निर्मलं ज्ञानमाप्नुयात् ॥ तत्रैव सिद्धिदं लिङ्गं मार्कण्डेयेन च संस्थितं । न तस्य दर्शनाज्जातु. दुर्बुद्धिं प्राप्नुयान्नरः ॥ लिङ्गः
ऋणक्षयणाख्यं. तत्रैव स्तुतं सदा । स्तुतं नारायणस्कन्द रकानां सर्वसिद्धिदः ॥ जाबालेन च संस्थाप्य. लिङ्गं तत्रापि सि
द्धिदं । तस्यापि दर्शनाज्जातु. न जन्तुर्दुर्गतिं व्रजेत् ॥ सुमन्तुमुनिना श्रेष्ठ. स्तत्रादिभिः प्रतिष्ठितः । तस्यापि दर्शनादेव कुष्ठव्या
धिः प्रणश्यति ॥ कैवर्ती औषधी नाम. तत्र औषधं पूजिता । कृतस्यौषधं पापं नाणयज्ञावतार्थिता ॥ तत्रापजघनेर्लिङ्गं. कर्म
बन्धविमोक्षणं । तत्रिः संसावितं दृष्ट्वा. षण्मासात्सिद्धिदं परं ॥ तावद्दाजेन च लिङ्गं. लिङ्गं मान्धातेन च परं । एकत्र संस्थिता
न्देवान् द्रष्टव्याः सूक्ष्मनात्मना ॥ अनूलिस्थापितं लिङ्गं. तत्रैव कलशोद्भवः । तस्य लिङ्गस्य सेवातः सर्वसिद्धिमवाप्नुयात् ॥ लि
ङ्गं वाउयनयाख्यं. तथास्त्यति मनोहरं । तस्यापि दर्शनात्पुंसां. वाजिमेधफलं लभेत् ॥ काण्ठेन च तेष्टुकं लिङ्गं. मैत्रायणेन च सं
स्थितं । अपि वल्केन चैव. तैः कृतवेन च समवव ॥ वत्सेन च महालिङ्गं. वक्ष्मदेन च समवव । सक्कुप्रस्कन्धेन च लिङ्गं. कण्णा

लिंगंकात्यायनीश्वरं।

दर्शनं खेचराः ॥ अन्यत्रस्तु महालिङ्गं मातृकेन निर्मितं । वासुकेश्वरं लिङ्गं गालवकेश्वरं तथा ॥ च्यवनेश्वरसंज्ञञ्च
गालेकायनकेश्वरं । कालिन्दीमेश्वरं चैव लिङ्गं महाधनेश्वरं ॥ वामदेवेश्वरं लिङ्गं मैत्रेयेश्वरमेव च । कालीभेश्वरसंज्ञञ्च
लिङ्गं वै गालवेश्वरं ॥ कुम्भलिङ्गं महापुण्यं तथा वै वर्कनेश्वरं । कण्ठेश्वरं कपालगं लिङ्गं तु स्वयम्भूजितं ॥ मनकृष्णमनुष्याणं
मार्गधेयेश्वरं तथा । जानूकर्णेश्वरं लिङ्गं उत्सुकेश्वरमेव च ॥ जातुधानेशलगेश्वरं जाल्मणेजालकेश्वरं । एवमादीनि लिङ्गानि सु
पुनाक्रोनिवेवहि ॥ स्मरणाद्दर्शनात्स्पर्शात् दर्शनान्नमनात्स्तुतेः । न जातु जायते जन्तोः कलुषस्य समुद्भवः ॥ एतन्मीणुकलिङ्गा
नी. श्रुष्टस्कन्दनिपावन ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ एकदा यत्र नद्धुकं. श्रुष्टस्कन्दन महामुने । तदहं सम्प्रवक्ष्यामि शृणुष्वाघविनाशनी ॥ २३३
स्वैरं विहरतः स्कन्दः श्रुष्टस्कान महेशितुः । कौतुकेनैव विक्रीडः गिरिजा कन्दुकलीलया ॥ उदरञ्चैव चरदृशानां. लाघवं परि
तन्वती । विश्वासामादमिलितः भ्रमताकुलितेक्षणा ॥ भ्रश्यद्धम्मिल्लसन्माल्या स्वपुटीकृतस्तनिका । स्विद्यत्कपोलपत्राली स्र
वदम्बुकणोज्वला ॥ स्फुटद्वोलांशुकपथ. निर्यद्दन्तप्रभावृता । उल्लसत्कन्दुकास्फाला. निःश्वासितकराम्बुजा ॥ कन्दुकायुगलः
दृष्टिः. नर्त्तितभ्रूलताचरा । मृणानिकविक्रीडन्ती. ददृशे जगदम्बिका ॥ सूक्ष्मरी कदवायायां उदितजा यांमनाहरा । कटाक्षि

नाश्यामि वंशे. सम्प्रपञ्चितमत्प्रदा ॥ विदलान्त्यल संज्ञस्था. दकारस्थायश्च तथा मूर्त । त्रिलोचन त्रिगुणता. वपुषास्यां सदार्व्वला
न्तु ॥ दर्व्वा पवित्रितां पूर्णां. विषमपूर्ययाजितां । दिवाविदवतुः क्लियं. मायांस्वाक्यत्प्रस्तवा ॥ कृत्वा पापं षडूर्मिं मूर्त्ति. मायान्का
वम्बिकालिकां । तावत्यर्कं सूदूर्व्वेला. वनितवश्चलमानसा ॥ सर्व्वाङ्गन पवित्राङ्गी वायश्च त्यान्मात्र वनाङ्कवात् । कटाक्षिता पदव
न. दूर्व्वादूर्व्वविधानिता ॥ विज्ञायनत्तु संज्ञान्तु. सर्व्वज्ञार्द्धनवाविता । तनेव कन्दुक नाथ. पूणपञ्चिज्ञाधानतो ॥ महाबलीम
हादेवा. कन्दुकनसमादरो । पवित्रमापवित्रस्य. तोदूक्षो वितिपत्तु ॥ वृन्दादिवरूलपङ्कनालादनिललालित । दश्चाः
लितापविद्धत. ॐ ह्रीं ह्रूं व महामेघः ॥ तोनिपायमहादेव्या. वकार्यकवल्लोन्यतो । ततः पविणर्ग्यात्रो लिङ्गरूपणकन्दुकः
॥ कन्दुकेश्वरलिङ्गश्च. तल्लिङ्गं महाद्भुतं । स्पृष्टेश्वरं समापन्तु. सर्व्वदुष्टनिवारणं ॥ कन्दुकेण समभ्यक्षि यः प्राप्नोति मू
दाम्बितः । पूजयिष्यति महङ्कः. तस्य दुःखं नश्यं कृतः ॥ कन्दुकेश्वररुक्कानां. मानवानां निरवनसौ । यागञ्चैव सदा कुर्याद्भवानी
ऋयनाशिनी ॥ मृत्तानीनस्य लिङ्गस्य. पूजां कुर्यात्सदैव हि । तत्रैव दद्यात्सान्निध्यं. पार्व्वत्याहकिसिद्धिदं ॥ कन्दुकेश महालिङ्गं.
कान्यैर्येर्न्न समर्च्चितं । कथन्तपोहवानीश्मे. स्वामी सर्व्वप्रियत्रदो ॥ द्रष्टव्यश्च प्रयत्नेन. तल्लिङ्गं कन्दुकेश्वरं । सर्व्वोपसर्व्वसंप्रा

न. विनाशकवर्णीयसी ॥ कन्दुकेश्वरनामापि गृहीत्वा वृजिनसन्कर्मि। क्षिप्रं श्रेयमवाप्नोति. नमःप्राप्याप्नुतं यथा ॥ ॥स्कन्द उवाच॥
ऐं शृणुष्व महाभाग. कष्ठेश्वरसमापतनः ॥ यद्दत्तात्मसमृद्धिय. पापमात्यन्तिकं दहेत् ॥ दत्तुरवा नमहाकार्थे. दवर्षिपितहक्षिदा।
नयमानपूर्विग्रपूरकावयवमनयः ॥ दैत्यो दुन्दुभिनिर्ह्रादो. दुष्टः प्रह्लादमातुलः ॥ देवाः कथं विजेयाः स्यु. रित्युपायमचिन्त
यत् ॥ किम्बलाश्च किमाहाराः किमाधाराश्च दिवौकसः ॥ विचार्य बहुशो दैत्य. स तत्त्वं विज्ञाय निश्चितं ॥ कृतवण्यमतजन्मानां. हतवा
त्रविज्ञावनः ॥ ब्राह्मणान्विनिहन्तुं स. कृतवानुद्यमं ततः ॥ यतः क्रतुभुजो देवाः. क्रतवो वेदसम्भवाः ॥ ते वेदा ब्राह्मणाधारा. स्त
तो देवबलं द्विजाः ॥ निश्चितं ब्राह्मणाधाराः. सर्वे देवाः सवासवाः ॥ गीर्वाणा ब्राह्मणबला. नात्र कार्या विचारणा ॥ ब्राह्मणा यदि
नष्टाः स्यु. र्वेदा नष्टास्ततः स्वयं। अतो नष्टेषु वेदेषु. विनष्टाः यज्ञतन्तवः ॥ यज्ञनाशकृत्कृत्स्न. हताहारास्ततः सुराः ॥ निर्ब
लाः सुखजेयाः स्यु. र्जितेषु त्रिदशेष्वथ। अहमेव भविष्यामि. मान्यस्त्रिजगतीपतिः ॥ आहरिष्यामि देवाना. मक्षयाः सर्वसम्पद
ः ॥ निर्वेक्ष्यामि सुखान्यत्र. राज्ये निहतकण्टके। इति निश्चित्य दुर्बुद्धिः. पुनश्चिन्तितवान्मुने ॥ द्विजाः क्व सन्ति भूयिष्ठा. ब्रह्मतेजो
ऽभिबृंहिताः ॥ श्रुत्यध्ययनसम्पन्ना. स्तपोबलसमन्विताः ॥ भूयसां ब्राह्मणानान्तु. स्थानं वाराणसी खलु। तानादावुपसंहृत्य याः

मितीर्थं कृत्वा ततः॥ यत्र यत्र हि तीर्थेषु यत्र यत्राश्रमेषु च। यान्ति सर्व्वत्र जन्मानः स्नमकदाः स्वमनःततः॥ अभिदुन्दुभिनिर्घोषा म
हि कृत्वा कुलाश्विनी। प्राप्यापि कामं दुर्लभा. मायावी न्यवधीद्द्विजान्॥ समित्कुशान्यमागन्तु. यत्र यान्ति धवासनाः॥ अनुबन्धनः
तनान्यवान्. सकृद्यान्ति दुर्मतिः॥ यथा कापि नवस्कन्नं तथा स्कन्नाकवत्पुनः॥ वनं वनं वनान्तरं कृत्वा. ज्ञानदा नृपीजलाशय॥ अनुदन्य
नृपीमायावी. देवानामयास्वव॥ हि ब्राह्मणपरस्त्रिष्ठ. यान्ति वनं निमध्यगः॥ प्रविश्य कुटज्ञानाद्यः. निर्गमश्च विलोकयन्॥ या
मिन्नी ब्राह्मणरूपेण. ब्राह्मणान् कृतयज्ञकृतः॥ निःशङ्कमवनं यान्ति न त्यज्यन्ते दिवौकसः॥ अन्तर्निपतितान्विप्रान् स्नानदृष्टनरूपि
णः॥ एकदा त्रिदशावासे. शक्रस्य कानिजाटज। सपर्यादेवदेवस्य. कृत्वा ध्यानं स्थितो वन्॥ सर्वदुन्दुभिनिर्घोषाः देवेन्द्राबल
दर्पितः॥ ब्राह्मणरूपं समास्थाय. तमादायुमनिन्दत॥ तत्र कर्षान्न माय नेत्. दरविकृष्णिवकृषे। कृतान्तममृतं विनाशं. नाकात्तु म
णकत्वयस्तु॥ अथ सर्वगतः तस्तु. स्त्रोत्तानस्थानं यः देवः॥ देवस्य दुष्टनृपस्य. वधाय विदधेपितां॥ यावदादित्यति ब्राह्मणस्ना व
दाविवरूद्भवः॥ ज्ञानदृष्कामनिःसृत्य. तत्कवरकणदकधीः॥ नृपमायान्तमालोक्य. तत्क्षणार्पितलिङ्गं तः॥ देवस्यस्नानेव नृपस्य. वव
धेरूध्वायमः॥ सा च स्नानमथ सर्वेषां. यावत्यन्यनिदानवः॥ नाव दायान्तमादाय. कृत्क्षा यत्कृणपाउयन्॥ यक्षस्यस्त्वप्ययथमः

स्य. मूस्वामूर्द्धन्यमाजयनु । सतनमूर्ध्नि ध्यातन. कन्दानिः यषण । नस्व ॥ स्मृस्यार्के मबठस्थास्त्रा. यादसी पवियूवयनु । मनननादन
महना. संप्रवयितमानसः ॥ नयाधनाः समाजमूर्द्धि विगद्धानूसावतः ॥ नत्रञ्चवं समालाक्र. कद्दीकृतमृगेन्द्रवी । कुपूवृः प्रण
नाः सर्वे सर्वे जयजयाक्षेबैः । पवितानाजगक्रामा. प्रयुक्ताद्धावूणादिनः ॥ स्मृनूरकंकूनूषग. मयिककाजनकुबो । स्मृनैनिव
दिनूपद. व्याघ्रेगञ्चतिनामतः ॥ कूवृवक्षीं महादव श्रेष्ठस्कानस्य सर्वेदा । स्मृनैस्थाययर्नेस्थार क्तस्तीर्थवायिनः ॥ ञ्चति
गृत्वा ववस्कष्मी. दवञ्चन्द्रविरूषहः । नथेस्युक्तापूनः प्राहृ. गणत्वं ढिजयूस्कवाः ॥ योमामनन वूपद द्रस्कतिगद्रयात्रैव
। नस्यापसन्नें संद्याकं द्यातयिघाम्नासंगयी ॥ एतल्लिङ्गं समस्यर्थे. यायातिपथिमानवः ॥ श्रीव व्याघ्रादि संरूतं रुयन्दस्य कूतारुव
त ॥ मष्ठवित्रमिदं गृत्वा. स्मः त्वा लिङ्गमिदं हदि । संयामप्रविगन्मर्थो. जयमाप्नोति नान्यथा ॥ ञ्चस्युक्तादवदवग. स्मिस्मिल्लिज्जेलयी
येयो । सविस्मर्यः तकाविध्याः प्यातर्यो तायथागतं ॥ ॥ स्कान्दडवाव ॥ तदाप्ररुतिकूस्कात्कृ. लिङ्गं व्याघ्रञ्चवाकिथे । श्रेष्ठण्णादू
रुवतग. दस्तेस्यस्ते रुयापदे ॥ व्याघ्रेञ्चवस्ययतका. स्मृस्याविस्यतिकिंतवाः ॥ यामास्मृपिमहाकूवा. जयजीवतिवादिनः ॥ प
वाणवञ्चववादीनी. लिङ्गनामिरुयस्कदं । गृत्वा तवानलिप्यत. महापातककर्द्दैमैः ॥ कन्दूकणयमूत्वाक्षि व्याघ्रेणाविर्केवन्कथा ।

२३८

स प्राकरूपेण व्याघ्रात्तु तापसान्नैः प्रबाधयत्॥ कूटं ज्येष्ठेश्वलिङ्गं तु व्याघ्रेशात्पश्चिमस्थितं। करकावर्षार्थमद्भूतं स्यात्तस्मैत्ययः
व्येनिर्दयः॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे उत्तरार्द्धे ज्येष्ठेश्वरादिकन्दुकेश व्याघ्रेश्वरादिलिङ्गसमुद्भवो नाम पञ्चषष्टि
तमोऽध्यायः॥ ६५॥ ॥ ॥ स्कन्द उवाच॥ ज्येष्ठेश्वरस्य पश्चिमे लिङ्गान्यन्यानि यानि तु। तानि ते कथयिष्यामि शृणु वातापि
तापन॥ ज्येष्ठेशाद्दक्षिणे भागे लिङ्गं सप्तसमुद्रकं। तत्रैव वाप्यनसः कूपः सौदाप्यादकसंज्ञकः॥ तत्कूपजलस्नाना
त्तिलाञ्जल्यप्रदानतः। नरो ज्योग्यमवाप्नोति तातीनां पूर्वेषामपि वा॥ तत्रैव कुक्कुटेशाख्यं लिङ्गं वापीसमीपगं। तस्य पूजनतः
पुंसां कुटुम्बः परिवर्द्धते॥ पितामहेश्वरं लिङ्गं ज्येष्ठवापीतटे शुभे। तत्र श्राद्धं नरः कृत्वा पितॄणां मुदमेयतां॥ पिता
महेशान्नैरृत्यां पूजनीयं प्रयत्नतः॥ गदाधरेश्वरं लिङ्गं पितॄणां परतृप्तिदं॥ दिविपूज्यजनाख्यायां लिङ्गाङ्कुष्ठेश्वरान्मु
ने। वासुकीश्वरसंज्ञकं लिङ्गमर्चेत्समन्ततः॥ तत्र वासुकिकुण्डे च स्नानदानादिकाः क्रियाः॥ सर्व्वाः सिद्धनाः पुंसां वासु
कीशप्रसादतः॥ यः स्नाता नागपञ्चम्यां कुण्डे वासुकिसंज्ञके। न तस्य विषसंसर्गो भवेत्सर्पसमुद्भवः॥ कर्त्तव्या नाग
पञ्चम्यां यात्रा वर्षासु यत्नतः। नागाः प्रसन्ना जायन्ते कुले तस्यापि सर्व्वदा॥ तत्कुण्डात्पश्चिमभागे लिङ्गं वै तक्षकेश्वरं।

𑐥𑐹𑐖𑐣𑐵𑐡𑑂𑐫𑐿𑐱𑑂𑐔𑐟𑐟𑑂𑐬𑐣.𑐬𑐸𑐡𑑂𑐬𑐎𑐵𑐣𑐵𑑄𑐳𑐬𑑂𑐰𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐶𑐡𑑄𑑌𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑐟𑐳𑑂𑐫𑐵𑑄𑐎𑑂𑐲𑐾𑐟𑑂𑐬𑐥𑐵𑐮𑐾.𑐎𑐸𑐞𑑂𑐜𑐮𑐵𑐎𑑂𑐲𑐎𑐳𑑄𑐖𑑂𑐘𑐎𑑄𑑋𑐳𑑂𑐣𑐵𑐣𑐵𑐡𑐶𑐎𑐎𑑂𑐬𑐶𑐫𑐳𑑂𑐟𑐟𑑂𑐬.𑐟𑐟𑑂𑐳𑐬𑑂𑐰𑑄𑐎𑑂𑐬𑐶𑐫𑐟𑐾𑐫𑐟𑑂𑐬𑑌
𑐟𑐮𑑂𑐮𑐶𑐒𑑂𑐐𑐵𑐡𑑂𑐡𑐎𑑂𑐲𑐶𑐞𑐾𑐨𑐵𑐐𑐾.𑐎𑑂𑐲𑐾𑐟𑑂𑐬𑐎𑑂𑐲𑐾𑐩𑐎𑐬𑑅𑐳𑐡𑐵𑑋𑐬𑐸𑐡𑑂𑐬𑐎𑐵𑐣𑐵𑑄𑐳𑐵𑐢𑑂𑐫𑐳𑐬𑑂𑐰𑐾𑐲𑐵𑑄𑐎𑐥𑐵𑐮𑐷𑐣𑐵𑐩𑐬𑐸𑐡𑑂𑐬𑐎𑑅𑑌𑐎𑐿𑐬𑐰𑐳𑑂𑐫𑐩𑐴𑐵𑐎𑑂𑐲𑐾𑐟𑑂𑐬𑐾.𑐟𑐡𑑂𑐰𑐿𑐳𑐵𑐢𑐎𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐶
𑐡𑑄𑑋𑐟𑐟𑑂𑐬𑐳𑑄𑐳𑐵𑐢𑐶𑐟𑐵𑐰𑐶𑐡𑑂𑐫𑐵𑑅𑐲𑐞𑑂𑐩𑐵𑐳𑐵𑐟𑑂𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐶𑐩𑐵𑐥𑑂𑐣𑐸𑐫𑐵𑐟𑑂𑑌𑐟𑐟𑑂𑐬𑐰𑐖𑑂𑐘𑐵𑐩𑐴𑐵𑐬𑐸𑐞𑑂𑐜𑐵.𑐬𑐵𑐎𑐶𑐰𑐶𑐑𑑂𑐣𑐵𑐫𑐎𑑂𑐲𑐵𑐣𑐶𑐡𑐵𑑋𑐧𑐮𑐶𑐥𑐹𑐖𑐵𑐩𑐴𑐵𑐣𑐵𑐡𑑂𑐫𑐿𑑅𑐥𑐹𑐖𑑂𑐫𑐵𑑅
𑐳𑑂𑐣𑐵𑐣𑐵𑐟𑑂𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐫𑐾𑑌𑐟𑐳𑑂𑐫𑐵𑑄𑐫𑐵𑐟𑑂𑐬𑐵𑑄𑐟𑐸𑐫𑑅𑐎𑐸𑐬𑑂𑐫𑐵𑐟𑑂𑐦𑐮𑐎𑑂𑐲𑐾𑐩𑐵𑐣𑐰𑐵𑐎𑑂𑐬𑐩𑑅𑑋𑐫𑐱𑑅𑐱𑑂𑐬𑐷𑐥𑐸𑐟𑑂𑐬𑐥𑑁𑐟𑑂𑐬𑐵𑐡𑑂𑐫.𑐮𑐎𑑂𑐲𑑂𑐩𑐷𑐬𑑂𑐰𑐵𑐘𑑂𑐕𑐵𑐥𑐶𑐖𑐵𑐫𑐟𑐾𑑌𑐩𑐴𑐵𑐬𑐸𑐞𑑂𑐜𑐵𑐫𑐟𑐷𑐰𑑂𑐫𑐵.
𑐟𑐸.𑐰𑐳𑐸𑑅𑐳𑐵𑐐𑐬𑐰𑐵𑐥𑐶𑐎𑐵𑑋𑐟𑐳𑑂𑐫𑐵𑑄𑐳𑑂𑐣𑐵𑐟𑑂𑐰𑐵𑐣𑐬𑐳𑑂𑐟𑐸𑐲𑑂𑐚𑑅𑐳𑐵𑐐𑐬𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑐎𑐸𑐩𑑂𑐨𑑀𑐥𑐶𑑌𑐩𑐴𑐵𑐫𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐳𑐣𑑂𑐟𑐸𑐲𑑂𑐚𑐾𑐣.𑐰𑐳𑐸𑑅𑐳𑐵𑐐𑐬𑐳𑑄𑐖𑑂𑐘𑐶𑐟𑑁𑑋𑐳𑑂𑐰𑐮𑑂𑐥𑐵𑐰𑐶𑐣 𑑒𑑗𑑙
𑐟𑐮𑐶𑐒𑑂𑐐𑐵𑐣𑐶.𑐳𑐵𑐐𑐬𑐿𑑅𑐳𑑂𑐠𑐵𑐥𑐶𑐟𑐵𑐣𑐶𑐔𑑌𑐟𑐳𑑂𑐫𑐵𑑄𑐰𑐵𑐥𑑂𑐫𑐵𑑄𑐔𑐟𑐸𑐬𑑂𑐡𑐶𑐎𑑂𑐲𑐸.𑐥𑐹𑐖𑐶𑐟𑐵𑐣𑐶𑐡𑐴𑐣𑑂𑐟𑑂𑐫𑐑𑑄𑑋𑐟𑐡𑐹𑐬𑑂𑐢𑑂𑐰𑐩𑐴𑐵𑐮𑐶𑐒𑑂𑐐𑑄.𑐰𑐺𑐲𑐨𑐾𑐱𑑂𑐰𑐬𑐳𑑄𑐖𑑂𑐘𑐶𑐟𑑄𑑌𑐟𑐟𑑂𑐬
𑐳𑑂𑐫𑐰𑐺𑐲𑐨𑐾𑐞𑐿𑐰.𑐳𑑂𑐠𑐵𑐥𑐶𑐟𑑄𑐟𑐟𑑂𑐎𑑂𑐲𑐞𑐵𑐟𑑂𑐟𑐟𑑅𑑋𑐟𑐳𑑂𑐫𑐡𑐬𑑂𑐱𑐣𑐟𑑅𑐥𑐸𑑄𑐳𑑅𑐲𑐞𑑂𑐩𑐵𑐳𑐵𑐣𑑂𑐩𑐸𑐎𑑂𑐟𑐶𑐬𑐸𑐟𑑂𑐟𑐩𑐵𑑌𑐰𑐺𑐲𑐨𑐾𑐱𑐵𑐡𑐸𑐡𑐷𑐔𑑂𑐫𑐵𑐣𑑂𑐟𑐸.𑐐𑐣𑑂𑐢𑐬𑑂𑐰𑐾𑐱𑑂𑐰𑐬𑐳𑑄𑐖𑑂𑐘𑐶𑐟𑑄.
𑑋𑐐𑐣𑑂𑐢𑐬𑑂𑐰𑐿𑑅𑐎𑐸𑐞𑑂𑐜𑑄𑐟𑐟𑑂𑐬𑐿𑐰𑐵𑐥𑐷.𑐟𑐟𑑂𑐬𑐳𑑂𑐣𑐵𑐟𑑂𑐰𑐵𑐣𑐬𑐵𑑅𑐎𑑂𑐬𑐩𑑅𑑌𑐐𑐣𑑂𑐢𑐬𑑂𑐰𑐾𑐱𑑂𑐰𑐬𑐩𑐨𑑂𑐫𑐬𑑂𑐔𑑂𑐫.𑐡𑐟𑑂𑐰𑐵𑐡𑐵𑐣𑐵𑐣𑐶𑐱𑐎𑑂𑐟𑐶𑐟𑑅𑑋𑐳𑐬𑑂𑐰𑐥𑐵𑐥𑐰𑐶𑐣𑐶𑐬𑑂𑐩𑐸𑐎𑑂𑐟𑑀.𑐐𑐣𑑂𑐢𑐬𑑂𑐰𑐿𑑅𑐳𑐴𑐩𑑀
𑐡𑐟𑐾𑑌𑐎𑐬𑑂𑐎𑑀𑐚𑐵𑐣𑐵𑐩𑐣𑐵𑐐𑐾𑐱𑑅.𑐐𑐣𑑂𑐢𑐬𑑂𑐰𑐾𑐱𑑂𑐰𑐬𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑐟𑑅𑑋𑐟𑐟𑑂𑐬𑐎𑐬𑑂𑐎𑑀𑐚𑐰𑐵𑐥𑐷𑐔.𑐮𑐶𑐒𑑂𑐐𑑄𑐎𑐬𑑂𑐎𑑀𑐚𑐎𑐾𑐱𑑂𑐰𑐬𑑄𑑌𑐟𑐳𑑂𑐫𑐵𑑄𑐰𑐵𑐥𑑂𑐫𑐵𑑄𑐣𑐬𑑅𑐳𑑂𑐣𑐵𑐟𑑂𑐰𑐵.𑐎𑐬𑑂𑐎𑑀𑐚𑐾𑐱𑑄𑐳
𑐩𑐬𑑂𑐔𑐫𑐾𑐟𑑂𑑋𑐎𑐬𑑂𑐎𑑀𑐚𑐣𑐵𑐐𑐩𑐨𑑂𑐫𑐬𑑂𑐔𑑂𑐫.𑐣𑐵𑐐𑐮𑑀𑐎𑐾𑐩𑐴𑐷𑐫𑐟𑐾𑑌𑐎𑐬𑑂𑐎𑑀𑐚𑐣𑐵𑐐𑐾𑐱𑑄𑐡𑐺𑐲𑑂𑐚𑑂𑐰𑐵.𑐳𑑂𑐣𑐵𑐣𑐰𑐵𑐥𑑂𑐫𑐵𑑄𑐰𑐶𑐢𑐵𑐣𑐟𑑅𑑋𑐎𑑂𑐬𑐩𑐟𑐳𑑂𑐟𑐡𑑂𑐰𑐶𑐱𑐾𑐲𑐟𑑅.𑐡𑐺𑐲𑑂𑐚𑑂𑐰𑐵𑐳𑑂𑐎𑐣𑑂𑐡𑐰𑐟𑑂𑐟𑐸

ङ्गमी॥ कर्कोटश्चानुप्रनीत्याम्रः ध्वत्मूमाचञ्चबाहिधी। तल्लिङ्गं सर्व्वनात्पूसी. नतवह्वविजयी॥ पूपूचचञ्चरी लिङ्गं तदूर्द्धा चा
चबस्थितं। ब्रह्मचीतनुप्रयत्नेन. चतुर्वर्गफलप्रदं॥ दिग्नन्दनाचतंलिङ्गं. सूत्रमीकतनमत्पूर्वः। सूत्रमीकञ्चचेनाम्ना. यत्ल
बलविवर्द्धनं॥ यचञ्चसूत्रमीकाख्यं. तत्पूजाया यत्नमट्नू। तत्रस्नात्वा चतल्लिङ्गं दृष्ट्वा दिक्रमितां लभतू॥ तत्रास्य कामफ
लौचीतान्ना विजयश्चेतची। चकार्थमूलञ्चचापि स्थितापूर्व्वेष्ठ पिण्डिदा॥ चचञ्चायासञ्चयामो नली कुण्डलमण्डली। क्षेत्रचञ्चौ
पिटधतु. विघ्नस्तम्भनकारकौ॥ तौ ब्रह्मचीप्रयत्नेन. क्षेत्रपितिपूजनञ्च। कुण्डलं मण्डलं तत्र दृष्ट्वा सूरवाफवतु॥ ॥
स्कन्द उवाच॥ ङ्त्वलाचकथमकौ. ङ्ग्नू ष्याचदिनाफच। चचञ्चायासञ्चचम्पा. यद्धक्षेपूर्व्वमूलमं॥ एकदादीन्द्रमालाक्षदूना
तसीदृष्टमानसौ। ड मासीस्मस्य निः श्चस्याग्राचाचमियमित्रना॥ ॥ईश्वरोवाच॥ स्नात्वा पूजनञ्जानासि. पचक्षिमपिकार्येङन।
विचाफरमयायूर्द्ध. तस्याश्चायोनिपीठञ्चच॥ सवृमन्त्रगर्निर्द्धवा. फस्माचगविफषद्ग। महापिरवतावासा. दिव्यावासाः कापियं
यमि॥ सूक्ष्मीजामान चादृष्ट्वा. चाक्षीयरुतयः प्रिया। स्वस्कूपाञ्चमात्यान्च. चालिकाङ्दृष्टफनवः॥ तस्यैकस्य नकायन्या. न
द्विनीयस्याञ्चलितः। तदूदनुपवन्नेच. क्रियतामूर्य्यमाविरो॥ तस्याः प्रिया या च ब्रक्षन. तदपन्यप्रियापिविः। डचाचचचनेपूर्व्व.

उमावात्मस्त्वयानघः॥ ॥शिविवाउवाच॥ श्रूकमवगमिष्यामि. तस्यामतनगवषल्ल। निमवीवाधनघ्रमऱ्ढद्दस्तुग्निद्रूषिनं.
॥ यदाघ्रहृमिसाप्पौवी. निर्म्नेतामममयप्मनः॥ मन्यमेतनतदावह्य. सयःपप्माविनियेयी॥ तदालापामृतधवी. तमगह्नसन्तौप्रिय।
प्राप्तेन्वपिततदावह्य. स्यामीणद्वास्कवयन्तौ॥ येवाप्तिकयताक्तःस्या. द्भूवीह्रुताद्दण्णमम्मीम। सूतौउवाह्तौक्षात्स्नाऱतान्तानिदू
नानिमी॥ ह्रःस्यूक्तादायवत्तानि. वासीपिविविधानिवाधवाधवस्तुानिर्यानःश्रुतहृत्तन्नवत्तादयी॥ ॥अगस्त्यउवाच॥ कानिका
निवववत्तानि. कियन्त्यपिवषम्मूखा। यान्यादायप्रतस्कय. तानिमवूढिपस्कतः॥ ॥स्कन्दउवाच॥ तुलामूकारहलानानु. काटि
द्वयपवीमितः॥ तथावापितवाण्णा येः. कौलैंकानीतुलाःण्णवं॥ नवलक्षाधिकंविघ्र. षडान्मानीसूतउयी। लक्षद्वयविद्रूवाणां.
तुलाविमलवर्चेयी॥ काटयःपप्मवापाणां. ययशवेद्भितुलामूत। पूष्यलींगतुलालक्षतुलिनंतशुयंखया॥ तथाप्पामदवत्ता
नी. तुलालक्षमितामूत। ह्नन्नुनीलमणीनायेःतुलाःकाद्द्वयम्मिताः॥ प्रवूतात्नावववत्तानी. तुलाःह्रयूतसम्मिताःह्नद्रविद्भू
मववत्तानीतुलान्यनवकादय॥ सूक्ष्मानरुवणानायेः. संख्याकर्तुनगक्यत। वासमायेःविचित्राणां. कामलानान्तथामूत॥ वामवानिव
हृयाँपि. द्रव्याणांमाटवक्तिव। सूवर्णादास्यदास्यादी. न्यसंख्यातानिवैमूत॥ सर्वाण्यपिसमादाय. प्रतस्कहृवबन्धवः॥ स्नागहयवव

णाणाटी. दूत्याकोणीमल्लिकायां॥ मूनःकटुत्वनिवृत्येः रचितमाखिलरूमिकी। नानाप्रासादमानिक्यश्रीमिकिस्मलिनाम्नवी॥ सौध
यविक्रमनृपस्वर्ण्णकलशगोकलदिव्यरवी। उयन्नावउयन्नीनी. निकवेक्षिप्तदिवन्मूनो॥ महासिद्धस्य कस्यापि. श्रीजाकवनमन्तु
नौ। जितकल्पद्रुमवनौ. वनेः सर्व्वेरुल्लाङ्गमेः॥ इति कोणी समृद्धिसविलासरूपिलक्षितः॥ डवाववमनस्याव. रूपवद्गुः
इदन्नवः॥ प्रासादपृष्ठगतालीषु. प्राकारपृष्ठदेषु। गोपुरपूर्विविक्तेषु. कपाटेषु नष्टेष्वपि॥ मणिमालिकाजालानां. मूर्च्छलक्षा
पूर्वाचिषो। श्रीमिर्नोनैर्ऽटलिनं. यथोदयवलात्कन॥ यावारूप्यावनकालतु रत्यनियमनेश्यादे। इदकूसमयक्रिसीनावःकु
ववस्यापिनागृदे॥ मूर्पिविकुण्ठरावन. ननवस्यादेकाकथा। इति यावद्भिवाल्लाशी. समाववतिवतसि॥ नावत्कार्पटिकः कश्चि
देल्लावनयथङ्गतः॥ मूर्कूयवदूमानन्द. मयूकस्वावयन्नवः॥ ॥ किमव्ययानुवादः॥ कोऽपि कार्पटिकश्रेष्ठ. मूर्खोऽवनदिदास
नौ। स्वपूर्वादनमारव्यादि. किमपूर्व्वमिदम्बन॥ कोत्र संप्रत्यधिष्ठाता. किमधिष्ठात्रुवल्गितौ। यदिजानासि तत्सर्व्वं. मिदावदसमा
यतः॥ अपि कार्पटिकस्यास्य. पितिवाउस्यकाषितं। समाकर्ण्य समावर्द्धं. मूनसमूपवक्रम॥ ॥ कार्पटिकडवाव॥ मूर्वस्व
गूनूवाऊन्दु. यनूयस्सापितवयाखिलौ। मूर्दानिपवरेःमालोव. व्रातिकाल्लानिमानट॥ समायातनरुगन्मात्थे. पर्व्वतन्द्रुसूनापनौ।

सून्तवान्मन्त्रवाक्य.दिवादायगनदित्वि॥ योवेत्तिदयितकामा.साधिष्ठानाम सर्व्वज्ञ॥ सर्व्वेदक्षसर्व्वेनः सर्व्वेः कथंनक्षायनकवि:
स्ता॥ मन्त्रादक्षस्वबूधायि.रुवदापिक।भनधी॥ नमाविज्वन्ववीकान्यां.नवत्यिगिविज्ञायकिं॥ स्वकावकरुना।स्नापि.सवनी
न्हिमवानुगिति॥ प्राण्मि॥ धिकसूनादानानु.सूकिमाविन्वनायकं॥ विप्रस्वरूकाठिन्यां.जानाम्यौवीस्तुपार्शुवू॥ णक्ष्तुपप्रक्लसून
या.स्मनाविन्मयुचानपि॥ वक्षिनक्रस्वकांदे ववदवदस्वनित्तु॥ मनागिनिवज्ञानदं नम्रक्षिनमिसंज्ञगनू॥ सूधिष्ठानाम.याः
स्वान.स्वधाधिष्ठाङ्गवक्षितं॥ सूपूर्व्वंयत्नयायर्षे.नदारवामिवनक्रून्॥ स्तुमक्रमक्रव्यवस्कान सांप्रतंसडमायनि॥ कागाप्रायः २७१
मूदानिष्ठ.द्विविज्ञाऽस्मृतास्वरव॥ ॥सान्द्रवर्ग॥ यदायदायगिविज्ञा.मदूनामाक्रवामृतं॥ सूविष्कवानिपथिका.ज्ञान्त्राकुष्ठ
कुदानदा॥ डसात्नामामृतंपीतं.यत्नदृज्ञणानीनत्ला॥ नज्ञाकुज्ञनतीस्मनी सापिवत्कृन्मसम्क्रव॥ उमनिद्यक्वमक्रे.याकन्निंगमनुस्म
वना॥ नस्मवस्थित्रस्तुमस्मे.क्रनयापमपिद्धिज्ञ॥ पुनःसुप्ताबक्रिमवान्.कृपः कार्पटिकादितं॥ ॥कार्पटिकवर्ग॥ वाज्ञनुविज्व
न्ववार्थयाः.ग्राम्याचाविज्वकर्मणा॥ निर्मायनसूनिर्माणा.ज्ञन्मनिर्वाणदायकमानदपूर्ण्णनवर्ण्णस्या.मथाकर्ण्णिनवानक्षा॥ यत्रानि
मिंकृनज्ञाकि॥ ग्लाकाकिःयमक्रन॥ मनिमानिक्रवस्नानी.यायादकिकपः॥ कनाः॥ यत्रसनिर्ण्णतंसम्हा.नास्वन्मादादणोकणाः॥

प्रेक्षकैः स्तुवन्ति धर्म्मं सत्त्वास्त्वा विवक्षिः स्थिताः। वैडूर्य्येण सूर्याभाभा. पित्तपद्मसमन्ततः॥ तस्मिन्विमानसालाके. गगनकाच्छितल्लोकवा।
वन्द्रकान्तमणीनायैः. स्फटिकाधाराभिलाश्रयाः॥ चित्रवत्नगतेस्तम्भे. स्फटिकानन्तप्रभावतः। पद्मरागेन्द्रनीलायी. श्मालीलाः श्माः
लिरुङ्गिकाः॥ नीवाऊयत्यधावार्द्ध. यत्रवत्नप्रदीपकैः। स्फूरवू स्फटिकनिर्व्वाण. सूक्ष्मपद्मशिलामल॥ सूनकवत्नसूयासि. चिच्चि
तानि यमन्ततः। स्वर्णकायीनमरिच्छ. नीलकिर्म्मीववर्ण्णकैः॥ विन्यस्तानि वकायन्त. चित्रचित्रकृतायतः। दकुयिस्थितालविलाकृतं.
मानिककस्मन्नाऊयः॥ यत्राविमूर्कयन्त्रमाश्चलन्ध्रकुलाङ्कुवा। वत्नाकवस्त्रः सर्व्वस्या. गन्धावत्नाश्चयान्वकून॥ वाणीवकूःय
माकूय. यत्रादिभिरवामकानु। यत्र पातालवानापः रुणानीकाणवन्सनः॥ गत्नैम्मनिगन्धाः सर्व्व. समाहृत्यगियीकृताः॥ निवर्क्के
ः स्वर्ये यत्र पीलस्यः स्वपिकूटनः॥ कोटिकोटिकूटानि कावयामायवाकृषिः। त्रायादनिर्म्मितं गुल्मा. रकाद्यायान्कवस्थिताः॥ माति
कानि समाऊन्नु. येषां यैरव्यान्तानन्प। विकामतिः स्वर्ये यत्र. कर्म्मणे विन्यकर्म्मणे॥ विश्राणयपद्मावार्द्ध. विचित्रानुविचितान्मणी।
नानावर्ण्णं यताकाग्ध. यत्र कल्पमहावृक्षः॥ ऋनन्याः कल्पयत्सव. निर्घोरकिसमन्विताः॥ सुवर्णायत्रयमनं. दधिक्षीरतलम्सर्प्पि
षी॥ पयश्चमृतानीकलशैः स्नपयन्ति दिने दिने। यत्र कामदुघा नित्यं स्नपयन्ति पृथायया॥ सद्ग्मयास्वर्यरक्षा. विघ्नर्णीलि कृ कृः

त्पिः। गन्धयानवस्थैर्यैव. स्रवनमलयावलः॥ कर्पूरवनका कर्पूर. यूथैर्व्यक्तानिषवनं। ङ्कयाद्य पूर्वं यत्राक्षि. प्रत्यर्थिगक्क बाल
य॥ कथंत्वकृसू माकान्तं. नवत्सिकाविनाशय। ङ्कनितत्र यमृद्धिंस. शृत्वा जामातुरच्छिवाटू॥ त्रयया यथि रुत्तारू. त्रिनवीकृत्कसम्भ
व। तस्मिकार्येठिकायाथ. सदत्वापविक्तो षिकं॥ ततच्छिन्नाय वा जाता. छिवाट्कार्येटिकगर्भ। उवाचनिमनस्याव. विस्मयात्कृल्ललाव
नः॥ कूक्ता रुडमिदं प्राप्तं. यत्नमाग्राविगर्वेसाकु। यावत्यंपक्तियक्तावः॥ शूयतेदेव्यनत्रवो॥ जामातुरत्र सदनत्तीलावज्जगतीपतेः
। ततः प्राक्तनकेतुच्छं. नितवीयप्रतिज्ञाजिम॥ कन्यार्थयायमानीता. जामातुः पविताषकृतु। कूदंमन्यानथेवाक्षो यदादर्शिमयायूवा॥
वृद्धाकृमात्रसम्यक्तिः सर्वकर्मयवा कूरवः॥ नैनकापिविज्ञानीया. त्वार्थयास्यकदाचन॥ नामापियस्येनेकथं. किन्दशीयन्यनायतोः
। किंवृक्तिन्धकिमावावा. नाममात्रश्चवन्धवः॥ ऐश्वर्यसूत्रकेवस्तु. यस्याकिंचिन्नलक्षता। साक्षीनिर्वाणसम्यक्तिं वकृयाषिदटाय
क्ता॥ सूसूरवः सर्वकर्माणि. रुल्लवक्तिकवामिवः॥ वदवश्याक्रियसर्वेक्षा. यत्यक्तानाखिलंजगत्॥ सर्वेमीसर्वेनामानि. यस्यनामा
निनिन्धितं। साक्षीक्रियसर्वदक्षायः. सर्वस्यः सर्वदक्षिलः॥ शूनिस्मनिर्योतः सर्वे. मावाचाविदन्नवेच। साक्षादीश्वरनवेष. सापरेथे
न्वयोस्त्रत्रकः॥ सूपिसर्वगुणाध्यक्षा. गुणातीतः यवायवक्ष। कृधवान्मसकृतायथा. विन्धनाथउमायति॥ कूङ्कंप्रमितयमक्ति. वय

मयधनाध्यक्षो। तुष्टः प्रकटनकस्मा. न्नदानीमस्य दर्शने॥ कविष्यथ कारिष्यामि. प्रावृत्या गत्यकार्द्धविनु। संप्रश्नार्थ्यमि मनसि. सार्यं
सवगिरीश्वरः॥ स्मृत्वा यत्सर्वान् नूनानू. पार्व्वतीयान्महावलान्। स्मृतिस्पृष्टानि देवाश्च. सर्व्वे यूयं बलाधिकाः॥ कुर्व्वे त्वं केममादर्श.
यावन्नाययितानू मानू। तावक्तिवालयं शिवकं. विदधात्वत्र यत्नतः॥ यस्मिन्कृत कृतार्थः स्या. मिहलोक परत्र च। यं मागत्य देवकार्थे
यः. कूर्यादर्कशिवालयं॥ ततस्त्रैलोक्यमखिलं. सालयं कृतमवति। ततदक्षानि दानानि. महान्ति विधिपूर्व्वकं॥ स्वयर्व्वनिस्वयात्रा
य. स्वतीर्थे स्नानयान्वितं। यनस्वविक्रमानन धर्मो पार्जितविकृतः॥ कर्तव्यं कात्मीहास्वस्. नतपद्मास्यजगृह्यविनु। नयीयिततनत
कानि. गीर्ष्व पर्ष्णगनान्यपि॥ वाचाविनसीस्स्रमासाद्य. यतात्काविष्णिवालयः॥ सूर्णेमार्थविभेमाद्याज्ञः स्वास्कन महामरवाः॥ स्वान
न्दकाननयन. देवदेवालयः कृतः॥ तुमिनस्यमादर्शी. यमाकर्ण्य नूनं स्कन्दः॥ वक्तृदेवालयं श्रेष्ठं. यावच्चूलनयामिनी। ताव
क्केलस्वदं लिङ्गं. सौलणेनप्रतिष्ठितं॥ वज्रकान्तमणिगस्त्रं. कान्तिव्याप्तिनमण्डपं। स्फुलिस्वयत्प्रगक्तिषः प्रग्रसकाकेवज्ञालि
ना॥ व्यावकार्णानिजोसर्व्वा. गोत्रस्याधिकान्नतिं। ततावूर्णोदयश्राण. स्वात्वापायः नृदक्रश॥ शैलजाङः कालजाङ. नम
स्कृत्य समर्व्वोव। तत्रगानि समूत्स्कृ. पतिनस्त्वविनायकी॥ पार्व्वतीश्रवनूगतः सर्व्वे तपिनिजालयं। ततः प्रातः प्रमलाः

कृ.गलोकुण्डलमुण्डली॥ दंष्ट्रोद्भवालयंतस्मै.ववषा यास्कन्दगुरु। सुदृष्टपूर्व्वेदवाय.निवदयितुमागतो॥ नीतुदृष्ट्वा महादे
व.भूयादर्शितदर्शनौ। प्रणम्यदण्डवद्भूमौ.कृताञ्जलिपुटौगतौ॥ कृतास्यनुज्ञाशूद्रया.द्विक्षयिमथवक्तुःदवदवनजा
मीवदकानविद्दूरकृकितौ॥ सूतौवबसृष्यासांशा.निर्म्मितौवबषामठ। सूयार्थनद्धिवानासौ.दृष्ट्वायेवप्रणाविशा॥ गण्डादि
नमितौगानौ.निगम्याकृगिवीन्द्रजौ। विक्षानसर्व्वव्रुक्ताकः सर्व्वक्षापानकिक्रवनू॥ सूबलन्द्राङ्गउयावकृनुप्रसादविलोकनं।
कुलसूक्ष्मगःयगिविज्ञा.नियगानूसणण्णमूनं॥ महास्यन्दनमावूस्क.प्रायादंदृष्टमृत्स्नकः सूयालूलोकगिविगःप्रासादवत्र
सानट॥ सूतौवबसृववनं ग्रामिनौमात्रनिर्म्मितं। स्यन्दनादववूस्काथ.गर्ह्यागावमतौविगनू॥ ददर्शवमदोलिङ्गं.वन्तुकालकाः
लामयौ। ददौवमानंमदृशा प्राद्धलक्ष्मांकृनाकुमिः॥ दक्षिणमाप्रसादजननं.पुनर्जननमणामनौ। कनदृष्टापिनंलिङ्गं.यावक्षिक्षाय
मीवमृत्ता॥ नावद्भदर्शयूवनःप्रणम्किंकर्तुंसूविनौ। वावयित्ववबमना.कृमनस्यामनाउद्धतु॥ उवावद्वौदिष्टतिप्रेक्षतस्यात्मक
मिःपितुश्वदक्षिणप्रसादजननं.कदम्बकुसुमप्रियौ॥ आनन्दाङ्कुवलक्ष्मात.दङ्गभूपविविज्ञतौ। तमाविजिक्षयद्धवं.दवीपादोयः
नम्यव॥ सूस्मिन्लिङ्गवनाथ.त्वयास्कयमकृनिर्गं। सूस्यालिङ्गस्यपरकाःगोलगस्यमद्धनितुश्व। तत्यस्थंसदनामद्धिप्रासापी

हृयरत्रवा । तथेति दरड स्वातो. पार्वतीमापृच्छ्य नात्रवात् ॥ ववणायीक्षनस्थाने. शैलेशो यैः समार्च्चितः । पितॄन्सन्तर्प्य चैव मुदा. दत्वा
दानानि शक्तितः ॥ न तेषां पुनरावृत्तिरत्र संसारवर्त्मनि । शैलेश्वरमहालिङ्गं नि यो स्पृश्यां मम कृष्णुक्तं ॥ दास्यामि वरपदीमु-
क्तिं समस्तलिङ्गार्च्चनजनात् । शैलेश्वरं ये द्रक्ष्यन्ति वाराणस्यां सुधाधयि ॥ न तेषां काश्यं निवसतां दुःखं नास्ति भविष्यति । मयापि व-
रदत्तं स्वत्र लिङ्गं यतो भवेत् ॥ शैलेश्वरस्य चरका. स्कन्दपुत्रा न संशयः ॥ ॥स्कन्द उवाच॥ इति शैलेश्वरं लिङ्गं कथितं ते
महामुने । इदानीं कथयिष्यामि रत्नेश्वरसमुद्भवं ॥ श्रुत्वा शैलेशमाहात्म्यं श्रद्धया परया नरः । पापकञ्चुकमुत्सृज्य शिवलो-
कमवाप्नुयात् ॥ ॥इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे शैलेशादिनिनिर्ण्णयो नाम षट्षष्टितमोऽध्यायः ॥६६॥ ॥ ॥अगस्त्य
उवाच ॥ रत्नेश्वरसमुत्पत्तिं कथयस्व षडानन । रत्नभूतं महालिङ्गं यत्काश्यां परिदृश्यते ॥ कस्य लिङ्गस्य महिमा. केन तद्वा प्र-
तिष्ठितं । एतद्विस्तरतो ब्रूहि गौरीहृदयनन्दन ॥ ॥स्कन्द उवाच॥ रत्नेश्वरस्य माहात्म्यं कथयिष्यामि ते मुने । यथा च तस्य
लिङ्गस्य प्रादुर्भावोऽभवद्भुवि ॥ शृणु नामापि लिङ्गस्य यस्योच्चारणतोऽर्जितं । वृजिनं नाशयत्यस्य प्रादुर्भावं शृणुष्व मुने ॥ शैलराज-
न रत्नानि यानि पुञ्जीकृतान्यहो । उरुवकालवाउस्य. मानिनस्यापि सर्वेषां ॥ सर्वेषां तन्मयं लिङ्गं ज्ञातं तल्लक्षणात्मनो । गः

कषायसमक्षयं. सर्व्वरत्नस्फुलिंगकं ॥ तल्लिङ्गदर्शनाद्देव ज्ञानरत्नमवाप्नुयात् । तेलञ्चवर्षं समालोक्य निर्व्वीनत्र समागतो । यत्ररत्न
मयंलिङ्ग. माविर्भूतं स्वयंभूत । यस्यस्पृन नृप्रसाज्जाते. स्फत्समं वरमण्डलं ॥ तद्दृष्ट्वां गुण्गुणं लिङ्गं. सर्व्वरत्नमयं शुभं । रत्नान्याद
क्षपूर्व्वाणि. प्रविपग्रह्णकं ॥ देवदेवजगन्नाथ. सर्व्वरुकारुयप्रद । कुतस्त्वमतल्लिङ्गं हि. सक्षपातालमूलवत् ॥ ज्वालाजटिलिर्न
काणं. प्रकाशायितदिग्मुखं । किमाख्यं किं स्वरूपश्च. किंप्रभावं रवान्तकं ॥ यस्य दीप्ताख्यणाद्देव. मनामतावदृष्टवत् । तद्देववमनः
नाथ. कथयेन नृप्रसादतः ॥ ॥ देवदेवउवाच ॥ शृणु पर्व्वति समाख्यामि. यत्त्वया पृच्छि पार्व्वति । स्वरूपमतल्लिङ्गस्य. सर्व्वकज्ञानि २१८
धिः प्रदं ॥ तदर्पित्राद्धिमवता. गिरिराजेन कारिणि । त्वामुद्दिश्य महारत्नं संकाशात्रानिनायहि ॥ तत्रानानिवरत्नानि त्राण्याकृष्य
हिमाद्रिणा. स्वकृमापार्ज्जितान्यव. ययौ स्वसदनं पुनः ॥ तवार्थम्वाममार्थ्यत्वा. शुद्धयाय नृसमर्प्यत । काञ्श्चित्तस्यापवीपाका. रुवदा
दृग्विधानतः ॥ लिङ्गरत्नञ्चवारख्येवे रत्नरूपं हिकवलं । कृस्यप्रकाशमहान्. वावाणस्यामृमक्रवं ॥ सर्व्वथामिहलिङ्गानी रत्न
रूतमिदं प्रदं । तमावत्नञ्चर्वनाम प्राप निर्व्वाणरत्नदं ॥ स्फतनैव स्पृवर्ज्जन. पित्रोवाणीकृतनव । प्राप्यादमस्यलिङ्गस्य. विघ्नायवः
मकृञ्चवि ॥ लिङ्गप्रायादकवणान्. स्वच्छस्फटिकायं स्फटैः ॥ लिङ्गस्थापनजं पुण्यं. कलयेवदल्लस्यत ॥ तथानिसगवक्ष्याका. गम्भाः

प्रासादनिर्म्मिता । सामनन्तप्ररूढतया, स्मारव्याब्यापविकामूत ॥ गत्वेन्द्रकायस्तनमग्रा, नानाकौतुकविचित्रितः ॥ निर्म्ममयाममात्रेण,
प्रासादमनुगृह्नवत् ॥ दवीप्ररूढष्टवटनाद्रष्क्षप्रासादनिर्म्मितं । गत्वेन्द्राव्यानवह्नवि, यमानेयाविकोषिकं ॥ पुनस्त्वद्देवीपय्र
कं, प्रनियानयुवस्यार्ध । मद्दिमानंमहादेव, लिङ्गस्यास्यमहात्मून ॥ ॥[illegible]॥ लिङ्गं त्वनादिसंसिद्धं, मनद्दविष्णुरूं-
प्रभि । स्माविरूतमिदानीव, त्वतुपितुः पुत्र्यत्मैववातु ॥ गुह्मानांयवमेतु त्वं, कृत्तस्मिंल्लिङ्गितमयर्द । कलीकलुषवृद्धानीं, मायती
यंप्रयत्नतः ॥ यथावत्तं गृहतुपं, नकेल्पिक्षायतयत्रैः । सुविमुक्तनथा लिङ्गं, वत्तरूतं गृहमम ॥ यानिवृन्दान्तुमध्येत, सन्ति लि-
ङ्गानि यानि वै । नैवविताति सर्व्वाणि, वत्सगोपयेः समर्चितः ॥ प्रसादनापियेल्लिङ्गं, वत्सगस्यायमर्च्चितं । कदवस्थवानियमे, सर्व्वदा
यम्बवानु पाः ॥ त्रैलोक्ये यानि वस्तूनि, वत्सरूतानि तानि तु । वत्सन्धवयमरयर्घ्वो, सकृत्पापाप्नाप्ति मानवः ॥ पूजयिष्यन्ति ये लिङ्गं,
वत्सगं कामवर्जिताः । न सर्व्वं मत्समारूत्वा, प्रीतिं दृक्षन्ति मामिह ॥ वृत्राणां कार्टि गायन्न, यत्फलं पविकान्तिं । तत्फलं लस्यतेः
देवि, वत्सगस्य समर्चनात् ॥ लिङ्गं त्वनादिसंसिद्धं, यद्दृष्टं नद्रवामितः । हुमिदां संसमानस्यं, सर्व्वपापनिकृन्तनं ॥ पुत्रदूतनर्केकाकाः
वि, दासीकार्यार्थकाविदा । सैकदाद्दान्तुपमासि, शिवरात्र्यां कलावती ॥ ननर्त्त गंगनवीयापा, गेत्मे गीतं वयगली । स्वयं यश्वादयाः

मास.नानावाद्यानिवाद्ययवत्॥ अनेकोर्यत्रिकनापि.योऽनयित्वाथस्थानदौ। तत्त्वंऽवद्धंमहालिङ्गं.दण्डमिश्रंऊनामदौ॥ कालधर्म्मवदीया
मा.मन्त्रयाववनर्ककी। सूमागन्वर्द्धवाउस्य.वसूरूपर्द्धेरूवदौ॥ यणीनस्यवसाव्यस्य.नस्यलालस्यापूर्ध्वनः॥ नत्रभायकृतान्यदौ
उन्नतनिवत्रिपू॥ तस्मात्तावल्लीनाम.रूपलावन्ध्याणालिनी। कलाकलापकृणला.मधूयालापवादिनी॥ पितुमानन्दकृनि
स्थीवसूरूपर्षट्कृत। मान्वर्द्धसर्वकृणला.गुणवत्तमकारवनिः॥ मूनसखीतुयीमस्याऽस्यातृवनुयन्नाउनी। णगिलखानकृल
खा.चित्रलरवनिनामतः॥ निहरिस्माकिरचत्र.वाऽदवीपविणालिता। नास्यःकलाःकलाःस्यादात्.पवियोनास्यतस्वतो॥ याय
तत्तावल्लीगौरि.साउन्मात्कततवासनी। तत्त्वंऽवतस्यलिङ्गस्य.उन्नात्कनियमंगुर्स॥ तत्तरूतस्यलिङ्गस्य.काऽर्यंतत्त्वंऽवतस्योनि
स्थीयन्तर्णनेयथा.तस्मात्पितवामूत॥ कुन्तेनियमवस्थासात्.सागन्वर्द्धसूक्ष्माकमा। नाकिःसखीकिःसदिमानिस्थीलिङ्गस्यपञ्चमि.
॥ एकतावाध्वतत्त्वं.सम्मेतल्लिङ्गमूतमं। समानर्द्धतसावाला.तन्मयसाणीनमालया॥ सखीःप्रदक्षिणीकर्त्तुं.लिङ्गंमिथ्यायमगताः।
नासाज्ञातनतुस्नादौ.लिङ्गस्थाततद्वाकतः॥ यत्त्वयातस्यतथा.तयन्वर्द्धकैन्यक। नवनामसमानाख्यःमतकर्णोसवियाति॥
कुमिलिङ्गंस्तूपेर्जानी.पवियायतवःसूक्ष्मा। तरूवानन्दयन्दौ.मकतानीवज्ञामती॥ गतापथ्याममामार्ज्जेन.सखीकिःस्वपितु

२१३

२६। कथयन्त्यानि आह्वङ्गं तमालानां पूजामुदा॥ नारिः दृष्ट्यामि दृष्यामि स्वरवा सिः पश्चिनन्दिना। सूर्यस्य वाक्तिं नेत्रा विः त्वत्तणस्य
समर्च्चनात्॥ सूर्य्ययामि सम्बाजा. वयकौमायदानकः। वीवावाद्भुलनापाशैः पानिमत्ताति यत्नतः। ग्गेवयो क्रियमस्मारि.
येथा सस्कृतेकरूः। यानवबनवप्रया. द्रुत्तगोदद्भङ्गुद्भवत्॥ यानस्मा सूयस्तप्ता सूरवनीपुण्यगोवबानु। सूक्ष्मावत्तन्य
वलिङ्गं प्रयाङ्गीकृतवयपि। सूर्योस्यादयानन्दा. मङ्गापुण्यमङ्गोत्कृयः। नकेस्ती वरुवत्यिद्धिर्येदकापितिष्ठती॥ सर्व्वे
वटन्तिनासर्व्वे. दर्व्वेयाधान्यवादिनः। सदैवमरुत्तदक्षै. तायमानापवर्व्वत्॥ रुवत्या सूपिवास्माक. मकत्रवस्थिवायमः। प
वन्देवरुत्तत्यकं. दर्व्वेयाधान्यवादिनः। लोकानीवायवत्तवाय मालिप्राकः प्रयङ्गतः। पद्मनावथ्यावाथि. रूवायासनवः स्र
ट॥ स्तुतिर्वैयादवन्नामौ. मनस्का ध्यानिपूजवत्। क्षणात्तासीव्यतिक्रान्तः प्रायशः स्वसमालयौ॥ सूर्यप्रानः समुत्क यपून
वकत्रसङ्गताः। यावमीनवतीनाभिः पवित्रकुञ्जवल्लिकाः॥ कूप्प्रायापावकाण्यया. स्नाता मन्दाकिनीजलैः। सखीभिः पश्चि
नायन्थ. ल्लिङ्गवत्तन्यनैमम॥ निर्व्वर्ण्य नियमं याथ. लज्जामुकुलितेक्षणा। निर्व्वर्ण्य नवयस्याभिः. पविपश्यउगादह॥ ॥
वत्तावत्सूवाव॥ सूपवत्तणयात्रायाः प्रयानः स्वस्वमन्दिरे। रुवनीपूस्मवन्धाव. नद्वत्तणववामतः॥ यविंगेघाङ्गसेस्का

वा. विगतनू सम्बर्णमन्दिरे। निद्रादरिद्रनयना. मद्विलोकनलालसा॥ वलात्स्वप्नदर्शयाया. काविनार्थस्य गौरवात्। स्मात्मवि
स्मरन्नृजतु. खलाक्षोभरकृवतु ४॥ तत्रीतदन्नसीस्यर्णो. ममवाधयदात्रकौ। तन्त्रापरवणवासी. ततस्तस्यर्णतनववा॥ नजा
नत्वयकिंरस. कादकादयवावकथर्तनिर्ज्जगमिषूं सखी. यावदूर्द्ध प्रयातिना ४॥ दा ४ कैं कोणेनवियूणा. धालितन्नावदूक्ताट।
मरुनायिंऊतनारु. तनालीयविण्णोधिता॥ सुखयन्नानपीयूषद्रांटयविनिमस्कवे। कोणेनतद्वियागाग्नि. कालाग्नूपविमाञ्जुव
नू॥ किंकूलीय ४ यनावदि. किन्दणीयः किमाख्याक ४। दूनामितितर्यास्वा. सद्विश्लेषानलामकानू॥ सूनत्याकलितंवनः ४ पून
स्तत्यन्नमागया। प्राणानांमयियासूना. मकमवमक्षोषधं॥ वयस्यानितिस्तुकस्य. तस्योवपूनवीक्षणी। रुवतीनामधीनास्क्र. तत्पून २१७
र्दर्शनंमम॥ कीलाकमालयावकि. स्निग्धमूकसखीजन। मदर्शननतस्कास्यत्निप्राणायास्यान्तिवान्यथा॥ दगमावस्कायन्नस्कद्रा
धिरुंमधूनारुणी। क्षुतितस्यागितंःगृत्वा. दूनायान्तितर्वीवता ४॥ युवयमानाहृदयाः ४ याबूर्वीक्षयरस्यदी॥ ॥सखेदवृ ४॥ य
स्यातज्ञायतनामतान्वयश्चापिवृध्यत। सकथंप्राप्यातरुद्र. कडयायाविधीयतां॥ क्षुतिर्व्वालवगीप्तत्वा. ययन्दरायःसतद्गिरं। वय
स्यास्फदवाप्येम. यूयंकुञ्चितमूर्द्धजा॥ छन्याञ्जोकेनसावाला. यूयंकुञ्चितगकयः ४। यदकर्वीद्विपितया. यूयंकुञ्चातिकाषिर्त॥ त

तस्मात्त्रिविधाः सर्व्वाः प्रतिमा पापहा विकान्। बद्ध्वा गाः श्रीतत्ता पायान्. व्याद बृम्भो हृष्णान्नृप॥ त्वमेक्षिन यदा मूर्द्धे. नहःकृकाप
वावत॥ तस्मास्मैकयानीर्नं. बत्वगस्त्रयनादकी॥ नकृक्षणाक्षणादयत्रन्मूर्द्धे विवावमह। सूर्याक्षितवसावादीन्. मूर्द्धः
शिवशिवशिव॥ ॥ स्कन्दडवाव॥ ग्रह्वावनी सृकृकाना. मूयसर्प्नेमहत्यपि। नायायान्तवमस्त्येव विलगववण्णादकी॥ यः
वाधयाक्षिदः सांक्षा. वक्षिवनः गवावगा॥ ग्रद्धयण्णादकस्यणी. क्षनन्यत्यावनात्वथा॥ सविर्त्यनसनर्त. रुणवद्धवण्णादकी.
।तम्वाक्षाक्यन्तवगुर्वि. नापसर्प्येत्रिदूर्नेति॥ स्याधिक्षोतिकनापवः. तापक्षापाधिदेवर्त। सूक्ष्मत्रिकेतथा नार्थ. हयक्षुववण्म
दकी॥ वायतसकृवावाथ. गत्वर्द्धेननयास्कथा। डविनक्षत्रिक्षावावता॥ सर्व्वाः स्त्रिग्धधानिधान्॥ ॥ वत्वावस्यूवाव॥ गणि
लखतङ्गलख. विकृलखमदाक्षित। यूयं कुण्डिनयामर्थ्याः कृनावस्क्षः कलाक्षवा॥ मतृप्रियप्राक्यसमा. उपायास्मिमय
क्षित॥ यत्रण्यवानूयहता. नतिष्ठतक्षितं क्षिता॥ गणित लखक्षित लखित. प्राप्ये लखास्त्वमालिख। यँ लिखानङ्गलखत्वै. यून
ःसर्व्वान् वनववान्॥ विकृक्षाविकृलखत्वै. यानालनलगायित॥ किंचिद्दाविर्त्तवद्धात्. नारुण्यलीकनाल्किख॥ सूथाकण्येति
नाःसर्व्व. स्कन्धातुर्यैः प्रवर्न्त्येव। लिलिखुः क्रमण्णःसर्व्वा. यूनायीवनगेवधान्॥ निर्यत्कोमावलक्षाकान्. यूवत्वेगामता व

ग

तान्। यानः संध्येवगन्वर्त्ती. नूपवांस्तानवेक्कन॥ यर्त्तान्मूवनिकायानूया. वलाकमनुकक्कण। नवाकल्लीउका वाक्ना. स्तषूस्व
र्लीकवायिषू॥ ननामध्यमलाकस्कनू. मूनिवाउकुमायकान्। विलाक्कायिनयाद्यार्ति. क्कायायथ्यमनिर्कवी॥ स्तूथवनावल्लीवाला. क्व
र्स्नयूर्स्नविलाचना। दलौ वायाययामाय. वलियस्मयूवस्वयि॥ टिनिउान्दनुउानूवीक्ष. यागन्वर्त्तीकुमायिका। यतिस्ववन्वन
कायि. नायिनामन्मथेऽनेवे॥ सूधाकवकवस्तूक्ष. यनिदूनाङ्गयष्टिका। पश्यन्तीनागयूनःया. किचिदूक्ष्वयिँसवनू॥ स्तागिन
स्तान्विलाक्कायि. विद्धविक्रगनानथ। मनाकुयंनुकस्तागेवक्कणमायीनुकुमायिका॥ यूनः प्रश्यकमन्त्राक्की. टगेयानूगेषवंगउा
न। नक्ककान्वयउांस्तद्व. दयवासूक्तिणोवजानू॥ कूलिकानकक्कोट. रुद्रयन्का नगानयि। दक्कानागकुमावांश्व. गंखवूउम २११
थेक्कन॥ गंखवूउक्कणाटव. यवलिउामवायस्ता। उक्किन्नपूलकायायी. टङ्गप्रश्यङ्ग संपिषू॥ नक्रयारुवनाक्कायि. नक्कोमायवक्क
यावव॥ नयावेदम्बपवया. सङ्गनान्वित्रलखया॥ स्तूत्रविक्रयटाविक्र. लखाक्रियटावल्ली। पयाक्किपावण। र्क्कर्ङ्कयविकास
कयगला॥ यत्नावलीयन्द्रवखी. क्रियामीनावलीविनी। दगाकूटिलयाउाक्की नूप्रस्कवदगनान्वया॥ कठाक्किनानङ्गलखा. नया
थगनिलखया। क्रियलखायविक्किर्फ. यटायरुलमयाकवानू॥ वस्रस्तनिस्रनायाथ. कन्यायत्नावलीगुना। गंखवूउान्वयायर्त.

चत्नकूटमध्येकन ॥ नटिकणा कणाहृक्षि. वानन्दाग्रहिताकृता । कपालखिङ्गिनकरन. स्वदाटकालकाविनी ॥ वर्कीयनाग्रल
मिका. धृनलामायद्दकसूरका । स्नित्रव्यास्त्रवनत्समक्ष. कणान्मूकुलिमानना ॥ ननः याविन्त्रलखकाता. मथ्याङ्कायथदास्तुवी ॥ ङ्गोः
त्सूक्ष्मवरूपन्वर्वि. विद्धिटंभ्यामनावधः ॥ एतस्यावणर्गसर्वं दगनामान्वयादिकं । माविषीदानिसूलर. स्वषवत्नन्यवा
यिनः ॥ सूक्ष्मस्पदन्ववावान्धा. वत्नणनायिनायिना । डक्षिष्ठयामः यदनं. वत्नणः सर्वंदाहिनः ॥ सूपदेववणान्यानी स्ना
दस्तागगनाध्वगाः ॥ सूवाद्धनादानवन. यामालनलवायिना ॥ ग. क्षीत्वानाग्यनश्रापि. निवगाद्वानवाग. ह्मं । हविर्विकटटष्क्रास्य.
ः प्रान्तवहुपिणीविव ॥ नास्फंविलाक्षगन्वव्यो. टंष्ट्राविकटितानानं । वृधिवावूणनत्रञ्ज. जानावयधूष्मयः ॥ हामानर्लापिन
स्त्राहि. हाविधेमाविधेहिनन । यटनन्त्रकुमावख. मनाथास्किनिनिष्कृवी ॥ हादवमन्दहान्याहिः किमस्याहिवनूस्थिती । सूक
ननववार्लापि. नवित्रयाद्दगाक्षविन ॥ लिङ्गुक्राडनकंहित्वा. हित्वावत्नण्ववार्च्चनी । पित्रास्वाधीनसख्वक्षा. दूर्वंविध्यानक्रि
यद्दन ॥ सूध्रोस्तुवनगदीना. हानानाधनकौतनः क्राह्नित्राणार्थिनी वाला. गक्ष्मावत्नणसर्व्वग ॥ ङुक्ष्मगन्वर्व्वननया. विल
यन्नीकनान्तवी । गुग्रावनागयाज्ञापी. चत्नकूटामहामनाः ॥ कासीमत्स्वामिनानाम. वत्नणस्यमहनिगुः ॥ लिङ्गवारुस्यगट

ज्ञानि. कर्म्मबन्धनहृदिनः॥ पुनर्व्यार्कवावैय. शूलावाला मूरवविद्धं। वत्सगवन्द्रवन्द्रानि. रहीनास्त्रा विनिर्ययौ॥ तत्सवसास्व
पानन. महामांसनिषवनान्। सूत्यन्तान्महनिर्व्वेष्टं. वत्सचूत्रानिवेकृत॥ सूश्चक्किपश्चवदूष्ट. निष्टकन्यापहावकामहृ
क्विष्टोऽमवर्त्तयानः. क्रियान्यस्योपधम॥ ममवाणाहनयाणः प्रयाणं कूपं दुर्म्मत। स्रूहवाणोऽयनमत. स्वैवस्वनपूर्वप्रणि॥ वत्स
ष्वतस्यायन्नामप्रलयापश्यापिसूष्टः। इहानलहृद्वेदस्य. तपूजानिर्हृयात्मसू॥ वत्सष्वतमहानाम कृतवाणा सुयतवाः॥ तघी
जन्मजराव्याधिः कलिकालहृतं कृतः॥ इत्युक्तानामहयत्रस्मा. स्कन्मूरवप्रक्किनक्ष्णा॥ वाप्रयानाकृवमृणी. मोहेषाच्छलूवावय. २१८
॥ इत्युक्त्वाऽश्वत्थापणश्चर्वाः सर्वेकुरुणवाजजः॥ सूकर्ण्णपूर्ण्णमा कथ. कादण्डप्रक्रिणा क्वचे॥ स्पापिकृपा दनूजजन्तः पहास्यष्ट
ॐ जुंगवतु। सूविधकालदण्डात्. पतिधीवासहजन्महनु॥ इति वत्सष्वर्तां लिङ्गं प्रस्थापमाप्यिजिह्मत। सूलातदण्डुवकस्मिन्. काल
दण्डोपि जायत॥ सूनबैवयविस्तृद. पतिधंसूमहषूलिः॥ दूर्वे हस्यापथकाय. स्विस्तपत्राकच वक्षि॥ पवाणस्कस्यहृदयं प्रवि
शाप्रगवयाव। प्राणान् प्राणेन निर्याय. स्वयमुवमणा त्यूनः॥ इति क्लिनस्यादोवात्सां. सर्वविक्षायनत्वनः॥ दिगक्कनापूवःखाजु
मिवनागच्छुत्योगतः॥ सूत्यायायातोर्जिन्दैवो प्रेत्सूरवकाकुमिक्षति। तानिद्रव्याणि याज्यवस्यानितिकूतः सूरवी॥ इति तिनन्दानवे

हत्वा. नागराजा महाबलः। यस्यु वावाथ ताः कन्या. का यूयं कस्य वात्मजाः॥ दुरात्मना कृतानेन. सञ्जातादनु जात्मना। क्षवा रत्नंच
वलिङ्ग. हवती नियमाच्छिनं॥ यस्यानामाकृताच्चावा. च्यपतपरमापदः। यूयमास्कतदारव्यात. यतजानां मितव्वतः। हुतिध्रूत्वागिः
रस्कस्य. नितरां यमनिर्हरा। परस्यरमूर्खं रीक्ष्क. कायोस्याद्दृक्षपूर्ववतु॥ जूकारनमथ कायो. प्राकरयमूपक्षितः। निजप्राणा
नूपलीकृत्य. यतनातास्म वालिकाः। जूस्वयं दर्शनादरस्वकारवपलान्यपि। मकरानीन्द्रियानि स्यूः. पवित्री पसूध्यमिव॥ पाकु म
न्यत्र नानकु. प्रात्मादृतपथा तथा। ररः पीयूषमाधूर्यं. नितरां प्राप्यानः श्रुता॥ गद्धाकरपजापजान्नकूर्वात स्वजन्मनः। जूयातः पङ्क्तु
तामको. पाद्वीनच्चरङ्गलावपि॥ जूमूं युवानमालाक्ष्य. चीरान्तोजन्मनामनः। हुतिवृ वन्ध्यस्यावालाः परस्यारयमूत्त्वनी॥ दक्षापिवि
तमध्यस्कं. विविदूस्कं नवालिकाः। जूतीवरीषन्नकारी. दनूजस्यातिसाध्वसातु॥ जून्धीरूतकन्तास्कन्ना. स्नापिषूदविलेकन्ताः। डुवू
च्यतं युवानन्ता. निजजीवितरक्षणी॥ पदङ्कहवता दृष्ट्वा स्त्रहतिर्हरवतया। ततारक्तामकृपवी. मरध्यादिकन्तीमनः। हुयीगन्धर्व
वाजस्य रसूकृतस्तन्तूकृवा। कन्यारत्नावतीनामसुश्वरत्नमकारवनिः॥ वर्यं वपस्यावतस्या. स्कन्धिपवानूगताः सदा। जूपावाध्यवात्याम
प्यषा. लिङ्गरत्नं च वाक्षिधे॥ पातिपित्रापानूस्काता. कास्यामर्वे पितुं सदा। ररापिदकस्कनाशो. प्रसन्ननाथगस्तुना॥ दविष्यातातिय

ः स्वप्ने. को मातङ्गकुमारिका। तव नामसमानाख्यः स नरः को भविष्यति॥ युवानं स्वप्नसाकारं ग्राह्याय घोरं सदुःखिता। पुनस्त्वद्वि
वाहकालेन. वह्निनामीव तापिता॥ कलाकौशलतास्माभिः ध्यापिचित्रप्रदर्शितः। यस्यानयामनामापि तातानुयायाथवृश्चत॥ तं दृष्ट्वा चि
त्रलिखितं. मया प्राज्ञाविता पुनः। ततो वत्सेश्वरं नत्वा. स्वयं दाश्यास्वीकारुवतु॥ यान्ती मत्तनयासार्द्धं प्राङ्गणं गगनाध्वना। स्वमातृकि
मागमध्यास्मानु. वृत्वा याम्ताल माविगतु॥ पुनः कथं सुवानव. तस्य किंचनुज्ञा धर्मा। दुष्टुय घव क्लान्ता. निजास्माभिः वृद्धीपितः॥ अयु
सादं कूनवास्माकं. पुनः कायिकयानिध्यं। प्रदायस्यानिवास्माभिः सदृक्ष्यदृष्टदानव॥ नदायस्तु मिततन्त्र. वियूनवरुनयस्त। का
न्दिगीकारुयत्रात. नेविघ्नः किंचरुदवदि॥ कुवर्णकावर्णकस्तं. किं ज्ञानं किं करिष्यामि। निगम्याति सपुण्यात्मा. नागवाउकुमारक॥ स्म
न्वासयतारुयत्रस्माः प्रावाचदं सपुण्यधीः। मयायरुसमायाः नरत्नं दर्शयामि वः॥ दुष्ट्याकूयय मानिन्या. क्रीडावापी सुखादकावि
चित्रमतिस्त्राय नान्दृष्य का काकृतावली॥ कवीनी वायित ग्याज्ञानु. स्वागतं कूर्वतामिव। रुत्र तनास्यनूस्मा मा क्रीडावापीति मरूताश्रय
वलयूष्यारुवणाः श्रान्तकूजास्तुतः। पुनः। वर्द्धि निर्गत्य गन्धर्व्वैः. प्रथन्त्यास्तुपितां हुव॥ वत्सेगालयमालाकु. कालनाउयमीप
तः। पवरूपवनन्तः श्रावूर्. गन्धर्वौ विस्मितां हुव॥ स्वम्नायं किन्तु वामस्य प्रवा वत्सेश्वरस्य च। वयम वदिवाज्ञा न्मार्ग गन्धर्वौ नवयोकि

मू॥ किंनरेत्र वजानाती मत्रेन्द्र जालिकरवलवनु। एषाकवव कागङ्गा स्फुटमवकवदिक॥ भैरवभूतस्य वाप्याषा. भैरवभूतालयस्य स्रोतो।
एनत्वाच उनटन्तीर्थ मसवा गीन्धवालयः॥ यस्यायन्दर्गनादव. वाप्यिस्फुमि र्विकृत्कृत। भैरवभूतन्धवस्योष. भैरवभूतप्रमिष्ठित.
ः॥ यस्यायन्दर्गनास्तीर्था. नरूपकालयपर्यउ। एषामन्दाकिनी नाम दीर्घिकापुन्यतायचकु॥ यस्याकनाटकामस्या. मर्त्यलोकवि
लक्तिन। सूर्याबाबायूनादवी. याश्रुतात्रियूनाविनी॥ त्रियूवीउत्तुकामन. मन्दाकिन्यास्फटच्छुक। यायापियूकनमर्त्ये. वागीपूवय
नार्थिनी॥ मन्दाकिन्याः प्रतीच्यानु. एष सिद्धाष्टकेन्धवः॥ तवयस्यायमद्धोना. गच्छ सिद्धाष्टकेकुर्वी॥ कुत्र सिद्धाष्टकारव्याउ. नेत्र
वविवजाटकै। यत्रस्वात्वाकनगाद्धा. विवउस्वादिदेवुउनु॥ मूर्त्तिस्काः सिद्धयन्धास्तो. याकान्धां सर्व्वसिद्धिदाः सर्व्वसिद्धिप्रद
न्धासो. महाकाउ विनायकाः॥ विनायकाः प्रणम्यन्ति. यस्मै प्रणमतानृणां। असौ सिद्धन्धवस्यार्थे प्रासादः कारउनाकलः॥ व
त्वधउपताकास्य. सिद्धिः स्याकद्विलोकतानु। कत्रस्य मध्यमस्याप. मध्यमन्धवएवषेवे॥ मध्यावोत्ता कर्यामध्ये. नवस्यस्यस्यवीः
कलानु। मध्यमणैसमस्यार्वो. तत्रामध्यमपिष्टय॥ आसमूद्रक्षितीगः स्या. कनामाक्कैवगक्कृति। वेत्रावतीन्धवैलिङ्ग. नतुप्राच्या
मिष्टसिद्धकनु॥ दन्धनयत्यनाकायी. वमात्रेयावतागउः॥ वृद्धवालन्धवस्याषप्रासादवतिष्ठितः॥ प्रतिदर्गनवयषतु

त्रीवन्द्रः समागतः ॥ यस्य सन्दर्शनान्नृणां. न कालः प्रभवद्भुव ॥ न कलिः प्रभवत्तत्रौ न च कालभयागयः ॥ स्तुतियावत्कथाचक्रु
कुः सखामाः स्तुववालिकाः ॥ तावदद्भुतविस्मिताः स. गन्धर्वेस्तनयायथौ ॥ तावदाङ्कृतवकान्तः सुवाक्यदनुजन्मनः ॥ वत्सावली
सुतायीता. समखीकायथाद्भुता ॥ वत्सेन्द्रवात्समायान्ती. गून्यागगनवर्त्मनि ॥ यथा नयद्वयामाली. यथा पूर्वमरूत्पुनः ॥ यथा वत्स
गरुडेन. वत्सरूपेण धावितः ॥ सस्नुवाकृद्दनुजन्. भेदप्यासनवघूर्णा ॥ तथा वयस्कृन्तान्ता. वापीमार्ग्गेण बालयन् ॥ गौरवरूप
स्यवापीन्ती. यामालपूर्ववर्तिना ॥ यथा वध्या या निर्यातः काण दक्षा पिवालिकाः ॥ रुणं सम्प्राक्तिमापन्नाः पञ्चान्तायासमूत्सूकाः ॥
दक्षाणान्वर्वेयाऽस्मात्. पूनर्जातामिवात्मजौ ॥ सर्वयस्यौ मतान्क्रान. मूरवयक्षास्सृष्टिरौ ॥ पतिष्ठक्रसमाघ्राय. ललाटस्थलकेमूर्द्धा ॥ २८०
सूक्ष्मावाप्य यथेच्छ. पर्वं वत्सान्समादधान ॥ अथ साकथयामास. दनुजापहृतं कथां ॥ वत्सेन्द्र वदवावापि. स्वप्नावस्कं विदायः ॥
वा ॥ वत्सावलीमनावृष्टिः. विस्मयायथ पुनर्क्किरे ॥ गणिलखायमावचः. स्याप्रवर्ज्जैः सुविस्मितैः ॥ तुष्टावधनितवीसाध. गन्धर्वाधिप
तिः कृतौ ॥ प्रतावीं वर्णयामास. सुदावत्सेन्द्रवरसुक ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ आकर्णय मुनिश्रेष्ठ. विन्ध्यवद्धितिवर्त्तिना ॥ प्रयवक्षेव
त्सरूपपि. वापीमार्ग्गेण संगमी ॥ नागलोकात्समागम्य. स्नात्वा मन्दाकिनीजल ॥ वत्सेन्द्रं समस्यचौवत्तां ऊत्सवकृतवेदो ॥ सूद

ष्टः पङ्कजान्यष्टौ, समर्पयामि दुष्करं व्रतं । एकदा स्वप्नसमये, वत्स गोलिङ्गपूजकं ॥ वत्स बूझ मृगायदः, निजगृहं कौदद्व्रतौ । दा

नवनद्दतां कन्यां । गोचयिष्यामि धीमतां ॥ तत्यानदेवं वञ्चयित्वा, साधयित्वा रुचिष्यामि । इति स्मरन्तु बद्धैर्याथ, नागराजा महा

मनाः ॥ तां कन्यान्वानवं दत्वा, विमाच्य निजं वा । येतः ॥ वाशी मार्गेन पातालादानि नायपूनर्म्मकी ॥ स्वयं च साधयामक्र, प्रत्यक्षं

नियमे सुधीः ॥ लिङ्गं समर्च्चयित्वाथ, कृत्वा वापि प्रदक्षिणं ॥ यावद्वा हिः समागच्छद्धाद्दत्वगमञ्जुपानु । गावज्ञन्धर्व्वराजाय रा

ज्ञिः समवसृतत्र ॥ यो यं साध यं पूज्यधन्या, सकृत्न्यापश्लदर्शितः ॥ गन्धर्व्वराजस्य दृष्ट्वा, नागराजकुमारिकां ॥ सुमति वस्त्र न नयनः

यं प्रदत्तस्तनूद्भवः ॥ मनसैव नवं चयं वर्ण्य, तद्रूपं यववयान्त्रयौ ॥ धन्यास्म्यनूनकीनास्मि, वत्सगणनववार्यन्नावनां । कन्याधन्येन साथे

या, मनु नूत्याक्षियत्यति ॥ संप्रधार्य्ये निदस्यन, तमाकार्य वसुन्धरी । यज्ञक्षान नाम गोत्रं चरः, गणयित्वा बलाबलं ॥ व्रतं ध्वरस्य

पूजनः तस्मै कन्यां ददौ मुदा । नीत्वा गन्धर्व्वलाकायरः, कृत्वा कौतुकमङ्गलं ॥ मधुपर्कोगं यं पूज्य, पाणिनं ग्राहयत्कनः ॥ देवादिकान

विधिना, दत्वा वर्त्तायमनकेन ॥ नानाविधखाद्यानङ्गलेखा, चित्रलेखादि कुर्वरु । विक्षापास्तु उन्नमावी, वचयामासमन्यथितं ॥ उपन

स्यवनक्षादि सुगन्धर्व्वसुताः शुभाः ॥ व्रतं ब्रूजाउनानाथ, तामिः स्वपितृसन्निधौ ॥ यथा वत्स, कृतः सार्द्धं, शुभाहिः प्रणवः ॥ मिवौ

स्वपित्राभ्यर्चलो नत्वा नचारात्किः पनानचातु॥ विनिवदितचलोन्मा. चण्डेशानूपकस्यया। उवाच नास्तिः स्वस्तुखं. पिहस्यामकि
नन्दितः॥ ॥ईश्वर उवाच॥ चण्डेश्वरस्य लिङ्गस्य. मम भक्ताश्चचनूपिलः॥ सर्वे भीपर्वेदस्यास्या. प्रकाशपि विजज्ञुतला॥ स्मृ
स्मि लिङ्गपचनीपि सिद्धिप्राप्ताः सिद्धाः पञ्चप्रगः॥ पुत्रमापादिदं लिङ्गं. मग्यपाच स्तुमध्यम॥ तत्रपित्रादिमचना. मम भक्तात पर्वेषा।
पूज्याऽसितमर्भकाचते. चण्डेशः प्रकटीकृतः॥ स्मृ। स्मृत्वा लिङ्गं मम प्रीतिर्निर्नतवामप्रिवाऊऊ। चाचाण ख्यामिदं लिङ्गं. पूजनीयं प्रय
त्नतः॥ नानाचत्वानि लरचाक. चण्डेशान्नपकादम। स्रीचत्नपूजचत्वादि. स्वर्गेभाक्काचपिप्रियः॥ अत्र चण्डेश्वरं नत्वा. मत्प्रादेशान्त
चपापि। नरस्वर्गेदिहागकृत. कल्पकोटिगेतेचपि॥ स्मृ। समायां चतुर्दश्यां. मृपाष्ट्रनिजागयातु। चण्डेशपन्निषोधवि. ममयान्नि
ध्यमाप्नुयात्॥ अस्य लिङ्गस्य पूर्वेण. त्वयाऽन्मान्नचप्रिया। दाक्षायणीश्वरं लिङ्गं. मम नक्काप्रसिद्धितं॥ तस्य स्मरणानाच्च. नतया
यान्ति दुर्गतिं। स्मृ। स्थिकानामर्ग्गोचार्यं. तयाकृतस्थिकोश्चर॥ मूर्खः पञ्जननत्कश्र. नचपूपः सुमध्यम। अतत्रत्यन्तचादृष्का. नग्नः
ष्टप्रविगेदुम॥ चण्डेश्वरस्य माहात्म्यं. मयाकस मूदीपितं। गोपनीयं प्रयत्नेन कलिकल्मषनाशनं॥ इदं चण्डेश्वराख्यानं प्रः प
तिष्ठामि सर्वदा। पपूजयीचपसुह्नि. ल्नेवियुक्तनकार्हिवितु॥ श्रुत्वा चण्डेश्वरात्यह्नि. यमिकाशैनचाकमः॥ स्मृ नूष्टालकतनिर्वी. का

न्याय त्वं कुलावितं ॥ कन्यापीदं समाकर्ण्य प्रतिज्ञां मनसा दृढां । श्रद्धया यस्त्वात्तिंप्राप्या ऋषिर्याति पवित्रता ॥ इति तासामिमं श्रुत्वा
नारी वायूषा पिता । तज्ञान्विङ्क वियाम्यनि. तापन पवितयाम ॥ ॥ इति श्रीस्कान्दपुराणे काशीखण्डे उत्तरार्द्धे धर्मनदप्रशंसनन्ना
म एकषष्ठितमोध्यायः ॥ ६१ ॥ ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ शृण्वगस्त्य महाबुद्धे वद कालकन्दर यत्कव । मत्कान्ववर्यप्रजननी. मत्कार्य
नकलाचिव ॥ इत्थं कथं प्रकुर्वाणो. यत्नं गन्त्यमकाशन ॥ कालादलामकानायी. क्रान्तान्तिसर्वेन ॥ महिमायूवसूनायो
समायाति गज्ञास्थूवः । प्रथमेनुप्रमथान्यवो. त्रिउवायमदाद्धनः ॥ यत्र यत्र घवायीस. ववर्णंप्रमुखो मिदि । शूवलालालयीव
कृ. नत्र नत्रास्यकावन ॥ उवूवगेननववः पतत्किलिखचेः समी । यस्यापार्द्धेनुप्यांत. नूर्मः स्यूव्यनिलाञ्चया ॥ यस्य मौलिउयं
कर्षी. घनाद्यामउकयपि । नीलिमातं वनाद्यापि. उन्मूर्यत्कणयक्रउं ॥ यस्य विश्वस्य स्माये नूकवाङ्गमकर्द्धयः ॥ नद्यापिमन्दक
ल्लाला. कवत्किमिमिकिः सक ॥ याउतानीसकस्याति. नवयस्य समूत्कुयः ॥ तावान वक्ति विस्मावस्कनार्मायाविनास्यदि ॥ यत्नत्रयाः
पिङ्गलिमा. नथायूवलिमापूनः ॥ विस्पूताल्लायजस्यापि. साय मायातिस्वत्वः ॥ यं यान्धिणं समस्यति. स्यायन्दः स्वकयानवः
सासासमीनवयस्य. साध्वसादिवदिस्वुवं ॥ उत्फुल्लवदनस्यायी. कणाकनउगत्कुयः ॥ स्नवर्ध्वकिकवामाति. श्रीयूपेः कामव

ॐ तेश्रा॥ ततस्त्रिशूलदृष्टिस्य.मायात्मन्देय पूज्यवं। विज्ञायाचथमन्यन.शूलनाद्रिरूपानवं॥ प्रात्मस्य नत्रिशूलन.सर्वदेव्याग्नः
ज्ञासूत्र॥ कृतीकृतमिवात्मानं.मन्यमानाऽरुणेक्षणं॥ ॥गज्ञासूवडवाव॥ त्रिशूलपाणेर्वदवग.ज्ञानत्वांस्मयामिनी। नवरु
त्मममवध॥ घेयानवपूवात्मक॥ त्वमकोऽरुणतीवन्या.विन्ध्यस्थापवित्रिसंस्थितः॥ कालानलसर्वेर्मर्मर्द्वी.घेयपसमस्यवीदग॥
ङ्गुमिनस्यवपव॥ शूलाद्रवदवकृयानिधि॥ प्रावावययदयलञ्जु.घेटाङ्कवगज्ञाननं॥ ॥ङ्गुणवडवाव॥ गज्ञासूवयसन्तास्मि.
महायोनूमरगवधे॥ स्वानकूलवत्रवूपिदयामिस्त्रमनस्त्व॥ ङ्गःत्याकर्णयदेश्चन्द्र॥ पयावावमक्षणं॥ ॥गज्ञासूवडवा २८२
व॥ यदिप्रसन्नादिग्यास.स्वदानित्यंवपावम। ङ्गुमीकृक्षिविनूपाकृ.वक्षिशूलाग्निपाविनी॥ सूत्रमाणंसूत्रवस्यगं.वनाङ्गल
पनीकृतं। ङ्गुष्टगन्धिः पदेवायु.पदेवास्तमिकोमला॥ पदेवनिर्मलावाङ्कु.पदेवास्तमिमङ्गलं। मकानयानलकाला॥ प्राप्या
पिस्त्रविवंविष्टा॥ नदन्याकृक्षिवषाम.पूज्यागन्त्वनिधिकृतः॥ यदिपूज्यवतीनेषा.ममकृक्षिर्दिगम्बव॥ ततात्वदङ्गसज्ञास्या॥
कर्थज्ञातावनाङ्कलं। ज्ञानाद्धमवर्तदद्धि.यदितुष्टापिगीकव॥ पूनः प्रावावतन्देह्यं.रक्षिनिर्मलमानसं॥ ॥ङ्गुणवडवाव.
॥स्ननपूज्यनिधेदेय.ववमनीयदुर्लभं। ज्ञविमूकमहाङ्कत.नणपकवलववं॥ ङ्गुदंपूज्यंणवावत.ङ्कतस्मिन्मूक्षिसाध

नाम मम लिङ्गं भवत्वत्र सर्वेषां मुक्तिदायकं ॥ कृत्तिवासेश्वरं नाम महापातकनाशनं । सर्वेषामेव लिङ्गानां शिरोभूतमिदम्म
हत् ॥ यावन्ति सन्ति लिङ्गानि वाराणस्यां महान्त्यपि । उत्तमं कृत्तिवासं तदुत्तमाङ्गं तदुत्तमं ॥ मानवानां हिताया स्कन्दस्य हंसपवि
त्रदं ॥ दृष्टमात्रेन लिङ्गेन पूजितेन स्तुतेन वा ॥ कृतकृत्या भवन्त्यर्त्याः संसारे पुनरेते न विशन्ति नु । नूनं याः यान्तु परमां सिद्धिं समय
स्तुत्वा विनिर्मुक्ताः ॥ शान्ता दान्ता जितक्रोधा निर्द्वन्द्वा निःपरिग्रहाः ॥ मूर्तिमुक्तमनायत्ता समकाञ्चनमृद्भवाः ॥ माना पमानयोस्तुल्या
ः समलोष्टाश्मकाञ्चनाः ॥ कृत्तिवासेश्वरं लिङ्गं स्कान्दस्य हंतदनूपदं ॥ दुर्गकालिसहस्राणि तीर्थानि प्रतिवासरं । त्रिकालं माग
मिच्छन्ति कृत्तिवासेन संगताः ॥ कलिद्वापरयोः सन्तो नराः कल्मषवृद्धयः ॥ सदा वाराणसीं विनिर्मुक्ताः ये यान्ति जीवपया स्मर्त्य ॥ माय
याद्दम्मूलाधारी मायाकृत्कृतिसंयुताः ॥ शुद्धात्मपविनाविद्या. जिह्वालोलत्वानि लालसाः ॥ संन्यासनं जपयज्ञास्तु. दूर्वाकृतमनाधिप
॥ कृत्तिवासेश्वरे याया. सर्वपापविवर्जिताः ॥ सुरवनमाद्धिस्कन्दि यथा स्वकृतिन सथा । कृत्तिवासेश्वरं लिङ्गं सर्वकाम्यफलप्र
दं ॥ जन्मान्तरसहस्रेषु. माज्ञान्यत्र सुदुर्ल्लभं ॥ कृत्तिवासेश्वरं लिङ्गं लभ्यते स्वकृतेन जन्मना ॥ पूर्वजन्मकृतैः पापैः. तपोदानादिभि
ः गतैः ॥ न च्येयत्वयाविनच्येन. कृत्तिवासेश्वरं क्षणात् ॥ कृत्तिवासेश्वरं लिङ्गं ये पश्यन्ति मानवाः । प्रविश्यान्तर्गता वै मतयः

नास्ति पुनर्भवः ॥ भुक्तिमुक्तिकरं वक्ष्ये उपवीणन पुष्टिये । कल्किवासस्य चादृशा. दृष्ट्वा न्वप्रयत्नतः ॥ सप्तकोटिसहस्राणि पू
फे येल्लेलेलक्तनू । नल्लेलेलस्य न कांघ्री. पूजनात् कल्किवासस्य ॥ मात्र्यकष्ठवसुर्द्धंग्या. सूयाघानि निजाग्नयात् । कल्किवासस्य ग
मस्य चैयः सयायात्य वाञ्छतिं ॥ शुक्लायां यस्य दश्मीय. चैत्री कर्कामहामात्यर्वी । कल्किवासस्य चलिङ्गे. न संगर्भे प्रवक्ष्यामि ॥ कथ
यित्वनिदवण. स्वल्पनिप्रनिग्रक्षव । गडासूयस्य मक्षी प्रावृ ... द्धविदम्वनः ॥ महामहात्यवाजान. स्मस्मिन्नत्रतिकूक्तडा ।
कल्किवासत्वमायद यस्मिन्दवादिगमवनः ॥ यत्र कण्ठीकवादिस्यः शूलमातायाखनत्ल । मक्लूलाव्याटनाजानं. नत्रकुण्डुमदल्कवं ॥
तस्मिन्कुण्डनवःस्नात्वा. कत्वा पितृतर्पणं । कल्किवासस्य नन्दस्था. कनकत्यमवाववन् ॥ ॥स्कन्द उवाच॥ तस्मिन्तीर्थेतु
यद्वृत्तं तन्मगस्कतिगामय । कांकादृघत्वमापन्ना. स्कन्तीर्थस्य प्रभावतः ॥ एकदा कल्किवासस्तु. वैशाख्यां यात्रा कृत्वा । सून्नवाण क
तकेतु स्वपदानवसभूजवीं ॥ वल्दववलेकेविप्र. तदृश्यापक्षिणामिलं । ववस्यव नदन्नार्थ. यूथक्ता बोमवर्समेति ॥ बलियूष्टेव पूः
स्नात्वा. वटकः कवटःकः । वलिकिंखाति पूजाङ्गे वलिकिंग्य पूःकिर्द्दनः ॥ न कन्यमानानाययत तु. तस्मिन्कुण्डे तवाङ्गमातृ । आयूः
गेयगायस्त्राता. कंपीकृता मृतवायसा ॥ अमृग्यपवत्रस्यत्या. याता यांसि लिलाजनाः तुवू वन्दु लिलि निर्द्देशें. ब्रह्मायस्य तपस्यवा स्मृ

२८३

स्मासूवीक्ष्यमालेषु ज्ञाकाः कुल्कुपूयपजन्नृ। धर्म्मवाक्स्नात्संज्ञाता. स्वार्थस्यास्य प्रभावतः॥ हंसतीर्थन्तवस्य. कृत्तिवासस म
मीपतः॥ नाम्नाख्यातं महल्लोके. तत्कुण्डं कलशोद्भव॥ सुतीव्रमलिनात्मानो. महामलिनकर्म्मिणः॥ कुण्डान्निर्म्मलतां यान्ति. हं
सतीर्थे कृतोदकाः॥ काश्यां सदैव वस्त्वी. स्नानं वीं हंसतीर्थका। दृष्ट्वाः कृत्तिवासेशं प्राप्यवीपरमम्पदं॥ काश्यां लिङ्गान्य
नन्तानि. मुने सन्ति पदे पदे। कृत्तिवासेश्वरं लिङ्गं. सर्व्वलिङ्गशिरः स्मृतं। कृत्तिवासं समाराध्य. कृतकियूकनवतया। सर्व्वलि
ङ्गाराधनतः. फलंकाश्यामवाप्यते॥ तथादानं तु याज्ञाम. स्कर्योलन्तवमार्च्चनं। समीपे कृत्तिवासस्य. कृतं सर्व्वमनन्तकं॥ तीर्थत्व
नादिशं सिद्धं सतत्वलेषसन्कृव। पुनर्द्देवस्य सान्निध्यं. दाविंवासीन्नाह्मगिनुः॥ एतानि सिद्धलिङ्गानि. कृन्नानिस्युर्युगे युगे.
। सूवाप्याङ्कुसान्निध्यं. पुनर्व्वाविर्भवन्ति हि॥ हंसतीर्थस्य पश्चिमा. लिङ्गनामयुतं मुने। प्रतिष्ठितं मुनिवरैः. व्रताम्नि(ष्)विंशता म्न
नं॥ एकैकं सिद्धिदं नृणां. अविमुक्तनिवासिनां। लिङ्गं कात्यायनश्चादि. व्यवतश्चान्कमवद्धि॥ लोमशेनं महालिङ्गं. लोमशेन प्रति
ष्ठितं। कृत्तिवासस्य प्रतीच्यान्तु. तन्दृष्ट्वा ज्ञानकान्हयो॥ मालतीर्थेषु यं लिङ्गं. कृत्तिवासोत्तरं महत्। समर्च्चयित्वा तल्लिङ्गं. वाजप
जपार्व्वतन्नृ॥ सूलकश्चवसंज्ञकः. लिङ्गं नन्दुप्रभवितं। सूतिपापानिः याचा. ज्ञायन्तेद्धि लोकतानु॥ उत्तकेशं महालिङ्गं त
पि)

वे
त्वार्च्चेज्ञानदम्पती। तल्लिङ्गं वरि स्थाप्य. ब्रह्मज्ञानमवाप्यते॥ तदूर्ध्वं महामूर्त्तिं. त्रिमार्ग्गाश्रितेश्वरः। तस्य दर्शनतः पुंसां न
भवयमदर्शनं॥ शुष्कादेवी च तत्रास्ति देवी विकटलोचना। कलिवासादुदीच्यां तु काली प्रत्यूहनाशिनी॥ सूग्निउद्धास्मिव ना
लस्नुस्याद च्यायुर्न्नैर्ज्जना। ददाति वाञ्छितां सिद्धिं. स्वार्च्चिताज्ञोमवासव॥ वनालकुण्डं तत्रास्ति सर्व्वव्याधिविनाशनं। तत्कुण्डो
दकयं स्पर्शो. ब्रह्मविस्फोटकं व्रजेत्॥ वनालकुण्डे सुस्नात्वा वनालं प्रणिपत्य च। लभन्ते वाञ्छितां सिद्धिं दुर्ल्लभां सर्व्वदेहिनां॥
गल्लाक्षि तत्र द्विस्तुऊ ल्वं तुष्या त्वहयशीर्षकः। तस्य संवीक्षणादेव. पापं याति सहस्रधा॥ तदूर्ध्वं मूनयूद.ध्वतुश्शृङ्गाक्षिनी २८४
षणश्चित्रि पादसुद्दिणीर्ष्या. रुस्माः स्युः यफवद्धि॥ नापूयतवषाकार. त्रिधावद्धः यकुस्फुऊ। काणविघ्नकवायव. यकाः
ध्यां पापवृद्धय॥ सूक्ष्मघटकन्ध्वाद तद्धिगयाविवषकत्। तन्दृष्ट्वा वषरुद्रं वै यूऊ यित्वा तु रुक्तित॥ महामहापवाविध्व
नविघ्नेनतिरुयत। मल्लिप्रदीपानाऽस्मि. तस्मादूर्द्धादुगच्छितो॥ मणिकुण्डन्तदयस्कं. विषव्याधिहरं परं। तस्मिन्कुण्डके
तस्नानस्यन्तीर्णं पवित्रीकृत। मणिमालिकस्वीयूर्ष्के. गजाध्ववरथयंकुलं। स्नात्वा तत्पूरनन्तेन्ध्व. यमद्धिवाञ्छमाप्नुयात्॥ कलिवा
सध्यनैलिङ्गं. काऽश्यंये न्नेविलोकितं। तमर्त्यलोकहानाय. रुद्रालुकालनयंगय॥ ॥स्कन्द उवाच॥ कलिवासप्रमूलाक्षियध्य

ष्यन्ती ह मानवाः ॥ मल्लिङ्गदर्शनात्क्रेया लप्स्यन्ते परमं पदम् ॥ ॥ इति श्रीस्कान्दपुराणे काशीखण्डे कृत्तिवाससमुद्भवो ना-
माष्टषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६८ ॥ ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ इत्थं गणस्तथा याता काश्यां लिङ्गानि यानि वै । यविमानि नमी मुक्ते-
र्व यूर्णि विमात्मनो ॥ कल्पितावनर्णं यत्र कृतं देवेन लीलया । बुद्ध्वा सङ्गतिख्यातं तत्स्थानेन सर्वसिद्धिदं ॥ स्कन्द तत्रामर्य-
साद्धं स्वक्कयाकल्पिनासमि । स्नागत्य नन्दाविक्रुर्पि स्त्रकृयणति पूर्वकं ॥ देवदेवगविल्वेण यासादाः सुमनाक्तयाः ॥ सर्वव-
त्तमयाव स्था साक्षात्पूक्षित्र कृदिक ॥ कृत्तु वत्सः स्कलयानि गुणान्याते ये नानिक । मूक्तिदान्यपिनानीक मयानीमानि सर्वश-
ः ॥ यतायत्र समानीतं यत्र यत्र कृतास्पदं । कथयिष्यामि तं नाथ कृष्णक्रद वधीयतां ॥ स्कन्दनू नीमम वालिङ्गं देवदेवस्य माह-
र्षी । कूपकृताटि जाह्नवं कलानंग माक्षिनत्रवे ॥ नदये यन्निक्यरव्या मदापूष्कतिलीनुता । लालार्कोयन्क्ष्मभागे कूपकृ-
त स्कलीतुसा ॥ तत्रस्नानं कृतं ऊर्ध्वं कृतं दक्षिणसार्पि कि ॥ कूपकृतास्तव सर्वं काटिकाटिनुमाधिकं ॥ नेमिषादेवदेवाजुवर्क-
वर्जं तसं यूतः ॥ नतातृमानुयं स्कया कान्यामा विनकृद्धिता ॥ दूष्टिवाजाक्तवसाले सिद्धिदं पाके धेस्यावै । लिङ्गम्वे देवदेवाख्यं-
नदयेकूपडकमः ॥ त्रुक्ताव ले नु तिख्यातः पुनरावर्जिकृन्नणं । नत्कूपाक्कि कृतस्नाना देवदेवं समर्च्य च ॥ नत्यूज्याने

मिषान्ध्यानु.कोटिकोटिगुणंस्मृतं।गोकर्ण्णायतनादत्रस्वयमाविरभून्महत्॥लिङ्गंमहाबलंनाम.नाम्नादित्यसमीपतथा
दर्शनात्स्वर्गनायस्य.कल्पादनामहाबलं॥बाणाकृतस्थूलबाणि.चित्रविचित्राणिदृश्यतः।कपालमावनपूजा.दृष्ट्वालिङ्गंमहा-
बलं॥महाबलमवाप्नोतिनिर्वाणनगरंव्रजेत्॥अग्निमारुततःप्राची.प्रकाशात्मकृत्यसंस्थवान्॥गतिकृष्णसंकृन्तु.लिङ्गम
त्रप्रतिष्ठितं।तल्लिङ्गस्यचनाम्नैवःगतिकृष्णनींव्रजेत्॥यत्रासङ्कटयात्रायाःपूर्वंप्राप्नोतिपुण्यकृत्।उज्जयिन्यांमहाका
लः.स्वयमत्रागतोविभुः।यन्नामस्मरणादेव.नरश्चैकलिकालतः।यत्रवाख्यान्महालिङ्गंत्प्राच्यांकल्मषनाशनं॥महाकाला:
त्रिधंलिङ्गं.दर्शनान्मोक्षदायकं।कूपागी।धन्वन्तरीलिङ्गं.पूर्वाचार्णीर्थयक्रमात्॥अविनाशादिकमकृत्.पूष्करवत्सदैवद्रुमस्त्या २८७
दयूकन्कापा.दृष्ट्वायागन्वमीश्वरं॥स्नात्वायागन्वकूपेषु.नवाश्वकावत्यतिर्हतुः।महानादेश्वरंलिङ्गं.महकायादिकागतं
॥त्रिलोचनोद्भवीवाचः.तद्दृष्टंमूकयमत्रं।महाकालटेश्वरीलिङ्गं.मनकोटादिकागतं॥कामेश्वरंकनकापा.दृष्ट्वाविमलसिद्धि
दं।बिल्वेश्वरकानादिकायां.लिङ्गंवैविमलेश्वरं॥स्वर्णलीलांत्वध्वमकापा.दृष्ट्वाविमलसिद्धिदं।महावनेमहालिङ्गं.महेन्द्रादि
कृतंस्थितं॥स्कन्देश्वरसमीपस्तु.मल्लवनकूलयदं।वन्दाचकार्षिवन्दानां.स्तुवनंप्रथमयुगे॥उत्पन्नंयन्महालिङ्गं.हिताहू

भिः स्तुदृशिदा । महादेवमिति नर्कैः यत्नमनोवथयूयन्मातृ ॥ वाराणस्यां महादेवः सदा तस्यारवड्वयथ ॥ मुक्तिर्देवैः कृतेयनः म
हालिङ्गनकाणिका ॥ अविमुक्तमहादेवं याद्रक्षयन्मातवथणमुनाकण समस्कस्य यत्र नत्र मतस्यहि ॥ अविमुक्तं प्रयत्ने
न. नत्वैसवैमूमूढ्व क्तिथ ॥ कल्यान्कवपिनर्कैः कयापालन्वकानने ॥ यत्र लिङ्गस्वरूपेण. महादेवेन सर्वथा । तत्र साद्याय
मतुल ॥ सर्वेनत्तमयथ्रुत ॥ द्विजन्यपर्केतीर्थेष्वग्नीर्वीक्ष्य तत्वके । वाराणस्यां मपिश्चात्रा. देवतासाहिताषदा ॥ महाद
वमितिसंज्ञावे. यद्वे लिङ्गस्वरूपिणी । वाराणस्यां महादेवः दक्षायौ लिङ्गरूपवक ॥ ननैलोक्यलिङ्गानि. दक्षानीजनसंगयथ ॥
वाराणस्यां महादेवं सकस्थवर्यस्कन्नन ॥ सान्नूनसैलवंयाव. स्थिवलोकवमन्मूदा । पवित्रे पर्वनिसया. ग्रावल्लमाषियत्न
न ॥ लिङ्गं पवित्रमालोक्य महादेवेन शङ्करः । पितामहेश्वरे लिङ्गं गयातीर्थे विशाम्पते ॥ ऋत्विक्पुरा मितिसंकीर्त्य प्राङ्केकाः
यक्ष्यामिति ॥ धर्म्मेण यत्र देवेशः पुरा नाम युगे गते ॥ याज्ञीकृत्य महालिङ्गं. श्रीमद्धर्मेश्वराभिधम् । पितामहेश्वरे लिङ्गं तत्रा
सीत्तद्वा मुदा ॥ त्रिपुरे पञ्चकुले यं पूज्य. मुच्यते नात्र संशयः ॥ प्रयागतीर्थे वाराणस्यां. शूलटङ्केश्वरे ॥ तीर्थराजेन सहितः ॥
स्थितः स्नानात्तु स्वर्गं । निर्वाणमन्त्रपादेभ्यो. देवालये मतिनिर्मल ॥ ओंकाराख्यामहेशं यस्य. दर्शनमात्रेण कलौ देवेन व

गादकाः यत्र पूर्व्वयुगान्तरे॥ पूजासमकृन्दरः काश्यां. प्रथमकल्पे माघकृः यः प्रयागस्तुकृस्नानेन प्रत्यनिमज्जन्ते॥ यमस्यर्व्वी

विधानेन. महासम्भारविस्तरैः। प्रयागस्नानजान्पुण्यान्. पुण्याङ्कूलविलोकनात्॥ प्रयागपूयान्मप्रन्थकः पूर्ण्यकाटिस्तुभा

रूवै। गोकुकर्ण्णमहाक्षेत्रा. महादेवजटेर्गीपितः॥ लिङ्गमाविरभूत्पुरा. महादेवाविवृद्धिदैः। महादेवानिधिश्वरस्य. प्रयागनी

वनिर्म्मलः॥ कालाजटिलिमाकाशो. मानेक्षेरवनिर्म्मलः॥ तल्लिङ्गदर्शनात्सर्व्वान्. ग्रहणाद्ब्रह्मर्द्धनात्॥ प्रायश्चित्तप्रदेशात्मः

प्रत्यगत्वान गोवन। विनायकल्पवान्पूर्व्वं. महादेवः प्रमर्द्दनात्॥ तजोमयनयानेन. यास्तिमाकल्पवैयदा। वृद्धकाशिप्रमाख्या

ता. तीर्थत्रयमयावनात्॥ महायोगीश्वरैलिङ्गं. माविश्वकर्म्मप्रमादैः। पार्श्वतीश्वरलिङ्गस्य. समीपपर्श्वसिद्धिकृता॥ तल्लिङ्ग २८७

दर्शनात्सर्व्वे. कोटिपुण्यफलं लभेत्॥ तत्प्रासादस्य पश्चिमा. वृद्धवाहीं कोटिप्रमिताः॥ प्रासादस्य पुरः स्थिताः. निर्म्मितावृद्धमूर्त्ति

सिः॥ काश्यां वृद्धकल्पे प्रात्रु. प्रवर्त्तमदवातिप्रिः॥ वृद्धकल्याम्मनाशवे. कृमिकीटपतङ्गकाः॥ पशुपक्षिमृगामर्त्या. म्लेच्छवारणः

थदाक्षिताः॥ तत्स्थान्तु वृद्धीरूपानो. पूतनावक्षिवन्न। जन्मान्तरप्रवृद्धप्रवृष्य. प्रत्यापदसमूपार्ज्जितं॥ वृद्धकल्पे प्रविष्टस्य. तत्स्य

र्व्वं ब्रजति क्षयं। अकामाद्वा सकामाद्वा. तिर्यग्योनिगताऽपि वा॥ वृद्धकल्पे म्रियन्प्राणान्. प्रयान्निर्व्वाणमाप्नुयात्। स्वयंभकाम्यवा

कृत्वा तु कृत्तिवासादिदानं नरः॥ कृत्तिवासपि लिङ्गं तु स्वयमेव व्यवस्थितं नरः॥ तस्मिन् स्नाने स्वर्गकानी. गामवः सर्पिर्म्मणा॥ वि=
ष्णुः॥ स्वर्गं यापदिगे ब्रह्मा तु शूलीशूलिकृतिया विनं। कृतत्र यिद्धिदप्राफ. वस्तीगो मनजङ्गलातु॥ प्रवर्तु पापसंख्यातं स्वर्गं यः=
त्यनथे कृष्णतु। याग यालिगन्नाश्चक. समीपयः प्रयकृपि॥ वर्त्तीत्वर्तं महालिङ्गं. सयामिपतु माङ्गर्भि। कालं वाजान्नीलकण्ठ-
क्तिवत्स्यत्र स्वर्गं विष्णुः॥ गणेशदण्डकूटस्थान् समीपजवना गतः॥ नीलकण्ठन्तं लिङ्गं. कान्यायैः पापूर्णि तं॥ नीलकण्ठस्यत्र
वस्यूरूतत्र वगालिरूपनः॥ काम्या न दिक्सं प्राप्य. लिङ्गं विजयसंज्ञितं॥ सदा विजयदं पुंसां. प्राच्यां गालकेटकूटान्तु। वग्नेवाऊ
कूलयूत. विवादे सर्वदैव हि॥ विजयाजायन पूंसां. विजयं समसर्वन्ता तु ऊर्द्ध्वतास्ति दण्ड्या यः सप्राप्ता तत्र स्वर्गं विष्णुः॥ कृष्णा
णुकेगन्नाश्चक. पूर्वः कृत्वा व्यवस्थितः॥ ऊर्द्ध्वास्तिमवाप्नोति. वीक्ष्य पूर्द्ध्वतनसः॥ ऊर्द्ध्वतनसियस्नकान् दिक्षामध्यगतिः॥
५४३ मन्त्रलिं वनः कृत्वा लिङ्गं श्रीकण्ठसंज्ञितं॥ विनायकान्मूलसंज्ञा. दूरकलायां दिशि स्थितं। श्रीकण्ठस्यत्र यस्नका. श्रीकण्ठाय वनन्नाः॥
नकश्रिया विपूस्कन. नपञ्चकदावन। कृगलाज्ञान्म हातीर्थन्तु. कपर्दीश्वर संज्ञितः॥ पिगाव माव्यनतीर्थे. स्वयमाविनरूद्धिरुः॥
कपर्द्दीणी समस्यच्चे. नवाननिवर्सं व्रजन्तु॥ न पिगाव वत्समाप्नोति कृत्वा त्रायाच्य मूर्त्तिः। आत्मा तत्कस्य वात्कृत्वा तु. लिङ्ग सूक्ष्मणसं

क्षितौ ॥ स्वयम्भ्वागतं चात्र, कृत्वेवं छ्रयसीपदं । विकटद्विजसंक्षस्य गणेशस्य समीपतः । दृष्ट्वा सूक्ष्मेश्वरं लिङ्गं, गतिं सूक्ष्मामवा
प्नुयात् । संप्राप्य मरुद्गणं, जयन्तं मधुकेश्वरम् ॥ लम्बोदराद्गणपतेः पूर्वस्मां रुद्ररक्षितं । जयन्तेश्वरमालोक्य, स्नात्वा ग
गां जले शुभे ॥ याप्नुयाद्दीक्षितां सिद्धिं, सर्वेषु विजयी भवेत् । यादृग्व्यकारं दवशः श्रीशैलात्त्रिपुरान्तकः ॥ श्रीशैलशिखरं दृ
ष्ट्वा, यत्फलं समुदाहृतं । त्रिपुरान्तकमालोक्य, तत्फलं ढलयाः प्यत ॥ विघ्नेशात्पश्चिमभागे त्रिपुरान्तकमीश्वरं । संपूज्य
यातस्त्वा ततः गर्भमाविशेत् ॥ सोमस्तनादिदायामा, जगवान्नु कुक्कुटेश्वरः । चण्डमुण्डगणाध्यक्ष समीपे चावतिष्ठत ॥ दर्श
नात्स्पर्शनाच्चैव, करस्थः सर्वसिद्धयः ॥ जालन्धरात्त्रिशूलाख्य स्वयमीशः समागतः ॥ कूटदन्ताद्गणपतेः पूर्वस्यां सर्वसिद्धि
दः ॥ वामेश्वरान्महाक्षेत्रा, जटीश्वरः समागतः ॥ एकदन्ताद्गणपतेः, प्राश्चिमे सर्वकामदः ॥ त्रिसन्ध्याक्षेत्रपादेव, त्र्यम्बकाश्चि
समागतः ॥ त्रिमूर्त्यात्पूर्वदिग्भागे, पूजितस्त्र्यम्बकेश्वरः । हरश्चन्द्रादिश्चन्द्रात्, क्षेत्रादत्र समागतः ॥ दविश्चन्द्रेश्वरपूर्वः
पूजितो जयदः सदा । ङ्कुरुणाद्वेः समायातः सर्वामध्यमकेश्वरान् ॥ चतुर्वेदेश्वरं लिङ्गं, पूर्वाच्चायव्वव क्षितं । सर्वलिङ्गं सम
भ्यर्च्य, काश्यां परमसिद्धिकृत् ॥ न जातु जन्तुः पदवीं, प्राप्नुयान्नापि मानवः ॥ स्कन्देश्वरान्महालिङ्गं यादृशं नैव त्रिविदः ॥ य

त्र्यंबकेश्वरं लिङ्गं सर्व्वयज्ञफलप्रदं । महालिङ्गसमस्पर्शं. महापुण्यसमन्वितम् ॥ महतीं श्रियमाप्नोति लोकत्रयवन्तत्रवाः
ङ्कुटेलिङ्गं सहस्राक्षं. सुवर्ण्णाख्यात्समागतं ॥ यस्य सन्दर्शनात्पुंसां. ज्ञानं दद्भुः प्रजायते । नीलकण्ठेश्वराद्वाच्यान्तु. सहस्राक्षे
श्वरं विद्धि ॥ दक्षिणे तस्य सहस्राणां गतानां पातकेभ्यस्तु । दर्शनाद्धर्षितं वात्र. प्रादुर्वायीश्वमाकर्त्रं ॥ लिङ्गदर्शपदं. पुंसां. दर्श
नात्स्पर्शनादपि । महेन्द्रेश्वरसमीपन्तु. प्रसादाद्दर्शिता दिशु ॥ तद्विलोकनतः पुंसां. निर्व्विशेषपदमप्यवा । ङ्कुशस्वयंसमा
यात्ता. कृत्वानृतमहालयान् ॥ यस्य दर्शनमात्राति. कृतलोकेन नाशः स्फुटं । येसु कृतेश्वरं लिङ्गं काश्यमतः समर्चितं ॥ तत्कृते
पिलोमस्य विज्ञया नात्र संशयः ॥ त्रिपुरान्तसमीपन्तु. दक्षिणे कृत्तिवासेश्वरं विद्धि ॥ कृत्तिवासेङ्कुशविज्ञया. जीवन्तोपि मनास्तुपि । अत्र
दिशमहादेव. वृषेणावृषभध्वजात् ॥ वाणेश्वरस्य लिङ्गस्य. समीपं वृषदः सदा । ङ्कुसागतस्तु कन्या वा. दीनानन्त्वरसङ्किनं.
॥ निकुम्भं यत्नतो वाच्य. लिङ्गं प्रकाशकेश्वरात् ॥ ङ्कुलानन्दं समस्पर्शं. स्नात्वाक्रन्ददकाप्तयि ॥ वसुदेवानन्नगरं. ङ्कुलानपद
णप्रज्ञः ॥ केशवं वाकेशवं वीमूर्ध्नि. नत्वा यातामनोदवा ॥ यीसावकेशवं वानामहृपत्वाः प्रयत्नतः ॥ पूजनात्सर्व्वसिद्धिपसः प्राचीस
द्वेविनायकाम् ॥ योगावकेशवतः काश्यां. संदर्शनसंदर्शनात् । उपः कनखले तीर्थं दाविनायकसिद्धिदः ॥ तद्विलोकनतो

तृणां. सूर्य्यं यावद्विनश्यति । उर्व्वं लिङ्गं सदा सदा. प्राप्या मर्त्त्य विनाशकान् ॥ सूर्य्य सूर्य्य पितृश्च यः. पूर्वे सम्भोगदत्तेन मार्ग्गावस्थ
यथा तत्र कान्तस्य. कृत्वा तामस्वयम्भितः ॥ नीमचण्डी समीपस्तु प्राग्दृश्यासीदितः यतः । तत्र चन्द्रवं समस्य ग्रे. जपनादिर्ज्जयन्नयः ॥
प्रस्तु सेव निर्व्वीसेषां. याञ्चामाञ्चाक्रता मिह । तत्र दावृतनादृष्टी दृष्टु यतु पापकाबलिं ॥ तातारम्यां समागमय्य स्थितालिङ्गकान्तिर्विस्तु
॥ प्राश्यादृष्टीद्व्रतः पूजयेत् सदः कलिविनाशकाम् ॥ नस्यार्थ्वतनमर्त्यौ तौ. न पुनर्ज्जन्म सिद्धितो । रुद्रकर्ण्णह्रदात्पूर्व. रुद्रकर्ण्णह्रदावि
तः ॥ शिवः साक्षादितकायानः सर्व्व सौभिवदार्श्वतः । उदृष्ट्वाख्याङ्गलयतः प्राश्यान्तकार्थ सूक्तमी ॥ रुद्रकर्ण्णह्रदस्नात्वा सूर्य्यलि
ङ्ग शिवाद्वयं । सर्व्वत्र शिवमाप्नोति रुद्रकर्ण्णमितूक्तमं ॥ शृणुयात्सर्व्वकृतानी. रुद्रं पश्यति वाक्षिकिः ॥ गङ्गाचन्द्रव पूज्यचन्द्रत्वः
त्पूर्वात्पवित्रासन ॥ तत्पूर्वनाञ्चनानान्न. ऊततीऊदचऊति ॥ यमलिङ्गस्य कातीर्थन्तु. काललिङ्गमिकास्थितं ॥ कालगेगङ्गमिस्थ
तं. चन्द्रगात्पश्चिमे तव । यमतीर्थे नरः स्नात्वा. मित्रावपूजद दक्षिण ॥ काममलिङ्गं समालोक्य. कलिकालकृतैः कृतः ॥ मत्स्रोमस्यचतुर्द
श्यां. यस्तु यात्रीं करिष्यति ॥ सूपियातकयुक्तः स. यमयन्त्रीनयास्यति नैयालात्र्वमहाकर्ता. यायात्यसुयति स्थितः ॥ यत्र याम्य य
माशग. उपदिष्टः पिनाकिना । तत्र तात्र वद्धवनब्रह्मादिस्या विमूकयः ॥ तस्याग्रन्तु गन्तावत्. पश्चात्ते विंयुक्त । कतवावकत

र्थेश्व. कपालीशं तु दृष्ट्वा गतः ॥ कपालमोचनं देवं ब्रह्महत्याः सुप्रयत्नतः ॥ तद्विलोकनमात्रेण. ब्रह्महत्या विलीयते ॥ उमापतिर्द्देवि
कायां. तु दृष्ट्वा गत्वा च वसिष्ठेन ॥ देवस्य पशुपतेः प्राप्ती. हर त्वा पंचविवर्ज्जितं ॥ लिङ्गं मध्येश्वरं कृत्वा. पिदं प्राप्य नरं मुक्तिं । उमायाप
तिनिष्ठन्त द्रौक्षेत्रं दवय त्रवा ॥ भुक्तिमुक्तिप्रदं लिङ्गं. दोषघ्नं कामिमध्यगं । कायावारोहणं तत्कृत्वा. दाद्वार्यो नकुलीश्वरः ॥ निष्ठे
श्चपति वृन्तस्त्रिष्ठ स्तन दयाद्युपतम्भुशः ॥ दक्षिणोदीसमन्दवा. दृष्ट्वा स्नानं प्रयत्नतः ॥ स्नात्वा नागयन्तुक्तिपूर्वं गर्भे संस्मिन्हस्तुकौण
ज्ञा सा गवनः पश्या. दमयगंतुं तीर्थं ॥ लिङ्गं यद्दृर्गेनाटेव नाम वर्त्ते किदुर्ल्लभं । समक्ष्यादावन्तीर्थे. दृष्ट्वा सामश्वरं पुनः
श्चा ॥ प्रकाशनं लिङ्गं नूपी. भुक्तौ मुक्तौ नृणां ॥ मिक्ष । नकुलीशात्पूर्वभागे. दृष्ट्वा सोमेश्वरं पुनः ॥ महापापानि याप्यानि. प्रणश्यन्ति हि
नक्षणात् । रुद्रेश्वरात्पश्चिमे. प्रादुर्भावादि दृश्यथं ॥ सोमेशाद्दक्षिणे भागे. तदस्यार्च्यं प्रयत्नतः ॥ समस्तकं पापं तु पतामस्थापय. द
क्षाग्रपमाः गतं ॥ यदकुलेश्यापश्ववतम्. रुद्रस्य गांतु विलोकनात् । नकुलीश्वरतो देवः स्वयंभूर्विनिविष्टयुक्तः ॥ स्नात्वा नायक
टाहृतः कांश्यं लिङ्गं कनिर्द्धेश ॥ स्वयम्भूलिङ्गं सम्पूज्य. स्नात्वा विधिकृतेन च ॥ महालक्ष्मीश्वरं पूज्य. नरस्याजन्मनां पश्वतां
यानतीर्थे निकषान्. प्रासादा विद्रुमयं ते ॥ वराहस्य महानद्य. धवणी नाम्ना उत्तरे दक्षिणे । विन्ध्य पर्व्वतं तत्प्राप्य. दष्टं गुत्वा समागमं

॥ सगणं सर्पिदवयः. मन्दवाज्ञत्वकन्दवातु। काःश्रीधवलिवानाह्ना. द्रष्टव्यञ्च प्रयत्नतः॥ स्नायत्यमूद्रयंमम्न. मद्धवकर्णं
गतं। कर्ण्णिकावाङ्गना॥ श्वक्तः कर्ण्णिकावप्रसूननूकु॥ समर्च्यापङ्कदाद्धस्नु. डपदर्म्नेपदपक्तु। तस्माद्धवलिवावाहानु. प्रती
च्यान्दिनिर्यस्थितं॥ पूजयित्वागणाश्वङ्क. गणयज्यपदंलङ्कतं। श्वेमनूपाद्विनूपाद्धं. लिङ्गमत्रविनामह॥ मङ्गःस्ववाढवाच्यायः.
दृष्ट्वंसर्वान्तमानवं। गङ्गाद्वाराद्विमत्स्याणं. लिङ्गद्विमसमप्रनं॥ ब्रह्मनालानुप्रतीच्यायः. द्रष्टव्यामिद्धसिद्धिदं। गणाधिपञ्चकेला
या. ङ्गणाकूलामहाबलाः॥ कैलासाद्रः समायाताः सद्धकादिमिताः प्रजाः॥ दूर्म्नलिनः कृतानीद सपकस्वर्म्नेप्रमानिवा॥ सद्धाव
लिपयत्राणि. कपाटविकटानिवा। क्वाटिक्वाटिज्येष्ठ्यानि सर्व्वसिद्धिद्धितान्यापि॥ ततः शैलेमहाद्रुम्ने. त्तः काशीपवित्रः कृतीप
वित्रवापिकृतानिम्ना. मत्स्याद्यांऊलाविला॥ मत्स्याद्वाद्धिधाऊला. वद्धितमपूवायूतः। मच्चतीर्थमहनूख्यातं. मिलितङ्गाङ्गवावि
ला॥ यदासंसारमार्ग्गेनू. गङ्गाह्नः प्रयस्तवदिह। तदामत्स्यादवीतीर्थं. लच्यन्तपूम्प्यमावतान्॥ सूर्यचन्द्रमसाः पर्व्व. तदाकाठियुक्तः
सतां। सर्व्वपर्व्वणिनेत्रेव. सर्व्वतीर्थानितत्रवै॥ तत्रैवसर्व्वलिङ्गानि. गङ्गामत्स्यादवीयतः। मत्स्यादर्यादियस्नाता. यत्रकुत्रापिमानवाः॥
कृतपिण्डप्रदानाश्च. नमातुर्द्धदरञ्गयाः। स्नूविमुक्तामिदंक्षेत्रं. मत्स्याकान्तत्वमाप्नुयान्॥ पवित्रः स्वर्ग्गृतीवापि प्रेसापिपवित्रवाक्

रा। मत्स्योदर्य्यां कृतस्नाना, यत्र वा कुत्र वा मृताः॥ कृत्वापि बहुपापानि, नरकान्नाप्नुवन्ति वै। किं स्नात्वा बहुतीर्थेषु, किन्नस्यादु
ष्कृतेनयः॥ अद्य मत्स्योदरीस्नानात्, कुतो गर्भस्य यन्त्रणाः॥ यत्र यत्र हि लिङ्गानि, नृदेवर्षिकृतान्यपि॥ तत्र मत्स्योदरीं प्राप्य, सर्व्वे
तामाक्रान्ते। यानि तीर्थान्यनेकानि, भूर्भुवस्स्वर्गतान्यपि॥ न समानि भवन्त्यानि, कोट्यंशेनापि निश्चितं। ओङ्कारतीर्थे कृतात्मन,
विशा कैलासवासिना॥ गत्वापि यतनस्समदृनु, सुमहादानकर्म्मणा। भूर्भुवःस्वःसंकैलिङ्गं, पर्व्वताद्गत्वमादतात्॥ स्वयमाविरभू
द्यत्र, तस्मात्प्राप्याङ्गणापि यात्। विलासकृ भूर्भुवै लिङ्गं, भूर्भुवःस्वर्मिदः त्रय॥ निर्व्वाणकिउताः पुण्याः सूविनन्दिव्यकाणितः॥
दाढकर्णमहालिङ्गं, नागवत्यायमायुतं॥ सप्तपातालतलतः, ओंकारायातं स्वयं विशा। ओं ष वा सूक्तिसुखेत्य, तनुप्रयाया महाः
निर्व्वा॥ म[illegible]लिमानि कृत्वात्रैः, निवमायिप्रयत्नतः॥ तल्लिङ्गदाढकमर्च्यं, वत्समालाजिवर्व्वितं॥ ओंणानन्थवनः प्राची पूर्ज
नीयं प्रयत्नतः॥ तल्लिङ्गं जकिनास्यवर्च्चं, तवः पर्व्वयमृद्धिमान्॥ ओङ्काराः गान संख्याता, तात्तानि निर्व्वाणसंकृति। ग्राकाणत्तावका
लिङ्गं क्वासीरूपमिदागतं॥ ज्ञानवाप्याः पूर्वभागे, तल्लिङ्गत्तावकेत्पवः। तावकज्ञानमाप्यन्, तल्लिङ्गस्यासमर्च्चनात्॥ ज्ञानवा
पीनरः स्नात्वा, तावकर्णविलोकनं। कृतसन्ध्यादिनियमः पातितर्पितमहान्॥ ध्यातमोनत्रमाधीमान्, यावल्लिङ्गविलोः

कनात्। मूच्यते सर्व्वपापेभ्यः पुण्यं प्राप्नोति शाश्वतं॥ श्रालकवनावकैस्नानं. यस्मात्स्नानाद्धि मूच्यते। किन्नानाख्वकिवानन्. मिहवा
विर्द्धस्ववर्द्धः। किन्नान ब्रूयाद्भगवान्. अतद्धवाशवत्पूर्वा। तन्किन्नानं च्यवं लिङ्गं. कारस्कतंच्यवादत्॥ नमस्कृत्य तन्नाशात्. नमाः
स्तु ब्रूदनविभेत्। लक्ष्मीपूर्याः समागच्छन्मकान्यवसंक्षकं॥ लिङ्ग यदर्च्चनात् त्यीसो. तस्थंवक्ष्मीस्थवत्। नैसर्ग्यान्दिगितन्त्रि
ङ्गं. नैसतन्यवसंक्ष्लितं॥ योलस्यनाघवात्यथात्. पूजितं सर्व्वदेष्टमत्। पूर्ण्यंजन प्रियंलिङ्गं. जललिङ्गस्थलादपि॥ स्माया
तन्मन्तृगङ्गाया. जलमध्ये वा वस्थितं। ततुपयाद्यास्वततथा. मध्येगङ्गनिवास्थितं॥ सर्व्वधातुमयः श्रेष्ठः सर्व्वरत्नमयः शुभः॥
सूर्यापि दृश्यतं कथितं. पुण्यमस्मात्रगौववात्॥ श्रेष्ठं लिङ्गमिदायनं. तीर्थतुकोटिन्यवादपि। कोटिलिङ्गदर्शनं पुण्यं. तल्लि
ङ्गस्यतिनीक्षणात्॥ श्रेष्ठश्च कच्यवात्यश्चा. कुष्ठ!धिद्धिप्रदायकं। कठवास्यात्स्पृक्ष्मं. लिङ्गमतीनलभ्यतं॥ तलभ्यवात्पू
शाङ्गण. पूजितं सर्व्वसिद्धिदं। सूर्य य!विनडम्भीर्थः. दवदवस्त्रिलावत॥ लिङ्गं त्वनादि संसिद्धं. कठछस्यातिपिस्थये। पूज्य
पिमिधिलातीर्थं. सर्व्वमान्नाव कप्रदं॥ सू!विच्यवक्रस्वर्यदव. ॐ कानामनकण्ठकात्। तदास्यंतावकक्ष्येः. तदागङ्गातचानता॥
यदवाविनस्कृत्कोणी. त्रेलाक्यात्द्भवत्। यंदो। तदाक्रनिर्मजालिङ्गं. स्वयमाविनस्कृतत॥ महिमातंन तस्यान्त्यः यारिवक्तिवि

२९०

श्वासकं । एतान्यायतनानीश, स्मृतानि महान्ति वै ॥ तेषु यैस्थानमात्रं हि, तस्मिन्न्यस्तं निजं निजं । हुंकाराणि तानि पूज्यानि स-
र्व्वकायेन वान्यथा ॥ प्रासादाः सर्व्वतन्त्रेषु, नस्यापूत्रलिङ्गाविता । वद्ध्वा तु मयाविक्ताः सर्व्वपत्नैः समुङ्कलाः ॥ यथैकलग्न-
मात्रस्य, दर्शनान्मुक्तिमाप्यते । श्रुत्वापि नाम तेषां लिङ्गानां स्तवयक्रमम् ॥ स्मृपिउन्मयरूपाण्डः कोयन्तु पापनाशयेत् ॥ हुंदा-
नीकानि दशोत्र, मयानुष्ठयतां शिशुः ॥ प्रसादीक्रियतां शापि, यद्धाम कल्याणवह्नि ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ श्रुत्वेति नन्दिनो वा-
क्यं देवदेवं न्यवादयत् ॥ मृदा प्रसाद्य गोलादिभिर्द्दश्चावाचकृष्णजं ॥ ॥ देवदेव उवाच ॥ साधु पृष्टं त्वया नन्दिन्, नन्दानन्द-
विधायकं । विश्वहितमतिदृशं हि, वक्तुं वा या च याधुना ॥ नवकाष्ठस्तु वा मूर्त्तो, या यत्र निवसन्ति हि । देवतास्त्व्यष्टरूपिणा, रूतव-
नालसन्तः वे ॥ ताः पूजा तत्त्वार्थाय, स वादनवलायुधा ॥ यानि दुर्गे दुर्गे नूपाः यविद्रुः यविवासयन् ॥ नन्दिते सनिदः-
श्येति, भूत्वा न्याससहितां मुदा ॥ ययौत्र पिष्टपौष्कर्यं, मुक्तिवीरप्रनादतं ॥ गिलादतनयोऽसौ वै, मूर्द्धन्याज्ञां विधाय वा ॥ आदूः
यसर्व्वतादुर्गे ॥ यानि दुर्गे न्यवेशयत् ॥ लिङ्गस्याश्चयमनन्तं हि, पूज्य यत्र न गच्छति । तत्र स्थानोपवर्ण्णेव, प्राप्नुयाक्रुद्धयो
क्रमात् ॥ श्रुत्वाष्टषष्टिमेतानि महायतनसंज्ञया । तज्ञात्तुप्रविलोन्मध्यां, ज्ञानन्याज्ञा ०वांदवी ॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे का

श्रीरवं तु सूक्ष्मं ब्रह्म यत्तत्समाप्यमानमकानस्वकातिसभा आयः ॥ ७९ ॥ ॥ सूत उवाच ॥ कात्यायनस्य कथयन्
न्दिना विश्वनन्दिना । यथा व्यापाति नाद व्यास्य ब्रह्म वनितं ततः ॥ स विमुक्तस्य न्यकार्थं । यत्र यादवताः स्थिताः ॥ युसार्धं कृष्णभक्ता
थ । ताः समावृत्तेन तेन ॥ इत्युत्थागस्य दिनं गुत्वा । सक्रोदवतनुं कदः ॥ कथया मासयायक्त । स्थितानन्दवनमूदा ॥ ॥ स्कन्द उवाच ।
॥ वाराणस्यां विशालाक्षी दक्षस्य यज्ञमहत्तदा । विशालतीर्थगङ्गायां । कृत्वा पूजां यथास्थिता ॥ स्नात्वा विशालतीर्थे वै । विशालाक्षीं प्र
णम्य वै । विशालाक्षीं ललनकलक्षीः पञ्चकवदनामोदी ॥ कादम्बकुसुमैर्नीयाया । मूर्ध्ना संयचैर्नैवेद्यैः । कृत्वा जागरणं रात्रौ । विशालाक्षी
समीपतः ॥ प्रातर्नत्वा आश्वयत्नेन ब्रह्मदत्तकुमारिकाः ॥ स्वलङ्कृत्य यथाशक्त्या । प्रगमय्य नविरूपगेलेः ॥ विधाय पायसीं यस्मात् पूजयेच्च
समन्वितैः ॥ सम्यग्वाराणसीवासः फलं लभते न संशयः ॥ तस्यास्तीर्थे महातपाः । कार्यो जपनिवासिनिः ॥ उपवासेन यस्मात्कार्यं । निर्वाण
कमलाकरम् ॥ वाराणस्यां विशालाक्षी । पूजनीया प्रयत्नतः ॥ धूपैर्दीपैश्च पुष्पैः माल्यैः । नूपुरैः मनोहरैः ॥ मन्त्रमूर्कायलैकार्थैः । विविधै
र्लोमवाससैः ॥ शुद्धैर्वस्त्रैः पट्टकौशेय । दुकूलैर्गन्धवासितैः ॥ माङ्गल्यकायमङ्गलार्थं । यत्र कृतनिवासिनः ॥ सूर्यपत्र्यमपि यद्दत्तं । विशाला
क्षीनवाक्लमे ॥ तद्दानत्यायजायते । मूनेलोकदयायस्थिवि । विशालाक्षीमहापीठे । दत्तं जपं कृतं स्तुतं ॥ माङ्गल्यस्य परीपाको । नात्र का

र्योदि वारणा। विशालाक्षीसमर्च्चिता नृपसम्यक्छ्रियुक्पतिः ४। प्राप्यन्तत्र कुमारीं हि. र्जुनशीलायलं दत्त ४ पुर्व्विली हि ४ सूतनया व
न्ध्या हिर्ग्गर्भसम्भव ४। ज्ञुसोद्भाग्य वतां हि ध्व. सौभाग्यं मकदायज। विधवा हि न्नैवेधव्यं. पुतर्ज्जन्मान्यवक्षविमू। सोमक्षिनी हि ४ पुहि
र्व्वा. पर्वं निर्व्वाणमिच्छति ४ गुमाद्द स्ता ख्विता कान्यीं. विशालाक्षि हि ला षदा॥ तत्रान्यन्न ललितातीर्थं. गङ्गाकरण वसन्निधौ। तत्रास्ति ललि
ता गौरी. कृत्रक्षाकवीपदा॥ या वपूज्या प्रयत्नेन सर्व्वसम्पत्यमद्धया। ललितापूजका नाश्च ज्ञा तु विप्रान ज्ञा यति॥ ज्ञुी मक भूरतायां
मी. ललितां पवि पूज्जव। तावीवा पूबू धावा पि. लरतवी क्षितं रूलीं॥ स्नात्वा व ललितातीर्थे. ललितां प्रणिपत्य वा। लरत्यर्थे वरता ः
लिल्हे. यद्वा नद्वा न त्ना प्य थ॥ मून विश्वभुजा गौरी. विशालाक्षी पूजा क्षिता। यं दर्च्चा मन्त्र विप्रं. कृत्रक्षि रुषांयदा॥ शा वद न्न व वषु
तु. कार्यातत्र प्रयत्नतः ४ दव्या विश्वभुजा या वै सर्व्वकामसमृद्धया॥ यान विश्वभुजां देवीं. वाराणस्यां नमन्त्र ४। कृता मन्त्राय पर्णे
ख्यु स्कस्य श्लाघि दूतात्मनः ४। यैस्तु विश्वभुजा गौरी. वाराणस्यां स्तु ताच्चिता। नतानू क्षिविप्र यं व्याशा. वाधन सूक्ष्मात्मनः ४। कृत्या क्षिका
ख्यीवावालो. कृतु वावादय न्निधौ। तीपूर्णमान ना र क्षाविप द्वीनमङ्गमि॥ शिव दूतीवत्तै व. इङ्क्ष्वा पादि नाशि नी। क्षानन्द वनसर्व्व
र्थं. मूय क्कूला ति न ज्ञनी॥ वज्र रूक्षान थावेन्द्री. गऊ वाऊ व य क्षिता। ज्ञुन्द्रशा द्दक्षिणे ज्ञाणे. श्चिता सम्पत्क्ती यदा॥ स्कन्दच्य व यमी ः

यत्तु कौमारी बर्हियानन्था । प्रकृष्टा यात्र यत्नतः. महाबलसमन्वय ॥ मत्कुण्डवाद्दक्षिणतः. देवीमातृण्डवानतेः ॥ वृषयानवतापूर्व्वे
महावृषसमन्विदा ॥ निर्व्वाणनरसिंहस्य. समीपमाहकौक्षितिः ॥ नारसिंहास्य समभ्यर्च्य. समूचयत्रकवन्यदाः ॥ हंसयानवती ब्राह्मी.
ब्रह्मणोत्युत्तिमस्थिता । गलत्वा पञ्चतुल्लजल. चूलू कालिकादिया ॥ ब्रह्मविद्याप्रवाधार्थी. काश्यां पूज्या दिने दिने । ब्राह्मणोदयेतिः
स्थितिर्हि. नियतत्वा ववाधिरिः ॥ गारूडवाचविनिर्मुक्त. मद्भूक्तिवितन्मनः ॥ उत्पादयन्ती प्रसूकानु. काश्यां नारायणी शुयतु ॥ यनाची
गोपिगोपित्वा. त्रामयत्रक्रातन्वनर्त्तनी । नारायणीयः प्रणाम. कस्य काश्यां महोदयः ॥ नन्दापीनी विशाला कोदेवयान्याडदर्थिति. २९२
। पूजयित्वा नरो भक्त्या. वीक्षितो लक्ष्मण श्रियं ॥ नीलकण्ठी समस्याची. नीलकण्ठसमीपगा । नर्त्तयन्तीव नर्त्तन्ता. यं सर्व्वमुपसर्ग्गतः ॥
चित्रकूपनदःस्नात्वा. विचित्रफलदं नृणां । चित्रगुप्तेश्वरं वीक्ष्य. चित्रघण्टां प्रपूजयेत् ॥ बहूपातकयुक्तोपि. यज्ञधर्म्मोपथ्यापिवेनवि
त्रगुप्तफलदः स्मृतः । चित्रघण्टा त्रिकालतः ॥ आपि दायुः पूज्याविपि. चित्रघण्टां नयार्च्चयेत् । काश्यां विघ्नसहस्राणि. तं त्यजन्ति यदा य
दा ॥ चित्रगुप्तकृतीयायां. कार्य्या यात्रा प्रयत्नतः ॥ महामहोत्सवः कार्य्या. निशि जागरणं तथा ॥ महापूजा प्रकर्त्तव्या. चित्रघण्टा
समर्च्चिता । न रोगामि नाकस्यो दृष्टिमहिषकण्ठगा ॥ चित्राङ्गदेश्वरं प्राच्यां. चित्रग्रीवां प्रणम्य च । न जातु जन्तुर्व्वीक्षेत विवि

त्रे यमयातना ॥ रुद्रकालीं नरो दृष्ट्वा तान्‌ रुद्रपन्थमिक्षवित्‌ । रुद्रनागस्य पूजनात्‌ रुद्रवाप्यां कृतोदकः ॥ रुद्रपिण्डप्रदानेन पू
जयित्वा नरोत्तमः ॥ महासिद्धिमवाप्नोति, प्राच्यां सिद्धिविनायकान्‌ ॥ विधिं सम्पूज्य विधिवद्विविधैरुपहारकैः ॥ विविधैर्लड्डु
सिद्धिं विन्देद्धीरः समापयेत्‌ ॥ प्रयागतीर्थे सुस्नातः जना निगलहंजिना । सहा जयित्वा नरोरु, निगल्लेःपवि वाञ्छितं ॥ होमवाप
सदा पूज्या देवी निगलहंजिनी । कृत्वैकादशकं रुद्रान्‌ वन्दीमार्कण्डकामया ॥ यं सावधानविधिकिछि मपि यत्कृतिसाविता गग
ल्लोन्द्रस्थलादीनी, कोचनस्याः सर्व्वमर्चनात्‌ ॥ दूरस्थपिहियावन्नः सद्धिर्प्रीमारुमप्याति । वन्द्या यदाश्रीपूर्वाप्रद्युयानात्रयंगयः
॥ किंचित्तिथिमालेख्य यदि सा पवित्र्यविता । यन्तःक्षकवादेवी रुक्मवल्लनरादिनी ॥ कङ्कन्न पूजयत्काम्यं, तीर्थवाजयसमीपनाथ
वी यज्जपतः पश्या, दमनज्ज्वरसन्निधौ ॥ स्नात्वा चैवामरकूप, तमनीयाप्रयत्नतः ॥ पूजयित्वा नरो रुद्रा, देवतामनन्तज्ज्वरा ॥ सूः
मनत्वैकवदव, नत्यादाम्बूजम्बवनात्‌ । धावयन्ती न दामाया, ममनस्याकमण्डलू ॥ दक्षिणेरुयदामाम्या, श्वत्वा कानाम नवहाकासि
द्धिलक्ष्मीजगदात्री, प्रतीच्यामर्म नन्दवात्‌ । प्रपितामहलिङ्गस्य, पूजनः सिद्धिप्रदायिना । प्रयाति सिद्धिलक्ष्म्याश्च, विलोक्य कमलाकृ
ति ॥ लक्ष्मीविलाससङ्कृष्ट, कानलक्ष्मीमवाप्नुयात्‌ । नतः कुब्जाजगन्माता, नलकूबरलिङ्गकः ॥ पूजनीया पूजारहिते, प्रपितामह

यन्त्रिमा उपसर्गान्तेन हेमांश्च. कुब्जाकूटवतिपूजिता॥ तस्मात्कुब्जा प्रयत्नेन. पूज्या काङ्क्षी सुखार्थिभिः॥ कुब्जावनञ्च यैलिङ्गं. तलकू
बवयन्त्रिम॥ त्रिलोकसुन्दरी गौरी. तत्रार्थ्यौक्षीष सिद्धिदा। त्रिलोकसुन्दरी सिद्धिं. दद्यात्त्रैलोक्यसुन्दरी॥ वैधवैर्नाथ तन्त्रकापितर्थ्य
दद्याः समर्द्धनान्। श्रीकण्ठ सन्निधौ देवी. महालक्ष्मी जगत्कृतिः॥ स्नात्वा श्रीकुण्डतीर्थे तु. समर्च्य जगदम्बिकां। पितृन्सन्तर्प्य विधिव.
कोथेत्र कुण्डसंज्ञके॥ दत्वा दानानि विधिव. दलक्ष्म्याय विमूचत। लक्ष्मीकुर्वं महापीठ. साधकस्य वसिद्धिदं॥ साधकस्तत्र म
न्त्रांश्च. नवः सिद्धिमवाप्नुयात्। सन्निधौ भन्यानकानि. काङ्क्षीसिद्धिप्रदान्यपि॥ महालक्ष्मीपीठपर्मं. नान्यलक्ष्मी कवन्यवी॥ मह
लक्ष्म्याः समं प्राप्य. तत्र यात्रां करोति नरः॥ संपूजितः क्रविधिव. त्यस्मायस्यन मूत्रशि। उक्तवन्तु महालक्ष्म्याः हृदयकण्ठाकुलनवर्त्मक॥
कालीविघ्नमहावक्रा. क्लिन्नक्लिप्रतिवासदा। कौमारीणक्षिमहालक्ष्मी. दक्षिणपार्श्वपालिनी॥ वह्निविघ्नसंघातं. कृतस्यास्य
प्रतिहन्ति। सा पूजितास्तुता मर्त्यैः कृत्र सिद्धिप्रयच्छति॥ वायव्यां कोशिखावन्ती. कृत्र नक्ताकवीपदा। खादती विघ्नसंघातं. खिखी
णर्द्धकवालिव॥ तस्याः पञ्चदशीनात्र्यां यात्रान्यन्तिवाचयायखिलाः॥ सीमवज्जुलवद्धार्थे सदात्र कृते देद्भिता॥ सीमन्ववस्य पूर्वतः.
पागपूष्कवश्चालिनी। सीमवज्जुनवादस्य. सीमकुण्डकपादकः॥ सीमाकर्णीनवेपश्च. यामान्तृमान्तवैकती। कृगवकृञ्चवाद

२८३

वी. दक्षिणे वृषभध्वजानां॥ सर्व्वान्निर्णं संरक्षयति. विघ्नौघमनूपल्लवान्॥ नस्यादेव्याःप्रसादेन. काशीवासःप्रलभ्यते॥ सूतङ्छाल
ङ्ववीन्दवी. महालक्ष्मींप्रपूजयन्॥ तालजंघङ्ववीदवी. तालवद्धंतमायुधा॥ उड्डानसयमिविघ्नौघा. नानन्दवनमध्यगान्॥ सङ्ग
मङ्ववलिस्थैङ्ग. दक्षिणेविकटानना॥ तालजंघङ्ववीन्नत्वा. नविघ्नैवक्रिरूपगं॥ उड्डानकङ्ववाल्लिङ्गात्तीर्थेडहालकाहिधे॥
याम्यांवयमदंष्ट्राख्या. वर्त्तयद्विघ्नसंहतिं। प्रणतायमदंष्ट्रायै. स्तीर्थेडहालकाहिधे॥ कृत्वापिपापसंघातं. नयमाद्विरयतीकृता। दा
वकङ्ववतीर्थेतुदावृक्षसमीपतः॥ यातालतालूवदना. साकालोष्ठीन्ववाधवी। कपालकर्त्रिहस्तायः. ब्रह्माण्डकवलप्रियां॥ स्तु
स्वादनीस्तायूनद्धो. चर्म्ममुण्डविभूषितां॥ क्षेत्रस्यपूर्व्वदिग्भागे. वक्रन्नोविघ्नसंघतः॥ लसत्सहस्रपत्रदंष्ट्री. जलन्धकवलीक्षा।
याताबाचयप्रसमव. रुक्मन्यस्ताविमादको॥ द्वीपिकृत्तिपरीधाना. कद्रूकद्यहृद्भासिनी। मृणालनालवत्स्वर्व. वर्व्वन्तीमस्थिपायिनी॥ तू
लापयानद्र्दृष्टि. क्षेत्रद्धाहिकलवती। कपालमालाभरणा. महाकायवसूपिणी॥ चर्म्ममुण्डनवानत्वा. क्षेत्रविघ्नन्निवध्यता। यथ्थे
वचर्म्ममुण्डेथा. महाकुण्डाविनादृशा॥ एनावानवगर्व्वाख्या. नूपुरस्वरूपणाद्विदिषे। क्षेत्रबन्धप्रकूवृत. उत्कोदथ्योमहाबला॥ कपन्थी
कवतालाहि. वन्यान्यदाःप्रसावर्णान्। कपयीवञ्चवतीर्थेल्लालार्कोदयस्यसदा॥ महाकुण्डापवगुण्ठ्या. क्षिप्रन्तुकाविघ्नकृन्।

वस्तुर्म्मूर्त्तामहातुष्टा. कथितं यस्तु दैवतम्॥ यथा चन्द्रं न कस्मिंश्च. स्वामूर्च्छा वस्तु तू पिनी॥ न मास्मिन्सुः यत्र यत्नेन. पूर्व्वाः दृष्टा निवायिस्मि
॥धनधान्यप्रदा स्त्रैमा. पूजयेत्प्रदाञ्च मा। उपसर्ग्गान मूर्च्छन्ति. दयूर्न्नैः ऽयप्रयापिये॥ स्मनादृष्टा नमाः स्यु. स्वः पूजिताः ग्रद्धयान
वैः॥ महापूर्ज्जायशीचाप्तु. दवीस्वप्नस्ववीन्तुशा॥ नविषाद्भूथयत्स्वप्न. नकस्यापेष्ठकाष्टुवी। नत्रस्वप्नस्ववीलिङ्गः. दवीस्वप्नस्ववी
नथा॥ स्नात्वापि सङ्गमपूर्व्वा. यस्मिन्कस्मिंस्तथाश्रपि। उपायवपवाधामात्रावावापूर्व्वमापिबा॥ यीपूस्नस्नुत्तिलनयः स्वप्नमावि
विल्लाकयत्। सूर्यापिप्रथयस्मत्कार्येन सविज्ञानता॥ रूमन्मा विमवत्सर्व्व. वदत्स्वप्नस्वानिनि। सूष्ट मर्यीव वस्तुर्द्दृश्यं. नवम्यौः २७६
निग्वादिवा॥ प्रयत्नः यमर्व्वायाकाश्यंक्त्वानाथि किन्नैवैः स्वप्नस्वर्यास्ववायूस्यं. दुर्न्नादवीवावस्किना॥ कृत्यादक्षिणीकार्गः
सायदैवाक्षितक्षति॥ ॥इति श्री स्कान्दपुराणे काशीखण्डे दवताधिष्ठानन्नाम सप्ततितमाध्यायः॥ ७०॥ ॥ ॥अगस्त्य उवा
च॥ कथन्दुर्ग्गेति देवे नाम. दव्याज्ञातमुमासुत। कथयस्व काश्यांचि यथा. समावक्तुमिहार्हसि॥ ॥स्कन्द उवाच॥ कथयामि महाबुद्धे.
यथाकालगयस्कत्व। दुर्ग्गानामासवदेव्या. यथायख्याव यावधकैः॥ दुर्ग्गो नाम महादैत्या. रुरुदैत्यात्ऽजारकवमु। यज्ञतप्तानयस्तीव्रं
पूस्या ब्रह्मत्वमाप्तवान्॥ तस्मृना खिलालोका. भूर्भुवः स्वर्मुखाद्यपि। स्ववशाद्धतावनिर्जित्य. वज्रस्वरुद्धयावनः॥ स्वयमिन्द्रः स्व

ज स्वायुः स्वयं ब्रह्मः स्वयं यमः। स्वयमग्निः स्वयमापो धनदास्कन्नु स्वयं बली॥ स्वयमीशान बूद्राक्कौ वसूनी पदमादवोतः
त्वाश्व साध्विमूकानि. तयोस्थापितयस्विरिः। नवदाश्वयनं वक्तुं ब्रह्मणा स्कन्द्यार्दितः। यक्ष्यारा विनिर्द्धस्का स्कन्दे वनिदः
सद्देः॥ विश्वस्कावद्गणः यान्ध्या स्केवमाग्नेकतात्स्यदेः। ग्रयस्कस्कः पवस्वादि. मयस्कस्यद्बुवा सदा॥ दुवावावाः कर्म्मकूवाः कू
वकर्म्मयविग्रकाः। नयाविमार्ग्गेण स्नायनूद्वललितितथाग्नयः। स्कामाणिन ग्रदीयाल्लि तस्कयात्कुलिता न्यज्ञा। दिग्ध बूवदनाः
न्यासतु. विश्वयानियमन्कतः। धर्म्म क्रियाविलूपाश्च. यव्रलाः स्मूकमतवाः। तदवडलदीरूप. ववर्षूनिंडलीलया॥ पस्था
नितस्कयात्स्मूत. यन्कपापिवस्मून्यवा। यद्देवरूलिताउता. स्कवशायावकणितः॥ वन्दीकृताः स्मृवषीणी. पत्यस्कनामितपिः
स्मा। दिवौकसः कृतास्कन्त. यमस्काः कानतोकसः। मर्त्याश्च मर्त्याः स्वन्दः द्राफाणवकयार्दिताः। स्नूपियस्काममार्गणः नाम्रूव
न्तिविपर्ययः॥ ॥स्कन्द उवाच॥ नकौलिन्येन सद्धर्म्म. मकत्वायग्रकल्पत। वकवव पदं ग्रयः पदर्शणादिलाघवं॥ विपर्यपि
द्विनधन्या. नयेदेव्युग्रणोदितः। घनेमलिन विक्रानि. तालरक्तपुर्ण्यकविनु॥ पस्यस्त्वमवद्धिपद्मलाकलायववर्ज्जितं। नामव
त्वमपिप्रेयाल्लाघवनयमन्वितं॥ नववलाकजीवनि. पूर्ण्णधाउस्कववक्षि॥ विपर्यपितमाम्कीर्यो. यस्वनाद्विः पपिस्यउन्नु॥ कस्यवि

त्वम्यदुदयः कदाचिद्धि पदूर्न्ने महादेवान्वयमितिप्राय. धावाध्वेर्येण दापयतु ॥ उदयान्तु देव्यो याश्चै दृष्ट्वा पूजा वन्द्याः स देव नू
पताल्यास्त्री रूपी रूपी न था क्रूरो ॥ यक्ष पदं समासाद्य. देवा यस्मा विपयत । तस्य लोकदयेन दृ. तस्माद्देवी विसर्ज्जयतु ॥ क्ष पयपि
त्रयधीरा. ॐ रुलोक पतरुवा । नमान्पूनः स्य. ग दाय. रुद्रैर्येन निवारिता ॥ उष्ट्वा क्रान्त्व विबुधा सकलगणगणगताः सर्वेक्षन
ततो देवा प्रविताः सुरमर्द्दन ॥ मार्कण्डेय समासाद्य. रुवान्याक्रीय दृष्ट्वतु । सुमर्त्या यारुयन्तुता. यमगायापवक्रम ॥ कालरा
त्री समारूय कान्यात्रैलोक्यमोहना । यु ष यामाय वृन्दानी तमुक्ता रुमूत्वद्भूदं ॥ कालरात्री समासाद्य तन्द्वेयन्दृष्ट्वतसि । उवाच
दे त्याधिपत. त्यजेत्रैलोक्य समादं । त्रिलोकी लरुमा मिन्द्र स्लवुयाढिव सामली । प्रवर्त्तनी क्रियाः सर्व्वा. वक्ताकावदवादिनी ॥ सूयवर
कूर्व्वलणास्ति. तदायाढि समाउय । सूयवाउवि ताकीक्षी. तदिन्त्रगवर्णं व्रउ ॥ ॐ निवर्क्कुं महादया. महामङ्गलरूपया । त्वदलिकैः
प्रयितादं म. त्वयुस्तुत दूपक्रया ॥ सूनायदूविर्तर्कर्तुं तद्धिधढि महापूव । पर्वं ढिर्तवक्कृ णूया. ज्ञीवअर्दं तता व्रउ ॥ ॐ त्याकर्ष्टेवया
दत्या. महाकाल्याः सदेत्यवाटूयउकालतदाक्राधा. रु स्कन्दीरुस्कतामिर्यी ॥ त्रैलोक्यमाढिनीस्कषायाग्राकामस्तायणौतवैः त्रैलोक्य
वास्कयमाढि. तस्मारुलमिदंमरुत ॥ एतदर्थं ढिदं वर्षिन्तु पीवन्दी रुमामया । सूनायायसनमप्राका. गरुमघास्तुसादया ॥ सूवन्धैय

२ल्ग

स्यद्यान्धेय. कन्थस्थाप्ता यभिष्ठत। श्रुत्वान्ध्यवान्ट्रुवापि. ततस्तान्यस्य लोचवानु॥ श्रुत्वाः पूर्ववचानुना. तयैत्वन्तः पूर्वमवः॥ श्रु
तयायदलीकृत्या. ममवाक्तमलंकृतं॥ श्रुत्वा मत्वादयन्धाय. ज्ञाना ममममहामत। कावलीदिममीकस्य सर्वदेवानुगस्य वे॥ तय
तुपितवन्धाय. मादनो वान्धवाः सुखी। मत्युः कालान्तकाद वाः प्राप्नुवन्त्यधमत्ययी॥ इति यावत्समायाता. स्मान्तुं देवयपः
स्तुवाः। तावदुःखाकालबाध्या. यत्सुकादियपुष्टवः॥ ॥ कालवाध्यवाद॥ देवबाउमहायाक्षेतेतयुक्तेरुवादृशी। वयन्तूयः
यवर्गा. वारुनीति विदूतम॥ श्रुत्वापि दूतयस्ताश्च. न विदध्युश्च कायवत। किं पुनर्येऽत्र बन्धुका. महासत्वावलिनः प्रियाः॥ दूतीषु
कानृनाम्नर्यं महाराजाल्पकं विदुः। श्रुत्वा यायस्तत्ववय. मायास्या मस्कृदागमानू॥ विक्षित्य यमचैतानु स्वामिनी ममदेवयय। मादृशी
नी यदृश्राति. प्रविशुं यद्दश्रुया॥ श्रुत्वैवं तत्र महासौख्यं. तावितस्या विलोकनात॥ बान्धवानी स्वखान्तकालविनायसकपूर्वदेः॥ सम्य
त्यक्तयन्तकामाः सर्वेय विद्वविकिनाः॥ श्रुत्वा लामाति मूर्च्छाव. तस्याश्चाकानकम्पन॥ सर्वे नृपमयी चैव. तानूरुवानुदृष्टमर्दति।
श्रुत्वैदिवदर्शयिष्यामि. यत्रसाक्षि जगत्यति॥ धृत्वा याम पिचैकस्यौ. कस्मकामान्तविघ्यति। श्रुत्वैतत्यं निषिन्नेव. त्यक्तामध्य सदिनावधे
॥ तत्रानिवायचैतान्त्मा. मादितृस्वविदन्तकानू। इति शृत्वा चवस्तस्याः पुत्रकामसक्राधमूर्छितः॥ तामेव च दूर्लक्षिकानू. दूतीमत्या

चिवास्रवः। गुह्यानन्दकिङ्किणी ल्व्येमी. गुह्यानन्दप्रापयत्नवी॥ ङुतितनसमादिस्राः सर्व्ववर्त्मधवामूना। कान्तरुमूयमंवकुर्व्वलनव

लवक्तवाः। सातास्कस्मीवकावागुङूकावऊनितान्निना। ततादेयपतिः वृद्धा. दस्थातीकस्मयात्कमानू॥ कुलेनिवतयादूष्यादेष्यीः

ष्ठायूतयष्मितानू। दष्माव्यायावयामासदुर्द्धवन्दूमूर्खवरवी॥ सीवयालियागयालि. सुवन्त्रमैदेतंकनू। यक्ष्माविंखज्ञलामानसूयास्य

न्दवकल्पनी॥ वद्धायागेतिमान्दूस्मा. मानयन्त्वागुह्यानवाः। विधस्कवणयाणांस्ये. विधस्कववरूषमानू॥ ङुतिदेव्यापियादणाद्दू

र्द्धवयमूर्खायूवाः। याणायिमूर्द्धवधवा. स्कामावागुंवणायमाथापिवीन्द्रगुवूवर्म्मालाः। गस्त्रास्त्रायवयाणयः। दिगन्तकन्तयत्रियाफा. २९३

स्कदूक्षयानिलाक्षणाः। ननूपुष्टीनयूदेव्ययूः। गनकोटिमिश्रपूवा। निर्ग्गाममततः यातु. कालरात्रिन्नतापमाः। ततस्मात्तुविनिर्यान्ती.

मनुजन्ममेदासूवाः। कोटिकोटिसहस्राणि पूर्वयित्वातुवादसी॥ दुर्ग्गानाममहादेव्यः नवकोटितथावकः। गजानामवृन्दणाततद्वय

नयतिवातितः। कायवृन्दनयक्रिया. क्ष्यानीवागतंक्ष्यी। ययातिक्रियवंख्यातेः संवून्निनगिलाद्ववेः। ततासूपेर्म्मक्षासीमेः क्षतत्रिऊ

गतीकवेः। समतः समहादेव्या दुर्ग्गेः कुञ्जाविनिर्येयी॥ सूथदस्थामहादवी. विन्ध्याचलकमालयी। आगत्य कालरात्राव. निवदितत

वागमी॥ महागुऊसहस्रास्यी. महानाजाकिर्द्दृक्रिमी। उयच्चावयकवर्णाववणकौतुकमादवी॥ प्रायश्चन्दसहस्राङ्कु. निर्म्माजितगुह्यान

नी। लम्बष्ठवार्द्धिनिर्गच्छद्वयःस्वच्छन्द्रिकयन्द्रिकी॥ महामाणिक्यनिवयस्रा विंःस्वविनविपक्षी वेल्लां कृतस्यालगवी स्वप्र काणप्रदीपि
की॥ हतनप्राग्निनिर्द्दग्ध. कामडीबाहुवीतुषी। लम्बतुद्योन्दर्य अस्माद. उग्रमाद्य महौषधी॥ विषमसुमेरोर्हिन्न. हृदयादेव्ययुग्म
वठास्मादिष्ठवान्मकादेन्वें. नायकानुपगायन॥४॥ कृपितकृष्ण महाकुम्भ. कुम्भज्ञह. विकठानन। लम्बहःपिङ्गहमहि. महाकालयूपवि
यह॥ कुवाहक्रोधनाक्रन्द. संक्रन्दनमहाहय। जितान्तकमहावाहा. महावक्त्रमहोधर॥ तुम्बुरुस्तुम्बुरुशिवरव. महातुम्बुरुशिनापिक.
। उग्रस्यदीर्घदंष्ट्रन. मयकरक्तमानन॥ सिंहास्यशूकरमुख. शिवारवमहाक्रोठ। तुम्बुरुप्रवक्त्रस्य. हीमाल्कह्यूरमानय॥ उलू
कनेत्रवैकास्य. काककुक्कुटवालुवाक्। दीर्घग्रीवमहाउंघ्र. क्रमलकर्णिवाधर॥ वकविन्दाउवानन. विग्रुङ्किद्वाग्निनायन॥ धूम्राक्षधू
म्रनिश्वास. चण्डुचण्डांशुनायन॥ महाभीषणभूख्यन्व. हंसू. नास्नीममादयानृ। हवस्वनभूवान्यषू. नयनीविन्ध्यवासिनी॥ वत्वानघ्यविवृ
ह्वावा. वलनापिक्ककलनवा। तस्याहमिन्द्रपदवी. मयदास्याम्यसंशयं॥ इत्युक्तौ श्रुन्दवीमयः मतामवाकुलीहवत। यान्तुक्तियैंनयावन्मप
ञ्चैरपूतव्याविर्तं॥ मनाविहलमाङ्गहू. दत्तनूर्याकपवहावतः॥४॥ ज्ञुग्यावकर्ष्यैववक्ताक्य. दुर्न्नेहाद्यदनुज गित्नु॥४॥ यावूः यसर्व्वनदादेव्याः
प्रवद्धकनसंपुटा॥४॥ कृबवधहिमहाबाउ. क्षिमनक्लामदुष्कवी॥ कुनाथयाक्षभ्येकस्या स्वववलायाविशेषतः॥४॥ कुस्यास्यानयनकार्यं

महायन्त्रविधिः प्रश्नः॥ कस्मान्न प्रलयकालाग्नि. महाकालावलीयमानां। यद्धन त्रिषु लोकेषु. त्वन्नृपश्यादात्क्रमायमानां॥ मद्दर्जनस्क
पः सत्य. लोकास्त्वदधिकारिणः मन्तव्यसाध्वीं नास्माकं. तन्निबोध महासूत्र॥ वैकुण्ठनायकानि सं. त्वदाज्ञापरिपालकः। यानि व
त्तानि नमस्यानि. तानि संप्रपश्यन्मुदा॥ अस्माकिन्त्व सन्म्यकः कैलासाधिपतिः सदा। विषाणि वामिनिः सत्वा अस्मद्वर्माहि कृषदः॥
अर्द्धाङ्गना स्मद्दृयता. अपि दद्यान्निर्दिना। तस्य अभापि सकला. द्वितीयन तक्षुः पथः॥ एकोऽचक्र वःस्थापि. नान्यस्मात्वापिजीवति
स्मशानवासिनः सर्व. सर्वकीयानवायसः॥ सर्वविरूपधवलाः सर्व्वयाककपर्द्दिनः॥ समस्कतनगतनस्य. वसन्धवीविधागस्माः॥
नषाङ्गलानीं किंकर्म्मा. दधिद्राणीं वर्य्यं विका। समुद्रात्त्वसम्कानं. प्रत्वद्दृश्यप्रपश्यन्ति वै॥ नागावाकान्यास्माकं. सार्यं सार्यं स्वयं विशा।
प्रदीपयन्ति सततं. रुद्राव त्वयदीपकान्॥ कल्पद्रुमः कामगवी. चिन्तामणिगणावृत्ता। न वयं पादादस्माकं. मपिविष्ठति वःसस्य॥ वा
यूर्वेऽनलनीयानं. स्त्रीसर्वनयपतनः॥ स्थाक्कन्यासूनि वधूसः. प्रसदं पूर्वयप्रश्नः॥ वायौ सिद्धाः तयदग्निः स्वतुङ्गकन्दवः स्वयं। स्तू
यः स्वकाशयन्तिसं. क्रीडावायवं वृजानि वा॥ कस्त्वं नृपसादं तक्षन. मर्त्यो मर्त्यो व्रणमयुवा। सर्व्वत्वामुपजीवन्ति. स्तवा स्तवरवसादयः॥ पञ्चन
ः योवृषं वाऽ. न्नानयामावलामिमी। शुश्रुष्कायगय. त्सर्व्वं. कृत्वाक्कायधवायथा॥ सम्वर्केकालमासाद्य. स्नावयत्काधवामिमी। वत्स नूर्य

निनादघोषसमूहस्थैयसमन्वितः॥ वामासिंहनायकुवश्मा तु कालतासूर्यकालताः॥ मताहवारुयत्रस्नाः भैलाङ्घापिवकम्पितं॥ क्रुः
द्रान्धाम्भूधयः पत्रुस्तत्रनक्षत्रमालिनी। यादसीमण्डलीच्याक्षेनतत्तुर्यवबद्धे॥ ततारूपवतीदवीस्वर्णवायसमूहवाः भक्तिनू
पादयामास। गतह्मोथसदनुग्रः॥ ताहिः भक्तिहिरवतषी। वलितीदिति उत्पनी। प्रत्यक्षैपविताबुद्ध। उद्धलः पैन्यपागतः॥ गम्भ
स्त्रा त्रिमहादेवी। योन्युत्तसप्तानिसङ्गरा। तातिभक्तिहिनूयालि। रुणीस्थयाक्षिता नयतौ॥ ततानिकापपूर्णस्क उत्तकाखाः स्वावयः॥ सू
पिवद्रुत्नुस्तोत्रुक्षि। गदामृतवतामत्वेः॥ हिन्दियालैन्धवपविद्यः कृष्णेः भल्लैन्धवभक्तिहिः॥ सूर्द्धवन्द्रेः द्रुवयैन्ध। तावावैन्धागिलामूर्खः॥
महाकल्पैः पवगुहि। रिदूवेर्मर्मकटिहिः॥ वृक्षायवेमहावर्षेर्वेवर्षूर्जलदाङ्गुवा॥ स्तुथयाविश्वनिलया महामायासमन्विता। स्नाया
यादण्डकादण्डु। वायवाम्बुतहलया॥ देव्यास्तुणस्तुजालानि। यविविश्वपदूबतः॥ ततामहास्तूयादुर्ग्गे। वीक्ष्णयेन्यैनिवायुधे॥ क्षल
ज्ञाभक्तिमादाय। तान्धवायुतिसाक्षियत्। तात्तुभक्तिसमायातौ। महावगवतीदत्णा॥ निउवापविनिर्मुक्ता। वालैन्धूर्णुद्भिकावया।
रुन्नैभक्तिसमाल्लाक्षततादुर्ग्गेमहासूतः॥ वर्द्धवयथयामायदेव्यवक्रानिरुर्षदा। तस्मादवाः भवभावे। तक्ष्यवन्नूवनूकर्ण॥ तत
ः गार्ह्यसमादाय। धनूः भद्रधनूर्यथा। रुदिविव्याघवाणेन। तान्धवीममवार्द्धनः॥ पवबाणस्तयादुर्वा। निउवाले महाउवेः॥ निवा

त्मापि वचनं नन्दिनीमरपान्मुन ॥ ततः कोटिशदण्डेन आशुगत्वरसमाक्षुपं। कृत्वा निवारयामास कालदण्डमिवापरं ॥ तस्मिन्
विमुखतां याते मार्गणेन दुर्गमासुरः क्रुद्धः शूलं समादाय संवर्त्तानलसुप्रभं ॥ महावेगेन चिक्षेप नन्दिनीमभिलक्ष्य पचापः
न च तत्शूलं निजशूलेन खण्डितं ॥ अथ कोपपरीतः स कृत्वे युद्धयागया। तस्मिन्नपि महाशूले दैत्यशूलावखण्डिते ॥ गदामादाय
सत्वरः सकृतां शिरसि यपातरुद्रा। आजघान च नन्दिनीं शुद्धमूलमहाबलः ॥ यावद्देवीस्तुर्यं पापगिरीन्द्रशिखराकृतिं। गदाम्बायविपुच्छ
ट. गतवालसहस्रधा ॥ तथाप्यवधे दृष्ट्वा. वामपादतलेन हि। आजघ्ने तः पपात भुवि. दृढिगारुद्यपात्तितः ॥ तस्मादवदेस्तदूरूप
तितलापूनवृक्षितः ॥ वक्त्रवसृक्स्रवद्भ्यः. दीपावानकरायथा ॥ मावकुगर्डनन्याम्नाः यत्र पितानिरुणकायः ॥ विदेहनूर्द्धयरोत्रपू. सम् २९८
र्कमरयूथेन्यावनु ॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे दुर्गासुरपराक्रमो नामैकसप्ततितमोध्यायः ॥ ७१ ॥ ॥ ॥ अगस्त्य उ
वाच ॥ पार्व्वतीहृदयानन्द स्कन्द सर्व्वज्ञनन्दन। काः कायुःगकयस्कावे तायान्नामानि मे वद ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ तदायाम्यवमसकीनामू
मावयवयस्कवी। आख्यामाख्यां गतद्रुम. कुम्भसम्भव तत्त्वतः ॥ त्रैलोक्यविजया माता. कमा त्रैलोक्यसुन्दरी। त्रिपुरा विजया माता. श्री
मातृपूर्वकैरवी ॥ कामाख्या कमलाक्षी च धृतिस्त्रिपुरतापिनी। जया जयन्ती विजया. जयश्रीर्जयवाजिता शङ्खिनी गजवक्त्रा च. महि

घण्टीरवप्रिया। दुर्न्निन्द्या कठोराक्षी, विद्युज्जिह्वाग्निलोचना॥ त्रिनेत्रा च त्रिवक्त्रा च, त्रिपदा सर्वमङ्गला। हूँकारा हन्तिस्थानगी,
सर्वोत्सा सर्वसुन्दरी॥ सिद्धिर्बुद्धिः स्वधा स्वाहा, महानिद्रा शवासना। बाणपाणिः खरमुखी, वज्रा व्याघ्राजानना॥ मयूरवदना
काकी, शुकी खगी गरुत्मता। पद्मावती पद्मकर्णा, पद्मास्या पद्मवासिनी॥ क्रुद्धा क्रुद्धानना उग्रवर्णा सूक्ष्मात्मिका। त्रिवर्ग्गव-
र्जिता, ऋजुयोगपद्माविनी॥ ऊर्ध्वसिद्धिस्वरूपः सिद्धि, योगसिद्धिः प्रवामता। मैत्री कान्तिस्तनुत्रा च, वज्रा वज्रेश्वरा नायिनी॥ स्कन्द-
नी माहना मायावन्द्रमाया, वलातटा। उच्चाटनी महाकाल्यास्या, दनुजेन्द्रक्षयंकरी॥ क्षेमंकरी सिद्धिकरी, छिन्नमस्ता शुभानना। शा-
कम्भरी मोक्षलक्ष्मीः, त्रिवर्ग्गफलदायिनी॥ वार्त्ताली जम्भनी क्लिन्ना, अश्वारूढा सुरेश्वरी। ज्वालामुखी प्रचण्डया, नवकोटिमहा-
बलाः॥ बलानि बलिनाम्नाभिर्द्दानवानी स्वलीलया। संक्षिप्तानि उग्रकी वत्सलयानलसमिधिः॥ नावत्स्यद्गुर्ग्णोदेश्यन्द्रः पयाप-
क्तवनावली। चकारककरकावृद्धिं वाक्यावशगतीं वदन्॥ मनाक्रगवतो देवी, सम्बन्धात्कृपया गतः। वृद्धिं निनाय यामाप, वर्षोपलमः
यीक्षणात्॥ यास्मिन्मनाचथमस्ति, मन्त्राय यायथाकृती। प्रादेयकचकावृद्धिर्द्दाक्ष्याप्यग्नथाकृतकृत्॥ सुप्रदेश्यपयाऊत, वाक्यांसि क-
र्गीलोपत। इत्याद्यन्तेलगिरवं, पविक्षिप्तनामस्मृतं॥ स्तुद्भ्रः श्रृं सुविस्मार्ग्ग, मायमत्य विवीक्षया। नमस्काठप्रकारसा, कोटिग

सकलेंद्यधाम्नु ॥ स्फुरन्द्यात्यमौलिमयकनकू.कुण्डुलाढ्यो विभाउती । गजीकृयाप्युदुडावनान्दवीपमय ३ स्यन्दन ४ ॥ लौल्लाकाचक्रमाय
न्के.दस्काकर्ण वनीगडी । वद्वाया ६ नऊवनः खड्गेनकावमक्किनम् ॥ मनायनेयचीक्वायदव्याककक्कटीकवी । स्फुक्षिस्त्वावनीया
य.मादिष्टं वपूनीदद ॥ कूवलानवलीसर्वाग्यक्रयरत्वू वद्यामनन ४ गिला द्वयाब्य वद्भण ४.न्नास्त्रीयाक्रियद्वला ॥ निःक्षयवा
ननिकना ४ यकुवूर्यामकाद्गूमा ४ ऊद्वलिमा ४ यमरवं.यक्षापिऊलवाणय ४ मकामद्विपनूपनन्ननवेला.कम्मुय ४ स्फुन्द्यालिनानि
वलिना.युगान्कवाय्ययायथा ॥ वक्काञ्जमयाकाञ्छुन.नरूयनयमाकुली । दस्कारुणवनीकुद्धा.त्रिशूलनऊध्यानं ॥ त्रिशूलध्यान २९७
विज्ञान्कः पनित्वायूनवक्लिनः ४ नन्दस्कामाद्विषंवष.मरूद्वाकूयदस्थरु.नु ॥ यदुर्ग्गानिनवादुर्ग्गा.विवर्कोयमवाउिवा । स्फुयूध
नीमरुझाति.त्रिवत्कालान्ककायम ४ ॥ कूपनूर्क्कैसदेरत्नद्रः नान्दवीवनकाविदो । मकावलः ४ पुण्डकागुनीनवाङ्गनाङ्गनी ॥ मना
नक्षाङ्गश्चाद्धूनम्.क्रिष्वायऊगदम्विको । क्वनाम्मार्गशऊालन.क्कूटयामायवगवानु ॥ स्फूथान्कवोक्षणधवी.नस्यमाग्नेशमस्थगमाविधू
न्मात्स्यवविवक्रोमकावपटलोवना ॥ मम्निधूयगवद्याम.निऊमूनिकेवनली । मकपूनाथविवाधयानन्देयऊनेपूतं ॥ कुदिविक्रमर्फं

दव्या. सवतनमहसूक्ष्मा । व्याघूर्ण्णमाननयनः क्षितिमायाति विह्वलः ॥ महाबुद्धिश्च मायाभिः अवन्तीव्यप्रवर्त्तयनू । तस्मिन्निपति
तदुर्गे. महादुर्गे पराक्रम ॥ देवदुन्दुभयो नेदुः प्रहृष्टानि जगन्ति च । सूर्य्योचन्द्रमसौसाग्नी. तेजांसि समवापतुः ॥ पुष्पवृष्टिः
प्रकुर्व्वन्तः प्राकाढवामहर्षिभिः । तुष्टुवुश्च महादेवीं. महास्तुतिभिरादरात् ॥ ॥ देवा उचुः ॥ नमो देवि जगद्धात्रि. जगत्त्रयम
हाबले । महेश्वरि महाभागे. देवदुर्गमकुब्जिके ॥ त्रैलोक्यव्यापिनि नित्ये. शंखचक्रगदाधरि । शूलशार्ङ्गचापकरस्थाये. नमो विश्वस्व
रूपिणि ॥ कृपयाननमस्तुभ्यं सर्व्वसृष्टिविधायिनि । ब्राह्मी वाग्ब्रह्मरूपा च. चतुराननरूपिणी ॥ त्वमैन्द्री त्वं च कौबेरी. वायवी त्वं यू म
यूपा । त्वं यामी नैरृती चैव. त्वमैशी त्वं च पावनी ॥ गण्नाक्षकौमुदी त्वं वै. गौरा नागकिस्त्वमवचा । सर्व्वदेवमयीशक्तिः त्वमेव परमेश्वरी ॥
गौरी त्वं च सावित्री. त्वं गायत्री सरस्वती । प्रकृतिस्त्वं मतिस्त्वञ्च. त्वमहङ्कृतिरूपिणी ॥ चेतः स्वरूपिणी त्वं वै. त्वं सर्व्वेन्द्रियरूपिणी । त्वञ्च
तन्मात्ररूपा त्वं. महाभूतान्वितात्मिका ॥ शब्दादिरूपिणी त्वं वै. वागर्थप्रतिरूपिणी । ब्रह्माण्डकर्त्री त्वं देवि. ब्रह्माण्डस्था त्वमेव हि ॥ त्वं मायासि
महादेवि. त्वं च देवि परापरा । परापराणां परमा. परमार्थस्वरूपिणी ॥ सर्व्वरूपा त्वमीशानि. त्वमरूपापि सर्व्वगा । त्वं चिच्छक्तिर्महा
माया. त्वं स्वाहा त्वं स्वधामृता ॥ वषट्वौषट्स्वरूपा त्वं. त्वमेव प्रणवात्मिका । सर्व्वमन्त्रमयी त्वं वै ब्रह्माद्यास्त्वंमुखवा ॥ चतुर्व्वर्गात्मिका त्वं
म१

वै. चतुर्वर्ग्गफलादया। त्वं ह्रीः सर्वमिदं विश्वं. त्वयि सर्वं जगन्निधे॥ यद्दृश्यं यददृश्यं च. स्थूलसूक्ष्मस्वरूपतः। तत्र त्वं शक्तिरूपेण.
किञ्चिन्न त्वदृते क्वचित्॥ मातस्त्वया विनिहत्य महासुरेन्द्रं. दुर्ग्गं निसर्ग्गविबुधार्पितदैत्यसैन्यो। त्रामाः स्म देवि पवमर्त्तनमयाङ्गवन्द्ये.
त्वत्पादपङ्कजरजोगणवन्दिजाताः॥ लोकेन देवधनधान्यसमृद्धिकारा. रूपं तथैव सकलत्रसुमित्रवन्तः। ते सर्वयत्नः प्रकटवन्द्यका
यों वदानं. विश्वं कथं कवय यियपृष्टस्वामिणे॥ त्वं हि क्रियन्ति अनन्तविधिक्षितनेः क्षवानू सर्वतोगानतिरूपं पूर्ण्णा। तत्तामयस्मि
हि मां यत्कलायुष्टिः. रूपः पुनरुक्तिवल्काक्षिपूजाप्यपत्ति॥ विश्वं यदत्र समस्तमपि दुर्ग्गसैन्यो. त्वद्दृष्टिपातमपि गम्यसू धानिधानी। मृत्यो
र्वृक्षत्वमप्यमद्धि हिरं सवानि. दुष्टपिनदन्तिगणः क्वणार्कितयानि॥ त्वं हस्त्रवह्निशलभत्वमिमास्रूपीकदैत्याः पतन्ति विमायादिवंत्र
उत्ति। यन्तुः कालपवित्रदुष्टपिथायत्नः स्युः. साधुपिवयत्र त्यजिनः सूपथच्छिगन्ति॥ प्राच्यामुतनिपतिपातिपदामलानां. यास्याम वप्र
तिपदं विधा रुवानि। प्रत्यग्दिशि त्रिपूजकायनपत्तिनक्ष. ते यास्कूदीपितिउतक्रिउनान्मरुति॥ ब्रह्माणिवद्धपत्तनेनमौलिदर्षि. ते
वेषु विप्रति कूलपवियालयान्वः। नृजातिनैर्ज्जनसदागतिदिक्षु पान्तु. मत्स्य उत्पात्तिनयनात्रिपृनाविगक्ष॥ पातु त्रिशूलमसलतव
मौलिजान्ता. कालस्कलङ्गतिकलामदमाक्रृवीचा। नवत्रिलावनवधूर्भिविजावनाशा. माप्दुयाचविजयात्वध वयप्रदणी॥ स्त्रोत्रद्वयं

३००

ग्रथितवादनगनावली श्री. वक्त्री कपालयुगलेवसनाश्चबाला। पायात्सदैव विबुधैर्जयमङ्गलानः कात्यायनीवदनमण्डलमव

सर्व्वं॥ कण्ठप्रदेशमवनादिकनीलकण्ठी. रुद्राननाकितनिगर्य्यः ककाटिकायाः। कीमयश्च देशमनिशं स्कुउदशुभेत्री. पद्मानि पालि

रुलवैनतिकाविशालान्नः॥ हस्ताङ्गुलीः कमलजावितजानखांश्च. कक्षान्तयानिकुवमण्डलकान्तमाप्नी। वक्षःस्थली स्तनवतीह

दयं धवित्री. कुक्षिद्वयं त्ववतुनः क्षणदावतन्वी॥ सुव्यात्यदादवदवीउ गदीश्वरीना. नाभीन्तशागतिवजात्वथपृष्ठदेशं। पायात्क

टिः वितकेटापतमास्थितौना. गुह्यं तु दानविवयानमयायदक्त्री॥ उरुद्वयं त्वविपूलाललितावजानू. जंघे उपावतु कवेवनत

वात्रमुल्फौ। पादौ वपानतलवताङ्गुलिदेशमूला. वाहीनखांयदतलन्कलवाषिनाव॥ गर्दवक्षतुनालक्षाः क्षत्रक्षतकवीसदा। पा

तुमूत्रान्पुरिषकवी. पायादायुः पनानती॥ यशः पातु महादेवी. धर्म्मं पातु धनुर्द्धरी। कुलदेवी कुलं पातु. सद्गतिं सद्गतिप्रदा॥ वलान

उकुलयूत. यीग्राममंत्रूयीकट। गृहवनउलाद्येव. गर्व्वाणी सर्व्वगावतु॥ इतिमुत्वाउनक्षाता. प्रणम्यस्कयुनः पुनः। सर्व्वसदासवा

दवाः सर्षिगन्धर्व्ववारणाः॥ ननमुस्ताउगन्माता. नानाह्यस्तवपक्रमान्। स्वाधिकावानुसूवाः सर्व्व. न्नासकःश्रा च्यथा तथा॥ तुष्टाह्मन

यासुत्वा. नितवानुयथात्वया। तं तं मनोप्रदास्यामि. नक्षुण्णं यं सुरा ह्लमाः॥ ॥दुर्ग्गोवाच॥ यस्त्वाद्यमितिसुमीक्ष्यानवःसुत्यानया

ष्टुभि। तस्याहं नाशयिष्यामि. विपदश्च पदपदा॥ एतन्मुस्मात्रस्य कवचं. यदि धास्यति यानव ४। तस्य क्वचिद्भयन्नास्ति. वज्रपञ्जरकस्य ढि॥ सूयग्रहतिमनाम. दुर्गेति तिक्षातिमष्याति। दुर्गेद्रस्य सममव. घातनादपि दुर्गेमात्॥ यमान्दुर्गोनावमगा. ततपो दुर्गेति ४क्व विनु। दुर्गेस्मृति विर्यं पृथ्वा. वज्रपञ्जरसंज्ञिका॥ अनया कवचं कृत्वा. मा विभ्रमस्तु यमादपि। भूतप्रेतपिशाचाद्य. डाकिनीशाकिनीगणाः ४॥ दाष्टिस्नानाक्षमा ४ कृत्वा विषमयोग्निदस्यव ४ वनालञ्च्यापि कंकाला. यक्षबालयक्षभूपि॥ वातपित्तादिजनिता स्तथा पि विषमज्वरा ४ दूरादेव पलायन्ते. स्तुत्वा स्तुतिमिमां दुर्गां॥ वज्रपञ्जरनामैतत्. स्मार्वं दुर्गेयप्रगपनी। यस्मिन्मुस्मात्रकृतज्ञाह. वज्रा ३०१
दयि कृयन्नढि॥ स्तुष्टुउफनवानन. याविमत्रुउलैपिवनु। तस्माद्वगमापीज. क्वापि नायं गविष्यामि॥ गर्भेपीजापिनाज्ञातु. गविष्यस्ति किमत्र्णनु। बालानां पवमाना॥ क्लि प्रतनुस्मात्राम्बुपानत ४॥ यत्रमानिश्चमतस्य स्मवस्योदकविष्यामि। एतन्मुणकय ४ सर्वा ४ सर्वत्र सिद्धिनामस्तो॥ वक्ष्यांपविकविष्याम्नि मह्नकानां ममाक्तया। हुंमिदत्वावान्तवी. दवस्थान्मर्द्धिनातदा॥ तपिस्वर्गेकय ४ सर्वत्र स्वं स्वं स्वर्गे ययुमुदा॥ ॥ स्कन्द उवाच॥ हुं त्कं दुर्गेगवन्नाम. तस्माद्वामदामून। कान्ध्यंयवायथायाव. सच्छ्रण्षु वदामित॥ स्सूहुंमां ववस्तुर्दन्धां. शोमवाच विष्णुषत ४ यायूक्षयतमं कान्ध्यं. दुर्गेदुर्गार्द्धिनालिना॥ नववार्कप्रयत्नत. ययहंयायमद्विना॥ नाऽपिष्ट्य

निर्विघ्नौघान् समतिर्व्यदास्यति ॥ महापूजोपहारैश्च. महाबलिनिवेदनैः। दास्यत्यसौ स्त्रीसिद्धिंया. दुर्गा काञ्चनसंगयः। कुं
लिशमन्वत्सवनस्याः कार्य्यायात्रायस्वतनः। भावदन्नवरात्रक्रं. यकुदुम्बैःश्नु हार्थितिः। यानसास्वत्समप्रासत्रीं. दुर्गायाः कुङ्कुमसु
धीः। काञ्चीविघ्नसहस्राणि. तस्यास्यान्य पदपदे। दुर्गा कुङ्कुमेन वः स्नात्वा. सर्वदुर्गतिनाशिनी। दुर्गां यस्मापूज्य विधिवत्. नवरुत्माः
घमूत्सऊनु॥ यादुर्गाणकिलिः सार्द्धं. काञ्चीवह्नितिपर्वतः। ताःप्रयतनसंपूज्याः कालरात्री मुखानले। बक्वनिकृतमतद्वे. त
थान्यानवर्णकयः। उपसर्गेष्वप्सरस्य. स्तोत्रं दिव्यं वताःक्रमात्॥ गतत्रायसप्राय्या. तथायुधतुजायया। कृष्णा बूरावजास्याबः
लिमाणवराहिता॥ विश्वात्मा संपौबीबदृष्प्राय्यादिमर्ध्वनः। एतायत्वनसंपूज्याः कृष्णवक्त्रवताः। गणेशदेवबास्थाश्री-
दिक्रूरासयस्तितिताः। बक्वनिय नर्तकापा. निर्बाणश्रीनिकतनी॥ नूनूर्ध्वस्थापितान्वः. कपालीक्रोधनस्तथा। उन्मत्तश्च बरुवनु.
क्रमात्सीहाबसीषलो॥ वतुः षष्ठिस्तु वनाला. महासीषनमूर्द्धपः। वृन्तमुण्डतुरूः सर्वे. कर्त्रीकपिवयाणयः। स्वबाहनाबक्समुखा-
महादंष्ट्रामहातुराः। नग्ना विमुक्तकेशाश्च. ग्रमत्सावृधिरापखेः। नानानृपधराः सर्वे. नानाभरणभूषणाः। तदाकोबन्धतःत्ते-
ःकाटिगः पतिबाधितायः। विसूज्जीवोललज्जिह्वाः क्रोधायाः कृबलाबनः। उग्राविटकदंष्ट्रश्च. वक्रास्याबत्क्रनायिकाः। बस्कुका

ह्यक्षेन मुखा. ज्वाला नलावकादवः॥ गर्ज्जन्तो महानत्रः ष्क नन्ताव मुक्तुनः॥ ज्वलत्केशः कम्बुग्रीवाः खर्व्वपादा महोदनुः॥ महाल
म्बाल म्बकर्ण्णः कर्ण्णे यावय नालया॥ ङुयाद्यामूल क्षत्रं. दूर्व्वे क्षेनूपिवापियाः॥ जासयक्ता दुवावावा. त्रक्षन्किपविनःसदा॥ त्रि
लाक्ष विडुयायास्य. ज्वालामुखनेत्रास्यायाः॥ गक्षयात्रमयाख्याता. मूनकलणसम्भव॥ माःकार्गीयविनक्षन्ति. वक्रुद्दे क्रुंयनायुना।
जःय मरायोयत्नेन. महाविघ्नयुगान्तय॥ स्वेववावमूखास्य. महारूयनिवाकवः॥ यैपूजाःसर्व्वदाकार्य्यां. सर्व्वसम्पत्तिकरतवः॥ वि
यूजित्कृयस्त्पर्या. वनालाडयनूपिनः॥ सूर्य्युयानपिविघ्नोद्यानू. कविघ्नस्यविमाङुक॥ नथास्त्नावलीयाचू. महासौभग्नूपिणी.
डदायुधावतियूवीनकाटि मिनामून॥ निर्व्वाणलक्ष्मीक्षेनस्य. यलायित्रुःयक्षयदः। एवमेवदेवनापूजाःकार्य्यां निर्व्वाणकांक्षिभिः
॥ श्रुत्वाख्यानमिदंपुण्यं. नयादुर्म्मेऊयासिधे। नानागक्रियमायुक्तं दुर्न्नेमाङुमविघ्नानि॥ यएनमेवबाध्याकायव नालाडदाक्षना.
॥ तर्षांनामानिवाकर्ण्य नत्राविघ्नेर्न्नेहीयते॥ सुदक्षमपितरूना. एतदाख्यानपाठकैः। वक्षियाक्रियमयत्नेन सुरूश्रामिऊननव॥
तस्मात्सर्व्वप्रयत्नेनकार्य्यारूपवैन्ने वैः॥ श्रोमन्वामिदमाख्यानं. महाविघ्नविनाशनं॥ स्तक्षपियस्यालिखितं. मनस्कसामियूजितं।
तस्यापदांसरूश्राणि. नानाविघ्नान्दिवनाः॥ कार्य्यां यस्यास्ति विघ्नेमज्ञ नक्षत्वादबक्रुनूं। श्रोमन्वामिदमाख्यानं. वज्रपञ्जरवत्स्थितं॥

३०२

म

इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे दुर्ग्गाविजयो नाम द्विसप्ततितमो ध्यायः ॥ ७२ ॥ ॥ ॥ सूत उवाच ॥ त्रिलोचने समा
साद्य. देवदेवः षडाननं । अगदद्विनयायुक्तः किञ्चाकर्ण्णुमुद्यतः ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ शृणु कलशजाख्यामि. यत्तु पृष्टं तन्निशा
मय । विरजः संकीर्त्यते. सतु प्याकं सर्व्वसिद्धिदं ॥ मत्वा ० देग्निनादेव. विरजा जायते नवः यत्रास्थितं महालिङ्गं ब्रह्माण्डस्य त्रिलो
चने ॥ तीर्थं पिलिपिलाख्यान्तु. सूनस्य पुरतो पिलिपिलं । सर्व्वतीर्थयतीर्थं. तत्काशां पविगीयते ॥ विष्टपत्रितयात्कृष्टं. देवर्षिमनुजोरगः
सप्तपि त्वर्व्वतानव्याः सन्निति तत्र यन्मुने ॥ मदात्र स्यवनतीर्थं. मत्र्व लिङ्गं त्रिलोचने । त्रिविष्टपमितिख्यातं. महाक्षेत्रं त्रिविष्टपं ॥ त्रि
विष्टपस्य लिङ्गस्य. महिमा कः पिनाकिना । उमाकृतन्याः पृष्टेन. यथा वर्णितवान्मुने ॥ ॥ देव्युवाच ॥ देवदेव जगन्नाथ. सर्व्वग सर्व्वद सर्व्व
ग । सर्व्वद कृपया सर्व्वजनक. किञ्चित्त्वच्छामि तद्वद ॥ कृत्वा प्रियं कर्तृ. कर्म्मबीजमहौषध । निःश्रेयसश्रियाः गेह. मम प्रियामिदं मह
न् ॥ यत्तु कृत्वा जन्मापाये. त्रिलोक्यपि हन्नायते । तस्याखिलस्य महिमा. विष्वक्कनावगम्यते ॥ यानीह यत्किलिङ्गानि. तानि सर्व्वान्यपीश
ये । निर्व्वाणकारणान्यत्र स्वयं रूपाणि तान्यपि ॥ यस्य यस्यावन्ध्या वीणा. विलम्बवक्तुमर्हसि । काश्यामनादिसिद्धानि कानि लिङ्गानि शङ्कर ॥
यत्र द्वावः यत्र तिष्ठन्तु. सम्यक्पिपयवन्मवः यो विर्यत्र पिमिंत्याया. काशीमुक्तिपुरावित । यमीस्मरणाद्यापत्र. कृत्वापस्यायीकृतः ॥ द

र्णनस्यार्णनास्याश्च. स्वामी स्वर्गापवर्गदो ॥ मर्षीश्वरस्ततो नाद्य व. मध्येउन्मत्तकस्तत्र नु । लिङ्गानि पूजितानि स्युः काश्यां यद्वीतिनि त्वैतैः
॥ विधायमध्यानुक्रमं. कावृत्त्यमन्त्रसापत । अष्टरव्याक्षितल्लमतःगक्षा. यादयाःप्रणमास्यदः ॥ शृणु त्वां कथयिष्यामि नः. नर्षदिवं प्रकाः
षितं । कथयामास विश्वात्मा महालिङ्गानि यत्क्रमात् ॥ यन्नामा कर्णनाद्देव क्षीयन्ते पापसञ्चयः ॥ प्राप्यानपूर्व्यं यं कार्तिकाश्यं निर्वाणैर्ण
कारणं ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ शृणुद विप्रवक्ष्ये. क्षेत्रस्य मुक्तिकारणं । शुद्धविद्धाश्रिते वापि. स्वक्षनामापदःश्च ॥ स्वयंख्यातानि
लिङ्गानि. पार्वत्यानन्दकानने । स्थूलान्यपि च सूक्ष्माणि. नानारत्नमयानि च ॥ नानाधातुमयानीह. दार्षदान्यपरान्यहः ॥ स्वयंभूनि ३०३
यानकानि दृष्टवर्षिस्थापितानि च ॥ सिद्धचारणगन्धर्वयक्षरक्षोर्चितान्यपि । असुरैर्वानरैर्मर्त्यैर्दानवैरप्सरोगणैः ॥ दिग्गजैर्म्निः
पितृभिस्तीर्थैर्ऋक्षैर्वानरकिन्नरैः ॥ पतत्रिप्रमुखैर्देवि. स्वस्वनामाङ्कितानि च ॥ प्रतिष्ठितानि यानीह. मुक्तिदानि तान्यपि । असंख्यान्य
पि दृश्यानि दूरवस्कन्यापि प्रिये ॥ नष्टान्यपि च कालेन तानि पूज्यानि सुन्दरि । पतार्द्धेन नदीस्थानि. गतानि तान्यदर्शनं ॥ गङ्गाम्भस्यपि नि
मग्नानि. षष्ठि कोटि मितानि च । सिद्धलिङ्गानि च स्वामि. पितृद्रव्यत्वमाप्युः ॥ गगनादिव यान्ति वाग्मनसकोटिभिः प्रिये । प्रतिष्ठितानि
यानीह. नमर्घं यं स्थाने विश्वनाथ ॥ त्वया तु यानि स्थानानि. यो विधिं कृत्वा मूलमे । तानि लिङ्गानि च स्वामि. मुक्तिदानि सुन्दरि ॥ कलावती च

गोप्यानि च विश्वानि गिरीन्द्रजे । यत्नतः श्रीप्रजावायः सस्वस्कन्धेन न हास्यति ॥ कलिकल्मषपुष्टाय. यद्दृष्टा नास्ति काननवाःः
एतत्षी सिद्धलिङ्गानी काश्यान्त्याख्यामयी दृत ॥ नामग्रवणमात्रीदृयत्लिङ्गानोञ्जुजानन । वृजिनानि कृत्यानि यान्ति वर्द्धन्ते पूण्यवाश
यः ॥ ओङ्कारं प्रथमं लिङ्गं. द्वितीयञ्च त्रिलोचनं । तृतीयञ्च महादेवः कृत्तिवासाश्चतुर्थकः ॥ रत्नेशः पञ्चमं लिङ्गं. षष्ठश्चं
न्द्रेश्वराभिधं । केदारः सप्तमं लिङ्गं. धर्म्मेशश्चाष्टमं प्रिये ॥ वीरेश्वरश्च नवमं. कामेशं दशमं विदुः ॥ विश्वकर्मेश्वरं लिङ्गं. शुभ
मेकादशं स्मृतं ॥ द्वादशं मणिकर्ण्णीशं. अविमुक्तं त्रयोदशं । चतुर्द्दशं महालिङ्गं. मम विश्वेश्वराभिधं ॥ प्रिये चतुर्द्दशैतानि. श्रेया
दनूनि सुन्दरि । एतन्मीयमवायायी. मुक्तिक्षेत्रमिदं विदुः ॥ दवताः समपिस्तापाः क्षेत्रस्यास्यावान्तुमाः ॥ ञात्वापि ताः प्रयच्छन्ति. स
त्यानोः श्रेयसो पि ये ॥ आनन्दकाननमुक्तौ ता कान्यतानि सुन्दरि । प्रिये चतुर्द्दशान्यानि. महालिङ्गानि देहिनी ॥ यानि मायीयमा
वस्या निर्वृतिपदं शुभं । एतषी लिङ्गमुख्यानि. कार्याया त्राप्रयत्नतः ॥ अन्नावाश्च महादेव. मधुलिङ्गं मुकुन्दकं । काः काश्यी मा क्ष
मा प्राप्ति. यत्तेयत्तीपुनः पुनः ॥ तस्मात्सर्व्वप्रयत्नेन काशीफलमभीप्सुभिः ॥ पूज्यन्तानि लिङ्गानि. रक्षणीयं मयामृत ॥ ॥
अगस्त्य उवाच ॥ एतान्यपि किमन्यानि. महालिङ्गानि षण्मुख । निर्वाणकारणानीह. यदि सन्ति मयावद ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ अन्या

न्यपि च यानीह. महालिङ्गानि सुव्रत । कलिप्रभावाद्गुप्तानि विश्वस्य च मानि वै ॥ यस्योऽव्ययपदाह्वक्तिर्यैः काश्यां नत्वा विलक्षमश्चय
एतानि लिङ्गानि. वक्ष्याम्यन्यान्यकथन ॥ न यौ नाम प्रहृष्टोऽपि. कलिकल्मषसंयुतः ॥ अमृतेशस्तारकेशो ज्ञानेशः करुणेश्वरः ॥
मोक्षद्वारेश्वरश्चैव स्वर्गद्वारेश्वरस्तथा ॥ ब्रह्मेशो लाङ्गलीशश्च. वृद्धकालेश्वरस्तथा ॥ वृषेशश्चैव चण्डीशो नन्दिकेशो महेश्व-
र । ज्योतीरूपेश्वरं लिङ्गं. ख्यातमत्र चतुर्दश ॥ काश्यां चतुर्दशैतानि महालिङ्गानि सुन्दरि ॥ इमानि मुक्तिहेतूनि. लिङ्गान्यानन्दकानने.
॥ कलिकल्मषबुद्धीनां. नाख्येयानि कदाचन । एतान्याराधयेद्यस्तु. लिङ्गानीह चतुर्दश ॥ न तस्य पुनरावृत्तिः संसाराध्वनि कर्हिचित् ।
काशी काशीयमतुला तत्प्रकाशोऽमृतं ततः ॥ एतल्लिङ्गाधिष्ठानि. महापापविदूषकः ॥ तदर्थं परमेशेन. कृतस्यास्यवनानन ॥
चतुर्दशापि लिङ्गानि. सत्यानि श्रुतानि हि । अपि मुक्तस्य हृदये. मन्तव्यानि विचक्षण ॥ इमानि यानि लिङ्गानि सर्वेषां मुक्तिदानि हि । ए-
केकेतु वनस्यास्य हस्ताय मादाय सर्वतः ॥ सप्तैतानि कृतान्येव. महाकाशिके तान्यथ । अस्मिन्क्षेत्रे ध्रुवं मुक्तिः. विन्दिता प्रयोनिः प्रिये ॥ का
वर्णं नत्र लिङ्गानि. समेतानि चतुर्दश । मत्वा चवृतिनः कोप. मत्वा चवनपस्थितः ॥ अन्यान्यानि सौकेकलिङ्गान्यानन्दकानने । मत्वा कास्य
यथाग्म. दक्षदानस्य च वहि ॥ इमानि यानि लिङ्गानि. ये दृष्ट्वा न्यापिदूर्नतः ॥ इमान्यापूर्णमेव यथा धर्माः प्रगीतानामूर्तिसत्संमेतानि सर्वेन नदि

हना. यावज्जीवन्ति नियता। येनापि मुक्तिमाप्नुय. महालिङ्गानि पश्यति॥ सकृदप्यर्च्चितानीह. न मुक्ता नात्र संशयः॥ ॥स्कन्द उवाच॥
सून्यान्यपि च विंश्चात्र. दशैप्राकानि शम्भुना। स्वभक्तानां हितार्थाय यान्यथाकर्ण्णयाग्रज॥ शैलेशः सङ्गमेशश्च स्वर्लीनो मध्यम
श्वरः॥ हिरण्यगर्भ ईशानो. गोप्रेक्षो वृषभध्वजः॥ उपशान्तः शिवः ज्येष्ठा. निवासेश्वर एव च॥ शुक्रेशो व्याघ्रलिङ्गं च जम्बुकेशं
चतुर्द्दशं॥ पुनश्चतुर्द्दशैतानि. महान्यायतनानि वै। एतेषामपि सेवातो. नरो मुक्तिमवाप्नुयात्॥ क्षेत्रकृत्स्नप्रतिपदं. समानच्य प्रयत्न
तः॥ ज्ञात्वा चतुर्द्दशपूज्यानि. लिङ्गान्यायतनानि सन्मुनेः॥ एतेषां वार्षिकी यात्रा. सुमहोत्सवपूर्व्वकं। कार्य्यं मुमुक्षुभिः सम्यक्. क्षेत्रसंसिद्धिदायिनी.
॥ पुनश्चतुर्द्दशैतानि. महालिङ्गानि सत्तम॥ दृष्ट्वा न जायते जन्तुः संसारे दुःखसागरे॥ क्षेत्रस्यापरमं तत्त्वं. मनन्दव प्रियक्रवी। यंसात्व याग
येस्तना. सिद्धमव महोदधौ॥ क्षेत्रस्यापि निषेवेण. मुक्तिबीजं सिद्धमार्ग्गं। कर्म्मकाननदावाग्निरेषा लिङ्गावली प्रिय॥ एकैकस्यास्य लिङ्गस्य.
महिमा यत्नवर्ज्जितः॥ मयैव ज्ञायते देवि. यस्माज्ज्ञानाननकनवित्॥ श्रुत्वेति गुरुणा मुनयाह. दयादृष्टनुनूर्दा। प्र णम्यच्च वमाणानं. सर्व्वश्रेय
स्वेदं प्रियं॥ ॥अगस्त्य उवाच॥ तदस्यां परमं काश्यां. यदनन्त्यमुदाविनं। तत्कृत्वा त्वत्कतोप्राप्यं. मनो मम न वर्त्तते॥ यदेकं लिङ्गमेकैकं म
हात्मानं न लभ्यते। काश्यां परमनिर्व्वाण. कारणं कारणेश्वरं॥ ग्रहेकं महिमानन्त्यं वृषभध्वज तु वनेश्वरं। लिङ्गानी मुक्तिकृत्तुनो ग्रहम्॥

दयदायिनी॥ ॐकारगस्य लिङ्गस्य कथमत्र समागमः। स्तुतिपूर्व्वतमाकस्मात् श्रुत्वानन्दवकं ददान्॥ किमाम का [illegible] कारा मदि-
मास्य वकादव। केनाराध्य पूर्व्वावेषः देवेनाराधितस्त्वः किं॥ सूतानीवाकूस्यधमति. विधाय शृणि गोत्रवं। कथामकथयद्देवओंकारस्य
महात्म्यं॥ ॥दवदवउवाच॥ कथामाकर्ण्य यापर्ण्य वर्ण्य यामितवायतः॥ सूत्थोङ्कारस्य लिङ्गस्य. प्रादुर्भावस्तुतास वन्॥ पूर्वानन्द-
वनवात. ब्रह्मणा। विंध्यानिना। तपस्कर्म महादवि. समाधिन्धवतापदं॥ पूर्ण्णे युगसहस्रथ. जित्वापामालपपकं। उदतिष्ठत्यवङ्का
मि. विश्वानितरुविन्मूर्खं॥ यदभ्रवा विवरुव. निर्व्वीजनसमाधिना। नदवपरमं धाम. वह्निरा विवरूद्धिधः। यारुख्य ठवठाणवृःस्थ
टनारूमिशगतः। तस्कृत्वादरऊर्द्धधाः समाधिं क्रमतावती॥ ब्रह्मा विसृष्टतथ्याना. यावदुन्मील्य लोचन। पुनः पश्येद्ददर्शाग्रे तावद-
कावमाटिमं॥ सूकारं सत्वमयंयन्न. सुकुरुतं सु. प्रिपालकं। नारायणात्मकं साक्षा. क्रमः पारप्रतिष्ठितं॥ उकारमथ तस्याग्रे. बज्रारूपं
यह्रूतेनि। विधामारं य मस्कस्य स्वाकारमिव विम्वितं॥ नीलवज्जान्कसंकाशत. सदनारुकदपतः। मकारं सदददर्शाग्रु. तमानूपंविलेप-
तः॥ साम्नीयानिलयक्रतुं. साक्षाद्रुद्रस्वरूपिनी। सुथतत्यरकाक्षमा. बुधात्स्वनयनानिथि॥ विन्दुरूपमयाकारं. सगुनं वापि निर्गुनं।
सूनार्थीना दयदनं. परमानन्दविग्रहं॥ नदवरूक्रतिपनुखानं सर्व्वेवाद्मयकारनं। सुथापविस्नान्नादस्य. विन्दुरूपं परात्परं॥ का

वर्णीकारवर्णानास्य उपदायिकः नमावः। विधिर्विलाकयोवक्रु नयपाणोवचीकृतः॥ स्रुव नादामितिस्थानं पूर्व्वन्यायस्यावतः॥क
कुमूत्नयतयस्मात् कदामितियज्ञीपितः॥ स्रुवूयापिसनूयायः सक्षात्रानत्रगीकृतः॥ मावययक्रवाह्वस्तु सऊपायकमानसी॥ नन
स्मावङ्ःमितिस्थाना। यसीवब्रह्माच्यलाकयतु। यसूयतयतः संवेः पतितिर्माणकावके॥ सर्व्वस्याप्याधिकस्मात् यण्वार्यप्रकीर्त्तितः॥
स्वस्वविनावं पूर्वधुयापयपुः यवमाद॥ सूनस्तयुणवैणाकं यत्यके कृतवान्निधिः॥ तत्रीमयस्तु वायाय सुयोनानाखिलात्मकः॥ ना
दविन्दुस्वनूयायः सऐक्लिडिऊयानित्। याव स्कन्दयनावदोः सा क्नः सर्वस्यायानयः॥ सवदादिः पप्तुवा पूर्वस्मादवलाकितः॥ः
वृषहायस्त्रिधावहा तावनीतिमहामयः॥ यनत्रविमयीवक्र पवमः पवमणिना। वत्वातिरज्ञानास्यायनु कस्मायनूयकत्रवाढि॥ द्वी
षेक्रतयः पादाः स्पदवोविधिनेकृता। यदन्नाल मखिलं कृतरतावितवस्युता॥ तद्वाउवाऊवढितं द्रुढिन्नानविस्राधितं। नीलमस्यून
यत्रेव नदाब्रह्मस्तऊनं॥ सूनः यताकृतयढ्रियन्निरुक्त द्विलाकितं। यत्र स्थायत्रतायत्क यवः ब्रह्ममयंद्वियतु॥ सादिपवःस्वपू
र्वयत्रिवेक्तिब्रह्मणाढितं। नमालाकृतनावधालिङ्गनूपिणमाण्यवी॥ यवस्याकृतं प्रपयस्य जितनुस्नावगक्कवी॥ ॥ब्रह्मावाव॥ न
मऊकावनूयाय नमाक्तववपूर्द्धन। नमाक्षावादिवर्न्नी प्रतवायसदानिव॥ सूकावस्थमूकावर्त्तं मकावस्थमनाकृतः॥ स ऽयरुः॥

सामरूपाय. रूपातीताय ते नमः॥ नमो नादात्मने तुभ्यं. नमो बिन्दुकलात्मने। अलिङ्गलिङ्गरूपाय. सर्व्वरूपस्वरूपिणे॥ नमस्ते धामनिधय. निधानादिविवर्ज्जित। नमो भवाय रुद्राय. शर्व्वाय च नमोस्तु ते॥ नम उग्राय भीमाय पशूनां पतये नमः॥ नमस्कारस्वरूपाय शम्भवाय नमोस्तु ते॥ अमायाय नमस्तुभ्यं. नमः शिवतराय ते। कपर्द्दिने नमस्तुभ्यं. नीलकण्ठ नमोस्तु ते॥ मीढुष्टमाय शिपिविष्ट. शिपिविष्टाय ते नमः॥ नमो ह्रस्वायाखर्व्वाय. वृहते वृद्धरूपिणे॥ कुमारगुरवे तुभ्यं. कुमारवपुषे नमः॥ नमः श्वेताय कृष्णाय. पीतायारक्तमूर्त्तये॥ धूमवर्ण्णाय पिङ्गाय नमः किर्म्मीरवर्ण्णिने। नमः पाटलवर्ण्णाय. नमो हरितवर्ण्णिने॥ नानावर्ण्णस्वरूपाय वर्ण्णातीताय ते नमः॥ नमस्ते स्वररूपाय नमो व्यञ्जनरूपिणे॥ उदात्तायानुदात्ताय. स्वरिताय नमो नमः॥ ह्रस्वदीर्घप्लुताय ते. सविसर्गाय ते नमः॥ अनुस्वारस्वरूपाय. नमस्ते सानुनासिक। नमो निरनुनासाय. दन्ततालस्वरूपिणे॥ अन्तस्थस्वरूपाय. नम उष्मस्वरूपिणे॥ अच्युताय नमस्तुभ्यं. पञ्चमाय पिनाकिने॥ निषादाय नमस्तुभ्यं. निषादपतये नमः॥ वीणावेणुमृदङ्गादिवाद्यरूपाय ते नमः॥ नमस्तायस्वरूपाय. ग्रामाय ग्रामवर्ण्णिने। नमस्तालस्वरूपाय. मूर्च्छनापतये नमः॥ स्थायिसञ्चारारोहदवरोहमानस्वरूपिणे। तालप्रियाय तालाय. लास्यताण्डवमूर्त्तये॥ तौर्यत्रिकस्वरूपाय. तौर्यत्रिकमहाप्रिय। तौर्यत्रिकमहारक्त। निर्व्वाणश्रीप्रदायक॥ स्थूलसूक्ष्मस्वरूपाय. दृश्याद

त्यस्व[illegible]रूपिणे। सर्व्वाधीनायचनमः पराधीनायतेनमः॥ वाक्प्रपञ्चस्वरूपाय, वाक्प्रपञ्चवदायच। नकामानकरूपाय, सदस
त्यनत्यनमः॥ शब्दब्रह्मन्नमस्तुभ्यं परब्रह्मन्नमोस्तुते। नमोवेदान्तवेद्याय, वेदानांपतयेनमः॥ नमोवेदस्वरूपाय, वेदगर्भवपुर्मू
र्त्तये। पार्व्वतीशनमस्तुभ्यं, उमाधीशनमोस्तुते॥ नमस्कन्ददेवदेवेश, देवदिव्यागतिप्रद। गङ्गाधरायनमस्तुभ्यं, नमस्तुभ्यंमहेश्वर॥ नम
स्तउमानन्द, नमस्तेभगनेत्रघ्न। मृत्युञ्जयनमस्तुभ्यं, नमस्त्र्यम्बकायच॥ नमःपिनाकहस्ताय, त्रिशूलायुधधारिणे। नमस्त्रिपु
रहन्त्रेच, नमोन्धकनिसूदन॥ कन्दर्पदर्पदहन, नमोजालन्धरारये। कालायकालकालाय, कालकूटविषादिने॥ विद्यानन्दनन्दनका
ना, मस्तकेकविषादक। ज्ञानायज्ञानरूपाय, सर्व्वज्ञायनमोस्तुते॥ योगसिद्धिप्रदासिद्ध, योगिनांयोगिसत्तम। तपसांफलदायिने, त
पस्विन्स्तपसाधने॥ त्वमेवब्रह्मरूपोसि, महतानांफलदाभवान्। महादानफलंत्वंवै, महादानप्रदोभवान्॥ महायज्ञस्त्वमेवेश, महाय
ज्ञफलप्रद। त्वंसर्व्वःसर्व्वगस्त्वंवै, सर्व्वदःसर्व्वदृग्भवान्॥ सर्व्वेशुकृसर्व्वकर्त्तात्वं, सर्व्वसंहारकारकः॥ योगिनांहृदयाकाश, कम
लनयनमोस्तुते॥ त्वमेवविष्णुरूपेण, शङ्खचक्रगदाधरः। त्रिलोकांत्रायसेत्रानः, सत्वमूर्त्तेनमोस्तुते॥ त्वमेवविदधास्थान, विधिविद्ध्वा
विधानवित्। यज्ञरूपीसमालीढ्यत्रीयज्ञस्त्वमादधद॥ त्वमेवहिमवान्रुद्र, स्त्वंमहान्तस्तुउज्ज्वलः। त्वमेवहिमवान्सीमा, महापिठव

नवत ॥ नामस्थानत्वमाश्रित्य. दिव्यनान्ककनान्ककः ॥ कालाग्निरुद्ररूपान्त. दीपम्बर्ज्यप्रवर्त्तक ॥ दीपीप्रज्वलितरूपास्थी महदाश्चरिणः
लीज्ञगन्तु ॥ स्फुलिङ्गवक्षसमूह्त्यातु. पुनर्वाविः कथात्वदुः ॥ उन्माषविनिमर्षोन. सम्पूर्णसम्पूर्णककाटकी ॥ कपालमाख्रवलाये. रुवतः
स्वेत्रवाश्रितः ॥ त्वत्कण्ठककवाटरो. धूर्येव्यादिकायम ॥ सर्व्वमामकमटगाना. मस्तूरवीरुमालिका ॥ त्वत्तलः सर्व्वमिदङ्गम्का. त्वयिस
र्व्वं वचावदी ॥ कस्त्वां स्तोतुं विजानाति. पूजावा वामगोचर ॥ क्षमात्वं किंस्तुतिस्तेदि. नित्यस्तुत्यस्त्वमवदि ॥ देवाननमः शिवायतिनान्याः
देवाधिकियः न ॥ त्वमेव हि गणाध्यक्ष. त्वमेव हि गतिः परा ॥ त्वमेव वयम्भामामीग्न नमस्तुभ्यं पुनः पुनः ॥ इत्युदीर्य्य सकर्द्धवाः प्रणनामम
हर्ष्वरं प्रणमाय मदालिङ्ग. पूपिन्नन्द्नुवनूक्षितौ ॥ ॥ कुम्भेश्वर उवाच ॥ मत्ताग्निवाह्नमनयमूत्वावक्ष्युस्तुतिर्मया ॥ यत्रमेश्वर्यदीप
लिङ्गं हेतु नामदाकुनी ॥ स्मृमूर्त्तिदम्नालिङ्ग. न्मूर्त्तिमास्कयन्नाकवी ॥ यस्मात्क्षितवदीवृद्धिउवाचवक्तुमाननः ॥ वक्तुर्व्वक्रः समूल
यद्युपकं वीक्षमामथ ॥ पुनर्उपदृष्टस्याका. प्रणनामककताञ्जलि ॥ आनन्दवाष्पसलिलनेत्राह्रष्टतनूरुहः ॥ गद्गदनस्वरेणाथः
प्रावावज्ञलज्ञायमनः ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ यदिप्रसन्नोदेवेश. यदिदेयोवरोमम ॥ तदेतस्मिन्महालिङ्गे सान्निध्यंकुरुशङ्कर ॥ स्मृयमव
वयादक्षा. नान्यवरमदेवृणोउं कावश्यवरनामदे. यस्तुरक्षोकमुक्तिदे ॥ ॥ स्कन्दउवाच ॥ विधृकमिति विप्रर्षे समाकर्ण्यमहेश

३०१

नाडवारवचनैश्च . तथा सुरसुतानने ॥ वदान्यानन्थ विष्णुक्ष्य सन्नक्षन्क्षन्हा दृष्टो । विधयं दीर्घेन पश्य . तयाम्बु स्थानि नाथितः ॥ ॥
कुण्डवडवार ॥ सूर्य श्रेष्ठ तपः श्रेष्ठ . सर्व्वान्नाय निषिद्धं च । सुरूरः कवचं सामर्थ्यं तवायुमदनूपदानं ॥ पितामहस्तं सर्व्वेषां . सर्व्व
शोभानां सुर्वेवानां । त्वं रूपः फलदानार्थे . मेदेन लिङ्गमूर्त्तिनं ॥ यत्र माङ्गाय यूपस्त्रुः . गङ्गा ब्रह्ममयी विधे । सुस्थाना धतनः पूर्षा . तद्दूतं
ब्रह्मणः पदं ॥ सुकाचाख्यमिदं लिङ्ग . सुकाचाख्यमिदं मतं । मकाराद्यमनन्त . नादाख्यं विन्दुसंज्ञकं ॥ पञ्चायतनमीशान . मित्यमन
दूदाचितं । माश्चाय सर्व्वजन्तूनां सर्व्वन्नानन्दकानन ॥ स्नात्वा मल्याद्रवी तीर्थे . विलाङ्काङ्का च मीश्वरं । नजास्तु जायतजन्तु जननीजठ
वर्त्तितं ॥ एतन्नादेश्वरं लिङ्ग . मतलिङ्गं सुदूर्लभं । मल्याद्रवी यदागच्छ . कपिलश्वचसन्निधौ ॥ तदात्र तव स्नात्वा . ब्रह्मद्रव्या
दहति । तत्र ज्योतिषिकपानीय . सूनदीनाममिश्रितं ॥ स्नात्वा नादेश्वरं दृष्ट्वा . न च मनुष्यो भवेत् । सूक्ष्मस्याद्रसुर्दर्शं . तीर्थनिखहः
स्पर्शेत् ॥ षष्टिकादि सहस्राणि . मल्याद्यां विधातदि । पुण्य वर्ग समाधतु . यदा गङ्गा समस्थिति ॥ तदापूर्ण्य नमायतु . यदा गङ्गा समस्थिति .
तदापूर्ण्य नमादवं वाजिमेधफलं लभेत् ॥ तस्मात्वा श्रीं प्रयत्नेन . दृष्टुं काचकुण्डव च दूर्लभं मानवं जन्म . चतुर्वर्ग्गैकसाधनं ॥ ज
लवृद्धद्वव्यस्य नादश्चायतनेक्षितं नितीक्ष्णकपिलगानं . स्नात्वा मल्यः द्रवीज्ञ ॥ कृत्वा पिण्डप्रदानानि . पितृणामनन्तकं नृ । कु

त्वामाराध्य यायानि रुद्रोऽप्यपि मदान्त्यापि ॥ काश्यां माक्षार्थमालाध्य. कृमस्तास्यमिवेशमानु। ॐकारयशाकिमूर्वंनं वीक्षु पितामहः ॥
उपविनुशक्तिमुदिताः स्वयम्भानयमूरुर्वं । यस्य यस्य चवेनाम. स्मृत्वास्मरणानमस्यति ॥ तन्मन्त्रयन्त्रयाङ्कः पितवेब्रह्मणः पञ्चायूद्राश्मी
नियुतन्दृष्ट्वा. पञ्चलिंसमाना यान ॥ तत्रुलिंलस्यन्नूनं. तत्रौक्षारविलोकनानु। केवलेरूमिसायाय. उत्तिनाउत्मनस्येव ॥ यत्नानन्दवंनद
ॐकारः सर्वकामदः ॥ एवमाक्षारमालोक्य. ग्रमस्कन्धाणिमङ्गुल ॥ लिङ्गत्रयाणि सर्वाणि. दृष्ट्वानिस्पून्ने ह्निगयः ग्रहसमनीयस्न म्याप. ययत्ना
दुवियशत ॥ स्वर्ग्गलोकमवाप्याप. काश्यां मुक्तिमवाप्नुयात् । तस्मिल्लिङ्गयक्षब्रह्मन्. स्कन्दस्या मोनिविनिष्येद ॥ दास्यामिवप्रदास्याहमत लिङ्ग ३०४
चैकायवे। ॐकारेयकेदयारु. नवान लोपयत्नतः ॥ कृतकत्यातव न्नूनं. यत्र माकवदनूयकानु। ॐकारपश्चिमकाल. नावलोर्थमनुकमं ॥ कः
णादकक्रियस्तत्र नवस्तवनिद्र्मीनं। ॐकारनास्यायरुका. रुयास्मेलेवमानवा ॥ मनुष्यावमेलानद्धा. स्कवृडामाद्धामितः ॥ कृस्पलिङ्गस्य
मादिमा. नान्योर्वराववंमान ॥ लब्ध्वासदपनायस्मा. ह्विधेसाविवरुद्धिं। एतल्लिङ्गंप्रभावेत्वं. सर्वज्ञास्यानितत्वतः ॥ विधेविधेदितस्मा
त्वे. सर्वमवश्यवावदी। स्तुमिदत्वाववनस्मे. ब्रह्मणे पद्मसम्भव ॥ तस्मिन्नवसरे लिङ्गं गच्छुर्लीनावरुवद ॥ ॥स्कन्द उवाच॥ ब्रह्मा
पितरऽनयापि. तल्लिङ्गं कलगोरुवास्तुवनू. ब्रह्मस्कन्धवनेव. स्वात्मनाविदितन दि। ब्रह्मस्मवेऽउपतस्थ्यः सर्वपापैः प्रमुच्यते। युद्धतवमद

पुण्ये स्नाने वाप्नोति वाञ्छितं ॥ ब्रह्मस्कन्दमिमं जप्त्वा. त्रिकालं यदि वत्सरं । अकालकाललङ्क्रान्तिं. यन वन्ध्या प्रमुच्यते ॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपु
राणे काशीखण्डे दमनकमहिमाख्याने त्रिसप्ततितमोध्यायः ॥ ७३ ॥ ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ शृणु वामपिपीदर्कः काश्यां पावककानक्षिना ॥
पद्मकल्पाद्भुता वार्ता. दमनस्य द्विजन्मनः ॥ कारणाद्वाउच्यमनया. दमनानामनकः. कृतमीशो विधिः स्याप. त्रियाक्षातेय ग्रन्थस्कव ॥ यस्या
वदुःखगच्छतिं. जीवितं यस्य विवर्जितं । विज्ञाय दमना विद्या. निर्जगाम गृहान्निजान् ॥ कान्तिः हिर्णं समालंब्य. निश्चिदमायमज्ञनकः । प्रयाग
मप्रतिनन्दी. प्रयत्नत्रियप्रतिकाननं । प्रतिमीर्णप्रतिदिनं. यद्वद्यामनया यूमः । यावन्त्यायतनानानि. मिष्टकायविनाद्रुवं ॥ अभ्यूवाय यनाव
त्विर्यतन्द्रियमानसः । पवनमनपः स्वैर्यं. कापिग्रापिवतन्वे ॥ मनाव त्यापदवाव. कुत्रविन्तु कापिनद्विनः । कदाविद्दवयाग्मत्यदं
मनानामनायसः ॥ नवातट निवेद्धिष्ट. तीर्थयक्षमवकण्ठवं । मरुदायमनं पूर्ण्य साक्षात्स्यापितग्रवे ॥ दक्षादृष्टमनां क्षासाङ्घ्रनस्थैर्यम
वापद । भूधपाशुपतां स्मृत्. यतिवान्मानपाधनान् ॥ विरूमिरूपिमनन्. कृतलिङ्गसमर्चनान् । विहितप्राणयात्रान्य. कृतामविवान्मान्.
॥ स्वस्काप विष्वान् स्वगुरा. वयनावलमानसा । प्रणम्यापविनस्फुत्. नदावार्यस्यसन्निधौ ॥ प्रवद्धहस्तयुगलः प्रणम्रनवकन्धरः । स्तु
थयाज्जुपताचार्यो. गम्भीनाममहामुनिः ॥ वार्द्धकतसमायुक्त. स्पपयाकर्ण विप्रदः । नीकावाधनविष्णुः प्रष्टः सर्वेतपस्विषु ॥ यच्च

कदमनस्येरति कस्लीकस्मादिदानीं नतः। नवलोपिविनकाधि. कृतस्कन्दसकम॥ श्रुतिप्रणयपूर्वं सनिर्गम्याद मनात्रवाकृ। हल्लोपाः
गुपनावार्यं. सर्वज्ञावाधनप्रिय॥ कथयामि यथार्थेन. निउनजाविवक्षितं। स्वयंब्रह्मणः। दयाद्या. वदः॥ स्त्रक्तनद्यमः॥ संयावायावनी
ज्ञात्वा. वाणप्रस्कन्दमस्कितः। पुनर्नेवणवावन्त. मक्तासिद्धिमस्त्यमा॥ स्नानं वकृतीर्थेषु. मन्त्राउभ्यामुकादिनः॥ दवकाः प्रविना
वक्ष्ण. कवनेवक्तवकृ॥ शुश्रूषिमाश्वस्तुवन्वा. वकवावकृनकसी। मकाङ्मनानपूनिगा. हययस्यापूतिवादिनाः॥ निखवालिगिनाद्रा
णीं. मयावापूभिता. नास्ता। दिव्यौषधीयकस्रानि. मयार्थं लोपिकान्यपि॥ वसायनानिवकृणः॥ यद्विनानि मयापूनः॥ मदयाकसमालम्बा. सिद्धा
धूमितकन्दनाः॥ मयात्रविस्राववकृणः॥ कलाकवदनायमाः॥ नयश्यापिमककर्थं. वकृकिर्नि यमेयमे॥ यत्किंचित्सूक्तविनेक्षि. सिर्धंकृवमपित्रः
त्वा। श्रुदानीत्वामनूयाप्य. मदर्पयो नामया॥ मनसः स्कर्ये मायन्त. विवर्येक्ष्या कसिद्धिता। अवश्यं त्वन्मूखवाक्य. यद्ववानिस्यवियाति॥ जले
वमकतासिद्धि. र्तवतीममनान्यथा। नदृदिम्मपदणयः. कथं सिद्धिर्तव नाम॥ पुनर्नेवणवावन्. यार्थि वनं प्रथिव्या सि। दमनस्यानिगम्याति. गर्भ
वार्यं ववसमद॥ प्रयाकदसंयोवाव. मदवाव्यर्यं मूकमं। सर्वं मीग्भ्वतानकत्र. निथ्याक्षि किव वनयो॥ मूमूद्रूदाधमववी मदापाश्तुपतंत्रवी॥
गर्भस्तवाव॥ पुनर्नेवदिदकन. यदि त्वं सिद्धिकामूकः॥ भुग्भावदिगकृत्वा. तथानकथयाम्यहं॥ अविमूकमदाडूप. सर्वसिद्धिप्रदयक॥

धर्म्मार्थकाममोक्षाख्यं. चत्वारीयरमाकरं॥ समाधिमानीउन्नती. सर्व्वधीसर्व्व कर्म्मणी॥ णलसानीप्रणीपाय. नमस्कामि महाद्विषि॥ कर्म्मरूहरुद्रया
वान्मी स्वसावद्धर्व्विणी॥ विषिषि॥ निर्व्वाणलक्ष्मी क्षो वाक्षी सुखसंकनसम्पन्नि॥ दीर्घनिद्राप्रसुप्तानां प्रबोधदायिनि॥ आनन्दयामन्त्रमापन्न प्राणि
मार्न्नमहाबुद्धि॥ ज्ञानकज्ञानज्ञननि. महायापापहिवज्रिणि॥ नमाम्यहं कलान्यं धी. महाप्रज्ञाविधायिनि॥ विध्वंसिनि दुःखबध्नाम्नि. सिम्निवर्ण्णोपव
र्ण्णयाः॥ सर्व्वदूनीलोलकल्लोल. नित्यक्वालिनसूतलो॥ एवंविध्वेमहाक्षए. सर्व्वदुःखौघकाविनि॥ प्रत्यक्षं ममयद्दृष्टं. तद्ब्रुवीमिमहामते॥ अतकाल
सूयन्ताक्षि. यत्र नास्तन्नयारूपी॥ नक्षत्रमहिमानक्षः यस्मान्वर्ण्णयितुं क्षमः॥ तीर्थानियानिलोकस्मिन्. उत्तमानमहाद्यान्यहो॥ तानिसर्व्वाणिगुह्य
थे. काणीमायाक्लिनियाणः॥ सूपिकार्थविसमस्यामु. सर्व्वाणीसर्व्वविक्रया॥ ययाङ्गम्यितरूत्सर्वा यज्ञोदानेन्नेलाम्यनः॥ योगवीजसमुत्पन्नः सर्व्वपाप
विनाशमहान्॥ दीर्घस्वापकुवावन. क्लिन्नःकार्थ्यनिवर्द्धन॥ यर्व्वेषामूषन्ताणाम्नु. काणीयवमक्षुषवः॥ वपूर्व्वेज्ञमयंनस्मिन्नफल्नवप्रवाहिनि॥ स्न
विघ्नानीरूयकाणी. मधिमन्यपियाधवः॥ तदचौघादिनिर्म्मुक्ता. यास्यन्तिग्मिमूर्क्तमी॥ विहूमिः सर्व्वलोकानी. मर्य्यादानिगुह्यङ्गुवा॥ सुरस्तुमावि
मूकस्य. सासुलस्याणिवाङ्क्या॥ हिमिकीटयतङ्गाना. मपिमूकतनुत्यजां॥ विह्निर्द्दृश्यतयासां. कापिवक्तुंमङ्गल॥ वाणयायदाप्राणा. कहावि
कालनयर्य्यायानु॥ यउपायाविधानवा. यतानानिःक्रमासवनु॥ पूर्व्वनामनिकर्ण्णलो. ब्रह्मलोदक्षिणस्थितम्॥ यस्मिमनवणोकर्ण्णे. सावरूतक्ष

𑐲𑑂𑐫𑐾 𑐔 𑑌 𑐎𑐸𑐬𑑂𑐫𑑂𑐫𑐵𑐣𑑂𑐣 𑐡𑐸𑐲𑑂𑐎𑐬𑑂𑐩𑑂𑐩 𑐎𑑂𑐲𑐾𑐟𑑂𑐬𑑍 𑐀𑐰𑐶𑐩𑐸𑐎𑑂𑐟𑐾 𑐩𑐴𑐵𑐦𑐮𑐷 𑑋 𑐩𑐞𑐶𑐎𑐬𑑂𑐞𑑂𑐞𑐷𑐖𑐮𑐾 𑐳𑑂𑐣𑐵𑐟𑑂𑐰𑐵𑑍 𑐡𑐺𑐲𑑂𑐚𑑂𑐰𑐵 𑐰𑐶𑐑𑑂𑐣𑐾𑐱𑑂𑐰𑐬𑑄 𑐰𑐶𑐨𑐸𑑄 𑑌 𑐎𑑂𑐲𑐾𑐟𑑂𑐬𑐥𑑂𑐬𑐡𑐎𑑂𑐲𑐶𑐞𑐷𑐎𑐺𑐟𑑂𑐫𑑍 𑐬𑐵𑐖𑐳𑐹𑐫𑐦𑐮𑑄 𑐮𑐨𑐾𑐟𑑂 𑑋 𑐟𑐟𑑂𑐬𑐐𑑂𑐬𑐵
𑐴𑑂𑐫𑐥𑑂𑐬𑐡𑐵𑐟𑐸𑐱𑑂𑐔 𑐩𑐸𑐔𑑂𑐫𑐣𑑂𑐟𑐾 𑐐𑑂𑐬𑐥𑐶 𑐣𑐵𑐩𑐎𑐵 𑑌 𑐀𑐰𑐶𑐩𑐸𑐎𑑂𑐟𑐫𑐾 𑐎𑑂𑐲𑐾𑐟𑑂𑐬𑑍 𑐳𑐥𑐶𑐟𑑂𑐬𑐎𑑂𑐲𑐵𑐟𑑂𑐟𑐸𑐞𑑂𑐞𑑀𑐮𑐎𑐵 𑑋 𑐣𑐰𑐶𑐥𑐣𑑂𑐣𑐎𑑂𑐲𑐰𑐶𑐳𑑂𑐩𑐫𑑁𑑍 𑐳𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑑄 𑐳𑐵𑐢𑐎𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐶𑐡𑑄 𑑌 𑐟𑐎𑑂𑐲𑐵𑐨𑐶𑐲𑐣𑑂𑐣𑐣𑑂𑐣𑐎𑑂𑐲𑐾𑐟𑑂𑐬𑐫
𑐟𑑂𑐬𑐫𑐵𑐞 𑑌 𑐥𑐶𑐥𑐵𑐳𑐫𑑅 𑑌 𑐩𑐴𑐵𑐥𑐵𑐥𑐰𑐶𑐲𑐡𑐵𑐜𑐰𑑂𑐫𑐵𑑅 𑐎𑑂𑐬𑐹𑐬𑐰𑐫𑐵𑑅 𑐎𑑂𑐬𑐹𑐬𑐰𑐺𑐟𑑂𑐟𑐫𑑅 𑑌 𑐐𑑂𑐬𑐵𑐩𑑂𑐫𑐢𑐣𑐰𑐩𑐴𑐎𑐵𑐫𑐎𑑂𑐲𑑅 𑐐𑐞𑐎𑐵𑑅 𑐚𑐶𑐥𑐰𑐷𑐰𑐣𑑅 𑑌 𑐟𑐎𑑂𑐲𑐡𑐬𑐸𑐣𑑂𑐣𑐶𑐡𑐾𑐎𑑂𑐲𑐾𑐟𑑂𑐬𑐾𑑍 𑐡𑐸𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐫𑐳𑑂𑐫𑐵𑐰𑐶𑐣𑐵
𑐫𑐣 𑑌 𑐟𑐠𑐿𑐰 𑐬𑐹𑐣𑐠𑐵𑐐𑑂𑐬𑐷𑐐𑑅 𑐎𑑂𑐲𑐾𑐟𑑂𑐬 𑐟𑐎𑑂𑐲𑐶𑐞 𑐟𑐎𑑂𑐲𑐎𑐵 𑑌 𑐐𑑀𑐎𑐬𑑂𑐞𑑂𑐞𑐑𑐞𑑂𑐚𑐶 𑐩𑐴𑐵𑐰𑐷𑑍 𑐥𑐵𑐥𑐶𑐎𑐵𑐚𑐶𑐣𑐵𑐱𑑂𑐔𑐶𑐣𑑅 𑑌 𑐄𑐡𑐞𑑂𑐜𑐵𑐡𑐶 𑐟𑐠𑐵 𑐰𑐎𑑂𑐬𑑍 𑐑𑐞𑑂𑐚𑐵𑐎𑐬𑑂𑐞𑑂𑐞 𑐩𑐴𑐵𑐐𑐞𑐵𑑅 𑑌
𑐟𑐬𑑂𑐞𑐎𑐵𑐬𑑂𑐞𑐎𑐵𑐞𑐰𑐎𑑂𑐬𑐵𑑍 𑐨𑐷𑐲𑐞𑑀𑐐𑑂𑐣𑐶𑐡𑐶𑐡𑑂𑐐𑐰𑐷 𑑌 𑐰𑐎𑑂𑐬𑑅 𑐎𑐵𑐲𑑂𑐛𑐷𑐣𑐎𑐬𑑂𑐎𑑀𑐚𑐎𑐬𑑂𑐞𑑂𑐞𑑁 𑐖𑐸𑐩𑐶𑐰𑐮𑑂𑐐𑐸𑐩𑐰𑐺𑐡𑑂𑐢𑐶𑐐𑑁 𑑌 𑐎𑐸𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐣𑑂𑐎𑑂𑐲𑐾𑐟𑑂𑐬𑑄 𑐳𑐡𑐵 𑐥𑐵𑐣𑑂𑐟𑐶𑑍 𑐐𑐞𑐵𑐳𑑂𑐟𑐟𑑂𑐬 𑐣𑐶𑐰𑐵𑐳𑐰𑐵 𑑌 𑐎𑐵𑐮𑐵𑐎𑑂𑐲𑐵𑑅
𑐰𑐞𑐬𑐸𑐡𑑂𑐬𑐩𑐸𑑍 𑐎𑑁𑐮𑐫𑑅 𑐎𑐵𑐮𑐎𑐩𑑂𑐥𑐣𑑅 𑑌 𑐊𑐟𑐟𑑂𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑑄 𑐣𑐶𑐲𑑂𑐛𑐣𑑂𑐟𑐶𑑍 𑐐𑐔𑑂𑐕𑐵 𑐫𑐵𑐰 𑐳𑑂𑐠𑐶𑐟𑐵𑐐𑐞𑑅 𑑌 𑐰𑐷𑐰𑐟𑑂𑐳𑐵𑐣𑑂𑐣𑐩𑐥𑑂𑐫𑐾𑐰𑑍 𑐎𑐬𑑂𑐡𑑂𑐡𑐩𑐵𑐮𑐶𑐦𑐰𑐶𑐥𑐟𑑂𑐣𑑅 𑑌 𑐳𑑂𑐠𑐹𑐮𑐎𑐬𑑂𑐞𑑂𑐞𑐩𑐴𑐵𑐰𑐵
𑐴𑐸𑑍 𑐟𑐥𑐶𑐥𑐵𑐫𑐰𑐵𑐰𑐳𑑂𑐠𑐶𑐟𑑅 𑑌 𑐰𑐶𑐱𑐵𑐮𑐵𑐎𑑂𑐲𑐵 𑐩𑐴𑐵𑐱𑐷𑐩𑑅𑑍 𑐎𑐸𑐩𑑂𑐨𑑀𑐡𑐬𑐩𑐴𑑀𑐡𑐬𑑁 𑑌 𑐟𑐎𑑂𑐲𑐣𑑂𑐟𑐶 𑐥𑐱𑑂𑐔𑐶𑐩𑐡𑑂𑐰𑐵𑐬𑐾𑑍 𑐡𑐞𑑂𑐜𑐷𑐡𑐞𑑂𑐜𑑁 𑐳𑑂𑐠𑐶𑐟𑐵𑑅 𑑌 𑐣𑐣𑑂𑐡𑐶𑐩𑐣𑐱𑑂𑐔𑐥𑑁𑐰𑐵𑐮𑑅𑐰
𑐰𑐫𑐵𑐡𑑅 𑐎𑐰𑐟𑑂𑐣𑐸𑐎𑑅 𑑌 𑐳𑑂𑐣𑐵𑐣𑐣𑑂𑐡𑐵𑐐𑐵𑐫𑐎𑐵𑐰𑐎𑑂𑐬𑐵𑑍 𑐬𑐎𑑂𑐲𑐣𑑂𑐟𑐶 𑐰𑐟𑑂𑐟𑐬𑐾 𑐳𑐡𑐵 𑑌 𑐟𑐳𑑂𑐩𑐶𑐣𑑂 𑐎𑑂𑐲𑐾𑐟𑑂𑐬𑐾 𑐩𑐴𑐵𑐥𑐸𑐞𑑂𑐫𑐾𑑍 𑐮𑐶𑐒𑑂𑐐𑐩𑐵𑐎𑑂𑐲𑐵𑐟𑑂𑐟𑐳𑑄𑐳𑑂𑐠𑐶𑐟𑑄 𑑋 𑐟𑐟𑑂𑐬 𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐶𑐥𑐡𑑄 𑐥𑑂𑐬𑐵𑐥𑑂𑐟𑐵𑑍 𑐡𑐲𑑂𑐞𑐵𑐣𑐵𑐣
𑐣 𑐳𑐵𑐢𑐎𑐵𑑅 𑑌 𑐎𑐥𑐶𑐮𑐱𑑂𑐔𑐿𑐰 𑐫𑐵𑐰𑐮𑑂𑐎𑑅 𑑌 𑐱𑑂𑐬𑐷𑐎𑐞𑑂𑐛𑑅 𑐎𑐥𑐶𑐮𑐵𑐒𑑂𑐐𑐸𑐩𑐵𑐣𑑂 𑑋 𑐊𑐟𑐟𑑂𑐥𑐵𑐱𑐸𑐥𑐟𑐵𑐔𑐶𑐡𑑂𑐢𑐵𑑅𑑍 𑐳𑐩𑑂𑐨𑐶𑐐𑑂𑐣𑐵 𑐰𑐵𑐢𑐣𑐣𑑂𑐟𑐶 𑑋 𑐊𑐎𑐡𑐵 𑐟𑐳𑑂𑐫 𑐮𑐶𑐒𑑂𑐐𑐳𑑂𑐫𑑍 𑐎𑐸𑐟𑑂𑐟𑐵𑐫𑐰𑐵𑐩𑑂𑐒𑑂𑐐
𑐥𑐹𑐖𑐣𑑄 𑑋 𑐣𑐺𑐟𑑂𑐫𑐣𑑂𑐟𑑅 𑐳𑑂𑐰𑐬𑑂𑐐𑐾𑐟𑐸𑐎𑐵𑐰𑑄𑑍 𑐟𑐳𑑂𑐩𑐶𑑄𑐮𑑂𑐮𑐶𑐒𑑂𑐐𑐮𑐫𑑄 𑐫𑐫𑐸𑑅 𑑌 𑐀𑐣𑑂𑐫𑐵𑐱𑑂𑐔𑐿𑐰 𑐥𑑂𑐬𑐰𑐎𑑂𑐲𑑂𑐫𑐵𑐩𑐶𑑍 𑐟𑐟𑑂𑐬𑐔𑐡𑑂𑐡𑐎𑑂𑐬𑐩𑐳𑑂𑐟𑐸𑐟𑑄 𑑋 𑐣𑐶𑐐𑐵𑐩𑐫𑐩𑐴𑐵𑐰𑐺𑐎𑑂𑐲𑑍 𑐡𑐩𑐣𑐡𑑂𑐰𑐶𑐖𑐳𑐟𑑂𑐟𑐩𑐵 𑑌 𑐊𑐎𑐵

ष्टकां मूनमत्र. ब्रह्मलिङ्गस्य सन्निधौ। प्रदक्षिणं यदा कुर्यान् निर्म्माल्याक्रमणं हि तत्॥ स्नानं च न पुनः पाप. शिवनिर्म्माल्यलङ्घनात् सूक्तत्वादन्यत्र म
वर्णी. ऊनमन्त्रस्याकन्दनस्य च॥ न देवि विषमपि प्राश्यं शिवस्वं नैव संस्पृशेत्। विषमेकाकिनं हन्ति शिवस्वं पुत्रपौत्रकं॥ शिवस्वापहि पूजाज्ञा स्पर्श
नीयान साधुभिः अन्तः कर्म्मविपाकेन. यमस्कन्धो नन्दीकं च॥ कालन्दि कालकः समालाकुः मन्त्रको न्मापि सन्तन च॥ प्राप्नुयमानी मादास. वज्रसं
ताद्वहि न्ने न च॥ वर्षाः शतं न साक्षिप्ता कोकनक्षत्र वाक्रमन्ते च॥ सूर्यस्याकालमारवा. नत्र बन्धत्र सहम॥ प्रदक्षिणा कर्त्तव्या. लिङ्गस्य स्पर्शो ना
दरि। पूज्यश्च स्नानवती जाता. कन्या पूज्यवर्षावृंहा॥ शुक्लांबरवसि स्निग्ना शुक्लहलव लक्षिता॥ यस्य ग्रमुखी जाता. निर्म्माल्याक्रमणं हृणं॥
नृ॥ सम्यग्नानं च कस्यास्ता. निजवांमधूवस्त्रता॥ सकस्त्रवास्तुयान्नामा. मूर्च्छेनात्र कःविंशति॥ मालाश्चकान पक्षिणा. कालाक्षकाङ्क्षविंशति॥ वाः
णाः षत्तवतमान्तु प्रश्नः पन्नः पियस्तनाः॥ षड्विंशद्भाग वाशिन्य शूलि वाग मूदा वद्धाः॥ दशी कालक्तविंशपम. पंचषष्टि स्कथा पदा॥ यावन्नः
तवतानाः स्थूपाणा। स्नावकन्वादि। शुल्मिणां अपनिषदा प्रस्या हस्याः शुक्तता॥ माधवः मधुवालाया सदा कृष्टस्य मर्द्दयतु॥ प्राप्याप्यानपेतान
न्यैः साधिपूष्यं वटाः स्मृता॥ प्राकन्मवासना या गा. प्राक्षा वाच कृः संस्कृत्वैः॥ स्वकाववयलंवत. स्कस्याः स्कलिङ्गस्य वया॥ दमनः स्कन्धेर्यमगमः
प्राणैनैवमहात्मनः॥ न दिवावाधयास्कृत्वा. कृतनिद्राकृयास्मृतौ॥ स्कन्दत्रिनमनाः स्या पीनु. स्कः स्वलिङ्गनिदर्शनात्॥ सूक्ष्मानिमषायावत्

तस्याः स्थानसन्धिवासिनी ॥ तावत्कालक्षयासाक्षं सदा विश्वानुमीयते । निमग्नाः कविनः कान्ता सार्द्धं वार्थे नतामम ॥ लिङ्गानवखण्डाल्पत्र्य
यान्त्यर्ककथेतवत्तु । ॐ तस्यां विभयत्य वस्तु वान्तव्या ऊर्नाक्षत ॥ ऊर्जासिलासिनी याञ्च लिङ्गनामानुमर्त्तिपितवत् । नान्यद्विदृक्षणी तस्याः सृष्टि
णीभूतस्फूर्ति ॥ त्रिकायलिङ्गमाकारं ऊर्द्धाधो यतमनः सतो । यस्याः शब्दपद्मानां न्याकृष्टे च नत्यत्वे ॥ सुतावनियुक्तो जातो तत्सम्मा
त्यकेत्रो केत्रो । नान्यत्र रजनीतस्या पूर्वनः सर्ववीक्षया ॥ मुक्ताक्षा माजिनक्षाणी निर्वाणपददायिका ॐ कारत्रयमण्वंसार्थं परेवक्षपः
काणकं ॥ शब्दब्रह्मस्वरूपं नादबिन्दुकलालयं । सदक्षरं वाधिरूपं बिन्दुरूपं परात्परं ॥ तत्रस्थ बन्धं साध्यतः श्याक्तिमाल्यमा । स
र्वलोकैकजनकं सर्वलोकैकरक्षकं ॥ सर्वलोकक्षयेहेतुं सर्वलोकैकवन्दितं । आद्यन्तरहितं लिङ्गं त्रिवर्णाक्षरमव्ययं ॥ एकं शून्यत्र ३११
यातीतं तत्त्वस्वात्मकमायादं । निरूपाधि निराकारं निर्विकारं निरञ्जनं ॥ निर्म्मलं निरहङ्कारं निःप्रपञ्चं निरामयं । स्वात्मारामम् अनन्त
कं सर्वगं सर्वदर्शिनं ॥ सर्वदं सर्वशाकारं सर्वं सर्वसुखास्पदं । आपि स्थितं तदीयश्चास्य ब्रह्मलोकदर्शिनी ॥ नामान्तं स्तत्र त्रिका विद
न्यस्य कस्य चित् । एतन्नामाक्षरं तत्वं तत्वत्वाहि वासिनी ॥ य एतानेव जानाति तस्मात्त्वाद्रासकं । सम्मार्जनेन तत्रमालाः प्रसादत स वि
नः सदा ॥ विदश्च त्माधवीतत्र तथाज्ञो यात्रयोधनी । तद्वाङ्गु यतां येवे प्रणव गर्भेन तत्त्वा ॥ तांस्वत् गुणत्रयस्थितिर्त्री तिदतत्क्षानिहन्ति

तः। शंकरस्य चतुर्द्दश्यां मकरे मासि तु माधवे॥ तत्र स्नानं च कृत्वा दिवा च वसनान्विता। यात्रामिलितसङ्घाः पूज्यमानाः पु सर्व्वतः॥ संमार्ज्ज
नादिकं कृत्वा लिङ्गमस्य विशेषतः॥ पायन्ती मधुवं पीत्वा नयन्तीति च लीलया॥ आयन्ति लिङ्गमाङ्गं तत्र लिङ्गलयं ययौ। ऊर्द्ध्वं तेन च ग
वानल पार्थिव न महामतिः॥ सूक्ष्मदाकार्यमूर्त्यानी पञ्चमीव नयन्विनी। प्रादुर्भूतं च यल्लिङ्गं मुक्तिनिर्दुष्टि लिङ्गनाम्न वै॥ तत्र स्नानिस्थिता वाः
ला स्नानिर्मेध्यवनायारुत्। माघशुक्लचतुर्द्दश्यां मध्यापि स्नेषवासिनः॥ तत्र यात्राप्र कुर्व्वन्ति मत्यात्स्थवपूर्वस्य यातु। तत्र स्नानं च कृत्वा
चतुर्द्दश्यां मुक्तापि नाः॥ स्वायम्भूवन्ति यद्धानं यत्र कृत्वा पिवमना। ब्रह्माण्डोदरमध्ये तु यानि तीर्थानि सर्व्वतः॥ तानि वैशाखरूपाया। माघ
स्यां कृति दर्शनं। लिङ्गयोगी मुखी नाम्ना तु दाक्षिणपश्चिमे॥ पातालस्य च तद्द्वारं तत्र सिद्धाश्च यक्षिणिः तिष्ठन्ति पञ्चं वा तृणं वै तु ह्याया
तत्र सूत्र नाः॥ त नाग कन्याः पश्यन्ति वृत्यूस्यायन्तुका गुरु। कन्दवाक्व दिक्षाणे यत्र कूपावसादकः॥ स्वाषम्मायसुवन त्रीत्वा पिवद्ध
स्कारसायनी। तत्र नाद्यन्तं वै लिङ्गं दृष्ट्वा नादनिदानरूपः॥ सर्व्वं नादात्मकं विश्वं सकृत्वा पोवनी स्वतु। तत्र मत्स्याद नीस्नात्वा सद्भूनीव व
साभूनी॥ कुन कल्याण व ऋतुनैव ग्रोव निकृत विनुः। सुर्य्य रत्वा मातृनाः सिद्धिमाक्रान्त न सब काः॥ पार्थिव नेव दचन. दिवी रुक्न न
न ल्कृ षान्। स्पृष्ट्वा मुक्तिं पदं स्वर्गं ब्रह्माण्डादपि सर्व्वतः॥ तत्रापि पवडं कावड कामत्स्याद नीनट। प्रगवजानत्यैः कान्य्य. न न मा ना पिवा

ष्ठितः॥ किमर्थं त्वमसमुत्पन्ना. माहात्म्यं कथितः॥ यदा प्रभृति विश्वेशो. मन्दरादागतो हरः॥ तस्मिन्नानन्दमहिते. तदाप्रभृति यक-
मा सर्वाण्यायतनान्याशु स्थानानि यमितोऽप्यपि॥ या नदीनि यतीर्थानि यद्वा यानि ययुः स्कन्तः॥ शुद्धानां मम काप्येन. स्मा विनाकृत्त्वयामुन-
॥ कूरुमयागमिष्यामि. यामः॥ काले गते॥ गते॥ एवमपि सम मनिर्वाय महायाशु पनवुना॥ काले पियाय वक्षपियनः॥ सर्वमूमुक्षव॥ ऊमू
पिवार्द्धकमायाय प्रैः॥ कालेनेव गौलिता॥ मानुषदुर्लभं तनस्कं कृतस्क्षमीमहास्वं। यावन्नाह्निपये कल्पं यावन्नैवायुषः क्षयः॥ यावत्स-
र्वयप्रत्नगन्धावानन्दकानने। यदानन्दवने गन्ताः. नित्रियः श्रीनिकेतनं॥ कूवलाग्नीन्निमूत्वकानून हासौखेकलेवधानुं॥ शृण्वार्वं
यकथाव्रयी. गर्नः॥ याशुवकाक्रमः॥ सावदाऽऽनपद्धितः पापवावाणसंपूर्ण। दमनापिद्धिधर्मात्मा. गंगा वार्थनसंयुतः॥ क्षा वाक्षणीम
दास्का वं तस्मिल्लिङ्गलयं गतः॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ शृण्वलावयपर्वस्कन्दः. माक्षाव मविमुक्तका। ततभिद्विपवाऽऽरम्भू. वेदज्ञः साधकामु-
न॥ कलौ कल्मषविज्ञानी. पूतामाख्याय मवहि। प्रणवस्य न माहात्म्यं. नास्तिकानां विशेषतः॥ यनिन्दन्ति महादेवं. क्षेत्रं निन्दन्ति दुर्धियः॥
पुराणं यत्र निन्दन्ति. तस्मैः सायातनकृतस्यितु॥ ओंकारस्य द्गंलिङ्गं. नक्षविज्ञानामलं। शृणुति नौमीसमाख्यानं. देवदेवनतिस्वितं॥ शृणुमम:
ख्यायमाकर्ण्य. नरस्त्वतमानसः॥ विमुक्तः सर्वपापस्यः शिवलोकमवाप्नुयात्॥ ॥ इति श्रीस्कान्दपुराणे काशीखण्डे ओंकारमाहा:

त्तीनाम चतुःसप्ततितमोध्यायः॥ ७४ ॥ ॥ ॥अगस्त्य उवाच॥ श्रुत्वा स्कन्द कथामेतां महापातकनाशिनीं । न तृप्यामि विशाखा
थ ब्रूहि त्रैपिष्टपीं कथां॥ कथं वृषः कपितन्द्वीः देवदेवनसम्मुखः । ख्यातिं हंस्त्वा महावृद्ध पुण्या त्रैलोक्यपावनी कथा॥ ॥स्कन्द उवाच॥ शृणु
ष्व मुनिवर्य कथां श्रमनिवारिणीं । यथा देवनकपिलं त्रिपिष्टपसमुद्भवं॥ त्रिजगत्ख्यातिमन्वीतं तत्र लिङ्गं त्रिपिष्टपं । तत्रोत्पन्नं
नादेव त्रिजगज्जायतनं च॥ त्रिश्रान्तः सङ्गतास्तत्र श्रान्तश्चिन्तापरः स्वयं॥ त्रिस्रः कल्मषहा पुण्या दक्षिणोदधिस्रिलोचनात्॥ श्रोतामू
र्ध्वगाः साक्षात् त्रिस्रन्दुपनदास्तथा । यमुनास्वप्यथ कालिन्दी नर्मदावाहिनी नर्मदा॥ तस्मादपि हि त्रिपथगामाः सरितः कृष्णापागाः स्वपयः
कौमहाधर्मे लिङ्गं त्रिपिष्टपं महत्॥ लिङ्गानि यानि तस्मात् स्वनाम्ना स्थापितान्यपि तीर्थानि सन्दर्शनात्तस्याः तासां स्नानफलं लभेत्॥ यत्र
स्नातः स्वर्लिङ्गं दक्षिणेन त्रिपिष्टपात् । सात्र स्वनपदं तस्याः स्पृष्टं तत्र ब्रह्मजातं हनत्॥ यमुनाप्रभृतीनां च नदीनां क्षालितं मम । अपि चि
त्रिषु वह्निस्थ यमलोकनिवारणं॥ दृष्टं त्रिलोचनाभ्यां तु नर्मदेशं स्वर्णर्मदा । तल्लिङ्गार्च्चनतानन्दं गर्भवासान्निवर्तते॥ स्नात्वापि
लिपिलामार्थे त्रिपिष्टपसमीपतः । दृष्ट्वा पिलावनी लिङ्गं किं तृष्यः पतिर्भवेत्॥ त्रिपिष्टपस्य लिङ्गस्य स्मरणादपि मानवः॥ त्रिपिष्ट
पपतिर्भूया नात्र कार्या विचारणा॥ त्रिपिष्टपा स्यात् दृष्टाः प्रदृष्टाः स्यूर्न ते यंगताः॥ केन कस्मात्स्मृतं तात गतेवात महाद्भिज्ञाः॥ आनन्दका

ततलिङ्गं प्रणम्याथ त्रिविष्टपी। त्रिलोचनस्य नामापि, यैः स्मृतं शुभवृद्धिकृत्॥ सप्तजन्मार्जितात्पापात्, स पूतो नात्र संशयः॥ यः पिबीआनि
लिङ्गानि त्रयपूदष्टपूतरूलं॥ तत्स्यात्त्रिविष्टपदृष्टं, काश्यामन्यानि ताश्चिकं। काश्यां त्रिविष्टपं दृष्टं, दृष्टं सर्वं त्रिविष्टपं॥ स्कन्दश्चान्निर्द्धूतया
पाहू, त्नयूनर्गर्से नाकवत्। सस्नानः सर्वतीर्थेषु, सर्वा वरूथवानुपर॥ योऽत्र पिलिपिलातीर्थे, स्नात्वा तत्र वकाङ्क्षपि। पपिप्प्योसदा
पुण्यं, यत्र सांख्याख्यसफलदा॥ तत्र गाङ्गाधि कृत्वा, गयायां किं करिष्यति। स्नात्वापि पिलिपिलातीर्थे, कृत्वा पिण्डप्रदानकं॥ दृष्ट्वा त्रिविष्टपं लि
ङ्गं, कोटितीर्थफलं लभेत्। यत्पापार्जितं पापं, न क्षालितं नाद्धरूतु॥ काश्यां त्रुयत्क्षणं पापं, तत्क्षणाद्धरतेऽप्रदं। प्रमादात्यागतं कृत्वा, तत्का ३१३
मानन्दकानने॥ दृष्ट्वा त्रिविष्टपं लिङ्गं, कोटितीर्थफलं लभेत्। सर्वस्मिन्नपि च पश्चात्, प्रेक्षमानन्दकानने॥ तत्रापि सर्वतीर्थानि, तत्राप्यत्रैक
वरूमिका। ॐकारमपि यल्लिङ्गं, त्वत्सर्वतीर्थप्रकाशकम्॥ ऊर्ध्वश्रेष्ठतरं लिङ्गं, तथापूर्वं त्रिलोचनं। तद्विश्विमुपपत्सानु, सङ्क्षयूवयथाग
णी॥ तथा लिङ्गेषु सर्वेषु, परं लिङ्गं त्रिलोचनं। त्रिलोचनाख्यकानीयं, यद्धवानदवीयसी॥ एवं निर्वाणपद्मासा, महाश्लोकाख्यकाण्डवर्षिः॥ सर्व
त्रिलोचनाख्यका, यत्कृपः समुपार्जितं॥ तत्तदा जन्मपूर्वकं, लिङ्गान्यन्यानि समर्च्य। काश्यां त्रिलोचनं लिङ्गं, सर्वसद्गतिमहोदयः॥ तत्र्यान्त्रि
त्रुवनीकाति, र्म्ममयानि समीप्सूनिः॥ कृत्वापि सर्वसंन्यासं, कृत्वा पापानुसन्ध्रमं॥ नियमस्यः स्थित्वाऽत्र, कृत्वा विश्वमिमानवः। विश्वमा

नमहालिङ्गं. महापापौघहारिणि ॥ त्रिविष्टपपूज्यवालो. माहिनिह्नयसमानि । समभ्यर्च्य महालिङ्गं. सकृद्व त्रिलावनं ॥ मुच्यते कि
ल्बिषैः सर्वैः. बपिजन्मगतार्जितैः ॥ ब्रह्महापि सुरापो वा स्तेयी वा गुरुतल्पगः ॥ न त्स्यान्यपि वा वर्षं. महापापः प्रकीर्त्तितः ॥ पवदावन्न
न्धापि. पगहिंसापञ्चपि वा ॥ पगापवादगीतापि. तथा विप्रकृत्यातकः ॥ कृतघ्नापि गुरुहापि वृषलीपतिरेव वा ॥ मातापितृसुतत्यागी व
ह्निदागववदापि वा । गोघ्नश्च स्त्रीघ्नापि शूद्रघ्नः कन्यादूषयितापि वा ॥ कूपा वा पिशुनो वापि. निजधर्मपराङ्मुखः ॥ निन्दको नास्तिको वापि ≡
कृतयाक्षिप्रवादकः ॥ शूद्रहन्तहकावापि. तथा विक्रयविक्रयी । हत्यादि पापशीलापि. मुच्येत न शिवनिन्दकः ॥ पापानि हन्ति माघ्नानि. नत्वा
लिङ्गन्त्रिलावनं । शिवनिन्दापरो मूढः शिवभक्तविनिन्दकः ॥ नस्यातानिष्कृतिर्दृष्टा. कापि शास्त्रपिकनविदु । आत्मघाती सविङ्कयः सदात्र
लाङ्घनतकः ॥ शिवनिन्दाविधकृतः यः सलातार्घावधमाधमः ॥ सर्व्वेषामपि पापानां. प्रायश्चित्तं विकीर्त्तितं ॥ निःशङ्कं चैव वक्तव्यं. प्रमाणाङ्कवि
दम्बरः ॥ पूर्वस्य सकामस्य. स्नानापिपदिपापनः ॥ मन्वस्य यदिनः सर्व्वे. वाकर्णास्त्रप्रमाणमः ॥ ततः सर्व्वपविसस्सकृत्वा मनयिनिश्चयं ॥
स्नानन्दकाननं याहि. यत्र विश्वेश्वरः स्वयं । यत्र कृतयविप्लानी. नदीनां निश्चिमात्मनी ॥ न वाध्यन्ते नरैः पापैः प्राप्यते वनवावृषः ॥ नगा
पि हि महातीर्थे. निश्चानस्यान्ति निर्मलं ॥ पूज्यपि लिपिलानाम्नि. विपत्तिल्यापि पविन । शिलावनाश्चि विक्षय. पविच्छियमन्दनयि ॥ ह्लाव

ष्टाक्षरविधिना. तर्प्पणीयान्तु पतर्प्पयेत्। दत्वार्घं यथाशक्ति. विरूपा पुष्पविवर्ज्जितः॥ द्वादशाक्षरविधिपूर्वं लिङ्गं. समस्तं पाति स्फटिकमः॥ गन्धोदकैर्वि-
विधैर्माल्यैश्च कुसुमैस्तत्पूजयेत्॥ धूपैर्दीपैः सनैवेद्यैः. तोयाक्षितैर्व्वक्रमैः॥ पूजां च कारयेद्देवो देवं च पूजयेन्नाममेव॥ विप्रपञ्चोपचा-
रादिर्त्यवाद्यसङ्गीतनैः॥ रूपैः प्रदक्षिणा कृत्वा. नमस्कारं प्रसन्नितैः॥ परिवारकपञ्चोपैः कृत्वा तिथि पूजने। ब्राह्मणान् भोजयेत्त-
स्या. त्रिःप्रायश्चित्तं विधुर्न्नत्॥ एवं कृत्वेन नरश्चात्मा. नियतात्मा यतःक्षणात्। ततः पञ्चस्नानदस्नात्वा मन्त्रिकर्ण्णीकृत नमः॥ तत्वा विनत्रमत्स्य-
प्राप्नोति सुकृतं महत्। प्रायश्चित्तमिदं प्रोक्तं. सर्व्वपापविनाशनं॥ नास्ति कालनये कर्ण्णकायोमानन्त्यन्निष्कृतौ। ददत्वदवस्तारनं. प्रायश्चि-
त्तमिदं शुभं॥ दानान्नरकमाप्नोति. सदी सर्व्वधर्म्मफलं। कर्म्म प्रदक्षिणा कृत्वा. सहस्रं समानायाम॥ प्रदाधनत्वं लंकाण्डं. सफलत्वात्त्रिलोक-
ना। शुभलक्षणं तं लिङ्गं. कार्य्यं दशाक्षिविधिः॥ उन्मानं तु पिमूकः स्या. दन्यत्र मनवेक्षयति। अन्यत्र सर्व्वलिङ्गेषु. पुण्यकाला विनिश्चिताः॥ त्रिपि-
क्षय पुण्यकालः सदा नास्ति दिवंनर्णं। लिङ्गस्थानानि यस्मिन्. सर्व्वपापप्रणश्यति॥ एवं वेलावनाग्निः कान्विदन्यो बपार्व्वति। यतः सर्व्वपू-
लिङ्गेषु. लिङ्गस्तदमन्तरूपं॥ तत्कारणं त्रिदर्शपर्व्वणि. कार्त्तिकेऽव्ययमायकं। पूजामयागयूकस्य. लिङ्गमन्तद्भवस्थलानां॥ उक्तश्यसपयानालं. नि-
वर्गात्यूवनामहत्। अस्मिन्लिङ्गपूजालोपि. सन्तुष्टो मिष्टनामया॥ तुष्टीनन्तत्प्रयंदत्तं. निर्वाक्षिप्ततथोक्तं। नदायकृतिदवाशि. लिङ्गम

नत्रिलावनी॥ पितृयत्रिनयान्ते स्कैर्गी यनस्नानदृष्टिदं। त्रिलावनस्य यत्नकाः स्कपियर्द्धे त्रिलावनाः॥ यमयापि षयास्तु. जीवन्मुक्तास्तव
दहि। त्रिलावनस्य लिङ्गस्य. महिमानं न कश्चन॥ यम्यप्येहि मङ्गणानि मर्थे वयपिरिणापितं। मायस्तुक्तावतुर्द्दश्यां. स्नात्वा येलिप्यल
ज्जदं॥ उपाषण यत्रात्रका. वाशीआपावनान्विताः॥ त्रिलावनं पूज्ज पित्वा. ग्रामः स्नातु मनेन्वे॥ पुनर्लिङ्ग समभ्यर्च्य दत्वाघ्यमर्घदानपाया
त्वानुयदक्षिणान्दव. पितॄमूद्दिश्य कषिताः॥ विविधापावर्णयन्था. क्विवत्कऊनेः सदा। विस्कुपापिवन्दहं तत पुण्यनवादिताः॥ ञव
न्तिदविनियतं. गन्धमंमयूगमाः॥ मावक्रमक्षिर्यं साव. दत्वा सर्व्वमजावगाः॥ गोविपावन्नयन्धन्ति काग्यंलिङ्गं त्रिलावनी। सकृत्ति
पिष्टं दक्ष. स्नानं यो लिपिदज्जदं॥ न जातु मातुस्तनपा. जायतेऽनुतकृति। यतिमार्यं सदाष्टम्यां. चतुर्द्दश्यां च कार्त्तिकि॥ स्नायान्ति
यर्त्वेमीयनि. ञ्रुकृन्दव त्रिलावनी। त्रिपितृपादक्षिणतः स्नात्वा पिलपिलज्जदं॥ ततय न्यामूपास्येकी. गाऊस्तूयफलीलतमू। पादादकारवा
स्तत्र व. कृपयः यापविनाशनः॥ यान्यनस्त्यादकं मर्त्यो. नमर्त्यो जायते पुनः॥ नस्यालिङ्गस्य पार्श्वेतु. सन्ति लिङ्गान्यनेकशः॥ केवल्यदानिताः
न्यत्र. दश नामूस्पार्शनादपि। ततश्चान्तनवेलिङ्गं. गणानीवयसितिष्ठितं॥ तद्दृक्षणान्तिमाप्राप्ति. नववर्यं साव नापितः॥ तद्दक्षिणस्मकालिः
ङ्गं. मूलनाश्मनयं क्षितिं॥ कलिः कालन्यकामन्व. बाधनतन्नदीक्षणात्। ततुयतीश्चींमकालिङ्गं ग्रामेणब्धति कीर्त्तितं॥ यल्लिङ्गपूजनाद्दो

णो. आमि नूर्ध्वं च पूर्द्दशे । स्पृष्ट्वा मन्त्री लिङ्गं. तदस्य वाति पुण्यदं ॥ यद्दर्शनवशाज्ञानं. नविश्वस्यापि कालतः ॥ ब्राह्मणा ह्यायुधिन्त्राः

ये. वाराणसीन्त्रृणं च नश्यति ॥ त्रिलिङ्गं ग्रन्थयादस्मात्. सर्वक्रतुफलं लभेत् ॥ नन्दाम लिङ्गमालोक्य. वाल्मीकीश्वर सन्निधौ ॥ तस्य सन्दर्शना

द्दव. विशा कोशायतने वरः ॥ स्तुत्यन्त्र तत्र यद्दृष्टं तद्भवी भिवधाराव ॥ त्रिपिष्टपस्य माहात्म्यं. स्वैरदवन कीर्तितं ॥ ॥ इति श्रीस्कन्द

पुराणे काशीखण्डे त्रिपिष्टपाविर्भावो नाम पञ्चसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७५ ॥ ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ शृणुष्व मैत्रावरुणे. प्राक्कालय

थाक्रम ॥ शृणु मित्रावरुणस्यायः. पी?विरउ सैक्कः ॥ शिलाचनस्यप्रासाद. मणिमाणिक्यनिर्म्मितः ॥ नानारत्नगवाक्षाढ्य. रत्नमालाविला

न्वितं ॥ कदाचिद्दपिकल्याणे. शैलोकस्य मितन्द्रयं ॥ प्रान्तम्भानन्दकन्दस्तु. च दातुर्विज्ञक्ता स्वयं ॥ सनूकंवाङ्गिमतयाभि पताकाभिर्विनस्तनः ॥

सन्निवायमतिवल्क. मध्योद्याद्विनाना नवान् ॥ दृष्टाश्चमानन्दमोवर्णं. कल्पमान विवाद्रिक्तं ॥ पार्श्वसेनगणाश्चेन. रुवदादिवसमास्थितं ॥ तत्र यावाव

तदन्त्र. वयस्त्वैलक्तमालयं ॥ याम सायं च मध्याह्न. कुर्व्वन्निर्त्यं प्रदक्षिणं ॥ उद्गीयमानीयतिनः. पञ्चप्राणे त्रिनस्कनः ॥ नरुह्यप्रासादं संलग्ने.

दूरी कुर्वन्निति दिने ॥ त्रिलोचनमित्र नतं. नामरक्ष्वेन्द्रादृतं ॥ त्रिपिष्टपमिवतथा. तयोः कर्ण्णेमिथीरवं ॥ वस्तुविद्यानिवासानि. गम्भुप्रामिव

मान्यली ॥ तयोः कर्ण्ण शुश्रीयाथ. प्रतिरात्रं प्रजन्त ॥ मङ्गलार्वकं वाक्यानि. स्त्रिमन्धाप्रद्विलोस्कयोः ॥ नत्राम्भन्नि वयन्नित्यं. रक्तौ वह्नांप्रदर्शे

यत्॥ यागयात्रां विहायापि. कदाचिन्नैव मानसो। नाप्तुय वाञ्छितं यातः. पञ्चस्नो कौतुकं रवस्थौ॥ तत्र ककुदनाकीर्ण्णं प्रासादापविती व
लो। तत्र ककुदनाकीर्ण्णं कूर्व्वत वप्रदक्षिणं॥ एवं दक्षिणदिग्भागे वसुःहो मस्थितीउली। एषार्थ्यधयताविप्र. स्वामी आगुविदक्षुजी॥
तयापि तेऽपि वरता. स्थिला वनप्रमीपतः॥ सूर्याद्दद्रुमिथिः काला. द्विजयाः प्राधूर्त्वेसूयाः॥ अथ दवालयस्थान्ते. गवाक्षान्तर्गतो यतीस्य
ननकनविहृष्टो. कूवदस्वाप्यदक्षितो॥ तस्य पारावतद्वन्द्वं ऽध्यनःप्रविजिघ्नकः॥ सवतार्यास्थवादस्तुयविस्ता न्यक्तिवालयः॥ विलोक
यामास तदा तदागमविनिर्गमौ। कतमाग्नेनविगतौ. दुर्ग्नमको यत्तत्रिलो॥ कतावूता विनिर्यातौ कृकालकृपूतस्थकिं। कथं यूना पदको
नाःआश्चर्यो स्वैतद्विभ्रुतः॥ दुर्व्वला प्याकलयितुं. सहसाततूताक्षत। कपिलान्तय दुश्पल. वदान्धाता न्वलक्षतः॥ तक्कोकर्म्मसिद्धोनयत.
दुर्लेलोकतयस्कवत्। दुर्गस्थाता किरूयत. विपक्षःकतविमुक्षाविन्॥ स्वतन्त्रं यदि दुर्ग्नःस्या. दमर्म्मस्य प्रकालितं॥ तुमिदुर्ग्नेवलीनसंस्थ
तावामायूले त्कजः॥ अपायश्च कलदवो. वीक्षजातोनराङ्गलो। अथ पारावतीदक्षा. विपक्षकाक्ष्यपक्षिणं॥ महावलीदुर्ग्नवला. प्राहपा
रावतं प्रति॥ ॥कपोतयूवाच॥ प्रिय पारावतयाऽहं सर्व्वकामिसुखाकुव। तवदष्टिवलीयाधःऽध्यनाये यवलाविपूः॥ पावकं वाक्यमाः
कर्णि. पारावत्याः प्रतत्यमिः॥ पारावतीमुवाचेदं. काचिन्मितव प्रिय॥ ॥पारावतदुवाच॥ कतिनामतदीतीह. सूरागध्यामवाक्षिः॥

कश्चिद्वालयक्ष्म पूर्वं॥ नायविः॥ किहि। कश्चिद्वनपर्यन्ते. नीलस्वस्कविहं प्रिये। नस्याय दीकृहृतवी. कृतान्तेन त्यक्ष्व प्रिये॥ न मय त्वं म
यायार्द्धि. त्यज विक्रामि मीन्तुरः। उ. स्याऽध्यन व वाकस्य. गननायिनमदृति॥ कुत्कं यावाव न व वः गूत्वा या वावता नदा। मोन मार्त्तं वाम कस्कं. प
त्यः यादार्थि नकृन्॥ किमत्र त्वं प्रतिभाषसि. प्रिय प्रियविकीर्षया। सा ध्वमार्गे समास्कर्यं कार्यं पत्युः व वः सदा॥ उ. नास्य व ध्यथा यामः ऽन्ध
ना यऽध्यत्यदमात। उ. प विस्किन्न याद स्रा. यथा मत्सूनता यूथी॥ उ. थमङ्गलं गत्यास. ग्रामाद मा विनाऊ मनु॥ नि वास्कन्तरू मा याको. याका ग
गनमार्गेत॥ गतथनकृ सिऽन्येन. पुनः यावाव ताङ्गना। ग्रावा वप्र यायीनाथ दृष्टादृष्टात्वयाऽदृ क्रित॥ न स्या वावर्द्धय मा कर्ष्ये. पुनः केलन्नवा ३१७
ब्रवीत्। किंकरिष्यत्यसौ मृत्ये. मम प्राणविनाशनः॥ दुर्गे यः दुर्गे तु लीम. अत्र नास्ति विनाकृतं। उ. यन्न ताग तार्वकि. याव दक्रिन तामङ्गले.
॥ ग्रतीनाऽस्ति न संस्तीन. कान्तु व्याल कयादि का॥ यत्रि तामसं तुलव ता. न त्या स्वाद्रदाकृता॥ यत्थे ताक्षि दकौशल्या. मपिताव वमि प्रिया गमिष्ठू
कापि कस्याति. यद्भिऽस्मानतथाम्भव॥ सुरख नमिष्कृकाविना. मपिडाव मिन प्रिया। उ. मिमद्वलं गूत्वा. किं ता मूकवत्तीस्तत्॥ उ. प व सूव पिऽत्थ
न. स्कृत्रतात गिल्ला तल। कि य द कत मा सा स्र. ग्राप विस्पाति दृष्टव तु॥ स्मायाम कृत्रसी स्कुता. त कुलाय विलास्कव। पुनर्विनिर्गेन तः ऽत्थ
नः साधिकी ता ऽद्रवीत्यन॥ प्रिय स्क न मिद न्यास्थं. दृष्ट दृष्टि विकृषिणी। उ. सौकुलाऽनिकट. मूप विस्पाति दृष्ट वत्॥ सा व सस्य पूनः स्याद.

किञ्च विस्मापयसे प्रिये। मम्नान्दाम्बीं स्वकान्तावार्ये. पापध्यो हीनू वृक्षयः॥ हुं न च स्मून पिप्रापकः। स च ड्योनाम हा बलः। नया न किमूर्खक्त.

स्फिता याम ह्वयावधि॥ पुनर्ब्बिला कच न ज्ञाम. णीप्र्यं याता यथागतं। गत यध ग कुनो नस्मिन्. साव हाय विद्धनमा॥ नाथ स्कं नान्दं यावा. मत्यु

र्न्नो निकटायनः॥ पुनर्दूष्ययविद्धस्मि. न्नाबीच्यावः पूर्व्वं प्रिय॥ प्रिय यास्या प्रियस्कास्य गनिः सर्व्वत्र सिद्धिदा। स कि सूदग वागन. नागः

प्राप्ना निवृद्धिमान्॥ पापयम्र्म निर्डंदण्ठी. त्यक्त्वा यान्यत्र नबडन्॥ यपन्तुर्न्नान माप्ना नि. कुलस्थित हुं वकुमः॥ प्रियादिन निगम्य निस्मकावि

ज्ञाहग हृदिनः॥ ववार्ये पुनर्व्वयाद. प्रियमासीः रबग्न॥ कन॥ अथ यत्नस्मिन रनि. सड्योनः प्रान वबधि। नह्राव टग मासाय. पार्ये यावन्स्थि

नावलः॥ अस्मात्रलस्य निरवं. यान हानोगन रवगे। कुलाया ह्वावमाग ह्या. वाव पानावनीयर्मि॥ नाथ निर्गमनस्यायं. कालः॥ काला स्थितू

वतः॥ याव ह्लावद्धि निर्याहि. त्यक्त्वा माम पियमान॥ त्वयि जीवति दुःप्रायं. न किञ्चिज्ञा गतीमला। पुनर्द्दोवाः पुनर्म्मित्रं. पुनर्व्वसु पुनर्ग्गृहं.

॥ यद्याप्नाव ह्विनः पुंसी. द्राव्येव पिधनेन पि। न दा सर्व्वे ह विन्धन्तु रूपनैव हिलप्यन॥ अय मात्मा प्रियावन्यू. अय मात्मा महद्धनी। धम्मा

र्थ काम मोक्षाणा. मय मात्मार्डकः पव॥ यावदात्मनि वक्षम. स्कावक्षमं डंगग्रुया। स्यापिक्षमः स्वमनिना. यड पायर्व्वा कमि॥ यड्योर्हि

नन्तु यनुक्षमं. नक्षमानिधन स्ववी। नयगः ध्यापान पूहि. नानि मार्ग्ग पुवर्हि हि॥ अन्यानी मियर्थं युत्वा. नाथस्का नाहिता वड़ानब्रहि

घाषितनूप्राणः तनामम्र्मस्मतिप्यापि॥ उत्यूकापिवै ये घत्वा याचावत्यास्मधया। ततिर्ये योतनः स्नाना कृविज्ञायतिवाविनः॥ अर्थे

यथि समागत्य, श्रेष्ठिनं नवलिनामदा। तन्निर्गमाश्चर्यं नृक्षः किंचित्कृक्षवनामूत॥ दिनानि कतिचित्कृत्य, स्थित्वाश्रेष्ठिनामक्रामन्तिः॥ याचाव

नमूवावदं धिक्त्वीयो नृपववर्जितं॥ किन्त्वायुष्यन्दुर्वृद्ध, किन्त्वा निर्याहिम गिरा। कृधाक्षीनामृतः प्रव्यान्निवर्यास्यास्यिक्रवी॥ क्षीकवन्ता

वरूचैः त्रा, श्रेलोजयपताउग्री। स्नानार्थं यूथानः पश्चात् स्वप्नोवादुर्नेमवदा॥ पुत्रमार्थे यमालम्ब्य, यतन्त्रवमक्षायिरः॥ विधिवद्व

दिस्मा कार्यं कृत्यात्कवत्वविवकितः॥ उत्क्लौश्रेष्ठिनं स्वपा कतः यत्वा यूत्वादितः स्वगतः॥ अनुयुध्वकनश्रेष्ठिनं, स्वदुर्न्दवारमाग्नितः॥ कृपितस्तु ३१०

षितः पाप, श्रेष्ठिनं नवलिनाधृतः॥ वचनं नदरः तामुद्रं बायापिरवणीधृता॥ मावादाराउत्तयो वक्र, श्रेष्ठिनाग्रामनिमत्तवी। विकयन्तक्रक्षस्कान म

न्यत्यक्तिविवर्जितं। अथ यत्वा कलनवः स्याक स्कन्दसमधया। ववादयमानितन्नाथ, त्वयामस्त्रानिवृद्धितः॥ अनावस्कामिमायाग्रः, किंकुर्या

मवलायतः॥ अधुनापि ववाच्येकं, कवाषियदिमयिया॥ नदाक्किमैतवस्क्रामि, कृनृवेवाविवाचितं। मेभिकवाक्षकतस्मानुस्त्रीः जितान कविषाति

॥ यावदाख्यागतास्म्यास्या, यावन्मूस्कानरुमिगतः॥ तावदात्मविमूक्कैत्व मतः यार्दर्दर्दश॥ उत्तियत्नीववश्रुत्वा, तथायक्तनवानुरवगतः॥ अयी

ङिनंदर्दपार्दं, श्रेष्ठिनश्वीनृकननवानृवक्त॥ ततवीतकिव हीनाथ, मूकायामूखवंपूटायादक्लिम्नथत्वन, सापियावाचतादयतन्॥ विचयथापिवन

𑐐𑑂𑐬𑐵𑐎𑑂𑐲𑑅 𑐟𑑂𑐰𑐣𑑂𑐩𑐵𑐎𑑂𑐲𑑅 𑐧𑑂𑐬𑐴𑑂𑐩𑐡𑐶𑐡𑐺𑐫𑐩𑑅𑑋 𑐧𑑂𑐬𑐴𑑂𑐩𑐰𑐶𑐱𑑂𑐰𑐫𑐸𑐎𑑂𑐟𑑅 𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑐳𑐟𑑂𑐫𑐵 𑐎𑐺𑐟𑐰𑐶𑐟𑐵𑐡𑐵𑐟𑐵 𑐟𑐾𑑌 𑐎𑐱𑑂𑐔𑐶𑐡𑑂𑐰𑐵𑐳𑐳𑑂𑐠𑐵 𑐎𑐺𑐟𑐵 𑐛𑐬𑑂𑐩𑑀𑐎𑑂𑐲𑐩𑐎𑐸𑐬𑐷𑑋 𑐡𑐸𑐬𑑂𑐧𑐮𑐱𑑂𑐔𑐵𑐫𑐩𑐰𑐟𑐶 𑐎𑐺𑐟𑑂𑐮
𑐟𑑂𑐰𑐵 𑐫𑐠𑐵𑐬𑑂𑐠𑐫𑐟𑐸𑑌 𑐣𑐩𑐳𑑂𑐎𑐺𑐟𑑂𑐫𑐵𑐣𑐸𑐥𑐵𑐫𑐧𑐡𑑂𑐢𑑅 𑐦𑐮𑐫𑐟𑑂𑐣𑐳𑐟𑑂𑐫𑐵𑐫𑐩𑑅𑑋 𑐫𑐡𑑂𑐰𑐬𑑂𑐐𑑄 𑐫𑑄 𑐫𑐸𑐫𑐩𑑄 𑐔𑐵𑐩𑐵𑑋 𑐰𑐶𑐥𑐡𑑂𑐫𑐵𑐥𑐶 𑐩𑐣𑑀 𑐏𑐶𑐣𑑂𑐣𑑅𑑌 𑐨𑐹𑐥𑐟𑐶𑐱𑑂𑐔𑐵𑐮𑐫𑐵𑐳𑐣𑑋 𑐰𑐶𑐥𑐟𑑂𑐣𑐷𑐐
𑐧𑐫𑐹𑐟𑐬𑐩𑑋 𑐨𑐹𑐎𑑂𑐟𑐶𑐫𑐹𑐫𑐩𑐫𑑀𑐎𑑂𑐟𑐫𑐵𑑋 𑐩𑐎𑐵𑐰𑐶𑐡𑑂𑐫𑐵𑐢𑐧𑐵𑐎𑐺𑐰𑐟𑐸𑑌 𑐩𑐺𑐟𑐵𑐣𑐷𑐫𑐰𑑂𑐬𑐖 𑐎𑐺𑐟𑐵𑑄 𑐎𑑂𑐬𑐵𑐣𑑂𑐟𑐵𑐥𑑂𑐬𑐵𑐥𑑂𑐟𑐶𑐬𑑂𑐡𑐾𑐰𑐎𑐺𑐟𑑂𑐰𑑄𑑋 𑐩𑐣𑑂𑐠𑐵𑐰𑐡𑐵𑐩𑐟𑐟𑐫𑐵 𑐣𑐵𑐩𑑂𑐣𑐵 𑐥𑐰𑐶𑐩𑐮𑐵𑐮𑐫𑐠𑐵
𑐩𑐺𑐟𑑂𑐟𑐰𑐶𑐡𑑂𑐫𑐵𑐣𑐶𑐮𑐫𑑅 𑐎𑐮𑐵𑐎𑑁𑐱𑐮𑐳𑐵𑐄𑐟𑐵𑑋 𑐎𑑀𑐩𑐵𑐧𑐩𑑂𑐧𑐫𑐹𑐧𑐵𑐳𑐵𑐫𑑋 𑐣𑐶𑐰𑐴𑐎𑑂𑐟𑐶𑐫𑐧𑐵𑐴𑐰𑐟𑐸𑑌 𑐣𑐶𑐫𑐩𑐫𑐱𑑂𑐔 𑐥𑐶𑐄𑐫𑐵𑐰𑐡 𑐰𑐶𑐖𑐶𑐟𑐳𑑂𑐟𑑂𑐬𑐶𑐫𑐩𑐵𑐣𑐫𑑅𑑋 𑐟𑐟𑑂𑐬𑐎𑐵𑐫
𑐟𑑂𑐰𑐵𑐧𑐸𑐬𑑂𑐩𑐣𑐶𑐬𑑂𑐟𑐸 𑐧𑐰𑐶𑐲𑑂𑐫𑐵𑐨𑐷𑐟𑐶𑐣𑐶𑐬𑑂𑐩𑐺𑐟𑑄𑑌 𑐥𑐧𑐫𑐵𑐧𑐶𑐟𑑂𑐰𑐩𑐵𑐡𑑂𑐫𑐵𑐎𑐶𑑋 𑐰𑐵𑐫𑐸𑑅 𑐎𑐷𑐬𑑂𑐟𑐶𑐰𑐾𑐮𑑄𑐳𑐹𑐬𑑂𑐫𑑋 𑐡𑐟𑑂𑐰𑐵 𑐳𑑂𑐰𑐬𑑂𑐐𑑄𑐐𑐟𑐶𑐫𑐱𑑂𑐔𑐵𑐥𑐶𑑋 𑐣𑐩𑐳𑑂𑐎𑐵𑐬𑑂𑐧𑑄𑐧𑐬𑑂𑐡𑑂𑐢𑐫𑐟𑑂𑐳𑐸𑐢𑐷𑑅𑑌 𑐨𑐹𑐥𑐟𑐫𑐱𑑂𑐔
𑐥𑐶𑐟𑐶𑐫𑐩𑑄 𑐳𑐣𑑂𑐟𑐸𑐰𑐶𑐲𑑂𑐞𑐵𑐣𑐸𑐳𑐩𑐵𑐡𑐡𑑂𑐫𑐵𑐐𑐩𑐖𑑂𑐘𑐵𑐥𑑂𑐟𑐎𑐺𑐟𑐵𑐬𑐵𑐏𑑂𑐫𑐵𑐫𑐵𑑋 𑐕𑐶𑐮𑐵𑐧𑐣𑐫𑐩𑐵𑐱𑑂𑐬𑐫𑐵𑐩𑐸𑑌 𑐳𑐩𑐳𑑂𑐟𑐥𑐹𑐬𑑂𑐞𑐣𑐶𑐮𑐫𑑄 𑐳𑐩𑐳𑑂𑐎𑐵𑐬𑑂𑐠𑐫𑐎𑐵𑐩𑐎𑑁𑑋 𑐳𑐩𑐳𑑂𑐟𑐎𑐵𑐩𑐖𑐣𑐎𑑄
𑐫𑐖𑐵𑐣𑐣𑑂𑐡𑑄 𑐎𑐺𑐟𑐵𑐰𑐬𑑂𑐞𑑄𑑌 𑐫𑐵𑐰𑐔𑑂𑐕𑑂𑐬𑐷𑐔𑐧𑐩𑐣𑐸𑐖𑑋 𑐫𑐵𑐰𑐣𑑂𑐣𑐳𑑂𑐟𑑂𑐬𑐶𑐫𑐰𑐶𑐣𑑂𑐣𑐰𑑅𑑋 𑐟𑐵𑐧𑐔𑑂𑐕𑐶𑐮𑐵𑐧𑐣𑐾𑐎𑐵𑐱𑑂𑐔𑑋 𑐩𑐣𑐳𑐵𑐥𑐹𑐬𑑂𑐫𑐵𑐩𑐶𑐟𑐵𑐣𑐣𑑂𑐡𑐶𑑌 𑐎𑐺𑐟𑑂𑐮𑐩𑐣𑑂𑐠𑐵𑐰𑐡𑐵𑐩𑐶𑑅𑑋 𑐣𑐶𑐬𑑂𑐫
𑐥𑐰𑐶𑐩𑐮𑐵𑐮𑐫𑑅𑑋 𑐎𑐵𑐱𑑂𑐫𑐔𑑂𑐕𑑂𑐬𑐶𑐥𑐶𑐫𑐹𑐬𑑂𑐰𑐡𑐺𑐲𑑂𑐚𑑅𑑋 𑐳𑐩𑐵𑐐𑐟𑑂𑐫𑐣𑐸𑐫𑐫𑐟𑑂𑐣𑐰𑐵𑐣𑑂𑑌 𑐥𑐵𑐧𑐵𑐧𑐟𑑂𑐫𑐥𑐶𑐖𑑂𑐘𑐵𑐟𑐵𑐳𑐵 𑐧𑐟𑐟𑑂𑐡𑐷𑐥𑐱𑑂𑐔𑐩𑐣𑑂𑐡𑐶𑐬𑑄𑑋 𑐣𑐵𑐐𑐬𑐵𑐖𑐳𑑂𑐫 𑐥𑐵𑐟𑐵𑐮𑑋 𑐣𑐵𑐩𑑂𑐣𑐵𑐧𑐮𑐵𑐧
𑐮𑐷𑐩𑐶𑐟𑑂𑐰𑑌 𑐳𑐩𑐳𑑂𑐟𑐣𑐵𑐐𑐎𑐣𑑂𑐫𑐵𑐣𑐵𑑄𑑋 𑐣𑐹𑐥𑐱𑑂𑐔𑐷𑐮𑐎𑐮𑐵𑐫𑐸𑐎𑑂𑐟𑑅𑑋 𑐊𑐎𑐾𑐎𑐾𑐧𑐟𑑂𑐟𑐬𑐩𑐵𑐳𑐵𑑋 𑐧𑑂𑐬𑐟𑐟𑐡𑐷𑐫𑐵𑐧𑑂𑐬𑐐𑐵𑐟𑑂𑐩𑐖𑐵𑑌 𑐟𑐳𑑂𑐫𑐵𑑅 𑐳𑐬𑑂𑐰𑑀𑐡𑐫𑑄𑐧𑐵𑐫𑐷𑑋 𑐡𑐟𑑂𑐟𑐵𑐣𑐵𑐩𑑂𑐣𑐵𑐫𑐟𑐵𑐧
𑐟𑐷𑑋 𑐎𑐮𑐵𑐧𑐟𑐷𑐟𑐠𑐵𑐣𑑂𑐫𑐵𑐧𑑋 𑐣𑐶𑐫𑑄𑐟𑐡𑐳𑐹𑐐𑐾𑐜𑐴𑑌 𑐳𑐡𑐔𑐵𑐡𑐣𑐥𑐵𑐥𑐶𑐣𑑀𑑋 𑐎𑐫𑐵𑐎𑐵𑐣𑑂𑐣𑐷𑐫𑐠𑐵𑐟𑐠𑐵𑑋 𑐟𑐾𑐲𑑂𑐰𑐳𑐬𑑂𑐰𑐵 𑐧𑐴𑐸𑐩𑐟𑐷 𑐴𑐶 𑐧𑐟𑐵𑐧𑐮𑑂𑐫𑐵𑐱𑑂𑐔𑐡𑐺𑐜𑐵𑑌 𑐳𑐵

तु बाल्यव्यतिक्रान्ते किंचिदुद्भिन्नयौवना । शिवरूपैकस्वपितन्ती . दद्भ्वानियममन्त्रकान् ॥ पिता त्रिलोचने काश्यां . सर्व्वयित्वा दिने दिने । सूस्थी

सखीस्यांसहकितासोनन्यकामिनान्यथा ॥ एवं नाम कुमारी सा . सखीद्वयसमन्विता । त्रिलोचने समभ्यर्च्य . स्नानदत्तंत्रकस्त्रकम् ॥ दिने दिने पु

प्पाद्यैः८ कुसुमैर्विविधसुगन्धिभिः८ सुविचित्राणि माल्यानि . पवित्रं अर्च्चयद्विभुं ॥ नित्यं पिनाकिनं गायन्ति . लयभ्रान्तात्रसुस्वरी । वायमङ्गलरुद्र

न . लास्यान्तिश्रानिकुर्वता ॥ वीणावंशमृदङ्गाद्य . लयतालविचक्षणा । वादयन्तिमृदङ्गका . क्षिप्रा या गन्धर्वसन्निधौ ॥ रुद्रस्त्वमातावधयन्नाणी . मि

श्रानागकु मारिकाः८ विविधगन्धमालाभिः८ पन्नागैर्विलपन्ने ८॥ एकदा माधवमासि . रुता या या मृथापिना । सखो ज्ञागवर्षं कृत्वा . त्रयगी

नकथादिभिः८॥ प्रातर्व्रजुर्धां स्नात्वाथ . तीर्थपिलिपिलगुक । त्रिलोचनं समभ्यर्च्य . पद्मसूक्तावतन्म गुथा ॥ सूक्तासूक्तासूवालासू . त्रिनत्रः८ गलि

रूपणः८॥ यत्र कर्पूरवल्लो वाल्मो रुदामुकुटमण्डल८॥ नमाल नीलसूत्रीव८ स्वर्गचालविरूपण८॥ वामार्द्धविलसच्छक्ति . र्नागयज्ञोपवीतवान् ॥ स

स्मादवविनिष्कम्य . लिङ्गात्यन्तगामरवलान् । डवाचवनतावालीं . दिश्युतुष्किष्ठतमियं८॥ उष्ठयमापिनिर्भय . नप्रवाग्नुमियज्ञत । भुज्ञमाठनवस्य

न्धे . हृष्टाभिः८ कुलितानना८॥ तावत्यश्वन्निपुत्रतः८ सम्मापन्नमानसा८॥ भूतिकितागमस्ताभिः८ तावद्दृष्ट्वस्त्रिलोचन८॥ वचन्द्रनरवतावाः

ला . क्षात्वालक्ष्मीवीन्ववी । तुष्टेश्वयद्भक्षास्या . पननकान्तोभिनन्दौ ॥ उपनाभ्याः ज्ञपनान . उपसर्वदसर्वेश । उपपत्रिपुत्रसंहर्त . पोर्वेलूक

निसूदन॥ जयज्वालान्धकहर जयकन्दर्पदर्पहन्तृ। जयत्रैलोक्यजनक. जयत्रैलोक्यवर्द्धन॥ जयत्रैलोक्यनिलय. जयत्रैलोक्यवन्दित।
जयरुद्रगणाधीश। जयप्रमथनायक॥ जयत्रिपथगापयःक्षालितजटामठ॥ जयचन्द्रकलाकान्ति.स्विद्योतितजगद्गुरु॥ जयसर्पकृम
वल्लप्रकाशायितविग्रह। जयाद्रिराजतनया.नयनःकीतार्थदृष्क॥ जयश्मशाननिलय. जयवाराणसीप्रिय। जयानन्दवनाध्यसिद्धा
भिनिर्वाणदायक॥ जय देवविपत्नशर्व. शर्वपापविवर्ज्जित॥ जयनत्यायप्रपञ्चाय. जयगीतविज्ञानद॥ जयप्रणयपयहाय. जयवाममदानि
ध्वं। जयशूलिन्विरूपाक्ष. जयप्रणयसर्वद॥ विष्णुः सर्वविदिज्ञापि. नत्वांस्तोतुं विभुक्षमः॥ वाग्वावाचस्पतिर्नाथ. स्तोतुं स्तुतौ पाविकुण्ठित-
धीः॥ विदन्ति देवाः सर्वेऽपि न त्वां माः यथार्थतः॥ मम नीरूपमानन्दा. मनन्क्रादिविवर्ज्जित॥ नमस्तुभ्यं नमस्तुभ्यं. नमस्तुभ्यं नमो नमः॥ त्रिलोचन न
मस्तुभ्यं. त्रिपुरघ्न नमोस्तु ते॥ इत्युक्त्वा दण्डवद्भूमौ प्रणिपत्य कुमारिका॥ कृतार्थकायकुमारास्ताः प्राप्तावरं शिवरूपेण॥ सुनाम नन्दा नन्दा
न्वं. नाम्ना पविमलालयः॥ पतिर्विघ्नःध्वजवरा. सर्वगानां सुविद्यानि॥ शिवस्त्रियाध्वरलोक. हागानुत्तुक्राप्समन्कमः॥ नवानिर्वेद मापन्नाः॥
काणी सिद्धिमवाप्स्यथ॥ सूयन्किसर्वाविमनकाः॥ सर्वेविद्याधरा यूवा। सर्वाताप्यपत्रवात. प्रान्तेमाक्षमवाप्स्यथ॥ जन्मान्तरवनमापस्वा. सर्वनी
शिश्वगतनव। विद्धिमागतनताजन्म. निर्म्मलैसत्क्रियावनी॥ एतत्वसर्वनास्मार्थं. यःपठिष्यतिमयूवः॥ तस्य कामानू प्रदास्यामि. सर्वकीनाम

𑐰𑐶𑐳𑑂𑐟𑐺𑐟𑑄𑑌 𑐫𑐖𑑂𑐘𑐎𑐣𑑂𑐫𑐫𑐵𑐎𑐺𑐟𑑄𑐫𑐵𑐰𑐟𑑂. 𑐂𑐟𑐶 𑐥𑑂𑐬𑐵𑐐𑐸𑐎𑑂𑐟𑑄𑐄𑐥𑐥𑐣𑑂𑐣𑐟𑑂𑐰𑑄𑑌 𑐡𑐶𑐰𑐵𑐎𑐺𑐟𑑄𑐩𑐮𑑄𑐡𑐺𑐲𑑂𑐚𑑂𑐰𑐵. 𑐳𑐵𑐬𑑂𑐢𑑄𑐥𑐛𑐣𑑂𑐟𑑅𑐳𑑂𑐦𑐸𑐚𑑄𑑌 𑐂𑐟𑐶𑐳𑑂𑐟𑐸𑐟𑑂𑐰𑐵𑐎𑐿𑐰𑐩𑐶𑐟𑑂𑐫𑐰𑐔𑑀. 𑐣𑐵𑑅𑐎𑐣𑑂𑐫𑐵𑐡𑐺𑐲𑑂𑐚𑐩𑐵
𑐣𑐫𑐵𑑅𑑌 𑐥𑑂𑐬𑐞𑐩𑑂𑐫𑐥𑑂𑐬𑐵𑐘𑑂𑐖𑐮𑐷𑐣𑐵𑑅𑐣𑐷𑐟𑑂𑐰𑐵𑐧𑐡𑑂𑐢𑐎𑑄𑐰𑐬𑑂𑐲𑑄𑐥𑐹𑐬𑑂𑐞𑑅𑑌 𑑌𑐣𑐵𑐐𑐎𑐣𑑂𑐫𑐵𑐄𑐰𑐵𑐔𑑌 𑐫𑐟𑑂𑐎𑑂𑐬𑐩𑐵𑐡𑐹𑐬𑑂𑐢𑑂𑐰𑑄𑐎𑑂𑐲𑐶𑐟𑐶𑐣𑐵𑐠. 𑐎𑐬𑐸𑐞𑐵𑐎𑐬𑐞𑑄𑐎𑐸𑐟𑑂𑐬𑑋 𑐀𑐳𑑂𑐩𑐵𑐣𑑂𑐣𑐫𑐎𑐠𑑄𑐳𑐰𑐵𑐳𑑂𑐟𑑂𑐬
𑐟𑐸𑐴𑐶𑐱𑑂𑐬𑐰𑐞𑑅𑐎𑐺𑐟𑐵𑑌 𑐎𑐠𑐫𑐵𑐩𑑂𑐫𑐴𑑄𑐰𑐡𑐵𑐩𑑂𑐫𑐟𑑅. 𑐟𑐳𑑂𑐫𑐵𑐥𑐶𑐳𑑂𑐟𑐹𑐫𑐩𑐵𑐣𑐳𑑂𑐫𑑌 𑐀𑐳𑑂𑐩𑐵𑐎𑐩𑐥𑐶𑐁𑐏𑑂𑐫𑐵𑐴𑐶𑐬𑐹𑐥𑑄𑐎𑐸𑐟𑑂𑐬𑐎𑐺𑐥𑐵𑐣𑐶𑐢𑐾𑑌 𑐂𑐟𑐶𑐱𑑂𑐬𑐸𑐟𑑂𑐰𑐵𑐥𑑂𑐬𑐞𑐫𑐟𑐵. 𑐧𑐵𑐮𑐵𑐡𑐷
𑐰𑐶𑐖𑐩𑐵𑐣𑐶𑐩𑐵𑑋 𑐥𑑂𑐬𑐵𑐰𑐵𑐰𑐣𑐵𑐫𑐷𑑄𑐟𑐳𑑂𑐫𑐵𑐥𑐶. 𑐬𑐸𑐰𑐵𑐎𑑂𑐟𑐣𑑂𑐣𑐰𑐶𑐔𑐎𑑂𑐲𑐶𑐟𑑄𑑌 𑑌𑐂𑐟𑑂𑐫𑐸𑐎𑑂𑐟𑐰𑐟𑑂𑐫𑐵𑐔𑑌 𑐂𑐟𑑂𑐫𑐸𑐥𑐾𑐣𑐵𑐐𑐎𑐣𑑂𑐫𑐫𑐵. 𑐩𑐶𑐟𑑂𑐬𑐵𑐢𑐶𑐴𑐶𑐟𑐩𑐵𑐡𑐶𑐟𑐵𑑅𑑌 𑐥𑐸𑐬𑐵𑐳𑑂𑐰𑐫𑑄𑐔
𑐩𑐷𑐣𑐵𑐠𑑅. 𑐟𑐳𑑂𑐫𑐵𑐥𑐶𑐎𑐠𑐫𑐵𑐩𑑂𑐫𑐴𑑄𑑌 𑐊𑐲𑐵𑐟𑑂𑐰𑐵𑐰𑐮𑑂𑐮𑐷𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑑄. 𑐩𑐵𑐫𑐵𑐰𑐟𑐷𑐟𑑂𑐫𑐵𑐏𑑂𑐫𑐰𑐟𑐷𑐏𑐐𑐷𑑋 𑐳𑐬𑑂𑐰𑐰𑐶𑐡𑑂𑐫𑐵𑐢𑐬𑐰𑐬𑑅𑑌 𑐥𑐟𑐶𑐳𑑂𑐟𑐳𑑂𑐫𑐵𑑅𑐏𑐾𑐔𑐬𑐰𑐬𑑅𑑌 𑐱𑑂𑐬𑐷𑐫𑐵𑐟𑑂𑐳𑐸𑐩𑐾𑐬𑐸𑐥𑐵𑐬𑑂𑐱𑑂𑐰𑐾. 𑑓𑑑𑑘
𑐩𑐸𑐲𑐶𑐟𑑄𑐳𑐸𑐰𑐶𑐣𑑄𑐳𑐸𑐏𑑄𑑋 𑐰𑐜𑑅𑐳𑑂𑐫𑐵𑐥𑐵𑐡𑑅𑐥𑐮𑐩𑑂𑐣𑑄. 𑐣𑐹𑐣𑑄𑐫𑐎𑑂𑐲𑐵𑐣𑐶𑐮𑐿𑑅𑐥𑐹𑐣𑑅𑑌 𑐄𑐥𑐰𑐶𑐲𑑂𑐚𑐵𑐡𑐢𑐳𑑂𑐟𑐵𑐟𑑂. 𑐎𑐣𑐵𑐰𑐳𑑂𑐠𑑅𑐥𑐸𑐬𑐡𑐎𑑂𑐲𑐶𑐞𑐵𑑅𑑌 𑐱𑑂𑐫𑐵𑐩𑑂𑐣𑐵𑐳𑐎𑑅𑐔𑐩𑐵𑐣𑐵𑐳𑑂𑐟𑑂𑐬𑐷. 𑐫
𑐎𑑅𑐟𑐳𑑂𑐫𑐵𑐩𑐩𑐵𑐒𑑂𑐐𑐰𑑌 𑐳𑑂𑐣𑐵𑐣𑐾𑐰𑐬𑑂𑐟𑐸𑐣𑑂𑐣𑐡𑐟𑐷𑐬𑑂𑐠𑐾. 𑐥𑐷𑐟𑑄𑐩𑐮𑐵𑐩𑑂𑐧𑐸𑐰𑐵𑐳𑐎𑐩𑑂𑑋 𑐳𑑂𑐩𑐵𑐬𑑂𑐟𑐵𑑄𑐎𑐮𑐣𑐰𑐵𑐳𑑂𑐫𑐵𑐫𑑅. 𑐎𑐣𑑅𑐎𑐮𑐣𑐰𑐵𑐩𑐹𑐝𑑌 𑐊𑐟𑐵𑐳𑑂𑐫𑑁𑐎𑑂𑐲𑐶𑐟𑐰𑐵𑐟𑐵𑐳𑐷. 𑐩𑐹𑐡
𑐟𑐷𑐳𑑂𑐠𑐵𑐩𑐣𑐵𑐰𑐡𑑂𑐢𑐶𑑋 𑐡𑐺𑐲𑑂𑐚𑑂𑐰𑐵𑐣𑐶𑐎𑐺𑐣𑐹𑐎𑐵𑐣𑑂𑐫𑐟𑑂𑐬. 𑐩𑐩𑐬𑐸𑐎𑑂𑐟𑐿𑑅𑐎𑐺𑐟𑐵𑐣𑐵𑐎𑑂𑐲𑐵𑑌 𑐀𑐣𑐸𑐳𑑂𑐫𑐷𑑄𑐰𑐎𑑂𑐟𑐺𑐞𑑀𑐡𑑂𑐡𑐺𑐲𑑂𑐚𑑂𑐰𑐵. 𑐩𑐩𑐣𑐒𑑂𑐐𑐮𑐡𑐷𑐥𑐶𑐎𑐵𑑌 𑐥𑐷𑐣𑑄𑐎𑐺𑐩𑐶𑐥𑐹𑐬𑑂𑐞𑐵𑐳𑑂𑐫𑐵𑑅. 𑐩𑐩𑐣𑐵𑐩𑐵𑐎𑐺
𑐣𑐵𑐩𑐺𑐟𑑄𑑌 𑐣𑐶𑐬𑑂𑐫𑐟𑑂𑐫𑐵𑐣𑐶𑐫𑑂𑐬𑐎𑐵𑐰𑐣. 𑐣𑐩𑐟𑑂𑐩𑐣𑐳𑐵𑐎𑑂𑐲𑐶𑐥𑑂𑐟𑑀𑑋 𑐩𑐟𑑂𑐟𑑀𑐥𑐹𑐬𑑂𑐞𑐩𑐫𑐵𑐔𑐏𑑂𑐫𑐵𑐟𑐶. 𑐎𑐵𑐮𑐷𑐫𑐵𑐩𑐶𑐟𑐶𑐎𑐺𑐟𑐶𑐎𑐺𑐟𑑂𑐰𑑄𑑌 𑐀𑐣𑐹𑐫𑐵𑐎𑑂𑐲𑐵𑐣𑐶𑐢𑐣𑐵𑐡𑐱𑐵𑐣𑑂𑐟𑐡𑐷𑐥𑐳𑑂𑐩𑐵𑐬𑐰𑐟𑑂𑑋
𑐥𑐟𑐶𑑅𑐥𑐵𑐟𑐵𑐰𑐟𑐵𑐳𑑂𑐫𑐵𑑅𑐳. 𑐁𑐟𑑂𑐰𑐶𑐡𑑂𑐫𑐵𑐢𑐬𑐵𑐒𑑂𑐐𑑅𑑌 𑐊𑐲𑐵𑐥𑑂𑐬𑐟𑑂𑐫𑐵𑐰𑐟𑐷𑐣𑐵𑐩𑐵. 𑐣𑐵𑐐𑐰𑐵𑐖𑐳𑑂𑐫𑐵𑐫𑐩𑐷𑑌 𑐂𑐟𑐶𑐬𑐹𑐟𑑂𑐩𑐵𑐣𑐶𑐎𑐣𑑂𑐫𑐵𑐳𑐵. 𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑐬𑐹𑐟𑑂𑐩𑐰𑐣𑐷𑐩𑐶𑐰𑐵𑑅𑑌 𑐟𑑂𑐬𑐶

निरवस्या वगेन्द्रस्य सूता वैयीकलावती। एतस्यास्तु पिदस्यान्ते. निःश्रमयतवस्यादं॥ हवान्तवहतीयव. कन्या वातायनस्थवा। अस्मीः
महर्षेः शीलास्त्रप्रम. वत्यो यवनस्या वं॥ पित्रा वातायनेनापि. तारयीर्ये प्रविशनन्ता। अस्मसूया यन्नपूता यदहनात्रायनायद्दि। अप्राप्य ओवन
ह्याप. समिदाहवन्यायवे। गता विपिवनाद्दश्या. दलर्भूकनकानन॥ हवानीपौतमीनाम्नी. ततु वातायनाद्गजा वेधवादृःखमायन्तः
देयनसकवहवतु॥ अतनवप्रयत्नन. पविवेताविवर्ज्यत्. वनामयमिदाक्रान्ती कन्या प्राज्ञितद्रहसूची॥ अपर्थ्येः कस्यचिद्देवा प्राप
माय वनस्तुहः। तस्मात्कलान्वीतोदेति मादाङ्गुहतुसत्य॥ कृत्वामासा यवायादिव्रतानि व्रात्मनाङ्गजा। अवाप्यानिधनं काला. कुरवाम
न्धो वहवतु॥ कलवीर्यविपाकेन. वानवीर्त्वतायावहूतु। शीलवह्नेणाधर्मेण. काञ्चीं उनिमवाप्तु॥ सवनाजायना विप्रः. पितृत्कुणुक्कष
णव्रतः॥ दश्यापितृन्द्रनूकेन. काञ्चींपायावमाकवतु॥ एवं हवान्तायापी. दनयाः यतिनमव्रे। नितृणां हवनीनायक्तृ लावीहत्ले हविधान.
॥प्राप्य दस्यास्य पार्श्वे तु. न्यासोऽप्यस्तु महानहतु। तस्मिन्नशारिविनिश्चयात्. नारवासन्यो विशवतु॥ वतुःप्राप्तस्थिनातीर्थे. व्रातयाक्ममक
तु॥ यपतुन्यापिपानायं. तस्मिंस्तीर्थे हयातुवा॥ जातिस्मरा वयाल्यान्. व्रातन्यो वपयदिशेः। व्रकुर्तुर्वहृक्कत्वन्य. लिङ्गन्ध्यदर्श्तुर्वह॥
विवरन्याविनिर्श्चितं. नरन्यायो धर्मनिष्ठो। कनविश्यापि वधनां. पापेन वनियन्त्रितः॥ पिचार्थनिःक्षिततनतान्नू वक्ति निवर्हनी। अ

थतक्रापि महेन्द्री कालधर्मवशं गतः ॥ काशीवासजयूत्थो नत्रैलाव न्यावुतसरया ॥ प्रदक्षिण्य आदिनृपिन्या. ऊतनाग स्मृतं तुम ॥ स्मृत्वा
नम्यानियाद्या. वियाधरकुमारकं ॥ निर्व्विण्य सर्व्वकार्याण्य. काञ्चानिर्वेक्षिमध्यथ ॥ यदलामपित्रेकाञ्ची. कतन्वर्मंज्ञुसज्ञुरं ॥ तस्यमाद्ध
ऽपरीयाका. निर्व्वितं मदनूरदानु ॥ त्रिलाकासूपिसर्व्वं स्याःऽर्ग्रष्ठा वाराणसीपूरी ॥ ततापिलिङ्गमाक्षारी. ततायात्र त्रिलावनं ॥ तिष्ठमा
नावलिङ्गं ऽरु तुक्तिमूक्तिदिणमिदं ॥ ततः सर्व्वप्रयत्नेन. कान्यां पूज्यः त्रिलावनः ॥ ऽत्र स्यूक्षाद वदवरा. स्तूर्याससादाक्षना विणतूं ॥ सू
रावीनूपमासाद्य. स्कूलन्निरुत वनादपि ॥ ताञ्च सर्वं सर्वं परंयाया तद्धकालकमण्लेषतः स्वमारुपूरतंम्यांक्षा. कततकर्यंतुं वारवनूाव
कटामाधवमासं. मकायाकासमागता ॥ वियाधरस्कथा नागा. मिलिताः सपपिक्षदाः ॥ विरजस्काम कान्धुत. त्रिलावनसमीपतः ॥ देवस्य
वरदानार्थं पुष्पन्यानी कूलाकूलं ॥ वियाधरा रताः कन्या. नागेक्ष्म्राप्रि कन्याकाः ॥ मन्दारदामा सन्तुस्तः प्रायाक्षत्त्व स्कूमाजयी ॥ रत्नदी
पञ्चनागेन्द्रः पद्मावतु ऊर्णन्वरः ॥ त्रिलिरवापिकवीन्द्रञ्च. प्रदक्षसस्कूपर्यापिर ॥ ऊामातर्दसमासाद्यं तुर्यं पपिमलालयी ॥ स्तूम्यानी स्वरऊ
नास्करु. मृदाविक लितक्षणाः ॥ विवाक्षात्यरमाकन्या. सर्वं सर्वं रुर नमाविणतूं ॥ त्रिलावनस्यालिङ्गस्य. वर्ज्यं यञ्च्वानिलोचरी ॥ सरविद्याधर
ऽधामा. न्यागारि विर्व्विपूलं सरवी ॥ रुक्षावाराणसीयाद्या. संघवार्थ त्रिलावनं ॥ गायन्नार्गस्पुमवूरं. नागीकिः सदितां कृतां ॥ स्मात्मानयशानि

३२०

विस्मयः मध्येलिङ्गे लयस्तनः॥ ॥स्कन्द उवाच॥ त्रिलोचनस्य महिमा कलौ देवनगोपितः॥ श्रुतान्यस्य त्वामनुज्ञा. नमलिङ्गमुप
सेन॥ त्रिलोचनकथामेतां श्रुत्वा पापाद्विमुच्यते। विपाप्माजायते मर्त्यो. लभते च परांगतिं॥ ॥इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे त्रि
लोचनयात्रानाम षट्सप्ततितमोऽध्यायः॥ ७६॥ ॥ ॥पार्वत्युवाच॥ नमस्ते देवदेवेश. प्रणमत्करुणानिधे। केदारमाहा
त्म्यं कथनामनुकम्पया॥ तस्मिन्क्षेत्रे सदा यानि स्थानकान्यनुक्रमात्। तत्फलांश्च जनानि त्वं वद देव मम प्रियं॥ ॥ईश्वर उवाच॥ श्र
णु देवि प्रवक्ष्यामि. केदारस्य परं कथां। यमाकर्ण्यापि यो याति. निःपापो जायते क्षणात्॥ केदारयात्राकामस्य. पुंसो नित्यं मनः स्थः आज
न्म यत्संचितं पापं. तत्क्षणादेव नश्यति॥ गृहाद्विनिर्गते पुंसि. केदारं प्रति निश्चितं। रुद्रस्य यान्ति तत्पापं. गत्वा वारिधि निर्वृतं॥ मध्ये मार्गं
प्रयतस्य. त्रिजन्मजनितं त्वघं। देहगेहाद्विनिर्गत्य. निवासं यान्ति निश्चयात्॥ पापं केदारकेदार. केदारेति ब्रुवन् मनाः। शृणुपि नित्य
नं. यत्फलमवाप्नुयात्॥ दृष्ट्वा केदारशिखरं. पीत्वा तत्र त्वम्बुवा। सप्तजन्मकृतात्पापा. न्मुच्यते नात्र संशयः॥ कृतपापस्य स्वा
केदारं प्रपूजयेत्। कोटिजन्मार्जितैः पापैः. मुच्यते सद्य एव सः॥ सप्तपुरुषान् मा केदारे. कृतमात्र कृताधिकं। स्नात्वा लिङ्गे कृतमल. प्रान्ते मा
कृतं निवेदयेत्॥ कृतपायीकृतप्राणः शुद्धया यश्च कुर्यात्तु॥ इदं सप्तपुरुषान्. यमालोकं न्मिष्यति॥ पूर्वं च यात्रा केदार. प्रदक्षिण न

ष्वग्।। अर्पयेद्दलकर्प्पूरं. जटामुकुटमाप्नुतेः॥ कृतलिङ्गस्य शिखोर्ध्वं. ध्वजं निरूप्य मतवर्ष्मकृतः॥ किङ्कटकान्नसन्तुष्टे. दीकण्ठ। प्रसादकामेनः॥
वरूवानन्दितमना. ब्रतं जया दत्वा कृमी। त्रिवन्ध्यगर्भा यदावाय्या. नाकायानुपनाक्रिध्वं॥ सत्रलिङ्गा विनिष्कस्त्रः. सर्व्वयानुपनाकृमःः स्नात्वा
कृतकृदयाय. निर्व्वाणः समुक्तितःः॥ विरूप्यो जितकःः स्नात्वा. त्रिकालं लिङ्गमर्च्चयन्। नान्यं यदि जानाति. शिवलिङ्गं तु वै तथा॥ यद्वा
दग्गावृद्धगीया. वाशिक्षान्तु नूनमयदः। यत्नीकदानयात्रार्थं. गिरिगौरीयुतार्चनं॥ यस्तु यत्नानन्मावलि किङ्किणीं प्रयातिनःः कविनृ प्राप्य
दकं लिङ्गं नूतं. लिङ्गं नूपत्न मागतःः॥ अभिषिधावं गिरिं प्राप्य. वाशिष्ठायामपस्थितःः॥ पुनर्दिव्यं गर्भस्वाःः परंतत्त्व मगमत्कृदा॥ पञ्चकान्नाः ३२१
यमानाक्ष. विमानयाङ्कु कामिकः। आवापितं यापितःः कैलासमनसन्मूद॥ यत्तु कदायमुद्दिश्य. गन्धादर्थं पथयासः। अकानतस्याजनु
याश्चानू. कैलासयवितस्वयमू॥ तदास्वर्यं समालाक्ष. यवानिष्कञ्चयाधनःः॥ कदायमवलिङ्गपू. वक्रमं स्कन्नु निध्वितःः॥ अथ कत्वायकदा
वीं. यात्रास्वावाणशीमगामू। अपहं नियमवक्षः प्रियथार्थस्वाकवात्यनःः॥ कदायमवलिङ्गपू. वक्रमं स्कन्नु निध्वितःः॥ यश्चिवे सं सदावेष्ट्याव
जीवमहत्कृतं॥ विलाकयिष्यकदारी. वसन्तू वाचाणसी पृथा। ततयाफा कृतायन्यकृ. सञ्जितवापिकामृदा॥ आनन्दकानने नित्यं. वयमात्र
स्कवाविणा। युनर्योगी यतेवक्र मध्यो निकटवर्ह्निनि॥ यवमात्मा कृसन्तुष्टः. यत्निमाकलिमायातं। तथा पुनेस्कन्निधनं. गच्छमानेर्निवापि

तः॥ कालेनापूर्णेन्दुदृष्टौ वनेचरैर्वपिव संज्ञितिः॥ मत्वापि न न दृत्याकृ. कल्पेऽस्मिन्दृढरूवत्तथ॥ मत्स्यमार्गेण मृतस्यापि. दुष्टाविव गतिर्मम॥ स्व
मि विकृति नव नस्का. वसिष्ठ नायमतुलो॥ जन्मूदानन्तयतो पुत्रः. तुष्ठा कर्त्राः स्तुतिकत्री। स्वप्न मयायमयो याका. वसिष्ठ स्मापया कमतः॥ ददव
नव यन्नास्मि. कदार्थविद्धिमामिक। जनीष्ठश्च वनमाकः सार्थयस्थाविवाचिनं॥ हुत्यु कावत्यपि मयि. स्वप्नमिथ्यानिमित्तावनीनुत्तरतापिस
मयायाकः स्वप्नमिथ्यानुवियानी॥ नवादृणामपि थ्योव स्वाख्यायदृग वर्तिनी। वर्वृत्तियसन्नास्मि. स्वप्नलक्षणत्सउपदिशः॥ नवसल्लेत
नः क्लिक्लिन्नयादयन्नकियश्च न। हुत्युक्तैमसमाकर्ण्य. ववयामासमामिमि॥ निश्चाहित वन्यागरेस्या. नयास्विड नयसकमायदियसन्नाढ्व
ण. नदामसानुमानुम॥ सर्वेगुदन्ननुयास्का अषदववत्रामम। दविनस्यादमाकर्ण्य. यत्रायकम्निःमलिनतः॥ ववनेनिमत्रीयानस्यथानि न
मूवावक। पूनः यत्रायकवता कृकयादित्तुशीकवं॥ ननयुच्यन यमया. पुनश्याकाववंवतु। सवानिष्टामकायाक्ला. ददयातुपनवतः॥ द
विमयार्थयामासम्. हिमगोलादिकस्किनिं। नतस्कृकयशद्कष्ठः कलामातशनतद्धि॥ हिमगोलेननत्व्याप. सर्वेसावनसंस्कितः॥ नतः यता व
सीजात. सर्वेषां पत्यनामकं॥ हिमाद्रः श्च स्कन्धीयाय. स्तूयमानः सुवर्षितिः॥ वासिष्ठ पुत्रनः कत्वा. सर्वेसार्थसमायुतं॥ कर्तं पापकन्मनी
र्थे स्कितादम दनूयदानु। मत्यविनदनः सर्वे. कराप्रापकताटकाः॥ स्नातायमामननेव. वपुषासिद्धिमागताः॥ नदायकमिलिङ्गस्मिनू.

स्थितं पापकं सद्द्रुय ॥ सुविमुक्तो यज्जन्तुः कलिकालविनाशनः ॥ तु धावाद्रिं समारुह्य कदाचिद्वाञ्छयत्फलं ॥ तत्फलं सफलं सिद्धं काञ्चीक
दावदर्शनं । गौरीकुण्डं तथा तत्र ऊंसतीर्थसङ्गनिर्मलं ॥ तथा मधुस्रवा गङ्गा काञ्चनकटरविल्लक्षया ‌ह्रुदतीर्थदर्शं पापं सफलं ऊम्माघनाशनं ॥
गङ्गायां मिलिता सा च आ ऊन्मकोटिनाशयं । गच्छ पूर्व्वन्तु काकालो यूयं कोरवान्निपयतु ॥ यस्य मानसरसीं स्वच्छानीं दिया रुत्त्वा विनिर्म्मितो । गौरि
तया कृतं पूर्व्वं स्नानमत्र महाद्भुदं ॥ गौरीतीर्थं नमः स्वात्तं सर्व्वतीर्थं क्रमाक्रमं । तत्रामृतस्रवा गङ्गा सकामाकान्त्वकान्दृत्तू ॥ सूतकऊन्मऊः
नितं आयुर्धर्यविधायिनी । वव सामानसनात्र पूर्व्वन्तयं महालयः ॥ सूर्यमुमानसंतीर्थं आल्यस्वामिसिद्धजं । सूनः पूर्व्वजऊनः स्नानं मातापि ३२२
वयमूत्वनं ॥ यश्च नृत्रयादिनश्चार्द्ध विद्दलोम्मूक्तिदूर्द्दन्तो ॥ सर्व्व मूक्तिस्तमिद्धक्तिं यदिदं वर्जनानवा ॥ कदाचकुण्डसूस्नाना स्वर्दार्तकिर्त
विष्णोति । सर्व्वेषामव वर्ज्जिना मात्र मार्गायरुधर्म्मिणां ॥ तस्मात्तनूविसर्गेत्र माहान्द्वाम्यामिनान्यथा । तदावस्यमहाच्छवि स्नानात्कैदावकुण्डतः ॥
सर्म्मैवताद्यरक्केर्व्वे ममनाम ऊयादयिनेः ओयया श्रियतया मन्यजाष्टितनूत्वजां ॥ कदावतीर्थे यः स्नात्वा पिण्डन्दास्यति वाडवः ब्रह्मकाल
वनसंवत्स्या स्वस्यतीर्थरवीवृषि ॥ सोमवार यदा दर्शः तदा यः श्राद्धदानवः । कदावकुण्डमासाद्य गयाश्राद्धं न किन्तमः ॥ कदावस्नन्तु कामस्य
वृद्धिदयानवेतियं । काश्यां प्रयागसूकदार्द्ध कनकत्वान्रविषायि ॥ स्वर्णुञ्जवतुर्द्दश्यां सूयवायिविधाययवा । त्रिगङ्गूषीपितनूयानः कल्मिन

मध्विगन्धमि॥ कदाचिदुदकपानेन. यथा मत्फलं लभेत् । तथात्र जायते पुंसां स्नानात् स्त्रीणां वा स्थितिर्न संशयः॥ कदाचन केसरीपूजकं वा यान्त द्रविणं दिदि-
शः स्नाउन्माउन्निनीयार्थ. स्वात्मा याति ममालयं॥ स्नात्वा मायेति कालेयः कदाचन नमस्यति । तन्नमस्यन्ति येऽमरा लोकपाला यमादयः॥ कलौ
कदाचन महालक्ष्मीं याचिता यिन वत्स्यति । यावत्स्यति च पूज्यात्मा सर्वं वत्स्यति वक्तृवि॥ कदाचनं सकृद्दृष्ट्वा विमानं वरचारवमू । तस्मात्वा
न्यायप्रयत्नेन. कदाचनं विलोकयन्॥ चित्राङ्गदेश्वरं लिङ्गं कदाचिद्दूरवन्दनं । तस्यार्चनान्नराणां नित्यं स्वर्गभोगानुपाश्नुते॥ कदाचिद्दक्षिणे
भागे. नीलकण्ठविलोकनात् । ये यान्ति यावगदद्रस्य. तस्य नास्ति विषाद्भयं॥ तत्कालं ब्रह्मवाषणो. नरः स्कन्द विलोकनात् । गर्भवासं न चाप्नोति.
यं यावद्दुःखसंकुलं॥ इन्द्रद्युम्नेश्वरं लिङ्गं. तत्सामीप्य मर्चयेत् । तज्ज्ञानमानयोनेन. स स्वर्गे तु विमोदते॥ तद्दक्षिणेन चाप्यस्ति. लिङ्गं काले-
श्वरं । उलोकाद्विनिर्मुक्त्य. मम लोके वसेच्चिरं॥ दृष्ट्वा रुक्मेश्वरं लिङ्गं. मूढकृद्विज्ञानदूषवान् । सर्वत्रक्रममाप्नोति. इन्द्रलोके वसेच्चिरं॥ ॥
स्कन्द उवाच॥ देवदेवेन विश्वात्मा. कदाचन महिमा महान् । इत्याख्यायि पूर्वामाये. मयान्नपितृपितः॥ कथयस्व च लिङ्गस्य. श्रुत्वोत्पत्तिं कृतं ।
न वश्यति वलोकम वाप्नोति. निःपापा जायते क्षणात्॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे केदाराख्याने नाम स्यकनितमाध्यायः॥ ११ ॥
॥ ॥ ॥ पार्वत्युवाच॥ ज्ञानन्द कानने गम्य. किं पूर्वं लिङ्गवर्द्धनं । यन्नामश्रवणादेव. महापातकसंक्षयः॥ यन्मूर्त्तिसाधको नित्यं. यस्य

सप्त२

प्रामितृक्रमा। यत्र दृष्टे कृतार्थे उपे. अर्नं तवमिवाञ्छ्यौ॥ यस्यार्थं स्मतनादव. यल्लिङ्गस्य विलोकनात्। यल्लिङ्गप्रणतेश्चापि. यस्यार्थस्पर्शनादपि.
॥ यच्छ्रवणमात्रादिस्तवनात्. पूर्वोक्तस्यार्चनादपि। तल्लिङ्गं कथयेशान. तत्त्वकृपयः यदि पता॥ ॥स्कन्द उवाच॥ श्रुमिदवीयमूदितं. यमाकर्ण्येद्य
हाकृव। सर्वज्ञेन यदाख्यातं. तदाख्यास्यामि तच्छृणु॥ ॥ववदवउवाच॥ उमहतवत्यायनृयस्पृ. तववन्वविमाञ्चकृत्। तस्करं कथयिष्यामि.
लिङ्गं स्थितमनाहत॥ आनन्दकानने वारु. तदस्यैतमतन्ममानमयाकस्य विमुक्त्यर्थं. तदाख्यास्यामि तच्छृणु॥ यानि लिङ्गान्यत्र कानि. ममानन्दव
नप्रिया। यथैव यथाशक्त्या यापस्थं. यथावकुद्रवीमित॥ यत्र मुक्तिस्वरूपेण. स्वयं लिष्ठति त्रिलोचने। यत्र गनन्दनन्वास्ति. कृतविघ्नविधानकृत्॥ मम
पितनप्रियूत. समतउयकांक्षिणः॥ उयाणापूविनागृत्वा. वकृमादकदानतः॥ यत्रास्ति तीर्थमद्यकृत्. पितृतीर्थविवर्द्धनी। यत्स्नानात्कृतकाः
वत्र. वधयापविमूकवान्॥ धर्म्माधिकरणं यत्र. धर्म्मराजायथाफलान्। तस्यालिङ्गस्यमाहात्म्यं. यतमतयमाधिना॥ पश्चिमापिहियत्रापू. स्थाः
तयप्यातमावतें। तस्मादितन्मयायत्र. वहृववकृपाद्रुमः॥ यल्लिङ्गदर्शनादेव. दुर्द्धमानामपार्थिवः॥ उद्धत्काविलाकानी. कृताद्धर्म्ममतिस्थ
कृत्॥ तस्यालिङ्गस्यमाहात्म्य. माविर्कोवहःसृन्दपि। निशामयाखिघास्यामि. मदायानकनागती॥ धर्म्मपीठ तदूद्धिष्ट. मत्रानन्दवनमम। तस्यो
ठदर्शनादेव. नरः पापैः प्रमुच्यते॥ पुरा वैवस्वतः कापि. यमः पटमधार्मिकः॥ तपश्चकार विपुलं. विशालाक्षि नवापरः॥ गिरिरुञ्जलमध्य

स्था. वर्षास्वर्गे च कारणकः। न पश्यो यः स्वयम्भिस्थः कदाचिद् दिनिमकवान्॥ पादाङ्गुलिस्थरूपस्थ व्यक्तकाले सन्तिष्ठिवान्। एकपाद स्थितः
सापि. कदाचिद् व्यक्तन्स्वेदैः॥ समाधावस्थ तत्कालो शीत. ज्ञानुन्दृष्टैः सद् दृष्टवान्। पयो यस्तु पिपासः सन्. कूलाय ऊलविघूषः॥ दिव्या यत्तु पूगीः
मिस्थ. सतिनाय तपश्चचान्। यत्तुर्यूगन्धिदः कूर्मा. पवमनः समाधिना॥ मनात्कन्कस्थ न पयो. सन्तुष्टः स्थितमानसः॥ ययोस्तस्मैव वन्धां तु
ण मनायमकात्मन॥ वः कारुननगारवाश्या. यस्कपस्मापयस्कर्मि। दृशीवकारस्वकाया. व्यक्तद्विजसमाधयः॥ मन्दमन्दमनूष्ठाल. यन्नवैः क
वपस्तैवैः॥ यावधर्मानुभवऊयमकथा. नाद्कयदिविनायकतु॥ सानुवाणैः सूवह्निभिः स्वादुभिन्वपवलिमैः॥ यानायदर्थयामर्थं. ववेकनिउ
स्थलेवलौ॥ नद्धस्मानुस्थितवीक्षा. नमद्कन्कपनाङ्करैः। स्थानुनिवलनिर्वाणं. नायाणवायस्मावनी॥ नपसमजाभिनूयद्भिः. यविनः पिधीक
नी। ज्ञानमन्कमिवाकाणं. सूनीलस्वनगऊया॥ स्वारव्यास्थितं महालिङ्गं. प्रतिष्ठाप्यातिभक्तितः॥ सूक्ष्मसूर्यापलमयं. तजः पूजितं विवार्चितं॥ सास्की
कस्वैवतन्निङ्गं. तथा मानमकन्कपः। प्रत्यवाव्यद्मेयाउं. ववैवूद्भितिजास्कव॥ सूलन्कस्वामकाजाण. प्रयन्नास्मितुतत्रता। निरामयं णमनन्त्व
ति. दृष्ट्वा मोदप्रणनामकः॥ वकारस्कवनयक्षापि. यविष्कस्त्रिपस्थवः॥ निर्वाणं समसमाधियः. सन्यागवधननधनः॥ ॥धर्म्मधातुरुवाच॥ न
मो नमः कारणकारणानी. नमो नमः कारणवर्जिताय। नमो नमः कार्यमयाय तुत्वा. नमो नमः कार्यविभिन्नरूप॥ प्रूपयनूपायसमस्कनूपिस्त।

पवानुरूपायपवायनाय।रूपायपावायकृताह्रियाय.प्रदायतुर्ष्टःलिमोलयनमः॥रूपान्वयस्त्वंअरूपान्वयस्त्वं.गुणात्मकस्त्वंगुणवर्जित
स्त्वं।कालात्मकस्त्वंप्रकृतःपरस्त्वं.कालायकालान्तकृतेनमस्ते॥त्वमेवनिर्वाणपदप्रदासि.त्वमेवनिर्वाणमनन्तगन्ता।त्वमात्मरूपःपरमा
त्मरूप.स्त्वमकृतामापिववावबानी॥त्वंकारणंत्वंजगदेवसाक्षी.जगत्त्वदीयंजगदेकबन्धो।कर्त्तापितात्वंप्रथमाविधाता.विधातृविष्णुर्न
नमोनमस्ते॥मतुस्त्वमेवश्रुतिवर्त्मगेषु.त्वमेवसोमःश्रुतिवर्त्मगेषु।त्वंसत्त्वःक्षमासमुद्रकिरासा.सूर्योऽसिरुद्रस्त्वमरुक्तिरासी॥त्वमेवः
शूलोद्विपतोत्वमेव.विनिमवक्त्रावयपाणिवापि।श्रीकण्ठनाथःस्वयमात्रितानी.दूतात्मनीकालकलाख्यकण्ठः॥नमास्तुगंगाधरनाम्नेगंस्मा:
नमास्तुतेऽवन्तुकलावतंस।नमास्तुतुर्यैकगिरिरूपनाय.पिनाकपाणेऽन्धकवैरिणेनमः॥पतन्त्रपधन्यास्फवरुकिराग्य.स्फवार्चिकायःसूक्ष्मी
मस्रवानवस्तुतियःकृरूक्षपदेव.यंस्तूयमानंदुन्यावनादिदेवः॥कस्मात्मितस्मात्मनन्तगन्ता.गन्तातिमादंत्वभूषूद्धिदेवरुवायामानवावा
मितरूपेवपापःस्तुतिंत्वदीयांनवतययथावत्॥ ॥स्कन्दस्तवः॥उदार्यस्थर्यस्मायसूर्यास्मितरूका.नमःशिवायशिवसूत्रतनूयः॥तुलामि
लन्मोलिवनावदस्तःसरुप्रकृतत्वंप्रसन्ननामगस्तु॥ततःशिवस्कन्दपदाधिश्चित्त्रं.निवार्यनायकःप्रसन्नस्तुत्यावरः॥वसान्धवीपकृतु
वक्रसूनवे.तंधर्मराजासुरनामगापि॥त्वमेवधर्मोऽधिष्ठितोऽसिमस्ते.नवाधिमंस्कवरुतस्तुमानी।मयानियुक्तोयदिनानिकृत्यःप्रसादि

सर्व्वोन्यमन्यासनन॥ त्वन्दक्षिणायान्दिशोधिनाथ. सर्व्वकर्म्मसाक्षी सवविन्नउक्ताः॥ दृढव्रताः सन्तुष्टावजन्तु. स्वकर्म्मयान्याङ्ग
ति मूकमाधमाः॥ त्वया यदत्र न्यमस्तकिराजा. लिङ्गं समाराधितमत्र धर्म्म। तद्दर्शनान्मार्गनमार्द्धनाख्न. सिद्धिर्विधायसविन्नर्युसी॥ ध
र्म्मान्वयीयः यकृदवमर्त्यो. विलाकयिष्यत्वदानवृद्धिः॥ स्नात्वा पुनस्तत्र धर्म्मतीर्थे. न तस्य दूनयपूर्वार्थसिद्धिः॥ कृत्वाय्यद्यानामिः
कृयः स कृत्स्नं. धर्म्मान्वयीयन्यानिदेवयागान्। सकृन्ननाशात्तुसनातकीर्यथा. वाथाकृदीर्याद्दिविकृर्व्वतस्यनाः॥ याधर्म्मपीठमिलयक
र्म्मा. सुदेयसनायतत्तमर्त्यः॥ कथं यधर्म्मस्त्वयिवाक्तिनज्ञः कथयिष्यन्ति सर्व्वकनकृत्यमव॥ यथात्वयायायिद्धिधर्म्मवाउ. मनाव थाः
स्वर्गं तु वृत्तिसृष्यासिः॥ तथेव धर्म्मान्वयनकितराजा. कामाकथिष्यन्तिनसंज्ञयात्र॥ कृत्वाय्यद्यान्यवमद्धान्यपाद. धर्म्मान्वयार्द्धसकृदव
कुर्व्वन्। कुत्वाविद्दनिप्रियवन्धूनव. कृवत्वदीयार्च्चितलिङ्गरूकः॥ यत्तत्पुष्पान्फलनदुर्व्वया. आधर्म्मधर्म्मान्वयमर्च्चयिष्यन्ति। समर्च्चय
घ्यामृतार्थसिकं. मन्दारमालाकितनित्यदृष्ट्या॥ त्वत्कीविक्रष्यन्तिहननसाय. कृजन्ननतपीकविनाकदापि न। धर्म्मान्वयार्च्चनवनीः
कविष्यता. कथयिष्यतान्मनूनयामनस्तु॥ यदत्रदास्यन्तिहि धर्म्मपीठे. नवाम्बूनयीकतमङ्गनान्ध। तदस्य यीकाविषून्नाकवषपि. कृताय
नामास्तवधर्म्मलिङ्ग॥ ये कार्त्तिकमासि सिताष्टमीतिथौ. यात्रीकविष्यन्तिन वाउपायितानः॥ यात्रीवयक्षगावन्नीमहात्म्येवेद्धर्म्मान्वय

तनयूनर्कवारुवि॥ स्तुमिंवयवेत्वदूद्यारितामिमी. नवाःयाठषान्किममायतःक्कविनु। यबनयस्कममल्लाकण॥ मिनःय्राय्मान्किन्वेबरु
वनःयरवान्वं॥ यूनर्वेवबूक्रियाथेय्मिनन्दट्नऊनिध्वन्नन्दनधर्म्मराऊ। अूदयमत्रान्किनक्रिविःदवत.विध्वक्रिवास्तुक्कममात्रमवा॥य
सन्नमूर्क्तियविलाक्कणक्कवं.कायन्ध्यपूर्क्कसमनायथाद्दिदं। आनन्दसन्दोहसंपूर्णानिमन्मे.वकुंक्तानिवणःमाक्रिविःनु॥ ॥इतिश्री
स्कन्दपुराणेकाशीखण्डेधर्म्मागमक्षिमाख्यापनन्नामाष्टादशोऽध्यायः॥ १८॥ ॥ ॥स्कन्द उवाच॥ आनन्दबाष्पसलिलैर्
द्भवकंविलोक्यतं। मुदःयस्पर्शयानिस्वा.स्थाश्यवेबसूध्यबूध्वः॥ क्रूयनतूस्पर्शस्तोरवानधर्म्मराजमहानर्घः॥ पुनर्वेकृतयामास्तुत्या ३२३
स्निवविनाकतूं॥ पुनश्च्यावाचयवर्विर्द्धवटवमूमाधवं।यसन्नवटनेगार्क्केणात्मपाविषदारवं॥ यसन्नापियटीणान.सर्वेक्षकतूणानि
ध्वे।क्विमन्यनवराणात्र.यस्तंसाक्षात्क्रितामया॥ यत्रट्वाविदुःसम्य.स्नवनावदयोत्तूषं।तत्वापिववयात्प्रतिष्ठि.तन्नाथप्रार्थयाम्य्दं॥ श्रीकण्ठ
स्तुऊद्दिम्मा.नाममीषांमवूक्रवी।मन्त्रिक्कणवयाक्षीणां.मत्पुनःप्याफऊन्मनी॥ विद्स्यांयविक्राणानां.मितिहायकथाविदी।यकाहावपि
हायाणां.कीवाणाम्ववदाजव॥ एततूयसूनियमय.ममयोऊायपोउता॥ स्तुकीयस्वःत्वमायन्ना.स्तुकःश्यनतवक्विनःः॥ वक्विमानामनाथ
नां.यदामन्मूखंदलिनां।अनाथनाथकवता.क्षायूषःणवनूपिणा॥ स्तुमिधर्म्मवचःश्रुत्वा.ययायक्कतिनिर्म्मलं।नानास्तूयमूनःस्तुर्बिनयाव

नमानन्ता॥ तदा स धर्म्मश्रीमित्रः श्रुत्वा तानिदं स्तवम्॥ स्तुतिपत्रं तथा वृत्तं साधु साधु र्म्मसङ्गमाः॥ कारवन्ताकृतमानन्दया. धर्म्मेणापि विवाविश्री॥ सा
भूयः सम्वेगसम्पन्नः जन्मान्तरमकृतनसी॥ स्तुतिश्रुत्वा महत्कृणस्य. वचनं ताम्प्रमतिनः॥ प्राञ्जलिः प्रणम्य पदद्वयं. नमस्कृतवानागतः॥ ॥ यश्चिन्त
तुवृः॥ सुनाथ नाथ सर्व्वज्ञ. कारुवानः यमीश्चितः॥ स्तुत्वा प्यनास्यात्कसाक्षा. किम्पर्थ्यं सयमीश्चितः॥ लोकाः सन्त्युपमवनी. गिरिद्वीपकः
पयः गताः॥ पवमानायैलाकाश. यत्त्वदृष्टावलीकृतः॥ यदन्तत्स्वदृग्नाथ. तत्सर्व्वं कथ्यतां गुरु॥ ज्ञानरत्नाकरवानकः. त्वत्समर्व्वाप्यहं गुरु
वा॥ विचित्र जन्मकोटीनां. स्मृतिर्न्नाशपविस्फुरेत्॥ एतत्करुपस्थित स्थित. लिङ्गपूजा विलोकनाम्॥ देवयानि नियिताप्सा. विश्वमस्मात्किश्चितः
दिव्याङ्गनाः सहस्राणि. नगद्रुत्का स्वलीलया॥ सुरासुरी दानवी नागी. नैर्मली वा पि किन्नरी॥ विद्याधरी च गन्धर्व्वी यानि अस्मात्किञ्चित्तिता॥ न
नरबन्धुपतिलब्धः. पतिव्रताफमनकः॥ जलजलस्थलचरः. स्थलस्थलवासिनः॥ वनवनौकसाग्रामाः ग्रामपुरग्रामवासिनः॥ दानावा
यावितावन्ध. वल्मीकिनायापियानका॥ सुखिनो पि ये जनाः. दुःखिता पयमास्मव॥ जनापश्चवरं रुकाः. प्रवाङ्गताव नवव॥ सुधीमिनश्च
मूर्खाश्च. स्वामिनः प्रवकास्यपि॥ चतुर्मूर्त्तं ग्रामपुटकमाधममध्यमाः॥ स्वरूपविरूपिणः सूक्ष्मा. नकापिस्तर्थ्यमागताः॥ स्तुत्वा यानो मता
यानो. नताथान स्मनान्य नः॥ पिनाकिकापिनवापि. स्मरवलोमनानापि॥ स्तुदा नो पूज्यमीतावा. धर्म्मश्च वविलोकनाम्॥ ता पनस्तथा वश्चि

कालायकालितनयः । यस्मीङ्गत्रक्षयाकार्श्वे. कनकव्यावरूमिव ॥ तथापि बद्धवादयाः मनाकृत्कमस्पूर्ज्जें । कपालस्यपिनाञ्चपृ. स्नानै
यर्ब्बस्नदकितप्ा । यत्र स्नानेन मुक्ताःस्मा. पूर्णात्रीपापबन्धनात् । यत्रिताःग्राद्धेतःपाल्ये. तदूर्के यान्धमादल्ये ॥ हुंत्रमपदन्नवीक्षभात्त
साद्धंनान्यटवटि । वाक्ष्ममःकावलीमल्ली. काश्यांनक्ताःपुनर्भवी ॥ तत्त्यान्निश्चद्विजानीमः पुर्द्धेक्षःपकलं फलं । यथावन्दनपीयर्न्नात्
र्वेस्नवरपाद्रमा ॥ एतद्ववपवीक्षानं. पीयाप्ताक्लिकिलावर्ती । तपूर्व्वेपञ्जेनकाल. पङ्कवानन्दकानन ॥ निर्मथ्यविघ्नवाजालं. पावरूतमिदं
पवी । त्वयुक्तं ॥ दीपितं पूर्व्वं काश्यांमुक्तिंतनूत्यजां ॥ पद्मावीवककिर्येन्के स्नानदस्राहिपिदाद्धेः ॥ दपिःमीकौवाविपूपः. क्षेवल्लीकामिपक्ति ३२३
नी ॥ याक्षवल्क्यामुनिवरः श्वाकवान्मुनिर्पपटि । तत्ववथीपलिगमान्. काश्यांमनकपवमाटं ॥ स्वामिनाङ्गगदूक्ताथी. पूवतामन्दवावल ।
हुंदमस्तवपूवाद्याकौ. कालीनिर्व्वाणउन्मरू ॥ कथ्यद्धेपापनाथाव. गङ्गावस्तमिनानाथ । यत्रनिर्व्वेन्धवःयाक्ता. मुक्तिमत्तपदपदा ॥ व
दन्तान्यपिमुनय. स्नीर्थपीन्यापञ्जातिना ॥ विरकलालामङ्गाद्याः कानिकामुक्तिकानिका ॥ वयमध्यवजानीमा. यत्रस्वर्ग्नेतवङ्गिना ॥ र्भून
न्दकाननगङ्गा. माद्धमत्रमिनिन्थितं ॥ रूतन्माविकस्थिपद्धः. स्वर्ग्गेमर्त्येवयानल । नत्यर्थमवजानीमा. धर्मेणानूपदात्यवान् ॥ मूढा
दिवस्यगर्भाक. दितंयाक्मू नापितः । कवनूयाकंवानिखिलं. गङ्गाजानीमरूवधं ॥ कवामलकवत्पश्चे. मनद्वक्षाणुगोलको ॥ अमस्वाल्प

बतस्यच. धर्म्मया० निषतनात्॥ धर्म्मधाउस्वा नयया. निर्य्यथेशायि चर्यं विना। आत्मा॰ स्मानिर्व्विकल्पोद्धि सर्व्वज्ञानस्वभाउनी॥ मधूर्वं मदलीय
र्थं. उग नूयाणं सूर्यस्कनं। छितंमितंयदुष्कनं. ष्रेत्वायच्छिसूताषितं॥ दवाविस्मयमायन्ते॰ यज्जूयाः॰ यी०ष्णो चवं। त्रैलोक्येनगं वे वाचक्राम्यो
याउन्तृष्टिमम॥ तत्रापिञ्चाणतृणवनु. मनर्पमालनिर्म्मितं। मोक्षलक्ष्मी विलासस्य. कनलण्गो योनिर्याञ्चिम॰॥ विधानकलणम्हन्तु. नमूयः॰ मियदयदा।
दूतणायियमाकाचि. ममयासाट मूर्द्धग॥ नत्रामिथीक्षमार्य्यसु. नियच्छतुप्रियामम। स्वमिञ्छिन्नास्वयंज्ञान. स्वनूयायाट मिषण्णह्नि। स्मानन्दा रयास्य
कन्दस्य. कायुष्ययमाक्षुवः॰। व्रक्षादिस्कचवान्नादि. यनतूयान्धनकणः॥ मामस्वायासनतिर्हि. च्छिन्नच्छि: तणमानायि। यस्यो ध्वंसखिललोकस्क
नमाचमनिर्हत॰॥ चमिङ्गालायमनम्या. समविन्धायरूमिका। ममयर्व्वणनस्यायि. ग्रायाट॰ यनमास्याट॥ यचमश्रुत्स्वायदास्नानं यचमायनिषञ्चि
या। अमूर्ल्लेन्नुट स्थमर्थं. स्वयी सकाकयाचण्णात्॥ ने॰ ग्रेयस्या॰ प्रियाधाम. नयामीमण्डयञ्छिम। तत्रास्थयनन्निष्ठ. नत्यदामण्डयमम॥ निमया
द्वियमाणयः. कालञ्छिष्ठतिनिन्वलत्॥ नतकक्षनवेयाण॰ समस्यस्कयमा॰ ष्मानं॥ निर्व्वाणमण्डयन्नाम. नतूस्व्यानंउणमानल। नत्रार्व्वायंउयन्नः
कां. लनस्सर्व्वगूनः॰ स्वली॥ यान्नायामस्तुय॰ कूर्या. दयाक्षमूक्तिमण्डय। तनास्यास्त्र॰ यमस्यस्का ग्रागन्यताय्नं समा॥ निर्व्वाणमण्डययस्तु. उयद
कंषउकवं। काटिनूस्रणउयन. यवल्लं नस्यानस्कवत्॥ गुविम्नेक्षास्कयिस्वाकां. धाउयस्कनतूछियं। निर्व्वाणमण्डयस्कयः॰ स्वनूयाच्छिउवषस्वत्॥

शु२

ब्रह्मयज्ञं सकलं कृत्वा, मम दक्षिणमञ्जुघ ब्रह्मलोकमवाप्नुयात्, यदि ब्रह्माधिगच्छति॥ धर्म्मोत्साह पूजा॥ निःसृतिकायानि नत्र य४। यऽग्निवहि
लाघः स्यन्नू, स्व वयनमवःमनि॥ निष्ठरिन्द्रियवायस्त्री, यानि वार्य्यकर्म्मकर्मी। निर्वाणमत्यन्त स्यात्, नननर्कमकलप४॥ वायु स्कन्धलाप्तात्र, सत्यूः
र्यंगवदीगनि। नत्यूर्ध्वपादिकार्द्ध नःसौन दक्षिणमञ्जुघ॥ डयाषिमार्त्वयल्लिङ्गं, समर्व्वत्र नयूर्न्धजाकृ। नत्र दत्वामकाशानि, नत्र कत्वामकाव्रती॥
नत्र धीयाखिलम्बटं, नवानव्याव नदिव४प्रयार्णकूर्व्वेनयस्यास्वणामभू क्रिमञ्जुघ॥ समामनप्रविस्वात, निष्ठयावदकंरवलू। ऊलकाजायदाकृ
र्यो, क्लनवार्थ्यांस्व कामया॥ यदप्रदान मात्रेण, क्षानजायनिर्म्मला। नक्रलक्रोजनस्कनं, ममयामिकर्वीमकन्॥ सूमूर्ध्निब्राउपदन, जाज्ञकः ३२०
क्षनयूविनं। नमूर्ध्यासाद यूवाकाण, ममन्ध क्षात्रमञ्जुघ४॥ श्रीयी तनस्त्रिविक्रमं, निःश्रीकःश्रीसमर्पेणी। मदर्थंकृत्यादया स्वकूलानिश्चुवाल्य
का॥ माल्यानिसुविचित्राणि, यक्षकर्द्दमवर्क्निवा। यानानियथावस्तूनि, पूजायकवलान्यपि॥ साविषालीक नक्षिष्ठ, यत्रकृतापि सकलमेश्च निर्व्वा
णलक्षानिर्देक, नत्निर्व्वाणपदाफय॥ यत्र कृतापिनिधनं, यायूयादपिसङ्कवं। माकलक्षाविलाभास्व, यायादस्याकल्टममा॥ नेत्रर्थ्यो मञ्जु
घ, वम्य, नत्रेन्धयेन्दवाम्नाकं। नमूर्ध्यायसादन्द्रदिशाण, क्षानमञ्जुघमक्षिनत्॥ क्षानंदशामिषमनं, नत्र मान्ध्यायनासमी। कवानी वाउपदत्, म
मक्षिक्षिमकानयी॥ यकत्रायकतं पूर्वं, निर्व्विघ्नामिमाटैवमन्। विघ्नालाक्षामकायोध्व, ममविश्वामरूमिका॥ नत्रयंसमिषिन्नानी, विश्वामंश्व

ण्याम्यहं। नियमस्नानमभ्यर्थे. यत्रपुष्करणः मम॥ तत्रस्नानं चमौर्यं पूसौ. तन्ने मर्त्त्यं दिशाम्यहं। यदाकृष्णः पचमनत्वं प्रदाकृत्वं स्नात्व सकर्मः

॥ सूसम्पर्यं यदाकृष्णं. तत्कदन्त दिशाम्यहं। स्वात्मावामंपदाकृष्णं. तत्कृतात्क दिशाम्यहं॥ पदामङ्गलरूप्यत्र. पंच मासमणिकर्ण्णिका। विया

णयामि तत्प्राहं. कर्म्मभिः पापिमानुपभून्॥ निर्व्वाणश्राणन तत्र. पात्रा पार्थेन विक्रयम्। आनन्दकाननेकन्म दानस्नानं दिवानिशं॥ रुदाम्वू

ष्वेमहानन्दे. प्राणिनः पापिमज्जनः। हृत्वैककर्ण्णिकायात्रा. तत्र सन्त्राचयाम्यहं॥ सोमाग्यहागसूर्याचे. विख्याता मणिकर्ण्णिका। ददामि तस्यै

सर्व्वस्व. मत्प्रजाया न्द्रजायते॥ महापमापिपस्यावे. स्वेदाक्षार्थनिधदिभिः। दृष्ट्वा याथ्या न्तत्रयामाह्नःऽन्मोक्षे वयायाप्तत्रसः॥ दीक्षितात्रः

दिवाकीर्त्ति. पण्डितावाप्पपण्डितः। तुष्योमोमात्कृदीक्षायाः. यांप्राप्य मणिकर्ण्णिकां॥ यस्यागन्नात्रकृपणः. कनूप्राप्य मणिकर्ण्णिकां। ददामि तः

नुमात्राय. सर्व्वस्वं विचयश्चितं॥ यदिरेवादिदेवाय. स्त्रिर्यागेः। तदृर्पेठः। सूविवावक्रदाद्यां. सर्व्वस्वं विवयश्चितं॥ नवीवमथसम्पि

चथमासमणिकर्ण्णिका। त्रिसंध्यागेत यमयात्या. दैवविन्द्रादिकैचपि॥ पुनःपुनर्न्निवार्य्यन्ति. ऊन्तुमात्र स्यात्रचच। निर्व्वाणलक्ष्मीः यक्ष्मि. सदाप

मणिकर्ण्णिकां॥ मुक्तिदानमहीयाम. वावानस्यां महायशी। तन्महादचऊसासामर्थ्ये. त्रैलाक्षपिवनाद्यहम्॥ यदीलिङ्गार्च्चनस्नानं. मविमुक्तेन्व

चमम। तत्र पूजां सकृत्कृत्वा. कृतकृत्यानवाञ्छवम्॥ सार्वेयाशु पमीयान्श्चां. कृपयात्यानुपमीन्वचा। त्रिरूमिधाचणाकृत. पशुपालोन्नेवाःष्मः

न॥ प्रातः सन्ध्यां कृत्वा च सदा स्नात्वा निकुम्भने। नैवेद्यापि कृता सन्ध्या, सर्व्वपापकलङ्कनी॥ वसामि क्षितिवासदं, नदायमिन्दुर्द्दशी। मग्रका
गवर्णकृत्वा चतुर्द्दश्यां नगरे शाकु॥ तत्रान्धवार्च्चिता दया, न्मदोवत्वानि कृक्रितः॥ वत्नेः समर्च्च्य लिङ्गं, स्नात्वा दिलक्ष्मन वः॥ श्रिपिषु
पत्र यात्रकृत्वा, यष्टि लिङ्गत्रिपिष्टप। शिष्ठामि सन्कर्णकृत्वा, मनावथ समृद्धय॥ विरजस्कन्महापीठ, तत्र यसव्यमानवः॥ विरजाजायतनू
नी, चतुर्व्वेदकृतादकः॥ महादेवमहापीठ, मम साधकसिद्धिदे। तत्रीठ द्गिनादव, महापापैश्च मुच्यते॥ पिट्टयामिप्रदेपीठ, वृषरूपधजये
स्कन्दे। पितृतर्प्पणकृत्वा, पितृन्स्वायतिक्ष्णानु॥ आदिकेशवतूपादकु, मादिकेशवतूपधकु। ध्वनदीपैनयेकृकाः, नैवेद्यान निदूर्ल्लभान्॥ ३२८
नैवेद्यमङ्गलापीठ, सर्व्वमङ्गलदायिनि। डपपश्चरनदस्तीर्थ कृकान्यकारयाम्यहं॥ बिन्दुमाधवतूपन, यत्रार्द्धवैष्णवानुजनान्। तयपपश्च
नदस्नाना, क्रियिष्णुःपवमम्यहं॥ पशुपतिमहापीठ, पवाचस्थ जयवकाशनपीपवमनिर्व्वाणी, कालनाल्यनजायत॥ तत्र सिद्धेश्वरीपीठ,
वत्सेश्वर समीपतः॥ तत्र सन्निधिकर्द्दश्यां, सिद्धिःसान्मापिकीतवतु॥ काञ्चश्वरयापिनी तीर्थेषु पि सिद्धिविधायिनी। सिद्धीनूष्माट ना
यान्व, केन्तलव्याः सूसाधकैः॥ सूतकालीहपीठ नि, सन्निकाञ्चपद्पद। यत्र त्वर्म्मेश्वपीठस्य, कामिङ्क्षितन्तुकमा॥ यत्रामी वालकी
त्रान्व, निर्म्मलज्ञानसाजनी। आयुःसदूपदनास्कृ त्रामत्रामनिस्तापिनः॥ तन्त्रम्मन्त्रेश्वरीपीठ, यत्कामायदिवावधि। नकदाविक्रवलिङ्ग, नक

यावत मूर्छति ॥ ममानुपदतः कीर्त्या तन्मानुपश्यतवत्सु सुमत । दिव्यं विमानमानुस्कःगन्धावासपूर्णमद्भुतं ॥ तत्र सुक्लाविर्वैरागानुस्कानेग्रा
ग्राममयविमानं । शुद्धमुक्तिमवाप्याति तत्सर्वज्ञीतिनिर्मलाः ॥ शुभ्रस्य कर्मनिदर्शनः कैलाशगिरिवासमं । दिव्यं विमानमापन्नं भूतकर्ण्य
पविस्तृतं ॥ स्वानुस्कृतनयाननः दिव्यानुपश्चवाः स्वर्गः ॥ कैलासमशिलाजन्म धर्मे मायस्कातमलाः ॥ ॥ इति श्रीसान्ध्यपूर्वावदानेकागीरव
शुधर्मस्यान नामैकोनविंशतितमाध्यायः ॥ १९ ॥ ॥ ॥ स्वाद्धउवाव ॥ कुम्भाक्रवनदान्ध्वर्यी विश्लाक्षजनदत्मिका । उवावणच्छु
प्रणता प्रणतार्लिदवमावी ॥ ॥ सुप्रियावाव ॥ सुस्वापी ० स्यमाद्यत्वौ दवदवमदन्वत । मितन्धमपियस्कानं स्कानेसं यावमावनी ॥ सु
नः प्रसार्व विस्कायधर्मपी ० साधुर्जर्ति । धर्मोन्वत समीपदिस्कास्यास्यय दिनावधि ॥ स्रुतलिङ्गेवयस्कःका स्त्रियावायुपूर्वापिवा । तपामकी
स्रीयं सिद्धिं साधयिष्याम्य दयदा ॥ ॥ शुभ्वतउवाव ॥ साधूकतैत्वयाद विक्रमस्कस्य पवियदका सुस्यादधर्मपी ० स्य मनोरथदक्तः स
नी ॥ तत्रतविन्धस्काकावा विन्धमानास्कत्रतदि । यत्वौविन्ध्वसुजामत पूजयिष्यन्तिमानवाः ॥ विन्ध्वविन्ध्वसुज्ञविप्र स्किस्यूत्यकिलय
प्रद । तवास्लदन्वेकान्धात रुविष्यन्यमलात्मनः ॥ मनोरथदत्तायायीं यस्कत्किं विधास्यति । तन्मनोरथसंसिद्धिं रुविजीमदनूयदागु
॥ नावीवापूर्नूधावाथ त्वद्गुतावतन्नाप्रिया । मनोरथानिद्याप्य स्कानमन्कवलप्यात ॥ ॥ दव्यूवाव ॥ मनोरथदत्तायायीं प्रतीकीद

कथं कथं । किं रूपं केः जगन्नाथ कथयेत्वं कृपां कुरु ॥ ॥श्रीभैरव उवाच॥ शृणु देवि यथा पृष्टं रहस्यं परमाविनि । मनोरथप्रदं नक्वे
न कुस्कान्दुस्कन्नवम्यां ॥ पुलोमजनया पूर्वं तताप परमं तपः । किं चिरं मनोरथं ध्यायं तया मे यत्तपः फलं ॥ अपूपूजलकामींसा रुद्रस्य
वमयामुदा । गीतनृत्यरहस्यैन कलकण्ठीकलनादिः ॥ उद्गानतानि स्वनुस्वर मृदङ्गनामवृयणवा । स्तानानन स्नपनैश्च धातुमात्र कलावमा ॥ आ
वावववर्षवृद्धि प्रसन्ना स्मियपौंमम । आनन्दन स्मन गीतनत्वनयालिङ्गपूजया ॥ ॥पुलोमजोवाच॥ यदि प्रसन्ना देवेश तदायामि मनोरथंमं
पूरयम महादेव महादेवीमहाप्रिय ॥ सर्व्वदेवपूज्यामान्यः सर्व्वदेवमुखं स्नन्दवः । यायकूकपूसर्व्वपू यः श्रेष्ठः स्यात्सुमप्रिय ॥ यथा शिलखिमंपू
यं यथा शिलखितं मुखं । यथा शिलखिमय इयूः प्रसन्नाद शिमरुद्र ॥ यदा यदा वयस्याम रस्कः स्याल्लसुखकृया । तदा तदा वमन्दः सामा न्याः
स्वादमायूयाम ॥ यदाव लिङ्गपूजायां ममरुशिवनूरूमा । नवरूपाकृवरूव रुवामवनहापिणी ॥ ह्रष्टुर्वृयपिववां दशमात्र मयोदत्त । ममता
विमहादेव पापिवयस्कउजातुमा ॥ ॥स्कन्द उवाच॥ इत्थं मनोरथं तस्याः पौलोम्याः पुरसूदनः । समाकर्ण्यं सृजीकृत्ता प्राहैनां विस्मयाः
न्वितः ॥ ॥श्रीभैरव उवाच॥ पुलोमकन्ययं ध्येवत्वया कापि मनोरथः । लक्ष्यपरवनवर्यतः न कृत्सूपं जितेन्द्रिय ॥ मनोरथं तु मीयायां ध्व
ह्यानत्रविष्यति ॥ ॥पुलोमकन्योवाच॥ कानुप्यवापि धेनाभाग्य न मयाविर्यसर्व्वदा । किं नाम जावं कथं यूपा त्वदेव कथं मया ॥ कदावमन्दिः

नव्या मितिकर्त्तव्यमायका । हुत्वा दूर्व्वाभिर्बालाक्षैः तांस्पृशन्निजमादरः ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ मनावथहनीयायां ब्रवींयो लामिनह्नूनीं । यूकाविघ्न
हुतागौरी स्तुत्वा विंशतिर्मालिनी ॥ वचदानयचस्त्व. साक्षसूत्रः समादकः ॥ दत्वाः पूर्वस्माद्वतिना यूयस्मान् विनायकः ॥ ब्रेमगुह्यकहनी
यायीं. कृत्वा वेदनकधावनं । सायन्तनीयः निर्व्वर्त्य. नागिरहणींतु तृतीयां ॥ नियमंचतिगह्नाया. ज्ञितक्रोधोजितेन्द्रियः । सन्ध्याकालसमये संस्थः
र्णः शुचिरस्नातमानसः ॥ ग्रामर्त्तुर्व नवः विप्यामि. मासर्द्धिंसुतुजनयीं । विध्यन्तितत्र यान्निशं. मन्त्रनावथसिद्धय ॥ नियमच्छेति यत्रेक. स्वपेद
जीन्तुम्भस्थवनूं । ग्रामनूत्क्रयमधावी. विधाया वध्यकविधि ॥ गोत्रमातामन्तंकृत्वा. दन्तकाष्ठं समाददन् । स्नुगोक्षवृक्षस्थसुरं सर्व्वलोकवि
नाशनं ॥ निवाकुनन्यानिः प्राय. विधिविधिवदाचरे । स्नात्वागुह्यामन्त्रः सायं. गौरीपूजां समाचरेत् ॥ स्थादौ विनायकं पूज्य. घृतधूपं निवेदयेः
त् । नवाक्षैयद्विन्युदुर्गां. स्नुगोककसूमैः स्तुतेः ॥ एवंविध हनीयायीं. वानीनायां पूलासक । साधादिस्थान्तुनानास्रू. हनीयास्तवनयःन्तू ॥
क्रमसदन्तकाष्ठानि. कथयामि तवानघ । स्नूनूलयमवस्तूनि. कूष्ममानिमधेव च ॥ नैवयानिगजास्या. स्य. दधान्यापिन्तु हस्तं ॥ स्नून्नादिश्वचः
हकस्य. गृत्नूनोनिरुलाक्षय ॥ स्नायामांह्नोथरवदि. ज्ञाग्नीवृतकदम्बकं । प्लक्षादुम्बरखर्जूरा. वीजपूरीसदाडिमी ॥ दन्तकाष्ठद्रुमा एते. व्रतिनः
समुद्भवाः ॥ सिन्दूरागुरुकस्तूरी. चन्दनैर्वा सुचन्दनैः ॥ गोरोचनादवद्राव. पद्मारख्यद्वशिलाह्वयैः । श्रीखण्डलेपनैर्वापि. यक्षकर्द्दमलेपनैः ॥

सर्व्वधामवलात्कृत. प्रणम्याय यक्षकर्द्दमः॥ कस्तूरिकाया द्वौ भागौ. द्वौ भागौ कुङ्कुमस्य च॥ चन्दनस्य तथा भागा॥३. शशिनस्त्वेक एव हि यक्ष
कर्द्दम इत्युक्त. समस्तसुरवल्लभः॥ अनुलिप्याथ कुसुमै. नर्व्वयद्धक्षिमान्यपि। पाटलामल्लिकापद्म. करवीरकवीरकैः॥ उत्पलराजव
न्यैश्च. नन्द्यावर्त्तैश्च जातिभिः॥ कुमारीभिः कर्ण्णिकारै. पलाशैश्च यथायथं॥ सुगन्धिभिः प्रसूनैश्च सर्व्वलाभाय पूजयेत्॥ कुङ्कुमगुग्गुलुयिकालागुरुः
कांश्च. माषलम्पयिकाण्डजा॥ मूद्गिकाः शर्क्करा नागराः सर्ष्पपाथ पिष्टाघृताः॥ निवेद्याः फाल्गुनोदव्यो. सार्द्धं विघ्नजितासदा॥ निवेदयेत यत्ना
न. भक्ष्यकाण्डिन नूस्मृतं। अन्नं निवेद्य सं पूरा. कुत्सानौ नानुपचन्दधः॥ इति मार्ग्गशीरायायां. भवमाताश्चवत्सरं। व्रतं यः पूजयेत्कुर्यात्. स कामिन्
प्नियमर्च्चनं॥ आनयदः स्वनत्केण. तिलाक्तद्रविलेनव। गतमप्यविकेषामी. कालयद्धिधिनावनी॥ यदेवनक्षपूजाका. यदानकोष्टशारूनं।
न कर्म वह्निहोमार्थं. न कर्म वक्ष्मापनं॥ गृहाणपूजां मम कृष्णा. मानर्व्विघ्नजितायक। नमास्तुत विघ्नहर्त्रे. पूर्ण्णयात्तु मनोरथं॥ नमो विघ्नकृत तुभ्यं
नमस्कार॥ विनायक। त्वं विघ्नहराय सार्द्धं. मम वद्धिमनोरथं॥ एतौ मन्त्रौ समुच्चार्य. पूजयेद्गोत्रविनायकौ। व्रतं कृतमापनं दद्यः. पयोक्षस्तूपिकाः
ष्टिनः॥ उपधान्यसमायुक्ता. दीपादर्पन संयुतः॥ आचार्याय तु यत्नीकं. पयः षड्तवस्त्रञ्च॥ व्रतीय मर्व्वयद्धस्त्रैः वारकर्ण्णविरूपलैः॥ सुगन्ध
चन्दनै मौल्यै. दक्षिणाभिर्मृदान्वितः॥ दद्यात्तस्य प्रियतामास्तु. वतस्य परिपूर्ण्णया। ततो यज्ञागवस्तूनि. कृत्वा पानतु कमपुष्णतुन्॥ मनोरथत

तीयायां व्रतमेतन्मया कृतं । न्यूनातिरिक्तं संपूर्णं भवतु त्वत्प्रसादतः ॥ इत्याचार्यं समापूज्य. तथैव कन्यकाजनं । आशीर्मान्त्रमनुज्ञाप्य कृत्वा
न्याश्चापि च भक्तितः ॥ नक्तं समाचरेद्धीमां सर्व्वसौभाग्यमानसः ॥ एतन्व्रतं तु यो संपूजयेद्गुरुजन्यकुमारिकान् ॥ सूत्रसर्व्वगन्धमाल्याद्यैः. दक्षिणाः
यि कुमारिकाः ॥ एवं संपूर्णं तीयाति. व्रतमेतत्सुनिर्म्मलं ॥ कार्य्यं मनोरथ वाञ्छा यश्चैवं तद्व्रतं कुरुते । पत्नीमनोरमां कुर्य्या. मनोवृत्यनुसारिणी
॥ तारिणी दुर्ज्जयं मार. सागरस्य पतिव्रतान् । कुर्व्वन्न तद्व्रतं वर्षं. कुमारः प्राप्नुयान्नृपं ॥ कुमारी पतिमाप्नोति. आढ्यं सर्व्वगुणान्वितं । सुता
यिनी लभते पुत्रान्. पत्युः सर्व्वामरवन्दितं ॥ दुर्भगा सुभगा स्यात् धनाढ्या स्याद्दरिद्रिणी । विधवापि न वैधव्यं. पुनः प्राप्नोति कुत्रचित् ॥ गुर्व्विणी
लभते पुत्रं. विन्दते तु चिरायुषं । वाक्छलो पितरुद्धियां सर्व्वसौभाग्यदायिनी ॥ यात्रञ्छालरुद्राक्षं. वैश्यलाभं च विन्दति । विक्रीतं लभते
शूद्रो. व्रतस्यास्य निषेवणात् ॥ धर्म्मार्थी धर्म्ममाप्नोति. धनार्थी धनमाप्नुयात् । कामी कामानवाप्नोति. मोक्षार्थी मोक्षमाप्नुयात् ॥ यो यो मनोरथो यस्य
प्रतं तं विन्दते ध्रुवं । मनोरथ तृतीयायां व्रतस्यास्य प्रभावतः ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ इत्थं निगम्य शिवतः. शिवा सन्तुष्टमानसा । पुनः पप्रच्छ
विश्वेशं. व्रतं बद्धकरसंपुटा ॥ अन्यद्व्रतवरं देव. कथितं प्राक् सदाशिव । तत्कथय प्रभो यस्मात्. किं मे वाञ्छाविनायकं ॥ ॥ शिव उवाच ॥ साधु
पृष्टं त्वया देवि. सर्व्वसन्देहहारिणि । वाराणस्यां महाचैत्रे. विघ्नेश्वरव्रतं प्रिये ॥ आज्ञा विघ्नकृतां सार्द्धं. सर्व्वेषां पूजिता विभो । काविभान

न्तविघ्नानि. ममकृतसुतार्थिना॥ द्वियमा ग मयि त्वाव. नत्वादूतं गतास्मृपि। कृतकृत्याद्विधादाद्या. त्रिनिकेतेः सुमनावथेः॥ आसून्यकृत्वमितिश्चि
त्वे. कावृः नीयमिमामम। यथकृतमूलकामूर्द्धं. कार्यविघ्नकृतापिव॥ आवार्यायवमीदया. द्रुतानयमिमाद्दयी। सकृतूकृतवमवासिन्. कृतकृ
त्यावृतीर्त्थवन्॥ ततः पूलाम आददौ. गृहेत्वे गरुडं तमूकलंमी। कृत्वामनाव थंयाय. यथावावीकिंमं कृदि॥ आतूनवत्यावपित्सापि. लब्धापि ब नूसूयया॥
सूनीत्या क्लानयादस्व. कृवः प्रापाकृजात्कम॥ सूनीमदुर्नगवतयः. पूनवस्माद्धतानंग्नं। वकुर्ध्वेउः पमिः प्रापकः द्वावनीवधिउत्मता॥ किंवहु
कनसूत्रानि. कतीयनवमंत्रिदं। वतानितनयद्मालि. कतानिवमिताकुर्वं॥ शृः त्वाधीमामूकर्थायूयां. यूनस्कृकमानयः॥ सुकृवृद्धिमवाप्ना
ति. पायेवयिविमूसाग॥ ॥इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे धर्मेश्वराख्याने विहङ्गोपाख्याने यमनाथ...ख्यानं नामाशीतितमा ३३१
ध्यायः॥८०॥ ॥ ॥अगस्त्य उवाच॥ धर्मतीर्थस्य माहात्म्यं. कीदृक्कूदवेनगत्नुना। स्कन्ददवोय माख्यातं. मदाख्याहि कृपीकृत॥ ॥स्कन्दः
उवाच॥ विन्ध्यारिन्नतिवदाख्यामि. धर्मतीर्थसमुद्भवं। आकर्णय महाप्राज्ञ. यथादृष्टं नकापिनं॥ वृक्षे निकत्यवृन्तापि द्वृष्कृत्यामवाकवान्।
सून्नूतकाथयवकु. प्रायत्प्रिकृपूताद्विमं॥ ॥वदस्पतिरुवाच॥ यदित्वन्दववाउनां वृष्कृत्योसृदृस्युउं। कृपानुद [illegible] स्व कृयाद्वि. काश
विश्वेश पालिनी॥ नात्याद्वि किंचितुष्कविद्दृष्टं. वृष्कृत्यामस्तीषधं। वाउषानां. यविलयकृ. गत्वाविश्वेशितुः पूर्वं॥ ...वयस्यापिकस्त्वा. दयत

द्धधर्य्यनिवः॥ यत्रानन्दवनं तत्र, कृतङ्गतोब्रउद्भूनं॥ स्नानमपि यं प्राप्य, गङ्गानन्दवनस्थिते। ब्रह्महत्या पलायन्ते, वेपमाना निराश्रया॥
स्नान्यषामपि पापानां, महापापयुजामपि। नाशः क्षेत्री यथा काशी, विश्वेशेन समधिष्ठिता॥ महापातकिनां मुक्तिः काश्यां भवति नान्यतः॥ महापा-
पातकानां मुक्तिः, काश्यां भवति नान्यतः॥ निर्व्वाणनगरी काशी काशी निर्व्वाणदायिनी। विश्वेशितुः प्रिया काशी, श्रीः काशी सद्गुणानदि। ब्रह्म-
हत्यादयो यस्याः, यस्याः सं पातकादयः। आतु विक्रननन्यास्या, कानिका मुक्तिकानिका॥ उन्मनी सर्व्ववीजानां, यत्र दक्ष विसर्ज्जनं। नजातु विनू-
प्रजाता क्षिति रुद्रदक्षयापवर्ज्जनी॥ नीकाशी प्राप्य व्रतार्थ, ब्रह्महत्यापनुत्तये। यमाबाधय विश्वेशं, विश्वमुक्तिप्रदायकं॥ बृहस्पतिविनि-
वध्वा, निशम्यास्य सहस्रदृक्। आयाद्भूतनवीं काशीं, महापातकनाशनीं॥ स्नात्वा कृतव हायायः, धर्म्मेणोपविनः क्षितः॥ आयाधयन्महादेवं ब्र-
ह्महत्यापनुत्तये॥ महापुरुषजायास्कः सप्ततामाथ त्रिलोचनी। ददर्श लिङ्गमध्यस्थं, स्वरूपादपि नाम्बरं॥ पुनस्तु स्नाववपाके, पुरुसूक्त-
वनकथा। विनिःक्रम्य ततो लिङ्गा-द्राविर्भूय ततोब्रवीत्॥ शचीपते प्रसन्नास्मि, वरम्बरय सुव्रत। किन्त्वयं क्रतव मारव्याहि धर्म्मपीठकृता
स्तदा॥ नुत्वमिदवदवस्य, यत्प्रमदवनं हतिः। सर्व्वक्षितिरविहितं, न मूवावनिकृतहा॥ ननस्तु कपया पुत्रा, धर्म्मपीठेनिषवनात्। निः-
पापत्वंगतो गोत्रस्नातो हीन्द्रमिवाब्रवीत्॥ मन्त्रस्तुः स्नानमात्रेण, दिव्यगन्धाहवनुद्धानात्। अववाग्यव्यवपुविश्वेशं, याकलनी गानयाक्षिदि

॥ नदान्वर्यं महादेवा मूनयो नानवद्वादयः। प्रविश्य स्नूमेदायुक्ता धर्मतीर्थे यदाविनि॥ कृतेमर्ये व्रवि हृन्दवान् वधूः श्राद्धानि श्रद्धया।
धर्मार्णे स्वयया मासु सतीर्थाम्बु हृतेन्वैः॥ ततः प्रकृति तत्तीर्थं धर्माम्बु ह्रुमिति श्रुतं। ब्रह्महत्यादि पापानां मज्जनान् कालनैपदं॥ यत्र
लक्ष्मीतीर्थ राज्ञस्य स्नानं न पवि कीर्त्तितं। मकर प्रतुनिर्गत स्मा द्धर्माम्बु स्नानमात्रतः॥ गंगाद्वारं कुरुक्षेत्रं गयासागरपुष्करं मायत्र लललमन
मर्त्यो धर्मकूपं न दापूयात्॥ नर्मदा यी सरस्वती गोमती सिंधुगंगश्च यत्र ललमाप्नाति धर्मकूपं न दाप्यते॥ मानस पुष्कर वर्वदा
विकसान्तकनथ। तीर्थे स्नात्वा ... तपस्याक स्याद्धर्मज लागय॥ कार्त्तिक्यां गृहवन्हेतु श्रेष्ठ गोदावी महाकुण्डे। गंगावारे वरदविदिन यत्र ३३२
लक्षफलं लिवि॥ तीर्थदपप्रतीकम् विज्ञाश्च तिमन्त्रान वान्। गयायां धर्मकूपं वा पिण्डं निर्वाणगन्या॥ पितामहस्य मीपवा धर्मगस्याप
तापिता रल्प्रीव धर्मकूपं वा मज्जित्व पितामहाः॥ धर्मतीर्थन पैवसृत्न्नपू नेनेवबाधिकी। पर्वन्याः पितृ वकास्त द्याति तास्ते पिता
महाः॥ यिपुत्रादनार्द्धर्मतीर्थे निःक्षेवर्यं हृतायूते॥ नतीर्थस्याप्रमावन निःपाया कृष्णक्षणनव॥ पुनः मृदवदवण। मिन्द्रापादमयावनी
।स्वयवाम हिमानस्य धर्मतीर्थस्य कूपकेउ॥ न नू कूप यन्निबीक्षापि श्राद्धदानात्फलं लभेत्। तथापि काकिनीमार्द्ध यच्छन् पिमृटनवः॥
सुकृतं फलमाप्नोति धर्मपीठ प्रसादतः॥ तत्र याकाउयद्वियान् यतिनाथ तप स्विनः॥ सिद्धा सिद्ध लभंतु याथ बाउपय फलं स्फुट। यो

यामवावतीं गङ्गा.स्नानादिविषयी पूर्वः॥ धर्म्मपीठस्य माहात्म्यं. मकत्वाऽश्यमवर्द्धयता। आगत्य पूतवयाग.गम्भारानन्दकानन॥ मुनिरन्या
ब्रक्तैः सार्द्धं. लिङ्गमस्थापयद्धविः। नारकेणात्यभ्यिमनत्तुन्द्रऽब्बवं तुगाविवं॥ तस्य यन्द्रऽनात्युया. मिन्द्रलोकानदूरतः। तद्दक्षिण
गवीगण्व. स्वयंग यात्रतिष्ठितः। गवीणानर्द्धेतः स्त्रीणां. सोज्ञान्यमतुलं भवत्। तस्य मीपस्थितम्भणो. वकृसीरव्यसम. ध्धिदः। तुन्द्रणब
भस्य पूजनात्. लोकपालेन्द्रवात्पूरः। तदर्च्चनात्तूयपीदन्ति. लोकपालाः समृद्धिदा। धर्म्मणात्यन्विमाणायी. धवलीगः प्रकीर्त्तितः। तद्दर्शना
द्वषेर्य स्थाद्राज्ञावाऽकलादिषु॥ धर्म्मणाद्दक्षिणेयूर्यं तत्वणाखीपवन्नेः। तत्वज्ञानं प्रवर्द्धेत. तल्लिङ्गस्य समर्च्चनात्॥ धर्म्मणात्पूर्वे
दिग्भागे. वैरायऽणेयमर्चयेत्। निवृत्तिं चनसस्कस्य. लिङ्गस्यास्पर्शनादपि॥ ज्ञानेऽवरकथेणात्. ज्ञानदं सर्व्वदहिनां। तेऽवयैणमुदी
च्यां. लिङ्गद्धर्म्मणवाऽकृतात्॥ तद्दर्शनात्स्ववन्नूनां. मेऽवर्य्यमनयछितं। ययऽवक्रस्य रूपाण लिङ्गान्यमानिकुरुव्हऽ॥ एतान्यवऽये
षै षवा. नवः प्राप्नोति णेऽचैम नं। स्नात्वा कवेवय द्धृर्त्व. तदाख्यामि मूनऽणञ्च॥ यकृत्वापि नरायाव. संया वाडैन मङ्कलिं। कदम्वलिरवाना
म. विन्ध्यपादाम दानि द॥ मैदेस्य पूजस्तातायी. दूर्द्दमानामयापोर्चिवः। पितर्य्यूपरता वा स्के. यत्रायाविशितच्छ्रियः। द्रवत्पूर त्रीऽष्य यस्हैया
वा णंकामभाद्दिनः। स्नूसापवः प्रियास्कस्य. सापवाः प्रियमौ यपूः। स्नूदत्वान्द्रगुयायऽक्रु. दण्गु सायीत्यवाम्भूरवः। स्पदेवमगयाणी

लः स्यात्कुन्मगयुर्सयुतः॥ विद्यायिनः स्वविषया कुनर्यमनिदायिनः॥ धर्म्मादिवर्ग्गाः शुद्धाः ब्राह्मणास्कवदाकमाः॥ यवदावधूसुलुः
ः स्वदावधूयवात्म्बुरवः॥ ज्ञानर्च्चज्ञातुविन्नेव. ठवोदुःरवात्मकाविश्लो॥ हाविश्लौ सर्व्वपापानी. सर्व्ववीक्षितदायिनी॥ सर्व्वसौङगमांयानेशी
कन्धःश्रीयनीयनी॥ सप्रज्ञास्वकमद्विना. धूप्रकतुविवायवः॥ दुर्द्धमानामरूपालः कृयायीकाञ्जुर्नवद्धि॥ यकदाविन्मगयुक्तिः प्रापर्छिव
= सनाजुवः॥ पार्ड्डविवर्णा वन्धना. रष्टिपृस्नानगोदसी॥ एकाकीटवयागेन. दुर्द्धमःश्यावनीयतिः॥ धन्नीजुवगमावूटा. इविन्दानन्दः
काननं॥ सविलाक्षायसर्व्वज. पायपानवकत्तिनः॥ स्वक्षयांभ्यावृविस्काबानू. गनद्यमञ्जुवाक्रवकृ॥ सूनल्वनसूतीतन. सूमन्दनसूवायुः
ना॥ कृशंस्सज्ञा विमावाज्ञा. यल्लवश्चज्ञेनेः कृज्ञः॥ कवलीमृगयायान. स्नुप्रस्वदानपावुज्ञगु॥ क्षाज्ञल्पज्ञनितःरवद्या. निवगाकृद्वनकन्या
मू॥ मत्ख्यवनंसवायभ्यनृपापादवृम्बिकाम्बवी॥ मदावदगलाकानीवम्यामकमितापवी॥ कुथावबूस्कनुवगानू. सरूपालातिविस्मित.
ः॥ धर्म्मगमञ्जुश्रीप्राप्य. स्वात्मानंयगयंसद॥ धन्यास्म्यकृप्रयन्नास्मि. धन्योमयविलावनं॥ धन्यमद्यमनंवाद्यप्रदपञ्चमिमाजुवी॥ पुनर्वि
निन्दवात्मानंधर्म्मयीवयज्ञावतः॥ धिक्मान्दुर्ज्ञनसंसर्गे. स्यकृपर्ज्ञनसङ्गमं॥ ज्ञन्तश्वगकवंमूर्खं. प्रज्ञापाजुनयञ्चितं॥ यवदावपवदर्ग्गी.
श्चाद्रुयपूरवमानिनं॥ कुयायावन्मममनंवधाज्ञन्मात्मयमधपः॥ धर्म्मस्कानानीदृगानि. यदृष्टानिनकृजविनू॥ एवंवकृविधंनिन्दन्न

त्वा धर्म्मेश्वरं क्षितौ। स्नातकांश्च यो वाजाः दुर्द्दमा विषयैस्तथा॥ नतामान्यान्ममाकृय त्रुमायामानुत्विचन्तितानू। न विनानूयपि निर्वा-
स्य. यो वांश्चापि समाश्रयन्॥ ब्राह्मणांश्च नमस्कृत्य. तस्या वृत्तीः यदा यदा। पूज्य वाश्वं समावाया. यज्ञाधर्म्मे निर्व्वश्यवा॥ यविहन्त्रुवद-
न्तु दानू याधूंश्च यविनाश्यवा। दावान पिपवित्यक्त. विषयषु पवाक्षुखः॥ ययमागच्छदकाको. काशीं श्रेयाविनानिना। धर्म्मेश्वरं यम-
वाश्च कालान्निर्वाणमायकवान्॥ धर्म्मेश दर्शनादित्थं. तथा रूतः सदृद्दमः वरुवदमितानां छत्रः प्रानकमान्द्रवलत्रवान्॥ इत्थं धर्म्मेण
माहात्म्यं मयाख्यातं नि नूपि ते। धर्म्मपी०स्य माहात्म्य. सम्यक्का वदकूक्षत्॥ इदं धर्म्मेश्वराख्यानं. यः श्रोष्यति नराकमः। स्नाउन्मयुधिः
नात्याया. समुक्ताः च रवनिक्रयाः॥ श्राद्धकालविशेषण. धर्म्मेश्वाख्यानमुकमं। श्रावयन् ब्राह्मणान् सर्व्वान्. पितॄणां तृप्तिकारणं॥ धर्म्माख्यानमि-
दं श्रुत्वा नापि दुःखैः स्मकृतः पधाः। सर्व्व पापैर्व्विनिर्मुक्ता. गच्छन्ति शिवमन्दिरं॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे धर्म्मेश्वराख्यानन्नामै-
काशीतितमाध्यायः॥ ८१॥ ॥ ॥ पार्व्वत्युवाच॥ वीरेशस्य महेशान. श्रूयते महिमा महान्। यत्रां सिद्धिं यवायत्नुस्तत सिद्धाः पवनताः
॥ कथमाविरभूद्देवस्स काश्यां लिङ्गपरस्परः। सर्व्वसिद्धिप्रदस्याद. तत्सर्व्वं वद तत्प्रभो॥ ॥ महेश्वर उवाच॥ निशामय महादेवि वीरेशा-
विर्भवं महत्। यं श्रुत्वापि नरः पूर्णं. प्राप्नोति विपुलं शिवं॥ आसीदमित्रजिन्नाम. राजा परपुरञ्जयः। धार्म्मिकः सत्यसम्पन्नः प्रजावजेः

नतत्परः ॥ यशोधनो वदान्यश्च. सुधीर्व्वाक्पतिर्देवतः ॥ सर्व्वाधारो यशस्वान्. यत्रिक्लीनस्त्रिवाकूरुः ॥ विनीतानीतियम्यन्नः क्रूगल्लः सर्व्वे
कर्म्मसु ॥ विद्याश्रियाबद्धश्चाव. स्तुभावानुस्तुतिवत्सलः ॥ कृतज्ञो मधुवालापः यापकर्म्मापनाम्भूरवः ॥ सत्यवाकूञ्जोवनिलयः स्वल्पवा
ग्विजितेन्द्रियः ॥ वर्णाश्रमेक्षमाश्यायः. धीरश्चाबांधवदाजितः ॥ कामिनीकामकल्पितः. युवापिक्कविवप्रियः ॥ धर्म्मार्थेषितकाशश्च. सम
द्ववलवाहनः ॥ सुरूपश्च सुरूपश्च. सुमधाः सुयज्ञाश्रयः ॥ स्क्रैयधैर्य्यसमापन्नाः. दगकालविवक्षणः ॥ मान्यमानप्रदानिहौ. सर्व्वदूषणव
र्जितः ॥ वासुदेवोप्रियुग्मल. वनावृक्षिविधायकः ॥ वकारवाक्षनिर्द्वन्द्वः. विष्णुनीविवर्जितः ॥ सुलभ्याणायनः श्रीमान्. विषूककियवाय ३२८
णः ॥ सुस्तुनकृपयवानुज्ञागानु. समक्षाद्विषूसानुक्रमान् ॥ हवदायतनान्यूखेः ध्रासोधयदपद । मत्स्यवाकृयमकवनु. मदोक्षोख्यानिधे
ःशिव ॥ गोविन्दो गोपगोपालः गोपीजनमनोहरः । गणः यज्ञपुमान्. ज्ञानात्मनूपवृत्तवज ॥ कलिकल्किः कालान्तः. श्रीधरः कमलापताकृ
ष्णः गवर्द्धजाद्यः. कीनाशरुपनाशन ॥ पूपूषाहमपापारः. पूज्यत्राकविलावन । पातकोशयवयन. यद्मनाकुपयावर ॥ जनार्द्दन जगन्नाथः
जाह्नवीजलजन्मकः ॥ जन्मिनीजन्महरणः. याजयूकोद्यनाशन ॥ श्रीवत्सवक्षः श्रीकान्तः. श्रीकरश्रेयसीनिधिः ॥ श्रीवरुणार्ज्जकादण्डः. क्षौरव
गानीगुल्लावन ॥ देवोत्तमदानवारिः. दामोदरदूरकक । देवकीहृदयानन्दः. दन्दशूकेरवनध्वज ॥ विष्णुर्वैकुण्ठनिलयः. वाणारविद्धः

ग्रजः ॥ विष्वक्सेन विध्वेवार, वनमालिन् वनप्रिय ॥ त्रिविक्रम त्रिलोकीश ब्रह्मपालेश्वरस्तुस्तुउ ॥ इत्यादीनि पवित्राणि, नामानि प्रतिमन्दि
रं ॥ क्रीडन् बालगोपाल, नन्दनादीनि नामान्यथा ॥ पूजयेत्तत्र कुत्रापि, नामानि मधुविद्विषः ॥ स्तवराजे नाम नान्यत्र, विलोक्य कनकेन्द्रः ।
विविधानि पवित्राणि, पवित्राण्यपि जायते ॥ सोधकीर्तिकिमूर्ण्यन्त, विप्रकान्ति म्लिनानि स्युः । अनन्तकविकथायां स्युः, नान्यावास्तीनि गम्यते ॥ तवि
नानि ववध्यन्त, दविनामी सद्धाविनः ॥ तस्याराङ्कयाम्याधिर त्यस्य स्वरवाविनः ॥ नमस्त्यानि वक्रमण, त्वद्वदार्थ्य कनत्विरा ॥ तन्य
न्तकापि नक्राख्या, मत्स्यमीसानिनापि वै ॥ स्वयूकानन्तयास्त्रस्य, तात्त्व मित्रजितः कृविनः ॥ स्वनयानि न कुर्वन्ति, सञ्ज्ञायन्त विवासरं ॥ युगवा
पि तन्नाकार्य, पवित्रघ्न विवर्द्धिन ॥ उपायणयवाजामाः, स्युन्यामीकाकथान्त्ये ॥ मदामदात्मवः पर्वैः, यूर्वाकाहि ह्लि धायतं ॥ तस्मिन् पुण्या यति
स्तु वै, सञ्ज्ञायन्त विवासरं ॥ सज्वदल्लोरूनयु, तात्का मित्रजितः कृती ॥ या वृष्णु कृति वद्विनः याज्ञे न पिधने न पि ॥ स्वन्त्य ऊक्त्युपिन द्रोस्कन्दं
खवक्रात्सुधाविनः ॥ संप्राप्य वैष्णवीं दीक्षां, दीक्षितो गुरुसंनुतः ॥ गुप्तानि यानि कर्माणि, क्रियन्ते न दिने दिनेः ॥ वासुदेव समर्पयन्, तानि तैः
वरुलभ्यन्तिः ॥ विनामुकुन्दं गोविन्दं, परमानन्दमच्युतं ॥ मान्याऊथ्य न नयश्च न, सन्ध्यान ऊन्तैः कृविनः ॥ कृष्ण एव परो देवः कृष्ण एव परा ग
तिः ॥ कृष्ण एव परा बन्धुः, तस्यासीद्देवतीपतः ॥ एवं कस्मिन्नर्चापाले, वार्षे सम्यक्पुण्यायति ॥ एकदा नारदः श्रीमान्, नन्दि दक्षः समाययौ ॥ बा

क्षायसमर्पितः सा च मधुपर्कविधानतः ॥ तावद्देवर्षिर्यामायरुममित्रजितन्वितं ॥ ॥ नारद उवाच ॥ धन्यासि कृतकृत्यासि. मान्यास्यपि दि-
वौकसां । सर्व्वरूपगुणोपेता विन्दयरियश्चनुविङाम्पतः ॥ यावद्युनुषा विष्णुर्यावत्सूर्यप्रभादयः ॥ यान्धवात्मास्यरूपतः कर्क्कोत्कर्क्को विनायस्तु-
थ ॥ नमस्यं यश्च त्वा विन्दे. नवरूपालयक्रम । दर्गनंयायान्तुहर्द. गुवित्वमगमत्यवं ॥ एकएव हियातात्र. संसारक्षणकष्टुद । कमलाकान्तया
दाक्रु. रुक्मिताताखिलप्रदः ॥ यत्रिवासकृत्तियः सर्व्वे. विष्णुमकेयदारुणुं । सुमधसम्कुरुन्मानं. यत्सार्थाः सर्व्वेनवहि ॥ दृष्टीकशेदृष्टीकानि. यस्य
स्कोर्यस्तमानमक्का । सएव स्कोर्यामाम्नाति. ब्रह्माण्डं मीववपश्चलं ॥ यौवनं धनमायुष्यं. पद्मिनीजलबिन्दुवत् । कृतीववपश्चलंक्षाला. ह्यनुकम्पयसमा
श्रयत् ॥ ताविवनयिववर्जेत. यस्माद्वा उजनार्दनः ॥ सएव सर्व्वदा वन्द्यो. नवपूज्यो जनार्दनः ॥ निर्व्वाणोऽप्य वधानन. शीलयित्वाद्धिरः सर्ति । युनुषा
कर्मणां कानं. ब्राह्मणानि करूपत ॥ गुनयाविष्णुरुक्त्वान. संतुष्टस्त्रियमानसः । उपकण्ठुमनाब्रूया. ह्लिङामयरूपत ॥ मनिविद्याधवसुता.
नाम्नामलयगन्धिनी । क्रीडन्तीपितुर्मात्क्रीड. दृष्टा कक्षालकंतुना ॥ कयाल कंतुपृष्ठश. दानवनवलीयया । स्नागमिन्ती हीयायाी. तस्याः पानि-
सहः किल ॥ यावालवम्यकावत्यां. नग्यायास्मियोप्रनी । हानैकश्वाग्नमनस्कक्लयाहसायन्तया ॥ हष्टः प्रणम्य विस्मिता. यथमन्त्रनिश्ममयाब्र-
ह्मवाविम्नुनिंग्रष्ट. गत्वमायतनेलतः ॥ बालक्रीडनकासक्तां. सोहत्वात्तिनायस्तः कक्षालकंठुद्दुई ह्रक्षा. नजायान्यासुपानतः ॥ स्वस्यप्रिंग्रू

३३८

लयानन. प्रियन नाम्यथावल्ला। उपान्त्यर्याकुलीकृत्य. निद्रयान्यत्र निर्गतय॥ यदिकापि कृतं क्वामी. दत्वेन नन्दपुरदानवी। ययस्मन त्रिशूलेन.
नयकृर्त्तु कय कृत॥ यदत्राय त्रिकी पूर्त्वं. वक्षमान्दपुरदानवानू। ममापि छिन्नवादिता. कृत्वै गे त्यामदामूल॥ विष्णु कृत्वा पूर्वाधीमानू पूर्वि॥
त्वीयवि ... यानि। स्मृ ... यानि थियदा. तदा वक्ष कथ्यतीत्रजनू॥ तथानिमिकमात्रत्वं. कवत्र कृतनू समावता। हुमितद्ववनाद्राजनू. विष्णुकृ
त्रियवायवी॥ पूर्वानयत्र विधीमन्के. त्वामनू यावकवानद्र। तत्र कुकार्य सिद्ध्यत्वे. दत्वा नन्दपुरदानवी॥ स्नानयान्तु महावाता. हुतीमलय नि॥
षिता। सानुत्रियाधवीवाला. विलाकत्वीन यन्त्रवी॥ यार्वतीववनाद्द्वं. दानयिषा यायत्तन॥ हुमिनावदवाकीय. मिणम्यामित्रजिन्दय॥
सूनस्याकलिकाजाता. वियाधवसूनीयमि। उपाययत्र पिपयत्रक. गन्तु यत्र व म्यकावती॥ नावदनयूनः प्राकः सुयाजाणि विजीयजनू। पूर्ण
मर्त्यवमायाय. पूर्णिमादिवसनय॥ कवान्तुस्कृमियागस्कः कल्पा वृक्षवथस्कित। तत्र दिव्याङ्गनाकापि. दिव्यपर्यक्कयं स्थिता॥ वीणामाताय
नायकी. पाथाक्षायति सूस्वरं। यत्कर्म विदितं यन त्तुरं वाथत्तुकतवी॥ सत्रवस्तुकमतकथं. विधिसूत्र नियन्त्रितः॥ पाथामिमीयायवत्राय. सव
यायमदीवृता॥ सपर्यकाक्रनादव. मध्येपिन्यूयववस्कमि। कवानयाविणक्वकर. ततः यातान्मदार्न्तव॥ तामनव्रजतुस्थित्ये. यक्कवावा॥
कमस्तुवनू। तत्राज्ञस्कृयियामाल. नगवीवम्यकावती॥ महामनाद्दवीवाजनू. यद्दिताम्यालयानया। हुस्यकालाकर्हितादवि. सयवनु म्मेख

नन्दनः ॥ या जायार्ण्णवमासाद्य. यथोक्तं यविलक्षणा । विवशान्धः समुद्भूतः. नगर्यां वसुसादती ॥ साथ विद्याधरी बाला तनुश्राघ्यूर्णा ≡
कीकना । कनकाङ्का त्रिजगती. स्वेदर्योष्ठा पिष्टेक्षिका ॥ याताल्पदवर्श यम्बा. ममनन्ता त्यवायाक्षिं । निरमापि मधुद्दक्ष्या. श्रवकः स. क्षिर्ष्विवक्ष
ला ॥ कुकुवाक्करपाटषा. कांक्षिन्धान्नमयाक्षिमू । या षिदूर्यं समासाद्य. मि[illegible] ष्ठय्यत्रकृता क्रिया ॥ ङ्गुत्कं स्तन्मनी निर्व्वर्ण्य. यमाजाग्मरूपक्षि
कै । सा विला क्वाथनम्बाला. निरवीम ववाक्षुर्णि ॥ विणाला वस्कलनव युलम्बमुलसाय्रडं । णीरवरव्राक्कुम्रकण. रुरुद्ध यविवाडिनी ॥ रुवि
ला माक्षव स्मधा. स्मधोनवदनावलि । रुवानीकक्षिवीजाय. रूरूपूपूषाक्षणि ॥ कस्त्वं मवक्तनान्मस्य रुचिने मधुवाक्ष मिः ॥ प्राप्ताममन्वसा ३३७
स्यया स्थनाहकिन्निवू न्वयनू ॥ यावन्नायामिस्मृकण. सक्तअनननाक्षमिः । स्मृमि यर्यांकुला क्वयपिला वीन्वानवामूकृः ॥ ककालनक्तुर्द्द्व
रुस्लवश्वः यविक्षमिक्षिः । नावक्कुर्यं समानिष्ठ स्मृस्वस्त्राग्मवगक्षव ॥ नमव नावृत्तं रुग्नं. संस्मर्यनरु मावयामू । स्मृगामिन्यां हनायायां य
वन्धः याविपीरुनं ॥ यवि क्वार्षनि दूष्यत्वा. गनायूर्म्म स्म यनः । मानक्षी किं कुकूयुवं. स्लन्कार्यं रुविनाविवी ॥ विद्याधर्य्यावमूकाः स. गस्त्राग्म
वनिमूरवनू । क्षिनावी वामकावाकृ दनवाग मनक्वनः ॥ कूथसार्यं समा यामा. दानवाक्षीषना क्वमिः । त्रिमूलं कलयंपाव्धौ मूख्या व पिक
यावकै ॥ स्मृग कायदानवावोदः य्रलयं वृवनिस्वनः । विद्याधरी रुगद निं. मवाप्यूर्ण्णं वला वनः ॥ गकाप्तमानिनव्वानि. दिव्यानि ववबाष्पं

नि। कन्या त्वं वः परवश्य. या त्वया दादयोग्यमि॥ दासी नाम युवत्या न दो स्वामिन व सुन्दरि। अस्मद्वाणी पुत्रीणां वः. दानवीनां मनोहरी.
॥ गन्धर्व्वाणान्न वीणा वः. किन्नरीणां गणेण मे। विद्याधरीणां नागीनी. यक्षिणीनां गणानि च॥ यादृसीनां न मान्या स्त्री ण न मयुव सो गता।
व मास्मय विद्याविज्ञा. न विष्यत्य मलां गय॥ यावत्य मा क्रिये का आदि क्षाला नीच्छ पूर्वे। मत्य विच द नी याथ्य. यावत स्त्व मिक ज्ञवी॥
दिव्यानुरागानु मया यार्द्धे. साम्क्र सम न्य पिय सानु। क दाप तज्ञ्व स विना. यस्मिन्न वास्किका विविधश्चात्व द गज ज्ञ मस्यर्ण स्व व सन्नाहम
दूव श्च य वान्निर्व ति मास्यामि यव ज्ञ्वानि कटगयदि॥ मना व थान्यर्थ याव. ग्राम दद्धि सम भिताश्च. तानुद्धतार्थ कपि स्वामि यव ज्ञ्व साव यङ्ग
मातु॥ जित्वा द वानले यस्त्री. निद्रादीन्ना गलावन। वेलाक्षे ज्वर्य यस्यक. स्त्री कवि स्यामि व ज्ञ्व वा॥ अध्यायी क प्रि ज्ञू ली स्व. सु स्वायमिष्ठल
पुस श्च नव मी सव सास्वाद. प्रमल वीन साध्वसं॥ वर्य स्मव नीय लोस्या. विद्याधरकुमारिका। विज्ञाय त प्रमल ध्वः. य सूप स्रमि निर्वयी॥
अद्दूय तन्न व वर्व. वर्य स वाङ्ग सुन्दरं। विधूर कि कर गाण ग्राने नाधमि अन्याव॥ गूलन्न दक्ष दादाय रकालेन उद्धिद्धनी। हुमि प्रि नूलव
लाम. वालार्क सदृग सूमिः॥ समादाय मलावाद्धः सम दामि ग्र जिन्नपः। उदर्व व अगजोष्टे वालायान्वा रुयन्नि गतु॥ वाम पाद प्रहारण. तमा
दाय स निर्जय श्च। स्य व ज्ञ्व. वकिणी पिक. उग्रद्रा मलि द्धि॥ उगादाक्षि व य द्रूस. कन्याधर्षण लालसाय ध्व स्वात मया सार्द्ध न स्पर्व कन्याद

त्रिशूं ॥ हुं निर्मांसरुरयस्यज्ञान्ते उत्कयमदनाय स्वाहा ॥ त्रिशूलं खड्गं कालः खट्वाङ्गं नृमुण्डमुद्गरं ॥ कालीमहत्प्रेतयामाहः कस्यमूल्याय वालक
॥ वज्रायुधाय सत्यकाय ठः याकाममन्त्रवर्त्ती ॥ ममयवच्छुदार्दन्तु कर्णकञ्चुयनक्रमः ॥ यास्थानना यंहविना । कितिगुलनसुन्दरि ॥ मारेमेः
कोगुकेयज्ञ रक्षाधिममसीपवि । कालनमकासीनतस्वयमवायटोकित ॥ हुं पञ्चामृतदियान न गनाश्विर्ददन्तुस्तनूना । रुदयमितक्ताङा
किलामिकतिनद्रुनि ॥ यवश्चिलीकतग्राणः यीत्रमल्लीयसीमपि । नावदकतिनावस्त्रास्तलीयसुनानकेदे ॥ स्नूथकापवनावास्नाः कनावक्रु
वयटया । स्नापूर्वीकतनिवारुमो यमिल्लायुननूलिकन ॥ उवायवववधाचेये मववस्त्रयमकावली ॥ ॥ नैवेद्यपात्र ॥ स्नानकत्तीमनूव्यासिन ३३१
नूयनवद्गुरुंउ ॥ स्नासायलिवमायाला रुन्तुमान्दानवालका ॥ एवंविधविमधूतिस्यदित्तीवलवानसि । विश्वेश्वमन्मरुद्रूल यूद्धस्वस्वायूवे
र्मेया ॥ त्वयाकायटनूयन वलिनः कौशादय ॥ नवलनरुमाः सरवा कमाएवङ्कलनचि ॥ वलियामालमनयं स्वीनवामनमान्दयत्रू नम
त्वनरुवना किवन्यकगियूर्कन ॥ त्वयाउदिलनूपन लीकज्ञ विनियामितन ॥ पोपालवयमालेव्या कैसायायानिमास्लया ॥ स्त्रानूपन्नामु
वस्त्वनु विप्रलाप्यासूवानूस्वधी । यासानूयन रुवना नीरवायायामितावकु ॥ मायाविनामयगन्ध यद्धेमर्मेक्षमाघवानवेत्तोविकस्यव
त्रयप्रान्तः गवाविर्णी ॥ ववक्तवगयमत्यू स्वलनायिकुलनवा । नयवस्थिति त्रिशूलंटे नत्वाउयायामाकेवर्णे ॥ स्नूवन्धमवमर्केवा मयंत्रा

𑐟𑑅𑑌𑐱𑐰𑐵𑐔𑐶𑐣𑑂𑐟𑐵𑑋𑐟𑑂𑐰𑑄𑐰𑐶𑐡𑑂𑐫𑐵𑐢𑐬𑐷𑐎𑐣𑑂𑐫𑐵.𑐣𑐩𑐫𑐵𑐡𑐹𑐲𑐶𑐟𑐵𑐳𑐟𑐷𑑌𑐳𑐵𑐱𑑂𑐬𑐵𑐎𑑂𑐬𑐵𑐰𑐰𑐩𑐣𑑂𑐟𑑂𑐫𑐵.𑐣𑐰𑐵𑐬𑑂𑐠𑑄𑐰𑐵𑐘𑑂𑐕𑐶𑐟𑐵𑐩𑐫𑐵𑑋𑐟𑑂𑐰𑐟𑑂𑐳𑐸𑐎𑑂𑐟𑐵𑐰𑐵𑐩𑐡𑐵𑐬𑑂𑐢𑑄𑐟𑐸𑐳𑑂𑐰𑐎𑐵𑐰𑐞𑐵𑑅
𑐩𑐶𑐣𑐶𑐳𑑂𑐟𑐸𑐟𑑄𑑌𑐣𑐶𑐖𑐳𑑂𑐠𑐵𑐣𑑄𑐡𑐟𑑂𑐟𑐵𑑅𑐳𑑂𑐟𑐸.𑐣𑐸𑑅𑐳𑑂𑐩𑐶𑐐𑐶𑐮𑐵𑐘𑑂𑐔𑐫𑐎𑐩𑑂𑐥𑐶𑐣𑐵𑑋𑐣𑐫𑐵𑐰𑐎𑑂𑐲𑐥𑐶𑐫𑐵𑐩𑐣𑐎𑑂𑐲𑑄.𑐰𑐶𑐲𑐳𑑂𑐎𑐰𑐱𑐩𑐹𑐬𑑂𑐢𑐣𑐶𑑌𑐮𑐎𑑂𑐲𑑂𑐩𑐷𑐰𑐎𑐵𑐩𑐩𑐡𑑂𑐡𑐎𑑂𑐲𑐳𑑂𑐟𑑂𑐬𑐶𑐞𑐹𑐬𑑂𑐮𑐷𑐮𑐵𑐮𑐫
𑐣𑐸𑐎𑐟𑑋𑐰𑐶𑐫𑐵𑐢𑐰𑐩𑐣𑐵𑐰𑐵𑐎𑑂𑐫𑑅𑐳𑑂𑐰𑐰𑐑𑑂𑐬𑐵𑐞𑐵𑐣𑐸𑐅𑐬𑑂𑐞𑑀𑐎𑑂𑐲𑐞𑑅𑐣𑐸𑑌𑐟𑑂𑐰𑑄𑐎𑐎𑑂𑐲𑑂𑐩𑐵𑐮𑐎𑐟𑐸𑐳.𑐣𑐶𑐎𑑂𑐫𑐳𑑂𑐟𑐸𑐰𑐎𑐩𑑂𑐥𑐣𑐾𑑋𑐰𑐶𑐡𑑂𑐫𑐵𑐢𑐬𑐷𑐐𑑂𑐬𑐥𑐞𑑂𑐛𑐣𑐵.𑐫𑐵𑐦𑐎𑑂𑐎𑐣
𑐣𑐸𑐰𑐺𑐟𑑂𑐟𑐷𑑌𑐣𑐵𑐰𑐡𑐳𑑂𑐫𑐩𑐹𑐣𑐬𑑂𑐑𑐵𑐎𑑂𑐲𑐵.𑐎𑑂𑐲𑐰𑐳𑑂𑐟𑐸𑐐𑑂𑐬𑐵𑐣𑐶𑐰𑐵𑐘𑑂𑐕𑐶𑐟𑑄𑑋𑐎𑐟𑐣𑑂𑐩𑐫𑐵𑐎𑐣𑐎𑑂𑐲𑐎𑐶𑑄𑐎𑑂𑐬𑐰𑐰𑐵𑐣𑑂𑐟𑑂𑐫𑐢𑐹𑐣𑐵𑐰𑐡𑑌𑐎𑑂𑐲𑐟𑑂𑐰𑐵𑐟𑐶𑐣𑐳𑑂𑐫𑐳𑐵𑐢𑐵𑐰𑐵𑐎𑑄.𑐫𑐵𑐡𑐣𑐎𑑂𑐲𑐷𑐬𑐰𑐟𑐳
𑑅𑑌 𑑌𑐩𑐮𑐐𑐣𑑂𑐢𑐶𑐣𑑂𑐫𑐸𑐰𑐵𑐔𑑌𑐳𑑂𑐟𑐸𑐟𑑂𑐫𑐸𑐡𑐵𑐰𑐩𑐣𑐰𑐷𑐰.𑐣𑐶𑐖𑐳𑑂𑐠𑐵𑐮𑐾𑑅𑐥𑐞𑐷𑐎𑐺𑐟𑑄𑑋𑐎𑐶𑑄𑐩𑐷𑐫𑐳𑑂𑐎𑐥𑐶𑐖𑑂𑐘𑐵𑐰𑐵𑐣𑐵.𑐎𑐸𑐮𑐎𑐣𑑂𑐫𑐵𑐩𑐡𑐹𑐲𑐶𑐟𑐵𑑌𑐟𑑂𑐰𑑄𑐣𑐶𑐰𑐺𑐰𑐬𑑂𑐞𑐷𑐎𑐣𑑂𑐫𑐵𑐫𑐷𑐥𑐸
𑐣𑑅𑐳𑑂𑐰𑐿𑐰𑐰𑐵𑐰𑐵𑐩𑐸𑐣𑐶𑑅𑑋𑐳𑑂𑐟𑐸𑐟𑐎𑐶𑑄𑐟𑐵𑐣𑐩𑑅𑐳𑑂𑐠𑐵𑐥𑑂𑐫𑐵.𑐣𑐵𑐰𑐡𑐵𑐳𑑂𑐫𑐧𑐮𑐵𑐎𑐟𑑅𑑌𑐟𑐟𑐳𑑂𑐟𑐸𑐟𑐸𑐔𑐟𑐸𑐎𑑂𑐲𑑀𑐟𑐸.𑐡𑐳𑑂𑐰𑐵𑐣𑐣𑑂𑐩𑐣𑐶𑐫𑐎𑑂𑐬𑐩𑑋𑐎𑐟𑐫𑐞𑑂𑐞𑐵𑐩𑑀𑐩𑐸𑐣𑐶𑐣𑐵.𑐫𑐥𑐶𑐰𑐶𑐱𑑂𑐰𑐵
𑐩𑐶𑐟𑐵𑐣𑐶𑐳𑑂𑐰𑑀𑑌𑐢𑐵𑐣𑐶𑐫𑐵𑐡𑐣𑐰𑐶𑐢𑐶𑐣𑐵𑐡𑑂𑐰𑐶𑐲𑐶𑐎𑑂𑐲𑐵𑐣𑐵𑑄𑐰𑐡𑐣𑐟𑐸𑑋𑐅𑐩𑐟𑐸𑐬𑑂𑐣𑑂𑐣𑐵𑐰𑐡𑐵𑐡𑐶𑐡𑐺.𑐰𑐬𑑂𑐟𑑂𑐟𑐣𑐵𑐎𑐺𑐟𑐩𑐒𑑂𑐐𑐮𑐷𑑌𑐟𑐠𑐵𑐩𑐮𑐫𑐐𑐣𑑂𑐢𑐶𑐣𑑂𑐫𑐵.𑐥𑐸𑐣𑑅𑐳𑐵𑐩𑐶𑐟𑑂𑐬𑐖𑐶
𑐣𑑂𑐣𑐸𑐥𑑅𑑋𑐥𑐸𑐟𑑂𑐬𑐵𑐰𑐵𑐰𑐵𑐣𑐫𑐵𑑄𑐐𑑂𑐬𑐵𑐥𑑂𑐫.𑐫𑑀𑐰𑐿𑐬𑑂𑐲𑑂𑐰𑐶𑐡𑐶𑐟𑐩𑐒𑑂𑐐𑐮𑐷𑑌𑐫𑐡𑑂𑐰𑐷𑐎𑑂𑐲𑐞𑐵𑐡𑐥𑐶𑐟𑐰𑐵.𑐣𑐵𑐰𑐎𑐷𑐣𑑂𑐣𑐰𑐖𑑂𑐘𑐵𑐟𑐸𑐰𑐶𑐣𑐸𑐞𑐵𑐣𑐶𑐩𑐵𑐑𑑂𑐣𑐵𑐟𑐶𑐩𑐢𑐵𑐰𑐷.𑐟𑐵𑑄𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑐷𑐩𑐰𑐶𑐐𑐣𑑂𑐣
𑐥𑑅𑑌𑐫𑐳𑑂𑐫𑐵𑑄𑐥𑐹𑐬𑑂𑐫𑐵𑑄𑐥𑑂𑐬𑐰𑐱𑐣𑑂𑐣.𑐮𑐟𑐎𑑂𑐲𑐰𑐵𑐳𑐰𑐵𑐡𑐫𑑅𑐎𑐾𑐰𑐮𑑂𑐫𑐅𑐣𑐫𑐶𑐐𑑂𑐬𑑂𑐫𑐵𑑄𑐡𑑂𑐰𑐶.𑐟𑐵𑑄𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑐷𑐩𑐰𑐶𑐐𑐣𑑂𑐣𑐥𑑅𑑌𑐳𑑂𑐟𑐸𑐥𑐶𑐳𑑂𑐩𑐺𑐟𑑂𑐰𑐵𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑐵𑐫𑐵𑐩𑑂𑐰𑐿.𑐎𑐵𑐞𑐶𑐟𑐾𑐮𑐵𑐰𑐎𑐷𑐡𑑂𑐰𑐶
𑐟𑐵𑑄𑑋𑐟𑐰𑐵𑐣𑐮𑐶𑐫𑐵𑐟𑐫𑐵𑐫𑐿𑐳𑑂𑐟𑑂𑐬𑐷𑐰𑐶𑐰𑐱𑑅𑐳𑐬𑐹𑐥𑐟𑐶𑑅𑑌𑐟𑐳𑑂𑐫𑐵𑑄𑐥𑐹𑐬𑑂𑐫𑐵𑑄𑐥𑑂𑐬𑐰𑐶𑐎𑑂𑐲𑐵𑐣𑐵.𑐩𑐡𑐎𑑂𑐲𑐶𑐣𑐥𑐶𑐥𑐵𑐟𑐣𑑂𑐰𑐿𑑅𑑌𑐣𑐵𑐡𑑂𑐰𑐶𑐬𑐹𑐥𑐟𑐣𑐵𑑄𑐎𑐵𑐞𑐷.𑐫𑐵𑐰𑐶𑐐𑐣𑑂𑐩𑐰𑐶𑐐𑑂𑐩𑑂𑐥𑐟𑐶𑑅𑑌

सापि विप्राधवा काशी. समर्द्धिर्वीक्ष्य दूरतः। निनिन्द स्वर्ल्लोकं स्वः. पातालनगरीमपि॥ प्राप्याभिरुचितं कान्तं. तथा दत्तस्थानसावधूः॥ सथा
दृष्ट्वा युक्ता काशी. यत्रानन्दनिकेतनं॥ स्वकृतार्थमिवात्मानं. मन्यमानामनस्विनी। जननप्यावकाश्यात्र. यद्यान्निर्वृतिमाययौ॥ सापि मि-
त्रजित्दास्य. पत्नीमलयगन्धिनी। धर्म्मप्रधानं संसक्ता. कामा दूराप्याकर्म सूरतं॥ एकदा तं पतिं वाक्षी. विधूकवक्त्रपवायणी। वक्ष्या विज्ञापयो
वक्तुं पतिं कामसूनार्थिनी॥ ॥ब्रह्मोवाच॥ तयालीस्थिता यायी. वविप्याभिमतार्थं। ययनक्षार वक्रुर्तुं पूत्र कामार्थितयद्या॥ ॥
राजोवाच॥ तयासी स्थितायायीवुर्तं कीदृ कृतार्थिदि। कामयद्द वतापूस्का. किम्विधानं वकिंफलं॥ नारी यस्यनतक्ला मा. या कृताद्दिदमावत
मृ। जीवन्ती दुःखिनी साघ्या. न्मतानिवयमच्छति॥ इति तास्या दिता वाक्षी प्रतक्रुमूपवक्रम। इति कर्त्तव्यतानस्य. व्रतस्य यत्क स्यकौ॥ ॥
इति श्री स्कान्दपुराणे काशीखण्डे वीरेश्वराख्याने ब्रह्मानारदसंवादे गीतिनाम अध्यायः॥ ८२॥ ॥ ॥ब्रह्मोवाच॥ शृणु वत्से हि धवाः
नाथ. कथयामि यथातथं। व्रतस्यास्य विधानं स्वः. फल चलसो दृष्टेदवं॥ पूर्वापूर्वः श्रीदम्यन्त्याग्नी मुख्याव क्रसूनुना। ताबदनसृतार्थि
न्या. व्रतमेतद्दुदी दितं॥ वीर्क्क्याथ तयाद्वया. पूजा स्तुत्वलक्ष्ममवरः। कृत्या हित पिवक्षोति पूजाः स्याभाव्रतादि हि॥ विधिनानेन संपूज्य.
गौरी सर्व्वविधानवित्। स्नानं च यनसच्छिता. धयन्ती स्नानमुत्सुखी॥ मार्ग्गशीर्षे सिते याया. तु क्लायां कलशोपरि। तासम [illegible] तिथ्यायो कं-

तण्डुलैः पवियूपितं ॥ कृष्णिक्तिन्नंतवीनयः त्रऊनीयाप्रवङ्गिःतं । वायः यातापविन्यस्या सूक्ष्मात्सूक्ष्मतरम्यवे ॥ तस्यापविष्णुर्कंयः
द्मः चवितन्मिविकातितं । तत्कर्णिकायाउपवि. चतुःस्त्रर्णकवितिर्म्मितं ॥ विधिरसमूऊयस्त्रक्ष्मा. नन्नपायाम्बबादिदिशः ॥ पूर्वेर्न्नानावि॰
घेर्द्वत्पैःस्त्रलैर्नारिकस्मूखत्रैः ॥ स्तूणत्नेन्धन्दनायैश्च. कर्पूरमगनाहिदिशः ॥ यवमात्नादिनैवयैः यकान्तैर्व्वतरक्तिदिशः ॥ सूर्येनउत्तर
मूखेश्च. नम्यैकूसूमसञ्जुय । यातोजागवर्णकार्यं. विनिर्द्दपरमात्पवैः ॥ रक्तमात्रमितकुंण्डुज्ञानतवदसतास्थवाघ्नतनमयनास्त्र
स्य. शद्रयात्मनविद्धिरुः ॥ यरुस्त्रैकमलानायः. स्मवातीस्वयमवह्नि । नवप्रसूतीकपिला. सूतीलायःपयस्विनी ॥ दध्यादाचार्यव
र्योयप्रालकाचासलक्षः ॥ उयाप्यदम्यतीरक्ष्मा. नवाम्बनविस्त्रषतो ॥ याः नःस्ता त्वायउथ्यौयः. यैपूर्क्याचार्य्यमादिनः ॥ वस्त्रेवा
रतलेम्याल्यैर्द्दक्षिणाकिर्मूदान्विता ॥ सापस्त्रायायः गांमूर्द्धि मावार्योयप्रदापयतु । समुद्रचन्निर्ममर्त्त. त्रतक्तान्मिचूतन्मदा ॥ उँ नमाविष्णु
विधानकं. विधेर्व्विविधकाविनि । सूर्तंवंगक्रयन्दहि. उष्मामूषाद्ब्रनाकृसातृ ॥ सरुस्त्रैशाऊयत्वायदिजानीरक्तिपूर्व्वंवीरुकाले
यणवातन्न. कुर्योद्विपावणकतः ॥ हुत्ककमतद्व्रंताउँ. स्विकाषोमित्वयासरः । कुतृष्वेततुप्रियंमक्ष. मसीष्टरत्तलब्धयः ॥ हुतितिरूपा
लवर्येत. यूत्वायैरुस्तुवतया । मूतव्रतंयमावार्श्रू सान्तर्द्वेत्तावरूवरु ॥ तयायप्रार्थितागेचीगर्ज्जिन्याररक्तिताषिता । पूत्रन्द्विमः

डाकाग्रे. साक्षाद्विघ्नकृद्यष्टवी ॥ आम मार्षं व्रजं त्स्वर्ग्गे. पुनर्वायामित्रास्त्रवी । तस्याः यदाग्निवत्सर्थं प्रसिद्धः सर्व्वकृन्तला ॥ चिन्नवस्कन्नपाः
नन. षाडुगाब्जा कनिः कन्याकृ. एवं कृत सदा गौरि प्रथमस्या कृथकृन ॥ मृजान्याघिन थयृक्षा. वाङ्गी रक्ता मिश्रुक्या । सूध कालनः
ननयं मूलसङ्क साप्य आउनकृ ॥ दिने नमाख्ये तथसा. विक्षधाः विक्षयं स्किना । दविग्रा आर्थिनी त्वं वे. त्य उदयृष्ठ्के उँ सूनं ॥ सामन्त्रि वाक्षमा
कर्ण्य. कवलं यविदविना । हुं यात्री कृतथयाये. ननयन्न यकाविद्या ॥ घातयिकां समाकार्थे. याकृदं सानयाङ्गना । पवरमूद्र महाघी ॥ ३
विकटा नाम मातृका ॥ तदयस्काप यित्वामू. वालन्धातयिकाविद्या । गौरीदक्षः सिन्धुवस्यो. तवा ये द्विनिवदितः ॥ वाङ्गी पस्युः प्रियघिः ३३७
ष्या. मन्त्रि विक्षपयूतया । साघिवाङ्गा दिनं प्रूत्वा. वालं सिन्धुगसियवं ॥ विकटायाः पूवाकारो. गृह धातयिकागता । सूयसाविकटा
दवी. समाकृयव. आगिना ॥ उवाव नयनक्षियं. सिन्धुमातृगणाप्रतः । तासा माङ्गा षट्कं तूत. वह्निनामं प्रयत्नतः ॥ आग्नेय्या विकट
वाक्कातृ स्वयं स्काः कन्दनं । निन्यूर्गगणमाग्नेन. ब्रह्मा याग्यतमानव ॥ आगम्य यागिनीवृन्दं. तं सिन्धु सूर्य वर्द्धयं । पूजा निघायमा
दुर्गां. याकृन्य विकटोदितं ॥ ब्रह्माणी वैष्णवी रौद्री. वाराही नारसिंहिका । कौमारी वापि माहेन्द्री. चामुण्डा चैव चण्डिका ॥ दक्षा तमालके
नमी. विकटाय निमन्त्रतः । ययकूर्यं गपतुम्हे. क्षमा तः प्रसूर्यका ॥ मातृक्रिध्वनियदष्ठः यत. यदाक्षिखिः ब्रविकिया मदा नस्याग्निनी

𑐰𑐡𑑂𑐬𑐾. 𑐥𑑂𑐬𑐵𑐞𑐩𑐵𑐴𑑄𑐐𑐞𑑄 𑐳𑑂𑐟𑑁𑐟𑐶 𑑌 𑐟𑐟𑑂𑐬𑐵𑐥𑐶 𑐀𑐬𑑂𑐎𑐎𑐳𑑂𑐫 𑐔. 𑐩𑐴𑐵𑐮𑐎𑑂𑐲𑑂𑐩𑐷𑐮𑐎𑑂𑐲𑑂𑐩𑐶𑐟𑑅 𑑌 𑐥𑐹𑐟𑐳𑑂𑐟𑐾 𑐰𑐣𑐟𑐩𑐵. 𑐁𑐐𑐶𑐣𑑂𑐫𑐳𑑂𑐟𑑂𑐰𑐰𑐶𑐮𑐰𑐶𑐮𑑄 𑑌 𑐫𑐠𑑅 𑐩𑐹𑐮𑐵𑐩𑐴𑐵
𑐡𑐟𑑂𑐰𑐵. 𑐟𑐶𑐲𑑂𑐛𑐣𑑂𑐟 𑐫𑐟𑑂𑐬 𑐎𑐵𑐩𑐫𑐫𑐵 𑑋 𑐫𑐳𑑂𑐫𑐵𑑅 𑐳𑑄𑐳𑐾𑐰𑐣𑐵𑐣𑑂𑐣𑐺𑐞𑐵𑑄. 𑐣𑐶𑐬𑑂𑐰𑐵𑐞𑐱𑑂𑐬𑐷𑐬𑐡𑐹𑐬𑐟𑑅 𑑌 𑐳𑐬𑑂𑐰𑐖𑐣𑑂𑐟𑐸𑐎𑐺𑐟 𑐮𑐶𑐣𑑂𑐫𑐵. 𑐎𑐵𑐘𑑂𑐔𑑂𑐫𑐵𑑄 𑐩𑐸𑐎𑑂𑐟𑐶𑑅 𑐥𑐡𑐾 𑐥𑐡𑐾 𑑋 𑐟𑐡𑐵𑐴𑐶 𑐳𑑄𑐰𑐶𑐖𑑂𑐘𑐾𑐲𑐎𑐣𑑂𑐟𑐸.
𑐫𑐵 𑐔 𑐳𑐟𑑂𑐰𑐬𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐶𑐎𑐺𑐟𑑂 𑑌 𑐟𑐳𑑂𑐫𑐵𑑄 𑐳𑐾𑐰𑐣𑐵𑐡𑐳𑑂𑐫. 𑐫𑐵𑐟𑐾𑐣𑐵𑐡𑑂𑐫𑐵𑐡𑐶𑐨𑐶𑑅 𑐟𑐶𑐟𑑀 𑑌 𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐶𑐬𑑂𑐨𑐰𑐟𑐶 𑐫𑐵 𑐔 𑐩𑐵𑐰𑐶𑐖𑑂𑐘𑐾𑐲𑐾𑐞𑐵𑐣𑐸𑐥𑐎𑐵𑐣𑑂𑐫𑐫𑐵𑐩𑑂 𑑌 𑐊𑐰𑑄 𑐩𑐵𑐴𑑄𑐐𑐣𑑂𑐢𑐵𑐣𑐶 𑐴𑐶-
𑐬𑑂𑐫𑑀𑐐𑐶𑐣𑑀 𑐴𑐶𑐬𑑂𑐣𑑂𑐣𑐖𑐣𑐴𑐶 𑑋 𑐥𑑂𑐬𑐵𑐥𑐶𑐟𑐵 𑐩𑐵𑐴𑐰𑐵𑐎𑑂𑐲𑐾𑐣. 𑐫𑐠𑑅 𑐩𑐒𑑂𑐐𑐮𑐎𑐮𑐶𑐟𑑅 𑑌 𑐊𑐰𑑄 𑐥𑑂𑐬𑐵𑐥𑑂𑐫 𑐟𑐟𑑂𑐩𑐵𑐟𑑂 𑐫𑑀 𑐔 𑐳𑑂𑐰𑐬𑑂𑐐𑐮𑑀𑐎𑐵𑐡𑐶 𑐮𑑀𑐐𑐟𑑅 𑑌 𑐁𑐣𑐣𑑂𑐡𑐎𑐵𑐣𑐣 𑐰𑐳𑑂𑐠. 𑐟 𑐟𑐵
𑐥𑐰𑐶 𑐩𑐹𑐮𑐎𑐺𑐟𑑅 𑑌 𑐟𑐫𑐳𑐵𑐟𑐷𑐰𑐩𑐵𑐟𑑂𑐬𑐾𑐞 𑐣𑐶𑐲𑑂𑐥𑑂𑐬𑐶𑐫𑐟𑑂𑐬𑐶𑐫𑐰𑐟𑐟𑑅 𑑌 𑐟𑐳𑑂𑐫𑐵𑐰𑐵𑐅𑐎𑑂𑐬𑐩𑐵𑐰 𑐳𑐵. 𑐥𑑂𑐬𑐫𑐟𑑂𑐣𑐵𑐟𑑂 𑐴𑐺𑐡𑐹 𑐩𑐵𑐢𑐰𑑅 𑑌 𑐁𑐰𑐶𑐬𑑂𑐨𑐹𑐟𑑄 𑐰𑐫𑐹 𑐰 𑐟𑐵. 𑐮𑐶𑐒𑑂𑐐 𑐣𑐹𑐥𑐮𑐎𑑂𑐲𑐎𑐾
𑐟𑑂𑐬𑑅 𑑌 𑐄𑐰𑐵𑐔 𑐧𑑂𑐬𑐴𑑂𑐩 𑐥𑑂𑐬𑐳𑐣𑑂𑐣𑐵𑐟𑑂𑐩𑐵 𑐰 𑐰𑐶𑐰𑐺𑐡𑑂𑐢𑐶𑐟 𑐫𑐵𑐟𑑂𑐩𑐅 𑑌 𑐳𑐬𑑂𑐰𑐖𑑂𑐘𑐵𑐣𑐶 𑐣𑐶𑐩𑐾𑐲𑑄 𑐮𑐶𑐒𑑂𑐐𑑄. 𑐥𑐹𑐟𑐣𑐵𑐰𑐷 𑐳𑑂𑐠𑐰𑐵𑐡𑑂𑐨𑐰𑐵 𑑋 𑐳𑐎𑐥𑐵𑐣𑐵𑐮 𑐩𑐸𑐎𑑂𑐟𑐶𑐫. 𑐎𑑂𑐮𑐶𑐰𑑄 𑐰𑐺𑐴𑐡𑑂 𑐣𑐹𑐥𑐴𑐵𑐣𑑂 𑑌 𑐊𑐰𑑄
𑐩𑐵𑐡𑑂𑐐𑐸𑐞𑑂𑐰 𑐴𑐺𑐟𑑂𑐩𑑀. 𑐫𑐰𑐶𑐡𑑂𑐐𑐸𑐲𑑂𑐚𑐰𑐫𑐹 𑐅𑐬𑑂𑐡𑑂𑐢𑐶 𑑋 𑐩𑐹𑐎𑐾 𑐅𑐬𑑂𑐢𑑂𑐰 𑐎𑐰𑐵𑐟𑑂𑐫 𑐳𑑂𑐎𑐾. 𑐳𑐡𑐺𑐱𑑂𑐫𑐵 𑐰𑐺𑐡𑑂𑐰𑐾𑐡𑐰𑐶𑐟𑑄 𑑌 𑐰𑐰𑐳𑑅 𑐥𑑂𑐬𑐵𑐬𑑂𑐠𑐫𑐵𑐰𑐶𑐎𑑂𑐬. 𑐫𑐥𑐶𑐡𑑂𑐬𑐸𑐲𑑂𑐚𑐟𑐣𑐹𑐣𑐹𑐴𑑅 𑑌 𑐡𑐰𑐡𑐰 𑐩𑐡𑐵𑑅
𑐡𑐰. 𑐫𑐥𑐶𑐡𑑂𑐫𑐵 𑐰𑐰𑐵𑐩𑐩 𑑌 𑐟𑐡𑐟𑑂𑐬𑐎𑐰𑐟𑐵𑐳𑑂𑐎𑐺𑐫𑑄. 𑐎𑐰𑐟𑐵𑐫𑐡𑑂𑐡𑐟𑐵𑐳𑐡𑐵 𑑋 𑐳𑐹𑐎𑑂𑐲𑑂𑐩𑐶𑐮𑑂𑐮𑐶𑐒𑑂𑐐 𑐳𑑂𑐠𑐶𑐟𑑅 𑐣𑐎𑑂𑐲𑐵. 𑐎𑐹𑐥𑐬𑐎𑐫𑐩𑐵𑐴𑐶𑐟𑑄 𑑌 𑐰𑐶𑐣𑐵𑐩𑐹𑐮𑐵𑐡𑐶𑐎𑐰𑐬𑑂𑐣. 𑐩𑐣𑑂𑐟𑑂𑐬𑐖𑐵
𑐥𑐶 𑐰𑐶𑐣𑐵𑐰𑐶𑐡𑑂𑐫𑐵 𑑋 𑐝𑐶𑐣𑑂𑐣 𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐶𑑄 𑐫𑐫𑐰𑐵𑐩𑐴𑐺. 𑐡𑐬𑑂𑐱𑐣𑐵𑐣𑐸𑐳𑑂𑐥𑐬𑑂𑐱𑐣𑐵𑐣𑑂𑐣𑐺𑐞𑐵𑑄 𑑌 𑐬𑐹𑐥𑐳𑑂𑐫 𑐮𑐶𑐒𑑂𑐐𑐳𑑂𑐫 𑐫𑐟𑑂𑐎𑐺𑐟𑐵. 𑐩𑐣𑑀𑐰𑐵𑐎𑑂𑐎𑐵𑐫𑐎𑐬𑑂𑐩𑐨𑐶𑑅 𑑌 𑐳𑐬𑑂𑐰𑐾𑐰𑐵𑐣𑐹𑐥𑐡𑐳𑑂𑐫𑐲𑐸. 𑐎𑐬𑑂𑐎𑐰𑑂𑐫𑐵𑐰𑐩𑐰
𑐲𑐩 𑑌 𑐳𑑂𑐟𑐸𑐟𑐶 𑐟𑐡𑑂𑐢𑐰𑐩𑐵𑐰𑐬𑑂𑐞𑑂𑐫. 𑐮𑐶𑐒𑑂𑐐𑐬𑐹𑐥𑐵𑐰 𑐡𑐣𑐸𑐥𑑂𑐬𑐟𑑂𑐟𑐸 𑑌 𑐊𑐰𑐩𑐳𑑂𑐟𑐸 𑐫𑐡𑐹 𑐎𑐣𑑂𑐎𑐾. 𑐰𑐷𑐰𑐟𑑂𑐰𑐾𑐲𑑂𑐚𑐸 𑐰𑐳𑑂𑐟𑐸𑐣𑐣𑐵 𑑌 𑐅𑐣𑐟𑑂𑐳𑐸𑐬𑑂𑐰𑐶𑐲𑑂𑐚𑐸𑐥𑐸. 𑐎𑐵𑐩𑑂𑐫. 𑐟𑑂𑐬𑐵𑑄𑐎𑑂𑐲𑐵𑐩𑐶𑐟𑑂𑐬 𑐰𑐶𑐟𑐵𑐎 𑐰𑐵𑐣𑐹𑐰𑐶

पूर्णन्नग्रहत्यन्ता. ममहर्कि यवाङ्करुः॥ वीववीवच्चवन्नाम लिङ्गमनन्त्वदाय्यायाम्॥ काऽभ्यन्दासाम्यकीर्त्तानि ह् कानीवीक्षितान्यहो॥ सूर्म्मि
ल्लिङ्गेसदा वीव. स्कासाम्यच्यदिनावपि। दासाम्बकं यवींसिद्धिं. माविकस्थानसैगयः॥ यवन्नमहिमानेम. कलौ कल्पिन्नवस्यामि। यसुवस्याः
तिसाख्यन. सयवी सिद्धिमाप्स्यति॥ स्रूतउर्फहतंदक्रुस्रुतमर्विनमववा। उं लक्ष्मीद्वावादिकचन. मक्ष्यस्कलकरुकै॥ तन्नुवाक्षोपर्वप्राप्यसर्व
कूपालदूर्ल्लकं। शुक्लाशागंध्यवियूला. नक्रतीर्थमवाप्स्यति॥ वीववावानयीवम्या. सर्वस्मिनूरुगतीतल। कयपीवाद्ववेतीर्था. ह्ल तीर्थविः
निष्पात॥ यत्रैव स्नानमात्रेन. गउदानफलं लभेत्॥ काकाववाकतीर्थस्रु. पूर्णाद्दंग उतीर्थतथा॥ काकाववाकमस्थर्च्च. ततवाउत्मसांस्कवमू॥ सू ३६०
पिकाकाववादाङ्गदिलायव्यवसन्निधौ॥ दिलीपतीर्थसूर्णर्च्चं. सागवरससमीपतः॥ मत्रमंक्षुन्नवामक्षु. न्नहूयादुःखसागरे॥ सयसाग
वतीर्थस्रु. शुर्म्मसागवतीर्थतः॥ यफाङ्कि स्नानउपूर्व्यं. यत्रस्नात्वानवालकम्॥ मक्षादधीतिविख्यातं. तीर्थं सफाङ्कितीर्थतः॥ सक्रुयतासू तो
धीमां स्नवदयमक्षादधि॥ वीवतीर्थकतःपूर्व्वं. कहल्लंग्वलवसन्निधौ। यायैमवक्ष्लेवोर्यदि. यत्रस्नानात्न्क्षयं व्रुउत्॥ कं सतीर्थं ततापार्यं कुद
उच्चवसन्निधौ। कंयस्ववूपायगकंतयामित्वक्षदहिनः॥ ततस्रिशुवनाख्यस्य. कंगवस्यापिपुण्यदं। तीर्थं यदास्नुतामर्थ्यो. मर्त्यलोकेविग
त्निन॥ ग्गवाघ्यच्चवतीर्थस्रु. ततायाधिकभवदि। स्वकावचैवमू. स्नस्रु. यत्रास्नो सिद्धिमापहुः॥ ततापिदिवयम्बीव. तीर्थम्यांधावदसंस्कं। वक्रव
५ सद्यपापहरंपरं॥ ततसगरतीर्थंच ५

र्थियदं यत्र ब्राह्मणेन महात्मना ॥ तस्यापि पूर्वकूलाख्यं तीर्थं श्मनीवसान्यदं । यत्र स्नातेन वा जन्तु त्रियुगैर्नाभिहन्यते ॥ पश्चात्तीर्थं तस्याप्युत्तरेः
ऐयशोसाधनमप्यदं । यत्र पृथ्वीऽवतन्त्र स्नानतः पृथ्वीपतिर्भवेत् ॥ ततः पवगुत्रामस्या तीर्थं श्मनीवविघ्नहं । यत्र स्त्रीवधात्पापात् जामद
ग्न्यो विमुक्तवान् ॥ तत्रापि क्षत्रवधजं पापकस्य प्रणश्यति । एकेन स्नानमात्रेण स्नानास्नानकृतेन वा ॥ तस्यापि ऐयशोकर्णे तीर्थं कृष्णा
त्रेयस्यव । यत्र स्नात्वा वधात्पापात् हलवध्वापि मुक्तवान् ॥ दिवादासस्यापि तीर्थं तत्र वाञ्छाभिमद्यये । तत्र स्नातेन वा जन्तु नक्षत्राद्याववत्तत
॥ तस्यापि हिमहृत्तीर्थं सर्व्वपापप्रणाशनं । यत्र नागीवथी साक्षात् मुक्तिभूपणमिच्छति ॥ स्नात्वा नागीवथीतीर्थे कृत्वा श्राद्धविधानवित् दत्वा
दानं यथोत्तरस्थानं भूयाग्र्ये नाग्नवत् ॥ तस्यापि पश्चिमे तीर्थं नागीवथीवती । तत्र स्नात्वा क्रूरं पापं महापापकृतान्यपि ॥ यानि पापान्य
न्यलिङ्गं तत्र पश्यति मानवः । यानि पापानि जायन्ते वीर सप्तजन्मकृतान्यपि ॥ तदादित्यमथ तीर्थं तस्यापि पूर्वतस्ती । दक्षिणे त्वपथ तीर्थं
नी यत्र स्नानात्फलं लभेत् ॥ तस्यापि दक्षिणे भागे बन्दीतीर्थं प्रवर्त्तते । यत्र स्नातेन वा मुच्येत् द्विपिसंसारबन्धनात् ॥ हिमवत्पर्वते वीन ब्रह्म
गोदवनाः पूजा । बन्दीकृतानि नालिनां मुक्तानि गङ्गादमिवतो ॥ तस्यापि रवनीकृते व्रजन्ति नायकृतम्भुवि । तदाप्रकृतिबन्दीति नाय तत्पापिमा
नवेः ॥ बन्दीतीर्थन्तु तत्रैव महानिर्लेपरवस्तुतः । यत्र स्नानादि मुच्यन्ते सर्व्वस्मात्कर्म्मपाशतः ॥ बन्दीतीर्थस्य माहात्म्यं श्रुत्वा पूर्व्वो विभाग्यतां । तत्र

स्नानानवाजाया.द्विमुक्तिन्दवनूपदानु॥ततोहिश्रेष्ठतमं.प्रयागमितिविश्रुतं।प्रयागमाघमासत्र.सर्व्वयागफलप्रदं॥काशीवमाहती
र्थवरः.तत्रापिगुरुदमती।तत्रस्नानानवायातु.निर्व्वाण्यमिलिनगच्छति॥ततःकालञ्जरंतीर्थं.तीर्थश्रेष्ठतमंमती।कलिकालानवाधेन.यत्र
श्रेष्ठेनवाक्रमी॥सूगन्धकतीर्थञ्चैव.तत्रापितितवांगुली।यत्रस्नानानवाजातु.नयनक्काकयागवा॥तत्रापिनिर्म्मलकरी.शुक्रतीर्थंनयात्म
जा।शुक्रवावनजायते.यत्रस्नानानवाक्रमः॥तत्रापिपुण्यदंवाजनू.तवानातीर्थमूक्रमी।यत्रस्नात्वातवानीलो.दक्षनैवपुनर्हवनु॥प्रकाय
तीर्थविख्यातं.तत्रापिगुरुदंनृणां।आमङ्गवस्यपूवरः.यत्रस्नानानजन्मकाकु॥तत्रागन्तूततीर्थवरः.संसारविघनाशनं।गन्तूतंसमत्य
चे.तत्रस्नात्वानलोवति॥ब्रह्मतीर्थंततःपुण्यं.तीर्थब्रह्मण्यवात्पूवरः॥ब्रह्मविद्यामवाप्नोति.तत्रस्नानतमानवः॥तत्रारुद्राक्षतीर्थवरः.वि
घितीर्थंततःपरं।तत्रास्नानानवायाति.नविलोकंसुनिर्म्मलं॥तत्रानृसिंहतीर्थवरः.महापापविनाशनं।कालादपिकृतकृत.स्नात्वापतिविष्णुमि
व॥तत्रापिपुण्यदंनृणां.तीर्थक्षितनाथञ्वरी।यत्रस्नात्वाचदत्वाच.क्षितगुरुन्नपश्यति॥धर्म्मतीर्थंततःपुण्यं.धर्म्मेणपूरितःस्थितं।तत्रश्राद्धाः
दिकंकृत्वापितृणामनृणीभवनु॥विशालतीर्थंविमलं.विशालफलदंततः॥तत्रस्नात्वाविशालाक्षी.दक्षागर्हनजायते॥जवाप्रत्न्वनतीर्थवरः.
जनाप्रत्न्वणप्रतिष्ठो।यंयावजवपाताक्षि.यत्रस्नानानमुच्यति॥तत्रापिललितातीर्थं.महासौभाग्यवर्द्धनी।स्नात्वार्च्चयित्वाललितां.नरवि

ज्ञानदुःखनाशकं ॥ ततो गौतमतीर्थञ्च सर्व्वपापविशोधनं । स्नात्वा पितॄनु विनिर्व्वप्य यत्र शोचति न क्वचितु ॥ गंगाकणवतीर्थञ्च तीर्थ
यशगस्त्य संकले । ततस्तु शापिनी तीर्थं त्रिसन्ध्याख्यानतः परं ॥ ततो मानून्वकतीर्थं ततस्सानून्वकाश्रमं । वासिष्ठञ्च ततस्तीर्थं मार्कण्डेयम
नुत्तमं ॥ स्थानान्येतानि तीर्थानि पुण्यदान्युत्तमोत्तमं । खुवकर्णेति संज्ञञ्च ततस्तीर्थमनुत्तमं ॥ तत्र श्राद्धादिकं कृत्वा नरा मुच्यन्ति किल्विषातु
। ततो हाणा तथा तीर्थं वाऊर्ध्वं वक्ति पुण्यदं ॥ तत्रान्यमपि यक्षश्च कल्याणकप्रद्धयं दिनतु । एतस्यापि हि तीर्थस्य लिङ्गकोटित्रयादपि ॥ वी
रवान्ववीलिङ्गं महापापैः विमुच्यति । वीरतीर्थे नरः स्नात्वा वीरगणस्य विपूजयत् ॥ एषु तीर्थेषु सर्व्वेषु स्नानाद्भवति नान्यथा । यस्तु वीर
न्ववीलिङ्गं तक्षमस्पर्शेपि पापानि ॥ ततस्त्रिकोटिसंख्यानि लिङ्गानी दाश्विमानिवे । यस्तु कामयते लक्ष्मीं मुक्तिदातृ कियामपि ॥ ततो वीरन्ववं
लिङ्गं संस्पर्श्य मतियत्नतः । विधोवौकं ज्ञागवं नरो वीरगणसन्निधौ ॥ कृतार्थी नैव ष्टस्क्रामि गवीवीं यचैः शोभिकें । हृमिलिङ्गं समभ्यर्च्य सि
द्धः सं सिद्धिकामुके ॥ त्रिदिकामृष्णिकौसोकोनु ततः सर्व्वानुसमर्च्चयन्तु । यथश्च मृतनस्नपनेयः कविश्वति मानवः ॥ पल पल फलन्तस्य वी
रगणस्य कोटिरं । यदन्यत्र फलं लिङ्गकोटिपूजायुदानतः ॥ नदकोलेवपुण्यं वीरगणेनात्र यीणयः ॥ एकामप्यात्कृतिन्दत्वा वीरवन्ववयसा
यतः ॥ कोटिब्रामफलं यथ्य कु नात्र कार्या विचारणा । सिक्को सिक्कवनैवद्य कोटिकोटिफलं लभेतु ॥ स्वल्पमपि वीरगणकृतमधयतो

ब्रुवन् । सूर्य कियामहानूर्जा॰ जयद्वारवनसन्निधौ ॥ जयद्वामकवकस्य कादिवृद्धकल्लोलकं तु ब्रता स्नात्वा दिवीरल. अत्कनं ब्रुमिकि
न्नवे॥ तस्मादितु नसंख्याः तं. जवयवनसंगयः॥ कृत्वा सूक्ष्मे नमस्कारान् अयनवीरं विनायकः॥ सूर्यकाठि नमस्कारं. कल्लकस्यनसेण
यः॥ सर्व्वासीसम्पर्टस्कान. मिदलिङ्गवरविद्यति॥ वीरं ध्यान्नमन्दक. वीरान्वीवद्यानतः॥ ज्ञानमृत्युलयं नपूर्वी. तावकारवीमदा
कृया॥ जावतामवतानूपवा. मतल्लिङ्गं गुणार्थिकैः॥ तं नकृत्वा पुनः प्रादश्चावा भिवङितः स्मृतः॥ प्रनमादवदवंगं प्रविपूर्णमनाव
थः॥ तीर्थान्यमानिदवंग. यान्यूकानि ममायतः॥ कृत्या पुनं व्याव. तदन्यानिवदप्रशा। आदिकेशवमावृत्य. त्वलीर्थं द्विनगीवथ ३६२
म्॥ यथाद्यवनमात्रेण. निःपापा जायते नरः॥ कुतिश्च त्वा मदृशानां. मदीननतया दिनैः॥ पुनस्तीर्थानि गङ्गायां. वक्तुं समूपवक्रम॥
इति श्री स्कान्दपुराणे काशीखण्डे वीरेश्वरादितीर्थवानाम त्र्यशीतितमोऽध्यायः॥ ८३॥ ॥ ॥ स्कन्द उवाच॥ आकर्ण्य यत्कालिघ्न
व. यथा स्कान्दे ब्रवीकरन्। गङ्गावरणयोः पुण्यान्. सम्भेदात्तीर्थरूपिकान्॥ यज्ञमनुष्ठितं मनः. यज्ञमनं समर्चेता तवाति जाह्नवजन
नी. गर्भेयज्ञममाप्नुयात्॥ ततः पादोदके तीर्थे. यथार्थवनमार्जिता॥ आदौ पादोदयस्नातितो. मन्दवादागमतयन्॥ विष्णुपादोदके तीर्थे.
वाचिकार्यकवाति यः। कार्श्यं सारूमितृद्विषः। जनदीपगतिर्द्विजैः॥ नत्रपूर्णमार्जनं कृत्वा. जनदीपगतिर्मवन्। ततः पादोदकात्के:

र्थं. तीर्थं स्नानाद्विप्रसंक्षितं॥ तत्रार्जुनमहापुण्या. वसन्तु क्षीराद्विप्रावधिः। तस्माद्दक्षिणभागे. तीर्थं गोरखाख्यमुत्तमं॥ तत्र स्नात्वा
नरवन्नूनं. मार्गं खादिनिधेः श्वयति श्रम कोद्ध्व तीर्थं गोरखाद्वि. वज्रतीर्थमनुत्तमं॥ संस्नात्वा वज्रतनयः. तत्तीर्थे जलमज्जनात्। गदातीर्थ
नृदप्येनु. संस्नात्वा गदनाशनं॥ तत्र श्राद्धादिकं कृत्वा तु. यत्नेद्ध वीणदाधवी। यत्नात्कृतं यत्नतीर्थस्य. तदप्येपितृतृप्तिकृतं॥ तत्र स्नाना
दिकं कृत्वा तु. प्राप्नुयादप्यसंशयं। तत्तीर्थं महालक्ष्मीः. महापुण्यफलप्रदं॥ तत्रासर्वा महालक्ष्मीः. निर्वाणकमलीलया। ततः
वृत्त्य तन्तीर्थे. संस्नात्वा वननाशनं॥ कृतोदकक्रियस्तत्र कुण्डवसनिलक्षणं। तन्नानावद तीर्थस्य. ब्रह्मविद्ये कृत्वावणी॥ तत्र स्नानेन
मुक्तः स्यात्. दृष्ट्वा नाचैद कर्णवेर्। ब्रह्माद तीर्थक्षेत्रात्य. त्यहाक फलप्रदं॥ तत्रैव स्नानमात्रेण. विष्णुःप्रीय नया भवेत्। आम्रवीथन्त
तीर्थं. महापातकनाशनं॥ तत्रैवपुत्रकर्मणो. ऊननानागरूपाऊनं। स्नादिसकणवैनाम. तदप्येतीर्थमुत्तमं॥ तत्राभिषेकस्तत्रापि. लक्ष
स्त्वर्गाभिगवनी। दक्षतयत्रापि. तीर्थं तु लोकपावनी॥ यागसिद्धिलकक्षेत्र. स्नानमात्रेण मानवः। तदप्येवार्णवतीर्थं. महास्नानस
मर्पणं॥ तत्र स्नानविधानेन. भवहार्णवलोकसाकु। तत्रावामनतीर्थस्य. विष्णुसान्निध्यकृत्तुकं॥ तत्र श्राद्धविधानेन. श्रद्धया द्विजऊषाऊनेः
ऊयक्षा मात्रेनेः पूर्णा. मक्षयं सर्वमवहि॥ मधिपाय. वतीर्थस्य. तन्त्रमायति पावनी। यत्र तत्फः सदृशं चन्द्रा. मुच्यते पितृजाह्नवी॥ तवना

गायणाख्यो हि तत्र स्तीर्थेषु पावकः। तत्तीर्थमज्जनान्नूनं पुंसां गर्भवासः सुदुर्लभः॥ यज्ञवाराहतीर्थञ्च तस्माद्दक्षिणतः शुभं। तत्र स्नानस्य
पुंसां वै राजसूयफलं ध्रुवं॥ विदारनदीपर्यन्ताख्यं तीर्थन्तत्रास्ति पावनं। तत्रैकस्नानदानेभ्यो दहेज्जन्मशतार्जितं॥ गोपीगोविन्दतीर्थ
ञ्च तस्माद्वै पूर्वतः कृतं। यस्मिन्स्नातो नरो विद्वान्न विन्द्याद्भवबन्धनं॥ लक्ष्मीनृसिंहतीर्थञ्च गोपीगोविन्ददक्षिणे। निर्वाणलक्ष्माय सु
स्नात्वा विप्रसत्ते नराक्रमः॥ तद्दक्षिणायां काष्ठायां गङ्गातीर्थमनुत्तमं। मलपापौघसङ्घाति न तिष्ठन्ति मज्जनात्॥ शङ्खमाधवतीर्थञ्च तस्या
मिहदिग्वाकमे। तत्तीर्थसेवनान्नूनं कुतः पापस्य सम्भवः॥ तत्रापि पावनं नद्यां तीर्थं कल्पेशसिद्धिदं। नीलपापाख्यमतुलं तत्स्नायी सर्वदा
शुचिः॥ तस्माद्बालकतीर्थञ्च सर्वार्थविद्यामकृत्। ददाति मङ्गलां बुद्धिं स्नानमात्रेण तन्नृणां॥ ततः सांख्याख्यतीर्थञ्च सांख्यञ्च तत्समीपतः॥ त
त्तीर्थसेवनात्पुंसां सांख्ययोगः प्रसीदति॥ स्वर्लोकाश्रयसंलीनः स्वयम्भुवटमापतिः॥ ततः स्वर्णालतीर्थञ्च स्वर्णालिङ्गवसन्निधौ॥ त
त्र स्नानेन दानेन श्राद्धाद्यादिकृतात्मनः। उपवासमात्रेण पुंसामक्षयं सर्वमेव हि॥ मणिमासूत्रतीर्थञ्च तत्समीपेऽतिपावनं। यत्र तस्नाय सदेवे
न्द्रा विजित्य सकलान्सुरान्॥ तत्तीर्थसेवकाश्चापि नारीभिः पवित्रसम्। तपोनन्देश्वरं दक्षिणस्यां प्रापितत्त्वञ्च फलं लभन्तु॥ वाणतीर्थञ्च त
स्मात्ये न स्वेदरूपस्तु उपदं। तत्र स्नानेन यज्ञानां प्राप्नुयात्कामदां स्थितिं॥ गोश्रृङ्गाख्यं नाम तदग्रे तीर्थमुत्तमं। सूर्यपुत्रापि तं वयसु

स्नातो वै नरः सूरवी ॥ तीर्थं हिरण्यपर्स्वोर्व्वं उत्तमं सर्व्वपापहृत्। तत्र स्नाता हि वत्स्यन्त. मुच्यन्ते न कदाचन ॥ तत्पूर्व्वेण तु तीर्थवरं सर्व्वका
र्थोत्तमोत्तमं। ज्ञानमुक्ताकरं यत्र. स्नानमात्रेण मानवः ॥ ततः पिशङ्गिना तीर्थं. दर्शनादपि पापहृत्। मूलं समाधिस्नानेन. तदनन्तस्य निका
पितं। स्नात्वा पिशङ्गिनी तीर्थे दत्वा दानं स्वशक्तितः। किंचो वा मिश्रकान्वाया. दन्याज्ञापि सृतायदि ॥ आद्ये पिशङ्गिना तीर्थे. स्नात्वा मासमर्व्वयि
युक्ति। ऋषिभिर्निस्मरमिदं. मित्रग ऊ ४ समन्युक्तं ॥ तत्पश्चिमे पिच्छिपादहि. निर्म्मला ऋतपुष्करी। तीर्थं पिलिपिलाख्यं वै. मलामलविनाशनी ॥ तत्र
श्राद्धादिकरणा. द्दीनानाथश्च तर्पणात्। सहस्रं त्रियमाप्नोति. मानवा नात्र निश्चला ॥ ततो नागेश्वरन्तीर्थं. महापापविशोधनी। तत्तीर्थमर्कं
नादव. तत्र स्नात्वा सर्व्वोषसिद्धये ॥ तद्दक्षिणे महापुण्यं. कर्म्मादि ख्यात्वा मूलकं। तीर्थपञ्चात्मकमर्थ्यां. तस्क्यां त्रियमावहन्तु ॥ तत्पश्चिमे वरतीर्थ
वरः महापापनयप्रदं। चतुर्थ्यां कृत्वा यः कर्तं. सर्व्वविघ्ननिवारणं ॥ सोमावस्यां तत्र नरः स्नात्वा सन्ध्योपासनं हि हनुः। दृष्ट्वा वरदं वैकालीकालि
कालवरप्रदम्। तीर्थं खड्गेन सिद्धाख्यं. तीर्थोत्तमं नवः ४ पूजा ४। तत्र स्नानस्य वै पूजाः कृतार्थाऊ निर्न्नरयी ॥ मृकण्डु ख्या मूलतीर्थं. तथान्याम
तिनिर्म्मलं। तत्र स्नानतमर्थ्यानां. नाकालमरणं क्वचित्। ततः पश्चाद्दारवीवे. सर्व्वतीर्थनिश्चितं। तीर्थं यत्र नरः स्नात्वा. नसीसावीयुत
कैवतुं ॥ ब्रह्माण्डोदरवर्त्तीनि. यानि तीर्थानि सर्व्वशः। अत्र आयत्र सदायान्ति. स्नाप्तोदयपिनूकृत्य ॥ सर्व्वदा सर्व्वपर्व्वाणि दर्शनादपि दिन

कार्य्यं । तिष्ठन्ति तत्र वक्ष्यामि निउनेर्मन्याङ्कनव ॥ ऋषिगः ॥ सर्व्वतीर्थानि मध्ये काशिपदपदं । पद्मपदऋनदं कन्थिन्मक्षिमापिन कृतविनू ॥ ऋ
यावत्कार्त्तिकस्याद स्कत्रेण सकलीकृतं । उपचा मार्ज्जनादानैः कृतकृत्यास्तु वदि ॥ सर्व्वाण्यपि च तीर्थानि यूणयक्तु तिकान्यपि । नाधिउम्र
३ याऽन्यादः ऋलया सूपि तुल्यानी ॥ स्नात्वा पञ्चनदतीर्थे दक्षिणे विन्दुमाधवं । नआतु आयन्त धीमान् उननी उ ० चाडिव ॥ तत्रान्नाज्ञानऋः
टकीर्थे उनानाम पिजाश्रद्धनू । तत्र स्नानानशाजानु ऋानत्र्यणन वाप्नुयात् ॥ यत्र स्नानकृतः स्नात्वा दृष्ट्वा स्नानश्वव न्नवश्च स्नानकृदधिन
कृद्ध यननावाश्चतयूनऽ ॥ तनाक्षिमङ्गलतीर्थे सर्व्वमङ्गलनागतं । तत्राव गाहनं कृत्वा सर्व्व मङ्गलभाजनं ॥ कृ मङ्गलानि तन्त्र्येयु सर्व्वयुग्मे
ङ्गलान्यपि । स्नातुर्व्वै मङ्गलतीर्थे नमस्कृत्यतु मङ्गली ॥ मयूषमालिनकीर्थे तदश्यमलनागतं । तत्रास्नानारेगक्षौनं विलाक्ष विमला ऋ
वत्नू ॥ मरवतीर्थन्तुनत्रैव मरवश्च वटयमीयतः ॥ मरवउ यून्यमाप्नाति तत्र स्नानातथाकमऽ ॥ तत्पार्श्वे विन्दुतीर्थस्य पवमस्नानकावशी । तत्रुगा
नादिकेकृत्वा लकनूसकृत मूलमं ॥ पिप्पलादस्यतु मूलतीर्थकयामायं स्थिनं । स्नात्वा गनिर्द्दिनतत्र दृष्ट्वा पिप्पलन्धवं ॥ पिप्पलन्कृतम
वित्वा सून्यत्कृत्तु तिमस्त्रिनऽ नियीजान्नलदान दृष्ट्वसप्नंवातिनाशयन्नु ॥ ततस्नामवटाफाख्यं तीर्थं वाति पावनं । तत्रस्नानत्तदान नमऽ
नेवायपातक ॥ तदग्रे कलिमसाव कलिकल्मषनाशिनी । तस्यां स्नात्वानवाधीमान् सऽकृणा । निवश्यासव तु ॥ ङन्द्रयुम्नमहातीर्थमिन्द्रयु

स्नश्च वायतः। गायत्र्युष्यन्तत्र कृत्वा लोकमैन्द्रमवाप्नुयात्॥ ततश्च वामतीर्थस्थः वीरवामश्च वायतः। तत्तीर्थस्नानमात्रेण वैष्णवं लोकमाप्नुयात्॥ ततस्त्रव्याकरन्तीर्थं सर्व्वाघौघविनाशनं। तत्र स्नानेन पूतात्मा जायते मनुजोत्तमः॥ मनुतीर्थन्ततः प्राक् मनुदीश्वरसन्निधौ। तत्र स्नात्वा च मर्त्योऽपि महदैश्वर्यमाप्नुयात्॥ मित्रावरुणतीर्थञ्च ततः पातकनाशनं। तत्र पिण्डप्रदानेन पितृणां जायते प्रियः॥ ततोपि तीर्थं विमलं अग्नीशपूर्व्वतो महत्। अग्निलोकमवाप्नोति तत्तीर्थपरिमार्ज्जनात्॥ अज्ञवतीर्थन्तत्रैव अज्ञावश्वरसन्निधौ। तत्राज्ञाव चतुर्थ्यांस्थः स्नात्वा निःपापतामियात्॥ ततोऽपि कालतीर्थस्थः कलेश्वरसन्निधौ। स्नात्वा तल्लिङ्गमभ्यर्च्य कलिकालान्न बिभ्यति॥ चन्द्रतीर्थन्तत्रैव चन्द्रेश्वरसमीपतः। तत्र स्नात्वार्च्चयेच्चन्द्रं चन्द्रलोकमवाप्नुयात्॥ तदग्रे वीरतीर्थस्थः वीरेश्वरसमीपतः। उडुं प्रताकचपुरतीः र्थं मुनोत्तमस्यार्द्र॥ विघ्नेशतीर्थस्थः ततः सर्व्वविघ्नविघातकृत्। तातु विकृत्र संस्नाता न विघ्नैरभिभूयते॥ हरिश्चन्द्रस्यताऽर्ध्ये सततीर्थमनुत्तमं। तत्स्नानान्नराजत्वं न स्यात्योश्चवनकविद्॥ हरिश्चन्द्रस्यतीर्थेषु यत्कृत्यः समुपार्ज्जितं। तदक्षयफलं वार हुहलोकपरपिव॥ ततः पर्व्वततीर्थस्थः पर्व्वतेशसमीपतः। सर्व्वपर्व्वफलन्तस्य स्नानतः पर्व्वणि पर्व्वणि॥ कम्बलाश्वतरन्तीर्थं तत्र सर्व्वविषापहं। तत्र स्नात्वा नचन्नाश्यो गात विषाविनारदः॥ ततः सारस्वतन्तीर्थं सर्व्वविद्याप्रदायकं। जिह्वायुःपितवरक्षत सहट्वर्षि मानुषैः॥ उमातीर्थन्ततो

स्मि.सर्व्वशक्तिसमन्वितं।ॐमयलाकयाभिःस्यात्स्नानमात्रेणनिर्व्वृतं॥यत्रचित्ताक्षविरयाणि.तेलाक्षाद्ध्वनक्रमं।मार्थप्रेक्षतवेवी
न.यदास्यामणिकर्ण्णिका॥कत्रयुक्ताकिलामार्थ.नदाद्यौविभूनाकतं।नदारव्याकर्न्नाम्न्व.सर्व्वपापैःप्रमुच्यते॥स्वर्ग्गौकसग्निसंश्चैवेऊप
न्तिमणिकर्ण्णिकां।यन्नामप्रवक्ष्यन्तीपुंसांश्रेयस्यपवमानदिं॥येषुनापैःस्मतावाव.येदैक्षामणिकर्ण्णिका।नववकतिनाल्लाकक्रतक
त्वास्तप्रवहि॥त्रिकालयेपठन्तीकमानवामणिकर्ण्णिकां।उपामितामकत्वीव.त्रिकालेपूज्यकर्म्मणः॥ञ्चकतनमकायक्षैःसकस्रग
नदाक्षिभ्नौःपयस्यकवीमनविद्या.यन्ताकामणिकर्ण्णिका॥मदादानानिदत्तानिकनन्वैपूज्यकर्म्मणा।यनाकमर्च्चितावीव.सेव्याप्यमणिकर्ण्णिका. ३९३
॥मणिकर्ण्येस्मृतिर्यन.नर्पिताःप्रपितामहाः॥तनप्रास्त्रानिदत्तानि.गयायांमधुपायसैः॥मणिकर्ण्णाउपेयन.सम्यात्शुद्धबुद्धिनाकिन्नस्य
श्रामयानेस्तेःपुनयावजिलकत्नौ॥नस्नाताःसर्व्वतीर्थेषु.मकायर्व्वसरस्विताः॥नथावसर्व्वावकतैःयेःस्नातामणिकर्ण्णिका॥तेःसूताः
पूजिताःसर्व्व.ब्रह्मविष्णुमुखामरैः॥सवन्दकुसुमेर्व्वतै.त्रिर्व्विनामणिकर्ण्णिका॥सकत्नामयाप्राद्धंदाकार्यप्राप्यन्मक्षवा।स्मुर्व्विकाप्रय
कैयन.पूजितामणिकर्ण्णिका॥नर्पीयितनमकानि.गार्ह्णपत्याद्धिनाधितं।स्वविताद्रुद्धयायनप्रामनीमणिकर्ण्णिका॥तेःपूजिताःसूताःसर्व्व
मखानिष्ठासरस्वितः॥वितकन्यायवन्धेषु.स्वर्गंगोत्मदानुकः॥विपुलप्रमदापृष्ठ.ययःक्राण्यामनाकवा।येस्मृतामणिकर्ण्णेयेस्नता
मा।

तांध्वाक्षिवर्द्धकाः॥ दानानाथस्त्र तानाथः क्रगूनान्तयसामपि । कुन्दमवहन्तीमन्या. य दाकामम णिकर्ण्णिका॥ माङ्कलक्ष्मापिरीसाक्षा. क्रीमतीम
णिकर्ण्णिका । यात्रा स्याम द्धिमानन्त. नवस्याद्भमपिस्फुटं ॥ श्रूवाच्यां मणिकर्ण्णेश्व तीर्थं पाग्नुयनप्यरं । तीर्थन्तु चूडवासास्त्वं. विश्वतीर्थक्तनःपरं.
॥ विमुक्तितीर्थकन्तारम्या. मविमुक्तमथोपरी । तीर्थश्चनारकस्मान्द्व रुह्नितीर्थक्तनापिव ॥ श्रारनयमरवेशानं. स्नानतीर्थमथोनतःआनन्दितीर्थ वि
मुक्तीर्थं. तीर्थं पितामहन्ततः ॥ नाक्तितीर्थमिदं चैव ब्रह्मतीर्थमतः परं । ततासागारथातीर्थं. अग्रवाप्यपूर्वाकथि ॥ तीर्थान्युक्तरवाक्तिनी. स्वर्द्धः
नीकातियनिक्षे । सन्त्यनकानिपुण्यानि. मया कान्यल्पशः पुनः ॥ कृतापितिनकवीश्रेष्ठा. यश्च तीर्थन्नयाम्ब्रउ । यस्मीस्नातानराह्णया. गर्म्भा
सं न संस्मरतु ॥ प्रथमं वासिसम्भूरं तीर्थं नायकरम्परी । ततारणाज्ञमक्षारवी. सर्व्वतीर्थनिषाविकं ॥ ततः पापाटकं तीर्थं मात्रिकगवसन्निधौ.
। ततः पक्षः नदं पूर्ण्णं. स्नानमात्राद्वीपद्रतु ॥ एतत्सामपितीर्थानी. चतुर्ण्णमपिसंलम । पश्चःसंमणिकर्ण्णरवी. मनाकयकगुद्धिदं ॥ श्रूहस्तामयतः
समत्तंडमयासरूपव्वे स्रावृपक्षः ॥ विष्णुनासार्द्धं. तथेन्द्राद्विसुरर्षिभिः ॥ श्रूतएवाप्तपाश्यत. गायनभूमिसङ्कता । नागलोककृतावासैः स्वर्ग्गी
कालिध्वयसन्तं ॥ सर्व्वसर्व्वपूनःसर्व्वं. सत्यपूर्व्वमिदन्द्वयःमणिकर्ण्णीयमकार्थं. नास्तिव्रक्षाण्डगोलके ॥ यश्च तीर्थन्नरःस्नात्वा. तदहं पापकेः
लोतिकं । गङ्गानिजानुपिताणीं. यश्चस्याबाधजायत ॥ कुमिदत्वारकरन्द्वा. कीरस्यान्त्वर्द्धध्वरुरः । पश्च वीरापिवीतरं. प्राकायाकृःसमाहि

नी॥ ॥स्कन्द उवाच॥ तीर्थत्रयमिदं पुण्यं मगस्त्य यानिशामय। तस्यार्चयेत्कृतयात्रा द्विजन्मना मार्जितं॥ इति वाचञ्चवाख्याने तीर्थख्या-
न्त्रयसङ्गमः। कपिलस्य पुराणस्य कामधो कथयाम्यतः॥ ॥इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे वाचञ्चवाख्यानन्नाम चतुरशीतितमोध्याय-
ः॥८४॥ ॥ ॥स्कन्द उवाच॥ उगकूलन्याः पार्वत्याः पुत्रागस्य पुराविणः। यथाख्यायि कथा पूर्वं तथात्र कथयाम्यहं॥ पूर्वाम हामिमी
सर्वा. समसमुद्राद्रिकानना। समस्ति तु कीलार्णवाय्वः. सप्तामयूनपट्टनी॥ यविक्रम्याम हातजा. महामहर्षीम हान पाः। दुर्वासाः संयमिप्रायः ज्ज्म्ह
वानन्दकानने॥ विलाक्ष्य काशीं तमरिलीं व्रक्नायाद मन्दिरं। वद्गकूण्डुतलागस्तृङ्गस्फाटिकाश्मरूपाणमन्तु॥ यटपट मूलीनायः. जितकालमहानि ३६७
यो। दृश्वा ऽ ज्ञानि बन्याति. दुर्वासा विस्मितान्तवनु॥ सर्वर्तुकुसुमानुक्षानू. स्वच्छायास्निग्धपल्लवान्। सफलान्मूलतानुन्नितानु. दृक्षायीः
तिमत्याम्नूनिः। दुर्वासाश्वमितनृपारु. दृष्ट्वायागुपताक्षमान्। तिमिरोपितसर्वाङ्गान्. जटाजटिलमौलिकान्। कौपीनमात्रवसनान्. स्मशाति
श्मनतत्यवान्। केकीकेतमहयासान्. रुरुकाव जिनीवृदान्॥ कमण्डलुदण्डुपानीय. पात्रमात्रपवित्र हान्। क्वचित्किदलिलाद्दृष्ट्वा. निःसमाति
ःपवित्रहान्॥ कालादपि निवारकान्. विश्वेश्वराववनक्रमान्। क्वचिद्दृष्ट्वाकृत्स्यस्नाता. नाबाल्यब्रह्मचारिणः॥ निर्हीना गावथोस्नान. प्रतिपिद्गल
मूर्द्धजान्। विलाक्ष्य काश्यां दुर्वासा. ब्रात्मनान्मूमूढक्रगो॥ पश्चुषपवित्रयास्तु हि. मे ऽपेषपवित्रयाम्बुक्रि४। तिर्यञ्चषपवित्रसादक्रिः। काश्यां सान्ताग्र

नस्य २४ ॥ तु यं स्वच्छे यस्यायूर्द्धेः क्रामयपूजितिपस्तय । यादः स्वपिवनिर्याकः. पर मानन्दवर्द्धिनी ॥ वरमनपिपनद आनन्दवनवाविनः ॥
सदानन्दाः पूर्णदेवाः आनन्दवनमाश्रिताः ॥ वसीकाणापूतीवासास्ते स्कन्दपि हिन्दुकायदि । नान्यत्र याशकिताथि. नहि मुक्तर कालजनी ॥ तेः
वेदेवीपूतोवे सा. यथा मतिकदापिना । सर्वापि न तथाज्ञानी. न स्वप्नोनैव नागरः ॥ स्के यो स्व व न्न नकापि जन्म नाम मनागपि ॥ सर्वस्मि
न्न पिरहाणे. यथा स्के यमनादिह ॥ तस्या पूर्वाकतवदपात्र क्षात्तादखिलादपि । यविम्लूतानि दुर्व्वासा. ते नाथ हि मवायह ॥ तथा मान
पिहितयः सूविर्दं समहायाः । यत्नावायहली किंचित्तु कापत्र नयाहणी ॥ धिक्का मात्कायस्य देहं. धिक्कम द्रव्यजनकपः ॥ धिक्क कृतमिदं
ताक्ताः स्वर्गेषा वयुमानवे ॥ यथा न मूकितत्तस्या. त्वत्स्यापि कवचेवनथा । तुनिनर्नु यदायूको सज्जायसनदाशिवः ॥ मतलिङ्ग मह
दक्षे रक्षातैयह सिकत्वदी । तन्निरूर्द्धेना त्वं सा. मानन्दः स्यात्पदपदः ॥ उवाच विस्मयाविष्टा. मनस्य वमहनिता । तुदंने स्य स्कयस्थितः
स्या. नमास्त्रिति पूनः पूनः ॥ यचैव हितयस्य किं यचैव विहिताः श्रमाः ॥ लब्ध्वा यनिष्ठा यचैव. गतेवामर्षिणो द्विजाः ॥ मनाक् विक्रितमात्र
नु स्वल्पकल्पतायसाम कवानदेवधीयकं. दापि स्सयपाश्रियः ॥ तथापि नायसामान्याः स्वच्छे यावृद्धिकौ क्लिकिः ॥ अक्राधनाः क्रो
धनावा. काविनाकितयस्विनी ॥ तुनियावन्महणाना. मनस्य वविविन्मयनु । नावहन्तक्राधजा वर्ज्जिता न से कामम ण्डली ॥ मनुक्राध्यान

लधूमाद्ये र्द्धमितं यन्त्रकारुणी। नयाक्ष मिनदष्यापिता लिमानेमदक्तं॥ नताना॰ यविक्रूरा॰ प्रलयार्क वनाद वनु। क्षा किम मनु किमः
नेद्वे क्रा षमा [illegible] यन्त्रस्थाने॥ पार्श्वकाः सू[illegible] यनक[illegible] प्राय नायूधपाण य॰। प्रमथा॰ यवि नस्कू[illegible] पात्र नाथा मना[illegible]॥ कामय॰ कान्नवा काला
का मृत्यु॰ कस्म अन्ध क॰। कावाविधामा कलरवा॰ क्रू द्वष्य स्मासू क॰ यव॰। सू[illegible] वामा उल्लव[illegible] कूर्म्मा॰ खिलान गिवानु। य काधिर्व
र्व्रीस्कूर्क्क कव वामम नूस्कन्ता॥ यकालम्वान यामार्द्धा मथ्याद घ्नाथवादिवी। एकमवदिवायामी गगनेकव वामक्षा। व्रक्षान्तु रात्रु मथ
वास्क॰ याम॰ कालेन दिक्षा। स्क॰ यामा वान्यानी काली मृत्यु॰ नालवनु॥ यस्थामा वाथरुवने मूक्षा वावाणयापूवा। यत्र मूक्षा रुव न्यव॰
अग्नमाकृन उन्मव॰। कृताये धूमयक्षावा ज्वालावन्ध्य॰ कृनस्व मू॰। क्षावामृत्यु उर्ध्वं वूर्द्ध नाविष्यान्म दमादिन॰। इत्थि यापि ष दाः गन्धा
मदा रुयरुयप्रदा॰। उल्लन्क॰ कल्पयामा सू॰ प्रा काव गगनस्थगी॥ गकली क्रत्यवक्रूग॰ शिलाव नूपलयानली। नन्दीवन न्दिघगन्ध॰
यामनन्दी मक्षादव॰॥ मक्षाकन्नूमक्षायावा मक्षा कालाडिनान्तक॰। मृत्यु॰ प्रकमयाना रामा यन्त्र कर्णू मक्षा वल॰। क्षा रजाद्राव ना हे॰
री यवशस्य॰ यवः लावन॰। दिनि वाः ति गिवा॰ स्याम यवः कस्मादगा नन॥ वज्रा रुक्कि र्वे दि सन्ध्या प्रवन्नु स्थान्तु वपिय॰। पिविस्तु
ल॰ स्कूलयानि॰ याणयानि॰ कल्मादन॥ दीर्घ जीवो धपिक्षा क्षः पिङ्गल॰ पिङ्ग मूर्द्धज॰। वक्र नयाल म्वक कर्ण॰ खर्व पर्व तवियरु॰॥

गोकर्ण्णो गजकर्ण्णश्च काकिलाक्षो गजाननः। सूकरश्वा नैगमेयश्च विकटास्यादिकास्तथा॥ गीर्वाणारिः शिवा यावा. वैश्वकाश्च वाजिन.
ः दुर्व्वाधर्षो दुःसहश्च गर्ज्जनाति पूर्तर्ज्जनः॥ इत्याद्याः गणाः सर्व्वेः नरकाद्विदुर्व्वासदाः। कान्दर्पिति वारयामास सुरप्रियः हीजनाक्षमे॥ इ
ब्रह्मपूतपूर्वात्रपू. वकल्पद्रुवनत्रयी। दुःखाय सर्व्वकायाग्नि ज्वालाकिर्व्वाकुलीकृता॥ तदानविष्टिदुःकाणी. सूर्याचन्द्रमसावपि नगन्नैव कु
मानुक्र. न्नेकवः मितयक्षो॥ निवार्य प्रमथानीकसन्निकृष्टमूमाधवः। सर्वेषां नवदिमूर्ति. अनुस्मृत्य यवग्रवे॥ कृत्वेदर्शी सयाल्लिङ्गं. दावि
गासीनकृपानिधिः। सकालकालमयः स्तुमूर्त्तिमिणायात्स्वीमवनु॥ मार्कण्डेयामुनः काञ्ची. निर्व्वाणप्रमितवन्धनः॥ इत्युयनृक्षाणता देवतस्य
प्रत्यक्षनादनः॥ उवाच वचप्रसन्नात्मा महाक्रोधनतापमः। वलीयसा ववः कस्मै. प्रयादधाविषाक्षितं॥ नवाविलक्षितागस्त्य. यथायम
कवामुनिः कृपयाड्ड वक्रमया. क्रोधान्वेन विदृष्टिया॥ उवाच वनितवक्त्रो. धिक्ष्मीक्रोधवशम्पद। विलाकरयदी काणी. गन्नपूर्य तवम
यी॥ दुःखार्ण्णवनिमग्नानां. यातायातनिखिद्यतां। कर्म्मयाति नकाष्ठानां. काश्येका सुखसाधनं॥ सर्व्वेषां जन्तुजालानां. जनत्यवव काशिका।
सत्यामृतस्रन्यदाता. नगाववयवमस्ति॥ उत्तव्या सङ्गताकाशी. लक्ष्मीदृयमिमिकीक्षि पिनाकवत्तनानार्ते काणीग र्लिङ्गिमावपत्॥ नवेक्ष्तान्तुय
ःकाशी. मत्याथिद्विणमिष्यति। नस्वोवणायाप्रपिमा. नतुकान्याःकपेवत॥ इति दुर्व्वासमावाक्यं श्रुत्वा देवस्तिलाघनः। कृती दक्षिपिताङ्ग

नः कालीस्फवलुन्नमूतु ॥ यः कालीस्फोतिमधावी । यः कालीद्रुदिश्चवयतु । मतनफन्दपसीत्वे । मनदृक्षुकाष्टिमिः ॥ उड्डियाणवर्कन
यस्य । कालीयद्धवयुग्मकी । नमस्यागर्भवापः स्यात् तुक्रविद्धबस्वामधमः ॥ यामन्त्रं उपनिषाक्रः कालीवर्णद्वयात्मकी । सर्वलोकदर्यीउ
त्वा । लोकालीमंयर्टलकतु ॥ श्रुतस्त यथतस्त्रानं । कालीस्फवनपूज्यतः । यच्चदानां समूल्यन्तं । तथा ननयपापूर्वा ॥ श्रुतनमप्रियस्फद्धद्वा
क्षितामस्यपूजकः । यादकूपियतेवः यर्वं कालीस्फवनलालमः ॥ यादकूतुष्टिर्लेमयाने स्यादकुतुष्टिर्लेममरवेः । नतुष्टिस्फपयालादकू
यादकूस्यात्कालीमस्फवेः ॥ आनन्दकाननंयनस्तुतमनत्स्वनयाः । कनार्द्धमस्तुतः यम्य कृ । स्फवेः स्तुकेः प्रं तीविनेः ॥ नवकामाः समृद्धाः
स्यु । वनुसूयेनमायया । स्नानस्फपनमंकावि । मकामाद्धविनाशनं ॥ श्रुयवस्कर्व वंवूढि । किन्द्यानव्यकेवानघा । त्वादृशावनमूनयः स्नाप्यानी
यायनः सनी ॥ यस्यास्फवक्रियामर्थं । तयमः ब्रूहि तावयः ॥ कुपिताययमर्थन्तु । किंकर्त्तव्यतावर्जितनू ॥ कुमितुत्वापविस्तृत्य । दुर्वासाः
कल्पितवासर्ये । ववक्षःपार्थयामासयविदस्थतनूकृतः ॥ ॥ दुर्वासा उवाच ॥ देवदेव जगन्नाथ । कनूत्वाकवलगस्कृत । सकायनाघविर्धयि
त्त स्वकाबस्मवान्तक ॥ मत्युजयायकृतनं । मृतानां नष्टिलावन । यदि प्रसन्नोऽसि नाथ यदि देयोवरो मम ॥ तदिदं कामदन्नाम । लिङ्गमः
स्फोदपूर्णोऽदः । कुन्दयस्पत्व तेमय । कामकूटाख्यमस्तुवे ॥ ॥ देवदेव उवाच ॥ एवमस्तु महातेजा । मुने परमकोपन । यत्त्वयास्फाटि

तल्लिङ्गं दुर्व्वासेश्वरपश्चिमे॥ तद्वै कामदं नृणां कामेश्वरं हृदास्मि वै। यः प्रदोषत्रयोदश्यां शनिवारसमायुजि॥ संस्नाय सितवा
धामान् कामकुण्डे तदास्पृशेत्। सम्पूज्य तं च कामेशं लिङ्गं द्रक्ष्यति मानवः॥ सर्व्वे कामकृता दोषा यास्यन्ति नियतं ततः। बहवोऽपि हि पापाः
प्मानो वह्निस्पृष्टा कृताः॥ कामतीर्थे मनुष्याणां स्नानाद्यान्ति विलयं क्षणात्। कामाः समृद्धिमायान्ति कामेश्वरनिषेवणात्॥ इति दत्वा वरान्
शम्भुः स्वलिङ्गे लयमाययौ॥ ॥स्कन्द उवाच॥ तल्लिङ्गाराधनात्कामाः प्राप्ता दुर्व्वाससा हृदि। तस्मात्सर्व्वप्रयत्नेन सर्व्वकामाभिलाषुकैः
सकृत्तु कृतस्नानैः सेव्यः पातककृन्तकः। इदं कामेश्वराख्यानं यः पठिष्यति पुण्यवान्॥ यः श्रोष्यति च धीमान् सोऽपि निष्पापो भविष्यति॥ ॥
इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे दुर्व्वासावरप्रार्थनं नाम पञ्चाशीतितमोऽध्यायः॥ ८५॥ ॥ ॥पार्व्वत्युवाच॥ विश्वकर्म्मेश्वरं लिङ्गं
यत्काश्यां प्रथितं महत्। तस्य लिङ्गस्य कथय देवदेव समुद्भवं॥ ॥ईश्वर उवाच॥ शृणु देवि प्रवक्ष्यामि कथां पातकनाशिनीं। विश्वक
र्म्मेशलिङ्गस्य यादृशी वै मनोहरा॥ विश्वकर्म्माऽभवत्पूर्व्वं ब्रह्मणस्त्वपरा तनुः। त्वष्टुः प्रजापतेः पुत्रो निपुणः सर्व्वकर्म्मसु॥ कृतोपनय
नः सोऽथ बालो गुरुकुले वसन्। चकार स गुरुशुश्रूषां भिक्षान्नकृतभोजनः॥ एकदा स गुरुणा प्रोक्तः प्रावृट्काले समागते। कुरु उटजं मदर्थे वै
यथा वर्षा न बाधते॥ यत्कदाचिन्न जीर्य्येत न पुरातनतां व्रजेत्। गुरुपत्न्याभिहितो वै त्वाष्ट्र कुरु कञ्चुकीं॥ ममाङ्गयोग्यमम्लानां न च

वस्त्रयत्नतः॥ विनैव वाससा वानू. वाल्कन चः सदाकुली॥ तत्र पुत्रन साक्ष्मा म मार्थयादू ककृत्यु। यदा तूरस्य म यो नो नयक्षः षस्य. गनूक्ष
वितु॥ चर्म्मादि वन्य निर्म्मुक्त. था वकाम सूखयद। यास्या वः सर्वः नन्हा वि. स्कलक्रमा विवक्ष वितु॥ तत्र कन्या पितं यादव्ता क्रमशः वल॥ विता।
रूषणेस्थन दस्मन. कूनू का चः न निर्म्मितं॥ कुमारी कौतुकानि यानि. कौतुका लिचद्रिमा। दक्षिदक्ष मयान्यवस्व दस्क न विता निचा॥ स्कायकाव
नंद्रवी. मूगला दूषला दिकं। तथा घटयेमधावितू यथा गुद्ध मिनक्ष वितु॥ स्कन्ध्राक्षिमान्यपि तथा. निर्व्वाण निसक्रमा। उक्षलानिक वन्ध्यवस्का
लिका ञ्च यथाकृत्यु॥ सूपकर्म्माण्यपि चमा. प्रसावित्व स्य नन्दन। यथा कुस्थानदक्षाक्षि याव कः स्या याथा गुरुः॥ एकस्कन्धमयीं गन्ध. म कदा नू वि ३५७
निर्म्मितं। यथा कृतनं नाकु. यनु स्कन्ध मधावय॥ यसदा थापिता पास्य. तथा स्कन्धान्यरापिता। सर्व्वसर्वं समीकृत्य. कर्म्म तत्क्रमम वाहिता॥ तत्र
नि सप्रतिक्षाय सर्वे यो यू व तादि रुः॥ मध्ये वनंया चिंगस्थ. सदा विन्ध्याकया द्विन ः॥ क्षिति चिरक्षेत्रं न ज्ञानानि. प्रति क्षान्तं वलनंवा। सर्व्वेषां यूवतः
सर्व. कथयिष्यामि निन्वितं॥ किं क्वामि कन्याक्षमि. कामसाध्या सर्वेयनु। वृद्धवपि व न स्क रूप ग व नी कम्ब ज्ञामिवा॥ स्मृत्वा कृत्युपरार्व्वकं तु तू
य त्वार्ध्वापः निःश्वः॥ यानानिः यादयं नूरः॥ प्रकवन्निच यानवः॥ तत्र कुत्तूषणधर्म्मी. एकादि प्रस्कवाचि लक्षी। स्मूनिः पायचनदाक्षः कथं मानि
ः रूजि ज्ञव तु॥ तत्र नावाक्य. कदवगातु. सर्व्वेन व म नान यथा॥ सिद्धक्ष्मा म न थानेव. तस्मात्कार्य्यं दिनवश॥ कथयेः तद्भवः सिद्धिं. प्राप्य मनत्तवः

त्रे१

नष्किनः। कश्चमत्रसहायीस्या. द्विषतां दुर्बलस्य च॥ साक्षीभूतकथाद्भुतैः येन्यास्यापि लब्धापि च ॐ मिथ्याज्ञानकृतेन. कार्यसाधव ऊखव.
॥ कथमनानि कर्माणि. कृतिष्वस्मायसहायवान्। स्रुज्ञाः कृतानि तस्यास्या. नमस्कृत्य विनयाते॥ यावदि त्वं विनयसि. सत्वास्मा बलमध्यग.
ः। मावकुरु दवसीयायस्य. नेकादशिनायसः॥ स्रूथनत्वासर्वयाकव्रनदृष्टे नयस्विनी। कारुवन्नि नर्वायाम मान सीसूरवयत्यक्ष॥ त्वदर्शनेन
मनार्त. विन्नासकायकाविनी। हिमानीगाकुर्तने व.गीमलेकवमिक्षणी॥ किंत्वं मकिंकूलकर्म. यायकसायसनूपवकुः। सूथवाकनूलावार्धिं या
विर्क्ष. नःलिवा महान्॥ यायियायिनमस्तुसा. मूयदःलनयूक्तमी। गुनूकैः गुनूपत्न्युकैः. गुनूयूतांकमवच॥ कथंकर्तुमर्हणकः. कर्मतद म
हुतं। कूनूमबुद्धिसाकायी. निर्जनबधूनाङ्गनः॥ हुस्यूकस्नानसवन तायसायव्रस्कवाविनी। कानूच्यपूर्णकुदयी. यथाकमूयदिपवान्.
॥ यस्यायतेन सर्वयक्षा. दुर्बुद्धिर्यत्र यक्कृति। सयानिनवकृधाती. यावदाकूनसर्वम्बी॥ ॥ नायस [illegible] वाच॥ ब्रह्मयाविनूङनूबूयी. किमर्हुते
नर्वविदं। विल्वेणानूपदाद्रुम्का. त्वंनवत्सष्टिकाविदः॥ यदित्वं त्वाम्सर्वकृ काञ्च्यासा बाधयिष्यसि। नमस्कविश्चकर्माणि नामसर्वं स
विष्यति॥ विश्वेणा बाधनात्काञ्च्या. सहितायान दुर्लभाः॥ सूलभा दुर्लभायाक्षा. यत्रमाकुस्कनूयजी॥ सूयूःकानवणयामर्थ्य. सहिमकाय
वाणता। विधिनाक्षिप्रनायापि. विल्वेणानूपदाप्यवान्॥ याद्भिवेल्वेणव सर्वमयदायासमपिच्छितं। निर्वाण सर्वकृयावाल. यद्यीकुः स्वात्मनाव

थानू॥ यद्धि सर्व्वप्रदः शम्भु र्योविन न्यायमन्यूना। यया मार्गं ददौ तस्मै सर्व्वकामाग्निमवत्र॥ आनन्दकाननं शम्भोः किंचिंकन न लभ्यत।
यत्र वासकृतां पुंसां धर्म्मवाणिः पद पद॥ स्वर्द्धूनी स्वर्गमार्गेण. मरुद्यानकसन्ततिः॥ यत्र संस्थितिहित्रै. गौकाशीकानसंश्रयतु॥ नमाद्ध
र्मसंसारा. लभ्यन्ते क्रतुकोटिभिः॥ यादृश्या वाणसीवीथी. सर्व्वयज्ञपद पद॥ धर्म्मार्थकाममोक्षाणां. यय त्रास्ति मनोरथः॥ तदावाराण
सीयाति सदा शैलात्मजापतिः॥ सर्व्वकामफलावाप्ति. रुत्पत्तिरस्याः कुर्व्वन्तीः। यदेव सर्व्वदः शर्व्वः काश्यां विश्वेश्वरः स्थितः॥ सतायसा
कमात्कर्षे. वारुर्द्धतुल्याद्धृष्टवान्। काशी संप्राप्य पायज्ञः. तदेव समयस्तत॥ ॥ [illegible] ॥ तदानन्दवनं शम्भोः काशिमापयस ३३०
कम। यस्मात्तदुर्ल्लभं किंचित्. त्यागकानाह्नयात्किंतुं॥ स्वर्गे वा मर्त्यलोके वा. बलिसद्मनि वा मुने। क्वतदानन्दनन्दनं यदानन्दवनाश्रि
त॥ त्रैये विश्वेश्वराद्वा. विश्वेशीकर्म्मधारकः॥ वाराणसी मानवक्षौतिस्तनमन्मयमामृयु॥ मूलकामकृतनियत. मानन्दानन्दवासिनीसु
यिनेः प्रेयसीलक्ष्मीः किमन्यान्यमनोरथः॥ कस्मांसीया प्रयत्नेश्चाः कथयामि तथाव्वद। यतत्पस्वानितन्वाकृ. मात्कर्षं पद्मजाच्चितं॥ या
न्गाच्छनयामित्वां पियासु वरुमयाला। दुर्ल्लभं प्राप्य मानुष्यं. यदि काशी न सेविता॥ पुनर्ब्बह्मामृतं प्राप्य. काशीकर्म्मबन्धनं। यथागत
हि मानुष्यं काशीयापि विवर्ज्जनात्॥ आयुष्यसेरहविघ्नघ्नः. सर्व्वभवप्यागतं। सुता कृसरफली कर्त्तुं. मानुष्यमनिवहस्तली॥ यास्यामि काशीमा

यादि.मायी हि त्वा त्व मप्यक्ता। हुं मितन सक वास्का मू निना मि कृयालू ना॥ यू वा॰ वे ल्वे न्व वा या प्रा का.मन स्वा स्कुम वायव। न नः प्रा यप्या नी
कागा.ताय सः का यित कि तीं॥ ऊ गा मकू क यं रू न. य वास्का या य्य म न्या न ८॥ कू व न्यं यं हि वि ल्वे गः सर्व मीं वि नि क न यु द ८॥ स न्या य थ स्कि व
वृक्ता नी. वृ न स्क यि य मी य ग ८॥ या स्मि नू य य न्न द कू शु क स्कद विष्ट म यि कू वी॥ स्का न द ष्टं क वा स्य व. स्व ये व न्ये य द ग य न्। का द न्क स व
न वा ल. त्वि क्ता कू लि न मा से ने ८॥ क ता य सः य या मी वे. स्व य दि ल्वे द वा न य न्। र व ला य म स्या या क स्या. य स्या क क स्य कू स विन्॥ न दू ल्नं व
न वं कि वि. द का का द क का णि का। ना या धि ना म या ग स्तु ८ स्या क न ऊ न्म नि क विन्॥ ग वा यि त्वा नू मा न न क्षा न म न द यं ग यी। स्मू स्मि नू ऊ न्मा नि
वा ल त्वा. न्न वे वा वा धि नः स्नू. ठं॥ यु य्य द म व म वे न नू. कृ ना नू य द धी म्नं यि। स्मा क्का नं यु नू स कि र्म्मं. द तुः ग स्तु य सा द न॥ य न का नू ग कृ का
स्मि वि ल्वे ग ने न क या लू ना। स्नू थ वा का ब गा य स्क. या क स्लि न वद् व व नू॥ न क थ म य्या नू ग स्त्रा न. क व ली का लें ग क्ष या। य दि ना म स्य नू का ग.
८. क थ न्का य स स स्न ति ८॥ न दू य ग स्व यं ग स्तु वा लि ना य द मी क वी। न दा ना नि न वे य स्का. न व्र ता नि न यी मिन॥ ग म्या ८ य सा द द नू नि. का नं
न नू क ये व हि। द यो म यि न दा कू र्या द्र स्रो वि ल्वे ग व य ८ य वी॥ य दा घू यू क म ध्वा नि. कू र्क य ह्नि न्नं यं ग्र य नू। स्नू नू क्वा ग य म र्थ्यं नि स त्वा स्व ८
गा न्क वं गु वि ८॥ स्को सें य्या लि ङ्ग मी ग स्वा. या ध य त्व स्क मा न स ८ स्मा नी य यू ष्य यं श व. मा हें वं का ल ना ध द क्ता॥ स्वा त्वा स्य र्व य न गा न्मा नी. का न्द मू

लरुलाःनगच्छन्तेष्वप्रतनूउस्या द्रष्टुं कक्कावबीक्षितः॥ प्रसन्नास्मि रुगंवालसुर्व्वर्थं यमवनसः स्तुवृण॥ स्तुमूपत्याव स्तुर्व्वयपद
यनव॥ यथाथिनात्रयाकर्त्तुं सामर्थ्यं कत्रविष्यामि। सूत्यानु वर्वाञ्छनदया. त्वाङ्कुस्व स्वद्धेया॥ मानुन्तनुश्चम हायाग.लिङ्गस्यायाङ्कुत
त्रयः॥ त्वं सर्व्वर्ज्ञ दिवाकृती दानुन्नीद्वयदामपि॥ मनीनामयित्रत्नानी यूष्यानामयिवासमी। कर्पूरादिसुगन्धीनी द्रव्यानामथ्ययामपि॥
कन्दमूलफलानाथरुद्रव्याः॥ वश्यपित्रत्वदी। सर्व्वेषां वस्तुजातानां. कर्त्तुं कर्म्म प्रवत्स्यसि॥ यस्य यस्य तु विप्रेन्द्र.समुद्रवालुकादिसूक्ष्मत
स्यादि कुष्ठेत्वं. तथा कर्त्तुं प्रवत्स्यसि॥ यत्नेन यथा नवनाः. सर्व्वभूपस्य येष्वेतीः पर्व्वानि गिल्पिकार्याणि. सोर्व्वज्ञिकमथापि च॥ सर्व्वेङ्गस्य ३३१
सिकर्त्तुं त्वं. द्वितीयस्तु वयमरूः नानाविधानि यन्त्राणि. नानायुधविधानकं॥ ऊलाणयानीयवनाः स्वदूर्म्ने यवनास्कथा॥ नाद्वकर्त्तुंपु
श्वावदिस्याद्भाषाविधास्यसि॥ कलाज्ञानीकयर्व्वत्व. सवङ्गास्यासिमवताम्। सर्व्वेन्द्रजालकौविद्या.त्वदधीनाकविष्यसि॥ सर्व्वकर्म्मसूकोः
गस्त्रीः सर्व्वबुद्धिनयिष्ठिता। सर्व्वसाधः मनारुहि. त्वंङ्गास्यासिवनान्मम॥ किं वहूक्तेन यत्स्वप्ने. य त्यामात्ययदस्त्व। सूनिल्लोको ह्यचकर्म्म
तत्स्वप्ने वत्स्यसिस्वयं॥ विश्वेषां विश्वकर्माणि. विश्वसृष्टुवतमूव। यत्नाङ्गास्यसि नन्नाम. विश्वकर्म्मेति नथा॥ सूर्यवःकौवचाद्यस्क
वतयाथियद्विता। नवाद्यं नमकिञ्चिः. ल्पिज्ञाश्व नवनस्यादि॥ सूत्यजा पिद्धियालिङ्गं समाश्रयमितिसन्मतिः। नस्यापि वीक्षितन्द्वयं. किंयून

र्थोपि कालिका। येन काश्यां समभ्यर्च्य येन काश्यां यतिष्ठितं। येन काश्यांस्तु तं लिङ्गं समनूपायदर्पणः॥ नत्वं स्वस्थासिवक्तान्ममतं
कृतयस्यादि। काश्यां लिङ्गार्च्चनात् नूत्वाकृवनप्रवयस्तूवन॥ काश्यां यात्राउधान्यां म. दित्वा मा मन्यमर्च्चयनु। यवदाकान्याधार्यश्चा. न्यकु॥
त्रिमूर्त्तिवर्जितः॥ सदानन्दवनेऽस्मिन् यः समभ्यर्च्य मूमुकुष्टिः॥ तृडितोपदव्रवन्द्व. विकान्यानीयमर्च्चन॥ यदानन्दवने प्राप्य. त्वंममावि
नवानयि। नथान्यपूर्व्वकर्म्माणो मामभ्यर्च्य वमानिताः॥ स्तूनूयास्थासिनितमी. तगावन्यदूर्ल्लभं। आलित्वे तद्वदितं. वदमाविवस्
प्रज्ञा॥ ॥विश्वकर्म्मेश्वर॥ ततः परं स्थापितं लिङ्गं सयास्नानायनाक्षवः तल्लिङ्गं मन्यायाबाश्च स कसद्धे विकाउनी॥ सूनाबनाथपार्थ्थे
स्मि. तत्र विप्राणयिप्याथि। कवानयिमज्ञणान. लिङ्गमतष्ठितानव॥ ॥दधदवडवाव॥ एवमस्तु तदूक्तं तवलिङ्गं समर्च्य काः सद्धू
द्धिकाउनेवस्यूः स्यून्यनिर्व्वाणदीक्षिताः॥ यदादवाजानविमा. दिश्वादाखाविधेद्वलानु। नदामवचनाल्लान. प्रासादं मवि धास्यामि॥ नवी
कल्पयूनः काशी. निर्विघ्नान् न कृतुज्ञा। गणेणमायया वाजा. यतिनिर्व्विघ्नवनस्था॥ विघ्ना ऽसमूपदणाच्च सामवणवनक्रमः॥ निर्व्वाणल
क्ष्मीर्यप्राप्य. दितायययः शिर्यवलौ॥ विश्वकर्म्मनुवजस्तुवाः। गायनाययनस्थवायुनूतकितणायस्था. न्मकृकानात्रयेण यः॥ यस्तु नू
श्यव। मन्यकृ. तत्वमान्यामयायाद्या। तस्मात्तुनूपदिक्षवः. कृनूसिद्धियमीहितं॥ ततस्रागव्यमत्यार्च्यं. तत्रः निर्व्वाणमेष्यसि। ताव स्तं

स्यासिगुह्यात्मादवानीहिमाचर्न्नोंते व्रात्रलिङ्गसमर्च्चं स्कंस्याम्य दंमकारुद्रः ॥ सूर्य्यलिङ्गस्य च काशी. निर्व्वाणश्री ववृत कंठा ॥ स्कं.स्नावगाः
दृदीर्घाय तल्लिङ्गस्य समर्च्चकाः । तर्पीमना वथावाफि.र्डविद्यामियदयद ॥ हुस्यु कान्दर्द्धं धेदवः स्वाक्ष्मा पितुदूमाकवान् । तुनाः स्रमाः
ह्नितं हृयि. विदायसमग्रदानूयद्यो ॥ स्कंद पिमानापितयो. सन्कापालितुकर्म्मणा । तदृक्ताक्षाशमाक्षायपूतः काशीमू पायद्यो ॥ स्वलिङ्गावाधनाद्धक्ता न्ना
यापित्वष्कनन्दनः । काशीयद्रुतिमक्षावी. सर्व्वेद वह्नितयः पत् ॥ ॥श्रुत्वा स्कन्दवाक्य ॥ यक्षानि यानि लिङ्गानि. तयादविगियाहुञ्ज । काशीमूक्तौ स
मर्थनि. तान्यूक्तानि मयानघ ॥ लिङ्गमाक्षात्र संस्कृते. तथा दवि शिपिष्टयं । मलादवः हृतिवासा तत्लङ्गन्द्र संकेतः ॥ कदावन्धापिधर्म्मेण. स्कधावी ३३२
वन्ध वाधिवं । कामणविश्वकर्म्मणो. मनिकर्ण्णिश्च वस्कथा ॥ समसर्वो मविमूकाख्यौ. तथादविमहाख्यकौ । विश्वनाथमिविश्वेस्मिन्. यापि मं विश्वमा
हृदं ॥ सूविमूकस्य माहात्म्य तविश्वेश्वार्श्वितः । नतस्याक्षिपुनर्जन्म कल्पकोटिशतैरपि ॥ सूज्ञेमाहाविदानः स्या. यमानीसंयतात्मनी । त
कउवद्रुत्नामाहा. तद्वाबामसयिश्यत ॥ सूविमूकत्वविष्टानां विदायानेवसूस्फत । आक्षायासंगयन्धयउ. तस्मात्द्याम्नानकानिका ॥ आनन्दकानने हि
त्वा. तान्यनुक्रमयावनी । तयायागश्वमाकश्च. यतत्विवमदाश्यानू ॥ कृपयासर्व्वजन्तूनां मवमतन्मयासकृत् । आवश्यमवसिद्धालि. त्वतास्मिन् सिद्धि
कीक्षिति ॥ कृतीनंवर्द्धमानः कानतास्मानतः कृतं । यदैनाक्षमयीयाया. दानन्दवनमीक्षनान् ॥ सूत्युपेश्च तथाक्रिश्च. मकादानेमहाव्रेतेः निय

मेन्धयमेः समाकृष्य योगेन महामखे ॥ वदान्यागाम्भ्राख्ययनेः सर्व्वोपनिषदाम्पये ॥ एनिर्व्विसद वाप्यन न काग्र्योदलयाप्यता ॥ कर्म्मसूत्रे ः
र्न्निवद्धाय ज्ञाम्याक्रमाव ददवदि । यावद्धेदक्षवधान्नि ममते व्रतनूयरुः ॥ काण्यौख्यलीलयाद विनिर्य्यंत्यो नियूषाधिना । ददामि नस्मे नस्त
न यत्र यान्निनयाक्निका ॥ स्रूनयामाखिलायात मूकिक्षरतकमालय ॥ कालसनिधनं याता याच्यवयवमाङ्गनि ॥ विषयासक्तचित्ताऽपि सत्य
धर्मेन मस्तापि । कालेना क्लिन दक्षतन सौ सार्व यून विराणु ॥ प्रयागेय स्वलन्ददि माघयाग्र पिमकुनान । नत्वलं काटिस्थलिन्दं ब्रावाणस्योद
रोक्तगे ॥ सूर्याक्षरस्य महिमा कापि वाचा मगोवरः ॥ उद्दृग मातमाख्यायि मया तच्छ्रीमिकामया ॥ वक्रुर्द्दण्णानी लिङ्गानी श्रुत्वाख्यानानि स्क
म । वक्रुर्दगस्तुलाकस्य स्रूक्ती प्राप्यच्चनूनमां ॥ ॥इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे विश्वकर्म्मेशप्रादुर्भावो नाम सप्ताशीतितमोऽध्यायः ॥
८७॥ ॥ ॥स्कन्द उवाच ॥ सर्व्वज्ञसूनो भद्रज्ञ सर्व्वार्थकुशलप्रिय । प्रादुर्भावानि मे ब्रूहि लिङ्गानां मुक्तिदायिनां ॥ निशम्येयमिति स्क
स्मिसूर्योपात्रवनिर्ज्जवः ॥ उँकारपूर्व्वलिङ्गेषु यदमानन्दकानने ॥ आनन्दभवहृतस्य दर्पयाप्यहृषीमिद । ययानन्दमहेशाय कः श्रुत्वे
तल्लिङ्गकीर्त्तनं ॥ जीवन्मुक्तस्तु वायेदि कृतनस्वगृहमदः । स्कन्ददत्तेन्दवादानि लिङ्गानि दवक्रुर्द्दग ॥ यान्यूकानि समावद्ध नत्स्वम
वमणेधनः ॥ याटक्षागर्द्धयामास मध्योदवसर्हविद्धु ॥ सकथलिङ्गमागस्य प्रत्यक्षयपदकुतं । इतिश्रुत्वा गिरिवचः कुम्भयोनि

वृन्दावनं॥ सूतः संकथयामास दृष्टान्तं वरसम्मतं॥ ॥शौनक उवाच॥ सूत कर्णामृतं मुनेर्वक्त्रात् कथां कल्मषनाशिनीं। पुनश्च श्रवणकाम
न. दक्षः कागौरसमायया॥ कन्याश्चक्रा विसृष्टाश्च. दधौ विप्रविप्रेभ्यः कुतः। प्रायश्चित्तविधानार्थं सूपदिष्टः स्वयंभुवा। एकदा दैववश्य.
सर्वार्थगन्धिमोहितः। कैलासमगमद्विष्णुः उपदेशानि पूर्वस्कन्दः॥ वृन्दावनं यो लोकपाला. विप्रेन्द्र ग्रामसुरेश्वराः। आदिदेवो वसुदेवसुत.
साक्षात्रियाधवो नरः॥ समुद्रात्प्रवरसायकाः. गन्धर्वाः सिद्धचारणाः॥ निर्जरादयः देवदेवाः। पवित्रं ततनुवृन्दाः॥ सुमनसां नानारत्नमणिभिः सुसु
नावकृतादनाः॥ विविधैश्चामरैर्व्यजनैः श्वेतच्छत्रैः सर्वैः॥ सुयोगमिः प्रतिभास्वरमहाद्युतिः विलक्षणा॥ कनककायमिस्वर्ण. मानः सुसा ३१३
सदादनं॥ श्रीवत्सलाञ्छनकरं. दर्पयन्वै. विहारकः। कश्चित्सुप्राणयितुं गच्छति स्त्रिलाकामस्य कुण्ठिता॥ दत्तजाम्बीनिजाम्बूक्षनु. कश्चित्का
श्विनः। कुञ्चलो। सुयिसूत्रान्तहादवा. त्वामिवा यवमन्यत॥ बाधयावच्छितानां वः कश्चित्सन्निमहीनता। स्त्रियः सन्निहितसग्रीवाः. यनिव्रत
यत्रासना॥ विप्रियस्कः प्रवर्तितः. य. पितावत्सदक्षिणा॥ निवाबाधकायः कश्चित्. दक्षिणसत्यकृतं यस्विनी॥ निःश्रय सुदर्शयत्रान्याव. सास्मानुव
दान्विजातकमाः॥ महायालाः प्रजाः कश्चित्. याभिस्तत्पूर्वपद्धा॥ स्वपुरस्वपुरधर्मेषु. कश्चिद्दन्तं कथयामाः॥ निस्तानकाहिनिस्तन्निः. ग्रहेषु
न्द्रियमानसाः॥ पूर्वोक्तः यनिर्यसकृति. दर्शवेकृतनायकः। ब्रह्माणश्च पितृयज्ञं ब्राह्मणन्तः प्रमथन॥ यद्यमस्त्वलिर्भक्तिचिः. दक्षिणे

लाकमङ्गय। तीर्थं ववाधनः क्वायि.कनविनृक्रियनविधिः॥ऽङ्ग ह्रादयः सूवाः कश्चिनृ.स्वपूस्व षूपूवधच्छा। वार्य्यं यज्ञासमिस्वस्काः
कष्कदार्द्दञ्जुपालिताः॥ प्रत्यक्पयविपक्षणः सर्व्वानिर्न्तक्कनादवानृ। यक्षगमन कार्य्यस्यः नषीकत्वामनावथानृ॥ विसर्ज्जथक्तान्यव्वी
नूदवः सोधं समाक्विशः गनमष्यथवदवषूस्वस्वविस्व षूद्गष्टवनृ॥ मध्येमार्न्गेयविन्कारूद्दकः सयाः पिमानदा। कून्याद वीयमानं
स.मानेयायानवापिकौ॥ सूनीवङ्कूद्धविक्लारू.न्मन्दावायानणाविवनृ।ऽ वाववमनस्यव.मदाक्रायवयान्यकनृ।कूनीवगर्व्विमाजानः
यनायायषुदकन्यको। नकस्यचिदस्यायाया.नास्यकापिक्कविन्यनः॥ किम्मीगस्वघका।ऽ॥ः किन्दगीयः किमात्मकः॥ किम्बुकः॥ किंसमा
वावा.विषादीवषवादनः॥ नत्रायगस्वपस्यापः.कनयः कासुधावणी। नगकस्कसुग ओसी ग्मशाननिलयायनः॥ सूसीनवस्तवा
नीस्यानृ.कनपाक्विपरुस्किनः॥ वानयस्कंकूनं वास्मि.नं व्ययमदमाद्विनः॥ नवास्कणारूवत्यपयनावदानवत्यम्। णस्रास्थवानंत्रा
यः.कत्रियस्यानसायवी॥ कनात्सक्रान्नजक्कार्थे.ननूकास्मिनृपल[illegible]प्रिय। वं आपिनरुवत्यष.सदानिर्द्धनवस्नः॥ णूद्रापिनरुव
नृत्रायाया.नागयक्षापवीमिवानृ। ववंवर्ल्गृत्रमानीनः.कासीसम्यन्द्रकीर्त्तिना॥ सर्व्वप्रकत्याक्कायन.स्कणःप्रकृमिवर्ज्जिनः यायणः जूवू
षानासा.वर्द्धनावी ववायनः॥ यावापिनरुवदष.यज्ञासी मघूलावनः॥ नयीयकापिनरुव.क्लिङ्गमस्यायनार्च्चितः॥ वालापिनरुवय

ष. यतायं वद्धवार्षिकः॥ सूनादिवृद्धालाकमू णीयमवायण वयमू॥ सूतायू वर्त्तं सम्मावी. नात्र नूनं विवन्मन। वृद्धापिनम वयस्य. ऊर्णामव
मा वर्ज्जितः॥ त्रुष्णादीन् संरुष्ट नूर्ण्यान्. तथापिनमयातको। यूज्यलणोपिनास्य स्मिन् त्रुध्मोमी लिङ्क्षि दिन्नुधा॥ समुत्क्रित यथ्य वनिव. क्कणि
वर्त्ति विवासमि। किस्वद्धकनत किक्षिः द्रुष्यतस्य विवक्षितं॥ सूक्ताधान्नीम रुद्दृष्टं ऊटिलस्यावबाक्तुतं। यदासर्तन्नाक्षिकाक्षो द्रुष्टामोध
गुतं स्तुतं॥ एवं रूतारुवन्त्य. मातापिटविवर्ज्जिताः॥ निर्ज्जता सूकुलीनास्य. कर्म्मोड्ढानि वं कृणाः॥ स्वक्षुन्दवाविलो नाथाः सर्व्वत्र स्वामिमा
निताः॥ सूक्षिस्रः नासूपिप्राय. रूथा पीस्वमानिनः॥ जामा द्वेषं स्वरूपावायं. प्रायणः पर्व्व रूाऊनी। किचिद्देवं र्यमासाय. ऊ वयवनसंणय. ३७४
ः॥ द्विऊताऊः सगर्व्विस्ता. वादिनाग्रमनिर्ज्जदः॥ कार्त्तिकादिमूधास्वरू. मयाणस्त्रा रूयीरूतः॥ जूस्पार्ज्जणर्व्वसर्व्वस्वं. रूपिषाम्प्रवगूलिनः॥
यथावमानितं स्वार्द्ध. मान्यास्वा पिण्डरूरूतः॥ तथास्वार्द्धक्वपिस्यामि. मानरूनिस्वः सर्व्वतः॥ सप्र धार्यमिवद्रुणः सरुटक्षः प्रजापतिः॥ संप्रा
पास्य रूवनेः टबानाद्रूयथाक्रवान्। सार्द्ध जिऊ र्द्ध्यूयस्त्रे. यक्ष सा लाप्य कार्ण्णि॥ रूव क्रायक्षसंसाता. नानयन्तु त्वनान्विताः॥ एवं तदापस
र्व्वा गत्वा. ववरव्रिल्ल मवायी॥ मरूात्रक्रूपदस्थानं यक्षपूवूघमवव। यस्यार्य्यूजारूवन् सर्व्वे. सघयावस्क्रवादिनः॥ याववर्ज्जनतनस्क्रस्य. ट
द्रस्य वमरूाष्वतः॥ दस्पाटवनिकायां स्वन्. स्मिन्दरूमरूाष्वत॥ मूलीस्व वीस्क्रताव श. व्याऊं रूत्वा तत्रानुयायी। ट व्यापितयर्यवाक्षू. सर्व्वास्त्र

ल्लाकवासिनः । दक्षयज्ञसमायातान् समीन्वच विवर्जितान् । प्राहधीमान् सक्रोधान् वासालीकमि पूर्वकं ॥ दक्षस्य छिन्दुकादर्क्कमिक्षनू
प्रावाचवनिवे ॥ ॥ दधीचिरुवाच ॥ देवयज्ञापन त्वनु साक्षाद्भावस्तस्य पूपयत्नान वाक्षिनव सामर्थ्यं काचिदस्यापि निन्दितं ॥ याद्दगःक
तुसम्काते नवचकसमीक्ष्क्तान मादहन्वधसिप्रायः काचिज्ञानमकामन ॥ कतुम्नुने वकर्तव्या नाक्षिकुतुसमाविषूः कर्तव्याग्न्यकयाका
र्यः स्याश्च लम्यक्किवाद्दगी ॥ साक्षादग्निः स्वयं कृष्णु सार्कोदि दिव्यादिद वनाः साक्षाश्च सर्व्वमकोते साक्षायकु पूमानसो ॥ आवार्य पदवामष
दवावार्यः स्वयंवचनु । साक्षाद्धक्ष्मा स्वयंयेव कृत्वर्व कर्म्म कालुविनु ॥ सूर्य्ययूषाकृगस्त्व षङ्गुयन्दवासव स्वमा । वन्नवसर्व्वदि क्षालायक्ष
वक्षाक्तवस्त्वमी ॥ तवयद्वीक्षीणु मोयाफाः द्यावगनयूपया । आमो मोत्व षन्धधर्म्मः पत्नीकिर्दगक्षिःमकः ॥ स्वयमवक्षिकुर्व्वति धर्म्मकार्य्य
यत्ननः अषधीनामयन्नाप कृव आमाहपूकमः ॥ समपविंशतिकिः सार्द्धं पत्नीकिस्कव कार्य्यकनु । अषधाः पूर्वयत्सर्व्वानु द्विजवाज्ञामक
सूधीः । दीक्षिता वाऽस्यपस्य दक्षिलाकृदक्षिणः । मवाचिः कण्यपश्चासोप्र आपतिसूसकमः । तथा दग्धिवाक्षिन्ध सार्य्याक्षिस्कव कर्म्मक
नु । कविः कामदुघास्तन कल्पवृक्षः यमिक्षुणानु ॥ दानूपाणानि सर्व्वानि गकटमणुपाधिकां । विश्वकर्म्माप्यलीकावान् कृवूनेमानमर्द्धिजी ॥
वसूनिचापिवासीपि वसवाक्षी दत्तयपि । स्वयं लक्ष्मा वलीकृत्या याचे वात्रसूवासिनी ॥ सर्व्वसुरवा यमदक्षवीक्षमाणास्य सर्व्वमः । तक्षादुः

𑐏𑐵𑐎𑐬𑑂𑐩𑐵𑐏𑑂𑐫𑑄𑐫𑐳𑑂𑐟𑑂𑐰𑑄𑐰𑐶𑐳𑑂𑐩𑐺𑐟𑐰𑐵𑐣𑐳𑐶𑑌𑐁𑐟𑑂𑐩𑐎𑐵𑐬𑑂𑐫𑐵𑐫𑐫𑐡𑑂𑐡𑐎𑑂𑐲𑐳𑑂𑐩𑐶𑐟𑐵𑐫𑐶𑐣𑑄𑐮𑑀𑐎𑐎𑐺𑐟𑑋𑐣𑐡𑑂𑐫𑐾𑐣𑑂𑐡𑑂𑐬𑐰𑐷𑐰𑐶𑐣𑐵𑐫𑐎𑑅𑐱𑑂𑐩𑐱𑐵𑐣𑐩𑐶𑐰𑐡𑐺𑐱𑑂𑐫𑐟𑐾𑑌𑐴𑐸𑑄𑐎𑐺𑐟𑑂𑐰𑐵𑐡𑐢𑐵𑐰𑐶
𑐰𑐡𑐣𑑄.𑐱𑑂𑐬𑐸𑐟𑑂𑐰𑐵𑐡𑐎𑑂𑐲𑑅𑐥𑑂𑐬𑐖𑐵𑐥𑐟𑐶𑑅𑑌𑐬𑐸𑐡𑑂𑐬𑑄𑐫𑐟𑑂𑐎𑐵𑐮𑐎𑐵𑐫𑐣.𑐎𑐺𑐡𑑂𑐢𑐶𑐲𑐵𑐎𑐮𑑂𑐎𑑄𑐰𑐬𑑂𑐩𑑂𑐩𑐰𑐟𑑂𑑌𑐥𑐹𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑑄𑐳𑑂𑐟𑐸𑐟𑑂𑐫𑐵𑐩𑐶𑐱𑑂𑐬𑑄𑐎𑐺𑐲𑑂𑐚𑐵.𑐥𑑂𑐬𑐵𑐞𑐷𑐎𑐺𑐲𑑂𑐚𑐵𑐡𑐢𑐵𑐰𑐶𑐣𑐵𑑌𑐳𑐟𑑂𑐬𑐔𑐰𑐵𑐥𑐶𑐎𑐵𑐫𑐵𑐩𑑂𑐣.
𑐣𑐸𑐡𑑂𑐢𑐩𑐣𑑂𑐟𑑂𑐬𑐷𑐎𑑂𑐲𑐶𑐟𑐵𑐩𑐹𑐬𑑂𑐏𑐵𑐟𑑂𑑌𑐥𑑂𑐬𑐳𑑂𑐟𑐸𑐰𑐵𑐰𑐵𑐠𑐟𑐣𑑂𑐟𑑂𑐬𑐶𑐫.𑐰𑐫𑐩𑐵𑐣𑐵𑐒𑑂𑐐𑐫𑐲𑑂𑐚𑐶𑐎𑑅𑑋𑐡𑐎𑑂𑐲𑐫𑐖𑑂𑐘𑐵𑐫𑐟𑐷𑐟𑑂𑐬𑐵𑐠𑐵.𑐖𑑂𑐘𑐶𑐬𑑂𑐫𑑄𑐳𑑂𑐟𑐸𑐰𑐶𑐰𑐣𑐣𑑂𑐡𑐶𑐎𑑄𑑌 𑑌𑐡𑐎𑑂𑐲𑐄𑐰𑐵𑐔𑑌𑐧𑑂𑐬𑐵𑐴𑑂𑐩𑐞𑐾𑐨𑑂𑐫𑑀
𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢𑐵𑐔𑐟𑑂𑐰𑑄𑐎𑑂𑐲𑐶𑐡𑑂𑐢𑐣𑐵𑐩𑐶𑐟𑐰𑐵𑐬𑑂𑐔𑐾𑑋𑐡𑐷𑐎𑑂𑐲𑐵𑐩𑐡𑑂𑐡𑐩𑐡𑑂𑐡𑐹𑐫𑐵𑐫𑐎𑑅𑐎𑐬𑑂𑐣𑑂𑐟𑐸𑐣𑑂𑐣𑐵𑐫𑐵𑐩𑐶𑐎𑐶𑐘𑑂𑐔𑐣𑑌𑐎𑐺𑐟𑑂𑐰𑐵𑐣𑐸𑐎𑐟𑐣𑐳𑐩𑐵𑐎𑐹𑐟𑐵.𑐫𑐡𑐟𑑂𑐬𑐵𑐫𑐵𑐣𑑂𑐣𑐡𑐵𑐅𑐬𑑂𑐢𑑂𑐰𑐵𑑋𑐳𑐹𑐣𑐩𑐵𑐫𑐶𑐎𑐺𑑅
𑐎𑐣𑐟𑑂𑐰𑑄.𑐥.𑐲𑐲𑑂𑐛𑑄𑐴𑐸𑑄𑐟𑑂𑐰𑑄𑐟𑑂𑐰𑑄𑐰𑐵𑐲𑐶𑐫𑐟𑑂𑑌𑐳𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐩𑐒𑑂𑐐𑐮𑐩𑐒𑑂𑐐𑐮𑑂𑐫𑐵.𑐫𑐟𑑂𑐬𑐱𑑂𑐬𑐷𑐩𑐵𑐣𑐫𑐷𑐡𑐺𑐰𑐶𑑌𑐳𑑂𑐰𑐫𑑄𑐰𑐾𑐫𑐎𑑂𑐲𑐥𑐸𑐟𑑂𑐬𑐲𑑅.𑐳𑐣𑑂𑐩𑐹𑐬𑑂𑐏𑑅𑐎𑐶𑑄𑐱𑑂𑐩𑐱𑐵𑐣𑐰𑐟𑑂𑑌𑐫𑐟𑑂𑐬𑐰𑐖𑑂𑐬𑐢𑐰𑑅 𑑓𑑕𑑕
𑐣𑐎𑑂𑐬𑑅𑐐𑐣𑐫𑐎𑑂𑐲𑐾𑐎𑐡𑐷𑐎𑑂𑐲𑐶𑐟𑑅𑑋𑐐𑐟𑐶𑐳𑑂𑐟𑑂𑐬𑐷𑐞𑐵𑑄𑐩𑐶𑐎𑐵𑐚𑐵𑐣𑐵.𑐩𑐩𑐰𑐵𑐞𑐵𑑄𑐫𑐟𑐶𑑅𑐳𑑂𑐰𑐫𑑄𑑌𑐣𑐟𑑄𑐰𑐵𑐫𑐩𑐶𑐩𑐷𑐫𑐳𑑂𑐰.𑐱𑑂𑐩𑐱𑐵𑐣𑐟𑐩𑐴𑐵𑐩𑐬𑐰𑑄𑑋𑐢𑐬𑑂𑐩𑑂𑐩𑑀𑐰𑐵𑐟𑑂𑐳𑑂𑐰𑐫𑑄𑐫𑐟𑑂𑐬𑐢𑐬𑑂𑐩𑑂𑐩𑐵
𑐢𑐬𑑂𑐩𑑂𑐩𑐎𑐎𑑂𑐬𑐵𑐰𑐶𑐡𑑅𑑌𑐱𑑂𑐬𑐷𑐡𑐵𑐎𑑂𑐲𑐶𑐫𑐟𑑂𑐬𑐱𑑂𑐬𑐷𑐡𑐵𑐩𑐵.𑐫𑐠𑐵𑐟𑑂𑐬𑐵𑐳𑑂𑐎𑐣𑑂𑐡𑑄𑐳𑑂𑐟𑐸𑐎𑑂𑐲𑐶𑐮𑑅𑐣𑐿𑐲𑐫𑐎𑑂𑐲𑐩𑐹𑐬𑑂𑐏𑐵𑐳𑐶𑐡𑑂𑐢.𑐩𑐩𑐒𑑂𑐐𑐮𑐟𑐸𑐰𑐵𑐰𑐶𑐣𑐵𑑌𑐚𑐰𑐵𑐔𑐵𑐬𑑂𑐫𑑅𑐳𑑂𑐰𑐫𑑄𑐫𑐟𑑂𑐬𑐎𑐣𑑂𑐫𑐵𑐰𑐵
𑐬𑑂𑐫𑑀𑐟𑐵𑐒𑑂𑐐𑐟𑑅𑑌𑐳𑑂𑐟𑐹𑐎𑑂𑐲𑐶𑐩𑐵𑐣𑐰𑐱𑐵𑐎𑐟𑑂𑐰.𑐩𑐵𑐬𑐰𑑂𑐫𑐵𑐎𑑂𑐲𑐶𑐥𑐶𑐟𑑂𑐎𑐵𑐣𑐟𑑄𑑌𑐫𑐟𑑂𑐬𑐵𑐬𑑂𑐔𑑂𑐔𑐶𑑅𑐳𑑂𑐟𑑂𑐬𑐸𑐄𑐎𑑂𑐟𑐵𑐩.𑐰𑐳𑐶𑐲𑑂𑐛𑐳𑑂𑐫𑐩𑐹𑐬𑑂𑐏𑐵𑐲𑐾𑐫𑑅𑑌𑐟𑐩𑐢𑑂𑐰𑑄𑐰𑐳𑐩𑐵𑐰𑐎𑑂𑐟.𑐩𑐒𑑂𑐐𑐮𑐟𑐰𑐬𑐹𑐩𑐶𑐰
𑐟𑑂𑑌𑐣𑐶𑑅𑐐𑐩𑑂𑐫𑐵𑐟𑐶𑐫𑐹𑐟𑑅𑐥𑑂𑐫𑐵𑐡.𑐡𑐢𑐵𑐰𑐶𑐬𑑂𑐎𑑂𑐲𑑀𑐣𑐶𑐣𑐷𑐰𑐟𑑅𑑌𑐳𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐩𑐒𑑂𑐐𑐮𑐩𑐒𑑂𑐐𑐮𑑂𑐫𑐵.𑐟𑐰𑐫𑐎𑑂𑐲𑐥𑐸𑐩𑐵𑐣𑐸𑐡𑐰𑐶𑑅𑑌𑐟𑐠𑐵𑐥𑐶𑐱𑑂𑐩𑐵𑐎𑑂𑐲𑐰𑐵𑐱𑐵𑐎𑐶.𑐬𑑂𑐰𑐾𑐡𑐰𑐶𑐲𑑂𑐞𑐸𑑅𑐥𑑂𑐬𑐫𑐥𑐟𑑂𑐬𑑄
𑐰𑐵𑐩𑐷𑐱𑐵𑑌𑐎𑐺𑐲𑑂𑐞𑐵𑐫𑐵𑐫𑐳𑑂𑐫𑐡𑐰𑐶𑐳𑐥𑐶𑐟𑐟𑑂𑐬𑐵𑐡𑑂𑐢𑐶𑐥𑐶𑑅𑑌𑐡𑐷𑐎𑑂𑐲𑐶𑐟𑐵𑐫𑐵𑐱𑑂𑐰𑐩𑐢𑑂𑐫𑐵𑐣𑐷.𑐱𑐵𑐎𑑂𑐲𑐳𑑂𑐫𑐎𑐸𑐮𑐶𑐱𑐵𑐫𑐸𑐢𑑅𑑋𑐡𑐹𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐵𑐳𑐳𑑂𑐫𑐵𑐎𑑂𑐲𑐖𑐣𑐵𑐢𑐶.𑐟𑑀𑐟𑐵𑐣𑐶𑑅𑐐𑑂𑐬𑐷𑐎𑐣𑐷𑐡𑐶𑐫𑐎𑑂𑐲𑑅𑑋

यूनवा वाध्यस्तन्त्री ग्राह्यकाममवाव्रतः । यत्नेया धर्म्मवा जात क्रथितः क्रतुवस्तुकः ॥ वलन्तस्याखिले कर्म्मन् ध्रुवं प्रार्थयतः पूर्वाधन
दस्त्री वक्रसरव. स्नवकृत्याणुगुप्तिनिः ॥ यापिष्ठिपाकानवद्भुवाः द्वावार्यसर्वेमदा । यदा तावा मधार्मा नृ द्विवाजानि सूत्वर्वा ॥ तस्वदनि
वनिष्ठाया. स्नवानिकं क्रतुरुक्तिया । एकानूदानद्दिमीयः सविदानासूर्योनिद्धि ॥ ग्रावकर्म्म कर्षयान्या पिःसौ नवाक्तवनतृक्रमो । यदिमव्राक्ष
णस्योकं गृहा पिव वर्त्तिहिंतं ॥ तदाकृतु रुत्ताधार्ण. विश्वर्णतं समाहृय । विनात नक्रतुवसो कृतायाकृतन्त्वद्धिः ॥ सतितस्मिन्नाहार्द
व. विश्वकर्म्म कसाक्तिनि । तवापि तेषां सर्व्वेषां. रु लिख्यान्तिमनायथा ॥ सूर्य हीना यथा वाणी. धर्म्म हीना यथा तनुः । पति हीना यथा नारी.
शिव हीना तथा क्रिया ॥ गंगा हीना तथा देशा । पुत्र हीना यथा गृहः । दान हीना यथा गार्हि. शिव हीना तथा क्रिया ॥ मन्त्र हीनं कथा वाक्यं गु
ति हीना यथा द्विजाः । आत्म हीनं यथा सौख्यं. शिव हीना तथा क्रिया ॥ दर्प्प हीना यथा सन्ध्या. तिल हीनं कुतर्प्पणं । यथा हीनाम दर्शनः ग्नि
व हीना तथा क्रिया ॥ त्त्वुत्कृत्यधाविनाख्यानं. उपाकवर्त्तिहिंतं । दक्षादक्षायि तत्रैव. गच्छामोयाविमाद्वितः ॥ याचावा वरुणं कूद्धः क्रावि
ष्कान वमत्तृक्रताः ॥ कृतुमूख्यानि कर्म्माणि. यानि सर्व्वाणि सर्व्वशः ॥ तानि सिद्धान्ति नियतं. यथार्हे कवणादिदाः । सूयथार्थ विधत्तन. सिद्धकर्म
णि तन्निक्रुः ॥ स्वकर्म्म सिद्धयवाथ. सर्व्वत्र वक्षिवन्धवः ॥ ह्युश्यवः कर्म्मणां साक्षी. यत्नेया पीडि काषितं ॥ तरूथास्तु पदं साक्षी. नार्थन्दया

त्वत्कृतं विना। फलानि सर्व्वकर्म्माणि न फलन्तीश्वरं विना॥ यदुक्तं भवता मत्वा. यत्कादस्तत्कृपायास्ततः। फलान्यपि च बीजानि. कालसंप्राप्याः
त्मनः॥ कृत्वा च यत्किं कालाच्च. पुष्यन्ति च फलन्ति च। विना योगं कथा कर्म्म. स्वयं कालः फलप्रदः॥ किमीश्वरसेवनात्. महामङ्गलमू
र्त्तिना॥ ॥दधीचिरुवाच॥ यथार्थकथनात्सिद्धिः. सर्व्वकार्ये कदाचन। शृणुष्व त्वं यतिकृत्याङ्ग सिद्धिमवाप्नुतन्त्यति। शृणुष्व त्वं स्वच्छलाः
कर्म्म. कृतमप्यविश्रमतः। संसिद्धं फलदायिना ॥ कथं सर्व्वेषु फलदाः॥ सा मायामाया साक्षी सर्व्वगा सर्व्वेषां सर्व्वकर्म्मणां। साक्षी च सर्व्वदर्शि
दिश्च फलदायप्रतिकृत्य वि॥ फलादिस्वरूपेण. जीवमायिन्यस्य सर्व्व कृत्। स्वयं कालस्वरूपेण. विदधात्कृपोदयी॥ यत्त्वयोक्तं विना ३७३
योगं. कालकर्म्मफलं स्वयं। सत्यं च कालात्कृतवान्. सर्व्वकर्म्मफलं मना॥ सत्यं त्वं च मायाकौ. यदकत्थम मम च न तु। किमीश्वरसेवनात्
महामङ्गलमूर्त्तिना॥ यमकाङ्क्षा कृतवन्तस्तु. तत्र मङ्गलमूर्त्तयः। शृणुष्व ताश्चया यः प्रसन्ति. किन्तु तत्र न वाञ्छिता। उदकादूर्ध्ववच्चित्रस्य
फलायनिश्चिकाः। दधीचिस्तु कृपयान्ते. दक्षागर्व्वेण स्वपुत्र्या॥ दिष्टगतानुसमीपस्था. नानाकृपाविनस्थिति। ब्राह्मणाय सदन्ध्या मूं. यदिदू
त्वयानन्तो॥ कृ. मूर्ध्नादधत्तश्रेष्ठा. दत्तमिष्ठमनागतं। शुक्लन्दधाविनाकर्णौ प्राबाबद्र फलनिव॥ किन्नीविन्दूत्वयन्मूर. दूत्वाफ़लानव
नयि। सर्व्वस्या मङ्गलस्यश्च. सर्व्वेवाभिः समीकृते॥ कृ. काण्डकाष्टजादण्डः स्कायन्मूर्द्धिय निद्यामि। मनलिङ्गस्थितो गतो. सुनादाकृष्ण जाः

यत॥ इत्युक्त्वा निर्जगामाशु यक्ष्म वाटकनाद्रिकूटः। तस्मिन्निर्याति निर्याता दूर्वासस्तपबलान्वितानु॥ उकडकडपमन्युन्व स्वीकाद्दा
लकावयि। माञ्जुश्री वामदवन्व गालवागर्गेन्मकमी॥ निवनत्व विदान्यपि दक्षयज्ञादिनिर्ययुः। गन्धदधीचो सानन्द स्त्राव कौतम
हामखवः। यस्किंतावाक्षणा स्कृत नस्याद्वितुणदक्षिणा। प्रादानुप्रजायतिर्दक्ष स्त्वन्यास्त्याप्यपि दत्तवस्तु॥ सर्वे जामातवस्तनत्राषिता
स्तविशोधनेः। कन्याश्चालंकृताः सर्वा महाविनववि स्मैः॥ मेधिपत्न्यापिवक्रुणो। तव पत्न्या यातनकगः। तथा पत्नाङ्गनाः सर्वा
स्तनमानस्तुवस्कृताः॥ दवद्याषणनानल। श्याममाङ्कस्तुशीसूत्र। कापितक्नदक्षेण। विप्राणां दक्षवनसौ॥ अग्निर्मन्त्राग्निवकौस्मि
न् यज्ञकृत्कनिदाक्षिणा। ऋत्विक्षु पविमलनेव। पविरूपाद्विगाङ्गनाः॥ स्वाहाकार्येर्वषट्कारैः स्व वाजानाः पिपिवन्ति लाः। नवितागिव
यस्कृतनसदनानि पदपद॥ घृतकुल्याकृतस्तन मधुकुल्याः स्मद्रुमाः। महासवाँयिपयसी दुग्धस्यायि महाह्रदः॥ वानयन्ध्वदकू
लानी वत्वानीनिरववानिव। यक्षवटस्यावस्तुधा स्वर्णरूपमयीकृता॥ नलस्यनक्रकृता स्कन्य मार्गिताकृयि मार्गनाः। दक्षाः पूस्ताः
समकवत्नयिनत्यविवारकाः॥ ध्वनिर्मङ्गलगानानां व्यानजगगनङ्गती। ऊरुषवाद्यवावन्धे गन्धर्वैर्मूमूदतसौ॥ विद्याधरैर्न
नन्दव सुधाववववषरूणा। महाविनववैकात तस्मिन्दक्षमहाक्रतौ॥ इत्युक्त्वाथ मुनिः कैलासं नावदाययौ॥ ॥इति श्री

स्कन्दपुराणे काशीखण्डे दक्षयज्ञप्रादुर्भावोनामसप्ताशीतितमोध्यायः॥८७॥ ॥ ॥अगस्त्यउवाच॥शिवलोकंसमासाद्य-
मुनिनाब्रह्मवादिना।किंचक्रब्रूहिषण्मुखकथाकौतुकशालिना॥ ॥स्कन्दउवाच॥शृणुकुम्भजवक्ष्यामि.नारदेनम
हात्मना।यत्कृतंकृत्यगत्वावै.कैलासंशंकरालयं॥मुनिर्गगनमार्गेण.प्राप्यतद्धामशांभवं।ददर्शशिवौप्रणम्याथ.शि
वेनविहितादरः॥तद्दृष्टिस्पर्शसंतुष्टः.पृष्टस्तेनकृतानतिः।कृतकौतुकसंधार्यां.यदानविरमकृतः॥तदोत्सुके
नसमुनिःस्मयमानउवाचह॥ ॥नारदउवाच॥देवदेवतवक्राज्ञा.खिलंब्रह्माण्डगोलकं।मर्यादादगयनाथ.नसाविकल्लः ३७१
कनृतः॥कृष्णकृष्णतयायावै.निथयस्माप्लसाविकाः॥द्विपवःदगयामास्ते.सूद्रपूमन्कथायतेः॥सृष्टिप्रलयसंक्षोभोयस्यौज्ञः
यपवाजस्यो।दवीऊयरुवत्सृष्टि.यमृष्टिर्द्धूरुर्दऊय॥रुवमाःखलसमया.यासास्क्षिनिमूदादस्मा।छुत्कंक्राज्ञवसकलं.मनन्द्रुक्षा
णुमागयाः॥नदवाऊघ्यानियर्मि.नगःगक्षिविऊष्यानि।किंकिंचिद्धिक्षयुकामास्मि.तन्मामनवधार्यतां॥देवःसर्वज्ञनाथापि.नकिंचि
दववृद्धानि।मानापमानयोर्यस्मा.दसौदूरवत्रवस्थितः॥लीलात्मागुणवानपि.विज्ञायादसिनिर्गुणः॥कुर्वन्नपिहिकर्माणि.वाङ्ग
मनेपकर्मकृत्॥मध्यस्थोपिहिसर्वस्य.माध्यस्थमवलंबत।सर्वकार्यमहेशानो.मित्रामित्रसमानदृक्॥त्वंगाकिंयस्यादेवस्यास

र्वेषां मातृरूपया । दक्षस्यापि त्वया माना दत्ताथ यनिमित्ततः ॥ एवं त्वं सर्वजगतां जननयज्ञक्रियाकरी । त्वदक्षापि सर्वस्याव-
धारकं गव्यवासवा ॥ त्वमात्मानं न जानासि त्रैगुण्यमायाविमोहिता । अतएव वृद्धिमोहित्वं दूनात्वमिति नो समि ॥ अन्यास्तु पितृद्याः
सय्युः यनिवृत्त्य वायण ॥ नारुदैव वसौ हित्वा किंचिद्दन्तान्नमन्यत ॥ अथवा नाम सिद्धा वा कोप्रस्तु नव्यत्र वा यजेह । अनुपनाल्लः
गिरयः स्कन्दा ब्रह्मविद्वाव समायतः ॥ अपूर्वमिव संसृष्टः यवि प्राप्य स्कन्दा कीर्ति । अत्यन्त्य यवि यादास्या किंचिद्वक्तुमिच्छा त्सकः ॥ अ-
न्यर्थहेतुर्व वार्ता एनत्प्रज्ञानं कृत्यानलं । तद्दृष्टं सकलं चैव दक्षस्याध्वरमण्डपे ॥ सा लीलां समानयः सानन्दमुखपंकजा । विस्मृ-
ताखिलकार्येषु दक्षयज्ञप्रवर्तका ॥ विषादकारणं चेद यतो ज्ञानमिदं जगत् । यस्मिन्प्रवर्तिते यज्ञे लयस्थापि न क्रुधी ॥ तदेवनत्व-
नादृष्टं न वदन्त्यहं यायदेः । अथा विषादज्ञानके रूपवनार्थे कदर्शने ॥ तदेवतारुवकत्र यसरुदन्यान्वत्र वृद्धि । तत्र वक्तुं न शक्नुत तदुक्ता
दक्षवैश्यस्य ॥ कानि वाक्यानि वाक्यं वृद्धिजेन मयातनं ॥ सहोषिता दधीचेन धिक्कृतानि न वाङ्खिस ॥ गणच्य वीक्षमाणाली सहर्षा
णां प्रज्ञायतिः ॥ मयाव कण्ठे पिहितो ग्रत्वा त्वस्य दर्पणा गिर ॥ दधीचिना सम मक वि दुर्वासः प्रमुखा द्विजा ॥ कवक्रत्येन माकण्ये के
यन्का पिवि निर्ययुः ॥ प्राव किंचित्समकायान्ना दष्टयुक्तस्य जनः ॥ तथाद्दृष्टुं न शक्नोमि तत्स्थानं वानिह ॥ रुगिन्यापित्वया दवित त्व

नत्र सरुर्द्ध्काः॥ तासीनैत्वं च माकर्ण्य नन्दिविघ्नदक्षकुमूत्सवः॥ शुमिदंवी समाकर्ण्य सती दक्षकुमारिका। कथं चाद्यक्षो समुत्सवः दक्षोकिविः
ल्कर्णं हृदि। उवाच च रुद्र वन्ध्यं गजवर्णं रुद्रप्रवरम्। संप्रश्रयैर्निमनसि सती दाक्षायणी ततः॥ ऋतमध्ये वरमूलरूपं प्रणनाम च शङ्करं।
शीलाव्जाञ्जलिमाधाय देवी देवं व्यजिज्ञिपत्॥ ॥ सत्युवाच॥ विरूपस्यान्धकध्वंसिन् त्र्यम्बक त्रिपुरान्तक। ववलोगवत्कामः दक्षनृक्ष्मी
सदाशिव॥ मा निषेधाः प्रार्थयामि यास्यामि पितुरन्तिकम्। उक्तमीलिमद्भ्य दन्यकाविपदो वृत्॥ सूत्थकारंस्तु नादेवी मृतान्युक्षित्का
विनि। किमपूर्वं नवास्त्र ब्रह्मणोऽन्यसून्दवि॥ लक्ष्मीस्तु पितृवसोरयं ब्रह्मण्येकाक्षिनूतमी। गच्छनिरुन्नवान त्वं रुद्रवादृशमागय
वि॥ त्वयावगच्छिमानस्मि महदेव्यथैव हृदि। त्वायंगच्छि समायाय सूगीलावूपधाविना॥ एतत्सृज्ञामियथस्मिन् तल्लिलानुष्ठितं
हृदं। कृतामां हेतुमिच्छस्त्वं ममवाञ्छहृदाविना॥ शिवाशिवादितत्त्ववति श्रुत्वा याक्रमहेश्वरी। ज्ञाविनगविकायत्वा नक्षापिपविया ग्यादि॥ म
नामवचनद्वन्द्वं तत्स्थवृत्तिनिष्ठितं। ब्रह्मद्दृष्टं पितुर्यामि नेच्छियज्ञा मयाक्वचित्॥ गच्छुः कार्याविना वाक्यात् इतिश्रुत्वा महादेवी रुद्र
रुद्रस्त्वयानच्छितत्त्व दर्हिकामितनः कृतुं॥ मच्छन्तिनूपिनात्वंवा हृत्स्नात्वांक्रतुक्रियां। सूत्वेयज्ञपूमानस्तु सत्यन्यलाकयालकाः॥ सून
न्यागुविंधहित्व मघानामिच्छकर्मणि। पुनर्भगादेवाति ग्रुत्वागच्छावूदाविर्भ॥ पितुर्यज्ञात्सवानाथ बृहस्थासमयाकवैः दक्षनृक्ष्मी ग

३३८

मिष्यामि. मामकार्य्यविघ्नोन्यथा॥ कः प्रणीय पितुं गकः ङ्वनावाऽनमवबा। निन्नायास्पृश्यर्नाथ. मयमीप्रतिषेधया॥ निगम्यजिपुनः
प्राह. सर्व्वक्षाहन्तनायकः। मायाद्भिर्विमीहित्वा. गनावनमिलिष्यामि। कुयप्राबीयियासृस्त्री. बायपनुयंश्रुवासवश्चनक्षत्रवक्रयथाक्ष
ष्ठा. निपिग्वनवमाप्रिय॥ कूयसफटगोयागो. वियागोस्कननाग्रुहः। धनिष्ठार्द्धयमृत्युन्न. तवनायायर्यंवमी॥ मागाटविगनायर्व
नङ्गिवृक्ष सिमीपुनः। पुनर्दवावनायमायदिनाम्नायक्षं सनी॥ नदाउन्मान्नवणायिकविश्वनवदासनी। ननारवःपुनःप्राह. काका
बाबयिपृप्रस्तुः। यपिकूत्रमनावृक्षिः स्त्रियंवापूपुषंवबा। पुनर्न्नेटर्गनन्दवि. मयासर्व्वत्रबामाद्धः॥ यवन्नटविगन्वं. मदामानधनक
क्रिः। सूनाकृतनया कान्त. मामायिरूटनायि॥ यथापिन्वृक्ष्मायिन्वृन्नेपुनः पवितर्क्षन। तथायगत्वानाज्ञातु. तथागमनमिष्यानि॥
दवृबाब॥ सूवर्ग्गायाथक्षयक्ता. नवयायान्धुरुद्धय। नदात्वभवमनाथाक. विष्यायिरुवान्तय॥ ङुस्यूकानिर्य्ययोदवी. कायान्धीक्कनः
लाबना। यियासृक्रिन्धकार्यार्थं. यक्कर्क्रवीननक्रवं॥ ननामवमहादवं. सावक्रनप्रदक्षिणी। सूनवबद्धिसाटवी. नयानापुनरागता.
॥ सूप्रलग्नामटगान. मविधायप्रदक्षिणी। सूयायिननिवर्क्षक. गनाःप्राग्वा सवाङ्गुब॥ तयावबलवापिव्या. बाक्काप्रिपुवनङ्गवबः
सूयिनतुयावनंवर्त्मे मननिक्काठेनंवक्क॥ टवायिनींसनायाक्ता. दक्षावबलबायिणी। सूनावविश्वाधविन्ह. गर्नाङ्ग्वायसमाद्धयन्॥

गणा॥ विमानेनयत. मनःपवनवेगिना। यक्षस्यायुतसंयुक्तं. तत्सानु ध्वजाङ्कितं॥ महावनेयमाकर्षः महादुष्प्रेक्षलक्षितं। नर्मदा
लकनन्दाश्च. यत्रेषा द्रुमाङ्गणं॥ कुन्तीकन्तोत्पलस्कः सूर्यचन्द्रमसावपि। यस्मिन्मकरकुण्डेच. वायाह्लादिक्लिन्नकृष्मा॥ पूःस्वयश्चैव
यिणायत्री. वङ्कवस्कन्दकाद्यः॥ सावधिःप्रणवासत्र. जक्षाद्यःप्रहावध्वनिः॥ सूक्ष्मानिवद्धकायत्र. वनूथश्चन्द्रयाङ्गणः॥ तुंग्याक्षमा
गणाः स्कन्द्रष्टं. वथन्निन्युर्देवाङ्गया॥ दृष्ट्वा सनाथं कृत्वात्मं. विमानं पार्श्वदापिधि। सूनरुम्मूर्मकोटवी. दिव्यानेकाविद्कन्मिणा॥ सावष्मत्रैर्क
वमणी. वाश्चद्रकस्यवाधवं। नक्तानना द्विमानस्थ. नत्वाश्वमाद्वाकवम्॥ सूविद्यस्करवारश्चः. वद्धितमलक्ष्यवद्धिना। कृतमङ्गलनपश्चा. प्र ३१९
सून्दस्त्रक्षितादिना॥ समर्द्धकाश्यमगिनी. न्नैवालंकृतिशालिनी॥ साश्वर्योगवसगर्वोश्च. यानन्नाश्वयपाधयाः॥ सुविन्दितानूनाकृता.
विमलाकटवल्गना। कथमघायविप्राया. कृतामित्रैःप्रपश्यताः॥ सुसम्भारव्यापिताः सर्व्वाः गनाटक्षान्दिकेसता। पित्रापुष्टाथमात्रापि. कृ
द्रुजातंत्वद्वागम॥ ॥सत्यवाच॥ यदिकर्द्रनवनन्म. समागमनवाक्कवनू। कथन्नार्हसमाकृत्ता. यद्येताः सत्यजाटवाः॥ ॥उद्धवाच॥
सूयिकन्यमकाधन्या. कनन्यासर्वमङ्गला। सूयत्कनमनाध्याधाद्रोषनवमभैवहि॥ नादृग्विधाययथा. मयाटकाङ्क्षवृद्धिना। यदकन्नैस
मातृष्या. सीन्ध्वायोनिदाघ्वतः॥ नदाकथमदास्यंवी. नक्षीमायास्वनूपिता। सुर्द्रग्निवारव्याग्रहस्य. नजानन्निवनूपितं॥ पितामहकृतेव

क्ष्मा. वह्निनासीममायनः। गन्धर्वो यक्षमर्त्यगन्तु. यस्मी यद्गु यमितः पवः॥ श्रीकण्ठोऽगमरुद्गणासो. सर्वक्लासीवृषध्वजः। क्रूसीकन्यीयप्र
स्कन्दे. महादेवाय धन्विन॥ पाञ्चाम्. नीलकण्ठस्य समाकृतेस्मिद् त्नामयानध्यानज्ञानं विद्याभूतमुक्तं विषकण्ठे॥ पितृकाननसम्वासी दिगू
लिनस्तु कपालिनी। दिगम्बरस्य धूम्र जलधारी कपर्दिनी॥ कपाली कनमौलिस्तु. धूलिधूसरविग्रहः। क्वचित्कौपीनवसनं. नग्नस्था
नुलवनुक्षविनु॥ क्वचिच्चर्मवसनं. क्वचिद्दिक्काटनप्रियः। स्थिता स्मृतानुवर्यः स्कान्नु स्मृतन्दमागुणौ॥ वृद्धो वोद्वयवा वार्यं. महाकालव
पूर्द्धनी। नक्कवाटोयविकटं. ज्ञानियोत विवर्ज्जितः॥ न सम्यग्ज्ञायते कश्चिद् ज्ञानानां पितृनापि नः। किम्वद्भूकेन मनयः. समस्तनयःशालिनि॥
कपालं स्वकपटैकान्ता. महार्णवविरूपरः। प्रवद्धसर्पकपूरः. प्रवल्लिविज्ञानसरः॥ तमनूकवाक्स्मायः र्णीरवबन्धविरूपितः॥ नाशु
वाउन्मवनूविः सर्वमङ्गलवस्थिनः॥ मृतानि स्कन्धः क्वाय. मध्यमामङ्गलालयः। स्मृतं च वसमाङ्गना. न हर्वं सर्वमङ्गल॥ दुकूलान्यः
नुकूलानि. रत्नालंकृतयः। शुक्राः। प्राणेवधाविताश्कन. यस्थागत्य स्मृतानव॥ स्तुतमङ्गलवर्ष पूर्व वन्द्रय सपूलरूत। कथमशो
भवद्वरुः. मङ्गलविषमकृतः॥ स्तुत्याकर्णसनासाध्वी. ज्ञातुं तु वृद्धिनन्दथा। स्मृत्यन्तु दुन्नन्दयाप. वक्तुं समुपचक्रमः॥ ॥सत्युवाच॥
नाकल्किनन्मयाक्तिश्चिन्तु. त्वयिप्रवृवक्तिप्रश्ना। यदर्थं समाकल्कि. नत्वन कथयाम्यहं॥ न सम्यग्ज्ञायते कश्चिद् ज्ञानानामपितन

अथ तत्र सर्व्वे ते यक्षाधिपतिकस्तं वज्रिसदानितं ॥ त्वन्तु प्रभापितः पूर्व्वे समवृतापि प्रभापितः ॥ कृत्वा तन्नवसद्वन्त्यं समसैन्य प्रलापकः ॥ः
यादृशं वज्रितं गन्तु स्मादृशं प्रयताव्यथा । कृतामामहदोलम्मे प्रयत्नः कथ्यनन्दन ॥ अथ वा तन्न प्रमत्तं न हन्तुर्हवमायदि । तत्र हन्तुव
रक्तानतः समपूर्ष्णैकणौ तवं ॥ अथैत्तं तव भूतवं त्वंरु तमास्य वर्मिणः ॥ गृत्वा तन्नवहन्तं प्रयुः प्रवि विगर्हणी ॥ पूर्वस्वतक्षमवे
तः यद्दहस्य विसर्ज्जनी । स्वप्नान्यारुम्मतानावतू प्राणिनवीस्थापिता ॥ यावज्जीवितनाथस्य प्रवजनन विगर्हणी ॥ हुण्यू कावाधदाका
ग्नौ महादवस्वनू पिता ॥ हुफ्टैवेहसमिधं प्राणनाधविधानतः ॥ ततापि स्कयमीप्रायाः सर्व्वेटवाः सवासवाः ॥ ताग्निर्ज्जालव ३७०
तथा तथा स्फाद्भनिहिः प्रया । स्त्राः कुष्ठितसामर्थ्यं रुक्तणादवकावन् ॥ अथ कामकानिह तर्वं किमतत्समूपस्थितं । कविदूर्वुद्धि
उववा मिथः पवियियासव ॥ महादवन्धानिलः प्राफः पर्व्वतान्यालनक्षमः ॥ अथ मण्डप रक्षन्तं हलतः सक्षुपूर्वकतः ॥ अप्रकाण्डक
लिदायातो जातारुरूनूप्रकम्पनी । दिवच्यात्काः प्रयतिताः पिणावान् त्यमाटवुः ॥ अतापिगर्वेनूपवि गगनमण्डलासितं । ववववध
स्फाटगिवं गिवास्फत्रा प्रयाणिषु ॥ मध्यानूधिवविस्फुक्षिस्फ्रुवद्दिर्व्वधूः प्रया ॥ निर्घातनिस्वनारुम्मनूक्तिना रूप्रकम्पनः ॥ दिवायुध
निवमिथ्या पूश्वक्ति स्फानिमावलो । हवनायं मलप्रवो हस्थितंक्वाप्नू फिः स्थकिः ॥ उत्कटाः कयटास्फत्रु विहन्तूपसम्मण्डप । स्मशानवा

ःरवज्ञाता. यज्ञवाटः सवैक्षणात्तु ॥ यत्रतावत्स्थितं सर्व्वं. नकश्चित्कपतिस्थितं । चित्रन्यस्तमिवासीच्च. वस्तुजातमशेषितं ॥ स्तंभिताम्बु
वसंवृत्ता. स्त्रवद्वक्रधराटयः । दक्षापिवटनल्पानि. मवायसपतिष्ठतः ॥ पुनर्यथा कथंचिच्च. यज्ञस्थावकंयद्विङ ॥ ॥ इति श्रीस्क
न्दपुराणे काशीखण्डेऽसनायेढिविसर्ज्जनं नामाष्टाशीतितमोध्यायः ॥ ८९ ॥ ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ पुनः सनायदाविघ्रःद्व्या
ःस्याक्रममुपागतः । तद्वृत्तान्तमशेषं तु. त्वयायावदितं यथा ॥ दक्षासनायदः गन्तुं. नन्दिना सह संकथां । किंचित्कर्णनिविन्याः
सं. पूर्व्वं कूर्म्मक्रमादयात् । डपाविगच्छलेलादि. विसृष्टासनमूलमं । विलङ्घनाटयन् किंचित्. कर्णंजाधंसमास्थितः ॥ स्वाकायत्वे
वसर्वेज्ञ. सद्धलान्तं विवटदा. स्तुवाटोच्चमूनिं । गस्तुः कुतामोनावलम्बनं ॥ गवापिनां स्थितिविरूढस्पक्षिप्रलयात्मिका । दिव्यान्य
पिगरीयाणि. कालायत्तवमवद्धि ॥ दृष्ट्वं विनश्वरं सर्व्वं. विनाशायटनीश्वरं । तत्रात्रचित्तं किंचित्प्रनन्. किंकालः कलयत्यनेव ॥ सूता
विनादि सम्बुस्य. तावः कारिन सम्भवत् । साविनापिढिना ताव. स्वतामुस्थिलितावृथाः ॥ गरूदायित माकर्ण्य. सङ्कुत्कं मुनिपुङ्गवः ।
प्राकवान् संव्यमवेन. यथ्यवेनप्रकापितं ॥ सूवध्यमवयत्नावी. तद्वृतं नात्र संशयः । यं मां मध्याधनत्यक्ते. चिरकाचिरमाधिना ॥
नायवीयतवत किंचि. न्नापवीयनतत्वतः । सूवायत्वाच्चपूर्णत्वा. ज्ञानिवृद्धिः कृतस्त्वयि ॥ सूत्वावयाकःसंसारः स्थकाविष्णुयेः

नीग्वरःस्मारस्याश्रयिनेनत्वा.सर्व्वसिद्धिनिकायिनम् ॥ नमःप्रजायनिर्द्दग्धा.नत्वामाकूमवान्क्रोते । ततायधादितंद्दस्का.द्रवर्षिम
नूञाम्रूपि ॥ यहावीरकसिद्धान्ति.ज्ञिमैश्वर्य्यणवाहिनी । प्राप्नाब्रह्मलकालोक.ज्ञिनकालकसाक्रूपि । स्रूपैश्वर्य्यरूःसैपन्नाःप्रनि
कालाञ्जनैकूनम् । महायायायूर्तिनषीव्रसूक्रिर्म्हन्त्रक्रिश्वर्कि ॥ रक्रिमानतचमानन्द.लब्ध्वीराःपटयटा । स्रूचततनाश्वयावक्रा.ओवन्ती
यिनकीर्त्तय ॥ स्रूक्रिमानधनाधन्या.धन्याचाधिस्तूसासती । यात्वद्विनिन्दाग्रवणा.हला वक्रस्वञाविर्त ॥ हुङ्स्याकर्ध्येमहाकाल
ः.समास्कात्वासनाव्यर्यं । सर्व्वमूनयमाहवी.हलावक्रस्वञाविर्त ॥ याधंस्क्रिन्मूर्त्तौनव्र.महाकालस्यसाधनात् । मूर्द्ध्नीतवद्धा
हारु.दूषकायाग्निहायिनः ॥ नमस्तनूक्रोधराजेन्द्र.याविवायान्महायूमिःप्रयच्छःप्रमियाकायः.कालमृत्युप्रकम्पनः ॥ डवाव
स्वप्रणमेण.ज्ञुगुशुरमहतान्धधन् । स्राक्रान्तहदियिनःकिन्द.कचदेहास्यमूहमी ॥ व्रक्रान्तुमहकवली.कचवामित्वदाक्षया । यिवा
मिश्वार्न्कवान्सफा.ध्यक्रनवूलूकनद्वे ॥ धवानलीवायाकाली.यामालम्याधवानली । त्वदाक्षयानयामीग.विनिमञ्जस्वहलया ॥ स
लोकपालमिन्द्रम्वा.धृत्वाकर्णेयिहानय । स्रूयिवकुण्ठनाथप्ये.हत्याहायीकसिध्यति ॥ महादेवकूष्ठितास्त्रुश्च.कसिद्धामित्वदाक्ष
या । दनूजादिभिज्ञाःकचे.वराकाचणदूर्व्वला ॥ नयुवाक्लोठताक्ष्कायिध्रकनंप्रलिहन्याद । कालंचक्षमिवार्य्यरख.मृत्यार्व्वमृत्युम

र्येय ॥ स्कन्दवरपूर्वयज्ञ मयि क्रुद्धे वनाङ्गणे । त्वं दलनमङ्गानां नक्तापि स्कैर्यमस्यामि ॥ मम पादतलाघाता: ङ्गान्यङ्गानि मङ्डु
ल्ली । कटलादलव घाता: छपनवरसानली ॥ खुल्लं कन्यामिदास्यामि : खलान पिकुलाय लान् । किम्व कूक्षन दक्षाङ्गां समासा धर्म नकि
स्थन ॥ त्वं नूयमादनमासाय कनवृद्ध विमस्कन्तः ॥ हुं मित्रमित्क्कान्तस्य गः क्वचाग्र नय मर्थनः ॥ कनकत्य मिवात्मानं तं मूर्द्ध प्रत्यू:
वारक । महावीरा भिवेरुद्र सममसर्व्वगणा खिल ॥ वीरभद्रा रवाया त्वं छिन्न पिमिंदय मौवृङ्का कृत्स्नमयतत्वं कार्यं दक्षयज्ञक्षयं नय ॥
यत्वीमताब मन्यन्ते तस्माद्दायाँ विधायिनः । मत्त्वयाप्यवमन्तव्या ब्रह्माद्या गुरुवादय ॥ हुत्वा क्षी मूर्द्धि वादाय सततं यवमग्ध वकाद
दंयदक्षिणा – क [illegible] यज्ञ भिवानलि दं हत्वा ॥ तमत्ययनु गांछक्तुः स्वनिश्वा स समकृतान् । गतकाटिमितान्यान् गणान्न्या:
नमासजम् ॥ नगणा वीरभद्रस्तु यान्कंक विन्यवागताः ॥ केवित्तदन् गाजामा: कश्चित् त्यार्ग्वलायय: ॥ सुम्त्वरन्के: समाक्रान्के तजा
विजितकास्त्वे: ॥ गृह्णायजानि पिवीणा स्क केचिदुत्पाटिमानिवे ॥ सम्भूतमूला: केचिच्च विधूतावे गिलाश्च या । उत्याय समकर्ता वृक्षा
न्के कश्चित्प्रायामस्वाङ्गणे ॥ कश्चिदुत्पाटयन् यूपान् कश्चित् क्लिष्टानयूरयन् । मन्तु पंधं सया [illegible] मास्युः कश्चिन्तुक्काधारुद्रा गणाः ॥ सूची
रवनछिन्नदर्भांश्च कश्चिद्दे गूलपाणय: ॥ स्तक्षयनु दक्षाध्वन्या बमदार्कैपयू: ॥ दधीव्रतवन्न वागाँश्च कश्चित्पार्श्वनसन्निहालन् ।

कश्चिद्धायस्त्रासाताः कश्चिद्द्वेर्को च पायितः॥ कश्चित्त्यक्त्वान्नपूपांश्च यक्षपात्राण्यपूर्णं सन्त्यज्य मारयन्प्रवादर्शान् कश्चिद्धा
र्द्दिक्षु गालिनः॥ ब्रर्हंऊन् गकाट्ट् कश्चित् यष्टीन् कश्चिद्दीगलनाङ्गुल्यानि र्व्वापयामास कश्चिदन्योऽग्नितऊसः॥ स्वर्णयष्टिदधूः
ष्वान्त्य दकूलानि मूढायन्तः॥ ऊर्गद्धः कवनपूजा जत्नानीव र्व्वेलं क्षर्म॥ तजनमार्ग्गवादवः यध्यँश्चक्रुः विलावनः॥ पूषाद्दलावली
मन्युः पारयामासकोपितः॥ यक्षः यल्लायितादस्युः कनविन्मगर्व्वूपधृक्॥ भिन्नाविद्रुकितश्चक्रेनत्रक्रुत्दूतनः॥ वकः सवः
स्वमायाक्री दृष्ट्वा निर्न्नासिकीव्यधान्॥ सूदितवाञ्च्छपूरकोऽक्षिन्नाकवनकोपिना॥ सूर्य्याम्लावाद्रूपगर्त्तेन थोत्पादितवान्पवनः॥
स्नुग्ननूत्पारयामास कश्चिद्भिक्षुं द्रग्वासवा॥ विक्कदवायार्द्रघर्म्म यार्च्यन्यःस्त्रमापवान्॥ पागयित्वायमं कश्चित् कायधर्म्मस्तुतिय
ष्ठवान्॥ यमधर्म्मोमदग्नानः प्रथमं पवित्रपूजना॥ निर्भ्रञ्जगाम क्रोत्वान्यः कर्णेष्वान्त्वान्त्यवासक्तन्॥ सूनान्यर्वदपिर्जक्रो त्वयत्यो
मातयकुदा॥ क्रूवतमपत्राधृत्वा पाटथात्यक्षूर्वंवलान्॥ बंमयामासवसना कश्चितान्याधनाङ्क्रनीभवकादगा पियषूजा लोकपाः
लोकपंक्तयः॥ वृद्धाङ्कधरवजवसान्प्रमथाःस्तवकलिताः॥ वतूत्मोदतमापीत्र प्रमथोन्यावलतकि॥ वकितूक्षितयामास यदन्
वगवर्ज्जितं॥ मापूयान्कनूमाछिस्य स्कन्नः कोऽपुकमीक्षत॥ सर्वत्राक्षामदामनिः॥ उन्मायपिविमाछिस्य स्कन्नः कोऽपुकमीक्षता ब्र

क्ष्णान्नू प्रमथान्तत्वा. यातायातन्दिशाद्भुवनू ॥ ततगणाः कुपयामासु. अन्यानपि यायावकानु । कुत्स्नं प्रमथिता यानाः प्रमथैः प्रम
थागताः ॥ वीरभद्रस्ततः प्राहः प्रमथानादिनीगतः ॥ सक्कवारं महानादं दक्षाग्नेः प्रमथैः पुरा ॥ कुं तिग्मज्वाल्दग्नान्नातं वी
रभद्रस्ततो ऽन्यो । गणाः पञ्चनदूर्द्धैः प्रापवानानाशकर्म्मणा ॥ सूनीच्चवेव त नस्कूयं. कृताद्धषामदर्शवया । याद्विषन्तिमदाद्यदेवं य
वेधर्म्मकसाक्षिणी ॥ धर्म्मकार्यं पुनः काले. न याम्यन्त्वादृणीन्द्रगी । क्रमसदक्षादृता यावः क्रतवराङ्कनुऊः सदा ॥ धृत्वा सर्व्वानायनेन
यानाद्भुतनवस्नणाः ॥ कुं यासौ वीरभद्रस्य. यायान्त प्रमथाद्भुतं ॥ याव यश्यपनस्का व दृढः कृष्णगदाधराः ततनप्रमथाः सर्व्वे
महाबलपराक्रमाः ॥ गुच्छप्रर्व्वतरेणो वस्त्री प्रापिता वायवद्विदि । सूधनष्ट पुसर्व्वपु. प्रमथेषु दर्शयान् ॥ प्रवृकापि वीरभद्रः प्रल
यानलसन्निभः । दग्धदर्शी ज्ञानेश्वरः. महतकपाविप्लुतं ॥ वक्तुं युञ्जे च संख्याते. ऊर्मदेहयम कावलैः । वक्त्रेकीर्णादिशिरःधूर्तैः. स्वरह्नि
रिप्वमा पिनाकिनः ॥ वीरभद्रस्ततः प्याह. दक्षान्तर्दीयसूदनं । वक्तुयज्ञ्यमानत्र. महायज्ञप्रवर्त्तकः ॥ यक्षिता निर्ज्ञवीर्येण. दक्ष
स्पात्रं बै विणः ॥ किमादर्श्य समानाय. दक्षियूथ स्वावामया ॥ नदा स्पापि वै दक्षो. न तस्मिं व कव्यत्नतः ॥ प्राणाः ॥ गच्छ तं कायं. नतस्थे
प्रावयस्यगणाः ॥ एकाथ्यकयदर्शयाः. दक्षोनवान्भूजीरवानु । तुष्टनगच्छ — तादरं. तस्य चरुः सयगतं ॥ तत्सरणाय मनप्रापयाऽऊ

उपदन्ताभिधयानू। श्रुत्वा कर्ण्येव वचनस्य. वीररुद्रस्य धार्जितं॥ जिह्वा सूक्ष्म—। बलिविष्णु र्वीररुद्रमूवाबरुत्वं गन्धाः सूनदगाथा-
गणाः नीप्रव वास्यहा॥ वाऽर्दश मनूप्राप्य. तकाय निवलामदान्। यास्मि सास्मा हमयपुर. दक्ष नक्षणदक्षधीः॥ पञ्चामि तवसामर्थ्यं स्व-
यन्त्र कृष्ण विष्णपि। श्रुत्वा काली वीररुद्रः यजनवेणार्द्धं सन्वना॥ ततस्माद्रेत्वथः कुद्ध. स्ववेदं ब्रलमूर्द्धनि। सहस्रश सहस्रश. वाहानं
हयमाडयन्॥ दक्षिनवकृपः पर्वे. गणानू विधिवर्षिनः॥ वासनीं केतुकीं गोणौ. यविप्राय पूर्वेणाश्रुते॥ कृपव तश्रुवमानस्नाः स्ववल-
श्रुव पर्वतानः॥ मीजिष्ठवान्तुनागेन. व काः श्रुश्रुनिवगणा॥ ततः प्रकस्यागणया ब्रवाद्धिकुण्ठनायका॥ कणार्द्धं पन्विनू ज्ञानत्वा. त्वं-
वाम्नरापश्चिमनः॥ पर्वेपूज्या सिद्धेयन्त्रे. वानवेश्वन पार्वदे॥ श्रुत्वा काली वीररुद्रः. श्रुत्वा काली मा कर॥ मादिनाथ गदानूर्क्ष्णदेवयन्त्र-
गिविवनूक्ष्णनू। ततः प्रदक्षनवानू वीवाणद याकस्मदाधर्वी॥ तदक्षयक्ष्म मासाय. श्विदद्रुगतश्वानदा। कीमादकाप्रदादण. वीररुद्रः यकापि-
नी॥ उपानवासूदवाधि. प्रमनाम्ना पववदनी। ततः स्वद्वाक्ष मादाय. गदा हस्तेगदाधर्वी॥ क्रामतः स्त्रसवाधार्दे. श्रुतगदीरूमावपातयन्।
क्ष्णपितार्यमधूद्वषी. वक्रुणनाऽडयकदा॥ सवस्त्रं यमागच्छन्. दक्षा संस्मावगच्छी। गच्छवस्मवणा स्वद्रं. मनाग्वक्रुत्वमाप्यव॥ कण्ठ-
मासायरुद्रस्य. सन्यज्ञानं सूदर्शनी। तनवक्रुणगुश्रुह. तिमनीयसणाणेश्वव॥ वीवलक्ष्मादवश्रुत. यमवविजयप्रजा॥ ततः सूद

२८३

र्गं निन्दन्स्या. तत्कोष्ठाजयवर्णं ढवि३॥ मनाकूवकिनविलत्वा. कृता उयाहननन्दनं। सनन्दककर्णनस्य. ग्रायात्कमधूविद्विषः॥ यदश्वं
द्विविसिद्धानां. सान्द्रयामासदूंकूतान्। अभ्यधावद्धवगेन. गृहीत्वा शूलमूद्धतं॥ यावद्धिघांसमिहर्षिं. तावदाकाशवाचया। वारितः
नागण्या उःस्य. माकार्षीत्याहसर्वात्विति॥ न नस्कमपहायाशु. वीरभद्रो गणोत्तमः॥ ग्रायाद्दक्षं विनयाद्वै. र्द्धिक्कामाश्वनिन्दकं॥ यस्य
दृग्भिक्षिसमाक्रिर्येनरवाःसदायिनः॥ स कथं सम्यवै कर्म्म न कुर्याद्दक्षनान्धवताः। यनास्यनायविञ्जण. क्ववतानिन्दितःशिवः॥ चूर्ण्णं
यांमितदास्यान्के. वयठाक्षिःसमन्कतः॥ तुस्युद्धांनस्याद्दक्षस्य. द्ववपानूष्यहाषिणः॥ विस्कुदवदनेवीवःश्वपठेःगनस्याकनेः॥ न
नस्थ द्विनिमूरव्यानां. मिलितानां सवान्त्यव॥ ताठ यामास कर्ण्णंदां. न्यासूयलङ्कानिव॥ वलाद्धृगोःश्मश्रुकेशान्. कृतस्थितानामकान्
षा। कषांविद्धकवाक्षितान्ः कषांविद्धार्क्तितास्कनाः॥ नासापूर्ठांस्कथा न्यास्तां. पाटयामास पार्षदः॥ विस्कुदवाङ्गल्वावापि. तथान्या
सांगिवयिय॥ यय नि निन्दूर्द्धवशं. ययवमूमूवुस्कटा। नघांक्रिज्ञाग्रनीकाया. दक्षिन्नद्धकूधाद्विधा॥ कश्चिदुल्लम्बितो यूपेःया
णयित्वाहर्ष्टंगलेः॥ अस्धांमूरवायैर्द्धवशं. विन्ययद्नंमहाहर्षि॥ द्विजरूपाउश्यधम्म्ग्य. कृतुमातीविमूरव्यकाः॥ अस्यत्कमपमान
स्य. वाउनेननकाविताः॥ वर्ज्जामा न रन्कस्य. यताहदक्षस्यदुर्द्धियः। द्विन्वामदुग्वतममूत्. सायण्यदधिकानुशिवान्॥ तानिकूष्ठाः

नितयूपा. स्रुक्स्रुवाः सत्रमन्तुयः। तावद्यस्त्रानि पात्राणि. तानि द्रव्यान्यनेकशः। तत्रैव यज्ञसम्भारा. स्कन्द यज्ञप्रवर्त्तकाः। तत्र बद्ध
यालास्कमत्रा. विनष्टुर्कलयाखिलाः। स्वाकनेव दिकालन. यथार्द्धैः पचवञ्चनानु। सूर्ज्जितानन्यमितथा. दक्षसम्पद्रुतानि वा॥ ना
नमहात्रुतीमन. स्वगालेन दृगान्धः। विधिर्विधिवल्लायात्र. दृष्टिक्षापवानयनु॥ यत्र यत्र मखः स्वारू. दीदृक्षुर्गिव विवर्जितः।
सूयानथ महादेवो वीरभद्रामितक्रितः। नत्वा न किञ्चिद्वदद्. दृवः सर्व्वमचेव्यथे। यस्मायदवदयगी. सूदस्कन्धोऽब्रवीत्पुनः। सु
यवा। श्रीयुत्यै दक्षः संप्रसाद्यः कृपानिधे। यथापूर्वं पुनवरून्. सर्वान् कायवगस्कव॥ तथाविधिः प्रवर्त्तनं. वैदिकः पूनववहिम ३७४
थास्मादीयतां गम्या. नमिश्चक्रितत्वयि। सूनीश्वयास्सर्वास्. क्रियासूपनमश्वरः। नवमवकवन्धव. विप्रजाताः सहस्रशः।
विचारताववाकार्यं. दक्षात्मकनवस्मव। कूर्वयागेश्वरीकर्म पारिदक्षान्तकाङ्गतः। सून्यपियमक्षगानं. कृत्वा कर्म करिष्यामि त
स्थितकर्मसंसिद्धिं दक्षस्यावकविष्यति। सूतानकश्चिन्नुकिञ्चिच्च. क्षविक्रमविधास्यति। विना गीर्वं निगम्यात्तु दक्षस्यादक्षवक्रि
तं॥ विधाविनमितं श्रुत्वा. स्मित्वा दत्वा महेश्वरः। वीरमाज्ञापयामास. यथापूर्वं प्रकल्पय॥ वीरभद्रापि तत्सर्वं. गर्वाङ्गं प्रतिपययव।
विनादक्षस्य वदनं. यथापूर्वमकल्पयत्॥ हुङ्गाङ्गवर्णं य विनिन्दन्ति. तमूकाः पगवाङ्कर्षी। ततामषमूखं दक्षं. वीरभद्रो गणेश्वरमनु॥ य

वा ब्राह्मणमाराध्या धर्म्माज्ञार्दस्यातः पुनः॥ सयार्षेद्यादिमप्रस्कं. जगामनयथकंतः॥ सूनाग्रमवतीयूपा. फलदानामहंब्ययः॥ सूधा
कलयितव्यान. तस्मात्कुरुः सदायमः॥ सूनः सर्व्वत्र तपसी. फलदानामहन्यवयः॥ तयब्यब्रायसगाल्गो ब्रह्मादक्षैत्वातिक्षयमू॥ दयनि
त्वासमुहूर्तं. यायपक्षसदस्याजं। यदि क्षालयितुं कांक्षे. स्कंदा वाराणसीं व्रज॥ प्राप्य वाराणसीं पुण्यां. महापापौघनाशिनीं। कृत्वा लि
ङ्गप्रतिष्ठां वै. तननगमुः यतुष्यति॥ तुष्टे महेश्वरे तुष्टं. जगदेतच्चराचरं। नान्यत्पापदहक्षात्र. विना वाराणसीं पुरीं॥ ब्रह्महत्यादि
पापानि प्रायश्चित्तैर्मनीषिभिः॥ प्राकृतन्तननिन्दाया. स्कंत काश्यंबकवर्त॥ काश्यां लिङ्गप्रतिष्ठायैः कृतात्र सुकृतात्मभिः॥ सर्व्वे धर्म्माः
कृतास्तैर्हि. त एव पुरुषार्थिनः॥ हत्वाकर्त्र्यो विश्वेश्वरांशे. दक्षः प्राण्याथयतत्वीं। भुवि मुक्ति महाक्षेत्रं. तनापपवमन्तपः॥ संस्थाप्य लिङ्गं
विधिवल्लिङ्गं वाधननत्ययः॥ नवकिलिङ्गदयवीं. सकिचिज्जगतीतल॥ दिवानिशं महेशानं. यतिस्तातिसमर्च्चति। नमतिध्यायताङ्क्षि
त. दक्षो दक्षः प्रजापतिः॥ एकविहस्याद्ध्यायतलिङ्गंसंस्थवं। यमाः यहश्रमगम. तितन्द्रादशसंख्यया॥ मनायावत्समायाय
तिमावलयतिव्रता। उमापूयातितयसा. यतिं प्रापपिनाकिनं॥ तावत्सदक्षस्मयसि. निष्ठल्लालिङ्गसर्व्वयन्। ततः काशीं समासाद्य सुद
कृत्रागिरीन्द्रजा॥ दक्षानंनिष्ठस्तदशं. शिवलिङ्गार्च्चनरतं। हरीचाजिक्षियह्ववा. क्षीणायन्नपनाविष्टा॥ प्रसादय कपासिन्धो. ववले

ते प्रजापतिः॥ इत्युक्ता पर्व्वतं याग च्छुः स्याद नन्दसमागता॥ बवीबूहि महाभाग ग्रास्यामि मनयस्थितं॥ इत्तु नारोदितमाकर्ण्य प्रणम्य ब
द्धागोदवी॥ स्तुत्वानानाविधैः स्तोत्रैः प्रसन्नं वाक्कगङ्कवीं॥ प्रोवाच वचवचनं. पदिदयाववामम॥ तत्त्वं दाप पदद्वन्द्वे. निर्द्वन्द्वा सकि
बन्धुमा॥ इत्युदाहृतमहालिङ्गं. यत्र यत्र प्रतिष्ठितं॥ तस्मिंल्लिङ्गे त्वया नाथ स्थातव्यं सर्व्वदैव हि॥ मया परार्द्धं यद्दत्तं. तत्कृत्स्नं कृपानि
धे॥ एतत्त वचवाः सन्तु किमन्येनाकृतेन मे. शिवैः॥ इति श्रुत्वा महादेवः प्रसन्नो नितरां मृडः॥ प्रोवाचश्च चराचरगुरुः कृत्स्नं. तत्कथां सुतवाक्यार्थ.
। स्तुत्वाश्च तवचन्द्रयां. तत्कृत्स्नं भविष्यति॥ यत्तु त्वया स्थापितं लिङ्गं. मत्पदं शंकरस्य संनिधौ॥ स्मृत्यां सर्व्वपदां तु सा. मयवाप्य सदृशं॥
कलिप्युक्तं तत्पदमे. तस्मात्तु सर्व्विदं जनैः॥ त्वन्तु लिङ्गं सर्व्वदा. स्थास्या. त्वयं सर्व्वमानन्दाकृतविषयानि॥ यत्राङ्ग हितसमायान्त. ततोमां सेवमानाप्युपि।
इत्युक्ता तदन्तदधौ. तस्मिंल्लिङ्गे लयं ययौ॥ दक्षोपि गतवान् गेहं. पवित्रात्मा मना ततः॥ ॥स्कन्द उवाच॥ इत्यगस्त्य समाख्याता.
दक्षेश्वर समुत्पत्तिः यां श्रुत्वा मुच्यते जन्तुः. सर्वापराधैः सम्पि॥ श्रुत्वाख्यानमिदं पुण्यं. दक्षेश्वर समुद्भवं॥ नरो न लिप्यते पापैः. स्वप्नावस्थः
लयापि हि॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे. दक्षेश्वरप्रादुर्भावो नाम नवाशीतितमोध्यायः॥ ८९॥ ॥ ॥ अगस्त्य उवा
च॥ पार्व्वतीश यथा नन्द. पार्व्वतीश समुद्भवं॥ कथयस्व यथा दृष्टं. स्कन्द तात प्रागयापदं॥ ॥स्कन्द उवाच॥ शृण्वगस्त्य यथा मना. हिमाद्रेः

२७३

लपयित्वा । गिरीन्द्रजां सती प्राह पूजितस्त्वां महेश्वरः ४ ॥ किं स्कन्दलम्बस्य शिर्षाका । कार्यं पूर्वं त्विक्रियते न । प्राप्याग्रे दन्तजामातु ब्रह्मणः
पितृकृत्र विभू ॥ निगम्य निवद्यामातु । ऋमिज्ञाना । गिरीन्द्रजा । सा सा यावत् सर्वं गन्तुं न त्वा गौरी वा ऊर्ध्वं क्षिपन्नू ॥ मयानन्दस्कन्दे दकान्तः
गन्धवाद्यैः स्तुतिर्मिश्विर्त । सूयात्मनेव वन्ध वीं नयमीस्वतिक्रमनी ॥ गिरीन्द्रजा गिरं ग्रहत्वा । गिराङ्ग हुतिमत्वविमू । दित्वा क्षिप्रगिरिं प्रा
प्य । निजमानन्दकानने । याथानन्दवनन्द्यत्री यत्र मानन्दकाननी । विस्मृत्य पितृसम्बान्धे ज्ञात्वानन्दभूमिणी । स्तूयविज्ञापयीवव्री ॥
गौरी गिरिविगमकथा । स्तुतिक्षिन्नानन्द सन्धादेः कृतः क्षत्रतत्वदध ॥ हुतिमिगौ त्रापितं गृत्वा यत्यु वा चपिनाकधृक् । यत्र कृत्वाण यत्नी मा
ला । क्षत्र स्मिन्मुक्ति सदानि ॥ निलान्धर्वं नन्द व्याप्ति । विना लिङ्गं क्रिमूक्तिकृत् । एकैकं पवित्र लिङ्ग । श्वारं श्रावं च यशः इति ४ ॥ स्तूयतापिढि
सादेवा रुचयानन्दकाननी । स्तुत्वानन्दवने देवि । यत्र मानन्दजन्मनि ॥ यत्र मानन्दभूपालि सन्ति लिङ्गान्यनेकशः ४ ॥ चतुर्द्दश स्थूलाके
पू रूतिनायवसन्ति हि ॥ ते स्वनाम्न लिङ्गानि । धृत्वा पितृतनयकन । स्तूयन महादेवि । लिङ्गं संस्थापितं मम ॥ चक्रिनक्ष्युयथः सं
स्थाः । गणापिनविगणेषविनू । पावित्रद्व्यमीनस्यानन्दस्यपयकानने ॥ स्तूनस्त्रिदम पूर्वकृतं । लिङ्गे रेष्याक्रियद्भिरु । निगम्य तिमहादे
वि । पुनः पापीपुरन्यात्र ॥ देवकृत् स्त्री महादेव लिङ्ग संस्थापना यम । पयूवाल्लीयमायाय यक्ष कृष्ण यः ४ पवित्रता ॥ नतस्या स्कययोगी मा

निःस्वसम्बन्धकक्रदावन। इति मित्रसायदवंग.माङ्गीप्राप्य मन्दागतुः॥ लिङ्गं संस्थापितं गौर्या.मक्लाटववसमीपतः॥ तल्लिङ्गदर्शनात्पुंसी.
वृष्कन्यादियातकं॥ विलायकेनसन्दकाः ढद्वर्न्मापिनायुनः॥ प्रेतेलिङ्गवबादलाः ढवढवनयःपूनः॥ निशामयमूनमनुस्रकानीपि
नकामयता॥ लिङ्गंयःपार्वतीशाख्यं.काश्यांसंपूजयिष्यति॥ नद्दहावसमिंप्राप्य.काशीलिङ्गंकविष्यति। काशीलिङ्गत्वमासाद्य.मामवानुय
वक्ष्यति॥ चैत्रशुक्लतृतीयायां पार्वतीशसमर्च्चनात्॥ इहसौख्यमवाप्नोति.परत्रचशुभांगतिं॥ पार्वतीश्वरमाराध्य.योषिद्वापूरुषोपिवा॥
नगर्भमाविशेद्भूयो.रुवक्षीक्राम्बकाऽज्नं॥ पार्वतीशस्यलिङ्गस्य.नामापिपरिगृह्णतः॥ अजूपिजन्मसञ्चप्रस्य.पापंक्षयमितगच्छति॥ पार्व
तीशस्यमाहात्म्यं.यःशृणोतिनराधमः॥ ऐहिकामुष्मिकान्कामान्.सप्राप्यैतिमहामतिः॥ ॥इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे पार्व
तीशवर्ण्णनंनामनवतितमोध्यायः॥ ९०॥ ॥ ॥स्कन्द उवाच॥ पार्वतीशस्यमहिमा.कथितस्तेमयानघ॥ मूतनिशामयघटोद्भव.गंगे
श्वरसमुद्भूतं॥ यंस्मृत्वायत्रकुत्रापि.गङ्गास्नानफलंलभेत्॥ दशहरापुण्यतिथौ तीर्थे.गङ्गायत्रसमागता॥ ततःदेव्यापिनासार्द्धं.अस्मिन्नानन्द
कानने॥ कृतवतीचमलं.स्नात्वागङ्गात्वम्बुधियोत्तमां॥ स्तुत्वालिङ्गंप्रतिष्ठाप्य.काश्यांलोकान्तरंफलं॥ गंगायाःस्थापितंलिङ्गं.विश्वेशादनु
पूर्वतःस्थितं॥ गंगेश्वरस्यलिङ्गस्य.काश्यांसद्दिःसुदुर्लभा॥ निश्चेदेगङ्गादशहरायां.योगङ्गेशंसमर्च्चयत्॥ तस्यजन्मसहस्रस्य.प्रापद्ध

३७७

यन्ति तत्क्षणात्। कलौ गङ्गेश्वरे लिङ्गे. शुश्रूषां ये करिष्यति॥ तस्य सन्दर्शनात्पुंसां ज्ञायते पुण्यमुत्तमम्। दृष्ट्वा गङ्गेश्वरं लिङ्गं. यतः का-
म्यां सुदुर्लभं॥ प्रयागञ्च तु पिनाकी गङ्गा. अनद्दस्तानपिंगयः॥ कलौ सुदुर्लभा गङ्गा. सर्वकल्मषनाशिनी॥ भविष्यति न सन्देहो. मित्रावरुण-
नन्दन। तथापि निश्चयं प्राप्य. काश्यां यत्नेन सुदुर्लभा॥ तथापि दुर्लभं काश्यां. लिङ्गं गङ्गेश्वराभिधं। यस्य सन्दर्शनात्पुंसां. न भवत्यापद-
यामपि॥ श्रुत्वा गङ्गामाहात्म्यं. नत्वा नित्यं नरः सदा। सकलं पुण्यमाप्नोति. विनिहन्ति सर्वपातकं॥ ॥इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीख-
ण्डे गङ्गामहिमाख्यानं नामैकनवतितमोध्यायः॥ ९१॥ ॥ ॥स्कन्द उवाच॥ नर्मदेशस्य माहात्म्यं. कथयामि मुने तव। यस्य स्मर-
णमात्रेण. महापातकसंक्षयः॥ पुरा रथन्तरकल्पस्य प्रवृत्ते मुनिपुङ्गव। स्नापृच्छिका सरित्श्रेष्ठा. वटमौलिं मृकण्डुजं॥ ॥मार्कण्डेय
उवाच॥ शृणुध्वं मुनयः सर्वे. सन्ति नद्यः पवित्रकाः। सर्वाः पापहरा नित्यं. सर्वाः पुण्यप्रदाः सदा॥ सर्वाः सन्ध्यनदीपुण्य. सर्वाः श्रेष्ठाः
समुद्रगाः॥ तथापि हि महाश्रेष्ठा. पवित्रा सरिदुत्तमाः॥ गङ्गा च यमुना चाथ. नर्मदा च सरस्वती। चतुष्टयमिदं पुण्यं. नदीषु मुनिपुङ्गवाः॥
ऋग्वेदमूर्त्तिर्गङ्गा स्यात्. यमुना च यजुर्ध्रुवं। नर्मदायाः साममूर्त्तिस्तु. स्यादथर्वा सरस्वती॥ गङ्गा सर्वसरिद्योनिः समुद्रस्यापि पूरिणी। गङ्गा-
या न समा त्वासीत्काचिदत्र सरिद्वरा॥ किन्तु पूर्वं तपस्कृत्वा. नर्मदा तपसा नदी। तत्र दानानुरोधाच्च. प्रार्थितं लब्धवती समा॥ गङ्गायाः

ष्टं विधेयदि प्रसन्नासि यदिच्छवी । ब्रह्मणा पतन नष्टो वा । नर्म्मदास्मिन पूर्व्वकं ॥ यदि स्यात्क्षमसन्तप्तु-लस्य तन्नान न कनविन्नु । तदाणं नास
मत्वन्तु लस्य तत्सविमानया ॥ पूर्ण्णाकमतुल्यः स्यात् पूर्ण्णान्याय दिक्षविन्नु । प्रानस्वतीन दामाम्यं लस्य तङ्गङ्गयापया ॥ यदि गौवा समा
नावी क्षविदत्या रुंच दिरु । सूत्यापूनी किस्वर्द्धत्या नदा साम्य सूपेयाति ॥ यदि काशीपुरी तुल्या रुवदत्या कवित्युवी । तदास्वर्ग्ने तव क्षिः
त्या सामागत्या नदी रुवतु ॥ निगम्याति विधेर्व्वाक्यं नर्म्मदा सविदूकमा । चतुर्व्वेदं पवित्रस्त्र प्रायाबावाणसीपूरा ॥ सर्व्वेश्यापि दिपूर्ण्ण्य
ः काश्यां लिङ्गप्रतिष्ठितेः । रूपवान समूहितं केनिश्चित्पञ्चवा क्रिया ॥ सूथसा नर्म्मदा पूर्व्वा विधिपूर्व्वं प्रतिष्ठितं । वाधातु पिलिय्यलात
र्थे प्रियिकूप समीपतः ॥ ततः ऽ गमुः प्रसन्नारुरु स्यौ तयो गुणात्मन । ववंवणीय सूरुगं प्रमुस्यो वायतन घ ॥ सविद्वा निगम्याति त्व
प्रारुमहेश्वरी । किंम्बवनेदरुदवग रुगं तुक्क नपूर्व्वहे ॥ निर्द्वन्द्वात्वत्यददन्द्व रुकिवमुमहेश्वर । घृत्वति निवतानुस्य ववाशिवमनूक
मा ॥ प्रावा ववप त्रिकूटत्वयार्क पवथास्तुत । गरुसणपूर्ण्यनिलय विभवाभिववान्ति ॥ यावस्थादसपदः सन्ति तवयावयिनर्म्मदा । ताव
त्यालिङ्गपूपिण्या रुविष्यन्ति वचान्मम ॥ सूत्यव्रततवनन्दयां तदप्या कर्ण्य्याक्मा । दुःप्रापपीयज्ञतपसा वाणिक्तिःपवमार्थतः ॥ यस्यः स्याप
रुवागङ्गसफाल नकलिन्दजा । प्रारुस्मवस्वताथवा त्वन्तु दर्शनमात्रतः ॥ सूपवस्कः ववन्दयां नर्म्मदेवाद्दितारूक्षां । रुवत्यास्का पितंलि

ङ्गं नर्म्मदेश्वरसंज्ञकं ॥ यल्लिङ्गं महापुण्यं मुक्तिन्दास्यति शाश्वतीं । सूर्य्यलिङ्गस्य यत्रैका स्कान्दस्कासूर्य्यनन्दनः ॥ यत्रगमिष्यति यः
त्नेन. महाश्रेय्या हि वृद्धये । यानि लिङ्गान्यनेकानि. काश्यान्तु विपदे पदे ॥ एष्वपि नर्म्मदेशस्य. महिमा कापि चाद्भुतः ॥ इत्युक्त्वा देवदेवस्त.
स्मिंल्लिङ्गे लयङ्गतः ॥ नर्म्मदापि प्रहृष्टासीनु. याविर्तीं प्राप्य चाद्भुतां । स्वदेशं चययापियाप्याकादृष्टमातायहकापिता ॥ वार्क्षीम कल्पूजमु
न. स्मपि श्रुत्वा मुनीश्वराः ॥ प्रहृष्टवत्सयाजाता. स्वर्भुः स्वास्वास्कदा क्रियाः ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ नर्म्मदेशस्य माहात्म्यं. श्रुत्वा नरः क्रियूनी
नवः ॥ पापकञ्चुकं कसं मुक्त्वा. प्राप्स्यति ज्ञानमुत्तमं ॥ ॥ इति श्रीस्कान्दे पु । उ । काशीखण्डे नर्म्मदेश्वराख्यानन्नाम द्विनवतितमोऽध्यायः ॥
९२ ॥ ॥ ॥ अगस्त्य उवाच ॥ नर्म्मदेशस्य माहात्म्यं. श्रुतं कल्मषनाशनं । इदानीं कथय स्कन्द. सतीश्वरसमुद्भवं ॥ ॥ स्कन्द
उवाच ॥ मित्रावरुणसंभूत. कथयामि कथां शुभां । यथा सतीश्वरं लिङ्गं. काश्यामाविर्बभूव ह ॥ पूर्वा मनाय सुमहत्. तपस्तानघति
र्म्मुने । तपसा तेन देवेशः सन्तुष्टो वरदोऽभवत् ॥ उवाच चापि ब्रह्माणं. निजमात्रां ब्रह्माणमव्ययः ॥ सर्वेषां नाथ लोकानां. वरं ब्रूहि य
लोककृत् ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ यदि प्रसन्नो देवेश. वरं दास्यसि वाञ्छितं । तदा त्वं मम वै सुता. देवी दक्षसुतास्तु वा ॥ इति श्रुत्वा महादे
वः सर्वदा ब्राह्मणो वरः ॥ स्मितादेवो मुखं वाक्यं. प्रोवाच चतुराननं ॥ ब्रह्मंस्त्वं सर्वशक्तिर्न रूपान्तु. किमदयं पितामह । इत्युक्ता ब्रह्मा:

ल्पोशाला. दाविवासी कृणाकृधुकः॥ नृदनुसद्दलानशाया. ब्रह्मणो मुखमैक्षत। ततो ब्रह्मादनम्बाले. नृपन्धप्रविलाक्षवा॥ किं माउन
कमासाय. त्वं वादिषिमूकृर्मूक्तः॥ घ्रुत्वमिपृथुकः प्याक्र. यथार्कं पवमाष्ठिना॥ नाम्ना वादिमिक्षाः प्रदः. नोमध्यदिपितामहाद्यादिनाद्रुव
कुर्याख्यः समायाक्रर्कालमम॥ ॥अगस्त्य उवाच॥ अर्ककत्वङ्गतापागः किं नु वादषडानन। यदि वल्लिमदावन्द्ध. महत्कौतूहलं
हि मे॥ ॥स्कन्द उवाच॥ सर्वज्ञस्य कुमारत्वान्. किंचित्किंचिदवैम्यहं। यदेन कारणं वक्ष्ये. शृणु कुम्भसमुद्भव॥ मनसापि विचारार्-
द्वयस्य परमात्मनः॥ वृद्धत्वं सर्वनन्दस्य. वाक्षिणं पवमाष्ठिनः॥ सत्यलोकाधिनाथस्य. वक्तुवाग्यस्य वद्यमः॥ शृण्वानन्दाग्रसूनृता. वाग्
पूजामहृतिगुः॥ ॥अगस्त्य उवाच॥ किं नु द्विजेन्द्र वृद्धत्वं शम्भुनामनसाक्षिणं। येनानन्दाग्रसंपूजा. वाल्यमनवदीतिगुः॥ एवमेवथ
यथाप्राक्. सर्वज्ञानन्दवर्द्धन। श्रुत्वागस्त्युदितं वाक्यं. तारकारिर्नृवाच ह॥ द वन मन पिश्याम. मिमिकृन्कउत्तमूर्त। विनायथ्यैउतताविक
तद्ध्रुवं सकन्यव॥ एकामनाद्यामधा. द्विताया ऐसूनिन्धिमः॥ अूपयेल्वङ्गपवाक्षि न्मर्लेनृत्यक्रिदापिला॥ कर्णकर्णसमालाक्षुः मङ्ग
स्यर्गीकर्णीकर्णी. नकणया स ना कार. लयक्षनतकाणकः॥ याधत्तः पादवद्यः कापि. वानामान सयाचपि। समपयेत्त्रमासाय. किंनदा
स्यामि विक्रिमं॥ यामूंस्त्रगनुयदाऊन्तु. यामूं यथ्यानूसकरूमदा। नसरूयाक्रिजायत. कवज्ञानन्दमदूवः॥ गरुक्रोउनकर्मसी. यदि दृष्टयाः

त्वथकृतं । तदाप्रभृति सौख्यस्य निधानं स्थानमक्षयं ॥ विघ्नेशः समीहितस्येति । नूनं ज्ञात्वा समस्तवित् । आनन्दबाष्पकलिलं वक्तुर्ह्य
मदीश्वरम् ॥ श्रुत्वेत्थं गिरिशः स्कन्दस्य साक्षिणं पार्श्वमूर्धनम् । ननाम वीरो वीरो वाचा वा ऊर्ध्वसर्वज्ञनन्दनः ॥ विघ्नेशोऽपि मनाक् मत्वा गन्धवपिमः
नागनं । समस्कक्विर्तमयाज्ञानं नमस्कृत्य विदात्मनः ॥ स्कन्दोऽपि निनतोऽतुष्टः प्राप्तुवानन्ददर्शनात् । धन्यास्याग्रस्य धन्यापि प्रोर्द्धं ज्ञान
मितत्वतः ॥ नमश्रमा कथाज्ञाना कृतवतस्तु पूतः कथां । इत्युग्रस्य समाख्याय पुनः स्वाद्रमतान्ननः ॥ देवा सूद्रत्वमापन्ना । देवादक्षसुता
सतम् । सापि तत्स्थानयस्माद् सतीकाश्यां च वार्षिना ॥ ददर्श लिङ्गं पूयता । प्रादुर्भूतं तदा पुनः । अतुलं सस्नाम तदा विप्राकवांश्च मिसिस्तु
तः ॥ इदं सतीश्वरं लिङ्गं तव नाम्नाऽतविख्याति । यथा मनोरथस्तद्वत्फलिता दक्षकन्यका ॥ तथेतल्लिङ्गमाराध्य । न्यस्यापि हि फलिष्यति
। कुमार्याप्स्यापि यति मनसापि समुक्तिकं ॥ एतल्लिङ्गं समाराध्य । कुमार्यापि वराङ्गनी । यस्य यस्य हि यः कामः । सत्यं तस्यापि संध्रुवं ॥ तविष्य
ति नर्मदेकः सतीश्वरसमर्चनात् । सतीश्वरसमर्चया पापानि यांति संप्रति ॥ तस्य तस्य समग्रं पि फलविष्यति मनोरथः ॥ इत्थं तत्स्मरवादि
वस्त्र त्वक्तूनमत्रज्ञापतिः ॥ सस्कन्दास्यानि क्षन्यां त्वं । सफलस्य मनोरथः ॥ इत्युक्त्वा देवदेवेश । स्कन्दे बालार्दितां सवतु ॥ यापि सवकस्वनीया
ता । सतीदाक्षायणी मुदा । पितापि तस्मै प्रादात् । पुत्राय दिवसक्रम ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ इत्थं सतीश्वरं लिङ्गं काश्यां पापादूरकृत्पदास्म

यन्नादयो लिङ्गमिदं यान्यस्त्वयुक्तपदं ॥ तस्मान्नात्पूर्वकापगे. दृष्ट्वा लिङ्गं समीप्सितं । मुच्यते पातकैः सर्वैः ब्रह्मानन्दं स विन्दति ॥ ॥
इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे सुयतीश्वरप्रादुर्भावो नाम त्रिनवतितमोऽध्यायः ॥ ९३ ॥ ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ शृण्वन्यान्यपि च लि
ङ्गानि. कथयामि महामुने । शूलेशगमुखादीनि. यन्नामाद्यामृतं श्रुतं ॥ पुरा सनातनो नामा ऋषिर्वृत्तो महाश्रमी । ब्रह्मयज्ञपरो नित्यं नि
त्यं वा निपिपूजकः ॥ लिङ्गपूजापरो नित्यं. नित्यं तीर्थपरिक्रिया । तस्यार्थवरतत्परः सनातनो पञ्चनिः ॥ सकदाचिद्गतावन्यां. तत्र दृष्ट्
वा पिनाकिना । अथ तत्र व्यतिष्ठ. तपस्तीनं स्वमाश्रमं ॥ सनातनस्य मञ्जुस्य. नीमः सड पञ्चतिः ॥ महाश्रमणानदकागं. स्वर्गन्द्वाग स
मापतः ॥ तत्रासौ कृकलाकारं लिङ्गं भक्तं सृष्टुं परम् । निधाय तत्र तं याव. क्षितं परिवृतः अनुसुधाः ॥ सर्वे दृष्ट्वा संस्थाः कथं रूपमिः
व निवे । तावत्सज्जीव नूतनस्को सूक्तवश्चा पञ्चनिः ॥ स्वयमेवाक्षय मुनिः सनातनूपञ्चधिनिः ॥ पुनः स्थाने तपसा अन्ते. विस्मयं प्राप्य चाः
नुपदं ॥ प्राक्तनं च तत्काऽद्भुतं संक्षिप्तो नृपञ्चनः ॥ कृताञ्जलिस्थिरं कि. दृष्ट्वा तेषां त्वया स्तुती ॥ स्तुति यावत्स सन्त्यज्य ध्यानकृत्सं विन
षिको । तावत्पिपासितार्थं कि लिङ्गात्स्वदं मीमपि ॥ ददर्श स मुनिस्तत्र. महान्तमिन्दुनान्तः ॥ अथ विस्मय समुनिस्तत्र जीवित सूवकं ॥ म
दृक्स्तनलनेव. यावत्स्खलनिवै मुनिः । तावत्पृष्ठे स्थलमात्रं कि. लिङ्गं तत्र समाश्रितं ॥ सनातनस्तथा तल्लिङ्गं. जनन तत्र य समर्चितं । चिरकाल

३७०

तल्लिङ्गस्य. दक्षनामापि यान्त्वयी ॥ श्रूयतां ध्वजनामहं. लिङ्गमानन्दकानने । एतल्लिङ्गस्य संस्पर्शात्. दमनत्वं स वक्रुवी ॥ श्रूयतां सर्वमर्थ्य-
जायते ः सर्वे मुनिः । स्नात्वा हं समनुप्राप्तो. देवस्याश्वर्य वक्त्रेः ॥ तदा प्रभृति तल्लिङ्गं समर्चन्मुनीश्वरः । काश्यां सिद्धिप्रदान्दृष्टा. क
लोद्भुतं स्तवत्यूनः ॥ श्रूयतां ध्वज संस्पर्शात्. न्मृता जायन्ति तत्क्षणात् । श्रूयतां तत्त्वं तडित. जायन्ते स्पर्शमात्रतः ॥ श्रूयतां यमलिङ्गं. नास्ति
कापि महा तन्त्र । तल्लिङ्गं गच्छन्ति ष्ठा. कृत्स्नं प्रयत्नतः ॥ श्रूयतां ध्वजनामापि. प्रकाश्यां पापि गच्छति । ततः षामूपसर्गोत्कं. तस्यं काशि ह
विष्यति ॥ मूनत्यश्व महालिङ्गं. कपालेश्वर संज्ञितं । माहेश्वरे समीपस्थं. माहेश्वरेश्वरायतः ॥ दर्शनात्तस्य लिङ्गस्य महाकापालिकः
स्यात् । तत्क्षणान्निर्म्मलो जातु. वहिर्भवति कृत्स्नवित् ॥ स्नानं वीम निकर्ण्णः सः स्पृष्ट्वाः कपालेश्वरः ॥ कृत्वा पर्णे जातानि. हतत्वायतः
यामदा ॥ स्नानं महावासमासाद्य. एकत्रकं समावसत् । यः स्पृष्टाः कपालेश्वरं. नि तत्र कपालेश्वरः ॥ तत्र केन संपूज्यः कपालेशः कदाच
न । तत्क्षणाद्धिः कुर्यात्. स्मात्कार्यं वतत्त्विदं ॥ तत्पैतृकं नृत्यं लेखापि. संपूज्यः कपालेश्वरः ॥ ध्यानज्ञानामि तल्लिङ्गं. सम्यक् ज्ञानाविवर्जि
तः ॥ ततार्च्येः कपालेशकृक्षा. देवगः प्रायताम्मिति । ज्ञावर्षं स्नान महावासस्य. वत्तं कुर्यादितिद्विजः ॥ प्रयत्नः कपालेशात्. तस्य हास्य निर्वाणि
तं । दृष्ट्वा कपालेशं गच्छ. काश्यां यत्नतमानवैः ॥ हुत्रिंश कपालेशस्य. महिमा कामरूपत्व । यं श्रुत्वा नाप सप्ततन्त्रं. तस्यं काश्यां तविष्यति ॥

मार्कण्डायश्च वश्चैव. स्वर्ण्णदानं च यत्कथा। उक्तो काश्यां नवादस्था. स्वर्ण्णमार्क्कं च विन्दति॥ शान्तिनृपश्च वै लिङ्गं. काश्यां पूर्वमनुप्रकाः
श्यते। तस्य संयुक्तनाम्नाञ्च शान्तिनृपात्कवनिधिः॥ वक्रपुष्करिणी तीर्थे. शान्तिनृपश्च सम्पदा। सम्वर्ग्गप्राप्नुयात्सर्व्वा. शान्तिनृपेन पैशायश्व॥
यदा तगात्तथा गङ्गा. तत्प्राप्यास सिद्धयः। तदात स्यार्च्चयल्लिङ्गं. तल्लिङ्गं स्वर्द्धुनी भूया॥ विष्णो तपस्तप्यातिच. तल्लिङ्गं स्वयमवतिः। तत्राप्पि वासी
यत्कृत. शान्तकृतं मिदंशुभं॥ वक्रपुष्करिणी तीरे. शान्तानृपश्चैव सदा। दृष्ट्वा स्कापितृभ्याश्च. कस्यापि सिद्धिं न दूरतः॥ एतत्पश्चिमलिङ्गं पूर्
वर्द्दश मुनिसत्तम। लिङ्गाष्टकं महावीरं. कर्म्मवान्तवानलं॥ ॐकारादीनि लिङ्गानि. यान्युक्तानि चतुर्द्दश। तथा यक्षेश्वरादीनि. लिङ्गान्यष्टौ
महान्ति च॥ शैलेशादीनि लिङ्गानि. तथा यानि चतुर्द्दश। पुनः षड्विंशकानि. कृत्वा सिद्धिकराणि च॥ षड्विंशकं तु पूजायां. लिङ्गस्य पूजया दिव.
सः अस्मिन् क्षेत्रवसन्निधौ. तावत्कैलासमादिशेत्॥ क्षेत्रस्य तत्त्वमतद्धि. षड्विंशल्लिङ्गपूजया। एतेषां तु जनात्पुंसां. नरकश्च दुर्गतिः क्वापि
नु॥ पुनरन्यस्य कृतानि. लिङ्गान्यतानि निश्चितं। यत्र लिङ्गप्रसादाच्च मुक्तिर्वत्र सुनिश्चिता॥ मार्कण्डकृतं मियं काशी. लिङ्गे च तत्र मोक्षाय मत्र
तान्यतानि सिद्धानि. सर्वकविमृयुगे युगे॥ आनन्दकानने गत्वा. कृत्वा मतदनादिमनु। कृत्वा सिद्धिमापन्ना. मुक्तानन्तन पैशायश्व॥ याग
सिद्धिविकाश्च च. तपः सिद्धिविधायिनी। वृत सिद्धि स्वार्थ सिद्धि. मन्त्रसिद्धिः सुनिश्चितं॥ सिद्धाष्टकं तु यः पूज्यात्. स लिमादिवन्नकं।

तज्जन्मभूमिर्वक्त्रेव गङ्गा वानन्दवाटिका ॥ निर्वाणलक्ष्म्याः सदनं मत्वा नन्दकाननं । अतमूयाप्यनमाकर्वी युष्मेः सीसावसी वृण्मा । स्व
यमवमकालात्कृत्स्नं दमवयवन्कयः ॥ कृत्स्नं दमवमकत्युन्धी लब्ध्वा वाराणसी वयम् ॥ स्ववंशे जन्मनां मर्त्याः यत्र कुत्र सविष्यति । कर्म्मानुसा
रिणी लब्धा गतिः यत्राक्रूकाशुका ॥ मर्त्यैर्विज्ञाय नियमं गतिः कर्म्मानुसारिणी । स्ववंशे काशिकां लब्ध्वा सर्व्वकर्म्मनिवारिणी ॥ मानुष्यं
प्राप्य ये मूढा निमेषमितजीवितं । नश्चवन्कपूर्वा काशीः ते मूढा मन्दबुद्धयः ॥ दुर्ल्लभं जन्म मानुष्यं दुर्ल्लभा काशिकापुरी । उभयोः सङ्गमा
साद्य मुक्ता एव न संशयः ॥ क्रमा द्विनिर्याणं क्रमाद्भोगडक्षमः । यादृच्छिः प्राप्यते मुक्तिः काश्यामाशाक्रमाक्रमः ॥ सत्यं सत्यं
पुनः सत्यं सत्यपूर्वं पुनः पुनः । न काश्याः सदृशी मुक्तौ भूमिरन्या महीतले ॥ विश्वेशो मुक्तिदानिष्ठं मुक्तेर्वा फलवादिनी । आनन्द
काननं मुक्तिर्मुक्तिर्नान्यत्र कुत्रचित् ॥ एकत्र वहि विश्वेशो मुक्तिदानान्यत्र वहि । सत्रव काशीप्राप्य या मुक्तिं यच्छति नान्यतः ॥ साक्षान्मु
क्तिरत्रैव सान्निध्यं न तथान्यतः ॥ स्थूलकायापि नानूनं काश्यां मोक्षाभिफलया ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ इत्थमगस्त्य महाभाग रविर्विलोक
यया मुदं । कस्सूर्वे पायनावापसः । ग्राष्यव महावद्धः ॥ निर्विकल्पमनाः पश्यन् व्यक्तिं विष्यति तत्कृत् ॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे का
शीखण्डे स्तुमूमनग लिङ्गप्रादुर्भावो नाम चतुर्न्नवतितमोध्यायः ॥ ९४ ॥ ॥ ॥ व्यास उवाच ॥ इत्थं सूतमहाबुद्धे यथा स्कन्देन स

स्थिता। हविष्यैममतस्याप्य. वृक्षच्छायानैर्म्मलामतः॥ ॥स्कान्द उवाच॥ निशामय महाभाग. त्वमेकाग्रमना मुने। यावाग्गार्ग्यो मुनिवरा. यथाभा
हमूर्येश्वति॥ यस्य वदनात्का वृद्धिर्नानाशास्त्रार्थहेतवः॥ सूर्यादिग्रहपूजानानि. स्नानादीपि विधास्व॥ कृत्तिस्नातिपूजाफलानि. तत्फलं यस्तवी
कवनु। महाहावतनीक्ष्णः. सर्वलोकमनोहरी॥ सर्वपापप्रशमनी. सर्वशान्तिकरम्परी। यस्याः स्मरणमात्रेण. ब्रह्महत्यापि नश्यति॥ एक
दाथ मुनिः श्रीमान्. पर्यटन् पृथिवीतले। तीर्थान्यनिमिषारण्ये. तत्र सन्निमूनीश्वराः॥ स्नानादिनि सहस्राणि. लीन कायास्त्यापवनाः॥ त्रिपु
ण्ड्रतमहाशाला. लसद्रुद्राक्षमालिकाः॥ विरक्तिधाविन्दोहकाः. रुद्रसूक्तजपप्रियाः॥ लिङ्गाराधनसंयुक्ताः. शिवनामकृतादराः॥ एवंभू
तविविधोगोमुक्तिदानान्यवतहि। कुम्भिकुवार्णन्सहतं. पविनिर्य्यतमानस्नातु॥ विलोक्यसमुनिर्व्यासः. तान् सर्वान् विविधान्मनःकुतू
हिलतडेनामूर्खः श्रावात्र पुनः पुनः॥ पवित्रनिर्म्मथ्यवाग्जालं. सन्निरीक्ष्यप्यकृदद्. कुम्भसंपविश्य ते. सर्वाः सर्वेश्वरादपि॥ वय
यामापरेतवेरः पूर्वार्धाहानतथा। क्रादि मध्यवसानयुः हविपकात्रनापतः॥ सर्व्यस्य पुनः सर्वी. त्रिसर्व्येनमथापुनः॥ नवदादपः
वंशार्थी. नदर्शायुजनः परी॥ लक्ष्मीगः सुष्टुदानान्या. लक्ष्मीगस्तव पवर्ग्गदः॥ न केवल हि लक्ष्मीग. स्नानाश्रयानवापवः॥ कुकर्म्मकोः
विज्ञानत्र. नान्यादानाजनार्दनात्। तस्मात्त्वं कुरुज्ञानिनी. शवनायः सुखप्रकृतिः॥ विनायकगणादयौ. पश्यवक्तव्यमपसंः॥ श्रीमाव

३११

क्रन्दन् न विघ्नन्ति पुनः पुनः॥ एवन्तु वदि सर्व्वेशो. हृषीकेशः पयान्त्यवः॥ तं स्तवमानः सततं. सर्व्वास्त्रिजगतीश्वरन्। एको धर्म्मस्य प्र
दा विष्णुस्त्वं कावकर्थदाहरिः। एकः कामप्रदःस्वर्गा. त्वकामा मोक्षप्रदायुतः॥ गार्हिस्थ्यं यपविधस्कृ. दवमन्यमपापकं। न सर्व्विस्व वदिः
कार्या. वद हीनाय थाप्तिज्ञाः॥ कृत्वमिवाकीव्यासस्य. ते मिषादञ्च वासिनः॥ एवमपमानहृदयाः. पतित्वावृ विदेववः॥ ॥ अषयड्डव्व॥
याचाश्चर्य्यमृतमान्य. त्वमस्माकं मदामतं। यतोवदास्त्वयाव्यस्काः पूजानानिवबस्मियकृ। यतश्च कर्म्मात्वमसि. महताञ्चनस्यवे।
धर्म्मार्थकाममोक्षाणां. विनिश्चय यकृताकृते॥ नत्वक्कः कापनन्नाव. त्वकः स्वय्यवनीसृतः॥ रववमाय तु प्रमिक्षातं. निःक्षियामक्षियतर्ज्जु
ना॥ जुस्मान्मान वकास्त्वत्. परिग्रहधनं नहि। पमिक्षानस्याववसः॥ कृत्वा यत्र सवकृदा॥ यदानन्दवनं गम्भ्याः प्रतिज्ञानाम्पिववः॥ ग
कवा ताःसीव्याय सप्तविघ्नेन्ववः स्वयी॥ नतत्र युग धर्म्माक्ष्मि. नत्वल्नावसृन्ववा॥ ततु निगृह्वा मूनव्यासः॥ किंश्चित् न क्वापि रुवद्धृष्टि.
॥ ज्ञानामनृक्षं यदिनः. स्वविशेनयुताम्मितः॥ प्राप्य वाचान्सा व्यासः॥ स्वात्वा यश्रूनदद्रुट॥ श्रीमान्माधवमस्यर्च्य. पपौपादोदकं तत-
ः॥ नत्र स्नानादिकं कृत्वा. दष्याथैव दिक्षणवं॥ अथ स्तवं नास्मितः कृत्वा. वैष्णवैर्व्वचनैर्व्वन्दितः॥ स्तूयमानः पूजयन्तः खिन्नः ध्यायमानैः प्रमादनैः॥
जय विष्णु हृषीकेश. गोविन्द मधुसूदन। जय यूमानन्दवैकुण्ठ. माधवापन्द्रकेशव॥ त्रिविक्रम गदापाणो. शार्ङ्गपाणे जनार्द्दन। श्रीव

त्यवक्त्रः श्रीकान्तः पीताम्बरसुवाल्कल। कैटभारिर्बलिध्वंसिन्, कंसकेशिनिसूदन। नारायणासुरविघ्ना, कृष्ण गोवर्द्धनोद्धर॥ देव
कीनन्दयानन्द, यशोदानन्दवर्द्धन। पूतनीकान्तदैत्यारे, दामोदर बलिप्रिय॥ बलानामिस्तुमध्य वासुदेव वसुप्रद। विश्वक्रमभूस्ताः
र्क्षरथ, वनमालिन्नराकृम। अधोक्षज जक्षमाधार पद्मनाभ जलशय। नृसिंह यज्ञवाराह, गोप गोपालवल्लभ॥ गोपीजनसुखात्म
न, गरुडध्वज गोवर्द्धिनु। जय चाणूरमथन, जय त्रैलोक्यवन्दन॥ जयानाथ जयानन्द जय नीलोत्पलद्युत। कौस्तुभाभूषितावक्ष, पूतना
प्राणशोषण॥ रक्तवक्त्र जगद्रक्षा, मल्लानवकलावका। सर्वशृङ्गीषोपूष, पूनुक्तनसुखावह॥ यद्दूतन्मज्ववेसावी नत्रे कः पूनूषारुवा ३१२
नृत्यादिनाममालाभिः संस्तुवन् वनमालिनी॥ स्वच्छन्दलीलया गायन्, नृत्यन् परया मुदा। बाष्पाविल्बणकवती, समायान्तः प्रद
क्षवन्॥ ज्ञानवापीपुराभागे, महाभागवतैः सह। विराजमानसन्तुष्टं, स्थूलयौवनामभिः॥ स्वयं कालधराजानः, स्वयं जानस्तुन
र्त्तकः धवनूवादनमत्तवक्षः, स्वयं शृङ्गि वनाकवन्॥ नत्वा पविपमाश्रेष्ठं, बालः स्वयवनात्सूनः। पुनरूर्द्धतुङ्गकृत्वा, दक्षिणां गिर्यामध्य
गः॥ पुनः पपात मानवः, श्लोकानुगायन्निपात्वकैः। पवि निष्प्रयवाञ्जालि, सनिष्प्रयासहृदव्रह॥ हृदमकैपविक्षुर्यं, सपपः पर्व्वतः
गोदवेः हृत्यादिश्लोकसंयोगैः, सूत्रनिक्षायवाधकैः। पावत्यनिप बासः, सवामूनुक्रियायैतुउ। नन्दनावकबाह्य, सगोलादिः

स्त्री त्वया ॥ वाक्यस्कन्दध्यायिनस्या सान्मून व्याससत्यसन्मुनः । ततस्तुर्यपमागम्य विष्णुर्वासमकासन ॥ क्षुयताधेमरुद्वास. रुवनात्या
मनिन्द्विमं । नवेनटयवाद्येन. जातिर्म्मयिमरुत्वा ॥ वरुणवहितिव्वगो. द्वितीयानाञ्चिकग्वन । ततप्रसादादरुष्णेक्री. लक्ष्मीस्मस्य
प्रसादतः ॥ वेलाक्ष्मवक्षायामर्थे. दरुन्कनेवगन्तुना । नरुक्ष्मायवमेग्ध्वर्यं. मयालब्ध्वं वदाकनः ॥ तदानीतुद्धितं गन्तुं. यदिमन्तुरुमि
कृशि । सूनयदाप्रिनवेकार्यो. रुवनावृद्धिवीदृगी ॥ पावागर्योक्तुतिष्ठत्वा. येक्षयाव्याउदावका तुउस्मन्नः ॥ कृतम्भन. नन्दिनादष्टिमातः
नः ॥ वाक्यस्कन्दस्कन्दयाज्ञानः. स्यगमवकष्ठकन्दला । यथास्कान्तुं रुवानानीं. प्ररुवामिरुवाकवी ॥ यस्यगयविष्णुस्मनुकष्ठ. तुयमवज
गमद्वा ततः ॥ सयवनीसूनः. स्मदारुक्मिन्यार्द्धिवः ॥ यविस्कान्तुं मरुष्णान. मालेन्द्रयडदावघीः ॥ ॥ व्यास उवाच ॥ तकास्त्रजनद्विती:
याय नं ब्रुध्को केवेनरुनानास्मिकिम्यिरुन । ययस्युन्यः कापिवाक्यवित्रा. व्यावस्कान्तनस्यगकिः समया ॥ यः श्रीवाद्ममन्दयादयानजाः
ना. ज्वाला माली कालकूटा निशीमः ते स्मारूं वाकापवारुनादष्णा यनुक्राजाकिः कृष्णनामाप विष्णुः ॥ यदाना रुक्मीपतिर्यस्यायना. ला:
कगायनस्यान्दनेरूयमस्मा । वादावदायस्ययनपूपाना. दम्भायामास्त्रेयू यास्कस्यमयाः ॥ यं कन्दर्पो वीक्ष्माणः समस्का: द्देवदन्यो मे
स्मजानः स्वयंदि । योप्येवान्हीः सर्व्वविन्द्वेकउना. कावास्तुत्यः कामउतुस्मनान्यः ॥ येवैवदावदनानेवविष्णुन्नीवावधानामनानेव वा

णौ। नन्दवर्गे मार्दङ्गः कांल्यमघा. याथार्थ्यद्धिवल्यंशा विश्वनाथं। यस्मिन्सर्व्वं यस्तु सर्व्वं तु सर्व्वं यो वै कर्त्ता योपि नाथ्थे पदर्त्ता। नायस्या
दिर्यः सम स्मादिवका. नायस्यान्तायान्तकालेन मा स्मि। यस्यैकाख्या वाजिमध्येन तुल्या. यस्यानत्यावैकयान्यन्दुलक्ष्मीः यस्यासुत्या
लक्ष्मनसत्यलोका. यस्याश्वोनामाद्दलक्ष्मीं नदूयानू। नान्यनन्दवंवस्यावंग्रामदगा। न्नान्यनन्दवंस्मो मिगन्क्षसर्मतदं। नान्यनन्दवंचानमा
मि विनतानू. सर्व्वं सर्व्वं सत्यमनन्तमघानं॥ स्कुत्वैकयावतृस्तौ मिगम्कुंमरुषि. स्नावन्तन्धीगान्क्ष वादकूयप्रसादानू। तद्धाः स्नान्क्ष्यकवांच्या
वनाय. स्मायंस्मायंवाम्क्षालेस्यानमः श॥ ॥नन्दिकेश्वरउवाच॥ स्कुदंस्तवं महापुण्यं. व्यापन पविकार्त्तिमे। यः पठेघामिमघावाः
तस्यास्तुष्यामिगन्क्ष नः। वायास्तकमिदंयानः पठिनर्व्वायुपन्नमः। दुःस्वप्नपापशमनं. निवस्यानिष्ठकायकं। पिठ्ठमामाद्धवापि.
गोघ्नं वालघ्नं नवना। सुरापः स्वर्णहृद्वापि. निःपापा स्यास्तुमर्क्षं यातू॥ ॥स्कन्दउवाच॥ पारागर्य्यैस्मदानस्यगस्तु तक्विपयाव
तू। लिङ्गं वायसंजवंस्काय. पञ्चाम्र्ल्लकदायनः। विरूमिरूधवानित्यं. नित्यं तूदाक्षरूघनः। नूद्रस्तकयवानित्यं नित्यं लिङ्गार्च्चका
रुवनू॥ सकल्लान्क्षत्रयंत्यायं. प्रजेन्नायापि काशिकां। नत्वेक्षनस्याविस्नाय. निर्व्वाणपददायिनः। पञ्चामर्ल्लकदस्नात्वा. दक्षवायम्
न्वयंनयः। यत्र कूत्र मृताश्वापि. वावाणस्यां मृता रुवनू॥ काश्यां वायसज्ववंलिङ्गं. पूजयित्वा नरो रुमः। नस्नानाङ्कस्यानकापि. यान

कैर्नोक्तिं स्हयत॥ व्यासं च वचस्यायकक्का. नतर्थीं कलिकालतः॥ नयायताफलयीक्काचि. नवब्धक्ता यसर्ज्जितः॥ व्यासं च वक्ष्ययत्नतद्रुष्ट
स्थः काशिवासिभिः॥ घण्टाकर्णकृतस्नानैः क्षेत्रयात्राकरैर्नृभिः॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे व्यासभुजस्तम्भो नाम
पञ्चनवतितमोऽध्यायः॥ ९५॥ ॥ ॥ अगस्त्य उवाच॥ कृष्णद्वैपायनः स्कन्द गच्छन् गक्षिप्रवारयदि। यदि स्कन्द न दक्षस्य क्षः ऽन्द
त्र संन्यासकृत्यदि। तथा दुःखप्रसादस्य. तदा वैक्षाणि नान्यतः॥ पूर्वीं वाराणसीं प्रेक्षो. कथं विलङ्घयिष्यति॥ ॥ स्कन्द उवाच॥ स
त्यमत्त्वया पृष्टि. कथयामि मुने शृणु। तस्य व्यासस्य वापितं. स्वविष्णुत्वपिपृच्छति॥ यदा तस्य मुनेः कस्य. नन्दी स्तम्भितवान् भुजौ।
तदा तस्य महाग्लानिः. संक्षोभितमाहतः॥ काश्यां तीर्थान्यनकानि. काश्यां लिङ्गान्यनेकशः॥ तथापि सर्वा विस्मृतः स्नानं व्यामलिः
कर्णिका॥ लिङ्गस्पर्शाविविस्मृतः. स्नातौ तुमणिकर्णिका॥ इति सव्याहृतं व्यासः स्मृत्वा यं वदन्मत्यतः॥ इत्युक्त्वा वत्सवाञ्जालय्या
नः स्नात्वा दिने दिने। तिर्थ्यतमञ्जुपदकि. मत्पिमान मद्धलितु॥ लिङ्गाभ्यर्चा पूजयानित्यं. कृतस्य महिमामहान्। व्यासवायत मूदानन-
व्यासनपरमर्षिणा॥ ययत्रक्षिपय कृत्य. गुरुस्त्याणुरूमवता॥ समर्च्य शिवतस्यान्. कस्मा क्रुयः प्रमावत्तु॥ कृत्यसिद्धिसमाहृत्ने-
यथात्र कृतितरूता॥ यावज्जीवन्ने स्याका. प्रधाविर्मणिकर्णिका॥ वक्रपूष्पविनातीर्थे. स्नात्वा य्यतित्रासं धी। धर्मः पुण्यः फलै

ष्ठायी. तत्त्वविन्द्येन्धनः सदा॥ स्वकर्म्मोग्रमधर्म्मेण. यकश्चानमनागपि। प्रत्यहं कृत्र मद्भिमात्रानव्याः श्रद्धयासकृत॥ यथाशक्तिव
द्धयानि दानान्यत्र सम्युफलन्तु। अन्नान्यपि च द्रव्याणि. विप्रानुपविजार्पणा॥ प्रत्यपकत्वर्णश्चात्र. कर्त्तव्याः सुधिया सदा॥ सर्व्वथापि वि
शेषतः. स्नानदानादिकाः क्रियाः॥ विशेषपूजा कर्त्तव्याः सम्. मन्त्रान्त्यवपूर्व्वकं। कार्यास्तथापि काम्यास्ताः समर्थ्याः कृतदेवनाः॥ कृतम
र्म्मेन वक्तव्यं. स्वधिया कस्यापि न क्वचित्। यवदावयवद्व्याः यवापकवर्णं त्यजतु॥ यवायवायानावाच्याः यवर्ष्यानि च कावयन्तु। कृतमर्थं
नैव वक्तव्यं. प्राणैः कण्ठगतैरपि॥ कृतयज्ञन्तु वक्तार्थं. मम सत्यमपि स्नापयन्तु। येन केनप्रकारेण. गुरुणाप्यणुकेन वा॥ कृतस्कः प्राप्ति
मातादि. तत्फलं यः प्रयत्नतः॥ एकस्मिन्नक्षितउक्तौ. ब्राह्मणाः प्रयत्नतः॥ लोकेऽक्षतफलं त्वर्थं यत्स्यात्कस्यान्नदीनयः॥ यत्रयन्ति
सदा काम्यं. तीर्थे न्यासकाविशः॥ मन्त्रवपूजामन्क्याज्ञाव न्मृ. कान संगयः॥ न पूजास्तन मस्कार्यो. कृयन्नाप्याः प्रयत्नतः॥ न पू
जयपि तुष्टस्तु तुष्यद्विजेन्द्रवः स्वयं। काम्यं वसन्ति यमर्त्यो. दूरस्थे तपि यन्तये॥ आगच्छमाविश्वानवा. न मो विश्वेभितो मूर्द्धाय य
वस्त्रिविन्द्रियाणा स्व. निवार्यत्र निवासिकैः॥ मनसापि दिवा स्वत्या. मिच वार्यप्रयत्नतः॥ मन्त्रहीनाक्रियाकौ श्रेष्ठ. काम्यं मामाक्षापितामृतं॥ ए
तावत्तोषत्तोपायः. कर्त्तव्याः स्वधियानद्यः॥ गयातयोत्थिकं कौश्चत्र तस्नानादि विधेयं॥ आयुर्वेदकृतं वेवित्त्वा. मकारफलसंपद्यता

३१८

त्मयस्नात्र कर्त्तव्या महाश्रेयाविवृद्धये ॥ स्नात्वात्मयत्नतो यायी. मन यापिनविघ्नयत् । एकस्मिन्नपि यश्चाह्नि. काश्यां श्रेयाहितस्यः
न ॥ तु वर्षगतैनापि. तदन्यत्राप्यात कथित्तुं ॥ स्नानमात्रागरूपसना. यावज्जन्मयदर्जितं ॥ तावार्ण्णस्नानदकेन. ग्राम्हायामनलप्स्यते ।
सर्व्वतीर्थावगाहा. यावज्जन्माविदर्जितं ॥ तदानन्दवनेप्राप्या. मणिकर्ण्णिकमज्जनात् । सर्व्वलिङ्गार्च्चनात्पुण्यं. यावज्जन्मयदर्जितं ॥ एक
लिङ्गेशमर्च्चार्च्चा. शुद्धयातदवाप्यते । यज्जन्मनीसहस्रेण. निर्म्मलं पुण्यमार्ज्जितं ॥ तत्पुण्यं परिवर्द्धितं. तद्विश्वेशदर्शनेन । गवीकोः
टिप्रदानेन. सम्यग्दत्तेन यत्फलं ॥ तत्पुण्यं समवाप्नोति. विश्वेश्वरविलोकनात् । यत्पातुणमहादानैः पुण्यं प्राप्तं महर्षिभिः ॥ त
त्पुण्यं जायते काश्यां. विश्वेशे पूजादानतः । स्नानसमाधिक्रियोक्तं यत्फलं प्राप्यते त्रिविले ॥ यत्समग्रनानास्नपना. विश्वेशे नदवा
प्यते । वाजपेयसहस्रेण. सम्यगिष्टेन यत्फलं ॥ तत्फलं दर्शने वस्ये. विश्वेशेतानक्तनापि के । षडाननपत्रवमर्दं. विश्वेशस्य समर्प्य
यत् ॥ तत्फलं सर्व्वयाज्ञैः प्राप्नुयात्सह्यानतः । महापूजायकरणे. यार्पयद्विश्वरूर्कपि ॥ नतं सम्यक्रियते हाचा. विमूर्ध्न्ना कल्पवित्.
। सर्व्वर्त्तुकुसुमाद्यः. यः कुर्यात्पुष्पवाटिकां ॥ तदङ्गल्पकल्पवृक्षा. स्फायी कूर्व्वन्निकेतनं । यः क्षीरस्नपनार्थे वै. विश्वेशोधेनुमर्प्य
यत् ॥ क्षीरार्ण्णवतटे तस्या. निवसयूः पितामहाः ॥ विश्वेशवाजरावन. यः स्नूर्धाक्षितभवन ॥ तावयत्कस्यरवनै. कैलाशस्थितिर्भं

ष्यवतु। ब्राह्मणायतिनां वापि. तथैव ब्रह्मचारिणः। स्नातयस्त्रैव काश्यां. सकैकगणनात्क्रमात्। काशिकाश्रमफलं कस्य गृह्यायानात्

सेणयः। नयस्त्वद्य कर्त्तव्यं दानमार्य प्रदापयत्। विश्वेशस्य घनीयात्. स्नानकाम्ये जपादिकिं। मुन्यत्र काशिकायन सत्फलं लस्य

ननेवैः। कुत्साकेतवं गते उस्वा. तदत्र समवाप्यते। काशिकामनयत्प्राके. फलमन्यत्र स्मृतिकिंतः। कुत्सा केनापि गतां. तदत्रानन्त

काननं। याउपदङ्ख्रमुक्तानि. काश्यां विश्वेशसन्निधौ। तस्यापुण्यनरानामि. विनितनाङ्कयपदं। काश्यामनि लींप्रवस्तवी. स्वाकव

वदास्यदा। त्र्यापत्यापि कृत्या वायां. काशिप्याकानकृतविमू। यतः सर्वापदीकर्त्ता. उमानिःश्वपतिः प्रभुः। मूवन्धुदिवसं कुर्यात्. स्नानया

नऊपार्श्वेनिः। यतः काश्यां कृतं सर्वं. महत्वाय प्रकल्पते। कृच्छ्रचान्द्रायणादीनि. कर्त्तव्यानि प्रयत्नतः। यथेन्द्रियविकाराश्च. नवा

धन्ते कृतव्रतिनं। यदिन्द्रियाणि कुर्वन्ति. विक्रियामिह देहिनां। तदा न वाससंसिद्धिः. विघ्नस्थाने वलक्षयेत्॥ ॥अगस्त्य उवाच॥ कृच्छ्र

चान्द्रायणादीनि. यान्यावश्यकियानि वै। तेषां स्वरूपमाख्याहि. स्कन्देन्द्रियविशुद्धये॥ ॥स्कन्द उवाच॥ कथयामि महाबुद्धे. कृच्छ्रादीः

नितवापतः। यानि कृत्वा तु मनुजाः. दहन्त्युग्रकिल्विषसंचयं। एकभक्तेन नक्तेन. तथैवायाचितेन च। उपवासेन चैकेन. पादकृच्छ्रः प्रकी

र्त्तितः। वटोदुम्बरराजीवबिल्वपत्रकुशोदकैः। प्रत्येकं प्रत्यहं पीतैः. पर्णकृच्छ्रः प्रकीर्त्तितः। धन्याकवृततक्राम्बु. सक्तूनीयमिताशनी।

एकैकमुपवासश्च. कृच्छ्रः सौम्यः प्रकीर्त्तितः॥ हविषायात्रानवाणीत्रीन्‌. हविषायायमवह्नि। हविषायाविनस्त्रींस्तु सोपवासस्त्र्यहं व-
सन्॥ एकैकं ग्रासमश्नीयात्‌ त्र्यहाणि त्रीणि पूर्ववत्‌। त्र्यहं चोपवसेदन्त्या. दतिकृच्छ्रं चरन्‌ द्विजः॥ कृच्छ्रातिकृच्छ्रं पयसा. दिवसानेक-
विंशतिं। द्वादशाहोपवासेन. पराकः परिकीर्त्तितः॥ त्र्यहं प्रातस्त्र्यहं सायं त्र्यहमद्यादयाचितं। त्र्यहं चोपवसेदन्त्यं. प्राजापत्यं चर-
न्‌ द्विजः॥ गोमूत्रं गोमयं क्षीरं दधि सर्प्पिः कुशोदकं। एकरात्रोपवासश्च. कृच्छ्रं सान्तपनं स्मृतं॥ पृथक्‌ सान्तपनैर्द्रव्यैः षडहः सो-
पवासकः। सप्ताहेन तु कृच्छ्रोऽयं. महासान्तपनं स्मृतं॥ तप्तकृच्छ्रं चरन्‌ विप्रो. जलक्षीरघृतानिलान्‌। प्रतित्र्यहं पिबेदुष्णान्‌ सकृ-
त्स्नायी समाहितः॥ त्र्यहमुष्णं पिबेदापः. त्र्यहमुष्णं पयः पिबेत्‌। त्र्यहमुष्णं घृतं पीत्वा वायुभक्षो दिनत्रयं॥ ऽमकं पयः पीत्वा.
सर्प्पिषश्च पलं दधि। पलमेकं तु तोयस्य. तप्तकृच्छ्रं उदाहृतः॥ गोमूत्रेण समायुक्तं. यावकं यः प्रयोजयेत्‌। कृच्छ्रमाहिकं प्राकंह्य-
नीयस्य विशोधनं॥ हृस्वावृत्तान्तरः कृत्वा. दिवसैर्मासमासनः॥ मात्रीऊलस्कृतो वायुभक्षः प्राजापत्यन्नत्यसं॥ एकैकं ह्रासयेत्पिण्डं शु-
क्लकृष्णे च वर्द्धयेत्‌। उपस्पृशंस्त्रिषवणं. मेतच्चान्द्रायणं स्मृतं॥ एकैकं वर्द्धयेद्ग्रासं. शुक्ले कृष्णे च ह्रासयेत्‌। तुऊशीनदर्शनाविधि. यव-
चान्द्रायणमाविधिः॥ चतुरः प्रातरश्नीयात्‌. पिण्डान्‌ विप्रः समाहितः॥ चतुरोऽस्तमिते सूर्ये. शिशुचान्द्रायणं स्मृतं॥ यथाकथञ्चि-

𑐟𑑂𑐰𑐶𑐲𑑂𑐛𑐵𑐣𑐵𑑄. 𑐟𑑂𑐬𑐶𑐳𑐵𑐐𑐵𑐩𑐶𑑅 𑐳𑐩𑐵𑐢𑐶𑐣𑑅𑑋 𑐩𑐵𑐬𑐣𑐵𑐱𑐣𑐸𑐎𑐮𑐶𑐥𑐵𑐳𑑂𑐫. 𑐰𑐣𑑂𑐡𑑂𑐫𑐳𑑂𑐠𑐵𑐩𑐶 𑐳𑐮𑑀𑐎𑐩𑐵𑑄𑑌 𑐱𑐸𑐡𑑂𑐢𑐶𑐬𑑂𑐣𑐵𑐩 𑐱𑐸𑐡𑑂𑐢𑐔𑐶𑐟𑑂𑐟𑐶. 𑐩𑐣𑑅 𑐳𑑂𑐰𑐔𑑂𑐕𑐣𑐲𑑂𑐚𑐸𑐡𑑂𑐢𑐵𑐩𑐵 𑐰𑐶𑐱𑑂𑐫𑐵
𑐣𑐫𑐵𑐳𑐵𑐫𑐵𑑄 𑐳𑐹𑐩𑐮𑑂𑐰𑐵. 𑐧𑐸𑐡𑑂𑐢𑐶𑐖𑑂𑐘𑐵𑐣𑐣𑐲𑑂𑐚𑐸𑐡𑑂𑐢𑐵𑐩𑐶𑑌 𑐳𑐬𑑂𑐰𑐖𑑂𑐘𑐵𑐣𑐎𑐰𑐟𑑂𑐫𑐷𑐳𑐷. 𑐳𑐩𑑂𑐫𑐎𑑂𑐲𑑂𑐩𑐵𑐐𑐷𑐣𑐶𑐲𑑂𑐰𑐰𑐣𑐵𑐣𑐹𑑋 𑐰𑐵𑐞𑐵𑐣𑐶𑐲𑑂𑐰𑐰𑐮𑑂𑐮𑑀𑐣𑐳𑑂𑐫𑐵. 𑐡𑑂𑐰𑐶𑐲𑑂𑐛𑐾𑐰𑑂𑐰𑐾𑐮𑑂𑐮𑑀𑐎𑐰𑐺𑐲𑐵𑐡𑐫𑑅𑑌
𑐣𑐟𑐵𑐩𑐳𑑂𑐰𑐵𑐡𑐫𑐵𑐰𑐵𑐢𑐶𑑅 𑐎𑐬𑑂𑐩𑑂𑐩𑐣𑐶𑐬𑑂𑐩𑐹𑐮𑐣𑐎𑑂𑐲𑐩𑐵𑑋 𑐳𑐹𑐟𑑅 𑐎𑐵𑐞𑑂𑐜𑑂𑐫𑐵𑑄𑐫𑐥𑐮𑐣. 𑐳𑑂𑐰𑐵𑐣𑐣𑑂𑐡𑐵𑐣𑐣𑑂𑐟𑐫𑐵𑐄𑐥𑑅𑑋 𑐰𑑂𑐬𑐟𑑄𑐥𑐹𑐖𑐵𑐣𑐐𑐰𑐡𑑂𑐰𑐷. 𑐳𑑂𑐫𑐳𑐸𑐎𑐵𑐣𑐶𑐣𑐶𑐲𑐰𑐬𑑂𑐞.
𑑋𑐥𑑂𑐬𑐟𑐶𑐎𑑂𑐲𑑄𑐟𑑂𑐬𑐩𑐶𑐡𑐶𑐣𑑄. 𑐰𑐶𑐲𑑂𑐛𑐾𑐰𑐫𑐥𑐡𑐰𑐶𑐎𑐣𑑄𑑌 𑐮𑐶𑐒𑑂𑐐𑐵𑐬𑑂𑐠𑑂𑐰𑐾𑐣𑐥𑐶𑐎𑐵𑐮𑐰𑑅. 𑐮𑐶𑐒𑑂𑐐𑐵𑐬𑑂𑐠𑑂𑐰𑐾𑐣𑐥𑐩𑐶𑐎𑑂𑐲𑐶𑐥𑐶𑑅𑑌 𑐳𑐵𑐢𑐸𑐎𑐶𑑅 𑐳𑐡𑐬𑑂𑐞 𑐰𑐵𑐱𑑂𑐫𑐵. 𑐄𑐮𑑂𑐫𑑅 𑐱𑐶𑐰𑐞𑐶𑐰𑐣𑐶𑐰.
𑑌 𑐳𑐹𑐟𑐶𑐢𑐾𑐱𑑂𑐰𑐵𑐥𑐶𑐫𑐟𑑂𑐰𑐵𑐫𑐵. 𑐨𑐿𑐰𑐷𑐩𑐵𑐬𑑂𑐠𑐣𑐶𑐰𑐵𑐫𑐶𑐎𑐶𑑅𑑋 𑐳𑑂𑐠𑐵𑐳𑑂𑐟𑐶𑐱𑑂𑐔 𑐧𑐸𑐡𑑂𑐢𑐶𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐶𑐣𑐫𑐵. 𑐩𑐵𑐣𑐵𑐩𑐵𑐣𑐳𑐩𑐵𑐣𑐢𑐷𑑅𑑋 𑐳𑐹𑐎𑐵𑐩𑐶𑐣𑐵𑐟𑑂𑐰𑐣𑑀𑐡𑑂𑐢𑐫. 𑐩𑐰𑐵𑐐𑐶𑐟𑑂𑐰𑐩𑐡𑑂𑐰𑐶𑐳 𑑓𑑑𑑗
𑐣𑑄𑑋 𑐳𑐹𑐥𑑂𑐬𑐟𑐶𑐥𑐡𑐰𑐺𑐎𑑂𑐲𑐶𑐱𑑂𑐔. 𑐩𑐟𑐶𑐱𑑂𑐰𑐵𑐣𑐹𑐫𑐡𑐵𑐟𑑂𑐩𑐶𑐎𑐵𑑌 𑐳𑐹𑐡𑑄𑐎𑐶𑐟𑑂𑐰𑐩𑐩𑐵𑐟𑑂𑐫𑐬𑑂𑐠𑑀. 𑐩𑐥𑑂𑐬𑐵𑐠𑐶𑐟𑐢𑐣𑐵𑐐𑐩𑑅𑑋 𑐳𑐹𑐮𑐵𑐨𑐶𑐟𑑂𑐰𑐩𑐣𑐵𑐮𑐳𑑂𑐫𑐵. 𑐩𑐫𑐵𑐰𑐺𑐲𑑂𑐫𑐩𑐡𑐷𑐣𑐟𑐵𑑌 𑐒𑑂𑐎𑐸
𑐮𑑂𑐫𑐵𑐡𑐶𑐳𑐟𑑂𑐰𑐰𑐺𑐎𑑂𑐲𑐶𑐱𑑂𑐔. 𑐎𑐬𑑂𑐩𑑂𑐩𑐰𑐵𑐎𑑂𑐲𑐟𑑂𑐬𑐑𑐵𑐫𑐶𑐣𑐵𑑋 𑐥𑑂𑐬𑐟𑑂𑐫𑐎𑑂𑐲𑐥𑑂𑐬𑐩𑐶𑐟𑐶𑐞𑐶𑐫𑐵𑐳𑑂𑐫𑑅 𑐳𑐢𑐬𑑂𑐩𑑂𑐩𑐳𑐹𑐥𑐡𑐎𑑂𑐲𑐩𑐶𑑌 𑐣𑐶𑐬𑑂𑐟𑑂𑐫𑐎𑑂𑐬𑐶𑐫𑐰𑐮𑐳𑑂𑐠𑐵𑐫𑐷. 𑐣𑐶𑐬𑑂𑐫𑐎𑑂𑐬𑐶𑐫𑐵𑐎𑐟𑐵𑐞𑐣𑑅𑑋 𑐮𑐶
𑐒𑑂𑐐𑐥𑐹𑐖𑐵𑐥𑐰𑐵𑐣𑐶𑐟𑑂𑐫. 𑐩𑐶𑐬𑑂𑐰𑐿𑐰𑐵𑐨𑐵𑐰𑐫 𑐟𑑂𑐫𑐹𑐰𑐵𑑌 𑐎𑐡𑐵𑐩𑐳𑑂𑐫𑐵𑐟𑑂𑐬𑐶𑐱𑑂𑐣𑐵𑐫𑐵𑑄. 𑐎𑐬𑑂𑐟𑐸𑐣𑑂𑐡𑐐𑐵𑐝𑐰𑐵𑐡𑐣𑐹𑑋 𑐳𑐹𑐫𑐎𑑂𑐬𑐶𑐫𑐵𑐡𑐣𑐾𑐫𑐵𑐫. 𑐰𑐵𑐱𑑂𑐫𑐥𑐬𑐩𑐢𑐵𑐬𑑂𑐩𑑂𑐩𑐶𑐎𑑌 𑐳𑐹
𑐫𑐶𑐳𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐐𑐟𑐎𑑂𑐲𑐵𑐥𑐶. 𑐟𑑂𑐬𑐶𑐡𑑂𑐰𑑀𑐩𑐵𑐫𑐎𑑂𑐲𑐳𑐹𑐣𑑂𑐡𑐰𑐶𑑋 𑐟𑐠𑑂𑐫𑐳𑐹𑐎𑑂𑐟𑐵𑐳𑑂𑐰𑐰𑐵𑐣𑐷𑐫𑐵. 𑐳𑐰𑐣𑑂𑐡𑑂𑐰𑐫𑐣𑐶𑐰𑐵𑐡𑐞𑑄𑑌 𑐣𑐩𑐳𑑂𑐎𑐺𑐟𑑂𑐫𑐥𑑂𑐬𑐟𑐶𑐐𑐺𑐴𑑂𑐞𑑄. 𑐟𑐳𑑂𑐫𑐵𑐡𑐶𑐟𑑂𑐟𑑀𑐣𑐶𑐲𑐢𑐥𑐟𑑂𑐟𑐹𑑋 𑐳𑐩
𑐣𑐶𑑅 𑐳𑐡𑐶𑐣𑑅 𑐱𑐶𑐲𑑂𑐚𑑀. 𑐟𑑂𑐬𑐶𑐡𑑂𑐰𑐵𑐩𑐫𑐵𑐥𑐵𑐡𑐹𑐰𑐣𑐹𑑌 𑐰𑐮𑐵𑐨𑐶𑐰𑐩𑐨𑐮𑑂𑐮𑐵𑐎𑐹. 𑐥𑐸𑐣𑐬𑑂𑐧𑐨𑐵𑐩𑐣𑐷𑐥𑐹𑐖𑐵𑑋 𑐐𑐺𑐴𑑂𑐞𑑄𑐐𑐺𑐴𑑂𑐞𑐫𑐥𑐶𑐥𑑂𑐬𑐵𑐥𑑂𑐫. 𑐟𑑂𑐬𑐶𑐡𑑂𑐰𑐵𑐣𑑂𑐟𑐶𑑅 𑐳𑐬𑑂𑐰𑑂𑐰𑐟𑑂𑐬𑐶𑐡𑑂𑐰𑐾𑐲𑑅𑑌 𑐣

दक्षिणालङ्कृ भिक्षौ सङ्गिभ्यः समुनिः क्षणविज्ञः । अथ सायन्तनं कर्म कृत्वा स्कन्धेः समन्वितः ॥ उपाश्रयं गत्वा कृत्वा, तत्र वासादर्शनं,
। अथान्ये युमुनि वाचः कृत्वा माध्याह्निकीं विधिं ॥ यो भिक्षाटनं कर्तुं सङ्घिभ्यः प्रविनः पूर्वा । सर्वेषु सम्प्रविष्टान्तः पुरिसोधेम,
कर्म्मु कृः ॥ न कापि लब्धवान् भिक्षां काय्यदानाय नैव यथा । अथ विकिंनवान् वासः प्रविष्टान्तः प्रविष्टमान् ॥ कार्ष्णुर्पन्न लक्ष्यत ॥
भिक्षायत्न नवक्षिता । अन्तेवासिन् समाकृत्य वासः प्रयस्त्वाखिलान् ॥ कश्चिद् यदि ना भिक्षां प्रविप्राप्य निगम्यत । किमत्र प्रविक्षि-
न्ते, द्वितायामं ममाज्ञया ॥ द्वितीयश्च प्रिय भिक्षां न लब्धा नामिय त्वनः । अनिर्द्दिं किञ्चित् तासी न दातुं नियातउं ॥ अन्नदृष्या वास
र्वे सर्वो, नगर्य्याः सकलं अन्नं न । नाउदत्तोपयुग प्रज्ञानः सर्व्वपूजाकर्सी ॥ अथ सा वाचा तिना भिक्षा, केनाप्यस्माकमीप्सया । पूर्वोक्तमाः
कृत्वा नु दृष्टः, स्वप्रसन्नेन कनवित् ॥ किमत्र दखिलं ज्ञात्वा समागत तत्त्वं । भिक्षाः प्रविष्टा स्वरलाः प्रायाताज्ञान्तु नावथ ॥ समा
गत्य समागम्य, दृष्ट्वा सिद्धिपूर्वोकर्सी ॥ ॥ भिक्षाटनं गत्वा बाधवतलाः, नापप्रम्नेत्र कथ्यन । नान्नद्रुआवा सर्व्वस्याः, त न
र्य्याभि दकृत्र विनु ॥ यत्र विभ्वेस्ववः साक्षा, प्रत्रामत्र वृनी स्वयं । त्वाहृगामूलन्यायप्र, कर्मास्कतापसम्नेजामु ॥ समृद्धिर्योग्रदस्कना,
मिद्र विभ्वेत्रिदुः पूर्वि । न सद्विवक्षिवेकृत्स्ठ, त्वल्पास्कासलकादयः ॥ वत्त्वाकवपूवत्वानि, नतावक्षिमहामून । नयानिसन्निवि

ष्ठेश. निर्म्माल्यापस्तुजाङ्कुरा॥ गेठगेठश्वधान्यानी. वागयायादेशः पुनः नमादेशः कल्पवृक्षः. उत्कोत्कृष्टपूर्णवृक्षविभु॥ यत्रसाक्षा
द्विगालाक्षा. स्वविस्मावरुलयदा॥ नमत्रपूर्वि सर्व्वेस्यौ. नवाना स्याधनः क्षविभु॥ निर्व्वाणलक्ष्मः सदनः त्वस्मिन्नानन्दकाननमा
क्षापियत्र सूलरूः क्रिमन्याक्रूतदूर्ल्लभं॥ सीमन्क्रिन्यः स्त्रियः सर्व्वाः. यमित्रन्यपयायम्बाः॥ सर्व्वार्त्ववानीयूपि ल्पाः. विल्बेगार्थिमसमृद्धि
याः॥ याबन्तः पूत्रषाः काम्यां. सर्व्वेत्र वगन्धा॥ विपाः॥ सर्व्वेत्र वकूमावावे. सर्व्व नाद कन्दर्पयः॥ त्रिपूर्ता किन सालायनः सर्व्व वन्तुमौलय
ः उपसर्न्नसहस्रेम्ब. यीश्च मानाक्रूपाकृया॥ नयाउन्क्रिसदाकाशी. सर्व्वक्षावन्दनविला॥ पद्मगन्धपिवद्धा. त्रक्षवादविवादिनःस्व ३११
र्ग्रुनीचूनकल्पषाः सन्तीकवगुयाग्रमाः॥ निर्व्वाणलक्षायनयः क्षत्रसंन्यासकाविन॥ सर्व्वेत्र वद्दवीक्षणाः सर्व्वेवपूर्वषाकमाः॥ ऋ
युमात्रवविक्षयात्रतक्षत्रयपियरूपाः॥ स्त्रियाबापूर्वषाबापि सर्व्वेत्र वनसंगयः॥ सर्व्वेत्रवत्रिनयनाः सर्व्वेत्र ववस्तुर्ज्ञाः॥ गीतस्य
ः सर्व्वेत्र वात्र. सर्व्वमत्यूंजयाक्रुवं॥ माक्षप्राणिनवर्म्मान. स्वर्द्धेनावीन्ध्रयायनः॥ धर्म्मवागिः पवन्द्यात्र समलन्धार्थवागयः॥ सर्व्व
कामाः फलन्त्यत्र. केवलौवात्रनिर्म्मलौ॥ गर्भवासं सम्नेः कागीसंस्थितिकाविन॥ कलिन्द्यात्र नवाधन्त. कालानेक्षयवाधन॥ त्र
नीचितेव वाधन्ते. विल्बेगागवणार्थिनी॥ यत्र विल्बेग्वंवरः साक्षा. न्नादविन्दुकलात्मकः॥ धनिपूर्णः क्रितसा स्थियुग्नवामन्त्र विग्रहः॥

श्रुताविग्रहवत्कात्. मुक्तिवृक्षाविनिर्म्मितं॥ सर्वस्वं सर्वविद्यानां ज्ञानःशमक्षनिकेतनं। आनन्दकाननं सर्व्व. धर्म्मणां रक्षकालयं॥
यावत्कालिक्षिविद्वा. स्वावत्कात्मशानहि। नीवाउपमुक्तिस्थिन्वर्गं. विच्छेद्यासीसदाद्वय॥ स्वरूपाममशिवदर्षेभ्य ग्रायाकाशी वसान
लानु। समुद्राः सर्व्वेन वात. कामधेनुर्ब्रजान्विताः॥ पश्यरुपीयूषधाराभिः क्षितिज्योर्गं स्नयपक्तिहि। मन्दारः पारिजातस्य. सन्तानाद
चिवन्दनः॥ कल्पद्रुमाः स्वयं क्षेत्र. सन्तुष्टिः पश्यन्ति सदा। सर्व्वदेवा निकायाश्च. सर्व्वत्र समरुपिणः॥ आगमिनः सर्व्वेन वात. काशी
नाथमुपासते। विद्यानां सदनं काशी. काशी लक्ष्म्याः परालयः॥ मुक्तिक्षेत्रमिदं काशी. काशी सर्व्वत्रयीमयी॥ इति श्रुत्वा मुनिवरः
पाराशर्य्यो महामनाः॥ एवं सम्भाषमानान् शिष्यान्. पुनः श्लोकौ पठ स्वयम्॥ ॥शिव उवाच॥ विद्यानां सदनं काशी. काशी लक्ष्म्याः
परालयः॥ मुक्तिक्षेत्रमिदं काशी. काशी सर्व्वत्रयीमयी॥ ॥स्कन्द उवाच॥ निशम्येति तदा व्यासः क्रोधसन्धीकृतलोचनः॥ क्रुद्ध
शमनूर्द्ध्वे ललन्मुक्तिः काशीं शयितुमुद्यतः॥ ॥व्यास उवाच॥ मा भूत्त्रिपूरुषी विद्या. मा भूत्त्रिपुरुषं धनं। मा भूत्त्रिपूरुषी मुक्तिः
काशीवासाशयवतां॥ गर्व्वं प्राप्य त्रिविद्या. धनगर्व्वात्रिरैमहान्। मुक्तिगर्व्वेण नाशि(?)क्षेत्रयत्क्षेत्रवासिनः॥ इति शप्त्वा
मतिं व्यासः काशीशापं महाबुधः। ददौ भिक्षार्थं संमुनिः। भिक्षितुं क्वापि वान्न यो॥ यत्र ते दृष्टवा मुक्तः प्रविशन् दिक्षु दक्षि

कृ।वज्रामनगर्वासर्वा.क्वापिरेन्ध्रंनलब्धवान्॥अंशुमालिनमालोक्यमनाग्लोहितमण्डलं।जिज्ञासयायतंयपिज्ञिप्य.निर्यसात्रतत्रमैत्र
ति॥सूर्यगच्छन्नस्तादंग्राग्रहद्वाविनिवाच्छिनः॥याक्रान्तस्त्रास्त्रनूपिन्ध्या.जिज्ञासोयार्थितानिथिः॥ ॥रुक्मिण्युवाच॥रुगयन्नाज्ञिकृका
स्ताव.दयदृष्टानकृतविनु।सूसन्कल्याभिथिन्नाथा.नमहाभ्ज्ञानिकार्हि.विन॥वैश्वदेवादिकंकर्म्म.कृत्वागृहपतिर्म्मम।यतिस्कंतांति
थिपथे.तस्मात्त्वमतिथिर्देव॥विनातिथिंगृहस्थस्य.स्वल्पन्नमक्षानिषवत।निषेवतर्घंसपर्द्वंसहितन्ध्यपितामहैः॥तस्मात्त्वंविनमायाहि
कृत्वमपयूवाहिनं।गार्हस्थ्यमफलंकर्तुं.मिच्छतातिथिपूजनात्॥इत्थंमिश्रवागतामर्षा.व्यासस्मामाहविस्मिन ॥कामदेउवाच॥
नष्टकात्वंकुतःयाता.पूर्वोदृष्टाकुतस्त्वितु।मन्यधर्म्मसयामूर्त्तिःकापित्वंनुविमानसा॥त्वद्दर्शनानुपर्यायानि.सौम्यकानिन्द्रियानि ३१८
म।त्वंसूथेवनष्टःश्यायःसर्व्वोदयवसुन्धरा॥मन्दवायानसन्क्रायस्यकास्तावान्नोवस्थितिः॥कलासुधाकरस्याथ.कृदृवाकृत्याहि
ता॥सीमन्तिनीस्वनूपनः.मिथुःकाङ्क्षमनिर्द्दया॥सूपवाकमलासित्वं.विहायकमलाकरं॥निशिसंकाचिनंकाङ्क्षी.विकासिन्याववस्थया
दा॥किम्वानिकवनामूर्त्ति.पिद्मकाशानिवासिनी॥सर्व्वदुःखौघदहिनी.पवानन्दप्रदायिनी॥वावानस्याःकिमथवा.विष्णुपादवनामिस्तु॥
किम्वानिर्व्वाणलक्ष्मीस्त्वं.याकाङ्क्षःयविनायना॥स्वपाकंयाकुरुकम्मा.प्राणानकुर्व्वनायम॥मद्राघ्यैवायविणस्मनस्याषिस्वनूयनःसू

स्कांतस्याहवन्नूनं. याकृत्य यविगायस्य॥ रुक्मयानप्रदा रुद्रा. रुद्राणी रुद्रनागिनी। सर्व्वत्येव रुद्राणी त्वं. नागगाने च किन्नरी॥ विद्याधरी
वनानागी. नगेन्द्राणी यक्षिणी। त्वमिष्टदेवते वासि सा. त्विन्ममाष्टदायिनी॥ कथं विन्ध्याथ वामत. का चित्वं रुद्रसुन्दरी। यत्र वानस्थ्याहं
जात. स्मृचदर्शनतो भूता॥ सूत उवाच॥ एवकल्मोस्मि. नवाद्य नक्षदाद्रिगा। एकल्पा बायाहि त्वा. काचयित्वा पियत्यूनः॥ तथ्य वाहं कवि ध्या
मि. विधेयः शुद्धरूपा वन। नव च स्वादेगानीति. महत्वे कापयत्सनी॥ यवत्वं कासिसूरुपे. सर्व्वेषु हि ममाय नः॥ स्तुथ वाक्य तब हस्मि
नु. कामस्थानि निर्म्मलरूपे॥ दूतिप्यस्वाद मुनिना. याविन्ध्याद्रुपशाहृद्या॥ सूत्रस्थे च हिमूतन. गृहणीगृहमपिन॥ निर्व्वीर्येरुक्षः च नेत्वं.
तिद्धाशिषा गतेश्वंता। त्वमेव मां नाजानासि. जानन्ता महरमच हि॥ नयस्थितु किम्पदकेन. यावन्नास्ते व्रजेद्र विश्वप्राशनाथस्यामनाव.
दातिथ्यं सरलं कृत्वा॥ न कृत्वा सुमुनिः प्राह. विनयानतकन्धरः॥ ॥ ॥ सूक्ष्मिमनियमः कस्मिन्. यदि सिद्धिं व्रजेत्कृती।
एकीति कान्तदासरूपकविश्वा नान्यथा पुनः॥ नयस्थचीर्त्तिं प्रत्वा प्रावाचमात्र बरलदा॥ सूविग्न कस्मादमूत. कस्मिन्नियमः सुधी.
॥ मम सर्त्तुः प्रसादेन किं पितृन्यूनं यनाप्रसादुं निघ्नत्वाप्रहृस्वात्मा. यकामाद्रुनयाधनः॥ सूयूनं ममणिध्यायते॥ सपकिमदं च.
नो॥ सूर्स याचनतायस्के. सावद्धे स्क्रन्नाथानहि॥ निर्गम्य मिय हृस्वात्मा. याप्रावाचमुनिन्द्रं॥ किम्पिलम्पनतया हि. सर्व्वानु गिधा॥

नु समाकृतम् । पुनश्चाह समासासी. त्वं तावत्पिण्डितसम्मुप । यन्नरु किं केचिद्धान्ति. सङ्क्षिप्याः सर्वे न वत ॥ सितात्वाङ्गु साखवीकन्तु मून
रुर्तु वनूयदानू । सिद्धिम वसंद वास्क. सर्वेन्नावस्मा मालयः ॥ यावन्नार्थिऽनस्कृपि. मन त्सर्वापि सर्वेगः ॥ वयन्नमावन्माहिमा. रुर्द्धः
सन्दरुकादिका ॥ स्मायाग थिनि यस्रुरु. सिद्धकार्यन्नदवद्धि । यविपूर्ण्ण दिगः सर्वाः पविपूर्णं मनावथाः ॥ यविपूर्णं गरुः सर्वा. पल्लुः पा
दयसादनः ॥ पावल्लूर्णं समायारि. यावदन्नार्थि क्षिः सद ॥ पनिर्मवक्रूकालीनः कालेनसरुगशिवं । प्रियानिथिः प्रियनम. स्थानिथाय
मृद्धय । स्मागुंगत्वा समागस्क. यावन्नास्कमितावद्विः ॥ कुनिप्ररु षस्वाविनः मिष्यानाद्भूयसर्वेनः ॥ स्मागत्यगीपुनः प्राह. दस्मान्नन्माः
र्ग्नेलावनी । मानः सर्वसमायामा. स्वपिमन्द्र क्षिप्राऽनी ॥ सुस्मावलेरि यमियानु. यमियादशस्कान्नः ॥ कुस्नुक्लामन्द्रिनस्यान. र्द्धि वि
गुस्मनयाधनाः ॥ नन्मन्तु यमनिश्चामि. स्वल्याक्लिन दिनप्रियः ॥ यावद्रुस्कनिमत्सोध. मध्यमागुन पस्विनः ॥ पादीयुक्काल्यमानन्माः. कै॰
ल्पिकैल्पिनू समर्च्चिनः ॥ केश्चिद्वयपिपूस्यान्ने. स्वाकुमवापदेशिनः ॥ नद्वियायाकर्णं. स्वादं. दस्मानद्दूष्यः क्षणानु । यवान्नयिमू पागक
नु. प्राणान्नीमादवाज्ञिक्षिः ॥ सुनिरु पिसमायन्ना. स्मनदन्ननिमधवना नु । स्मावान्नाग्यनन्ते ः प्रक्षि. नम्बदेः पविरुषिमाः ॥ सुयसान्थे॰
विपिं कृत्वा प्रायविश्वनदयनः ॥ सुक्षिनन्यामकागार्क्षि. योवद्गुर्पुं सवक्रमूः ॥ तावद्धृद्गरुस्कनरुक्षिणी ॥ स्मारुदाक्षिता । यप्रकतीर्थे

वसतो. क्वा धर्म्मो मृत्युर् एव वदि । यथा तदनु श्रावय. तीर्थे वर्त्तोम् ऋषयो । सर्व्वधर्म्मविदां श्रेष्ठः गुरुस्तात दक्षिणा वद ४॥ तदा दवस्
धास्मिन्. महान्तश्चाद नर्थित ४॥ यद्यवाव मून व्यासः स्मित्वा ती सर्व्वविक्रमी ॥ ॥व्यास उवाच॥ स्वच्छन्दः कवल्हो मातम्मे कामि
क्षान्त्वयानद । सत्र घ धर्म्मो नान्याक्षि प्रश्च्छ आयमि वर्येत ॥ त्वमव धर्म्मं जानासि. यमि गुरुषब्दो वता । यद्धि यस्कासि मां यर्थे. न दाः
क्षिश्च न वक्षिव ॥ वक्तव्यमव पृष्ठन. मनाणपि विज्ञानता । सत्र व धर्म्मः स्मृरुग्णेनान्ये धर्म्मोस्ति कश्चन ॥ यने घताघमायाति न्नवरु
र्म्मोस्ति नकन ४॥ ॥शुक्रिश्च उवाच॥ सूर्यधर्म्मो रुवन्तुन. त्रियनवस्वणक्षित ४॥ साधावलानि धर्म्माणि. येयस्ककानि मवद ॥ ॥
व्यास उवाच ॥ साधारणा हुमधर्म्मा क्षायन्त यातनाखिल्ला ४॥ दमादानन्त्व आर्थेर्यं. कामक्रोधविनिग्रह ४॥ स्मनुद्वेगकर्य वाक्ये. यजाद्वि
र्थसहिष्णुता ॥ विवावक्काविताानिये. सुधिस्वाद यशिन्नती ॥ ॥शुकस्क उवाच॥ न्नघुधर्म्मपूक्षाविद्वन्. त्वयिकास्मीहुनद्वय । ततः स्क
गिमव व्यास. स्वस्के किन्न वाक्ववान् ॥ ततः पुनर्न्नेहस्कन. प्रह्यिप्राकस्मयाधन ४॥ यश्चतत्र वव धर्म्मास्त्वया प्रत्रितियादिता ४॥ तद्वान्तत
न्नवेक्षि ह. दानंना । यस्प्राअहमी । त्वस्यावद्धिद्रासम्याक्. चेर्येत्वस्याववाहमी । त्वयिष्मनावनास्साव. कामक्रोधविनिग्रहा । त्वमवयम्य
ज्ञानाघ. वक्तुं त्वाद्वयवर्जिनी ॥ त्वमव सम्यन्ग्ह्येष्टुन. यवाक्वेघसहिष्णुता ४ विवावकायिताायान्थ. त्वमव नित्ययमरूतान् ॥ स्वस्यधिष्ट्

वि३

स्यवरकवान् सर्वसत्वदुःखकरी। एकैकबुद्धिमहाविद्वान् ॰ग्रिन्द्र आर्य सत्वकृधा॥ कलकृन् सर्वार्थसिद्धिः मकाश्याकस्याकस्यविन्॥ ॥
ग्रामडवाव॥ यः सर्वार्थसिद्धिमलंकृ. न काम्याङ्कुपनिकृधा। सम्पाद्यत्र स्यन कय. कुसूय वाधिपक्तिनः॥ ॥ कक्कडवाव॥ कवन
त्रमनतासिद्ध. नाम्नाकित्वा प्रदायस्या। नदायवाद्वकिमिकृ. वनाकैः कृतवासिद्धिः॥ नयुस्थिनूङ्गन्नुम वाक्ये. वाउधान्योम मकृयः॥ सिद्धि
द्रष्टुं नगक्राति. पविणयः सनवाकि। कयपत्रकृतिम नुक्षत्र. मदीयगायवर्जित। कृवीवनुक्ताधनमून. नवासायाग्यतातन। कुदानीमव
निर्गच्छ. वकिः कृताढितारव। त्वक्षिधानोनयाग्येम. कर्तृमाक्षेव साधनी। कृता. न्यमपिप्रद्योष्ठ. कृ नन्मकृत वासिनी। मद्योस्यस्य प ३८०
र्थियाका. नूद्रपेणा यामवक्षि। नक्कुत्वावयमानः स. पविस्थुक्ताष्ठनाल्. कः॥ कुमा मगवर्तीग्योवी. ल्. कस्वत्रवगाघ्रनः॥ डवाववववव
सादि. मानसाक्रिकृङ्गिवदन्। कू नाथस्त्वस्य नाथोदृ. वालिगाकृववालकः॥ गवमागनसक्रादि. कमीगवमागती। वक्ताना मागसा
कृत. मन्याकृ दूय मानसी। गक्तुगाया न्यथा कर्तु. रुवयाप्रिनगाकृत। कृकृथः गवमासान. कृदकैक्रियनीगिव। प्रलक्ष मिसदाकृत्तः
प्रमिकृ नवः याह्वीन। दिगप्रवगनादगी. नगस्त्वदावकृलीदाकः॥ कुत्युक्ता मूनिनायेन. कवानीकयूगाउनिः॥ मूर्यमकृतिकुर्वीस्तु. न
धे व्याकनदाकृया॥ कृथवाकादिवीतीव. गिवोकृतगिर्वकवी। व्यासापिलियेयोक्तवान्. स्वायवाधवगाम्बदः॥ कृकानार्द्ध सपद्मनूवे.

कर्त्तुं स्ववधूजनैः। यात्याद्रूमीयुः कृतार्थाः माध्यक्षन्तुं संविशन्॥ लोलार्कं विमलादित्यभागे. स्वर्द्धुनीपूर्वभागधर्मे। स्कन्दिनस्तव यापिः
पद्येत्स. काशीप्रासादवाजिकौ॥ ॥स्कन्द उवाच॥ शृणु हे कुम्भज उरुसव्यासहः कृतेन। यद्यदास्यामि। क्षेत्रेणा पद्यस्यादाव. वह्नियोसादि
नन्देश्वरम्॥ कूतत्वाविमुक्तस्य. कृत स्याञ्जुहुणोसिनः॥ रुविष्णिशुरुनिरु. मन्मथत्वन्नायेवदि॥ कुत्वाश्चापसिसंपूर्व्व. व्यासगा
यविमाक्वणी। महादुर्गोय पार्श्वेस्थान. रुदीतस्य कृत्रचितु॥ ॥शृणु मित्रावरुणपुत्रा। काशीरहस्यं समग्रं यमाहुर्मुनयोऽनामयद्रूनव
तितमाश्वायथ॥ ल्वउ॥ ॥ ॥अगस्त्य उवाच॥ एतत्कृविर्णीकृत्वा देव्यासस्यशिवनन्दन। कान्यत्रगोजनेत्रं. तीर्थानि कथयाः
धूता॥ आनन्दकाननयाति. यत्रसन्निमज्जानन। तानि लिङ्गेन स्वपालि. समाचक्षम मागतः॥ ॥स्कन्द उवाच॥ कूपसम वह्निदेवप्रज्ञोवृद्धी
दवनक्रानदा। यादृशः कथिताचक्षिता दृशीक्रूदि कुम्भज॥ ॥देव्युवाच॥ यानि यानीह तीर्थानि. यत्र यत्र महेश्वरः॥ तानि तानीह मे कार्त्स्न्ये.
ततन्तत्रवदप्रभो॥ ॥देवदेव उवाच॥ शृणु देवि विशालाक्षि. तीर्थलिङ्गमुदाहृतं। उत्तानप पितार्थ्यस्त्वा. ज्ञानतीर्थपतिप्रहान्॥ मूर्द्ध्न्या
ब्रह्मविष्णुर्क्क. शिवविश्वेश्वराधिकाः॥ लिङ्गं वै सम नु ख्यातं. यत्रैकतीर्थमवनम्॥ वाराणस्यां महादेवः. प्रथमं तीर्थमुत्तमं। तदुत्तमं महाः
कूपः. सावस्त्वत पद प्रद॥ कृत्रपूर्व्वोत्तरे भागे. तद्दृष्ट्वाप्यद्गुणाश्रीष्म। तत्पश्चाद्विष्णुयत्नवती. पूर्व्वा वाराणसी नेत्र॥ गा पूजिता प्रयत्नेन. स

खमस्मिंस्मरवप्रदा। मठाद्वस्या पूर्व्वेण. गोय्रद्धं लिङ्गमुत्तमं॥ तद्दर्शनात्फवल्यमापक्. गोदानजनितं फलं। गोल्ला कान्तुयच्छितागावः पूर्व्वीय
क्षेत्रनास्तयं॥ वाराणस्यां समायान्त्या. गोयञ्चक्रतनःस्मृतं। गोयक्षाद्दक्षिणे भागे. दधीचीश्वरसंज्ञितं॥ तद्दर्शनात्फवल्यूपां. फलंयक्ष
समक्रतं। सूतीश्वरस्यात याम्यां. मधूकेटकपूजितं॥ लिङ्गं द्रष्टाप्रयत्नेन. विष्णुं वै पदमश्नुते। गोयक्षात्पूर्वदिग्भागे. लिङ्गं वै विद्येश्वरं.
॥ तस्याः पूजनान्मर्त्यो. विद्यावाञ्जायते ध्रुवं। गायत्रीं वदेश्वरस्याम्य. वस्तुवेद फलप्रदः॥ वेदेश्वराद्दीच्यां सु. क्षेत्रक्षेत्राधिकेश्वरः॥ ददृष्टि
रुद्रं सर्वं. तस्यास्यद्दर्शनात्कुर्वे॥ यज्ञमश्वमेधमालाकृ. तत्तुल्यां चोंजायते नरः॥ वस्तुर्म्मेरवनविधिना. तत्पूर्व्वेण वस्तुर्म्मेरवं॥ प्रयागसंज्ञकं
लिङ्गं. मर्त्तितत्र स्फलाकदं। तत्रशान्तिकरी गौरी. पूजिता शान्तिकारकं॥ वनस्यास्फूट पूर्व्वे. पूर्व्वे कुम्भीश्वरेन. तिष्ठति त्यूजनात्प्रजाः ३८१
यन्ति. पुत्रानिजकुलाक्रवाः॥ कुम्भीश्वरादुत्तरतः. स्तीर्थे वै कपिलाकदः॥ तस्यैवै स्नानमात्रेण. वृषभध्वजपूजनात्॥ वाजस्त्यसयस्यक्ष्यरुद्र
लिङ्गं विकलं कवत्। गौवर्वादिपूर्ये कविनु. पितरः कोटिसम्मिताः॥ तत्रश्राद्धं कृतं पुत्रैः पितृलोकं प्रयान्ति ते। सूतुसूयश्चवैलिङ्गं गोय्र
क्षाद्दक्षिणतः॥ तद्दर्शनात्फवत्तुस्त्राणां. याति विष्णुफलं स्फूटं। तल्लिङ्गपूर्व्वेदिग्भागे. पूज्यः सिद्धिविनायकः॥ यो सिद्धिं यः यमीदेत. सततं
प्नाति यन्नतः। किञ्चिन्न्धकाशियालिङ्गं. गोयक्षात्पश्चिमत्ततः॥ किञ्चिच्छूपस्तान्निकिञ्चिद्भयस्यासमहिक्रतु। मृत्युसयश्च वैलिङ्गं. तत्पूजनां

व्याघ्रेशः सिद्धिदः ॥ ऋक्षाख्यदन्तु नैर्ऋत्यां, गोप्रेक्षावृषभेश्वरौ । मुक्तस्कन्देश्वरं लिङ्गं, महादेवस्य पश्चिमे ॥ तल्लिङ्गपूजनान्नृणां, रुद्र
लोकसलोकता ॥ तत्पार्श्वे ताडिकाख्येशो, विश्वाख्यगणेश्वरस्तथा ॥ दिग्गमैशेश्वरस्तत्र, येनायेन न्यादयोगणाः ॥४॥ तत्प्रामपि हि लिङ्गानि तत्र स
न्ति सहस्रशः ॥ तद्दक्षिणेनाक्षवत्यां सौ, तत्कृपया सलोकता ॥ नन्दीश्वरानुप्रतीच्यान्तु, शिलादेशः ४ कृपाकरः ॥ महाबलप्रदस्तत्र, हिरण्य
रव्येश्वरः ४ पुरः ४ ॥ तद्दक्षिणेऽट्टहासाख्यं लिङ्गं पूर्वं सुरखप्रदं ॥ प्रसन्नवदनेशाख्यं लिङ्गं तस्यालयन्तु तत् ॥ प्रसन्नवदनास्तिष्ठ ऋक्षकास्म
द्दर्शनात्कृतात्मा ॥ मित्रावरुणनामनौ ॥ लिङ्गे तत्प्राकट्यपुरः महापातकहारिणौ ॥ नैर्ऋत्यां वाडवेशस्य, वृद्धवासिष्ठसंज्ञकं ॥ लिङ्गन्तत्पू
पूजनात्पुंसां, ज्ञानमुत्पद्यते महत् ॥ वसिष्ठस्य समीपस्थः ४ कश्यपेशो विपुलाकटः ॥४॥ तस्याग्नेय्यां याज्ञवल्क्येशो, ब्रह्मतेजोऽभिवर्द्धनः ॥४॥ प्रह्लादे
श्वरमभ्यर्च्य, तत्पश्चाद्भक्तिवर्द्धनं ॥ स्वर्लीनालः ४ शिवायत्त रुकानूपदेकान्यया ॥ सुतः ४ स्वर्लीनकस्य पूर्व्वे, लिङ्गं पूज्यं प्रयत्नतः ॥ सदेव ज्ञान
निष्ठानां यत्र मानन्दभिक्षुणां ॥ याणनिर्व्विह्निमा तथां, स्वर्लीनगे मनुष्यजां ॥ वैवाचनेश्वरं लिङ्गं, स्वर्लीनात्प्रतन ४ स्थितं ॥ तद्दृष्ट्वा बला
शयः, महाबलविवर्द्धनं ॥ तत्रैव लिङ्गं बाणेशं, पूजितं सर्व्वकामदं ॥ चन्द्रेश्वरस्य पूर्व्वेण, लिङ्गं विघ्नेश्वराभिधं ॥ सर्व्वाविघ्नौ ४ प्रशमना ४
स्य, तस्यालिङ्गस्य सेवनात् ॥ तद्दक्षिणे तु बाणेशो, महासिद्धिविधायकः ॥ तत्रैव विकटाद्देवी, सर्व्वदुःखौघमार्ज्जिनी ॥ पञ्चमुद्रं महापीठं त

ङ्कं यं सर्व्वसिद्धिदं ॥ तत्र तस्यां महामन्त्रं क्रियं सिद्ध्यन्ति नान्यथा ॥ तत्यो ७ वायुकामेन तु संपूज्यः स्यागवाक्षमयः ॥ तद्दर्शनादेवमघं फलं त्व
विकल्पं लभेत् ॥ तदा गाननवाणीश क्रियं ये यानि निवाबकः ॥ महापापौघविध्वंसी स्यात्पावन हृदूतः ॥ हनूमदाद्यैर्वानरैः कृतं वज्रं सर्व्वक
लप्रदः ॥ महावृद्धिप्रदः कृत पूजाजाम्बवतीश्वरः ॥ आश्विनस्य चतुर्द्दश्यां पूजितो गंगायाः प्रस्थितमतः ॥ तद्कृत्वरुद्रकृद्धा गवाक्षावल पूजि
तः ॥ कपिलानीसहस्राणां सम्यग्दत्तेन यत्फलं ॥ तत्फलं लभते मर्त्यः स्नात्वा रुद्रकुण्डके ॥ पूर्व्वकाद्दसमा पूजा योऽर्च्चमासीयदा भवतु ॥ त
दा पुण्यतमः कालो वाजिमेधफलप्रदः ॥ रुद्रयाध्विमर्त्ये तु रुद्रस्य च विलोकनात् ॥ गोलोकं याप्नुयान्मर्त्त्यः स्मात् पुण्यान्तेवात्र संशयः ॥
रुद्रश्च वाऽजाज्ञाया गुहान्या दूयवानकस्तिवामृत ॥ तस्मिल्लिङ्गं यस्य दर्शनात् पापानि समक्षमिति उपगात्कशिवलिङ्गं दृष्ट्वा उन्महामार्ज्जितं ॥ रु
उदधे यस्यावाणि प्रद्यावाणिसुः विन्दति ॥ तद्कृत्य वज्रकृद्य महापुण्यविवर्द्धनः ॥ स्नात्वा वज्रकृद मर्त्यः वज्रगं यथि पूजकावाभिवला
कमवाप्नोति रावितताक्षाल्मना ॥ तन्नैर्ऋते च शूलरोद्रसर्व्वस्य प्रयत्नतः ॥ शूलं कृत पूतान्यस्मै स्नानार्थं च च वर्ह्नि ॥ जदस्मयसमूत्य
न्नः शूल[illegible]स्यायनामहान् ॥ स्नानं कृत्वा जदतत्र दृष्ट्वा शूलं च विष्णु ॥ रुद्रलोकं नवायानि यक्षयं यावगच्छती ॥ लिङ्गवरस्थापितं श्रेष्ठं
कुण्डं चयापि कर्त्तं गुहा ॥ तत्र कुण्डे नवः स्नात्वा दृष्ट्वाग्नेनावद्धश्च वी ॥ तदयेवाप्निकुण्डस्तः तत्र स्नानान गर्भवान् ॥ विघ्नकर्लोगमाश्वक

स्थापयत्वाषु विघ्नहृत्। तत्र विघ्नहर्त्तृकुण्डं, तत्र स्नानान्न गर्भभाक्॥ भूनाथकेश्वरं लिङ्गं, तदृष्ट्वा प्यितिवाकुमी। कृतस्नानवकार्य्यां वै
तत्र स्नानान्न नारकी॥ ब्रह्मण्यां याम्यतो रम्य, ब्रह्मणेन स्थापितस्य। तत्र पाण्डुपतः सिद्धः, स्वच्छायां महामुने॥ भूनेनेत्रवणवासन, गान्धर्वी
सिद्धिमागताः॥ तत्पश्चिमे वढौलनढः, यत्र निर्वाणकामदः॥ कालेश्वरस्तु तद्याम्यां, लिङ्गं गान्धर्वतसिद्धिदं। कोटितीर्थे कृतस्नात्वा, कोटीः
ढीयतिपूज्यव॥ गवीकोटिप्रदानस्य, फलमाप्नोति मानवः॥ श्मशानसंस्कारः पितृकोटिगाद्दक्षिणे कुक्षितः॥ तस्मिन् स्नानं महारुद्र, स्थि
तत्वा मया सह। ते स्नानं समलं कृत्वा, तत्र स्थापितमापुराः॥ तत्रैव तीर्थपरमं, कपालेश समीपतः॥ कपालमोचनं नाम, तत्र स्नानात्स्व
मघहाकृ॥ भूस्नाववावपूकायां, चतुर्थ्यां स्नानमात्रतः॥ व्याधिभिर्नाभिभूयते, न च दुःखी कदाचन॥ विश्वकर्मेश्वरं लिङ्गं, ज्ञानदश्च त
द्रुतः॥ महामृत्युञ्जयेश्वरं लिङ्गं, तस्य दक्षिणतः स्थितं॥ कूपश्च तु कादनामापि, स्नानमत्यन्तनिर्मलं। तत्र मृत्युमयी माला, मयाक्षिप्ता पिताः
कृता॥ महामृत्युञ्जयाद्देवी, समृत्यन्नापहारिणी॥ खड्गाङ्गश्च च तन्नत्र, खड्गाङ्गेन स्थापितवान्॥ निःश्वासाज्जायते मर्त्यः, खड्गाङ्गेण विला
कनात्॥ ऋवनगस्थलायाम्यां, मृत्युञ्जस्तु वनेश्वरं॥ तत्र कुण्डं कृतस्नाना, शुवनगा सर्वत्रचः॥ तद्याम्यां विमलेश्वरं, कुण्डं च विमलादकं॥
तत्र स्नात्वा विमलाङ्गी, विमलो जायते नरः॥ तत्र पाण्डुपतः सिद्धः, स्त्रीसत्का नाम नामतः॥ भूनेनेत्रणवासन, रुद्रलोकमवाप्नुवान्।

रूपो वा यजनं तस्य. पश्चिमतो वसुन्धरे॥ हंसकुण्डं वरस्नानस्याग्नी. महापुण्यफलप्रदः॥ तत्र सिद्धः पाशुपतः कपिलर्षिर्महातपाः। यथा तत्रा-
स्मिन्हि तु काले स्यात्. कपिलेश्वरसन्निधौ। तत्कुण्डे प्रविशेद्यो वै. न स गर्भे विशेत्पुनः॥ तत्र यज्ञादिकृत्यानि वाजिमेधफलप्रदः॥ ॐकारेश्व-
रस्तत्र वासी. आदिवर्णत्रयात्मकः॥ तस्यादक्षिणकूले. नादेशः स्वकमण्डलः। नादेशः पवमीवृक्ष. नादेशः पवमागमि॥ नादेशः
पवमीस्नाने. दुःखसर्वं सा न भावती। कदाचित्कस्यचित्सा दर्शनं स्यान्निजाख्यवी॥ तस्याद्वीयाकथिता स्नानं पुण्यैरवाप्यते। तस्या-
दनीयदा गङ्गा. पश्चिमकपिलेश्वरात्॥ तस्याश्चेनन वत्तीर्थे. नैवियूक्षतकर्षिविनृगैकूकर्णेश्वरो लिङ्गं. कौमुदस्य च दक्षिणे॥ पीप-
वपवमेक्षाने. सर्वपापविनाशकः॥ सूर्यावलोमहापापि. कूपस्तस्य कन्दन्तुतः॥ सूर्यावगन्तुतिस्थाना. वाजिमेधफलप्रदः॥ लिङ्गेश्व-
र मनगन्ध. तत्र लिङ्गद्वयं स्तुतं॥ सूनने वक्षिदकेन. सर्वनीपिष्ठिमायकुः॥ तल्लिङ्गयोः स मध्योतः सिद्धिर्भवति वाञ्छिता॥ दक्षिणे महा-
कुण्डं. रुद्रवासस्तु निश्चितं। तत्र रुद्रं समभ्यर्च्य. कोटिरुद्रफलं लभेत्॥ चतुर्दश्यां यदा पुण्ये. रुद्रं नत्वा तु यः पुमान्। तदा पुण्यतमः काले. तस्-
स्मिन्कुण्डे महाफलः॥ रुद्रकुण्डे नरः स्नात्वा. दृष्ट्वा रुद्रञ्च वर्णी विष्टु। यत्र तत्र मृतो वापि. रुद्रलोकमवाप्नुयात्॥ रुद्रस्य नैरृते कोणे.
लिङ्गं कृतमहालयं। तदग्रे पितृकूपाख्ये. पितृणां मालयः स्वयं॥ तत्र श्राद्धं नरः कृत्वा. पिण्डानक्षयविनिर्वपन्। न. विंशानु कुलायनः.
के

ग्राह्यरूपकलाकलाकृ ॥ तत्रैव नगरीनाम दीर्घिका पश्चिमा ततः । तस्यां स्नानान्नरो दिवि नन्दनेव गच्छति ॥ बृहस्पतीश्वरं लिङ्गं
नडकुण्डस्य पश्चिमे । वृत्रपूज्य समाख्यातं दृष्ट्वा दिव्यां लभेद्गतिं ॥ वृत्रवासाद्दक्षिणतः कामगं लिङ्गमुत्तमं । तद्दक्षिणे महाकुण्डं
स्नानात्सिद्धिनिकामदं ॥ चैत्रशुक्लत्रयोदश्यां तत्र यात्रा च कामदा । नलकूबरलिङ्गञ्च प्राच्यां कामेश्वरात्कृतं ॥ तद्ये यावतः कुर्या-
धनधान्यसमृद्धिदः ॥ नलकूबरपूर्वेण सूर्याचन्द्रमसेश्वरौ ॥ सङ्क्रान्त्यन्त्रपर्ववा हरनस्कौ समर्चितौ । तद्दक्षिणे घटकर्णेश्च द-
र्शनात्पापनाशनः ॥ तत्र सिद्धीश्वरं लिङ्गं महासिद्धिसमर्पकं । तत्रैव मङ्गलेशश्च मङ्गलपदप्रदः ॥ कामपूर्वस्य पूर्वेण वा
सनेशः समृद्धिकृत् । तदूर्ध्वं सनन्दनो महाज्ञानसमर्पकः ॥ तयोश्चामाक्षतीश्च दृष्ट्वा माक्षफलप्रदः ॥ तयोर्म्यापूर्वस्य उ-
तङ्कं लिङ्गं वशिष्ठेश्वरं ॥ मार्कण्डेयह्रदस्यास्य पश्चिमे पुण्यवर्द्धनः ॥ तस्मिन् ह्रदे नरः स्नात्वा किल्बिषैः पवित्रो भवेत् ॥ तत्र स्ना-
नजपदानञ्च सर्वदक्षयपुण्यदं । तदूर्ध्वं वककुण्डः सर्वसिद्धिर्नमस्कृतः ॥ दीक्षां प्राण्डपरां लब्ध्वा द्वादशाब्दजपफलं । तत्फ-
लं लभते मर्त्यः कुण्डस्यास्य दर्शनात् ॥ मार्कण्डेयह्रदात्पूर्वे शान्तिलिङ्गः सुपूज्यदः । तत्पश्चिमे वककुण्डे च्यवनाश्रमपदाः
पदं तु ॥ दक्षिणे वकयालणात् कुण्डं ग्रीकण्ठसंज्ञितं । तत्कुण्डे नरः स्नात्वा यमनास्यात्क्रियज्ञावतः ॥ महालक्ष्मीश्वरं लिङ्गं त

स्य कुण्डस्य सन्निधौ। महालक्ष्मीगमहार्घ्यं. स्नानस्य कुण्डवापिषु॥ रामनामसकाञ्चकाशि. द्वियाम्नाकिञ्चवा सृता। यदा मत्या द
र्या यान्ति. स्वर्गलोकाद्दिवौकसः॥ तदानन्तैव मार्गेण. यान्ति स्वाकिदे नाः सुरवा। स्वर्गे दानममनः स्वाति. तत्स्थानं मूलिसकमे॥ तस्मा
त्ताद्दक्षिणे भागे लिङ्गं ब्रह्मणापरस्थपितं। गायत्रीश्वरं साविस्त्री. सर्वौ पूस्त्रीयत्नतः॥ तस्या दर्शनमात्रेण. लिङ्गं सर्वदानीश्वरं। त
स्याः पूर्वेण सं पूज्य. तपः श्रीपतिवर्द्धनं॥ उग्रेश्वरं महालिङ्गं. लक्ष्मीणां पूर्वदिक्स्थितं। जातिस्मरा भवन्त्येव. तल्लिङ्गस्य समर्चना
त्॥ तद्दक्षिणे वाराहकुण्डं. स्नानात्कामन खलापिकं। कुवरेश्वरं लिङ्गं. तस्य कुण्डस्य पश्चिमे॥ तस्य दर्शनतः पूर्वं. जायते वा गतिं च यः। ३८४
तद्वायव्य महापत्ते. कुण्डं सर्वोपतापनाशनं॥ तत्पश्चादिन्दुकुण्डस्थः. लिङ्गं चन्द्रेश्वरं नूनं। तस्य दक्षिणभागे. शुभा कर्कोटवापिका॥
तद्वापीजलस्नात्वा दृष्ट्वा कर्कोटकेश्वरं। नागानामाधिपत्यन्तु. जायते नात्र संशयः॥ तत्पश्चाद्धुमवाहत्तुगौ. ब्रह्महत्यादि हत्याकृतः। तत्
दक्षिणे महाकुण्डं. सर्वलोकफलप्रदं॥ तत्पश्चिमे महालिङ्गं. मणीशं तु निविग्रहं। आग्नेयं नामकुण्डश्च. तत्पूर्वे अग्निसल्लोकदं॥ अग्ने
श्वरं ततः प्राच्यां. कुण्डस्य दक्षिणे स्थितं। तत्कुण्डे तु नरः स्नात्वा. स्वर्गं स च पूर्वे ऽगः॥ तत्प्राच्यां बालचन्द्रं. चन्द्रलोकं नियच्छति॥ प
चिता बालचन्द्रं गतिलिङ्गान्यनेकशः॥ शिलामयानि लिङ्गानि. पाषाणप्रदलनं। बालचन्द्रसमीपस्थः. कूपः पितृगणप्रियः॥ त

तत्राद्रवदः स्नात्वा पितॄन्सन्तर्प्य तर्पयेत् । तदग्न्याः पूर्वतो लिङ्गं स्वयं विश्वेश्वराह्वयं ॥ विश्वेश्वरस्य पूर्वेण वृद्धकालेश्वरो-
हरः । बालादीनामकृत्यास्मि तद्दृश्यः सर्वलोककृत् ॥ यस्तु तत्रादकैयार्तं स्नाति पूजयति सत्कर्मभिः । न तस्य यदि वर्क्तीत्र जन्मकोटिगतै-
रपि ॥ तत्रैव तज्जन्मबन्धात्कृत्यान्नूच्यते मानवः । तत्र कूपं तु यद्दृष्ट्वा प्रानैर्गिरवनात्मना ॥ सम्वर्त्तापिनतस्यास्ति नागः कालेश्वरे-
हव । खड्गस्तु टितये स्नाती तत्कूर्वन्निश्चयन्नरः ॥ तत्पूर्वलोकमायाय सार्द्धं सूरिभिः सदा । कालेश्वराद्दक्षिणे च नागे सुधीन्द्रस्तव मू-
च्यते ॥ लिङ्गं दक्षेश्वराह्वयः तत्र कूपादुदग्दिशि । कूपं वाध्यदस्तुन्तु तत्पश्चिमस्याऽयमम्बुना ॥ महाकालस्य लिङ्गस्य दक्षिणात्पूर्व-
नामकः । महाकूपन्तु नरः स्नात्वा महाकालन्तु पार्श्वेयतु ॥ पूर्वे नन्दनवे तत्र उग्रदेवेश्वरो वरी । सन्निकट महालोकं तया स्यानक्षेत्र-
स्य यो ॥ दक्षिणालेश्वरं लिङ्गं तस्य दक्षिणतो मुने । तत्र वाडवतः कुण्डं ढुम्बुरः लिङ्गमीनावतश्वरो ॥ तल्लिङ्गं सर्वयत्नेन स्यौ पूजनं च न्यासम उ-
काकु । तद्दक्षिणे तु यस्य यः लिङ्गं स्थानमालतीश्वरो ॥ दक्षीश्वरादुत्तरतः जयन्तन्नोज्जयत्पदः । वल्मीश्वरो नाम महाकाल कुण्डादुदक्-
तः स्मृतः ॥ वल्मिकुण्डं विख्यातं बाणस्यो महाद्युतेः । तत्र स्नानेन दानेन श्राद्धेनाक्षय्यमम्भूत ॥ धन्वन्तरीश्वरो लिङ्गं कुण्डं तन्ना-
मेव हि । तस्य कुण्डस्य नामान्यत् कुण्डनामान्यदेव हि ॥ तुङ्गीश्वरं लिङ्गं नाम कुण्डं स्वर्गेश्वराह्वयं । सुधामस्याम तोयं स्यः दक्षिणा

तत्र मत्स्योदधिः ॥ तत्कुण्डस्नानतस्तस्मा. कलिङ्गपवित्राक्षमात् । नश्यन्ति व्याधयः सर्व्वे. सर्व्वपापान्यशेषतः ॥ तद्दूरे वैदल्लीशगः
सर्व्वव्याधिनिसूदनः ॥ शिवस्थानः शिवकारस्तुरुनामेश्वरदक्षिणे ॥ उमदन्तीश्वरीलिङ्गं. शिवणाद्दलैक्षिपुरः । तत्पश्चिमेद्ववग.
ः कूपस्तस्मात्कन्दस्तुतः ॥ तन्नीवस्पर्शमात्रेण. सर्व्वयज्ञफलंलभेत् । तत्कूपपश्चिमभागे. सूर्कद्योपागसिद्धिदः ॥ तन्नैर्ऋत्याः व्याल
गः. कूपस्थविमलोदकः ॥ व्यासकूपनतः स्नात्वा. तर्प्पयित्वा सुरान्पितॄन् ॥ सूक्ष्मपीलकमलाके. अन्तकूपापिकोक्षितं । व्यासतीर्थात्त्व
श्चिमतो. घण्टाकर्णकुण्डमहाप्रभुः ॥ घण्टाकर्णकुण्डस्नानात्तु. व्यासगयपितृदर्शनात् । अत्र तत्र मृतस्यापि. वाराणस्यांमृताफलंभवेत् ॥ घण्टा
कर्णसमीपस्तु. पञ्चपूतापरः सरः ॥ पञ्चपूतामलो स्नात्वा. दृष्ट्वा देवं कमीश्वरं ॥ स्वर्गलोकेन वा याति. पञ्चपूतान्याकरवत् । लो
नाकूपस्तापावापी. सर्व्वजाड्यविनाशनः ॥ पञ्चपूतात्तु वायव्ये. तीर्थं वाग्जोकमुक्तिदं । मन्दाकिनी महातीर्थं. तद्दूरीच्यामतोघ्रदत् ॥ स्व
र्ग्गलोकपिसायुज्य. किंपुनर्मानवं मृतः । तद्दूरेन मध्यमतो. मध्याह्नंसंध्यापिसन्ध्या ॥ तत्र आगतवर्णं कृत्वा. लोकाद्ध्यामिमध्येनवः ॥ तज्जात्
लोकेलक्ष्मे. तदानन्दमयाभवत् ॥ मुक्तिक्षेत्रमानसः क्रोशक्रोशान्यसर्व्वतः ॥ आरब्धलिङ्गस्थाप्य. पुण्यदानश्रमश्वरान् । जनदव
सदाप्राकृः. सर्व्वदेवपितामहाः ॥ कश्चिदस्मिकूलजाता. मन्दाकिन्याजलस्नानः ॥ अथ नू यत्रतावियात्. जमीनूयाछ्युयन्तानपि । मन्द्वा

३८३

कोल्हीनदः स्नात्वा दृष्ट्वा वैमध्यमेश्वरं ॥ वक्रविंशत्कोलायना रुद्रलोकवसप्रदं ॥ मध्यमगादनाचार्यैः विश्वेदवश्वरः प्रदुः ॥
तदर्ध्वं नादर्शितः स्मृ. विश्वेश्वरं वास्तुयादगा ॥ तत्पूर्वं वामरुद्रको. महावीरपदप्रदः ॥ रुद्रयारुद्रकाली च. तस्या दक्षिणतः शुभा ॥ तत्र
कालीकुण्डनाम. त्वतालीवतुष्टप्रदः ॥ स्नायस्तत्र स्वं वै लिङ्गं. तनुप्रावीर्ज्ञानदं परं ॥ तदूर्ध्वं च पूर्वकूप. स्नात्वा स्थाने कोनकाकृदः ॥ कृप
पश्चिमता ॥ लिङ्गं. गौतमकर्णसुखप्रदं ॥ कृष्णनन्दनवः स्नात्वा दृष्ट्वा गौतमकश्वरं ॥ ज्ञानानन्दलकहदिवं. गनम सुकृत युसी ॥ तद्दक्षि
णेऽनुसूकर्णा. क्षिप्रं स्थानि निवारकः ॥ तदूर्ध्वं मत्स्येन्द्रगो. लागवित्रावि नायकः ॥ मामत्स्येन्द्रस्य वायव्या. नानालिङ्गानि सर्वतः ॥ मुनिभिः
स्थापितानादु. सर्वसिद्धिप्रदानि वा ॥ ब्रह्मवाश्वेश्वरं लिङ्गं. मत्स्येन्द्राच दक्षिणे ॥ तल्लिङ्गदर्शनादायु. ल्लोकनाशिक्षियलक्षवितृ ॥ तत्राप्येव
श्वरं लिङ्गं. पिरलिङ्गान्यनकशः ॥ तल्लिङ्गस्य वयाः सर्वे. तुष्यन्ति प्रपितामहाः ॥ तद्दक्षिणे सिद्धिकूप. सिद्धाः यन्ति सदग्रगः ॥ वायु यो
न्ये च पसिद्धा. असिद्धास्तानु वल्मियाः ॥ तेः स्थापितमत्तु यल्लिङ्गं. तत्सिद्धेश्वर नामधेयं ॥ तस्य पश्चिमनादच. सर्वाः स्युः सिद्धयामलाः ॥ तत्र
स्थिमासिद्धवादी. पीतास्नातावसिद्धिदा ॥ प्राच्यां च पसिद्धिकूपादि. लिङ्गं व्याघ्रेश्वराभिधं ॥ तल्लिङ्गदर्शनान्नृणां. नरूपं व्याघ्रवी वदः ॥ ऋक्षः
श्वरं च तयाम्यां. कुष्ठ स्कन्दनु सिद्धिदं ॥ तद्दक्षिणे मृदा न्यास लिङ्गं प्रकाशितेश्वरं ॥ तदूर्ध्वं च निवासगः. काशीवास फलप्रदः ॥ वकुरःप

मृडकूपापि.तत्राथ स्नातु पूज्यदः॥ ऋक्षाटवीतु नत्वाक्षि.नताश्चक्षयप्रदा। कृत्वार्चां व्याघ्रलिङ्गस्य.लिङ्गमुज्ञान्यवंद्यकं॥ नदृष्कन्द
दण्डखातं.सरःपितृमुदापदं। यत्स्नानतर्पणस्नाने.दण्डखातजितपूज्यदं॥ जैगीषव्यगुहामत्र.तल्लिङ्गन्तु महाफलं। त्रिनाभाष्टननस्कन्त.
स्नानंलस्यन निर्मलौ॥ महापुण्यप्रदं लिङ्गं.नत्वाव्याद्रवल्लभदं। गन कालस्कन्दं समीप.गर्तकालानूमापापि॥ लिङ्गमाविर्भवत्काश्यां.
कलयामापकूपकं। तल्लिङ्गदर्शनादायुः.शतवर्षोत्थरक्षुनं॥ भामानपतस्काम्यां.महाउपफलप्रदः॥ नत्याग्निमर्दकाणो.महाः
स्नानप्रवर्त्तकः॥ तदग्रेवरुणादर्श.स्कन्दपुष्पादकपङ्क्रदः॥ स्नात्वाकर्णादकूपयः.वा.गादर्शसमर्च्चयन्॥ नधननननवान्यन.त्यजत
नकदाचन। तस्याद्दक्षिणतो दृष्ट्वा.रूपाणो रूतनदृत्तसतौ॥ नत्याग्निमधयसरूढ्स्यास्पारङ्ग्यवतसौर्क्षितौ। दूर्वायिगण्यनत्पूर्व.सर्वका
मयमृक्षिकत॥ दक्षिणे सावरुतशः.पापकापापहाकः॥ वासव्यवस्यापूर्वेन्द्रकुड्डोगरखलिखितञ्चतो॥ गोदञ्चोयत्नतः काश्यां.महा
स्नानप्रवर्त्तको। यत्सामाय्राप्यत पूज्यं.निष्कापास्तुपतंत्रं तौ॥ ततायात्रविभ्येशः.सरुदीक्षणतः दृतामृ। नदीणानवरुतणो.याग स्नानप्र
कागकः॥ तीर्थश्रेवाववृतर्षी.सर्वकल्मषनाशकृत्। स्कवधृतव्यवात्पूर्वं.लिङ्गपापस्तुपनाम्यवी॥ तल्लिङ्गसंवयायुंसां.यगुपानविमाक्षरी।
तद्दक्षिणेगोकिलणो.महाकिलखिलप्रदः॥ जामूतवाहनेश्वर.नत्वाल्लिङ्गमुक्तमं। विद्याधनवपदप्रापि.सल्लिङ्गपविपवनाशं॥ मयू

मार्क० उवाच ॥ तद. गन्धस्नानं स्वतन्त्रं वै । दधिकल्पद्रुमो नाम. तदुदीच्यां महापुण्यः ॥ दुर्ल्लभं तत्फलं प्राहुर्दिव्यानि. दुर्ल्लभं यत्र तदाक्षणं । गन्धस्ना
नोदकं काले. दधिकल्पं व्रजेत्ततः ॥ ततः स्नात्वा तु सर्व्वाश्च. कल्पद्रुमं प्रपूजयेत् । गन्धस्नानाद्दक्षिणे तु. मङ्गला मङ्गलालया ॥ उद्दि
श्य मङ्गलां गौरीं. [illegible] । [illegible] यथाशक्ति. तत्पश्चान्नान्यकर्हिचित् ॥ क्षितिप्रदक्षिणफला मङ्गलेशप्रदक्षिणा । [illegible]
[illegible] ॥ मङ्गलायाः समीपस्तु. सर्व्वसिद्धिकरा तु सा । लिङ्गं [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] देव्याः सन्दर्शनेन तु ॥ [illegible] लिङ्गं [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] लिङ्गं [illegible] ॥ मङ्गलावामहाकूपा. मङ्गलापश्चिमन्तु रुः उपमन्यो महालिङ्गं. मङ्गलादक्षिणेन्तु [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] लिङ्गं. तत्पश्चात् [illegible] । नैरृत्यायां गन्धस्नाना. [illegible] ॥ तत्पश्चिमे तु तथा. लिङ्गं दिङ्गस्थितं [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ तत्र लिङ्गान्यनेकानि. [illegible] वायव्यां लिङ्गमेवावलोक्य वै ॥ तद्दर्शनात्
पूजां [illegible] महापुण्यं । तद्दक्षिणे [illegible] ॥ तद्दक्षिणे [illegible] दक्षिणे ततः ॥ तद्दक्षिणे [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] महा[illegible] । [illegible] लिङ्गानि [illegible] ॥ सम्वर्त्त[illegible]

तस्यस्य पश्चिमे। तत्स्नात्वा कौलेशस्य, तदग्रे स्वर्णनाथदेवः॥ तद्दूरे माधवदेवः, तत्क्रमेण तदग्रे तः॥ तद्दक्षिणे वटवृक्षः, तत्रैव

वगवोग्रवः॥ तद्दूरे वज्रकपालः, तत्र लिङ्गान्यनेकशः॥ नागानन्तर्वेदयकाणी, किन्नराप्सरसामपि॥ देवर्षिगणवृन्दानि, नानासिद्धि

कवाख्यपि। तत्क्रमाद्दक्षिणे भागे, ज्ञानुतोऽमहादेवः॥ महोपाङ्गुपतगन्धः, तद्याम्याङ्गुरुक्तकन्ययः। तत्पश्चिमसमुद्रगण, ज्योतिः

गस्मद्दूरतः॥ तत्पूर्वे लाङ्गलीगङ्गा, सर्वसिद्धिसमर्पिका। नागदेवर्षिनिर्मुक्ताः सिद्धिदायकपूर्वकाः॥ तर्पिमाङ्गामयाख्याता, ननु तदवि

मानवाः॥ मधुपिङ्गलस्नेतका, लाङ्गलीतनपश्चिमे॥ सूनेनैवगवाग्रवः, जम्भतुः सिद्धिमूलमा। तत्रैव नकुलीगङ्गा, कपिलगङ्गा तत्र

वे॥ तदस्त्रीपवर्मीवाहो, समभ्रमतनिषविनात्। तत्सन्निध्यौ प्रातिकेण, स्नात्वा निर्मलमाप्नुयात्॥ तत्रापवगादकस्मात्, रुलगवृगमापिकी॥ वर्के

जागवर्णकला, प्रातिकेगडपापिनः॥ गणत्वपदवीतस्या, निश्चितामसमर्प्पणोः॥ देवस्या दक्षिणे भागे, तत्तुलापीठुकादको॥ तदम्बुपानवहः

त्वचा, मध्यागर्भवद्रतव। तत्कुलान्त्यपश्चिमभागे, दन्तुपानिः पदावनि॥ प्राचवाखूतवस्याचः, तावः कालः शिलादयः॥ लिङ्गवर्षदत्तदक्षुय-

क्षुद्रयापीतमर्पयत्॥ ऐस्नातनकुलीपानं, कुतार्थस्नानमातमा॥ स्नुविमूकपमापयथा, मद्रुगोमात्रवृद्धिदः॥ कवलेगोदयाज्ञीमं, तद्दुवी

चीसमर्च्चयत्। स्वर्ण्णस्त्रगस्नातनुप्राचीज्ञानदस्नस्यधात्तव॥ श्रीकाम्यगोवीर्यपूजा, वटुवीमाग्यपमाटा। विश्वेणाद्दक्षिणे भागे, निकुम्भ

३९१

णः प्रयत्नतः ॥ क्षेत्रक्षमकटः पूज्य. स्कन्दस्य चाद्धिविघ्ननायकः ॥ सर्व्वविघ्नछिदस्तस्य चतुर्थ्यां च विशेषतः ॥ विभूत्याश्चानिक्ष्महणः ध्व
क्षौ पूज्यः सुसिद्धिदः ॥ तद्दक्षिणे च गुह्यकेशः पूज्यो जयप्रवर्द्धनः ॥ तदुदीच्यां महालिङ्गं. पञ्चयानीश्वराख्यं ॥ गुह्यकेशादयतः पूज्यः के
श्वरञ्च तिथौ क्षितः ॥ गुह्यकेश्वरं पूर्व सम्पूज्य तस्य च. इयम्भवरत्नलिङ्गं तु । स्त्रवानी ओनमस्थोव. गुह्यकेश्वरात्पश्चिमतुको ॥ तत्कायोजयप्रदोजोतु नि
उत्कटस्य सर्व्वदा । कुलकर्ण्णः समस्तर्व्वो गुह्यकेशात्पूर्वदिक्स्थितः ॥ महालस्यश्वरस्कन्द. तत्पूर्वं सर्व्वविघ्नहृत् । गणेश्वरश्चैव लिङ्गं
सर्व्वसिद्धिकरं मतं ॥ हत्वा लङ्केश्वरं वीरं. रघुनायकप्रतिष्ठितं । तल्लिङ्गस्पर्शनादाशु ब्रह्महापि विशुद्ध्यति ॥ महापुण्यप्रदं चान्य. न वा
न्यत्रिपुरान्तकं । दक्षात्रयेश्वरं लिङ्गं. तत्पश्चिमतः स्थितं ॥ तद्याम्यां दक्षिणे कोणे. गोकर्ण्णकृतः स्वयं । लवस्कन्दयेषापघ्नं तत्पश्च
मक्षेत्रेश्वरः ॥ तदग्रे कवकुह्येश्वरः. पितृत्राणकरं मतं । पितृप्रणेश्वरं लिङ्गं पितृवृद्धिकरं मतं ॥ तद्याम्याम् पूर्वदलगा. स्कन्दस्यार्द्धेश्वरो
तमेश्वरः ॥ तत्पश्चिमतः स्कन्दगा. स्वयाम्याम् याग्नेयदिशः ॥ ब्रह्मणस्कन्दस्य पश्चात्. पञ्चानास्कन्दोगणः ॥ तन्न प्राच्यां लपूषगश्च. विशालाक्षी
वतत्पूर्वः ॥ विशालाक्षेश्वरं लिङ्गं. तद्याम्यां दोवनाशनं । तत्पूर्वं स्नात्वा जगद्. लिङ्गं पूज्यं हि तस्य वै ॥ तत्पश्चिमभागे यागाद्यां. स्कन्दप्रता
योरुगावथः ॥ तदग्रे वदिलीयणे ॥ ब्रह्मणात्पश्चिममूले ॥ तत्र लिङ्गं प्रकल्पयेत्. स्नात्वा विष्णुरूपलप्रदं । तत्र विश्वावसोर्लिङ्गं. मुक्तेग

स्तव पूर्वतः ॥ तद्दक्षिणे विधीशस्य, तस्याम्यां वाजिमेधिकः ॥ तदाश्वमेधिक स्नात्वा, दृष्ट्वा तल्लिङ्गमुत्तमं ॥ दशानामश्वमेधानां, फलं
विन्दति मानवः ॥ तदुत्तरे महातीर्थं, स्नात्वार्ज्जुनाख्यपापहृत् ॥ तत्र स्नानन्तु यः कुर्यात्, नावा वा पूधापिवा ह्यश्वमेधफलमाप्नोति. मारु
ना स्वप्रसादतः ॥ दक्षिणेन तु कुण्डाश्च, पुष्पदन्तेश्वरः परः ॥ तदग्निदिशि देवर्षिगणलिङ्गान्यनेकशः ॥ पुष्पदन्ताद्दक्षिणतः, सि-
द्धेशः सर्व्वसिद्धिदः ॥ यक्षेशः पवनपूजितः, स्वप्नसिद्धिं यवान्तिणनु ॥ वायव्यां पितृदेत्यूंसा, कविश्वरुद्रगणपावनाता ॥ तत्पश्चिमे नैर्ऋ-
ताश्चा, गिरिशगणस्कन्धायम ॥ तद्दक्षिणे वृक्षमण, न्विताश्रेणस्कन्धायम । तद्दक्षिणे वकदावा, कूडानुवनाप्रदः ॥ चन्द्रसूर्यात्मयेर्ह्र-
पेः कदानाद्दक्षिणे पश्चात्, प्रतिष्ठितानि लिङ्गानि, गणेशोथ मरुद्गणः ॥ लालाकोद्दक्षिणानः यो, सर्व्वाङ्गपूजकार्च्चितः ॥ कावन्ध्यम
ध्यंतलिङ्गं, तत्पूजनाद्यो महाफलं ॥ तत्पश्चिमे महादुर्गा, महादुर्गाप्रदर्जिनी ॥ गुह्यकेश्वरस्तस्याम्यां, गुह्यकायापविनाशितः ॥ जन-
कस्तु पूजनाद्यो, शङ्कुकर्णस्तदुत्तरे । महासिद्धेश्वरं लिङ्गं, तत्पूजाद्यो सर्व्वसिद्धिदं ॥ सिद्धकुण्डेतु नरः स्नात्वा, दृष्ट्वा सिद्धेश्वरं महत् ।
सर्व्वासामव सिद्धीनां, यावनस्कदति मानवः ॥ शङ्कुकर्णेश्वरायश्च, लिङ्गपानफस्पर्शकृत् । तदग्रे वरविशालाक्षेशः, कुललग्नस्तदुत्तरे ॥ तत्र
दावश्वरं लिङ्गं, देवीदानवश्रयाघ्नूजा । तत्पूजनात्सर्व्वसिद्धि, मानन्दाबन्धबद्धिजा ॥ नन्दकाश्वपुत्रास्तत्र, नानारूपायुधमूनाः तत्रैवरु

प्रदोगच्छः लिङ्गकार्यायनन्दनः ॥ तन्यार्द्धे जाङ्गलगम्यं तन्यवान्मुक्तकेश्वरः । तत्रैव कुण्डं विमलं सर्व्वयात्राफलप्रदं ॥ स्नात्वा मुक्तक
कूपे तु दृष्ट्वा वै मुक्तकेश्वरं । यात्रायाः सर्व्वलिङ्गानां फलं लभेद्वा यथा ॥ तत्र सन्ध्याप्रियागस्य. सिद्धिदा सर्व्वनी यथा । मुनिगणसहस्रा
णि. तत्र लिङ्गानि सिद्धये ॥ एकादिशुक्लचान्द्रेवि. व्रावाणस्यां प्रियाममा । तत्राधिपरञ्ज्ञयकन निर्म्मीनितानी प्रिये ॥ उत्यलिस्कितिकालपि:
तता दृ सर्व्वदा स्कितः ॥ एवं संस्तुतिज्ञानानि. तत्सपापैः कलियाक ॥ सर्व्वे सर्व्वे पुनः सर्व्वे. त्रिसहस्रं नान्यतः प्रियाः ॥ गाध्रं कर्ते च गन्धर्व्वं.
यदा स्कन्नाम कैवर्द ॥ उद्दण्डमात्रं लिङ्गानि. काधिकानि मयामुना । द्विरष्टिः कल्पा स्कापिमानि. रक्षालिङ्गानिकानिचित् ॥ नतानि पूनबू
कानि गृहद्रयाद्वानि सर्व्वे तः । एतानि यानि लिङ्गानि. यानि कुण्डानि यत्नतः ॥ या वाप्यस्कानि सर्व्वाणि गृहयानि मनीषिभिः ॥ एतत्पादग्रं
नातु स्नानातु. फलमात्राकृतात्मने ॥ सूत्रत्यानाश्च लिङ्गानी. कूपानी सत्र सामापि । वापीनां वापिकूपानां. कः संख्यातुं प्रभुर्भवत् ॥ स्मानन्द
काननस्क्वानि. लिङ्गान्यापि पत्र सन्ति । दिवौकसापि नान्यत्र. यत्पुनर्जन्मसाक्षिनः ॥ सर्व्वलिङ्गमयी काशी. सर्व्वतीर्थैकजन्मभूः । स्वर्ग्गा
पवर्ग्गयोर्द्दात्री. दुष्प्रापादत्तान्तःस्य विना ॥ मम प्रियं यदेतन्मा देवि. त्वमवतः यथा बलात् । स्वक्षात्र तत्क्षियं काशी. सुखविश्रामभूर्मम ॥ यका
श्यानाम ग्रक्कानि. यत्र मादन्न एव हि । मम गाखविगारवाकाः स्कान्दनन्दिगजास्थावत् ॥ तत्र चक्रकामदवि. तत्र वममयत्रकाः । मुमू

दृष्टस्तत्र यत्रानन्दवनौकसः।। तपस्यन्ति महत्येषु दमन्त्येषु महाव्रतं। तत्र दृष्ट्वा महादाना यत्रानन्दवनौकसः।। तस्मात्सर्व्वमी
थैते. नखिलाश्च वदान्तिकाः शमवाञ्छ सर्व्वकर्म्मादि. यत्रानन्दवनौकसः।। सत्यास्तथा च यत्र यास्तु मिहाया यत्राखिलाः श्व यस्यापीदृश्यम:
यत्रानन्दवनौकसः।। स्त्र्यन्त्यजातियवनाः काश्यां नान्यत्र कृमियावगः। यैर्यावयावगः पूर्व्वं स्वच्छन्दान्त्यजनाद्यधः।। सत्यवनूनं सर्व्वस्कः
सत्रवश्चापिकृत्स्नः। यः यापिवा तनुं हत्वा काश्यां धिकृतस्तामयां।। श्रुत्वाध्यायमिमं पूर्ण सर्व्वतीर्थवदस्याविन्नु। काशादर्शनजं पुण्यं प्राप्ना
तितियतन्त्रवः।। यः पठेदिदमध्यायं. यानदयानर्द्दिनदिने। दृष्टानि तेन सर्व्वाणि. तीर्थान्यतानिनान्यथा।। सर्व्वलिङ्गमयाध्यायं. यामूलि ३८७
यं पठेत्सुधीः। नतं यभ्भानतद्भूता. नत्वन्यापिप्रवाधते।। ब्रह्मयज्ञफलं तस्य जायते सुकृतात्मनः। ध्यायाद्यदमूमध्यायं स्तुविस्तारेत मा
नसः।। यस्मातः सर्व्वकृच्छ्रेषु. सर्व्वबाधास्तु यःस्व। सर्व्वलिङ्गात्स्वकः स्यात्. या मूमध्यायमावर्त्ती।। किमन्यैर्व्वद्भिस्त्वत्र. तिष्ठा करफलप्रदै
ः। मनूप्यमवग्निवध्यायाऽधरव्यायं महाफलः।। महादानपुरुकषु. यत्फलं प्राप्यते नरैः। महदूपान्महाध्यायादमूषात्फलं समाप्नुत।। तस्मा
त्सर्व्वतीर्थानि. दृष्टानि लिङ्गान्यनेकशः। यत्फलं लभते मर्त्यः स्नानं. तत्र् यनाहवं।। हुभैवनयास्तु. मिदमवऽयामहान्। काशीलिङ्गावली
नामा. ध्यायाऽर्थ्यननतनूत।। ममहन्तादिकाय. वदलिन्द्रवतायवा। नतानध्यानदानध्या. नदानध्याऽपरस्तथैः।। स्नानाध्यायस्याऽपनात्.

Nepal Sanskrit University, Balmiki Campus, Kathmandu.

यावीं ब्रह्मवधोद्धृतौ। श्रुणु न्याग मनीषापि. तथा६ तद्भस्य तत्क्षणं॥ मातापितृवधाज्ञानं. गोभ्रूणहत्यादयौ। महापापानि पापानि. ज्ञाना
ज्ञानानि तत्क्षणात्॥ उपपापानि पापानि. मनोवाक्कायजान्यपि। विलयं यान्त्यशेषाणि. निःसन्देहं ममाज्ञया॥ पुत्रान् पौत्रान् धनं धान्यं-
कलत्रं क्षेत्रमेव च। मनःसमीहितं सर्वं स्वर्गं मोक्षं सुखान्यपि॥ उत्तमाश्रयमिमं विज्ञान् प्राप्नोत्येव न संशयः॥ इति यावत्समाख्याति-
देवदेवो वृषः कथां॥ तावन्नन्दी समागम्य. प्रणम्यातिष्ठदीक्षयन्। तावत्स विस्मयाविष्टः. महाप्रासादनिर्मितः॥ सञ्ज्ञीकृतावथश्चैव. ब्र-
ह्माद्या मिलिताः सुराः॥ नारदाद्याः पुण्यवीकाक्षा. द्वारि तिष्ठन्ति मानुगाः॥ प्रणीयमालोक्य सर्वं. पूजनस्य मुनीश्ववान्। चतुर्द्दशसुलोकषु-
पण तिष्ठन्ति सुव्रताः॥ तत्र निगम्य मिलिताः प्रावर्तिक महोत्सवी॥ ॥स्कन्द उवाच॥ इति नन्दीवचः श्रुत्वा. देवदेवो महान् मः पिः
वोदये समायुक्तः निर्जगाम त्रिपिष्टपात्॥ ॥इति श्रीस्कन्दपुराणे नागरखण्डे क्षेत्रतीर्थवर्णनं नाम सप्तनवतितमोऽध्यायः॥ ९७॥ ॥
१ व्यास उवाच॥ श्रुणु सूत महाभाग. यथा स्कन्देन भाषितं॥ महामाहात्म्यवः गन्धाः पृच्छ्यात कृष्णसन्धव॥ ॥स्कन्द उवाच॥ निशामयम
हाप्राज्ञ. गन्धपावनिकीं कथां। शिलाख्यानन्दजननीं. महापापकनाशिनीं॥ मन्दराद्रौ गतः शम्भुः देवैः मदनपर्व्वति। प्राप्यावानन्दगहनमि
तस्येव मध्ये वाचरत्॥ भाक्तलक्ष्मीविलासश्च. प्रासादसिद्धिमागतः। तत्रोपविष्टस्यः पार्वतीदक्षिणे हविवग्रहः॥ ऊर्द्ध्वस्तुक्रय तिपदि. वृषवाब

समायुक्तिः। वन्दे सफलवाग्मिस्कन्धः कृपूर्वस्कितपूव॥ वायमानपूवायेपू. प्रसन्नासूकविस्मव। व्राप्नःणालीग्रःभिवव. न्यक्कमान्यववान्धव॥
प्रभिणद्धिनरूर्लोक. रुवर्लोकान्कवाध्वनि। सर्वप्रमृद्धितं यासी. कम्पाःप्रावनिकास्मव॥ ऊतुर्गन्धर्वनिकता. ननतुन्धाप्सरागणाः॥ वा
यन्ताःध्वस्तुमीः कृष्ये. ऊँकूपूर्द्धवनागणाः॥ वदुर्गन्धववकावाना. ववषुः कुसुमैर्घनाः। सर्वमङ्गलनयथाः. सर्वमङ्गलभाषिणः॥ स्कावर्व
ऊङ्गमाः सर्व. जानाज्ञानन्दमदुनाः। सूवासूवयूसर्वपू. गन्धर्वपूवगेपूव॥ विद्याधरपूसर्वपू. किन्नरपूनरपव पि। यूंस्त्रीजातपूसर्वपू.
यऊन्ध्वलाग्नवदि॥ निःप्रयूकवःनिकवीं. पूवूषार्थीः यदयदः। भूमपूपालवेवर्षोम. यकक्कतुनदामून॥ नायापिनीलिमानन्तुप्रापिरुऊ
मिकर्हिविनूं। नीनाऊनायपदीपा. स्फूदासर्वः प्रवाधिताः॥ नर्षोञ्चाणां मिरवप्रापि. दन्धन्कनानवाकलान्। प्रानिःपोर्ध यनाकान्ध. नानाकावाः
विविद्विमाः॥ वत्नध्वऊप्रकाध्वीमा. नरूःप्रमिणिवालयं। कविद्वायनिगानक्षाः. कविनूत्यन्किनर्कैकाः॥ वतुर्द्विधानिवायानि. वायन्केः
वकविनूकविनूं। प्रप्यवन्दनवस. स्कृटापिक्किलरूमयः॥ ऊपिनन्ध्वेनमोऊिक्ष. नीलयानवकूप्रशाः। प्रयङ्गनेंहुशाकाना. वङ्गमालाध्वः
कालिनः॥ वत्नकूट्टिमरूराणा. गोपूनायपूवडिव। सूध्वाक्कलाकर्ण्यमालाः. सौधनामप्रयदित॥ सूवमनान्यापिमदा. वमनानानसर्वकु.
ःयानिकानाकर्कीर्णकः मङ्गलानिघटाङ्कव॥ तधामवद्धिसर्वाम्भं. नतूऊन्नाद्विवाःकक्स। स्मागत्यदवदवाथ. मूक्किमन्तुपमाविगनू॥ सू

याक्षिषिकण्वत्रुयानतन. सर्क्षिर्वृन्दैः सद्धर्दवः॥ गुणाश्रमस्कः॥ सद्दिनाकवान्या. कुमारवृन्दैः परिताव्रतस्य॥ वत्सैवनकैर्वद
क्षिर्दुकूले म्लानीर्पि विचेलेस दिष्टगन्धैः॥ कूपूपुजन्दवमण्णामहक्षी. तदामुदात वमकाण्ठेन्द्रा॥ वत्साकक्ष्यापिसिमीन्द्रवर्य्ये
यास्त्रमन्तैव यिपूण्यधाक्षिः॥ संपूजितः क्रमकजतत्रणस्कु नीयाजितामा हृगासेवथेणः॥ सन्मार्गस्य सर्व्वान् प्रथमं मुनीन्द्रान् स्वैः स्वैर्द्
दिस्कैर्व्वविनाकिलाषैः॥ व्रणाशमाहात्म्यादिवाथ विर्भुं जगद सर्व्वा मनवन्द्यर्षी॥ हेतूनामितिषादतिस्म मानयूर्व्वं. त्वम समस्क प्रजुतेकक
रुः॥ दूर यितिष्ठत्निकटेस्त्रमव. त्वक्तानकश्चिन्नमकार्य्यकर्ता॥ त्वया प्रियादासनवन्द्रवर्य्यैः सद्गुप यदचेश्वरनाथापदिष्टः॥ यथासुसिद्धि
यवमामवाय. समीहितं मनिखिलयेः यिद्धं॥ विश्व वर्द्धवृहिय हेतोः प्रितनन्त. नादयमताक्षिक्रिमयादापि॥ हेतुं समयानन्दवर्णी यदार्थः हृदुस्तु
नमस्त्व मसीगसेसे॥ नमप्रियं क्रियतः न यिपयत. तथायथेयं यवस्त्रीरवा हृमिः॥ वायाण सीव्रम्भन्नमायनस्य. स्वनिर्जनि येत नदीशेस
जिनी॥ गुरुत्वम्नि वाक्य जगदीशितुश्च. प्रावाच विभूर्व्वं वदं महर्णी॥ यद्विप्रयस्त्रायिपिनाकपादे. तदास्तु तद्दूनमहत्वतस्त्री॥ गुरुत्वमिवाक्यं म
धूस्हृदनस्य जगद्गुरुस्तानितवीपूर्वाचि॥ सदामूर्यामैमम सत्रिधेत्वं. निष्ठस्त्वनिर्व्वाणजनाप्रयमू॥ ज्यादावनासाम्यकरवन्तमत्र. यामीहजि
यास्यपिहक्रियूकः॥ समीहितं तस्यान सत्यनिश्चयं. वनात्यवान्मस्वूजवक्रयासे॥ यद्त्रस्त्रीरवीमम मूक्तिमन्तुय. सन्निष्ठमानस्य करद दिः

द्वाचूत। नमकुकेलायगिवोमूनिर्म्मल. नकक्रवनस्यापिनिश्चलश्रिय॥ निमषमार्थ्यं क्षिवविकव क्य. क्षिष्ठक्षियदक्षिणायमण्डपर्स्वक्र
नन्यशावाश्रूयिगाःस मानसा. नगयूनर्गर्हदःगामूयासत॥ यैस्मायप्रवक्रयवस्यगाःधे. समक्षमीर्थ्यैकागिवाविकृषलं। क्षःषिणन्मीकृलि
वीकमानसा. नियनसक्षममयाषेदाक्षि॥ स्मवक्षियमामयवर्गमण्डुय. क्षिक्षिःप्रथाणक्षिददायापिस्वी। हृन्धक्षियूःस्यान्यकथाः क्षःणक्षिवा-
सकाटिगोयानकलेरूजनि॥ उपन्द्रनफानितयांषियेष्वियं. स्नानाक्षितवाखिलतीर्थसार्थक। स्नात्वकृत्यवेमलिकाष्ठिकाया क्रूदसदा
मूक्षिजनाश्रयक्षः॥ तीर्थानियन्मीकपदपदकृत. कुलीक्षतयांमलिकाष्ठिकायाः॥ कनीकनायक्षिष्ठुशायमण्डपाः पवम्यवान्मूक्षिजनाश्र
यायैं॥ केवल्यमण्डपस्यास्य. कविष्णुद्वापवकृत। लाकरव्यामिर्कविप्रायमघक्रूकूटमण्डपः॥ ॥श्रीकपिलउवाच॥ नाथक्षेत्रं समाख्याहि क ३८१
थनिर्वाणमण्डपः। तथाख्यामिमयोगका. यथादवेनकाषितं॥ ॥देवदेवउवाच॥ महानन्दो द्विजानाम. कविष्णुप्रवर्ष्टुजः। सपवदासमा
वारस्यकतीर्थपश्चिरुः॥ सूदाक्षिकाकूवमनाः स्पष्टवातिथिनस्नलः। सूपथोवनमायाय. पितर्यूपवनसक्षि॥ तिवमघूदोपस्क्षोत्रेः
कावितस्तुपदपदा। उक्षावकस्याविक्षायां. मेत्राक्षत्वावतनवे॥ तयावप्रपितायस्रं. पत्रीवाविविमाक्षितः। सूककक्षणनूपिवकृत्स
दनमाक्षितः॥ वेष्णुवाधनिताकस्या. क्षःणवेष्णुववघकृतृ। नेवात्निन्दतिमूदात्मा. नवकर्षणकावल्मनृ॥ शिवशक्त्यानुसमालाभ्य. क्षिविः

ब्ययविदितस्य कालं। गर्द्धयेद्बहुब्राह्मणान् सर्व्वान्, गोत्रलिङ्गोपजीवकः॥ श्रुत्वेति पार्थिवस्तु धर्मज्ञः। सन्ध्यास्नानपवित्राम्बरः। विशालतिलकः।
स्रग्वी शुक्लक्षौमाम्बराकुलः॥ निरीक्षायपादुकावः सर्व्वेश्यात्यत्यविमत्ता। तस्यायत्यर्थंजातं मूल्यं कपर्द्दवर्ज्जितः॥ एवं कञ्चुकयु
क्तस्य कश्चित्ताम्बूलदागतः। समागमिष्यति वनी तीर्थयात्राप्रसिद्धये॥ स्नात्वा सम्यक् सरसि कथयिष्यति नागते। जूलमस्मिन्धनन्दि
त्सू डोम्बचाण्डालसत्तमः॥ सुस्मितः कश्चिन्नृपमिपाता यस्मै दद्यामहं धनं॥ श्रुत्वेति तस्य वचः श्रुत्वा कश्चिद्वासुलिसंज्ञया॥ उद्दिष्टप
विश्वासी आरूपश्वानमूढया। नचपमिपद्दत्तवता घनदाश्चामिनव॥ श्रुत्वेति मौनवः कृत्वा समागत्य नृपसमीपतः॥ दत्तुवनृपालिप
त्याथ तत्र वाधमदान्तरुः॥ मा भूद्धवमद्वाविप्र तीर्थमस्य फलं कुरु। किंचिद्धनमस्मिन्मनते गन्धमानपद्दकुरु॥ सुधाक्रमालिकीकल्प
कृत्वा ज्ञानं विप्रस्कसः॥ क्रियद्धनं नवास्मी द्विपपुत्रककसंज्ञया॥ मन्त्रसंज्ञां सर्वेबृह्मा श्रावावामिप्रदत्तवत्। संरुपियोवमानमस्या. त्वाव
द्दास्यामि नान्यथा॥ श्रुत्वेति तद्वचनं श्रुत्वा त्यक्त्वा मौनमुवाच ह। यानन्दः समदानन्दा निःस्पृहः कामिप्रमितद्दे॥ यवक्षनृपदार्थन्तु कथिष्या
मि प्रतिपद्दे। किञ्चस्म वचनं त्वनगु कथिष्यसूक्ष्माक्रम॥ यावदस्य खिलविकं तन्माध्ये नास्य कस्यचित्। तस्मात् क्रमपिदानवी तदा दास्या
मि नान्यथा॥ ॥ब्राह्मणउवाच॥ यावदक्षिमयानीतं विभ्रंशप्रायानयवत्। तावत्तु सर्वं प्रदास्यामि विभ्रंशस्त्वपणा मम॥ यवसत्क्षीद्दवि

ल्वेशं. नाऽश्वन्यो द्विजाः क्रमात् । कृताः कृताः जन्तुमात्रा. विल्वेशात्सूत्रवहि ॥ पवर्द्धनःशीलाय. पापेभ्यः प्रयूतकाः ॥ पापापकर्षिणीलाय.
विल्वेशं गत्वा स्नानवहि ॥ हुमितद्ववनं ग्रल्वा यद्रस्पन्दियमानसंथाः उवाच्यपार्द्धतायैं साऽयउत्मान्यउनिक्षद ॥ मायाद्विटर्म्मद्विः कुद
सर्न्नलवान्तिनःसान्ध्यनिसवकानागु. पार्वतीयामकामनाः ॥ विल्वेशः प्रायमांर्वेमि. प्राय्यैंनायथागतां । सवद्विजाद्विजेन्द्रो. द्विकृतायि
वसन्तिद ॥ वहिर्निर्ग्गेनमातरस्तु. वद्धन्निः पापिरूपग । चाण्डालवाक्कणं ध्येष. चाण्डालादधमस्त्वयौ ॥ कूपावव द्विचाण्डालः. सर्व्वलोक
वद्धिकृतः ॥ हुन्केन्मनूधावन्तिकृर्व्वन्मः पापिनादः ॥ यवतद्रूपकाग्गदाम्. काकस्नानादिवान्यवनून निः पतक्विदपि. लज्जाकृटिल
नापिकः ॥ सनकसर्यप्रधार्य. गृह्विश्यालाकदूषितः ॥ ऊगमकीकटाक्षास्वौ. स्यक्षावानाणसायूवौ ॥ मध्यमार्ग्गे सवेगस्कृन्. लक्ष्मीतस्तु ३७२
सकायरुनः ॥ कूपिकापिटिकान्तरुः. संवद्धामार्ग्गे वाघिरिः ॥ नात्वानमंत्ववाग्गानिं. नस्कृवाः पपविरुद्धं । उनूचाधनमादाय. समालाक्षय
नस्यतौ ॥ प्राप्यूर्द्धविधनस्यैरनज्ञार्ये यस्मिन्नजावनि । जूगोधनाप्रयत्नेन. वधः पपविवारकः ॥ संपधार्य्यन्निक्याद्भूः स्मार्त्तवीष्मनग्गलिका ।
त्वीवर्दा नयिष्यामि. निर्व्विनं सपविरुद्धं ॥ निग्गम्यक्तिमनस्त्वैव. कथयामास स द्विजः ॥ कूक्षप्रनिग्रहानन्म. यदर्थे वस्तूक्तविशः ॥ कृदृम्व
मपितनन्नष्टं. नष्ट्व्यापियन्नियादः ॥ जानितवस्त्रपिमनष्टं. नष्टाकाणीयूनाक्तिमिः ॥ यूगपत्सर्व्वमवाप्य. नष्टं दूर्न्नेद्विवक्ष्य ॥ नकाम्यैंमवर्णं

प्राये . तस्माद्दुःखप्रमिथतान् ॥ यो ऽकूदुम्बस्मरना . कथाकाणीस्मेनैव पि । श्रीविर्दनायिसनदाक्रीकठकूक्कूष्टहवनु ॥ प्राकूक्कूटासूवीतो
तु . नाम्रकूठत्वमायतुः ॥ प्रान्तकाणीस्मवनाता . जानाजानिस्मृतिः यता ॥ तुलवदन्तिथकाल . गतकार्यष्टिकोदमाः ॥ सस्मिन्नवाधतिप्रा
पान्ध्वत्वायायत्रकूक्कूटाः ॥ वायाणस्याः कथाः ख्यापितेः कूर्वकान्यान्यम वदि । काणा कथांसमाकर्ण्य . तदानवनना युधाः ॥ जानिस्मृ . तियु
ताश्वन . तत्स्यर्न्नेमनूनिर्म्नेताः ॥ नेष्वकार्यत्निकाग्रेष्टेः यथिदस्यकयालकिः ॥ तच्छूलादियविक्षिप्तेः प्रापितः कृत्रमुक्तम ॥ तत्तुक्ष्य स
मायाय . वत्वारम्भवना युधाः ॥ वविष्णुकातयविता . मुक्तिमण्डपमुक्तमं । जितादावानूयनियमान् . कामक्रोधयवाद्गुवान् ॥ यदा यानूस
कथालायान् . लोकमादविवर्जितान् । स्वर्ज्जुनास्वानसंक्लिष्टान् . सुनिर्म्मलनिवासूतान् ॥ तत्तानाभाष्ववणयवा . तक्कथायिनसूक्ष्मनान् ।
मद्दतविलमद्दलिन् . दृश्याक्षत्रनिवाषितः ॥ प्राकृतावासनायान्तान् . संप्रधार्य्ययवस्यवी । क्रमशोदारमार्क्कव्याप्राणांस्यष्क्षिवात्रत
॥ यश्वनीयर्व्वलोकानी . विष्णुनमदनूश्वतान् । विमानमधिनूस्थाणुकेलायं प्राप्यमन्त्रदं ॥ निर्विघ्नमूविनकालं . दिव्यानुशाणनूक्रमान् ।
नतावक्षातिनाकृत्वा . मुक्तिं प्राप्यान्तिगाम्नवां ॥ नगांत्राकादादावस्या . कथयित्वान्तिसर्व्वतः ॥ मुक्तिमण्डपनामेदं . स्थमकूक्कूटमण्डपः ॥ स्व
मित्रमयिवेषसंप्ती . यस्य विस्पलिमानवः ॥ मुक्तिमण्डपमासाद्य . गेयः प्राप्यान्तिमं पदं ॥ तूनियाव क्क थाणगच्छ . दविष्णमयदादेवालक

ध्यातुमूलानाद्या. यस्मान्नाम्नाविदुः कृतम्॥ अथ नन्दिनमाहूय. देवदेव उमाधवः॥ प्रोवाच नन्दिन्विज्ञाया. गणवृद्धिकृतां नवः॥ अथ न-
न्दी समागत्य. प्रोवाच वृषरूपधृक्। नमस्कृत्य प्रदक्षिण्याः प्रबद्धकरसंपुटः॥ ॥नन्द्युवाच॥ देवदेव त्रिनयन. किमपूर्वं ब्रवीमि त-
मो जलज्ज्ञो विलासात कौसि कौसि समर्थन॥ अथ स्मित्वाब्रवीत्कृष्णः सिद्धं न स्तु पमीहितं। उत्थाय देवदेवेशः सुदृढं बाहुमण्ड-
लः॥ ब्रह्मणा दविना सार्द्धं. गणागाद्रत्नमण्डपं॥ ॥स्कन्द उवाच॥ इत्युत्वा यमिमं पुण्यं. पठमानन्दकाननी। नरः पवीमूर्द्धप्राप्य. कै-
लासं प्राप्य मोदते॥ ॥इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे मुक्तिमण्डपागमनन्नामाष्टनवतितमोऽध्यायः॥ ९८॥ ॥ ॥ व्यास उ-
वाच॥ शृणु सूत कथां कौ. कृष्णद्वैपायनजन्मना। देवदेवस्य चरितं. विश्वेशपरमात्मनः॥ ॥अगस्त्य उवाच॥ सेनानीः स्कन्द कथय त्वं म-
तानिर्वाणमण्डपात्। निर्गत्य देवदेवेन्द्रः यत्कृतं किं चकार ह॥ ॥स्कन्द उवाच॥ मुक्तिमण्डपतः शम्भुर्ब्रह्मविष्णू पुरोगमः। श-
ऋणमण्डपं प्राप्य. यत्र कावदामितम्॥ प्राप्य रत्नस्तम्भविश्वेशः सपत्नीकः सहाङ्गया। ब्रह्मणा पूजितामध्ये. वामपार्श्वे च शार्ङ्गिणा॥
वीक्षमानानामदृष्टानां ऋषिभिः परिवारितः॥ गणैः पृथगुपस्थितः जोषं तिष्ठन्ति वादयन्॥ तदा पृथ्वीः प्रचामान. स्वावरं मानवमिश्रि-
ब्रह्मणा विष्णुपार्श्वगस्तु पाणिमुत्क्षिप्य दक्षिणं॥ दर्शयामास देवेशो। लिङ्गं पश्यत पश्यत। इदं मम परं ब्रह्मेति. विदमपरं मपरं॥ इद

३५३

भवद्भिर्मपूर्वं. ख्यावयमतिसिद्धिदं।एते पाशुपताः सिद्धा. आबाल्याद्ब्रह्मचारिणः॥ जितेन्द्रियाः सत्यनिष्ठाप्रस्वसर्थस्नाननिर्म्मला-
ः॥ रुस्मकूटगयादान्का. सूगीलाङ्गुर्द्धयनसः॥ लिङ्गार्च्चनरतानित्यं. मननन्द्रियमानसाः॥ सदैव वायुभक्षाम्नेय स्नानदग्धसुनिर्म्मलाः॥
कन्दमूलफलाहाराः. यतन्त्वाधिनङ्कसाः॥ सत्यवन्ताजितक्रोधा. निर्म्मोहानिःपरिग्रहाः॥ निर्वाणानिःस्पृहपधशङ्ख. निरातङ्कानिरामयाः॥
निर्द्दम्भानिरपायाश्च. निःसङ्गानिर्म्मलाशयाः॥ निस्त्रीङ्गुदुर्ग्नेर्यसाना. निर्व्विकल्पानिरञ्जनाः॥ निर्द्वन्द्वानिर्व्विकाराश्च. निरहङ्कारवर्ज्जिय-
ः॥ सदैव ममलाप्यानां. मनुष्याणामत्सरूपिणः॥ एते पूज्यानमस्याश्च. मदृक्षामन्त्ववायवाः॥ सूर्व्विनस्पस्पर्वप्राणा. रुद्विष्यामितर्षगयः॥
सूर्यविद्ध्वंसनःयास्काकृ. स्कववात्माऽरुणकूप्रतुः॥ सर्व्वेषां सर्व्वसिद्धानां. कर्त्तारः क्लिष्टाषामिदा. सूदेकदाविद्गृह्यःस्या. मदङ्घ्रस्यांकथा
वन॥ आनन्दकाननवास्तुस्थे वन्हिष्ठन्हिदवताः॥ सूनृतदायसर्व्वेषां. रुकानामिदसर्व्वदा॥ ख्यास्यामि लिङ्गरूपेण. वाञ्छितार्थफलप्रदः॥
स्वयंरूपःस्वयंरूपानि. यानिलिङ्गानि सर्व्वतः॥ तानिसर्व्वाणि चायानि. उत्पृलिङ्गमिदंशुभं॥ सूदंसर्व्वेषु लिङ्गेषु. निष्काम्यं तत्परंगयः॥ यते
वियंयत्नामूर्त्तिर्निर्म्मलिङ्गस्वरूपिणः॥ यत्नलिङ्गमिदंदर्शं. एतद्पाशुपतं कृष्णा॥ याज्ञाक्काचणतनादं. हस्तत्पवितोत्कपः॥ एवन्नादस्य
लिङ्गस्य. यानकेऊन्मार्यंविदं॥ देवा॥ ब्रह्मयतिःप्रवन्तुःदवासमपिगतः॥ सदा॥ स्मनन्नादस्यलिङ्गस्य. यायेऊन्मत्तयाङ्गितं॥ सूवन्धेनन्धमिः

क्षितौ. ममवाक्कालसंभवश्चावनमल्लिङ्गस्य मूर्ध्नि स्थ. शक्तानिःक्रमसङ्कलानु॥ बिल्वायनमसकायाय. सपिउन्मात्रयार्जितं। दर्शनादस्य लिङ्गस्य.
कृयमघनाशःकृतौ। पूर्णं ललकृतनियमं. समानूयनाम नाशः। स्वयम्भुवोस्य लिङ्गस्य. समविन्ध्यगिरुः सूनाः। वाङ्सूयसहस्रस्य. फली
स्यानुस्यनं मात्रनः। पृथ्वीमात्रपदानाद्व. चूलकादकपूर्वकं नः स्रोत्रलिङ्गकं पूर्णं. लरूप्य नरक्षियागनः। पूजामात्रे विधायास्य. लिङ्गनाड
स्यकृतिनः सदसद्धर्मकमलं. पूजाफलमवाप्नुत। विधायमफला पूजां. यज्ञमनमपूजःसर्वा अस्य लिङ्गस्य लक्षणं. पूर्वपार्थव्रतुलयो। वस्त्र
पूतजलैर्लिङ्गं. स्नपयित्वा ममामयाः। लक्षान्वमघडनिर्यं. फलं प्राप्नाति सकलमः। सुगन्धिचन्दनचर्चे. लिङ्गमालिप्य कृतिनः। स्मा:
लिप्यतसूतसाक्तिः सुगन्धिपद्मकर्दमैः। सामाद्बूपदानेष्व. दिव्यागन्धाग्रयाकृतम्। नदीपप्रदानेष्व. क्षामानूपपिमानगः। कर्पू
रवर्तिदीपेन. सकर्पूरेणकृतिनः। कर्पूरपोतदष्टश्री. सेव कालविल्वावनः। दत्तानैवेद्यमात्रन्तु. सिक्थासिक्थयुगं युगं कैलासाद्री
वसश्रीमान्. सकाकाशपसन्विमः। बिल्वेणेपवमानीयाद्रयान्त्यां पद्मं गत्वा। तिलाज्यं न यथिकृतं. सदवपिरमानवं। मुखवासन्तु या
दया. दत्वेवं वा मूर्वामये उल्लोच मूखवर्पयेत्. तत्स्यपूर्णफलमश्नुते। सौख्यामागतवल्लानां क्रथं यिक्कतुमिष्यते मुखवासप्रदानस्य.
कः संख्यां वक्तिमत्कृतं। पूजायकाचनद्रव्यं. यापन्नगन्तुकादिकं नकृत्वामकरवनन्द्यातु. सवसदत्रमलिकाः। यागीनवायतस्यानाम

कीर्तनात्प्रणतस्यश्चार्तू॥ तस्यापापादिवाराणसीं. तवस्तौ यत्र कीर्तनस्तु। चित्रलरवनकर्माणि प्रासादभवकानवनात्॥ अतः सर्वोत्तमह
त्वाग्नानु हुतकमस्थ्य तनः स्फितः। सकृद्विश्वेश्वरं नत्वा मध्ये जन्मसुधान्नेनः॥ ते लाङ्कवन्दितपदा. जायन्ते सुधायामितः यस्तु वि
श्वेश्वरं दृष्ट्वा. कृतकृत्यो भविष्यति॥ तस्याजन्मानि वंशाक्षा. तवस्येवनर्णं तस्यः॥ विश्वेशास्यास्तुतिं कुर्यात्. विश्वनाथस्तु तस्य हि॥ वि
श्वेशः शीलतं विद्धि. यस्य यस्य जनितः कृतः॥ लिङ्गं स विश्वनाथस्य. दृष्ट्वा यश्चानुमोदते॥ समगाश्चैव पूज्येन. सदा पूज्यं च वनाश्रितः॥
निर्यातिः विश्वेशं विश्वेशं. विश्वनाथमिति जायते॥ त्रिसंध्यं यः स्मरेन्नित्यं. जपात्मदमसंस्कृतं॥ यमापीठं महालिङ्गं. सदा पूजनमस्य वा॥
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन. पूजयेद्वर्षिमानवः॥ येन्नेविश्वेश्वरा दृष्टाः येन्ने विश्वेश्वरः स्मृतः॥ कृतान्तदूतैस्ते दृष्टाः कृतः स्मृता गर्भवेदनाये
थितः प्रणतं लिङ्गं. प्रणामास्सत्यनामस्ये॥ यस्यैकनयनेनाभात. दिक्पालपदमल्पकं। दिक्पालपदकः पापः पातकः शिवमतत्वं हि॥ गुर्वः
क्षिदवर्षिणः॥ यमस्यैः सर्वभूतकृत्य पवायकृत्यं। नरैस्तु तैः स्वर्गमहार्जनान्ते. विश्वेशतुल्यं क्वचिदस्ति लिङ्गं॥ न तस्य लोकेन तयस्य
लोकस्य वा. वैकुण्ठकैलाससत्यसमानलघुना। तीर्थं क्व विश्वे मणिकर्णिकासमं. लिङ्गं क्व विश्वेश्वरतुल्यमन्यत्॥ न विश्वनाथेन समं हि लिङ्गं. न
तीर्थमन्यन्मणिकर्णिकातः। तथा वनं कुत्रचिदस्ति नान्यत्. क्षेत्रं समानन्दवनेन तुल्यं॥ वाराणसी तीर्थमयी समस्ता. यस्यास्तु नामापि हि तीर्थ

नार्थे । तत्रापि कामिन्यमसौख्यरूमि. मैत्रायचित्रामला कर्ण्णिकासौ ॥ तत्र नाट मुख्या न्मम ताउस्यौधातु. प्राच्यौ मनागान्न समात्रि मायी । सख्या
यमग्रवकवक्रमन. गमन्नयीवापिगमन्नयाव ॥ तस्माऽन्नर्थ्यवःसूवायगाया. मूर्त्ती स्वावाच्याममनि कर्ण्णिकर्यी । सातस्त्रि लाक्मामिहकाश्च रू
मि. येऽःयविनास्रममहस्तयाहि ॥ तस्मिन्न तानन्दवनयहन. लिङ्गं सुधाधाम सुधा मधाम । स्रामयफयामालमलोस्वयमस्तु. समूत्किर्त्तं स
कहयावनोन ॥ यस्मिनुरुनाःक्तयिमकावलूस्रा. लिङ्ग रुजित्यानिवरुतुवोटःशमघातुरुसुः यज्ञनवनध. नगरूबासाद्विवमन्निमस्रवी ॥
ययद्विर्त्तं स्वव्यारेवनतु. लिङ्गरूदयमामफकिसावानूऽःतुकायमूसापिननस्यास्वेहया. यथेरूपायस्यकृतस्यायापिकिः ॥ दूवस्थितवया
धिवृद्धिसिर्यो. लिङ्गं समावाधिमभिमध्व । मर्त्यवटकेःगुरुवस्तुजानि. लिःग्ययमग्राश्वेवयत्समस्मानू ॥ गन्धधूपविरुग्नःगन्धविगवकल्केःन्नन्धरु
टवर्षिगनाःदसमस्मःःस्तुर्दक्लिङ्गं ययपिद्धिर्दयनी. तत्रामनागतनमत्यकाग्नः ॥ तस्मिंहिलिङ्गे खिलसिद्धिसाधन. समर्पितं यःसूक
नाउर्ते तस्म । नत्या निमाता खिलसिद्धिसाधनं. दहामि निर्व्वाणपदं सुनिर्म्मलं ॥ उनुक्तियाचाक्कृत्वम फरुद्रवी मित्र यीमय स्मितु यमवसागवः ।
विश्वेश्वायामनिकर्ण्णिकासू. काशीपुरीसत्यामिद त्रिमर्ये ॥ उत्कयदवाथसगकिवाग. तस्मिंस्तु लिङ्गे स्तकृताश्तुपूजितं । ययोलयन्त
यिस्तु. वाउयनि. ऊयनि वाक्कानलमूरुमोगं ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ कृत सम्भेतावकूने. विमुक्तस्य महामते । यज्ञावसौ कदगोर्य. कथिमः

३८३

कल्मषायत्तः ॥ न वापि तु यथाबुद्धिः कायस्थितिप्रसमापिनः ॥ सूत्रिय जैवकालेन. गार्ग्यं प्राप्स्यत्यनुत्तमं ॥ सुरुकावलस्यांगरखेत्. प्राञ्जला
नषकानुमानु । न वापि किमिमाख्याय. मौनस्यापसमयाकृतं ॥ ॥व्यास उवाच॥ गुरुस्त्वं हि समुनिः सूत. सन्ध्यायास्थो विनिर्गतः ॥ प्रणम्यौभ
यमस्कन्दं लोपामुद्रायमन्वितः ॥ वन्दस्वीयविविक्तां याच. कैलास्याशानिमीलितः ॥ सूत स्नातिनिश्चितमनाः ॥ शिवध्यानपरायणः ॥ आनन्दका
ननस्थोऽद. महिमानं मतकत्व । आपवर्णं पिर्तुंगकास्त्र कावर्षेणेनेवपि ॥ यथा वदेवसमाख्यापि शिवन परमात्मना । तथा स्कान्देन कथितं माद
मी कृष्णस्य स्तव ॥ तथा परं मयाख्यातं शुकादीनां च सन्मतं । श्रद्धानां प्रयुक्तामापि किंन त्य. क्रचदामिन ॥ गुरुत्वाख्यायमिमंपुन्यं. सर्वकल्म
षनाशनं । समस्तविघ्नितफलं. परमार्थां सवत्क्ततां ॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे विश्वेश्वरलिङ्गमाहमाख्याना मन ब्रनितमा
ध्यायः ॥ ९९ ॥ ॥ ॥ सूत उवाच ॥ इति स्कान्दनादकत्वा. काशीखण्डमनुत्तमं । निर्वाणबीजं विदुषां स्मितः हदि बोधिविधापिनं ॥ अनुक्र
मणिकाध्याये. माहात्म्यं वतन्था कमी । पावागर्ग्ये समाबद्ध. यथापूर्वमिदं कथं ॥ ॥ व्यास उवाच ॥ सूत सावधीयधीर्मन्तन् ज्ञानकर्णम्निगा
मया । शुकदेवेन ग्यायना याः ॥ ऽध्यायान् पित्र्वा लेकाय ॥ अनुक्रमणिकाध्यायं माहात्म्यं वा परिखण्डजं । परब्रह्माम्यपनाशाय मरायुःप्राप्तवर्द्ध
नं ॥ विन्ध्यनादवमन्वादं प्रथमं परिकीर्तितं । सत्यलोकप्रभावश्च द्वितीयः समुदाहृतः ॥ अगस्त्याश्रमपदं देवानामागमस्ततः ॥ पतिव्र

नावत्रिग्रब्रः यख्यानं कोन्कसहठ॥ तीर्थप्रशंसावर्णनम्। सप्तपुर्याख्यानम्। साठ। यैय मित्रायस्वपुरस्वः ब्रह्मलोकाख्यानम्। यव॥ इन्द्राग्न्य
लोकसंप्राप्त्याख्यानं शिवशर्मणः। जम्बुकः समुद्भवः स्यानुक्रमाद्वर्णनं समुद्भवः। गन्धर्वयक्षकलापूर्णा। ईशानपुरीसमुद्भवः। चन्द्र
लोकप्राप्ति। शिवशर्म्मणि द्विजन्मनः॥ ऊर्ध्वलोककथनम्। नक्षत्रबुधसमुद्भवः। मार्कण्डेयगुरुमौनीशं। लोकानां वर्णनम्॥ सप्तर्षि
लोकानलोकाः। ध्रुवस्य वर्णनम्। ततो ध्रुवपदप्राप्तिः। ध्रुवलोकस्थितिर्ध्यानम्। दर्शनं सत्यलोकस्यानन्तरं शिवशर्मणः॥ स्कन्दाग
स्त्यसमागमः। मणिकर्णी समुद्भवः॥ ततो गङ्गामाहात्म्यं। ततो दशहराख्यानम्। प्रभावः गङ्गायाः नाम सहस्रकं॥ वाराणसी
प्रशंसा च। भैरवाविर्भावख्यानम्। दण्डपाणेः समुद्भवः। ज्ञानवापीसमुद्भवख्यानम्॥ सदाचारख्यानं कलावत्याः। सदाचाराख्यानं। ब्रह्मचारि
कर्म्म। ततः स्त्रीलक्षणानि च॥ कृत्याकृत्यप्रकरणं। अविमुक्तेशवर्णनं। ततो गृहस्थधर्मांश्च। ततो योगनिरूपणं॥ कालज्ञानं ततः प्रार्के
दिवोदासस्य वर्णनं। काश्यां च वर्णनं ततः। योगिनीवर्णनं ततः॥ लोलार्कस्य समाख्यानं। उत्तरार्ककथानकम्। साम्बादित्यस्य महिमा। द्रुप
दादित्यवर्णनं॥ ततः खखोल्काख्यानं। अरुणार्कोदयं ततः। दशाश्वमेधिकं तीर्थं। मन्दराद्गणागमः॥ पिशाचमोचनाख्यानं। गणेशप्रेषणं
ततः। मायागणपतेश्चाथ। ढुण्ढिप्रादुर्भवख्यानम्॥ विष्णुमायाप्रपञ्चश्च। दिवोदासविसर्जनं। ततः पञ्चनदोत्पत्तिः। बिन्दुमाधवसम्भव।

३९६

॥ ततो विमुक्ततीर्थानां माहात्म्यपरिवर्णनं । प्रयाणं मन्दरात्क्षोणीं वृषभध्वजशूलिनः॥ जैगीषव्येन सम्वादः ज्येष्ठस्थानमहानिष्ठु
ः॥ ततः क्षेत्रवदस्यस्य. कथनं पापनाशनं ॥ स्थानमः कन्दुकेशस्य व्याघ्रेशस्य समुद्भवः॥ ततः शैलेश्वरकथा. रत्नेशस्याथ दर्शनं ॥
कृत्तिवाससमुत्पत्तिः स्कन्दस्यात्मनामागमः॥ देवतानामधिष्ठानं. दुर्गासुरपराक्रमः॥ दुर्गाया विजयश्चाथ. ततॐकारवर्णनं।
पुनश्चोंकारमाहात्म्यं. त्रिलोचनसमुद्भवः॥ त्रिलोचनप्रभावाथ केदाराख्यानमत्र च। ततो धर्मेशमहिमा. ततः पक्षिकथाद्भुता॥ त
तो विश्वभुजाख्यानं. दुर्दमस्य कथा ततः॥ ततो वीरेश्वराख्यानं. वीरेशमहिमा ततः॥ गंगामतीर्थेश्वरीयुक्ता. कामेशमहिमा ततः॥ विश्वक
र्मेशमहिमा. दक्षयज्ञसमुद्भवः॥ सतीश्वरसमुत्पत्तिः अमृतेशादिवर्णनं । व्यासस्य हि भुजस्तम्भो. व्यासशापविमोक्षणं॥ क्षेत्रतीर्थकद
म्बश्च. मुक्तिमण्डपसत्कथा । विश्वेशाविर्भवश्चाथ. तथा यात्रापरिक्रमः॥ एतदाख्यानगतकं क्रमेण परिकीर्तितं । यस्यास्मरणमात्रेण स
र्वखण्डश्रुतःफलं ॥ अनुक्रमणिका ह्यत्र. यस्मिन् यात्रापरिक्रमः॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ यात्रापरिक्रमं ब्रूहि ज्ञानानीदितकाम्यया । यथा
वत्सिद्धिकामानां. सप्यवव्याः सूताक्रमम्॥ ॥ व्यास उवाच ॥ निशामय महाप्राज्ञ. यामहं र्षेणवर्णितं । यथा प्रथमतो यात्रा. कर्त्तव्या या
त्रिकैर्मुदा॥ सचैलमादौ संस्नाय चक्रपुष्करिणीजले । संतर्प्य देवानृषीन्पितॄन् ब्राह्मणांश्च तथार्थिनः॥ आदित्यं द्रौपदीं विष्णुं दण्डपा

सिंमहेश्वरी। नमस्कृत्य ततो गच्छेद्द्रष्टुं दुण्ढिविनायकं॥ ज्ञानवापीमुपस्पृश्य. नन्दिकेशन्ततोर्च्चयेत्। तारकेशन्ततोभ्यर्च्य. महाका
लेश्वरन्ततः॥ ततः पुनर्द्दण्डपाणिं. मित्येषा पञ्चतीर्थिका। दैनन्दिनी विधातव्या. महाफलमभीप्सुभिः॥ ततो वैश्वेश्वरी यात्रा कार्या
सर्व्वार्थसिद्धिदा। द्विसप्तायतनानाञ्च. कार्या यात्रा प्रयत्नतः॥ कृष्णां प्रतिपदं प्राप्य. कृत्वा वापि यथाविधि। कूपवाप्रतिकूलतश्च. कृत्वा पि
द्विमसीध्नूकिशः॥ ततः कालोर्थकृतस्नानः. स्कन्दलिङ्गं कृतार्च्चनः॥ मौनेन यात्रां कुर्व्वाणः. फलं प्राप्नोति यात्रिकः॥ ॐकारं प्रथमं पश्येत्. मत्स्यो
दर्यां कृतोदकः॥ त्रिविष्टपं महादेवं. ततो वै कृत्तिवाससं॥ रत्नेशञ्चाथ चन्द्रेशं केदारञ्च ततो व्रजेत्। धर्म्मेश्वरं च वीरेशं. गच्छेत्कामेश्व
रन्ततः॥ विश्वकर्म्मेश्वरं चाथ. मणिकर्ण्णीश्वरन्ततः॥ अविमुक्तेश्वरं दृष्ट्वा. ततो विश्वेशमर्च्चयेत्॥ एवं यात्रा प्रयत्नेन. कर्त्तव्या क्षेत्रवा
सिना। यस्तु क्षेत्रमुषित्वापि. नैतां यात्रां समाचरेत्॥ विघ्नास्तस्योपतिष्ठन्ते. क्षेत्रोच्चाटनसूचकाः॥ अष्टायतनयात्रान्या. कर्त्तव्या विघ्नशान्त
ये॥ दक्षेशः पार्व्वतीशश्च. तथा पशुपतीश्वरः॥ गङ्गेशो नर्म्मदेशश्च. गभस्तीशः सतीश्वरः॥ अमृतेशस्तारकेशश्च. प्रत्यष्टम्यामविलोमतः॥
दृश्यान्येतानि लिङ्गानि. महापापौघशान्तये॥ अपरापि शुभा यात्रा. यागच्छमकवापदा। सर्व्वविघ्नोपशान्त्यै च कर्त्तव्या क्षेत्रवासिभिः॥ लोल
ार्कं प्रथमं वीक्ष्य. ततश्च स्नानपूर्व्वकं। स्नानन्तु सङ्गमे कृत्वा. दृष्ट्वा सङ्गमेश्वरं॥ स्वर्लीनतीर्थमुपस्नातः. पश्येत्स्वर्लीनमीश्वरं। स्वाः

३९०

त्वा मन्दाकिनीतीर्थे द्रष्टव्यो मध्यमेश्वरः । यः पश्येद्विजवध्यागर्भेण. तत्र तीर्थे कृतोदकः । मणिकर्ण्यां ततः स्नात्वा. पश्येदीशानमीश्वरं
ततः कूपं डयस्यैश्व. गोप्रेक्षं नमस्कारयेत् । कापिलयह्रदे स्नात्वा. वीक्षन वृषभध्वजं । उपशान्तशिवस्याग्रे पश्येत्. तत्कूपविहितोदक-
ः पञ्चचूडाह्रदे स्नात्वा ज्येष्ठस्थानं ततो व्रजेत् । चतुःसमुद्रकूपेषु. स्नात्वा देवं ततोऽर्च्चयेत् । देवस्याग्रे तु यावापी. स्नात्वा पश्येदनन्तं
गुहाग्रे च ततः पश्येत. तत्कूपविहितोदकः दण्डखाते ततः स्नात्वा. व्याघ्रेशं पूजयेत्ततः शौनकेश्वरकूपेषु. स्नानं कृत्वा ततोऽर्च्चयेत् ज-
म्बुकेशं महालिङ्गं. कृत्वा यात्रामियान्नरः । कृत्तिवासायतनतः. संसारदुःखसागरे । यमालयत्रिपदं. यावत्कूष्माण्डतुर्दशी । ततः
क्रमेण कर्त्तव्या. यात्रा यावत्तनानि वै । एतां यात्रां नरः कृत्वा. न तत्र यः संप्रविशेत् । सून्यां यात्रां यत्कर्त्तव्यो क्रोदनायतनाहुवा । सून्मीश्रकूपे
सुस्नातः. पश्येद्दत्तात्रीश्वरं । ज्येष्ठेशान्तः काशगङ्गा तत्रस्नातः कूलीश्वरं । सूर्यादीनाम्तादस्था. यात्र कृतेश्वरान्ततः । नागलिङ्गमथाला
स्तु. ततः सुत्रिपुरान्तकं । ततो मनःप्रकाशेश. प्रतीक्षणमथो व्रजेत् । सदालयश्वरमथ्यां. किलपर्ण्णेश्वरान्ततः । यत्र कादम्बलिङ्गानां. म
का कार्य्या प्रयत्नतः । कुम्भी यात्रां प्रकुर्व्वीत. वृद्धत्वं यात्सूर्यान्नरः । सूतः पर्वपवक्ष्यामि. गौर्य्या यात्रामनुत्तमां । शुक्लपक्षे तृतीयायां. यात्राधि
श्चेश्वरद्धिदा । गोप्रेक्षतीर्थे सुस्नाय. स्वरव निर्मालिकां व्रजेत् । ज्येष्ठावाप्यां नरः स्नात्वा ज्येष्ठां गौरीं समर्च्चयेत् । सौभाग्यगौरीं संपूज्य

ज्ञानवाप्यां कृतादकः ॥ ततःशृङ्गज्ञानवमोचाख्ये. तत्रैव च कृतादकः ॥ स्नात्वा विशालगङ्गायां. विशालाक्षीन्तथार्च्चयेत् ॥ ततः स्नात्वा ललि
तातीर्थे. ललितामर्च्चयेत्ततः ॥ स्नात्वा रुद्रवासीतीर्थेतु रुद्रवासीं यविपूजयेत् ॥ मङ्गलाख्यततारश्च्या. बिन्दुतीर्थकृतादकः ॥ ततागङ्कुन्मदा
लक्ष्मी. स्क्रिवलक्ष्मीसमद्धय ॥ कुर्मीयात्रीन्तःकृत्वा कृतस्मिन् मुक्तिजन्मनि ॥ नदुःखेवन्तिरूथ्यन. कृहामूत्रापिकृतविमुः ॥ कुर्यान्तुप्राति
वतुर्थीकृ. आत्री विघ्नेलितुःमदा ॥ वाक्याभ्रयस्कन्दुहः ॥ दसावेमाटकामूद ॥ ओमहेवचयात्राव. कार्यापामकृहावित्रो ॥ नविवाचवयो
त्रा. सस्त्रात्वात्रविसेयूजि ॥ तथेवतविघ्यकमा. सर्व्वविघ्नापहानकय ॥ नवद्याकामथवायथ्वी. वन्त्रायात्रानुकामवक्ता ॥ सूक्तर्गेदसावेयात्राक
कृवायुमिवत्मी ॥ प्रातःस्नानेविश्वयात्री तत्वायचःविनायकान् ॥ नमस्कृत्वायविश्वेशं. स्कृत्वानिर्व्वाणमण्डप ॥ सूक्तर्गेदसयात्रीहिक
विघ्नघोयहानकय ॥ दण्डीलानियमीवाक. गत्वाथमनिकर्ण्णिका ॥ स्नात्वामोनतवागच. मणिकर्ण्णिसमर्च्चयेत् ॥ कम्बलाश्वतरोनत्वा ः
वामूकीर्णसमर्च्चयेत् ॥ पर्व्वतगणनकाद्दृष्ट्वा. गङ्गाकेशवमप्यथ ॥ ततस्तु ललितांदृष्ट्वा. जरासन्धेश्वरन्ततः ॥ ततोवेशमनाथश्च. वावाकृश्च
ततार्च्चयेत् ॥ वप्रकेश्वरं ततोगत्वा. गत्वागस्त्येश्वरन्ततः ॥ काश्यपञ्च नमस्कृत्य. कृत्तिवासेवनेतथा ॥ वेयनाथकृतागत्वा. कृववंपमूदास्त्र
वात्सकार्ण्णीततास्यर्च्च. हानिकगमथावज्ञतु ॥ मुक्तिकृपतजागेश. दृष्ट्वेवकोटिश्वरी ॥ सावरूनकृतानत्वा. त्रिकण्ठयकश्वरकृतः ॥

क्षिप्रचण्डीं प्रणम्याथ ततः पशुपतीश्वरं । पितामहेश्वरं गत्वा ततस्तु कलशेश्वरं ॥ चन्द्रेशस्तु थ वीरेशो विद्येशोऽग्नीश एव च ।
नागेश्वराद्धरिश्चन्द्रं चिन्तामणिविनायकः ॥ सेनाविनायकश्चैव ब्रह्मवाः सर्वविघ्नहृत् । वसिष्ठवामदेवौ च मूर्त्तिरूपधरावि
मौ ॥ द्रुहवीयतनतः काश्यां महाविघ्नविनाशनी । त्रिसन्ध्येशो विशालाक्षी धर्मेशो विश्वबाहुकः ॥ आशाविनायकश्चाथ वृद्धादित्यस्त
तः पुनः ॥ चतुर्वक्त्रेश्वरं लिङ्गं ब्राह्मीशस्तु ततः परं ॥ ततो मनःप्रकामेशं ईशानस्तु ततः परं । चण्डी चण्डीश्वरौ देवौ भवानीशं
कवीनतः ॥ ढुण्ढिं प्रणम्य च ततो राजराजेशमर्चयेत् । लाङ्गलीशस्ततोऽभ्यर्च्य ततस्तु नकुलीश्वरः ॥ परान्नेशमथो नत्वा परद्रव्येश्व
रस्ततः ॥ प्रतिग्रहेश्वरं चापि निःकलङ्केशमर्चयेत् ॥ मार्कण्डेयेश्वरं पूज्य ततोऽप्सरसेश्वरं । गङ्गेशश्चैव तीर्थस्नानं वापीस्नाने स
माचरेत् ॥ नन्दिकेशं तारकेशं महाकालेश्वरं ततः । दण्डपाणिं महेशञ्च मोक्षेशं प्रणमेत्ततः ॥ वीरभद्रेश्वरं नत्वा अविमुक्तेश्व
रं ततः । विनायकांस्ततः पञ्च विश्वनाथं ततो व्रजेत् ॥ ततो मौनं विसृज्याथ मन्त्रमेनमुदीरयेत् । अन्तर्गृहस्य यात्रेयं यथावद्या मया
कृता ॥ न्यूनातिरिक्तया शम्भुः प्रीयतामनया विभुः ॥ इति मन्त्रं समुच्चार्य क्षणं विश्रम्य मण्डपे । विधाय यायाद्भवनं निःपापः पुण्यवा
न्नरः ॥ संयात्रा वासरे विघ्नैर्विपूजार्थे पु सर्वदा ॥ कार्या यात्रा प्रयत्नेन महापुण्यसमृद्धये । न कस्यापि वदेद्यात्रां कृत्स्नां सम्यक् समर्चयेत् ।

॥दुःखवृन्दपिण्डाबन्धं. नरकवदस्यापूजनात्। गत्वा पूर्वमिमां यात्राः कर्त्तव्याः स्वार्थं वा परार्थिः। सर्वस्वपितृवित्तधनम्. कार्यं यात्राञ्च सर्व
मः। नवन्ध्यदिवसं कुर्यात्. द्विना यात्रीं च विक्रमी॥ आत्माद्वयं यत्नेन. कर्त्तव्यं प्रतिवासरं। क्रमाद्यो स्वर्ग्गेन च ब्रह्मणा. स्मृता वित्तपितृ
द्भवं॥ अस्य वन्ध्यदिनं यानि. कांक्षानि च सतः सतः। निमाणाः पितर स्मृताः. तस्मिन्नव दिन कवनु॥ यदस्तः कालमर्यादा. यदस्तामूल्य
नास्ति। सदस्तस्मात् दिवस. विश्वेशोदयन क्षितः। सर्वतीर्थेषु सम्भोग. सर्वयात्रां च धात्मव। मणिकर्ण्यां तु यः स्नात्वा. विश्वेशं यः स
मेव च॥ सर्वं सर्वं पुनः सर्वं. सर्वं सर्वं पुनः पुनः। दृष्ट्वा विश्वेश्वरं नित्यं. स्नात्वा वा मणिकर्णिका॥ ॥काशीखण्डे॥ सूतस्कान्द
सिद्धं गत्वा. काशीमाहात्म्यमुक्तमे। नतानानि वर्त्तयानि. कृत्वा पापसहस्राणि. स्नात्वा सर्वाणि तीर्थानि. यत्कृतं यः समुपार्जितं। काशीखण्डे ३७७
स्याग्रहणात्. न स्यात्कस्यन संशयः। दत्वा सर्वाणि दानानि. कृत्वा यज्ञानशेषतः। यत्फलं लभते मर्त्यः. स्पदनक्रवणाद्ध्रुवं॥ गङ्गानयां
सिद्धायानि. यायातयन्मदारुणी। शवनादस्य खण्डस्य. लभते नात्र संशयः॥ सुधीस्य वस्तु नावदान्. साक्षात् यत्फलमाप्यते। काशीखण्डं
समाकर्ण्य. तत्फलं लभते नरः॥ गयायां श्राद्धदानाच्च. यथा तृप्यन्ति पूर्वजाः। तथैव तृप्तकर्माणां. तृप्यन्ति पितामहाः। तेन सर्वेः
पूजानानि. गतानि स्फिकवृद्धि कृतः। काशीखण्डं श्रुत्वा. सर्वेषां श्रेयसां पदं। गतान्य सर्वधर्माश्च. मेदापूज्येक बाधितः। गुः

नेत्रैः स्थितवद्धनामिः कारणामाद्यान्तमूलकमी ॥ तुं दमवच्छिद्देवका. यद्यमायपिकीर्त्तिता । यदनन्तबन्धुमखिलं. योनन्तवांगद्वयाद्वितः ॥
गृन्नृ याद्दनामपियः स्फुरस्थानेकाशिरवन्तुडं । प्रकामानितृनधर्म्मानिघ्नर्म्मा स्थान्यसंगयौ ॥ महाधर्म्मेकाउन्नतं. महार्थप्रमियादकी । कान
सं सर्वे कामार्थी. कागीरवन्तु मिद्दे प्रकृतौ ॥ वनस्कृवननः यथासौ. केवल्यैनेवद्भूयनः ॥ तुष्यन्ति सर्व्वे पितृनः प्रसूत्वेन तत्वन्तु मूलकमी ॥ यीगयन्त्य
मर्त्यौः सर्वे ब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥ मूलनयः यथा विमादन्त. मादनकेमनकादयः ॥ दस्यः सर्व्वोत्तरवदद्व. रूमन्यामवन्तु द्विधः ॥ महिन्नः ग्रहस्या
दस्या. द्वावानस्थानसंगयः ॥ यन्तुदं ग्रावयद्विद्वान्. यमसंखन्तुमवता । याद्यमार्थं मद्रद्धंवा. त्वकीनारव्यानमूलकमी ॥ सनमस्याश्च यत्वेन-
विद्वेदाग्रानयसदा । मस्मिन्नस्तुस्थि मस्तुस्था. विद्वेदा नात्र संगयः ॥ सर्वे मत्यग्ननरवन्तु. यदानन्दसमाश्रयौ । ननत्प्रत्यवन्तुकाख्यि. दमं
गलमम्कृव ॥ यन्तुदं गन्नृयाद्विद्वान् यद्वेदं ग्रावयत्सधीः ॥ यः यथयेदपियत्न्यात्मा. नसर्व्वेवृद्रमूर्त्तयः ॥ एवनत्यस्कंदवमी. लरवयि
त्वा समर्पयन्तु. फूस्विलानियूनानि. ननदहानिलान्यथ ॥ कागरव्यानानियावन्ति. स्थावरायावनन्तवदि । तथायदानियावन्ति. वर्म्मीया
वनन्तवव ॥ यावन्त्यपिवयत्रानियावन्त्यः यथायेकयः ॥ युनस्नूतानियावन्ति. आवन्तः पठनन्तव ॥ विपनूपानियावन्ति. नम्यमयस्कव
सस्कःका । नावस्नुगस्दर्शनानि. दानास्वर्ग्गेनमदायत ॥ एननद्वादंगक्रुत्यायः गृन्नृयानुरवन्तु मूलकमी । ब्रह्मकृत्यापितस्याद्वु. नव्येवकृस्मात्-

नुयाकानु॥ जयूवःअन्हनयायस्त्र सस्नानःग्रहयान्विनः॥ नम्ह्यायूता रत्नध्वजःगंम्हा नाङ्गाग्रमावनः॥ क्रिम्हकूकानस्तूनरु, यस्यअध्यम
नावथः॥ आयस्मन्केसयनदा, ग्रःत्वेननूग्राप्नयाल्हनं॥ न्हन्यादूवदःहे, पि, यःकालीरत्नतुमूलनं। यकागीमासयुन्थसया, गाङनेस्या
ङ्किवाङ्गया॥ नमङ्कुवननः यूंसां, सर्व्वेनविजयारवनु। थोसार्थं त्रापियसर्व्वेत्र, याङ्गयान्निर्म्मलागयः॥ यस्याविन्हेन्थवतुवडु, स्वस्येनः
ङ्कुवलेमति॥ जायनयून्थयूकस्यामदानिर्म्मलयनसः॥ सर्व्वेषांमङ्गलानाञ्चः, मदामङ्गलमूलनं। न्हन्दपिलिखितंयूथं, सर्व्वमङ्गलाय
द्वयः॥ ॥ कुनिधीस्तान्हयूमालेकाभीरवञ्जरतनक्रमणिकाख्यानामगनममाख्यायःसंमाप्तः॥ ८०० ॥ ॥ ॥ १ सम्वत् ८०६
श्रेनशुक्लाउदवधवारकृत्नासंपूर्ण्णयाङाङ्वा॥ लिखितं कर्म्माचार्य्य उयसिंह॥ ॥ ॥ १ आदर्शदोषान्मतिविभ्रमाद्वा, वलाद्वि
नेषात्निखितस्यवगानु। यदर्थवर्ज्जितदस्त्रवर्ण्णं, क्षमन्तुसन्तःखलुलखकस्य॥ ॥ ॥ शुभमस्तु सर्व्वदा॥ ॥

८००

Nepal Sanskrit University, Valmeeki Campus, Kathmandu